

De “homo religiosus”

Religie als ervaarbare krachtwerking

<i>Hoofdstuk 1: Een eerste kennismaking.....</i>	<i>26</i>
<i>1.1. Religie als ervaarbare werkelijkheid.....</i>	<i>26</i>
Jahweh sprak.....	26
Een droom.....	28
Jahweh neemt het initiatief.....	29
De Bijbel.....	29
Apocalyptiek.....	29
<i>1.2. Wat religie niet is.</i>	<i>30</i>
Onjuiste definities.....	30
Religie als neurose volgens Freud.....	31
Religie als opium volgens Marx.....	31
Religie als hallucinatie volgens Leuba.....	31
Religie als drift volgens Nietzsche.....	32
Religie als een achterhaald stadium volgens Comte.....	33
Religie: een vergissing?.....	33
<i>1.3. Het heilige als object van religie</i>	<i>34</i>
Wijsheid.....	34
De “homo religiosus”.....	34
<i>1.4. Tegenstellingsparen.....</i>	<i>36</i>
1.4.1. Heilig / profaan.....	37
Het heilige.....	37
‘Geest / vlees’.....	39
Logisch redeneren.....	39
Een moeizame evolutie.....	40
Het profane.....	41
Nominalisme.....	41
Rationalisme.....	42
Wetenschap.....	42
De “God-is-dood-theologie”.....	43
De decaloog of de tien geboden.....	43
‘Archaïsche’ moraal.....	45
Een beaat en tragisch atheïsme.....	46
1.4.2. Hylisch pluralisme / hylisch monisme.....	47
De heks van Endor.....	47
Uit de aarde.....	48
De gedaanteverandering van Jezus.....	49
Ineens stond Hij in hun midden.....	49
1.4.3. Dynamisme / tekort aan levenskracht.....	50
Uw geest.....	50
Abisjag van Sjoenem.....	50
De verhouding der geslachten.....	51
De jongen herleeft.....	52

Het kind herleefde.....	53
Wie heeft mij aangeraakt?	53
Wie Hem aanraakte, werd gered.	54
De mirakels van Jezus.....	54
1.4.4. Buitenzintuiglijke waarneming / zintuiglijke waarneming.....	55
Profeteren.....	55
Jezus als ziener.....	56
Een profeet	56
De nederigheid van Jezus.....	57
Bijbelse vooropstellingen	57
Slechts een literair genre?	58
1.5. Samengevat: De “homo religiosus”	60
 Hoofdstuk 2: Het heilige en wat eruit volgt	62
2.1. Het heilige als grond van alle bestaan	62
2.2. Een inlevende houding	63
De axiomatic van de jager	63
De medemens als “ik nog een keer”	64
Het liefdesspel.....	65
Porno... of religie?.....	66
De kleine getuigen.....	66
Hoe een dode ophangen?	67
De oud-Griekse religie	68
Bantoe-filosofie.....	68
Een halve eeuw bij de Eskimo's.....	69
De plaatselijke godsdienst als leugen?.....	70
Geen inquisitie	71
“Wat is, is”.	72
2.3. Vooropstellingen	73
Een ABC-theorie	73
‘Zinnetjes’	74
Wat men “zichzelf wijsmaakt”	75
“Vier methoden om een overtuiging waar te maken”.	77
“De spiegelmens”.	79
Merkwaardig feit	80
Een hevige weerstand.	80
“Ik wilde niet zien”.	82
Een antropologische misvatting	83
Onze werkelijkheid is begrensd.	85
Een boutade.....	86
2.4. Helderziendheid.....	87
Het geweten	87
Religieus zienschap.....	88
Een leugengeest	89
Een waarzeggende geest.....	91
Deuteronomium	92
2.5. Het on- en onderbewuste	93
Het topje van de ijsberg.....	93
Psychoanalyse	94

Toevallige en niet-toevallige versprekingen.....	95
Plato's dieptepsychologie.....	96
Het "familieonbewuste".....	98
De wereld van de droom.....	99
Het placebo-effect.....	101
Een posthypnotisch bevel.....	104
Reïncarnatie.....	104
Subliminale boodschappen.....	105
Ethnopsychiatrie.....	106
IJdelheid die verblindt.....	107
Mantiek, als sleutel tot het on- en onderbewuste.....	110
Daaraan geloof ik niet!.....	111
Onze demon of bewaarengel?.....	113
2.6. Evolutie.....	114
Verregaande autonomie.....	114
Profane én sacrale geschiedenis.....	115
Een individuele sacrale geschiedenis.....	116
De religieuze mens 'sublimeert'.....	117
Het on- en onderbewuste: samengevat.....	118
2.7. Het heilige en wat eruit volgt: samengevat.....	118
 Hoofdstuk 3: Het natuurlijke, buitennatuurlijke en bovennatuurlijke niveau van de werkelijkheid.....	 119
3.1. Een 'hier', een 'boven', en een 'beneden'.....	119
Het natuurlijke niveau van de werkelijkheid.....	119
Het buitennatuurlijke niveau van de werkelijkheid.....	119
New-age.....	120
Een postmoderne wereld.....	121
Het bovennatuurlijke niveau van de werkelijkheid.....	122
3.2. Het natuurlijke niveau.....	123
De mens als maat van alle dingen.....	123
Innerlijke gewaarwording.....	124
Bestaat de wereld?.....	125
Een onbegrensde werkelijkheid.....	126
Innerlijke gewaarwording of zintuiglijke ervaring?.....	127
Aanschouwingen én gedachten.....	128
Het onkenbare.....	129
Le divin marquis.....	130
Het rode boekje voor scholieren.....	132
Het Communisme.....	133
Drie anekdotes.....	134
De 'Übermensch'.....	134
"De dood van God".....	135
Hedendaags materialisme.....	137
Evangelieverhalen.....	138
Conceptualisme.....	138
De Isidiërs.....	139
Het Westerse denken is nominalistisch.....	140
3.3. Het buitennatuurlijk niveau van de werkelijkheid.....	141

Heilig, maar niet ethisch.....	142
3.3.1. Santeria.....	143
Het heilige	143
Een ‘deus otiosus’	143
Do, ut des.....	144
Functiegoden	144
Een heidense religie.....	145
Structuur van santeria.....	146
3.3.2. Macumba.....	147
Les forces noires	147
De mère-des-dieux.....	148
Geesten en goden	148
Vrouwen als medium	149
“Do ut des”.....	149
Seksuele energie	150
Een bloemlezing.....	150
Geen ethiek?	151
Vuur deert de loa niet.....	152
Een vorm van slavernij.....	154
3.3.3. De Ngil	154
Een kind.....	155
Een tweede reeks proeven	156
Een bloedverwant.....	157
De voorbereiding tot de inwijding	157
Een mens minder, een ngil meer	158
Willoze geesten	160
De edele wilde?.....	161
3.3.4. De levensdroom van een jonge indiaan	162
Halt! Hoger mag jij niet gaan!.....	162
3.3.5. De Mennomonis, een indianenstam in Canada.....	165
Witte en zwarte magie.....	165
Wreedwaardige dieren.....	165
Een magische ‘liturgie’.....	166
Liefdestover.....	166
Het ijs doen breken.....	167
3.3.6. Na een eerste kennismaking.....	168
De wetten der fysica zijn als een schild.....	168
Een autoritaire toon	169
“Boven goed en kwaad”	169
De zwarte magiër.....	170
De gelaagdheid van de werkelijkheid.....	171
3.4. Het bovennatuurlijke niveau van werkelijkheid	171
De Heilige Drie-eenheid.....	171
De Bijbel logisch verstaan	172
Grondinzichten.....	172
De stem van God	173
“God raadplegen”	174
Dynamisme.....	174
De cynische rechter	175

Bijbelse mirakels	175
3.5. Het natuurlijke, buitennatuurlijke en de bovennatuurlijke niveau: samengevat.....	176
Hoofdstuk 4: Mantiek en magie (I).....	178
4.1. Wat is werkelijk?	178
Een gedachte-experiment	178
Het spectrum	180
De hele werkelijkheid	180
Hoe werkelijk is wetenschap?	181
Wetenschap omvat niet alles.....	182
Pater Damiaan.....	184
Falsificatie.....	186
Ketters!.....	187
Behoort men aan paranormale fenomenen te geloven?	189
Een fictieve dialoog	190
Het kerstverhaal.....	191
Hypothesen en bewijzen.....	192
Een experimentele structuur.....	194
Geloof én kracht.....	195
Het redenaxioma.....	196
Geloof of axioma's?	197
Samengevat	198
4.2. Paranormaal waarnemen: mantiek.....	199
4.2.1. 'Zien' en 'horen' op mantische wijze	199
Religieuze helderziendheid	199
Een differentiaal.....	200
De verbeelding.....	201
Een voorgevoel.....	202
Een waarneming.....	203
Een inwendige gesteldheid	203
Minimale indrukken, maximaal aanvoelen	204
Een stroom van woorden	204
Meetkundige figuren.....	205
Beroemde stoelenproeven.....	205
Het onze Vader	206
Een kruikje in terracotta	207
Een tovenaars voorspelt.....	208
De gele rookdoos.....	209
Een inwendige stem.....	211
Stemmen horen.....	213
Een raadpleging	213
Een wending.....	215
Een probleem.....	216
De concentratie	217
Wichelen.....	218
De grenzen van de onthulling	218
4.2.2. 'Fijne stof' als grond van mantiek	219
Fijne stof in de geschiedenis.....	220

Hylisch pluralisme	221
Een verzwegen werkelijkheid?.....	221
De mens heeft vele lichamen.....	222
Een fijnstoffelijke koord	225
Het etherische en het astrale zielelichaam	226
De uitstraling van de hand	227
Kirlianfotografie.....	229
4.2.3. Eidetische paranormale waarneming.....	230
Een 'zien' in de verbeelding.....	230
Ik zag alles in de kamer!	230
Het zien van de aura	231
Schoonheid ... en ellende.....	233
Sensitiviteit: een differentiaal.....	234
4.3. Paranormaal handelen: magie	236
4.3.1. Suggestie.....	236
Telegrammen	236
Een wil sterker dan de mijne.....	237
De overdracht van een gedachte	239
Het belang van retoriek	240
4.3.2. Magische experimenten	243
Een kikker	243
Een kompas.....	243
Een tak breekt af, een aap tuimelt	244
De gestolen ring.....	245
4.3.3. Genezingen.....	247
Een doorn.....	247
Een hartoperatie	247
Een 'pokto' toont zijn macht.....	249
Een gecompliceerde beenbreuk	252
4.3.4. Weermagieën	253
Het ijs doen breken.....	253
4.4. Mantiek en magie I: Samengevat.....	254
 Hoofdstuk 5: Evolutie	256
 5.1. De evolutie: profaan en sacraal	256
5.1.1. De profane evolutie.....	256
De klok van het heelal	256
De "Big bang"	257
De klok van de aarde	258
De Grand Canyon.....	259
Charles Darwin	259
De mens, biologisch gesitueerd	261
Het leven: een kwalitatieve sprong of een geleidelijke overgang?.....	262
Het leven omvat heel wat meer dan enkel maar 'genen'.	263
5.1.2. De sacrale evolutie.....	264
Scheppingsmythen.....	264
Een Pygmeeënmythe	264
De Bijbelse schepping.....	265
Creationisme	265

Een controverse	266
Een mythe.....	267
Het toeval	270
Het beginsel van voldoende reden of grond.....	271
De grotmythe	274
Platonische ideeën	274
Een idee “was, is, en zal zijn”.....	275
Het edele juk.....	276
Gods gedachten.....	278
Het wezen of de forma der dingen.....	278
Het nominalisme kent geen forma.	279
De oerplant.....	280
Soloviev.....	281
5.1.3. Het leven als geestelijke groei	284
De juiste keuzes maken	284
Een stralende diamant	285
Het leven als een opgave	285
Geen aangenaam en zorgeloos leven?	286
Kleingeestige tirannen	289
Een ongebroken levensmoed	290
De religieuze mens ‘sublimeert’	293
5.2. De on- en onderbewuste evolutie in de mens.....	294
5.2.1. Regressie.....	294
Vergeten herinneringen.....	294
5.2.2. Reïncarnatie.....	295
Over de dood heen	295
Een groeiend bewustzijn	295
De ervaring van vele levens.....	297
Niet steeds een positieve evolutie.....	299
De verwantschap van de mens met plant en dier	300
Waarom heb ik dat verdiend?	301
Logische structuur.....	302
Reïncarnatie en de Bijbel.....	303
Het tweede concilie	304
Reïncarnatie: een feit?	305
Een getuigenis: Shirley Maclaine	306
Een getuigenis: Loretta Lynn.....	307
5.3. Occulte inwijdingen	308
Het ‘heilige’ staat centraal	308
Bewustzijnsverruiming.....	308
Griekse mysteriën	309
Inwijding door de dans der heksen.....	310
Initiatieke groepen	311
5.4. Evolutie: samengevat	314
 Hoofdstuk 6: Uittredingen	 316
6.1. Uittredingen tijdens het leven	316
6.1.1. Uittredingen zonder direct gevaar	317
Een wonderlijke verhevenheid	317

Bewustzijn zonder hersenactiviteit.....	318
Wat meer is, herleiden tot wat minder is	320
Een ingrijpende ervaring.....	321
Een anonieme getuigenis.....	322
De Dalai Lama.....	323
Zij die uit het hiernamaals zijn teruggekomen.....	323
Een uittredend magiër.....	324
Hij lag over het voeteneinde van mijn bed	326
Een veelduidig realiteitsbegrip.....	328
Een navelstreng	329
6.1.2. Een bijna-dood-ervaring of BDE.....	329
Een ander bewustzijn	329
Ik voelde dat ik mijn lichaam verliet.....	330
Toen ik de kleine Kate zag, ‘viel’ ik terug in mijn lichaam.	331
Mevrouw Schwarz	331
Een nadoodse vreugde?.....	333
Weerleggende ervaringen	334
Een nadoodse hel	335
6.2. Het sterven.....	337
6.2.1. Net voor het sterven	337
Een voorschouw of precognitie	337
6.2.2. Het moment van het sterven.....	339
Het definitieve einde?.....	339
Een uitgetreden ziel.....	339
Het sterven, helderziend waargenomen.....	340
Het sterven, vanuit “de andere wereld” gezien.	342
Wat mensen tijdens hun leven niet geleerd hebben.....	344
6.2.3. Na het sterven	344
Aardgebonden zielen	345
Een verblindend licht.....	346
Spookhuizen.....	347
Een gesneuveld soldaat.....	348
Een stoomtrein.....	348
Een getuigenis	348
Telkens opnieuw	352
Gif tabletten	353
Ik kwel ze zoveel ik kan.....	354
Mevrouw Schwarz	355
De liftster van Alba-la-Romaine	356
Toelichtingen.....	358
De Emmaüsgangers.....	359
Een spiritistische bezwering.....	360
De tweede dood	362
Het schouwen der ideeën.....	363
Talrijk zijn de mensen die zich niet verbeteren.....	363
6.3. Een nederdaling ter helle.....	364
Een fictief verhaal?	364
Onder de begane grond	365
Similia similibus	366

Wachten op een droom.....	366
Uw voorvaderen zijn in vergadering.	367
Grote tovenaars.....	369
Een getuigenis	369
Aanvaarden, uitzuiveren, verheffen	371
Odysseus in de onderwereld.....	372
Laat mij dit bloed drinken.....	373
Dante's 'Divina Commedia'	374
De stem van H. Möller	376
Oorzaak en gevolg	377
6.4. Middelaars.....	377
Tussenwezens	377
De integristische strekking	378
Ambtenaren.....	379
Het sjamanisme	380
Mantiek en magie	381
Een verschrikkelijke inwijding.....	382
Een steekproef.....	382
Vervolging.....	383
Oeroude vermogens	383
Conflict.....	384
Modernisering.....	385
6.5. Samenvatting.....	385
 Hoofdstuk 7: Mantiek en magie (II)	387
7.1. Mantiek.....	387
Een ruimere context.....	387
7.1.1. Telepathie	388
Een directe ervaring	388
Graden van intensiteit	388
Een pasgeboren kind.....	389
7.1.2. Synchronisch en diachronisch.....	390
Een naschouw	390
Ik ben daar waar mijn hart is.....	391
Over de grenzen van tijd en ruimte.....	391
7.2. Magie: kenmerken.....	392
7.2.1. Het gelijke zoekt het gelijke	392
Similia similibus	392
Gegeven, gevraagd, oplossing.....	392
Het medicijn... of het voorschrift.....	393
7.2.2. Een kwantitatieve vermeerdering... ..	394
En een kwalitatieve sprong.....	394
Kwantiteit en kwaliteit bij magisch werk	395
7.2.3. Een geconcentreerde gedachte	396
Een lichtende bol.....	396
Een cirkel zien met de geest.	397
7.2.4. Een gedachte beweegt zich vrij.	397
Een vrije bewustzijnsinhoud	397
Zich een monnik visualiseren.	398

Philip: een ingebeeld personage	399
Een eendrachtige groep mensen	400
Een jubileum.....	402
7.3. Magische suggestie	404
Een suggestie in beelden	404
De term 'niet'.....	404
Een onbewuste suggestie.....	405
7.3.1. Hypnotische suggestie.....	405
Een stroom van energie.....	405
Een occulte aanval.....	406
Een afschuwelijke ervaring	407
Een beschadigde aura	408
Een concertzangeres	408
7.3.2. Suggestie tijdens de slaap.....	410
Een spoedig herstel.....	410
7.3.3. Telepathische suggestie	411
Telepathie.....	411
De aandacht op iemand richten.....	412
Een unieke en kenmerkende aura	412
Een diepe liefde	413
We verbeelden ons bij iemand te 'zijn'.	414
Ik visualiseerde een hospitaalbezoek.	414
Een partituur	415
Ik zal u in mijn astrale lichaam bezoeken.	416
Ik meende zachtjes te knijpen.	417
We zijn waar we ons denken.	418
Bilocatie	419
Zich met iemand identificeren.	420
Het gelijke zoekt het gelijke.	421
Een demonisch trekje	423
Bewustzijnsinhouden overhevelen.	423
7.4. Zwarte magie	424
7.4.1. Een wraakdemon	424
Afgunst.....	424
Vervuld van afgrijzen.....	426
Het is beter onrecht te ondergaan dan onrecht te begaan.....	427
De morele taboes der religies	428
Fijnstoffelijke schildwachten	431
7.4.2. Hexe Petra	432
En van ganser harte wens ik je alle kwaad toe.....	432
Ik wreek mij.	433
Seks.....	434
7.4.3. Het toverei	435
Een zigeunerin.....	435
Een diepgaande wroeging.....	435
Een bevreemdende droom	436
7.4.4. Repercussie of weerslag.....	437
7.4.5. Larvae	438
Een ondefinieerbaar onbehagen.....	439

“Het zijn larvae”	439
Een baby als slachtoffer	440
De weerbots	440
7.4.6. Een tegenlotsworp	441
Wat opvalt :	442
7.5. Fetisjisme.....	442
7.5.1. Een helende fetisj.....	443
Een fetisj maken.....	443
In stille concentratie.....	444
Het onheil afwentelen	444
Een Bedoeïen eet het voorschrift op.	445
7.5.2. Een schadelijke fetisj	446
Een magische moordpoging.....	446
De geparfumeerde papaverkoppen	448
Een juweel.....	450
Een egregoor	451
7.5.3. Een getuigenis.....	451
Een anoniem iemand vertelt.	451
Ik kon niets meer bewegen.	452
Het ging om de chakra's.	453
Het occulte statuut	454
Een levenskracht die onheil veroorzaakt.	455
De armzalige Makolopembe gaf zichzelf de schuld.	457
7.6. Een religieuze magie, of een magische religie	459
7.7. Mantiek en magie II: samengevat	460
 Hoofdstuk 8: Animisme als alom aanwezige zielestof.....	462
Wat voorafging.....	462
Fijne stof, wezens en energieën	462
Een indeling	463
8.1. zielestof mantisch aanvoelen... ..	463
8.1.1. in woorden.....	463
De kracht van het woord	463
“In naam van”	464
Een gebed.....	465
Een anonieme getuigenis.....	466
Ik hoor eerst de naam.....	468
De ziel is in de naam.....	469
Magische uitwerking	470
Besluit.....	471
8.1.2. in plaatsen en tijden	471
Heilige plaatsen.	472
De aura van een kerkgebouw.....	472
Stille plaatsjes op de buiten.....	474
De eenheid van het geschapene	476
De ‘verpersoonlijking’ der golven.....	477
De Lorelei	478
Het Indiase syndroom.....	480
Plankenkoorts.....	482

De nagelaten sfeer.....	482
Een anonieme getuigenis.....	483
Een oud krankzinnigengesticht.....	484
Nog enkele plaatsen en gebouwen.....	484
Tijden.....	485
Besluit.....	485
8.1.3. in voorwerpen.....	486
Het voelt aan alsof het levend is.	486
Een beeld wijden.	486
Een Boeddhabeeld	487
Het toeristisch centrum	488
Beeldverhalen voor volwassenen.....	489
Foto's	491
8.1.4. in planten en dieren.....	492
Onze gezondheid.....	493
Eerbied voor het leven	493
De persoonlijkheid van een boom.....	493
Findhorn.....	494
De leugendetector.....	494
Plantenzielen.....	495
De aura van dieren	496
Het dier voelde anders aan.	496
Dieren en spiritisme	497
8.1.5. in mensen en goden	498
Een miss beauty-verkiezing.....	498
Sympathie en antipathie.....	499
Geen vriendinnetje.....	499
Er was nog iemand bij ons.....	500
De godin Afrodite.....	501
Bestaan de goden werkelijk?	501
Het visioen van de arts Thessalos.....	502
Bapuka beveelt het	505
Bapuka zond me dromen.....	505
Een vorm van missionering?	507
8.2. Zielestof magisch aanwenden.	507
8.2.1. Zielestof geven.....	508
De heilige opende mijn mond.....	508
Myriaden onzichtbare kleine schepselen.....	509
Een vijandig wezen.....	509
Ik had de pijn opgeslorpt	510
Een universeel werkende kracht.....	510
Hoe dicht bij God, hoe sterker de kracht	511
Een spiritueel genezer.....	512
De genezing heeft mij verrast.....	513
Inwijdingen en sacramenten.....	514
De kracht van Jezus' woorden.....	514
8.2.2. Zielestof ruilen	515
Zielelichamen worden verwisseld.	515
Hypnose.....	515

Vermenging van levenskrachten	516
Spiritisme.....	516
Zij lijkt op haar overleden echtgenoot.....	516
Britse vrouw wordt wakker met Frans accent.....	517
Tessa Neele uit Zuid-Afrika.....	517
Gaan slapen als Serviër, opstaan als Engelsman.....	518
Chnoem de pottenbakker	519
Van woning verwisseld.....	520
8.2.3. Zielestof nemen.....	520
Uitwisseling van levenskracht.....	520
Iemand ‘trekt’ aan mij.....	521
Energieverlies via seksualiteit.....	521
Met de dood getroffen.....	522
Vestaalse maagden	523
De Lorelei	523
Rwanda.....	524
Mensenoffers.....	525
Het ‘ingrediënt’ bereiden	526
Prostituees baden in het bloed.....	526
De “koninklijke zonden”	527
Tanta Carhua.....	529
In de uiterste nood: een kinderoffer.....	529
Kinderooffers: ook nog in onze tijd	530
8.3. Animisme als alom aanwezige zielestof: besluit.....	531
 Hoofdstuk 9: Religie en seksualiteit	532
9.1. Een inventaris.....	532
9.1.1. Seksualiteit, profaan gezien	533
De medemens als lustobject.....	533
Een vorm van onbewuste slavernij.....	534
Het nominalisme kent geen objectieve basis.....	534
Het nominalisme kent geen taboes.....	536
9.1.2. Seksualiteit, sacraal gezien	537
Fijnstoffelijke levenskracht	537
Het werk versnellen	538
Een misleidende schoonheid	538
9.2. De occulte zijde van de mens.....	539
9.2.1. De magische superioriteit van de vrouw.....	539
De vrouw en moeder aarde	539
9.2.2. De magische evolutie van de mens	539
Gebruik en misbruik van seksualiteit.....	539
De mens heeft vele lichamen.....	540
Een neerdalen in de stof	541
Een stoffelijke evolutie.....	542
Een zich verheffen tot de geest	542
Alle voertuigen ontwikkelen.....	543
Drie immense bewegingen.....	544
De persoonlijkheid en individualiteit.....	545
De evolutie versnellen of vertragen.....	546

Seks als één vorm van bevruchting	546
De levensloop van een mens.....	547
‘Mannelijk’ en ‘vrouwelijk’ zijn relatieve begrippen.....	548
9.2.3. Seksualiteit en magie.....	548
Seksuele onthouding.....	548
Energie op verschillende niveaus.....	549
Een krachtig vliegwiel	550
9.3. Sacrale erotiek buiten de Bijbel	552
9.3.1. Tantristische rituelen	552
De seksualiteit staat centraal.....	552
Een opgerolde slang.....	554
De slang ontwaakt	555
Een vluchtig geslachtelijk genieten	556
Zaad wordt energie.	556
Ik was één en al bewustzijn.....	557
De dam kan barsten.....	558
9.3.2. Wilde rituelen	559
Heilig u door de zonde.	560
Hoe primitiever, hoe krachtiger	561
De “heilige geest” is in ons.	561
De dwalende ridders van de nacht	563
Een energetische en erotische chaos.....	564
Saï Baba	565
En opnieuw tantra	566
De geest tegenover het vlees	568
9.3.3. Drukpa Kunle.....	569
9.4. De Bijbel en erotiek	575
9.4.1. Man en vrouw schiep Hij hen.....	576
9.4.2. Asmodeüs, de slechtste onder de demonen.....	576
9.4.3. De verlokkelijke dochters van de mensen	576
9.4.4. De dagen van Lot	577
9.4.5. Een godsoordeel	578
9.4.6. Een Midjanitische vrouw.....	579
9.5. ‘Hogere’ wezens en erotiek	580
9.5.1. Bovenliggers, onderligsters	580
9.5.2. Merlijn de tovenaar.....	581
9.5.3. The Entity.....	582
9.5.4. Een spookminnaar	583
9.6. Religie en seksualiteit: besluit	584
 Hoofdstuk 10: Over mensen en dieren.....	586
 10.1. Een band tussen mens en dier.....	586
Wat voorafging.....	586
Een schakel in onze evolutie	586
Goosy, de patrijshond.....	587
De Psyllen of slangenbezweerders	588
De macht van de koning van Lolo	589
Onbewuste krachten tonen zich als wilde dieren.....	590
De levenskracht van indiaan.....	592

10.1.1 Een stapje terug.....	592
Dierenzielen.....	592
Een wolf.....	593
Een arend.....	593
Een gier.....	594
Een slang.....	594
Een ezel.....	595
Een insect	595
Dierlijke energieën	596
Er zal voor altijd een kloof bestaan.....	597
Nebukadnessar	598
10.1.2. Een gevecht	598
Een pad bekijken tot ze sterft	598
De macht van het oog	600
Een magische en dierlijke krachtmeting	600
10.2. Nahualisme.....	601
10.2.1. Een magisch ritueel.....	601
Een totem.....	601
Nahualisme.....	602
Een ruil van eigenschappen	603
De bloedige inwijding	604
Een seksuele inwijding.....	604
Goèteia	605
10.2.2. Twadekili en de python.....	606
Een nieuwe pythonwifvrouw.....	606
De opvolgster	607
De inwijding	608
10.2.3. Een krachtige energie	609
De energie van dieren is sterker	609
De slang én de aarde.....	610
10.2.4. De python en de blinde	611
Een genezing.....	611
De reusachtige slang richtte zich op.....	612
Umkulu-Mkulu zij geloofd.....	613
Religie, seksualiteit en het dier.....	614
Een geldig stadium	615
10.2.5. De slang bij de Ngbandi	615
De slang is onze god.....	615
10.2.6. De bruinvissenroeper.....	616
Een erfelijk beroep	616
De koning van het westen komt me groeten.....	617
10.2.7. Repercussie of weerslag	618
De slang is mijn elangela.....	618
Een weertijger.....	619
Een uil.....	620
Mijn broer, de gorilla.....	620
Pater Diego en de kaaiman	621
Hij was in een krokodil veranderd.....	622
De wolf was het totemdier van de Neuren.	623

10.3. Het dier in de mens	623
10.4. Uitgetreden heksen en kumo	625
De heks Mayugl	625
Kumo kan ook mensen doden.	626
De missie beschermt de moordenaars.	626
Het binnenste van het kind	627
De geestenbezweerders of ‘angekoks’	628
Een getuigenis.....	629
Ik besloot een zienster te raadplegen.	632
Dr. Jekyll and Mr. Hide.....	633
Plooien in het deken werden platgedrukt.	634
Zoals het toen was, zo zal het ook nu zijn.	635
Heksenkinderen.....	636
Profane of sacrale methoden?	638
10.5. Nahualisme en christendom.....	639
Het onderscheid der geesten	639
Een geheime geloofsafval	640
Onderricht en offer.....	640
De boom is mijn vader	641
10.6. Aanvaarden, uitzuiveren, verheffen	642
Buitenbijbelse magieën lossen problemen op.	642
De archaische laag aanvaarden.	643
En wat met de missionering?	643
10.7. Over mensen en dieren: samengevat.....	644
 Hoofdstuk 11: De harmonie der tegengestelden.....	647
 11.1. De rede wikt, maar het lot beschikt.	647
Het onoverkomelijke lot.....	647
Een boodschap en haar tegendeel.....	647
11.2. Menselijk, maar ondermaats.....	648
Een dodelijke vermoeidheid	649
De zuigers, enterhaken en slurpers	650
“Het diepere ik”	652
Het realiteits- en lustprincipe	653
Zij vreten mijn volk uit.	654
11.3. Goddelijk, maar ondermaats.....	654
Een boodschap en haar tegendeel in onze steekproeven.....	654
11.3.1. De goden eisen energie.....	656
De goden missen menselijke aandacht.....	656
De goden veroorzaken natuurrampen.	656
Een gevoel van vernietiging.....	658
11.3.2. De goden eisen seks.	659
Een eerder sexy voorkomen	659
De onberekenbare godszonen	660
Een heksensabbat.....	662
Een man kan haar niet meer bevredigen.....	664
Seksuele magie bezegelt de overeenkomst.	664
De menseneetster van Monpezat	665
“Gij zult nooit meer een man toebehoren”.....	666

Zwarte missen	667
Ik heb hem mijn lijf en mijn ziel geschonken.	669
Wat 'kan' is niet hetzelfde als wat 'mag'.	669
De kumarireligie	671
Keizer Akihito zal de nacht doorbrengen met de zonnegodin.	673
Een cyclische opvatting van het leven.....	674
11.3.3. De goden eisen bloed.	675
Een inventaris	675
Een antilopenhoorn	676
Niet steeds zo onschuldige piercings	676
Niet steeds zo onschuldige bloedtransfusies.....	678
11.3.4. De goden maken bezeten.....	679
Een zielenruil.....	679
Materiële rijkdom	679
Het uitverkoren kind	680
Een zombie	681
Een dier als offer.....	682
Een anonieme getuigenis.....	683
11.3.5. De goden kennen geen ethiek.	684
De goden situeren zich boven goed en kwaad.	684
Hij dronk om de goden te behagen.	685
Een godloze en afbouwende religie.....	685
De basisredeneringen van Boeddha.....	686
De logica wordt afgebouwd	688
11.3.6. Mediteren	689
Een contact met de buitennatuur	689
Zes geknielde oosterse figuren.....	690
Een getuigenis	690
11.3.7. De antieke godsdiensten	691
Het bedrog der Goden	691
Opgang en ondergang.....	692
11.3.8. Geen definitieve oplossing.....	693
Alles gaat fout.....	693
Het kwaad is enkel verdreven.	694
11.4. De harmonie der tegengestelden	695
'Goddelijk', maar demonisch	695
Het ineen bestaan van goed-en-kwaad	696
Demonie.....	698
Satanie	699
11.5. De elementen van deze wereld.....	700
Het moeras der wisselvallige wezens	700
Het probleemoplossend vermogen der religies	701
Geen veelheid van religies	702
Jahweh wil geen offers.....	703
De bovennatuurlijke afwerking.....	704
Een oordeel van God	705
11.6. De uniciteit van Jezus	706
Een onoverkomelijk struikelblok?	706
Religieuze fenomenen zijn niet universeel duidelijk.....	707

Contradictorische gegevens kunnen niet allen 'waar' zijn.	708
Enkele conclusies.....	709
11.7. Orde brengt ons tot God.	710
Logisch redeneren	710
Syllogismen	711
Een materialistische redenering.....	712
Een onjuiste godloochening.....	714
Theodicee	717
De kwade luim.....	717
De onmacht van de geest.....	719
11.8. De harmonie der tegengestelden: samengevat.....	720
 Hoofdstuk 12: Over oorzaken en gevolgen.....	722
Een ABC-theorie.....	722
12.1. Oorzaken en gevolgen, buiten de Bijbel	722
Toeval	722
12.1.1. Een godsoordeel.....	725
Een wereld van goed-en-kwaad.....	725
Een gestolen geitje	726
Het vuur der waarheid.....	727
Een zombie	729
Zigeunermagie	730
Het oordeel van een dode.....	731
De sterkste wint.....	732
12.1.2. Een taboe: een bijzondere geladenheid.....	734
Het heilig is gevaarlijk.	734
Allerhande tegenslagen	735
12.1.3. Een onbestemd en bezonken gevoel.....	737
Een zekere fataliteit.....	737
De Kombai	738
12.1.4. Een nederdaling ter helle.....	739
Een minimale uittreding	739
De geesten verzoenen.....	739
Overleden mensen.....	740
Een soort van röntgenmachine.....	741
Het gelijke kent het gelijke.....	743
12.1.5. Karmische oorzaken	744
Herbelichaming of reïncarnatie	744
Een blinde.....	745
Een lamme.....	746
12.2. Oorzaken en gevolgen, in de Bijbel	747
12.2.1. Een Godsoordeel.....	747
Een immanente sanctie.....	747
Een inventaris	748
David en Betsabee.....	749
Mene, tekkel, ufarsin.....	750
Drie anonieme getuigenissen:	751
Een eerste getuigenis.....	751
Een tweede getuigenis.	753

Een derde getuigenis.....	754
Wie eet en drinkt, eet en drinkt zich een oordeel.....	754
12.2.2. Een taboe: een bijzondere geladenheid.....	755
Een anonieme getuigenis.....	756
Zij verdubbelde haar gebeden.....	757
Wat is er met jou gebeurd?.....	758
12.2.3. Een onbestemd en bezonken gevoel.....	759
Je brengt mijn zonden in herinnering.....	759
Zielestof wil zich gelijk verdelen.....	760
Uw zonden zijn u vergeven.....	761
Het kwaad definitief opslorpen.....	763
Een anonieme getuigenis.....	766
Een genezer vertelt.....	768
12.2.4. Een nederdaling ter helle.....	769
12.2.5. De erfzonde.....	772
Een wonde wil niet genezen.....	772
Iets in de diepere ziel.....	773
Repercussie.....	775
Erfzonde en reïncarnatie.....	775
Voor sommigen bid ik niet.....	778
12.2.6. Het Bijbelse oordeel.....	779
Het individuele oordeel.....	779
Het laatste oordeel.....	781
Het oordeel van God staat te lezen in de individuele aura van de mens zelf.....	782
12.3. Oorzaken en gevolgen, enkele getuigenissen	784
12.3.1. De goudzoekers.....	784
De aanloop.....	784
De gelegenheid.....	784
Als bloed over het goud.....	785
Heer God in de hemel, Gij oordeelt.....	785
12.3.2. Kelekele.....	785
Andranga, de wotsi.....	785
Ook Kamba stond op zijn bruid.....	786
De hut was leeg.....	787
Zij zwoeren zich te wreken.....	787
Misschien had Kelekele gelogen.....	789
12.3.4. Zij is erin voor altijd.....	790
Gij, blanken, hebt een andere God dan wij.....	790
De wraak zou des te zoeter zijn.....	791
12.3.5. Zie eens waar ik nu ben.....	792
12.4. Over oorzaken en gevolgen: samengevat.....	794
Hoofdstuk 13: De bovennatuur	796
13.1. De Homo religiosus.....	796
Een terugblik.....	796
Een waarneembare werkelijkheid.....	797
Gelijkenissen en samenhangen.....	798
13.2. Enkele sacramenten.....	800

Ceremoniële magie	800
Zending der apostelen.....	802
13.2.1. Het doopsel.....	802
Uit de onderwereld.....	803
Moeder aarde	804
Bijbelse rituelen	805
Dopen met water	807
Het doopsel, helderziend waargenomen.	808
13.2.2. De biecht	809
Herstel van levenskracht.	809
De natuurreligie.....	809
Een algemene schuldbekentenis.....	811
Het onbewuste kwaad.....	812
De gezichten van honden.....	814
13.2.3. De eucharistie.....	816
Een machtsgebeuren.....	816
Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt, bezit mijn levenskracht.	817
Het tegenmodel	818
Afbouw	820
13.2.4. Het huwelijk	821
Vanaf de oorsprong.....	821
De aura licht op	822
13.3. Het kwaad bestrijden.	823
13.3.1. Het gebed.....	823
God als bron van alle leven.....	823
Een gewetensvol gebed	824
Indringing.....	825
De H. Drie-eenheid redt.	826
De levenskrachtstroom.....	828
Een liefdevol gebed.....	828
Een praktisch model	830
Zich een gunstige afloop voorstellen.....	832
Geen voortdurende discussies	833
Een gebed, aangepast aan de eigen noden.....	834
Een gebed voor het eten.....	836
Gebedsvarianten.....	837
Axiomatische gebeden	837
De kundalinistructuur	838
Het Onze Vader	838
Christelijk idealisme.....	839
Een direct en individueel contact	840
13.3.2. Bezweringsen	842
Een exorcisme	842
Geen sensatie.....	844
Formules, maar ook intuïtie	845
Volslagen wanhoop, volslagen wantrouwen	846
De film: The exorcist.....	847
Uw zwakke plekken	847
Geen misleidend gepraat, wel gebeden	848

De macht van de wetenschappelijke mode	850
Drie types van verleiding	851
Het kwaad wordt weggeredeneerd.	852
13.4. Allen zullen God kennen.	855
13.4.1. Het verbond	855
Het oude verbond	855
Het nieuwe verbond.....	855
Vergeving der zonden	856
Allen zullen onderricht worden.	857
Het verbond dat alle volkeren omvat.	857
De Drie-eenheidsicoon van Roeblov.....	858
De icoon: mysterie en kracht.	859
13.4.2. Het zout der aarde.....	861
Als het zout zijn kracht verliest.....	861
Het priesterschap en de mystiek.....	861
13.4.3. Alles wordt vergoddelijkt.....	862
Een hoge en alomvattende oorsprong	862
De grote leegte?	864
Een leven zonder religie?	865
13.5. De bovennatuur: samengevat.....	867

De “homo religiosus” Religie als ervaarbare krachtwerking

Woord vooraf

De ouderen onder ons kenden in hun jeugd nog de laatste rest van een stabiel christendom dat eeuwen had bestaan. De volksmens nam het voor waar aan dat als men gedoopt en gevormd was en de geboden onderhield, men dan na de dood in “de hemel” kwam. De vanzelfsprekende zekerheden die de mensen vroeger een rustig gemoed en een tevreden zelfbezit bezorgden, hebben vandaag heel wat van hun kracht ingeboet. De levenshorizonten zijn heel wat ruimer en minder zeker, de wereld en het leven heel wat ingewikkelder geworden.

Een daaropvolgende generatie kende dikwijls nog wel een christelijke jeugd, werd gedoopt en gevormd, maar dat leek wel eens meer op een mooi laagje vernis. Het behoort nu eenmaal tot de traditie. Een aantal van hen bezoekt het kerkgebouw nog slechts bij bijzondere gebeurtenissen in het leven: een feestelijke huwelijksinzegening of het gezamenlijk rouwen bij het heengaan van een dierbaar iemand. Eventueel kan ook nog een stemmige en muzikaal mooi opgefriste kerst- of paasviering. In heel wat gevallen is de diepe religieuze bezieling echter ver te zoeken. Sommigen van hen fluisteren zelfs dat het onbevagen en oprechte geloof van vroeger, tot een vorm van folklore is gedegradeerd en nu eerder thuishoort in een museum dan in het leven van

elke dag. Met overtuiging geloven in onze tijd? Neen, vanzelfsprekend is dat niet. Misschien is het, zo beweren sommigen, ook wel een beetje naïef.

En onze jongste generatie? Velen kennen de meest essentiële geloofswaarheden niet eens meer. En ze maken er zich ook helemaal geen zorgen over. Hun belangstellingen liggen op heel andere terreinen.

Overigens, waar sta je in de wereld van vandaag met je geloof? Zo vragen heel wat goed menende mensen zich af. Er zijn de laatste decennia dingen aan het licht gekomen, die heel zacht gezegd, de gelovige wereld niet steeds tot eer strekken, zodat vooral jongere mensen de religie de rug toekeren en andere horizons opzoeken. Toch blijft indringend de vraag of zij met hun keuze “samen met het badwater dan ook niet het kind weggooien”. Ga je jezelf omwille van een misbruik maar ineens het gebruik ontzeggen? Of is ook dat gebruik aan te veel knellende vragen onderhevig? Het zijn vragen waarop niet zo onmiddellijk een duidelijk antwoord gevonden wordt. Wat betekent overigens het leven van Jezus nog voor onze eerder profaan ingestelde cultuur? Sommigen willen inderdaad een geloof dat in overeenstemming is met de noden van onze eerder nominalistische en rationalistische tijdsgeest. Zij betwisten het historische karakter van de mirakels van Christus, ja, zelfs Zijn verrijzenis, Zijn nederdaling ter helle en Zijn hemelvaart. Deze gebeurtenissen worden tot stichtende en fictieve verhalen herleid, meer niet. Ze bevatten inderdaad te veel niet te toetsen elementen en zijn daardoor niet bestand tegen de kritieken van een hedendaags wetenschappelijk onderzoek.

Maar zegt deze laatste bedenking nu iets over dat waarover het geloof wil getuigen? Of eerder iets over de vooropstellingen van onze tijd? Anders gezegd: lopen we zo niet het gevaar de werkelijkheid van het geloof aan te passen aan dat wat we er in onze hedendaagse mentaliteit nog willen van over houden? En als we inderdaad vanuit onze eerder profane axiomatic vertrekken, laten we dan nog de religieuze gegevens, de “feiten die niet liegen”, zoals ze door vele getuigen werden en nog steeds worden opgetekend, nog wel tot hun recht komen?

Of moeten we omgekeerd onze vooropstellingen aan de werkelijkheid aanpassen, zodat we echt contact hebben met datgene wat we bestuderen en we zo de gegevens effectief tot hun recht laten komen. Dan zijn het de feiten die voor zich spreken die ons informeren, en niet langer onze vooropstellingen die het gegeven durven vervormen, kleuren en beperken tot datgene wat wij er nog slechts willen van geweten hebben. Pas een werkelijkheidsgetrouwe

houding laat wat echt 'is' inderdaad ook zijn wat het echt 'is'. En slechts zo brengen we 'waarheid' aan het licht. Tenminste, zo lijkt ons dat.

De religieuze gegevens tot hun volle recht laten komen blijft ook dan een verre van éénvoudige opgave. Want ja, waar moet je op letten? Wat is religie eigenlijk? Is het iets wat je leert? Heeft het te maken met geboden? Houdt het verband met een reeks van voorschriften en verplichtingen? Is het een eerbiedige houding? Of is het in zijn diepste wezen nog wat anders? Gaan we hiervoor maar onmiddellijk te rade bij wat het evangelie zelf ons hierover meedeelt. Nemen we *Lucas 8:43*, waar Jezus zegt dat iemand Hem had aangeraakt, want Hij had een kracht van zich voelen uitgaan. Dan blijkt dat een vrouw die al jaren aan bloedvloeïing leed, achter zijn rug de zoom van zijn kleed had vastgehouden. Zij geloofde dat ook Jezus' kleed deelde in zijn bijzondere levenskracht, en dat zij, als ze zijn kleed kon aanraken, op haar beurt ook zou delen in die hoge levensenergie. Dan, zo meende ze, zou ze van haar kwaal genezen worden. De evangelietekst vervolgt dat zij inderdaad genas. Jezus voegde er verder aan toe dat haar geloof haar had gered. Ook *Lucas 6:19* vermeldt dat een hele menigte Jezus wilde aanraken omdat er een kracht van Hem uitging die allen genas.

Als deze beide Bijbelteksten op werkelijkheid berusten, en dat is toch wat de Bijbel ons wil voorhouden, dan heeft religie hier in de eerste plaats te maken met een geloof in een hoge levenskracht die bovendien 'transitief' is, die kan overgaan van Jezus, die ze overvloedig bezit, naar de vrouw die er blijkbaar een tekort aan heeft, of zelfs naar een hele menigte.

Maar dan krijgt religie plots een sterk dynamistisch karakter, dan is er een vorm van energie-overdracht mee gemoeid. De Bijbel heeft het overigens bij herhaling over zo'n energetische werkingen, over wat zij de kracht van de 'Heilige Geest' noemt. Maar er is meer. Als Jezus bovendien kon voelen dat er op het ogenblik van die genezing een kracht van Hem uitging, dan blijkt bovendien dat Hij, om een term uit de paranormale wereld te gebruiken, een zogeheten 'sensitief' is. Zo iemand voelt heel wat processen en gebeurtenissen aan die voor jan modaal eerder verborgen blijven.

Wie vertrouwd is met het verhaal van Abisjag van Sjoenem en koning David, zoals het in de Bijbel beschreven staat in het eerste boek der koningen, weet dat er ook daar sprake is van een overdracht van kracht. De oude koning leed aan een tekort van energie en kon hierdoor zijn bestuurlijke taken nauwelijks nog aan. Daarom mocht hij zich opladen aan de krachtige fijnstoffelijke uitstraling van de mooie Abisjag. De schrift vermeldt zelfs dat hij

met haar sliep, doch haar niet 'kende'. Iets wat in Bijbelse taal betekent dat hij geen gemeenschap met haar had. Verder lezen we in datzelfde *boek der koningen*, 17:17/24 dat de profeet Elias de overleden zoon van een weduwe terug tot leven bracht. Hierbij legde hij zich languit op het kind, van aangezicht tot aangezicht, en bad tot God dat haar zoon terug tot leven mocht komen. Iets wat volgens het Bijbelverhaal ook gebeurde. Indien ook hier werkelijkheid mee gemoeid is, dan is het geloof in deze overdracht van levenskracht blijkbaar veel algemener en ook veel realistischer dan wij vanuit onze hedendaagse Westerse cultuur zouden vermoeden. Dynamisme en sensitiviteit lijken wel samen te gaan met religie. Maar ook hier is er meer.

Lezen we bovendien nog *Johannes 4:16/19* waar de evangelist een gesprek weergeeft tussen Jezus en een Samaritaanse vrouw. Jezus zei haar dat ze reeds vijf mannen had gekend en dat haar huidige partner niet haar man was, waarop de vrouw antwoordde: "Heer, ik zie dat Gij een profeet zijt". Uit de reactie van de Samaritaanse blijkt dan dat voor haar een 'profeet' vertrouwd was met wat wij tegenwoordig 'helderziendheid' noemen. Of nog: *Lucas 22:8/13* vermeldt dat Jezus twee apostelen voorop stuurde om het gezamenlijke paasmaal voor te bereiden". Jezus zei: "Kijk, als gij de stad binnentrekt, zult gij een man tegenkomen die een kruik water draagt. Volg hem tot aan de woning waar hij binnengaat. Tot de eigenaar van het huis zegt gij: "De meester laat u zeggen: "Waar bevindt zich de zaal waar ik, met mijn leerlingen, het paasmaal kan houden?" Deze zal u een grote bovenzaal laten zien. Brengt daar alles in orde". Toen zij ernaartoe gegaan waren, vonden zij alles zoals Hij het gezegd had. Zij maakten het paasmaal gereed. Tot zover deze Bijbeltekst. Ook hier toont Jezus zijn helderziendheid. Mantisch 'ziet' Hij wat er zich in een onmiddellijke toekomst zal voordoen.

Als ook met deze laatste twee teksten werkelijkheid gemoeid is, dan dringt zich de vraag op of religie niet alleen met energetische processen in verband kan worden gebracht, maar bovendien ook kan samenhangen met een vorm van paranormale waarneming. Dat staat in onze cultuur echter zo haaks op de verworvenheden van de harde wetenschap, dat het op het eerste gezicht bijzonder moeilijk wordt om zo'n stelling echt ernstig te nemen. Er is met betrekking tot het paranormale al zoveel onzin in de wereld gekomen, en ook al zoveel bedrog ontmaskerd, dat zo'n bewering terecht met een uiterst scepticisme kan ontvangen worden. Hier staan we dan opnieuw voor een keuze. Hier herhaalt zich blijkbaar het verhaal over het gebruik en het misbruik, over het koren en het kaf, over het kind en het badwater. Gaan we echt voor een tweede keer van de gegevens slechts dat willen zien wat de vooropstellingen van onze tijd ons toelaten van waar te nemen? Maar als we

dat doen, dan oordelen we toch weer zonder met die gegevens ten volle contact te hebben genomen? En dan wordt onze visie toch opnieuw gekleurd vanuit een vooroordeel? Spreken dan de gegevens nog wel voor zichzelf? Of spreken wij dan voor die gegevens en in hun plaats? Willen we ze vanuit de bril van onze vooropstellingen bekijken? Of zoeken we liever naar wat zich toont en zoals het zich toont?

En wat zo we bij religieuze processen de optie van een dynamistische visie, van paranormale krachtwerkingen en helderziendheid, niet a-priori ontkennen en ook voor mogelijk houden, tenminste voorlopig, en slechts als hypothese? En zo nagaan waar die veronderstelling ons brengt? En slechts daarna en met een logisch strenge geest, onze conclusies trekken? En dit niet alleen voor wat de Bijbel ons leert, maar bovendien ook voor dat wat archaïsche, antieke en klassieke religies ons te vertellen hebben. Zou ons dat tot rijkere inzichten kunnen brengen? Wie er zich ook maar op een minimale wijze in verdiept komt b.v. al vrij vlug tot het inzicht dat zowat alle buitenbijbelse religies barsten van het begrip 'levenskracht', van energetische, magische krachtwerkingen en mantische praktijken allerhande. Zo beschouwd, vertonen die vele religies analogie met de Bijbelse religie: er zijn heel zeker belangrijke verschillen maar we vinden ook gelijkenissen en samenhangen. Is het dan niet de moeite om hier dieper op in te gaan? Misschien leidt ons dit tot belangrijke inzichten, ook en vooral naar onze eigen Bijbelse religie. Wellicht vinden we in de diverse mantische praktijken en magieën der volkeren vele religieuze kenmerken. En omgekeerd, heeft onze Bijbelse religie dan wel mantische en magische kentrekken? Dat alles nagaan, veronderstelt van ons echter de nodige openheid van geest. Dan moeten we ons inderdaad inleven in die gelovigen zelf en luisteren naar wat zij ons over hun religieuze ervaringen en praktijken te vertellen hebben. Doen we dat niet dan is de kans groot dat wij onze vooropstellingen projecteren in hun gebruiken. Dan echter ontgaat ons volledig wat zij er zelf van zeggen en is iedere verstandhouding met hun religie zoek.

Illustreerem we dit laatste met een voorbeeld. In India vindt men in een aantal tempels copulerende paren uitgebeeld. Menig West-Europeaan zou hier in een spontane reactie kunnen stellen dat het om niet meer dan banale porno gaat. En toch zouden de mensen ter plaatse geschokt zijn door dit bijzonder misprijzend oordeel. Voor hen gaat het om een heilige daad: de verheerlijking van de sacrale levenskracht. En die zit bij uitstek geconcentreerd in de voortplantingsorganen. Zij geven inderdaad dat zo mysterieuze leven door. Wat voor een profane westerling 'seks' lijkt, wordt voor de lokale gelovige een hoge religieuze daad: de verering van de heiligheid van het leven. Men moet

inderdaad hun religieuze vooropstellingen delen - niet de onze - wil men begrijpen wat zij - niet wij - met die uitbeeldingen bedoelen. Doet men dit niet, dan veroordeelt men zichzelf tot een foutieve duiding.

Paus Pius XI stichtte in 1922 het etnografische en etnologische museum te Rome. Hij kende godsdienstwetenschappen en gaf de seminaries ook de opdracht ze te onderwijzen en respect op te brengen voor andere religies en hun gebruiken. “Het zijn menselijke documenten, die men niet moet laten vergaan”, zo stelde hij.

Gaan we met die verdraagzame en open geest in op het toch zo omvangrijke en verre van eenvoudige terrein der religie. En schuwen we hierbij geen enkel onderwerp. We verdiepen ons in de paranormale aspecten van het heilige, in de mantische praktijken en de magieën der volkeren en we bekijken dit alles ook vanuit een paranormaal Bijbels perspectief.

Informeren we de lezer dus over vele toch wel minder bekende mantische en magische aspecten van het geloof. En laten we het tenslotte aan hem of aan haar over, om hierin tot een overwogen keuze te komen.

de auteur

Hoofdstuk 1: Een eerste kennismaking

1.1. Religie als ervaarbare werkelijkheid

Gaan we onmiddellijk van start met een aantal steekproeven uit de Bijbel waarbij religie als een werkelijkheid wordt ervaren. Vooreerst uit het oude testament, daarna uit het nieuwe testament. Letten we erop dat het hierbij telkens gaat om een meer dan gewone ervaring. Ook gaat het initiatief hiertoe in de eerste plaats uit van Jahweh, van Zijn engelen of van Jezus, maar niet van de gelovige.

Jahweh sprak.

Genesis 28:10/19. Jakob reisde af van Bersabee naar Haran. Op een zekere plaats besluit hij te overnachten. De zon was al was ondergegaan. Hij nam een steen, plaatste hem onder zijn hoofd en viel erop in slaap. Daar doorleefde hij een droom. Hij ‘zag’ een ladder die reikte van de aarde tot in de hemel. De engelen van God stegen erop en daalden eraf. Meteen stond Jahweh voor hem en zei: “Ik ben Jahweh, de God van uw voorouder Abraham en Isaak. Het land waarop je ligt, zal Ik aan jou en aan je nakomelingen geven. Je nageslacht zal als het stof van de aarde zijn. Je zult het uitbreiden naar het westen en het oosten, naar het noorden en het zuiden. Om jou en je nakomelingen zullen alle geslachten van de aarde zich gezegend

beschouwen. Ik ben met jou. Ik zal je behoeden waar je ook bent, en je terugvoeren naar dit land. Want Ik zal je niet verlaten tot Ik mijn belofte heb vervuld.” Jakob werd wakker en zei: “Waarachtig, Jahweh is hier ter plaatse, zonder dat ik het besepte!” Jakob zei: “Deze plaats is huiveringwekkend. Zij is immers niets minder dan een huis van God en de poort van de hemel”. Vroeg in de morgen stond hij op, nam de steen, waarop zijn hoofd gerust had, en richtte hem op als een gedenksteen.

Exodus 3. Mozes hoedde de kudde van zijn schoonvader. Eens dreef hij de kudde tot ver in de woestijn. Hij kwam bij de berg van Jahweh, de Horeb (Sinaï). Toen verscheen hem de engel van Jahweh, in een vuur dat opvlamde uit een doornstruik. Mozes keek toe en zag dat de doornstruik in lichtervlaam stond en toch niet verbrandde. Hij dacht: “Ik ga eropaf om dat vreemde verschijnsel te onderzoeken. Hoe komt het dat die doornstruik niet verbrandt”? Jahweh riep hem vanuit de doornstruik toe: “Mozes, Mozes”. Hij antwoordde: “Hier ben ik”. Toen sprak Jahweh: “Kom niet dichterbij en doe je sandalen uit, want de plaats waar je staat, is heilige grond”.

1 Samuel 3. De jonge Samuel deed dienst in het heiligdom van Jahweh, onder het toezicht van Eli. Op een dag lag Samuel er te slapen. Toen riep Jahweh: ‘Samuel!’ Samuel antwoordde: “Hier ben ik”. Hij liep haastig naar Eli en zei: “Hier ben ik. U hebt mij toch geroepen?” Maar Eli antwoordde: “Ik heb niet geroepen, ga maar weer slapen”. Tot drie keer toe hoort Samuel zijn naam roepen. Toen begreep Eli dat het Jahweh was die de jongen riep. En hij zei tegen Samuel: “Ga slapen, en mocht Hij je roepen, dan moet je zeggen: “Spreek, Heer, uw dienaar luistert”. De Bijbeltekst vervolgt dat God zich aan Samuel bekend maakt en hem aanstelt als een profeet.

Jesaja 6. In het sterfjaar van koning Uzzia zag ik, Jesaja, Jahweh, gezeten op een hoge en verheven troon. Ik zei: “ik woon onder een volk met onreine lippen en ik heb met eigen ogen de koning, de Heer van de machten gezien”. Daarop hoorde ik de stem van Jahweh: “Wie zal Ik zenden, wie zal in onze naam gaan?”. Ik antwoordde: “Hier ben ik, zend mij”. Jesaja gaat daarop naar het zondige volk toe om - tevergeefs - hen het woord van Jahweh mee te delen.

Geven we ook enkele steekproeven uit het nieuwe testament.

Matth. 3:16. Toen Jezus gedoopt was, kwam Hij meteen uit het water. En zie, daar opende zich de hemel voor Hem en Hij zag de Geest van God als een duif neerdalen en op Hem neerkomen. Er kwam een stem uit de hemel, die zei: ‘Dit is Mijn geliefde Zoon, die heel Mijn welbehagen wegdraagt’. *2 Petrus 1: 16/21* zegt hierover: “Toen wij u de macht en de komst van onze Heer

Jezus Christus verkondigden, beriepen wij ons niet op vernuftig bedachte mythen, maar wij spraken als ooggetuigen van Zijn glorie. Deze stem hebben wij gehoord, zij kwam vanuit de hemel. Vooral beseft het volgende: geen enkel profetisch woord van de schrift laat eigenmachtige duiding toe. Want niet aan menselijk opzet is ooit een profetisch woord ontsprongen: door de Heilige Geest ertoe aangezet hebben mensen “in Gods naam” gesproken”.

In *Joh. 12:49* zegt Jezus: “Niet uit Mijzelf heb Ik gesproken. De Vader die Mij gezonden heeft, heeft Mij bevolen - Hijzelf - wat ik moest verkondigen. Wat ik verkondig, dat verkondig ik zoals de Vader het Mij ingegeven heeft”.

Handelingen der apostelen 9: 1/18: Saul (Paulus) was op weg naar Damascus, toen hem plotseling een hemels licht omgaf. Hij viel op de grond en hoorde een stem tegen hem zeggen: “Saul, Saul, waarom vervolgt je Mij?”. Saul zei: “Wie bent U dan, Heer?” Deze antwoordde: “Ik ben Jezus die jij vervolgt. Kom, sta op en ga de stad binnen. Daar zal je gezegd worden wat je doen moet.” Zijn reisgenoten stonden sprakeloos. Ze hoorden de stem wel, maar zagen niemand. Saul stond op van de grond, maar hoewel hij zijn ogen open had, kon hij niets zien. Ze namen hem dus bij de hand en brachten hem zo Damascus binnen. En gedurende drie dagen kon hij niet zien. Hij at niet en dronk niet. Nu was er in Damascus een leerling die Ananias heette. De Heer zei in een visioen tegen hem: ‘Ananias’ en hij antwoordde: “Hier ben ik, Heer.” Daarop zei de Heer tegen hem: “Vraag naar iemand uit Tarsus die Saul heet. Hij heeft in een visioen gezien hoe iemand met de naam Ananias binnenkomt en hem de handen oplegt, zodat hij weer kan zien. Deze man is het instrument dat Ik gekozen heb om Mijn naam hoog te houden onder de volken en hun koningen en onder de Israëlieten. Ananias vertrok, ging het huis binnen en legde hem de handen op. “Saul, broeder,” zei hij, “de Heer heeft mij gestuurd - Jezus, die je onderweg hierheen is verschenen - opdat je weer kunt zien en vervuld wordt van heilige Geest”. Meteen kon Saul weer zien. Hij stond op en liet zich dopen.

Een droom

Matth. 2:12. De herders werden na hun bezoek aan de kerstkribbe in een droom gewaarschuwd om niet langs Herodes terug te gaan.

Matth. 2:13. Jozef wordt in een droom gewaarschuwd te vluchten naar Egypte om te ontsnappen aan de kindermoord, door Herodes bevolen. En verder in de tekst lezen we: “De engel van Jahweh verschijnt Jozef in een droom. Hij kondigt hem de dood van Herodes aan en leidt hem naar het beloofde land”.

Jahweh neemt het initiatief.

Tot zover enkele steekproeven uit de Bijbel. Indien deze verhalen op de één of andere wijze op waarneembare werkelijkheid steunen - wat de Bijbel ons toch wil voorhouden - dan valt, zoals bij de aanvang gezegd, onmiddellijk op dat hierbij het initiatief in de eerste plaats van Jahweh, van Zijn engelen of van Jezus uitgaat. Niet van de gelovige zelf. Zo doorleefde Jacob een droom. Mozes hoorde dat Jahweh hem riep. Ook Samuel hoort tot drie keer toe zijn naam roepen. Jesaja hoorde eveneens de stem van Jahweh. De herders te Bethlehem werden in een droom gewaarschuwd niet langs Herodes te gaan. Jozef wordt in een droom gewaarschuwd van de nakende kindermoord. En Saul hoorde de stem die vroeg: "Waarom vervolg je Mij?". Ook o.m. *Gen. 30:3, 31:11, 31:24, 37:5* en *Job 33:15/18* beschrijven dergelijke getuigenissen.

De Bijbel

In wezen is de Bijbel een soort van bibliotheek met hierin een diversiteit van allerlei teksten. Sommigen hebben slechts een historische betekenis zodat ze voor onze tijd niet meer zo belangrijk zijn. Ook bevat de Bijbel heel wat herhalingen. Maar een aantal teksten heeft, ofschoon hun hoge ouderdom en hun culturele afstand die hen van ons scheidt, nog steeds een actuele waarde. Nemen we bijvoorbeeld *Job 33:14vv.* "Als de menselijke geest enigszins tot rust is gekomen in de nachtelijke slaap dan 'spreekt' God doorheen dromen en nachtelijke visioenen. Of Hij schrikt mensen op door verschijningen". De goddelijke betekenis van zulke fenomenen is volgens de auteur opdat "de mens zich zou bezinnen over zijn werken en zo een einde zal stellen aan zijn hoogmoed". Maar het lijkt alsof de schrijver van deze tekst heeft vastgesteld dat zijn tijdgenoten zich geen rekenschap geven van de goddelijke waarde van sommige van zulke ervaringen. Mogelijk bezit en ontwikkelt de doorsnee mens ook niet ten volle de vereiste eigenschappen om zich van zulke dromen en visioenen bewust te worden. Zo sluit hij zichzelf enigszins af van de mogelijkheid tot het 'horen' van dergelijke ingevingen en het 'zien' van visioenen.

Apocalyptiek

Verwijzen we in dit verband naar de term 'apocalyptiek'. Deze wordt volgens het woordenboek gedefinieerd als het geheel van gedachten en voorstellingen betreffende het einde van de wereld en de komst van het koninkrijk Gods. De '*Apocalyps*' of 'openbaring van Johannes' is ook het laatste boek van de Bijbel en gaat over de eindtijd. De Griekse term 'apo.kalupsis' is evenwel heel wat ruimer en slaat niet enkel op de onthullingen met betrekking tot de eindtijd maar op elk bloottrekken of

meedelen van wat geheimzinnig is en slechts door paranormale middelaars zoals profeten bijvoorbeeld, wordt waargenomen. Voor de gewone, niet helderziende mens zijn dergelijke onthullingen dan ook ontoegankelijk. Men ziet dat de Griekse term een veel grotere omvang heeft dan de definitie uit het woordenboek. Een hoofdwerk terzake is C. Kappler e.a., *Apocalypses et voyages dans l'au-delà*¹, vooral om reden van de brede definitie van 'onthulling' en 'openbaring'. Apocalyptiek onthult het heilige voor zover het tot "de andere wereld" behoort, en dit onder meer in beschrijvingen van wondere feiten. Volgens Kappler bestaat er ook een nauwe band tussen 'apocalyptiek' en "voyages dans l'au-delà" of met "reizen in de andere wereld". We komen daar nog uitvoerig op terug.

Als een droombeeld of een stem zich plots aankondigt en het initiatief niet van de mens uitgaat, dan is er heel wat meer en heel wat anders aan het werk dan slechts louter subjectieve inbeelding. Dan is er sprake van de onthulling, van apocalyptiek. Het heilige toont zich. We hebben dan inderdaad met religie te maken.

1.2. Wat religie niet is.

Onjuiste definities

Definities van religie die het geloof uitsluitend benaderen vanuit de psychologische, economische of emotionele hoek, vanuit het driftleven of van filosofische zijde, zijn dan ook behoorlijk ondermaats. Religie wordt hierbij beschreven vanuit iets wat het juist niet is. Men definieert als buitenstaander, zonder kennis en contact te hebben genomen van het eigenlijke gegeven: de religieuze ervaring op zich. Men reduceert, men herleidt religie tot iets niet-religieus. In deze context: het sacrale, het heilige, wordt gewoon ontkend. Omdat men bijvoorbeeld zelf niet over enige religieuze ervaring beschikt, veralgemeent men dat er zoiets gewoonweg niet bestaat.

Streng logisch is dat een syllogisme waarin de voorzin is verzwegen. Uitgeschreven wordt deze redenering: "Alles wat ik niet zelf ervaar, bestaat niet. Welnu, ik heb zelf geen religieuze ervaring, dus religieuze ervaringen bestaan niet". Maar de stelling "alles wat ik niet ervaar, bestaat niet" is als voorzin een onbewezen veralgemening. De hele redenering is dan ook slechts een hypothese, geen sluitend bewijs.

We stellen in de loop der geschiedenis vast dat men wijsheid betreffende het heilige, het object van religie, wilde vernemen van mensen die er iets van

¹ Kappler C., e.a., *Apocalypses et voyages dans l'au-delà*, Les Editions du Cerf, 1987.

afwisten: priesters, zieners, magiërs... In onze tijd wil men ze veeleer van professoren aan universiteiten vernemen, zelfs indien deze niet eens geloven, ja, liefst indien zij niet geloven want dan pas zijn zij als buitenstaander, zo meent men, echt ‘objectief’. Mensen met wel een religieuze ervaring zijn ‘verdacht’. De religieuze mens zal zich hierbij verwonderd afvragen hoe men gezagsvolle uitspraken kan doen over iets dat men niet uit eigen ervaring kent en waarin men ook niet gelooft.

Religie als neurose volgens Freud

In *Die Zukunft einer Illusion*², beschrijft de Weense psychiater S. Freud (1856/1939) religie als een neurose. Geloof is volgens hem een overblijfsel uit een infantiele fase. Hij meent dat de gelovige als een kind is dat verlangt naar een liefhebbende vader. De gelovige projecteert deze gevoelens in een denkbeeldig wezen buiten zich, en noemt dit dan zijn ‘God’. Deze visie wordt verder uitgewerkt in zijn *Das Unbehagen in der Kultur*³. Freud meent dat religie een illusie is waar geen werkelijkheid buiten de mens aan beantwoordt.

Religie als opium volgens Marx

Het ligt voor de hand dat K. Marx (1818/1883), communistisch denker, religie zal betrekken in een soort van klassenstrijd en vooral aandacht zal hebben voor de economische context ervan. In zijn *Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie*⁴ schrijft hij dat religie opium van het volk is en dat zij het ware geluk van de mens in de weg staat. De religie maakt zich volgens Marx illusies over haar belofte om mensen te verlossen van hun ellende. Daardoor bewijst de religie dat zij wel beseft dat de mens in ellende leeft, maar zij doet niets aan de sociale en economische oorzaken die tot die ellende leiden. Integendeel, aan de bezittende klasse bezorgt zij een “goed geweten” door ze de ‘liefdadigheid’ en de “goede werken” ter hemelse zaligheid te leren. Aan het proletariaat belooft zij een beter uitzicht in “een andere wereld”. Zo bestendigt de religie de gevestigde sociale orde met haar ellende.

Religie als hallucinatie volgens Leuba

H. Pinard de la Boullaye, *L'étude comparée des religions*⁵, haalt een zekere Leuba aan die stelt dat de ‘gezichten’, de ‘visioenen’ en ‘woorden’ die mantisch begaafde mensen waarnemen, slechts gezichts- of gehoorshallucinaties en dus bedrieglijke waarnemingen zijn. Voor Leuba ontspringen al deze

² Freud S., *Die Zukunft einer Illusion*, Wien, Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1928.

³ Freud S., *Das Unbehagen in der Kultur*, Wien, Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1930.

⁴ Marx K., *Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie*, Einleitung.

⁵ Pinard de la Boullaye H., *L'étude comparée des religions*, Paris, Gabriel Beauchesne, 1925, 419-420.

zogenaamde 'religieuze' fenomenen uitsluitend aan menselijke biologische en psychologische behoeften. Er bestaan geen religieuze noden op zich. Een mening die ook vandaag nog haar verdedigers vindt.

Religie als drift volgens Nietzsche

F. Nietzsche (1844/1900), Duits Filosoof, is bekend om zijn bewering: "Gott ist Tot, Wir haben Ihn getötet", "God is dood, wij hebben hem gedood". Hiermee wil hij zeggen dat de hoge lichtwereld dood is, dat de bovenzinnelijke wereld voortaan zonder kracht is en dat het nihilisme - het ontkennen van iedere hoge waarde - in de wereld zijn intrede doet. Nietzsche schreef deze slagzin neer in 1882 in zijn *Fröhliche Wissenschaft*. Geven wij een uittreksel:

"Hebt gij niet gehoord van die waanzinnige mens die overdag een lantaarn aanstak, de markt op liep en zonder ophouden schreeuwde: "God is dood, wij hebben hem gedood. Dwalen wij nu niet als doorheen een eindeloos niets? Is het niet kouder geworden? Is de nacht niet donkerder dan voorheen? Hoe gaan wij ons troosten, wij de moordenaars onder de moordenaars? Het heiligste en het machtigste, dat de wereld, tot nu bezat, is onder onze messen doodgebloed."

Nietzsche is de filosoof der driften. Deze liggen aan de basis van zowat alles wat de mens doet. Wat de mens "het hogere" noemt, is slechts een soort van bovenbouw op dit driftleven. Voor Nietzsche bestaan er geen hogere ethische waarden op zich. De levensdrift ontwerpt de waarden. Wie de sterkste levensdrift heeft, wie de sterkste is, bepaalt eigenmachtig en autoritair de waarden. Alles komt neer op de wil tot de macht. De machtsmens heerst boven de anderen. De ideale mens is voor hem een soort van 'Übermensch'.

H. Schoeps, *Over de mens*⁶, citeert Nietzsche in diens *Morgenröte* (De dageraad) : "De meest belangrijke gebeurtenissen vinden het moeilijkst toegang tot het gevoel. Zo bijvoorbeeld het feit dat de christelijke God dood is. Er is in het leven geen hemelse goedheid en leiding meer. Zoiets als een goddelijke gerechtigheid bestaat gewoon niet. Er is zelfs geen immanente moraal meer. Dat is het verschrikkelijke nieuws dat nog een paar eeuwen nodig heeft vooraleer men het zich ten volle realiseert. En dan zal het schijnen alsof alle gewicht uit de dingen verdwenen is." Voor Nietzsche wordt het leven beheerst door drift, en is religie niet alleen overbodig maar zelfs schadelijk voor het zelfbeeld van de mens. Ludwig Feuerbach (1804/1872) wees al in zijn *Das Wesen des Christentums* (1841) (Het wezen van het christendom) op

⁶ Schoeps H., *Over de mens*, Utrecht, Aula, 1966, 119.

de samenhang tussen een Godsgeloof en de hogere waarden: “De ware atheïst is niet degene die God loochent. Het is degene die het wezen van God: liefde, wijsheid en gerechtigheid als niets duidt”.

Religie als een achterhaald stadium volgens Comte

A. Comte (1798/1857), Frans filosoof, beweerde dat wetenschap een antwoord kan bieden op alle vragen. Volgens hem doorloopt de mens achtereenvolgens een religieus, een filosofisch en een wetenschappelijk stadium. Mensen die nog maar ‘religieus’ zijn, zijn nog niet aan een filosofisch of wetenschappelijk gebruik van hun denken toe. Zij verklaren heel wat van de werkelijkheid met ongeoorloofde ‘goddelijke’ tussenkomsten. Zij die hierover nadenken en filosoferen, zijn dus al een stap verder dan zij die nog maar alleen geloven. Andere dan natuurlijke verklaringen worden uitgesloten en zo mogelijk vervangen door een meer aanvaardbare verduidelijking. De bekroning wordt voor Comte slechts gevonden in de echte wetenschap, die voor alles een degelijke en gefundeerde verklaring vindt, of deze nog zal vinden.

Tegen Comte in kan men echter stellen dat deze drie stadia elkaar niet diachronisch opvolgen maar dat ze synchroon kunnen voorkomen en elkaar overlappen. Zo kan men een vooruitstrevende wetenschappelijke onderzoeker zijn, en tegelijk toch ook filosofische en religieuze belangstellingen koesteren. Zo ook kan een gelovig mens zich net zo goed aan wetenschappelijk en filosofisch onderzoek wagen.

Ook Mircea Eliade (1907/1986), *Traité d’histoire des religions*⁷ (Verhandeling over de Geschiedenis der Religies), legt er eveneens de nadruk op dat de evolutionaire wijze van ordenen van religie onhoudbaar is. Overal, zo zegt de eminente religiehistoricus, ontmoet men ‘een systeem’ dat én lagere én hogere vormen van het heilige omvat.

Religie: een vergissing?

Freud, Marx, Leuba, Nietzsche en Comte verklaren religie elk vanuit hun axiomata, vanuit hun eigen vooropstellingen. Ze zijn het er allen over eens dat er zoiets als religie op zich, gewoon niet bestaat. Als de gelovige mens dat wel zou menen dan, zo stellen zij, vergist hij zich grondig. Men zou het, enigszins aan hun kritieken tegemoetkomend, ook zo kunnen formuleren: als religie niet meer is dan een infantiele neurotische projectie, een drogeermiddel - opium gelijk - om onrechtvaardige toestanden, een emotie,

⁷ Eliade M., *Traité d’histoire des religions*, Paris, Payot, 1953, 39.

een machtsdrift of een achterhaald ontwikkelingsstadium, te bestendigen, dan bevatten de hierboven vermelde kritieken een stevige grond van waarheid. Dan zijn we inderdaad ver verwijderd van wat religie wezenlijk is.

1.3. Het heilige als object van religie

Wijsheid

Beginnen wij met een voorlopige definitie van religie. In de Bijbel, *het boek der wijsheid* 6, lezen we: “Opdat gij de wijsheid leert en de fouten vermijdt, want diegenen die heilige zaken tot hun recht laten komen, zullen als heiligen erkend worden”. Met andere woorden: religie is wijsheid, inzicht in de gebeurtenissen van het leven. Vooral een inzicht in ‘heilige’ dingen. De houding van de ‘wijze’ bestaat erin ze tot hun recht te laten komen. ‘Wijsheid’ is de aloude of archaïsche term voor “bekendheid met het heilige”. De Bijbel definieert religie helemaal niet als een extatisch of irrationeel gedrag zoals men dat wel eens beweert. Of zoals men dat in heel wat niet-Bijbelse religies wel opmerkt. De Bijbel pleit er integendeel voor dat een mens steeds zijn rustige zelfbezit behoudt. Religie confronteert ons met de andere en heilige zijde van de werkelijkheid, en tracht deze te beamen met een passend en ethisch verantwoord gedrag.

Het indringende axioma, de vooropstelling bij uitstek, voor de gelovige is dan ook dat er zoiets als “het heilige” bestaat en dat men het bijzonder ernstig neemt. Het is de grond van de wereld en het leven. De oorsprong van de term ‘religie’ zou afstammen van het Latijnse ‘re-ligere’. Het staat voor ‘iets’, een hoge waarde, die steeds op de voorgrond treedt. Het is ‘iets’ dat men voortdurend wil beamen, en dit in tegenstelling tot het Latijnse ‘neg-ligere’, - zie ons woord ‘negligeren’ - dat verwaarlozen betekent. Men kan het enigszins vergelijken met re.spicere, eerbiedigen, respect betonen, en is tegengesteld aan de.spicere, niet eerbiedigen, ja verwaarlozen.

Geseculariseerde, ontheiligde culturen verwaarlozen het heilige. Zij denken alle problemen juist te vatten en ze autonoom, eigenmachtig, te kunnen oplossen zonder ‘hogere’ levenskracht. Dat is de verwereldlijking of secularisering, zo typisch voor onze westerse cultuur.

De “homo religiosus”

De religieuze mens is hij die te midden van het volle leven het heilige direct ervaart als het profane eindeloos overtreffend, en zulks inzake informatie en levenskracht of ‘macht’. Religie wordt hierbij niet gezien als een “abstract systeem van dogma’s” of als “te geloven uitspraken in naam van de godheid” maar wel als een ervaarbare werkelijkheid. Dit is alleszins wat

F.Fénelon (1651/1715), P.Spener (1635/1705), J.Wesley (1703/1791), GB.Vico (1668/ 1744), Ch.Dupuis (1749/1809), J.G.Herder (1744/1809), F.Schleiermacher (1768/1834) en vele anderen hebben trachten duidelijk te maken.

De vraag dringt zich op: “Wat is nu juist ‘heiligheid’?”. Alfred Bertholet, *Die Religion des Alten testaments*⁸ (De religie van het oude testament), merkt op: “Heiligheid betekent gesteigerte Kraftgeladenheit”, “heiligheid betekent toegenomen krachtgeladenheid”. Die heiligheid toont zich b.v. in ervaarbare krachtwerkingen en onthult zich in beschrijvingen van wondere feiten. Geven we ook hier, weer vanuit de Bijbel, een aantal steekproeven uit het oude testament.

- *Exodus 3*. Citeren we de laatste zin uit deze al aangehaalde tekst: Toen sprak Jahweh (tot Mozes): “Kom niet dichterbij en doe uw sandalen uit, want de plaats waar u staat is heilige grond”.

- *Isaïas 65:5*: “Blijf waar U bent, raak Mij niet aan, want Ik zou u heiligen”.

- *Ezechiël 22.26*. “De priesters hebben Mijn wet geschonden en Mijn heiligdommen ontwijfd. Tussen het heilige en het profane maakten zij geen onderscheid en zij leerden niet het verschil tussen het onreine en het reine.”

- *Ezechiël 44:19*. De priesters betreden het heiligdom van Jahweh en naderen het altaar. Om het heilige karakter van ritus en plaats te respecteren doen zij hun dienstkleren aan. “Wanneer zij naar buiten gaan, naar het volk toe, zullen zij de kledij waarin zij gewijde handelingen uitvoerden, afleggen. Zij zullen meteen andere kleren aandoen om het volk niet te heiligen doorheen hun kledij.” Volgens deze passus bezit het volk dan blijkbaar niet hetzelfde hoge niveau van heiligheid als de priesters tijdens hun rituele handelingen.

- *Ezechiël 44:25*. “De priesters mogen zich niet verontreinigen door bij een dode te komen”. In een aantal gevallen en in voorwaarden die ons, moderne en postmoderne mensen, zeer kunnen verbazen, mag dit echter wel. Men gelooft dat een lijk een subtiele, voor de gewone mens onzichtbare materie en energie afgeeft. Deze dringt in de priesters en ‘heiligt’ hen, maar hier in de negatieve zin. Ze worden doordrongen van een schadelijke kracht die het leven bederft. Het maakt hen ongeschikt voor de riten die Jahweh vraagt. Daarom rust er een taboe op het heilige: men spreekt er slechts over in een

⁸ Bertholet A., *Die Religion des Alten Testaments*, Tübingen, Mohr, 1932, 7.

zeer beschermd kader. Het heilige is gevaarlijk indien men er op een niet-deskundige wijze mee omgaat.

1.4. Tegenstellingsparen

Men kan de Bijbel vanuit historisch oogpunt bestuderen. De moderne en postmoderne wetenschap doen het voortdurend. Maar men kan ook trachten om zich in een aantal teksten in te leven en er de dragende ideeën van op te zoeken. Dan zal men, doorheen de lectuur ervan, merken dat zij een logisch samenhangend geheel vormen. Vertrekkend van een beperkt aantal intuïties, merkt men een aantal ‘koppels’ of ‘tegenstellingsparen’. Men begrijpt dan gemakkelijker wat Bijbelse teksten ons voorhouden. Beklemtonen we, via enkele steekproeven, zulke opvallende ‘koppels’.

- Mozes staat op ‘heilige’ grond. De priesters maken geen onderscheid tussen het heilige en het profane. Hun dienstgewaden heiligen het volk. Blijkbaar maakt Jahweh een niet onbelangrijk onderscheid tussen het ‘heilige’, tegengesteld aan het ‘profane’. Dat gaan we na onder 1.4.1.

- *Ezechiël 44* leert ons om niet zonder de vereiste voorzorgen een lijk te benaderen. Het zou een voor de gewone mens onzichtbare materie en energie afgeven die hem kan schaden. Blijkbaar is er dan naast de gewone stof ook een soort van ijlere stof. De term ‘hylè’ komt uit het Grieks en betekent ‘stof’ of ‘materie’. Men spreekt van enerzijds een ‘hylisch monisme’, het bestaan van slechts één soort materie, die iedereen kan waarnemen. Hier tegenover staat anderzijds een ‘hylisch pluralisme’, het bestaan van meerdere soorten materie. We gaan er onder 1.4.2. op in.

- Het heilige staat in verband met levenskracht. In de handelingen der apostelen legt Ananias bij Saul de handen op, zodat Saul weer kan zien. Dit geeft ons de tegenstelling “overvloed aan levenskracht” en “tekort aan levenskracht”. Het gaat hierbij uiteraard niet om fysische kracht, wel om die merkwaardige energie, verbonden aan het ‘heilige’. Wordt religie in verband gebracht met zulke krachtwerkingen, dan spreekt men over ‘dynamisme’ en “een dynamistische opvatting van religie”. Daarover hebben we het verder in 1.4.3.

- Volgens *Genesis* doorleefde Jacob een droom waarbij Jahweh hem toesprak. In *Exodus 3* zag Mozes een engel van Jahweh en hoorde hij de stem van Jahweh. Ook Samuel en Jesaja hoorden dat Jahweh hen riep. In de *Handelingen der apostelen* hoorde Saul de stem van Jezus. Sommige mensen hebben meer dan gewone droomgezichten, en horen stemmen, terwijl

anderen hierover helemaal niets vernemen. Ook hier kan men van een tegenstelling spreken tussen wie hiervoor gevoelig of 'sensitief' is en wie "niet sensitief" is. De buitenzintuiglijke waarneming of helderziendheid staat hier tegenover de gewone zintuiglijke waarneming. Dat willen we verder verduidelijken onder 1.4.4.

Resumeren we wat vooraf ging. Het heilige staat tegenover het profane, hylisch monisme tegenover hylisch pluralisme, dynamisme tegenover gebrek aan levenskracht en buitenzintuiglijke waarneming tegenover de gewone waarneming met de door iedereen gekende zintuigen. Lichten we hieronder elk der vier koppels iets uitvoeriger toe.

1.4.1. Heilig / profaan

Deze wereld vervalt in twee sferen: een profane of een wereldse en een sacrale of een heilige. Er zijn mensen die 'heilig' genoemd worden. Denken we aan priesters, aan heiligen in de strikt morele zin, aan vele antieke vorsten. Verder zijn er heilige gemeenschappen. Zo spreekt de kerk van "de gemeenschap der heiligen". Bewoners van de hemel, vagevuurzielen en aardse mensen, of leden van een kerk en van kloosterorden kunnen een heilige gemeenschap vormen. Er zijn heilige handelingen zoals het toedienen van sacramenten en riten. Men kent ook heiligdommen als tempels en kerken. Er zijn heilige tijden. Denken we aan de sabbat, aan de vasten, aan de mohammedaanse Ramadan. Ook voorwerpen kunnen heilig zijn: een Bijbel, een Koran, de Veda's. Er zijn heilige en onheilige mensen. Zo is de boosdoener onheilig. Heel wat culturen spreken van twee soorten magie, witte of gewetensvolle en zwarte of gewetenloze.

Het heilige

De Bijbel zet ons op weg.

- *Gen. 2:1* vermeldt dat Jahweh in zes dagen de hemel, de aarde, de zee en al wat zij behelzen, gemaakt heeft maar dat Hij de zevende dag rustte en deze daarom tot een heilige dag heeft gemaakt.

- *Leviticus 19:2vv.* zegt: "Weest heilig want Ik, Jahweh, Uw God, ben heilig". God is de oerbron van al wat heilig is. De term 'heilig', (in het Latijn: 'Sanctus') krijgt hiermee in het christendom een zeer hoge ethische waarde. Wat van Jahweh is, - plaatsen, tijden, personen, voorwerpen - is eveneens dankzij participatie heilig.

N. Söderblom (1866/1931) aartsbisschop en hoogleraar te Upsala, schrijft in *Das Werden des Gottesglaubens*⁹ (De geschiedenis van het Godsgeloof), dat religieus gezien het geloof aan God wel belangrijk kan zijn, maar dat het begrip 'heilig', onderscheiden van 'profaan', nog veel doorslaggevend is. Vroomheid kan zonder een uitdrukkelijk geloof aan een godheid, maar niet zonder geloof aan "iets heiligs".

Het algemeenste begrip 'heilig' komt hierop neer: "wat men niet benadert tenzij onder welomschreven voorwaarden". Dit is een negatieve verwoording. Positief gezegd: al wat zo verheven en 'anders' is - in de zin van "hoger dan" het dagdagelijkse - dat het slechts met de nodige eerbied benaderd wordt.

Het mag op het eerste gezicht vreemd lijken, maar het niet of onvoldoende gedoseerd omgaan met het heilige is niet zonder gevaar. Het is alsof de Bijbel ons waarschuwt dat het om een zeer hoge energie gaat. Vooraleer er mee in contact te komen, moet men er "in de eigen ziele diepten" grondig op voorbereid zijn. G. Van der Leeuw, *Phänomenologie der Religion*¹⁰ (Fenomenologie der religie), geeft onder meer als voorbeeld *II Samuel, 6:7* waar een zekere priester, Uzzia, de 'ark des verbonds' ondersteunde omdat ze anders ging vallen, en deze aanraking niet overleefde. De ark was, zo stelt de schrijver, zo sterk met heiligheid 'opgeladen' dat het biologische lichaam het contact met zulk een hoge energie niet overleeft. We komen er later nog op terug.

In *1 Kor 11:27/32*, legt Paulus de nadruk op het lot dat men zich bereidt indien men bijvoorbeeld de heiligheid van de eucharistie onderschat of miskent. Hij schrijft: "Wie dus op onwaardige wijze het brood eet of de beker van de Heer drinkt, bezondigt zich aan het lichaam en bloed van de Heer. Wij moeten ons onderzoeken voor wij van het brood eten en uit de beker drinken. Want wie op een onwaardige wijze eet en drinkt, eet en drinkt zijn eigen oordeel". Blijkbaar bedoelt Paulus dat wij bij het onwaardig te communie gaan op een eerder verborgen wijze onszelf in onze ziele diepten ernstig kunnen schaden.

Het heilige is altijd enigszins esoterisch en occult en in die mate heet het heilige 'mysterie'. Wie vooraf het mysterie uit het heilige bant, verminkt het wezen zelf van dat heilige. Men laat dan het heilige, als gegeven, niet tot zijn recht komen. Zo beschouwd is religie, voor hij of zij die het echt beleeft, niet

⁹ Söderblom N., *Das Werden des Gottesglaubens* (Untersuchungen über die Anfänge der Religion), Leipzig, 1926-2.

¹⁰ Van Der Leeuw G., *Phänomenologie der Religion*, Tübingen, Mohr, 1933.

zo nu en dan eens een vieringsdag. Wel is zij ‘achter’ het voor iedereen zicht- en tastbare leven, de stichtende en instandhoudende macht. Religie lijkt in haar verborgen, occulte kern verre van eenvoudig.

‘Geest / vlees’

Verwant aan het koppel ‘heilig / profaan’ is het koppel ‘geest / vlees’. ‘Geest’ staat in de Bijbel voor ‘leven’ en “goddelijke levenskracht”. ‘Vlees’ betekent een leven dat verstoken is van die levenskracht, een leven dat Bijbels gezien meer lijkt op wat dood is, dan op wat leeft. Voor de religieuze mens is dat wat enkel ‘vlees’ is, ondermaats en ontdaan van alle heiligheid. Als voorlopige definitie van religie vonden we al in *het boek der wijsheid*: “Opdat gij de wijsheid leert en de fouten vermijdt, want diegenen die de heilige zaken tot hun recht laten komen, zullen als heiligen erkend worden.” Ook *Leviticus 19:2vv.* stelt: “Weest heilig want Ik, Jahweh Uw God, ben heilig”.

Dat impliceert een keuze: de mens kan ervoor kiezen heilige zaken tot hun recht te laten komen en fouten te vermijden, of dit niet te doen en fouten te begaan. Maar dan met verlies aan hoge ‘heiligheid’. *Galaten. 6:7* verwoordt de gevolgen van deze keuze: “Wat men - al levend - zaait, dat zal men ook oogsten. Wie zaait in ‘het vlees’, zal uit ‘het vlees’ verderf oogsten. Wie zaait in ‘de Geest’, zal uit ‘die Geest’ eeuwig leven oogsten”. In *Gen. 6:3* maakt God overduidelijk dat Zijn ‘Geest’, Zijn levenskracht, redt uit ondergang terwijl ‘vlees’, of moreel ontoereikende levenskracht, die ondergang ‘veroorzaakt’. God acht zich met Zijn Goddelijke levenskracht of “Heilige Geest”, niet langer verantwoordelijk voor diegenen die Hem en Zijn geboden op een gewetenloze wijze negeren. Alleen wie over voldoende Goddelijke levenskracht beschikt, ziet voldoende klaar in de problemen van het leven en lost ze ook naar behoren op. In logische termen: Alleen ‘Geest’, Gods wezenseigen levenskracht, ziet het gegeven en het gevraagde in en kan dit vroeg of laat verwezenlijken.

Logisch redeneren

“Opdat gij de wijsheid leert en de fouten vermijdt” lezen we in *Leviticus 19: 2vv.* Ook *Ecclesiasticus (= Jezus Sirach) 37:16* zegt: “Ieder werk begint met overleg en aan elke daad gaat een plan vooraf”. Als kenform is religie ook vatbaar voor een logische benadering. Dit staat mijlenver verwijderd van een irrationeel gedrag zoals al te vaak verondersteld wordt. De uitspraak: “Credo quia absurdum”, “ik geloof omdat het absurd is” van de kerkvader Tertullianus (160/230), kan voor de huidige mens nooit een gezonde basis van religie zijn. Verlangt religie wel een geloof in absurde dingen, dan geeft ze geen zekerheden maar ontnemt ze die juist. Ze doet de religieuze mens

tekort in het eigen waarnemings- en redeneervermogen. Zo kan religie haar aanhangers in verwarring brengen. Dan kan ze best een neurose, een opium, een emotie, een achterhaald stadium of wat dan ook worden. Maar dan staat ze mijlen verwijderd van wat religie wezenlijk behoort te zijn.

Veel liever leggen we het accent op het logisch redeneren dat bij het geloof ter sprake komt. Logica leidt ertoe om onder meer de axioma's, de eigen vooropstellingen van waaruit men leeft, tot een beter besef, tot voller bewustzijn te brengen. Om dan van daaruit de nodige gevolgtrekkingen te maken. Eens de axiomata, de vooropstellingen van de religie zijn gesteld, volgen er de deducties: men gelooft dat het heilige zich inderdaad onthult en men komt zo tot een gelovige wereld- en levensbeschouwing. Uit het waargenomen en in het geloof aangenomen heilige vloeien logische stellingen voort over dit heilige, de wereld en het leven. Dat kan tot diverse vormen van verering leiden. Religies worden dan veel minder een kwestie van 'geloof' en veel meer een kwestie van 'evidentie'. Het heeft in die visie bijvoorbeeld dan ook weinig zin te zeggen: 'Ik geloof en ik laat mij voor dit geloof desnoods ook folteren'. Veel boeiender, veel relevanter zijn vragen als: Hoe evident, hoe logisch coherent en samenhangend is de religie die iemand wil aanhangen? Over welke religieuze fenomenen, over welke gegevens beschikken we en wat kunnen we daaruit logisch afleiden? Dan wordt geloven geen blinde en soms gevaarlijke overtuiging, maar veeleer een evidentie.

Immers, het komt ons voor dat een religie die niet logisch verantwoordbaar is, zeker in onze moderne wereld, geen standhoudt. Het lijkt inderdaad veel veiliger om de diverse religies op hun ware wortels te onderzoeken. Wat zijn de gegevens? Wat zijn de gevraagden? Wat zijn de oplossingen? Dat geeft ons een stevigere basis en behoedt ons voor menige dwaalwegen. Religies moeten bewijzen wat ze waard zijn, niet door het opleggen van hun gezag. Die tijd is definitief voorbij. Een beroep doen op een blind geloof en blind vertrouwen is - een Russische roulette gelijk - om moeilijkheden vragen.

Een moeizame evolutie

Alleen 'Geest', Gods wezenseigen levenskracht, ziet het gegeven en het gevraagde lot in en kan dit vroeg of laat verwezenlijken, zo schreven we hierboven met betrekking tot het koppel "geest/vlees". Dit 'vroeg of laat' wijst op een heel tijdsverloop. De mens die in het leven de juiste keuzes maakt, zal zonder al te grote omwegen geleidelijk tot wijsheid en 'heiligheid' groeien. Wie verkeerde keuzes maakt zal heel wat minder snel wijsheid leren en dit met heel wat schade. Dit alles veronderstelt bij de mens toch een ingrijpende

en ongewoon moeizame evolutie om vanuit het 'profane' en het 'vlees' het domein van het 'heilige' en van de 'geest' te bereiken. We komen er nog uitgebreid terug.

Het profane

Het profane staat voor ongewijd, werelds, niet-kerkelijk. 'Fanum' is het Latijn voor 'tempel'. Wie buiten de tempel blijft is pro.faan. Onze cultuur was vroeger heel wat minder profaan dan nu. Onze vorige generatie kende in haar jeugd nog de laatste rest van een stabiel christendom dat eeuwen had bestaan. De volksmens geloofde dat als men gedoopt en gevormd was en de geboden onderhield, men dan na de dood in "de hemel" kwam. De vanzelfsprekende zekerheden die de mensen vroeger een rustig gemoed en een tevreden zelfbezit bezorgden, hebben vandaag heel wat van hun kracht ingeboet. De levenshorizonten zijn heel wat groter en minder veilig, de wereld en het leven heel wat ingewikkelder geworden.

Nominalisme

Verwant aan het profane is wat men 'nominalisme' heet. 'Nomen' in het Latijn, betekent 'naam'. Voor de nominalist bestaan enkel de werkelijkheden van "deze zijde". Aan de ideeën, als werkelijk bestaande en objectieve 'zijnden' in een andere en hogere wereld, wordt iedere werkelijkheidswaarde ontzegd. De denkinhoud van een woord is slechts een product van ons bewustzijn. De consequente nominalist loochent het geestelijke in de dingen. Hij blijft een materialist en ontkent het objectieve, van het individuele denken onafhankelijke, karakter van het kennen. Hij ziet recht, zedelijkheid en religie als louter menselijke en dus subjectieve producten. Voor de religieuze mens ligt dit anders. Aan de naam beantwoordt een objectieve werkelijkheid. Zo wijst bijvoorbeeld het feit van verontwaardigd te kunnen zijn, er op dat welbepaalde waarden niet gerespecteerd worden. In een nominalistische visie, waarin waarden veeleer op afspraak berusten, zal verontwaardiging heel wat oppervlakkiger zijn dan in een geloof dat ervan overtuigd is dat echte waarden deze wereld overstijgen en niet mogen geschonden worden. Wie in zich nauwelijks een waarde-aanvoelen heeft, kan eigenlijk geen verontwaardiging kennen.

Zedelijkheid en recht worden voor een gelovig mens vanuit een andere en hogere wereld gegeven. Ze uiten zich bijvoorbeeld doorheen het geweten, of zoals in het christendom, door een uitdrukkelijk van God gekregen reeks geboden. Zo zal voor een religieuze mens het uitspreken van de naam van een god ertoe leiden dat die god opgeroepen wordt. Aan de naam beantwoordt voor de gelovige een objectieve werkelijkheid. De nominalist stelt dat een

naam niet meer is dan een afgesproken klank. De moderne filosofie en de Westerse cultuur kenden de eeuw van de Verlichting en zijn sindsdien in hoofdzaak nominalistisch ingesteld. Dit in tegenstelling tot alle archaïsche, antieke en klassieke culturen. We komen er nog uitvoerig op terug.

Rationalisme

Verwant aan het profane is wat men 'rationalisme' heet. Maken we vooreerst het onderscheid tussen 'rationeel' en 'rationalistisch'. Beiden verwijzen naar gegevens die verder via de rede, via het logisch redeneren, worden onderzocht. De term 'rationeel' heeft een eerder neutrale betekenis. Bij de term 'rationalistisch' worden gegevens eveneens aan een logisch onderzoek onderworpen. Echter met de volgende beperking: wat niet wetenschappelijk gevat kan worden, bestaat voor de rationalist gewoonweg niet. Hieronder valt datgene wat de wetenschap overtreft, zoals onder meer het heilige, de ziel en God. Paranormale en religieuze ervaringen kunnen voor de rationeel ingestelde wetenschapper best een logisch onderzoek waard zijn. Voor de rationalistisch ingestelde mens kan dat niet. Gezien de vooropstellingen van deze laatste kunnen ervaringen die buiten het terrein van de harde wetenschap vallen, nooit echt ernstig genomen worden.

Heel wat mensen, ook vele wetenschappers, stellen echter dat er in het geheel der werkelijkheid meer bestaat dan slechts datgene wat wetenschappelijk kan aangetoond worden. Een rationeel denkend mens zal dat beamen, een rationalistisch denkend mens niet. Tegen het rationalisme kan ingebracht worden dat ook intuïtie en gevoel een niet te onderschatten rol spelen. Hoe bijvoorbeeld aantonen dat twee mensen elkaar graag zien? Elk wetenschappelijk bewijs zal hier kunstmatig overkomen en te kort schieten. En toch is het voor velen het fundament van hun leven. Voor de religieuze mens kunnen paranormale ervaringen bijzonder indringend zijn, ja zelfs zo dat het hele verdere leven erdoor bepaald wordt. Als er zich een religieuze ervaring heeft voorgedaan, als iemand een ingrijpende droom heeft gehad of een innerlijke stem heeft gehoord, dan is dit voor hem een feitelijk gegeven waar hij met zijn intuïtie, maar ook met zijn redenerend verstand verder wil op ingaan. Ook al is dat gegeven niet hard wetenschappelijk aantoonbaar. We lichten dit verder nog uitvoerig toe (4.1.).

Wetenschap

Stelt men dat enkel datgene werkelijkheidswaarde heeft wat op een wetenschappelijke wijze aantoonbaar is, dan herleidt men wat meer is, tot wat minder is. Zo menen heel wat religieuze en holistisch denkende mensen. Men heet dat een 'reductieve' kijk. Deze toont zich in het gebruik van het

woordje ‘enkel’. Werkelijk is dan bijvoorbeeld slechts datgene wat bij herhaling vaststelbaar is door de onderzoeksgemeenschap, en dat via de klassieke zintuigen, of in het verlengde hiervan via allerlei gespecialiseerde toestellen. Zoals gezegd, zijn heel wat van onze bestaanszekerheden van niet-wetenschappelijke aard. Zo kan een kind opgroeien met de overtuiging dat zijn ouders hem graag zien en dat zij van elkaar houden, zonder dat dit op een echt wetenschappelijke wijze kan aangetoond worden. Een ideologische vorm van wetenschap meent dat zij het hele terrein van de werkelijkheid omvat. Een methodische vorm van wetenschap stelt echter dat haar domein niet het geheel der werkelijkheid betreft, maar dat ze zich bewust beperkt tot een deel ervan, namelijk dat wat aan haar vooropstellingen beantwoordt. Zo beschouwd is wetenschap bijzonder precies, maar beperkt.

De “God-is-dood-theologie”

Verwant aan het profane is eveneens wat men de “God-is-dood-theologie” heet. We kennen sinds de eeuw van de verlichting zowel de triomf van het atheïsme als een doorbraak van een “God-is-dood-theologie”. Zoals al gezegd beweerde Nietzsche en met hem heel wat materialisten dat God dood is. Er is in deze zienswijze geen god om een ethische gedragscode, een decaloog of een soort tien geboden te denken en voor te schrijven, laat staan om te sanctioneren.

De decaloog of de tien geboden

De Bijbel, *Exodus 34: 27* verhaalt hoe Mozes op de berg Sinaï van Jahweh de tien geboden ontving waarbij Jahweh tot Mozes zei: “Stel deze woorden op schrift, want op grond van deze woorden sluit Ik met u en met Israël een verbond”.

Geven we de volkse formulering zoals de ouderen onder ons ze nog kennen vanuit hun jeugdijaren. “Bovenal bemin de Drie-ene Godheid. Zweer niet ijdel vloek noch spot. Heilig steeds de liturgie des Heren. Ouders, kinderen zult gij eren. Dood niet. Geef geen ergernis. Doe nooit wat onkuisheid is. Vlucht het stelen en bedriegen. Ook de achterklap en ‘t liegen. Wees steeds kuis in uw gemoed. En begeer nooit iemands goed”.

O. Willmann, *Abriss der Philosophie*¹¹ (Schets van de filosofie), vat ze eveneens samen. In de eerste drie geboden wordt God, als alom aanwezige instantie, ernstig genomen. Herinneren we eraan dat dit de etymologische betekenis van ‘re.ligio’ is, tegengesteld aan ‘neg.ligio’, verwaarlozing. Dit

¹¹ Willmann O., *Abriss der Philosophie*, Wien, 1959-5, 130,

ernstig nemen geschiedt innerlijk, door echte overtuiging (het eerste gebod), maar ook uitwendig, in al wat spreken is (tweede gebod) en dit in één of andere liturgie (derde gebod). De zeven volgende geboden zijn eigenlijk een mengeling van geboden en verboden. De traditionele formulering geeft soms de tegenmodellen aan; dat wat te mijden is, wat taboe is. Het vierde gebod behandelt de eerbied voor het ouderlijk gezag en eerbied voor de kinderen. Bega verder geen 'zonde', of schend niet wat onschendbaar moet blijven, en dit tegen de persoon (vijfde gebod), tegen het gezin en huis (zesde gebod), tegen al wat ter beschikking staat (zevende gebod). Bega ook geen zonde tegen het recht op de waarheid (achtste gebod); begeer geen geslachtelijk genot op een zondige wijze (negende gebod) of begeer niet het bezit van anderen (tiende gebod).

Etnologen stellen vast dat zowat alle archaïsche beschavingen een gelijkaardige gedragscode hadden of nog hebben. Zonder contact met het christendom beschikken zij al over een wet die stelt dat het leven moet geëerbiedigd worden. Zo zegt de Bijbel, *Rom 2, 14*, dat wanneer heidenen, die de wet niet hebben, uit zichzelf doen wat de wet verlangt, zij zichzelf tot wet zijn.

R. Van Caenghem, *Om het godsbegrip der Baluba*¹², geeft de gedragscode weer der Baluba, een Bantoevolk uit Centraal-Afrika. Zo luidt één van hun gebeden: "Muidi Mokulu, verheven God, dat al mijn goederen voorspoed kennen. Gij weet het: nooit steel ik, nooit begeer ik de vrouw van een ander, nooit pleeg ik geweld op de dochter van een ander. Indien echter iemand het kwade oog op mij richt dat Gij, o Muidi Mokulu, verheven God, hem vervolgt met Uw wrekende blik."

Met andere woorden: wat de Bijbel expliciet verwoordt, is een structuur eigen aan alle volkeren, die de mens op weg zet naar een gewetensvol gedrag. De verwoording mag dan verschillen, in wezen komt ze op hetzelfde neer. Ook binnen de Bijbel zijn er twee versies: *Exod. 20:1/17* en *Deut. 5:6/21*. Wat erop wijst dat de structuur telt, niet de variëteit der verwoording.

Ook in *Psalms 15* (14) vinden we diezelfde structuur: "H. Drie-eenheid, wie zal met U vertrouwelijk omgaan? Wie in Uw tegenwoordigheid leven? Diegene die onberispelijk tracht te leven, die handelt als iemand met geweten. Die innerlijk al wat waarheid is, aanvaardt. Die leeft zonder zijn tong te laten gaan. Die zijn broer of zuster in niets schade berokkent. Die de medemens

¹² Van Caenghem R., *Om het godsbegrip der Baluba*, Institut royal colonial Belge 1956, 76.

geen onrecht aandoet. Die geen meened aflegt. Die niets aanvaardt dat een onschuldige benadeelt. Die de zienswijze van de door U verworpene afwijst. Maar die U, H. Drie-eenheid, ernstig neemt en eert. Wie zo te werk gaat, zal dank zij U nooit ten onder gaan, H. Drie-eenheid.”

En *Psalm 119 (118)* prijst de mens die zijn leven geheel afstemt op God en Zijn voorschriften. “Gelukkig en onberispelijk zijn diegenen die in hun levenswandel Uw wet waarmaken, H. Drie-eenheid. Gelukkig diegenen die, terwijl ze zich aan Uw gedragsregels vasthouden, U met hart en ziel zoeken en die, doordat zij gewetenloze daden vermijden, volgens Uw richtlijnen leven. Want Gij kondigt Uw voorschriften af om ze heel en al uitgevoerd te zien. Geef dus dat onze levenswandel op vaste wijze Uw wil waarmaakt. In dat geval zullen wij, terwijl wij Uw geboden overlopen, niet beschaamd zijn.”

Er is natuurlijk enorm veel gepubliceerd over de decaloog. Toch het volgende: Fuchs, *Le décalogue ? Connais pas !*¹³ (De decaloog ? Die ken ik niet!), stelt vast dat door de grondige secularisering van onze maatschappij de jongeren zelfs niet eens van de tien geboden gehoord hebben. Iets wat volgens deze theoloog op de religieuze en morele ontaarding van onze cultuur wijst. Wie de Bijbel onbevangen leest merkt echter dat het niet geboden en verboden zijn die centraal staan, wel dat de Goddelijke levenskracht, het ‘heilige’, er ten overvloede in wordt beklemtoond. Er is uiteraard tussen beiden een verband. Wie die voorschriften in zijn leven verwerkelijkt, maakt ook dat zijn of haar levenskracht, zijn of haar ‘heiligheid’ toeneemt.

‘Archaïsche’ moraal

Dat nog niet gekerstende culturen ook over een ethische gedragscode beschikken wordt ook geïllustreerd door Christian Dedet, *La mémoire du fleuve*¹⁴. Dedet kent én het Westen én vooral Negro-Afrika door en door. Hij is geboren in Gabon uit deels Franse, deels Negro-Afrikaanse ouders. Oud geworden overziet hij zijn leven en mijmert: “In de wildernis, stelde ik altijd voorop dat het leven mooi is, vol goede dingen. Lang dacht ik dat mensen elkaars broeders zijn. Later werd ik gewaar dat in Gabon evenveel onbetrouwbare mensen zijn als op andere plaatsen. Maar zeker is dat, indien een Negro-Afrikaanse smeris u in zijn netten vangt, hij achteraf beschaamd zal zijn. Want ziet gij hem later terug, dan neigt zijn hoofd neerwaarts. Hij weet dat hij u een onrecht aangedaan heeft. Hij beroept zich op een verzachtende omstandigheid: hij was in nood. In het Westen echter ziet gij

¹³ Fuchs, “Le décalogue? Connais pas! “, in: Journal de Genève 14.04.1990,

¹⁴ Dedet Chr., *La mémoire du fleuve* (L’Afrique aventureuse de Jean Michonet), Paris, Editions Phébus, 1984, 438.

mensen die geen nood kennen en niets mankeren maar u toch trachten te bestelen. Zij zijn het gewend. “De ondeugd haalt het” en “zaken zijn zaken”, zo zeggen zij. Waarop men ze een geweerschot zou willen toedienen. Maar dan denkt men: “Zij zijn zoiets niet eens waard”. De wereld van heden doodt de Negro-Afrikaanse cultuur. “Les curés”, de priesters, hadden indertijd de verdienste te spreken over de goddelijke wet. Wie heeft het daar nu nog over? Stelen en doden, dat wordt normaal. Er is geen respect meer. Het valt voor dat het uitgerekend de arme Negro-Afrikaan zonder ‘opvoeding’ is, die in zijn logica tot de blanke zegt: “zoiets moet men niet doen. Dat is niet goed. Dat is niets voor u”.

Een beaat en tragisch atheïsme

Als gevolg van de “God-is-dood-theologie” is er, zoals al aangehaald, geen God om die ethische gedragscode voor te schrijven of te sanctioneren. We zien enerzijds een “beaat atheïsme” ontstaan, een soort lekenmoraal die zich bevrijd acht van “het juk van God”. Toch wordt hierbij nog één of andere ethische code behouden die gebaseerd is op eerder praktische afspraken. De samenleving moet ‘leefbaar’ blijven. Deze code is dan ‘autonoom’, ze is niet gegrond op iets objectiefs buiten de mens zoals dit b.v. wel het geval is bij de decaloog. Anderzijds is er naast dit “beaat atheïsme” ook zoiets als een “tragisch atheïsme”. Indien God als wetgever en rechter niet bestaat, dan is er niet langer een “hogere instantie” die ons duidelijk maakt wat wij behoren te doen en te laten. In wiens hoge naam zouden wij overigens kunnen geoordeeld worden? De autonome mens schrijft zelf zijn geboden voor. Zo gezien is hij tot vrijheid gedoemd. Zijn leven is een gave, maar eveneens een verre van eenvoudige opgave: zelf de levenswaarden bepalen. Dit leidt bij sommigen tot het ervaren van een innerlijke afgrond en een leegte. Als er geen normen zijn die boven de mens uitstijgen, als ‘morele waarden’ slechts op afspraak berust, wat is er dan nog wezenlijk verboden en door wie? In principe is dan alles toegelaten. Zoals reeds gezegd ontkent menig nominalist met Freud, Marx, Leuba, Nietzsche en hun denkgelovigen iedere vorm van objectieve ethiek en religie. Voor hen is de religieuze mens een lichtgelovig en naïef iemand die ten onrechte meent dat de werkelijkheid meer is dan wat de stoffelijke natuur ons toont.

W.E. Hocking, *Les principes de la méthode en philosophie religieuse*¹⁵ (De principes van de methode in de religieuze filosofie), is het hier helemaal niet mee eens. Hij schrijft: “Men kan in religie zoiets zien als een beslist ‘neen’. De religieuze mens verzet zich tegen de dreigingen van de stoffelijke natuur

¹⁵ Hocking W.E., *Les principes de la méthode en philosophie religieuse*, in *Revue de Métaphysique et de Morale*, 29:4, 452/453.

die hem willen overheersen, om niet te zeggen verslinden. Religie is een besliste en massieve weigering. En wat zij weigert is dat de stoffelijke machten de gehele mens in hun greep houden. Het is niet de gelovige, het is de ongelovige die naïef is ten overstaan van de natuurlijke verschijnselen. De diepste werkelijkheden behoren tot het domein van het onzichtbare.”

Hocking zegt hier duidelijk dat de materiële wereld niet het laatste woord heeft. Wie dat wel meent, die is volgens hem juist lichtgelovig en naïef. Niet omgekeerd. Voor de religieuze mens toont er zich achter en boven die profane wereld een sacrale wereld. En wel zo dat die sacrale wereld het laatste woord heeft. Wie ingaat op die religieuze wereld, zal er in deze profane wereld geleidelijk de gevolgen van ondervinden. Daar willen we in dit boek uitvoerig op ingaan.

Tot zover dit onderscheid “heilig/profaan”.

1.4.2. Hylisch pluralisme / hylisch monisme

Gaan we vervolgens na of het oude testament melding maakt van een meervoudige stoffelijkheid. *Ezechiël 44* wees ons al op het gevaar een lijk zonder de nodige voorzorgen te benaderen. Een dode geeft volgens deze visie een onzichtbare schadelijke materie en energie af, wat ons tot de hypothese van het bestaan van een ‘hylisch pluralisme’, van meerdere soorten ‘stof’ doet besluiten. Gaan we ook hier iets dieper op in.

De heks van Endor

Lezen we *1 Samuel 28: 3/25*. De profeet Samuel was gestorven. Koning Saul had de dodenbezweersters en waarzeggers uit het land verdreven. Daarna ging hij strijd leveren met zijn vijanden, de Filistijnen. Toen Saul echter het leger van de Filistijnen zag, sloeg de schrik hem om het hart. Via zieners en profeten trachtte hij te weten wat Jahweh’s wil was. Maar Jahweh gaf geen antwoord. Noch door dromen, noch door profeten, noch door oerim en toe-rim. (Opm.: men denkt dat “oerim en toerim” op een mantische techniek slaan, op een vorm van waarzeggerij, om zo Jahweh’s wil te kennen). Daarop zei Saul tot zijn hovelingen: “Zoekt mij een dodenoproepster zodat ik ze ga raadplegen”. Zij antwoordden: “In Endor woont een dodenoproepster”. Saul deed andere kledij aan en ging met twee mannen op weg. In de nacht kwamen ze bij de vrouw aan. Hij zei haar: “Doe mij de toekomst voorspellen en roep de schim op van wie ik u zal noemen”. De vrouw antwoordde: “Gij weet toch dat Saul de doden-oproepers en waarzeggers uit het land heeft verbannen. Waarom brengt gij op sluwe manier mijn leven in gevaar?”.

Daarop legde Saul een eed af : “Zowaar als Jahweh leeft, zult gij hiervoor geen onheil oplopen”.

Daarop vroeg de vrouw: “Wie moet ik voor u oproepen?” Hij antwoordde: “Roep Samuel voor mij op”. Daarop ‘zag’ de vrouw Samuel en luid gillend riep zij tot Saul: “Waarom hebt gij mij bedrogen? Gij zijt Saul zelf!” De koning antwoordde: “Heb geen angst! Maar wat juist ‘ziet’ gij?” De vrouw antwoordde: “Ik zie een ‘elohim’ (opm.: een goddelijke figuur zoals *Genesis* 3:5 en *psalm* 8:6 vermeldt) die uit de aarde opstijgt”. Saul vroeg haar: “Hoe ziet die figuur eruit?” Zij antwoordde: “Het is een oude man die opstijgt. Hij is in een mantel gehuld”. Daarop wist Saul dat het de gestorven profeet Samuel was. Saul boog diep ter aarde. Samuel zei tot hem: “Waarom hebt gij mijn rust gestoord door mij op te roepen?”. Saul antwoordde: “Ik ben aan grote angst toe. De Filistijnen bestrijden mij en God heeft zich van mij afgewend. Hij geeft mij geen antwoord meer, noch door dromen, noch door de profeten. Daarop heb ik u opgeroepen opdat gij mij zoudt zeggen wat ik moet doen”. Waarop Samuel zei: “Waarom mij raadplegen als Jahweh zich van u heeft afgekeerd en uw vijand is geworden? Jahweh voert nu uit wat hij door mijn bemiddeling voorspeld heeft. Hij ontruikt u het koningschap en geeft het aan uw naaste, David, omdat gij niet gehoorzaamd hebt aan Jahweh. Bovendien zal Jahweh met u ook Israël aan de Filistijnen overleveren. Morgen zullen gij en uw zonen bij mij zijn (opm.: in de sjeol, de hades of onderwereld; zoals *Numeri* 16:30 dat beschrijft)”.

De Bijbel vermeldt verder dat Koning Saul inderdaad de veldslag verliest en samen met zijn zonen om het leven komt. Merken we op dat de dodenoproepster tot een mantisch bijzonder begaafd type behoort. Zij ‘doorziet’ de ware identiteit van de koning en is zelfs in staat een overleden profeet aan haar oproepingskracht te onderwerpen. Zij is een ‘elohim’, een wezen met een grote geesteskracht. Het aanroepen van God bij politieke aangelegenheden was ten tijde van Samuel verre van ongevoel. Het was de tijd van het zogenoemde oude verbond, waarbij Jahweh het Joodse volk leidde te midden van vele andere volkeren. En dit tot aan het nieuwe verbond. Deze beide overeenkomsten met God, het oude en nieuwe verbond, worden verder in de tekst nog toegelicht (zie hoofdstuk 13).

Uit de aarde

De tekst hierboven vermeldt dat de schim van de profeet Samuel uit de aarde opsteeg. De Bijbel gaat er dan van uit dat er nog een leven is na de dood en dat men daarbij ook over een bewustzijn en zelfs een lichaam beschikt, al is dit lichaam fijnstoffelijk en nevelig als een schim. Bovendien

bevindt deze schim zich niet in hogere of hemelse sferen, maar in een soort van onderwereld, in de diepten der aarde. Zelfs al gaat het hier om Samuël, een profeet. Het is de situatie van de mensen in het oude testament, vooraleer Jezus, na Zijn kruisdood, “ter helle is neergedaald”. Daar waar Samuël uit de onderwereld opstijgt, zal Jezus er na Zijn dood in neerdalen. We komen op dit thema nog uitvoerig terug (6.3.). Het is een oeroude ervaring dat de schimmen van doden, met voldoende ‘geest’, of levenskracht, waarheid kunnen meedelen en de toekomst voorspellen. En dit in eenheid met Jahweh of ook zelfs zonder hem. Maar schimmen oproepen is, zoals Samuel zelf zegt, hun rust verstoren. Het wordt al in het Oude testament sterk afgeraden.

Merken we bij deze tekst nog het volgende op. De profeet Samuel heeft duidelijk een lichaam en dit is zelfs met een profetenmantel gekleed. Noemen we dit type van lichaam bij zijn traditionele naam: “het subtiële lichaam”. Dit is wel stoffelijk, maar van een veel ijlere stof dan de stof die iedereen waarneemt. Het subtiële lichaam is niet onderworpen aan een aantal beperkingen zoals ons fysieke lichaam die wel kent. Wat meer is, dit fijnstoffelijke lichaam zou verschillende verschijningswijzen kunnen aannemen. We komen er later op terug. Deze Bijbeltekst toont aan dat men in het oude testament naast het biologische lichaam ook nog een subtiel lichaam kent. Gaan we dit ook na voor het nieuwe testament.

De gedaanteverandering van Jezus

In *Luc 9:28vv.* neemt Jezus de apostelen Petrus, Johannes en Jacobus mee en beklimt een berg om er te bidden. “Terwijl Hij aan het bidden was, veranderde Hij van uiterlijk en werden Zijn kleren stralend wit. Ineens waren er twee mannen met Hem in gesprek. Het waren Mozes en Elias die in heerlijkheid verschenen en spraken over Zijn heengaan, over de voleinding van Zijn leven in Jeruzalem. Petrus en de anderen zagen Zijn heerlijkheid en zagen ook de twee mannen die bij Hem stonden”. Dit toont ons dat het lichaam van Christus van gedaante kan veranderen. Zijn verheerlijkte lichaam is gewoonlijk verborgen door het biologische lichaam. Ofschoon in gewone omstandigheden niet fysisch of biologisch merkbaar, toch is zo een verheerlijkt lichaam volgens de getuigenissen even werkelijk.

Letten we nog op het verschijnen van twee mannen, Mozes en Elias. In tegenstelling met onder meer de profeet Samuel, stijgen deze niet op uit de aarde maar zijn daar ‘in heerlijkheid’. Wat verwijst naar *psalm 56 (55):14*. Ze zijn er wel, maar in een lichaam verschenen ‘in heerlijkheid’.

Ineens stond Hij in hun midden

Johannes 20:19vv. heeft het over het verheerlijkte fijnstoffelijke lichaam van Jezus. Op de avond van die eerste dag van de week waren de leerlingen bij elkaar. Hoewel de deur op slot was uit vrees voor de Joden, stond Jezus ineens in hun midden. Hij toonde hun de wonden in Zijn handen en Zijn zijde. Hij zei tot Thomas: “hier zijn Mijn handen, raak ze maar aan met je vinger. En voel met je hand de opening in Mijn zijde”. Nemen we de tekst letterlijk dan is er vooreerst het subtiele lichaam van Jezus dat doorheen materiële voorwerpen als een muur of een deur gaat. Daarna materialiseert Hij dit fijnstoffelijke lichaam tot het voor iedereen zicht- en tastbaar is. Wanneer Jezus weer verdwijnt, wordt Zijn lichaam opnieuw fijnstoffelijk.

Paulus, in *1 Kor. 15:42vv.*, spreekt na de verrijzenis van Christus, van een nieuwe verrijzenis. “Een natuurlijk lichaam wordt gezaaid, maar een geestelijk lichaam verrijst. Als er een natuurlijk lichaam bestaat, bestaat er ook een geestelijk lichaam”.

Deze beide steekproeven tonen aan dat het nieuwe testament naast een biologisch lichaam eveneens een fijnstoffelijk lichaam kent. Bovendien wordt het hier niet in de sjeol of de onderwereld gesitueerd, maar elders, waar het in heerlijkheid verrijst.

1.4.3. Dynamisme / tekort aan levenskracht

Na de tegenstellingsparen “heilig / profaan” en “hylisch pluralisme / hylisch monisme” verdiepen we ons in de tegenstelling “dynamisme / tekort aan levenskracht”. In *Hand. 9* legde Ananias bij Saul de handen op, met als gevolg dat Saul weer kon zien. Wat ons bij een dynamistische opvatting van religie brengt. In de religiewetenschap betekent ‘dynamisme’ de stelling dat religie in wezen een kwestie van overdracht van energie, van vitale kracht is. De Oudgriekse term ‘dunamis’, en de Latijnse term ‘virtus’, staan voor ‘energie’. Het oude testament vermeldt een aantal teksten waarbij deze levenskracht ter sprake komt. Een steekproef.

Uw geest

Genesis 6.3: “Indien Gij Jahweh, Uw Geest (levenskracht) terugtrekt, gaat al wat leeft dood. Maar indien Gij Uw Geest (levenskracht) schenkt, schept Gij leven.” Het is duidelijk dat Gods Geest, die leven schept, synoniem staat voor de term ‘levenskracht’.

Abisjag van Sjoenem

Lezen we in het oude testament *1. Kon 1:1/4*. “Toen koning David heel oud geworden was, kon hij zich maar niet verwarmen, hoe men hem ook met

dekens toedekte. Daarop zegden zijn hovelingen tot hem: “Laten wij voor onze heer en koning een jonge maagdelijke vrouw zoeken die de vorst bijstaat en hem verzorgt. Zij zal bij hem slapen en dat zal warmte verschaffen aan onze heer en koning”. Na dus in het gehele land van Israël een mooi meisje te hebben gezocht, vond men Abisjag van Sjoenem en men bracht haar bij de vorst. Dit meisje was uitzonderlijk mooi. Zij verzorgde de vorst en diende hem, maar ‘kende’ hem niet.”

Deze Bijbelse passus kan als volgt begrepen worden: de vorst, een man van aanzien, werd oud, en kon zich niet meer verwarmen. In zijn tijd werd, zoals in alle archaïsche culturen, het koningschap nog sacraal opgevat. Om zijn rijk te besturen had hij heel wat meer fijnstoffelijke levenskracht nodig dan een gewone onderdaan gewoonlijk bezit. Zijn tanende energie was dan ook een bedreiging voor zijn bestuurlijke taak, en dus zou zijn hele rijk er onder gaan lijden. Zijn ‘schim’, het zielelichaam dat zijn zenuwstelsel en zijn biologisch lichaam beheerst, daalt bij gebrek aan levenskracht, in dichtheid van zielestof. Het wordt te ijl en vertoont plaatselijk tekorten. De biologische veroudering is het teken van die occulte - verborgen - uitputting zowel van de ziel als van haar levenskracht. Dit toont zich onder meer in wat men wel eens ‘oude-mensen-kou’ noemt. Dit verlies aan bio-energie, zoals sommigen dat nu zouden zeggen, laat zich voelen in kouwelijkheid.

De verhouding der geslachten

Een jong en uitzonderlijk mooi meisje als Abisjag beschikt over een zo goed als ongerepte levenskracht. Dit uit zich in een krachtige en weldadig aanvoelende uitstraling of aura. Door “in de schoot” van koning David te slapen ontstaat er contact en dus ook overdracht van energie. Abisjag diende de koning en verzorgde hem. Dit is al een vorm van contact. Maar David ‘kende’ haar niet, wat in Bijbelse taal betekent dat hij geen geslachtsgemeenschap had met haar, ofschoon zij bij hem sliep. Niet dat de oude vorst zo afstandig was van eros. Maar in dit geval althans wordt een demonisch-magische methode ter ‘revitalisering’ hersticht binnen Bijbelse vooropstellingen.

Vanuit de nominalistische visie kan men dat, behalve met psychoanalyse en zo, met gewone ‘seks’ verklaren. Toch strijdt dit met de toenmalige cultuurcontext. Het eerste dat geldt, is de mededeling van occulte, fijnstoffelijke levenskracht. Nu is het een feit dat een welbepaald type van vooral jonge vrouwen, over een uiterst sterke dosis levenskracht beschikt. De mooiheid ervan lijkt de lichamelijke uitdrukking te zijn van die dieper gelegen levenskracht die zo een type vrouw sterk uitstraalt. Dat zien helderzienden

aan de grote en lichtende aura van zo iemand, dat voelen sensitieven aan de weldadige uitstraling die zo iemand heeft. Abisjag moet van dat type geweest zijn. Het hele paleis zal doordrongen geweest zijn van haar fijnstoffelijke en zeer weldadig overkomende aura.

De toevoer van fijnstoffelijkheid kan op verschillende wijzen gebeuren, bijvoorbeeld door warmte-energietoevoer. Deze toevoer draagt zielestof in zich en 'voedt' het hongerige zielelichaam. Maar verreweg de sterkste zielelichaamsvoeding ligt in de verhouding der geslachten. Van dat beginsel gaat de raadgeving der hovelingen uit. De fameuze Sjoenamietische was een jonge en mooie vrouw. En wat in dat zielestofvriendelijke milieu evident was: zij tooide zich op oosterse wijze. Dit betekent dat de keuze van haar opschik haar fijnstoffelijke uitstraling nog vergrootte en versterkte. David was koning en zoals allen die een rijk besturen, bijzonder behoeftig aan zielestof. Vandaar het langdurige en kieskeurige zoeken naar een jong meisje met zeer veel energie. De erotiek speelt echter een ondergeschikte rol. Ofschoon zo 'n 'geladen' schepsel als Abisjag erotiseert, toch staat de erotiek op zich niet centraal. Wel als kanaal van overdracht van levenskracht. Wie in deze tekst 'seks' ziet, misduidt volledig de oorspronkelijke betekenis.

Wat betreft opschik kan men bij *Jesaja 3:16/24* lezen dat men zich voorziet van voetringen, enkelringen, maantjes, oorbellen, armbanden, sluiers, hoofdbanden, haarvlechten, gordels, reukwerk, amuletten, vingerringen, neusringen, kostbare kleren, mantels, gordeltasjes, spiegels, fijn ondergoed en mutsen. Al deze 'cosmetica', in de brede, Griekse zin van opschikmiddelen, versterken het zielelichaam of de aura van degene die ze draagt of gebruikt.

De jongen herleeft.

2 Kon. 4:8/37 vertelt van de profeet Eliseüs (Elisa) en de welgestelde dame in de stad Sjoenem. Zij krijgt een zoon. Wat groter geworden sterft dit kind. Eliseüs stuurt eerst Gehazi, zijn helper, op de dode knaap af om de staf van Eliseüs op de jongen te leggen. Gehazi legde de staf op de knaap. Maar er volgde geen teken van leven. Eliseüs ging dan zelf naar de jongen. Hij trad de kamer binnen, sloot de deur en bad tot Jahweh. Daarop legde hij zich op het bed waar de jongen lag en strekte zich uit over het kind. Hij strekte zijn mond, ogen en handen uit over de mond, de ogen en de handen van de knaap. Zo bleef hij over hem heen liggen, totdat diens vlees warm kreeg. Daarna liep hij over en weer in de woning. Hij legde zich opnieuw over de knaap. En dit tot zeven keren toe. Toen niesde de knaap en opende de ogen”.

Het kind herleefde.

1 Kon. 17:17/24 vermeldt dat de profeet Elias inwoonde bij een vrouw. Haar zoon kreeg een kwaal die zo erg werd dat het leven uit hem ging. Waarop de vrouw: “Wat moet ik nu van u denken, man van Godswege? Zijt gij hier komen inwonen om mijn zonden te onthullen en meteen mijn zoon te laten sterven. Elias antwoordde: “Geef mij uw zoon”. Hij nam het kind uit haar armen, droeg het naar de kamer waar hij logeerde en legde het op zijn bed. Daarop bad hij God om hulp: “Jahweh, mijn God, brengt Gij zelfs onheil over de weduwe wiens gastvrijheid ik geniet, door haar zoon te laten sterven?”. Toen legde hij zich driemaal languit op het kind, terwijl hij op Jahweh ‘s tussenkomst beroep deed: “Jahweh, mijn God, ik vraag het U: laat de ziel van dit kind in hem komen”. Jahweh verhoorde het smeekgebed van Elias. De ziel van het kind kwam terug en hij herleefde”.

Men merkt het: languit over iemand liggen, van aangezicht tot aangezicht, dat doen Elias en Eliseüs. Beiden als mannen van Godswege”. Door te bidden komt Elias in intiem contact met God. Hierdoor deelt hij in Gods’ Heilige Geest en levenskracht. Deze geeft hij door aan het kind dat terug bezield wordt. De vrouw zegt daarop tot Elias: “Nu weet ik dat gij een man van Godswege zijt en dat het woord van Jahweh in uw mond waarheid is”.

Tot zover enkele steekproeven uit het oude testament die het dynamisme, de toevoer van levenskracht, illustreren. Zoeken we in het nieuwe testament ook enkele voorbeelden van dergelijke krachtwerkingen.

Wie heeft mij aangeraakt?

Het fijnstoffelijke lichaam van Jezus is gewoonlijk niet zichtbaar. Maar toch gaat er een kracht van uit. *Lucas 8:43vv.* verhaalt. Een vrouw die al twaalf jaar aan bloedvloeiingen leed, kwam van achteren naar Jezus toe en raakte de zoom van Zijn kleeid aan. Onmiddellijk hielden haar vloeiingen op. Maar zij gaf er zich geen rekenschap van dat Jezus sensitief was. Jezus vroeg: “Wie heeft mij aangeraakt?”. Allen ontkenden. Petrus zei: “Meester, het is de menigte die zich opdringt en op U drukt”. Jezus: “Iemand heeft mij wel degelijk aangeraakt, want Ik heb gevoeld dat een kracht (‘dunamis’) uit Mij is gevloeid”.

Lucas vervolgt dat de vrouw gewaarwerd dat zij ontdekt was en zich voor Jezus’ voeten wierp. Zij vertelde waarom zij Hem had aangeraakt en hoe zij onmiddellijk was genezen. Beklemtonen we dat Jezus redeneert: Hij voelt en weet dat er van Hem een kracht is uitgegaan. Dus moet iemand Zijn kleeid hebben aangeraakt. Zijn kleeid is inderdaad geladen met Zijn hoge

levenskracht. Niet iedereen voelt het als iemand zijn of haar kleding aanraakt en zo levenskracht onttrekt. Jezus voelde het wel. Wat aantoonde dat Hij 'sensitief', heldergevoelig was.

Wie Hem aanraakte, werd gered.

Marcus 6:56 stelt het eveneens vast: "Waar Jezus ook heen ging, naar dorpen of steden, de mensen legden de zieken op de markt neer, en ze vroegen Hem om ten minste de zoom van Zijn kleed te mogen aanraken. En wie Hem aanraakte, werd gered". En verder in *Luk. 6:19* lezen we: "De hele menigte zocht Jezus aan te raken omdat er een kracht (dunamis) van hem uitging en allen genas".

De mirakels van Jezus

Geven we hiervan een inventaris. Het nieuwe testament verhaalt van 32 mirakels waarvan 15 lichamelijke genezingen. Het gaat om de meest diverse kwalen, de 'eeuwige ellenden' van de mensen: kreupelen, hinkenden, stommen, doven en iemand met een verdorde hand. Verder zijn er bezwerings- of exorcismen en dodenopwekkingen of verrijzenissen. Lazarus wordt uit de dood gewekt, de zoon van de weduwe van Naim, het dochttertje van Jairus, en natuurlijk ook Jezus' eigen opstanding. Ten slotte zijn er nog de wonderen met betrekking tot het beheersen van de natuur: de omvorming van water in wijn, de wonderbare visvangst, twee broodvermenigvuldigingen, het op het water gaan en het stillen van de storm.

In *Handelingen 19:11/12* lezen we: "God bewerkte, doorheen de handen van Paulus opvallende wonderen. Zo zelfs dat het volstond de doeken en het linnen die zijn lichaam aangeraakt hadden, op de zieken aan te brengen. De ziekten trokken eruit en de boze geesten gingen weg."

Wijzen we terloops al op het verband dat gesuggereerd wordt tussen de fysische genezing en de boze geesten die de zieke verlaten.

Tot zover ook enkele steekproeven uit het nieuwe testament die getuigen van een dynamisme.

Religie wordt zowel in het oude als in het nieuwe testament gezien als een fijnstoffelijke krachtwerking maar zo dat het een weerslag heeft op het biologische lichaam. Als een profeet of Jezus iemand aanraakt, behelst dat een overdracht van kracht zodat bijvoorbeeld genezing mogelijk wordt. G.

Van der Leeuw, *Phänomenologie der Religion*¹⁶ (Fenomenologie der religie), legt eveneens de nadruk op deze ‘dunamis’, op deze macht. Hij schrijft: “Wij treffen de voorstelling van een macht aan die op ‘empirische’, op concrete ervaring gesteunde en doorleefde wijze in personen en dingen vastgesteld wordt, een macht waarvan een ervaarbare kracht uitgaat die tot effectieve resultaten leidt”.

Al deze getuigenissen wijzen erop dat de Bijbelse religie door en door ‘dynamistisch’ is. Het kenmerk bij uitstek is de Goddelijke levenskracht die doorgegeven wordt en tot opvallende resultaten leidt. Toch wordt deze visie vanuit nominalistische en rationalistische hoek sterk bekritiseerd. Ook niet iedere gelovige is het met deze dynamistische zienswijze eens. We komen er zo dadelijk op terug.

1.4.4. Buitenzintuiglijke waarneming / zintuiglijke waarneming

Als laatste tegenstellingspaar vermelden we het paranormale waarnemen tegenover het gewone waarnemen. Het dynamisme in de religie, de fijnstoffelijke krachtwerkingen kunnen door sommigen aanvoeld of waargenomen worden. Men zegt dat ze over een zekere ‘sensitiviteit’ beschikken, dat ze sensitief zijn of een vorm van helderziendheid bezitten. Een steekproef.

Profeteren

Num. 12: 6 merkt op dat er “gewoon profeteren is, maar ook uitzonderlijk profeteren”. Jahweh zegt: “Indien er onder u een profeet is, dan openbaar Ik Mij aan hem in een gezicht, dan spreek Ik tot hem in een droom”.

De Bijbel, *Genesis 28:13*, verhaalt dat Jakob van Bersabee naar Haran reisde en besloot om op een bepaalde plaats te overnachten. Hij nam een steen, legde zijn hoofd er op en viel in slaap. Daar doorleefde hij een droom. Hij ‘zag’ een ladder, van de aarde tot in de hemel. De engelen van God stegen erop en daalden eraf. Meteen stond Jahweh voor hem en zei: “Ik ben Jahweh, de God van uw voorouder Abraham en de God van Izaäk. De grond, waarop gij ligt te slapen, geef Ik aan u en uw nageslacht”. Jakob werd wakker en zei: “waarachtig, Jahweh bevindt zich hier ter plaatse, zonder dat ik het besepte.”

In *Numeri. 12:7/8* zegt Jahweh: “Zo is het niet met mijn dienaar Mozes: heel mijn huis is hem toevertrouwd (opm.: onder verstaan: niet een gedeelte).

¹⁶ Van der Leeuw G., *Phänomenologie der Religion*, Tübingen, J.C.B. Mohr, 1956-2, 9.

Met hem spreek Ik van aangezicht tot aangezicht, duidelijk verstaanbaar, niet in raadsels”.

Blijkbaar zijn er graden in de vriendschap en de medewerking met God. Hij laat Zijn wil kennen via een droom, als de mens slaapt. Maar met wie Hij een intiemer contact heeft, spreekt Hij “van aangezicht tot aangezicht”. Vandaar ook de verzuchting van Mozes in *Num. 11:29*. “Ach! Kon het hele volk van Jahweh maar profeet zijn doordat Hij aan hun Zijn Geest geeft”. Dan was het woord van Jahweh inderdaad voor iedereen direct toegankelijk.

Jezus als ziener

Lezen we *Joh. 2:23*. “Terwijl Jezus gedurende het paasfeest te Jeruzalem was, geloofden velen in Zijn naam bij het zien van de tekenen (opm.: wonderen) die Hij verrichtte. Maar Jezus had geen vertrouwen in hen doordat Hij hen allen doorzag en ook doordat Hij over niemand inlichtingen nodig had, want Hijzelf wist wat in de mens aan het werk was”. Dat is één van de telkens weer terugkerende kenmerken van helderzienden: zij ‘doorzien’ de ziel van de medemens. Het mag vreemd overkomen voor wie met ‘zien’ en ‘helderziendheid’ onbekend is, toch blijkt Jezus een ‘ziener’ te zijn. De evangeliën barsten van aanwijzingen in die zin. Jezus had voorkennis van dingen die gingen gebeuren. De evangeliën vermelden dat twaalfmaal. Hij hoorde ook voortdurend de innerlijke stem van Zijn Vader. Hij doorziet de gedachten van de mensen. De profeten van het oude testament waren eveneens zieners. Illustreer we dit met enkele Bijbelteksten.

Een profeet

Joh. 4:16/19 verhaalt dat Jezus in gesprek kwam met de Samaritaanse vrouw. Jezus zei tot haar: “Ga uw man roepen en kom hier terug”. “Ik heb geen man”, antwoordde ze”. “Dat zegt gij terecht, dat gij geen man hebt,” vervolgde Jezus. “Want gij hebt vijf mannen gehad, en diegene die gij nu hebt, is uw man niet”. “Wat Ge daar zegt, is waar” beaamde de vrouw en zij vervolgde: “Heer, ik zie dat Gij een profeet zijt”.

Uit de reactie van de Samaritaanse blijkt dat het begrip ‘profeet’ wel degelijk ineen kon lopen met ‘helderwaarnemende’. Wat verder lezen we: “De vrouw liet de kruik staan, liep de stad in en zei tot de mensen: “Komt kijken. Een man heeft mij gezegd al wat ik gedaan heb. Zou hij niet “de Christus” zijn?” Zo zien wij dat Jezus een soort charismatisch gezag opbouwt, een gezag niet zoals dat van de wetgeleerden of de Farizeeën, wel een gezag dat gesteund is op helder weten.

In *Luk.22: 8/13* lezen we dat Jezus Zijn apostelen Petrus en Johannes voorop stuurde en zei: “Gaaf het paasmaal dat wij gaan houden voorbereiden”. De apostelen vroegen: “Waar wilt Gij dat wij het gereedmaken?” Jezus antwoordde: “Kijk, als gij de stad binnentrekt, zult gij een man tegenkomen die een kruik water draagt. Volg hem tot aan de woning waar hij binnengaat. Tot de eigenaar van het huis zegt gij: “De meester laat u zeggen: “Waar bevindt zich de zaal waar Ik, met mijn leerlingen, het paasmaal kan houden?” Deze zal u een grote bovenzaal laten zien. Brengt daar alles in orde”. Toen zij ernaartoe gegaan waren, vonden zij alles zoals Hij het gezegd had. Zij maakten het paasmaal gereed.

En *Joh. 2:23-25* vermeldt: “Terwijl Jezus gedurende het paasfeest te Jeruzalem was, geloofden velen in zijn naam bij het zien van de tekenen (wonderen) die Hij verrichtte. Maar Jezus had geen geloof in hen, doordat Hij ze doorzag en ook doordat hij inlichtingen over iemand niet nodig had, want Hijzelf wist wat in de mens aan het werk is.”

De nederigheid van Jezus

Het is duidelijk dat, zoals overigens ook bij de mirakels, Jezus als helderziende wist wat er ging gebeuren. E. Mercenier, *La prière des églises de rite Byzantin*¹⁷ (Het gebed van de kerken der Byzantijnse ritus), wijst erop dat de Byzantijnse liturgie “De zaterdag van Lazarus” kent. In lange gebeden herdenkt zij de wonderlijke opwekking van Lazarus uit de doden (*Joh. 11:1/43*). Maar wat opvalt, is het feit dat Mercenier vermeldt dat de heilige Andreas van Kreta, in zijn oden, telkens weer de nadruk legt op de nederigheid van Jezus als helderziende. Jezus’ nederigheid herinnert eraan dat Hij steeds opnieuw de mensen verbood te zeggen wie Hij werkelijk was.

Bijbelse vooropstellingen

De dynamistische aard van een religie staat of valt met het heilige of sacrale aspect. Religie is definieerbaar als het met eerbied letten op al wat heilig of sacraal is. Wie intelligenties en krachten waarneemt, ze werkelijk ziet, hoort, voelt, ervaart, zo iemand is ‘dynamistisch’ op het gebied van religie. Het paranormale vormt de structuur waarvan de religie gebruik maakt.

Ook wie dit niet ervaart, maar dit bij anderen toch als waar aanneemt, heeft eveneens een ‘dynamistische’ geloofsopvatting. Men gelooft dan bijvoorbeeld omdat men de traditie hierover ernstig neemt, of omdat men

¹⁷ Mercenier E., *La prière des églises de rite byzantin*, Chevetogne, 1948, 43/54.

hierop doorredeneert en zo tot geloof komt, of omwille van getuigenissen van tijdgenoten die zulke ervaringen hebben en die men vertrouwt. De directe waarneming van de meeste mensen over het heilige is inderdaad te beperkt om uit eigen ervaring te kunnen spreken.

Zoals gezegd: religie, dynamistisch opgevat, is de eigenlijke stichtende en instandhoudende levenskracht achter de zicht- en tastbare wereld. De aandacht van de religieuze mens reikt verder dan het profane. Hij weet dat het heilige daar bovenuit reikt. De gelovige neemt aan dat er zoiets als het heilige bestaat, en gaat na wat daaruit voortvloeit. Experimenten en steekproeven in het domein van het religieuze en het heilige bevestigen een aantal veronderstellingen en weerleggen andere. Doorheen heel wat steekproeven wordt religie, en meteen het heilige, een gegeven.

Slechts een literair genre?

Religie getuigt van het heilige, waar een paranormale krachtwerking van uitgaat. Dat is het opvallende kenmerk van een geloof waarbij het dynamisme centraal staat. Toch is niet iedereen het met deze visie eens. Er bestaat ook een nominalistische en rationalistische opvatting van religie. Met R. Bultmann (1884/1976) Duits Lutheraans theoloog, *Geloof zonder mythe*¹⁸, spreekt men bijvoorbeeld van een ‘demythologiseren’ van de Bijbel. Men wil een Bijbel in overeenstemming met de noden van onze eerder nominalistische en rationalistische tijdsgeest. Men betwist de paranormale zijde van het geloof en ook het historische karakter van de mirakels van Christus. Sommigen betwisten zelfs Zijn verrijzenis, Zijn nederdaling ter helle en Zijn hemelvaart.

Deze gebeurtenissen worden tot stichtende en fictieve verhalen herleid. Meer niet. Zo lezen we dat volgens Bultmann “één en ander van de traditionele geloofsvoorstellingen moet verdwijnen zoals het geloof in de hemel, de hel, de “descensus ad infernos” of “de nederdaling ter helle”, de hemelvaart, de wederkomst, het geloof in geesten en demonen, het geloof in wonderen, en de mythologische toekomstverwachting...” En verder lezen we dat “door deze ontmythologisering de struikelblokken worden opgeruimd die niet terzake zijn” en “dat er hierdoor veel gewonnen wordt”.

Critici van Bultmann spreken daarom niet van een ‘demythologiseren’ van religieuze waarden maar van een ‘liquideren’ ervan. Ook *2 Petrus, 1;16* spreekt deze nominalistische opvatting tegen: “Wij beriepen ons niet op

¹⁸ Bultmann R., *Geloof zonder mythe*, J.J. Romen & Zonen, Roermond, 1954, 15.

vernuftig bedachte verhalen maar spraken als ooggetuigen”. Als men de Bijbelse mirakels herleidt tot slechts een literair genre, zo stelt menig gelovige, kan men wellicht met evenveel recht doorredeneren dat de God die erachter staat ook niet meer dan een literair genre is, even onecht en even krachteloos.

K. Deurloo, *Waar gebeurd* ¹⁹ spreekt in dezelfde zin als Bultmann. Deurloo is hoogleraar oud testament in Amsterdam. Hij stelt dat de Bijbelse verhalen geen historische verhalen zijn maar een ‘kerugma’, een verkondiging in de vorm van vertellingen. Als “sprekende voorbeelden” van zijn duidingswijze legt hij een aantal oud- en nieuwtestamentische teksten uit die hij niet als ooggetuigenverslagen doch als “letterkundige kunstwerken” duidt. Wel geeft hij toe dat één of andere ‘werkelijkheid’ toch zeer heftige ‘bewogenheden’ moet hebben verwekt. Maar men mist bij hem zelfs het historische minimum. Zodat men de indruk krijgt dat alle Bijbelse verhalen iedere historische basis missen. Voor de gelovige vertegenwoordigt Deurloo de typisch moderne rede in haar reductieve duidingsvorm: wat meer is wordt als minder geduid. Men let dan vooral op psychologische en sociologische inslagen en op de emotionele ‘bewogenheid’ die de gelovige ervaart.

Sperna Weiland, *Het einde van de religie (Verder op het spoor van Bonhöffer)*²⁰, typeert religie als een vlucht uit deze seculaire wereld, een vlucht die, vooral uitmond in een “in zichzelf gekeerde innerlijkheid”. Het is klaar dat hiermee enkel een vorm van seculaire religie beschreven wordt. De eenzijdigheid van deze zienswijze ontspringt duidelijk aan gebrek aan echte religieuze ervaring. De uitdrukkelijke verwijzing van Weiland naar Fr. Nietzsche en D. Bonhöffer (1906/1945) zijn in dit verband veelzeggend. Ook voor Bonhöffer, net als voor Bultmann, moet de Bijbel gedemythologiseerd worden. De vraag is of men in de visie van Bultmann, Deurloo, Bonhöffer en hun geestesverwanten dan nog wel van de feitelijke gegevens, de fenomenen, vertrekt zoals de Bijbel die geeft, of veeleer van de eigen nominalistische en rationalistische vooropstellingen.

De Franse filosoof E. Renan (1823/1892), *Vie de Jésus*²¹ (*Het leven van Jezus*), redeneert eveneens seculair. Hij stelt axiomatisch dat de mirakels in het evangelie door de evangelisten zelf uitgevonden zijn en dat ze niet

¹⁹ Deurloo K., *Waar gebeurd* (Over het onhistorisch karakter van Bijbelse verhalen), Baarn / Schoten, 1981.

²⁰ Sperna Weiland, *Het einde van de religie (Verder op het spoor van Bonhöffer)*, Baarn, 1970, 115/124.

²¹ Renan E., *Vie de Jésus*, 1879, 16 v/vi. Zie <http://www.gutenberg.org/ebooks/15113>.

geïnspireerd werden door de H. Geest. Hij schrijft: “Deze twee loocheningen zijn in ons werk niet het resultaat van bijbelonderzoek, zij gaan eraan vooraf. Zij zijn de vrucht van een ervaring die geen logenstraffing kent: mirakels zijn van die dingen die nooit voorvallen. Geen enkele tussenkomst van de godheid is ooit bewezen”. De eerlijkheid waarmee Renan hier zijn eigen seculaire vooropstelling neerschrijft, laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Zijn stelling dat zijn loochening aan het onderzoek voorafgaat, is wel verpletterend. Een oordeel dat aan het onderzoek voorafgaat kan enkel een vooroordeel zijn. Zo redeneert de seculair denkende mens, indien hij zijn axiomata durft te formuleren. Een andere en meer efficiënte werkwijze zou erin kunnen bestaan om zich eerst grondig te informeren over wat religieuze mensen in de diverse religies zelf zeggen over zo’n wonderbaarlijke feiten, hun beweringen zoveel mogelijk te toetsen en pas daarna te oordelen.

Tot zover deze inleidende beschouwingen met betrekking tot de Bijbelse religie en de religieuze mens.

1.5. Samengevat: De “homo religiosus”

Religie gaat in wezen over ervaarbare werkelijkheid. De Bijbelse religie kent een homo religiosus die God ervaart, individueel, intiem. Dat zien we via steekproeven uit het oude en het nieuwe testament. Hierbij neemt God het initiatief, zodat alle definities van religie die hier niet van uitgaan, volgens de religieuze mens dan ook onwerkelijk zijn.

Het wezen van religie is het heilige. Het is tegengesteld aan het profane. Verwant hiermee is het Bijbelse koppel ‘geest / vlees’. Groeien naar ‘geest’ en ‘heiligheid’ veronderstelt een moeizame evolutie. ‘Geest’ en ‘heiligheid’ brengen ons op het terrein van een meervoudige stoffelijkheid en van een dynamistische opvatting van religie.

Sommige mensen zijn in het ervaren van zulke krachtwerkingen meer gevoelig of ‘sensitief’ dan anderen. Een sterkere graad hiervan is het ‘profeteren’; het helderziend waarnemen of zelfs het meedelen van zulke helende krachten aan anderen. We stelden dit vast bij een aantal profeten en bij Jezus.

Wie religie niet zo aanvoelt, maar toch als werkelijkheid aanneemt via getuigenissen, via logisch redeneren, en via geloof, heeft eveneens een dynamistische geloofsopvatting.

Toch is niet iedere gelovige het met deze visie eens en kiezen sommigen voor een meer nominalistische en rationalistische vorm van religie.

Hoofdstuk 2: Het heilige en wat eruit volgt

2.1. Het heilige als grond van alle bestaan

Over de paranormale heiligheid van een religie die zichzelf in hoofdzaak rationalistisch en nominalistisch ziet, valt niet erg veel te zeggen. Het 'heilige' bezit er nauwelijks enige effectieve kracht.

Geheel anders is het bij een dynamistisch opgevatte religie. Het vorige hoofdstuk gaf een aantal steekproeven waarbij de stem van Jahweh zich liet horen of waarbij aan een bevoorrechte getuige een werkelijkheid in opvallende droombeelden werd meegedeeld. Voor de religieuze mens onthult het heilige zich, als grond van de wereld en van het leven, in apocalyptiek, in het ervaren van wondere feiten. Dit heilige tot zijn recht laten komen vereist een inlevende houding. Wie zich voor deze ervaringen a-priori afsluit of wie ze voor onmogelijk houdt, doet geen recht aan wat werkelijk 'bestaat'. Als een stem gehoord wordt of als er zich een merkwaardige droom opdringt, dan is dat niet niets. In de logica kent men als basisaxioma: "wat is, is". Deze tweede 'is' is geen overbodige herhaling, maar benadrukt dat men beaamt wat bestaat. Onder meer de leugenaar zondigt tegen dit axioma. Van datgene wat 'is' zegt hij dat het "niet is", of van wat "niet is" zegt hij dat het 'is'. Ook hij of zij die datgene "wat zich werkelijk toont", zelfs al is het op een paranormale wijze, herleidt tot 'niets' doet geen recht aan wat werkelijk 'is' en is daardoor niet eerlijk. Wil men de religieuze mens begrijpen, dan moet men zich inleven in diens situatie, moet men een stukje mee zijn leven leiden en zijn vooropstellingen delen, om pas nadien tot een waardeoordeel te komen. Een oordeel dat al vooraf gevormd werd, zonder kennis te willen nemen van de objectieve feiten, kan niets anders dan een vooroordeel zijn. We zullen er zo dadelijk nog bij stilstaan (2.2.).

Dit dieper ingaan op mogelijk andere axioma's dan de onze maakt ons veel bewuster van onze eigen vertrekpunten. We vergelijken ze dan met die van de medemens, verfijnen ze zo nodig en zien er de rijkdom, eventueel de armoede van in. Gaan we ook even in op deze 'vooropstellingen' (2.3.).

Jahweh liet zich kennen via dromen, via Zijn stem en Zijn "innerlijk woord". Met Mozes sprak Hij echter "van aangezicht tot aangezicht". Dat veronderstelt van de zijde van de mens een meer dan gewoon waarnemingsvermogen. Het brengt ons tot een vorm van een paranormaal ervaren, van 'mantië'. Vragen we ons af of er naast de zo talrijke misbruiken die er met betrekking tot helderziendheid bestaan, ook nog ruimte is voor een correct gebruik ervan (2.4.).

De Bijbel houdt ons voor dat God “in het hart en in de nieren” van de mens, in het bewuste en het on- en onderbewuste deel van onze diepere persoonlijkheid, van onze ziel, een ononderbroken reeks ingevingen laat doorkomen. Deze worden aangeduid met de term “innerlijk woord”. Zij zijn als “een bron van levend water dat in onze diepten opborrelt” (*Joh. 4:13/14*). Gaan we in op die on- en onderbewuste lagen in de mens (2.5.).

Als het tot zijn recht laten komen van heilige zaken leidt tot wijsheid, dan volgt daaruit een opdracht: namelijk een ingaan op die heiligheid, een streven naar wijsheid. Hiermee wordt dan ook duidelijk dat het leven best niet ‘doelloos’ en ‘vrijblijvend’ geleefd wordt, maar dat elk mens een hele evolutie heeft door te maken. Ook hier blijven we bij stilstaan (2.6.).

En hiermee is de rode draad van ons volgend hoofdstuk klaar. Geven we in wat volgt enige inleidende opmerkingen met betrekking tot een inlevende houding, onze vooropstellingen, helderziendheid, het on- en onderbewuste en besluiten we ten slotte met een aantal beschouwingen in verband met onze evolutie.

2.2. Een inlevende houding

De axiomatic van de jager

Wie op jacht gaat, vertrekt van de vooropstelling dat er zich op de plaats waar hij gaat jagen, wild bevindt. De gerichtheid van zijn aandacht, zijn ‘intentionaliteit’ zoals men dat heet, is zo dat hij let op “al wat wild is”. Zijn superioriteit ten opzichte van de niet-jager dankt hij aan dit axioma. Zoals een detective ziet hij veel vlugger dan de niet-jager, welke tekens in de natuur met dieren samenhangen of ernaar verwijzen. Omdat hij veronderstelt dat er wild zit, is het voor hem vanzelfsprekend dat hij de stilte moet bewaren om de dieren niet te verjagen. Hij zal bijvoorbeeld tegen de wind in moeten gaan om zich niet door zijn geur te verraden. Eventueel zal hij enkel bij het invallen van de duisternis op welbepaalde diersoorten kunnen jagen. Doet hij dat niet, dan zal hij nauwelijks of geen wild vinden. Wil hij succes hebben dan zal hij een beetje mee jager moeten worden. Wie echter a-priori vertrekt van de vooropstelling dat er geen wild zit, voelt uiteraard niet de behoefte om de axioma’s van de jager te delen, en loopt kans helemaal geen wild te vinden.

Wie zich in de jager inleeft en toch geen wild vindt, zal uiteraard zijn axioma’s moeten bijstellen, in overeenstemming met de werkelijkheid. Dan, niet eerder, kan hij zeggen dat je hier niet moet jagen, want dat er nauwelijks of niet te jagen valt.

De bekende poolreiziger, wetenschapper en diplomaat Fridtjof Nansen (1861/1930), *Onder de Eskimo's*²², vertelt hoe Boas, een Eskimo, er na uren in slaagt een walrus te vangen. Deze dieren zien niet bijster goed, maar zijn wel vertrouwd met het gedrag van hun soortgenoten. Walrussen liggen een tijdje op een ijsschots te rusten, waarna ze telkens weer de kop opsteken om na te gaan of ze niet bedreigd worden. Een grijze massa die een tijdje rust en nadien ook eens de kop opsteekt en rondkijkt, wordt voor een soortgenoot gehouden en is dan ongevaarlijk. Ook als die massa geleidelijk dichterbij komt. Wie als Eskimo dit gedrag imiteert, wie zich inleeft in de vooropstellingen van een walrus, door uit te rusten en ook af en toe de kop eens op te steken, kan het dier dicht genoeg benaderen om het nadien met de speer te doden. De juiste vooropstellingen leiden er mee toe dat men in deze barre streken kan overleven. Wat aantoont dat ze hier - letterlijk - van levensbelang kunnen zijn.

De medemens als “ik nog een keer”

Het begrijpen van de medemens veronderstelt eveneens een inlevende houding. De Duitse filosoof W. Dilthey (1833/1911), zegt in zijn *Einleitung in die Geisteswissenschaften*²³ (Inleiding tot de geesteswetenschappen) dat men de gegevens der natuurwetenschap via experiment en wiskunde kan verklaren, maar dat geesteswetenschappen als filosofie, psychologie, kunst en geschiedenis niet voldoende tot hun recht komen bij enkel maar “een wetenschappelijke verklaring”. Hij pleit met betrekking tot de geesteswetenschappen voor een ‘verstehende’, een inlevende en begrijpende methode. Deze is gesteund op een direct contact van mens tot mens. ‘Verstehen’, ‘verstaan’, ‘begrijpen’, is een hernemen, een herbeleven, maar zo dat men er zelf in betrokken wordt.

De Duitse filosoof Arthur Schopenhauer (1788/1860) wees er al op dat wij de medemens - in Bijbelse termen “de naaste” - op twee grondig verschillende wijzen kunnen duiden. Voor de koel-afstandelijke en al te kritische mens is de naaste een “nicht-Ich”, een “niet-ik”, maar voor de begrijpende mens is diezelfde naaste een “Ich-noch-einmal”, een “ik-nog-een-keer”. Zo ook met betrekking tot de religieuze medemens. J. Stalin (1878/1953) en zijn zielsverwanten, of de nazi die het Jodendom wilde uitroeien, zagen in de medemens een “nicht-Ich”.

Wandelt men in een drukke winkelstraat dan heeft men dikwijls meer aandacht voor wat er in de uitstalramen ligt dan voor het volk dat er wandelt.

²² Nansen F., *Onder de Eskimo's*, Amsterdam, Scheltens en Giltay, 1915, 42.

²³ Dilthey W., *Einleitung in die Geisteswissenschaften*, Berlin, Duncker & Humblot, 1883.

Wordt er dan plots iemand door een auto aangereden, waarbij hij gewond op de straat blijft liggen, dan wordt een aantal omstaanders er emotioneel heel intens bij betrokken. Men is begaan met het slachtoffer, men deelt in zijn lijden, en wil hem op alle mogelijke wijze bijstaan. Van een eerder “niet-ik” werd het slachtoffer plots een “ik-nog-een-keer”.

Vladimir Soloviev (1853/1900), Russisch christelijk-orthodox filosoof, geeft in zijn *La justification du bien*²⁴, (De verrechtvaardiging van het goede) een prachtig voorbeeld van een inlevende houding, dat hijzelf ontleent aan Izaak de Syriër: “Het hart van de mens loopt over van liefde voor de gehele schepping, voor al wat leeft: voor de mensen, voor de vogels, voor de dieren, voor de daimones. Indien de aandachtige blik van de mens zich naar de schepping keert, dan is hij tot tranen bewogen en een alles insluitende en diepgevoelde vertedering neemt hem in bezit. Een scherp meevoelen met het lijden van die schepping dringt diep in het hart van de mens door. Hij kan dan ook niet zien of uitstaan dat een schepsel het minste kwaad, ook maar de minste treurigheid te doorstaan heeft. Daarom juist bidt hij, tot tranen bewogen, zelfs voor de woordloze wezens, voor de vijanden der waarheid, voor degenen die hem schade berokkenen. Biddend vraagt hij dat God ze in stand houdt en hun vergiffenis schenkt. Zelfs voor de kruipende dieren bidt hij, met een allesomvattende tederheid”.

Wie het leven van de medemens, tot op zekere, ‘begrijpende’ hoogte, niet mee deelt, wie zich niet openstelt voor wat men heden de “participating observation” noemt, aan zo iemand ontsnapt datgene wat alleen zulk een inleven hem kan geven. Voor het ervaren van het heilige en het begrijpen van de religieuze mens is dit niet anders.

Het liefdesspel

Dat een wetenschappelijke verklaring niet steeds toereikend is, kwam al ter sprake. Zo kan een kind opgroeien in de overtuiging dat zijn ouders hem graag zien en dat zij van elkaar houden. Wie geen liefde in zich draagt, zal ook nauwelijks iets begrijpen van het liefdesspel zelf. Uiterlijk toont zich een aantal bewegingen, die op zich beschouwd, nauwelijks iets zeggen over het innerlijke gevoel der beide partners. Dat ze een uiting zijn van een elkaar graag zien, van een veel overweldigender en grootser gevoel dat de wezenlijke kern uitmaakt, dat ontgaat “de kille wetenschappelijke waarneming”. Wie verliefd is, wie zijn of haar partner zielsveel bemint, weet dat het gevoel dat men hierbij ondervindt, zich mijlenver verheft boven wat er zich wetenschappelijk toont.

²⁴ Soloviev V., *la justification du bien* (essai de phil. mor.), Moscou, 1898-1; Paris, 1939, 72.

Porno... of religie?

Illustreer we de draagwijdte van een verschil in axiomatick bij eenzelfde gegeven. In India zijn er heel wat gelovigen die een vorm van Tantrisme - een oosterse religie - belijden. In hun tempels vindt men onder meer beelden waarbij het geslachtsorgaan van de vrouw wordt getoond en vereerd. Ook worden er copulerende paren uitgebeeld, waarbij zelfs 'standjes' met dieren niet gemeden worden.

Menig West-Europeaan zou bij het zien van zulke beelden in een eerste reactie kunnen stellen dat het om banale porno gaat. En toch zouden de mensen ter plaatse gechoqueerd zijn door dit bijzonder misprijzend oordeel. Voor hen gaat het om de verheerlijking van de sacrale levenskracht. En die zit bij uitstek geconcentreerd in de voortplantingsorganen. Leven en leven stichten is voor hen niet alleen een biologische aangelegenheid, maar heeft ook en vooral te maken met het activeren van energieën vanuit 'de andere wereld'. Zo worden heel wat gevels van huizen in Bhutan versierd met de afbeelding van het mannelijk geslachtsorgaan. Men zegt ervan dat ze levenskracht bevatten, dat ze leven stichten en dat ze geluk brengen. Het geluk dat een mens in het leven te beurt valt, hangt voor hen inderdaad af van de hoeveelheid levenskracht die hij bezit. Het uitbeelden en verheerlijken van dergelijke scènes is dus een hoge religieuze, ja heilige aangelegenheid. De plaatselijke gelovigen zouden bijzonder verontwaardigd zijn als wij, westerlingen, vanuit onze vooropstellingen, deze uitingen van hun religie als banale porno zouden bestempelen. Men moet inderdaad hun religieuze vooropstellingen delen - niet de onze - wil men begrijpen wat zij ermee bedoelen. Doet men dit niet, dan veroordeelt men zichzelf tot een foutieve duiding. Afhankelijk van de vooropstellingen waarmee men de beelden benadert, als een rationalistische toerist of als een lokale religieuze mens, heeft men het over porno, of over... religie. Het contrast kan moeilijk groter zijn.

De kleine getuigen

Geven we een Bijbels model. *Genesis 24:2*: "Abraham was op dat ogenblik een hoogbejaarde grijsaard. Tot de oudste onder zijn dienaren, de waarnemer van zijn goederen, zei hij: "Leg uw hand op mijn teelballen (opm.: meestal vertaalt men puriteins: "onder mijn heup"). Ik doe u zweren bij Jahweh, de God van de hemel en van de aarde, dat gij voor mijn zoon Isaak geen vrouw zult kiezen uit de meisjes van Kanaän, het land waarin ik woon". De dienaar plaatste de hand op de teelballen van zijn heer Abraham en legde voor hem de eed af betreffende die aangelegenheid". Tot daar de gewijde tekst.

De teelballen, het geslacht, of, zoals menig ouder volksmens in Vlaanderen zegt “het gemacht” zijn sacraal gezien dermate ‘heilig’ en dus onschendbaar dat zij als een soort ‘waarborg’ golden op plechtige, voor het leven beslissende momenten. Zoals hier, waar het over een toekomstige vrouw gaat. Het is jammer dat de puriteinse vertaling de ware en sacrale draagwijdte bedekt van al wat geslachtelijkheid is. De onverbreekbaarheid van de eed hangt samen met de onverbreekbaarheid van al wat geslachtelijkheid is.

Let goed op de Bijbelse tekst: het leggen van de hand op het geslacht komt neer op het zweren, niet bij de goden van de kosmos of bij Satan, maar bij “de God van hemel en aarde”. Met andere woorden: in die tekst wordt al wat geslachtelijk leven is, het magisch aspect inbegrepen - we komen daar nog uitvoerig op terug - nog niet ‘verduiveld’.

G. Welter, *Les croyances primitives et leurs survivances*²⁵, (Primitieve overtuigingen en hun overleving) legt er de nadruk op dat de teelballen, in het oude Latijn, ‘testiculi’, kleine getuigen, heten. Het woord ‘testis’, in het Latijn, betekent inderdaad ‘getuige’. De teelballen golden zo als eedgetuigen dat zij gewoon “getuigen-in-het-klein” heetten.

Hoe een dode ophangen?

Illustreerem we de draagwijdte van een verschil in vooropstellingen andermaal met volgende gebeurtenis. Lezen we F. Bellotti, *Congo prodigieux*²⁶ (Verbazend Congo) Het verhaal speelt zich af in gewezen Belgisch-Kongo. Een inwoner van Bakumu (Kasaï) komt na een moord voor een Belgische rechter. Doodkalm en fier over zijn doding wordt hij voorgeleid en zegt: “Ik bevond mij in staat van wettige zelfverdediging”. De rechter antwoordt hierop: “Maar volgens getuigen zijt gij eerst begonnen”. De beschuldigde argumenteert: “Maar hij had twee lansen bij zich”. Hetzelfde antwoord keert altijd maar terug.

De rechter beëindigt dit eentonige debat. In de mening een rechtvaardig oordeel te vellen, besluit hij via de tolk en zijn Negro-Afrikaanse helpers: ‘Ophanging’. De tolk vertaalt. Alle aanwezigen, de Afrikaanse rechters en zelfs de beschuldigde beamen, hierbij duidelijk het hoofd knikkend. Op het einde echter vraagt de tolk aan de rechter: “Allen stemmen in. Uw uitspraak is rechtvaardig. Maar hoe zullen wij een dode ophangen?”. De rechter begrijpt er niets van. Hij stelt het vonnis uit en vraagt inderhaast de gouverneur om raad. Deze antwoordt: “Maar, dat is toch klaar! Op een Bakumu toegaan met twee lansen is hem zeggen: “Ik kom u in een tweegevecht doden”. Beschuldigde was

²⁵ Welter G., *Les croyances primitives et leurs survivances*, Paris, 1960, 85.

²⁶ Bellotti F., *Congo prodigieux*, Paris, Arthaud Edition, 1956, 81.

dus in zijn recht. Spreek hem vrij”. Aldus de gouverneur.

Men ziet het grote verschil van de lokale rechtspraak met het recht naar Belgisch model. Afhankelijk van het gebruikte wetboek, en de hierin verwoorde axiomatic, wordt de Bakuma als een schuldige gedood of als een onschuldige vrijgesproken.

De oud-Griekse religie

Keren we terug naar de inlevende houding zoals ze zich in religie kan tonen. Th. Ziëlsky, *La religion de la Grèce antique*²⁷ (De religie van het oude Griekenland) vraagt zich in dit zeldzame, en ongemeen boeiende werk af waar het wezen van de Griekse godsdienst ten tijde van Homeros (ca. -800) te vinden is. Zijn antwoord is kort en eenvoudig: ‘overal’. Maar dat vereist volgens hem een verregaande inlevende houding. De inleiding van zijn boek beklemtoont het al: “Een mens die geen kunstzin bezit, kan de Griekse kunstzin niet begrijpen. Hetzelfde geldt voor de Griekse godsdienst. Wie geen godsdienstzin bezit, zal de Griekse godsdienst niet kunnen vatten. De godsdienstzin is het toverstokje dat begint te trillen als het bij het zuiver goud van het volksgeloof komt en dat ongevoelig blijft voor lood of legeringen. Wie het bezit, zal zich redden en zijn weg vinden doorheen de doolhof van legenden en plechtigheden van het Oude Griekenland. Zonder godsdienstzin echter, zal de grootste geleerde er in verloren lopen”.

Bantoe-filosofie

Dat zulk een inlevende houding een verre van eenvoudige opgave is, besluit onder meer Pater Placied Tempels in zijn boek *Bantoe-filosofie*²⁸. Tempels verbleef dertien jaar in Belgisch-Kongo als missionaris. Hij schrijft: “Wij allen, missionarissen, rechters, regeerders, al degenen die leiders van de Bantoe zijn, of het zouden moeten zijn, wij waren niet tot de ‘ziel’ van de zwarte doorgedrongen, althans niet zo ver als wij het zouden gewild hebben. Zelfs de specialisten niet. Laat dit nu een spijtige vaststelling zijn of een berouwvolle schuldbekentenis. Het feit staat vast dat we het wereldbeeld der Bantoe niet begrepen hebben en dat we daardoor niet in staat waren om aan de zwarten verteerbaar zielevoedsel of een verstaanbare geestelijke synthese voor te leggen. Van al de eigenaardige gebruiken, waarvan wij zin noch reden snappen, zeggen de Bantoe dat ze bestaan om het verkrijgen van levenskracht”. Tot zover pater Tempels.

²⁷ Ziëlsky TH., *La religion de la Grèce antique*, Warschau, 1926.

²⁸ Tempels P., *Bantoe - filosofie*, De Sikkel, Antwerpen, 1946, 10.

In zijn 70 bladzijden tellende boek wordt het woord 'levenskracht' overigens 156 keer vermeld, wat toch aantoonst dat het een basisbegrip betreft. De hele cultuuropvatting der Bantoes ademt hiermee duidelijk een dynamistische levensopvatting.

Citeren we ook de Kameroense filosoof Martin Nkafu: "Welke plaats neemt God voor de Afrikaan in? God wordt niet in twijfel getrokken. De vraag is niet of God aanwezig is, maar wel wat Hij doet. Geloof is een noodzakelijkheid. Daar kun je niet omheen. De echte vraag is hoe ik in contact treed met God. Je zult geen Afrikaan tegenkomen die zich gepijnigd afvraagt of God wel bestaat. Dat God bestaat, is een waarheid, die wij niet kunnen veranderen. Ik kan er niet over discussiëren. In Afrika vind je geen boeken over de vraag of God bestaat. God is voor ons een vanzelfsprekendheid. Atheïsme of religieuze onverschilligheid komt in Afrika niet voor."

Beklemtonen we het: de vraag is niet of God aanwezig is, maar wel wat Hij doet. Dat is duidelijk een dynamistische religieopvatting. Westerse discussies gaan meestal niet over wat God doet, wel over argumenten voor of tegen Zijn bestaan.

Geven we ter illustratie van deze religieuze houding, de vertaling van het in het Xosa geschreven oude Afrikaanse volkslied "Nkosi sikelele Afrika", met weglating van de herhalingen. De lezer kan zelf de inhoud en het religieuze karakter ervan vergelijken met de eigen nationale hymne.

"Zegen, Heer God, zegen Afrika. Laat zijn roem tot in de hemel reiken. Hoor ons in onze gebeden aan. Heer zegen ons. Heer zegen Uw kinderen. Kom Heilige Geest. God, wij vragen U, bescherm ons volk. Grijp in en beëindig alle strijd. Bescherm ons, bescherm Afrika. Zegen, Heer God, zegen Afrika."

Een halve eeuw bij de Eskimo's

P. Freuchen, *Mijn leven onder de Eskimo's*²⁹, stelt eveneens dat een echte inlevende houding geen eenvoudige opgave is. Freuchen deelde met de Inuït - zo noemen zij zichzelf - het leven. Hij huwde een eskimovrouw en kreeg met haar twee kinderen. Hij besluit: "Hoewel ikzelf meer dan een halve eeuw te midden van de Eskimo's heb geleefd, geloof ik niet dat ik ze volledig begrepen heb. Geleidelijk begon ik in te zien dat er tal van dingen waren die ik in het begin verkeerd had ingeschat. En na ongeveer tien tot vijftien jaar bij de Eskimo's te hebben doorgebracht, werd ik me er ten slotte van bewust dat ik

²⁹ Freuchen P., *Mijn leven onder de Eskimo's*, Amsterdam, Arbeiderspers, 1967, 127.

nog zo goed als niets van hen afwist. Hun ziel kende diepten waarin het voor een blanke vrijwel onmogelijk was om door te dringen”.

P. Duchaussois, *In de ijsvelden van den poolcirkel*³⁰, laat met betrekking tot het leven der Indianen en Eskimo's in het hoge noorden een heel ander geluid horen. Als zendeling - zijn boek dateert van 1927 - schrijft hij: “De verschillende gebruiken van hun toverkunst beschrijven, zou ons te ver voeren. Laat het volstaan met te zeggen dat ze dikwijls vijandschap en wraak tot gevolg hebben en ook niet zelden het werktuig der verachtelijke harstochten zijn. Dit rijk van Satan te verwoesten en het Rijk van Jezus in de plaats stellen, is het doel”. Tot zover dit citaat.

Men kan zich bij een dergelijke afstandelijke houding tegenover een andere cultuur toch heel wat vragen stellen. De Eskimo's lijken voor deze zendeling eerder een “niet-ik” te zijn dan een “ik-nog-een-keer”. Hoe deze medemensen begrijpen? Hoe kan men zo met hen tot een goede verstandhouding komen en voortbouwen - aanvaarden, uitzuiveren en verheffen - op wat hun cultuur en religie al biedt? Hoe zich inleven in hun vooropstellingen en gewoonten, als het vooraf bepaalde doel is om “dit rijk van Satan te verwoesten”? Over welke argumenten beschikt de schrijver om die andere cultuur als “dit rijk van Satan” te betitelen? En wat een schat aan etnologische gegevens zou de uitvoerige beschrijving “van de verschillende gebruiken van hun toverkunst” ons wel hebben nagelaten?

Dit gebrek aan inlevende houding staat bijvoorbeeld sterk in contrast met de inzet van Jozef De Veuster (1840/1889), beter bekend als Pater Damiaan, volgens opiniepeilingen onze ‘grootste’ Belg. Hij ontfermde zich over het lot van de lepra-patiënten in Molokai. Hij deelde er hun leven, hun zorgen en ... hun ziekte. Hij stierf toen hij 49 jaar oud was. Zijn zelfopoffering fascineert nog steeds vele mensen over de gehele wereld. Hij werd in 2009 door de kerk in Rome heilig verklaard.

De plaatselijke godsdienst als leugen?

H. Kluin, *Het geestesleven der natuurvölker*³¹, vermeldt eveneens de minachtende houding van sommige ‘zendelingen’ tegenover de Toradja's, een volksstam op Celebes (Sulawesi, in Indonesië). Hij schrijft: “Zo was het ook, telkens als zendelingen de nietigheid der heidense goden en geesten wilden aantonen. Wij hebben alle goden der Toradja's bijeengeroepen en hen uitgedaagd om ons te straffen voor de prediking van de levende God, maar de

³⁰ Duchaussois P., *In de ijsvelden van den poolcirkel*. Leuven, De Vlaamsche Drukkerij, 1927, 335.

³¹ Kluin H., *Het geestesleven der natuurvölker*, 's Gravenhage, Algemene boekhandel, 1923, 155.

Toradja's zeiden ons dan dat die goden ons geen kwaad durfden doen, maar hen wel. Die goden hadden immers niets met ons te maken. De waarheid van het evangelie moet door de goddelijke kracht van de waarheid zelf, de inlander overtuigen. Dan leert hij ook zijn eigen godsdienst als leugen kennen”.

Voor deze zendelingen was het duidelijk dat de lokale religie geen ‘waarheid’ bevatte en dan ook geen geldig stadium in hun religieuze ontwikkeling kon vertegenwoordigen. We zullen verder nog zien dat men tegen zulk een afstandelijke houding ernstige bezwaren kan opperen. Zoals verder in dit boek nog mag duidelijk worden, is het ook vanuit magisch standpunt niet erg verstandig de goden der Toradja's uit de dagen om hen, de zendelingen, te straffen.

De aartsbisschop van Milaan, Achile Ratti (1857/1939), de latere Paus Pius XI, stichtte in 1922 het etnografische en etnologisch museum te Rome. Hij kende godsdienstwetenschappen en verbood missionarissen om afgodsbeelden te vernietigen. Hij gaf ook de seminaries opdracht godsdienstwetenschappen te onderwijzen en respect op te brengen voor andere religies en voor hun gebruiken. Naar aanleiding van de Vaticaanse missietentoonstelling in 1922, tijdens de internationale week voor godsdienstetnologie, zei hij met betrekking tot de kunstwerken der heidense religies: “Het zijn menselijke documenten, die men niet moet laten vergaan”. Heel wat katholieken hebben volgens W. Schmidt, *Travaux faits et travaux à faire*³² (Gerealiseerde en nog te verrichten werkzaamheden) niet steeds van zo een brede kijk op andere culturen en religies getuigd als Paus Pius XI toen betoonde.

Geen inquisitie

Leven we ons - voorlopig toch - in die religieuze wereld in en gaan we slechts achteraf na wat dat voor ons kan betekenen. Concreet: indien ik mij vereenzelvig met de religieuze mens, en vertrek vanwaar hij vertrekt, mij inleef in zijn denkwereld en in zijn vooropstellingen, dan pas kan ik nagaan of zijn religie logisch coherent en zinvol is. Dan pas kan ik begrijpen wat hij doet en waarom hij dat doet.

Nadien kan ik mij afvragen waarin onze beide vooropstellingen mogelijk van elkaar verschillen. Dit kan de eigen axioma's, die ik huldig over het leven en over religie duidelijker voor ogen brengen, eventueel ze aanvullen of verbeteren. Desnoods kan ik de religieuze mens op logische fouten wijzen.

³² Schmidt W., *Travaux faits et travaux à faire*, in *Settimana Internazionale di Etnologia Religiosa*, IVa Sessione, Paris, 1926, 28.

Maar dat is dan iets heel anders dan er onmiddellijk een kruistocht of een inquisitie voor in het leven roepen. Een oordeel dat men als buitenstaander velt, zonder met de gegevens kennis te nemen, of zonder de gegevens in hun juiste kader of context te situeren, kan eigenlijk niets anders zijn dan een vooroordeel.

Weer eens: men laat wat 'is', niet zijn wat het 'is'. Men zegt dan van wat 'is' dat het "niet is". Zulk een werkwijze heeft niets te maken met een logisch en methodisch te werk gaan, maar vervalt in een ideologie. Men stelt dan de eigen normen voorop en ziet slechts van de werkelijkheid wat aan die eigen vooropstellingen beantwoordt. Men vervormt zo de werkelijkheid tot ze voldoet aan de eigen vooropstellingen, in plaats van de eigen axiomatic in overeenstemming te brengen met wat werkelijk 'is'.

“Wat is, is”.

Logica en religie lopen veel sterker ineen dan men gewoonlijk denkt. Zoals al gezegd kent logica als basisaxioma: “wat is, is”. Hierbij is de tweede term 'is' geen nodeloze herhaling van de eerste 'is', maar beaamt “wat is”. Men laat de dingen tot hun recht komen. De leugenaar doet dat helemaal niet en dit tegen beter weten in. Wie de werkelijkheid aanpast aan de eigen vooropstellingen, doet dit basisaxioma eveneens geweld aan: men laat wat werkelijk 'is' niet zijn wat het 'is'. Men wordt dan, om het met de woorden van G.F. Hegel (1770/1831), de topfiguur van het Duitse Idealisme, te zeggen, 'onwerkelijk' en vanuit het ethische standpunt is men dan bovendien ook niet eerlijk.

Resumeren we wat onze inlevende houding ons vertelt. Wie op wild wil jagen, zal zich best inleven in de wereld van de jager. Wie de medemens wil begrijpen, zal zich in zekere mate met zijn denk- en gevoelswereld moeten vereenzelvigen. Deze houding gaat heel wat dieper dan wat een wetenschappelijke verklaring ons kan bijbrengen. Dat geldt onder meer met betrekking tot de liefde die we de medemens betonen, maar eveneens in het aanvoelen van religieuze ervaringen en in het begrijpen van godsdienstige praktijken.

Dat het niet steeds eenvoudig is, vertellen ons onder meer Ziëlsky met betrekking tot de Griekse religie en Pater Tempels in verband met de Bantoecultuur. Wie vanuit de eigen vooroordelen vertrekt, loopt het gevaar dat hij of zij de dingen niet tot hun recht laat komen en ze niet laat zijn wat ze werkelijk zijn. Dat is dan een vorm van oneerlijkheid en een denken dat niet de werkelijkheid van de religieuze gegevens bereikt. Dat is ten minste de visie

van de mens die zich op een eerlijke en ernstige wijze in religie tracht in te leven.

2.3. Vooropstellingen

Een ABC-theorie

Bij onze beschouwingen over “wat religie niet is” (1.2.) haalden we aan dat onder meer Freud, Marx, Leuba, Nietzsche, Comte en hun denkgelovigen, religie vanuit hun eigen vooropstellingen verklaarden. Hun gebrek aan een inlevende houding liet hen geen ruimte om tot het wezen van religie, tot het ‘heilige’, door te dringen. In die zin zal de religieuze mens zeggen dat deze materialistische denkers ‘onwerkelijk’ zijn.

A. Ellis en E. Sagarin, *Nymphomania, A Study of the Oversexed Woman*³³ (Nymfomanie, Een studie van de oversekste vrouw), hebben het over nymfomanie, een seksuele afwijking. Kort gezegd komt het hierop neer: “Indien een vrouw elke avond met telkens een andere man in bed geraakt, dan is zij ‘bevredigd’. Toch blijft zij ‘ongelukkig’”. De ABC-theorie tracht dit fenomeen cognitief te verklaren. Hierbij staat de letter A voor het gegeven, bijvoorbeeld een tegenvallend verloop in het persoonlijk-individuele leven, iets wat als ‘kwaad’ tot leed en lijden aanleiding geeft.

De letter B omvat de persoonlijk-individuele axioma’s of vooropstellingen van iemand die met het gegeven A wordt geconfronteerd. Deze axioma’s worden dan bijvoorbeeld uitgedrukt in zinnestelsels als: “Ik heb toch ook nooit geluk in de liefde” of “Op de één of andere manier overleef ik dat wel”. De letter C staat voor de uiteindelijke reactie op het negatieve gegeven A. C toont dus de gedragsvorm die én het te verwerken kwaad én de individuele axioma’s, noem het ‘principes’ of ‘mentaliteit’, blootgeeft.

Het gegeven ‘A’ kan bijvoorbeeld een zware ziekte zijn. ‘B’ zijn de vooropstellingen van diegene die de ziekte doormaakt. Dat kan onder meer iets zijn als: “ik vind dat zo verschrikkelijk dat ik dat eigenlijk nooit meer te boven ga komen”, of “ik zie dat wel als een ernstige moeilijkheid met heel wat nare gevolgen, maar ik ga dat zeker kunnen verwerken”. ‘C’ is dan het resultaat: in het eerste geval een verder leven dat ‘getekend’ is, in het tweede geval een leven dat de ziekte of de tegenslag behoorlijk weet te verwerken, ja er eventueel psychisch sterker en rijker uit tevoorschijn komt.

³³ Ellis A. / Sagarin E., *Nymphomania, A Study of the Oversexed Woman*; New York, Gilbert Press, 1964.

Schematisch weergegeven: “A wordt door iemand in termen van B geduid zo dat C volgt”. Men ziet dat Ellis en Sagarin het cognitieve proces trachten te achterhalen om “in al dat emotionele” het ‘rationele’ te vinden en dit therapeutisch te activeren. Het is juist een opdracht voor psychologen om doorheen die uitwendig waarneembare gedragingen (C) de axiomatic (B) en de oorzaak (A) te doorgronden.

De schrijvers onderscheiden in de duiding van iemand twee hoofdtypen. Vooreerst de eerder gezonde duiding. Naar aanleiding van een ernstige misrekening (A) oordeelt iemand: “Ik zal dat wel verteren” (B) en handelt (C) als “iemand met veel gezond verstand”. Rustig en beslist, en overtuigd van er wel over heen te geraken. Daarnaast is er de eerder neurotische duiding. Ten gevolge van eenzelfde ernstige misrekening (A) oordeelt iemand: “Ik zal dat nooit te boven komen” (B) en wordt overstuurd, overspannen en laat zich eventueel gaan (C). Helaas kent onze maatschappij ontelbare mensen met emotioneel zware problemen, mensen die dan niet steeds de gezonde gedachtegang volgen. Het is in punt B dat zij onware axioma’s koesteren. Niet wat ze meemaakten besliste, wel de houding waarmee zij het gegeven tegemoet gingen.

Men ziet het verschil, psychologisch, tussen gezond verstand en neurose of zenuwziekte. Het verschuilt zich, volgens genoemde psychiaters, voor een groot deel in het verwerkende subject. Het uit zich in het onderscheidbare oordeel.

‘Zinnetjes’

Ellis en Sagarin spreken van basisoordelen die wij ‘zinnetjes’ heten. Zij geven zelf steekproeven van zulke neerhalende zinnetjes weer:

1. Men behoort, onder alle mogelijke opzichten, terdege bekwaam, aangepast en vooral geslaagd te zijn om zichzelf als “waardevol mens” te kunnen duiden.

2. Het is afschuwelijk en rampzalig wanneer de dingen niet gaan zoals men graag zou willen.

3. Problemen en stoornissen van medemensen brengen u geheel in verwarring. Dat is niet te vermijden.

4. Zodra iets als gevaarlijk overkomt, hetzij in schijn hetzij in werkelijkheid, dan moet men er zich “vreselijk bezorgd” om maken en voortdurend denken: “Het kan wel slecht aflopen”.

5. Er is altijd juist één goede, juiste en volmaakte oplossing voor menselijke problemen. Rampzalig is het wanneer deze éne volmaakte, ideale oplossing niet gevonden wordt.

6. Het is gemakkelijker bepaalde levensproblemen uit de weg te gaan dan ze moedig onder ogen te zien.

7. Het geluk van de mens is afhankelijk van elementen buiten hem of haar. Zelf heeft hij of zij weinig of geen macht over datgene wat zorgen en bekommelingen, belemmeringen en teleurstellingen baart.

8. Het verleden van iemand is beslissend voor zijn of haar persoonlijk gedrag. Een gebeurtenis in dat verleden die diepe indruk maakte, zal in het latere leven steeds zijn invloed blijven uitoefenen.

9. Het is voor een volwassen mens wezenlijk dat hij of zij de achting en de genegenheid van praktisch ieder mens van enige betekenis uit de omgeving geniet.

10. Men moet steeds van iemand afhangen. Men heeft iemand met een sterke persoonlijkheid nodig waarop men kan steunen.

11. Sommige mensen zijn slecht, doortrapt en gemeen. Zij behoren dan ook voor die laagheid streng gestraft te worden.

“Zinnetjes! Zinnetjes!”. Zinnetjes die uit de diepere ziel, uit het on- of onderbewuste opduiken. Men stelt vast dat het vele zinnetjes zijn die neerkomen op: “al wat, praktisch onhaalbaar is”. Dat onhaalbare lokt mislukkende pogingen uit die diep in de ziel de indruk inspijkeren dat men “voor het ongeluk en de mislukking geboren is”.

Wat men “zichzelf wijsmaakt”

Zulke negatieve oordelen zien Ellis en Sagerin in de diepte van de ziel van onder meer zichzelf sociaal vernietigende nymfomane vrouwen aan het werk. Wij zeggen wel “aan het werk”, want die zinnetjes als “Ik ben een mislukkelinge” of iets in die aard - kort zijn die basiszinnetjes altijd - zijn als machtige energieën die vernielend inwerken. Onder meer en vooral op het

oordeelsvermogen. Zij komen met de regelmaat van een klok in de geest van heel wat neurotische mensen voor en vernielen er het 'positieve denken'. Dat laatste, het positieve denken, houdt in dat men bij diverse levensmoeilijkheden zich een gunstige afloop voorstelt. Ziedaar, hoe de neurotische mens juist dat niet doet en "zichzelf iets verkeerd wijsmaakt", zoals stellers dat uitdrukken.

Men ziet de denkfout in onder meer het neurotische oordeel. Volgens de ABC-theorie leeft ieder mens met meestal on- of halfbewuste 'vooroordelen', dit zijn oordelen voorafgaand aan het bewuste oordeel en het eraan ontspringend gedrag. Dergelijke denkfouten maakt men gemakkelijk in 'existentiële' situaties, in omstandigheden die ons zeer persoonlijk aangaan en ons in onze ziel raken. Een zware misrekening van iets waarvoor men zich 'totaal' heeft ingezet, lokt gemakkelijk zo een denkfout uit.

Men leze bijvoorbeeld E. Kübler-Ross, *Lessen voor levenden*³⁴, waar de schrijfster haar ervaringen vertelt met terminaal zieke patiënten. Men kan daarbij het ABC-schema toepassen. Plots lijkt de dood nabij (A). De reactie daarop (B) verloopt vaak volgens een volgorde die de 'vooroordelen' aan de oppervlakte doen komen. Deze kan achtereenvolgens bestaan in ontkenning ("dat kan toch niet!"), woede ("wie of wat doet mij zoiets nu aan?"), onderhandelen ("O.L. Heer, geef mij toch uitstel") en neerslachtigheid ("ik ben een vogel voor de kat"). Ten slotte volgt in het beste geval (C) aanvaarding ("Ik sterf nu zoals iedereen"). Het zicht- en tastbaar gedrag weerspiegelt die 'zinnetjes', zoals Ellis en Sagarin zeggen. Deze zinnetjes zijn een soort persoonlijk-intieme axioma's die het gezonde of neurotische oordeel meebepalen.

Gaat men een aantal theorieën na in hun psychologische wortel, dan stoot men op dergelijke 'zinnetjes'. Wat voor filosofie men kiest, hangt ervan af wat voor mens men is, want een filosofisch systeem is geen dode huisraad die men kan aandoen en afleggen, doch iets dat leeft in de ziele diepten: de vooropstellingen die in dergelijke 'zinnetjes' worden weergegeven.

Geheel analoog kan men zo ook over religie spreken. Stellen we de religieuze gegevens voor door de letter 'A', de eigen vooropstellingen, religieus of nominalistisch, waarmee men de gegevens benadert, door de letter 'B', en het resultaat, de reactie hierop, geloof of ongeloof, door de letter 'C', dan hebben we de ABC-theorie toegepast op religieuze verschijnselen.

³⁴ Kübler-Ross E., *Lessen voor levenden* (Gesprekken met stervenden), Bilthoven, 1970, 48/140.

“Vier methoden om een overtuiging waar te maken”.

Eigen vooroordelen, één of ander gezag of een persoonlijke voorkeur, maken wel eens meer dat de vooropstellingen waarvan men vertrekt, niet leiden tot het waarnemen van de gegeven werkelijkheid zelf en dat onze axioma's onwerkelijk worden. Verdiepen we ons in het werk van Ch. S. Peirce (1839/1914) Amerikaans wetenschapper en filosoof, *The Fixation of Belief*³⁵ (Het verwerven van overtuigingen). Hierin schetst hij vier methoden om een overtuiging waar te maken.

1. Eigenzinnigheidsmethode ('Tenacity'). Op een opgave, een gegeven samen met een gevraagde, reageert de eigenzinnige mens uitsluitend met een eigen oplossing. Zo worden bijvoorbeeld economische problemen, met verwaarlozing van andere oplossingen, enkel opgelost door vrijhandel. Zo wordt door G. Galilei (1564/1642), Italiaans natuurkundige en verdediger van N. Copernicus' heliocentrisch systeem, het probleem der getijden en der astrologie 'opgelost' door ieder onderzoek terzake gewoon te weigeren: "Het mag niet waar zijn". Ch. Alain, *L'effet lunaire*³⁶ (Het maaneffect), noteert dat een biograaf Galilei verwijt dat dergelijke methode "even slecht is als bijgeloof".

Peirce vermeldt als voorbeeld iemand die een vurig aanhanger van vrijhandel was. Om zijn mening te behouden en te beschermen las hij enkel vrijhandelsgerichte teksten.

Of uit het leven gegrepen: "Geef toch toe dat je een koppig mens bent", verwijt iemand aan een ander. "Waarop steun je om zoiets te beweren?" vraagt de laatste. "Ik hoef me op niets te steunen. Je bent altijd een koppig mens geweest", zo klinkt het. Er wordt helemaal niet gesteund op gegevens. Wat als waarheid moet doorgaan, wordt herleid tot het geliefde, individuele denkbeeld dat axiomatisch - en blijkbaar zeer eigenzinnig, ja koppig - vooropgesteld wordt. Ieder verhelderend gesprek wordt zo gewoon onmogelijk. Het lijkt wel een vorm van projectie: de eigen karaktertrek wordt in de naaste geprojecteerd.

Maar het houdt eveneens een soort van tragische ironie in zich. Het doet denken aan de Oekraïense auteur Nikolai Gogol (1809/1852). Hij beschreef het dagdagelijkse leven van de mensen en hun soms hemeltergende gebreken en zonden. Hun gedrag kwam hem wel eens meer karikaturaal over. Met veel humor, ironie en zelfs sarcasme keek Gogol toe, lachend doordat een karikatuur stemt tot lachen, maar eveneens wenend, want zo'n gedrag getuigt niet van wat een mens eigenlijk behoort te zijn. De hoge werkelijkheid wordt

³⁵ Peirce Ch., *The Fixation of Belief*. In 'Popular Science Monthly' 12, 1877.

³⁶ Alain Ch., *L'effet lunaire*, in: *Psychologies* (Paris) 77 (1990: juni): 50/53.

pijnlijk vervormd tot een lage karikatuur. Gogol sprak van “het tragische lachen³⁷”.

2. Rechtzinnigheidsmethode ('Authority')

Op een opgave wordt uitsluitend gereageerd met een oplossing dat door één of ander gezag wordt opgelegd. Sommige kerkelijke of politieke systemen houden zo een 'orthodoxie', een rechtgelovigheid, in stand, aldus Peirce.

De 'autoriteit' kan ook belichaamd worden in één persoon. Men kan met gezag spreken over een terrein dat men grondig beheerst. Het gezag waarmee men gehoord wordt, vloeit dan als vanzelf voort uit de deskundigheid die men bezit. Deze rechtmatige vorm van gezag stelt geen probleem. Anders wordt het met de mens die geen deskundigheid bezit en zich eigenmachtig toch gezag wil toekennen. Volgens Th. Adorno, *The Authoritarian Personality*³⁸ (De autoritaire persoonlijkheid), overwaardeert de autoritaire mens zich al te gemakkelijk. In een aantal gevallen wordt hij gekenmerkt door simplistische en ongenueanceerde zwart-wit oordelen. Zijn vooroordeel benevelt zijn oordeel. De persoonlijkheid van de autoritaire mens is in vele gevallen gestoord.

Het zichzelf overwaarden gaat meestal samen met het minachten van de medemens. De andere is dan met Schopenhauer een “nicht-ich” (2.2.), eventueel een gek, een slecht mens of een belachelijk iemand. De autoritaire mens ziet de andere enkel als object en treedt niet in persoonlijke voeling met hem. Ook de 'wetenschapper' die ieder religieus geloof neerhaalt en met machtsmiddelen onderdrukt, is autoritair. Maar evenzeer de 'gelovige' die ieder wetenschappelijk of persoonlijk onderzoek - als 'gevaarlijk' - neerhaalt en dit desnoods met machtsmiddelen kracht bijzet, is autoritair. De nu door de Roomse kerk zo betreurde inquisitie was een vorm van autoritaire methode. Er is geen enkele levensbeschouwing die niet voor gestoorde waardering, discriminatie en machtsaanwending vatbaar is; wel integendeel. Dat is Bijbels gezien 'deze wereld'. Deze hoogmoedige houding is wellicht ook 'de' zonde bij uitstek.

Verwarren we 'rechtzinnig' niet met 'oprecht'. Oprechtheid, is een subjectieve eigenschap waardoor men uitgeeft wat men in zich heeft; men komt eerlijk uit voor wat men innerlijk denkt.

3. Voorkeursmethode ('A Priori') Men beweert de vrije discussie te huldigen, maar men houdt het bij wat “a priory”, wat “bij voorkeur” geldt. Dit

³⁷ Kobilinski - Ellis L., Die Macht des Weinens und des Lachens (Zur Seelengeschichte Nikolaus Gogols).

³⁸ Adorno Th., *The Authoritarian Personality*, New York, 1950.

echter zonder toetsing aan de werkelijkheid buiten de gesloten sfeer der discussie. Wel wordt, in tegenstelling tot beide vorige meningsvormingen, de andere mening aanvaard. Zo, aldus Peirce, neemt de nominalistisch ingestelde mens enkel die filosofische constructies aan die in de smaak van de nominalistische rede vallen.

4. ‘Wetenschappelijke’ methode (‘Reality’) Op een opgave wordt gereageerd met toetsing aan werkelijkheid. Wat is voor Peirce werkelijk (‘real’)? Datgene wat geheel onafhankelijk van ons bewustzijn op een duurzame wijze blijft bestaan, en door ons bewustzijn ook niet kan beïnvloed worden. Hiermee toont hij zich een aanhanger van de ideeënleer van Plato (zie verder 5.1.2.) en van de middeleeuwse scholastiek. Zijn werkwijze heet hij pragmatisch, op resultaat gericht. Wie eenzelfde werkelijkheid toetst, zal dan ook steeds tot hetzelfde begrip of forma (zie 5.1.2.) moeten komen. Daarom vermeldt Peirce als hoofdkenmerk van wetenschappelijkheid de “external permanency”, uitwendige duurzaamheid, onafhankelijk van onze mening.

In de zogenaamde ‘fenomenologie’ laat men de gegevens tot hun recht komen, en dit onafhankelijk van enig vooroordeel of van enige vooropgestelde theorie. Voor Peirce is deze methode dan ook aangewezen als een eerste stap om gegevens te inventariseren en te onderzoeken. Fenomenologie wil wat zich toont, juist weergeven en slechts voor zover het zich toont. Zonder enig vooroordeel, zonder enige theorie, zonder subjectieve beschouwingen. Enkel het gegeven op zich telt. Wat ‘is’, moet tot zijn recht kunnen komen. Daarover kan men, nadat het gegeven juist werd gevat, theorieën opstellen, erover in discussie gaan en deze theorieën toetsen aan de gegevens. Uiteindelijk, “in the long run”, toont zich dan de objectieve werkelijkheid.

“De spiegelmen”.

Zoals Peirce het stelde zijn eigenzinnigheid (“ik houd mij daaraan door dik en dun”), rechtzinnigheid (“wij hebben het altijd zo geleerd”) en voorkeursgezindheid (“ik wil daar wel over discussiëren maar ik blijf toch bij mijn individuele mening”) soms behoorlijk aan het werk in wetenschappelijke middens. Men kan Peirce hier bijtreeden en vermelden dat dit in een aantal religieuze middens of in het leven van Jan Modaal, eigenlijk niet anders is. Deze drie onwerkelijke houdingen blijven bestaan totdat de vierde houding, het werkelijkheidsgetrouwe onderzoek, de overige drie houdingen uiteindelijk weerlegt.

Bij deze laatste methode hangt de mening (en de erbij horende vooropstellingen) niet af van “de eigen zin” of “wat anderen voorzeggen” of van

“de eigen voorkeur”, maar van de gegeven werkelijkheid zelf, van wat echt ‘is’. Om het met Parmenides van Elea, stichter van de Eleatische school, (in Zuid-Italië, -540/...) te zeggen: “zij denken volgens de werkelijkheid zelf”. Met andere woorden: de vooropstellingen worden aan de werkelijkheid zelf aangepast. Niet omgekeerd. Zo worden ze voortdurend bijgesteld tot ze zo juist mogelijk in overeenstemming zijn met “al wat is”. De mens die zo te werk gaat wordt wel eens “de spiegelmens” genoemd. Hij weerspiegelt de gegevens op een juiste en zuivere wijze. Sprekend vanuit de ABC theorie zouden we kunnen zeggen dat zijn B zo is, dat zijn C een juiste weergave van A wordt.

Gezien de zeer menselijke neiging om de drie eerste methodes te huldigen, is deze vierde methode moeilijk. Vele mensen duiden eigenzinnig, rechtzinnig, of voorkeursgezind. Zonder de betekenis van wat gegeven is objectief te vatten. Ze projecteren een eigen en subjectieve interpretatie in de dingen. Er is in dit laatste geval geen sprake van een ‘zinvatten’, een vatten van de betekenis, wat een objectief gebeuren is, wel van zinstichten, waarbij subjectieve vooropstellingen de werkelijkheid vertekenen. Niet iedereen duidt echt “objectief wetenschappelijk”.

Tot daar een sterk verkorte schets van de vier methoden ter oplossing van een opgave.

Merkwaardig feit

Peirce staat niet stil bij het feit dat iedere mens, indien hij niet oplet, elk van de vier meningsvormingen vertoont. In dat opzicht zijn wij allen gelijk. Wij huldigen meningen zo dat wij ieder ander gezichtspunt verwaarlozen, indien wij ze al niet koppig - tenacity - uitsluiten. Wij delen overtuigingen met anderen die in onze ogen gezag hebben en dus zijn wij ‘rechtzinnig’ - authority - met anderen. Terloops: zoals St. - Augustinus (354/430), de grote kerkvader der patristiek, de vroegchristelijke filosofie, opmerkte, hebben wij het leeuwenaandeel van onze overtuigingen zelf nooit getoetst maar ‘geloven’ er toch in. Wij huldigen stellingen omdat zij in onze smaak vallen: één of andere voorkeur - a priori - is de werkelijke ‘reden’. Wij huldigen meningen die wij op onze spontane ervaringen, op eigen methodische toetsingen - reality - vestigen. Dit viertal treft men aan zowel bij beroemde wetenschappers als bij eenvoudige mensen.

Een hevige weerstand.

Luisteren we in dit verband naar D. Servan-Schreiber, Frans arts en psychiater, directeur van de medische afdeling aan de universiteit van Pittsburg, V.S. Zijn verhaal illustreert op een eerder tragische wijze de macht

van een eigenzinnige axiomatic in de medische wereld. In zijn boek *Guérir le stress, l'anxiété et la dépression sans médicaments ni psycho-analyse*³⁹ (Stress, angst en depressie genezen zonder medicijnen of psychoanalyse) schrijft hij: “Als grote vorderingen zich hebben voltrokken, voordat er een theorie ze kan verklaren, hebben ze systematisch een hevige weerstand ontmoet van de zijde van de gevestigde wetenschap. Eén der duidelijkste voorbeelden hiervan is de geschiedenis van dokter Philippe Semmelweis. Hij was de Hongaarse dokter die het belang van de bestrijding van de besmetting (de afwezigheid van bacteriën) bij de bevalling heeft aangetoond, twintig jaar voor het werk van Pasteur. In de kraamafdeling waar de jonge Semmelweis in die tijd assistent was, stierf meer dan één vrouw op drie aan koorts enkele dagen na de bevalling.

Semmelweis had de uitzonderlijke intuïtie om volgend experiment voor te stellen: alle dokters van het hospitaal, die dikwijls dissecties uitvoerden met de blote hand, moesten hun handen met kalkwater (Calciumhydroxide) wassen vooraleer de geslachtsdelen van de aanstaande moeder aan te raken. Hij had de grootste moeite om deze idee ingang te doen vinden. De resultaten van zijn experiment waren uitzonderlijk. In één maand daalde de mortaliteit van één patiënt op drie tot één op twintig. Het voornaamste gevolg van dit experiment van Semmelweis was ... zijn afdanking. Zijn collega's die dit handen wassen met kalkwater vervelend vonden, organiseerden een muiterij en bekwamen zijn ontslag. Omdat men in die tijd geen enkele goede reden vond voor dergelijke resultaten, werd Semmelweis belachelijk gemaakt en dit ondanks zijn schitterende experiment. Hij stierf, bijna gek, slechts enkele jaren voorafgaand aan de ontdekkingen van Pasteur”.

Servan-Schreiber beschrijft eveneens zijn eerste confrontatie met acupunctuur tijdens zijn studententijd te Dharamsala, India. Depressies werden daar op die wijze behandeld. Hij ging er toen niet op in, evenmin als zijn westerse collega's. In 1980 is hij toeschouwer wanneer een vrouw in Peking, in de buik geopereerd wordt om er een gezwel te laten verwijderen, en dit geheel zonder anesthesie, via acupunctuur. Tijdens de operatie is de vrouw voortdurend in gesprek met de chirurg. Noch Servan-Schreiber, noch zijn academisch geschoolde collega's gingen erop in. Het was “trop loin et trop ésotérique” (te ver en te esoterisch) schrijft hij. Voor de derde keer wordt hij met acupunctuur geconfronteerd als hij een patiënte van hem, die hij zware en langdurige depressiva had voorgeschreven, vier weken later op straat ontmoet, gezonder dan ooit. Na enig aarzelen, vertelt de vrouw wat ze gedaan

³⁹ Servan-Schreiber D., *Guérir le stress, l'anxiété et la dépression sans médicaments ni psycho-analyse*, Paris, 2003, 110, 130.

had. Ze had zijn medicijnen niet genomen, maar was naar een acupuncturiste gegaan. Die had haar in slechts vier sessies van haar depressie verlost. Nu gaat hij er eindelijk wel op in, en laat zich ook eens met acupunctuur behandelen. Hij beschrijft zijn verbazing wanneer de acupuncturiste hem details over zijn medische toestand weet te vertellen. Iets waarvoor de Westerse geneeskunde zeer gesofistikeerde en dure toestellen nodig heeft.

Hij schrijft: “je sentais l’électricité qui paraissait avoir ‘trouvé’ l’aiguille”. De acupuncturiste licht toe: “Ce que vous sentez, c’est le chi qui se déplace, qui est attiré par l’aiguille” (“wat je aanvoelt is de chi (opm.: de fijnstoffelijke energie) die zich verplaatst, die aangetrokken wordt door de naald”). Blijkbaar worden ziekte en ongemak hier gezien als het gevolg van een verkeerd georiënteerde fijne energie. De therapie bestaat er in, via de naalden, deze energie terug op haar juiste plaats te brengen. Eens de fijnstoffelijke vorm terug ‘gezond’ is, heeft dit zijn weerslag op het fysische lichaam en is genezing er het logische en noodzakelijke gevolg van.

Meer algemeen vraagt de schrijver zich af waartoe al zijn zo moeizaam verworven medisch-wetenschappelijke kennis dient als hij de mensen er niet of niet zo goed kan mee helpen als bijvoorbeeld die acupuncturiste dat kan. En verder betreurt hij de houding van vele academisch gevormde collega’s die te weinig aandacht hebben voor heel wat traditionele en degelijke geneeswijzen.

“Ik wilde niet zien”.

T. Hayden, *L’enfant qui ne parlait pas*⁴⁰ (Het kind dat niet sprak) geeft een merkwaardig getuigenis van de wijze waarop haar eigen vooropstellingen haar aanvankelijk belet hebben een gegeven werkelijkheidsgetrouw te vatten. Ze is een kinderpsychologe met een grote faam. Ze bekommert zich om Jade, een kind met heel wat emotionele problemen. Geleidelijk vertelt Jade aan Hayden haar afschuwelijke geheimen. Jade heeft het onder meer over Tashee, een kindje dat, als kinderoffer, gruwelijk de dood inging en waarvan zij, Jade, getuige was. In een naschools gesprek zei Jade: “Ellie nam een mes. Zij plofte het in de keel van Tashee. Bloed spatte eruit. Ellie ving het op in een ondertas”. Hayden vroeg zich af of men Jade kon geloven? Had men daadwerkelijk een kind gedood en het bloed gedronken? Hoe kon Jade de smaak van bloed kennen?”

Anderen dan Hayden stellen satanisme, met pedofilie en kinderooffers,

⁴⁰ Hayden T., *L’enfant qui ne parlait pas*, Paris, Edition pocket n° 2743. 1995 (// *Ghost Girl*. London, Macmillan, 1991, 116).

voorop. Schrijfster zelf zegt: “Ik geloof in “het kwaad” maar niet in “een entiteit” (opm.: hier Satan door de satanisten vereerd). Oh! Ten slotte ken ik daar te weinig van”. Gevolg: Hayden houdt het overwegend bij wat de ‘gevestigde’ psychologen en de psychiaters geloven. Een zekere openheid van geest - zo zegt zij - is nodig om aan satanische praktijken te ‘geloven’. “Indien Hugh (opm.: een kennis die occultisme kende) niet die gespecialiseerde boekhandel had ontdekt, zou ik zelfs nooit aan satanisme gedacht hebben wanneer Jade mij sprak over de kat (opm.: die eveneens ‘geofferd’ werd) en het bloed. Dit kwam gedeeltelijk door mijn onwetendheid ter zake. Er was bij mij verder een dosis verblinding. Ik was eraan gewend alle gedrag te duiden in termen van psychologie of psychiatrie, waarbij iedere andere duiding uitgesloten werd. Verder was er in mij - zonder twijfel - een zekere weigering. Ik wilde niet zien”. “Ik was nog jong en mijn loopbaan was kwetsbaar. Het leek mij gevaarlijk mijn naam als specialiste op het spel te zetten”. (Opm.: zij wilde zich in haar kringen niet “belachelijk maken” door ook alternatieve, occulte hypothesen te onderzoeken.)

“Jade’s verhalen ernstig opnemen leidde onvermijdelijk tot het vooropstellen van rituele mishandelingen met foltering en door een groep. Te meer: de tien laatste jaren (1981/1991) heeft een aanzienlijk aantal kinderen taferelen verteld die verwonderlijk goed op elkaar lijken, vaak ontdekt men lijkjes van kinderen”. Zelden is iemand uit de wetenschappelijke wereld zo “eerlijk bekenkend” geweest als Hayden.

Wie over dergelijke bloedige kinderooffers meer wil weten, leze bijvoorbeeld D. Cellura, *Les cultes de l'enfer*⁴¹ (De culten van de hel). Dit boek toont aan dat dergelijke offers ook in onze tijd voorkomen, ja zelfs in toenemende mate. Het geeft heel wat informatie over deze verschrikkelijke praktijken en laat weinig aan de verbeelding over. Dierenverminkingen en mensenoffers zijn blijkbaar meer dan media-uitvindingsels of griezel-literatuur.

Een antropologische misvatting

Geven we nog een voorbeeld van een ‘wetenschappelijke’ observatie die het gebrek aan een inlevende houding illustreert. Franz Boas (1858/1942) was prof aan de Columbia University. Met zijn boek *The Mind of Primitive Man*. (De geest van de primitieve mens (1911)) stelde hij dat de geslachts-rijping met haar puberteitscrisis - zoals het Westen deze kent - niet een biologische noodzaak is, maar dat ze cultureel wordt bepaald. Niet de erfelijkheid telt, wel het milieu. In een andere samenleving kan ze volgens Boas dus anders zijn.

⁴¹ Cellura D., *Les cultes de l'enfer*, Spengler, 1993.

Ondertussen weet men dat zowel erfelijkheid als milieu een invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de mens. In 1925 stuurde hij een studente, Margaret Mead (1901/1978), naar Samoa om daar het verloop der adolescentie te bestuderen. Boas verwachtte van Mead een bevestiging van zijn stelling.

Mead, die zelf als kind een vrije opvoeding genoot, was pas vierentwintig toen zij voet aan wal zette in Pago Pago, de hoofdstad. Ze verbleef negen maanden op Samoa, logeerde bij een Amerikaans gezin, en kende de inlandse taal niet. Ze interviewde een zestigtal Samoaanse meisjes over de betrekking tussen “ouders en kinderen”, “jongens en meisjes” en over het lokale opvoedingssysteem. Ze besloot dat er op Samoa geen adolescentiecrisis bestond omdat de opvoeding daar sterk verschilde van een opvoeding zoals het westen die kent. Zij stelde dat de mensen er “geen diepgaande bindingen aan juist één persoon” kenden. Echte, gemeende waardering zowel voor de ouders als voor de seksuele partner was volgens haar een zeldzaamheid. De verhoudingen tussen partners, zo deze al bestonden, waren ‘vrijblijvend’ en de “vrije liefde” was algemeen aanvaard. Mead omschreef het leven er als “een lichte en plezierige dans”. De meisjes gingen met een zo groot aantal jongens naar bed zodat “diepe betrokkenheid” met juist één jongen zeldzaam was. De nadruk lag daarbij - zo meende Mead - op de virtuositeit in de erotische technieken. Agressie, wedijver en prestatiedrang waren er volgens haar onbestaande.

Haar besluit: “Samoa is een plek waar niemand onder spanning staat om het beste resultaat uit het leven te halen”. Haar verslag verscheen in boekvorm: *The coming of age in Samoa*⁴². Het onthaal was verpletterend gunstig. Boas zag hierin zijn vooropstellingen bevestigd: terug naar de natuur en naar de vrije liefde. Het was onze Westerse cultuur zelf die door zijn eigen aard de puberteitscrisis uitlokte. Morele taboes leken plots overbodig. Ook de Britse filosoof en wiskundige, Bertrand Russell (1872/1970) en omstreden voorstander van de vrije liefde, onthaalde Mead’s werk met grote geestdrift.

Derek Freeman (1916/2001), Nieuw-Zeelands antropoloog, publiceerde in 1983 zijn *Margaret Mead and Samoa*⁴³ (*The Making and the Unmaking of an Anthropological Myth*), (Margaret Mead en Samoa : Het ontstaan en vernietigen van een antropologische mythe). De ondertitel verraadt de stelling, of liever de tegenstelling. Voor onder meer The New York Times formuleerde Freeman het als volgt: “De stellingen van Mead worden door de gevestigde intellectueel-

⁴² Mead M., *The coming of age in Samoa*, New York, A Mentor Book, 1927.

⁴³ Freeman D., *Margaret Mead and Samoa (The Making and the Unmaking of an Anthropological Myth)*. Harvard University Press, 1983.

artistieke voorhoede aanvaard. Alle leerboeken en encyclopedieën weerspiegelen dit. Die stellingen zijn onwaar. De werkelijkheid op Samoa is grondig anders.” Freeman leefde op West-Samoa en leerde de taal der inwoners grondig kennen. Hij nam zelfs deel aan zittingen van een groep stamhoofden. Hij zegt dat de “vrije liefde” waarover Mead het had, er onbestaande is. Zo is onder meer maagdelijkheid, in de inlandse mentaliteit, een hoge waarde. De wedijver, ook op erotisch terrein, is er even veelvuldig als in een Westerse cultuur. Ja, de aanvalsdrijf is er zeer sterk. Moord komt veelvuldig voor en Samoa prijkt vooraan in het percentage verkrachtingen.

Mead beschreef vanuit haar vooroordelen, vanuit haar “vrije opvoeding” en vanuit de verwachtingen van haar prof en haar milieu. Ze verwaarloosde bijvoorbeeld de politieverslagen in haar tijd, die zij grondig had kunnen raadplegen. Ze had geen aandacht voor de “archaïsche wellevendheid”. De lokale bevolking geeft als antwoord niet zozeer de objectieve waarheid, maar die antwoorden die het meest in de smaak van de westerse gesprekspartner vallen. Met andere woorden: de Samoaanse meisjes met wie Mead sprak, wilden “wellevend overkomen”.

Besluit: de vooropstellingen waarmee ze haar onderzoek uitvoerde, maakten dat zij geen feitelijk contact had met de gegevens. Daardoor leerde ze de werkelijkheid op Samoa niet kennen en zag ze haar vooroordelen bevestigd. Mead publiceerde nog veel over haar vrije visie. Ze stierf als een geëerd culturele antropologe. Freeman publiceerde zijn boek vijf jaar na haar dood.

Nog gedurende vele jaren na het verschijnen van het boek van Freeman bleef een prof aan een Vlaamse universiteit de visie van Mead doceren. Toen een studente hem opmerkzaam maakte op het boek van Freeman, antwoordde de prof: “Ik weet dat, maar wat Mead te vertellen heeft, is zo belangrijk dat ik haar visie wel moet behandelen”. Men kan zich toch afvragen hoe eerlijk en hoe wetenschappelijk zo’n antwoord is.

Onze werkelijkheid is begrensd.

J. Sterley, een specialist in de etnogeneeskunde en auteur van het boek *Kumo, Hexer und hexen in Neu-Guinea*⁴⁴ (Kumo, heksen in Nieuw-Guinea), stelt het zo: “Onze vooropstellingen omgeven ons als een schild waarachter wij enkel waarnemen wat wij met ons ‘vernunft’, met onze moderne, westerse rede kunnen verklaren”. Met andere woorden, onze axiomata, onze vooropstellingen van wat voor ons ‘werkelijk’ is, beperken onze waarneming

⁴⁴ Sterley J., *Kumo, Hexer und hexen in Neu - Guinea*, München, 1987, 183.

tot wat deze axiomata, deze vooropstellingen, aankunnen. De rest valt daarbuiten.

Nog anders gezegd: er is niets zo misleidend als een vooroordeel, want dan is men al te gemakkelijk geneigd om de feiten hieraan aan te passen, terwijl het omgekeerd zou moeten: de mening aanpassen aan de feiten. Maar dan is het ook niet langer een 'vooroordeel', wel een gegrond 'oordeel'. Sterley onderzocht vijf jaar lang een gedeelte van Nieuw-Guinea op planten én op heksenpraktijken. Zijn besluit: "Ondertussen weet ik dat "onze werkelijkheid" een begrensde gebied is en dat wij geen besef hebben van wat buiten onze beperktheid geschiedt". Deze uitspraak typeert overigens zijn hele boek.

Een boutade.

Dat wetenschappelijk onderzoek niet steeds op uitwendige duurzaamheid gesteund is, maar eveneens met eigenzinnige, rechtzinnige, en voorkeursgezinde meningen heeft af te rekenen blijkt bijvoorbeeld uit de boutade in het voorwoord van het boek *Varieties of religious experience*⁴⁵ (Varianten van religieuze beleving), van de vermaarde godsdienstpsycholoog en schrijver W. James (1842 /1910). Hij zegt: "Iedere nieuwe leer gaat doorheen drie fasen. 1. Men valt ze aan door ze als absurd af te doen. 2. Dan aanvaardt men ze als waar, maar zonder veel draagwijdte. 3. Ten slotte erkent men haar ware betekenis en maken de tegenstanders er aanspraak op ze ontdekt te hebben". Ofschoon een boutade, toch schuilt er een grond van waarheid in. Wie zich verdiept in de levensloop van befaamde wetenschappers, verbaast zich al vlug over het verregaande onbegrip dat zij bij hun wetenschappelijke arbeid ondervonden en dikwijls nog ondervinden (zie o.m. 4.1.).

Vatten we dit onderdeel over onze vooropstellingen samen. De axioma's waarmee we de werkelijkheid trachten te benaderen zijn dikwijls verweven met een aantal soms krachtige vooroordelen, diep in onze psyché verborgen. Ellis en Sagerin schematiseerden een verloop in ons leven tot een soort van ABC-theorie. En Peirce beschreef vier methoden om een overtuiging waar te maken. Ingevuld in het ABC-schema, gaat het telkens om vier vormen die in de 'B' kunnen worden ondergebracht. Onze vooropstellingen kunnen ons inderdaad misleiden tot een eigenzinnige, een rechtzinnige of een voorkeursgezinde aanpak. Dan doen ze tekort aan de feitelijke gegevens, aan wat werkelijk 'is'. Zulke vooroordelen durven een bijzonder hardnekkig leven leiden. Dat wordt onder meer geïllustreerd door de geschiedenis van Dr. Semmelweis en de

⁴⁵ James W., *The varieties of religious experience (a study in human nature)*, New York, Longmans, 1903 (// Varianten van religieuze beleving, Zeist, De Haan, 1963).

weerstand die Servan-Schreiber zelf ondervond bij het ernstig nemen van acupunctuur. Ook de getuigenissen van Hayden, Freeman en Sterley bevestigen ons de kracht van onze vooropstellingen. Ze kunnen een moeilijk te overwinnen hindernis zijn in het waarnemen van de werkelijkheid. Meteen is hun vèrdragende invloed overduidelijk.

Als voorlopige definitie van religie stelden we, naar het *boek der wijsheid* 6: “Opdat gij de wijsheid leert kennen en de fouten vermijdt”. Een eerste stap hierbij zou kunnen zijn dat we ons bewust worden van onze verborgen vooroordelen. Zij verhinderen of vertroebelen een helder en streng logisch denken.

2.4. Helderziendheid

Het heilige leren kennen, vereist een inlevende houding en werkelijkheidsgetrouwe vooropstellingen. Heel wat religieuze ervaringen hebben te maken met een zekere graad van mantische ervaring. Dat willen we hier verder ter sprake brengen.

Het geweten

In het hoofdstuk over de religieuze mens kwam de helderziendheid van Jezus ter sprake (1.4.4.). Ook profeten hoorden een stem en hadden ‘droomgezichten’ waarin Jahweh via een engel zijn boodschap kenbaar maakte. Mozes (*Numeri 11:29*) zuchtte in zijn tijd al: “Kon toch maar iedereen profeet (opm.: een ziener op dat hoge niveau) zijn”. Versta: kon toch iedereen de stem van God horen, dan kon men voortgaan op de eigen religieuze ervaringen en dan was men overtuigd van haar werkelijkheidswaarde.

Ook Jezus zegt voortdurend de innerlijke stem van Zijn Vader te horen en deze steeds op te volgen. Volgens kenners is deze stem bij de gewone mens allereerst de stem van het geweten. Iedereen bezit ze. Deze ‘leiding’ kan zich versterken en de vorm aannemen van een raadgeving, die, zo zeggen sommigen, innerlijk duidelijk hoorbaar is. Men kan hier gevolg aan geven, men kan ze ook negeren en ze systematisch verdringen of onderdrukken. De denker Socrates beweerde een innerlijke stem te bezitten die hem nooit aanspoorde om iets te doen, maar hem wel waarschuwde bij gevaar. Zo ervaart een immoreel iemand wel de stem van het geweten, maar negeert of verdringt ze. Hij zal er angstvallig over waken dat zijn slechte daden niet aan het daglicht komen, wat aantoonst dat hij heel goed weet dat hij fouten begaat. Zo kent de leugenaar wel de waarheid, maar wil ze niet geweten hebben.

De dynamistische religie-opvatting neemt deze ingevingen ernstig. De nominalistische of rationalistische visie op religie heeft het met al wat enigszins paranormaal overkomt, heel wat moeilijker. De ervaring leert dat hier inderdaad ook heel wat mistoestanden bestaan en dat er behoorlijk misbruik wordt gemaakt van al te lichtgelovige mensen. Gaan we op dit mantisch vermogen dieper in.

Religieus zienschap

Een extreem nominalistisch standpunt is dat alle mantiek naar het rijk der fabelen moet worden verwezen. Dat is een onbewezen vooropstelling. Naast het vele kaf is er heel zeker toch wat koren te vinden. Over dit laatste willen wij het hebben. Herinneren we eraan dat Jezus met betrekking tot Zijn zienschap uitzonderlijk nederig bleef en dat Hij telkens weer de mensen verbood te zeggen wie Hij werkelijk was. Dit staat in schril contrast met het gedrag van heel wat van onze mantisch - al of niet - begaafde tijdgenoten die van zichzelf maar al te luid beweren over dergelijke gaven te beschikken. G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in Ruimte en tijd*⁴⁶, zegt dat het aantal van de ware media in een land soms op de vingers van één hand te tellen is. Houden we dit schrikbarend kleine aantal voor ogen.

Max Heindel (1865/1919), de stichter van het Rosicrucian Fellowship, een geheim genootschap, schrijft in zijn boek *De cosmogonie der rozenkruisers*⁴⁷: “Geen op de juiste wijze ontwikkeld ziener zal ooit dit vermogen voor geld of daarmee gelijkstaande beloningen uitoefenen; evenmin zal hij het gebruiken om de nieuwsgierigheid te bevredigen, maar alleen om de mensheid te helpen”.

L. Bernard d'Ignis, *Traité pratique du désenvoûtement et du contre-envoûtement*⁴⁸ (Praktische verhandeling over het neutraliseren van een lot en het werpen van een tegenlot) zegt hierover: In het begin van de XX-ste eeuw schreef Jules Boucher in zijn *Manuel de magie pratique* (Handleiding voor praktische magie): “Altijd al was de magie een domein dat duchtig uitgebuit werd door de kwakzalvers. In Parijs zijn er voor één geldige zienster tien die enkel uitbuitsters zijn”. Waarop d'Ignis reageert dat het heden nog steeds zo is. Meer nog: wij zijn er slechter aan toe want de media - televisie, radio, pers, - verergeren de situatie. Het lijkt erop dat de echte occultisten zeldzamer worden. De ouderen vinden geen jongeren om “de traditie” voort te zetten. Het praktische ‘weten’, de ware en gewetensvolle occulte kennis gaat verloren”.

⁴⁶ Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in Ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 271.

⁴⁷ Heindel M., *De cosmogonie der rozenkruisers*, heruitgave, Aubenas (Fr.), 1980, 59.

⁴⁸ d'Ignis Bernard., *Traité pratique du désenvoûtement et du contre-envoûtement*, Rennes, Editions rouge et vert, 2002, 9.

J.F. Chandu, *Praktisch pendelboekje*⁴⁹, stelt dan weer dat wel 9 mensen op 10 het pendelen, wat ook een paranormale wijze van informatie inwinnen is, zelf kunnen beoefenen.

Bij R. Mlaker, *Geistiges pendeln*⁵⁰, (Spiritueel pendelen) is deze verhouding slechts één op duizend. Het mag duidelijk zijn dat beide schrijvers verschillende normen hanteren. Mlaker noteert: “Het pendelvermogen van de mens hangt samen met zijn geestelijke ontwikkeling en is een geschenk van God. Hoe hoger de mens staat, des te hoger is de graad van zijn pendelvermogen. Een geforceerde ontwikkeling van het pendelvermogen is niet mogelijk”. Net zoals in de Bijbel het ernstige zienerschap met God in verband wordt gebracht, zo lijkt ook Mlaker, als één van de weinigen, het vermogen tot pendelen in een Bijbels kader te situeren.

Over de morele en geestelijke hoogte die gewenst en vereist is om te ‘zien’ en dit ‘zien’ te kunnen dragen, zegt G.Weigl, *Die entschleierte Aura*⁵¹ (De ontsloten aura), “Zieners vinden we al vanaf de vroegste tijden, maar niet allen stonden ze op gelijke geestelijke hoogte. Wat vroeger ‘helle-zien’ genoemd werd, betekent meestal slechts een astraal zien en niet het zien van geestelijke samenhangen in de lichtwereld.

De Bijbel zelf geeft ons een prachtvoorbeeld van dit zienerschap, al of niet gesteund op Jahweh’s inspirerende levenskracht. En dat willen we hieronder vermelden.

Een leugengeest

Vatten we 1 *Kon 22* samen: Op een zekere dag komt de vorst van Juda, Israël vervoegen in een oorlog tegen de vorst van Aram. Doch zoals toen zeer gebruikelijk was, en nu nog, maar schroomvallig onttrokken aan de publiciteit, raadpleegt men eerst de zien(st)ers, hier de profeten. Deze kan men in het Bijbelverhaal onderverdelen in slechts één die met God bevriend is, de profeet Mikeas, en alle overigen, ongeveer een vierhonderd, die dit niet zijn en die slechts kunnen ‘zien’ als zij in trance gaan. De vierhonderd voorspellen de vorst van Israël de overwinning. Mikeas echter niet. Hij reageert in twee keer. Eerst maakt hij de vorst van Israël bespottelijk en zegt: “Trek op, gij zult in uw opzet zeker lukken”. De vorst begrijpt onmiddellijk de grootspraak en eist de echte waarheid.

⁴⁹ Chandu J.F., *Praktisch pendelboekje*, Deventer, Ankh-Hermes, 1995-⁸.

⁵⁰ Mlaker R., *Geistiges pendeln*, Freiburg, Hermann Bauer, 1959-², 69.

⁵¹ Weigl G., *Die entschleierte Aura*, Echting (DL), Aquamarin, 1986-², 13.

Daarop wordt Mikeas ernstig: “Ik zag heel Israël over de bergen verstrooid als schapen zonder herder en Jahweh sprak: “Zij hebben geen heer, laat hen rustig huiswaarts keren”. Ik zag Jahweh op Zijn troon. Hij vroeg: “Wie wil de vorst van Israël overhalen naar Rama op te trekken om daar te sneuvelen?” Daarop trad een geest naar voren. Hij ging voor Jahweh staan en zei: “Ik wil hem overhalen. Ik ga een leugengeest worden in de mond van al zijn profeten”. Daarop zei Jahweh: “Ga en gij zult slagen.” Welnu, thans heeft Jahweh een leugengeest in de mond van al uw profeten gelegd, omdat Jahweh uw verderf heeft besloten”. Aldus de woorden van de profeet Mikeas tot de vorst die om waarheid vroeg en ze rauw te horen kreeg.

Mikeas krijgt hierop van de vorst een slag in het gezicht. De vorst roept het uit: “Hoe zou de Geest van Jahweh mij verlaten hebben om tot u te spreken?” Mikeas: “Uitgerekend dat zult gij merken op de dag dat gij u zult verbergen en zult vluchten. Ga, en gij zult zien”. Mikeas wordt gevangengezet. Hij herhaalt: “Indien gij ongedeerd terugkomt, dan heeft Jahweh niet door mij gesproken”. Israël gaat het gevecht aan en verliest inderdaad de strijd. De koning overleeft het niet. Hij wordt in zijn strijdswagen door een pijl getroffen en sterft. Zijn wagen is met bloed besmeurd.

De Bijbel vermeldt de afloop: “Men waste met veel water de wagen van de koning. De honden likten zijn bloed op en de prostituees baadden erin”. Voor wie magie kent, maar dat is bij heel wat Bijbelkenners niet het geval, wordt deze laatste zin bijzonder betekenisvol. Dat prostituees in koninklijk bloed baden, wijst erop dat zij dit als een magische bloedritus opvatten. De levenskracht van een vorst is, in een sacrale (niet in een gedesacraliseerde) cultuurcontext, veel sterker dan die van niet-aristocratische mensen. Door in het bloed te baden, eigenen de prostituees zich de levenskracht toe die in dat bloed aanwezig is. Verwijzen we hier reeds naar een eucharistieviering, waar - op onbloedige wijze - gedeeld wordt in de levenskracht van Jezus. We komen op dit thema “bloed als drager van levenskracht” nog uitvoerig terug (8.2.3.).

Volgens dit Bijbelverhaal was er in het Israël van die tijd, van de vierhonderd ‘zieners’ slechts één die, zo blijkt uit de afloop van het verhaal, de juiste intuïtie had en werkelijkheids-getrouw ‘zag’.

Ofschoon de ‘leugengeest’ handelde met de toelating van God, blijkt dat zulke inspirerende wezens ook eigenmachtig durven optreden. In het oude testament; *Job 4:18* lezen we: “Zelfs in zijn dienaren stelt God geen vertrouwen en zijn engelen betrapt hij op afwijkingen”. Volgens de Bijbel is niet iedere

inspirerende geest afkomstig uit de hoge lichtwereld, wel integendeel. *1Joh. 4:1* waarschuwt ons voor dit onderscheid der geesten: “Geloof niet iedere geest (opm.: inspiratiebeginsel) maar onderzoekt of de geesten “uit God” (opm.: in vriendschap met God) zijn”.

In het Bijbelverhaal was er slechts één Godbevriend ziener op vierhonderd extatische, op roes en trance voortgaande, andere zieners. Men kan zich afvragen hoe de verhouding heden bij ons ligt. Als men die feitelijke wereld nagaat zal deze ook in onze dagen eveneens verre van gunstig liggen. Tussen honderden pendelaars, kaartlegsters en andere “zieners of ziensters” is er vaak maar één enkele echt Godbevriende. Nog dit: Godbevriende zieners vertellen ons dat een voortdurend gebed tot God een noodzaak is om van ogenblik tot ogenblik niet foutief geïnspireerd te worden door één of andere misleidende ‘leugengeest’.

Een waarzeggende geest

Lezen we met betrekking tot zulke inspirerende wezens *Handelingen 16:16/19*: Onderweg naar die gebedsplaats kwam er een slavin op Paulus af. Ze had een helderziende pythongeest en verdiende met haar zienstergave en haar waarzeggerij voor haar eigenaren veel geld. Zij liep Paulus achterna en schreeuwde aldoor: “Deze mensen zijn dienaren van de allerhoogste God. Ze verkondigen u de weg naar de redding.” Dat deed ze vele dagen achtereen. Toen het Paulus te veel werd, draaide hij zich om en zei tegen de geest: “In naam van Jezus Christus beveel ik je uit haar weg te gaan”. Op dat ogenblik ging hij weg. Maar daarmee was de vrouw haar helderziend vermogen ook meteen kwijt.

Toen haar eigenaren hun hoop op inkomsten vervlogen zagen, grepen ze Paulus vast, sleurden hem voor de pretoren en zeiden: “Deze mensen brengen onrust in onze stad. Het zijn Joden en ze verkondigen zeden en gewoonten die wij als Romeinen niet mogen overnemen of volgen”. Ook het volk keerde zich tegen hen. De pretoren rukten hun de kleren van het lijf en lieten hen met stokken afranselen. Toen men hen een flink aantal slagen had toegediend, zette men hen in de gevangenis, en ze gaven de cipier het bevel om hen streng te bewaken.

Als deze perikoop met de werkelijkheid overeenstemt, dan zien geesten, niet gesitueerd in de tijd en ruimte, verborgen of occulte werkelijkheden vlugger en beter dan gewone mensen. Zo doorzien ze bijna onmiddellijk de ware aard van de boodschap van de apostelen en de diepere roeping van Paulus. Merken we nog op dat de eigenaars van de helderziende vrouw hun

hoop op inkomsten vervlogen zagen. Eens dat de geest uit de vrouw is verdreven, anders en juist gezegd: eens ze niet meer 'bezeten' is, is ze haar zienschap kwijt. Dat leert ons heel wat over de hoogte, of liever het gebrek daaraan, van haar ziensgave. De geest legde "vele dagen achtereen" beslag op haar rustige zelfbezit, en dat wilde Paulus ongedaan maken.

Deuteronomium

De Bijbel, Deuteronomium: 18:9 vv. vermeldt met betrekking tot zulke mantische praktijken wat volgt: "Wanneer gij het land, dat Jahweh uw God u schenkt, zijt binnengegaan, zult gij niet dezelfde gruwels bedrijven als die van die volkeren. Men zal bij u niemand aantreffen die zijn zoon of dochter aan het vuur prijsgeeft, die waarzeggerij, bezwering, helderziendheid of magie pleegt, die schimmen en waarzeggers ondervraagt, die 'doden' aanroept. Want al wie dergelijke praktijken pleegt, is Jahweh uw God tot gruwel. Terwijl het om deze gruwel is dat Jahweh uw God deze volkeren voor u uitdrijft."

Tegenstanders van het paranormale zien hierin een duidelijke veroordeling ervan en willen alle mantiek en magie uit de religie verbannen. Voorstanders stellen dan weer dat deze veroordeling, enkel geldt voor "de afschuwelijkheden van die volkeren", namelijk die volkeren die wezens contacteren die geen beroep doen op Jahweh's inspirerende levenskracht. Zij zien niet in wat voor kwaad erin schuilt om met hoge goddelijke energieën te trachten levensproblemen van mensen op te lossen. Deze visie wordt onder meer versterkt door *Ecclesiasticus (Ben Sira) 34:5*. "Waarzeggerij, wichelarij en dromen: allemaal ijdelheden, tenzij zij als bezoekers van de Heer gezonden worden".

Het mag duidelijk zijn dat voor een nominalistisch ingesteld mens iedere vorm van mantiek of magie op bedrog berust. Om het enigszins met de woorden van Sterley te zeggen: "bij zo iemand omgeven zijn materiële vooropstellingen hem als een schild waarachter hij enkel waarneemt wat hij met zijn nominalistische rede kan verklaren". We komen hier verder nog uitvoerig op terug.

Vatten we samen. Helderziendheid kan zich tonen via een droom, een stem, via beelden of intuïties. In principe bezit iedere mens een vorm van mantiek als "het geweten" dat 'spreekt'. Het hoge religieuze zienschap "van aangezicht tot aangezicht" met God of via zijn boodschappers is veeleer een grote zeldzaamheid. Een Godbevriend ziener schuwt schroomvallig iedere publiciteit want het belast zijn zienschap op ingrijpende wijze. Zonder een degelijk contact met de Bijbelse God wordt een betrouwbare helderziendheid

overigens een aartsmoeilijke aangelegenheid en zet het de deur open voor 'leugengeesten' allerhande die enkel meedelen wat hen schikt. Heel wat mediums laten zich inspireren door geesten die niet uit Gods' hoge lichtwereld komen, en die hun medium niet steeds in alle vrijheid en belangeloos informeren. De Bijbel waarschuwt bij herhaling voor dit "onderscheid der geesten".

2.5. Het on- en onderbewuste

De Bijbel spreekt over "het hart en in de nieren" als zetel van het on- en onderbewuste van de mens. Blijkbaar is religie niet alleen iets van het bewuste in ons, maar beïnvloedt het ook en vooral de ziele diepten van de mens. Gaan we daarop in.

Het topje van de ijsberg

A. De Groot, *Elementair begrip van de psychologie*⁵², schrijft: "Men neemt aan dat ons gedrag, behalve door wat wij bewust kennen, voelen en willen, in belangrijke mate door ons onbekende factoren wordt bepaald. Dieptepsychologiën veronderstellen een diepere motivatie, dit wil zeggen dat zij aannemen, dat ons gedrag mee geleid wordt door 'dieper' liggende motieven, die wij zelf niet kennen. Deze onbewuste motieven kunnen van velerlei aard zijn: onbewuste wensen, strevingen, innerlijke conflicten, fantasieën of vooroordelen."

De Amerikaanse filosoof en psycholoog William James (1842/1910) betreurde dat de mens zeer oppervlakkig leeft en de Russische denker A. Spir (1837/1890) schreef dat wij de natuur rondom ons wel beheersen, maar dat we de slaven zijn van onze innerlijke ziele diepten. Heel wat Griekse wijsgeren, onder meer Socrates, benadrukten in hun tijd al het "Gnothi seauton", het "ken uzelf". De mening dat de mens een uiterst beperkte zelfkennis heeft, steunt blijkbaar op een zeer oude traditie.

De godsdiensthistoricus M. Eliade, *Méphistophélès et l'androgynie*, (Mephistopheles en de tweeslachtigheid) zegt dat de ontdekking van de archaïsche en exotische culturen en de ontdekking van het on- en onderbewuste in de dieptepsychologie het traditionele humanisme in het Westen dwingt tot een grondige herziening. Hij schrijft: "Het is niet uitgesloten dat ons tijdvak de geschiedenis ingaat als het eerste dat de verscheidene religieuze ervaringen, door het christendom afgeschaft toen het triomfeerde (opm.: in zijn nominalistische, niet dynamistische visie), herontdekt heeft".

⁵² De Groot A., *Elementair begrip van de psychologie*, Haarlem, De Erven, 1971, 35.

In de Angelsaksische landen (Noord-Amerika, Engeland) meent men dat de mens overwegend bewust is in al wat hij of zij doet of laat. Het Avondland (Europa, Azië) echter laat heel andere geluiden horen. Daar beklemtoont men dat er heel wat onbewuste en ook onderbewuste factoren aan het werk zijn die maken dat we niet steeds vrij handelen. Gemoed, wil en streven van de mens lijken wel als een ijsberg, waarvan enkel het topje dat bovendrijft het bewuste leven is. Het grootste deel blijft verborgen en wordt beïnvloed door het on- en onderbewuste.

Traditioneel wordt van wat onbewust is, gezegd dat het nooit bewust is geweest. Zo behoort de werking van heel wat vitale lichaamsfuncties ook tot het onbewuste. Van wat onderbewust is, wordt dan weer gesteld dat het ooit wel bewust was, maar dat het nadien vergeten werd. Toch is dit onderscheid niet steeds even duidelijk te handhaven. Zo kan een yogi bijvoorbeeld via gedachteconcentratie de hartslag vertragen, waaruit blijkt dat hij toch wel heel bewust weet om te gaan met zogenaamde ‘onbewuste’ factoren. En via een aantal technieken kunnen ook onderbewuste gegevens weer in het bewustzijn worden gebracht. De grens tussen wat onbewust en wat onderbewust is, blijkt niet steeds even streng afgebakend, zeker niet op het terrein van mantiek en magie.

Psychoanalyse

De oudste en belangrijkste dieptepsychologische school is de door S. Freud (1856/1939) gecreëerde psychoanalyse. Hij was een bekende Weense psychiater van Joodse afkomst, en bracht opnieuw het onbewuste in de mens onder de aandacht. Hij werd de grondlegger der psychoanalyse. Zijn uitgangspunten worden door een aantal mensen aanvaard, door anderen dan weer felomstreden. Ook voor hem is de droom de “Koninklijke weg” naar het onbewuste. In zijn werk *Inleiding tot de psychoanalyse*⁵³, lezen we: “De eerste der onwelgevallige veronderstellingen der psychoanalyse luidt dat de psychische gebeurtenissen als zodanig onbewust zijn en dat slechts enkele handelingen en brokstukken van het ganse zielenleven bewust verlopen”. De meeste daden in het leven gebeuren volgens Freud zonder bewust rationele verantwoording.

Een typisch en uitgesproken voorbeeld hiervan geeft hij van een meisje dat net voor haar huwelijk verlamd geraakte aan de benen. Ze werd tegen haar zin tot het huwelijk gedwongen en iets diep in haar wilde niet ‘naar het altaar

⁵³ Freud S., *Inleiding tot de psychoanalyse*, Amsterdam, Wereldbibliotheek, 1958, 15.

gaan'. Deze tegenzin bleek de onbewuste oorzaak van haar verlamming. Toen dat duidelijk was, werd het huwelijk afgelast en korte tijd nadien verdween ook de verlamming. Blijkbaar werd in de ziele diepten de onbewuste deductieve redenering gemaakt: "Wie niet naar het altaar kan gaan, kan ook niet huwen. Als ik dus niet kan gaan, kan ik ook niet huwen." Logica dus, maar blijkbaar op een onbewust niveau.

Ook J. Grant, *Meer dan één leven*⁵⁴, vermeldt een gelijkaardig geval. Een vrouw was op vrij korte tijd verlamd geraakt aan beide benen. Dit bleek van psychische oorsprong te zijn. Onder hypnose verklaarde ze dat ze plotseling de betekenis van haar verlamming beseftte. Het was de enige manier waarop ze een gedwongen huwelijk kon vermijden. Toen ze zich dit ook na haar hypnose realiseerde, verdween haar verlamming na enkele dagen.

Men merkt dat bij dergelijke on- en onderbewuste processen, gelijkenis en samenhang een niet te onderschatten rol spelen. Zo zal een moeder, van wie een blonde zoon kwam te overlijden, een intuïtieve sympathie voelen voor blonde jongens. Een tot over zijn oren verliefde jongeman zal elk voorwerp van zijn geliefde koesteren, bijna alsof het de geliefde zelf is. Het gaat in dit laatste geval dan niet om wat gelijkenis vertoont met de geliefde, wel om wat met haar samenhangt.

Toevallige en niet-toevallige versprekingen

Vermelden we hier eveneens de zogenaamde toevallige versprekingen, die spontaan uit onze diepere psyché opduiken, maar dat niet zonder reden. Zo bijvoorbeeld: Een dame tot een psychiater die haar te veel informatie over al te intieme gebeurtenissen vroeg: "Ontkleedt (i.p.v. ontleedt) u zo iedere patiënt?" Of nog: Na een etentje is het bord van een heer al afgeruimd. Hij weet geen raad met de schillen van zijn appel en vraagt aan een bevallige dame naast hem: "Mag ik mijn billetjes (schilletjes) op uw schortje (bordje) leggen?" Zulk een verspreking zegt heel wat over het gemoedsleven van de man ten aanzien van deze dame.

Soms kan men zichzelf of anderen ook 'betrappen' op een al te spontane uitlating die aan de censuur van het bewuste denken ontsnapt en heel wat van het diepere zieleleven prijsgeeft. En dit nadien niet zelden tot verbazing van wie ze verwoordde. We illustreren.

⁵⁴ Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-Hermes, 1973, 32. (// *Many lifetimes*, Victor Gollancz Ltd., London, 1968).

Een toneelgroep wilde het thema “het kwade” in diverse situaties uitbeelden. Het leidmotief was steeds een alledaagse, eerder gemoedelijke en vredelievende situatie, waarvan “het kwade” zich dan plots meester maakte en het toneelspel een zeer agressieve, ja boosaardige wending kreeg. Zo toonde een welbepaalde scène eerst een verliefd paar voor het altaar, klaar om de huwelijksinzegening in ontvangst te nemen en elkaar het ja-woord te geven. Tot plots “het kwade” dit liefelijke tafereeltje danig verstoorde. De verheven orgelmuziek werd overstemd door een stevig en luid “sympathy for the devil” terwijl ook vele duiveltjes het huwelijksritueel kwamen verstoren. De zo verliefde bruid veranderde in een boosaardige heks die van haar vooruitgestoken borsten meer toonde dan voorheen en met een opgetrokken rok de duivels tegemoet ging en duidelijk liet verstaan wat zij van hen verlangde. Zij overtuigde hen er verder van dat zij bijzonder boosaardig was en eiste toegang tot de hel. Zij had immers heel wat verwanten vergiftigd om geld en macht te bekomen. Na afloop van het toneelspel applaudisseerden de meeste toeschouwers. Enkelen deden dit bewust niet en keken enigszins bezorgd om zich heen.

Bij de daaropvolgende bestuursvergadering van de toneelgroep stelde iemand voor, nu het kwade als thema al aan bod was gekomen, een toneelstuk te schrijven waarbij “het goede” telkens in verschillende situaties in de verf kan worden gezet. De spontane reactie van het bestuur luidde krachtig en duidelijk: “Neen, zo zijn wij niet”. Jan modaal zal bij deze uitspraak wellicht niet stilstaan, maar sensitieven en zieners zullen het echter hebben over de bijzonder tragische situatie van de diepere ziel - het zogenoemde ‘occulte statuut’ - van zij die zo reageren.

Ook een verspreking als “da ersch(w)eint Er”; “daar ‘verzwijnt’ hij”, in plaats van “daar verschijnt hij” vertelt ons heel wat meer, namelijk: daar komt iemand die zich gedraagt als “ein Schwein”, als “een varken”. Freud zag doorheen dergelijke versprekingen het onbewuste aan het werk.

Verwijzen we voor de niet-toevallige versprekingen b.v. naar de polygraaf of leugendetector. Wie zich bewust verspreekt, en dus ‘liegt’ kan fysiologische veranderingen vertonen, en dit in het ritme van de ademhaling en van de bloeddruk. Dit wordt door de leugendetector - echter niet zonder tegenspraak - aan het licht gebracht. Deze symptomen kunnen er dan op wijzen dat er bewust onwaarheid gezegd wordt.

Plato’s dieptepsychologie

G.J. de Vries, *Plato's beeld van de mens*⁵⁵ zegt dat voor Plato de ziel van de mens bestaat uit drie onderscheiden delen. Er is vooreerst het grote monster, dan de minder grote leeuw en ten slotte de kleine mens. Het grote monster heeft als 'waarden' het onbeheerste seksueel leven en het overdadige eten en drinken. De minder grote leeuw staat gericht op eer, bezit, macht en geldingsdrang. De kleine mens cultiveert als waarde alles wat werkelijk waardevol is: de hogere ideeën en een intellectueel-ethische vorming. Dit hoogste in de mens heet Plato 'klein'. Het is slechts eigen aan de kleine mens, en moet zich trachten staande te houden tegenover het grote monster en de minder grote leeuw.

Plato maakte zich over de mensen, zoals hij ze te Athene en op Sicilië had leren kennen, niet al te veel illusies. Voor hem is de mens vooral gekenmerkt door de minder grote leeuw. De alleenheerser of tiran is overwegend beheerst door zijn groot monster dat streeft naar macht, invloed en bezit en dat hem 'tiranniseert'. Daardoor is hij juist onvrij. Tirannieke mensen willen zich laten gelden en kennen hierin nauwelijks enige grenzen. De Vlaamse advocaat en politicus H. Schiltz⁵⁶ (1927/2006) verwoordde het zo: "Geef mensen ongestraft de absolute vrijheid en het worden beesten". Zeggen we dat het zeker niet geldt voor 'alle' mensen, maar voor 'niet alle', voor een aantal. Pater Damiaan, die op Molokai de leiding nam, realiseerde de hoogste verwachtingen die de "kleine mens" in een leven kan verwerkelijken. We hebben hem dan ook met goede redenen tot de grootste Belg gekroond.

Het grote monster en de minder grote leeuw laten zich gemakkelijker gelden tijdens onze slaap. Dan is onze geest, onze kleine mens, ingeslapen. Hij beheerst tijdens de nachtrust niet meer ten volle de immorele begeerten van het monster en de leeuw. Deze kunnen zich dan uitleven. Dat zal ons nog duidelijk worden in het hoofdstuk over zogenaamde uittredingen (6) en aan de hand van het verhaal van D. Fortune en haar wraakdemon (7.4.1.). Het grote monster bevredigt zijn lusten en waagt in die schemertoestand alles, bevrijd en los als het zich voelt van heel wat schaamte en remmingen. Het verhaal van Stevenson, *Dr. Jekyll en Mr. Hyde* zal dat eveneens illustreren (10.4.) Daarom raadt Plato aan om voor het inslapen 'goede' denkbeelden te koesteren, alle woede of wrok te mijden en de lagere begeerten de juiste maat bij te brengen. Wie boos inslaapt, bereidt zich gelijkaardige dromen voor. En zoals nog ter sprake zal komen, kan een aantal van hen een ingrijpende werkelijkheidswaarde hebben. Plato lijkt ons te waarschuwen voor een al te sterke uitleving van de woede, zoals sommige psychologen of

⁵⁵ de Vries G.J., *Plato's beeld van de mens* in Tijdschr. v. Fil 15 (1953) 3, 432.

⁵⁶ Schiltz Hugo, *Mijn dagboek*, in Knack, 13 06 2009, 50.

psychotherapeuten ons durven aanraden. We zullen er verder in dit boek op ingaan wanneer de morele taboes van de religies ter sprake komen (10.4.).

Plato lijkt met zijn driedeling een vorm van dieptepsychologie te stichten die, betreffende waardegevoelens, zeker breder uitvalt dan bijvoorbeeld de Freudiaanse. Zoals bekend benadrukte Freud in de mens al te sterk het seksuele, de eros, en het agressieve, de thanatos. Hij zag in de mens eveneens een driedigheid. Echter geen monster, leeuw of kleine mens, wel een 'Ich', een 'Es' en een 'Ueber-ich'. Het 'Ich', of het zelfstandig beginsel in de mens wordt volgens Freud van binnenuit beheerst door het 'Es' en het 'Ueber-Ich'. Het 'Es' staat voor de genealogische erfenis waarin het driftleven zich situeert. Het Ueber-Ich vertegenwoordigt de socio-culturele normen, waarden en idealen, die volgens Freud het 'geweten' uitmaken. Ze zijn van buiten uit opgedrongen door de gevestigde maatschappij die de vrijheid onderdrukt en die de uitleving van seks en dodingsdrang verbiedt. Ziedaar het conflict. Het 'Ich' moet de onenigheid tussen het Es en Ueber-ich verwerken. Zo staat de mens eigenlijk voortdurend tussen twee vuren, het lagere en het hogere in hem. Voor Freud kan de onderdrukking van het Es het begin zijn van een neurose of een psychose.

We zien in deze beide driedelingen van Plato en Freud duidelijke verschilpunten. Voor de Weense psychiater bestaan er helemaal geen hogere waarden, geen hoge ideeën op zich. Freud denkt sterk materialistisch. De normen waaraan een mens zich te houden heeft, worden sociaal en cultureel opgedrongen en werken eigenlijk repressief op het driftleven. We vinden bij Freud helemaal geen verwijzing naar dat wat de mens overstijgt. Zijn 'Ueber-Ich' of 'onbewuste geweten' is niet het reine geweten dat aan onze 'geest', aan de 'kleine mens' in ons ontspringt. Zijn opvatting van het zogenaamd geweten vertoont regelmatig demonische kenmerken. De mens wordt in hoofdzaak beïnvloed en geprogrammeerd door lagere driften. Volgens Freud remmen de maatschappelijke normen dit enigszins af.

Het "familieonbewuste"

L. Szondi (1893/ 1986), Hongaars psychoanalytisch gericht psychiater en schrijver van *Schicksalsanalyse*⁵⁷, (Noodlotsanalyse), heeft zich zijn hele leven in "het lot" van de mens verdiept. In 1916, tijdens de oorlog, werd hij als soldaat in de loopgraven, in de rug beschoten. De kogel was in zijn rugzak in een boek blijven steken en had hem zo het leven gered. De titel van dit boek

⁵⁷ Szondi L., *Schicksalsanalyse*, Basel, Benno Schwabe & Co, 1944.

was *Traumdeutung* (Droomduiding) van S. Freud. Dit merkwaardige voorval zette Szondi aan het denken.

Hij bestudeerde honderden familiegeschiedenissen, onder meer die van de Russische schrijver F. Dostojewski (1821/1881). Szondi's hoofdstelling luidt: het lot van een enkeling wordt in hoge mate bepaald door de stamboomfiguren, door de voorouders dus. Hij spreekt van een "familie-onbewuste" die een mysterieus doel meegeven in de zielediepten. Kwalen en levenslopen van voorouders gaan gemakkelijk over op het eigen nageslacht. Beroep, huwelijk en vriendschappen worden er mee door bepaald. Voor Szondi is het duidelijk: het leven is heel wat meer dan slechts blind toeval. Het onbewuste speelt bij dit alles een grote rol.

Ook P. Van Eersel, *J'ai mal à mes ancêtres*⁵⁸, (Ik heb 'heimwee' naar mijn voorouders), stelt dat kwalen van voorouders kunnen doorwerken op nakomelingen. In haar boek laat zij zeven specialisten hierover uitgebreid aan het woord.

J. Herbert, *La religion d'Okinawa*⁵⁹ (De religie van Okinawa), laat ons aanvoelen wat manisme of voorouderverering kan zijn. Okinawa (Ryu-kyu) omvat 73 eilanden en eilandjes tussen China en Japan, waarvan enkele tientallen bewoond zijn. De plaatselijke religie is er blijkbaar oeroud want men kent er enkel wijvrouwen als sacrale tussenpersonen, die 'noro' of 'tsukasa' geheten worden. Als genezeressen werken zij samen met artsen en vullen deze aan. Herbert zegt van hen: "Zij ontdekken wie de voorouder is die de nakomeling doet lijden en leren de zieke hoe de voorouder tot vrede te brengen. Dit valt heden (opm.: in 1975) zeer veel voor met mannen of vrouwen die tijdens de oorlog gedood werden. Zo ook met zeelui of vissers die verdronken zijn. Men heeft mij het geval aangehaald van een vrouw die 'keelpijn' had. Welnu, zij had een broer die tijdens de oorlog gedood werd. Zij ontdekte ten slotte waar hij begraven was. Daarop richtte zij zich tot de plaatselijke noro die tussenkwam. De vrouw genas omdat men haar overleden broer behandelde". Bij wijze van speken zou men kunnen zeggen: "Zij leed aan haar broer".

De wereld van de droom

Blijven we nog in de wereld van het niet-bewuste en illustreren we de kracht ervan. Trygve Braatoy, *Uit de praktijk van een psychiater*⁶⁰, verhaalt

⁵⁸ Van Eersel P., *J'ai mal à mes ancêtres*, (la psychogénéalogie aujourd'hui), Paris, Albin Michal, 2002.

⁵⁹ Herbert J., *La religion d'Okinawa*, Paris, Dervy livres, 1980, 59.

⁶⁰ Braatoy T., *Uit de praktijk van een psychiater*, Utrecht, Bijleveld, 1939.

van een gehuwde vrouw die vond dat ze zich erg koel gedroeg tegenover haar echtgenoot. Zij had een zeer merkwaardige droom, die zij haar psychiater toevertrouwt. Braatoy schrijft: "G. (haar man) en ik zitten in een boot. Hij heeft een reusachtige spijker in zijn hand. Ik moet op de bodem van de boot gaan liggen en trachten de spijker in een kleine ring te trekken. Ik smee G. om er mee te mogen ophouden, maar hij wil doorgaan. De spijker doorboort mijn vlees en ook de boot. Ik ben gewond. Ik bloed. De bloemen die wij op het hoofd droegen, vallen in het water. De bloemen veranderen in afschuwelijke vrouwengezichten. G. bemerkt dat wij zinken, maar gelukkig heb ik een grote hoeveelheid stopverf bij me om de boot te herstellen."

De seksuele symboliek van deze droom is zo klaar dat zelfs de meest verbeterde tegenstander van Freud dit niet kan ontkennen. Maar er is meer. De echtgenote zei dat de huwelijksdaad tijdens de eerste huwelijksnacht problemen opleverde en dat de echtgenoot toen de brutaliteit had om op te merken dat haar voorgaanden het beter deden. Zij herinnert zich nu nog al die bijzonderheden maar zag het verband niet tussen haar afstandelijkheid tegenover haar man en zijn grove houding van toen. Wanneer de arts haar dit duidelijk maakt en zij dit begrijpt, voelt zij zich onmiddellijk opgelucht en de vrees die zij tot dan toe voelde voor haar man, verdween plots.

Deze droom illustreert ons een hele toegepaste 'mythologie', uitgedrukt in een complexe en vooralsnog archaïsche stijl. Hij geeft ons een voorbeeld van spontane, bijna magische poëzie. De aanvang is heel conventioneel: de huwelijksboot. Volgt dan de seksuele symboliek, de spijker en de ring. Verder is er het op de klippen lopen van het huwelijk van bij het begin: het zinken van het bootje. Zeer poëtisch neemt de tegenspoed de vorm aan van de bloemen die vallen. De blijdschap en het geluk zinken weg in het water. En de 'voorgaanden' van de echtgenoot krijgen ook hun plaats. De bloemen veranderen in vreselijke vrouwengezichten. De vrouw merkt als eerste de ramspoed op. De stopverf zegt iets over de kunstmatige situatie der beide echtgenoten.

Deze droom toont ons duidelijk het beeldende vermogen in de mens. De droom wil in beelden, de enige taal die het onbewuste kent, de situatie van de droomster tot haar bewustzijn brengen. Met deze droom is wel degelijk werkelijkheid gemoeid, maar deze ligt niet zomaar binnen de vooropstellingen en het bereik der harde wetenschap.

Ook Braatoy heeft aandacht voor onderbewuste associaties. Zo schrijft hij: "Maar als een kind bijvoorbeeld dagelijks meemaakt dat vader, als hij van zijn

kantoor thuiskomt, zit te schelden terwijl hij zijn soep naar binnen werkt, dan kan het gebeuren dat men later in zijn leven geen soep meer lust, zonder dat men nog weet wat de eigenlijke oorzaak hiervan is”.

Het placebo-effect

De Latijnse term ‘placebo’ betekent “ik behaag”. Emile Coué (1857/1926), apotheker, verwierf bekendheid met de wijze waarop hij de macht van de suggestie in praktijk bracht. Hij publiceerde *Zelfbeheersing door bewuste autosuggestie*⁶¹. Hij kreeg ooit een zieke man in zijn winkel die hem om een geneesmiddel smeekte dat echter niet zonder artsenvoorschrift mocht verkocht worden. De man drong zodanig aan dat Coué hem dan maar een fles gedistilleerd water verkocht en hem uitgebreid vertelde hoe degelijk de werking van dit geneesmiddel wel is. Een week later kwam de man hem bedanken. Hij was genezen. Artsen kennen dat fenomeen uitstekend. Coué verdiepte zich naar aanleiding van die ervaring in de toegepaste psychologie. Zo een suggestie verklaart echter niet alles. De placebo-methode lukt bij de ene arts beter dan bij de andere. Ook bij eenzelfde arts lukt het de ene keer wel en de volgende keer weer niet. Het procedé ontsnapt aan de rationalistische rede en is dus irrationeel en onvoorspelbaar. Hoe de suggestie juist werkt is niet zo duidelijk.

Wat nu in new-agemiddens “positief denken” heet, is een herneming van Coué’s methode. Vermelden we nog dat ook het omgekeerde, een “negatief denken”, bestaat. Iedereen kent mensen die voortdurend over zichzelf klagen. Zij halen telkens weer de eigen mislukkingen of harde dagen aan. Het is klaar dat door steeds negatieve gedachten te koesteren, zij heel wat kwalen in leven houden en autosuggestief zichzelf ziek maken. Verwijzen we naar de zinnnetjes in de ABC-theorie (2.3.). Freud schreef ooit een werkje “*Die flucht in die Krankheit*”, (De vlucht in de ziekte). Mogelijk dat het negatieve denken daarvan één uiting is.

Vermelden we ook Sandra Blakeslee, *Guérir grâce aux Placebos*⁶² (Genezen dankzij placebo’s). Wij staan zo uitvoerig stil bij het placebo-effect omdat het de kracht van de ‘geest’, van het ‘mentaal leven’ bijzonder klaar illustreert. Blakeslee vertelt. We zijn in 1957. M.Wright was door de artsen in Long Beach (Californië) als zwaar kankerlijder opgegeven. Met tumoren zo groot als een oranjeappel had hij nog enkele dagen te leven. Doch hij verneemt dat wetenschappers ‘krebiozen’, een paardenserum, hadden ontdekt tegen kanker. Hij smeekte het hem toe te dienen. Dr. Philip West, zijn arts, gaf op de duur toe. Op een vrijdagnamiddag kreeg hij het zo verlangde spuitje. De

⁶¹ Coué E., *Zelfbeheersing door bewuste autosuggestie*, Amsterdam, Gnosis, 1931.

⁶² Blakeslee S., *Guérir grâce aux Placebos*, in: *Le Temps* (Genève) 16.02.99, 40.

maandag daarop trof een aan de grond genagelde arts zijn patiënt aan. Hij was gezond en wel uit bed, lachend met de verpleegsters. De tumoren waren als sneeuw voor de zon gesmolten.

Twee maand later leest M. Wright medische teksten die beweerden dat het om een kwakzalversmiddel ging. Hij herviel onmiddellijk. “Geloof toch niet wat gij in de dagbladen gelezen hebt”, aldus West, die daarop een dosis toediende van - wat hij heette - “een nieuwe, dubbel zo sterke en verbeterde versie van het ‘geneesmiddel’”. Het was in feite water. De tumoren verdwenen opnieuw. M. Wright straalde twee maanden lang van gezondheid. Toen hij later een definitief verslag las dat stelde dat krebiozen “niets waard” was, stierf hij twee dagen nadien. Tot zover Blakeslee.

Hoe zulke feiten duiden? Sommige Artsen die de geschiedenis van M. Wright kennen, verwerpen ze als “één van die bizarre verhalen die de natuurwetenschappelijke geneeskunde niet kan verklaren”. Gewoon al het denkbeeld zelf dat de overtuigdheid van een patiënt(e) een noodlottige ziekte kan doen verdwijnen, is immers ‘bizar’. Doch een aantal wetenschappers begint de macht van het placebo-effect ernstig te nemen en ontdekt de biologische mechanismen die de quasi-miraculeuze effecten van het placebo veroorzaken.

Studies bevestigen ononderbroken het belang van “deze leugens die genezen”, zoals Anne Harrington, historica der wetenschappen Harvard University, het uitdrukt. Als echte geneesmiddelen kunnen zij secundaire effecten als jeuk, diarree, walging... veroorzaken. Ook het hartslagritme, de bloeddruk, de spijsvertering, de erectie en de kwaliteit van de huid kunnen zij wijzigen. Zulke feiten kan men verwaarlozen of ze onderzoeken. Pas deze laatste duiding is de echt wetenschappelijke.

In de documentaire van BBC 2, *The Power of Placebo*⁶³ (De kracht van placebo's) gaan wetenschappers verder in op het gebruik van placebo's. Zo voerde men op gebroken rugwervels zelfs nep-operaties uit om rugpijnen te verlichten. Aan patiënten die onder lokale verdoving deze schijnoperatie ondergingen, werden positieve suggesties gegeven over de goede afloop van deze heelkundige ingreep. Het besluit was dat de nep-behandeling even doeltreffend was als een daadwerkelijke operatie. Hierbij rijst onmiddellijk de vraag of er dan in het lichaam effectief ook iets gebeurt en zo ja, wat dit dan is.

⁶³ The Power of Placebo, Britse documentaire (BBC 2, 2014, 60 min), uitgezonden op NOS, 2 op zondag 29 november 2015 om 19:15 (Horizon) over medicijnen zonder actieve bestanddelen die toch lijken te werken.

Het is bekend dat er op grote hoogte minder zuurstof in de lucht aanwezig is. Daarom behelpen bergbeklimmers zich met extra zuurstof in flessen. Deze zuurstof zorgt ervoor dat een welbepaalde neurotransmitter, NPG2, in de hersenen wordt aangemaakt, waardoor met minder pijn, meer spierarbeid kan worden verricht. Een wandelaar in de buurt van de Matterhorn, die spierpijnen kreeg als hij geen extra zuurstof had, kreeg een fles die, buiten zijn medeweten, helemaal geen zuurstof bevatte. Nadien bleek dat hij de hele bergtocht zonder spierpijnen had volbracht. Is dit resultaat louter psychologisch te verklaren als een vorm van inbeelding? Of is er meer aan de hand? Om hierin meer duidelijkheid te verkrijgen werd van die man een hersenscan genomen. Hieruit bleek dat zijn hersenen, zonder die extra zuurstof, eveneens diezelfde neurotransmitter hadden aangemaakt.

De verwachting van de man had een meetbare neurobiologische en fysiologische verandering veroorzaakt. Dit wijst duidelijk in de richting van een band tussen lichaam en geest. De onderzoekers wijzen echter op de beperkingen van het gebruik van placebo's. Zo stelt men dat ze geen gebroken been genezen of een tumor verkleinen. De ervaring van Wright, die we hierboven hebben vermeld, wijst echter op het tegendeel. Hij genas wel van zijn kanker en zijn tumoren waren wel verdwenen.

Omdat het "leugens" blijven die tot genezing leiden, en men patiënten niet graag bedriegt, besloot men aan de Harvard universiteit een experiment op te zetten waarbij vooraf aan de patiënten wel de waarheid werd verteld. "Kijk, we gaan je nu gedurende enkele weken niet je vertrouwde pillen geven, maar een placebo, en we willen weten hoe je daarop gaat reageren". Ook dan bleek dat wie een placebo nam, er beter aan toe was dan wie geen nep-pilletje gebruikte. Werd na verloop van drie weken dit experiment stopgezet, dan kwamen de oude klachten van de patiënten weer tevoorschijn. Een patiënte vertelde dat ze hopeloos op zoek was naar haar placebo, maar dat niemand haar die nog mocht verkopen. Het experiment, waarvoor door de overheid in de VS toelating was verleend, was afgelopen. Neppillen zijn tenslotte geen officieel erkend geneesmiddel en mogen dus niet langer worden voorgeschreven.

De onderzoekers voegden er nog aan toe dat placebo's meer effect hebben als de arts een goede en inlevende houding heeft met zijn of haar patiënten en als hij een groot vertrouwen uitstraalt. Niet-westerse culturen zullen zulk een charisma onmiddellijk in verband brengen met een soort van fijnstoffelijke, weldadige uitstraling die van de genezer of genezeres uitgaat en die de genezing in een belangrijke mate kan versnellen. Uiteraard kan de patiënt positieve gedachten en dus ook energieën mobiliseren die mee leiden tot genezing.

Denkt men hierover verder door, dan kan men in dit alles een aanwijzing zien dat heel wat alternatieve geneeswijzen best een werkelijkheidswaarde kunnen hebben die de grenzen van de harde medische wetenschap in ruime mate overstijgt.

Max Heindel (1865/1919) schrijft in zijn boek *De cosmogonie der rozekruisers*⁶⁴ dat suggestie juist op de hogere, ijlere lichamen inwerkt, iets wat zijn weerslag heeft in het biologische lichaam. Hij zegt dat succesvolle artsen gebruik maken van suggestie als middel ter ondersteuning van de medicijnen. Hoe meer een dokter zijn of haar patiënt kan vervullen met geloof en hoop, des te vlugger zal de ziekte verdwijnen. We zullen later dieper ingaan op de visie van heel wat filosofische en religieuze stromingen die stellen dat de mens naast zijn biologisch lichaam ook nog een aantal fijnstoffelijke lichamen bezit (9.2.2.).

Een posthypnotisch bevel

Mensen kunnen “zichzelf iets wijs maken”. Ze ‘rationaliseren’. Ze geven een reden aan om hun gedrag rationeel te verrechtvaardigen. Maar het is in een aantal gevallen niet de echte, dieperliggende reden. Vermelden we bijvoorbeeld wat in de literatuur het ‘posthypnotisch bevel’ genoemd wordt. Cohen, *Psychologie als Science Fiction*⁶⁵, illustreert. Tijdens een hypnoseshow krijgt een vrouw de opdracht om na haar hypnose, op het einde van de show, de aanwezigen te danken voor hun aandacht. Uren later en schijnbaar al lang uit hypnose en volkomen bij zichzelf, voert de vrouw bij het afsluiten van de avond plots dit bevel uit. De hypnotiseur vraagt haar waarom zij dit doet. Het antwoord luidt: “Er moet toch iemand de aanwezigen bedanken!” En dit doet ze terwijl ze helemaal geen weet heeft van de echte reden. Het is overigens bekend dat men een gehypnotiseerde veel kan wijsmaken, bijvoorbeeld dat gedistilleerd water zo slecht smaakt dat het niet te drinken is.

Reïncarnatie.

De Engelse zienster J. Grant (1907/1981), als aanhangster van de reïncarnatie of herbelichaming, wees er in haar boek *Meer dan één leven*⁶⁶, op dat trauma’s in een vorig bestaan opgelopen, in het huidige leven kunnen doorwerken. Zo verhaalt zij van een man die allergisch was voor pluimen. De gebeurtenis speelde zich af tijdens de tweede wereldoorlog, toen voedsel vinden een dagelijks probleem was. J. Grant gaf op een bepaalde dag een bezoeker

⁶⁴ Heindel M., *De cosmogonie der rozekruisers*, heruitgave, Aubenas (Fr.), 1980, 55.

⁶⁵ Cohen, *Psychologie als Science Fiction*, Meppel, Boom, 1971, 31.

⁶⁶ Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-Hermes, 1973, 8, 66. (// *Many lifetimes*, Victor Gollancz Ltd., London, 1968).

een geslachte kalkoen. Normaal gezien zou dit een bijzonder welgekomen geschenk zijn. Het gelukte de man echter niet de kalkoen aan te nemen. Hij voelde een dodelijke angst in zich opkomen. Joan Grant concentreerde zich en ‘zag’ op een ander niveau van werkelijkheid de oorzaak van deze angst. De man was, zo vertelt ze, in een vorig leven op een slagveld zwaargewond geraakt. Zijn vrienden hadden hem niet de ‘genadeslag’ kunnen geven om hem uit zijn lijden te verlossen. Nog levend werd hij door de gieren van stukken vlees beroofd, tot hij uiteindelijk stierf. ‘Iets’ in hem had toen ‘geleerd’ dat een aanraking met pluimen gelijk staat met doodgaan. En dat ‘iets’ in zijn ziele diepten wilde een herhaling van zo een onheil vermijden. In zijn huidige incarnatie had de man geen bewuste herinnering meer aan dit gebeuren, maar zijn onderbewuste kende de les nog maar al te goed: “wil je leven, blijf dan verwijderd van pluimen”.

Toen Joan Grant hem vertelde wat zij als oorzaak zag, geraakte de man danig van streek, herleefde het hele gebeuren opnieuw, maar nu heel bewust en met alle pijnlijke emoties van toen erbij. Daarna begreep hij waardoor die dwanggedachte in hem was ontstaan. En dat ontkrachtte de keten ‘oorzaak-en-gevolg’, waardoor zijn allergie voor pluimen verdween. Grant besluit haar verhaal met te zeggen dat de man, bij zijn terugreis naar Londen, niet kon nalaten het pak met de kalkoen, op de trein al te openen en de pluimen te strelen.

Neemt men de reïncarnatieleer ernstig, dan is er een logisch verband tussen de gebeurtenis op het slagveld in een vorig leven, en de huidige allergie voor pluimen. Vanuit een nominalistisch standpunt is het thema ‘reïncarnatie’ uiteraard niet meer dan een dwaze fictie.

Subliminale boodschappen

Blijven we nog bij het on- en onderbewuste. Raadplegen we J.P. Régimbal, *Le rock ‘n roll, (viol de la conscience par les messages sublimineaux)*⁶⁷ (Rock'n roll, (Verkrachting van het geweten door subliminale boodschappen). In de tachtigerjaren van vorige eeuw is er heel wat te doen geweest over de zogenaamde subliminale boodschappen. Het zijn boodschappen, in sommige muziekstukken verborgen, die niet bewust, maar wel onbewust zouden worden waargenomen. Merkwaardig hierbij is dat deze van achter naar voor worden uitgesproken. Het normale gehoor merkt ze niet op, het onbewuste echter wel. Wil men die boodschappen duidelijk kunnen beluisteren dan moet de muziek van achter naar voor afgespeeld worden.

⁶⁷ Régimbal J. , *Le rock ‘n roll, (viol de la conscience par les messages sublimineaux)* Sherbrooke, Québec, Editions croisade Daniel Châtelain, 1983.

Dat gaat bijvoorbeeld met een oude bandopnemer die nog losse spoelen heeft. Tussen de bizarre geluiden die dan te horen zijn, hoort men welbepaalde zinnen. Zulke boodschappen zijn volgens Régimbal te vinden in een aantal liederen. Zo onder meer in het fragment uit het lied ‘Stairways to heaven’ van Led Zeppelin (3de strofe): “There is a feeling I get when I look to the West. And my spirit is crying for leaving. In my thoughts I have seen rings of smoke through the trees. And the voices of those who stand looking”. Deze strofe bevat de subliminale boodschap: “I’ve got to live for Satan“. In het album ‘Killers’ van de groep ‘Queen’, in het lied “Another one bites the dust”, hoort men bij ‘omgekeerde’ beluistering: “Start to smoke marijuana”. In het lied ‘Authem’ van de groep ‘Rush’ is de boodschap bij omgekeerde beluistering: “Oh Satan... you are the one who is shining... walls of Satan... walls of sacrifice... I know you are the one I love”.

Onnodig te zeggen dat dit vanuit nominalistisch standpunt volslagen onzinnig is. Dat mensen op dergelijke wijze on- en onderbewust zouden beïnvloed worden, kan voor heel wat tijdgenoten wel erg ongeloofwaardig overkomen. Onze cultuur is immers erg gesteld op de rationalistische rede, op de maakbaarheid en autonomie van het eigen leven. Zodat men nauwelijks kan begrijpen dat er in de mens zoiets als onbewuste of onderbewuste beïnvloeding kan bestaan. Dat is uiteraard eenieders’ democratisch recht. De uiteindelijke vraag is of dat overeenstemt met de werkelijkheid. Vanuit de occulte visie wordt het inderdaad een heel ander verhaal. Daar stelt men dat “de kinderen van de duisternis” op dat magische gebied heel wat ondernemender zijn dan “de kinderen van het licht”. En als er van dergelijke subliminale boodschappen inderdaad werking uitgaat, wat is er dan op dat occulte, magische terrein nog allemaal mogelijk?

Een studie uitgevoerd door de *Verenigde Naties*⁶⁸ besluit: “The cultural implications of subliminal indoctrination is a major threat to human rights throughout the world” (“De culturele gevolgen van onbewuste beïnvloeding is een belangrijke bedreiging voor de rechten van de mens over heel de wereld”).

Ethnopsychiatrie

Verwijzen we met betrekking tot het on- en onderbewuste in de mens ook nog naar de zogenaamde ethnopsychiatrie. Onze westerse rationalistische psychiatrie, die voor ons westerlingen werkt (als ze werkt!), kan niet of nauwelijks op andere culturen worden toegepast. Daar zoekt men veel

⁶⁸ Bron: Wikipedia: ‘subliminal message’ 2011.

gemakkelijker zijn toevlucht tot de traditionele genezers van de eigen cultuur, die met traditionele middelen, zoals het oproepen van geesten, en het uitvoeren van bezweringen de patiënten trachten verder te helpen. In heel wat gevallen beweren de patiënten hierdoor veel beter geholpen te worden dan door (sommige van) onze psychiaters. Deze laatsten zouden al te gemakkelijk de gevolgen van een probleem willen wegwerken, bijvoorbeeld via farmaceutisch voorschriften voor kalmerende middelen, zonder de eigenlijke oorzaak van het probleem aan te pakken. Zo beweert onder meer Daryush Shaygan, *Le regard mutilé, Pays traditionnels face à la modernité*⁶⁹ (De verminkte blik, traditionele landen, geconfronteerd met de moderniteit).

Een lezeres van de Zwitserse krant *Le Temps*, Thérèse Liechti, reageert met *Qu'est-ce que la maladie mentale?*⁷⁰ (Wat is een geestelijke ziekte?) op een artikel in haar krant. Ze merkt op dat de psychiatrie zeer duur is. Ondanks uitgaven zonder voorgaande is het aantal volledig gelukke genezingen van enkelingen die “aan mentale storingen lijden”, ongemeen laag. In 1952 telde het DSM (de Amerikaanse Bijbel voor psychiatrie) 112 mentale stoornissen. Tegenwoordig telt zij er 374.

Tobie Nathan (1948/...), *Le sperme du diable*⁷¹ (Het sperma van de duivel), leidt zijn boek als volgt in: “Laat ons klaar en duidelijk zijn: de Westerse psychiatrie is er niet toe in staat gebleken de gezondheid van de leden van de traditionele samenlevingen veilig te stellen, zowel in hun land van herkomst als in het land waarnaar ze zijn geëmigreerd. Dat is een vaststelling. Maar de gevolgen, zowel wetenschappelijk als economisch, zijn aanzienlijk. Zoals het er nu voor staat, neemt meer dan tachtig procent van de wereldbevolking zijn toevlucht tot traditionele therapeutische technieken zoals sjamanisme, exorcisme, mantiek en wijzen van paranormale genezingen.”

IJdelheid die verblindt

Ook religie heeft haar on- en onderbewuste aspecten. De Bijbel, *psalm 19 (18)* waarschuwt voor het onbewust begaan van kwaad: “Wie, Heilige Drie-eenheid, is zich van alle fouten bewust? Zuiver ons in alle geval van het onbewuste kwaad”. De “Heilige Drie-een-heid” is volgens het christendom de naam voor de eerder mysterieuze band tussen “drie personen”. Vooreerst God de Vader, de Schepper van alles wat bestaat. Vervolgens, Jezus Christus, Zijn ‘zoon’, en ten slotte de H. Geest. Deze ‘drie-in-één’ vormen, nog steeds volgens het christendom, een onuitputtelijke fijnstoffelijke krachtbron. De on- en

⁶⁹ Shaygan D., *Le regard mutilé, Pays traditionnels face à la modernité*, Paris, 1989.

⁷⁰ Liechti Thérèse (Pully, VD), *Qu'est-ce que la maladie mentale?*, in: *Le Temps* (Genève), 29.10.01, 20.

⁷¹ Nathan T., *Le sperme du diable, éléments d'ethnopsychothérapie*, Puf, 1988, 13.

onderbewuste neigingen in de mens kunnen de bewuste overtreffen. In *Joh. 8: 44* zegt Christus tot de farizeeërs: “Jullie leven vanuit de duivel, uw vader (versta: niet Mijn Vader, de hemelse God). Het zijn de begeerten van jullie vader die jullie willen uitvoeren”. Onder meer hadden de farizeeërs kritiek op het feit dat Jezus een lamme genas op een sabbat.

Voor hen was het respecteren van de wettelijke voorschriften terzake, die alle werk op die dag verbieden, belangrijker dan de medemens te helpen uit zijn of haar ellende. Jezus tracht hen duidelijk te maken dat zij, in hun ongeloof, onvrij zijn. Zij beseffen niet dat in hun diepere ziel een vijandig innerlijk woord weerklinkt. Jezus vervolgt: “Ik, ik spreek zoals ik het gezien heb bij mijn vader. Gij, jij handelt zoals jij het gehoord hebt van uw vader. Gij voert de werken van uw vader uit.

Met andere woorden: in de diepten van de ziel der farizeeërs is, volgens de Bijbel, een ingever - ‘een vader’ - aan het werk, doch niet de Bijbelse God maar Satan. En dit terwijl de farizeeërs op bewust vlak menen God te dienen, voeren ze in feite, on- of onderbewust, Satans’ wil uit. Men kan moeilijk een grondigere kritiek op het bewustzijn verwoorden. Dit gebrek aan zelfkennis, het zich totaal foutief inschatten houdt een hele tragiek in zich. Paul Diel (1893/1972), Oostenrijks-Frans psycholoog en psychotherapeut, heeft het in zijn *Psychologie, psychanalyse et médecine*⁷² (Psychologie, psychoanalyse en geneeskunde), over een vorm van ijdelheid die verblindend werkt. Men is hierbij zo vol van zichzelf dat men de eigen vooropstellingen en handelwijzen nooit in vraag stelt. Men “weet het toch beter” en men vindt elke bezinning dan ook overbodig. Die hoogmoedige houding belet een verdere innerlijke groei. Men volhardt “op een versteende wijze” in een ‘boosheid’ die meestal onbewust blijft. Het blijft merkwaardig dat men bewust meent goed te handelen, terwijl men dat on- of onderbewust helemaal niet doet, ja dat men in de diepte zelfs het omgekeerde bereikt.

We zullen die schijnbare tegenstrijdigheid verder nog ter sprake brengen. Ze kan volgens de Bijbel geïnterpreteerd worden als een soort van godsoordeel dat zich geleidelijk in de diepten van de mens doorzet. De farizeeërs kunnen zich blijkbaar grondig vergissen met het inschatten van wat men hun ‘occult statuut’ noemt: het kennen van het ethische niveau van hun diepere en fundamentele ‘ik’. Bewust menen zij goed te handelen, on- en onderbewust handelen ze echter totaal foutief. Hieruit blijkt duidelijk dat echte religie geen oppervlaktefenomeen is, maar een dieptefenomeen, verscholen in het onbe-

⁷² Diel P., *Psychologie, psychanalyse et médecine*, Paris, Payot, 1987.

wuste. Bijbels gezegd: zulke religie situeert zich niet zozeer in het verstand maar wel “in het hart en in de nieren”. Andermaal blijkt hieruit de noodzaak om ons bewust te worden van onze ‘verborgen’ vooropstellingen. Ook zij, ja vooral zij, situeren zich wel eens meer op een niet of nauwelijks bewust niveau.

Diel stelt dat onze zelfkennis misleid is door onwaarheden die wij ons wijsmaken. Vooral onze ijdelheden storen onze zelfwaarnemingen. Ijdelheid, in het Latijn ‘vanitas’, betekent ‘leegheid’ en ‘zelfingenomenheid’. Het Bijbelse boek *Prediker* en ook *psalm 36 (35)* waarschuwen juist tegen die ijdelheid, tegen een vooringenomenheid. Men koestert een vooroordeel betreffende zichzelf, zo dat men van wat er niet is, denkt dat het er wel is en omgekeerd. Het is een ontoereikend zijn, een beneden het ideaal zijn, dat men echter niet wil geweten hebben. Het is een overdrijvende mening over zichzelf, een mening die de eigen werkelijke eigenschappen overschat. Zo begrepen is ijdelheid het tegengestelde van waarheid, vooral met betrekking tot zichzelf. In de mate dat de mens in zijn waardeschattende geest door ijdelheid aangetast is - en niemand is daar volledig vrij van - is hij ertoe geneigd zijn door ijdelheid bepaalde waardeoordelen als onbetwistbare waarheden te duiden. En als gevolg daarvan wil hij het gedrag dat daaraan ontspringt, als onfeilbaar juist bestempelen. Diel zegt dat het in de eerste plaats niet de geslachtelijke strevingen zijn - wat Freud vooropstelt - die onze zelfkennis storen, maar onze ijdelheid. Zoals gezegd, zag Freud in de diepte van de mens eros, seks, en thanatos, dodingsdrift, aan het werk. Onze ijdelheid houdt in dat we zo vol zijn van onszelf, dat we er niet toe komen onze vooropstellingen kritisch te onderzoeken. Het hoeft echt niet, want “we hebben toch gelijk”, zo menen we. Een mogelijke vooringenomenheid komt zo niet of nauwelijks aan het licht.

Deze dualiteit, het feit dat mensen in hun diepere ‘ik’ soms tegengesteld zijn aan hun ‘oppervlakkig ik’ vindt men ook elders terug, onder meer in S. Seligman, *Die Zauberkraft des Auges und das Berufen*⁷³ (De magische kracht van het oog). Dit oerdegelijk werk stelt dat alle culturen, van de vroegste af, duidelijk geweten hebben dat iemand bewust en socio-cultureel zeer goed kan zijn, terwijl hij, onbewust, in “hart en nieren” het “kwade oog” in zich kan dragen. En het jammer genoeg ook uitstraalt. Wat inhoudt dat men zonder het te weten heel wat kwaad kan veroorzaken. Het mag, zoals al aangehaald, met dit alles duidelijk zijn dat religie in de eerste plaats een zaak van onze ziele diepten betreft, minder van ons bewuste ‘ik’. Het is niet zo dat men vanuit verstandelijke overwegingen vandaag ongelovig en morgen gelovig is, of omgekeerd. Neen, religie betreft niet alleen het verstand, ook de wil, het

⁷³ Seligman S., *Die Zauberkraft des Auges und das Berufen*, Den Haag, Couvreur, 1960.

gemoed en vooral de on- en onderbewuste ziele diepten hebben er mee te maken. We komen er nog uitvoerig op terug.

Mantiek, als sleutel tot het on- en onderbewuste

Uit wat gezegd werd over het on- en onderbewuste lijkt ons innerlijk leven wel een kolkende wereld te zijn. Hierin willen zich verborgen invloeden en vergeten gebeurtenissen op één of andere manier doen gelden. Ze kunnen zo ons gedrag grondig meesturen. En dit, merkwaardig genoeg, meestal buiten ons bewuste weten om. Het vergt een moeizame en langdurige zelfreflectie, soms met deskundige hulp van buitenaf, om hierin enig inzicht en begrip te verwerven. Het vraagt heel wat aandacht om een vaste greep te krijgen op wat ons eventueel schaadt en om het ten goede te keren. Een deskundige hulp kan gezocht worden langs psychologische of dieptepsychologische weg. Of we kunnen nog een stap verder gaan, en het advies van een mantisch begaafd iemand inwinnen. Op al deze terreinen hopen we dan de nodige bekwaamheid en integriteit aan te treffen. De ervaring leert echter dat de werkelijkheid op dat gebied wel eens misleidend anders kan zijn (2.4.) en dat onze hoop wel eens meer bij een vrome wens blijft.

De term ‘mantiek’ komt van het oud-Grieks ‘mantikè technè’, het vermogen om als ziener of zienster op te treden. Een oud-Griekse term die daarmee zeer verwant is, is ‘mnèmosunè’, verruimd bewustzijn. Zo ‘ziet’ men “al wat ooit was, nu is, en ooit zijn zal”. Men ziet in verleden, heden en toekomst. Niet enkel losse feiten, maar vooral verbanden tussen vele feiten. Men ‘ziet’ wat met een feit samenhangt, men ziet de keten oorzaak-en-gevolg. De term ‘mnèmosunè’ vertalen, zoals meestal geschiedt, door ‘geheugen’ is daarom grotendeels foutief. Homeros en Hesiodus, de oudste Griekse literatoren, beroepen zich op zulk een verruimd bewustzijn. Een andere oud-Griekse term daarmee verwant, is ‘theoria’, op iets ingaan zo dat men er de redenen van begrijpt. De paleopythagoreeërs, de Griekse filosofen die de denker Pythagoras voorafgingen, stelden met Plato, de ‘theoria’ in hun filosoferen centraal. Vertalen door onze huidige term ‘theorie’ is maar zeer gedeeltelijk juist. Een soldaat op wacht, een bespieder bijvoorbeeld, doet aan ‘theoria’. Dit houdt in dat hij iets, iemand of wat ook, blijft ‘volgen’ om grondig te weten of er gevaar is.

Als men zienerschap in de grondige zin wil leren kennen, en er de theorie wil van bereiken dan moet men wat men ‘ziet’, de verruimde vorm van bewustzijn (mnèmosunè) en de doorgrondende graad van waarnemen (theoria) in het oog houden. Zoniet verarmt men een rijk gegeven zo dat er slechts onzin overschiet.

Daaraan geloof ik niet!

Lichten we het bestaan van mantische begaafdheid toe met een tekst van een degelijke zienster die de blindheid van heel wat vertegenwoordigers der gevestigde wetenschappen aanklaagt. Ziehier, wat Eliane Gauthier, *Voyants*⁷⁴ (Zieners) zegt: “In het domein der mantiek lijken de meest verlichte en gecultiveerde geesten de evidentie te weigeren met als argument “daaraan geloof ik niet”. Sommige wetenschappers zouden er nooit aan denken om te midden van hun wetenschappelijke bezigheden de nauwkeurige en objectieve waarneming der feiten te verwaarlozen. En toch, met al wat ‘paranormaal’ is, spotten ze. Worden zij ermee geconfronteerd, dan verliezen zij alle nauwkeurigheid en veroordelen zij apriori (versta: axiomatisch en zonder enig onderzoek, vanuit een vooroordeel) iets waarmee zij helemaal niet vertrouwd zijn. Vertelt men hen dat bijvoorbeeld een twee jaar geleden voorspelde gebeurtenis zich voordeed, dan worden zij doof of hebben het met een stellige overtuigdheid over kwakzalverij. Indien de brandstapels nog bestonden, dan zouden zij diegenen die de gave bezitten, ertoe veroordelen. Wel zouden ze hierbij angstvallig ieder onderzoek naar het al of niet bestaan van deze gave vermijden.”

Eliane Gauthier bezat zonder het te weten de gave die toevallig bloot kwam en bekend: “ik geloofde er niet aan, maar uit nieuwsgierigheid liet ik het niet daarbij”.

Ze schrijft: “Is volgens Freud de droom de vorstelijke weg naar het onbewuste, dan kan zien(st)erschap op zijn wijze een weg zijn die toegang verschaft tot het onzichtbare en machtige gedeelte van onszelf. Dat gedeelte beheerst ons leven, vaak zonder dat wij het beseffen. In onze diepste ziel is er iemand die er meer van weet dan wijzelf. Is dat onze bewaarengel of is dat de demon waar de antieke Grieken het over hadden? In alle geval: men moet de vereiste stilte bewaren om die iemand te beluisteren”, zo beklemtoont Gauthier. In meditatieve technieken tracht de mens zijn denken tot rust te brengen. Om dan na te gaan welke gedachten, beelden of impressies spontaan in hem opkomen en wat ze hem willen verduidelijken. “Ons onbewuste wil ons met brokken en stukken boodschappen doorgeven en het drukt zich uit in beelden en symbolen” zo schrijft ze. Daarbij kan men de vele zinnetjes voegen die ons ‘innerlijk woord’ ons letterlijk ingeeft en waarop we al uitvoeriger ingingen bij het vermelden van de ABC-theorie.

⁷⁴ Gauthier E., *Voyants (Mode d’emploi)*, Paris, Pygmalion, 1999, 18, 71, 109.

Herinneren we ons dat de letter A stond voor het gegeven, B voor onze vooropstellingen waarmee we het gegeven benaderen en C voor het uiteindelijke resultaat: het gegeven (A) zoals wij het zien (C) vanuit ons perspectief (B). Alle mensen, met een voldoende introspectie, ondervinden het en alle psychotherapie stelt het vast: indien zulke zinnnetjes negatief zijn, kunnen ze veel onheil stichten. Men lette er op hoe die innerlijke zinnnetjes soms uitgesproken worden: “Ik heb toch nooit geluk” of “Bij ons loopt altijd alles verkeerd”. Het zogenaamde “positieve denken” wil juist positief geformuleerde zinnnetjes in de diepten van de psyché doen doordringen. Zo bijvoorbeeld: “Het gaat mij in elk opzicht elke dag steeds beter”. Dat een dergelijke bewustwording nodig is, ondervinden echte zieners en ziensters dagelijks. Zo kunnen vele tekens, symbolen en taferelen die naar boven komen, met elkaar in verband gebracht worden tot een zinvol geheel.

Gauthier stelt dat degene die ‘ziet’, niets anders doet dan degene die raadpleegt, meedelen wat deze laatste eigenlijk zelf weet, maar zonder er zich bewust van te zijn dat hij of zij het weet. Zij denkt dat in ons allen een verborgen plek aanwezig is waarbinnen “al wat ooit was, nu is, en ooit zal zijn”, tegelijk duidelijk kan worden voor wie tot die plek toegang heeft, namelijk de mantisch begaafde.

De begaafde bezit volgens haar het vermogen de objectieve toedracht te bereiken door bij de raadplegende - telepathisch - de bewuste beweegredenen en de on- of onderbewuste drijfveren te vatten. Deze verschillen dikwijls van wat die raadplegende meent te weten op grond van wat hij of zij oppervlakkig evident vindt. Zo toont zich het on- en onderbewuste van de cliënt telepathisch aan de ziener of zienster, die dat vat, begrijpt en eventueel ook verwoordt. Het kan gebeuren dat de mantisch begaafde niet onmiddellijk klaar ziet in een situatie en daarom de cliënt verzoekt om zich in gedachte het probleem opnieuw voor te stellen. Roept deze dan opnieuw de beelden op, dan lijkt het of de mantisch begaafde dit niet alleen mee ziet, maar hierbij zelfs meer waarneemt en aanvoelt dan de cliënt zelf.

Gauthier stelt vast dat zulk een helder waarnemen, direct en zonder enig materieel voorwerp kan geschieden. Meestal echter is een infrastructuur - in het Frans “un support” - nodig om tot de gewijzigde bewustzijnstoestand te geraken. In die toestand komt de ziener of zienster in contact met het onbewuste van diegene die een raadpleging vraagt. Men kiest de onderbouw die men voor zichzelf het meest aangewezen vindt. Dit heeft geen enkele invloed op de aard van wat de ziende waarneemt. Het kunnen kaarten zijn, koffiedik of cijfers zoals de numerologen ze aanwenden, of het ruisen der

bladeren of wat ook. Wellicht is de term ‘katalysator’ nog de beste om de juiste rol voor de onderbouw te typeren. De katalysator helpt om de gedachten geconcentreerd te houden en zet het mantische zien in gang.

Onze demon of bewaarengel?

In het hoofdstuk over helderziendheid (2.2.4) brachten we de term “religieus zienerschap” ter sprake. Dit houdt in dat ernstig zienerschap met de Bijbelse God in verband wordt gebracht. “In onze diepe ziel is er iemand die er meer van weet dan wijzelf. Is dat onze bewaarengel of is dat de daimon waarover antieke Grieken het hadden?” zo vraagt Gauthier zich af. In een zo ernstige aangelegenheid als het mantisch raad geven aan een medemens, is het noodzakelijk om op een juiste wijze geïnspireerd te worden. Men kan zich met Gauthier de vraag stellen of de beste raad te vinden is bij de demonen in “de kolkende wereld waarin zoveel verborgen factoren en vergeten gebeurtenissen zich op één of andere manier willen laten gelden” of bij onze ‘bewaarengel’.

Om hierin niet misleid te worden kan men een beroep doen op een Bijbelse vorm van mantiek. Dit houdt in dat men als ziener of zienster, tijdens het mantisch waarnemen, bijna voortdurend via gebed de leiding van de H. Drie-eenheid vraagt om niet misleid te worden. Men wil de juiste stem, de juiste ingeving en de juiste beelden doorkrijgen, en niet die van één of andere demonisch wezen. Dat dit geen ijdele gedachte is, leerde ons reeds de geschiedenis van de leugengeest (2.4). en zal verder in deze tekst nog overduidelijk blijken.

Net zoals Mlaker het pendelen in een religieus kader situeert, zo geldt dat uiteraard voor het hele domein van zienerschap en mantiek in het algemeen.

Verwijzen we bijvoorbeeld naar de Bijbel, *Daniël 2: 20/23*. Daniël leeft als profeet en ziener te midden van niet-Bijbelse zieners, waarzeggers, tovenaars en magiërs die onder leiding van niet-Bijbelse goden en godinnen werken. Geconfronteerd met een uiterst zwaar probleem, de duiding van de droom van de koning, richt Daniël zich tot God en bidt: “Gij onthult mysterieuze dingen en weet wat zich in de duisternis afspeelt. Bij U is het licht te vinden”. Daniël vraagt inzicht om de droom (het gegeven) juist te duiden (het gevraagde) zo dat men tot een juist inzicht (de oplossing) komt. Mantiek, op een Bijbelse, ernstige en gewetensvolle wijze beoefend, wil de medemens helpen zich zijn toekomst op een positieve wijze voor te stellen en te verwezenlijken, en dit zoals de H. Drie-eenheid ze voorziet.

Het mag ondertussen verbazen dat we al een band suggereren tussen enerzijds de ingevingen die “van onszelf zijn” en zich in onze individuele on- en onderbewuste ziele diepten laten kennen en anderzijds wat “niet van ons is” en ons eventueel door ‘demonen’, of door “niet-Bijbelse goden en godinnen” wordt ingegeven. In een dynamistisch opgevatte religie waar fijnstoffelijke energieën en informatie op een on- en onderbewuste wijze hun weg vinden is de strikte scheiding tussen wat strikt privé is en wat dat niet is, niet steeds duidelijk af te bakenen. We worden on- en onderbewust door anderen beïnvloed. Dat was al duidelijk in het hoofdstuk over het dynamisme en zal nog blijken wanneer we het over de suggestie zullen hebben. We komen op dergelijke ingevingen en inspiraties ook nog uitvoerig terug, onder meer wanneer we ingaan op het gelijke dat het gelijke zoekt en op de zogenaamde “harmonie der tegengestelden” in hoofdstuk 11.

Besluiten we dat heel wat aanwijzingen het bestaan die de werking van het on- en onderbewuste bevestigen. En dit niet alleen in de dieptepsychologie, maar evenzeer in spontane versprekingen of de studie der stambomen. Bij dit laatste wijst alles op de werking van zoiets als een “familie-onbewuste”, waarbij volgens sommigen de voorouders naast hun rol in het verleden, ook in het heden nog actief op hun nageslacht blijven inwerken. Het placebo-effect en het posthypnotisch bevel tonen verder duidelijk aan dat de mens niet steeds de ware redenen van zijn gedrag kent en zich eerder zelden bewust is van de invloeden die hij ondergaat. Een hele stap verder is het aannemen van de werking der subliminale boodschappen of van mogelijke verbanden tussen vorige levens en het huidige.

Ook het feit dat niet-westerse culturen meer geholpen zijn met hun traditionele geneeswijzen dan met westerse psychiatrie, wijst op de niet te onderschatten invloed die de mens ondergaat vanuit zijn ziele diepten en zijn cultuur. Het in de westerse cultuur zo hoog aangeslagen bewustzijn staat wellicht niet zo stevig op zijn voetstuk als menig nominalist zou wensen. Voor velen zou de invloed van het on- en onderbewuste uiteindelijk wel eens van groter belang kunnen zijn dan die van het bewuste. Dat toonde ons de kritiek van Jezus op het al te ijdele gedrag der farizeeërs. Ook de mantiek wees daarop. Met betrekking tot ons thema, religie, zal het bestaan van onze verborgen ‘ziele diepten’ en de inspirerende invloeden die onze ziel ten goede of ten kwade ondergaat, nog uitvoerig ter sprake komen.

2.6. Evolutie

Verregaande autonomie

In het hoofdstuk over de “homo religiosus” werd het koppel “geest / vlees” vermeld (1.4.1.), verwant aan het koppel “heilig / profaan”. Hierbij staat de term ‘geest’ voor “goddelijke levenskracht” en ‘vlees’ voor een leven dat daarvan verstoken is. De mens ziet zich hierbij telkens opnieuw voor keuzes geplaatst. Zaait hij in het vlees of zaait hij in de geest? Zijn oogst zal die keuzes steeds weerspiegelen. Zijn evolutie kan eerder rechtlijnig zijn, of in hoofdzaak gekenmerkt zijn door een vallen en opstaan. God heeft aan de mens inderdaad een verregaande autonomie gegeven.

Wie de feitelijke evolutie van de mensheid beschouwt, ziet dat bijvoorbeeld geweld hieraan helemaal niet vreemd is. De profeet Jesaja verwoordde het in zijn tijd al (*Jes. 24: 1/6*): “De aarde is ontwijd onder de voeten van haar bewoners, want zij hebben de wetten (opm.: de tien geboden, zie 1.4.1) overtreden”. Overschrijdt de mens bepaalde grenzen en keert hij zich van God af, dan zegt God (in *Gen. 6:3*) dat Hij Zijn levenskracht niet langer in een zondige mens investeert.

Profane én sacrale geschiedenis

O. Willmann (1839/1920), *Geschichte des Idealismus*⁷⁵, (Geschiedenis van de idee) schetst het wezen van het christendom. Hij vermeldt de grote momenten van de ‘gewijde geschiedenis’ zoals men dat vroeger noemde. Er is gewijde geschiedenis die de komst van Jezus voorafgaat en deze voorbereidt, er is de intrede van het ‘heil’ in de tijd met het openbare leven van Jezus, en er is het zich doorzetten van datzelfde ‘heil’ in de boventijdelijke sfeer”. Daarnaast is er ook een ‘historische’, een zich in de tijd afspelende, aardse of seculaire zijde.

Heilsgeschiedenis is allereerst opvoedingsgeschiedenis. God voedt op met het oog op de toekomst. Dan is het echter duidelijk dat er buiten de profane geschiedenis die we allen kennen, ook een sacrale of gewijde geschiedenis is. Twee vormen van geschiedenis en dus ook van evolutie lopen in elkaar verstrengeld: een zichtbare en een onzichtbare. Beide hebben raakpunten. Zo wanneer Jahweh in concrete historische situaties doorheen zijn profeten het woord tot het volk richt. “Zo spreekt Jahweh” luidt dan de toelichting. Zo maakt Jahweh geschiedenis en leidt Hij ze. Zo ontstaat heilsgeschiedenis in een zeer strikte zin. Jahweh schept de hele werkelijkheid, ook de mens, en geeft hem een verregaande autonomie. Door verkeerde keuzes verwijdt de mens zich van God en van Zijn levenskracht, waarop God een helper stuurt: Zijn zoon Jezus, geboren uit de maagd Maria. De Bijbel verhaalt dat Jezus

⁷⁵ Willmann O., *Geschichte des Idealismus*, 3 Bde, Braunschweig, 1907-2, II, 9.

heeft geleden, gekruisigd en begraven werd. Onmiddellijk daarna is Hij “nedergedaald ter helle” en is Hij na drie dagen verrezen. Later is Hij ten hemel opgestegen. Nadien zendt God op Pinksteren de H. Geest. Ten slotte zal Jezus in heerlijkheid terugkeren op het einde der tijden om de wereld te oordelen. Ziedaar de grote raakpunten van de gewijde geschiedenis met de profane.

Terwijl een mens de profane evolutie doorleeft en gewoon zijn leven leidt, evolueert hij tegelijk ook op een sacrale wijze. Deze kan opbouwend zijn of afbrekend, afhankelijk van de ethische kwaliteiten die hij in het leven realiseert of verwaarloost. We hebben wel zicht op onze profane levenswijze, maar nauwelijks of niet op onze sacrale evolutie. Het is daarom zo merkwaardig dat mantisch begaafden wel een zicht hebben op het sacrale niveau van hun cliënt. Het lijkt wel een contradictie, maar zo beschouwd kennen zij ons beter dan dat wij onszelf kennen.

Over de werkelijkheid van de hierboven vermelde “nederdaling ter helle” zullen we het nog uitvoerig hebben in het hoofdstuk dat handelt over religieuze tussenpersonen en sjamanen (6.3.).

Deze universele of planetaire geschiedenis wordt in haar grondlijnen, in St. - Augustinus' werk *De civitate Dei* (De godsstaat) uiteengezet.

Een individuele sacrale geschiedenis

De mens maakt profane én een sacrale geschiedenis. Zijn diepere ziel is ook aan evolutie onderhevig. Meestal is dat voor Jan modaal zo goed als verborgen. Maar soms kunnen er zich in het leven van iemand ‘sacrale ervaringen’ voordoen. Dikwijls worden deze niet als dusdanig herkend of wordt het belang ervan slechts na een heel rijpingsproces begrepen. Voor anderen zijn zulke ervaringen zo indrukwekkend, zo overweldigend en ingrijpend dat ze als de hoogtepunten van het leven worden beschouwd en zelfs het hele verdere leven richten en sturen.

De Bijbel (Mk. 8:36/37) wijst eveneens op het uitzonderlijke belang van zo een contact met dit ‘verhevene’, met alles wat dit leven overstijgt: “Wat baat het de mens, indien hij de gehele wereld wint, maar tegelijk schade lijdt aan zijn ziel? Of: wat zal de mens in ruil geven voor zijn ziel?” Jezus benadrukt het: er is geen equivalent voor de ziel, zij kan met niets geruild worden. Dit streven naar het hogere is voor de religieuze mens blijkbaar zo belangrijk dat er niets in deze wereld is dat daartegen opweegt. De voortdurende gerichtheid hierop, het besef dat dit hogere het lagere doorstroomt en overstemt, maakt dat moeilijkheden in een heel ander en ruimer perspectief worden gezien en doorleefd.

Ook voor St. - Augustinus, de grote kerkleraar van de patristiek, is alle geschiedenis ook ergens gewijde of sacrale geschiedenis. Hij gaat zelfs verder en zegt dat het menselijke doen en laten zo goed als zinloos is, indien het zich niet in de gewijde geschiedenis inschakelt. Zijn uitspraak stemt toch tot denken.

Over dit thema evolutie, zowel individueel als collectief, kan nog zoveel meer gezegd worden. We beperken ons hier tot enkele inleidende begrippen maar komen er in hoofdstuk 5 nog uitgebreid op terug.

De religieuze mens ‘sublimeert’.

William James (1842/1910), *The varieties of religious experience*⁷⁶ (Varianten van religieuze beleving), gaat in dit alles nog verder en heeft het ondanks de vele moeilijkheden en zorgen die het leven in zich draagt, van een geluksgevoel dat dit alles overstijgt. Het heeft rechtsreeks te maken met een religieus besef. Hij spitst het toe op het christendom, maar het geldt zeker ook voor een aantal andere religies. Hij zegt het zo: “Voor religie is het dienen van “het hoogste” (het verhevene, het heilige, het goddelijke) nooit een juk. Doffe onderwerping heeft religie ver achter zich gelaten. Een bereidwilligheid, die elke schakering tussen blijde sereniteit en geestdriftige vreugde kan aannemen, komt ervoor in de plaats. Terwijl de louter redelijke aansporing, typisch voor bijvoorbeeld het stoïcisme, een inspanning van de wil vergt, is het christelijk gedrag het resultaat van de bezieling door een hoger geaarde emotie (de zin voor het dienen van het verhevene) die zonder wilsinspanning aanwezig is”.

James bedoelt de hoogmoedig - stugge stoïsche wilsinspanning natuurlijk. Dit “gelukkig zijn in het absolute en het eeuwige” vinden wij nergens tenzij in religie. Deze vorm van ‘geluk’ aanvaardt uiterlijk het kwaad als een vorm van offer, maar innerlijk weet het dat het kwaad voorgoed overwonnen is. Het is voor James alsof de religieuze mens diep in zijn binnenste een andere en verheven wereld van zeer nabij ervaart. Bijna voortdurend voelt en weet de Bijbelse gelovige dat de ellende van deze wereld niet en nooit het laatste woord zal hebben. Het staat voor hem vast: aan teleurstellingen ontsnapt men niet, ook de atheïst niet, maar de echt religieuze mens ‘sublimeert’ ze door zijn contact met het verhevene.

⁷⁶ James W., *The varieties of religious experience (a study in human nature)*, New York, Longmans, 1903 (// Varianten van religieuze beleving, Zeist, De Haan, 1963).

Het on- en onderbewuste: samengevat

De verregaande autonomie die de mens heeft, maakt dat hij in het leven voortdurend voor keuzes geplaatst wordt. De feitelijke geschiedenis leert ons dat er niet steeds ethisch juist gekozen wordt. Dit heeft zo zijn gevolgen. Een foute keuze kan de mens in deze wereld eventueel een voordeel opleveren, maar zijn sacraal statuut zal eronder lijden, zodat hij in zijn evolutie veeleer een stap achteruitgaat. Religieus gezien is de mens inderdaad een inwoner van twee werelden: deze wereld en de wereld “aan de andere zijde”. Religies stellen dat die andere zijde heel wat belangrijker is dan deze wereld. Maar die andere werkelijkheid blijft voor Jan modaal veeleer verborgen. De religieuze mens ziet zijn hele leven als een evolueren naar het hogere. Hij is zich sterk bewust van het tijdelijke en voorbijgaande karakter van de gebeurtenissen aan deze zijde en voelt zich gesterkt in zijn geloof. Hij is er vast van overtuigd dat de ellenden van deze wereld niet het laatste woord hebben.

2.7. Het heilige en wat eruit volgt: samengevat

Dit hele hoofdstuk behandelde het heilige als grond van alle bestaan. De religieuze mens begrijpen, veronderstelt een inlevende houding en vooropstellingen die het sacrale niet a-priori ontkennen. De religieuze gegevens moeten inderdaad tot hun recht kunnen komen. Dit leidt ons tot religieuze helderziendheid en mantiek. Zulk een wichelend ingaan op de gegevens kan onze ogen openen voor de soms kolkende wereld van de eigen ziele diepten en de on- en onderbewuste neigingen: onze “engelen en demonen”. De Bijbels geïnspireerde ziener of zienster die hierin onthulling, ‘apocalyps’ en orde wil brengen, zal zich via een bijna ononderbroken gebed tot de H. Drie-eenheid trachten te beveiligen en zich van een juiste duiding willen verzekeren. Dergelijke mediale figuren kunnen zo als wegwijzer en begeleider de mens bijstaan in zijn geestelijke groei. De mens heeft inderdaad zowel een profane als een sacrale geschiedenis, en hij maakt ze ook. Met de juiste keuzes leeft hij dan helemaal niet vrijblijvend en doelloos, maar kent zo een evolutie ten goede. Hij leeft wel in deze wereld, maar weet zich voortduren en nauw verbonden met het sacrale.

Hoofdstuk 3: Het natuurlijke, buitennatuurlijke en bovennatuurlijke niveau van de werkelijkheid.

3.1. Een ‘hier’, een ‘boven’, en een ‘beneden’

Religie, als studie van het heilige, veronderstelt een inlevende houding maar eveneens een voortdurend en kritisch onderzoek van haar vooropstellingen. Omdat in een dynamistische opgevatte religie zowel mantiek als on- en onderbewuste factoren hun invloed doen gelden, lijkt zo’n kritisch onderzoek helemaal geen eenvoudige opgave. De mens is met zijn bewuste en niet-bewuste zijde inderdaad een burger van twee werelden. Men kan zeggen dat hij tegelijk en in hoge mate bewust leeft in het hier en het nu, maar onbewust ook in een meestal verborgen ‘elders’, in “de andere wereld”. Beide werelden beïnvloeden elkaar echter voortdurend. De mens leidt zowel een profaan als een sacraal leven. Beiden, het profane en het sacrale leven, kennen eveneens een evolutie.

Elke religie die naam waard, heeft minstens een vaag besef van wat werkelijk is, en weet dat de werkelijkheid ‘gelaagd’ is. Er is een ‘hier’, een ‘boven’ en een ‘beneden’. Het ‘profane’ slaat op het leven hier. Het ‘boven’ of ‘beneden’ verwijst naar de sacrale en meer verborgen zijde van het bestaan.

De Bijbel, *Exodus* 20:4 verwoordt deze gelaagdheid zo: “boven in de hemel, beneden op de aarde, in de wateren onder de aarde”, en verdeelt hiermee de werkelijkheid in drie niet steeds even streng gescheiden, maar toch onderscheiden ‘gebieden’: de bovennatuur, de natuur en de buitennatuur. Ook *Filipp.* 2:10 bevestigt dit onderscheid: “Alles, in Jezus’ naam knielt, vanaf de hoogste top der hemelen, op aarde en in de onderwerelden”.

Het natuurlijke niveau van de werkelijkheid.

Beginnen we met ‘de natuur’ of het ‘hier’. Dit slaat op al wat deze profane wereld betreft en die door iedereen kan worden waargenomen. Het is datgene wat de nominalistische en rationalistische visie op de werkelijkheid te zien geeft en wat wetenschappelijke draagkracht heeft. Deze duiding kwam al initieel ter sprake bij het onderscheid tussen het heilige en het profane (1.4.1.).

Het buitennatuurlijke niveau van de werkelijkheid.

Deze heeft betrekking op het paranormale, dat wat buiten het ‘normale’ valt. Het paranormale was zowat gemeengoed in alle vroegere culturen en is het voor een groot deel nog in de huidige, niet Westerse traditionele

samenlevingen. Op enkele uitzonderingen na zou men kunnen zeggen dat mantiek van alle tijden en van alle plaatsen is. Het is eigen aan de duizendjarige geschiedenis der mensheid. Een radicale omslag in deze houding kwam er met de West-Europese 'Verlichting', die zich vanaf de 18de eeuw inzette en voortdurend aan invloed won. De mens en deze wereld kwamen hierbij veel meer in het middelpunt te staan. Religies die ijle krachtwerkingen en fijnstoffelijke wezens centraal stelden, werden eerder minachtend bejegend. Toch is de aandacht voor de mantiek doorheen de geschiedenis steeds blijven bestaan, al was dit soms op een meer verborgen wijze. In onze tijd is er een vernieuwde en openlijke belangstelling voor al het paranormale. Kijken we onder meer naar het succes van de beweging die zich "New Age", het "Nieuwe tijdperk" noemt, en heel wat paranormale inzichten en magische gebruiken van de traditionele culturen wil actualiseren.

New-age

Raadplegen we *L'ère du verseau, Pourquoi tout va profondément changer*, (Het tijdperk van de Waterman, waarom alles grondig zal veranderen). in *L'autre monde*⁷⁷. In de plaats van 'geleerde' uiteenzettingen over het "Nieuwe Tijdperk" te geven, kiezen wij opzettelijk een bijzonder nummer van een tamelijk bekend blad dat typisch New Age is. Het hoofdthema is de overgang van een tijdvak naar een ander. Deze is gebaseerd op de aantrekking die de zon en de maan uitoefenen op de aarde, maar eveneens op de beweging van de aarde in de kosmische ruimte. De aarde draait om haar as, wat aanleiding geeft tot de afwisseling van dag en nacht. Verder beschrijft de aarde in één jaar een baan rondom de zon. Men kan deze aardbaan voorstellen als de omtrek van een ellips, met de zon in één van de brandpunten. Het vlak gevormd door de ellips noemt men de ecliptica. Nu staat de aardas schuin ten opzichte van de ecliptica. Bij haar jaarlijkse omloop om de zon geeft dit aanleiding tot de seizoenen.

Men kan de rotatie van de aarde vergelijken met een ronddraaiende tol. Deze draait niet alleen zeer snel om zijn as, maar de tol verplaatst zich ook en 'zwijmelt' wat voort. Hierbij lijkt hij wat van links naar rechts te kantelen. Zijn as staat niet steeds loodrecht op de grond, maar beschrijft op zijn beurt een cirkelvormige beweging. Wie een kind ooit een draaitol zag werpen weet dat de tol niet alleen om zijn as draait, maar dat de tol zich ook verplaatst en de as hierbij ook voortdurend van richting verandert. Dat noemt men een precessiebeweging. Nu maakt de aarde eveneens zulk een precessiebeweging.

⁷⁷ *L'ère du verseau, Pourquoi tout va profondément changer*, in *L'autre monde*, Paris, hiver 1994/1995.

Dit heeft als gevolg dat haar as niet steeds naar de poolster wijst maar een cirkelvormige beweging beschrijft, zodat na vele eeuwen ook andere sterren in de buurt van de poolster in het verlengde van de aardas komen te staan. Anders gezegd: geleidelijk dienen andere sterren als ‘poolster’. Een volledige cirkelvormige beweging, het doorlopen van de twaalf tekens van de dierenriem, duurt ongeveer 26000 jaar. Het doorlopen van één teken van de dierenriem duurt een 2160 jaar. Het tijdperk der vissen begon in het jaar 1 van onze tijdrekening en zou eindigen in 2.160. Het tijdperk van de waterman-aquarius volgt daarop en luidt zich stilaan in. Dat is dan astronomisch gezien het nieuwe tijdperk, het New Age, of het “Nouvel Age”.

De stelling van New Age is nu dat samen met dit astronomische nieuw tijdperk eveneens een verschuivingen in de menselijke cultuur zou ontstaan. Deze cultuurverandering zou nu al een aanvang hebben genomen. Met andere woorden: hier gaat de wetenschappelijke sterrenkunde over in de omstreden astrologie of sterrenwichelarij. Het hele nummer van *L'autre monde* tracht elementen uit onze cultuur zoals de techniek, de geneeskunde, de bio-communicatie, de genetische manipulatie, de wetenschappen, de religies, de mythen en dergelijke meer, aan te wenden om die typisch astrologische stelling waar te maken.

Een postmoderne wereld

Zeggen we dat New-Age de aloude religie opnieuw actualiseert vanuit een postmoderne wereld. De postmoderne wereld volgt op de moderne en ziet heel wat schaduwzijden van onze moderne ontwikkeling. Zo onder meer het acute milieuprobleem. Het postmoderne denken deelt al lang niet meer het optimisme van het moderne denken en evenmin het eerder blinde geloof in een rechtlijnige technische vooruitgang. New Age neemt aan dat de hernieuwde belangstelling voor de oude religie de start is van een nieuwe tijd.

Merken we nog op dat ‘de hemel’ en ‘de onderwereld’, het ‘boven’ en het ‘beneden’, zoals die ter sprake komen in de niet-Bijbelse religies, voor de Bijbel eveneens tot de buiten-natuur behoren. De oude Grieken kenden een onderscheid tussen hemelse en onderaardse goden. Hoog op de Olympus wonen de hemelse of ouranische goden, en in de onderwereld verblijven de onderaardse, tellurische of chtonische goden. Ofschoon voor de Grieken de hemelse goden heel wat lichtvoller en hoger zijn dan de onderaardse goden, toch behoren zowel deze ‘hemelse’ als de ‘onderaardse’ bewoners, Bijbels gezien, uitsluitend tot de buitennatuur, niet tot de bovennatuur. Dat het christendom, voor dit op het eerste gezicht merkwaardige standpunt, grondige redenen meent te hebben, zullen we verder nog uitvoerig toelichten.

Besluiten we hier met te benadrukken dat de term ‘hemel’, buitenbijbels gezien, helemaal niet dezelfde sfeer, toestand of plaats aanduidt die met dezelfde term in het christendom wordt bedoeld. De Bijbelse hemel situeert zich in de hoogste gebieden der werkelijkheid, oneindig hoger dan de ‘hemel’ der niet-Bijbelse religies.

Het bovennatuurlijke niveau van de werkelijkheid.

Al bij de aanvang van de eerste zin wordt in de Bijbel de bovennatuurlijke zijde verwoord: Lezen we *Genesis 1:1*. “In den beginne schiep God de hemel en aarde”. Dit betekent dat God de hele geordende werkelijkheid schiep maar ook nog steeds schept. Wie zich in gebed tot de Schepper van alles wat bestaat richt, kan moeilijk anders dan dit hoogste wezen in gedachten hebben. Ook al is diegene die zich tot dit wezen richt, niet met de Bijbel of met het christendom vertrouwd. Er kan inderdaad maar één God de allerhoogste zijn.

Anders ligt het met de goden die een deel van de werkelijkheid beheersen. Zij zijn niet de schepper van al wat bestaat, maar ze zijn zelf een deel van de schepping. Gevolg: al wat zich als ‘god’ voordoet of als zodanig vereerd wordt, openbaart zich, in vergelijking met de God die in de Bijbel bedoeld wordt, als niet meer dan het zoveelste schepsel.

Het woord ‘god’ (zonder hoofdletter) betekent dan: “begaafd zijn met een hogere, een krachtige vorm van energie”. We lezen in *1 Kor. 8:4vv.* dat in vergelijking met de Bijbelse God, een afgod zo goed als niets is en er geen god is buiten de enige God. Ook Paulus, bij zijn opsomming van het aantal hogere wezens die door de volkeren rond de Middellandse Zee vereerd worden, benadrukt de onmetelijke afstand tussen hen en de God van de Bijbel. Want hoewel de talrijke mythologieën der volkeren ons vertellen dat de hemelen, de onderwereld en de aarde bevolkt zijn met heel wat ‘goden’, voor het christendom is er alleszins slechts één schepper, één hoogste God. Deze werd in het oude testament ‘Jahweh’ genoemd.

In het nieuwe testament spreekt men over de zogenaamde H. Drie-eenheid. Deze Heilige Drie-eenheid slaat zoals gezegd, op een eerder mysterieuze band tussen “drie personen”. Vooreerst God de Vader, de Schepper van alles wat bestaat. Vervolgens, Jezus Christus, Zijn ‘zoon’, als mens geïncarneerd en geboren uit een maagd, gekruisigd, nedergedaald ‘ter helle’, verreezen, en ten hemel opgestegen. En ten slotte is er de H. Geest, die eveneens is neergedaald op Pinksteren. Deze “drie-in-één” vormen volgens het christendom een onuitputtelijke bron van fijnstoffelijke energie. We

omschreven zulke krachtwerking als de dynamistische werking van ‘het heilige’(2.1.).

De inleidende hoofdstukken over de “homo religiosus” (1) en “het heilige” (2) kunnen dus ondergebracht worden onder deze ‘bovennatuur’. Gaan we in wat volgt op elk der drie onderverdelingen wat dieper in.

3.2. *Het natuurlijke niveau*

Zoals gezegd slaat de term ‘natuur’ op de profane wereld, tegengesteld aan de sacrale wereld (1.4.1.). De visie die stelt dat enkel de natuur werkelijk is, met uitsluiting van de buiten- en bovennatuur, is onder meer gekenmerkt door nominalisme en rationalisme. We hebben hierbij ook al een ideologische vorm van wetenschap vermeld, die meent dat haar domein de hele werkelijkheid omvat, een werkelijkheid die dan bij voorkeur uitsluitend nominalistisch wordt geïnterpreteerd. Zoals we in het hoofdstuk over de “homo religiosus” hebben vermeld, is de zogenaamde “God-is-dood-theologie” eveneens nominalistisch van inslag.

Deze nominalistische duiding stelt voorop dat enkel datgene wat door iedereen kan ervaren worden, werkelijk is. De mens geeft de dingen een naam en bepaalt eigenmachtig ook hun inhoud. Paranormale begaafdheid, religie, godheden, bidden, verruimd bewustzijn ... worden voor de nominalist moeilijk te verteren gegevens, want ze ontsnappen aan de zintuiglijke waarneming.

De mens als maat van alle dingen

In het zeer religieuze Griekenland was zo een profane geesteshouding eerder de uitzondering. Zo vindt men in de werken van de dichter Homeros, die leefde in de 9de eeuw voor Christus en auteur is van de *Ilias* en *Odyssee*, nauwelijks een bladzijde waarin geen sprake is van de goden.

De oud-Griekse denker Protagoras van Abdeira (-480/-410, Abdeira in Tracië) hield er, in tegenstelling tot de mening van de meeste van zijn gelovige tijdgenoten, een nominalistische visie op na. Van hem ook is de bekende uitspraak: “De mens is de maat van alle dingen”. Tot dan toe waren de goden de maat van de dingen. Het waren de goden die, geraadpleegd via diverse orakels, bepaalden wat kon en niet kon, al was het dan ook volgens een hun eigen, niet steeds gewetensvolle rechtspraak. Zo zien we dat de Griekse oppergod Zeus aan de Grieken de wetten dicteert, maar dat hij zijn vrouw Hera bedriegt met vrouwelijke stervelingen en dat hij Leda, de echtgenote van de Spartaanse vorst, verkracht. Op de dubbele moraal van zulke ‘buitennatuurlijke’ godheden komen we later, in hoofdstuk 11, nog uitvoerig

terug. Beperken we ons hier tot ‘de natuur’.

Als de mens ‘de norm’ wordt om de werkelijkheid te beoordelen, dan bestaat er niet langer zoiets als een ‘objectieve’, buiten de mens gesitueerde waarheid. Zulk een van de mens onafhankelijke gedragscode zien we bijvoorbeeld wel in de Bijbelse decaloog of de “tien geboden” (1.4.1.), als samenvatting van een buiten en boven de mens gesitueerde ethiek.

Protagoras was de eerste die de mening huldigde dat betreffende alle onderwerpen twee tegengestelde standpunten bestaan. Zo gaf hij te kennen dat er volgens hem gewoon geen objectieve waarheid is, doch dat er slechts subjectieve meningen zijn. Hij trok de bestaanszekerheden van menige Griek behoorlijk in twijfel. Dat werd hem in zijn tijd helemaal niet in dank afgenomen. Onze huidige humanisten betitelen Protagoras als ‘de eerste humanist’ in de wereldgeschiedenis. Hij pleitte inderdaad voor een zelfstandig denken, los van ‘goddelijke’ invloeden.

Dirk Verhofstadt, *Atheïsme als basis voor de moraal*⁷⁸, schrijft: “Toch zijn er regels die we met zijn allen aanvaarden, ongeacht ons geloof. Zo moorden, stelen en bedriegen we niet - en dit niet omdat God dit vraagt - maar omdat dit maatschappelijk wordt afgekeurd en bestraft.” De geschiedenis en de actualiteit leren ons echter dat er wel plaatsen en tijden zijn, en zelfs heel wat, waar dit alles niet wordt afgekeurd of bestraft. Zo absoluut lijkt dit wereldse referentiekader dan toch niet te zijn.

Innerlijke gewaarwording

Nominalistisch is ook de visie van de Franse filosoof R. Descartes (1596/1650). Voor hem had de hele filosofische traditie nauwelijks enige waarde. Het filosofische voetstuk waarop onze cultuur is gebouwd, trok hij in twijfel. Wat door “de moderne rede” niet is onderzocht, betrouwde hij niet. Hij vertrok in zijn denken niet van een hogere werkelijkheid buiten de mens. Deze is immers niet voor iedereen eensluidend en evident. Hij wilde als basis datgene wat hem als onbetwistbaar en absoluut zeker leek: de innerlijke gewaarwording. In zijn mentale zoektocht naar absolute zekerheden vond hij... slechts twijfel. En uit het innerlijk ervaren feit dat hij twijfelde, leidde hij introspectief zijn bestaan af. Hij verwoordde het met het bekende “cogito, ergo sum”; of “je pense, donc je suis”. Als ik denk, zo redeneerde hij, dan moet ik wel bestaan, want als ik niet besta, kan ik gewoon niet denken.

⁷⁸ Verhofstadt D., *Atheïsme als basis voor de moraal*, Houtekiet, Antwerpen / Utrecht, 11

Al was zijn twijfel geen existentiële twijfel ten volle, maar een soort van methodische twijfel in zijn zoektocht naar absolute zekerheden. Onze zintuigen durven ons inderdaad wel eens bedriegen. We kunnen een begoocheling voor werkelijkheid houden en dus lijkt enige twijfel aan onze waarneming niet steeds ongegrond. Zo wordt bijvoorbeeld een kubus in perspectief waargenomen, terwijl hij op zich geen perspectief heeft. Zo lijkt een stok die voor de helft in het water steekt, wel gebroken, terwijl hij dat in feite niet is. En de plaats waar een regenboog de aarde schijnt te raken, is in werkelijkheid nooit te bereiken. Willen we er toch naar toe gaan, dan lijkt de regenboog zich mee te verplaatsen. We zien verder de zonnestralen niet evenwijdig, maar vanuit een zeer grote hoek doorheen de wolken schijnen, en toch zijn ze praktisch evenwijdig met elkaar. En wie tussen twee zuilen omhoog kijkt, ziet dat ze wel naar elkaar toe lijken te neigen. De informatie die onze zintuigen ons geven, is niet steeds in overeenstemming met de volle werkelijkheid. Wat wel vaststaat, is onze twijfel over de informatie die ze ons geven.

Het lijkt wel alsof het verkennen van de wereld vanuit zulk een innerlijke gewaarwording, de werkelijkheid in twee delen verdeelt: enerzijds is er het bewustzijn dat bij wijze van spreken gevangen zit in de luchtbel van de innerlijke waarneming, en anderzijds is er de zintuiglijk ervaren buitenwereld. En de wereld buiten ons wordt er van verdacht niet te zijn wat zij lijkt. Hierbij nam Descartes aan dat die buitenwereld op één of andere manier toch werkelijk moet bestaan omdat hij geloofde dat God ons niet kan bedriegen.

De vraag is hoe ver men zulk een scheiding tussen enerzijds de innerlijke gewaarwording, en anderzijds het ervaren van de buitenwereld doorvoert. Ons hele waarnemingsvermogen betwijfelen is toch wel een erg gewaagde onderneming. Zo weet Descartes uiteraard zeer goed wat een zintuiglijk aangevoeld honger- en koudegevoel betekent en wat je kunt doen om bijna onmiddellijk je honger te stillen, of wat je moet doen zodat je het terug warm krijgt. En dat doe je niet door in de luchtbel van je bewustzijn te blijven mijmeren, wel door in die “veronderstelde buitenwereld” effectief naar de keukenkast te gaan op zoek naar eten, en uit je kleerkast een warme pull te nemen en die aan te trekken. Zijn twijfel is, zoals gezegd, veeleer methodisch, niet absoluut.

Bestaat de wereld?

De extreme nominalist kent blijkbaar wel in zekere mate een scheiding tussen de wereld van het bewustzijn en wat zich daarbuiten bevindt. Hij

twijfelt aan het rechtstreekse contact tussen zichzelf en die buitenwereld. Zo kan hij zich gekweld afvragen of de werkelijkheid rondom zich geen fictie is. Hij zit als het ware gevangen in de luchtbel van zijn intieme bewustzijn en bekijkt de wereld rondom een beetje als een buitenstaander, bijna als iemand die in een duikersklok afgeschermd zit en niet echt tot 'de wereld' behoort. Zijn bewustzijn geeft niet rechtstreeks uit op de vanzelfsprekendheid van de werkelijkheid. Het lijkt wel of de extreme nominalist iets autistisch heeft.

Leo Apostel, (1925/2009), internationaal gekend filosoof, verwoordt in *Humo*⁷⁹ op een eerder schrijnende wijze zijn nominalistische visie: "Eens dat God was weggevallen, moest ik iets in de plaats hebben. Ik ben daar eigenlijk nog altijd mee bezig. Destijds heb ik een periode gehad dat ik dacht: als God niet bestaat, bestaat de wereld dan wel, besta ik dan wel? Is het niet allemaal een droom? Als je dat echt existentieel beseft, is dat een afschuwelijke ervaring. Kan ik bewijzen dat die tafel echt bestaat? Had ik dat hardop gezegd, dan had men mij waarschijnlijk gecolloqueerd". Zoals Apostel het hier verwoordt, lijkt het wel enigszins op het redeneren van Descartes.

Streng logisch gezien kan daar nog het volgende aan toegevoegd worden. Het feit dat de vraag in je opkomt of de tafel al of niet bestaat, pleit voor haar bestaan. Moest ze helemaal niet bestaan, hoe zou je dan op de vraag kunnen komen?

Een onbegrensde werkelijkheid

Vergelijken we deze enigszins in zichzelf gekeerde houding van Apostel en Descartes met de kosmische extase van een Oosters mysticus. Gopi Krishna, *Kundalini, de evolutionaire energie in de mens*⁸⁰, beschrijft ons zijn ervaring: "Ik was me van binnenuit bewust van een onmiddellijk contact met een intens bewust universum, een geweldige, onbeschrijfelijke immanentie rondom mij. Mijn lichaam, de stoel waarin ik zat, de tafel voor me, de wanden van de kamer, het gras buiten, de hele aarde en de lucht kwamen me voor als louter fantomen in deze werkelijk allesdoordringende oceaan van zijn, die - om een poging te doen het meest ongelooflijke ervan weer te geven - tegelijkertijd onbegrensd was én toch niet groter dan een oneindig klein puntje scheen."

Men ziet de twee uitersten: de twijfel aan het feitelijke bestaan van L. Apostel enerzijds, en de intense ervaring van werkelijkheid van Krishna anderzijds. Voor de mysticus zijn de stoel, de tafel en de hele materiële wereld

⁷⁹ Apostel L., *Humo* Nr. 2247 (29.09.1981, 50/53).

⁸⁰ Krishna G., *Kundalini, De evolutionaire energie in de mens*, Deventer, Ankh-Hermes, 1972, 137.

er ook, maar slechts als een uiterst miniem onderdeel van een overweldigende werkelijkheid.

G. Gusdorf, *Science et foi au milieu du XXe siècle*⁸¹ (Wetenschap en Geloof in het midden van de twintigste eeuw), heeft het over het verzwinden van het antiek-middeleeuws wereld- en levensbeeld, van “het heerlijke geborgenheidssysteem”. In de plaats komt, wat de Franse denker Pascal (1623/1662) heet “het beangstigende eeuwige stilzwijgen van de grenzeloze ruimten”.

E. Van den Bergh van Eysingha, *Hegel*⁸², verhaalt van een zekere Herr Krug die op een dag Hegel uitdaagde om het bestaan van zijn penhouder af te leiden uit algemene en abstracte principes. Hegel antwoordt dat het bestaan van bijvoorbeeld een penhouder ‘bewijzen’ zinloos is want dat het er gewoonweg is. Men ziet dat voor Hegel de buitenwereld een gegeven is, geen gevraagde. Hij heeft hiermee een veel gezondere kijk op de werkelijkheid dan onder meer Descartes. Voor Descartes waren de gegevens eigenlijk gevraagd, net als voor Apostel: “hoe bewijs ik dat de tafel die ik zie, echt is?”

Archaïsche volkeren zouden zich meer dan verbazen over de vergezochte argumenten waarmee het westerse nominalistische denken tracht aan te tonen dat de wereld bestaat. Voor die oude culturen is dat gewoon evident. Ze zien de wereld rondom, zij voelen de uitstraling en de levenskracht die van mensen, dieren, en van de natuur uitgaat. Voor hen is de wereld niet alleen materieel kenbaar, maar is bovendien ook ‘sacraal’. De gegevens zijn niet alleen wat de zintuigen ons ervan vertellen. Ze behoren niet alleen tot de natuur, ze zijn bovendien nog meer. Ze delen in een feitelijke, maar niet voor iedereen ervaarbare levenskracht. Al wat bestaat heeft ook een buiten-eventueel een bovennatuurlijk aspect.

Innerlijke gewaarwording of zintuiglijke ervaring?

Nominalistisch is b.v. ook de visie van de Schot David Hume (1711/1776) en van zijn denkgelijken, de zogenoemde ‘empiristen’. Zij stellen dat er niets in de werkelijkheid is, dat de zintuiglijke of empirische ervaring overstijgt. Men lette op de analogie, op de gelijkenis en het verschil, met het denken van Descartes. Voor Descartes is de mens een engel in een machine, een fijnstoffelijk wezen dat een materieel lichaam bestuurt. Ook gelooft hij in het bestaan van God. Maar die hogere wereld is voor hem zo krachteloos, zo nominalistisch gedacht, dat ze nauwelijks van betekenis is voor het gewone

⁸¹ Gusdorf G., *Science et foi au milieu du XXe siècle*, Paris, s.d., 12.

⁸² Van den Bergh van Eysingha E., *Hegel*, Den Haag, s.d., 67.

leven.

Descartes houdt zich bij wat hij direct, innerlijk ervaart, namelijk de twijfel. Vanuit die twijfel, vanuit de luchtbel van het bewustzijn, tracht hij de buitenwereld te verkennen. Hume houdt zich, net als Descartes, ook aan datgene wat hij direct ervaart. Dit echter met een belangrijk verschil. Hume vertrekt niet vanuit het bewustzijn, wel vanuit de zintuiglijk ervaarbare gegevens, en tracht daarna tot het bewustzijn te komen. Hij stelt dat enkel de zintuiglijke ervaring geldig is om de werkelijkheid te leren kennen. Hij beweert dat er niets in het verstand is dat niet eerst via de zintuiglijke ervaring wordt gekend. Onze algemene begrippen ontstaan volgens Hume na herhaalde zintuiglijke waarnemingen en dit als gevolg van abstracties die onze geest hierbij maakt. Ze zijn echter niet meer dan een subjectieve constructie van het menselijke denken. Ze bestaan dan ook niet 'ergens' objectief, op zich, onafhankelijk van de mens.

Op een manier zijn Hume en Descartes elkaars' tegenpolen, net zoals de exclusieve zintuiglijke ervaring staat tegenover de exclusieve innerlijke gewaarwording. Het is een kennen via de zintuigen, tegenover een kennen, via de luchtbel van het bewustzijn. Men kan met Immanuel Kant, (1724/1804), de topfiguur der Duitse verlichting - de Aufklärung - ook stellen dat beide visies als het ware de twee zijden zijn van eenzelfde medaille en elkaar aanvullen.

Aanschouwingen én gedachten

Voor Kant ligt het toppunt van kennis inderdaad daar waar zintuiglijke waarneming en verstandelijke kennis gecombineerd worden. Begrippen en gedachten worden enerzijds gevoed door zintuiglijke ervaringen maar anderzijds wordt ook onze zintuiglijke ervaring juist verfijnd door onze begrippen en onze gedachten. Deze sturen onze zintuiglijke ervaring nauwkeurig en vertellen ons waarop we juist gaan letten.

Descartes, Hume en Kant menen dan ook dat de 'idee' die wij ons vormen n.a.v. een gegeven, niet meer is dan een abstractie, zonder ook maar enig contact met een andere buitennatuurlijke of bovennatuurlijke werkelijkheid. Een idee is slechts een naam, in het Latijn, 'nomen', voor een door de mens geconstrueerde werkelijkheid. Vandaar ook spreekt men van 'nominalisme'.

Dit samengaan van innerlijke gewaarwordingen en zintuiglijke ervaringen toont aan dat men door logisch streng te redeneren, heel wat eenzijdigheden en tekorten aan het licht kan brengen. Twee ogenschijnlijke contradicties

worden aanvaard, van hun eenzijdigheden uitgezuiverd en met elkaar verzoend. Men kan zeggen dat ze zo op een hoger peil worden gebracht. Zulk een “aanvaarden, uitzuiveren en verheffen” zullen we later nog ontmoeten, waar het als een zeer effectieve religieuze praktijk zal toegepast worden.

Het onkenbare

Kant leerde ons werkelijkheid kennen via zintuiglijke ervaring én redenering. Toch meende hij dat niet alle werkelijkheid op die wijze kenbaar is. In zijn *Kritik der reinen Vernunft* (1781) stelt hij dat onze wetenschappelijke geest wel klaar begrijpt wat zich binnen tijd en ruimte toont, maar dat de fenomenen zoals zij zich daarboven of daarbuiten situeren, voor de mens eigenlijk ontoegankelijk zijn. Van begrippen als ‘God’ en ‘ziel’, zegt hij dat ze niet zintuiglijk ervaarbaar zijn, en evenmin kenbaar via innerlijke gewaarwordingen. Wel is hij overtuigd van de geestelijkheid en de onstoffelijkheid van de ziel. Kant zal daarom besluiten dat een deel van de werkelijkheid voor de mens gewoon onkenbaar is. Zelfs de oordelen en conclusies van ons verstand kunnen geen zekerheid verschaffen over het reëel bestaan van de onstoffelijke wereld. Hij deelt daarom al wat bestaat op in wat kenbaar is en wat niet kenbaar is. Dit laatste heette hij het ‘noömenale’, het intelligibele of “het ware zijn”. Wat ons dan wel bekend is, zo meent hij, is eigenlijk in onze eigen voorstellingswereld gelegen.

Mensen die in de werkelijkheid meer zien dan alleen maar nominalisme, stellen dat onze begrippen - in de mate dat ze nominalistisch zijn - ontdaan zijn van hun dynamisme. Als ‘ideeën’ slechts subjectieve abstracties zijn, en geen aansluiting vinden in de objectieve ideeënwereld buiten en boven de mens, dan delen ze ook niet in de fijnstoffelijke levenskracht. Johan Wolfgang von Goethe (1749/1832), Duits filosoof en dichter, en met hem de hele Romantiek als filosofische stroming, zullen fel reageren tegen de opvatting dat ‘ideeën’ slechts cerebraal en theoretisch zijn. De romantiek wil “het leven in al zijn vitaliteit” benadrukken. Goethe verwoordde het op zijn gevleugelde wijze: “Grau, mein Freund, sind alle Theoriën, grün des lebens goldner Baum”, “Zonder kleur, mijn vriend, zijn alle theorieën, groen is de gouden levensboom”. Of enigszins anders gesteld: kleurloos is de inhoud van elk abstract begrip. Kleurig echter is iedere concrete steekproef uit datgene waarnaar het begrip verwijst”.

De theorie wordt hier tegenover het leven gesteld, wat typisch romantisch is. Alle romantische filosofie staat of valt inderdaad met het begrip ‘leven’. Romantici hebben de neiging het heelal holistisch, als een samenhangend geheel op te vatten. Zij reageren tegen het nominalisme dat abstracte

begrippen centraal stelt. Ze loochenen echter geen abstracte begrippen maar stellen dat het leven heel wat rijker is. Dat de wereld en het leven heel wat meer zijn dan zintuiglijke ervaringen, innerlijke gewaarwordingen of abstracte theorieën wordt in onze tijd eveneens door New Age benadrukt. Deze strekking benadert de wereld holistisch, als een samenhang van allen en alles, met allen en alles.

Een al te doorgedreven romantiek kan echter op zijn beurt in eenzijdigheid vervallen. Om werkelijkheid te doorgronden, hebben we niet alleen concrete dingen nodig, maar ook begrippen. Dat benadrukte Kant. Met onze zintuigen ontdekken we de zichtbare wereld, maar ons denken reikt tot in het onzichtbare. Dat wordt eigenlijk in sommige syllogismen geïllustreerd. De twee voorzinnen brengen gegevens ter sprake, de nazin overschrijdt juist wat gegeven is. We komen daar verder in de tekst nog op terug (11.7.).

Zoals gezegd stelde Kant dat datgene wat zich buiten tijd en ruimte situeert, voor de mens ontoegankelijk is en dat begrippen als ‘God’ en ‘ziel’ dan ook in wezen onkenbaar zijn. Hiermee verwoordt hij indirect zijn nominalistische houding. Dan is het meteen ook duidelijk dat hij nooit een paranormale of religieuze ervaring heeft gehad. Kant staat weigerachtig tegenover alle paranormale ingevingen, mantiek en tegenover een dynamistisch opgevatte religie. Zo houdt hij nog slechts een bijzonder pover en krachteloos geloof over. Hij neemt wel aan dat God en de ziel bestaan. Maar zo heel veel stellen ze dan niet meer voor. Hij liet het bijvoorbeeld niet na zijn voorbehoud kenbaar te maken bij het aanhoren van de paranormale visioenen van zijn tijdgenoot, de Zweedse ziener E. Swedenborg (1688/1722).

Le divin marquis

Voor de nominalist zijn enkel zintuiglijke ervaringen en innerlijke gewaarwordingen werkelijk. Hogere waarden betekenen voor hem zo goed als niets. Hij ziet dan ook geen noodzaak om ze in zijn leven na te streven of te verwerkelijken. Met betrekking tot het thema ‘seksualiteit’ is dit niet anders. Zo is voor de radicaal nominalistische marquis de Sade (1740/ 1814) of “le divin marquis”, schrijver van erotische literatuur, seks dan ook totaal profaan, empirisch materiaal, waarmee men vrij kan experimenteren.

De Sade is gekend als prototype van het sadisme dat naar hem genoemd wordt. Na de eerste wereldoorlog (1914/1918), vanaf 1920, zien wij vanuit de VSA de seksuele revolutie en de term ‘sexappeal’ geleidelijk opdagen als een gedesacraliseerd en gecommercialiseerd massaproduct rond de ‘sterren’ der

film- en muziekindustrie. Deze zet zich verder door en kent vanaf 1955 een groter succes, onder meer in de opkomst van de pornografie.

Deze evolutie is het levend bewijs hoe geniaal juist de Sade de ontwikkeling van het gevoelsleven heeft voorzien. En dit vooral op het gebied van 'sex', een term die na 1955 uit dezelfde 'verlichte' VSA opdaagt om de totale vrijheid met betrekking tot het geslachtelijke leven uit te drukken. Seks is doorgedrongen - onder meer in al zijn psychopathologische vormen (seks met dieren inbegrepen) - in alle geledingen en lagen van onze huidige 'rationele' samenleving. Dit alleen al verrechtvaardigt het feit dat wij ingaan op wat het rationalisme van "le divin marquis" eigenlijk inhoudt en welke uitlopers het kan hebben voor onze cultuur-in-crisis.

De bekende existentialiste Simone de Beauvoir (1908/1986), *Faut-il brûler de Sade*⁸³? (Moet de Sade op de brandstapel?), haalt de Sade zelf aan: "Autoritaire, opvliegend, zonder maat of doel. Wat betreft zedelijk gedrag: prijsgegeven aan een verwarde fantasie die haars gelijke niet heeft. Atheïst tot in het fanatieke. Kortom: zo ben ik! Doodt mij ofwel neemt mij zoals ik ben, want ik zal mijzelf toch niet veranderen". Men ziet het: De Sade beschikte over een cynische zelfkennis.

Enkele feiten: Volgens de notulen van de processen van Arcueil, april - juni 1768, heeft de Sade er een leuster, Rose Keller, "aan erotiserende geselingen onderworpen". Hij wierf een groep prostituees aan om samen met zijn kamerdienaar deze vrouwen "aan een aantal perversiteiten te onderwerpen". Wat leidde tot de processen van Marseille, van juni tot september 1772. In zijn slot La Coste, in de Provence, stichtte de Sade een polygame seksgroep met homoseksuele verhoudingen, minderjarigen inbegrepen.

Zijn boeken *Les 120 jours de Sodome* (1787), *Justine ou les malheurs de la vertu* (1791), *La philosophie dans le boudoir* (1795) zijn pornowerken. Le Petit Larousse (1972) kenmerkt ze als volgt: "Romans waarin de helden en heldinnen bezeten zijn van de neiging om onschuldige zielen te folteren (het 'sadisme'). Maar belangrijk doordat zij "la révolte d'un homme libre contre Dieu et la société" ("de revolutie van een vrij man tegen God en de maatschappij") uiteendoen. De Sade's nominalisme wordt onder meer verwoord door de romanfiguur Juliette, de kille heldin: "Ik laat mij door geen ander 'licht' leiden dan het licht van mijn eigen rede". Letten we op de

⁸³ De Beauvoir S., *Faut-il brûler de Sade?*, Paris, Gallimard, 1972.

metafoor 'licht', zoals die aangewend werd in de eeuw van de Franse verlichting.

Letten we eveneens op het radicale individualisme: "enkel het licht van mijn eigen rede". Verwijzen we naar Protagoras en zijn uitspraak: "de mens is de maat van alle dingen". Simone de Beauvoir, in haar indertijd ophefmakend werk over de Sade, *Le deuxième sexe*⁸⁴ (Het tweede geslacht), laat hem aan het woord: "Twijfel niet, Eugénie. De woorden 'deugd' en 'ondeugd' bedoelen slechts zuiver individuele denkinhouden. Er bestaat geen enkele daad - hoe uitzonderlijk gij ze u ook inbeeldt - die een echte misdaad is. Er bestaat ook geen enkele daad die men een echte deugd kan noemen".

'Deugd' en 'ondeugd' zijn voor de Sade enkel namen zonder enige objectieve en hogere waarde. "God, en zijn ideeën zijn dood", zoals Nietzsche (1.2.) het al stelde, en dus is alles toegelaten. In *Les 120 journées de Sodome* (De 120 dagen van Sodoma) schrijft le divin marquis: "De misdaad bezit niet de hoge adel die men in de deugd aantreft. Maar is zij toch niet meer verheven? Vertoont de misdaad niet ononderbroken het kenmerk van het grootste ('grandeur') en van het meest verhevende ('sublimité')? Haalt zij het niet daardoor - en zal zij het niet altijd halen - op de eentonige en verwijfde ('efféminés') bekoorlijkheid van de deugd?".

Het gedrag van de Sade toont zijn nominalisme dat alle hogere, heilige, onschendbare werkelijkheden ('ideeën') als louter 'namen', als holle woordklanken, afbouwt. Hij foltert seksueel de medemens en vindt redenen om zijn gedrag te verrechtvaardigen. In de lente van 1793 wordt hij tot rechter benoemd. Maar aangezien hij niets anders doet dan de aangeklaagden vrijspreken - zelfs zijn vroegere vijanden - wordt hij aangehouden. Zijn levenswijze kende nog vele schandalen en lokte heel wat reacties uit. Onder Napoleon (1789/1821) werd hij in een krankzinnigenasiel te Charenton, opgesloten. Hij bracht daar dertien jaren van zijn leven door en stierf er, krankzinnig geworden, in 1814.

Het rode boekje voor scholieren

Ook het *Rode boekje* voor scholieren, Utrecht 1970-1, 1971-8, is eveneens nominalistisch van strekking. Bij zijn verschijnen werd het in heel wat scholen stiekem verkocht en kende enige populariteit. Het ontkent eveneens alle hogere waarden. Een steekproef: "Als er in de krant staat dat iemand een zedenmisdrijf gepleegd heeft, dan klinkt dat erger dan het is. Het gaat dan om iemand die op een bepaalde, 'ongebruikelijke' manier klaar kan komen.

⁸⁴ De Beauvoir S., *Le deuxième sexe*, Gallimard, 1958, 27.

Lees je over een 'voyeur', een gluurder, dan gaat het over een man of een vrouw die "graag kijkt hoe anderen 'het' doen". Deze bespiedt vrijende paren, die denken dat ze alleen zijn. Eén enkele keer gebeurt het dat een gluurder "in paniek wordt gebracht". Dit komt door de manier waarop anderen reageren op dit gedrag. Deze voyeurs weten dan niet meer wat zij doen en soms komt het tot geweld".

Tot zover dit citaat. Letten we op de genadigheid waarmee de gluurder wordt benaderd. Het zijn de anderen die hem in paniek brengen. Iedere hogere idee, ideaal of waarde wordt hierbij ontkend. De hogere zin van seksualiteit, zoals de verscheidene tradities dat hebben trachten te duiden, lijkt wel volkomen verloren te zijn. Zo bouwt men een permissieve samenleving op, die dan weer 'puritanismen' uitlokt. Men kan zich afvragen of de stellingen van het rode boekje, in onze 21ste eeuw en na heel wat wraakroepende seksuele schandalen in de wereldpers, nu nog zo algemeen zouden bijgetreden worden.

Het Communisme

In het hoofdstuk 1.2. "Wat religie niet is", verwezen we naar Karl Marx die zei dat religie opium van het volk is. Het mag duidelijk zijn dat het communisme hierdoor eveneens nominalistisch georiënteerd is. Het communisme legt de nadruk op de economie waarbij in principe iedereen produceert naar vermogen en ontvangt volgens noden. De geestelijke vaders ervan waren Marx en Lenin (1870/1924).

St. Courtois e.a., *Le livre noir du communisme*⁸⁵ (*Crimes, terreur, répression*) (Het Zwartboek van het Communisme (Misdaden, terreur, onderdrukking)) wekte in Frankrijk verbazing. Het werd geschreven door elf Franse geschiedkundigen die allen wel ergens 'links' zijn, maar de feiten niet willen verdoezelen. Om te beginnen: wat de 'dissident', Aleksandr Solzjenitsin over Rusland, Jean Pasqualini over China, en Pin Yathay over Cambodja al sedert decennia van de daken geschreeuwd hebben inzake mensendoding in naam van de dictatuur van het proletariaat, wordt in het bewuste boek meer dan bevestigd. Want het steunt op de archieven van de ex-communistische staten zo dat zelfs de cijfers konden gestaafd worden. Solzjenitsin, Pasqualini en Yathay werden indertijd door de westerse intelligentsia niet ernstig genomen.

⁸⁵ St.Courtois e.a., *Le livre noir du communisme* (Crimes, terreur, répression), Paris, 1997.

Jean-François Revel, *Communisme*⁸⁶ (85 millions de morts !) (Het communisme (85 miljoen doden!)), vat samen: “Twintig miljoen mensen werden in de USSR en op bevel van de staat, in vreedstijd gedood. Vijfenzestig miljoen werden er in China vermoord op bevel van MaoTse-toung, nu Mao Zedong (1893/ 1976).” Hij was de stichter der Chinese Volksrepubliek en schreef zijn *Rode boekje* dat de Chinese culturele revolutie, die in 1966 begon, programmeerde. Twee miljoen mensen werden in Cambodja vermoord, op een totaal van 7,8 miljoen inwoners. Allemaal het resultaat van geprogrammeerde uitroeiingen. Samengevat: vijfentachtig miljoen doden. “Met 65 miljoen doden in China is Mao de grootste moordenaar van alle tijden”.

Ofschoon het communisme stelt dat alles ‘materie’ is, geschiedde er in de Sovjetstaten heel wat onderzoek naar het paranormale. Zie onder meer Lynn Schroeder, *Parapsychologische ontdekkingen achter het ijzeren gordijn*⁸⁷.

Drie anekdotes

G. Bush, president der USA, was vroeger ambassadeur in Communistisch China. Mao was, kort voor zijn dood, in gesprek met hem en zei: “Straks ga ik naar de hemel. Ik heb van God al mijn uitnodiging gekregen”. Als men weet dat, althans in de aanvang, de Chinese Volksrepubliek religie als opium van het volk beschouwde, is zo’n uitlating wel in tegenspraak met de vooropstellingen van het communisme.

G. Bush was op de plechtige uitvaart van Leonid Brezjnef (1906/1982), staatshoofd der USSR. “Daar, te midden van het centrum van een totalitaire, koud-triestige staat stond Mevrouw Brezjnef voor de laatste keer haar man te bekijken. Met een niet te misduiden gebaar buigt zij zich neer ... om een kruisteken over de borst van haar man te maken⁸⁸”.

Men heeft in de nalatenschap van Stalin een boek gevonden over magie dat hij met aantekeningen had voorzien. Blijkbaar hield hij er rekening mee dat er in het geheel van de werkelijkheid meer is dan alleen maar ‘materie’ zoals de axiomatic van het communisme dat stelt.

De ‘Übermensch’

Een aantal recentere filosofen en filosofieën vertrekt ook van een uitsluitend nominalistische basis. Zo bijvoorbeeld F. Nietzsche (1844/1900)

⁸⁶ Revel J.F., *Communisme* (85 millions de morts!), in: *Le Point* 15.11.1997, 64/68.

⁸⁷ Schroeder L., *Parapsychologische ontdekkingen achter het ijzeren gordijn*, Haarlem, Gottmer, 1972.

⁸⁸ *Journal de Genève* 21.09.1987.

met zijn al aangehaalde bewering dat God dood is. De ideale mens is voor Nietzsche de 'Übermensch', een uitspraak waarmee hij dé filosoof van het nazisme werd. Hitler gaf de volledige werken van Nietzsche cadeau aan Mussolini, bij hun ontmoeting in 1942 in de Brennerpas.

Ofschoon Nietzsche nominalistisch kan geduid worden, geldt dit helemaal niet voor het nazisme, wel integendeel. Zo zei Hitler in 1936 aan Hermann Rauschning dat de eigenlijke naam van de NSDAP, (de Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij), "Magischer Sozialismus" (Magisch socialisme) had moeten zijn, maar dat dit moeilijk kon uitgelegd worden aan het gewone volk.

L. Pauwels / G. Bergier, *Le matin des magiciens*⁸⁹, (De dageraad der magiërs) telt vele bladzijden waarin het occultisme van de nazibeweging uit de doeken wordt gedaan. En niet zomaar oppervlakkig. Maar de genadeslag voor al wie beweert dat occultisme en racisme in het nazidom niet samengaan, is N. Goodrick-Clarke, *The Occult Roots of Nazism*⁹⁰ (De occulte wortels van het nazisme). Steller bestudeerde grondig en streng wetenschappelijk de occulte bewegingen die het nazisme voorbereidden en begeleidden en die van doorslaggevende invloed waren. Bewegingen met mystieke, racistische en pangermanistische leer worden in het werk blootgelegd. Ook vandaag zijn ze nog steeds actief.

"De dood van God"

J.P. Sartre (1905/1980), existentialistisch filosoof, ging uitvoerig op dit thema in. Hij was gedurende minstens twee generaties een gevierd denker, met internationale weerklank. Wij staan even stil bij één aspect van zijn zeer veelzijdige persoonlijkheid, namelijk zijn duiding van onze profane cultuur. Zijn interpretatie is nog steeds actueel want zij is één der vele vormen van 'afbouw' of 'deconstructie' van de grote filosofische en religieuze traditie van het Westen en een afrekenen met wat na die afbouw nog rest aan menselijke mogelijkheden. Nemen we zijn *L'existentialisme est un humanisme*⁹¹ (Het existentialisme is een humanisme). Sartre neemt als uitgangspunt het 'cogito', het "ik denk", van Descartes, en beschouwt de mens louter als individu en dan nog in diens innerlijk leven, in "le sens intime" ("de innerlijke betekenis").

⁸⁹ Pauwels L. / Bergier G., *Le matin des magiciens*, Paris, 1960.

⁹⁰ Goodrick-Clarke N., *The Occult Roots of Nazism*, The Aquarian Press, 1985.

⁹¹ Sartre, *L'existentialisme est un humanisme*, Paris, 1970, 35.

Tegenstanders stellen dat hierdoor al onmiddellijk iedere menselijke solidariteit ondergraven wordt. De “tien geboden” als christelijke samenvatting van de eeuwige waarden, worden hiermee direct ontkend, zodat er geen objectieve, een buiten de mens gesitueerde verrechtvaardiging van ieder gedrag meer is. Sartre’s denken heeft als vooropstelling “de afwezigheid van een God als laatste reden of grond”. Hij vat dit samen in een term die hij aan de Duitse filosoof M.Heidegger (1889/1976) ontleent: “le délaissement” of het alleen gelaten zijn. “God bestaat niet” stelt hij en hij trekt daaruit de uiterste consequentie: het “er alleen voor staan”.

Voor de klassieke lekenmoraal geeft dit geen enkel probleem. God als fundament van iedere moraal uitschakelen, behelst zo goed als geen nadelen. God is volgens deze visie immers een onbruikbare en bovendien veeleisende hypothese. Men kan ze dus beter laten vallen. Met het oog op een moraal, is het voor een samenleving en een beschaafde wereld, noodzakelijk dat sommige waarden, bij afspraak dan, toch ernstig opgenomen worden.

Sartre, als existentialist, is het niet eens met deze visie maar meent dat het zeer vervelend is dat God niet bestaat. Want met het ontkennen van zijn bestaan, verzwindt iedere mogelijkheid om “een denken dat bestaat voordat er iets anders feitelijk bestaat” voorop te stellen en daarin waarden aan te treffen. Voor Sartre zijn ‘waarden’ wezenlijk vooraf bestaande waarden. Sartre schrijft: “Een apriori is onmogelijk aangezien er geen oneindig en volmaakt bewustzijn meer is om dat apriori te denken”. Het staat immers nergens geschreven dat bijvoorbeeld “het goede” bestaat, dat men eerlijk moet zijn, dat men niet mag liegen. “Wij bevinden ons in een levensruimte waarin enkel nog mensen bestaan”, zo stelt hij.

Sartre citeert hierbij de Russisch romanschrijver F. Dostojewski (1821/1881) waar deze zegt: “Indien God niet bestond, dan zou alles toegelaten zijn”. Men versta Dostojewski echter goed: hij beweert niet dat met het uitschakelen van God alles in feite toegelaten is. De medemensen, de gemeenschap, politie en gerecht zijn daar om aan een godverlaten vrijheid in een zekere mate paal en perk te stellen. Dostojewski zegt wel dat “in beginsel” alles toegelaten zou zijn indien God als wetgever en rechter “tussen haakjes gezet” zou zijn. “Welnu, uitgerekend dat is de vooropstelling van het existentialisme” zo noteert Sarte. Inderdaad: indien God er niet is, dan is alles toegelaten. Bijgevolg: de mens is ‘délaissé’. Hij staat er alleen voor, aangezien hij noch in zich noch buiten zich enige vooropstellingen vindt waaraan de mens een houvast heeft. Hij wordt zo niet geconfronteerd met waarden of bevelen die zijn gedrag verrechtvaardigen. “Dat”, zegt Sartre,

“druk ik uit als volgt”: “De mens is ertoe veroordeeld ‘vrij’ te zijn”. Sartre’s begrip ‘vrijheid’ is de vrijheid van de door God verlaten mens.

Hedendaags materialisme.

Het huidige materialisme ontstond rond 1960 en wordt o. m. vertegenwoordigd door de Amerikaanse sceptische filosoof Daniël Dennett (1942°). Dennett verdiept zich in vraagstukken betreffende het bewustzijn, de filosofie van de geest en kunstmatige intelligentie. Bij ons is hij o.m. bekend om zijn *Consciousness Explained*⁹² (Het bewustzijn verklaard). Dennett en zijn denkggenoten stellen dat wij onze denkbeelden afscheiden “zoals een slak haar slijm”. Het bewustzijn is hier gereduceerd tot een ‘epifenomeen’ of een begeleidingsverschijnsel van onze hersenactiviteit.

Voor de Westerse filosofische traditie is er uiteraard veel meer verschil dan gelijkenis tussen een slak die slijm produceert en de mens die gedachten tot ontwikkeling brengt. In de klassieke opvatting hangen bewustzijn en de hersenwerking wel met elkaar samen, maar is ‘bewustzijn’ toch een heel ander en ruimer begrip dat niet zomaar ontstaat als een bijproduct uit de werking der hersenen.

Het is voor de eeuwenoude traditie dan ook evident dat de mens over een bewustzijn beschikt. Maar hier zit Dennett met een omgekeerde moeilijkheid. Voor hem, zoals voor iedereen die het menselijke brein als een geperfectioneerde computer ziet, is juist het bestaan van zoiets als een bewustzijn een probleem. Als de hersenen niet meer dan een gecompliceerde computer zijn - wat Dennett beweert⁹³ - hoe ontstaat hieruit dan bewustzijn? Hoe kan een dode computer plots en uit zichzelf een bewust levende machine worden? Of, omgekeerd: hoe kan, gezien vanuit de grote traditie, het bewustzijn, het ‘ik’ met zijn opvallend eigen kenmerken, herleid worden tot materiële processen? En als men dat doet, wat rest er dan nog van het eigen bewustzijn zoals de mens dat in zichzelf ervaart? Voor Dennett en zijn denkggenoten zijn wij niets meer dan ons lichaam. Sterker nog, hij meent dat als we al onze informatie zouden downloaden op diskettes ⁹⁴, wij millennia later weer tot leven kunnen geroepen worden.

Objectieve ethische of religieuze waarden op zich zijn er volgens hem niet. Wij construeren autonoom de zin van ons bestaan. De natuur en het heelal

⁹² Dennett D., *Consciousness Explained*, London, Penguin Books Ltd, 1993.

⁹³ <http://meaningoflife.tv/video.php?speaker=dennett>

⁹⁴ Dennett D., *Filosofie Magazine*, 1996,1.

op zich zijn volslagen amoreel. Het bestaan van een hogere macht of een scheppende God is dan ook overbodig.

Men merkt de immense kloof tussen Dennetts' materialisme en de grote filosofische traditie.

Evangelieverhalen

Het mag verbazen, maar ook het christendom wordt door een aantal gelovigen op een nominalistische wijze geduid. Voor wie met de dynamistische en fijnstoffelijke zijde van religie vertrouwd is, lijkt het wel een regelrechte contradictie. En toch, de god van Kant was bijvoorbeeld krachteloos, maar Kant hechtte nauwelijks geloof aan mantiek en fijnstoffelijke krachtwerkingen. Dit alles behoort voor hem tot het noömenale, tot een wereld die wij niet kunnen kennen. We citeerden ook R. Bultmann en K. Deurloo (1.4.4.). Zij ijverden voor een religie in overeenstemming met de noden van onze eerder nominalistische en rationalistische tijdsgeest. Hierbij worden de mirakels van Jezus, Zijn nederdaling ter helle, verrijzenis en hemelvaart, zijn tot stichtende verhalen gereduceerd en zijn slechts symbolisch te duiden. Deze heilsfeiten dragen immers, zo stelt Bultmann samen met zijn gelijkgestemden, te veel niet-moderne en door de huidige wetenschappen niet verifieerbare elementen. Dit geldt eveneens voor dat vage, wetenschappelijk oncontroleerbare begrip 'levenskracht'. Wat het evangelie ons vertelt, zijn 'slechts' woorden, 'namen', meer niet. Wij moeten - steeds volgens deze nominalistische visie - ze vertalen in moderne termen, die ten minste standhouden in de ogen van de moderne wetenschappen.

Conceptualisme

We zagen al dat het nominalisme vertrekt van ervaringen en gewaarwordingen. Van hieruit komt men tot 'concepten', tot 'begrippen', waar men dan verder mee experimenteert. Echt werkelijk is voor de extreme nominalist enkel het singuliere en ervaarbare. Een concept is niet meer dan een gedachteconstructie. Van veralgemeningen die de conceptualist zelf ook niet kan loochenen, zegt hij dat de mens deze zelf ontwerpt. Het zijn slechts constructies van de menselijke geest en kunnen onmogelijk zelfstandig bestaan, onafhankelijk van wat onze menselijke geest denkt.

Tegenstanders van het conceptualisme wijzen echter op het objectieve bestaan van bijvoorbeeld natuurkundige wetten. De slinger beantwoordde al lang aan een wetmatigheid toen G. Galilei (1564/1642) het verband ontdekte tussen de slingerbeweging, de lengte en de valversnelling van de slinger, en dit vastlegde in de slingerformule. Hij vond de formule niet uit, hij ontdekte

ze. Zo ook bewogen de planeten zich al een eeuwigheid volgens de wetten die J. Kepler (1571/1630) in 1609 beschreef. Zo ook vallen appels sinds mensenheugenis van de bomen volgens gravitatie wetten die I. Newton (1642/1727) formuleerde en die A. Einstein (1879/1955) in 1915 met zijn algemene relativiteitstheorie aanvulde.

Het merkwaardige aan wetten is inderdaad dat ze, eens eensluidend geformuleerd, verbanden formuleren van wetmatigheden die objectief, geheel buiten de subjectieve geest van de mensen, bestaan. Anders gezegd: ook zonder een Galilei, een Kepler, een Newton of Einstein, ja zonder dat er ook maar mensen zouden bestaan, zal de aantrekking tussen voorwerpen zich tonen in overeenstemming met de formules die zij ontdekten en beschreven. Wetten gelden, en dit onafhankelijk van het feit of iemand er weet van heeft of niet. Voor de extreme nominalist is het feit dat er wetmatigheden bestaan, geheel buiten het subjectieve bewustzijn van de mens, dan ook een probleem.

De Isidiërs

Sir G.J. Warnock (1923/1995), een Berkeley-specialist, bekritiseerde in overeenstemming met de langdurige Angelsaksische nominalistische traditie, de algemeenheid der begrippen. Hij beweerde dat er enkel singuliere werkelijkheden bestaan. De Britse filosoof B. Russell was het met dit extreem nominalistische standpunt helemaal niet eens en illustreerde het onzinnige ervan aan de hand van het verhaal der Isidiërs, een fictieve en primitieve volksstam. Hij vertelt: “Lang geleden was er een stam die aan de oever van een rivier woonde. Sommigen beweren dat die rivier ‘Isis’ werd genoemd en de stamleden ‘Isidiërs’. De taal van de stam kende de woorden ‘voorn’, ‘forel’, ‘baars’, en ‘snoek’, maar niet het woord ‘vis’. Een groep Isidiërs die vanaf hun woonplaats verder dan gewoonlijk de rivier waren afgevaren, vingen daar wat wij ‘zalm’ noemen. Er ontstond onmiddellijk een heftig debat. Sommigen beweerden dat het een soort ‘snoek’ was, anderen dat het “iets duisters en verschrikkelijks” was. Meteen gebod men dat ieder die het vernoemde, uit de stam moest gestoten worden. Op dat ogenblik verscheen er een vreemdeling die aan de oevers van een andere rivier woonde. Hij zei tot de Isidiërs: “In onze taal hebben wij het woord ‘vis’ dat zowel op voorns als op forellen, op baarzen zowel als op snoeken van toepassing is. En eveneens op het dier dat hier nu zoveel meningsverschil veroorzaakt”.

De Isidiërs waren verontwaardigd: “Wat is het nut”, zo zeiden zij, van dergelijke nieuwbakken woorden? Voor alles wat wij in de rivier vangen, hebben wij in onze taal een woord. Want het is altijd of een voorn of een forel of een baars of een snoek. Het is misschien zo dat jullie woorden gebruiken

die voor ons verboden zijn. Maar bij ons is er een wet die het vernoemen van nutteloze en overbodige woorden verbiedt, ja, die zelfs verbiedt die woorden te vernoemen die jullie nodeloos gebruiken. Daarom beschouwen wij het woord dat jij uitsprak en wat wij niet in de mond willen nemen als volkomen waardeloos". Tot daar de bijtende ironie van Russell over het begripsnominalisme.

De andere stam dan de Isidiërs, die wel over het woord 'vis' beschikken, kunnen "abstractie maken" van 'voorn', 'forel', 'baars', 'snoek'. Om te zeggen dat een nieuwe vis "een vis" is, moeten de Isidiërs, bij gebrek aan het woord 'vis', spreken over "een niet-voorn, een niet-forel, een niet-baars of een niet-snoek". Wat als resultaat, in de plaats van een besparing van woorden veeleer juist een woordverspilling met zich meebrengt. De term 'vis' vat immers veel soorten samen en komt wat het gebruik van woorden betreft, heel wat spaarzamer uit. Warnock heeft kritiek op het feit dat algemene begrippen bestaan en houdt het veel liever bij singuliere werkelijkheden. Russell toont met zijn verhaal aan dat het veel eenvoudiger is om wel over algemene begrippen als 'vis' te beschikken.

Het Westerse denken is nominalistisch

R. Van Zandt, *The Metaphysical Foundations of American History*⁹⁵ (De metafysische grondslagen van de Amerikaanse geschiedenis), zegt dat reeds Willem van Ockham (1290/1350) de middeleeuwse en christelijk geïnspireerde scholastiek (800/1450) ondermijnt en afbouwt en het hele moderne nominalistische denken sticht. Van Zandt vervolgt: "Er was een vloedgolf van nominalisme. Descartes was nominalist. J. Locke (1632/1704), de topfiguur van de Angelsaksische Verlichting, was nominalist. De Ierse filosoof G. Berkeley (1685/1753), de Engelse filosoof D. Hartley (1705/1757), de al vermelde Schotse filosoof D. Hume, allen waren ze nominalist. G. Leibniz (1646/1716), Duits filosoof en wiskundige was een extreem nominalist. Kant was nominalist. Hegel was nominalist maar met realistisch heimwee. Bertrand Russell (1872/1970), *Geschiedenis van de Westerse filosofie*⁹⁶, en de bestseller van Jostein Gaardner, *De wereld van Sofie*⁹⁷, zijn nominalistisch geschreven. Zodoende was - om het in één woord te zeggen - "all modern philosophy" nominalistisch.

Van Zandt zegt verder dat het nominalisme bij uitstek een Angelsaksische

⁹⁵ Van Zandt R., *The Metaphysical Foundations of American History*, 's-Gravenhage, 1959, 124/156 (Realism versus Nominalism).

⁹⁶ Russell B., *Geschiedenis van de Westerse filosofie*, Katwijk, Servire, 1981.

⁹⁷ Gaardner J., *De wereld van Sofie*, Antwerpen, Hautekiet, 1994.

filosofie is. Het Engelse en Amerikaanse denken is door en door nominalistisch. Het licht van de nominalistische rede wordt overigens gesymboliseerd door het Amerikaanse Vrijheidsbeeld dat in New York de toorts van de verlichting hoog houdt. Het heeft de ketenen aan haar voeten die haar binden, gebroken en brengt het licht van de rede over de hele wereld. Voor het nominalisme is de mens inderdaad de maat, de norm van al wat bestaat.

In de recente literatuur spreekt men van een 'bright' tegenover een 'super'. Een bright zweert bij een wetenschappelijk wereldbeeld, vrij van iedere religieuze overtuiging. Supers - van 'supernatural' - zijn zij die in tegenstelling tot de brights geloven dat niet de wetenschap het laatste woord heeft, maar dat er een werkelijkheid is die onze materiële situatie in ruime mate overstijgt.

Tot zover deze steekproef met betrekking tot 'de natuur', in zoverre hij louter profaan wordt gedacht. Het is de wereld zoals hij door iedereen kan worden waargenomen, een wereld gekenmerkt door zintuiglijke ervaring en innerlijke waarneming. Wie de werkelijkheid tot deze wereld beperkt, ziet in de namen die aan de dingen gegeven worden, slechts woordklanken, die volgens subjectieve menselijke afspraak verwijzen naar concrete of abstracte gegevens. Zulke namen vinden geen aansluiting met een objectieve, boven deze natuur uitstijgende werkelijkheid. Heel wat tijdgenoten zullen in de hierboven beschreven nominalistische opvatting van de werkelijkheid hun levensvisie en hun vooropstellingen herkennen als de gewoonste zaak van de wereld. Onze cultuur is er inderdaad zo van doordrongen dat de gedachte dat er ook andere en rijkere opvattingen over de werkelijkheid mogelijk zijn, veeleer als bevreemdend, eventueel als bedreigend kan overkomen. Dat het geheel van alles wat bestaat ook nog vanuit een breder gezichtspunt kan bekeken worden, dat trachten we toe te lichten met een aantal steekproeven, eerst met betrekking tot de buitennatuur, en nadien met betrekking tot de bovennatuur.

3.3. Het buitennatuurlijk niveau van de werkelijkheid

Zoals bij de aanvang van dit hoofdstuk gezegd: het christendom verdeelt de werkelijkheid in drie niet steeds even streng gescheiden, maar toch onderscheiden niveaus: een natuurlijk niveau, een buitennatuurlijk of paranormaal niveau, en een bovennatuurlijk of goddelijk niveau in de Bijbelse zin van het woord.

Het bovennatuurlijke kwam ter sprake in de twee eerste hoofdstukken: de “eerste kennismaking” en “het heilige en wat eruit volgt”. Vervolgens namen we een aantal steekproeven met betrekking tot het natuurlijke niveau in zoverre het nominalistisch werd geduid. Verdiepen we ons nu in het buitennatuurlijke niveau, in de wereld van het meer dan ‘natuurlijke’, in de wereld die het natuurlijke letterlijk “te buiten” gaat en ons als paranormaal overkomt. Nemen we een aantal steekproeven van enkele niet-Bijbelse religies. Men zal merken dat ze gekenmerkt zijn door mantiek en dynamistische of magische krachtwerkingen.

Heilig, maar niet ethisch

Gaan we hieronder dus dieper in op wat het christendom het ‘buitennatuurlijke niveau’ noemt. Het is de wereld die ons meer dan normaal lijkt, die buiten het normale valt, maar volgens de Bijbel niet tot de bovennatuur, niet tot Gods hoge lichtwereld, behoort. Het is onder meer de wereld waartoe volgens het christendom de vele lagere, van de Bijbelse God vervreemde godheden behoren. Een kennismaking met de niet-Bijbelse religies kan ons scherper bewust maken van het wezen en de vooropstellingen van het christendom. Ook in de vele heidense religies is het heilige het object bij uitstek en het onderwerp waarin we ons willen verdiepen.

Toch is vooraf een verduidelijking aangewezen. Voor het christendom geldt het heilige, de toegenomen krachtgeladenheid, als een zeer hoog ethisch begrip. Jahweh is heilig in de eerste plaats. Hij is ook de gever van levenskracht en de schepper van al wat bestaat. Zo is Hij de schepper van heel wat andere wezens, ook van diegene die zich nadien tegen Zijn gezag keerden en hun eigen weg gingen. Wat deze goden en hun energieën veroorzaken, heet men ook ‘heilig’, doch enkel in de zin van toegenomen kracht. Ze zijn niet of niet noodzakelijk van een hoog ethisch niveau. De term ‘heilig’ kan dus op twee verschillende wijzen ingevuld worden: krachtgeladen én van een ethisch hoog peil in het christendom, het ‘Sanctus’ in het Latijn, of krachtgeladen zonder dat hoge morele niveau in heel wat andere religies. In wat volgt bespreken we kort enkele niet-Bijbelse religies, samen met hun ‘heiligheid’. De lezer zal inderdaad merken dat deze religies ook dynamistisch van aard zijn, maar dat een hoge ethiek hierbij wel eens ver te zoeken is.

Behandelen we achtereenvolgens en bij wijze van steekproef enkele aspecten van santeria en macumba, twee verwante religies in Amerika. Vervolgens gaan we in op de religie der Fang, een volk in West-Afrika en op de occulte inwijding van een indiaan. Ten slotte geven we een getuigenis van

een magiër der Menomoniis, een indianenstam in Canada.

3.3.1. Santeria

Het heilige

Lezen we Migene Gonzales-Wippler, *The santeria Experience*⁹⁸ (De Santeria-ervaring). Het boek geldt zo een beetje als model voor wat wezenlijk een niet-Bijbelse religie is. Santeria komt uit West-Afrika (Nigeria, Benin) en is de religie van de Yoruba volkeren. Vele Yoruba's werden indertijd als slaven en slavinnen naar Cuba, Puerto Rico, Haïti, Trinidad, en Brazilië overgebracht. Ook in Florida en New York is santeria verspreid. In New York alleen al telt deze religie 300.000 volgelingen. Ruim honderd miljoen mensen zouden wereldwijd op één of andere wijze deze religie aanhangen.

Migene Gonzales-Wippler was een blanke antropologe en werd als kind opgevoed door een kindermeisje, dat aanhangster was van santeria. Santeria is een syncretische religie: een mengeling van oppervlakkig katholicisme en West-Afrikaans heidendom. Letten we op de betekenis van het woord 'Santer', 'heilig'. Santeria betekent 'wat het heilige betreft'. Net zoals in het christendom is ook hier het heilige het object der religie.

Een 'deus otiosus'

Zo kent de santeriareligie een opperwezen, dat men Olorun noemt. Dit opperwezen is niet de Bijbelse Jahweh. Olorun is voor de santeria-gelovigen de bron van alle leven en levenskracht. Santeria is dan blijkbaar een dynamistische religie. Nadat Olorun deze wereld geschapen had, beschouwde hij zijn werk als beëindigd en bekommerde zich verder niet meer om de kosmos en de mensheid. Hij is er wel, maar op een verre achtergrond. Hiermee is hij een soort van vadsige god. In de godsdienstgeschiedenis spreekt men van een 'deus otiosus', een god 'op vakantie'. Het Latijnse woord 'otium' staat tegenover 'negotium' dat bezigheid, werkzaamheid betekent. Hij is dus een afwezige god. Het werk wordt in de santeriareligie gedaan door de orisha's, een soort van goddelijke helpers. Als lagere godheden beheersen zij het heelal en vooral het lot van de mensen. Men zou ze kunnen vergelijken met de hofraad van Jahweh, waarvan sprake is in de Bijbel (*Job 1:6*). Voor de santeria-gelovigen zijn Olorun en de orisha's werkelijk bestaande, maar fijnstoffelijke wezens. De orisha's worden tijdens rituelen ook effectief gecontacteerd. Wie sensitief is, wie mantisch begaafd is, zo beweren deze

⁹⁸ Gonzales- Wippler M., *The santeria Experience*, Minnesota, 1992-2.

gelovigen, zal hun aanwezigheid voelen, eventueel zien, eventueel hun woorden horen. Deze religie is dus verre van nominalistisch of rationalistisch.

Do, ut des

Gonzales Wippler schrijft dat de mensen ‘ashé’ nodig hebben om diverse levensproblemen op te lossen. Ze hebben ‘ashé’ nodig om zelfs nog maar gewoon te overleven. ‘Ashé’ is het santeriawoord voor fijnstoffelijke levenskracht. Waar haalt men nu deze ‘ashé’? Bij diegenen die ze bezitten. Dat zijn de orisha’s, de goden. En waar halen de orisha’s deze energie? Eenvoudig uit de offers die ze van de gelovigen eisen en die hun worden aangeboden. De goden willen eerst gunstig gestemd worden, wat impliceert dat ze niet als vanzelf in een goede verstandhouding met de mensen leven. Die offers kunnen bijvoorbeeld veldvruchten zijn, een kip die geslachtodferd wordt, een geit... Eens aan de goden geodferd, wordt dit voedsel door niemand meer opgegeten.

Deze offers bezitten naast hun materiële stof eveneens een fijnstoffelijke energie, de drager van levenskracht. Bij de vruchten is dat de uitstraling of de aura van het vruchtensap. Bij de dieren (en de mensen) is vooral het bloed drager van die subtiële levenskracht. Het is die levenskracht die de goden zich dan via het offer toe-eigenen. Op grond van hun magische vermogens, vormen de goden een deel van de zo verkregen fijnstoffelijke energie om tot dat soort van levenskracht dat nodig is om het probleem dat hen voorgelegd wordt, op te lossen. Zo wordt hen bijvoorbeeld gevraagd om een ziek kind te genezen, een werkeloze aan een baan te helpen, een vertroebelde liefdesrelatie op te klaren, een betaalbare woning te vinden, het te laten regenen bij een aanhoudende droogte... Men ziet dat het telkens om zeer praktische levensproblemen gaat en dat deze religie zeer dicht bij de noden van de gewone mensen staat.

In het Latijn kent men de uitdrukking “do, ut des”, “ik geef, opdat gij geeft”. Hier toegepast: ik, santeria-gelovige, bezorg u, orisha, via een offer, de vereiste fijnstoffelijke energie, opdat gij, orisha, een deel van die energie transformeert en ze voor de oplossing van mijn probleem gebruikt.

Functiegoden

De communicatie tussen de orisha’s en de mensen geschiedt via mediale personen en met gebruik van wichelarij (mantië, waarzeggerij). Ook zingen, het uitvoeren van een ritus en het zich in vervoering laten brengen, zijn middelen om met de orisha’s in contact te komen. Herinneren we eraan dat de Bijbel afkerig staat tegenover zulk een extatisch of irrationeel gedrag (1.3.).

Santeria kent dat wel: een aantal mediums bereikt op het hoogtepunt van een ritus een vervoering of trance en verliest het zelfbezit. Deze mediums zijn dan van zichzelf vervreemd, ‘bezeten’ van hun god.

De offers aan de goden verschillen van orisha tot orisha. Men houdt rekening met de attributen van iedere orisha afzonderlijk. Iedere godheid is gespecialiseerd in één domein van de werkelijkheid. Iedere godheid heeft dus één welbepaalde functie. Voor het ene probleem, genezing bijvoorbeeld, gaat men naar die ene welbepaalde orisha, voor een ander probleem, bijvoorbeeld liefdesaangelegenheden, wendt men zich tot een andere godheid. Ook het christendom kent zulk een vorm van taakverdeling: de ene heilige wordt aangeroepen voor één welbepaalde soort problemen, de andere heilige voor een ander soort van moeilijkheden. Zo geldt Sint-Christoffel als de beschermer in het verkeer, en men richt zich tot de Heilige Antonius als een voorwerp zoek is. De godsdiensthistoricus H. Usener (1834/1904), voerde in dit verband de term ‘Functions-godtheit’, ‘functiegodheid’ in.

Zo is in de santeria, Oshun de naam van een welbepaalde Orisha. Haar natuur of kosmische energie is gelegen in de wateren van de rivieren. Vandaar ook dat vervuilde rivieren voor die religies in de eerste plaats een religieus probleem stellen. Haar specialiteit betreft erotiek, huwelijk, kinderen, de buik, goud, artistieke dingen, genoegens. Haar attributen zijn het getal 5, honing, spiegels, pompoenen, cakes, wijn, en gele hennen (kippen). Ieder offer aan haar moet ten minste één van haar zojuist opgesomde attributen bevatten. Zo wil ze bijvoorbeeld een uitgeholde pompoen met honing en olijfolie opgevuld. Men laat een brandende wick of pit op die olie dobberen. De vlam moet vijf dagen - zie hoger haar getal ‘5’ - branden. Vaak wordt de naam van de ‘geliefde’ of ‘begeerde’ persoon hetzij binnen in de pompoen, hetzij er onder geplaatst. Deze dingen zijn geladen met levenskracht en worden als dusdanig, om reden van hun levenskracht, geofferd. Waarop Oshun reageert met haar energie te geven, vermengd met de geofferde energie.

Zo heeft de orisha YemaYa als kosmische kracht of domein, het water van de oceaan (“zeven zeeën”). Haar domein is vrouwelijkheid en moederschap. Haar offerattributen zijn de kleuren blauw en wit, haar getal is ‘7’, haar product is suikerrietstroop, haar plant is de watermeloen, haar dieren zijn eenden en vrouwelijke parelhoenen.

Een heidense religie

In de nieuwe wereld werd heel wat religiositeit, de orisha's op de eerste plaats, onder een façade van katholicisme verborgen gehouden. De orisha's werden bijvoorbeeld met katholieke heiligen vereenzelvigd. Voor de eigenaars van de slaven kwam het dan over dat deze laatsten zich zeer katholiek gedroegen. Naar de buitenwereld bad de slavin bijvoorbeeld tot de H. Barbara. Maar in feite vereerde zij de orisha Shango, de heer van de bliksem, het vuur en de dans, die via deze kosmische levenskrachten levensdrift, mannelijkheid, en karaktersterkte verschaften. Dat is juist zijn 'functie'. Zijn 'attributen' zijn: rood en wit, de getallen 4 en 6, appels, bananen, hanen en mannelijke schapen. Men moet met zijn verlangens rekening houden wil men Shango gunstig stemmen. Het is zo dat de naam 'santeria' (wat zoals gezegd 'heiligenverering' betekent) in voege kwam. Maar het is overduidelijk dat de ziel van de aanhang(st)ers fundamenteel heidens is en blijft.

Structuur van santeria

Migene Gonzalez-Wippler, definieert santeria in haar boek als volgt:

- Het is een dynamistische religie. Het centrale geloof van santeria is dat iedere werkelijkheid binnen het heelal bestaat uit een kosmische energie. De santeria-naam voor deze energie is 'ashé'.

- Santeria kent een geloof in een opperwezen. De eerste 'maker' van het heelal en de bron van deze energie of levenskracht is een geheimzinnig wezen wiens yorubanaam 'Olorun' is. Zo beschouwd is het een monotheïsme, met enige katholieke invloed.

- Men kan het echter ook een polytheïsme noemen, een 'veelgodendom'. De orisha's of godheden zijn de boodschappers van Olorun en dragers van zijn ashé of energie. Iedere orisha vertegenwoordigt zowel een natuurkracht als een menselijke waarde.

- De magie staat in het centrum zelf van deze religie, zoals in alle dynamistische religies overigens. De orisha's veranderen via hun magische vermogens de levenskracht, in de offers aanwezig, om in dat soort energie dat noodzakelijk is om het probleem dat voorligt, op te lossen.

Men vindt de hierboven beschreven grondstructuur; een vadsige hoge god naast vele autonome godheden, zo goed als in alle heidense religies terug. Aangezien de hele menselijke cultuur één voortdurende oplossing van problemen is (een gegeven probleem vraagt om een oplossing), die pas op grond van levenskracht van hogere aard mogelijk blijkt, is religie de grondslag van die hele cultuur.

Tot daar een al te korte schets van een niet-Bijbelse religie die heden meer en meer aanhang(st)ers wint, vooral onder “the hispanics” op het nieuwe continent. Waar in de Bijbel de H. Drie-eenheid centraal staat, staan hier de orisha’s centraal. Vanuit het christendom gezien gaapt er een kloof, ja een afgrond tussen de H. Drie-eenheid en de orisha’s. De H. Drie-eenheid situeert zich in de bovennatuur en is de schenker van alle levenskracht. De orisha’s behoren tot de buitennatuur en eisen juist levenskracht.

3.3.2. Macumba

Les forces noires

Macumba is een “archaïsche” religie, verwant aan santeria, die vanaf de 16e eeuw via Afrikaanse slaven in Amerika, inclusief Brazilië, aankwam. Deze religie werd verrijkt met een aantal christelijke invloeden.

Verdiepen we ons in S. Bramley, *Macumba, Forces noires du Brésil*⁹⁹. (Macumba, zwarte krachten van Brazilië) Merk op dat Bramley in de titel van zijn boek spreekt van “les forces noires”, “zwarte krachten”, wat toch verre van positief klinkt. Hij had heel wat gesprekken met “La mère Marie-Josée”, die een “Mère-des-dieux” is. Deze term is moeilijk te vertalen en wordt meestal onvertaald weergegeven. De term ‘Godenmoeder’ bijvoorbeeld dekt nauwelijks dezelfde inhoud. Verduidelijken we de rol van een mère-des-dieux. Bij een ‘séance’ gaat een medium, bijvoorbeeld een jong meisje, in trance. De godheid neemt - letterlijk - bezit van haar. Het medium is dan niet meer zichzelf, ze is bezeten van haar god. Volgens de aanhangers van macumba ‘berijdt’ (de Franse term luidt ‘chevauché’) de godheid dan het meisje. Het wordt in die cultuur als een hele eer ervaren om door zo een godheid ‘uitgekozen’ te worden. Na de trance, die enkele uren kan duren, is het medium totaal uitgeput en heeft ook geen enkele herinnering meer aan wat er zich tijdens deze trance heeft voorgedaan

Y. Verbeek, *La sexualité dans la magie*¹⁰⁰, bevestigt dit “bereden worden” dat ook voorkomt bij de voooreligie. Deze komt uit Dahomey, het huidige Benin (West-Afrika). Op Haïti leeft de voodoo voort. Verbeek noteert: “In de loop van een vooooritus valt het voor dat een vrouw ‘bereden’ wordt door een ‘loa’ (wordt als ‘lwa’ uitgesproken), een onzichtbare geest. De vrouw komt in vervoering en doorleeft een diep orgasme. De toeschouwers zeggen dan: “Zij werd bereden”. In het gewone taalgebruik: “ze werd verkracht”.

⁹⁹ Bramley S., *Macumba, Forces noires du Brésil*, Paris, Seghers, 1975, 42, 35, 58.

¹⁰⁰ Verbeek Y., *La sexualité dans la magie*, Genève, 1975-1, 1994-2, 241.

De mère-des-dieux

Deze zorgt voor het goede verloop van deze trance. Ze verduidelijkt zelf haar taak: “Ik ben er om over de trance van onze mediums te waken. Ik zorg ervoor dat de bezetenheid noch overbodig, noch gevaarlijk wordt. De goden geven zich soms te weinig rekenschap van hun krachten. Ik kalmeer ze dan. Want zie je, ze zijn niet zo verschillend als wij. Men kan hen beïnvloeden door list, gevele, redenering, gebeden of geschenken. Indien ik ook in trance ging, wie zou er dan over onze mediums waken?”.

Ziedaar de rol van de ‘godenmoeder’. Zij moet blijkbaar over een goede sensitiviteit beschikken, over een goed psychologisch inzicht, maar vooral over een sterke dosis occulte kracht of fijnstoffelijke energie om de ‘goden’ die hun mediums op een al te gevaarlijke manier dreigen te mishandelen, terug tot ‘rede’ te brengen. In dergelijke culturen worden deze godenmoeders dan ook hoog gewaardeerd.

De mère-des-dieux vervolgt: “Er zijn twee vormen van bezetenheid: de eerste is gewelddadig, brutaal, en dus niet gewenst. Het medium wordt door haar god op de grond geworpen en dus moet ik hem kalmeren. De tweede vorm, de meest voorkomende, is geleidelijk en zacht”. En verder: “Sommige goden zijn erg brutaal als ze je bezeten maken. Nemen we bijvoorbeeld Ogum. Hij is de oorlogsgod. Als hij op een avond beslist van zich verschrikkelijk te gedragen, ben ik machteloos. Want het is zijn natuur om vreselijk te zijn. Maar als een medium onze wetten niet naleeft zal ik ze straffen. Ik laat ze dan over aan de gewelddaden van haar god, die haar in twee plooit, op de grond werpt of haar hoofd tegen de muur slaat”.

Deze fijnstoffelijke wezens nemen het met de ethiek niet zo nauw en leven zich via hun medium naar hartenlust uit. Ze hebben hierbij nauwelijks aandacht voor de grenzen en mogelijkheden van hun medium. Ze gaan met de meisjes, die ze dan op een overweldigende wijze ‘bezitten’, weinig respectvol te werk. Het is juist de taak van de mère-des-dieux om daarover te waken. Gaan deze lagere goden over de schreef, dan is zij, in een aantal gevallen, bij machte om hen terecht te wijzen en hen terug tot de orde te roepen.

Geesten en goden

Het mag verder duidelijk zijn dat deze religie, zoals alle religies overigens, aan ‘geesten’ en ‘goden’ een werkelijk en objectief bestaan toekent. Deze fijnstoffelijke wezens zijn voor de gelovigen even werkelijk als een gewone medemens, alleen hebben ze een fijnstoffelijk lichaam dat niet door iedereen

aangevoeld of waargenomen wordt. Ook het christendom kent bijvoorbeeld ‘engelen’ en ‘heiligen’. In de macumba contacteert men onder meer de overleden voorouders die vanuit ‘de andere wereld’ met hun nageslacht begaan zijn. Zulk een voorouderverering komt op vele plaatsen voor. Naast de ‘vergoddelijke’ voorouders kent men in macumba ook goden, die reeds veel langer bestaan. We gaan er verder nog op in.

Vrouwen als medium

Bramley trachtte een open interview te hebben met La mère Marie-Josée over haar religie, doch zij blijft in haar antwoorden aanvankelijk erg oppervlakkig. Dit echter tot wanneer ze mantisch merkt dat hij iets met water en strand te maken heeft. Bramley antwoordt dat hij, ofschoon van Franse nationaliteit, toch in Tunesië, in Afrika geboren is. Waarop Marie-Josée uitroept: “Dan ben jij één van de onzen. Onze voorouders zijn als slaven vanuit Afrika naar hier gebracht”. Hiermee is het ijs plots gebroken en beantwoordt ze openhartig Bramley’s vragen. Meer nog, Bramley mag een ‘séance’, een rituele plechtigheid bijwonen, waarbij de goden zich tonen. Hij beschrijft uitvoerig hoe het er op zulk een plechtigheid aan toe gaat en vermeldt telkens ook de toelichtingen en tussenkomsten van Marie-Josée, de mère-des-dieux.

“Do ut des”

We hebben het zogenaamde “do ut des” al vermeld. We omschreven het als: ik, gelovige bezorg u, godheid, via een offer de vereiste fijnstoffelijke energie, opdat gij godheid, een deel van die energie transformeert en ze voor de oplossing van mijn probleem gebruikt. Dit offer bestaat bijvoorbeeld uit veldvruchten of uit het bloed van een pas geslacht dier. Laten we het Marie-Josée zelf verwoorden: “Wij voeden die goden regelmatig met kruidenbaden en bloedige dierenoffers. Want het bloed is de essentiële onderbouw van de energie. Al onze ceremonies beginnen met bloedige offers. Het bloed is de drager van alle leven”.

Een aantal natuurreligies zal hierop doorredeneren tot de uiterste consequentie: een nog krachtiger bloedoffer bestaat in het offeren van een mens. “Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt bezit mijn levenskracht”, zo zien zij het. Voor heel wat tijdgenoten zal deze laatste zin enigszins vertrouwd in de oren klinken. Ook tijdens een misviering worden gedurende de consecratie gelijkaardige woorden gezegd. Toch is het verschil torenhoog. Want, zo stellen christenen, gaat het in de H. Mis om een offer op onbloedige wijze en de energie, de fijnstoffelijke levenskracht van Jezus, heeft een ethisch zeer verheven peil. In de niet-Bijbelse religies ligt dat toch heel

anders. Religie is in zijn diepere kern blijkbaar heel wat ingewikkelder dan datgene wat we op het eerste gezicht zouden vermoeden.

Seksuele energie

Keren we terug naar de macumba en haar mediums. Merken we op dat bij de hier aangehaalde 'seance' de fijnstoffelijke energie vereist voor het offer, voor een groot deel bestaat uit de fijnstoffelijke energie van het medium zelf. Deze energie wordt tijdens het 'berijden' gewoon gestolen. Het medium blijft na de séance fysisch uitgeput, ja dodelijk vermoeid achter en heeft nadien meerdere dagen nodig om van dit fijnstoffelijke energieverlies enigszins te herstellen. Dit verlies aan energie heeft juist zijn weerslag op het biologische lichaam dat daardoor bijzonder uitgeput geraakt. Het medium kan zich troosten met de gedachte dat haar 'roeping' heel wat energie aan de godheid geeft, energie waarvan de godheid een deel - zeker niet alles - transformeert in de vereiste energie om een voorgelegd levensprobleem van een medemens op te lossen. De magie van dergelijke goden bestaat juist in het transformeren van fijnstoffelijke energieën.

Via de energie van het medium wordt eventueel een kind genezen, wordt een slechte liefdesrelatie verbeterd, vindt een man terug werk... Deze religie lost hoe dan ook, met behulp van lagere godheden, levensproblemen op. De godheid zelf zal geneigd zijn om menselijke problemen bij herhaling te willen oplossen, omdat het hem een garantie biedt dat men hem zal blijven kennen en hem zo offers blijft brengen. Zoals gezegd bestaan deze offers uit veldvruchten, bloed, of de seksuele energie die de mediums leveren als zij bereiden worden. Hoe groter het aanzien en de reputatie van zo een god, hoe meer offers hij krijgt. En zo is de cirkel rond. Deze lagere goden verlenen hun hulp bij praktische problemen, maar tegelijkertijd stelen ze de fijnstoffelijke levenskracht der mediums om pas dan los te laten wat zij aan genezing, raadgeving en helderziendheid willen meedelen. Ziedaar het 'do ut des' van zowat alle natuurreligies.

Een bloemlezing

Geven we een kleine bloemlezing uit Bramley's werk (o.c., 26). Hij schrijft: Plots komt een medium los uit de kring der dansers, een schrille kreet, zij wankelt, lijkt te vallen, zij gilt opnieuw en valt op de grond in extase. Zij heeft over al haar ledematen.

(o.c., 34). "De mediums lenen hun lichaam aan de goden, (opm.: de mère-des-dieux is hier aan het woord) en als wederdienst willen zij ons helpen. Zij

hebben een 'steunpunt' nodig om te kunnen bestaan. En het medium geeft hun die steun. Hij berijdt haar. Het medium heeft dan geen wil meer, geen herinnering, geen persoonlijkheid. De god dringt in haar, installeert er zich en het is de god die je dan ziet en hoort. Het in je lichaam ontvangen van zo een god is een grote eer. Gisteren heeft Tereshina (opm.: een medium) vier liter alcohol gedronken. Normaal verdraagt ze dat niet, maar zij is het meisje van Exu (een god), en Exu wil zich steeds bedrinken. Hij waardeert de cachaça (opm.: likeur van suikerriet) en de grote zwarte sigaren. Hij heeft het lichaam van Tereshina gebruikt om aan zijn verlangens te kunnen voldoen. Na de ceremonie was Tereshina niet méér dronken dan jij of ik. Zijzelf had immers niets gedronken, het was haar god die dronk”.

De mère-des-dieux zegt dat niet het medium vier liter alcohol dronk, maar dat haar god dit deed. Het is merkwaardig dat iemand zoveel alcohol kan drinken, blijkbaar zonder schadelijke neveneffecten te ondervinden. Voor de mère-des-dieux is dat geen probleem. Het medium was immers bezeten door haar god Exu. Men ziet dat de normale biologische wetmatigheden hier overschreden worden. De mère-des-dieux vervolgt (o.c., 61.): “Om de trance der mediums te controleren ga ik met een brandende kaars langs hun naakte armen. Bij een echte trance is er nergens een brandwonde te zien. De vlam komt tegen de huid zonder ook maar de minste pijn of brandwonde te veroorzaken”.

Ook deze uitspraak komt verwonderlijk over: een vuur dat niet doet verbranden lijkt ons fysisch onmogelijk. Verwijzen we naar de Bijbel, *Exodus* 3, waar Mozes toekeek hoe een doornstruik in brand stond en toch niet verbrandde (1.1.).

De mère-des-dieux vervolgt (o.c., 99): “Olorun staat aan het begin van alle dingen, maar het is een zeer oude god. Wij richten ons niet tot hem, hij zou ons niet eens horen, hij is boven al het menselijke verheven”. We hadden zulk een houding al ontmoet bij de santeria. Olorun is een “deus otiosus”, een god op vakantie. Hij heeft “in den beginne” alles geschapen en heeft zich daarna teruggetrokken.

Geen ethiek?

Uit heel hun wezen, uit heel hun gedrag, blijkt dat deze goden het ethisch niet zo nauw nemen en dat ze zacht gezegd behoorlijk egocentrisch zijn ingesteld. Ze moeten met offers gunstig gestemd worden. Ze willen sigaren roken, alcohol drinken en hun medium verkrachten. En eens voldaan willen ze ook nog wel een probleem oplossen. Ze veroorzaken heel wat kwaad, maar

doen ook nog eens iets goeds. Het lijkt wel een dualiteit die toch te denken geeft. De mère-des-dieux verwoordt die dubbelzinnigheid op haar manier (o.c., 194): “De god Exu mag dan duivels zijn, gisteren zag je hem met de kentekens van een duivel, maar hij kan ook de beste van alle goden zijn.

- Bramley: “Hoe verklaar je dat de god Exu zowel aan de kant van het goede als aan de kant van het kwade staat”?

- Mère-des-dieux: “Maar mijn zoon, goed en kwaad zijn menselijke afspraken. Het zijn waarden die de mens in het leven geroepen heeft en die de goden naast zich neerleggen. Wij vragen de goden om voor het goede of het kwade te werken. Maar de goden situeren zich daar helemaal boven. Onze moraal gaat hen eigenlijk niet aan.”

Men voelt bij dit alles het hemelsbrede verschil met de Bijbelse God. Vooreerst heeft Jahweh helemaal geen offers nodig, want Hij is de schepper van alles wat bestaat. Hij is ook de gever van alle energie en heeft het daarom niet nodig dat de gelovigen Hem offers brengen. Als wederdienst voor het schenken van zijn levenskracht vraagt Hij van de mens een ethische levenswandel, iets wat Hij kernachtig heeft geformuleerd in zijn decaloog of tien geboden.

Vuur deert de loa niet.

Wade Davis, *De slang en de regenboog*¹⁰¹, zegt dat voodoo een animisme is. ‘Animisme’ slaat op het geloof in een alom aanwezige levenskracht, eigen aan goden en geesten. We lichten dit nog uitvoerig toe in hoofdstuk 8. De geesten of ‘loa’ hebben elk hun specifiek terrein. Zo is Ogoun de vuurloa, Agwe de loa van de zee. Erzulie is de loa van de minnedrift en Ghede is de loa van de doden. Davis vermeldt eveneens dat mediums in trance geen hinder schijnen te ondervinden van vuur. We citeren: “Weer kwamen de geesten. Alleen hingen ze ditmaal boven een vuur aan de voet van de poteau mitan (opm.: de pilaar waar de loa zich aanmelden).

De hounsisis werd krachtig besprongen. (Opm.: een hounsisis is een lid van het genootschap. ‘Hu’ staat voor ‘godheid’, ‘si’ staat voor ‘bruid’, een hounsisis is een ‘bruid’ van de godheid.) Haar hele lichaam schokte, haar spieren spanden zich en er liep een kramp-beweging langs haar ruggengraat. Ze knielde voor het vuur en schreeuwde het uit in een mij onbekende, oeroude taal. Daarna stond ze op en begon in het rond te rennen. Ze beschreef als

¹⁰¹ Davis W., *De slang en de regenboog*, Amsterdam, contact, 1986, 192 en 50.

een draaitol steeds kleinere cirkels om de poteau mitan tot ze zich, nog steeds ronddraaiend, in het vuur liet vallen. Ze bleef daar een onmogelijk lange tijd zitten en sprong toen in een enkele beweging weg, waardoor sintels en as in het rond vlogen. Ze kwam plat op beide voeten terecht, keek om naar het vuur en krijste schel als een raaf. Daarna sloeg ze haar armen om de hoop gloeiende houtskool. Met iedere hand greep ze een brandend stuk kool vast, sloeg ze tegen elkaar en liet er één vallen.

Aan het andere begon ze te likken, met lange, wellustige halen van haar tong, en vervolgens at ze van het vuur: ze stak een roodgloeiend stuk kool met het formaat van een kleine appel tussen haar lippen. Ze begon weer in kringen rond te rennen. Ze raasde driemaal rond de poteau mitan, tot ze ten slotte in de armen van de mambo (opm.: de voodoopriesteres) in elkaar zakte. Het gloeiende stuk kool zat nog steeds in haar mond. Toen de ceremonie was afgelopen, stonden er een paar toeschouwers op om met Max Beauvoir (opm.: een Haitiaanse autoriteit op het gebied van de voo^dooreligie) te gaan praten, maar ik werd onweerstaanbaar naar het vuur aan de voet van de poteau mitan getrokken. Ik voelde de hitte. Voorzichtig haalde ik met twee stokjes aanmaakhout een stuk kool uit de vlammen en tilde het op.

“U bent verbaasd”, klonk het. Bij het horen van de stem draaide ik me om en zag één van de hounsis staan, haar witte jurk nog nat van het zweet.

“Ja, het is verbazingwekkend”.

“De loa zijn sterk. Vuur deert ze niet”.

Na deze woorden verontschuldigde ze zich en ging naar Beauvoirs tafel. Toen realiseerde ik me dat ze volmaakt Engels had gesproken. Het was Rachel Beauvoir (opm.: de dochter van Max Beauvoir). Ze was zestien, en ze liep alsof ze nog steeds danste.

De neoplatoniekeer Jamblichos van Chalkis (250/333), *Over de geheime leerstelsels*, bevestigt dat vuur sommigen niet deert wanneer ze zich in een andere bewustzijnstoestand bevinden: “Velen krijgen, ook als men hen met vuur in aanraking brengt, geen brandwonden. Ze merken het in het geheel niet doordat zij in deze toestand niet het leven van een gewoon mens leiden. Anderen voelen het niet als zij met spiesen doorstoken worden, als zij zich met bijlen in de rug slaan of zich de armen met messen verwonden”. Ook vandaag zijn dergelijke krachttoeren nog te zien. Sinds oeroude tijden zijn zij gekend als werkelijke en niet ingebeelde ‘dunameis’, als tekens van kracht of

energie.

Een vorm van slavernij

J. de Brivezac, *Les sectes sexuelles sataniques*¹⁰² (De satanische seksuele sekten), geeft de sfeer en de axiomatick weer van wat hij ontaarde religies noemt: “Letten wij erop dat mensen die één keer grondig zo een ritus doorgemaakt hebben (opm.: als bijvoorbeeld de mediums der macumba) psychisch (opm.: versta ‘occult’) een merkteken oplopen. Die inwijding beheerst hen en telkens weer verlangen zij ernaar om het opnieuw te beleven, iets wat hen religieus bijzonder afhankelijk maakt. Het brengt hen in een vorm van slavernij; hun rustige zelfbezit en zelfbesef wordt grondig vernield. Ze vervreemden meer en meer van zichzelf zonder het eigenlijk te beseffen.” Zo gezien houdt dat een hele tragiek in. Men kan een dergelijke religie als een neurose, als opium, of erger bestempelen. En dit ondanks het feit dat er volgens de gelovigen een aantal levensproblemen wordt opgelost. Tot zover een tweede schets van een niet-Bijbelse religie.

Vergelijken we de rol van dergelijke mediums met die van de vestaalse maagden uit het oude Rome. Deze maagden waren de dienaressen van de haard - én aardgodin Vesta en moesten het heilige vuur brandend houden. Zij waren, als de minnende bruid, onderworpen aan de godheden van de onderwereld. Lieten zij het aard- en haardvuur van de Romeinse staat uitdoven, dan werden zij gezeseld. Braken zij, hoe dan ook hun gelofte van maagdelijkheid, dan werden zij wegens sacrale echtbreuk t.o.v. hun godheid, levend begraven en zo aan hun god in de onderwereld terugbezorgd.

3.3.3. De Ngil

Pater Trilles was missionaris vanaf 1892 in West-Afrika, waar hij onder meer bij de Oerwoudpygmeeën als eerste blanke verbleef. Daar leert hij de Fang, een volk uit Gabon kennen, waaronder de ‘ngil’, de zwart-magiër. Hij is als ‘sorcier’, tovenaars of zwart-magiër, duidelijk te onderscheiden van de ‘féticheur’, de wijman, letterlijk ‘fetisjman’, die hier een wit-magiër is en die door de bevolking diep geëerd wordt, terwijl de ngil diepe verachting oproept.

De wit-magiër en de zwart-magiër doen een beroep op geesten en goden. Zij weten dat hun occulte praktijken slechts lukken dankzij de goden die ze aanroepen. Daarom bidden ze regelmatig tot hen.

¹⁰² De Brivezac J., *Les sectes sexuelles sataniques*, Paris, 1975.

Geven wij hier één van zijn gebeden, dat we halen uit: Alfonso di Nola, *La prière*¹⁰³. (Het gebed). Het gebed toont duidelijk aan dat magie en religie ineenlopen.

“O gij, die de kracht beheerst, gij, geest van de mannelijke energie. Gij kunt alles en zonder u kan ik niets, kan ik niets. Ik die mij aan u toegewijd heb, ik die u verkleefd ben, geest, van u komt mijn kracht, mijn macht. Gij hebt mij de gave geschonken. Geest van de kracht, tot u roep ik: ga genadig op mijn lied in. Gij ‘moet’ gehoorzamen, want ik heb u gegeven wat gij gevraagd hebt, geest. Het offer immers werd voltrokken, offer in het woud. Geest, ik ben te uwer beschikking. Gij zijt te mijner beschikking. Kom”.

Tot zover dit gebed van de zwart-magiër. We vermelden het hier om aan te geven dat zowat alle religies het gebed centraal stellen. Iedere eigenmachtigheid, waarover zovele theologen en religiespecialisten het hebben, is hier duidelijk afwezig. En toch is het een echt magisch gebed, want het gaat over het schenken van energie, mannelijke dan nog. Het offer dat gevraagd werd, betreft wellicht een mensenoffer. In zijn boeiend werk *Chez les Fang*¹⁰⁴ (Bij de Fang), geeft Pater Trilles een verslag van de inwijding van zo ‘n Ngil. Volgen wij, hier en daar samenvattend, de stadia van zulk een inwijding.

Merken we nog op dat met de term ‘fetisjman’ soms de zwarte magiër bedoeld wordt, soms de witte magiër, en soms alleen maar slaat op “een tovenaar”. Het is de context die dan meestal de ethische hoogte of laagte verduidelijkt.

Een kind

Iedere ngil heeft het recht en de plicht zijn opvolger te kiezen en te vormen. Hij neemt een tienjarige jongen en behandelt hem als zijn aangenomen zoon. Van dan af vormt hij zijn leerling-tovenaar. Hij leert hem de eerste geheimen, leert hem met de grafstem van de ngil te spreken. Het kind begeleidt de magiër op al zijn tochten en dient hem als edelknaap. Hij gaat de magiër voor, door berg en dal, in dorp of oerwoud, met de bel klingelend. Dergelijke kinderen hebben voortdurend slechte voorbeelden voor de ogen, leven te midden van het afzichtelijkste zedelijk verderf en zijn op korte tijd tot in het merg verdorven. Want zij hebben “alles gezien” en weten zich thuis in alle afgronden waarin de menselijke perversie afdaalt. Ze zijn

¹⁰³ di Nola Alfonso, *La prière* (anthologie des prières de tous les temps et de tous les peuples), Paris, 1958, 29 (// *La preghiera dell' uomo* (1957)).

¹⁰⁴ Trilles P., *Chez les Fang* (Quinze années de séjour au Congo français), DDB, Lille, 1912, 190-196.

tot alle misdaden bereid. Vaak zijn dergelijke kinderen op de katholieke missie beland. Meegetrokken door een kameraadje, door de tover van het onbekende aangelokt. Zij zijn er gebleven - soms tot aan het doopsel - door daarbij hun oversten te bedriegen met een vanuit de diepten van hun ziel actieve huichelarij. Altijd zijn zij van de missie weggegaan nog slechter dan zij er aangekomen zijn. Trilles besluit: “La formation chrétienne n’a sur eux aucune emprise”, “de christelijke vorming heeft op hen geen enkele greep”. Wat erop wijst dat de ngilvorming veel dieper in de ziel doordringt, in de on- en onderbewuste lagen, dan bijvoorbeeld de christelijke vorming.

Het christendom als hogere religie, raakt hier duidelijk aan haar grenzen, haar door de lagere religie gesteld. Voor pater Trilles toont het verhaal van deze inwijding aan hoe diep in de oerlaag van zovele mensen - hier naar naam christenen - het heidendom muurvast zit. Het is alsof zijn verkondiging van het evangelie en het toedienen van de sacramenten bij de bekeerlingen er gewoon zonder effect overheen gaan, bijna als water over een eend. Zo taai lijkt in de mens die heidense oerlaag. Zoals ook Freud duidelijk inzag, is het on- en onderbewuste willen en handelen veel sterker dan de bewuste vorm ervan.

Een tweede reeks proeven

Eens achttien jaar, en na een lange inwijding, roept men de inwijdeling voor de tweede reeks proeven op. Hij moet een maand lang afgezonderd in een kleine hut in het oerwoud wonen. Hij krijgt alleen het hoogstnodige te eten en dit alleen na zonsondergang. Hij moet een verslag geven van zijn dromen, van de dieren die hem verschijnen, van de mededelingen die de geesten hem doorgeven. Dit alles wordt geduid hetzij in zijn voordeel hetzij in zijn nadeel. Geleidelijk verliest de inwijdeling zijn zelfbeheersing; zijn zenuwstelsel wordt sensitief. Vreselijke dromen storen zijn slaap. Soms wordt een inwijdeling krankzinnig. Haalt hij het niet dan wordt hij vergiftigd en laat men hem in het woud letterlijk verrotten. Niemand spreekt dan nog over hem.

Daarna volgt de wespenproef. De opperwijman zoekt in het woud een nest van kleine horzels. Hun steek is bijzonder pijnlijk. Hij sluit ze op in ‘n kalebas, laat de wespen twee dagen vasten, en drukt dan de open kalebas op de borst van de inwijdeling. Deze mag bij de vele steken die hij dan krijgt, geen klacht laten horen.

Vervolgens is er de geselingproef. De inwijdeling wordt, rond de middag, op de bodem van een put achter de hut van de Ngil gelegd, en wreedaardig geslagen. Dit bij zeer luid tamtamgeroffel en bij geroep, zodat zijn pijnkreten

nauwelijks gehoord worden. “Scène véritablement hideuse” (“een echt afschuwelijk tafereel”), aldus Trilles. Doch nu volgt de hoofdschotel. Men slaat de inwijdeling met lange dunne nijlpaardriemen zo dat het bloed vloeit en de uiteengegeselde lappen vlees opzwellen. Iedereen die al ingewijd is doet met luchtig gemoed mee aan de geseling.

Dan volgt de dansproef. De opperwijman geeft autoritair een teken. De geseling houdt op. Nu moet de halfdode inwijdeling opstaan, zijn pijnen beheersen en de dans inzetten op de cadans van de tamtam. Dan moet hij, nog steeds dansend, een heilige ladder beklimmen die leidt naar een platform. Daar aangekomen legt hij zich eindelijk op die sacrale tafel te rusten.

Na die krachtproeven leert men hem de laatste geheimen van de inwijding met onder meer het wachtwoord, het communicatiemiddel om mede-ingewijden van verre te herkennen. Ook krijgt hij het recht anderen tot ingewijden te maken. Men ziet dat deze zwart-magische opvoeding in een veel diepere menselijke, of liever, in een onmenselijke laag doordringt dan de opvoeding die bijvoorbeeld de missie er geeft.

Een bloedverwant

Wil een ngil in een volgende stap tot de ‘raad der oude ngils’ toetreden dan moet hij zich aanbieden. Men onderzoekt zijn aanspraken; men ziet of er een plaats beschikbaar is. Een reeks gelijkaardige beproevingen staat hem te wachten: afzondering in het woud maar met langdurig vasten. Weerom dezelfde krachtproeven maar intenser dan de eerste maal. Eindelijk komt de grote dag. De raad der Oude ngils, minstens tien in aantal, vergadert op een dag die ‘zorgvuldig’ (opm.: ‘re.ligere’, wat men niet verwaarloost) uitgekozen is. Men kiest na menige bezwering, de meest gunstigste dag, de dag die vrij is van ieder slecht voorteken. De kandidaat wordt opgeroepen. Hij moet een mens, zijn slachtoffer, meebrengen tot voor de raad der ouden, voor het laatste offer. Dit slachtoffer moet in alle geval gekozen worden uit zijn meest nabije bloedverwanten. Zijn moeder gaat voor, daarna een jonge dochter of zuster van de kandidaat. Heeft hij er geen dan kiest hij een jongere broer. Uit die mensen wordt het slachtoffer meedogenloos gekozen. Het vervangen door een slaaf of een krijgsgevangene is verboden. De geest, de godheid, eist zuiver en vrij bloed.

De voorbereiding tot de inwijding

Op die dag komen de ngils bijeen op een afgelegen plek in het woud, vaak dicht bij een bron, of in de diepte van een donker ravijn. Daar hakken

zij een boom af, een 'esôm', behorend tot de familie van de euphorbiaceeën, tot op kleine manshoogte. Rond die boom wordt het terrein geëffend. De boompjes die hierbij in de weg staan worden uitgerukt en wat verder in het kreupelhout geworpen om de ondoordringbaarheid ervan te vergroten. Daarna maakt men het kreupelhout rondom volstrekt ondoordringbaar met doornen, op een smal pad na. Dit pad wordt met de sterkste zwart-magische lotsworp die de ngils kennen, voor iedere andere Fang ontoegankelijk gemaakt. Het deel van de esômboomstam dat rechtop blijft, wordt op grove wijze uitgehold tot een kelk, een werkje dat door het zacht-sponsachtige weefsel van de stam gemakkelijk uitvalt. Het sap van de boom, slijmerig, roodachtig, en lichtjes knoflookachtig van geur, komt geleidelijk tevoorschijn en vervult een gedeelte van de holte. Bij de boom, op de rand van het kreupelhout, heeft men een hut opgetimmerd en met bladeren bedekt. De leider van de inwijders staat daar rechtop, getatoeëerd met wit en rood, beschilderd met krijt en poeder van de bazaplant. Hij heeft een gordel van bananenvezels om die gedurende de dansbewegingen op zijn gebronsde huid over en weer bewegen als gerekte slangen.

Het gezang heft aan. Machtvolle liederen worden steeds herhaald en roepen de geest op. Na een tijdje werken de gezangen uiterst vermoeiend. In de hut wordt een hevig vuur aangestoken. Het versterkt door de grote hitte nog de algemene opwindning. De "ngil in de maak" vat post voor de leider der tovenaars. Hij is verzwakt door langdurige vasten. Als voedsel kreeg hij alleen de gegiste likeuren van de ava, een specie van de labiaceeën, een wilde munt met sterk gepeperde smaak. Hij is vlug gegrepen door de mysterieuze kant van heel dit scenario. Hij vervalt snel tot hysterisch gedrag. Vaak heb ik - aldus Trilles - de ngil in het dagelijkse leven gezien. Ik heb hem bijna altijd herkend aan zijn verbijsterde ogen, die van bloedvezeltjes waren doorlopen. Men kon hem nauwelijks verwarren met iemand anders.

Een mens minder, een ngil meer

"Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt, bezit mijn levenskracht". Dat gaan de Fang nu in praktijk brengen. Sinds lange uren is de zon ondergegaan. Bij de volle maan volgt het ene lied na het andere. Het slachtoffer wordt binnengebracht. Men bindt haar vast aan de esômboom die kelkvormig is uitgehold, met de halsslagaders juist boven de kelk. Iedereen neemt plaats in een kring rond het slachtoffer. De liederen, doodslieder, worden hernomen. Zij overstijgen de angstkreten en het wanhoopsgeroep van de jonge vrouw. Nog steeds vastgebonden is zij al aan haar derde maannacht in het oerwoud toe. Met haar broer, de toekomstige ngil, heeft zij al twee nachten doorgebracht in het woud. Hierbij werd zij telkens - men

verontschuldige ons voor de krasse nauwkeurigheid - door hem verkracht. Met zijn sperma in haar lichaam en met de lichte beet onderaan in haar nek is zij 'gereed'.

Het versuifte en wanhopige slachtoffer laat zich als een dier dat men keelt, doen. Dan is het ogenblik aangebroken. De leider der ngils geeft aan dat de aders voldoende gezwollen staan. Het gekromde mes is gewijd voor het offer. De inwijdeling maakt rondom het hoofd van het slachtoffer een lange, diepe kringvormige insnijding. Hij moet dit zonder enige hulp van anderen doen. Zijn hand mag niet beven. Zijn blik moet trefzeker zijn. De insnijding moet precies daar eindigen waar zij begon. Even later gutst het bloed, eerst met een straaltje, daarna druppel voor druppel. Niets mag buiten de kelk vallen. De tovenaars mengt het bloed en het slijmerige esômsap tot een schuimachtige rode likeur. De groep roept en danst woest en uitbundig in het rond. Wat later heeft het slachtoffer opgehouden te bloeden. Het hoofd hangt daar, krachteloos, de aders zijn leeg. De banden die het slachtoffer omsnoerden, worden doorgesneden. Wat later heeft de jonge vrouw in de dood haar vrijheid gevonden.

Allen naderen nu, elk op zijn beurt, puttend uit het weerzinwekkend brouwsel. Iedereen, in volgorde, drinkt met lange teugen, terwijl de anderen gezamenlijk de lotsbepalende kreet herhalen: "A gnou méki mé mébiang! A fôla né biang! Evalèga!" Trilles zegt dat 'biang' hier eigenlijk de zwart-magische 'fetisj' betekent met allerlei nevenbetekenissen zoals het gewijde geneesmiddel en de lotsworp. Daar zegt hij ook dat 'èvalèga' betekent 'herinner u', een woord dat de fetisjgebruiker uitspreekt wanneer hij, in nood of in een andere situatie, zijn fetisj nodig heeft. Hij richt dit woord tot de geest aan wie hij de bloedziel van een slachtoffer heeft geofferd om een pact of overeenkomst met hem af te sluiten. De kreet kan vrij vertaald worden als: "Hij drinkt het bloed en het wijgeneesmiddel! Hij mengt de kracht en de lotsworp! Hij heeft deelgenomen", of "Herinner u! Herinner u!".

Nu volgt het tweede deel van de bloedzieleritus. Het vat van de esômboomkelk is ten slotte volkomen gelegeerd. Nadat de laatste druppel verdwenen is, vult men de beker met droog hout, ook rondom stapelt men hout op. Daarna legt men het uitgebloede lijf van de jonge vrouw op de esômstam. Een vuur wordt aangestoken. Het vlees knettert en krijgt kleine barstjes door de hitte. Het vet dat in druppels valt, voedt de vuurhaard. Om beurten worden de rug en de borst aan de werking van het vuur blootgesteld. Aan het werk nu! Het hellefestijn staat klaar. Het slachtoffer is gaar. Het vlees

wordt in stukken gesneden, de ledematen van de romp gescheiden. Iedereen krijgt zijn deel. De gemalen beenderen kraken tussen de tanden. Het vlees verzwindt. Alles wordt ter plaatse verorberd. Niets mag overblijven. Alles behoort vernietigd te worden! En, als de eerste zonnestralen het hemelruim rood kleuren, zal een groot vuur op de festijnplek de laatste sporen van het drama doen verdwijnen. Er is een mens minder, een ngil meer.

Indien iemand, per toeval, daarlangs voorbijkomt, zal hij zich met ontzetting terugtrekken. Als stomme getuigen van de misdaad, zullen een zwart gebrande boomstam, het platgetreden kruid en een ineen gevallen hut hem meteen duidelijk maken wat daar gebeurd is. De ngils zijn daar voorbijgegaan! Wee hem die hun mysteriën, hun geheime ritens doorgrondt, die er zelfs durft over te spreken of hun macht bespottelijk maakt!

Willoze geesten

Trilles: “Ik ben vaak getuige geweest van feiten die mij bewijzen dat de ngils geheimen bezitten die wij nog niet kennen en waarvan de uitwerkingen ons verbazingwekkend voorkomen, zoals b.v. zich ‘n messteek in het lijf toebrengen, zonder enige kwetsuur, hun bloed doen vloeien naar hun willekeur, of zich aan de wetten van de zwaartekracht onttrekken. (o.c., 196).

Voor Trilles staat het vast dat de ngil minstens één mensenoffer op zijn inwijdings-geweten heeft. “De jonge vrouw heeft in de dood haar vrijheid gevonden” zo zegt hij. Dat is vanuit zwart magisch standpunt gezien zeer de vraag. De ngil onderwerpt zijn slachtoffer radicaal aan zijn gezag door de foltering en verkrachting. Dan brengt hij ze naar “de andere wereld” door haar te vermoorden. De hel op aarde die hij haar bezorgt, is reeds het zichtbaar tegenwoordig stellen van het hiernamaals waarin hij haar gevangen houdt.

Zo zullen de geofferde zielen der slachtoffers hem dag en nacht begeleiden. Ofschoon zij voor het gewone oog onzichtbaar zijn, toch zijn ze in zijn nabijheid. Wie helderziend is, zal ze opmerken in zijn onmiddellijke omgeving, in zijn donkere en onheil uitstralende aura. Ze zijn nu, vanuit de andere wereld, zijn dienende geesten geworden, even gewetenloos als hij. Dat is de grondslag van zijn magische machtspositie. Hieruit blijkt hoe de zwarte magie van de ngil in West-Afrika letterlijk dag in dag uit, leeft vanuit en beïnvloed wordt door de wereld der doden. Zijn magie mobiliseert letterlijk de overledenen op brutale wijze. De Bijbel spreekt over de wereld der doden als de ‘sjeol’, de onderwereld, waarin Jezus met zijn verlossende boodschap

neerdaalde 'ter helle' na zijn kruisdood en vooraleer te verrijzen. We komen daar nog uitvoerig op terug.

Vermelden we, met betrekking tot zijn magische machtspositie volgend krantenartikel. *Nigeriaanse vrouwen psychisch afhankelijk gemaakt via voodoo in prostitutie*¹⁰⁵. “Een man en zijn Nigeriaanse vrouw hebben maandenlang Nigeriaanse vrouwen naar ons land gehaald en hen gedwongen tot raam- en straatprostitutie. De slachtoffers werden psychisch afhankelijk gemaakt door Voodoo-bezwerings. De jonge vrouwen moesten onder dwang plukjes hoofd- en schaamhaar, teen- en vingernagels en bloed afstaan. Daar mee werden spirituele bezwerings uitgevoerd door een voodoo-priester in Nigeria, aldus een woordvoerder. De impact van deze rituelen op de vrouwen en hun familie is dusdanig groot dat ze zich volledig onderwerpen aan hun opdrachtgevers. In Afrika maakt voodoo deel uit van het dagdagelijkse leven en heeft diepgaande culturele en religieuze wortels.”

De edele wilde?

Wat zijn we met de inwijding van de ngil ver verwijderd van de ideeën van J.J. Rousseau (1712/1798), Frans-Zwitserse filosoof, en zijn 'edele wilde'. Hij schreef in 1755 zijn “*Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes*”, een betoog over de ongelijkheid tussen de mensen. Hierin stelt hij dat de mens van nature, in primitieve staat zoals een “edele wilde”, (“bon sauvage”), en voorafgaand aan enige opvoeding, goed is. Hij wordt slecht door ervaringen in de maatschappij. Onder meer in zijn “*Emile ou de l'éducation*” (Emile of over de opvoeding), beschreef Rousseau zijn opvoedingsideeën. Dit belette hem echter niet om zijn vijf onwettige baby's naar een vondelingentehuis te brengen en ze daar te laten opvoeden. Hij bekende: “je n'ai même pas gardé la date de leur naissance” (“Ik weet niet eens meer hun geboortedatum”).

Wie Rousseau's mening deelt, kan zich bijvoorbeeld verdiepen in een werk als Lucien Malson, *Les enfants sauvages*¹⁰⁶ (Kinderen in het wild). Het boek verhaalt de geschiedenis van “Le sauvage de l'Aveyron” (De wilde van Aveyron), een ongeveer twaalfjarig 'wild' kind dat in 1799 in Aveyron, Zuid-Frankrijk, werd ontdekt en blijkbaar vanaf zeer jonge leeftijd en tot het ogenblik van zijn ontdekking en 'gevangenneming', opgroeide tussen de wolven. Het liep op handen en voeten als een wolf, huilde als een wolf, snuffelde aan voorwerpen als een wolf, at als een wolf en was, eens terug onder de mensen, niet meer in staat tot een eenvoudige menselijke

¹⁰⁵ Gazet van Antwerpen www.gva.be van 4 oktober 2008.

¹⁰⁶ Malson L., *Les enfants sauvages*, Paris, Union générale d'éditions, 1964.

communicatie of het leren van (de Franse) taal. Een dokter, Jean Itard, trachtte om Victor, zoals het kind genoemd werd omdat het reageerde op de klank 'o', op te voeden. Doch Itard vroeg zich na vijf jaar intensieve arbeid zonder veel resultaat, ontgoocheld af of het niet beter voor het kind ware geweest indien het in het wild verder had kunnen leven.

Men kan zich bij dit alles de bedenking maken of het verheerlijken van een "primitieve staat, voorafgaand aan enige opvoeding" niet veeleer het product is van een levensvreemde droom dan van een ernstige bezinning. Ieder mens met gezond verstand en met ook maar een minimale vorm van inleving, voelt onmiddellijk de diepgaande tragiek in het leven van dit kind, van elk kind, dat opgroeit, verstoken van ieder contact met de menselijke samenleving.

3.3.4. De levensdroom van een jonge indiaan

Halt! Hoger mag jij niet gaan!

Th. Achelis, *Die Religionen der Naturvölker im Umriss*¹⁰⁷ (Schets van de religies der primitieve volkeren), vermeldt de levensdroom van een jonge indiaan. De indiaan vertelt. Grootvader nam mij bij de hand. Hij bracht mij diep in het woud. Hij zocht er een hoge dennenboom en maakte er voor mij een rustplaats in. Wij kapten twijgen en vlochten ze in de dennentakken ineen. Daar moest ik dan gaan liggen. Daarop zei grootvader: "Je mag in geen geval eten of drinken, geen bessen plukken, zelfs geen regenwater oplikken. In geen geval uw rustplaats verlaten, en altijd stil blijven liggen. Ik moest dag en nacht geduldig de dingen afwachten. De eerste drie of vier vastendagen waren verschrikkelijk. Van de honger en de dorst kon ik 's nachts niet slapen. Maar ik beheerste dit. De vijfde dag voelde ik geen last meer. Toen verviel ik in een dromerige en halfverstarde toestand en sliep in. Mijn ziel kwam vrij en waakte. (Opm.: de jonge indiaan beleeft hier een zogenaamde 'uittreding', waarbij zijn fijnstoffelijk lichaam van zijn fysisch lichaam wordt gescheiden. We komen op dit thema, 'uittreding' verder in hoofdstuk 6 nog uitgebreid terug.) De eerste nachten toonde er zich niets. Alles lag in diepe stilte.

Maar de achtste nacht vernam ik plots een ruisen en waaien in de takken. Het was alsof een zware beer of eland door de struiken en de wouden naderbij kwam. Er overviel mij een grote vrees. Ik had de indruk dat er zoveel dieren waren dat ik wou wegvluchten. Degene echter die op mij toekwam, doorzag mijn gedachten en mijn vrees. Hij vroeg: "Waarom heb je schrik, mijn zoon?" Ik antwoordde: "Nu heb ik geen schrik meer". Hij terug: "Waartoe bevind jij je hier?" Ik weer: "Om te vasten". "Waartoe dient dat vasten?" wilde hij weten.

¹⁰⁷ Achelis Th., *Die Religionen der Naturvölker im Umriss*, Leipzig, 1909, 36.

“Om levenskracht te verwerven en mijn levensloop te kennen” verduidelijkte ik. “Goed zo!” besloot hij. “Alles valt voortreffelijk samen met wat elders voor u geschiedt. Uitgerekend deze nacht heeft men zich over jou en je heil beraden. Ik ben gekomen om je mee te delen dat het raadsbesluit wat jou betreft, zeer gunstig uitviel. Ik heb als opdracht je uit te nodigen zo dat je het zelf kunt vernemen. Kom en volg mij”.

De geest zweefde voor mij uit, oostwaarts. Ik volgde hem. Na een lange tijd kwamen wij op een bergtop. Daar stond een wigwam. Wij gingen er binnen. De wigwam was zeer groot en vol wezens. Er was een uitzonderlijke raadsbijeenkomst aan de gang. Vier mannen zaten bij elkaar. Eén van de vier mannen zei: “stijg hogerop!” Hij wees op de leuning van de stenen zetel achter mij. Ik zag dat die heel hoog reikte en klom omhoog, steeds hoger en hoger. Ik kwam op een plek waar vier bejaarden met wit haar in open lucht zaten. Boven hen was een verblindende glanzende koepel. Ik voelde mij zo licht dat ik nog hoger wou stijgen.

“Halt! Hoger mag jij niet gaan!” zo klonk het. “Er zijn al voldoende schone en grote dingen voor jou voorzien! Kijk hier rond. Hier vind je alle goede gaven van god. Gezondheid, levenskracht, lang leven en alle schepselen der natuur. Neem deze doos met geneesmiddelen mee, ze dient om ziekten te voorkomen. Maak er in nood gebruik van. Indien je in de problemen geraakt, herinner je deze vervoering. Denk aan ons en aan al wat je hier ziet. Bid je tot ons, dan zullen wij je helpen en je bijstaan bij de heer van het leven. Je zult een geducht jager worden en alle prooien treffen. Jouw tijd hier is afgelopen. Ga nu terug. Vergeet niets van wat men u gezegd heeft. Die hier zetelen, zullen je gedenken. Wij zijn allen je beschermgeesten. Wij zullen voor je bidden”. De jonge indiaan daalt neer in zijn lichaam en wordt wakker. Hij ligt nog steeds op zijn rustplaats, vermoeid en met verstijfd lichaam. Tot zover Achelis.

Op het eerste gezicht is dit een mooi droomverhaal voor jonge kinderen. Maar wie enigszins thuis is in dergelijke verhalen weet dat de jonge indiaan een fijnstoffelijke uittreding beleefde, gevolgd door een inwijding tot sjamaan. De indiaan is na deze ‘droom’ niet meer dezelfde mens als ervoor. Hij beschikt nu over heel wat meer occulte energie of fijnstoffelijke levenskracht, en over de hulp van hogere wezens en voorouders om de eigen levensproblemen en die van de stam aan te kunnen en zijn volk in moeilijke omstandigheden te helpen overleven. De hele ‘droom’ verhaalt een occulte ritus, een soort van verborgen werkelijkheid. Maar wie vertrouwd is met dergelijke ‘droomverhalen’ weet dat er inderdaad een werkelijkheid van een hogere orde mee gemoeid is. Het is echter duidelijk dat ze niet voldoen aan de criteria van de “harde wetenschap” om als zodanig erkend te worden.

R. Montandon, *Messages de l'au-delà*¹⁰⁸ (Berichten van gene zijde), geeft ons een gelijkaardig getuigenis en laat W. Johnson, een protestants missionaris, aan het woord. Deze kende op het Mackinac Island, een eiland in het Huronmeer, de magiër Wau-chus-co. Deze indiaan vertelde aan de missionaris dat hij, volgens de gebruiken van zijn stam, op zeer jonge leeftijd door de stamoudsten verplicht werd om tien achtereenvolgende dagen te vasten. Hoe meer zijn lichaam hierbij verzwakte, hoe sterker zijn geest werd. Toen, in een visioen, omhelsde hij het hele uitgestrekte land dat aan zijn stam toebehoorde, waarna een hogere geest zich kenbaar maakte, hulp aanbood en de jonge indiaan aanspoorde om in moeilijke tijden op deze hulp ook effectief een beroep te doen. Wau-chus-co zegt dat hij gedurende zijn verdere leven bij herhaling de hulp van deze geest inriep om in de problemen van zijn stam klaar te zien - wat een vorm van onthulling of apocalyptiek is - en ze te verhelpen. De woorden die deze geest dan sprak, konden ook door anderen gehoord worden. Wau-chus-co was echter de enige die er de betekenis van begreep.

En nog dit: het lijkt tegenstrijdig om door te vasten, levenskracht te verwerven. De beide indianen willen in contact treden met de energieën en met de geesten van hun voorouders. Als het biologische lichaam voedsel ontzegd wordt, zal het fijnstoffelijke lichaam tijdens de slaap van het biologische lichaam sneller en hoger uittreden. Het wil het tekort aan levenskracht dat door te vasten ontstaat, compenseren door in uitgetreden toestand fijnstoffelijke energieën uit de kosmos op te doen. Vanuit occult standpunt gezien is dat juist de functie van de slaap. En uitgerekend om die energieën was het de indianen te doen. De overtuiging dat een mens over fijnstoffelijke lichamen beschikt komt verder nog ter sprake (9.2.2.).

Hoger mag jij niet gaan!

“Halt, hoger mag jij niet gaan” zo bevelen de beschermgeesten de jonge indiaan. G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*¹⁰⁹, merkt op dat een uitgetreden mens nooit hoger kan stijgen en kan waarnemen, dan hij zelf aan ethische hoogte bezit. Lager kan echter altijd omdat elk mens hier in de loop van zijn lange evolutie doorheen is gegaan. In de fijnstoffelijke lagere gebieden, zo stelt Van der Zeeuw, die als mantisch begaafde uit eigen ervaring spreekt, bevinden zich de meeste mensen. Niet dat ze daar persoonlijk zelf aanwezig zijn, maar wel vertonen zich daar - fijnstoffelijk - hun daden en gedachten in hun werkelijke vorm. En verder schrijft hij: “Voor

¹⁰⁸ Montandon R., *Messages de l'au-delà*, Victor Attinger, Neuchatel, 1943, 103.

¹⁰⁹ Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d. 135 en 244.

vele zielen, die zich als mens op aarde bevinden, is het aardse leven, gezien vanuit hun zielehoogte, een paradijs. Als zij erin gelukken te reïncarneren, verlaten zij een bijzonder onzalige sfeer en wordt hun leed plots heel wat draaglijker. Zij kunnen zich verbergen in hun mooi instrument, in hun stoffelijk lichaam en niemand (opm.: op sensitieven en zien(st)ers na) ziet hun demonisch verwrongen ziel.

Alleen aan hun daden zijn zij te herkennen (maar ook dan is het niet steeds eenvoudig). In tegenstelling hiermee is het aardse leven voor een geest, die uit hogere gebieden is gekomen voor zijn taak op aarde, niet erg prettig. Hij is als het ware naar een hel afgedaald, mist de liefde tot elkaar en wordt door de anderen niet begrepen. Hij heeft het dan ook zeer moeilijk en het onbewuste verlangen naar iets moois, wat hij verloren heeft, blijft hem als een onbekend heimwee achtervolgen.”

3.3.5. De Mennomonis, een indianenstam in Canada

Witte en zwarte magie

Wij staan nu stil bij een getuigenis van iemand die nog een samenleving gekend heeft waar de levenskracht centraal stond en waar men nog bewust ‘magisch’ of ‘dynamistisch’ dacht en leefde, waar men nog aandacht had voor het werken met fijnstoffelijke energieën. Niet enkel de vereenzaamde magiër of heks van heden, maar de hele gemeenschap geloofde erin. Deze sociale inslag is wel belangrijk, maar een uitsluitend sociologische verklaring van magie doet in grote mate aan de magische werkelijkheid tekort. Verwijzen we met betrekking tot het belang van deze sociale inslag bijvoorbeeld naar de Bijbel, *Marcus 6:5* waar Jezus op de sabbat het woord nam in de synagoge te Nazareth. Marcus vermeldt dat vele toehoorders zich ergerden aan Jezus, zodat hij daar geen wonderen kon verrichten, behalve enkele zieken de handen opleggen.

Onze tekst komt uit I. Bertrand, *La sorcellerie*¹¹⁰ (De hekserij). Zelf haalt steller een Gougenot des mousseaux, *Magie au XIXe siècle* (Magie in de 19de eeuw), aan, iemand die de missionaris die wij aan het woord laten, persoonlijk ontmoette.

Wreeddaardige dieren

Wij bevinden ons te midden van de Mennomonis, een indianenvolk. De missionaris zegt dat in iedere stam het opperhoofd een naam draagt: “boze

¹¹⁰ Bertrand I., *La sorcellerie*, Paris, s.d. (rond 1900), Librairie Bloud et Barral, 12.

genezer” of ‘gifmenger’. Deze werkt immers onder de ingeving van boze manitoe’s, van boze geesten. De witte magiër of de goede genezer behandelt kwalen op grond van zijn kundigheid op het gebied van planten (opm.: fytotherapie). Hij beperkt er zich toe de levenskracht, ‘la vertu’ der kruiden aan te wenden. De zwarte magiër of boze genezer echter stelt poeders, toverdrankjes en magische mengsels samen en dat uitgerekend in het stoffelijk overschot van de wreedaardigste roofdieren. Onder meer in de huid van een wilde kat of van de grijze beer, bewaart zo een magiër de ingrediënten die hem tot tovermiddel dienen. Waarom in hun stoffelijk overschot? Omdat dit overschot door contactmagie geladen is met de tot wreedheid neigende levenskrachten van roofdieren. De zwart-magiër vertoont daardoor juist veel gemakkelijker ‘roofdierlijk’ gedrag. Het soort levenskracht bepaalt mee de moraal. Om zijn ritus goed te kunnen voltrekken, verkleedt de magiër of magiërin zich. Hij of zij wil indruk maken op degenen die niet verkleed zijn. Wil hij zijn zwarte magieën uitoefenen, dan kleedt hij zich met de huiden van de wreedaardigste dieren. Hun pelzen dienen hem tot wijkledij. De boze genezer is iemand die én angst én misprijzen uitlokt. Ten andere: de indianen stellen vast dat het sterven van zo iemand bijna altijd gewelddadig en vol van onheil is. Tot hem neemt men zijn toevlucht alleen in noodsituaties. Hij geeft immers van tijd tot tijd de onbetwifelbare tekens ten beste van een macht die buitennatuurlijk is. Een kwaad bevechten, zo meent men, kan best met behulp van een ander en nog groter kwaad. Het grootste kwaad is dat in een magische strijd de sterkste zwarte tovenaar het kwaad van de zwakste zwarte tovenaar overwint.

Een magische ‘liturgie’

De missionaris vertelt: “Zodra de zwart magiër een smeekgebed tot zijn boze manitoe of zijn boze geest richt, snelt hij zijn tent binnen en sluit zich op. Mettertijd zingt hij een monotoon lied en herhaalt hij eindeloos zijn toverformules. Wanneer de magische bewerking op het punt staat te lukken, hoort men zoiets als de val van een zwaar voorwerp. Men hoort ook een bevende en stotterende stem. Tenslotte ziet men de zware en vijftien voet hoge tent overhellen. Nu eens naar links, dan weer naar rechts. Soms lijkt zij te gaan omkantelen. Op dat ogenblik spelen er zich mysterieuze gesprekken af tussen de boze genezer en de demon die aan de oproep gehoor verleent.” Hier merkt men de zeer zakelijke zin voor ‘efficiency’ bij de magiër. Hij is er zich zeer goed van bewust dat bidden en smeken effect heeft. Tot zover de achtergrond. En nu feiten.

Liefdestover

De magiër toont twee beeldjes of houten popjes. Zij heten bij de indianen 'liefdestover'. De missionaris vervolgt: "Ik was meermaals ooggetuige van de schrikbarende uitwerkingen". Zij zijn ongeveer twee duim lang en verbeelden man-en-vrouw. Zij zijn aan elkaar gesnoerd en aan de rug verbonden met een zakje uit textiel, dat volgepropt is met ingrediënten. Toen de boze genezer dit tovermiddel gebruikte om in het hart van de indiaanse vrouw erotische gevoelens op te wekken zag ik ze, gegrepen door een erotische oerdrang. Zetende als een pijl uit de boog weg om mannen in de wouden dagenlang te volgen. Daarbij heb ik het niet over een eenmalig feit. Ik betreurde bij herhaling dit hatelijke type van bezetenheid".

Het ijs doen breken

Deze uitdrukking is metonymisch voor de beheersing van alle weer. De missionaris is aan het woord. "Op het einde van de winter bracht de stam vele pelzen tot aan de oevers van de rivier. Daar werden ze in kano's geladen om er zo mee naar de eindbestemming te varen. Sommige jaren echter bleek de rivier nog behoorlijk dichtgevroren te zijn: ijs van zes tot acht voet dik. En dat terwijl men op de dooi had gerekend. De handelsader der indianen lag muurvast. Een kritiek en pijnlijk moment voor onze ongelukkige 'wilden'. (Opm.: in de eerste moderne tijden sprak "de beschaafde wereld" over andere, vooral archaische culturen, in termen van 'wilden').

Maar het werd een triomfdag voor de boze genezer", zo zegt de missionaris, en hij vervolgt: "de stam moet in zo'n omstandigheden, kiezen tussen een gewetensvol gedrag of de noodsituatie oplossen met slechte middelen. Uiteindelijk richt men zich dan toch maar tot de zwarte magiër: "Kom! Vlug! Begin eraan! En roep uw manitoe op". De doorsnee-indiaan weet dat de zwart-magiër bidt. "De man in wiens hart het nacht is, richtte zich onmiddellijk met een smeekgebed tot zijn manitoe. Indien hij verhoord wordt, dan ziet men ogenblikkelijk de storm opkomen als uit de diepten van de lucht. Men hoort een geschuifel en geloei. Het ijs breekt. De ijsbrokken worden met de stroming meegesleurd. Zij verzwinden. De rivier is bevaarbaar". Men ziet: een kwaad, de bevroren rivier die handel onmogelijk maakt, wordt tegengegaan met een groter kwaad, het raadplegen van een zwart magiër.

Tot daar het verslag van de 'liefdestover' en van "het breken van het ijs". De missionaris-ooggetuige die als Bijbels gelovige geleerd heeft niet in magieën allerhande te geloven, beschrijft wat hij ziet. We vermelden dit even om aan te tonen dat een katholiek missionaris niet zo snel geneigd zal zijn om de magieën der 'wilden' ernstig te nemen. Maar, zoals zovele

missionarissen, als zij het willen en durven bekennen, heeft onze missionaris het ondervonden. De magieën der ‘volkeren’, der ‘heidenen’, verrichten op tijd dingen die hun de schrik op het lijf jagen.

Tot zover de dynamistische zijde van deze religie, want religie is het: er zijn wezens en fijnstoffelijke energieën mee gemoeid.

De nominalistische en rationalistische visie op de werkelijkheid zal dit alles uiteraard als een dwaas bijgeloof bestempelen.

3.3.6. Na een eerste kennismaking

Tot zover een eerste kennismaking met enkele buitenbijbelse religies. Een inlevende houding doet ons wellicht aanvoelen dat er met dergelijke religies wel degelijk ‘iets’ aan de hand is. Er gaat ‘werking’ van uit. Er is ‘heiligheid’ of om het met de woorden van Bertholet (1.3.) te zeggen, “toegenomen krachtgeladenheid”, hier in de buitenbijbelse betekenis van het woord, mee gemoeid.

De wetten der fysica zijn als een schild.

Voor de nominalistische en de rationalistische zienswijze is het duidelijk: er bestaan geen onzichtbare wezens en de beïnvloeding die mensen bij zo’n trance ondergaan is zuiver psychologisch van aard. Andere culturen kunnen dan wel een andere mentaliteit en andere voorstellingen hebben, maar daar zijn natuurlijke verklaringen voor. Wie daar meer dan natuurlijke, wie daar buiten- of bovennatuurlijke verklaringen achter zoekt, die verlaagt zijn of haar denken tot een middeleeuws en voorbijgestreefd niveau en loopt eigenlijk eeuwen achter. De moderne en postmoderne mens zal zich van zo’n denkwijze duidelijk en nadrukkelijk distantiëren. De feitelijke resultaten der diverse religies zijn voor hem of haar slechts een toevallige samenloop van omstandigheden. Meer niet.

Het wordt vanuit de nominalistische zienswijze nog meer ongeloofwaardig wanneer, met betrekking tot de macumba, de mère-des-dieux bijvoorbeeld zegt dat het medium Tereshina vier liter alcohol dronk zonder hiervan enige nadelige invloed te ondervinden. Herhalen we de woorden van de mère-des-dieux: “Normaal verdraagt Tereshina dat niet, maar zij is een meisje van de god Exu en Exu wil zich steeds bedrinken”. Ook de bewering dat een medium in trance zich niet verbrandt als een brandende kaars tegen haar naakte armen wordt gehouden, wekt verbazing en ongeloof. Sterley andermaal parafraserend zou men kunnen stellen dat hier de wetten van de fysica ons omgeven als een nominalistisch schild, waarachter wij slechts waarnemen wat onze vooropstellingen ons toelaten. Deze nominalistische instelling zal

bij de verdere bespreking der diverse religies wel eens meer zwaar op de proef worden gesteld. We willen in de eerste plaats luisteren naar wat de gelovigen ons zelf te vertellen hebben. We trachten ons hierbij in te leven in hun axioma's, om slechts daarna, niet ervoor, onze conclusies te trekken.

Een autoritaire toon

Verbazend is ook dat het medium, eens in trance, niet meer zichzelf is en nadien geen enkele herinnering heeft aan wat er zich tijdens de trance heeft voorgedaan. De Bijbel definieert religie helemaal niet als een extatisch of irrationeel gedrag zoals men het vaak voorstelt. Maar blijkbaar gaat zulks niet op voor de buitenbijbelse santeria en macumba. Het gedrag van het medium is integendeel wel extatisch en irrationeel. Haar rustige zelfbezit is ver te zoeken, het eigen waarnemings- en redeneervermogen is gewoon onbestaande. Ja, het wordt een regelrechte vorm van slavernij. De Bijbelse mens die zijn religie in hoge mate logisch wil verantwoord zien, zal hier een ernstig voorbehoud maken. Zulk een religie is voor hem inderdaad als 'opium'. Beluisteren we andermaal de autoritaire toon van de mère-des-dieux: "Als een medium onze wetten niet naleeft, durf ik ze, om ze te straffen, overlaten aan de gewelddaden van haar god, die haar in twee plooit, op de grond werpt of het hoofd tegen de muur slaat". En wat hun autoritaire houding betreft, moeten de goden voor de mère-des-dieux zeker niet onderdoen, want zij vervolgt: "Ogum is de oorlogsgod. Als hij op een avond beslist om zich verschrikkelijk te gedragen, ben ik machteloos, want het is zijn natuur om vreselijk te zijn".

"Boven goed en kwaad"

Laten we met betrekking tot ethische waarden van deze religie de mère-des-dieux opnieuw aan het woord. "Maar mijn zoon, goed en kwaad zijn menselijke afspraken. Het zijn waarden die de mens in het leven geroepen heeft en die de goden naast zich neerleggen. Wij vragen de goden om voor het goede of het kwade te werken. Maar de goden situeren zich daarboven. Onze moraal gaat hen eigenlijk niet aan".

Het ontbreken van hogere waarden kan niet duidelijker verwoord worden. Niet alleen de goden hebben geen geweten, maar ook de mère-des-dieux neemt het met de ethiek niet zo nauw. Ze stelt: "wij vragen de goden om voor het goede of het kwade te werken". Dus ook opdrachten die kwaad inhouden, worden aan de goden gevraagd. "De goden situeren zich boven goed en kwaad", zo verduidelijkt ze. Men kan zich afvragen hoe men zich boven goed en kwaad kan stellen. Men kan onverschillig zijn voor elke ethische keuze, men stelt er zich dan buiten. Maar of het totaal gebrek aan ethiek een hogere

waarde zou vertegenwoordigen in het geheel van de werkelijkheid is toch hoogst onwaarschijnlijk. Wellicht voelt men hier dat de Bijbelse religie niet zonder grondige redenen spreekt van een buitennatuur, als onderscheiden van een bovennatuur waar het geweten en een gewetensvol gedrag wel belangrijke vereisten zijn.

Het lijkt wel alsof we doorheen de woorden van de *mère-des-dieux* Nietzsche aan het woord horen. In zijn *Jenseits von Gut und Böse* (Voorbij goed en kwaad), stelt hij dat er geen goed of kwaad op zich bestaat, maar dat zulks scheppingen der mensen zijn en dus slechts interpretaties van de werkelijkheid. Over mensen zonder geweten schrijft hij zelfs: “Zij bezitten de moed die alle sterke geesten bezitten, namelijk zich van hun immoraliteit bewust te zijn”. Het gaat niet alleen over immoraliteit, maar Nietzsche wil het ook nog goedpraten. Het heeft te maken met ‘moed’, en is eigen aan “sterke geesten”, zo beklemtoont hij. Wat zijn we hier ver verwijderd van de Bijbelse decaloog.

Men hoort in dit verband sommigen wel eens meer verklaren dat er geen absolute waarheid is, doch dat er slechts relatieve meningen bestaan. Een uitspraak waarmee diegenen die zo spreken hun nominalistische visie duidelijk verwoorden. Vanuit de traditionele logica luidt het antwoord hierop echter dat de algemene wetten van de logica (“wat is, is”, en “wat zo is, is zo”) een absoluutheid bezitten, waaraan men zich niet kan onttrekken. En streng logisch doorgeredeneerd is er nog wat volgt. Gesteld dat de uitspraak “er is geen waarheid” waar is, dan is er wel waarheid, namelijk deze uitspraak zelf. Men wil wat men met die zin zegt, inderdaad voor waarheid doen overkomen. Wie dus beweert dat er geen waarheid is, is duidelijk in tegenspraak met zichzelf.

De zwarte magiër

Na lezing van de tekst van pater Trilles is het ook klaar dat de Ngil, de zwart-magiër der Fang, helemaal geen ethiek kent. “Dergelijke kinderen hebben voortdurend “slechte voorbeelden” voor de ogen, leven te midden van het afzichtelijkste verderf. Ze zijn tot alle misdaden bereid. De christelijke vorming heeft op hen geen enkele vat”. Zo klaagt pater Trilles. Bij de inwijding tot Ngil wordt een bloedverwante bij herhaling verkracht, dan vermoord, gebraden en opgegeten. De overweldigende greep van de zwart-magiër op zijn slachtoffer en de diepgaande hypnotische, ja magische vernedering die zij hierbij ondergaat, maken dat na haar overlijden, haar geest letterlijk in het bezit van de magiër blijft. Ze is dan in de fijnstoffelijke wereld de uitvoerster van zijn opdrachten. Vandaar heeft hij zijn occulte macht. Tenminste, zo

stellen de Fang het, en met hen vele anderen. Trilles was vaak getuige van verbazingwekkende feiten.

We komen op zulke machtvolle prestaties nog uitgebreid terug. Als men echter weet hoe de zwart magiër zijn macht heeft verworven, is aan elke vorm van bewondering voor zijn kunnen toch een grote schaduwzijde verbonden: er kleeft bloed aan zijn handen. Zijn vorming gaat gepaard met heel wat menselijk leed. Als verzachtende omstandigheid kan men evenwel stellen dat hoe dan ook de stam moet overleven. Als het leven van het volk zelf bedreigd wordt, richt men zich in noodgevallen tot het kwaad, om een hoger goed te vrijwaren. Een kwaad, de ondergang van een volk, wordt met een ander en sterker kwaad bevochten. Dat toonde ons het verhaal van “de man in wiens hart het nacht is” bij het breken van het ijs. Dat zijn magie eveneens beslag kan leggen op het rustige zelfbezit en mensen op een autoritaire wijze kan overweldigen, begrijpen we uit het getuigenis met betrekking tot het verhaal van de liefdestover, waarbij de vrije wil van het slachtoffer, haar recht op zelfbeschikking, in een ernstige mate geweld werd aangedaan. Een steeds weerkerend gegeven bij heel wat steekproeven van deze buitenbijbelse religies is inderdaad het feit dat er nauwelijks rekening wordt gehouden met het respecteren van de vrije wil der gelovigen.

De gelaagdheid van de werkelijkheid

Het verhaal van de levensdroom der jonge indiaan illustreert de ‘gelaagdheid’ van de werkelijkheid. Hoger mocht hij niet gaan. Het is duidelijk dat “de man in wiens hart het nacht is”, zich op ethisch niveau heel wat ‘lager’ bevindt. Deze gelaagdheid zal in wat volgt nog uitvoerig ter sprake komen. Het mag door de verschillende steekproeven en getuigenissen ondertussen ook duidelijk worden dat voor de religieuze mens het wezen van een dynamistische religie een magische en occulte zijde heeft. Het mag ook duidelijk zijn dat ieder nominalisme zichzelf voor die andere wereld en zijn magie axiomatisch afsluit.

3.4. Het bovennatuurlijke niveau van werkelijkheid

Gaan we, na op het natuurlijke en buitennatuurlijke niveau te zijn ingegaan, in op het bovennatuurlijke. Deze vertegenwoordigt volgens het christendom de hoogste vorm van werkelijkheid. Het brengt ons regelrecht tot de heiligheid in zijn Bijbelse en zeer ethische betekenis, als de meest verheven grond van alle bestaan.

De Heilige Drie-eenheid

Deze staat volgens de gelovige in het centrum van het Bijbelse leven en is in alle dagelijkse zorgen hem of haar zeer nabij. Zij staat klaar - ook al vraagt de gelovige nog helemaal niets - om tussen te komen in het oplossen van problemen. Dat is de overtuiging, eigen aan de volgende bladzijden. In de Bijbel vinden we bij herhaling de uitdrukking: "God raadplegen". Het leven kan inderdaad gedefinieerd worden als een geheel van problemen, dat om een oplossing vraagt. Doch wij missen, soms op een opvallende wijze, de noodzakelijke en voldoende gegevens. God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest echter kennen onze zorgen wel. Zo zijn wij nooit alleen. Zelfs al zouden we door iedereen verlaten zijn, dan nog kunnen wij Hen rechtstreeks contacteren. Daarin ligt de kracht van het christelijk gebed.

De Bijbel logisch verstaan

De moderne en postmoderne wetenschap bestudeert de Bijbel in hoofdzaak op historische wijze. Zij past de eisen van de geschiedschrijving op zijn teksten toe. De Bijbel kan eerst en vooral ook logisch bekeken worden. 'Logica' is denkleer, de wetenschap van het juiste denken. Deze let erop of en hoe dat wat gezegd wordt, met datgene waarover het gaat, samenhangt, en of en hoe bij een gevolgtrekking, correct werd geredeneerd. Zo is de tekst hieronder over de overspelige vrouw in *Joh. 8:3/11* - historisch gezien - kan onmogelijk door Sint - Jan geschreven zijn, maar de inhoud klopt - logisch gezien - met de rest van het Johannesevangelie en met de rest van de Bijbel. Geven we de tekst.

Nu kwamen de schriftgeleerden en de farizeeën aan met een vrouw die betrapt was op echtbreuk. Ze brachten haar voor Jezus en zeiden: "Meester, deze vrouw is op heterdaad betrapt op echtbreuk. Mozes heeft ons in de wet om voorgeschreven zulke vrouwen te stenigen. Hoe staat U daar tegenover?" Met deze vraag wilden ze Hem op de proef stellen, om te zien of ze een aanklacht tegen Hem konden indienen. Maar Jezus bukte zich, om met zijn vinger op de grond te schrijven. Toen ze op een antwoord bleven aandringen, keek Hij op en zei: "Wie van u zonder zonde is, werpe de eerste steen". En weer bukte Hij zich om op de grond te schrijven. Zij echter trokken na die woorden weg, de één na de ander, te beginnen met de oudsten, zodat Hij alleen achterbleef met de vrouw daar vóór Hem. Jezus keek op en vroeg haar: "Waar zijn ze gebleven, vrouw? Heeft niemand u veroordeeld?" "Nee Heer, niemand", antwoordde ze. Waarop Jezus zei: "Ik veroordeel u ook niet. Ga nu maar, en zondig voortaan niet meer."

Grondinzichten

Het basiskoppel “vlees / geest” vormt de grondige logische samenhang van de grote massa der Bijbelse teksten. Het kwam al aan bod bij het onderscheid tussen het heilige en het profane (1.4.1). Het koppel “de poorten der hel / de heilige stad” hangt logisch samen met “vlees / geest”. Zo ook “verderf / leven”. Wie daarop let, verliest zich niet in de veelheid der Bijbelse teksten.

Zo lezen we met betrekking tot “de poorten der hel” en “de heilige stad” in *Matth. 16:18* : “Ik zeg je: jij bent Petrus; en op deze steenrots zal Ik mijn kerk bouwen, en de poorten van de hel zullen haar niet overweldigen”. En *Matth. 27:53* vermeldt na de kruisdood van Jezus en zijn nederdaling ter helle: “Toen Jezus zelf tot leven was gewekt, kwamen de doden uit de graven en gingen naar de heilige stad, waar ze aan velen verschenen”.

1 Petrus 3:18; en *2 Petrus 2:4* vatten samen: “Jezus is ter dood gebracht volgens het vlees maar eens gestorven, is Hij verrezen volgens de geest, waarna Hij aan de zielen en de geesten in de onderwereld, die eerst weigerden te geloven, de blijde boodschap bracht.” *Johannes 5: 25* verwoordt het op zijn wijze: “de ‘doden’ (opm.: zij die de goddelijke stem wel hoorden maar haar verwaarloosden) horen nu de stem van Jezus“. Dat verklaart zijn nederdaling ter helle, waar het ‘leven’ veeleer een soort van dood bestaan is dan een echt leven. Men begrijpt Christus pas ten volle juist vanuit die tegenstelling “vlees / geest”.

Het koppel “verderf / leven” is af te leiden uit *Galaten 6:7*: “Maak u niets wijs: God laat niet met zich spotten. Wat een mens zaait zal hij ook oogsten.”. Versta: de mens kan uitsluitend in de armzaligheid van “het vlees” zaaien, of hij kan zaaien “in de rijkdom van geest”. Zijn oogst zal deze keuze weerspiegelen.

De stem van God

Op een dag roept Mozes het uit: “Kon toch maar elk mens een profeet zijn, zodat ze allen deelden in Gods geest” (*Numeri 11: 29*). Welnu, eigen aan een profeet is het feit dat hij Gods stem hoort. De stem van God is vooreerst wat men “de stem van het geweten” noemt. Ze is volgens *Rom 2:14*, eigen aan alle mensen. Ze kan zich echter laten horen als een “innerlijke stem” duidelijker en klaarder dan een gewetensstem, maar met wezenlijk eenzelfde boodschap. De decaloog, de tien geboden, als volkse samenvatting van een ethische gedragscode, is het meesterstuk van de hele Bijbel en is uiteindelijk beslissend. Een gewetenloos mens heeft wel een geweten, maar verwaarloost het (*Numeri 14:22*). Daardoor verlaagt hij zich van ‘geest’ tot ‘vlees’ en,

verzwakt als hij dan is, wordt het moeilijker heel wat gevaarlijke verleidingen van deze wereld het hoofd te bieden.

Herhalen we de inhoud van de decaloog kort. De eerste drie geboden betreffen het goddelijke, de Heilige Drie-eenheid, te vereren in gedachten, woorden en daden als de basis van de cultuur. Het vierde gebod verwoordt het respect van ouders en kinderen voor elkaar. Volgen dan de geboden die de eerbied voor het leven in al zijn varianten centraal stellen (5), de seksualiteit (6,9), de eigendom (7,10) en de waarheid (8). Men zou in onze moderne en postmoderne tijd misschien geneigd zijn de waarde van deze tien geboden te relativiseren. Toch vormen ze de basis voor een wederzijds respect tussen de mensen, ook nog in onze tijd, die zo gemakkelijk met minachting over de naaste spreekt.

“God raadplegen”

Men treft deze uitdrukking meermaals uitdrukkelijk aan in de Bijbel, zowel in het oude als in het nieuw testament. Het leven kan gedefinieerd worden als een reeks problemen die moet opgelost wordt. Zulks kwam duidelijk tot uiting in de religies der buitennatuur, waarbij een probleem aan de goden werd voorgelegd met de vraag er een oplossing voor te geven. Welnu, het christendom stelt dat de Heilige Drie-eenheid, centrum van de hele Bijbel, zeer nauwkeurig ingaat op onze dagelijkse zorgen. De Vader, de Zoon, de H. Geest - zelfs indien wij niets vragen - komen daarin tussen, al was het maar omdat wij, soms op indringende wijze, de nodige en voldoende gegevens missen. Door biddend God te raadplegen, staan wij er nooit alleen voor, zelfs niet te midden van de woestijn: al zijn wij door iedereen in de steek gelaten, toch kunnen wij zonder bemiddelaar God rechtstreeks ‘raadplegen’. Deze overtuiging beheerst tenminste het christendom in zijn dynamistische opvatting.

Dynamisme

Herhalen we het andermaal. In de religiewetenschap betekent ‘dynamisme’ de stelling dat een religie in wezen een kwestie van energie, van vitale kracht is. Dunamis (Oudgrieks), in het Latijn ‘virtus’, staat voor ‘energie’. *Lucas 8:46* heeft het over ‘een kracht’ die van Jezus uitging toen hij de vrouw genas die aan bloedvloeïng leed. Sedert *Genesis 6:3* stelt de bijbel twee niveaus van energie voorop en dit volgens het koppel “vlees / geest”. De bestemming van de mens en zijn biotoop hangt wezenlijk af van dit koppel. Het gebed bevestigt zulks: in *Mat. 26: 40-41*, te Gethsémani zegt Jezus tot Petrus en de apostelen: “Kunnen jullie dan niet één uur wakker blijven met mij? Waak en bid om niet in bekoring te vallen. De geest is vurig, maar het

vlees is zwak". Kracht en gebed gaan samen, zoals ook de afwezigheid van het gebed juist tot zwakheid leidt. Via dit basiskoppel "vlees / geest" verduidelijkt Jezus zich.

De cynische rechter

Het Bijbelse leven heeft als doel het aangaan van een nieuw verbond: het ononderbroken en intiem Godscontact via het gebed. Iets wat op onze dagen wel eens opvallend achterwege blijft. In Lukas 18: 1,8 lezen we hoe Jezus ons met een parabel de noodzaak van het gebed, ja het volhardend gebed, illustreert.

Er was in een stad een rechter die God niet kende en zich aan de mensen niet stoorde. In deze stad was er ook een weduwe. Ze zocht hem op en zei: "Bezorg mij gerechtigheid tegenover mijn tegenstanders". De rechter weigerde lange tijd. Dan zei hij bij zichzelf: "Ofschoon ik God niet ken en me aan mijn medemens niet stoort, toch blijft deze weduwe me last bezorgen. Ik zal haar recht geven opdat zij mij niet langer lastigvalt".

Zo spreekt de Heer: "Als zelfs deze cynische rechter de weduwe recht verschaft, hoeveel te meer zal God dan recht laten geschieden aan hen die Hem de hele dag aanroepen? Ik zeg u dat Hij hen onmiddellijk recht zal verschaffen. Maar zal de Mensenzoon, wanneer Hij terugkomt, op aarde nog geloof vinden?"

Jezus redeneert a fortiori: "Indien reeds, om niet eindeloos door de taaie weduwe verveeld te worden, de schaamtevrije rechter een goed verleent, hoeveel te meer - uit liefde voor zijn schepselen - zal God goederen verschaffen?". Dat biddend God raadplegen een noodzaak is, heeft als verklaring het feit dat de biddende Gods 'Geest', Gods levenskracht, verwerft waardoor hij de problemen, ja, de uitdagingen die het aardse bestaan met zich meebrengt, aankan. Terwijl wie 'vlees' is, wie zonder Gods Geest, zonder Gods hoge energie leeft, uiteindelijk ondermaats blijft. Door te bidden onttrekt men levenskracht aan God, vereist om een probleem aan te kunnen.

Bijbelse mirakels

Deze kwamen reeds ter sprake (1.4.3). Een inventaris: de bijbel, het nieuwe testament, verhaalt van 32 mirakels waarvan 15 lichamelijke genezingen, betreffende de meest diverse kwalen, de 'eeuwige ellenden' der mensheid: kreupelen, hinkenden, stommen, doven, iemand met een verdorde hand. Zes bezweringen of exorcismen, dodenopwekkingen of verrijzenissen: Lazarus, de zoon van de weduwe van Naim, het dochttertje van Jairo, en Jezus' eigen opstanding. Verder zijn er de wonderen waarbij de natuur wordt

beheerst: omvorming van water in wijn, wonderbare visvangst, twee broodvermenigvuldigingen, het op het water gaan en het stillen van de storm.

Dat deze mirakels ook een magisch procesmatig karakter hebben, kan bijvoorbeeld hieruit worden afgeleid: bij de genezing van de blindgeborene (*Joh. 9/1-14*) doet Jezus welbepaalde magische, en dus krachtgeladen handelingen: tot zijn Vader bidden, op de aarde spuwen (speeksel bevat, net zoals alle lichaamssappen, de levenskracht van de eigenaar bij uitstek), slijk maken, dit op de ogen van de blinde uitwrijven, de blinde de opdracht geven zijn ogen te wassen bij de Siloévijver. *Marcus 7; 33* verhaalt dat Jezus met Zijn speeksel de tong aanraakte van een man die stom was, waardoor deze onmiddellijk daarna terug kon spreken. Denk ook aan *2 Kon. 4:8/37vv.* waar de profeet Eliseüs (Elisa) het overleden kind terug tot leven brengt. “Hij bad tot Jahweh, legde zich languit op het dode kind, oog op oog, mond op mond, handen op handen van de jongen. Zo bleef hij over hem heen gekromd totdat het vlees warm kreeg. Daarna liep hij over en weer in de woning. Hij kromde zich opnieuw over de knaap, tot zeven keer toe. De ziel van het kind kwam terug, het herleefde.” Het mag duidelijk zijn dat doorheen deze handelingen telkens levenskracht overgaat van genezer naar slachtoffer.

Zelf zegt Jezus (*Mk 16: 17/18*) dat “deze wonderen hen zullen begeleiden die hebben geloofd. In mijn naam zullen zij duivels uitdrijven. Vreemde talen zullen zij spreken. Slangen zullen zij opnemen. Al drinken zij dodelijk gif, het zal hun niet schaden. Zieken zullen zij de handen opleggen en dezen zullen genezen”. De Bijbel, *Handelingen der apostelen*, 28;5 vermeldt inderdaad dat de apostel Paulus door een slang gebeten wordt zonder hiervan enig nadelig gevolg te ondervinden. Jammer genoeg stelt Sint-Augustinus, die in 430 sterft, vast dat die begaafdheden in zijn tijd praktisch uitgestorven waren. Onze cultuur heeft blijkbaar in dat opzicht heel wat van zijn innerlijke kracht verloren.

3.5. Het natuurlijke, buitennatuurlijke en de bovennatuurlijke niveau: samengevat

Vanuit het christendom deelt men al wat werkelijk is in drie niet te scheiden maar wel te onderscheiden gebieden: het natuurlijke, het buitennatuurlijke en de bovennatuurlijke. Voor de nominalistisch ingestelde mens bestaat enkel het natuurlijke niveau. Er is niets dat deze natuur overstijgt. Er zijn helemaal geen objectieve ‘begrippen’, ‘ideeën’ of ‘wezensvormen’ ergens in een hoger gesitueerde wereld en onafhankelijk van het subjectieve denken. De mens is aan zichzelf overgelaten, hij is vrij. Doch

die vrijheid impliceert dat hij zelf zijn ethische normen moet bedenken en waarmaken.

Voor de diverse buitennatuurlijke religies bestaat het natuurlijke niveau uiteraard ook, maar dit is doordrongen van wat zich daarbuiten afspeelt. Goden, wezens, voorouders, ze staan allemaal in direct contact, in samenhang met wat zich in de natuur voordoet, ja ze zijn er oorzakelijk mee verbonden. De natuur is voor de religieuze mens niet denkbaar zonder de vele wezens der buiten- of bovennatuurnatuur. Het hele profane leven is ervan doordrongen, ja, het heeft een dimensie in het sacrale. Het ene is niet denkbaar zonder het andere. Daarvan getuigen onze steekproeven met betrekking tot een aantal buitenbijbelse religies. We vonden hierbij ook heel wat aanwijzingen dat de goden der buitenbijbelse religies niet steeds even gewetensvol handelen. De ene keer doen ze goed, de andere keer doen ze kwaad. Ze lijken het onderscheid niet steeds te kennen, of er zich niet altijd om te bekommeren. Verlenen ze gunsten aan de mensen, dan doen ze dit nauwelijks of niet zonder er iets voor in de plaats te krijgen in de vorm van één of ander offer. Dit offer bezorgt hun dan de noodzakelijke fijnstoffelijke levenskracht om een gegeven en een gevraagde tot een passende oplossing te brengen. Dit maakt dat zulke religies enerzijds aan de praktische noden van heel wat gelovigen tegemoetkomen, maar anderzijds dat ze om hun dubieuze ethiek toch enig voorbehoud vergen.

Geheel anders is dit voor de bovennatuurlijke zijde. Daar houdt Jahweh, het Opperwezen in het oude testament, of de Heilige Drie-eenheid in het nieuwe testament, zich zeer strikt aan de decaloog of de tien geboden. De Bijbelse God vraagt ook geen levenskracht in de vorm van offers, want Hij is zelf de oorsprong, de Schepper en de schenker van alle levenskracht. Wel vraagt Hij van zijn schepselen een gewetensvolle levenswandel. In die zin is er een afgrond tussen de ethiek van de Bijbel en het ontbreken of het wispelturig aanwenden van ethiek in de buitenbijbelse religies. Ook voor de christenmens is er een voortdurende band tussen de natuur en de bovennatuur. In alles wat hem in het dagelijks leven overkomt of overvalt, weet hij zich steeds gedragen door dit hogere.

Hoofdstuk 4: Mantiek en magie (I)

Nemen we aan dat er zoiets als een natuurlijk, buitennatuurlijk en bovennatuurlijk niveau bestaat, “dat ze werkelijk zijn”, in de logica spreekt men van een ‘existentie’, dan kunnen we ons vragen stellen naar hun ‘essentie’ en nagaan hoe ze werkelijk zijn, of “hoe ze zijn”. Onze vooropstellingen moeten dan zo zijn dat ze ons inderdaad toelaten om niet alleen voor de profane, maar evenzeer voor de sacrale zijde open te staan. Dat brengt ons opnieuw bij een aantal beschouwingen met betrekking tot het paranormale, waar we hier dieper willen op ingaan.

Heel wat mantisch begaafde mensen stellen dat de basis van de werkelijkheid bestaat in een soort van fijne stof. Wie deze stof op één of andere wijze ervaart, bezit het vermogen tot helderwaarneming. Wie met deze fijne stof ook nog kan werken en ze kan omvormen, is een magiër.

Meteen zijn de drie grote thema’s van dit hoofdstuk opgesomd: Wat is werkelijk (4.1.), de paranormale waarneming (4.2.), en ten slotte het thema ‘magie’ (4.3.).

4.1. Wat is werkelijk?

Een gedachte-experiment

Op de vraag wat werkelijk is, wat echt bestaat, gaan we in met volgend experiment. We kunnen bij wijze van afspraak vooropstellen dat iets bestaat enkel als we het kunnen zien. Komt iemand ons vertellen dat hij iets gehoord heeft, dan valt dit buiten onze definitie van wat wij als werkelijk beschouwen. Onze axiomatic, die beperkt is tot onze exclusief visuele waarnemingsmethode, laat ons inderdaad niet toe om wat buiten het zichtbare valt, vast te stellen. Misschien zou het na enige tijd en via indirecte waarnemingsmethoden toch mogelijk worden om bijvoorbeeld enige aanwijzingen te vinden ten gunste van het bestaan van geluiden. Mensen die beweren dat te ervaren zouden we ‘hoorders’ kunnen noemen. Ze zullen ons dan als paranormaal begaafd overkomen.

Wellicht zou niet iedereen ze aanvankelijk ernstig nemen. Aanhoudende geruchten dat geluiden ook bestaan, maken dat we onze visuele waarnemingsmethode als de enige wijze om de werkelijkheid te leren kennen, aarzelend in vraag beginnen te stellen. En geleidelijk, na heel wat aanwijzingen, na woord en wederwoord, na stevige emotionele discussies, dwingen de omstandigheden ons om onze axioma’s te herzien. We maken dan, breeddenkend als we menen te zijn, een andere en naar onze normen

uiterst ruime afspraak: niet alleen geluiden, maar alles wat we met om het even welke der vijf zintuigen ervaren, heeft werkelijkheidswaarde en is dus 'iets'. We maken ons sterk dat we nu alles wat "waar is" echt bereiken en dat we zo eindelijk alle werkelijkheid vatten. Niets, maar dan ook niets valt buiten deze waarneming, zo menen we. We verheugen er ons op dat wij de initiatiefnemers én de getuigen zijn van zulk een grote omwenteling in onze kennis. Met een zekere tevredenheid bouwen we geleidelijk een heel stevig en gefundeerd beeld op van de werkelijkheid. De algemene bijval waarmee dit wereldbeeld door de onderzoekende gemeenschap ontvangen en bij herhaling bevestigd wordt, sterkt ons voortdurend in onze overtuiging dat onze vooropstellingen wel degelijk de juiste zijn. En wie daar nog kritiek op heeft, zo stellen we zelfzeker, die is echt niet van deze wereld.

En wat blijkt? Sommigen durven inderdaad onze bevindingen in vraag stellen. Want elk zintuig, zo beweren ze, laat slechts dat deel van wat bestaat kennen, waarop het afgestemd is. Maar dat met onze vijf zintuigen alle, maar dan ook alle werkelijkheid gevat wordt, blijft zeer de vraag. Het is een onbewezen veronderstelling. Want stel dat sommige mensen inderdaad een ons nog onbekend zintuig meer zouden hebben? Wat zouden ze dan waarnemen? Zouden ze dan ook nog andere aspecten van wat ook 'werkelijk' is, vaststellen? Dat brengt ons weer bij een vorm van paranormale waarneming. En de ellende is dat we dan opnieuw onze toch al zo ruime vooropstellingen in vraag moeten stellen. Het lijkt wel of een mens zijn zo moeizaam verworven zekerheden andermaal moet prijsgeven. Gemakkelijk is anders.

Fridtjof Nansen, de bekende poolreiziger, *Onder de Eskimo's*¹¹¹, schrijft over de opvatting der Innuït: "De ziel is slechts zichtbaar voor een bepaald zintuig, dat alleen mensen met bijzondere gaven bezitten". Daar staan we dan met onze vijf zintuigen. En Nansen is verre van de enige die dat vermeldt. Zovele andere culturen getuigen eveneens van een extra zintuig. Ook heel wat mensen in onze eigen cultuur, tenminste als ze recht van spreken krijgen en niet vrezen belachelijk gemaakt te worden, beweren ooit in hun leven een indringende paranormale ervaring te hebben gehad.

Een sluitend en stevig gefundeerd antwoord op 'wat werkelijk is', lijkt inderdaad verre van eenvoudig. De werkelijkheid mag dan al gegeven zijn, ze ten volle recht doen en ze laten zijn wat ze echt is, blijft een hele opgave.

¹¹¹ Nansen F., *Onder de Eskimo's*, Amsterdam, Scheltens en Giltay, 1915, 158.

Het spectrum

Illustreerem we wat werkelijk is met wat men in de natuurkunde het “elektromagnetisch spectrum” noemt. Afhankelijk van de frequentie der golven spreekt men achtereenvolgens van geluidsgolven, radiogolven, radargolven, infrarode straling, zichtbaar licht, ultraviolette straling, röntgen- en gammastraling. Zo zijn golven met een golflengte tussen 100 000 meter en 1 000 000 meter hoorbaar voor het menselijke gehoor. Golven met een lengte tussen 280 en 780 nanometer - 1 nanometer is één miljardste van een meter - tonen zich in het zichtbare licht als de kleuren van de regenboog: van rood (780 nanometer), over oranje, geel, groen, indigo tot violet (380 nanometer). Andere golflengtes zijn niet direct waarneembaar maar kunnen via diverse meetinstrumenten aangetoond worden. En misschien bedenkt de mens nog ooit instrumenten die de grenzen van onze waarneming verruimen, zodat het bestaan van nog grotere en nog kleinere golflengten kan aangetoond worden.

Zouden we nu vooropstellen dat enkel datgene werkelijk is wat onze zintuigen ons rechtstreeks vertellen, dan zou van het zo omvangrijke elektromagnetische spectrum slechts een uiterst klein deeltje, enkel het zichtbare en het hoorbare, worden waargenomen. Met onze klassieke zintuigen bereiken we duidelijk niet ‘alle’ werkelijkheid.

De krant *Le temps* van 2 mei 2012, 35, schrijft dat een aantal foto's van nevels en sterrenstelsels, genomen door de Hubbletelescoop, inderdaad verbazend zijn. Toch zijn ze slechts ‘echt’ tot op een zekere hoogte. De wijze van hun inkleuring is het resultaat van onderlinge afspraken, gemaakt om ruimteobjecten weer te geven. De vorm waarmee deze nevels zich tonen heeft dan weer te maken met de techniek die gebruikt wordt om ze waar te nemen. Zo zien we de Krabnevel in de vorm van een klok als hij gefotografeerd wordt met x-stralen, als een onregelmatige vorm bij een gewone optische waarneming en als een zeer grillig patroon doorheen een infraroodkijker. Dit illustreert dat het antwoord op de vraag “wat is werkelijk?” niet zo eenvoudig is. Wat zich toont, wordt mee bepaald door de wijze van waarneming of de aangewende techniek, én de erbij horende theorie.

De hele werkelijkheid

Nemen we nog een voorbeeld. We scheppen met een net in de zee. We spreken af dat enkel wat we hierin vinden, ‘bestaat’. Maar dan is zo een bestaan afhankelijk van de grootte van de mazen van het net. Hoe groter de mazen, hoe minder ‘werkelijkheid’ we aantreffen en hoe kleiner de mazen, hoe meer we doordringen in ‘alles wat hoe dan ook bestaat’.

Uiteindelijk zouden we onze vooropstellingen zo kunnen uitbreiden dat we een schepnet zonder mazen gebruiken, zodat niets ons nog ontglipt. Zulk een erg ruime definitie van wat werkelijk is, vinden we juist in de zijnsleer, die het heeft over “het zijn” van alle dingen. Daar omvat ons ‘net’ de hele werkelijkheid. Een wens, een droom, een onzinnige bewering, een gedachte, een lege verzameling... van elk afzonderlijk kunnen we zeggen dat het iets ‘is’ en daarom is het volgens de zijnsleer “een werkelijkheid”. Het object der ontologie – ontologie is een andere naam voor ‘zijnsleer’- kent inderdaad geen beperkingen.

Het brengt ons op een manier weer bij de ABC-theorie (2.2.). A staat hierbij voor het geheel van de werkelijkheid. De ‘B’ bevat onze vooropstellingen en C tenslotte is dat deel van de gehele werkelijkheid dat zich onder die voorwaarden toont. Zo stelde ook Sterly het: “Onze voorstellingen omgeven ons als een schild waarachter wij enkel waarnemen wat wij met onze moderne, westerse rede kunnen verklaren”. Onze axioma’s beïnvloeden onze waarneming. Nog anders gezegd: Andere axioma’s trekken geleidelijk andere aspecten van de werkelijkheid bloot. Eens gevormde vooropstellingen van de werkelijkheid leiden een hardnekkig en weinig soepel leven. Maar de eis is ook niet min: een levensvisie onderzoeken op haar werkelijkheidswaarde, eventueel onze visie aanpassen. De ideale situatie zou zijn dat onze B van dien aard is, dat C weerspiegelt wat in A gegeven is. We spraken al eerder van de spiegelmens (2.3.). Zo stemt het beeld dat we van de werkelijkheid hebben, overeen met die werkelijkheid zelf.

Hoe werkelijk is wetenschap?

Verwijzend naar het voorbeeld van het schepnet, kunnen we de vraag “hoe werkelijk is wetenschap?” enigszins herschrijven als: “Wat zijn de mazen van het net der wetenschap?” Anders gezegd: wanneer is iets wetenschappelijk, of wat zijn de vooropstellingen van de wetenschap? Zo moet wetenschap bijvoorbeeld vatbaar zijn voor onderzoek door “de onderzoeksgemeenschap”. Wetenschappelijk onderzoek is bij voorkeur voor herhaling vatbaar. Een fenomeen krijgt een wetenschappelijke status als andere onderzoekers in identieke omstandigheden tot identieke besluiten komen. Deze strenge criteria maken dat datgene wat wetenschappelijke erkenning heeft, degelijk en stevig gefundeerd is en waar men kan op voortbouwen. Het mag echter duidelijk zijn dat haar terrein dan niet de hele werkelijkheid omvat, maar slechts dat deel van al wat ‘is’ dat niet door haar mazen glipt en aan haar vooropstellingen beantwoordt. Wetenschap die dat erkent, zo stelden we (1.4.1.), is zich bewust van haar methodische grenzen

en beperkingen. Men zegt dat zulk een houding strookt met een echt wetenschappelijke geest.

Een vorm van 'wetenschap' die enkel - let op het exclusieve - bestaansrecht geeft aan wat aan haar axioma's beantwoordt, moet eerst bewijzen dat ze met haar begrensde vooropstellingen inderdaad de hele werkelijkheid omvat. Met andere woorden: ze moet dan kunnen aantonen dat haar natuurwetenschappelijk model het enige is en dat het alle werkelijkheid insluit. Maar hoe zoiets bewijzen? Hoe op een natuurwetenschappelijke wijze aantonen dat de natuurwetenschap de enig geldige vorm van kennen bezit? Dat lijkt wel een kringredenering: wat te bewijzen is wordt reeds als gekend vooropgesteld.

Onze traditionele zintuigen informeren ons over dat deel van de werkelijkheid waarop ze elk afzonderlijk zijn afgestemd. Maar waarop kunnen we steunen om te beweren dat al die delen samen de totaliteit van de werkelijkheid omvatten en er niets buiten valt? Dat vereist een gezichtspunt dat dat van onze zintuigen overstijgt. Ieder 'bewijs' dat enkel op onze zintuiglijke waarnemingen steunt, is dan ook ontoereikend. Wie vooraf axiomatisch stelt dat onze zintuigen alle werkelijkheid vatten, besluit uiteraard dat er buiten onze zintuiglijke kennis geen werkelijkheid meer te vinden is. Maar dat is denken in een kringetje. Het lijkt klaar dat met eindige axioma's de oneindigheid niet te vatten is.

Men hoort het bij herhaling: één of andere wetenschapper spreekt zich uit over een merkwaardige genezing of een paranormaal gebeuren en verklaart onomwonden dat het niet wetenschappelijk is. Hierin heeft hij uiteraard gelijk. Maar dat is niet het laatste woord dat er kan van gezegd worden. De echte vraag is of wetenschap alle werkelijkheid omsluit: gij, wetenschapper, bewijs eerst dat uw model van wetenschap het enige model is dat werkelijkheid en alle werkelijkheid bereikt, inclusief het paranormale. Zolang dat bewijs niet geleverd is, is uw uitspraak niet meer dan een mening, naast andere.

Wetenschap omvat niet alles.

Welk wetenschappelijk bewijs kan een natuuronderzoeker bijvoorbeeld voorleggen om aan te tonen dat zijn of haar partner hem of haar graag ziet? En toch is dat het fundament van een goede relatie. Onze meeste bestaanszekerheden zijn van niet-wetenschappelijke aard. Zo kan een kind opgroeien met de overtuiging dat zijn ouders hem graag zien en dat zijn vader en zijn moeder van elkaar houden, zonder dat dit op een echt

wetenschappelijke wijze kan bewezen worden. Hoe bewijzen dat men met natuurwetenschappelijke middelen kan oordelen of God en de ziel bestaan, of dat mantische getuigenissen al of niet waar zijn?

Als een wetenschapper beweert dat mantiek op geen wetenschappelijke grond steunt, dan heeft hij overschot van gelijk. Mantiek heeft inderdaad geen wetenschappelijke pretenties en kan ook niet aan de axiomatic der wetenschap voldoen. Als een wetenschapper echter beweert dat mantiek niet bestaat omdat het geen wetenschappelijke grond heeft, maakt hij een methodische fout. Wetenschap oordeelt of iets al of niet wetenschappelijk is, of het aan de axiomatic van de wetenschap voldoet. Niet of het in het geheel van de werkelijkheid al of niet bestaat. Spreekt de wetenschap toch een ontologisch oordeel uit, dan maakt ze een irreële sprong en vervalt ze in een ideologie, in 'een methode' die zich ten onrechte als de enige geldige waant. Kortom: wetenschap is uiterst precies maar beperkt. Ze omvat niet de hele werkelijkheid maar slechts een deel.

Lezen wij A. Chalmers, (1939/...), Brits filosoof, *Wat heet wetenschap*¹¹², (*De wetenschap is niet noodzakelijk superieur aan andere gebieden*). Hij heeft het daar over de wetenschapsleer van de Oostenrijkse filosoof en wetenschapstheoreticus P. Feyerabend (1924/1994). Deze klaagt er terecht over dat verdedigers van de wetenschap van oordeel zijn dat wetenschap superieur is aan andere vormen van kennis, zonder die andere vormen voldoende te onderzoeken. Het oppervlakkigste onderzoek en de meest ondegelijke argumenten worden als een voldoende reden geduid om er niet te moeten op ingaan. Volgens Feyerabend kan magie, bijvoorbeeld in de vorm van astrologie of voodoo, evengoed geldige kennis bevatten. Hij stelt dat wetenschappelijke kennis niet noodzakelijk degelijker is dan niet-wetenschappelijke kennis.

Het hangt er dan uiteraard van af hoe men wetenschap definieert - breed of eng - om te beweren dat magie er al of niet bij hoort. Volgens de wetenschappelijke axiomatic, hierboven aangehaald, is magie duidelijk geen wetenschap in de strikte zin.

George Sarton, (1884/1956) Belgisch scheikundige en wetenschapstheoreticus met wereldfaam en auteur van *The history of the sciences* (De geschiedenis der wetenschappen), stelt zoals al gezegd (2.2.), bij het nagaan van Galilei's biografie vast dat deze grote baanbreker der moderne wetenschap weigerde de invloed van de maan op de getijden zelfs

¹¹² Chalmers A., *Wat heet wetenschap*, Meppel / Amsterdam, 1981-1, 170 / 173.

maar te onderzoeken. En dit uit vrees dat men de astrologie, die hij had afgewezen, daardoor zou kunnen bevestigen. Waarop Sarton: “Zoiets is geen haar beter dan bijgeloof”. Zoals bekend worden de getijden wel degelijk veroorzaakt door de stand van de maan.

K. Hübner, *Die Wahrheit des Mythos*¹¹³ (De waarheid van de mythe), schrijft: “De moderne wetenschap is niet de meerdere van de mythe, noch op het gebied van waarheidsgehalte, noch op het gebied van rationaliteit. (Opm.: de term ‘mythe’ betekent hier een sacraal verhaal met werkelijkheidswaarde, en dit met betrekking tot religie, magie of mystiek. We komen er nog op terug in 5.1.2.). Beiden vertrekken van vooropstellingen die even onbewijsbaar zijn. De mythe is even logisch samenhangend als het wereldbeeld van de wetenschap. Het verklaringsvermogen van de mythe is zelfs nog meer holistisch, meer omvattend dan dat van de moderne wetenschap. De mythe kan ook zogezegde toevallige gebeurtenissen verklaren, dankzij een beroep op ‘occulte’ verborgen gebeurtenissen”. De mythe zegt esoterisch, slechts voor ingewijden bestemd, wat alleen door hen gevaarloos kan aanhoord worden.

Pater Damiaan

In de marge van de heiligverklaring van Pater Damiaan beweerde een kankerpatiënte spontaan te zijn genezen na gebeden tot hem te hebben gericht. Een medisch wetenschapper verklaarde op tv in dit verband dat het wetenschappelijk gezien onzin is dat bidden tot genezing zou kunnen leiden en dat een bewering in die zin in elk medisch tijdschrift zal geweerd worden.

Weer gelden dezelfde opmerkingen als hierboven. Gezien de uiterst strenge axioma's van de wetenschap is die uitspraak juist. De vooropstellingen der wetenschap laten inderdaad niet toe om oorzakelijk van het zeggen van gebeden tot een genezing te besluiten. De echte vraag is weer of de genezing hiermee in het geheel van de werkelijkheid dan maar moet ontkend worden. Indien de wetenschap dat zou doen, dan moet zij het sluitende wetenschappelijke bewijs leveren dat het ook buiten het domein der wetenschap onmogelijk is. Dat bewijs is tot op heden niet geleverd. De mogelijkheid dat er andere dan wetenschappelijke factoren aan het werk zijn, is dus niet bij voorbaat uitgesloten.

*Test gezondheid*¹¹⁴ schrijft over “gebed en gezondheid” het volgende: “In de medische nieuwtjes van vorig nummer hebben we een Amerikaans

¹¹³ Hübner K., *Die Wahrheit des Mythos*, München, 1985.

¹¹⁴ *Test gezondheid*, nummer 37 van juni-juli 2000, een uitgave van test-aankoop, Brussel, 39.

onderzoek samengevat, waaruit zou moeten blijken dat bidden voor een zieke bijdraagt tot zijn herstel, zelfs als die zieke niet weet dat er iemand voor hem bidt. We kregen een aantal reacties van lezers die vinden dat wij in bijgeloof terugvallen en die ons een gebrek aan kritische zin verwijten.” Ook Professor Verraes (universiteit Gent) stelt dat men op grond van zeer redelijke argumenten kan betwisten dat deze Amerikaanse studie ook maar iets bewijst. Deze “zeer redelijke argumenten” worden in *Test gezondheid* niet vermeld. Het mag duidelijk zijn dat een nominalistische visie op de werkelijkheid niet anders kan dan een verband tussen “bidden en herstel”, als bijgeloof en als een gebrek aan kritische zin bestempelen.

Ook in de krant *De standaard*¹¹⁵ (5/11/2012) lezen we een gelijkaardig verhaal. Naar aanleiding van een dispuut met één van haar medewerkers stelt de katholieke universiteit Leuven: “Wie aan een universiteit werkt, moet de standaarden van het wetenschappelijk werk onderschrijven. Wie een website beheert waarop staat dat je van een congenitale hartafwijking kunt genezen door handoplegging, hoort niet thuis aan een wetenschappelijke instelling.”

Gezien haar axiomatic kan de wetenschap niet anders dan het onwetenschappelijke karakter van een handoplegging benadrukken. Maar dat neemt niet weg dat andere dan wetenschappelijke factoren aan het werk kunnen zijn. Hoe kan wetenschap een oordeel vellen over processen die buiten haar vooropstellingen en buiten haar domein liggen? Doet zij dat toch, dan overschrijdt ze haar grenzen en wordt ze een ideologie. In haar axiomatic doorgeredeneerd, zou dat betekenen dat al het paranormale, alle religieuze krachtwerkingen, alle handopleggingen en alle magie gewoon ontkend worden. Wat blijft er van Jezus' mirakels, van zijn lijden en dood, zijn nederdaling ter helle, zijn verrijzenis en hemelvaart nog over indien ook hier de standaarden van wetenschappelijk werk moeten onderschreven worden? Wat rest er dan van de vele getuigenissen van de magieën der volkeren?

Menig gelovige zal zeggen dat dan datgene wat nog rest aan 'religie' niet meer is dan een psychologisch en sociologisch en folkloristisch gebeuren zonder ook maar het minste contact met een hogere werkelijkheid. Heel wat patristische en scholastische denkers zullen het dan hebben over een verraad en een contradictie: zij zullen in hoge mate betreuren dat het juist een katholieke universiteit is die het christelijke denken op een ernstige wijze

¹¹⁵ Zie http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20121104_00357623

ontkracht. En wellicht zullen zij veel liever verwijzen naar *Mattheus 7:15/20* waar de evangelist het heeft over het enige beginsel der logica dat Jezus aanbevolen heeft: “Aan hun vruchten zult gij ze kennen”. Laten we wie beweert de handen te kunnen opleggen, rustig zijn of haar werk doen, en oordelen we daarna en in functie van de bereikte resultaten.

Met een wereldbeeld dat ruimte laat voor een hylisch pluralisme en een dynamistische levensopvatting worden de grenzen der harde wetenschap in ruime mate overschreden. Voor onze Westerse cultuur blijft het in vraag stellen van haar al te materialistische vooropstellingen echter een zeer zware opgave.

Falsificatie

Karl Popper, (1902/1994), de befaamde wetenschapstheoreticus, gelooft veel meer in falsificatie, in een toetsing met negatief resultaat, dan in verificatie. In zijn *Logik der Forschung*¹¹⁶ (Logica van het onderzoek), schrijft hij dat de natuurwetenschappen niet uit een stellig en zeker weten bestaan, maar uit gedurfde hypothesen. Zijn stelling: “Indien een bewering ‘falsificeerbaar’ of op haar zwakke punten weerlegbaar is, dan is zij wetenschappelijk”. De term ‘falsificeerbaar’ betekent niet ‘vervalsbaar’ maar ‘weerlegbaar’. De wetenschap is nooit méér dan de wetenschap van een ogenblik. Tien jaar geleden was ze niet wat ze nu is en binnen tien jaar zal ze er weer anders uitzien dan nu. Zij wordt herleid tot enerzijds theorieën die aan kritiek sterke weerstand bieden en na verloop van tijd betere benaderingen van de waarheid zijn dan andere, en anderzijds tot de verslagen van de toetsingen van die theorieën. Hier wordt de zekerheidsgraad herleid tot een kritisch minimum.

Iedere falsificatie, ieder bewijs dat toont dat een vooropstelling fout was, kan ook beschouwd worden als vooruitgang op het gebied van kennis. Men weet tenminste hoe men het voortaan niet moet aanpakken. In tegenstelling tot het klassieke rationele triomfalisme dat meende alles te kunnen bewijzen, is men zich nu veel meer bewust van een ‘fallibilisme’, van een feilbaarheid.

Ook C.S. Peirce, (2.3.) was zich hiervan bewust. Vandaar dat hij als hoofdkenmerk van wetenschappelijkheid een “external permanency”, een uitwendige, een buiten en onafhankelijk van onze mening gesitueerde duurzaamheid, vermeldde. Discussie, ja, toetsing, met weerlegging ook, maar “in the long run”, op de lange duur, dringt de objectieve werkelijkheid door.

¹¹⁶ Popper K., *Logik der Forschung*, Tübingen, 1924, New York, 1962.

Illustreer we het belang der falsificatie met volgend merkwaardig bericht. In de loop van 1990 wijdt *The New England Journal Of Medecine* een artikel over hydergine. Tot augustus 1990 was hydergine het elfde meest voorgeschreven geneesmiddelen ter wereld. Het was twintig jaar lang in de handel. In de VSA was het zelfs het enig toegestane geneesmiddelen voor Alzheimerpatiënten bij wie het een aantal symptomen (o.m. geheugenverlies) moest tegengaan.

Nadat het zo lang in gebruik was, werd het bij tachtig proefpersonen getoetst. Een groep kreeg hydergine toegediend, een andere groep kreeg een placebo. Noch artsen noch patiënten wisten wie wat gekregen had. Dan bleek dat degenen die hydergine gekregen hadden, sneller aftakelden dan degenen die men een placebo had toegediend. Voor de onderzoekers van de medische faculteit van The University of Colorado was de uitslag een puur raadsel: twintig jaar lang dienen artsen hydergine toe zonder blijkbaar op de ‘falsificatie’ of liever de ‘falsificaties’ (meervoud) te letten in het geloof dat het geneesmiddel ‘werkt’. Men begrijpt niet hoe de firma de toetsingen heeft doorgevoerd vooraleer hydergine op de markt te brengen. Niet zonder de propaganda bij de artsen, - propaganda die blijkbaar alleen deed letten op de ‘verificaties’ en de ‘falsificaties’ verwaarloosde. Een voorval als dat met de hydergine toont aan dat Karl Popper ‘s falsificationisme op feiten steunt.

Ketters!

In het hoofdstuk met betrekking tot de vooropstellingen (2.3.) vermeldde we het verregaande onbegrip dat sommige wetenschappers ondervonden bij hun wetenschappelijke arbeid. Ook in die middens reageert men niet steeds met uitwendige duurzaamheid, maar denkt men wel eens rechtzinnig, eigenzinnig of voorkeursgezind.

Verwijzen we bijvoorbeeld naar J. Margolis, *Ces savants excommuniés*¹¹⁷ (De uitgesloten geleerden). Beperken we ons tot een steekproef uit een vertaling van een artikel, verschenen in de *Sunday Times*.

“Voordat men hun theorie aanvaardde, werden L. Pasteur (1822/1895), de stichter van de microbiologie, en A. Einstein (1879/1955), bekend om zijn relativiteitstheorie, als “gevaarlijke afwijkingen” afgedaan. Toen de uitvinder Th. Edison (1847/1931) zijn elektrische lamp toonde, werd hij van ‘mystification’ (misleiding) beschuldigd. De gebroeders Wilbur (1867/1912)

¹¹⁷ Margolis J., *Ces savants excommuniés*, in: *Courrier international* 195 (28.07.1994), 34.

en Orville (1871/1948) Wright, die met een zelfgebouwd vliegtuigje voor het eerst in de geschiedenis een gemotoriseerde vlucht hadden gemaakt, werden twee jaar lang niet eens geloofd “want de wetenschap had uitgemaakt dat een machine, indien zij zwaarder weegt dan de lucht, onmogelijk kan vliegen”. Toen de aardkundige Alfred Wegener (1880 /1930), de theorie over de ‘drift’ der vaste landen, de beweging die de continenten ten opzichte van elkaar maken, voordroeg, werd hij belachelijk gemaakt.” Tot zover The Sunday Times.

De krant *De standaard*¹¹⁸ van 6 november 2013 staat stil bij de door Steven Claes ontdekte nieuwe gewrichtsband in de knie. In een artikel getiteld: “Hoe hebben ze hier zolang naast kunnen kijken?” zegt Claes hierover: “Aanvankelijk kregen we onze vondst lastig verkocht, zeker niet aan het establishment. De grote orthopedische bladen wilden ons onderzoeksverslag tot onze frustratie niet publiceren. Toen hebben we de trucs van de sociale media gebruikt en een video gepost ...”. Een bekende figuur uit de voetbalwereld zei ooit dat iets maar ‘echt’ is wanneer het op tv is geweest. Blijkbaar gaan sommigen die tot het establishment behoren pas echt in op een onderzoeksverslag wanneer ze er van buitenaf toe gedwongen worden. En iedereen kan voor zichzelf dit lijstje met vele voorbeelden verder aanvullen.

In een door T. Edwards ontworpen tv-reeks ‘*Heretic*’ (BBC 2) werd de vraag gesteld: “Hoe behoren geëerbiedigde wetenschappelijke instellingen te reageren wanneer befaamde wetenschappers revolutionaire theorieën verdedigen?” De reeks toont zes ‘kettters’ (‘heretics’) die per toeval een nieuwe waarheid ontdekten die haaks stond op de gevestigde wetenschappelijke meningen. Deze ‘kettters’ werden daardoor uit dat milieu gestoten.

J. Maddox, fysicus en hoofdredacteur van het tijdschrift *Nature*, reageert als volgt: “Ruprecht Sheldrake, die in zijn *A New Science of Life* (Een nieuwe wetenschap van het leven), de morfogenetische velden als hypothese voordroeg, vervangt wetenschap door magie. Zoiets mag met dezelfde termen veroordeeld worden als de termen die de pausen gebruikten bij de veroordeling van Galilei, en wel om dezelfde redenen: het is ketterij”.

En L. Wolpert, prof medische biologie, zegt: “Het is een absurde reeks! De wijze waarop de uitzendingen voorgedragen werden, doen mij uitzinnig van woede worden. Ik heb mij categoriek tegen deze reeks verzet.”.

¹¹⁸ De standaard, 6 november 2013, 30.

Het komt meer dan verbazend over zo een taal te horen. Maar het verraadt een mentaliteit bij “degenen die het weten” in wetenschappelijke middens. Het is alsof een Maddox nog niets verder gevorderd is sinds Galilei’s veroordeling. Merken we nog op: Maddox beklemtoont zelf duidelijk dat Sheldrake zijn begrip “morfogenetisch veld” nog maar als een hypothese voordraagt, dit is als een nog niet gevestigde waarheid. Het begrip “morfogenetisch veld” houdt in wat volgt. Eens dat ergens op aarde een biologisch wezen een grens kon overschrijden en iets nieuws invoerde, stelt men vast dat op andere plaatsen in de wereld wezens van dezelfde soort, eenzelfde overschrijding gemakkelijker vertonen en dit zonder direct fysisch contact met het baanbrekend wezen. Concreet: als proefdieren in Toronto er een bepaalde tijd over doen om iets nieuws te leren, dan doen gelijkaardige proefdieren in Sydney er nadien minder lang over om hetzelfde te leren. Het feit dat het nog slechts om een hypothese ging, had Maddox toch wel tot voorzichtigheid moeten aanzetten.

Behoort men aan paranormale fenomenen te geloven?

Indien, binnen de wereld der wetenschappers en denkers, één ding felomstreden is, dan is het uitgerekend de paranormale ‘wetenschap’. Men zegt vaak ‘parapsychologie’; veel beter is echter te spreken van ‘paranormologie’, want paranormale fenomenen zijn parafysicaal, para-chemisch, parabiologisch, parapsychologisch, parasociologisch, enz.

Men kan vooropstellen dat alleen de experimentele methode zoals zij zich in de natuurwetenschap heeft ontwikkeld, de enige geldige manier van kennisverwerving is. Wil men zo paranormale fenomenen bestuderen, dan gaat men niet uit van die fenomenen zelf, maar van een natuurwetenschappelijke axiomatic die daar niet is op afgestemd. Dan heeft men uiteraard ook geen contact met het niet-wetenschappelijke, paranormaal te bestuderen object. Maar hoe kan men zinvolle uitspraken doen over datgene wat men niet kent en eigenlijk ook niet wenst te onderzoeken?

Wij halen één tekst aan tussen uiterst vele. “Behoort men aan paranormale fenomenen te geloven?” Om eens en voorgoed de zaak op te klaren, vermenigvuldigen wetenschappers van alle landen experimenten zonder enig vooroordeel. Maar zij hebben nog nooit ook maar de minste buitennatuurlijke werkelijkheid vastgesteld, en dit ondanks hun openheid van geest.” Aan het woord is: *Science et vie* 959 (1997: augustus), 56. Het nummer is overigens een speciaal nummer: *Paranormal. La grande explosion*

(*enquête aux frontières de la science*) (Het paranormale. De grote explosie (onderzoek aan de grenzen van de wetenschap)). Het tijdschrift geeft toe dat het paranormale sinds enkele decennia een zeer groot succes kent. Vooral New Age (Nieuw Tijdperk; zie 3.1.) moet het natuurlijk ontgelden: New Age is een strekking die zich afzet tegen een al te materialistisch en rationalistisch wereldbeeld en een aantal oude filosofieën opnieuw wil invoeren. Deze 'nieuwe religie' - zonder kerk - wordt gekenmerkt door de gedachte dat geest, lichaam, materie, de aarde en het heelal één enkele 'Entité' - vertalen wij door 'werkelijkheid' - uitmaken.

Het is overduidelijk dat het absolute oordeel van *Science et vie*, dat hierboven over het paranormale gevelde wordt, enkel steunt op modellen van natuur-, geestes- of menswetenschappelijke aard die niet opgewassen zijn tegen het paranormale object dat zij bestuderen. Met andere woorden: de criteria, die een aantal wetenschappers aanwendt om te kunnen oordelen over het werkelijkheidskarakter van het paranormale, zijn zodanig dat eigenlijk nooit ook maar het kleinste paranormale fenomeen als paranormaal kan doorkomen. De experimenten zijn zo opgezet dat zij de axiomatic van de feitelijke, gevestigde wetenschap enkel bevestigen.

Een fictieve dialoog

Een gelovige (G.), is in gesprek met een wetenschapper (W.)

G. - Jij bent wetenschappelijk ingesteld?

W. - Inderdaad, mij maak je niets wijs, ik houd van harde evidenties.

G. - En geeft wetenschap die zekerheden?

W. - Wees daar maar van overtuigd.

G. - Hoe ga je dan te werk?

W. - Ik ga de feiten na, dan stel ik hypothesen voorop en die tracht ik te bewijzen.

G. - Je gelooft dus dat alles wat zich voordoet een reden heeft?

W. - Zo is het: alles heeft zijn voldoende reden.

G. - Waarom zeg je zoiets?

W. - Omdat het zo is.

G. - Hoe weet je dat dan?

W. - Door het redenaxioma zelf, dat zegt dat alles een reden heeft.

G. - Wat is je voldoende reden om op dat axioma te steunen?

W. - Ja, weer dat axioma.

G. - Je neemt het dus aan zonder het te kunnen bewijzen?

W. - Eigenlijk wel, het is ook een axioma, een vooropstelling. Zoiets bewijs je niet. Het spreekt voor zich.

G. - Ik begrijp het. Om dat redenaxioma te bewijzen zou je er al een

beroep moeten op doen.

W. - Zo is het.

G. - Een cirkelredenering dus?

W. - Ja eigenlijk wel, een beetje zoals een hond die achter zijn staart loopt.

G. - Je neemt dus aan, je gelooft bij wijze van spreken, dat het axioma evident is?

W. - Ja, eigenlijk wel.

G. - Maar dan is je overtuiging gebaseerd op een geloof?

W. - Ja, nu je het zegt. Zo kun je dat wel stellen.

G. - Je kunt je uitgangspunt dus niet echt wetenschappelijk bewijzen?

W. - Neen, niet echt.

G. - Wel, mijn religieuze overtuiging is ook gebaseerd op geloof. Ik kan dat evenmin wetenschappelijk aantonen.

W. - Daar zeg je me wat! Hoe ga je dan te werk?

G. - Wel, ik ga de feiten na, dan stel ik hypothesen voorop en die tracht ik te bewijzen.

Tot zover deze fictieve dialoog. Beiden, zowel de wetenschapper als de gelovige, gaan hier de feiten na, stellen hypothesen voorop en trachten die te bewijzen. Hun beider methode doet een beroep op logisch redeneren en is dus rationeel. Toch is er een verschil. De wetenschapper wil een bewijs met streng wetenschappelijke en algemene geldigheid. Dit is uiteraard een ideaal, maar niet steeds bereikbaar. Experimentele wetenschap ontzegt zich door haar ultrastreng informatiesysteem de toegang tot andere dan publieke experimenten. De gelovige zal hier al tevreden zijn wanneer hij via individuele aanwijzingen, via waarneming of gewaarwording, tot een zekere overtuiging, tot een geloof, komt. Zulk een overtuiging is dan voor hem persoonlijk wel geldig, maar daarom zeker niet universeel aanvaardbaar.

“Kon toch maar iedereen profeet (opm.: ziener op dat hoge niveau) zijn”, zo zuchtte Mozes in zijn tijd al (zie 2.4). Dan kon iedereen de stem van God horen, dan werd ze wel universeel aanvaardbaar en was iedereen overtuigd van haar werkelijkheidswaarde. Dat hoge zienerschap is echter het resultaat van een langdurige en moeizame ontwikkeling samen met een sterk doorgedreven ethische levenswandel.

Het kerstverhaal

Nemen we het verhaal van de geboorte van Jezus als voorbeeld van zulk een niet-universeel geldige overtuiging (*Matt 2:1/12*). Geven wij vooreerst de tekst.

“Toen Jezus te Bethlehem geboren was, in de dagen van Koning Herodes, kwamen er Magiërs uit het oosten te Jeruzalem. Zij zeiden: “Waar is de vorst der Joden, die onlangs geboren is? Want wij hebben zijn ster gezien, in het Oosten. Wij zijn dan ook gekomen om hem te aanbidden.” Toen koning Herodes dit vernam, doorvoer hem een huivering, die ook heel Jeruzalem doorvoer. Hij verzamelde dan ook alle opperpriesters en schriftgeleerden en stelde hen de vraag waar juist de Christus geboren zou worden. Dezen antwoordden: “In Bethlehem van Juda! Want door de profeet (opm.: *Mikeas* 5:1) is het volgende geschreven: En gij Bethlehem, land van Juda, gij zijt waarachtig niet de minste onder de hoofdplaatsen van Juda! Uit u immers zal een vorst voortkomen, die de herder van Israël, mijn volk zal zijn.

Daarna ontbood Herodes in alle geheim de magiërs, lichtte zich nauwkeurig in over de juiste tijd waarop de ster hun verschenen was. Hij stuurde ze naar Bethlehem, met als opdracht: “Ga met zorg navraag doen naar het kind. Eens dat gij het gevonden hebt, meld het mij want ik ga het dan op mijn beurt aanbidden”. Na deze uitspraken van de vorst begaven zij zich op weg. En zie, de ster die zij in het Oosten gezien hadden, ging voor hen uit tot op het ogenblik waarop zij op de plaats waar het kind zich bevond, bleef stilstaan. Bij het zien van de ster waren zij buiten zichzelf van vreugde. Zij gingen het onderdak binnen en zagen het kind, met zijn moeder Maria. Zij wierpen zich ter aarde neer om het kind te aanbidden. Daarna openden zij hun kistjes en boden het kind goud, wierook en mirre aan. Hierna, in een droom gewaarschuwd om Herodes niet meer op te zoeken, vertrokken zij, langs een andere weg, naar hun land terug.” Tot zover deze evangelietekst.

Hypothesen en bewijzen

“De magiërs kwamen uit het oosten” stelt de Bijbeltekst. Het gaat hier om de Meden, een antiek volk in het huidige Iran, rond Ekbatana. Magiërs golden als wijzen. Wijsheid in die archaïsche culturen betekent: met een dieper inzicht begaafd en dat op grond van paranormale krachten. *La Bible de Jérusalem*¹¹⁹, zegt dat de ster “un astre miraculeux”, “een wonderdadig hemellichaam” was waarvan het zinloos zou zijn er een wetenschappelijke verklaring voor te zoeken. Trachten we dan een niet-wetenschappelijke verklaring te vinden. Lezen we hiervoor eerst *Luc* 9:28 *vv.*. Deze vermeldt de gedaanteverandering van Jezus (zie 1.4.2.), waarbij Zijn kleren stralend wit werden. Jezus toonde toen zijn verheerlijkte lichaam. Gewoonlijk is dat verborgen door het biologische lichaam. Wie er de nodige sensitiviteit voor

¹¹⁹ La Bible de Jérusalem, Paris, 1978, 1416.

heeft, zal bij het aanschouwen van Jezus' lichaam, een immens lichtende uitstraling hebben aangevoeld.

Herinneren we eraan dat de Bijbel de werkelijkheid gelaagd ziet. Men kan zich voorstellen dat “het licht”, wanneer het bij de geboorte van Jezus vanuit de hemel, de Bijbelse bovennatuur, naar de ‘natuur’, de aarde ‘neerdaalt’, vergezeld moet gaan van een immense fijnstoffelijke schittering en kracht. Het “*incarnatio Dei, hominis deificatio*”, “de menswording van God leidt tot de vergoddelijking van de mens”, neemt hier al zijn aanvang. De Byzantijnse liturgie stelt dat van dan af alles, de mensen, de dieren, de natuur en de hele schepping in een intens licht baadt. Nog steeds die axiomatick volgend, lijkt het niet onmogelijk dat de magiërs, als mantisch begaafden, als zieners, iets van dat licht helderziend hebben waargenomen bij de geboorte van Jezus.

Men hoort beweren dat het verschijnen van de ster van Bethlehem ‘verklaard’ kan worden als een conjunctie, een samenvallen van twee planeten. Maar dan moest ze zichtbaar zijn voor iedereen. Sterrenkundigen hebben in onze dagen gezocht naar zulk een samenvallen van twee planeten, rond het begin van onze jaartelling, om zo de juiste geboortedatum van Jezus te berekenen. Die hele redenering veronderstelt dat de magiërs, die toch sterrenkundigen waren en in hun tijd als geleerden werden aanzien (*Isaïas. 47:13, Dan 2:2*), gewoon niet zouden merken dat twee planeten vanaf de aarde beschouwd, geleidelijk dichterbij elkaar komen, schijnbaar samenvallen, en nadien weer uit elkaar gaan. Zo waarschijnlijk lijkt deze veronderstelling ook niet. Verwijzen we b.v. naar Thales van Miletos die de zonsverduistering van 28 mei -585 had voorspeld en die zijn astronomische kennis aan de toenmalige Babylonische wetenschap had ontleend.

Of verwijzen we b.v. naar het mechanisme van Antikythera, dat in 1901 in de buurt van het Griekse eiland Antikythera werd gevonden in een in de eerste eeuw voor Christus gezonken schip. Met dit mechanisme konden via een reeks tandwielen ingewikkelde astronomische tijdsberekeningen gemaakt worden. Wikipedia vermeldt dat het mechanisme informatie gaf over de stand van de zon, de maan en vier van de toen bekende planeten. Een maanwijzer gaf de maanfasen weer, een andere wijzer gaf informatie over de opkomst en de ondergang van de voornaamste heldere sterren. Het was zo geavanceerd dat een datum ingevoerd kon worden door middel van een aantal draaischijven waarna de gewenste informatie op de wijzerplaten getoond werd. En omgekeerd, door de wijzer op een belangwekkende astronomische gebeurtenis te zetten - bijvoorbeeld een maansverduistering - kon de bijbehorende datum afgelezen worden.

Zo onwetend was de sterrenkunde in die tijd dan toch niet. Overigens, iedereen die ook maar één nacht de beweging der hemellichamen volgt, merkt dat alle sterren op het noordelijk halfrond, door de draaibeweging van de aarde, in cirkels rond de poolster schijnen te draaien, terwijl de planeten heel andere banen volgen.

Houden we het bij de ster van Bethlehem dus bij “un astre miraculeux”, en keren we terug naar de mantische ervaring. De magiërs ‘zien’ een ster die verschijnt. Deze eidetische ervaring, in de verbeelding (niet in de subjectieve inbeelding, zie verder) is eveneens begeleid van een duiding. De ster is het teken dat een vorst der Joden geboren is, samen met de opdracht hem te gaan zoeken. Op grond van deze ervaring ondernemen de drie magiërs een reis. En de bevestiging van hun hypothese blijft niet uit. Zo vermelden de profetische geschriften der Joden zoiets als “de geboorte van een vorst over Israël”. Ook de eidetische ervaring, het zien van de ster, doet zich tot hun vreugde een tweede maal voor.

Mat 2:9 zegt dat die ster bleef stil staan boven de plaats waar het kind was. Ook hieruit blijkt dat het meer dan een gewone ervaring betreft. Deze ster wijst hen de weg. Stel dat het toch een gewone, en geen ‘miraculeuze’ ster zou zijn, naar waar in de wereld zou je dan moeten gaan om b.v. juist ‘onder’ een ster te komen? Echte sterren zijn hiervoor veel te groot en oneindig ver van ons verwijderd. Je kunt onmogelijk zeggen dat je op een bepaalde plaats wel ‘onder’ die ene ster bent, en dat je b.v. 20 km verder er niet meer onder zou staan. Heb je een bepaalde ster in de buurt van het zenit voor ogen, dan ben je er in een erg ruime omgeving ook steeds ‘onder’.

Uiteindelijk bevestigt het vinden van de stal, Maria en het kind, zintuiglijk, wat eerst buitenzintuiglijk werd verondersteld. De reis van de magiërs heeft zo het karakter van een experiment. Op grond van een eerste waarneming, het mantisch zien van de ster, met de duiding ervan in hun geschriften: de geboorte van een vorst, besluiten de magiërs tot het wagen van de reis. En eens die reis volbracht stoten zij op de bevestiging van hun veronderstelling. Bij hun terugkeer worden zij bovendien in “een droom” gewaarschuwd niet langs Herodes terug te keren zodat deze niet weet waar het kind geboren werd. Herodes zal, zo verhaalt de Bijbel, kort nadien alle kinderen jonger dan twee jaar, in Bethlehem en omgeving, laten doden (*Mat 2:13*).

Een experimentele structuur

We wilden met het verhaal en de toelichting erbij aantonen dat de drie magiërs wel degelijk logisch te werk gaan, maar vertrekken vanuit andere hypothesen dan die der harde wetenschap. Voor de rationeel ingestelde mens, de mens die redeneert, is de tekst van Mattheüs leerzaam; immers de experimentele structuur van een uitgegroeide sacrale ervaring wordt erdoor geïllustreerd. De magiërs lieten de weliswaar mantisch ervaren gegevens tot hun recht komen en zochten er de redenen van op. Ideeën worden getoetst aan zelf opgebouwde experimenten. Religieus gezien is het een geleidelijk proces waarbij de mens in al zijn erbarmelijke onbeduidendheid, gaandeweg meer door de Geest van God gevat wordt.

Ook bij de genezing van de vrouw die aan bloedvloeing leed (*Luc 8:43*), vinden we een gelijkaardige experimentele structuur. De Bijbel vermeldt dat het volk Jezus wilde aanraken, “want er ging een kracht van Hem uit, die allen genas”. De vrouw gaat van die hypothese uit. In logische taal spreekt men van een veronderstelling, een hypothese of abductie. De vrouw leidt eruit af (zij deduceert hieruit) dat zij de zoom van Zijn kleed maar hoeft aan te raken, want Zijn kleren delen in die kracht. Zij voert effectief ook het ‘experiment’ uit (in logische taal heet dat een ‘inductie’) met als resultaat haar ogenblikkelijke genezing (de verificatie).

Hetzelfde kan gezegd worden van de genezing van de blindgeborene (*Marcus 8/22-25*). Ook daar is de experimentele structuur der genezing weergegeven. Jezus doet een eerste keer speeksel op de ogen van de blinde, en legt hem de handen op, waarna de blinde zegt dat hij de mensen als bomen ziet. Jezus weet dat de genezing hiermee nog niet ten volle bereikt is, en legt opnieuw de handen op tot de blinde duidelijk ziet. Samengevat: abductie, deductie, inductie; vanuit een veronderstelling een experiment bedenken en het nadien op zijn werkelijkheidswaarde toetsen. We komen er in het hoofdstuk over mantiek en magie II (7) nog op terug.

Geloof én kracht

Merken we nog op dat volgens de Bijbeltekst hierboven twee voorwaarden moeten vervuld zijn. Er moet enerzijds een kracht aanwezig zijn, maar anderzijds ook het geloof in die kracht; het vertrouwen dat die kracht effectief zal zijn. Dat geloof maakt juist dat de vrouw zich met haar aura voor de kracht openstelt. Wie niet gelooft sluit zich voor een groot deel af van zulke inwerking. Wie alleen maar op een nominalistische wijze gelooft, maar niet in dynamistische krachtwerkingen, bereikt ook niet het verwachte resultaat. Fijne stof is onderhevig aan de gekoesterde ideeën. Dat zal verder in deze tekst nog blijken. Dat ideeën een doorslaggevende rol spelen in heiligingsprocessen, blijkt, zoals reeds aangehaald, onder meer uit *Mk 6:5*

waar Jezus nauwelijks wonderen kon verrichten omdat men niet in Hem geloofde. We lezen: “Jezus kon in Zijn vaderstad, onder zijn verwanten en in zijn familie geen wonder verrichten, behalve enkele zieken genezen door ze de handen op te leggen. En Hij verwonderde zich over hun ongeloof.”

Overigens: wie alleen maar bij het wonder blijft stilstaan, en niet ingaat op Jezus' boodschap, begrijpt er de diepere zin niet van. Het wonder is dan voor hem in wezen zonder nut. Weer blijkt hieruit het schiftingskarakter van Jezus leer. Dit houdt in dat het universele karakter van de experimentele vakwetenschap hier afwezig blijft en wel om de radicale vrijheid van de toeschouwer te waarborgen. Beschikt deze over de bereidwilligheid om op Jezus' boodschap in te gaan, of blijft hij zich hardnekkig verzetten? Ziedaar, het grondige verschil tussen wetenschappelijk waarnemen en eventueel experimenteren enerzijds, en anderzijds het religieus waarnemen en eventueel experimenteren. Geloof is geen wetenschap, hoe wetenschappelijk het ook kan zijn. Geloof is meer en anders dan louter wetenschap.

De Groot, *De Bijbel over het wonder*¹²⁰, zegt dat het wonder niet alleen bevestiging en bekrachtiging is van het 'ambt', maar een wezenlijk moment van de evangelieprediking. Met andere woorden: leer en mirakel gaan samen. Wie dus predikt zonder een minimum aan tekens van wonderdadige aard, blijft beneden het peil van de evangelische eisen der verkondiging. Meer nog: wie de wonderen als fabeltjes afdoet, druist daardoor regelrecht tegen Gods optreden in Jezus in. Wel valt daarbij op dat het niet aan iedere gelovige gegeven is om wonderen te verrichten. Deze gave komt enkel toe aan diegenen die heel bijzonder door de Geest van God geïnspireerd zijn. De innerlijke samenhang tussen de leer en toepasselijkheid ervan blijkt niet enkel uit Jezus' leer en Zijn wonderwerken, maar ook uit heel wat getuigenissen van onder meer heidense religies, voor zover zij 'magisch' en 'dynamistisch' zijn. We komen er in hoofdstuk 7 nog uitvoerig op terug.

Het redenaxioma

Samen met het identiteitsaxioma is het redenaxioma 'fundament' van alle rationaliteit en rationalismen.

Het identiteitsaxioma kent twee vormen: “wat is, is”, en “wat zo is, is zo”. De herhaling van de hoofdzin in de nazin is niet overbodig maar stelt juist dat men datgene wat men waarneemt, inderdaad in alle eerlijkheid ook beaamt. Zo doet de gewetensvolle mens recht aan wat werkelijk bestaat. De

¹²⁰ De Groot A., *De Bijbel over het wonder*, Roermond, 1961, 37.

oneerlijke mens doet dit niet. Wie bijvoorbeeld liegt, laat “wat is” niet tot zijn recht komen maar herleidt het tot wat het “niet is”. Of hij laat “wat zo is”, niet “zo zijn” maar herleidt het tot “wat niet zo is”.

Het redenaxioma stelt: “alles heeft een reden”. Indien A de reden van B is, dan is B begrijpelijk, verantwoord. Zo: indien de weg van de ijsberg en een schip elkaar op hetzelfde ogenblik kruisen, dan is de aanvaring begrijpelijk.

Wie deze beide axioma's zou willen bewijzen, heeft ze nodig om zijn bewijsvoering te voltooien. Dat brengt ons tot de merkwaardige situatie dat men, om ze te kunnen bewijzen, ze eerst moet vooropstellen. Dat geeft echter een niet-eindigende cirkelredenering.

Blijkbaar kan “de rede” zichzelf niet rationeel verrechtvaardigen. Dat werd geïllustreerd met de fictieve dialoog hierboven. Met andere woorden: vooraleer de rede kan aangewend worden is er een ‘oorsprong’ vereist en wel een daaraan voorafgaande, niet op de rede steunende, ‘irrationele’ beslissing. Men kan het een geloof noemen, een intuïtie, een evidentie of een directe beleving. Omdat zulke beslissing aan de rede voorafgaat, is er geen laatste fundament en blijft ze hoe dan ook “een irrationele geloofsdaad”. Rest ons een soort van ‘existentiële’ oplossing: “Voortdoen met louter voorlopige, geen laatste of allerlaatste zekerheden.” De natuurwetenschap, noch de religie, bewijzen hun vertrekpunt op een eensluidende en hard wetenschappelijke wijze.

Geloof of axioma's?

Er wordt wel eens gezegd dat wetenschap op ‘axioma's’ berust en religie op ‘geloof’. Men kan het blijkbaar net zo goed andersom zeggen: wetenschap berust op ‘geloof’, en religie op ‘axioma's’. Beide termen dekken hier dezelfde lading. Noch religie, noch wetenschap kunnen hun vooropstelling echt wetenschappelijk bewijzen.

In de lijn van Zenon van Elea, (+/- - 450) de oud-Griekse denker en stichter der eristiek, een soort logische discussieermethode, kan men zeggen: “Jij, aanhanger van de harde wetenschap, evenmin als ik die open sta voor paranormale en religieuze ervaringen, geen van ons beiden bewijst de exclusieve geldigheid van ons respectievelijk uitgangspunt. We hebben elkaar dan ook niets te verwijten”.

Zenon van Elea was een leerling van de Oudgriekse filosoof Parmenides van Elea. Parmenides beweerde dat ‘het zijnde’ onveranderlijk was. Herakleitos en zijn denkgelovigen stelden echter dat ‘het zijnde’ voortdurend

aan verandering onderhevig is. Om zijn leermeester bij te treden nam Zenon de mening van zijn tegenstanders over en bedacht zo enkele experimenten die tot een tegenspraak leidden, waaruit dan de onjuistheid van de stelling van Parmenides' tegenstanders moest blijken. Nog anders gezegd: "indien ik, Zenon, uw stelling aanneem en ermee doorredeneer, dan bots ik op ongerijmdheden en tegenspraak. Daarom kan uw stelling niet juist zijn". Zenons' conclusie: "Ik, evenmin als jullie, wij beiden kunnen niet op een ontegensprekelijke wijze onze uitgangspunten bewijzen".

In gesprekken waarbij verschillende meningen worden verwoord of in discussies, is het niet slecht om Zenons' conclusie voor ogen te houden.

Samengevat

Het antwoord op de vraag wat nu werkelijk is, lijkt verre van eenvoudig. Elk zintuig geeft ons slechts een ander aspect, een andere benadering van een deel der werkelijkheid weer. Maar of hiermee "al wat bestaat" gekend is, blijft toch zeer de vraag.

Wetenschap ontsnapt niet aan die beperking. Ook zij heeft slechts een gedeeltelijke kijk op het geheel van de werkelijkheid. Zo is ze eindig, alleen nog maar omwille van haar axiomatic die eist dat experimenten bij voorkeur voor herhaling moeten vatbaar zijn en dat de onderzoekende gemeenschap in gelijkaardige omstandigheden tot gelijkaardige bevindingen moet komen. Ook weet iedereen dat de wetenschap van morgen anders zal zijn dan die van vandaag. Wetenschap is in een voortdurende evolutie.

In de laatste decennia van de twintigste eeuw heeft men in de VS het aantal verschillende wetenschappen opgeteld. Men kwam tot 1180 erkende vakwetenschappen. En er komen er nog regelmatig bij. Er is niemand die dat nog beheerst. Ook wetenschappers aanvaarden heel wat op gezag, of zeggen we op 'geloof', van anderen. Het kan ook moeilijk anders. Men beweert dat zij 95% van de dingen die ze aannemen niet zelf onderzoeken en het ook niet kunnen. Ze aanvaarden dat op grond van getuigenissen. Meestal zijn ze zelf thuis in een klein domein van de werkelijkheid, waarin ze dan bijzonder gespecialiseerd zijn. Een humorvolle boutade stelt dat een specialist iemand is die hoe langer hoe meer weet over een steeds kleiner wordend terrein, tot hij uiteindelijk alles weet over niets. Laten we in alle ernst toch iedere methodische wetenschap een warm hart toedragen. Indien de medische wetenschap, om maar één voorbeeld te noemen, niet haar huidige peil zou hebben, zouden velen, die nu deze tekst lezen, er wellicht al lang niet meer geweest zijn.

Wetenschap redeneert, stelt hypothesen voorop en bedenkt experimenten om de juistheid van die hypothesen na te gaan. Maar dat doet evenzeer een gezonde vorm van mantiek of religie. Ook zij stelt naar aanleiding van ervaringen of gewaarwordingen hypothesen voorop die ze, indien mogelijk, tracht te onderzoeken. Dat hebben we willen illustreren met het kerstverhaal. Mantië heeft echter andere en ruimere vooropstellingen dan de harde wetenschap. Maar daarom ook is ze in heel wat gevallen aan een groter voorbehoud onderhevig. Streng logisch redeneren, blijft ook hier, ja vooral hier, een belangrijke vereiste. Onthouden we vooral de dragende woorden van Zenon van Elea: “Jij, evenmin als ik, levert het doorslaggevende bewijs van wat je beweert”.

Wat echter steeds als een paal boven water staat zijn de gegevens, de fenomenen op zich. Men kan over een interpretatie discussiëren; men kan gegevens vanuit verschillende visies benaderen, maar één ding staat niet ter discussie: dat zijn “de feiten die niet liegen”. Wie hier niet op ingaat, wie ze eventueel wegredeeneert omdat ze niet in de eigen vooropstellingen van de werkelijkheid passen, begaat een methodische fout en herleidt “wat is” tot “wat niet is”. Dat is de weg van de ideologie, en niet, om het met Peirce’s woord te zeggen, van de “external permanency” (2.3.), van de uitwendige duurzaamheid.

Geven we hieronder een aantal getuigenissen van mensen die beweren een paranormale ervaring te hebben gehad.

4.2. Paranormaal waarnemen: mantiek

4.2.1. ‘Zien’ en ‘horen’ op mantische wijze

Religieuze helderziendheid

Dit thema kwam al ter sprake (1.4.4.) toen aan de profeten en aan Jezus een hoge en Bijbelse vorm van helderziendheid werd toegeschreven. Ook in 2.4. werd gesteld dat zulke paranormale waarnemingen zich kunnen tonen via dromen, stemmen of doorheen beelden. In principe bezit iedere mens een vorm van mantiek en dit doorheen het geweten dat ‘spreekt’, ten minste voor zover dit vermogen niet verdrongen of onderdrukt wordt. Denken we bijvoorbeeld aan de wroeging en het berouw die gevoeld worden na een misdaad. We benadrukten verder dat religieuze helderziendheid zonder een voortdurend Godscontact een onbetrouwbare aangelegenheid wordt. Men kan dan inderdaad te zeer onder de invloed van onbetrouwbare wezens komen. Zelfs zo dat men ‘gegrepen’ wordt en niet meer zichzelf is, wat kan leiden tot een onbeheerst extatisch of irrationeel gedrag. Zulk een vorm van verlies van zelfbezit toonden ons de mediums der santeria en macumba.

Een differentiaal

Evenals de religieuze helderziendheid (1.4.4.) graden kent (een droom, een stem, een spreken “van aangezicht tot aangezicht”), zo ook geldt zulks voor de paranormale waarneming in het algemeen: er is vooreerst de ‘sensitief’, dan de eerder gewone ziener of zienster, tenslotte de godbevriende zien(st)er.

C. von Reichenbach (1788/1869), Duits wetenschapper en filosoof, schreef *Der sensitive Mensch*¹²¹ (De sensitive mens). Het is één van de eerste methodische werken waarin het ‘sensitieve’ menstype beschreven wordt. We lichten toe.

‘Sensitief’ is, allereerst, degene die meer en anders voelt dan de niet-sensitieve mens. Een sensitief kan bijvoorbeeld in de kerk niet op gelijk welke stoel zitten. Op sommige stoelen voelt hij zich erg onbehaaglijk. Hij ervaart wat aan de stoel blijven ‘kleven’ is van de vorige gebruiker. Ook kan hij de inwerking van de fijnstoffelijke energieën voelen die bij een misviering worden opgewekt. Indien sensitieven zich in een overvolle zaal bevinden, zullen zij ten allen prijze een hoekstoel trachten te bemachtigen. Die plaats kan heel wat minder beklemmend overkomen. Een aantal mensen heeft inderdaad een uitstraling die voor een sensitief zwaar uitvalt. Doch ook het omgekeerde geldt: ze voelen zich bijvoorbeeld behaaglijk in de nabijheid van weldadig uitstralende mensen.

Een ziener of zienster zal naast de sensitieve gewaarwordingen zoals ze hierboven werden aangehaald, ook nog ‘dingen, processen’, in de verbeelding zien. Eventueel hoort men een innerlijke stem. Bij de verbeelding dringt er zich een werkelijkheid van buitenaf op aan de ziener of zienster, en dit juist in een beeldende taal. Psychologen en psychiaters noemen dat graag ‘associaties’ of ‘hallucinaties’ maar dat houdt, volgens mantisch begaafden geen rekening met de ware oorsprong van dit ‘zien’, dat buiten de ziener of zienster zelf ligt.

Wie bijvoorbeeld Homeros’ *Odyssee*¹²² VI, 403, leest, verneemt er hoe de held Odysseus van de god Hermes het plantje met de naam ‘moly’ ontvangt. Homeros schrijft hierover: “Zwart is de wortel, wit de bloem, als melk. De goden noemen deze plant ‘moly’ “. Met dit plantje kan Odysseus zich beschermen tegen de seksuele magie van de tovenares Kirke (Lat.: Circe). De lezer of lezeres die niet over de ‘begaafdheid’ van het mantische waarnemen

¹²¹ von Reichenbach C., *Der sensitive Mensch*, Stuttgart.

¹²² Aafjes B., *Homeros’ Odyssee* VI, 403, Meulenhof, Amsterdam, 1965, 103.

beschikt, ‘denkt’ enkel wat Homeros hierover gedicht heeft. Wie hierbij ook nog mantisch ‘ziet’ en Homeros’ tekst in het bewustzijn houdt, ziet onmiddellijk, binnen de eigen psyché, het beeld van een zwarte wortel die, zonder stengel, direct in een spierwitte bloem open bloeit, iets wat naar een antiek fallisch symbool verwijst. Beide waarnemingen, de normale en de paranormale, kunnen nu verder geduid worden. Een eerste (neo)platonische traditie neemt zulke paranormale waarnemingen ernstig en plaatst ze in een ‘buitennatuurlijke’ of ‘andere’ wereld. De (proto)sofistische, de moderne of de ‘verlichte’ duiding verwijst zulke niet-wetenschappelijke waarnemingen naar een het rijk der ‘hallucinaties’ of verzinselfs, en meent dat ze geen verdere beschouwing waard zijn.

Een sterkere graad van helderwaarnemen bestaat er bovendien in om ook nog het zogenaamde “oordeel van God”⁴ aan te voelen of te zien. Godbevriende zien(st)ers stellen dat wie op dat niveau ‘ziet’ rechtstreeks met de sfeer van Gods’ oordeel geconfronteerd wordt. Indien God of zijn afgezant, onder wiens bevoegdheid het ‘geziene’ valt, niet wil dat men het ziet naar zijn waarheid en heil of onheil, zal dit ook niet lukken. Op deze laatste vorm komen we later terug.

Nemen we in wat volgt enkele steekproeven van mantiek zoals zij zich voor de eerder profane sensitief of ziener kunnen tonen.

De verbeelding

Ik ben in de keuken bezig, plots daagt ‘in mijn geest’ het beeld van iemand op. Ik vraag mij half verstrooid af wat dat zou betekenen. Tot ik die persoon enkele uren later op straat tegenkom. Dan pas begrijpt mijn bewuste zijde wat dat ‘voorteken’ juist betekent.

“In mijn geest daagt het beeld van iemand op”. Men verwarre zulk een beeld of verbeelding niet met inbeelding.

Mensen die over voldoende sensitiviteit beschikken weten dat buiten- en bovennatuurlijke werkelijkheden doorkomen in de verbeelding. Dat het orgaan is om die dingen waar te nemen. Zij maken een scherp onderscheid tussen enerzijds deze ‘verbeelding’ en anderzijds de ‘inbeelding’. Bij dit laatste gaat het om een eigenmachtig en fantasievol creëren van denkbeeldige gegevens zonder echt contact met een objectieve werkelijkheid buiten henzelf.

Joan Grant, *Meer dan één leven*¹²³, zegt het zo: “Door oefening leerde ik ten slotte hoe onderscheid te maken tussen het schijnbare en het feitelijke, tussen een gedachtevorm die ik zelf had gecreëerd, zoals de gedachtevorm van schakers betreffende de positie der stukken als ze aan het spelen zijn zonder naar het schaakbord te kijken, en een tafereel dat zijn eigen objectieve realiteit bezat. Om een voorbeeld te nemen: als ik twee mannen over een binnenplaats (opm.: mantisch) ‘zag’ lopen, de ene met een rode en de andere met een groene tuniek aan en ik kon de kleur van de tunieken veranderen of zelf de tunieken verwisselen met Schotse kilts, dan was het niet meer dan een zelf gefantaseerde gedachte. Als het tafereel niet kon worden veranderd, hoe intensief ik dat ook probeerde, aanvaardde ik de geldigheid ervan.”

Men ziet: ofschoon hier geen wetenschappelijke objectiviteit bereikt wordt, maakt Grant duidelijk een onderscheid tussen de beelden die zij ‘ziet’. Enerzijds is er voor haar een fantasievol en subjectief ‘zien’, waarbij zij naar willekeur zich om het even wat kan ‘inbeelden’. Maar anderzijds kent zij evenzeer een objectief ‘zien’. Indrukken die niet uit de eigen fantasie komen, dringen zich aan haar op, ‘verbeelden’ zich, zetten zich ‘in beelden’ om. Net zoals een droom ons via beelden een werkelijkheid kan duidelijk maken. Grant is hierbij niet in staat om die visuele indrukken naar eigen goeddunken te wijzigen. Zieners stellen dat zulke ‘verbeeldingen’ zich op dezelfde wijze blijven tonen indien dit geconcentreerde ‘zien’ op een later tijdstip wordt hernomen. Ofschoon innerlijk ervaren, zijn deze beelden onafhankelijk van het subjectieve bewustzijn en blijven op een duurzame wijze bestaan. In die zin kennen deze ervaringen zeker geen wetenschappelijke geldigheid, maar, om met Peirce te spreken, bezitten ze wel een vorm van “external permanency”, (2.3.) van uitwendige, niet aan de willekeur onderworpen duurzaamheid. Helderziendheid kent heel wat gradaties. Ze kan erg bescheiden beginnen. Een steekproef.

Een voorgevoel

In de loop van de nacht schiet een moeder plots angstig wakker. Zij gaat naar haar kind kijken en merkt dat het in ademnood is. Het subtiele lichaam van de moeder is als een spons: het vangt op, slurpt op wat in de ijlstoffelijke wereld actief is. Vandaar ook plotse omslagen betreffende stemming, zoals de angst van de moeder hier. De informatie neemt de vorm aan van een fijnstoffelijke wolk of wolkje dat in contact geraakt met het onbewuste. Ook vele dieren kunnen angstig worden kort voordat er zich een onheil gaat voltrekken.

¹²³ Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-Hermes, 1973, 8.(// *Many lifetimes*, Victor Gollancz Ltd., London, 1968).

Een waarneming

De wichelroedeloper loopt met zijn roede, al wichelend een terrein af, tot plots de roede door een onbewuste spierbeweging op een bepaalde plaats begint te trillen. Via zijn fijnstoffelijk lichaam ervaart hij dat er op deze plaats water in de grond zit. De roede versterkt die onbewuste spierbeweging. Dit heet ‘wichelen’, dit is via het onbewuste, subtiele lichaam ‘zien’ of ‘voelen’.

Marlo Morgan, *Australië op blote voeten*¹²⁴, beschrijft haar contacten met de Aboriginals. Deze konden in de woestijn water vinden op plaatsen waar geen vocht te zien was. Soms gingen ze in het zand liggen en hoorden daar water onder, een andere keer legden ze hun hand met de palm omlaag op de grond en voelden of er water aanwezig was. Dan staken ze lange, holle rietstengels in de aarde, zogen eraan en maakten zo een kleine bron. Ze zagen dat er in de verte water was door naar de damp te kijken die door de hitte ontstond en ze konden het zelfs ruiken en voelen in de wind. Ze konden een plant vinden die rijp was om geoogst te worden zonder die uit de grond te trekken. Ze bewogen hun handen boven de planten en zeiden: deze groeit, maar is nog niet rijp. Ze verklaarden het als een natuurlijk vermogen om met een wichelroede te werken, een vermogen dat in principe aan ieder mens gegeven is. “Omdat het in mijn samenleving”, zo vervolgt Marlo Morgan, universiteits-prof in de VS, “niet werd aangemoedigd om op je eigen intuïtie af te gaan en omdat dit zelfs werd beschouwd als iets paranormals, zelfs duivels, moest me (opm.: bij de Aboriginals in Australië) geleerd worden om dat natuurlijke vermogen te gebruiken. Ten slotte wist ik hoe ik planten kon vragen of ze toe waren aan de eer om gebruikt te worden voor het doel waarvoor ze bestemd waren. Eerst vroeg ik toestemming aan het heelal en daarna ging ik met mijn hand over de plant. Soms voelde ik warmte en soms schenen mijn vingers onwillekeurige, schokkende bewegingen te maken wanneer ik ze boven rijpe vegetatie hield.

Tot zover Morgan. Het verschil met onze gedesacraliseerde en geïndustrialiseerde landbouw- en veeteeltmethodes is ... hemelsbreed.

Een inwendige gesteldheid

“En in dat ondeelbaar ogenblik waarop men een mens voor de eerste maal ziet, heb ik hem geheel in mij opgenomen, voor goed. En tegelijkertijd gebeurde er iets in me. Daar kwam een voldoening als een inwendige blijdschap over me, alsof iets in me zegde: “Dat is de mens waarop ge gewacht

¹²⁴ Morgan M., *Australië op blote voeten*, Bruna, Utrecht, 1955, 66.

hebt hier”. En ik wist meteen dat het een goed en verstandig mens was. Waaraan ligt dat? Vanwaar kwam die vreemde inwendige gesteldheid mij niet te vergissen in een mens die ik voor de eerste maal zag?” Zo schrijft Ernest Claes (1885/1968), *Voor de open poort*¹²⁵. Men ziet dat sensitiviteit zich op een heel eenvoudige wijze kan tonen. We kunnen het ook een intuïtie noemen. Velen voelen al bij een allereerste contact aan dat sommige mensen hen liggen en dat het contact met een aantal anderen heel wat stroever zal verlopen.

Minimale indrukken, maximaal aanvoelen

Merken we op dat sensitiviteit niets te maken heeft met één of andere vorm van psychisch labiel zijn. We kennen allemaal personen die niet tegen een stootje kunnen en bij de minste druk die het leven hen oplegt, ‘van de kaart’ of depressief zijn. Hierover gaat het dus helemaal niet. Stellen we ons bij dit alles veeleer mensen voor, gezond van geest en lichaam, goed in hun vel, maar die wel eens meer indrukken opdoen die dieper gaan dan de indrukken van ‘Jan modaal’. Het lijkt alsof zij een extra orgaan, een zesde zintuig hebben waarmee zij schijnbaar minimale indrukken op een soms maximale wijze waarnemen. Ook heel wat (huis)dieren blijken ook over zo een zesde zintuig te beschikken. Phoebe Payne, *Sluimerende vermogens in de mens*¹²⁶, schrijft: “Voor een sensitief lijkt een hartelijke begroeting van een vriend op het onverwachts springen van een dam, een boze bui van iemand is als een tornado, waar je als een blad in rond dwarrelt.”

Nemen we vervolgens een aantal steekproeven met betrekking tot een sterkere vorm van helderwaarnemen.

Een stroom van woorden

O. Willmann, *Geschichte des idealismus*¹²⁷ (Geschiedenis van het idealisme), haalt Filon van Alexandrië (-30/+45) aan. Deze vertelt: “Ik aarzel niet te zeggen wat mij ontelbare malen overkomen is. Dikwijls wilde ik mijn gedachten neerschrijven. Hoewel ik ze dan heel scherp zag, toch vond ik dat mijn geest onvruchtbaar en vastgeroest was, zodat ik niet anders kon dan mijn werk enige tijd uitstellen en ik de indruk had, in nietige meningen opgesloten te zitten. Maar tegelijk stond ik verwonderd over de macht van wat in de gedachte is. Want op andere ogenblikken begon ik met een lege geest en kwam ik tot een doorbraak. Het leek wel of de gedachten, talrijk als sneeuwvlokken of zaadjes onzichtbaar neerdwarrelden. Iets als een

¹²⁵ Claes E., *Voor de open poort*, Leuven, De Caluwaert, 1952, 230.

¹²⁶ Payne Ph., *Sluimerende vermogens in de mens*, 's Graveland, De driehoek, 1948, 65.

¹²⁷ Willmann O., *Geschichte des Idealismus*, I (Vorgeschichte und Geschichte der antiken Idealismus), Braunschweig, 1907², S. 609/610.

goddelijke kracht greep mij en begeesterde mij. Ik wist dan niet meer waar ik was, wie bij mij was, wie ik zelf was, wat ik zei of wat ik schreef. Dan stond een stroom van woorden mij ter beschikking met een aangename helderheid, een scherpe blik en een klare beheersing van wat ik moest opschrijven. Het leek alsof het innerlijke oog dan alles met de grootste duidelijkheid kon inzien.”

Meetkundige figuren

Elisabeth Haich, *Inwijding*¹²⁸, schrijft: In de winter begon ik pianoles te nemen. Als ik de verschillende muziekstukken speelde had ik het gevoel, dat er in de muziek precies dezelfde figuren zaten als die welke oom Toni uit karton maakte. Hij noemde het “meetkundige figuren”. Ik speelde een pianostuk waaruit louter kleine dobbelsteentjes weggeslingerd werden. Verder was er nog een muziekstuk, dat overal puntig was en van deze punten sprongen kleine kogeltjes hoog naar boven. Als ik met moeder in het stadspark ging wandelen, bewonderde ik de grote fontein, omdat ik in de hoofdstraal van de fontein dansende, zich ronddraaiende, huppelende feeën en gnomen zag. En ik zag dat de dans van het water in de fontein ook muziek was.

Deze muziek hoorde ik niet met mijn oren, ik zag ze. Ik wist dat het muziek was. Voor mij was dat alles gewoon. Maar toen ik voor de eerste keer andere kinderen in de muziekschool hoorde spelen, verstijfde ik van verbazing. Hoorden ze dan niet dat ze de meetkundige figuren, die in de muziek verborgen waren, kwetsten? De lerares zei: “Ze spelen niet in de maat”. Alsof hun hart niet ritmisch sloeg. Hoorden ze het ook niet als ze vals speelden? Bah! Het was verschrikkelijk als ze er naast sloegen. Dan kon ik het wel uitschreeuwen, zoveel pijn deed het en zelf merkten ze het niet eens. Dan keek ik deze kinderen nieuwsgierig aan en dacht bij mezelf: hebben ze soms geen oren? Hoe is het mogelijk! Zijn de overige kinderen dan niet zoals ik? Ik dacht dat elk kind en elk mens zag en hoorde zoals ik. Langzaamaan moest ik echter ervaren, dat de meeste kinderen en mensen heel andere ogen en oren hebben en dat ze me daarom als een wonderlijk diertje beschouwden. En ik bleef eenzaam en werd steeds eenzamer.

Beroemde stoelenproeven

Lezen we Gerard Croiset (1909/1980), *Croiset Paragnost, autobiografie van Gerard Croiset*¹²⁹. Deze Nederlandse ziener gaf jarenlang voordrachten over helderziendheid. Nog voor zijn uiteenzetting begon, meestal de dag

¹²⁸ Haich E., *Inwijding*, Deventer, Ankh Hermes, 1978 (// *Einweihung*, Thielle, Fankhauser, 1960), 32.

¹²⁹ Croiset G., *Croiset Paragnost, autobiografie van Gerard Croiset*, Strenghold, Naarden, 1977, 231.

ervoor, verschaftte hij bij herhaling inlichtingen over de persoon die bij deze uiteenzetting op een welbepaalde stoel zou gaan zitten. Tijdens de uiteenzetting werden deze gegevens dan getoetst aan de werkelijkheid. De resultaten waren, zacht gezegd, hoogst merkwaardig. Een citaat: “Eigenlijk is die spanning er altijd in gebleven gedurende de zesentwintig jaar, waarin wij vele honderden van deze proeven verzorgden.

Ik begon mijn stoelenproeven al de dag voordien voor te bereiden. Mijn uitspraken werden genoteerd door iemand die aanwezig was. Ook anderen konden wat ik zei, bevestigen. Daarbij zorgde ik er steeds voor dat ik minstens veertien verschillende details noemde, die gemakkelijk konden worden nagetrokken. Zo bouwde zich langzaam maar zeker een zichzelf corrigerende werkmethode op. Dit systeem zou later met de medewerking van de officiële wetenschapsmensen nog verbeterd worden. De eerste proef volgens deze methode vond in het Amstelhotel te Hengelo plaats.

Die middag daarvoor had ik bij de ‘uitspraak’ allereerst de houtzagerij van Wesselinck aan de Enschedestraat gezien. Daarnaast nam ik een villa waar. Aan de overkant van de weg was een sloot met een heg en daarachter een woonhuis. Tussen de heg en de sloot zag ik een man van wie ik een nauwkeurig signalement gaf. Hij zat neergeknield met een bewusteloze vrouw in zijn armen. Haar schaarse kleding was doorschijnend wit.

Op de avond zat op de aangewezen stoel een man die volledig aan mijn beschrijving voldeed. Hij bevestigde dat hij in de villa naast de houtzagerij woonde en dat zijn vrouw een paar dagen geleden een ongeluk had gehad. Terwijl zij ‘s middags lag te rusten schoot haar plotseling door het hoofd dat er een dringende boodschap was, die zij vergeten had. Zij was meteen opgestaan, had een mantel over haar nachtjapon geslagen en was, nog slaapdronken, snel de straat overgestoken. Daarbij werd zij geschept door een auto en kwam over de sloot bij de heg terecht. Haar man, die juist op de fiets naar huis reed, had het ongeluk zien gebeuren en zijn bewusteloze vrouw op de arm gehouden tot de ambulance kwam.

Het onze Vader

In *Helderziendheid in ruimte en tijd*¹³⁰, schrijft van der Zeeuw als illustratie van zijn helderziend vermogen, wat volgt.

¹³⁰ van der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 120.

In een zaal, waar ongeveer 400 mensen aanwezig waren, demonstreerde ik op een avond enige psychometrische (opm.: paranormale) experimenten. Ik had enige honderden foto's, voorwerpen, briefjes en enveloppen voor mij op tafel liggen. Na enige voorwerpen te hebben behandeld, greep ik in de stapel een blanco enveloppe, die open was en haalde er een blanco kaartje uit. Ik begon: "Dames en heren, ik heb hier een blanco kaartje. Ik zal nog niet vragen van wie dit is en met welke bedoeling dit is neergelegd. Ik heb het idee dat dit een proef of experiment is. Hoewel ik begrijp, dat u liever persoonlijke dingen hoort, is er toch iets wat mij hier aantrekt. Ik zal u dan ook de beelden vertellen, die zich aan mij voordoen."

Tijdens deze toespraak veranderde mijn oogdiafragma en voor mij projecteerden zich verschillende beelden, waarbij ik zeer geëmotioneerd was. Ik bevond mij in de Notre-Dame te Parijs en zag daar een priester op de kansel in gebed. Het volgende beeld was van de Dom te Milaan, met eveneens een priester. En daarna volgden de Sacré-Coeur, de Dom van Keulen en vele andere kerken. In iedere kerk bevond zich een priester of dominee op de kansel, de handen omhoog in gebed en ik 'hoorde' in diverse talen het "Onze Vader, die in de Hemelen zijt." Terwijl ik de zaal hiervan mededeling deed, moet mijn stem nogal geëmotioneerd hebben geklonken. Het was doodstil en de spanning voelbaar. Ik vroeg van wie deze enveloppe was en of de betekenis van de beelden hier iets mee te maken had. Er stond een heer in de zaal recht en zei: "Die enveloppe is van mij. Wat u vertelt, is ongelooflijk. Het vlekje, dat u misschien gezien zult hebben op het overigens blanco kaartje is een microfoto van het "Onze Vader".

Een kruikje in terracotta

A. Puharich, *Les états seconds*¹³¹, "Etats seconds" betekent "paranormale toestanden". Als wetenschapper trachtte Puharich hierbij tot een biologische theorie te komen. Staan wij stil bij wat hij vertelt over Peter Hurkos (1911/1988). Hurkos was ooit zeeman en huisschilder. In 1941 ontdekte hij na een ernstige val dat hij mantisch begaafd was. Hij is auteur van *Psychic* (1961). Men legt hem in 1958 een verzegelde doos voor met 'iets' in. Wij vatten zijn 'bevindingen' verkort samen. 1. Het sprong stuk. Een explosie. 2. Lang geleden. Ik hoor een vreemde taal. Het is zeer oud. 3. Het heeft iets met water te maken. Ik weet niet wat het is. 4. Ik zie een donkere kleur. 5. Het is niet rechtlijnig; wel onregelmatig. 6. Het heeft de vorm van zaagtanden. Zeer scherp. 7. Drie personen hebben het in hun bezit gehad. Ik ben er zeker van dat Ducasse het niet gekocht heeft. Men heeft het hem geschonken. 8. Het

¹³¹ Puharich A., *Les états seconds* (Biologie du paranormal), Paris, Rombaldi Editeur 1976, 49, (// Beyond Telepathy, New York: Anchor Book, 1962).

was hersteld. 9. Het is een aandenken. 10. Ik ben er zeker van dat de eigenaar van deze cilinder dood is. Niet Ducasse. Die stelt het goed”.

De toetsing: Wijlen Dr. St. Smith (Univ. of Washington) schonk aan Dr. Ducasse (Univ. of Brown) het object. Ducasse vertrouwde het in een hermetisch gesloten verpakking toe aan Mr. Loring om P. Hurkos‘ gave te toetsen. Het was een kruikje in terracotta. Gebroken maar aaneengelijmd. Afkomstig uit de puinen van Pompeï dat in 79 onder de as van de Vesuvius bedolven werd.

Een tovenaar voerspelt.

Teernstra J., *Schetsen en verhalen uit Afrika*¹³², laat Pater Trilles aan het woord. Hij is op bezoek in het dorp Okala, waar het opperhoofd, een tovenaar, de toekomst voerspelt. Trilles is niet erg geïnteresseerd, maar toch laat de tovenaar hem roepen.

- “En jij, blanke, wilt je niet weten wat je binnenkort te wachten staat?”
- “Beste vriend”, zei ik, “de toekomst kan mij weinig schelen: deze behoort aan God. Je kunt in de toekomst lezen, zeg je, kun je ook in het verleden zien?”

- “Zeker”.
- “Wil je mijn verleden dan eens nagaan?”
- “Ja, graag”.
- “Wat deed ik voor ik missionaris werd?”

Met een veelzeggende glimlach rakelde hij het vuur wat op en blies er driemaal in verschillende richtingen over. Hij begon opnieuw zijn geest aan te roepen met wijsjes die ik niet heb kunnen opvangen. (Opm.: dat is zijn vorm van gebed). Toen hield hij een spiegeltje boven de pot met water die op het vuur stond zodat er zich damp op vormde. Dan trok hij het spiegeltje weg en bekeek de damp erop, die weer langzaam verdween. De damp liet een grillig gevormd patroon achter van ineenlopende kronkelende lijnen. De tovenaar bekeek ze met aandacht.

- “Jij droeg wapens, jij was soldaat”.
- “Hoelang?”.
- “Zolang.”
- “En voor ik soldaat werd?”

Hetzelfde ceremonieel werd herhaald.

- “Je las veel boeken, je schreef, je was met vele kinderen in hetzelfde huis.”
- “Zie jij ook het huis?”

¹³² Teernstra J. *Schetsen en verhalen uit Afrika*, Missiehuis weert, NL, 1922, 168.

- "Ik zie het, het is heel groot".
- "Zie je mijn bed staan?"
- "Ja, op die en die plaats;"
- "Hoeveel broers en zussen heb ik?"
- "Zoveel".
- "Hoeveel kinderen hebben mijn zusters?"
- "Zoveel".

Al die antwoorden waren volkomen juist.

- "Wat doet mijn moeder op dit ogenblik?"
- "Zij weent";
- "En mijn vader?"
- "Uw vader? Hij ligt in een grote kist onder de grond. Hij is dood".
- "Ho Ho, vriend, ditmaal heb je misgeraden. Nog geen twee weken geleden ontving ik een brief van hem".
- "Hij is dood".

Ik ging weg. Ik had er genoeg van. En ik had bovendien een angstig voor gevoel.

Toen ik een week nadien in mijn missie aankwam, vond ik het treurige bericht dat mijn vader overleden was.

Tot zover dit getuigenis.

De gele rookdoos

Sommige mantische uitspraken hebben een cryptische vorm en worden slechts duidelijk na verloop van enige tijd. Geven we hiervan een voorbeeld dat we halen uit Attilio Gatti, *Mensen en dieren in Afrika*¹³³ en dat we enigszins samenvatten. Gatti (1896/1969) was een Italiaans etnoloog en jarenlang ontdekkingsreiziger in opdracht van de Italiaanse regering. Hij reisde in de eerste helft van vorige eeuw in Afrika, ten zuiden van de Sahara. Heel wat Afrikaanse culturen waren in die tijd nog authentiek en nog niet 'besmet' door de Europese beschaving. Gatti's beschrijvingen zijn dan ook unieke, oorspronkelijke documenten.

Ziehier zijn getuigenis. Gatti was zijn gouden sigarettenkoker ergens in het land der Xhosa verloren. (Opm.: De Xhosa zijn een volk in Zuid-Afrika. Onder meer Nelson Mandela was een Xhosa.) Zijn Afrikaanse reisgezellen noemden het zijn "gele rookdoos". Hij was er nogal aan gehecht en dacht tien dollar aan de vinder te geven. Hij had hier nog met niemand over gesproken. Hij had drie boys naar zijn vorige kampplaats gestuurd om zijn koker daar te zoeken, maar hij was nog zonder nieuws van hen.

¹³³ Attilio Gatti, *Mensen en dieren in Afrika*, Antwerpen, De Sikkel, 1953, 168/177.

En verder is er nog het volgende: de jonge krijger Nomazindo, was verliefd op een stamgenote. Haar vader eiste echter vijf koeien als bruidsschat. Nomazindo had er slechts drie en kon geen middel bedenken om aan nog twee koeien te geraken. Ofschoon een koe slechts drie dollar kostte, was dat voor hem een zeer grote som. Gatti rekende vlug uit dat Nomazindo hier zeker meer dan een jaar zou moeten voor werken. Reden genoeg voor Nomazindo om de priesteres Twadekili te raadplegen en haar om raad te vragen.

Twadekili gooide de luipaardkootjes (opm.: haar manier van mantisch wichelen) drie keer achter elkaar, bekeek het zo gevormde patroon en zei dat het probleem zeer eenvoudig was. Ze vervolgde: “Koeien worden niet alleen uit koeien geboren, en rijkdommen zijn niet alleen van erfenissen afkomstig. Ook niet van lange, gestadige arbeid.” Het was alsof zij wist dat Gatti al voor zichzelf had uitgerekend, hoe lang Nomazindo ervoor zou moeten werken. “Drie krijgers zullen komen” vervolgde zij, “die lege handen hebben en moe en somber zijn. Wacht een tijdje, want in hun mislukking ligt het geluk van een ander. En dat zijn de koeien, die vrede zullen brengen aan twee liefhebbende harten.” Dan verdween Twadekili in haar hut.

Noch Gatti, noch Nomazindo verstonden er zich aan. Wel begreep Gatti dat Twadekili zojuist voorspeld had dat zijn boys met lege handen zouden terugkomen. En inderdaad, een half uur later kwamen ze aan en vernam Gatti dat hun zoektocht naar zijn sigarettenkoker niets had opgeleverd. Nu wilde Gatti hierover ook raad vragen aan Twadekili. Wat bedoelde zij juist met de woorden “in hun mislukking ligt het geluk van een ander”? Juist toen Gatti bij haar hut kwam, stapte ze naar buiten, zette zich neer en begon zonder een woord te zeggen de kootjes opnieuw te werpen.

Gatti zette zich naast haar. Hij trachtte zich in gedachten terug voor te stellen waar hij was en wat hij juist deed toen hij zijn laatste sigaret had opgestoken en de koker terug in zijn broekzak had gestopt. Hij was vastbesloten iedere herinnering die hem was ontsnapt, terug in zijn geheugen te brengen. Hierbij had hij voortdurend de indruk dat Twadekili mee “in zijn gedachten keek”. Even later sprak zij: “Ik zie je, je gaat in de richting van de opgaande zon. Je zoekt naar iets. Je maakt zesmaal tien stappen, daarna nog eens vier. Wat je verlangt, ligt op de plaats waar drie bomen in één rij staan. Het is een tak, die je zoekt. Je snijdt erin met je zakmes.”

Gatti kon zijn oren niet geloven. Alles wat ze zei klopte. “Je gaat op een steen zitten,” ging Twadekili voort. “Om de tak zuiver te maken en er een stok uit te snijden. Daarna buig je je naar rechts en naar links, om het eten en

het drinken dat je mannen je gebracht hebben in ontvangst te nemen.” Het strookte inderdaad allemaal met wat er gebeurd was. “Ik zie je doos liggen”, vervolgde Twadekili, “ze glijdt op het gras, onder een steen die de vorm heeft van een slangenkop. Nomazindo zal er heen gaan en de gele rookdoos vinden. En van de rijke beloning, die je boys niet verdiend hebben, zal je aan Nomazindo twee derden geven en aan je boys één derde. En zij zullen tevreden zijn. En Nomazindo zal kunnen huwen.”

Gatti stond sprakeloos. Nomazindo wilde dadelijk op zoek gaan. Dus vertrok Gatti met hem naar de kampplaats waar hij een week geleden was en waar hij het laatst zijn sigarettenkoker had gebruikt. Daar aangekomen stapte Nomazindo in de richting van de opgaande zon, maakt zesmaal tien stappen, daarna nog eens vier, en zag direct de plaats waar drie bomen in één rij staan. En daar lag ook de steen waarop Gatti gezeten had en die werkelijk leek op de kop van een slang. Gatti vond zijn koker echter niet. “Twadekili heeft zich vergist”, zei hij ontgoocheld. “Twadekili vergist zich nooit” klonk het opgewekte antwoord van Nomazindo. Hij verzocht Gatti om mee de grote steen op te tillen. En daaronder lag fonkelend de sigarettenkoker.

Tot zover dit getuigenis. Merken we op dat Gatti zich tracht te herinneren wat hij allemaal deed toen hij het laatst van zijn koker gebruik maakte, en dat het was alsof Twadekili hierbij mee zijn gedachten kon zien. Wie met mantiek vertrouwd is weet dat zieners hun cliënt soms vragen om terug een bepaalde situatie voor ogen te houden. Op een manier ‘zien’ zij mee wat hun cliënt in gedachten “naar voor brengt”. Sterker nog, zij zullen soms op details wijzen die hun cliënt zijn ontgaan en die van belang zijn. Het is alsof de cliënt, bij zijn mijmering, een film voor zich projecteert, en wie voldoende mantisch begaafd is, kan deze film mee volgen en dingen zien die de cliënt hierbij niet zijn opgevallen.

Een inwendige stem

Socrates (-470/-399), één der grote filosofen naast Plato en Aristoteles, maakte in Athene een grote indruk door de waarachtigheid van zijn leven. Hij liep dikwijls rond op de markt waar hij de mensen aansprak en ze tot nadenken, tot bezinning trachtte te brengen door zijn zogenaamde ‘majeutiek’. Het was een vraag- en antwoordspel waarbij hij deed alsof hij niets wist maar door gerichte vragen zijn tegenstander in het nauw dreef en hem zo tot nadenken en tot een beter inzicht trachtte te brengen. Hij was steeds bekommerd om het zielenheil van zijn medemens en aanvaardde nooit geld voor zijn onderricht. Toch werd hij door de overheid veroordeeld tot het

drinken van de gifbeker. Hij zette zich scherp af tegen de zogenaamde sofisten, wijsheidsleraars, die zich voor hun diensten goed lieten betalen en niet steeds even gewetensvol handelden. Hun zorg was veeleer om via retoriek en overreding gelijk te halen.

Volgens de Griekse schrijver Xenofon¹³⁴ (-430/-355), had Socrates een daimon, een inwendige stem die zich op een paranormale wijze liet horen. Het Griekse woord 'daimon' staat hier niet voor wat wij onder een 'demon', een 'duivel', verstaan, wel voor een soort van goddelijke raadgever. Plato¹³⁵ laat Socrates hierover aan het woord: "Zoals gij mij reeds vaak en op vele plaatsen hebt horen verklaren, valt mij iets goddelijks als 'n daimon ten deel. Dat is een stem die sedert mijn kinderjaren mij vergezelt, een stem die mij soms belet te doen wat ik zou willen doen, doch die mij nooit tot iets aanzet." M.a.w. gedurende heel zijn hoorde Socrates een waarzeggende innerlijke stem, die volgens Plato alleen belettende richtlijnen geeft, volgens Xenofon ook aanmoedigende. Zo was Socrates' daimon ertegen dat Socrates, eens beschuldigd voor het gerecht, zijn verdediging overdacht.

Wat opvalt is dat Socrates bij deze ingevingen zijn rustige zelfbezit bleef behouden. Hij werd niet beheerst, vervoerd, door die stem, maar blijft ze de baas. Dit b.v. in schril contrast met de ingevingen van de mediums der macumba (3.3.2.) of zelfs van de Griekse pythia, de orakelpriesteres van de god Apollo te Delphi, die buiten zichzelf zijn en nadien zo goed als geen herinnering meer hebben aan hun 'bezetenheid'.

Raadpleegt men de betreffende literatuur dan blijkt dat er heel wat mensen zijn die beweren een soort van inwendige stem te horen die hen met duidelijke woorden aanspreekt. A. Poulain¹³⁶ noteert dat b.v. de H. Theresia van Avila daarvan getuigt: "De innerlijke woorden zijn volkomen duidelijk, de ziel hoort ze op veel klaarder wijze dan indien zij langs de zintuigen om verneembaar waren". Pinard de la Bullaye¹³⁷ stelt dat het horen van een innerlijke stem in religieuze middens een frequent verschijnsel is en dat het als fenomeen daarom onbetwifelbaar is. Wat meer is, ook volkomen normale personen beweren zo'n stem te horen. Psychisch gestoorden kunnen natuurlijk ook zo 'n woorden vernemen. Hier speelt dan wat de Bijbel "het onderscheid der geesten" noemt. Aan de hand van het resultaat kan men de waarde van dergelijke ingevingen nagaan.

¹³⁴ Xenofon, Herinneringen aan Socrates, IV: 8, 5.

¹³⁵ Plato, Apologia 31d.

¹³⁶ Poulain A., Des grâces d'oraison (traité de théologie mystique), Paris, 1901-4, 291ss. (paroles intérieures).

¹³⁷ de la Bullaye P., S;J., Les analogies psychologiques, in: settimana internazionale di etnologia religiosa, Paris, 1926, 77.

Stemmen horen

Ingrid De Bie, *Stemmen horen*¹³⁸, schrijft over het werk van Prof Romme en zijn medewerk(st)ers, aan de rijksuniversiteit Limburg. Zij bestuderen en helpen sinds 1989 mensen, kinderen inbegrepen, die beweren stemmen te horen. Romme vertelt dat zijn huisarts een zeiler is. Hij vertelde dat hij stemmen hoorde toen hij achtenveertig uren alleen op zee was en dat het net lijkt alsof je echt met iemand zit te converseren. De Bie zegt dat twee procent van alle mensen stemmen hoort. Slechts een minderheid van hen is echt ziek of geestelijk gestoord. Het begon met een patiënte die heel veel last van stemmen had en die niet tevreden was over de manier waarop “de psychiatrie” daarop inging. Die stemmen werden toen door iedereen in “de psychiatrie”, dus ook door mij, zo vervolgt De Bie, gezien als een ziektesymptoom. Een patiënte zei terecht: “Dat kan best. Maar van “die ziekte” heb ik geen last. Maar met “die stemmen” valt niet te leven. En de geneesmiddelen helpen niet”.

Prof Romme voegt daaraan toe: “als een patiënt echt stemmen hoort, moet ik eerlijk toegeven dat ik daar niets van weet. Het zou wel eens kunnen dat anderen die ook stemmen horen, jou beter begrijpen dan ik”. Daarop organiseert Romme een samenkomst: “indien al die mensen stemmen horen en zij herkennen het bij elkaar, dan kunnen wij wel beweren dat het inbeelding is maar daarmee zijn die mensen niet geholpen”. Met andere woorden: vanuit de wetenschap kan men het bestaan ontkennen, maar de patiënten blijven er mee zitten en worden dan niet geholpen. Men ziet enerzijds “rationalistisch ongelooft”, anderzijds “directe waarneming”.

Een raadpleging

Staan wij stil bij een tekst van een uitstekende zienster: Julia Pancrazi, *La voyance en héritage*¹³⁹ (Erfelijke helderziendheid) Al uit de titel blijkt dat de gave van het zienschap teruggaat in de familiestam-boom van de schrijfster. Pancrazi geeft haar eerste optreden weer, als leerling-waarzegster, onder leiding van haar moeder, wier stamboom op het gebied van ‘zien’ teruggaat tot 1851. Het verhaal komt neer op een korte fenomenologie van het ‘zien’. Haar moeder, Clémence, ontvangt één van haar ‘getrouwe’ cliënten en vertelt. “Zij is ongeveer vijfendertig. Een mooie jonge vrouw. Zelfzeker is zij het kabinet van mijn moeder binnengekomen. Ik begrijp dat het een ‘habituée’ is. Plots merkt zij mij, Julia, op. Ik zit stil in mijn hoekje. Zij staat stil en bekijkt me verwonderd. Maar mijn moeder heeft de deur al gesloten:

¹³⁸ De Bie I., *Stemmen horen*, Humo van 27.01.1996, 22/27.

¹³⁹ Pancrazi J., *La voyance en héritage*, Paris, 1992, 153/157.

“ik stel u mijn dochter, Julia, voor. Ik leer haar mijn beroep en ik dacht dat het u niet zal hinderen indien zij onze raadpleging bijwoont”. De cliënte bekijkt mij met een moederlijke blik: “Is zij niet een beetje jong?” zegt zij simpelweg. “Ik begon indertijd nog vroeger dan zij” antwoordt mijn moeder. “Wees maar niet ongerust: zij mag alles horen” voegt mijn moeder, als iemand die een beetje medeplichtig is, daaraan toe”.

Opm.: het leren ‘zien’, in dit geval kaartlegster zijn, komt nooit uit boeken. Het is een werk van overlevering of traditie die het vermogen “van hand tot hand”, van levende persoon tot levende persoon, doorgeeft. Het theoretiseren komt dan wel vanzelf en zeker achteraf. Dit zij gezegd ter intentie van diegenen die menen dat het uitsluitend een verstandelijke aangelegenheid is. Weliswaar zijn er die eerst een handboek instuderen en op grond van die ‘studie’ het zien(st)er zijn willen beoefenen. Dat lukt slechts wanneer, mèt die ‘studie’, één of meerdere wezens de ziener of zienster inspireren. Luisteren we opnieuw naar Pancrazi.

De raadpleging: “Mijn moeder wisselt, alvorens te beginnen, met de cliënte enkele onopvallende zinnnetjes. Over haar leven, over de tijd waarin wij leven, over de gebeurtenissen.

Opm.: Dit inleidend gesprek dient ertoe het contact, in het kader van de ‘mania’ of concentratie, op gang te brengen.

De raadpleging begint in een geladen stilte. Na enkele ogenblikken zijn beide vrouwen mij al vergeten. Ik sta overigens nog steeds recht, op enkele meters, in de hoop haar concentratie niet te storen door een geluid of een gebaar.

Opm.: In de diepe stilte snapt men enigszins het sacrale of heilige karakter van de bewerking. Want een ‘bewerking’ of ‘operatie’ is het. De zienster werkt doorheen een infrastructuur, ‘le support’, hier het systeem der kaarten, in op de situatie of het lot van de cliënte. Welk systeem, welke ‘support’ men gebruikt is niet zo belangrijk. Het is een hulpmiddel ter concentratie. Zien is lotskunde. “Mijn moeder legt haar kaartspel op tafel. De cliënte deelt het onmiddellijk op in vier nauwkeurig afgemeten hoopjes. Mijn moeder schuift er één van opzij, neemt het eerste, neemt de drie eerste kaarten en legt ze, de ene na de andere, zeer rustig voor haar. Nog steeds heerst de stilte. De cliënte beweegt niet. Haar hand, met een zwarte handschoen aan, rust op de tafel. Na een korte blik op de drie kaarten kijkt de jonge vrouw met een vorsende blik het gezicht van mijn moeder aan. Mijn

moeder lijkt elders te zijn. Toch heeft zij de glimlach op haar gezicht. Zij wil niet dat men erachter komt dat zij in volle concentratie is. “Vooral niet tonen dat men het lastig heeft, dat men zich inspant”, zei zij bij herhaling”.

Opm.: In de geconcentreerde toestand kunnen ingevingen doorkomen.

“Met een bevreemdende stem begint zij te spreken. De toon is zacht. Met zorg kiest zij haar woorden, en zegt korte zinnetjes met zeer nauwkeurig afgemeten inhoud. Zij heeft het over het gezin en de familie, over de financiën. Is de spanning te groot, dan voegt zij er een hartelijk of plezierig woordje tussen dat de cliënte ontspant.

Opm.: Nominalistisch ingestelde mensen menen dat ‘zien’, ‘vaag’ is.’ Bij een goede ziener of zienster is juist het omgekeerde het geval. Indien er ergens, met wat antieke Grieken heten ‘akribeia’, met nauwkeurigheid, te werk gegaan wordt, dan is het in een ‘séance’ van een zien(st)er. De inzet is immers de eer van de zien(st)er om het lot juist te duiden. Iedere fout bouwt zijn of haar gezag af.

Een wending

De raadpleging duurt nu al een half uur. Tot nog toe is er niets buitengewoons gebeurd. “Zoals ik u heb aangeraden, hebt gij een geneesheer opgezocht” zegt mijn moeder. “Inderdaad. Maar de arts vond dat ik niets mankeerde”. Ik let op de cliënte. Terwijl zij zo antwoordt, ontspant zij zich ongemerkt. Alsof zij gekomen was om juist dat antwoord te geven, alsof de rest geen belang had. Maar als ik mijn moeder bekijk, onderga ik een schok: zij is buitengewoon beklemd (‘oppressée’). Maar de cliënte ziet het niet.

Let nu goed op dat wat de dochter, zienster-in-de-maak, doet om het contact met de cliënte en haar lot te verwerven, want dit legt de structuur der ‘mania’ of concentratie goed bloot. “Plots ervaar ik ook iets abnormaals. Want, in mijn hoekje, was ook ik niet passief gebleven. “j’ai fait le vide” (“ik heb alle andere bewustzijnsinhouden buiten gestoken”). Sinds de aanvang van de raadpleging trachtte ik de ‘golven’ (‘les ondes’) die deze vrouw uitzond - zij was iemand die ik nooit eerder ontmoet had - op te vangen (‘capter’).

Opm.: De natuurkunde heeft het ook over ‘golven’ of ‘trillingen’. Ook in occulte middens wordt die de term gebruikt om dat wat iemand uitstraalt, aan te duiden. Het is een kwestie van afspraak. Meer niet. Iets natuurkundigs moet men er niet in zoeken. De term “contact via paranormale wegen” is wellicht beter.

Een probleem

Er is daadwerkelijk een probleem. Mijn moeder staat zachtjes op, verontschuldigt zich en met een knikje van het hoofd vraagt zij mij haar te volgen. Eens buiten het kabinet begint zij zonder een woord te zeggen rond te draaien. Zij drukt haar vuist tegen haar mond en prevelt enkele woorden die ik niet kan verstaan. Plots staat zij stil: “wat denk je ervan?” vraagt zij mij brutaal. Ik was verlamd, want het was niet mijn moeder die zich tot mij keerde doch de zienster, ‘la voyante’ in volle concentratie. Zij wou mijn oordeel. Ik mag mij niet vergissen! Een ogenblik aarzel ik. Dan waag ik het maar: “Ik heb de indruk dat die vrouw toch ziek is. Niet erg ziek. Maar in alle geval ziek.”. Mijn moeder verroert geen vin. Haar ogen zijn uitgegroeid tot twee zwarte maar fonkelende punten die dwars door mij heen gaan. “Je hebt gelijk, kom mee” zo zegt zij. Meer niet.

Wanneer zij weer op haar stoel plaats neemt, ziet zij er bijna blij uit. De verandering tussen het korte moment buiten het kabinet waar zij heen en weer liep aan hevige innerlijke strijd ten prooi en het moment waarop zij spreekt met haar geruststellende stem, komt mij verwonderlijk over. Opnieuw verdiept zij zich in de kaarten. Recht over haar wacht de jonge vrouw af. De zogenaamde gezinszorgen waarmee mijn moeder zich zo-even verontschuldigde vooraleer buiten het kabinet te gaan (op een plezierige toon overigens) maken dat zij niets vermoedt. Mijn moeder kijkt op: “En toch denk ik dat het oordeel van een tweede arts wenselijk zou zijn. Let wel: ik zie niets ergs. En toch: de waarneming die ik doormaakte bij onze vorige raadpleging, is niet heel en al verdwenen”. “U zijt ervan overtuigd dat het echt noodzakelijk is?” vraagt de jonge vrouw, ongerust en ook teleurgesteld. Mijn moeder, op een geruststellende toon: “Je riskeert er toch niets bij! Twee beoordelingen zijn toch meer waard dan één!”. De jonge vrouw kijkt haar eventjes aan. Er volgt een kort ogenduel tussen de cliënte en de zienster. “Goed. Ik zal het doen zoals gij zegt”. “Maar behalve dat ziet uw kaart er uitstekend uit”, zegt mijn moeder, terwijl zij de kaarten bijeen raapt en op een toon alsof de jonge vrouw die voor haar zit, haar dochter was. Deze, op haar beurt, lacht vertrouwelijk. “In ieder geval tot nog toe heeft U zich nog nooit vergist. Ik zou mij dan niet goed voelen indien ik uw raad niet volgde”. “Dank u” zegt mijn moeder die opstaat en haar uitgeleide doet.

Opm.: Men hoort de zienster spreken van ‘waarneming’. Het betreft een waarneming door identificatie. Door zich intentioneel in te stellen op de cliënte en haar mogelijke problemen. Niet door zich te identificeren met de cliënte op zich, maar met de cliënte voor zover zij problemen

vertegenwoordigt, dringt de zienster als het ware door in haar en haar situatie. Maar door dat contact komt er in de zienster een afbeelding van de cliënte en haar problematiek (gezin, familie, gezondheid, financiën en dergelijk meer).

Wij vervolgen het verhaal. “Eens dat de deur gesloten was, zag ik mijn moeder onmiddellijk terugkomen. Haar gelaatsuitdrukking was opnieuw veranderd. Gedaan met de zachtheid. Haar blik was hard. Zenuwachtig grijpt zij de kaarten. “Wel?” zegt zij, zonder mij zelfs aan te kijken. “Ik ben er zeker van: zij is ziek”, antwoord ik. “Natuurlijk!” zegt zij”. Enkele dagen later belt de jonge vrouw aan. Ik doe open. Ik voel aan dat zij zenuwachtig is, gekweld en ten prooi aan grote zorgen. Nauwelijks groet zij mij. “Is uw moeder thuis?”. “Natuurlijk. Maar gij hebt niets aangevraagd”. “Ik weet het. Ik weet het. Maar ik zou juist één woordje willen zeggen”. Mijn moeder verschijnt enkele minuten later. De jonge vrouw neemt mijn moeder bij de hand: “Ik wou u bedanken. Ik ben een andere dokter gaan opzoeken. Deze stelde analyses voor die de vorige arts niet nodig vond. Vandaag kreeg ik het verslag. Hij ontdekte een klein gezwel aan de rechterborst. Hij zei dat men mij ging opereren”. Waarop mijn moeder: “Nu ben ik er gerust in. Maar gij zult zien: alles verloopt opperbest. In uw kaarten zag ik iets dat goed uitvalt.”

Tot daar dit uittreksel. Men zegge niet te gemakkelijk dat zogenaamde ‘irrationele’, met de axiomata van de wetenschap niet te vatten methoden, nonsens zijn! De eerste arts zag niets. De zienster zag iets! Maar het zien van de ene verschilt van het zien van de andere. Laat ons besluiten om open van geest te zijn en te aanvaarden dat er meer dan één manier is om wat ‘werkelijk’ is, te benaderen.

De concentratie

Pancrazi vertelt (o.c., 22). Onze kaarten zijn de projectie van onze begaafdheid, die van geslacht tot geslacht werd doorgegeven. Het zijn de kaarten van mijn grootmoeder en mijn moeder. Door de duizenden keren dat zij gebruikt werden, zijn de figuren op de kaarten voor een deel uitgewist. De kaarten zijn ook niet meer rechthoekig maar onregelmatig ovaal. Meer dan een eeuw gebruik heeft ze zo toegetakeld. Wij heten dat “notre support” (opm.: onze onderbouw of infrastructuur). Let nu goed op wat schrijfster zegt: “Deze kaarten zijn slechts een middel dat onze concentratie opvangt, kanaliseert en meteen de tijd schept die nodig is “pour capter le fluïde que chacun émet”, “om het fluïdum op te vangen dat iedereen uitstraalt”. Met andere woorden: het doordringen tot de zielestof van de cliënt wordt vergemakkelijkt door middel van “un support”, een onderbouw. Maar het

eigenlijke doordringen tot het mantisch zien, tot de wereldziel(stof) ligt in de concentratie (mania). Daarom ook moet de ziener of zienster zich bijvoorbeeld van de eigen gezinssfeer afzonderen en zich na een raadpleging ontspannen en de gedachten wat verstrooien.

Over haar concentratie zegt de schrijfster nog (o.c., 27): Te veel mensen menen dat men onmiddellijk ‘ziet’, zonder voorbereiding. Zoiets is onmogelijk. De concentratie en het vermogen om deze concentratie te beheersen zijn, betreffende het ‘zien’, doorslaggevend. Eens uit die toestand ‘ziet’ men niets meer en wordt men “een normaal mens”. Wat wel tussendoor doorgaat zijn de waarschuwingen, de voorgevoelens en dat blijft duren. Met andere woorden: het mantische zien wordt wel als raadpleging onderdrukt maar niet als levenswijze.

Wichelen

Fr. Kallenberg, *Offenbarungen des siderischen Pendels*¹⁴⁰ (Wat de pendel verduidelijkt) beschrijft de fijnstoffelijke theorie van het pendelen en wichelen over het algemeen. Wichelen betekent dat men op één of andere manier die fijne stof tracht aan te voelen. Kallenberg schrijft dat de mens onbewust zowel ‘aardse’ als ‘hemelse’ energieën opvangt en dat sommigen deze kunnen doorgeven, na ze zelf min of meer goed verwerkt te hebben. Of de ziener of zienster hierbij nu kaarten raadpleegt, of een glazen bol, koffiedik, een pendel, het ruisen van de bomen, het staren in water of wat dan ook, dat is niet zo wezenlijk, dat is een soort van infrastructuur die eerder zonder belang is. Hier gaat het niet om, wel om de concentratie van de aandacht en de gerichtheid op de fijne zielestof.

De aangewende infrastructuur is een middel tot concentratie. Eens men daarin vordert, heeft men uiteindelijk die hulpmiddelen niet meer nodig. Men kan zich dan ook concentreren en ‘zien’, zonder die infrastructuur. Zo zijn de kaarten slechts de prikkels om het probleem te doen zien. Het kan overigens zijn dat de kaarten het tegengestelde aanduiden van wat er is. De kaarten geven lemma’s, voorlopige hypothesen, die de ziener of zienster op weg zetten. Zoiets leert men niet uit de boeken, maar moet worden doorgegeven van levende persoon tot levende persoon. Dit wichelen onderscheidt zich ook van het eerder passief doorkrijgen van beelden of intuïties. De wichelende persoon is actief, concentreert zich en zoekt voortdurend.

De grenzen van de onthulling

¹⁴⁰ Kallenberg Fr., *Offenbarungen des siderischen Pendels*, Munchen, Huber, 1913.

Pancrazi vervolgt (o.c., 55): “De grenzen van het onthullen hangen af van de persoon die daar vóór u zit, van de kracht, van de macht die hij of zij uitstraalt”. Volgens de schrijfster houdt het in dat iedere raadpleging eigenlijk neerkomt op een stille of patente krachtmeting waarbij twee fluïda met elkaar geconfronteerd worden. Het is inderdaad een feit dat zien(st)ers gewoon door de knieën gaan doordat de persoon die daar voor hem of haar zit, op occult gebied machtiger is en de ziener of zienster onderwerpt. Iets wat de raadpleging heel en al in de war stuurt. Een zien(st)er is een uiterst kwetsbaar wezen: sommige cliënten beseffen niet hoezeer zij de ziener of zienster met een probleem doen lijden. Zien(st)er zijn is een uiterst uitputtende vaardigheid, vooral voor het hart. Ik denk zelfs dat, indien veel vrouwen van mijn stamboom een plotse dood gekend hebben, dit het gevolg was van de uitputting door zoveel keren de concentratietoestand door te maken” (o.c. 172).

Opm.: Het blijkt bijvoorbeeld dat, op Haïti, veel hougans - magiërs der voodoo - naar het einde van hun leven toe zelfs waanzinnig worden. Dit is een ander effect van uitputting op het gebied van levenskracht. Zij hebben zoveel kwaad fluïdum in en rond zich zonder het te kunnen wegzuiveren of reinigen, dat hun levenskracht, hun zogenaamde ‘kundalini’ - we komen er nog op terug - verzinkt in wilde energieën allerhande. Wat zich op het bewuste vlak kan uiten in de één of andere psychiatrische kwaal.

Ook cliënten die zich al te sceptisch opstellen vergroten de problemen. Pancrazi zegt hierover, o.c., 171: “Het enige probleem dat deze cliënten stellen, is dat zij veel uitputtender zijn dan de anderen. Eenvoudigweg doordat zij een muur tussen hun fluïdum en het onze oprichten. Gevolg: men moet ze doorlopend ‘peilen’, al vechtend. De concentratie moet dubbel zo groot zijn. Zo een raadplegingen overleeft men dan als volkomen uitgeputte wezens”.

Opm.: Indien de uitputting te groot wordt, gaat de concentratie mank en riskeert de inhoud ervan vergissingen in te houden. Gevolg: sceptici triomferen en zeggen :”Ziet gij wel! Het is niets!” waarbij zij vergeten dat zij uitgerekend door hun eigen ongeloof de raadpleging doen mislukken en dus in een vicieuze cirkel ronddraaien. Om tot de zielestof door te dringen moet men ‘geloven’ dat die er is en dat zij informatie bevat die door begaafden kan ‘gezien’ of ‘gevoeld’ worden. Dat axioma opent pas het zicht op het fijnstoffelijke domein.

4.2.2. ‘Fijne stof’ als grond van mantiek

Fijne stof in de geschiedenis

Als axioma bij uitstek geldt dat alles wat bestaat doordrongen is van een ijle, fijne, voor Jan modaal onzichtbare stof. Alle archaïsche, antieke en klassieke culturen waren (en zijn) er mee vertrouwd. De oude Egyptische cultuur kende het als 'maat', in het Oosten spreekt men van 'prana'. De oude filosofie had het over 'virtus', de Bijbel kent het als 'Ruah'; als één van de vele vormen van Heilige Geest. Esoterische scholen spreken van 'etherische' en 'astrale' stof. Fijne stof is vooral eigen aan fijnstoffelijke 'wezens', 'entiteiten', 'goden', 'godinnen' die zulke fijne stof in meerdere of mindere mate bezitten. Op sommige plaatsen hoopt die fijne stof zich sterker op dan op andere plaatsen. Zo was, in de Bijbel, voor Mozes, de Sinaï-berg (*Exodus 3:14*) en het brandende braambos waarin Jahweh zich toonde, een heilige plaats. Zo is voor een moslim de al-Masjid al-Haram in Mekka, de moskee met de Ka'aba, de heiligste plaats op aarde. Deze fijne stof wordt echter door de wetenschap niet erkend.

Ofschoon fijnstoffelijkheid in de hedendaagse Westerse filosofie nauwelijks nog ter sprake komt, toch was zij één der belangrijkste thema's bij de stichters van onze filosofie: de oude Grieken. Zo ook bij de zogenaamde presocratiekers, dit is de verzamelnaam voor de filosofen die Socrates (-469/-399) net voorafgingen. Socrates was de leermeester van Plato. De presocratici braken zich het hoofd over de vraag uit welke 'oerstof' de gehele werkelijkheid was opgebouwd. Zo stelde Thales van Miletos (-642/-545) dat die oerstof gelijk is op water omdat ze net zoals water vloeibaar is. Wie dat in onze huidige biologische zin interpreteert, wat bij herhaling geschiedt, doet tekort aan de fijnstoffelijke werkelijkheid die daaraan voorafgaat. Het gaat om de oergrond, om het wezen van alle bestaan, niet om een grofstoffelijke interpretatie. Anaximander van Miletos (-610/-547), beweerde dat de oergrond van alles 'a-peiron' was, (Lat. In.finitum) onbepaald, ijl, wat geen vorm heeft maar alle vormen aanneemt. Anaximenes van Miletos (-588/-524), nam dan weer aan dat de oorsprong van alles 'aër', lucht, adem, ziel, 'psuchè', was zoals de zieners en ziensters deze zien, als adem, nevel, rook, lucht, gelijkend op wind. Voor Herakleitos van Efesos (-540/-480), was de oergrond van alles beweeglijk als vuur.

Men ziet dat deze presocratiekers elk op hun manier deze fijnstoffelijkheid onder woorden brachten. Zij moeten dan blijkbaar tot op een zekere hoogte 'zieners' zijn geweest om tot zulk een inzicht te komen. Hun opvattingen verschilden van de toen gangbare meningen. Zij namen zelf waar en redeneerden, autonoom. Ze steunden niet langer op een soort van goddelijke ingeving zoals Homeros en vele anderen die hen voorafgingen.

In China is “Chi kung” een methode waarbij men via ‘chi’ of fijnstoffelijke levenskracht op het lichaam tracht in te werken. In het westen sprak o.m. Paracelsus (1493/1541) van een ‘fluidum’. De Melanesiërs noemden het ‘mana’, de Irokezen, een Noord-Amerikaanse indianenstam, heetten het ‘orenda’ en de Dakota-indianen hadden het over ‘wakanda’. De inwoners van Malagasy het vroegere Madagaskar, spraken over ‘hasina’. Het zijn verschillende namen voor eenzelfde werkelijkheid.

Hylisch pluralisme

In onze tijd spreekt men van een geloof aan een ‘hylisch pluralisme’. ‘Hulè’ is de Griekse term voor ‘stof’ en ‘pluralisme’ slaat op “een veelheid”. “Hylisch pluralisme” staat dus voor een veelheid van soorten stof. Naast of buiten de stof van de natuurkunde die iedereen kan vaststellen, bestaan er volgens deze visie ook nog andere, ijlere vormen van stof en stoffelijkheid. Zulke fijne stof, zo stelt men, ligt aan de basis van het paranormale, het religieuze en occulte. Ze speelt in het leven van iedere mens een doorslaggevende rol met betrekking tot gezondheid en geluk. Zogenaamde sensitieven beweren deze fijne stof aan te voelen.

Het juist interpreteren van processen in die fijne stof, heet ‘helderziendheid’. Kan men ze bovendien ook ‘manipuleren’, ‘omvormen’, dan is men een magiër of magiërin. Magiërs beweren dat zij de gezondheid van de mens kunnen beïnvloeden, maar eveneens dat zij het lot, het verloop van iemands leven kunnen keren. In de zogenaamde witte magie geschiedt dat dan ten goede, in de zwarte magie, ten kwade (3.3.5.). Taalkundig betekent het woord ‘occult’, ‘wat verborgen is’. Omdat Jan Modaal deze fijne stof niet kan aanvoelen, interpreteren of manipuleren en dit in tegenstelling tot sensitieven, zieners of magiërs, blijft dit alles voor hem verborgen. Men spreekt dan ook van ‘occulte wetenschappen’.

Een verzwegen werkelijkheid?

J.J.Poortman (1896/1970), *Ochêma, geschiedenis en zin van het hylisch pluralisme*¹⁴¹, stelt dat er naast de ‘gewone’ stof der harde wetenschap, ook nog een veelheid van ijlere vormen van stof en stoffelijkheid bestaat. Poortman was hoogleraar aan de rijksuniversiteit te Leiden. Hij gaat in zijn boek uitvoerig in op het materiebegrip der diverse culturen over de hele aardbol en zegt dat men in de geschiedenis der mensheid voortdurend geconfronteerd wordt met de opvatting dat er naast de grove stof van de

¹⁴¹ Poortman J.J., *Ochêma, Geschiedenis en zin van het hylisch pluralisme*, Assen, Van Gorcum, 1954, (// History of Hylic Pluralism, Theosophical Society in the Netherlands).

zogenaamde ‘harde wetenschap’ ook nog andere, ijlere vormen van stof en stoffelijkheid mogelijk zijn. Zulk een geloof in een meervoudige stoffelijkheid lijkt bovendien gemeengoed te zijn in alle vroegere en hedendaagse niet-Westerse culturen. Toch, zo klaagt hij, werd en wordt dit thema bij herhaling in onze cultuur verzwegen terwijl er vaak reden te over is om dit geloof aan een hylisch pluralisme wel te vermelden. G.R.S. Mead (1863/1933), *The subtle body in western tradition*¹⁴² (Het subtiele lichaam in de westerse traditie), zegt dat het geloof in het bestaan van een fijne stof “one of the oldest persuasions of mankind”, “één van de oudste overtuigingen van de mensheid” is.

De mens heeft vele lichamen.

De “heks van Endor”, die de schim van de profeet Samuël uit het dodenrijk opriep en ook de verhalen van Jezus’ gedaanteverandering en zijn verrijzenis (1.4.2.) maken ons duidelijk dat de Bijbel naast het biologische lichaam, aan de mens ook een fijnstoffelijk lichaam toekent.

De oude *Mechelse catechismus*¹⁴³ vermeldt als antwoord op de vraag: “Wat is de mens?": “De mens is een redelijk (opm.: een met rede, met redeneervermogen begaafd) schepsel van God, bestaande uit een onsterfelijke ziel en een sterfelijk lichaam”.

In de *catechismus* van 1868, 52, lezen we: “Hoedanig is het lichaam van Christus sedert zijne verrijzenis?” En het antwoord luidt: “Wonder, vlijtig, snel en subtiel, onlijdelijk, onsterfelijk en voortreffelijker dan de lichamen der gelukzaligen na de verrijzenis zullen zijn”. De zogenaamde “*kleine catechismus*” van 1852, 39, een eenvoudigere uitgave, bedoeld voor de gewone volksmens, vermeldt: “Hoedanig zullen de lichamen der godvruchtige of heilige mensen in de verrijzenis voorkomen? En het antwoord is: “Heel klaar en schoonblinkend, licht, subtiel en onlijdelijk”. We willen de aandacht vestigen op het woord ‘subtiel’ als synoniem van ‘fijnstoffelijk’ dat hier telkens gebruikt wordt.

Wanneer de apostelen na Jezus’ dood en verrijzenis achter gesloten deuren bijeen zijn (*Joh. 20, 26*), komt Jezus plots in hun midden. De fijne stof van zijn subtiel lichaam wordt niet gehinderd door de ‘grove’ stof van de deur of de muur, die daar grondig van verschilt.

¹⁴² Mead G.R.S. *The subtle body in western tradition*, London, Stuart and Watkins, 1967.

¹⁴³ *Mechelse catechismus*, Brugge, 1964, 21.

In de *Bijbel* vermeldt *Paulus: 1 Cor. 15,40*: “Er zijn hemelse lichamen en aardse lichamen”. Hiermee verwoordt hij een oeroud thema dat in alle niet-rationalistische culturen gekend is. In *Luc 9:28vv.* (1.4.2.) lezen we: “Jezus nam Petrus, Johannes en Jacobus mee en beklom een berg om er te bidden. Terwijl Hij aan het bidden was, veranderde Hij van uiterlijk en werden zijn kleren stralend wit”. Dit toont ons dat het lichaam van Christus van gedaante kan veranderen (met zijn kleren) en dat dit verheerlijkte lichaam gewoonlijk verborgen is door het biologische lichaam. Ofschoon in gewone omstandigheden niet fysisch of biologisch merkbaar, toch is dat verheerlijkte lichaam volgens de getuigenissen even werkelijk.

De kabbala, een Joods occult systeem, onderscheidt in de mens drie bestanddelen. Er is vooreerst het materiële lichaam, dat uit grove stof bestaat. Dan volgt het astrale lichaam, dat fijnstoffelijk is. De naam ‘astraal’ houdt verband met ‘astra’, ster. Men zag analogie tussen dit lichaam en de opvatting dat de stof der sterren en de andere hemellichamen van een meer verheven en fijnere aard was. Men sprak ook wel van ‘etherische’ stof, de fijne stof waarmee men de ‘ether’, de ruimte tussen de sterren, vervuld dacht. Naast het materiële en het fijnstoffelijke lichaam kende de kabbala aan de mens ook nog een geestelijke, goddelijke en onstoffelijke ziel toe.

De apostel Paulus, wanneer hij het in *1Kor 15* over de verrijzenis der doden heeft, maakt eveneens een onderscheid tussen drie onderscheiden lichamen in de mens. Er is naast het gewone biologische lichaam ook het ‘andere’ lichaam, dat op zijn beurt tweevoudig is. Paulus spreekt enerzijds van een “soma psuchikon” of een “corpus animale”, een levenslichaam, dat van lager allooi is en anderzijds van een “soma pneumatikon”, een “corpus spirituale”, een geesteslichaam, dat van hogere aard is. De term ‘geest’ staat hier voor het goddelijke beginsel dat in de mens aanwezig is. Men ziet de analogie tussen Paulus’ indeling en de indeling in de kabbala.

Ook Alexandra David-Neel (1868/ 1969), *Magic and mystery in Tibet*¹⁴⁴ (Magie en mysterie in Tibet), schrijft dat voor de Tibetanen de mens een verzameling van fijnstoffelijke lichamen vormt. G. Meijling (*De aura*¹⁴⁵), Dion Fortune, (*Psychische zelfverdediging*¹⁴⁶), Ch. Leadbeater, (*De chakra's*¹⁴⁷),

¹⁴⁴ David - Neel A., *Magic and mystery in Tibet*, London, Unwin paperbacks, 1939⁻¹, 1965, 53. (//Mystiek en magie in Tibet, Amsterdam, Gnosis, 1941).

¹⁴⁵ Meijling G. / W.H., Gijzen W., *De aura* (Uitstraling van mens, dier, plant en steen), Deventer, Ankh - Hermes, 1975.

¹⁴⁶ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937.

¹⁴⁷ Leadbeater C., *De chakra's*, Amsterdam, Theosofische vereniging, s.d..

Allan Kardec, (*L' Obsession*¹⁴⁸) en R. Montandon (*Maison et lieux hantés*¹⁴⁹) (Spookhuizen en -plaatsen), spreken in dezelfde zin.

G. van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*¹⁵⁰, zegt dat een mens een gecompliceerd wezen is en dat hij over verschillende lichamen beschikt. Het aardse grofstoffelijke, het etherisch dubbel dat van een iets fijnere substantie is, dan het geestelijke wat uit een hogere materie bestaat en uiteindelijk de vonk, de ziel, het eeuwige, dat onstoffelijk is.

Primitieven hebben de mens steeds meerdere zielen toegeschreven. Zo zet W. Davis, *De slang en de regenboog*¹⁵¹, het zielenmeervoud in de voodoo-religie uiteen. De voodoo komt uit Dahomey, het huidige Benin (West-Afrika). Op Haïti leeft de voodoo voort. Volgens deze religie is de ziel van de mens veelvoudig: De Haïtiaan heeft het in zijn taal, het Creools, dat een verbastering is van de Franse taal, over:

1. De “n’ âme”, dat is de ziel voor zover zij het biologisch lichaam vormt. Na de dood trekt zij langzaam in de aarde.

2. De “z’ étoile”, de geluksster, is de ziel voor zover zij een rest is van een vorig leven.

3. De “ti bon ange”, “de kleine - ‘klein’, ‘ti’, naar het verbasterde Franse woord ‘petit’- goede engel”, is de ziel voor zover ze de bron van individualiteit, wilskracht en karakter) is.

4. De “gros bon ange”, “de grote goede engel” is de ziel voor zover zij in de algehele kosmische energie baadt.

Volgens de voodoo is de “ti bon ange” het mikpunt van de zwarte magie. Dit is des te begrijpelijker daar de “ti bon ange” gemakkelijk uit het lichaam treedt. Magiërs beweren dat een mens, op magische wijze ontdaan van zijn ‘ti bon ange’ iedere menselijkheid verliest en een ziellose automaat wordt, nog enkel goed voor bijvoorbeeld slavenarbeid op de suikerrietplantages. Om deze reden, zo stelt men, worden zulke zombies ‘gevormd’.

Uit deze enkele steekproeven blijkt dat heel wat culturen ervan overtuigd zijn dat de mens meerdere fijnstoffelijke lichamen heeft. Hun structuur is

¹⁴⁸ Kardec A., *L' Obsession*, Farciennes, Ed. de l'union Spirite, 1950.

¹⁴⁹ Montandon R., *Maison et lieux hantés*, Paris, La Diffusion Scientifique, 1953.

¹⁵⁰ Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 176.

¹⁵¹ Davis W., *De slang en de regenboog*, Amsterdam, Contact, 1986, 240.

bovendien verre van eenvoudig. Wat ons hierbij het meest tot mens maakt, is volgens de voodoo “de kleine goede engel”, de “ti bon ange”. De Bijbel houdt het bij de individuele ziel.

In deze Hylicsch pluralistische visie wordt het biologische lichaam van de mens omgeven door een reeks van naar buiten toe steeds ijler wordende fijnstoffelijke lichamen of aura's. Zoals al gezegd beweren sommigen dat deze aura's kunnen aanvoeld en zelfs op een helderziende wijze kunnen 'gezien' worden.

Herakleitos Van Efesos heeft ons *fragment nr. 45*, nagelaten: “De grenzen der ziel kunt gij, al gaande, nergens achterhalen, ook al gaat gij iedere weg: over een zo diepgaande geest beschikt zij”. Deze denker, voor wie de werkelijkheid als een “altijd brandend vuur” is, heeft klaarblijkelijk ingezien dat de aura van de ziel, wellicht in zijn ogen een vuuraura, veel verder reikt dan het zicht- en tastbare biologische lichaam. Zo ook de aura van vrouwen als een Abisjag van Sjoenem (1.4.3.).

Het mensbeeld, vanuit occult religieus standpunt gezien, is driedelig. Met onze immateriële, onsterfelijke ziel situeren wij ons op het peil van de goddelijke wijsheid. Met onze fijnstoffelijke zielelichamen worden wij in de wereld van het fijnstoffelijke geplaatst. En met ons biologische of grofstoffelijke lichaam horen wij thuis in de grofstoffelijke wereld.

Een fijnstoffelijke koord

A. de Rochas, (1837/1914) was een vooraanstaand Frans onderzoeker en verwierf bekendheid door zijn experimenten met betrekking tot de menselijke uitstraling of aura, reïncarnatie en paranormale fenomenen. Hij was hoofd van de Ecole Polytechnique in Parijs maar werd er gedwongen ontslag te nemen omwille van zijn belangstelling voor occulte fenomenen.

Citeren we uit zijn boek, *l'extériorisation de la sensibilité*¹⁵² (Het uittreden van de sensitiviteit). “Na het magnetiseren (opm.: van de proefpersoon, door een bevoegd magnetiseur, iemand die extra fijnstoffelijke energie kan doorgeven) verlaat het dubbel of het astraallichaam (opm.: het betreft hier een zogenaamde uittreding, slechts zichtbaar voor zieners) het biologische lichaam. Het bevindt zich dan ongeveer één meter boven de proefpersoon. Deze schim is met het biologische lichaam verbonden door een fijnstoffelijke koord. Het is levensgevaarlijk deze koord te breken (opm.: daarin bestaat

¹⁵² de Rochas A., *l'extériorisation de la sensibilité*, Paris, Pygmalion, 1894, 81.

volgens deze visie juist de biologische dood). Deze schim kan zich volgens de wil van de magnetiseur verplaatsen, ook kan de magnetiseur naar willekeur de ledematen van deze schim doen bewegen. (Opm.: de schim lijkt op het biologische lichaam). Als deze schim een kwetsuur oploopt, dan heeft dat zijn weerslag op het biologische lichaam. “Ik heb kunnen vaststellen”, zo vervolgt de Rochas, “dat verwondingen aan bijvoorbeeld de fijnstoffelijke duim, door hierin met een naald te prikken, niet alleen door de proefpersoon gevoeld worden, maar dat die verwondingen zich ogenblikkelijk en tot bloedens toe tonen op de overeenkomstige duim van het biologische lichaam.”

Opm. Ook de Bijbel maakt melding van deze navelstreng of zilveren koord, in *prediker 12:6*: “Het zilverenkoord knapt af, de gouden schaal breekt, de kruik gaat stuk bij de bron en het scheprad valt gebroken in de put. Het stof keert terug naar de aarde waar het vandaan kwam, en de levensgeest naar God die hem schonk.” Voor de Bijbel is het duidelijk dat als God “de ademziel” terugneemt, de mens dan sterft.

Het etherische en het astrale zielelichaam

Ch. Lancelin, *La vie posthume*¹⁵³ (Het nadoodse leven), staat stil bij de tweeledige schim van de mens. Lancelin was een leerling van de Rochas.

In 1893 magnetiseert de Rochas een proefpersoon intens en langdurig. Hij schrijft wat volgt. Geleidelijk gaat het wakende bewustzijn over tot schijndood. Knijpt men de persoon zacht in de huid, dan voelt hij dit niet meer. Geleidelijk trekt ook zijn geheugen weg. Hij blijft zich enkel nog bewust van de magnetiseur en van datgene waarop deze hem doet letten. Een schimmig lichaam vormt zich, concentrisch rond het biologisch lichaam van de proefpersoon. Dit is het begin van een uittreding.

De eerste schim. Het gewone waarnemingsvermogen van de proefpersoon verdwijnt, waarbij toch het geheugen betreffende taalgebruik overblijft. De proefpersoon deelt, indien hij niet ver van de hypnotiseur is, diens waarnemingsvermogen. Ondertussen vormen zich andere schimmige lichamen rond diens biologisch lichaam. De proefpersoon weet niet meer wie hij is en herinnert zich niets meer van zijn leven. Hij let enkel nog op de hypnotiseur. De enige waarnemingen die de proefpersoon nog heeft, zijn die van de magnetiseur. Zelfs indien deze zich op een afstand bevindt. Rechts van het biologische lichaam van de proefpersoon ontstaat een blauwachtige wolk, links een roodachtige. Wanneer het opladen door verder magnetiseren

¹⁵³ Lancelin Ch., *La vie posthume*, Paris, Durville, 1923, 21.

toeneemt, vloeien beide wolken ineen. Dit gebeurt gewoonlijk links van de proefpersoon, verdicht meer en meer en neemt geleidelijk de gedaante van deze proefpersoon aan. Dit lichaam is met het biologische lichaam verbonden via een fijnstoffelijke koord. Mantisch begaafden ‘zien’, of ‘voelen’ die gedaante. Wordt de hand van een derde persoon in de schim gehouden, dan voelt dit zeer koud aan. Op een kneepje in de schim reageert het biologisch lichaam van de proefpersoon.

De Fransman Hector Durville (1849/1923) deed gelijkaardige proefnemingen en kwam tot dezelfde conclusies als de Rochas: de eerste schim links is blauwachtig, de schim rechts oranjeachtig. Bij verder magnetiseren vloeien beiden ineen en vormen geleidelijk één gedaante. Durville stelt in 1909 vast dat verder magnetiseren van de proefpersoon zelf niets oplevert, tenzij dat de magnetiseur zich uitput. Durville komt op de gedachte de gedaante zelf rechtstreeks te magnetiseren. Hierdoor ontstaat een tweede schim uit de al aanwezige eerste schim. Terwijl zij haar kleur verliest en geleidelijk donkerder wordt, ontwikkelt zich een minder felle tweede schim van helderblauwe kleur. Geleidelijk wordt ze lichtvoller. Ook deze schim blijft met de eerste door een zilveren koord verbonden, zoals de eerste met het biologische lichaam door een koord verbonden blijft.

Een kneepje in beide schimmen toont dat de eerste schim gevoelloos geworden is. Op een kneepje in de tweede schim reageert de proefpersoon met zijn lichaam. De eerste schim, de levensziel van het biologische lichaam, kan zich slechts in de onmiddellijke nabijheid van dit biologisch lichaam bewegen. Haar koord is te weinig rekbaar. Maar wanneer men de tweede schim verder wegstuurt, dan treedt de eerste schim weerom in het biologische lichaam. Volgens Durville beantwoordt de eerste schim aan wat men in India de ‘jiva’ noemt. Men spreekt ook van de etherische dubbelganger. Von Reichenbach (1788/1869) Duits filosoof en wetenschapper, noemde dit het “odisch lichaam”.

De tweede schim beantwoordt aan wat anderen, sinds eeuwen de “astrale ziel” noemen. Durville houdt zich, met anderen, aan de term “astraallichaam”. Het eerste ziëlelichaam, de etherische dubbelganger, is sterfelijk en vergaat geleidelijk na de dood. Het tweede zielenlichaam, de astrale ziel, is onsterfelijk. Zo kan een gestorvene in dit astrale lichaam blijven dwalen. Beide lichamen verschillen ook hierin dat de astrale ziel veel dieper doordringt in de voorwerpen.

De uitstraling van de hand

Phoebe Payne, *Sluimerende vermogens in de mens*¹⁵⁴, schrijft met betrekking tot het zien van de uitstraling van de hand: “Velen kunnen er een glimp van opvangen, door in het halfdonker de vingertoppen van beide handen tegen elkaar te brengen en ze dan langzaam uit elkaar te trekken, waarbij dan een nevelachtig uitvloeisel kan worden gezien, dat van de ene hand naar de andere vloeit. Dit wordt het makkelijkst gezien tegen een donkere achtergrond. Dit subtiele dubbellichaam doet zich meestal voor als een fijne, wazige substantie, die het gewone fysieke lichaam geheel omhult en gewoonlijk zilvergrijs van kleur is. Het gedeelte van de aura, dat vlak om het stoffelijk lichaam heen ligt en er gedeeltelijk doorheen dringt, wordt meestal het dubbel genoemd. Dit wordt door velen, die nauwelijks meer dan een normaal gezichtsvermogen hebben, waargenomen als een grijze, vlokkige massa. Deze is vooral zichtbaar rond het hoofd en de handen.

Soms vangt men een glimp op van het buitenste, meer lichtende gedeelte van de aura, terwijl de vrij donkere band van het dubbel dan als een lege ruimte voorkomt. De etherische aura toont zich als een zilvergrijze mist, die recht uit het lichaam straalt en het gemakkelijkst te zien is bij de uiterste punten als het hoofd, de vingertoppen en de tenen. Vele mensen zijn in staat om dit onder bepaalde omstandigheden te zien, bijvoorbeeld wanneer men de hand tegen een zwarte achtergrond houdt in schemerig licht. Wanneer men deze aura in details bekijkt is hij zeer fijn en ingewikkeld samengesteld en verdeeld in verschillende lagen met hun eigen tere kleuren en speciale karaktertrekken.”

Gelijkaardige beschrijvingen vinden we eveneens bij Barbara Brennan, *Licht op de aura*¹⁵⁵: Zij schrijft: “Meestal komen er stralen van het lichtere blauw uit de vingertoppen, de tenen en het hoofd. De meeste mensen zijn na een paar minuten in staat die stralen van de vingertoppen te zien. Om de aura te kunnen zien heb je ‘nachtogen’ nodig. Het oog past zich dan aan de duisternis aan. Je merkt dan ook dat je b.v. de aura van je hand beter ziet als je er niet rechtstreeks naar kijkt, maar je ogen scherp stelt op iets net naast je hand, dat zich verder weg bevindt. De lichtgevoelige cellen in het netvlies van je ogen bestaan uit staafjes en kegeltjes. De kegeltjes zijn voor overdag, om heldere kleuren te zien, de staafjes zijn veel gevoeliger voor lagere lichtsterktes, daar kijk je ‘s nachts mee, en die moet je hier gebruiken.”

Ook heel wat zien(st)ers beweren dat zij, indien zij zich enkele uren in een donkere kamer bevinden, zij dan alle voorwerpen in dat volledige donker zien

¹⁵⁴ Payne Ph., *Sluimerende vermogens in de mens*, 's Graveland, De driehoek, 1948, 42 en 146.

¹⁵⁵ Brennan B., *Licht op de aura*, Haarlem, 1991, 89.

oplichten. Zo toont zich de aura van de rechterhand eerder blauw, terwijl de linkerhand een geelrood licht uitstraalt.

Kirlianfotografie

Jean Lerède; *Qu'est-ce que c'est la suggestologie*¹⁵⁶? (Wat is suggestologie?), schrijft met betrekking tot deze vorm van fotografie: "Sedert 1949 en dankzij het toestel dat door de Rus S. Kirlian (1898/1978) op punt werd gesteld, zijn de Sovjets erin gelukt om de aura en zijn verrassende veranderingen op foto vast te leggen, eerst in zwart-wit, nadien in kleur. In mei 1975 hadden we het voorrecht in Los Angeles het eerste internationale congres voor parapsychologie en suggestologie van het Westen te mogen bijwonen. Dokter Thelma Moss, van de universiteit van Californië toonde ons een honderdtal verbazende foto's in kleur van aura's. We kregen eveneens een kleurenfilm te zien die gemaakt was in het neuropsychiatrisch instituut van de universiteit van Californië. Deze film toonde op een aangrijpende wijze de ononderbroken stroom van energie die van elk object uitgaat, van iedere plant, van ieder dier en van elk menselijk lichaam. Ook bleek duidelijk uit de documenten die op het congres getoond werden en de uitleg die er bij gegeven werd, dat de kleur, de vorm en de samenhang van de aura in regelrechte overeenstemming zijn met het bewustzijn. Vrees, angst, vreugde, kalmte, boosheid, haat, de welwillendheid en de liefde, al deze gevoelens laten zich voortaan fotograferen".

In het spoor van de Kirlians bevestigden de sovjetspecialisten dat alle planten, dieren en mensen niet enkel een uit atomen samengesteld biologisch lichaam hebben maar bovendien een dubbelganger of 'energielichaam' dat uit bioplasma, een naam voor het zielelichaam, bestaat.

Betreffende de buitenlichamelijke ziel of zielestof kan nog worden vermeld dat de aureolen van heiligen verwonderlijk goed gelijken op de aura's die sensitieve mensen ook tot op heden nog zien. Dat wordt bijvoorbeeld ook onderstreept door Karl von Reichenbach in zijn boek *Der sensitive Mensch*¹⁵⁷ (De sensitieve mens). Dr. Walter Kilner (1847/1920) Engels arts, bekend om zijn *The Human Atmosphere*¹⁵⁸ (De menselijke sfeer), bevestigt de bevindingen van Reichenbach. Kilner ontdekte dat aura's van mensen gemakkelijker kunnen worden gezien achter glazen schermen die met dicyanine, een teerderivaat, ingewreven zijn.

¹⁵⁶ Lerède; *Qu'est-ce que c'est la suggestologie?* Toulouse, 1980, 42.

¹⁵⁷ Reichenbach, *Der sensitive Mensch*, 2 Bde, Stuttgart, 1854.

¹⁵⁸ Kilner W., *The Human Atmosphere*, London, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., London, 1911.

4.2.3. Eidetische paranormale waarneming

Een 'zien' in de verbeelding

Homeros maakt in zijn *Ilias* melding van de blinde ziener Teiresias. Op het eerste gezicht lijkt dit wel een contradictie. Hoe kan men nu 'zien' als men blind is? Het betreft dan inde-daad niet langer een 'optisch' zien via de ogen, wel een vorm van 'eidetisch' zien. Het merkwaardige is dat men dan beweert "door het voorhoofd" te zien, ongeveer tussen de beide ogen. Men spreekt van "het derde oog", van "het innerlijke oog" of nog van "het oog van de ziel" dat zich daar bevindt. Het is ook de plaats van de zogenaamde chakra van het voorhoofd. Ook Tenhaeff vermeldt dat een blind meisje uit zijn kennissenkring helderziend was. Ursula Burkhard, een Duits blindgeboren meisje, schrijft in haar boek *Karlik, Begegnungen mit einem Elementarwesen*¹⁵⁹ (Karlik, ontmoetingen met een elementaal), over haar 'zien' in de andere wereld. Blinden, die met hun fijnstoffelijk lichaam kunnen uittreden, beweren eveneens in die toestand, via hun 'derde oog', de omgeving te kunnen zien.

De in 2012 heilig verklaarde mystieke Duitse abdis *Hildegard von Bingen*¹⁶⁰ (1098/1179) kon, zoals ze zelf zei, vanuit haar innerlijk zien en horen, waarnemen wat voor anderen verborgen bleef. Ze beschrijft herhaaldelijk hoe ze wonderbaarlijke visioenen schouwt en woorden hoort, "niet met de ogen en oren van het lichaam, maar met de ogen en oren van de innerlijke mens". De visioenen die ze heeft, ontvangt ze niet in een droomtoestand, niet in slaap of in een geestvervoering, maar klaarwakker, bij vol bewustzijn en met een heldere geest.

Ik zag alles in de kamer!

Elisabeth Haich, *Inwijding*¹⁶¹, verhaalt over haar 'zien' met gesloten ogen toen ze naast haar man in bed lag. "Op een keer beleefde ik iets heel wonderlijks. Dat gebeurde echter niet tijdens het werk, maar 's avonds, net voor het inslapen. Onze bedden stonden naast elkaar en we hadden allebei de gewoonte voor het inslapen nog wat te lezen. Op die avond lazen we ook gezellig naast elkaar. Na een tijdje werd ik moe en zei: "Ik heb slaap, welterusten". Ik deed de lamp op het nachtkastje uit, ging languit liggen en sloot de ogen om te gaan slapen. Ja, ik deed mijn ogen toe maar toch zag ik alles in de kamer. En ik zag hoe mijn man nog wat bladzijden omsloeg. Ik deed vlug mijn ogen open om te kijken of hij inderdaad in het boek zat te

¹⁵⁹ Burkhard Ursula, *Karlik, Begegnungen mit einem Elementarwesen*, Werkgemeinschaft Kunst und Heilpädagogik Weisenseifen, 1987.

¹⁶⁰ Rebcke L., *Hildegard von Bingen*, Ankh-Hermes, Deventer, 1981, 29, 38.

¹⁶¹ Haich E., *Inwijding*, Deventer, Ankh Hermes, 1978 (// *Einweihung*, Thielle, Fankhauser, 1960), 106.

bladeren, dan wel of dat het hele gebeuren alleen maar een projectie uit mijn binnenste was. Maar hij ging er mee door!

Weer sloot ik de ogen en toch zag ik alles. Verrast kwam ik overeind op het bed zitten en keek met gesloten ogen om mij heen; ik zag alles heel duidelijk! Maar merkwaardig genoeg zag ik de dingen niet plastisch-driedimensionaal, maar net als mijn oogleden was alles doorzichtig en vlak, juist zoals een negatief van een foto. Het was als een röntgenfoto, maar veel duidelijker. Ik zag bijvoorbeeld mijn naaimachine door de houten kap heen, en door de gesloten deur zag ik de schilderijen aan de wand in de kamer naast de onze. Ik zag de kleren in de hangkast en al mijn spulletjes rommelig door elkaar in de lade van de schrijftafel. Mijn man keek een poosje verbaasd toe, hoe ik met gesloten ogen mijn hoofd van links naar rechts draaide en vroeg toen wat ik uitvoerde. Ik antwoordde opgewonden dat ik alles zag met mijn ogen dicht. Hij werd nieuwsgierig en deed verschillende proeven met me. Hij vroeg of ik zag hoeveel vingers hij naar me toe hield, en dat soort dingen. Ik zag zijn skelet in zijn lichaam, maar ook zijn organen, alles na elkaar. Het was een beetje griezelig, maar mijn zin voor humor kreeg de overhand en ik moest schateren omdat hij er transparant zo grappig uitzag”.

Ook bij J. Grant, *Meer dan één leven*¹⁶², vinden we dergelijke aanwijzingen. Ze schrijft: “Dat deed ik, niet ziende met mijn ogen, maar wel door mijn voorhoofd. Dit mag vreemd klinken, maar het is de eenvoudigste manier om de gewaarwording te beschrijven.”

Het zien van de aura

A. Brennan, *Licht op de aura*¹⁶³, schrijft: “Oorspronkelijk getraind in natuurkundig onderzoek, was ik nogal sceptisch toen ik voor het eerst de energievervalsijnselen rond menselijke lichamen begon te zien. Maar omdat de versvalsijnselen zich bleven voortdoen, zelfs als ik mijn ogen dichtdeed om ze te laten verdwijnens, of als ik opstond en door het vertrek liep, begon ik ze nauwkeuriger te observeren.”

Tenhaeff, *Magnetisme*¹⁶⁴, vermeldt: “Zo verdwijnens bij het sluiten van de ogen wel het zien van de mens, maar niet het dinglijke (‘leibhaftige’) bemerken of ‘zien’ van de aura. Het zien van de aura is hier een ander zien dan het zien met behulp van de ogen.”

¹⁶² Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-Hermes, 1973, 197. (// Many lifetimes, Victor Gollancz Ltd., London, 1968).

¹⁶³ Brennan A., *Licht op de aura*, Haarlem, Becht, 1994, 6.

¹⁶⁴ Tenhaeff W., *Magnetiseurs, Somnabules en gebedsgenezers*, Den Haag, Leopold, 1969, 36.

Bij P. Payne, *Sluimerende vermogens in de mens*¹⁶⁵, lezen we: “Ik zie het inwendige van mijn lichaam, alle delen schijnen mij als het ware doorzichtig. Het is net of er licht en warmte doorheen stroomt. Ik zie het bloed in mijn aderen stromen, en als er iets in mijn lichaam niet in orde is, valt mij dat dadelijk op.”

A. Teilard, *Ervaringen van dromen en visioenen van het generzijds*¹⁶⁶, beschrijft eveneens een vorm van zulk een merkwaardige wijze van ‘zien’: “Indira had niet slechts voorspellende dromen en visioenen, maar ook uitgesproken psychometrische gaven. Zo las zij de brieven, die zij en Philip ontvingen, door de enveloppen heen, zij beschreef foto’s die er zich in bevonden tot in detail.”

W. Gmelig, *De aura, uitstraling van mens, dier en plant*¹⁶⁷, zegt dat zijn broer en hij dezelfde helderziende gave hebben. Hij schrijft: Hij en ik waren nog maar kinderen toen wij de aura’s waarnamen. Wij zagen toen echter nog lang geen complete aura’s. We zagen niet meer dan een vrij dunne, grijze band rondom elke menselijke gestalte en wij hebben heel lang in de veronderstelling geleefd dat alle andere mensen precies zo zagen als wijzelf. Na verloop van tijd breidde het zien van de aura zich langzaam uit. We zagen niet alleen een brede band maar we begonnen een eivormig omhulsel te zien dat ongeveer een decimeter boven het hoofd begon en waarin allerlei kleuren zichtbaar werden. Die kleuren waren niet statisch. Eigenlijk was het zo dat wij kleine gekleurde deeltjes zagen die er dikwijls met een grote snelheid doorheen schoten, soms wel zo dat de kleuren zich aan ons weer als wit licht voordeden.

Nog een stapje verder en we gingen bemerken dat bepaalde kleuren bij bepaalde mensen leken te horen. Ik heb pas veel later ontdekt dat zo een aura in werkelijkheid veel ingewikkelder is dan ik tot nu toe heb geschilderd. Beetje bij beetje kwam ik erachter dat elke aura uit zeven verschillende lagen is opgebouwd die ieder hun eigen functie hebben. Binnen de aura vonden we op zeven verschillende plaatsen een soort knooppunten, de chakra’s, die we zouden kunnen vergelijken met de zenuwknopen in ons gewone, fysieke lichaam. Die chakra’s worden door helderzienden waargenomen als zeer snel draaiende trechters. Een ziekte bijvoorbeeld, wordt in de aura zichtbaar als een afwijking van het normale patroon in kleur en opbouw

¹⁶⁵ Payne Ph., *Sluimerende vermogens in de mens*, ’s Graveland, De driehoek, 1948, 144.

¹⁶⁶ Teilard A., *Ervaringen van dromen en visioenen van het generzijds*, Deventer, Kluwer, s.d..

¹⁶⁷ Gmelig W., *De aura, uitstraling van mens, dier en plant*, 10.

rondom de ziektehaard, terwijl ook geestelijke problemen op een andere wijze afwijkingen in de aura teweegbrengen. Een groot deel van de mensen is niet mediamiek.

Zij hebben zonder uitzondering een aura die de vorm heeft van een eivormig omhulsel dat zij niet bewust kunnen openen voor het ontvangen van gedachten van buitenaf. Al blijft een spontane wijze van ontvangen wel mogelijk. Bij mediamieke mensen echter is de kruin-chakra dikwijls geopend. Dat betekent dat zij veel gemakkelijker dan anderen, energiecellen van buiten af opnemen en dit bewust kunnen regelen. Voor hun geestelijke ontwikkeling is dat op de lange duur natuurlijk een voordeel, maar in het beginstadium van hun ontwikkeling kan het een tijdelijk nadeel zijn doordat ze de invloeden van buitenaf niet altijd begrijpen en er ook niet steeds tegen bestand zijn.”

G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*¹⁶⁸, noteert: “Wanneer men de mensen vanuit deze zijde (opm.: Van der Zeeuw is in uitgetreden toestand) bezielt, merkt men dat iedereen zich in een eivormig geheel bevindt, dat zich 0,5 tot 1 m buiten het biologische lichaam uitstrekt. Binnenin lijkt het op een veelkleurige bloedsomloop, de buitenste laag is glashard en doorzichtig. Door emoties wordt de buitenzijde zo slap als was. De aura is als een gevangenis voor de ziel, maar evenzeer een beveiliging. Is deze aura voor Jan modaal onzichtbaar, tijdens zeer emotionele toestanden kan men er soms een glimp van opvangen”.

Schoonheid ... en ellende

P. Payne, *Sluimerende vermogens in de mens*¹⁶⁹, vervolgt: “Ik heb nooit een ogenblik gekend, waarin niet de zichtbare wereld zijn reflecties in de andere werelden voor mij ontsluitte. Ik herinner me heel goed, dat, toen ik nog een klein hummeltje was, mijn grote belangstelling voor bloemen niet alleen verband hield met hun schoonheid, maar met het zo graag kijken naar de wijze waarop hun wielletjes ronddraaiden, in de verschillende vormen die van hen uitstraalden en waarvan sommige verschenen als een donzige, lichtende damp, terwijl andere straalden als een fonteintje van kleine vonkjes of ‘prikkelletjes’. Al gauw leerde ik hun heerlijke geur te associëren met die bloemen, waaruit een kolom van zilveren rook opsteeg.

Op dezelfde manier werd mijn plezier in het spelen met dieren veroorzaakt door het amusante van het experimenteren met de verschillende effecten, die het strelen en grijpen van dat gevoelige ‘iets’ dat om hen heen was,

¹⁶⁸ Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 251.

¹⁶⁹ Payne Ph., *Sluimerende vermogens in de mens*, 's Graveland, De driehoek, 1948, 17.

teweegbracht. Al van mijn eerste levensjaren was ik geheel onbewust van het feit dat niet iedereen ditzelfde contact beleefde. Met het voortgaan van de tijd werd mijn aanpassing aan mijn persoonlijke omgeving steeds moeilijker. Daarbij kwam nog de voortdurende ellende van het steeds waarnemen van alle gedachten van de mensen en nog meer van al hun gevoelens, als iets objectiefs, terwijl ze daar gewoonlijk niet eens bewust van waren. Mijn schooljaren waren één nachtmerrie door het voortdurend waarnemen van alle stemmingen die op me afkwamen, als een reeks van aanvallen in kleur en vorm, zowel van de leraren als van de kinderen”.

Sensitiviteit: een differentiaal

Pieter Langendijk, *Gevoelige mensen en hun problemen*¹⁷⁰, heeft op grond van zijn ervaringen de mensen in een aantal categorieën verdeeld en dat volgens stijgende gevoeligheidsgraad.

- Men voelt niets of men beweert nergens last van te hebben. Meestal voelen deze mensen hun eigen lichaam ook heel slecht.

- Men voelt zich soms onverklaarbaar moe, bijvoorbeeld in warenhuizen, in ziekenhuizen, op vergaderingen, als men iemand bezoekt of met iemand praat. Soms gebeurt dit ook na een telefoongesprek. Soms is er geen aanwijsbare oorzaak, wat kan samenhangen met het feit dat men aan iemand denkt of dat een ander - met problemen - aan ons denkt.

- Men voelt zich moe en begrijpt dat dit samenhangt met een bepaalde situatie, een telefoongesprek of omdat een bepaald iemand die moe is of ziek is, aan ons denkt of omdat men zelf aan zo iemand denkt.

- Men voelt naast vermoeidheid ook vage pijnen en spanningen, bijvoorbeeld een druk op de borst, pijn in de rug, een druk op het hoofd, enz...

- Men voelt heel duidelijk dat bepaalde spieren of organen pijn doen. Deze pijnen zijn duidelijk omschreven en gelokaliseerd.

- Men kan bewust op iemand afstemmen en nagaan welke lichamelijke pijnen of emotionele problemen die heeft. Men kan dit doen met een persoon die zichtbaar aanwezig is, die zich ergens anders bevindt, of die overleden is.

¹⁷⁰ Langendijk P., *Gevoelige mensen en hun problemen*, Deventer, 1983, 21.

- Men kan vibraties voelen van voorwerpen als een ring, een foto, een stoel, een bed, een boek... Men voelt vibraties die in gebouwen hangen of op een plaats waar er iets gebeurd is zoals een ongeluk, een moord, ruzie, oorlog... Men voelt overledenen in de ruimte waar men is of rond mensen die ons komen opzoeken.. Men kan de vibratie voelen die van medicijnen, van planten of van voorwerpen uitgaat.

- Men kan zich afstemmen op iemand zoals die zich op een bepaald moment in het verleden voelde of zoals hij zich in de toekomst zal voelen. Dit laatste vermogen komt weinig voor.

- Men kan het ware wezen, de kern van iemand voelen; het niveau van geestelijke ontwikkeling, het leerproces dat hij doormaakt, men kan het verborgen doel van een ziekte doorgronden. Men kan een vorig leven van iemand of van zichzelf doorgronden.

- Men heeft contact met het eigen diepere wezen of met de bron van alle leven. Als men met het eigen diepere wezen in contact wil komen, moet men ook erg gevoelig zijn, van binnen zeer stil zijn en het eigen denken en voelen tot rust kunnen brengen.

Tot zover een aantal steekproeven met betrekking tot paranormale waarneming. Zoals bekend, wordt vanuit de strikt nominalistische visie de werkelijkheidswaarde van mantiek ontkend. Voor de nominalist bestaat er niet zoiets als helderziendheid of helderhorendheid. Er is ook helemaal geen fijne stof. En evenmin kan men geloof hechten aan eidetische paranormale vormen van waarneming.

Vatten we enigszins samen. Ingaan op buiten- en bovennatuur veronderstelt een openheid voor de paranormale wereld. Zulk een mantiek kan zich heel bescheiden tonen in bijvoorbeeld het doorkrijgen van een intuïtie. We vonden verder steekproeven die niet alleen getuigen van een sensitief aanvoelen, maar ook van het bestaan van een helder 'zien' en van een helder 'horen'. Basis van deze mantiek is de fijne stof. Zulk een geloof in een "hylisch pluralisme" of meervoudige stoffelijkheid was en is nog steeds gemeengoed in heel wat culturen. Een uitzondering hierop is onze Westerse en Angelsaksische nominalistische cultuur. In de aura van al wat leeft is deze fijne stof op een meer geconcentreerde wijze aanwezig, zo ook in de verschillende aura's die het fysische lichaam van de mens omringen. Via onder meer de zogenaamde kirlianfotografie zouden aanwijzingen voor het bestaan van zulke fijne stof te vinden zijn. Een andere, niet optische vorm

van helder waarnemen geschiedt via de verbeelding. Sommige zieners beweren met de ogen dicht en via het voorhoofd toch indrukken te krijgen van de buitenwereld. Deze indrukken gaan veel dieper. Het eidetisch zien toont dat de menselijke aura behoorlijk ingewikkeld is en heel wat van de on- en onderbewuste evolutie van de mens in zich draagt.

4.3. Paranormaal handelen: magie

Naast het waarnemen van de fijne stof is er zoals gezegd ook de mogelijkheid om op die stof actief in te werken. Dan zitten we op het terrein van de magie. Gaan we bij deze inleidende kennismaking in op de magische suggestie en vermelden we vervolgens ook enkele getuigenissen van magische experimenten, magische genezingen en een magisch inwerken op de weersgesteldheid.

4.3.1. Suggestie

Suggereren heeft te maken met overtuigen. Men zou het kunnen vergelijken met een vorm van welsprekendheid. Met dit verschil echter dat getracht wordt de gesuggereerde van iets te overtuigen, zonder dat deze het goed en wel beseft. Men werkt magisch, energetisch, fijnstoffelijk in op het on- en onderbewuste van iemand. Geven we hieronder enkele getuigenissen.

Telegrammen

Dion Fortune, (Violet Mary Firth, 1890/1946), Engelse occultiste, laat een zekere Taverner aan het woord in *De geheimen van dr. Taverner*¹⁷¹. Hij vertelt: “Sommige mensen zenden telegrammen uit als ze een ander iets willen vertellen, maar dat doe ik niet: ik zend gedachten uit, omdat ik er dan zeker van ben dat daarnaar geluisterd wordt. Men kan een telegram veronachtzamen, maar iemand luistert naar een gedachte, omdat hij meent dat die uit zichzelf komt. Dit echter op voorwaarde dat degene die de boodschap ontvangt, natuurlijk niet vermoedt dat hij een suggestie krijgt. Want dan kan die persoon wel eens precies net het tegengestelde doen van wat er van hem verlangd wordt.” Miss Halam keek hem verbaasd aan en vroeg toen: “Is zoiets mogelijk? Ik kan het haast niet geloven”.

Taverner glimlachte even en zei toen: “Ziet u daar links van het tuinpad de rode geraniums? Welnu, let goed op, ik zal maken dat uw moeder er naartoe gaat en er één plukt”. Het meisje en ik letten op de vrouw die zich nergens van bewust was terwijl Taverner zijn aandacht op haar concentreerde. En jawel hoor, toen ze op de hoogte kwamen van de

¹⁷¹Fortune D., *De geheimen van dr. Taverner*, Gnosis, s.d., 98.

geraniums, draaide ze zich half om en plukte er één van. “He mevrouw”, riep Taverner haar toe, “Wat doet u daar met onze geraniums?” “Oh, sorry,” riep zij verschrikt, “ik gaf toe aan een plotselinge ingeving denk ik.” Taverner wuifde haar geruststellend toe en zich tot het meisje wendend, zei hij: “Alle gedachten ontstaan niet in het brein dat ze uitdenkt. We zijn onophoudelijk bezig elkaar onbewust suggesties te geven en anderen te beïnvloeden zonder dat we het weten en als iemand die de macht van de gedachte kent en zijn denkvermogen traint om die macht te gebruiken, dan zijn er niet veel dingen die hij niet kan doen.”

Gmelig en Gijsen, *De aura, uitstraling van mens, dier, plant en steen*¹⁷², heeft het over de zogenaamde chakra's, welbepaalde plaatsen op het fijnstoffelijk lichaam van de mens, waarlangs fijnstoffelijke energie kan opgenomen en afgegeven worden. Gmelig en Gijsen schrijven: “De eerste functie van de chakra's is energie uit de buitenwereld op te nemen, de tweede functie is eigenlijk nog belangrijker want via de chakra's vangen wij ook de gedachten van anderen op en komen die gedachten in ons eigen bewustzijn terecht, waar wij ze dan voor onze eigen gedachten houden”. Men begrijpt zo ook dat mensen, behorend tot een massa gelijkgestemden, door de groep bijzonder sterk kunnen beïnvloed worden en de in die groep overheersende gedachten eveneens als hun eigen, individuele gedachten kunnen ervaren.

Een wil sterker dan de mijne

J. Bois, *La telepathie*¹⁷³ (telepathie), zegt dat telepathie “aan de wil kan gehoorzamen” en zodoende de mentale suggestie benadert. Zo vermeldt hij een dergelijke ervaring van Goethe. Deze, verliefd op een meisje, wandelt op een avond onder haar venster en merkt schaduwen op doorheen de lichtende gordijnen. Teleurgesteld keert hij terug op zijn stappen in de donkere straat, vol afgunst doordat hij niet bij het gezelschap kon zijn. Geleidelijk komt zijn verbeelding op gang. Hij spant zijn wil op en roept met klem en de ogen vol tranen het meisje op dat hem - zo dacht hij - vergat. Plots keert hij zich om. Hij ziet ze in de straat naar hem toekomen. Zij was het “in vlees en been” maar zonder hoofddekseel en trillend. “Gij zijt het dus! Ik was er zeker van u te ontmoeten! Ik moest u zien. Ik kon niet meer in mijn kamer blijven. Ik ben naar beneden gekomen want een wil, sterker dan de mijne, sleepte mij hierheen”. Zij viel in zijn armen.

¹⁷² Gmelig Meijling / W.H., Gijsen W., *De aura (Uitstraling van mens, dier, plant en steen)*, Deventer, Ankh - Hermes, 1975, 21.

¹⁷³ Bois J., *La telepathie*, in: *Les Etrennes merveilleuses*, Paris, 1914, 203/213.

Goethe schreef in zijn liefdes- en huwelijksroman *Wahlverandtschaften* (Keuze van de affiniteiten), (1809): “Een ziel kan ook dankzij haar simpele aanwezigheid sterk op een andere ziel inwerken. Vaak, terwijl ik met een vriend op wandel was en een denkbeeld mij zeer levendig aangreep, begon die vriend juist over dat denkbeeld”.

D. Logan, *America Bewitched*¹⁷⁴ (Behekst Amerika), vertelt. “Vaughn (opm.: een student aan de universiteit) hield zich bezig met allerlei alternatieve experimenten, waaronder hypnose. Nu was hij geen aantrekkelijk figuur, integendeel. Hij was erg lelijk en toch, het was duidelijk dat hij op meisjes - medestudentes - een aantrekking uitoefende. Wanneer men de meisjes daarover polste, antwoordden zij dat zij het eigenlijk niet wisten. “Waardoor zij met hem uitgingen? “He simply drew them to him”, “Hij trok ze gewoon naar zich toe”. Zo schrikten meisjes op wanneer zij plots ontdekten dat zij na middernacht in Vaughn’s kamer waren. Zij konden zich maar niet herinneren hoe zij daar geraakt waren. Verscheidene studentinnen zeiden dat zij ‘s nachts wakker werden, zich aankleedden, naar Vaughn’s kamer gingen en de nacht met hem doorbrachten. Daaraan voegden zij toe dat hij daarbij deed alsof hij op hen zat te wachten. Hij zocht uitgerekend jonge meisjes om ze in een soort van magnetische slaap te brengen en “in hun levenskracht te delen”. In satanische middens kent men het axioma der levenskracht van vrouwen zeer goed.

Ter zake mantisch begaafden verwijzen hier o.m. naar sommige mannen die zichzelf tot de “groten der aarde” rekenen, en er openlijk prat op gaan tijdens hun leven al met vele honderden vrouwen seksuele gemeenschap te hebben gehad. Magisch gezien kunnen die vrouwen hierdoor zonder dat zij het goed beseffen, een occulte inwijding ondergaan. Zoals verder nog zal toegelicht worden (13.2.4), versmelten bij seksuele gemeenschap de beide aura’s der partners tot één gezamenlijke aura en heeft er een ruil van zielestof plaats. Gezien bij dit type van mannen de ethiek meestal ver te zoeken is, zijn zulke inwijdingen weinig verheffend, integendeel. Het is tragisch dat sommige vrouwen, vanuit hun onbewuste ziele diepten juist naar zulk een slaafse onderwerping verlangen. Men kan hun situatie van “bereden worden” enigszins vergelijken met die der mediums in de santeria (3.3.1.) en macumba (3.3.2.). Wat een ruil, een geven en nemen, zou moeten zijn, komt dan veeleer neer op een diefstal: de man geeft hier zo goed als niets maar berooft de vrouw van het overgrote deel van haar occulte levenskracht, iets

¹⁷⁴ Logan D., *America Bewitched* (The Rise of Black Magic and Spiritism), New York, William Morrow and Company, Inc. New York 1973, 65/71.

wat zich later geleidelijk toont in misrekeningen en tegenslagen allerhande. Verwijzen we hier ook al naar de zogenaamde 'heksensabbat' (11.3.2.).

C. Wilson, *Het occulte*¹⁷⁵, vertelt dat een vriendin van de Engelse occultist G. Mathers met hem een wandeling had gemaakt. Op een schapenweide zei Mathers: "Let eens op de schapen, ik ga me verbeelden dat ik een ram ben", met het uitzonderlijke gevolg dat de schapen hem begonnen na te lopen. En wat verder vermeldt Wilson dat de Engelse dichter W. Yeats een dienstmeisje passeerde terwijl hij dacht dat hij zijn arm zou hebben bezeerd. Hij zag zich in gedachten al met zijn arm in een gipsverband lopen. Bij zijn thuiskomst zei zijn gastheer tegen hem: "het meisje vertelde ons dat je met je arm in een draagverband liep".

De overdracht van een gedachte

E. Haich, *Inwijding*¹⁷⁶, schrijft hierover wat volgt. De overdracht van een gedachte stelde ik me zo voor dat mijn man aan iets zou denken en dat deze gedachte op de een of de andere manier in mijn hoofd zou opkomen. Ik verwachtte dus een gedachte, die niet uit mezelf kwam. Toen kwam het niet in me op dat gedachten waarvan we menen dat ze van onszelf zijn, ook van elders kunnen komen. Tot mijn stomme verbazing gebeurde er iets heel anders, waar ik echt niet op voorbereid was. Toen ik daar met mijn man stond en wachtte op de gedachte, voelde ik heel duidelijk - ik 'zag' het gewoon - dat er uit zijn maagstreek een stroom, een straal van een acht tot tien centimeter doorsnee naar buiten stroomde en zich als een lasso om mijn lichaam kronkelde, ook ongeveer ter hoogte van de maag. Ik voelde alsof deze stroom een zeer fijne materie was. Nadat deze stroom mij duidelijk omvat had, trok deze mij in een bepaalde richting, zodat ik wel een stap in die richting moest doen. Daarop trok de stroom mij steeds verder. Als ik een stap in de verkeerde richting deed, trok hij mij duidelijk terug en duwde me de juiste kant op. Zo kwamen we tot aan het raam. Daar liet de gematerialiseerde wil van mijn man me tot stilstand komen.

Toen was er weer iets verrassends: mijn vrije arm, die zoals gewoonlijk naar beneden hing, verhief zich plotseling en werd gewichtloos. Het scheen mij toe alsof de massa, die uit de zonnevlecht van mijn man stroomde, mijn arm ondersteunde. Toen duwde deze massa mijn hand naar voren, zodat mijn neus onwillekeurig tegen het vensterglas aankwam. Op datzelfde ogenblik verliet die massa mijn lichaam, arm en hoofd, en ik kon me weer vrij bewegen. We keken elkaar aan en waren allebei erg opgewonden.

¹⁷⁵ Wilson C., *Het occulte*, Deventer, Ankh-Hermes BV, 1975, 107.

¹⁷⁶ Haich E., *Inwijding*, Deventer, Ankh Hermes, 1978 (// *Einweihung*, Thielle, Fankhauser, 1960), 94 e.v..

Mij wond de nieuwe ervaring op, vooral het feit dat de menselijke wil als materie uit de zonnevlecht van de mens stroomt en zich in een bepaalde vorm op of om de andere mens legt, deze als een octopus omvat en zelfs vermag het gewicht op te heffen. Deze 'materie' liet de indruk achter, dat ze uit myriaden kleine nevelkorreltjes bestond net als de Melkweg aan de hemel en dat al deze korreltjes in nauwere samenhang met elkaar in één richting stroomden.

Mijn man was ook opgewonden omdat hij gewoon niet begrijpen kon hoe het mogelijk was, dat ik alles wat hij dacht, - dat ik naar het raam zou lopen, het gordijn zou optillen en door de ramen naar buiten zou kijken, - als een robot zou uitvoeren. Ik zei hem, dat uit zijn zonnevlecht een stroom naar buiten kwam, die ik als materie gewaarwerd. Het is mij ook overkomen dat ik tijdens een experiment de wil van iemand anders niet in mij bewust kon maken en dan was het me onmogelijk, dat wat hij in gedachten had, te verwezenlijken. Dan lag deze massa mij loodzwaar op de borst. Dan ademde ik met moeite en moest ik kreunen en steunen alsof ik op sterven lag. Dan verzocht ik mijn man om zich beter te concentreren. Op het moment dat ik me van zijn wil bewust werd en deze ten uitvoer bracht, ademde ik weer vrij en zonder moeite hield de druk plotseling op. Wat ik door deze experimenten beleefde, bevestigde me in mijn overtuiging dat in vele gevallen astma niets anders is dan de onzichtbare wil van een ander, die zich als een drukkende last op de zieke doet gevoelen. Deze onzichtbare, niet verwerkelijkte wil kan onbewust ziekten veroorzaken.

Haig beklemtoont hier het belang van de concentratie der gedachten. Magisch werken, vereist een voortdurend scherp en streng logisch denken. Gegevens en gevraagden moeten de magiër zeer duidelijk voor ogen staan. In de mate dat men er bovendien fijnstoffelijke wezens wil bij betrekken, moeten ook zij zeer duidelijk vatten wat er juist van hen verwacht wordt. Desnoods verduidelijkt men dit aan hen via een ritus waarin hun opdracht nauwgezet wordt uitgebeeld. Dit brengt ons bij een vorm van beïnvloeding, van argumentatie en betoog.

Het belang van retoriek

Th. Van Baaren, *Doolhof der goden*¹⁷⁷ geeft een aantal voorbeelden van magische bewerkingen, eventueel met een retorisch aspect. Zo besteedt de Papoea van de Trobriand-eilanden veel magie aan het bouwen van zijn

¹⁷⁷ Van Baaren Th., *Doolhof der goden* (Inleiding tot de vergelijkende godsdienstwetenschap), Amsterdam, Quirido, 1960, 189/195.

zeevaardige kano. Hij weet enerzijds heel goed dat een kano aan alle natuurlijke eisen moet voldoen, want een slecht gebouwde kano zal met alle mogelijke magie niet bruikbaar uitvallen. Maar anderzijds voert hij enkele rituelen uit die de kano 'succesvol' moeten maken. Zo moet de boot gespaard blijven van ongevallen, van aanvaringen, hij moet efficiënt zijn in het gebruik, en zo men er mee gaat vissen moet hij een rijke oogst opleveren.

De Eskimo's in Alaska dansen ritueel om de visvangst te doen lukken. Zij doen beroep op godheden en geesten die op een smeekgebed vrij kunnen reageren. Resultaten worden dus helemaal niet mechanisch afgedwongen.

Van Baaren wijst erop dat magie in veel gevallen een soort voordoen is, een soort van retorische theorie, zoals onder meer blijkt uit het volgende Japanse gebruik. Ontstaat er een brand, dan gaat men die uiteraard ook blussen en giet men b.v. een kom water uit op de vlammen. Maar hiermee wil men hogere wezens eveneens een beeld doorgeven dat het doven van vuur kan beheersen. Men overreedt ze niet enkel in gedachten, ook niet enkel in woorden maar ook in daden en laat ritueel en op een beeldende wijze zien wat men wil. Zo is deze vorm van magie niet strijdig met religie maar is ze er juist een wezenlijk deel van.

K. H. De Jong, *De zwarte magie*¹⁷⁸, verwijst naar een zekere L.Frobenius, die getuige was van een zeer kenschetsend voorval dat verhaald wordt in *Das unbekannte Afrika* (Het onbekende Afrika), In 1905 had hij, op ontdekkingsstocht in de Congostaat, jagers van een dwergstam op een avond verzocht een antilooptje te schieten. Zij zeiden dat dit eerst de volgende dag mogelijk was, omdat zij eerst bij zonsopgang 'voorbereidingen' moesten treffen. Frobenius, in een bosje verstopt, zag hoe ze te werk gingen. In de vroege ochtend tekende één der mannetjes met zijn vinger iets in het zand. Zodra de zonnestralen de tekening raakten, werd een pijl er op afgeschoten. Nadat de jagers waren weggegaan ontdekte Frobenius op de grond de tekening van een antilooptje, in wier hals de afgeschoten pijl stak. In de loop van de namiddag brachten de mannetjes als jachtbuit een antilooptje, door een pijl in de halsslagader getroffen.

Attilio Gatti, *Mensen en dieren in Afrika* ¹⁷⁹, geeft een gelijkaardig voorbeeld, waarvan hijzelf getuige was. Na maanden tevergeefs getracht te hebben een antilooptje te vangen met behulp van pygmeeën, simuleerden deze oerwoudebewoners een kort maar succesvol gevecht, dat eindigde met het

¹⁷⁸ De Jong K.H., *De zwarte magie*, Den Haag, Leopolds uitgeverij, 1955², 10.

¹⁷⁹ Gatti A., *Mensen en dieren in Afrika*, De Sikkel, Antwerpen, 1953, 68-73.

ingebeelde vangen van een jonge antilooop, die voor de voeten van Gatti werd gelegd. De pygmeeën verwachtten van Gatti dat hij 'het spel' meespeelde, wat hij ook deed. Gatti besloot de ceremonie met alle jagers uitdrukkelijk te danken voor de goede vangst. Gatti noteert die avond in zijn dagboek: "Ik was er zeker van dat morgen alles precies zou gebeuren zoals de ceremonie het voorspeld had en dat onze expeditie eindelijk met succes zou bekroond worden". De volgende dag werd inderdaad een jonge antilooop levend gevangen. Gatti besluit die avond zijn dagboek met de woorden: "zo geschiedde het inderdaad, en nog wel tot in de kleinste bijzonderheden".

Het lijkt erop dat de geacteerde uitbeelding van de jacht, magisch vastlegt wat men ook daadwerkelijk wil bereiken. Ook vandaag zijn zulke praktijken, vooral in zwart magische middens, nog steeds gangbaar.

De Roemeen Jacob-Levi Moreno (1889/1974) werd in de VS bekend als stichter van het psychodrama. In zijn *Gruppenpsychotherapie und Psychodrama*¹⁸⁰ (Groepspsychotherapie en Psychodrama), vermeldt hij wat volgt. Aan de Californische westkust werd een schijnbaar stervende pomo-indiaan het dorp binnengebracht. Onmiddellijk verscheen de 'sjamaan' met zijn helpers om de indiaan te genezen. Eerst informeerde de genezer zich. De man die de 'zieke' had aangebracht, zei dat deze een kalkoenhaan had ontmoet. Zoiets had de schijnbaar stervende indiaan nooit eerder gezien. De wijman trok zich terug en beraadslaagde.

Vervolgens kwam hij weer en beeldde, samen met zijn helpers, de situatie die de schok had verwekt uit, en dat tot in alle mogelijke details. De wijman, te midden van een geruststellende groep stamleden, speelde de rol van kalkoenhaan. Hij liep rond de 'zieke', zoals een vogel die wild met de vleugels slaat. Er was echter een belangrijk verschil. De wijman deed dit zo dat de 'zieke' geleidelijk kon inzien dat een kalkoenhaan eigenlijk ongevaarlijk was en dat angst voor dit dier ongegrond was. Resultaat: de man 'genas' volledig. Dergelijke methoden bestaan in alle geordende archaïsche culturen. Gelijkenis en samenhang spelen een hoofdrol. Men ziet de machtige suggestie, de niet-verbale retoriek van de wijman en tegelijk het geruststellende gedrag van de hele gemeenschap.

Tot zover deze getuigenissen en steekproeven met betrekking tot retoriek en suggestie. Beschrijven we vervolgens enkele magische experimenten die een duidelijke weerslag hebben in de materiële wereld.

¹⁸⁰ Moreno J.L., *Gruppenpsychotherapie und Psychodrama* (Einleitung in die Theorie und die Praxis), Stuttgart, 1973-2, 14.

4.3.2. Magische experimenten

Een kikker

Lezen we in H. Gris, W. Dick, *Les nouveaux sorciers du Kremlin*¹⁸¹ (De nieuwe tovenaars van het Kremlin). Nina Kulagina was een medium uit Leningrad, het huidige St. Petersburg. Zij kon door zich sterk te concentreren, fysische voorwerpen van plaats en vorm veranderen. Zij was ertoe in staat de energie rondom zich aan te trekken. Zij slaagde erin om op 10 maart 1970, in wetenschappelijk gecontroleerde omstandigheden, het hart van een kikker te doen stoppen met kloppen. Omwille van de zeer grote inspanningen liep haar eigen hartslag op tot 180 slagen per minuut. Wetenschappers stelden verder vast dat het elektrische veld rondom haar lichaam tot de helft van de normale grootte verminderde.

Een kompas

*Les phénomènes inexplicables*¹⁸² (Onverklaarde verschijnselen), vermeldt van Kulagina het volgende experiment. Op tafel ligt een kompas. Ze houdt er haar handen twintig centimeter boven en strekt de vingers uit. Dan begint ze aan een bevreemdende taak, want terwijl zij het kompas met grote concentratie in het oog houdt, beginnen haar spieren te verstijven en tekenen diepe plooien zich op haar gespannen gezicht af. Na enkele minuten parelen zweetdruppeltjes op haar voorhoofd en is het alsof de naald van het kompas gehoorzaamt aan de zielestof die van deze vrouw uitgaat. De naald begint te trillen. Nina houdt de handen steeds gestrekt boven het kompas en voert er enkele cirkelbewegingen mee uit. De naald stoort zich blijkbaar niet meer aan het magnetische krachtveld van de aarde, maar lijkt te gehoorzamen aan Nina's bewegingen. Het duurt niet lang meer of de naald draait rond haar as. Een Russische documentaire, gedraaid in 1967, brengt de uitzonderlijke prestaties van Nina Kulagina in beeld. Met haar energieën kan Nina een pingpongballetje in de lucht doen zweven en een kruimel brood verplaatsen. En ook kan ze van op afstand lucifers verplaatsen. Eén en ander bezorgden haar een hartcrisis. Haar man sprak van “une victime de la science”, “een slachtoffer van de wetenschap”, en betreurt dat zij het beste van zichzelf gaf voor zinloze experimenten aan een ongelovige wetenschap.

W. Tenhaeff, *Magnetiseurs, Somnabules en gebedsgenezers*¹⁸³, verhaalt eveneens van een kennis die in een uitstalraam een aangewezen kompas op

¹⁸¹ Gris H., W. Dick W., *Les nouveaux sorciers du Kremlin*, 1978, Tcou, Fr. (In vertaling: Nieuwe parapsychologische ontdekkingen achter het ijzeren gordijn, Haarlem, 1979).

¹⁸² *Les phénomènes inexplicables*, The Reader's digest, Montréal, 1983, 253.

¹⁸³ Tenhaeff W., *Magnetiseurs, Somnabules en gebedsgenezers*, Den Haag, Leopold, 1969, 49.

verzoek kon doen draaien. Tenhaeff schrijft: “Hij nam ons mee naar een volgende straat, waarin hij ons twee optiekwinkels wees met het verzoek, er één uit te kiezen. Nadat wij onze keuze gedaan hadden, bracht hij ons voor de grote winkelruit der gekozen zaak. In het uitstalraam zagen wij enige glazen platen die trapsgewijs waren opgesteld. Op één van deze platen lagen enkele kompassen. De heer A. verzocht ons een kompas aan te wijzen en verder goed op te letten. Een ogenblik later zagen wij dat de naald van het door ons aangewezen kompas begon te draaien. Op ons verzoek herhaalde hij deze proef enige malen. Zijn vrouw, die hierbij niet aanwezig was, had een grote afkeer van deze proeven”.

Opm.: Dat zijn vrouw hiervan een afkeer heeft, spreekt eigenlijk voor zichzelf. Zoals verder nog zal aangehaald worden (13.3.1.), leeft een man voor een deel van de occulte energie van zijn vrouw. Dergelijke experimenten eisen bijzonder veel van die energie, en dat gaat ten koste van haar energie. Man en vrouw zijn als gehuwden, occult gesproken, met elkaar verbonden. Het vermoeden bestaat dat de vrouw zich bij zijn thuiskomst na het volbrengen van dergelijke experimenten, plots bijzonder vermoeid zal voelen.

De cursor

P. Atwater, *Kinderen van het nieuwe millenium*¹⁸⁴, schrijft: “Wetenschappers van de afdeling voor gezondheidszaken hebben ontdekt dat er mensen zijn die alleen met hun gedachten de cursor van een computerscherm laten bewegen”.

Een tak breekt af, een aap tuimelt

C. Dedet (1.4.1.), was een ontdekkingsreiziger en houthandelaar in Zuid-Gabon, Afrika, in het begin van vorige eeuw. In zijn boek *La mémoire du fleuve*¹⁸⁵ (De herinnering aan de rivier), geeft hij een gesprek weer tussen het dorpshoofd Moundouli en zichzelf. Moundouli vraagt hem: “Wil je dat ik een tak doe vallen?” Dedet: “Ik ben er wel erg nieuwsgierig naar.” Op een korte afstand van het dorp gaan we naar een baobab (opm.: een soort van boom) die al gedeeltelijk versteend is. In de savanne die daar begint, zijn er enkele gelijkaardige te vinden. Ikzelf heb een boom uitgekozen. Moundouli plaatst zich op ongeveer vijftig meter voor de boom en wijst ernaar. Hij duidt de tak aan. Enkele seconden verlopen, iedereen houdt de adem in. Ineens, een gekraak, daarboven, het opspringen van droog hout. De tak die door Moundouli werd aangewezen is voor ons op de grond gevallen.

¹⁸⁴ Atwater P., *Kinderen van het nieuwe millenium*, Sigma, 2000, 49.

¹⁸⁵ Dedet Chr., *La mémoire du fleuve* (L'Afrique aventureuse de Jean Michonet), Paris, Editions Phébus, 1984, 199.

De *Volkenkundige Encyclopedie*¹⁸⁶ vermeldt dat ook Schweitzer, de bekende Zwitserse arts die in Lambargene, Gabon, zijn vermaarde hospitaal stichtte, getuige was van een gelijkaardig feit. In zijn dagboek schrijft hij dat een stamhoofd een tak aan een boom op afstand kon doen buigen en breken.

Dedet vervolgt: “Geïntrigeerd door dit succes, wens ik het dorpshoofd geluk en vertel hem dat ik erg graag zijn experiment vernieuwd zou zien, maar nu door een aap die in een boom zit, te laten vallen. Hij had me toevertrouwd dit ook te kunnen. Op een hoge tak zien we een baviaan. Moundouli wijst opnieuw. Het kleine dier blijft onbeweeglijk zitten. Er verlopen enkele lange minuten. Als verlamd lijkt de baviaan zijn evenwicht te verliezen. Even blijft hij in het ijle hangen en tuimelt dan voor onze voeten naar beneden als een vallende noot.”

Tot zover deze getuigenis van Dedet. Wat verder schrijft hij naar aanleiding van deze magische prestatie van het dorpshoofd: “Wanneer de ceremonie ten einde liep, voelde ik een zeer grote vermoeidheid. Ik stond op het punt mijn bewustzijn te verliezen. De gebeurtenis moet, zo veronderstel ik, de hele levensenergie van de mens op het spel zetten.” We vestigen de aandacht op deze uitspraak. Ze is niet zonder belang. Verwijzen we naar de man die een kompas deed draaien en naar de afkeer die zijn vrouw van dergelijke experimenten had. We komen op de vermoeidheid die aanwezigen bij zulke experimenten voelen, verder in de tekst nog terug.

De gestolen ring

R. Menzel, *Geleerden op avontuur*¹⁸⁷, beschrijft een zogenaamde ‘dematerialisatie’ en hierop volgend een ‘materialisatie’. Een dematerialisatie houdt in dat gewone materie omgezet wordt in fijnstoffelijke materie en dus voor het gewone oog onzichtbaar wordt. Ja, een voorwerp lijkt dan gewoon te verdwijnen. Materialisatie is het omgekeerde proces: een fijnstoffelijk voorwerp wordt terug materieel zichtbaar. Het is dan alsof het uit het niets tevoorschijn komt.

Dat fenomenen als materialisatie en dematerialisatie werkelijk zouden bestaan, kan voor velen als ongeloofwaardig overkomen. Toch kent de natuurkunde iets analoogs. Verwijzen we naar Einsteins’ bekende formule $E = mc^2$; energiewinst is gelijk aan het massaverlies vermenigvuldigd met het kwadraat van de lichtsnelheid. M.a.w. deze formule geeft aan dat massa kan

¹⁸⁶ Volkenkundige Encyclopedie, Zeist, 232.

¹⁸⁷ Menzel R., *Geleerden op avontuur*, Bussem, Moussault, 1954, 150.

omgezet worden in energie en omgekeerd. Het vindt zijn toepassingen in nucleaire centrales en atoomwapens.

Materialisatie kan ook toegelicht worden met volgend gedachte-experiment. Wat lucht is voor een mens, is water voor een vis. We leven elk in een middenstof en staan er niet steeds bij stil dat deze ons steeds omgeeft. We zouden nu het water wat kunnen verwarmen en er enige grote korrels suiker of zout aan toevoegen. Gesteld dat onze vis hiertegen bestand is, dan zou hij die korrels inderdaad zien zakken, maar geleidelijk ook zien smelten. Voor hem lijkt het dan alsof deze zich dematerialiseren. Koelt het water nadien af, dan zullen deze opnieuw kristalliseren. Voor de vis lijkt het dan wel of ze uit het niets tevoorschijn komen. Hetzelfde kan gezegd worden voor lucht die afkoelt en waarbij water condenseert of waarbij er zich in de natuur - en schijnbaar uit het niets - nevel en mist begint te vormen. Stijgt de temperatuur, dan zal de mist zich in de lucht weer oplossen. Het betreft hier gewoon een natuurkundige wetmatigheid. Een magiër zal echter stellen dat ook hij energie omzet in materie, of omgekeerd. En ook dat proces beantwoordt aan wetmatigheden. Deze zijn echter niet van natuurkundige aard.

Geven we na deze toelichting Menzel terug het woord. Hij schrijft wat volgt. "Een volkomen onbegrijpelijk feit, dat zij echter niet konden controleren, werd hen door een lama in Cyantse meegedeeld. Een Tibetaanse hoogwaardigheidsbekleder had een waardevolle ring verloren. Hij had een tovenaarsmeester hem dit onvervangbare erfstuk terug te bezorgen of hem te zeggen waar het zich bevond. De yogi spande een draad tussen zijn handen, ging in trance en ontdekte door de uiterste concentratie van al zijn zintuigen het gestolen sieraad in een tent van een in de buurt van Lhasa vertoevend rover. Ten koste van een ongelooflijke inspanning, die zijn gezicht in een dodenmasker deed veranderen en hem het zweet over het lichaam deed stromen, dematerialiseerde hij zich vervolgens. Hij scheidde zijn geestelijke ik van zijn lichaam. Bevrijd van alle aardse beperkingen en dus niet langer gebonden aan de wetten van ruimte en tijd, zocht hij de woonplaats van de nomade op en nam de ring mee. Toen hij, na weer eens zo een levensgevaarlijke crisis te hebben doorgemaakt, zijn lichamelijke gedaante weer aannam, zat de ring om de draad tussen zijn handen. Gedurende die twintig minuten die tussen de vergeestelijking en de 'verlichamelijking' (opm.: dematerialisatie en materialisatie) waren verlopen, had de tovenaarsmeester veel aan gewicht verloren. Hij viel, zodra hij zijn taak volbracht had, in een zeer diepe slaap." Tot zover dit getuigenis van Menzel.

Tot zover ook enige steekproeven waaruit blijkt dat, volgens de getuigenissen, magie tot vaststelbare resultaten leidt in de materiële wereld. Geven we vervolgens een aantal getuigenissen van magische medische ingrepen.

4.3.3. Genezingen

Een doorn

J. Lantier, *La cité magique*¹⁸⁸ (De magische stad), vertelt. Een man die in de wildernis op jacht is, krijgt een lange, zwarte doorn in de bil. Thuisgekomen tracht hij die te verwijderen maar de doorn dringt nog dieper met een pijnlijke ontsteking tot gevolg. De man gaat naar Mora, een stadje in Kameroen, om een genezer te raadplegen. De genezer vraagt hem tegen een boom recht te blijven staan en gaat met de handen in een soepel en licht gebaar over het been, van boven naar onder. Na ongeveer tien minuten begint de genezer bezweringen te uiten in een onverstaanbare taal. Daarop plaatst hij de lippen op de bil van de patiënt en voert met de armen bewegingen uit alsof hij wou vliegen. Hij herneemt gedurende enkele minuten zijn neer- en opwaartse bewegingen met de handen over het been, klapt dan met de handen en spuwt driemaal op de aarde. Tot mijn grote verbazing zie ik de doorn heel alleen naar buiten komen en op de grond vallen alsof een onzichtbare tang hem eruit trekt. De genezer grijpt de doorn en zonder een woord te zeggen geeft hij hem aan de patiënt en vraagt zijn loon. De man neemt de doorn, gaat enkele stappen, plooit het been, toetst of alles weer in orde is en betaalt. Ik beken dat ik aan de grond genageld was maar ik wou het niet tonen.

Een hartoperatie

Lezen we in Attilio Gatti, *Mystiek Afrika*¹⁸⁹. We hebben deze auteur al vermeld. Hij is ook de schrijver van *Mensen en dieren in Afrika*, met daarin het verhaal van de gele rookdoos (4.2.1.). Heel wat Afrikaanse culturen waren in zijn tijd nog authentiek en nog niet ‘besmet’ door de Europese beschaving. Gatti’s beschrijvingen zijn dan ook unieke, oorspronkelijke documenten. Hij verhaalt wat volgt.

Vier mannen droegen een kind van omstreeks twaalf jaar oud, door een vretende ziekte opgeteerd tot een afschuwelijk skelet. Voorzichtig werd de jongen neergelegd over drie kisten, naast het bidkleedje van de Sjeik. Het getrommel was tot een meeslepende waanzin geworden. Sjeik Abd-el-Khadek naderde het kind en maakte met de handen hypnotische bewegingen over

¹⁸⁸ Lantier J., *La cité magique, magie et sexualité en Afrique noire*, Paris, Marabout, 1972, 86.

¹⁸⁹ Gatti A., *Mystiek Afrika*, Amsterdam, Meulenhof, 27.

het voorhoofd en de ogen van dit kind. Intussen prevelde hij een gebed, luid genoeg zodat ik er enkele woorden kon van opvangen: “Allah, dood, hart en leven.” Zij keerden telkens terug. Onder onze ogen verstijfde het lichaam van de jongen. Het werd zo stijf, dat het gestrekt bleef toen één van de helpers van de Sjeik geluidloos toeschoot en de middelste kist weghaalde. Het lichaam bleef alleen gesteund onder het hoofd en onder de voeten.

Tussen de plooiën van zijn boernoës nam de Sjeik een groot Berbermes. Het had een zilveren handgreep. Toen ging alles snel. Mijn ogen konden nauwelijks registreren wat zij zagen. Ik geef nu precies weer, wat zij voorgoed in mijn herinnering hebben aangetekend. Het gebeurde allemaal op zes meter afstand van mij. Het gedreun van de trommen en het schreien van de fluit verstomden plotseling. De stilte die volgde was adembenemend. Met een snelle, trefzekere snede van het mes opende de Sjeik het lichaam van de jongen. Van de buikholte recht naar de keel. Het gaf een geluid alsof een lap stof doormidden werd gescheurd. Het bloed gutste uit de snede. Op dat ogenblik donderden de trommen weer. Trillend en schokkend verdwenen de handen van de Sjeik in de rokende holte van het opengelegde lichaam. Een gesmoorde gil klonk naast mij, zó vol doodsangst en paniek als ik nooit in mijn leven meer hoorde. Maar ik kon mijn ogen niet losmaken van de sjeik en van dat roerloze, bloedende lichaam op de kisten. De smalle, bruine handen van de sjeik kwamen uit de wond. Zij omknelden iets roodachtigs, dat met enige purperen ‘koorden’ nog aan het lichaam was bevestigd.

Toen de trommen zwegen was er weer die beangstigende stilte. De Sjeik bad nu hardop, zijn gezicht naar de hemel gericht. Ondertussen streelde en masseerde hij het kleine hart. Ik weet niet hoe lang dit duurde. Ik was doof en verlamd, alleen mijn ogen zagen. Toen keerden de handen met hun kostbare inhoud terug in de wonde. Zij tastten en voelden daarin, en kwamen er even later leeg weer uit. Zij bewogen zich toen snel en bezwerend over de wonde, steeds weer en weer. Het bloed hield op te vloeien. De snede sloot zich. De trommen maakten opnieuw een oorverdovend lawaai. En steeds verder sloot zich de gruwelijke wonde.

De jongen kwam bij. Hij had enorme, verwonderde ogen, zonder angst of pijn. Hij wreef ze uit en keek toen naar de Sjeik. Ik weet niet wat hij in die ogen gezien heeft, maar opeens gleed er een warme, dankbare glimlach over zijn gezicht. Hij kwam overeind, keek om zich heen en staarde en bleef voor zich uit staren. En op dat ogenblik, waarop iedereen de adem inhield om wat er komen ging, klonk, schril zoals alle jongens van twaalf jaar het kunnen roepen, dat oudste en lieflijkste woord: “Moeder!” Het ging door alle harten.

Toen rende de jongen als een antilope naar een gesluierde vrouw, de enige op het pleintje tussen de honderden mannen en wierp zich in haar armen, die hem stevig omsloten. Ik zag hem gaan en was ontroerd. Ik zag duidelijk het litteken over zijn borst, van de onderbuik tot aan de keel. Toen leefde de wereld verder. De muziek stierf weg. De toeschouwers zaten als standbeelden, uitgeput, bestoft en bezweet. Zij staarden met afwezige ogen in de ruimte. Ik bewoog mijn ledematen. Het deed me pijn, alsof mijn bloed urenlang, dagenlang, jaren, of eeuwenlang had stilgestaan. Een barstende hoofdpijn dreunde achter mijn ogen. Onder de kisten lag een plas bloed. En op het kleedje, heel alleen op het plein, knielde, ten dode toe uitgeput, Sjeik Abd-el-Khadek. Tot zover dit ingekorte verhaal.

Wijzen we op de merkwaardige paranormale genezing, maar ook op inhoud van de laatste alinea: “De toeschouwers zaten als standbeelden, uitgeput. Ik bewoog mijn ledematen. Het deed me pijn, alsof mijn bloed urenlang, dagenlang, jaren - of eeuwenlang had stilgestaan. Ik had een barstende hoofdpijn”.

Niet alleen de Sjeik is ten dode toe uitgeput, ook de omstaanders hebben blijkbaar heel wat van hun energie verloren ten voordele van deze magische krachttoer.

Een ‘pokto’ toont zijn macht.

Naar E.R. Huc, *Souvenirs d’un voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine pendant les années 1844, 1845 et 1846*¹⁹⁰ (Herinneringen aan een reis naar Tartarie, Tibet en China tijdens de jaren 1844, 1845 en 1846). De lazaristen (missionarissen) Evariste Huc en Joseph Gabet begonnen in 1844 aan een jarenlange reis doorheen Mongolië, Tibet en China. In die tijd was dat een bijzonder gewaagde onderneming. Tibet was een verboden land voor vreemdelingen, die er ongenadig werden gedood. Beide lazaristen reisden er dan ook incognito. Hieronder een relaas van één van hun ervaringen.

“Ja, morgen is een grote dag. Een lama-Pokto zal dan zijn macht tonen. Hij zal zichzelf doden, zonder echter te sterven.” Wij begrepen dadelijk wat voor een plechtigheid al die Ordos-Tataren deed samenkomen. Een lama zou zich de buik opensnijden, zijn ingewanden eruit halen, ze voor zich neerleggen en ze daarna opnieuw op hun plaats leggen en zich ‘helen’ en worden zoals hij tevoren was geweest. Zulk een schouwspel, hoe weerzinwekkend en gruwelijk ook, is iets heel gewoons in de Tartaarse Lamakloosters.

¹⁹⁰ Huc E.R., *Souvenirs d’un voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine pendant les années 1844, 1845 et 1846*. In vertaling: Huc E.R., *Dwars door Mongolië*, 1953, Nijmegen, De koepel, 202-203.

De 'pokto' die zijn macht zal tonen, zoals de Tataren zeggen, bereidt zich lange tijd door vasten en bidden voor op deze geweldige daad. Gedurende al die tijd moet hij alle menselijke omgang vermijden en het meest absolute stilzwijgen bewaren. Als de vastgestelde dag is aangebroken, stromen alle pelgrims samen op het kloosterplein. Vlak voor de tempeldeur staat een groot altaar opgericht. Dan verschijnt de Pokto. Door de toejuichende menigte heen, gaat hij op het altaar zitten, neemt een groot mes uit zijn gordel, en legt dat op zijn knieën. Om hem heen zit een hele kring lama's. Die zetten dan de vreselijkste aanroepingen in, die bij deze afschuwelijke plechtigheid horen. Naarmate het gebed voortgaat, begint de Pokto steeds heviger te sidderen over zijn gehele lichaam en geleidelijk gaat deze siddering over in razende stuiptrekkingen. Weldra raken de lama's alle zelfbeheersing kwijt, hun stemmen klinken wild, hun zang wordt wanordelijk en gejaagd, hun gebed is ten slotte niets méér dan een wild gehuil.

Plotseling werpt de Pokto het doek af, waarin hij gewikkeld was, rukt zijn gordel los, grijpt het heilig mes en snijdt zich de buik van boven tot beneden open. Bloed spat naar alle kanten; voor dit afschuwelijke schouwspel werpt de menigte zich op de grond. Vragen worden de woesteling gesteld, over de meest verborgen dingen, over toekomstige gebeurtenissen, over het lot van bepaalde mensen. De pokto beantwoordt al deze vragen, en zijn woorden worden door iedereen als godsspraken aangenomen.

Is aan de vrome nieuwsgierigheid van de pelgrims voldaan, dan beginnen de lama's weer te bidden, nu kalm en statig. De pokto vangt met de rechterhand bloed op, dat uit zijn wond vloeit, brengt het naar zijn mond, blaast er driemaal op en werpt het de lucht in met een woeste schreeuw. Dan strijkt hij snel met de hand over de opengesneden buik en alles wordt ogenblikkelijk weer zoals het tevoren was. Van de duivelse bewerking houdt hij niets over. Alleen is hij dodelijk vermoeid. De pokto slaat zijn doek weer om, bidt nog even heel zacht en alles is voorbij. De menigte gaat uiteen. De allervroomsten naderen het bebloede altaar, waarvan de grote heilige zojuist is opgestaan. Zij komen het bekijken en ervoor knielen.

Deze afgrijselijke plechtigheden hebben dikwijls plaats in de lamakloosters van Tartarije en Tibet. Wij zijn van mening dat niet alle dergelijke feiten als bedrog kunnen uitgelegd worden. Alles wat wij hebben gehoord en gezien bij de heidense volkeren heeft ons de overtuiging gegeven dat de duivel daarin een grote rol speelt.

Tot zover dit getuigenis der missionarissen. Huc gebruikt een aantal woorden om zijn mening over het gebeurde weer te geven: “weezinwekkend, afschuwelijk, gruwelijk, woesteling, duivels..”. Dit zegt iets over zijn vooropstellingen als missionaris die niet met deze praktijken is vertrouwd. Men kan vanuit het standpunt van de Tibetanen echter van een zeer hoogstaand staaltje van magie spreken. Mensen op een dergelijke helderziende wijze raad geven in moeilijke levensaangelegenheden en hen helpen bij hun levensproblemen, daarvan kan men moeilijk beweren dat het ‘duivels’ is.

Merken we op dat de ‘pokto’ zich door vasten en bidden lange tijd voorbereidt, alle menselijke omgang vermijdt en het meest absolute stilzwijgen bewaart. Wie met de Bijbel vertrouwd is, denkt hier onmiddellijk aan de veertigdaagse vasten van Jezus in de woestijn.

“Weldra raken alle lama’s hun zelfbeheersing kwijt”, lezen we. Het doet ons enigszins denken aan de bezetenheid der mediums in religies als macumba en santeria (3.3.)

O Wirth, *Genezing door oplegging der handen*¹⁹¹, zegt dat Indische tovenaars zichzelf in kunstmatige vervoering brengen en zich vreselijk verwonden. Hiervan herstellen zij zich ogenblikkelijk. Zij dansen en brengen al dansend wonden toe op de borst, het gezicht en de armen. Bij het einde van de dans stelpen zij het bloed, door onder het prevelen van gebeden de wonden dicht te knijpen.

En vermelden we tenslotte nog de uitspraak van Huc: “De lama-pokto zal zichzelf doden, zonder echter te sterven”. Bedoeld is dat hij zich de buik opensnijdt, en deze nadien terug dicht maakt. Voor Westerlingen is het moeilijk om aan te nemen dat met zo’n magische daad werkelijkheid gemoeid is. Verwijzen we hier eveneens naar J. Marques Rivière, *Tantrik Yoga, Hindu and Tibetan*¹⁹² (Tantrische Yoga, Hindoeïstisch en Tibetaans), waar hij het heeft over magische tantrapraktijken en letterlijk schrijft: “The resurrection of a dead man is quite a natural thing in China”, “de verrijzenis van een dode is in China een eerder gewone zaak”. Rivière vermeldt hier bijna in het voorbijgaan wat voor ons als een ongelooflijk wonder overkomt. Onze cultuur staat inderdaad bijzonder sceptisch tegenover zulk een bewering. Rivière herhaalt zulk een magische daad eveneens in zijn boek *à l’Ombre des*

¹⁹¹ Wirth O., *Genezing door oplegging der handen*, Amsterdam., Gnosis, 1924, 76.

¹⁹² Rivière J.M., *Tantrik Yoga, Hindu and Tibetan*, Wellingborough, Aquarian Press, 1973, 89.

*monastères Thibétains*¹⁹³ (In de schaduw van Tibetaanse kloosters), waar hij schrijft: “Ik zag ooit mijn lama Ramot’ché een dode opwekken”.

Een gecompliceerde beenbreuk

Marlo Morgan (4.2.1.), *Australië op blote voeten*¹⁹⁴, beschrijft een genezing. Eén der aboriginals doet een ongelukkige val en breekt zijn been. Vatten we samen.

Grote stenenjager liep over een richel, wanneer de grond plotseling onder hem wegzakte en hij van de rots viel op een stenig plateau, bijna zeven meter lager. Toen hij op een vlakke rots was neergelegd, konden we zien wat er met hem aan de hand was. Hij had een ernstige gecompliceerde breuk opgelopen tussen zijn rechterknie en enkel. Er stak ongeveer 5 cm bot door de huid, als een lelijke slagtang. Medicijnman bewoog zijn handen op enkele centimeters afstand langs het gewonde been heen en weer in een vloeiende beweging, eerst evenwijdig, daarna met een hand van boven naar beneden en de andere in omgekeerde richting.

Bij iedereen komt genezing van binnenuit. De geneesvrouw legde uit dat de op- en neergaande beweging van de handen over de bewuste plek, zonder die aan te raken, diende om de oorspronkelijke vorm van het gewonde been aan te geven. Dat zou zwelling gedurende de genezingsperiode voorkomen. Medicijnman hielp het geheugen van het bot om zich te herinneren hoe het er in gezonde toestand uitzag. Dit nam de schok weg die was ontstaan toen het in tweeën brak en uit de positie werd gerukt waarin het zich meer dan 30 jaar had bevonden. Geneesvrouw ‘praatte’ tegen het bot. Vervolgens begonnen de drie hoofdrolspelers in dit drama: medicijnman aan de voeten van de gewonde, geneesvrouw geknield naast hem, en de patiënt zelf, die op zijn rug lag, tegelijk te spreken alsof ze een gebed opzegden. Medicijnman omvatte de enkel met beide handen. Hij leek de voet niet werkelijk aan te raken of eraan te trekken. Geneesvrouw deed hetzelfde bij de knie. Hun woorden werden ritmisch opgezegd of gezongen. Toen kwam er een moment waarop ze tegelijkertijd hun stem verhieven en iets riepen. Ze moeten één of andere vorm van tractie hebben toegepast, hoewel ik niet kon zien dat er echt getrokken werd. Het bot gleed gewoon terug in het gat waar het uit had gestoken. Medicijnman hield de gerafelde huid bij elkaar en gebaarde naar Geneesvrouw, die nu de vreemde, lange, holle pijp die ze altijd bij zich droeg, begon los te maken.

¹⁹³ Rivière J.M., *A l’ombre des monastères Thibétains*, Paris, Attinger, 1930, 96, 205.

¹⁹⁴ Morgan M., *Australië op blote voeten*, Utrecht, Bruna, 1995, 101. (Februari 2001²³).

Geneesvrouw stopte iets mysterieus in de pijp. Er kwam geen verband, geen spalk en geen hechting aan te pas en er waren geen krukken. De volgende morgen stond Grote Steenjager (opm.: de patiënt) op en liep met ons mee. Hij liep zelfs niet mank. Het ritueel dat ze hadden uitgevoerd, vertelden ze me, moest de druk op het bot verminderen en zwelling voorkomen. Het werkte. Binnen vijf dagen was alles weg. Er waren alleen een paar heel dunne littekens te zien waar het bot eruit had gestoken. De schrijfster Morgan zegt nog (o.c. 181): “Alle ziekten en kwalen hebben naar hun overtuiging een geestelijke achtergrond en dienen als eerste stap naar een hoger doel”.

Het hele boek komt erg geloofwaardig en als een innig doorleefd verslag over. Verbazend is dat de schrijfster het aanvangt met: “Dit boek is een fictief werk, geïnspireerd door mijn ervaringen in Australië. Het is aan de lezer om zijn of haar boodschap via mijn verhaal te ontvangen.” Haar verhaal is zo in overeenstemming met wat in andere archaïsche culturen wordt aangetroffen, dat de reden voor haar voorbehoud ook elders kan gezocht worden. Zij is een Amerikaans arts. Misschien vreest ze door een aantal nominalistisch denkende collega’s uitgesloten te worden als zij aan zulke ‘onzin’ geloof hecht. Het doet ons een beetje denken aan Torey Haden, de kinderpsychologe, die omwille van haar reputatie, aanvankelijk niet wilde ingaan op paranormale hypothesen (2.3.). Morgan zou in haar milieu eventueel ook als ‘kettters’ kunnen bestempeld worden, zoals we dat al (4.1.) illustreerden.

Tot zover deze medische getuigenissen. Vermelden we nog enkele wijzen van magische beïnvloeding van het weer.

4.3.4. Weermagieën

Het ijs doen breken

In het derde hoofdstuk (3.3.5.) lieten we een missionaris aan het woord die vertelde hoe de zwarte magiër van een indianenstam het ijs van een rivier deed breken, zodat de indianen hun dierenhuiden toch met de kano konden vervoeren.

Ook J. Marques Rivière schrijft in zijn al eerder aangehaalde boek *à l'ombre des monastères Thibétains*¹⁹⁵ (In de schaduw van Tibetaanse kloosters): “Het is in Tibet gebruikelijk om aan een lama te vragen dat hij het laat regenen of hagelen. Ik zag ooit mijn meester van Lhasa een orkaan ontketenen”.

¹⁹⁵ Rivière J.M., *A l'ombre des monastères Thibétains*, Paris, Attinger, 1930, 96, 205.

A. David-Neel, *Magic and mystery in Tibet*¹⁹⁶ (Magie en mysterie in Tibet), vermeldt: “Hij is een ngagspa (opm.: een magiër). Hij kan mensen en dieren genezen of hen ziek maken, zelfs van op afstand. Hij kan het laten regenen en hagelen, of de neerslag laten ophouden.

Nog in 2002 bericht *Le temps*¹⁹⁷ dat de Nepalezen trachten om de godin van de regen te verleiden. De krant schrijft: “Een tweehonderdtal boerinnen van Zuidwest Nepal zijn zondag naakt op hun veld gaan werken met het oog op het volbrengen van een ritueel dat regen moet brengen om zo een einde te maken aan de langdurige droogte. Dit ritueel, dat algemeen bekend is in Indië en Nepal, is bedoeld om Indra, de hindoe-godin van de regen, gunstig te stemmen.” Blijkbaar is volgens het volksgeloof deze godin wel eens meer wispelturig, en is ze te beïnvloeden met seksuele riten. We komen hier nog uitgebreid op terug (11.3.2.).

De Bijbel, *Marc. 4, 37*, vermeldt eveneens het beheersen van de natuur door Jezus: “En er stak een hevige storm op en de golven sloegen over de boot, zodat die al vol liep. Maar Hij lag op het achterdek op een kussen te slapen. De apostelen maakten Hem wakker en zeiden: “Meester, kan het U niet schelen dat wij vergaan?” Hij stond op en bestrafte de wind en het water: “Zwijg, wees still!” En de wind ging liggen en het werd volkomen stil. Hij zei tegen zijn apostelen: “Waarom zijn jullie bang? Hebben jullie nog geen vertrouwen?”. Ze werden door schrik bevangen, en zeiden tegen elkaar: “Wie is Hij toch, dat zelfs de wind en het water Hem gehoorzamen?”

Tot zover enkele getuigenissen van magische suggestie en magische experimenten.

4.4. Mantiek en magie I: Samengevat

De werkelijkheid is driedelig: er is de natuur, de buitennatuur en de bovennatuur. We vroegen ons af welke de plaats van de wetenschap hierin is. Ze situeert zich vooral in “de natuur”. Het ingaan op de buiten- en bovennatuur brengt ons tot het paranormale. Dit vereist een voldoende openheid van geest, zodat onze axioma’s ons toelaten om naast de profane, ook de sacrale wereld te leren kennen. Een inlevende houding, een logisch ingaan op enerzijds de feiten, en anderzijds op de talrijke getuigenissen, zijn hierbij goede wegwijzers.

¹⁹⁶ David-Neel A., *Magic and mystery in Tibet*, London, Unwin paperbacks, 1939⁻¹, 1965, 58. (// *Mystiek en magie in Tibet*, Amsterdam, Gnosis, 1941).

¹⁹⁷ *Le temps*, Genève, 12 08 2002, 32.

Een aantal steekproeven met betrekking tot mantisch 'zien' en 'horen' getuigt ook hier voor hun werkelijkheidswaarde. Basis van deze mantiek is de ijle stof. Zowat alle culturen van alle tijden en alle plaatsen waren (en zijn) ermee vertrouwd. De grote uitzondering blijft onze hedendaagse nominalistische cultuur. Heel wat zieners beweren dat al wat bestaat, van zulke fijne stof vervuld is. Ze toont zich in een meer verdichte vorm in de diverse aura's van stenen, planten, dieren, mensen en zelfs in processen. We besloten dit onderdeelje met een overzicht van de verschillende gradaties waarin de mantische waarneming zich kan uiten.

Ten slotte hadden we nog aandacht voor een aantal magische experimenten. Enkele steekproeven hebben betrekking op suggestie, een aantal andere kan materieel gewoon worden vastgesteld.

Hoofdstuk 5: Evolutie

De gelaagdheid van de werkelijkheid houdt in dat er een lager en een hoger niveau is. Dit leidt als vanzelf naar de gedachte van een evolutie en, laat ons hopen, van een opgang van ‘beneden’ naar ‘boven’, niet omgekeerd. Deze evolutie kan zowel vanuit haar profaan als vanuit haar sacraal aspect bekeken worden. We gaan eerst in op de profane, de wetenschappelijke evolutie, nadien op de sacrale zijde ervan: de evolutie vanuit de ideeënleer.

Het vorige hoofdstuk kende als onderverdeling enerzijds de mantiek en anderzijds de magie. Mantië heeft betrekking op paranormale waarneming, de helderziendheid en scherpt onze aandacht aan het kennen van de on- en onderbewuste evolutie van de mens. De magische evolutie verwijst dan naar de paranormale actie: de zogenaamde occulte inwijdingen. Ook deze indeling vinden we hier terug.

Meteen hebben de drie grote thema’s van dit hoofdstuk zich als vanzelf aangemeld. Er is vooreerst de evolutie die zowel profaan als sacraal kan zijn (5.1.). Vervolgens verbreden we het begrip ‘evolutie’ zowel naar de on- en onderbewuste zijde in de mens, maar evenzeer verbreden we ze in de tijd. We verdiepen ons in dat wat aan de geboorte voorafgaat, maar ook in dat wat op de dood volgt. We gaan ook in op de zogenaamde herbelichaming of reïncarnatie. Uiteraard speelt paranormale waarneming (5.2.) hierbij een niet onbelangrijke rol. En wil men bovendien magisch ingrijpen in de evolutie die vele levens omsluit, dan brengt ons dit bij het hoofdstuk “occulte inwijdingen” (5.3.). Magiërs stellen dat wie eens is ingewijd, altijd ingewijd blijft. In principe zijn de gevolgen van zulk een inwijding definitief. Men draagt dan de ‘stempel’, ten goede of ten kwade mee doorheen de hele verdere evolutie.

5.1. De evolutie: profaan en sacraal

Dit thema werd al ingeleid toen gesteld werd dat de mens zowel een profane als een sacrale evolutie kent (2.6.). Nemen we samen met de religieuze mens aan dat er een ervaarbaar heilige is, dat het de grond van alle bestaan uitmaakt, en dat het hogere energieën in zich draagt. Het veronderstelt dat we met het verstrijken van de tijd naar een hoger peil evolueren. Verdiepen we ons dus in een stukje geschiedenis. We gaan eerst op de profane zijde der evolutie in, vervolgens op de sacrale zijde.

5.1.1. De profane evolutie

De klok van het heelal

De geschiedenis van het heelal bestrijkt ongeveer 15 miljard jaar. Het is moeilijk om ons daarvan een voorstelling te maken. Een mensenleven is te kort om nog maar tot één miljard te tellen. Bij een mens van 33 jaar heeft het hart ongeveer één miljard keer geklopt. Zeventien miljard jaar geleden heeft er zich een onvoorstelbare explosie van een gigantische hoeveelheid materie voorgedaan. Sindsdien vliegen de sterrenstelsels met een onvoorstelbare snelheid verder uit elkaar. Een gemiddeld sterrenstelsel zoals onze Melkweg bevat ongeveer honderdduizend miljard sterren. Er zijn meer sterrenstelsels dan er mensen zijn. Er zijn meer sterren in het heelal dan er zandkorrels op onze aarde zijn. Zo één ster is onze zon.

Einstein meende dat het heelal nooit een begin heeft gekend en dat het er in grote lijnen steeds heeft uitgezien zoals het nu is. Onze Vlaamse priester Georges Lemaître (1894/1966), *L'atome primitif* (Het oeratoom), nam al in 1927 stelling tegen Einsteins 'Stady-state' of stabiele model van het heelal. Volgens Lemaître was het heelal ontstaan via een gigantische oerknal, 'the big bang'. Nog in 1960 werd hij hierom, te Pasadena, door de bekende astronoom Fred Hoyle verwelkomd met een spottend "This is the big-bang man". De hypothese van deze oerknal, de 'big bang' is nu algemeen aanvaard.

De "Big bang"

De astronoom E. Hubble (1889/1953) deed in de twintigerjaren van vorige eeuw onderzoek naar het spectrum van sterren. Een spectrum krijg je door bijvoorbeeld een nauwe lichtbundel door een prisma te sturen. De lichtbundel wordt in een prisma afgebogen, ontleed en verbreed, en toont een band van diverse kleuren. Iets analoog gebeurt bij de vorming van een regenboog. Daar werken vele regendruppels als kleine prisma's en ontleden het zonlicht in zijn vele samenstellende kleuren.

In 1929 ontdekte Hubble dat alle melkwegstelsels in hun visueel spectrum een verschuiving naar het rood vertonen en zich dus van ons verwijderen. Men kan dit enigszins vergelijken met het dopplereffect voor geluid: een naderende sirene klinkt hoger dan een sirene die zich van ons verwijderd. Zo heeft licht dat zich van ons verwijderd een ander kleurenspectrum dan licht dat naar ons toe komt. De roodverschuiving hierin toont aan dat het heelal steeds groter wordt. Stellen we ons een ballon voor die wordt opgeblazen en waarop confetti is geplakt. Elk confettistukje stelt hierbij een melkwegstelsel voor. Naarmate de ballon groter wordt, verwijderen de confettistukjes zich steeds verder van elkaar.

A. Panzas en R. Wilson konden in 1965 de rest- of fossiele straling experimenteel aantonen. Hun metingen brachten aan het licht dat er aan het aardoppervlak een straling vaststelbaar is. Zij meenden dat die uit de aarde kwam en deden hun metingen opnieuw op een grotere hoogte. Tot hun verbazing stelden ze vast dat de straling daar intenser was. Ze kwam dus niet uit de aarde, wel van overal uit de ruimte. Deze reststraling getuigt ervan dat het heelalbegin wel degelijk ontstond via een 'oerknal' of "big bang". Panzas en Wilson kregen de Nobelprijs voor iets dat zij per toeval ontdekten. En Georges Lemaître leefde nog net lang genoeg om zijn theorie experimenteel bevestigd te zien.

*Wikipedia*¹⁹⁸, de encyclopedie op internet, vermeldt de zogenaamde kosmische kalender. Het betreft een tijdschaal waarbij de verstreken leeftijd van het heelal wordt omgezet naar een kalenderjaar. Hierbij heeft de oerknal precies op 1 januari middernacht (00.00.00 uur) plaatsgevonden. Op deze schaal werd ons zonnestelsel op 9 september gevormd. Het leven op aarde ontstond op 30 september. De eerste dinosauriërs verschenen op 24 december, de eerste bloemen op 27 december en de eerste primaten op 30 december. Op 31 december om 22.30 uur verschenen de eerste mensen. De geschiedenis van de moderne mens speelde zich af in de laatste 10 seconden van het kosmische jaar. De middeleeuwen begonnen iets meer dan 1 seconde voor het einde van het kosmische jaar. Op deze tijdschaal is de gemiddelde levensduur van de mens ongeveer 0,01 seconden. Deze schaal werd door de Amerikaanse astronoom Carl Sagan (1934/1996) populair gemaakt.

De klok van de aarde

P. Bergsoe, *Astronomie voor iedereen*¹⁹⁹, beschrijft de evolutie van de aarde als volgt: Deze twee begrippen van tijd, biologisch en astronomisch, kunt u bevatten als u een dik boek neemt. Het boek moet groot zijn, bijvoorbeeld een deel van een encyclopedie met duizend klein bedrukte bladzijden. Wij stellen ons voor dat dit boek de geschiedenis bevat van de aarde vanaf het begin tot op heden. Wij kunnen nu een vrij nauwkeurig denkbeeld krijgen van de ouderdom van de aarde: meer dan vier miljard jaar. Wij denken ons het boek zo samengesteld dat aan gelijke tijdsperioden een gelijke ruimte wordt toegewezen. Waar zullen wij nu iets bekends aantreffen? U moet de eerste achthonderd bladzijden doorlopen voordat de oudste fossielen genoemd worden. Wij kunnen niet vertellen wanneer het leven ontstond, maar wel dat het zevenhonderd miljoen jaar geleden al bestond. Het is natuurlijk jammer dat wij niet weten wat er in het boek gezegd wordt

¹⁹⁸ http://nl.wikipedia.org/wiki/Kosmische_kalender

¹⁹⁹ Bergsoe P., *Astronomie voor iedereen*, Utrecht, Antw., Prisma, 1965, 27.

over de eerste drie miljard jaar. Dat zou interessant zijn. Er is plaats genoeg voor een geschiedenis van de biologische ontwikkeling, even lang of langer dan degene die ons al bekend is en die bekroond werd door de verschijning van onszelf - de "homo sapiens". In het laatste zesde deel van het boek - ongeveer op bladzijde 875 - komen we aan al de geologische tijdvakken, die bewaarde sporen van levende wezens bevatten. Daar worden het Cambrium, het Carboon, het Krijt en de tertiaire tijdvakken en de rest beschreven.

Maar hoe staat het met onze eigen tijd? Als wij hiermee de geschiedenis van de laatste honderd jaar bedoelen, hebben we niet veel kans wat te vinden, want in het boek gaan 80.000 jaar op een regel, gemiddeld 5000 jaar in een woord en 1000 jaar in een enkele letter. Dit houdt in dat de oorsprong van het menselijk ras ergens in de laatste tien regels van het boek staat. De laatste ijstijd en het stenen tijdperk beginnen bij de laatste vier woorden. Voor een verslag van de gehele geschiedenis van het mensdom, wat betreft de tijd, toen gebouwen werden opgetrokken en waarvan nu nog slechts de ruïnes zijn te bewonderen, moeten wij bij het laatste woord van het boek zijn. Onze eigen tijd vinden we in de laatste letter van dat laatste woord. Wijzelf met ons gehele technische tijdperk zijn samengeperst in het laatste punt. Zo groot is de klok van de natuur. Zo kort is een mensenleven.

De Grand Canyon

Het onbetwistbare feit van de evolutie is bijvoorbeeld vast te stellen in de Grand Canyon, een brede en diepe kloof in Arizona (V.S.), gevormd door de Coloradorivier. Metingen tonen aan dat de rivier elke 1000 jaar de kloof 16 cm dieper uitschuurt. Het gehele plateau wordt door spanningen in de aardkorst steeds meer en meer omhooggeduwd, waardoor de rivier zich steeds dieper kan uitschuren. Op sommige plaatsen is de kloof 1600 meter diep. De Grand Canyon is hiermee een ontegensprekelijk bewijs van een zeer lange geologische evolutie. Volgens metingen zijn sommige gesteenten er ongeveer 2 miljard jaar oud. Verder onderzoek toont aan dat de aarde ongeveer 4 miljard jaar oud is. De aarde kent een indrukwekkende en bijzonder lange evolutie.

Charles Darwin

De evolutie in de natuur kent naast geologische ook biologische aanwijzingen. Ze is eveneens vast te stellen via fossielen en erfelijke veranderingen. J.B. de Lamarck (1744/ 1829), Frans bioloog, beweerde dat de evolutie geschiedde via sprongsgewijze mutaties. Ch. Darwin (1809/1882) was in "*The origin of species by means of natural selection*"(1859) ("De oorsprong van de soorten door middel van natuurlijke selectie") voorstander

van een zeer geleidelijke ontwikkeling en een natuurlijke selectie. De best aangepaste levensvorm had meer kans tot overleven. Darwin stelde dat uit de lagere levensvormen geleidelijk de hogere ontstonden. Zijn inzichten zijn onder meer het resultaat van zijn geologisch (de studie van de geschiedenis van de aarde), paleontologisch (de studie der fossiele resten van vroeger leven) en botanisch (studie der planten) onderzoek op de Galapagoseilanden (ten oosten van Ecuador, Zuid-Amerika, in de grote oceaan), in 1837-1839. De evolutietheorie stelt dat planten, dieren en mensen geëvolueerd zijn uit meer primitieve levensvormen via een natuurlijke selectie, via een 'struggle for life'. Deze theorie wekte onder meer in het Victoriaanse Engeland heel wat beroering. Men kon zich moeilijk voorstellen dat de mens verwant was aan de aap. In een aantal spotprenten werd Darwin voorgesteld als een aap met een mensengezicht.

De evolutiegedachte was vooreerst in tegenspraak met een letterlijke interpretatie van het boek *Genesis*, het eerste boek in de Bijbel, dat stelt dat God de aarde schiep in slechts zeven dagen. Verder zouden de mens en de aap verwant zijn en beiden ontstaan zijn uit gemeenschappelijke voorouders, als resultaat van natuurlijke mechanismen. Niet dus door één of ander goddelijk ingrijpen. Gezien de anatomische verwantschap van de huidige mens met de grootste apen: de chimpansee en de gorilla, is zijn oorsprong ook in Afrika te zoeken. Onder meer de bekende Richard Lakey deed hierover onderzoek in de slenken van Tanzania, waar nog steeds zeer oude menselijke fossielen gevonden worden. Sindsdien heeft de evolutietheorie belangrijke ontwikkelingen doorgemaakt, onder meer door nieuwe inzichten op het gebied van de moleculaire genetica en de moleculaire biologie. De mens heeft duidelijk een onbetwistbare en zeer lange evolutie.

P. Bastiaansen, *De bezem van Richard Dawkins*²⁰⁰, staat stil bij R. Dawkins, *Unweaving the Rainbow*²⁰¹ (De regenboog losmaken) R. Dawkins (1941/...) docent te Oxford, is een evolutiebioloog en een populairwetenschappelijk schrijver. Hij verdedigt de evolutietheorie van Darwin, die volgens hem het leven afdoende verklaart zonder de noodzakelijkheid van een goddelijk ingrijpen. Hij is een uitgesproken atheïst en kamt genadeloos gelovigen, aanhangers van New Age en van het paranormale af als infantiele mensen. Voor hem is er tussen hemel en aarde enkel wat de louter natuurkundige wetenschappen vaststellen. Zijn werk is bedoeld als "de bezem" die alles wat niet-wetenschappelijk is, van de tafel veegt.

²⁰⁰ P. Bastiaansen, *De bezem van Richard Dawkins*, in: *Natuur en Techniek* (Beek) 67 (1999): 5 (mei), 48/50.

²⁰¹ R. Dawkins, *Unweaving the Rainbow* (Science, Delusion and the Appetite for Wonder), New York, 1998.

Voorstanders van Dawkins stellen dat zijn boeken er sterk toe bijgedragen hebben om “de mythes van de godsdiensten te doorprikken en het belang van Darwin te onderlijnen²⁰²”.

Bastiaansen aanvaardt niet dat Dawkins op vragen buiten de natuurwetenschappen niet ernstig ingaat. Zo bijvoorbeeld op het probleem van de dood. Dawkins wordt dogmatisch, mist tolerantie en respect en irriteert door het “Oxford-toontje”. We spraken al eerder van een ideologische vorm van wetenschap (1.4.1.) die meent dat haar domein het geheel van de werkelijkheid betreft. Deze ideologische visie op wetenschap staat tegenover een methodische vorm, die haar grenzen wel beseft.

Ook de Engelse kosmoloog Stephen Hawking (1942/2018) zegt dat de verhalen over een hemel of leven na de dood louter sprookjes zijn voor mensen die bang zijn om te sterven. “Er is helemaal niets na de dood” zo meent deze kosmoloog en natuurkundige in een interview met *The Guardian*²⁰³. “Ik beschouw de hersenen als een computer. Die stopt ook met werken als een van zijn onderdelen stuk is. En er is evenmin een leven na de dood voor computers die stuk zijn, wat angstige mensen mogen beweren”, aldus nog Hawking. Dawkins en Hawking situeren zich met zulke uitspraken duidelijk in de ideologische vorm van wetenschap.

De mens, biologisch gesitueerd

Iets van onze hele biologische evolutie, van het prille ontstaan van het leven tot onze huidige situatie, dragen we mee in onze genen. De vrucht in de moederschoot doorloopt op een versnelde wijze een aantal van deze ‘atavistische’ of ‘erfelijke’ stadia. Zo verschilt een pas bevrucht menselijk embryo nauwelijks van dat van een vis of van een zoogdier. Sommige biologen stellen dat men met de huidige technologie de evolutionaire groei van bijvoorbeeld een embryo van een rat kan stoppen. Het dier-in-wording is dan nog niet echt een rat maar een dier dat evolutionair gezien aan de rat voorafgaat. Dat nog niet volledig ontwikkelde embryo laat men dan volwassen worden. Zo verkrijgt men een primitievere vorm van ratachtig leven. Met andere woorden, men zou zo een verre voorvader van de huidige rat opnieuw tot leven kunnen brengen. Experimenten in die zin gebeuren in een aantal laboratoria.

Een menselijk embryo groeit doorheen een verbazingwekkende reeks

²⁰² Zie <http://ansiel.cinebelblogs.be/archive/2011/03/16/jef-turf.html>

²⁰³ Gazet van Antwerpen, www.gva.be van 19 mei 2011.

specialisaties uit tot een menselijk wezen, tot een volwaardig lid van de 'homo sapiens', de 'verstandige mens'. En om het rijtje van zijn oorsprong te vervullen: De moderne mens evolueerde 200 000 jaar geleden in Afrika als soort uit het geslacht der homo of mensen en deze op zijn beurt uit de familie der Hominidae of mensachtigen. Deze laatste behoort tot de orde der primaten, de klassen der zoogdieren, de stam der chordata of gewervelden, als een onderdeel van het rijk der animalia of dieren. Of in omgekeerde volgorde: de mens kan biologisch steeds nauwkeuriger gesitueerd en gedefinieerd worden als volgt: een dier, gewerveld, zoogdier, primate, mensachtig, mens.

De astronomische, geologische en biologische evolutie wordt algemeen als een niet te ontkennen materieel feit beschouwd.

Het leven: een kwalitatieve sprong of een geleidelijke overgang?

Eeuwenlang dacht men dat het leven vanzelf ontstond uit het levenloze. Men spreekt van een "generatio spontanea", van een spontaan tot leven komen. De Franse scheikundige en bioloog Louis Pasteur (1822/ 1895) bewees dat het leven niet ontstaat uit dode materie. Hij is de stichter van de microbiologie en heeft de eeuwenoude gedachte dat er een geleidelijke overgang was tussen dode en levende materie trachten te weerleggen. En met succes. De hele wetenschappelijke wereld was er sindsdien van overtuigd dat de anorganische en de organische natuur door een kloof gescheiden zijn.

De recente moleculaire biologie heeft echter de theorie van een kwalitatieve sprong van niet-levend naar levend afgezwakt en lijkt een nieuw opgevatte "generatio spontanea" niet uit te sluiten, zodat wel van een geleidelijke overgang kan gesproken worden. Zo bewees de Amerikaanse bioloog en chemicus Stanley Miller (1930/2007) dat organische verbindingen kunnen ontstaan door eenvoudige anorganische processen. Hij stelde gassen bloot aan ultraviolette straling en aan elektrische ontladingen en verkreeg zo aminozuren, de bouwstenen van het leven. Iets wat zich ongeveer vier miljard jaren geleden in de natuur ook heeft voorgedaan. En verder ontdekte de Amerikaanse scheikundige Kary Mullis (1944/...) in 1983 hoe men stukjes DNA onbeperkt kan vermenigvuldigen. DNA of desoxyribonucleïnezuur is een basisstof van al wat leeft. Onder meer deze beide experimenten tonen aan dat scheikundige processen tot op een zekere hoogte het leven mee beheersen. Er is een grens tussen wat leeft en wat niet leeft, maar ze is lang niet meer zo duidelijk als Pasteur ze in zijn tijd stelde. Waar en hoe ze gesitueerd moet worden, als een kwalitatieve sprong of als een geleidelijke overgang, dat is nog helemaal niet duidelijk.

Het leven omvat heel wat meer dan enkel maar 'genen'.

Bij de evolutie van de mens als biologisch wezen wordt door sommigen een sterke nadruk gelegd op de erfelijke aanleg. Dit is onder meer het geval in nazistische kringen. Men meent hierbij dat sommige rassen beter zijn dan anderen, wat kan leiden tot een verheerlijking van een soort Übermensch en een vorm van racisme. Denken we onder meer aan de etnische zuiveringen en de vernietiging van afgewezen mensen in concentratiekampen. Anderen minimaliseren die erfelijke aanleg en beklemtonen dan weer de invloed van het milieu. Zij stellen dat het menselijke gedrag in hoofdzaak bepaald wordt door de omgeving, de opvoeding en het maatschappelijk leefmidden.

De stormachtige ontwikkeling van de genetica en het doordringen in de structuur van het menselijke genoom tijdens de laatste decennia vestigden opnieuw de aandacht op het belang van de erfelijke aanleg. Zoals bekend is het gen de drager van de erfelijke eigenschappen binnen iedere celkern. De totaliteit van de genen in het chromosoom van de enkeling maken de structuur uit van het genoom. In sommige biologische middens heerst er een rage op het gebied van genetica. Men wil bijna alles met de werking van genen 'verklaren'. Zo stellen sommige gedragsbiologen dat onder meer het intelligentiequotiënt, homoseksualiteit, agressie, crimineel gedrag, aanleg tot alcoholisme, depressie en schizofrenie genetisch bepaald zijn. Het menselijke gedrag wordt zo in hoofdzaak gedetermineerd door de genen. Wat tot een vorm van fatalisme kan leiden. Men beweert onmachtig te zijn, want het zit nu eenmaal in de eigen genen.

A. Vos, *Paresseux, malchanceux, gourmands, cessez d'accuser vos gènes*²⁰⁴, (Luie, ongelukkige, hebzuchtige, hebzuchtige, stop met je genen de schuld te geven), betreurt een aantal foutieve en misleidende berichten terzake. Zo vermeldde een persbericht in 1995 dat er een gen ontdekt is dat mannelijke vliegjes (*Drosophila melanogaster*) homoseksueel maakt en dat een lange sequentie van het DNA, het chromosoom 11, gemakkelijker bij nieuwsgierige mensen wordt aangetroffen. De Italiaanse tv meldde in 1997 zelfs dat vorsers een gen van de tegenslagen hebben gevonden. Ernstige wetenschappers wijzen er echter op dat genetische kentrekken niet het resultaat zijn van één enkel gen, maar dat het gaat om een samenspel van soms duizenden genen. Wat het gedrag betreft is het evident dat, indien genen een rol spelen, zij verre van alles verklaren. De maatschappelijke omgeving, de opvoeding en de individuele geschiedenis, zij spelen allen een

²⁰⁴ Journal de Genève / Gazette de Lausanne 06.02.1998, 17.

eersterangsrol. Zo is het voor velen duidelijk dat een groei tot een gewetensvol mens heel wat meer en heel wat anders vereist dan slechts genen die gewoon biologisch verder evolueren.

H. Ponchelet, *Plantes (Et pourtant elles s'adaptent)*²⁰⁵ (Planten (en toch passen ze zich aan)), brengt verslag uit van een aantal experimenten aan de Université de Rouen, Frankrijk. Daar toonde men aan dat vlas zich aan een nieuwe omgeving bijzonder goed aanpast. Zelfs zo dat dezelfde planten, die in andere omgevingen groeiden, foutief als andere ondersoorten werden geklasseerd. De botanici werden door het verschillende uitzicht gewoon misleid. Ponchelet stelt dan ook dat het gen niet de absolute alleenheerser is. Ook het milieu heeft een zeer duidelijke invloed. Planten ontwikkelen zich wel volgens de eigenschappen van hun chromosomen, maar hun ontwikkeling hangt nog meer af van de signalen die zij opvangen vanuit de omgeving. Men kan zich hierbij de volgende vraag stellen: indien planten daartoe in staat zijn, wat belet ons dat van te veronderstellen dat dit eveneens voor dieren en mensen geldt? Ook een dier en een mens kunnen dan wellicht een passend en zinvol antwoord vinden uit prikkels van de omgeving. Maar zo een levendige interactie overstijgt dan wat alleen maar als erfelijk materiaal in de genen aanwezig is.

5.1.2. De sacrale evolutie Scheppingsmythen

Richten we onze aandacht, na de profane evolutie, op de sacrale. Zowat alle religies over de hele aardbol hebben hun scheppingsverhalen als 'verklaring' van het ontstaan van al wat 'is', eventueel als motivering voor een aantal religieuze gebruiken.

Een Pygmeeënmythe

P. Schebesta, *Oorsprong van de godsdienst*²⁰⁶, schrijft: Wijd verspreid zijn de oertijd-mythen die ons schilderen hoe het hoogste wezen de mensen onsterfelijkheid gaf of aanbod. Zij vertellen ons ook hoe de eerste mensen met de schepper op vertrouwelijke voet stonden en in een paradijselijke toestand leefden. Dit duurde slechts tot zij een gebod van het hoogste wezen overtraden. Er had een misstap, een fout, plaats, die tot gevolg had dat de schepper zich terugtrok en er ziekte, lijden en dood over de mensen kwamen.

Schebesta geeft een Pygmeeënmythe als concreet voorbeeld: God schiep, met behulp van de maan, de eerste mens, Baatsi, en zette hem op aarde. Zijn

²⁰⁵ H. Ponchelet, *Plantes (Et pourtant elles s'adaptent)*, in: *Le Point* 14.02.1998, 35.

²⁰⁶ Schebesta P., *Oorsprong van de godsdienst*, Tielt, Lannoo, 1962, 54, 143.

lichaam kneedde hij uit leem, legde er een huid omheen en goot er bloed (opm.: als symbool van levenskracht) in. Toen Baatsi begon te ademen, fluisterde God hem in het oor: “Je zult kinderen voortbrengen, die het woud bevolken. Maar leer uw kinderen mijn gebod en zorg ervoor dat zij het ook aan hun kinderen leren: van alle bomen mag je eten, maar van de tahoeboom niet”. Baatsi bracht vele kinderen voort, leerde hun het gebod van God en trok zich toen bij God in de hemel terug (opm.: de ‘deus otiosus’, zie 3.3.1.). De mensen hielden zich aan de traditie van Baatsi. Op zekere dag echter verlangde een zwangere vrouw, door een onweerstaanbare eetlust aangegrepen, naar de mooie vrucht van de tahoeboom. Haar man trachtte haar tot andere gevoelens te brengen, maar zij bleef zo hartstochtelijk smeken dat haar man ten slotte het woud in sloop en heimelijk een vrucht plukte. Vlug schildte hij ze en stopte onderweg de schillen zorgvuldig weg om niet verraden te worden. Maar de maan (opm.: het alziende oog van God) had het gezien. Zij gaf het door aan God: “De mens die Gij geschapen hebt, heeft uw gebod overtreden. Hij heeft van de tahoeboom gegeten”. God was zo verbolgen dat hij deze ongehoorzaamheid strafte met de dood. Tot zover deze mythe.

De Bijbelse schepping

Ook in *Genesis*, - ‘genese’ betekent ‘ontstaan’ - het eerste boek van de Bijbel, lezen we een scheppingsverhaal, dat we hier verkort weergeven. Het vangt aan met de woorden “In het begin schiep God de hemel en de aarde”. De schepping wordt er verhaald in zeven dagen. Zo schiep God de eerste dag het licht, de tweede dag scheidde Hij de hemel van de aarde. De derde dag scheidde Hij het water van het land, en op het land liet Hij allerlei gewassen groeien. De vierde dag schiep Hij de sterrenhemel, de vijfde dag bevolkte Hij de zeeën met vissen en het land en de lucht met allerlei vogels. De zesde dag was het de beurt aan de overige dieren, en aan de mens. Hij schiep de mens “naar Zijn beeld”. Toen was de schepping voltooid. En de zevende dag rustte God. Nadien verhaalt de Bijbel over de zondeval van Adam en Eva, waar Eva, verleid door de slang, eveneens van de verboden vrucht at. Dit leidde ertoe dat ze uit het paradijs werden verdreven.

Het blijft merkwaardig dat mythen van verschillende culturen, zoals de pygmeeënmythe en het verhaal van de zondeval in de Bijbel, toch zoveel gelijkenis kunnen vertonen.

Creationisme

Het mag wellicht verbazen dat sommigen het wetenschappelijke feit - en feiten liegen niet - van de evolutie ontkennen. Onder meer het zogenaamde

creationisme ontkent deze evolutie. Creationisme is de meestal religieus geïnspireerde opvatting dat het universum en de aarde met hierop alle leven, ontstaan zijn door een scheppingsdaad van 'een schepper'. Deze schepping ziet men als een vrij plotseling en éénmalig materieel gebeuren. Dit wil zeggen dat men in het direct scheppen van materiële werkelijkheden 'in deze wereld' gelooft, waarbij een geleidelijke evolutie zoals de wetenschap die aantoon, ontkend wordt.

Zo kan men vanuit het creationisme, naast het scheppingsverhaal beschreven in *Genesis*, nog een aantal andere Bijbelse teksten naar de letter interpreteren. We lezen in *Jozua*, één der boeken van het oude testament (10:12/13): Op die dag heeft Jozua tot de Heer gesproken en heeft de Heer gezegd: "Zon, sta stil boven Gibeon, en jij, maan, boven Ajjalons dal. En de zon stond stil en de maan bleef staan, bijna een hele dag."

Genesis 6:9; 25:9 en 37:2 geven verder een zogenaamde genealogielijst, een lijst van de opeenvolgende generaties vanaf Adam tot Abraham. Hieruit trachtten sommigen de ouderdom van de aarde te berekenen. Als het aantal generaties vanaf de schepping tot en met Christus bekend is en men de gemiddelde tijd kent die nodig is om een nieuwe generatie te vormen, dan is de vermenigvuldiging vlug gemaakt. Men concludeerde hieruit dat de bewuste schepping slechts een paar duizend jaar geleden kon hebben plaats gehad.

Een controverse

Het verschil in mening tussen de aanhangers van de evolutieleer en van het creationisme blijft tot op onze dagen voortduren. Zo stelt een aantal professoren dat het creationisme geen wetenschappelijke materie is en dus ook niet tijdens de wetenschapslessen kan gegeven worden. Aanhangers van het creationisme trekken de evolutietheorie van Darwin in twijfel en geloven dat God de aarde heeft geschapen. De wetenschappers vinden dit niet kunnen. Ze benadrukken dat ze zich niet verzetten tegen godsdienst, maar dat er een duidelijk onderscheid moet bestaan tussen wetenschap en geloof. Het creationisme in wetenschapslessen aanhalen, kan dus niet, zeggen ze. De proffen kruipen in de pen nadat de Raad van Europa met veel moeite een resolutie over de gevaren van het creationisme heeft goedgekeurd. De resolutie kant zich tegen het onderwijzen van het creationisme, zowel als wetenschapsvak, als binnen elk ander vak, tenzij godsdienst. Tegen het initiatief van de Raad van Europa kwam veel protest, vooral uit landen waar godsdienst nog een grote rol speelt, zoals Polen en Italië. Maar ook Vlaanderen kent zijn voorstanders van het creationisme. Onder meer in de

VS, laat de discussie hierover hoog op.

Een mythe

Mythen zijn de eeuwige bron waaruit heelal, wereld en mensheid voortkomen. Een mythe is een aspect van de archaïsche of aloude wijsheid. Ze is een sacraal verhaal en wel over een voorbeeldige goddelijke daad, gesitueerd ‘in principio’, “in den beginne”, dit is vooraleer de eigenlijke geschiedenis van de mens een aanvang neemt.

Het toonbeeld dat in de mythe wordt weergegeven, is met fijnstoffelijke energie, met ‘heiligheid’ geladen en de gelovige die ze imiteert, deelt in de macht ervan. Daarom worden ze bij herhaling ook verteld en uitgebeeld als een ‘eeuwige’ bron van energie. Een welbepaalde goddelijke daad wordt in een wereld- en levensbeschouwelijke context gesitueerd, sacramenteel tegenwoordig gesteld en in het verhaal zelf uitgebeeld.

Wie b.v. zaait in navolging (imitatie) van een goddelijke heilbrenger, die ooit - in den beginne - een reddende plant invoerde, neemt aan de hierdoor gegenereerde ‘heiligheid’ deel (participatie) en zal zijn of haar kansen op een gelukte oogst doen toenemen. Telkens men zaait, betreft men er de specifieke mythe bij. Elk zaaien wordt dan ook gezien als een toepassing van “de algemene regel”, die deze mythe eigenlijk is.

Elke mythe geeft een ‘diepere’, een ‘hogere’ zin aan vele daden van het dagdagelijkse leven. De mythe heeft als doel instellingen, gebruiken en sociale handelingen te legitimeren, te verantwoorden, en dit juist door naar een oorspronkelijk en hoogst eigen verleden terug te wijzen. Wie de mythe in het praktische geloof beleefd (“het levende, niet het dode geloof”), vertrouwt erop dat de toekomst mee bepaald, ‘gesticht’ wordt door die imitatie en participatie.

Wanneer gezegd wordt “in den beginne”, dan betekent ‘begin’ een boven-tijdelijke oorsprong, die voor, gedurende en na de herhaling ervan in het dagdagelijkse leven blijft bestaan. Onze oudere generatie is nog vertrouwd met de zogenoemde ‘heilige’ of ‘gewijde’ geschiedenis die de rijkdom van de heilsgebeuren samenvat. Hierin is de H. Drie-eenheid de grote, alomvattende ‘oorsprong’. Zij was “in den beginne”, zij “is ook nu” en “zal altijd zijn”, als het grote ‘begin’, als de oorsprong en dus ook grondslag. Dat wordt telkens opnieuw verwoord in het bekende: “Eer aan de Vader en de Zoon en de heilige Geest, zoals het was in het begin en nu en altijd, in de eeuwen der eeuwen”.

Alle dagdagelijkse daden van de gelovigen - indien ze zoals al aangehaald, in een levend, niet in een dood geloof worden gesteld - zijn een imitatie van de scheppingsdaad van de H. Drie-eenheid, en meteen een participatie eraan. Dit geeft aan ons leven een diepere en een hogere zin. Zo wordt de hele gewijde geschiedenis gefundeerd.

Zonder inzicht in het wezen van 'heiligheid', begrepen als effectief vaststelbare krachtwerking vanuit 'de andere wereld', is de mythe zinloos. Zij staat dan ook in de archaïsche religie en occultisme centraal. Zij is er ook het grote probleem van, want sinds de oude Griekse wijsbegeerte, is 'rationaliteit' begrepen als het doorzetten van de rede, de ratio of logos, op grond van zintuiglijke ervaring, de dominante van ons denken en leven. Wie dus de mythische gegevens herleidt tot het louter menselijke, of ze slechts ziet als verpersoonlijkingen van natuurkrachten, doet volgens de aloude wijsheid, tekort aan haar werkelijkheidswaarde. Men gaat dan uit van menselijke projecties en symbolisering. De mythe wordt herleid tot iets wat ze niet is. Men komt zo niet verder dan de eigen vooropstellingen, waarbij het echte gegeven: het "eigenlijke onherleidbaar mythische" niet eens gevat wordt. Om het met de woorden van St.- Augustinus te zeggen: "Bene currunt sed extra viam"; men loopt goed, maar naast de renbaan. Men denkt naast de werkelijkheid.

Gaat men b.v. in de Bijbel na dat God de eerste dag het licht schiep, en slechts de vierde dag de sterrenhemel, en dus ook de zon, mag het al onmiddellijk duidelijk zijn dat de schrijver van dit verhaal geen feitelijk verslag weergeeft en dus geen wetenschappelijke bedoelingen kan gehad hebben. Het hele verhaal is een 'mythe', geen 'gefantaseerd' verhaal, maar, zoals gezegd, een verhaal dat handelt over energieën en krachten vanuit "de andere wereld" en dit ter verklaring van werkelijkheden, gebruiken en overtuigingen "in deze wereld". De scheppingsmythe 'verklaart' sacraal het ontstaan van de wereld.

De mythe van de oorsprong van een plant of van een mens vertelt ons hoe de plant of de mens tot bestaan is gekomen. Zo ook met de mythe van de dood, van het vuur, van een instelling of één of andere landbouwtechniek. Er doet zich in de mythische tijd een gebeurtenis voor, die in de profane tijd iets nieuws doet ontstaan. Wie de mythe los van haar magisch kader ziet, duidt ze foutief.

De Amerikaanse godsdiensthistoricus Mircea Eliade (1907/1986), *La*

*poursuite de l'absolu*²⁰⁷ (Het streven naar het absolute), verduidelijkt. “Alles wat men vroeger deed, of het nu landbouw of nijverheid betrof, of als men iemand wilde genezen, had als model de schepping van de wereld. Men stelde zich hierbij steeds de vraag hoe de wereld met alles waaruit hij bestaat, tot ontstaan is gekomen. En dit niet allen in theorie, maar ook in zijn praktische toepassingen.

Zo begon in Tibet een lama-geneesheer een zieke te genezen door eerst de scheppingsmythe te reciteren, vervolgens de mythe van de oorsprong van de ziekte en tenslotte nog de mythe van de eerste sjamaan die de betreffende ziekte als allereerste ooit genas. Zo wordt de patiënt in de aanvang van de tijd gesitueerd, nog voor de eigenlijke materiële schepping. De traditionele genezer voert zo niet echt een ‘herstelling’ door, want daarvoor juist heeft hij geen model, geen mythe. Hij verzekert zich van een goed resultaat door bij elk probleem als het ware de wereld opnieuw en vanuit de oorsprong te scheppen”. Tot zover Eliade.

Vergelijken we deze werkwijze enigszins met het terug operationeel maken van een programma op een computer, dat besmet werd door een virus. De meest efficiënte remedie is het programma niet te herstellen maar het helemaal opnieuw te installeren.

Een aantal gebeden spreken ook in deze zin. Laten we vooruitlopen op het laatste hoofdstuk over het bovennatuurlijke en het gebed (3.3.) en verwijzen naar het gebed van de Vaders van de Oosterse Kerk. Zij spreken alsof de Menswording van Jezus in de schoot van Maria ipso facto de hele schepping met terugwerkende kracht verheerlijkt vanaf het allereerste begin, vandaag, tot een oneindige toekomst, tenzij men dit aanbod van bovennatuurlijke levenskracht weigert.

Paul Ricoeur, *Finitude et culpabilité*²⁰⁸ (Eindigheid en schuldgevoelens), verwoordt het zo: “Vandaag verstaat de godsdienstgeschiedenis de mythe niet als een fictieve verklaring van een gebeuren via beelden en een gefantaseerde vertelling, maar als een verhaal met een traditionele waarde. De mythe heeft het over gebeurtenissen die zich aan het begin der tijden afspeelden en die de bedoeling hebben een ritueel gebruik te stichten, te verantwoorden en in rituelen te actualiseren. De mythe verklaart en geeft de mens zijn plaats in deze wereld.

²⁰⁷ Eliade M., *La poursuite de l'absolu*, L'express, 1 septembre 1979, 66.

²⁰⁸ Ricoeur P., *Finitude et culpabilité*, II, *La symbolique du mal*, Aubier, Paris, 1960, 12.

Omdat de moderne en postmoderne mens zich niet langer aangesproken voelt door de begrippen “mythische tijd” en “mythische plaats” vindt hij in de mythe niet langer een verklaring van gebeurtenissen of een verantwoording van rituelen.

Het zogenaamde de- of ontmythologiseren (1.4.4.) heeft juist als thema de mythe van haar etiologie, van haar mythische ontstaansgeschiedenis, te ontdoen. Maar dan verliest ze ook haar verklarende (en energetische) waarde. Ze verantwoordt dan niet langer het bestaan van de wereld of van de traditionele rituelen en maakt dat de binding van de mens met het sacrale verloren gaat. Het ‘re.ligere’ slaat dan om in een ‘nec.ligere’: dat wat men niet mag verwaarlozen, wordt toch niet langer in acht genomen. Zo verliest de mythe al haar fijnstoffelijke energie en wordt ze letterlijk ontkracht.

Wie vanuit een nominalistische visie de sacrale wereld ontkent, vindt de mythen uiteraard reine onzin. Darwin meende dat in de evolutie heel wat toevallige factoren een bepalende rol spelen. Voor de religieuze mens ligt dat uiteraard heel anders: voor deze laatste is het leven het resultaat van een doelbewuste schepping. Verdiepen we ons daarom in het verloop dat men ‘toeval’ noemt.

Het toeval

Dat het toeval in het leven een ingrijpende rol zou spelen, wordt door een aantal mensen aanvaard, door een ander aantal echter met klem weerlegd. Laat ons hier even op ingaan. Beginnen we met een voorbeeld. Een trein die gemiddeld 100 km per uur rijdt, zal bij een normaal verloop en na een uur rijden, 100 km verwijderd zijn van de plaats van vertrek. Dat is voorspelbaar en dus helemaal geen toeval. Verbreden we dit eenvoudige voorbeeld met een tweede. Stellen we ons een blok ijs voor die aan de Noordpool van een gletsjer afbreekt en in de oceaan begint af te drijven. Men zou nu, indien men over alle noodzakelijke en voldoende gegevens beschikt, zijn baan kunnen berekenen en zulks vanaf het afbreken van de gletsjer totdat hij helemaal gesmolten is. We denken dan onder meer aan zijn gewicht, de windrichting, het zoutgehalte van het water, de temperatuur van het ijs, van het water, van de lucht, de golfstroom, de aardrotatie, de stand van de maan...

Laten we, samen met de ijsberg, eveneens een schip vertrekken, bijvoorbeeld in Southampton, en wel op 15 april in 1912, en noemen we dat schip ook nog de ‘Titanic’. Van deze oceaanreus kan men eveneens de route berekenen indien men weer alle mogelijke factoren kent: de kracht van de motor, de golfstromen, de weersgesteldheid, de stand van het roer, de te

varen koers van vertrek tot eindbestemming, enzovoort. We kunnen de aanvaring van het schip met de ijsberg een toeval noemen. Dat doen we dan omdat het vanuit ons beperkt standpunt echt toevallig lijkt. Wij beschikken inderdaad niet over alle, maar dan ook alle vereiste gegevens.

Objectief gezien spelen die, buiten ons weten dan, allemaal wel een rol. Wie over al deze informatie zou beschikken, maar dat is een mens zelden gegeven, merkt dat de aanvaring wel moest gebeuren. Daarom is het in het geheel van de werkelijkheid geen toeval dat het rampzalig afliep, maar wel een noodzaak. Net zoals de trein in het eerste voorbeeld op tijd moest aankomen. Wij noemen de aanvaring echter een toeval omdat wij vanuit ons erg beperkt gezichtspunt niet alle noodzakelijke en voldoende voorwaarden die tot de aanvaring leidden, kennen. Zo te zien lijkt een toeval een interpretatie van ons, om een ons onbekende samenloop van omstandigheden weer te geven, maar is het wezenlijk een gedetermineerd proces. Objectief gezien, ontologisch, in het geheel van de werkelijkheid geduid, bestaat toeval dan ook niet.

Praktisch gezien zijn er echter zoveel, zo ontzettend veel elementen, bekende en onbekende, die op ons inwerken en die een invloed op onze zijnswijze en op ons doen en laten hebben. Genetische factoren, milieufactoren, psychologische factoren, ook heel wat onbewuste en zelfs onderbewuste factoren geven mee richting aan ons leven. Dat raakten we eerder al aan (2.5). Onze genen en onze erfelijkheid spelen een rol, maar ook het milieu waarin we opgroeien. “*Les enfants sauvages*” (Kinderen in het wild) (3.3.3.) zijn de tragische getuigen van een leven zonder enig menselijk contact. En verder zijn er de talrijke invloeden die we zelf veroorzaken, maar die we ook van anderen ondergaan. Zo ontzettend veel geschiedt inderdaad buiten ons bewust weten om, zodat heel wat in het leven ons als een toeval overvalt.

Was voor Darwin het aandeel van het toeval in de evolutieleer zeer groot, toch ziet de religieuze mens, in het zich ontwikkelen der diverse levensvormen, een sacrale ingreep. Hogere dan profane werkelijkheden zijn hier voor hem aan het werk. En dat leidt ons haast naadloos tot ons volgende thema: de zogenaamde platonische ideeën. Ook daarover een woord in wat volgt.

Het beginsel van voldoende reden of grond.

De ramp met de Titanic lijkt ons een toeval omdat we niet vertrouwd zijn met het verloop van de ijsberg. Kennen we van een complex gebeuren echter

alle, maar dan ook alle verlopen, dan zien we in dat er van een toeval geen sprake meer kan zijn, wel van een noodzakelijk gebeuren. In het geheel van de werkelijkheid wordt het dan een gedetermineerd proces: “het moet zo aflopen”. Zoals gezegd zijn onze beperkte menselijke inzichten meestal totaal ontoereikend om deze verlopen in al hun bijzonderheden te kennen en te voorzien.

Illustreer we dit beginsel van voldoende reden of grond ook nog als volgt. Een mens beklimt een rots, stoot hierbij tegen een steen die naar beneden rolt en heel wat lager een tweede steen aanstoot. Beiden ondergaan het gebeuren eerder passief. Maar kijk, die eerste steen rolt nog iets verder en komt op een ontlukkend plantje terecht. Dat zal echter heel anders reageren dan die vallende steen en zal trachten om naast die steen verder te groeien. De voldoende reden om van groeirichting te veranderen, of zeggen we: het determinisme dat die plant nu aan de dag legt, is geen ‘fysisch’ determinisme meer zoals bij de aangestoten steen, maar is veeleer een ‘biologisch’, een ‘plantaardig’ determinisme. Dat een plant anders reageert dan de steen merken we b.v. ook al aan zijn verhouding t.o.v. de gravitatie. Een steen valt, een plant groeit tegen de gravitatie in. Keren we terug naar de vallende steen. Hij zou in zijn valbeweging ook een dier kunnen treffen. Dat dier zou hierop met een vluchtreflex kunnen anticiperen. Men kan dat een ‘gedetermineerd’ gedrag noemen, maar toch reageert het dier heel anders dan de steen of de plant. De vallende steen kan tenslotte ook op een mens terecht komen. En die zal nog anders reageren.

Hiermee is duidelijk dat “de vrijheid” waarover levende wezens, planten, dieren, mensen, beschikken, geen ‘wilde’ vrijheid is. Men doet niet iets ‘zomaar’, totaal zonder reden. Elke reactie heeft een voorgeschiedenis. Elke zogezegd ‘vrije’ act is gebonden aan een reden. Men reageert op iets of iemand op een welbepaalde manier, en dit uit angst, om een gevaar te vermijden, uit verplichting, uit gewoonte, omdat men iemand graag (of niet graag) ziet... Dat zijn allemaal redenen of gronden om te doen wat gedaan wordt. Een act van “pure vrijheid” een act die geen reden kent, bestaat gewoonweg niet. Alles heeft zijn reden en dat wordt verwoord met het beginsel van voldoende reden of grond.

Gaan we in onze redenering nog een stapje verder en letten we vervolgens op de structuur van een verhaal. Heeft men minstens twee gebeurtenissen die elkaar opvolgen en in de tijd nabij zijn, dan heeft men een verhaal.

Nemen we opnieuw de zin: “Een mens beklimt een rots en stoot hierbij tegen een steen die naar beneden rolt en op een andere steen, een plant of een mens terecht komt”. Deze ene zin vertelt ons een kort verhaal. Het principe van voldoende reden of grond zegt dat als een verhaal zinnig of rationeel moet zijn, het vervolg in het voortekenen een reden moet hebben. De reden dat er een steen naar beneden rolt, ligt in het voortekenen, in het feit dat de klimmer ertegen stoot. De voorgeschiedenis van de mens – het klimmen – samen met de voorgeschiedenis van de steen – het aangestoten worden – vormen het summiere verhaal.

We kunnen dit verhaal nu omvormen tot een sprookje. We krijgen b.v. zoiets als: “Hij beklom de rots, stootte tegen een steen en kijk, plots veranderde die steen in een mooie prinses”. Het is overduidelijk: het ontstaan van de prinses heeft helemaal geen voldoende reden of grond in het aanstoten van die steen.

Prinsessen ontstaan niet uit stenen, elders worden pompoenen geen koetsen, kikkers geen prinses... Maar in een sprookje mag dat, sprookjes mogen nu eenmaal irrationele elementen bevatten.

Nu beweren een aantal befaamde wetenschappers als *J. Monod*²⁰⁹, dat het leven per toeval ontstaan is uit dode materie. Eerst was er dan alleen maar dode materie. En daaruit, uit die dode materie, ontstond als vanzelf het leven. Maar dan heeft “het leven” helemaal geen voldoende reden van bestaan en kent het verhaal van Monod over het ontstaan van het leven een gelijkaardige structuur als het sprookje. In ‘wilde’ vrijheid, zonder voldoende reden of grond veranderde een steen in een prinses. In ‘wilde’ vrijheid, geheel zonder reden of grond, verandert dode materie in levende materie, in bezielde stof.

Als Monod, Darwin en vele anderen beweren dat het leven per toeval ontstaan is, dan vertoont hun verhaal een analoge structuur als b.v. de prinses die uit een steen tevoorschijn komt. Lijkt het oorsprongsverhaal van de kosmos zoals de nominalistisch ingestelde wetenschap ons dat leert, dan niet veeleer op een groot sprookje – ook al tracht men het met ‘wetenschappelijke redenen’ te funderen?

Is voor zulke denkers de evolutie gesteund op toeval, toch ziet de religieuze mens, in het zich ontwikkelen der diverse levensvormen, een

²⁰⁹ J. Monod, *Le hasard et la nécessité*, (Essai sur la philosophie naturelle de la biologie moderne) Paris, 1970

sacrale ingreep. Andere en hogere werkelijkheden zijn hier voor deze laatste aan het werk. Deze liggen buiten en boven de dode materie. Maar dat dode materie zichzelf tot leven zou brengen, dat lijkt veeleer tot de wereld van het sprookje te behoren. We komen er verder nog uitgebreid op terug. Een aanzet van dat hogere dat alle leven bezielt, vinden we reeds bij Plato en zijn ideeënleer. Lichten we dat toe in wat volgt.

De grotmythe

We verwijzen naar Plato, (-427/-347), de grootste filosoof van het Westen, en zijn boek *De staat*, dat de beroemde mythe van de grot bevat. De kern van deze mythe is het contrast tussen de vergankelijke wereld waarin de mens zich bevindt en de onvergankelijke wereld van de tijdloze en absolute ideeën. Zulke 'ideeën' of 'vormen' vertegenwoordigen de essenties van alles wat er bestaat. Met andere woorden: alles wat er in de materiële wereld bestaat, is een uiterst gebrekkige weergave van zijn of haar hoge idee. Laten we deze mythe samenvatten.

“In een grot bevinden zich gevangenen, die zo vastgeketend zijn, dat zij slechts de achterwand van de grot kunnen zien. Een intens licht buiten de grot verlicht deze wand. Net voor de ingang van de grot gaan mensen voorbij met allerlei voorwerpen. De gevangenen zien van dit schouwspel op de achterwand van de grot enkel de projecties en menen dat deze schaduwbeelden de ware werkelijkheid zijn. Als nu een gevangene zijn ketenen verbreekt en zich omdraait, kan hij ook in het licht kijken. Dit zal hem aanvankelijk verblinden. Geleidelijk zullen zijn ogen aan de nieuwe situatie wennen en zal hij steeds beter het verschil merken tussen de schaduwbeelden die hij tot dan toe voor de enige werkelijkheid hield, en de veel rijkere werkelijkheid buiten de grot”.

Platonische ideeën

Om deze wereld als een rijk van schaduwen te bestempelen moet Plato op één of andere wijze weet gehad hebben van een werkelijkheid die de dagdagelijkse in ruime mate overtreft. Hij zag, om in zijn woordgebruik te blijven, de samenhang en de gelijkenis tussen enerzijds het schaduwbeeld, deze aardse werkelijkheid, en anderzijds die hogere werkelijkheid buiten onze wereld die dat schaduwbeeld veroorzaakt. We zouden die overweldigende wereld, die van “al wat bestaat” schaduwen doet ontstaan, de wereld der platonische ideeën kunnen noemen. Zo beschouwd is een idee in de traditioneel platonische zin, helemaal geen menselijk begrip, maar geeft ze van alles wat bestaat het diepste wezen weer.

“Indien gij ooit die idee schouwt, dan zullen goud en praalkledij, alsook de mooiste knapen en jongeren u als een niets overkomen” aldus Plato. Blijkbaar heeft hij zelf iets van die ideeën aangevoeld, ‘geschouwd’ waardoor hij dan te kennen geeft over een zekere mantische begaafdheid te beschikken. Voor hem zijn ideeën, in zijn betekenis van het woord, ergens goddelijk, want de aardse dingen zijn opgebouwd naar een bovenaards en eeuwig model of toonbeeld. Dit model bezielt bovendien deze onderscheiden dingen met een fijnstoffelijke levenskracht zodat ze inderdaad een afspiegeling worden van dit buitenaards toonbeeld. Zonder deze modellen, en de energie erin aanwezig, zou de materiële wereld gewoon niet kunnen bestaan. We zouden kunnen stellen dat volgens deze visie alles - ook de mens - opgebouwd wordt naar deze ideeën.

H. von Glasenapp, *De niet-Christelijke godsdiensten*²¹⁰, schrijft dat ook de Eskimo's, net als vele Indianen, Samoëden en Finnen, beweren dat ieder levend wezen, en ieder voorwerp een fijnstoffelijke afbeelding of schim, een onstoffelijke beeltenis, bezit.

Een idee “was, is, en zal zijn”.

Al wat verwerkelijk of ‘geconstitueerd’ wordt, bestaat in die ideeënwereld reeds vooraf. Men zegt daarom van de Platonische ideeën dat ze ‘preconstitutief’ zijn, dat ze bestaan vooraleer de materiële dingen bestaan. Omdat ze niet alleen ‘zijn’ vooraleer de dingen bestaan, maar ook de verwezenlijkte dingen voortdurend tot ‘leven’ brengen, zijn ze niet alleen preconstitutief, maar ook constitutief. Hun werking was er niet alleen “in den beginne” maar ook nu, in het heden, en evenzeer zal die er nog zijn in de toekomst. Een idee “was, is, en zal zijn”. De wereld der platonische ideeën is eeuwig.

Denken we bijvoorbeeld aan de cirkel. Elke aardse afbeelding ervan is onvolmaakt en een gebrekkige weergave van de idee ‘cirkel’ die echt bestaat, maar in een bovenzinnelijke wereld.

Zo is een tastbaar mineraal een eindige, misschien povere verwerking van de idee ‘mineraal’ die op alle feitelijke en mogelijke mineralen slaat, als samenvatting en ideaal ervan.

Of denken we aan de idee ‘sneeuwklompje’. Deze vormt alle aardse sneeuwklompjes naar haar beeld en gelijkenis. Ofschoon alle sneeuwklompjes

²¹⁰ von Glasenapp H., *De niet-Christelijke godsdiensten*, Antwerpen / Utrecht, 1967, 225.

van elkaar verschillen en een materiële en dus gebrekkige weergave zijn van de idee 'sneeuwklompje', toch herkennen we ze als dusdanig omdat ze verwijzen naar eenzelfde bovenwerelds model.

Of houden we ons een paard voor ogen. In Plato's visie wordt ieder singulier paard of iedere groep paarden samengevat in de 'idee': 'paard'. Deze éne, enige, unieke, maar alle mogelijke exemplaren ervan omvattende idee beheerst het hele natuurproces. Waar bijvoorbeeld een paard in de moederschoot ontvangen wordt, daar werkt de idee 'paard' actief structurerend. Zo voor alle mogelijke paarden.

Zo is de idee 'huwelijk' universeel. Dat betekent dat alle mogelijke huwelijken erin worden samengevat. De idee 'huwelijk' is ook ideaal, zonder gebreken, gelukt en geluk stichtend. Het is zo een exemplaar dat verliefden voor zich zoeken. Maar de exemplaren zijn niet de idee zelf maar een afbeelding van de idee. De idee zelf wordt er nooit door uitgeput, want ze omvat een oneindig aantal exemplaren, maar reikt daar bovenuit. Terecht zegt Plato dat de idee door de geest gevat wordt en de afbeelding door de verbeelding of door de zintuigen. Dat is platonische ideeënleer.

Een idee was, is, en zal zijn. Een gelijkaardige uitdrukking die de eeuwigheid van de andere wereld en zijn ideeën beaamt, vinden we bijvoorbeeld in volgende kerkelijke formulering, die heel wat ouderen onder ons nog zeer vertrouwd in de oren zal klinken: "van in den beginne, nu, en altijd, en in de eeuwen der eeuwen".

Het edele juk

Men kent wellicht de oeroude spreuk: "het gelijke (het origineel) wordt door het gelijke (het model) gekend". Zo is het oog ertoe in staat de zon te kennen doordat het onder alle zintuigen het zuiverst de wezensvorm van de zon in zich draagt. Met andere woorden: de zichtbaarheid van de zon enerzijds en gezichtsvermogen van de ogen anderzijds, zijn op elkaar afgestemd. We stelden al eerder dat elk zintuig slechts dat deel van de werkelijkheid laat kennen, waarop het is afgestemd (4.1.1.). Twee dieren die eenzelfde juk dragen, voor de ploeg of kar, heten 'tweespan'. Men kan wat zichtbaar is, samen met het gezichtsvermogen, ook een juk, een tweespan, noemen.

Deze overdrachtelijke term gebruikt Plato eveneens om de gerichtheid van onze ziel met haar geest op de werkelijkheid te verduidelijken. Is onze geest als het gezichtsvermogen; de werkelijkheid is dan als datgene wat voor onze

geest zichtbaar is. ‘Geest’ en ‘zijnde’ zijn als een juk of tweespan in hun samenhang. Het is een voorbeeld van harmonie of ineenvoeging, hier als “op elkaar afgestemd zijn”. Doorheen het exemplarische en materiële voorbeeld waarin de idee vervat zit, vatten we iets van de onstoffelijke platonische idee zelf. Via de materiële cirkel, het concrete sneeuwlokje en het voor ons zichtbare paard, begrijpt, ja ‘ziet’ onze geest de idee ‘cirkel’, ‘sneeuwlokje’ en ‘paard’. De objectieve idee is als een licht dat ons voorlicht, als een soort van inzicht dat ons helpt te begrijpen. De bestendige aanwezigheid van dat licht in ons, maakt juist dat wij de dingen kunnen kennen. Iets in ons is wezensgelijk aan wat buiten ons is. Dat wordt verwoord in de spreuk: “Het gelijke kennen door middel van het gelijke”. In het Latijn luidt het “*similia similibus*”.

Plato, *Der Siebente Brief*²¹¹ (De zevende brief), gebruikt in dit verband de term ‘lichtmetafysiek’. Hierbij heeft hij het over de ‘edele mensenziele’. Het is dat deel in de mens dat niet streeft naar de zintuiglijke kant van wat bestaat, maar wel naar het “wezenlijke zijn”. Dat streven behelst volgens Plato de ware opvoeding. Hij zegt dat bij een aantal mensen deze verwantschap tussen de ziel en dat hoge licht al bestaat vanaf de geboorte. Maar indien dat niet het geval is - wat vaak voorkomt - dan is er volgens hem voorlopig met zo ‘n mens niet veel aan te vangen. De kerkvader Augustinus zal later ook van zulke mensen zeggen: “*Bene currunt sed extra viam*”; “zij lopen goed, maar naast de rechte baan”.

Verwijzen we hier naar de presocratiekers (4.2.2.). Zij stelden dat alles wat bestaat, doordrongen is van een uiterst fijne, onzichtbare stof. De oergrond van alle bestaan was voor hen stoffelijk. Het begrip “radicale onstoffelijkheid” kenden ze nog niet. Later zullen Pythagoras en Plato dit verder uitwerken en beweren dat de basis van alle werkelijkheid wel onstoffelijk is. Meer nog, ze zullen leren dat alle bestaan “een eenheid vormt, en bovendien ook waardevol en goed” is. De oergrond van alles is ‘één’ omdat het op dat hoge niveau van werkelijkheid éénheid vertoont en dit omwille van samenhang en gelijkenis. Het is ‘waar’ omdat het objectieve waarheid bevat, en geheel onafhankelijk is van een kennend subject. Het bestaan is tenslotte ‘goed’ omdat het vatbaar is voor waardering. Negatief uitgedrukt: het zijnde is niet absurd, niet zonder zin, maar waardevol, hoe dan ook.

Vanuit religieus perspectief zien we dat er een rode draad loopt van de Griekse filosofie naar de komst van Christus en het godsbeeld van het nieuwe

²¹¹ Plato, *Der siebente Brief an die Verwandten und Freunde des Dions zu Syrakus*, Verlag Gerd Hatje Calw, 1948, 39 ff..

testament. De Helleense denkers vormen hierin een noodzakelijke schakel: de oergrond van het bestaan is meer dan grove materie, het is meer dan fijne stof, ja het is zelfs geheel onstoffelijk en heeft als eigenschappen o.m. eenheid, waarheid en goedheid, eigenschappen die in het christendom aan het hoogste wezen, aan God, worden toegekend.

Gods gedachten

Later zal Albinos van Smurna (+/- 100/170) inderdaad leren dat de Platonische ideeën de gedachten zijn van God, en dat ze dus goddelijk zijn. Al wat bestaat, heeft zo zijn “goddelijke idee”, ja daarmee ook zijn ‘godheid’. Zien wij een boom, dan weten wij dat in Gods geest die boom al “van alle eeuwigheid” bestaat. Zonder deze toonbeelden zou de materiële wereld er gewoon niet kunnen zijn. Wat zichtbaar is, was sinds de eeuwigheid onzichtbaar in Gods Geest aanwezig. Ook de Bijbel, *Hebr. 11:3* verwoordt deze gedachte: “Dankzij het geloof weten wij dat de werelden gevormd zijn door het scheppend woord van God”. M.a.w. wat men ziet, ontstaat uit wat men niet ziet”. *La Bible de Jérusalem*²¹², licht in een voetnoot deze tekst toe: “Avant leur création, les réalités existaient en Dieu, de qui tout procède”: “Vooraleer ze geschapen werden, bestonden de werkelijkheden in God, die aan alles voorafgaat”.

Anders gezegd: de ideeën staan in verband met God, die ze als onderdeel van zijn schepping uiteraard ernstig neemt. Die godgegeven ernst der begrippen maakt er juist de heiligheid of onschendbaarheid van uit. God schept de wereld volgens zijn ideeën, op een geordende wijze en volgens objectieve begrippen. Hij legt, als gewetensvol wezen, zo die heiligheid en onschendbaarheid in zijn hele schepping. Men merkt de platonische gedachte, die nu gekerstend is.

Het wezen of de forma der dingen

G. Bolland, *W.F. Hegel's Encyclopädie der philosophischen Wissenschaften*²¹³ (W.F. Hegel's Encyclopedie van de Filosofische Wetenschappen), zegt geheel in platonische geest: “Het begrip is dat wat in de dingen inwoont en waardoor zij zijn wat zij zijn. Een gegeven ‘begrijpen’, behelst meteen zich van het begrip ervan bewust worden.” Een andere term voor “het begrip der dingen” is hun eigen ‘forma’ of wezenheid.

Datgene wat een ‘forma’ heeft, bezit dus ook zijn eigenheid, en wel dat domein uit het geheel van de werkelijkheid waarop het van toepassing is.

²¹² La bible de Jérusalem, les éditions du cerf, Paris, 1978, 1738.

²¹³ Bolland G., W.F. Hegel's Encyclopädie der philosophischen Wissenschaften, Leiden, 1906.

Voor Plato zijn de ideeën vooraf-bestaand aan alle materiële werkelijkheid en bezitten ze een fijnstoffelijke levenskracht. Albinos zag ze als autonome ideeën van God, die heersen over een welbepaald domein van de werkelijkheid. Albinos stichtte hiermee het christelijk idealisme. Christelijk idealisme betekent hier het vooropstellen van het feit dat al wat bestaat in feite, al 'bestaat' in Gods geest. De ideeën zijn dan ook goddelijk. Zo beschouwd is de afstand tussen deze ideeën, de 'forma' of de toonbeelden en de diverse onderscheiden goden van de vele religies in principe niet heel groot. Elke idee staat voor, en hangt samen met een godheid, een wezen dat het terrein van de werkelijkheid waarop die welbepaalde idee slaat, beheerst. En dit al of niet in gehoorzaamheid aan de hoogste Schepper, God.

De patristiek (33/800), de filosofie van de 'patres', de kerkvaders, en de middeleeuwse scholastiek, (800/1450) de filosofie der kerkelijke theologen die in de 'schola', de kloosterscholen werd onderwezen, zullen de basisgedachte van Plato en Albinos overnemen. Ook voor deze beide filosofische strekkingen zijn de wezensvormen de gedachten van God. Ze zijn dus ook door Hem geschapen. Zulk een immateriële of onstoffelijke idee werkt fijnstoffelijk een 'gedachtevorm' uit, die op zijn beurt model staat voor de materiële en grofstoffelijke vorm. Het is in deze visie de geest die zich het lichaam bouwt. Niet omgekeerd. De mens bezit wel een lichaam, maar hij 'is' dat niet. In wezen is hij een onstoffelijke ziel.

Het nominalisme kent geen forma.

Eens de 'formae' (meervoud van 'forma'), gedefinieerd zijn als objectieve en onschendbare begrippen die de heiligheid van de werkelijkheid uitmaken, dan kan ook beter omschreven worden waarin het nominalisme juist verschilt van het platonische idealisme. De onschendbaarheid van het heilige houdt in dat deze formae wel kunnen, maar niet mogen geschonden worden. Maar dat is juist een keuze die in het nominalisme aan het autonome individu wordt overgelaten. Zolang onze cultuur het houdt bij individuele meningen, mist zij iedere ontologische basis. Ontologie houdt in dat de werkelijkheid de mening schept. Maar de werkelijkheid heeft voor de autonome mens geen eigen wezenheid. Zij is wat de mens daar zelf van maakt. In het nominalisme is het juist de mening die de werkelijkheid schept. De mening definieert de moraal. Er zijn geen objectieve werkelijkheden. Er is alleen werkelijk dat wat wij werkelijk noemen. Voor het nominalistische denken is ontologie een middeleeuwse en achterhaalde visie. De moderne nominalistische mens is de enige bron van waardeoordeel. Er zijn geen algemeen geldige en objectieve werkelijkheden, dat is middeleeuwse ontologie, maar niets van deze tijd.

In een atheïstische wereld waar God niet bestaat, gaat er van de heiligheid der dingen ook geen normerende werking uit. Er is immers geen God, geen heiligheid, en dus ook geen objectieve, buiten de mens gesitueerde norm. “Indien God niet bestaat, dan is alles toegelaten”, zo stelt een extreem nominalisme het (3.2.). De dingen hebben voor de nominalist inderdaad geen ideële wezensvorm. Dan kan de mens eigenmachtig beschikken over de ernst en de heiligheid in de dingen, of liever, over de afwezigheid ervan. Begrippen zijn voor de nominalist niet meer dan namen, subjectieve gedachten, die men naar eigen goeddunken invult.

De oerplant

Rudolf Steiner (1861/ 1925), *Goethes Weltanschauung*²¹⁴ (Goethe's levensvisie), begint zijn boek met een gesprek tussen W. von Goethe (1749/ 1832) en F. Schiller (1759/ 1805), beiden Duits classicistische dichters. Hun gesprek ging over de oerplant. Voor de ogen van Schiller tekende Goethe met enkele karakteristieke pennenstreken een schets van een plant. “Zo een plant moet toch bestaan”, zei hij, “waaraan zou ik anders kunnen zien dat deze of gene vorm een plant is, wanneer alle planten niet naar een bepaald voorbeeld zijn geschapen”. Schiller bekeek de vorm en zei: “Dat is geen ervaring, dat is een idee”. Goethe antwoordde: “Het is mij zeer welkom dat ik ideeën heb zonder het te weten en deze zelfs met mijn ogen kan zien”. Schiller vervolgde: “Hoe kan ooit een ervaring weergegeven worden met een idee. Want het bijzondere aan een idee is juist dat die nooit kan samenvallen met een ervaring”. Voor Goethe heeft het geen zin om te zeggen dat een ding niet in overeenstemming is met de idee. Een ding kan niets anders zijn dan iets dat door de idee is voortgebracht. Ook al is het desnoods een verwrongen weergave. De idee verschijnt voor hem op dezelfde wijze voor zijn geestes oog zoals de zintuiglijke wereld voor zijn fysieke ogen zichtbaar is. Wat met de zintuigen wordt waargenomen, zonder dat het door het licht van de ideeën wordt beschenen, is een schijnwereld.

Hoe komen idee en zintuiglijke wereld tot elkaar? Deze vraag is voor Goethe overbodig. Goethe is ervan overtuigd dat de natuur volgens welbepaalde ideeën te werk gaat, evenals de mens zich door een idee laat leiden bij wat hij onderneemt. Goethe stelt zich de gehele natuur voor als door en door doordrongen van de ideeën. De verschijningsvormen der concrete dingen verschillen doordat de idee er in mindere of meerdere mate in vertegenwoordigd is. Het ware wezen van het leven openbaart zich slechts

²¹⁴ Steiner R., *Goethes Weltanschauung*, Dornach, Rudolf Steiner-Nachlassverwaltung, 1963.

via een hogere vorm van schouwen. Het zien met de fysieke ogen geeft inzicht in het zintuiglijke en materiële. Het zien met “de ogen van de geest” leidt tot het aanschouwen van de processen in het menselijke bewustzijn, tot het waarnemen van de wereld van het denken, voelen en willen. Tot zover de visie van Goethe. Men herkent in dit gesprek tussen Goethe en Schiller duidelijk de omschrijving van de platonische ideeënleer.

Als ideeën inwerken in materiële processen, dan lijkt dat wel tegengesteld aan een nominalistische opvatting van de evolutie, waarin toeval een veel grotere rol speelt. Toch vinden we in leven zoals het zich ontwikkelt en toont, heel wat dat niet willekeurig lijkt, maar eerder nuttige, eerder bewuste bedoelingen toont. Dus daar valt ook iets over te zeggen.

Doelgerichtheid in de natuur

Genetica, anatomie, fysiologie of psychologie... kennen eveneens doelgerichte processen. Een beschadigd of minderwaardig gen is meestal recessief, niet dominant. Wordt bij een mens de gal operatief verwijderd, dan neemt de maag die functie over. Loopt men een kwetsuur op, dan reageert het lichaam niet met ‘toeval’ maar op een intelligente wijze zodat de kwetsuur kan helen. Leeft een mens onder een onhoudbare stress, dan treden psychologische mechanismen op die gericht zijn op overleven. Men kan dat ‘de natuur’ noemen, die zijn helend werk doet, maar zo nominalistisch lijkt dat niet want dan wordt aan die natuur een zekere ‘hogere intelligentie’ toegeschreven.

Plato had het over de objectieve ‘idee’. Patristiek en scholastiek spraken van ‘een zelfwerkdadige wezensvorm’. In deze zienswijze kan men stellen dat het hele scheppingsverhaal in mythische taal vertelt hoe God met zijn occulte levenskracht de diverse wezensvormen - naar zijn beeld en gelijkenis - in zijn schepping legt. Zo bestaat de idee ‘mens’ of ‘aap’ of wat dan ook, al op een objectieve wijze ergens in de andere wereld, vooraleer de materiële wereld tot stand komt, dus ook vooraleer er ook maar één mens op aarde bestaat. Die materiële wereld evolueert, uiterst langzaam. Maar heel geleidelijk, in de loop van miljoenen jaren realiseren zich die ideeën, die toonaangevende begrippen, vanuit ‘de andere wereld’ in de materiële wereld. De begrippen staan dus model voor wat zich in deze wereld toont. Dat was de basis van de platonische ideeënleer zoals we hierboven getracht hebben ze te beschrijven.

Soloviev

Vladimir Soloviev (1853/1900), Russisch christelijk-orthodox filosoof, in

zijn *La justification du bien*²¹⁵ (De verrechtvaardiging van het goede) spreekt zich in die zin uit. Om te beginnen stelt Soloviev met de biologen van zijn tijd vast dat de evolutie der levenssoorten een feit, een wetenschappelijk niet te loochenen gegeven is. Als axioma neemt hij verder aan dat uit iets wat lager, primitiever is, nooit spontaan, op zich, iets hoger kan ontstaan. Veronderstellen dat uit iets lagers wel iets hogers tevoorschijn komt – verwijzen we naar wat reeds gezegd werd over het beginsel van voldoende reden of grond, en naar het sprookje waar dit beginsel niet gerespecteerd wordt – zou bijvoorbeeld betekenen dat men losse letters omhoog gooit en dat deze zo op de grond vallen dat ze een zinvolle tekst over één of ander onderwerp vormen. Zo een tekst kan enkel ontstaan indien er al een hoger idee is die iemand via de letters en woorden meedeelt.

Die tekst is dan niet het resultaat van een toeval, wel van een intelligente arbeid. Anders gezegd: uit $a + b$ kan ik wel a of b , of $a + b$ halen, maar uit a alleen kan ik slechts a halen, nooit b . Met andere woorden: indien het lagere met betrekking tot zijn biologische structuur en verloop, enkel het lagere is, zonder ook maar enig spoor van het hogere in zich te vertonen, dan kan daaruit alleen niet het hogere getrokken worden. Beweren dat het lagere het hogere schept, wat tenslotte iets uit het niets scheppen is, houdt in dat men het feit van de evolutie vervangt door logische onzin. Hier geldt niet het “post hoc; ergo propter hoc”. Het is niet omdat in de tijd iets na iets anders komt, dat het niet tevoren bestond. De hogere, de rijkste en de meest werkelijke types van bestaan, de ideeën, zijn er al voordat de lagere vormen zich in de materiële wereld realiseren, hoewel deze hogere vormen zich in de tijd slechts na de lagere tonen. Wat de evolutie wel doet is de materiële voorwaarden of een gunstig milieu voortbrengen opdat het hogere type zich voordoet of zich openbaart. Zo beschouwd is het zich tonen van een nieuw bestaanstype in zekere zin een nieuwe schepping.

Soloviev ziet uit de ideeën of wezensvormen, eigen aan de andere wereld, in deze wereld een aantal evolutiepeilen in stijgende lijn van bewustzijn ontstaan: een steen, een plant, een dier, een mens, een vergoddelijkte mens. De steen bestaat als anorganisch wezen. De steen en de hele anorganische natuur vormen de materiële basis voor het evolutionair verschijnen van leven in de vorm van de plant. De plant bestaat en leeft. Het dier leeft en is zich van zijn leven bewust. De mens begrijpt de zin van het leven op grond van denkbeelden. De kinderen van God delen in Zijn bovennatuurlijk leven en verwezenlijken op actieve wijze de zin van het bestaan. Dit betekent dat zij

²¹⁵ Soloviev V., *La justification du bien*, Paris, 1939, 190.

de volmaakte gewetensvolle orde in alle dingen tot aan de eindtijd, tot aan het einde van de wereld, trachten waar te maken.

Soloviev zegt dat het historische verschijnen van Christus als Godmens onlosmakelijk verbonden is met de hele evolutie van de wereld. Indien men de werkelijkheid van deze gebeurtenis loochende dan zou men de zin en de bestemming van het heelal doen ineensstorten. Wie zich verdiept in de oosters-Griekse kerkvaders, weet dat de kosmische perspectief waarin Soloviev Christus als historische figuur situeert, regelrecht uit de patristiek komt. Voor de kerkvaders was Jezus weliswaar de kleine mens, gedood aan het kruis, maar hij was tevens de kosmische rechter over levenden en doden, zoals Paulus en Johannes Hem tekenen: mateloos vernederd maar even mateloos verheerlijkt dankzij Gods levenskracht. God houdt allang het volmaakte dat op het einde komt, voor ogen en bouwt het op, stadium na stadium.

Ziedaar Solovievs karakterisering der evolutiepeilen in een notendop. Niet alleen het universum dijt uit, maar blijkbaar ook het individuele bewustzijn. De Bijbelse scheppingsidee behelst dat alle wezensvormen, alle ideeën, door God geschapen worden. Dus ook die wezensvorm, die ‘evolutie’ heet. God schept de hele evolutie, wier feitelijkheid dus ook nooit als argument kan aangehaald worden tegen het scheppingsbegrip van de Bijbel.

In deze zienswijze kan men dan ook stellen dat het hele scheppingsverhaal in mythische taal vertelt hoe God met zijn occulte levenskracht de diverse wezensvormen, zoals *Genesis 1; 26* zegt, - naar zijn beeld en gelijkenis - in zijn schepping legt en geleidelijk in de materiële wereld verwerkelijkt. Zulk een ideëel gedachtegoed vinden we bijvoorbeeld ook verwoord in *la bible de Jérusalem*, voorafgaand aan het boek *Esther*: “Dieu ne manifeste pas extérieurement sa puissance et cependant il dirige les événements”, “God toont zijn kracht niet naar buiten toe en toch leidt hij de gebeurtenissen”. Voor de religieuze mens is de schepping dan ook een steeds voortdurend ideëel proces dat zich verwezenlijkt in de materiële wereld. Hij ziet helemaal geen tegenspraak tussen biologische evolutie en een Bijbelse schepping. Integendeel, beide visies vullen elkaar op een harmonieuze wijze aan.

De vanzelfsprekendheid waarmee een echt christelijke platonieker als Soloviev de evolutieleer integreert in zijn denken, toont voor de religieuze mens aan dat de darwinisten en hun aanhangers, die nog steeds durven beweren “dat zij niet in God geloven omdat zij de evolutieleer aanhangen” niet

zo erg veel van religie begrijpen. O.m. de Amerikaanse filosoof D. Dennett stelt in een interview²¹⁶ n.a.v. de uitreiking van de Erasmusprijs in 2012, dat de evolutieleer bedreigend overkomt voor mensen met een traditionele visie.

Hetzelfde geldt voor diegenen die in de evolutieleer een gevaar voor hun geloof zien. Iedereen die, in naam van een eigenzinnig geïnterpreteerde Bijbel, de evolutietheorie betwist, of die, in naam van een eigenzinnig geïnterpreteerde wetenschap, de theologische interpretatie betwist, verwacht de gebieden waarop de twee interpretaties zich ontwikkelen. Evolutietheorie en scheppingsgeloof spreken elkaar niet tegen maar vullen elkaar aan.

Besluiten we met te zeggen dat wie, zoals vandaag nog gebeurt, de evolutieleer tracht uit te spelen tegen de scheppingsidee, volgens Soloviev en zijn denkgoten, een gebrekkig en in de grond lachwekkend idee 'schepping' veronderstelt.

5.1.3. Het leven als geestelijke groei

De juiste keuzes maken

Naast een evolutie, beschouwd vanuit de wetenschap én ideeënleer, kunnen we ook het leven van de mens, tussen geboorte en dood, als een evolutie zien. Het is evident dat een mens ook in zijn leven evolueert. Ouders, medemensen, pedagogen, psychologen, maatschappelijke werkers, religieuzen, ja de hele maatschappij, allen zijn ermee begaan, of zouden het moeten zijn, om een mens naar de volwassenheid te begeleiden. Maar ook die volwassene zelf kan ethische keuzes maken die zijn evolutie ten goede of ten kwade kunnen sturen.

G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*²¹⁷, stelt als paranormaal ziener, overwegend het laatste vast. Hij schrijft: "Daar het ethische besef van de modale mens niet zo hoog is, zal hij in de regel het verkeerde pad kiezen, zelfs nadat hij is gewaarschuwd. Voor zo een waarschuwing behoort men niet steeds naar een helderziende te gaan. Men voelt ze zelf vanbinnen, maar men moet er ook naar luisteren". Van der Zeeuw bedoelt blijkbaar dat de mens in de meeste gevallen wel weet hoe hij ethisch moet kiezen, maar toch niet naar zijn geweten luistert en zo heel wat goede kansen mist. En verder lezen we in zijn boek: "Men kan dus sneller evolueren, door direct de goede banen te kiezen, maar men kan er ook erg lang over doen vooraleer 'een les' geleerd is als men steeds de verkeerde weg kiest".

²¹⁶ Zie : <http://www.youtube.com/watch?v=YGqWSIHQTSw>

²¹⁷ Van Der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 68.

Naast keuzes die een mens bewust kan maken, zijn er ook heel wat dingen die hem lijken te overvallen, en waaruit 'lessen' worden getrokken. Het leven is voor niemand van moeilijkheden gevrijwaard. Het is echter een feit dat de ene mens meer te verwerken krijgt dan de andere. Terwijl bijna niemand echt bewust en gewild om moeilijkheden vraagt.

Een stralende diamant

En toch lijkt ook het ervaren van leed ons tot denken te dwingen en zouden onze tegenslagen ook onze grote opvoeders zijn. Dat is zowat de stelling van onder meer Elisabeth Kübler-Ross, in haar boek *Over de dood en het leven daarna*²¹⁸, waar zij schrijft: "In elk leed ligt de wortel tot groei beschoren. De groei is de enige reden van ons bestaan op aarde. Je kunt niet tot geestelijke wasdom komen wanneer je in een schitterende bloementuin zit en je door een bediende het verrukkelijkste eten laat serveren. Je groeit als je ziek bent, als je pijn hebt, als je een smartelijk verlies moet incasseren". En wat verder lezen we nog: "Wanneer je - symbolisch uitgedrukt - als een steen in een slijpmachine terechtkomt, hangt het helemaal van jezelf af of je daarin totaal murw gemaakt en verbrijzeld wordt of eruit komt als een stralende diamant.

Bij het overzien van je leven zul je niet God de schuld van je lot in de schoenen schuiven, maar inzien dat jijzelf je ergste vijand bent geweest. Je moet het jezelf verwijten zoveel gelegenheden om te groeien niet té hebben aangegrepen. Toen je huis afbrandde of toen je kind stierf, je man gewond werd of jijzelf een beroerte kreeg, waren er voor jou talloze mogelijkheden om te groeien in zoveel dat je nog moet leren." Tot zover de tekst van Kübler-Ross. Zo een taal komt ons toch wel wat vreemd over. Het is zeker niet voor iedereen weggelegd om het doorstaan van zoveel diverse moeilijkheden als een mogelijkheid tot groei te zien. Het is zacht gezegd wel een merkwaardige vorm van positief denken. Veel liever blijft een mens als Jan modaal van dit alles gespaard.

Het leven als een opgave

Rabindranath Tagore, (1861/1941) mythisch dichter, heeft ons eveneens een vorm van positief denken nagelaten. Hij verwoordt het zo: "Ik sliep en droomde dat leven vreugde was. Ontwakend zag ik dat het leven een opgave is. Ik ging aan het werk en die taak werd vreugde". Met andere woorden: het feit van ons dagelijks leven, met al zijn narigheden, grote en kleine, wordt

²¹⁸ Kübler - Ross E., 'Over de dood en het leven daarna', Ambo, Amsterdam, 1985, 23.

geduid als iets goeds, iets waardevols. En wel zo dat de opgave, het gegeven en het gevraagde, werkelijk opgelost wordt. Vooral naar de toekomst toe - de toekomst is het grote lemma of het onbekende - denkt men bijvoorbeeld in actuele New Agemiddens 'positief'. Men ziet hierbij de toekomst alsof zij al gekend en wel als gelukt gekend is. Dat gaat in tegen ieder mogelijk huidig negativisme en nihilisme, tegen ieder doemdenken. De Duitse filosoof F.W. Foerster (1889/ 1966) beweerde dat "tegen de aarde slechts de hemel opgewassen is", waarmee hij wilde zeggen dat je, om de levensproblemen aan te kunnen, op iets moet kunnen steunen dat de dingen van deze wereld in hoge mate overstijgt. Een mening die perfect kan aansluiten bij de Platonische ideeënleer, en ook bij heel wat positief ingestelde religies. De Bijbel spreekt van de opvoedende rol van God in en doorheen het leven van de individuele mens.

Geen aangenaam en zorgeloos leven?

K.O. Schmidt, *Wij leven niet slechts éénmaal*²¹⁹, schrijft: "Hoe paradoxaal het op het eerste ogenblik ook klinken moge, het is toch waar, dat niemand tegen zijn wil op de wereld komt. In het licht van het lotsonderzoek openbaart zich namelijk ieder bestaan als een voortzetting van ons oneindig levensschouwspel, waarvan wijzelf de auteur, regisseur en hoofdacteur zijn". Schmidt stelt hiermee dat iets in onze ziele diepten datgene tracht te kiezen, waarbij wij de meeste kansen tot geestelijke groei zullen krijgen. Dat is dan bij voorkeur niet een leven dat rimpelloos verloopt, maar een leven dat met heel wat moeilijkheden wordt geconfronteerd om de mens te dwingen zijn 'lessen' te leren en hierbij te groeien in een vorm van bewustzijn, wijsheid en wilskracht. Maar dan zijn deze - voor ons hier en nu, meestal onbewuste - criteria van de ziel paradoxaal genoeg heel anders dan de bewuste criteria die wij gemakshalve zouden kiezen voor een gelukt, gezond, aangenaam en vooral zorgeloos leven.

Verwijzen we hier naar het verhaal van de soldaat 'Er' genaamd, zoals Plato het noteerde op het einde van zijn boek *De staat*. Deze soldaat was schijnbaar in een gevecht gesneuveld. Na een tiental dagen kwam hij weer tot bewustzijn en bracht verslag uit van zijn belevenissen in de andere wereld. Rechters daar vertelden hem dat zijn tijd om te sterven nog niet was gekomen, maar dat hij eens terug op aarde de mensen moest vertellen wat hij in uitgetreden toestand had gezien. In wezen bracht hij bij zijn terugkeer de boodschap dat mensen die een ethisch leven hadden geleid, hiervoor na de dood werden beloond. Zij echter die zich ernstig hadden misdragen,

²¹⁹ Schmidt K.O., *Wij leven niet slechts éénmaal*, Leiden, De cyclus, s.d., 33, (// *Wir leben nicht nur Einmal*, Gettenbach, 1956).

kregen hiervoor ook de erg zware rekening gepresenteerd en werden naar een soort van onderwereld verbannen.

Men kan deze inwijding van Er enigszins vergelijken met de levensdroom van een jonge indiaan, de droom van de magiër Wau-chus-co (3.3.4.) of met wat zich voordeed bij de uittreding van de indiaan Black Elk, wat verder in de tekst (6.3.) nog ter sprake komt.

In zijn boek *Le code caché de votre destin*²²⁰ (De verborgen code van uw lot), gaat J. Hillman in op de mythe van Er en op de toelichtingen die Plato hierover geeft. Volgens Plato heeft ieder mens alvorens geboren te worden, een 'entiteit' die hem begeleidt bij het uittekenen van het nieuwe aardse leven dat voor hem of haar ligt. De grote lijnen van dit leven worden hierbij in overleg met de mens die zal geboren worden, verder bepaald.

Hillman vermeldt dat volgens de platonieker Plotinus (205/270) wij alvorens geboren te worden, zelf ons lichaam kiezen, maar ook de plaats en de omstandigheden van onze geboorte en zelfs onze ouders. Zo gezien zijn wij een incarnatie van de mening die wij vooraf van onszelf hebben gevormd. Ook als tijdens ons leven zou blijken dat we met onze keuzes helemaal niet tevreden zouden zijn. Maar dan oordelen we vanuit heel andere en wereldse criteria.

Dan zien we niet meer de diepere, ja occulte redenen van de keuzes die onze diepere ziel voor ons gemaakt heeft. En deze - nu onbewuste - keuzes komen overeen met wat we nodig hebben voor onze geestelijke groei. Deze redenen worden echter uit ons geheugen gewist bij onze geboorte. De entiteit die ons tijdens het leven begeleidt, is ze echter niet vergeten en spoort er ons vanuit onze ziele diepten telkens opnieuw toe aan om ze ten uitvoer te brengen. Men ziet zo het belang in van de ethische hoogte... of laagte van deze begeleidende entiteit voor onze hele verdere levensloop op aarde. Vandaar ook het belang om onszelf te onderzoeken naar onze verborgen vooropstellingen, onze roeping, onze lotgevallen en tegenslagen, kortom, naar het wezen van ons bestaan. Er zijn heel zeker belangrijke levenslessen uit te leren. Eventueel moeten we trachten in te gaan tegen de mogelijk al te lage neigingen van deze entiteit. Want zo deze inderdaad een gebrek aan ethiek vertoont, kunnen we ons afvragen of we in onze lange evolutie die over vele levens reikt, ooit verkeerde keuzes hebben gemaakt, dan wel of het een

²²⁰ Hillman J. *Le code caché de votre destin*, Robert Laffont, 1999, 18 ss.

kwaad is dat ons toegemeten wordt en dat we, om ons te sterken, in ons huidige bestaan moeten trachten te overwinnen.

In de loop der geschiedenis heeft deze begeleidende entiteit vele namen gekregen. De Romeinen hadden het over de individuele genius, de Grieken noemden het onze persoonlijke daimon. Plato zelf hield het bij een ‘paradeigma’, een toonbeeld of model van de bestemming van de mens. De Neo-platoniekers spraken van een ‘ochèma’, een voertuig van bewustzijn of één van de ons omringende aura’s. De Bijbel ziet het als een begeleidende engel. Vandaag hoort men benamingen als: de voorzienigheid, het zesde zintuig, het instinct, het zelfbehoud, of het toeval. Men ziet dat in de keuze van de naam een levensfilosofie zich doorzet. Benamingen die aansluiten bij de grote Westerse traditie hebben aandacht voor de andere wereld en de fijnstoffelijke entiteiten hieraan eigen. Hedendaagse materiële levensbeschouwingen houden het veel liever bij een gedesacraliseerd ‘instinct’ of een louter ‘toevallig gebeuren’.

Max Heindel schrijft in zijn boek *De cosmogonie der rozekruisers*²²¹ dat het doel van het leven niet geluk is, maar ondervinding. “Smart en pijn zijn de leermeesteressen die het zeer goed met ons voorhebben, terwijl de vreugden van het leven slechts vluchtig zijn”. Ook de Bijbel, *Rom 5:3* vermeldt een analoge gedachte, waar Paulus zegt: “Wij zijn zelfs trots op onze beproevingen, in het besef dat verdrukking leidt tot volharding”.

Verwijzen we naar Natascha Kampusch, *Haar verhaal*²²². Zoals bekend werd Natascha in 1998 ontvoerd en in een kelder opgesloten. Pas acht en een half jaar later, op 24 augustus 2006, kon ze aan de gruwel ontsnappen. Vier jaar later vertelt ze: “Ieder ander mens zou gek zijn geworden, maar ik wilde niet breken. Het heeft me sterker gemaakt. Het enige wat ik betreurt, is dat ik de dader niet recht in de ogen kan kijken.” Zoals bekend pleegde deze na haar ontsnapping zelfmoord. In het interview blijkt hoe Natascha uiteindelijk niet zichzelf als een slachtoffer beschouwt, wel haar ontvoerder. Met een merkwaardig gerijpt psychologisch inzicht ziet zij in hoe hij een ‘zorgenkind’, een gefrustreerde en onvolwassen mens is gebleven. Dit laat haar zelfs toe hem elke dag opnieuw zijn wandaden te vergeven, zodat ze, naar eigen zeggen, niet vol van giftige haat is vervuld. Op een manier bestudeerde zij, in uiterst moeilijke omstandigheden, jarenlang het gestoorde zieleleven van haar ontvoerder, zijn zwakheden en zijn gespleten persoonlijkheid. Ondanks haar fysische gevangenschap, blijkt uit het interview dat zij psychisch steeds

²²¹ Heindel M., *De cosmogonie der rozekruisers*, heruitgave, Aubenas (Fr.), 1980, 114.

²²² VRT 24/08/2010, Koppen XL, Natascha Kampusch, *Haar verhaal*.

de sterkere is gebleven. Over het omgaan met, ja het overleven van een dergelijke vorm van tirannie gaat ook volgend uittreksel.

Kleingeestige tirannen

Calos Castaneda (1925/ 1998), de bekende Amerikaanse auteur van Peruviaanse afkomst, beschreef zijn ervaringen met de magiër Don Juan Matus onder meer in het boek *Het innerlijke vuur*²²³, waarin hij, met betrekking tot die innerlijke groei, verhaalt over 'het geluk' dat je te beurt valt als je te maken krijgt met wat hij 'een kleingeestige tiran' noemt. Zulk een tiran is iemand die je op alle mogelijke manieren het leven zuur maakt en waar elk weldenkend mens vlug wil van verlost worden.

Laten we over deze ongewone visie Castaneda aan het woord: "Mijn weldoener, de magiër Don Juan, placht te zeggen dat de krijger (opm. : Don Juan noemt iedereen die zijn of haar wilskracht mobiliseert om een tiran de baas te blijven, een krijger) die een kleingeestige tiran tegen het lijf loopt, zich gelukkig mag prijzen. Hij bedoelde dat je van geluk mag spreken, als je er één op je pad ontmoet. Want gebeurt dat niet, dan moet je erop uit trekken om zulk een tiran op te zoeken, en dat is moeilijker.

Hij verklaarde dat één van de grootste prestaties van de vroegere zieners een constructie was die hij 'de voortgang in drie fasen' noemde. Doordat zij begrepen hoe de mens in elkaar zit, konden zij tot de onbetwistbare slotsom komen dat als zieners hun mannetje kunnen staan ten overstaan van kleingeestige tirannen, zij zeker het onbekende (opm.: de gevaarvolle wereld aan de andere zijde van de werkelijkheid) ongestraft tegemoet kunnen treden. Zo dat zij dan zelfs de tegenwoordigheid van het onkenbare (versta: de paranormale buitennatuur met zijn 'demonen' allerhande) kunnen doorstaan. We weten dat niets de geest van een krijger zozeer in toom kan houden als de uitdaging dat hij te maken krijgt met onmogelijke mensen, die machtsposities bekleden. Alleen onder die omstandigheden kunnen krijgers de nuchterheid en kalmte verwerven om de druk van het onkenbare te doorstaan".

Castaneda antwoordde: "Ik was het hevig met hem oneens. Ik zei dat naar mijn mening tirannen hun slachtoffers alleen maar hulpeloos of net zo onmenselijk kunnen maken als zij zelf zijn. Ik wees erop dat er talloze studies waren verricht met betrekking tot de uitwerking die lichamelijke en psychologische martelingen op dergelijke slachtoffers hebben". "Het verschil

²²³ Castaneda C., *Het innerlijke vuur*, Katwijk, 1984, 24-29.

ligt in iets wat je daarnet zei,” wierp Don Juan terug. “Dat zijn ‘slachtoffers’, geen krijgers”. Tot zover deze toch wel merkwaardige tekst van Castaneda.

Staan we er even bij stil, dan merken we dat de visie van Kübler-Ross hier eigenlijk opnieuw wordt bevestigd. Levensmoeilijkheden leren verwerken heeft volgens beiden een grote vormende waarde. Castaneda breidt dit alles uit naar “de andere wereld”. Hij stelt dat het overwinnen van moeilijkheden in deze wereld, je ook sterkt bij mogelijke confrontaties met wezens vanuit de andere wereld. Volgens Castaneda, en met hem vele anderen, ziet iedereen die andere wereld op het moment van de dood. Maar sensitieven, zieners en magiërs, zo stelt hij, worden al tijdens hun aardse leven met dat ‘zien’ geconfronteerd.

Een nominalistische visie op de werkelijkheid heeft hier uiteraard geen boodschap aan. Men kan zich de vraag stellen wat voor nut het heeft dat je op het einde van je leven ‘gevormd’ bent, als de prijs die je hiervoor betaalt een leven vol tegenslagen is. Zeker als met de dood alles zou eindigen. Dan, zo kan men stellen, veel liever geen vorming, en dan ook geen tegenslagen allerhande.

Deze kijk op het leven leidt wel eens meer tot een vorm van diepgeworteld pessimisme, zeker als men hierbij ook nog aanhoudende tegenslagen ondervindt. Het lijkt alsof de modernisering iets van de levensmoed ‘breekt’ in de ziel van de profane, hedendaagse mens. De idealistische visie ziet dat anders omdat zij stelt dat er nog een voortbestaan na de dood is. Voor haar is het leven heel wat meer dan de gebeurtenissen die beperkt zijn tot de tijd tussen geboorte en dood. Zo houden ook heel wat archaïsche culturen zich ver van zulke zwartkijkerij. Zelfs bij grote moeilijkheden behouden velen van hen hun levensblijheid. Illustreer we dit met het volgende getuigenis.

Een ongebroken levensmoed

Attilio Gatti, *Mensen en dieren in Afrika*²²⁴, schetst ons wat levensmoed is aan de hand van een brief van een Negro-Afrikaan, die hem, als ‘boy’, gediend had tijdens zijn etnologische opdrachten, in dienst van regeringen, bezuiden de Sahara. Gatti, een fijn kenner van de ‘ziel’ van de archaïsche mens, moest dringend zijn verblijf in Ruanda opgeven, toen in 1939 de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Hij stuurde o.m. één van zijn boys huiswaarts, die hem later, vol primitieve aanhankelijkheid, zijn lotgevallen verhaalt. Geven we de tekst van de brief hieronder weer.

²²⁴ Gatti A., *Mensen en dieren in Afrika*, Antwerpen / Amsterdam, 1953, 187/190.

Aan de goede meester van weleer, van zijn boy, wiens naam Bombo is en die hij de 'steeds-verschrikte' noemde. Gezondheid, vrede en voorspoed wens ik u. Dit schrijven is niet voor hulp, maar verheugend nieuws. De aardnotenoogst is goed. Het wild is overvloedig. De kinderen groeien op. De vrouwen stellen het goed, ofschoon één onder haar ziek was, toen de trommen, voor het eerst spraken in de nacht. Ze zeiden dat de boze blanke mannen en de boze gele mannen van ver-ver-weg, ten oorlog getrokken waren tegen de Belgen, de Fransen, de Amerikanen en de anderen, die hun vrienden zijn.

Eén van de vrouwen was ziek, de oudste. Maar de trommen spraken opnieuw. Zij zeiden dat de vijanden zelfs de mannen en vrouwen der barmhartigheid folterden en doodden, en ook zij die de wonden helen en de doden begraven. Ook zelfs die mannen en die vrouwen van God, zoals diegenen die mij leerden de ware God te vereren, het geschreven woord te lezen en het met eigen hand te schrijven. Eén van de vrouwen was ziek, met veel pijn. De anderen zuchtten en weenden veel. Maar mijn voeten droegen mij weg uit het dorp. Mijn hart droeg mij daarheen waar de soldaten hun kamp hadden. Daar oefende de blanke genezer zijn toverkunst uit. Hij keek in mijn ogen en oren. Hij klopte op mijn borst. Hij stak in mijn armen met naalden, die met een geneesmiddel van de blanke man geladen waren. En zie: ik was soldaat! Ik was soldaat en men deed mij marcheren, omkeren en stilhouden. Totdat de blanke man luitenant mij een geweer gaf, dat het eigendom van de blanke mannen van de regering was, maar nu aan mij toebehoorde om het te reinigen, te poetsen en te dragen, vele uren lang. Daarna leerde ik mijn wang eraan leggen, één oog sluiten en met het andere in een klein gaatje te gluren en met mijn wijsvinger te drukken. En zie: het geweer gaf een donder en mijn hart beefde van schrik en mijn schouder was verdoofd van de pijn. Maar ... de kogel was in het midden van een rond stuk papier gegaan.

Toen zei de blanke man luitenant: "En nu gaan wij ver naar het Noorden en jagen de kogels niet meer in ronde stukjes papier, maar in het hart van de boze vijanden der goede mensen". En ik was van vrees vervuld, omdat mijn moeder mij noch stoutmoedig noch dapper heeft gemaakt.

Na vele manen van reizen, zei de blanke man luitenant: "Soldaten, de vijanden zijn daar!" En één van hen, die niet te zien was, hief zijn geweer tegen de blanke man luitenant op. Maar ik hoorde de beweging en wist waar hij in een hinderlaag lag, en joeg hem, als eerste, een kogel in zijn hart. En, hoewel ik nog beefde van schrik, werd ik tot korporaal gemaakt.

“Omdat mijn oren goed bevonden waren”. Daarna, op een andere dag, zag ik dat de blanke man luitenant op het punt stond over een vreemde val te gaan. Dus liepen mijn voeten voor hem en mijn handen ontblootten de val en trokken ze uit. En de val maakte een grote donder met een bliksem erin. En ik was vreselijk geschrokken. Maar alles was goed, want ik was de enige gewonde. En de blanke luitenant is niet dood, maar kan verder tegen de boze vijanden vechten. Toen kwam de blanke man kolonel zelf naar het hospitaal. En allen zwegen vol aandacht. En ik was zwak van het bloedverlies en van het slapen en van veel vrees. Maar hij was slechts gekomen om een medaille op mijn borst te spelden. “Omdat mijn ogen goed bevonden waren”. Toen hij de medaille had opgespeld, zei hij: “Nu zijt gij genezen. Ga terug naar uw dorp en wees hoofdman”. Wat een grote eer is en goed. Maar ik was onbekwaam tot spreken. In de plaats daarvan lachte en lachte ik. En de blanke man kolonel zei: “Waarom lacht gij, net een dikke chimpansee?”. En ik zei: “Omdat de naald door de stof gegaan is en mijn borst kittelt”. Toen lachte de blanke man kolonel. Al de anderen lachten. Iedereen lachte, net een dikke chimpansee. Ofschoon ik hun borst niet kittelde met de naald van een medaille. Ha! Dat was een grote grap! En nu ben ik terug thuis. En mijn oudste vrouw stelt het goed. En ook de aardnotenoogst is goed. En hetzelfde wens ik u. Uw trouwe boy, Bombo”.

Gatti voegt daaraan toe dat, op de keerzijde van het tweede blad van bewuste brief, nog enkele regels stonden, “in hetzelfde moeizame schrift”. Gatti had moeite om ze te lezen, maar bij het ontcijferen van de slecht geschreven tekst stokte zijn adem hem in de keel. Gatti las: “Deze woorden zijn mijn eigene, maar het schrift niet. Omdat mijn twee handen niet meer bij mij zijn. De val nam ze met haar donder weg. Maar dat hindert niet, omdat er nu andere mannen zijn die voor mij schrijven en werken en jagen. En alles is goed. Omdat de val ook mijn ogen heeft weggenomen. Maar mijn oren zijn nog altijd goed.”

Dit stukje primitief proza is een meesterlijk model van wat de Amerikaanse filosoof Josiah Royce (1855/1916) heet ‘loyalty’, toewijding. Deze primitief is, buiten zijn weten om (“mijn moeder heeft mij noch stoutmoedig noch dapper gemaakt”), toch uitgegroeid tot een ‘moedig’ man. Maar op primitieve wijze. Zijn levensélan steekt schril af tegen het moderne zelfbeklag, dat wij, bij bepaalde medemensen, steeds meer horen. Het is alsof de modernisering iets van de ongebroken levensmoed, primitieven eigen, ‘breekt’ in de ziel van sommige tijdgenoten.

De religieuze mens ‘sublimeert’

William James sprak van een geluksgevoel dat de moeilijkheden van het leven overstijgt (2.6.): “Voor religie is het dienen van “het hoogste” (het verhevene, het heilige, het goddelijke) nooit een juk. Doffe onderwerping heeft religie ver achter zich gelaten. Een bereidwilligheid, die elke schakering tussen blijde sereniteit en geestdriftige vreugde kan aannemen, komt ervoor in de plaats. Dit “gelukkig zijn in het absolute en het eeuwige” vinden wij nergens tenzij in religie. Deze vorm van ‘geluk’ aanvaardt uiterlijk het kwaad als een soort offer maar innerlijk weet het dat het kwaad voorgoed overwonnen is. Ook de *bijbel* (Mk. 8:36/37) wijst op het uitzonderlijke belang van dit contact met dit ‘verhevene’, en met al datgene wat dit leven overstijgt: “Wat baat het de mens, indien hij de gehele wereld wint, maar tegelijk schade lijdt aan zijn ziel? Wat zal de mens in ruil geven voor zijn ziel?” Jezus benadrukt het: er is geen equivalent voor de ziel; zij kan met niets geruild worden. Dit streven naar het hogere is voor de religieuze mens blijkbaar zo belangrijk dat er niets in deze wereld is dat daar tegen opweegt. De voortdurende gerichtheid hierop, het besef dat dit hogere het lagere doorstroomt, ja kan overstemmen, maakt dat moeilijkheden in een heel ander en ruimer perspectief worden gezien en doorleefd.

Vatten we wat over de profane en sacrale evolutie gezegd werd enigszins samen. Volgens heel wat aanwijzingen ontstond de materiële wereld ongeveer 15 miljard jaar geleden met een gigantische knal, de “big bang” en is het heelal ten gevolge hiervan nog steeds verder aan het uitdijen. De klok van de aarde tikt ondertussen al vier miljard jaar. Zolang al ontwikkelt zich op onze blauwe planeet geleidelijk het leven en dit op een erg gevarieerde wijze. In zijn evolutietheorie stelt Darwin dat planten, dieren en mensen geëvolueerd zijn uit primitievere levensvormen via een natuurlijke selectie. Vanuit de sacrale wereld wordt daar nog aan toegevoegd dat deze evolutie verre van toevallig is, maar dat doorheen de materiële bestaansvormen, zeer geleidelijk de onstoffelijke ideeën, de verschillende wezensvormen of ‘formae’, zich verwerkelijken. Beiden, evolutieleer en Bijbelse schepping, zijn zo perfect verzoenbaar.

Naast de evolutie, vanuit de wetenschappelijke maar ook vanuit de ideële hoek gezien, denken we aan de platonische ideeën als gedachten van God, kan de mens zijn eigen individuele evolutie ten goede of ten kwade beïnvloeden. Dit zal uiteraard afhangen van de keuzes die hij in zijn leven maakt en de wijze waarop hij moeilijkheden, waar iedereen toch mee geconfronteerd wordt, tracht te verwerken. De religieuze mens voelt zich bij dit alles gesterkt door de gedachte dat het kwaad wezenlijk al overwonnen is

en dat de echte werkelijkheid zich in een hogere bestaansvorm situeert.

Vanuit de nominalistische visie, die het bestaan van de hogere ideeënwereld ontkent, blijft het toeval in de hele evolutie, alsook in het individuele menselijke bestaan, een grote rol spelen.

5.2. De on- en onderbewuste evolutie in de mens

Dat de mens een on- en onderbewuste ziele diepte heeft, werd al ter sprake gebracht in het tweede hoofdstuk (2.5.) waar we het hadden over de dieptepsychologie, het familie-onbewuste, het placebo-effect, het posthypnotisch bevel en de zogenaamde subliminale boodschappen. Ook verwezen we naar het feit dat niet-westerse culturen hun traditionele geneeswijzen verkiezen boven de westerse psychiatrie. We benadrukten dat de invloed van het on- en onderbewuste leven wel eens groter zou kunnen zijn dan die van het bewuste. Wat volgt zal in ruime mate bevestigen dat onze zelfkennis bij wijze van spreken eigenlijk beperkt is tot een laagje vernis en dat we zelden weet hebben van wat er zich in onze ziele diepten voordoet.

5.2.1. Regressie

Vergeten herinneringen

Heel wat gebeurtenissen uit het verleden, bijvoorbeeld uit de kinderjaren, kunnen on- of onderbewust gebleven zijn. Onbewust is wat we eigenlijk nooit geweten hebben. Onderbewust is wat ooit in het bewustzijn was, maar vergeten of verdrongen werd. Toch laten beiden nog steeds hun invloed gelden op ons denken en ons gedrag. Soms kan heel wat hiervan terug tot bewustzijn worden gebracht. Er bestaan technieken om ons via concentratie dit terug te herinneren. Het kan bijvoorbeeld ook via hypnose. Omdat men hierbij toelaat dat de wil van de hypnotiseur de wil van de gehypnotiseerde overheerst, is niet iedereen voor deze manier van werken te vinden. De vraag is of na de hypnose de persoon terug helemaal zichzelf wordt. Het bestaan van zoiets als een posthypnotisch bevel (2.5.) doet hierover ernstige twijfel rijzen.

Kan men ervaringen en gebeurtenissen van een vroegere levensfase terug in de herinnering brengen, dan spreekt men van een 'regressie'. Een aantal therapieën maakt hiervan gebruik om de oorzaken van bijvoorbeeld actuele psychische of fysische problemen op te sporen en ze, zo mogelijk, te genezen. Mensen in zulk een regressieve toestand gebracht, zeggen dat ze zich vergeten gebeurtenissen uit hun prille levensjaren kunnen herinneren, soms hun geboorte, hun verblijf in de moederschoot, ja tot zelfs hun eigen conceptie.

5.2.2. Reïncarnatie

Over de dood heen

J. Grant getuigde van een man die allergisch was aan pluimen (2.5.). Zij situeerde de oorzaak hiervan in een vorig leven, toen de man zwaar gewond op het slagveld achterbleef en de gieren hun macabere werk voortijdig begonnen waren. 'Iets' in de man had onthouden dat het aanraken van pluimen de dood tot gevolg heeft, en dat 'iets' in hem wilde hiervoor waarschuwen door hem in zijn huidige leven allergisch te maken voor pluimen. Hoe ernstig is nu de hypothese van de herbelichaming? Keren we hiervoor terug naar ons thema 'regressie'.

Zoals gezegd beweren sommigen zich hun conceptie te herinneren. Als ze nog verder in de tijd teruggaan, dan beweert een aantal van hen een bestaan "in een andere wereld" te ervaren, zonder fysisch lichaam. En als de grenzen nog verder verlegd worden ziet men beelden en gebeurtenissen die blijkbaar vorige levens betreffen. Dergelijke experimenten werden onder meer gedaan door Dr. Lund in Uppsala, Zweden, of door J. Grant, in Engeland. Zo schreef M. Bernstein de bestseller *A la recherche de Bridey Murphy*²²⁵ (Op zoek naar Bridey Murphy), waarin een zekere Virginia Tighe uit Colorado, VS, in 1952 onder hypnose vertelde dat ze in een vorig leven in 1806 in Ierland als Bridey Murphey werd geboren. Ook Michael Newton, Amerikaans hypnotiseur, auteur van een aantal boeken over regressie naar vorige levens en over de tijd tussen twee levens, verhaalt een dergelijk experiment in *Journey of souls*²²⁶ (De reis van de zielen).

Op 28 september 2009 was hij aan het woord op een Nederlandstalige radiozender. Hij zei onder meer dat hij wetenschapper blijft, maar omdat zijn carrière, gezien zijn gevorderde leeftijd, nu toch voorbij is, hecht hij er geen belang meer aan als hij zijn wetenschappelijke naam verliest door zich met dergelijke experimenten bezig te houden. Hij wou de informatie die hij bijeen had gebracht, zo verzekerde hij, niet verloren laten gaan. Ook J. Grant heeft als zienster een aantal 'autobiografieën' gepubliceerd van enkele van haar eigen herbelichamingen in diverse culturen. Als men zeer ver in het eigen verleden kan teruggaan, dan komt onherroepelijk ook de vraag: "hoe en waar zijn we dan begonnen?".

Een groeiend bewustzijn

²²⁵ Bernstein M., *A la recherche de Bridey Murphy*.

²²⁶ Newton M., *Journey of the souls*, 1994, (De reis der zielen).

Lezen we bij Joan Grant, *Many Lifetimes*²²⁷, (Meer dan één leven), hoe zij haar zeer ruime visie op het leven verwoordt: “Tegen deze tijd had ik voldoende empirische (opm.: ‘paranormale’) ervaring opgedaan om de brede omtrekken waar te nemen van de vorderingen van het individu tijdens de vier beginfasen van zijn evolutie. Hij gaat van start met genoeg energie om één enkele molecule te organiseren. Als zijn energie toeneemt en zijn bewustzijn zich begint uit te breiden, heeft hij meer complexe vormen nodig om uitdrukking te geven aan deze expansie. Nadat het individu te volwassen is geworden om nog te kunnen bevat worden door de minerale fase van het bestaan, betreedt hij het vegetatieve koninkrijk en dan, via een reeks incarnaties in verscheiden specimen van het dier, evolueert hij naar zijn eerste incarnatie als lid van het ras van de homo-sapiens: als mens. Gedurende zijn eerste paar levens als menselijk wezen incarneert zich het geheel van zijn persoonlijkheid, zodat hij ongeveer dezelfde capaciteiten en percepties bezit, of hij nu toevallig geïncarneerd is of niet. Maar als zijn bewustzijn zich uitbreidt, wordt dat te ruim om nog bevat te worden binnen de grenzen van één enkele persoonlijkheid”.

Grant geeft zo een mogelijk antwoord op onze vraag hoe en waar we met onze evolutie begonnen zijn. Het gaat in de eerste plaats om het bewustzijn, niet om een fysisch lichaam. Ons bewustzijn was aanvankelijk zo miniem dat het vervat zat in één enkele molecule, om nadien, na een verregaande groei, in een steen ‘belichaamd’ te worden. Werde ons bewustzijn hiervoor weer te omvangrijk, dan kenden we vervolgens vele malen een plantaardig bestaan. Bij een nog groter wordend bewustzijn incarneerden we bij herhaling als één of ander dier, om ten slotte als een zeer primitief mens te starten met een reeks incarnaties als een menselijk wezen.

Net als Soloviev, spreekt ook Grant van een minerale, vegetatieve en dierlijke fase vooraleer men als mens incarneert. Zoals al eerder gezegd, voegt Soloviev (5.1.2.) daar nog een verdere evolutie tot een vergoddelijkte mens aan toe. Beiden zien ook de evolutie in de eerste plaats als een groeiend bewustzijn. De vele biologische lichamen geven uitdrukking aan dit bewustzijn, maar zijn er ‘slechts’ de ‘voertuigen’ van, die ‘afgeworpen’ worden op het einde van elk bestaan. Bijbelse zieners stellen dat de afstand tussen een aap, als meest geëvolueerd dier, en een modale mens, kleiner is dan de afstand tussen die mens en een vergoddelijkte mens. De modale mens heeft dan blijkbaar nog een hele weg te gaan in zijn streven naar een ruimer en hoger bewustzijn.

²²⁷ Grant J., *Many Lifetimes*, Ned.: Meer dan één leven, Deventer, 1973, 8.

En nog dit: met zijn visie dat het uiteindelijke doel van de menselijke evolutie ligt in de vergoddelijking van de mens, toont Soloviev zich een volgeling van Pythagoras. Ook Pythagoras meende dat de ziel van de mens een reeks van incarnaties doorloopt, totdat het haar gelukt zich van alle invloeden der lichamelijkheid los te maken. Wie een ethisch leven leidt, wordt telkens in een steeds hogere bestaansvorm herboren tot hij of zij uiteindelijk niet meer reïncarneert. Wie zich echter misdadig gedraagt, daalt tot een lagere bestaansvorm af²²⁸.

De ervaring van vele levens

Het blijft een merkwaardig feit dat dit volle bewustzijn, dat zich doorheen zijn lange evolutie steeds meer en meer uitbreidt, bij de meeste mensen zo goed als geheel verduisterd wordt bij elke nieuwe incarnatie. Want weinige mensen herinneren zich een vorig bestaan. Het lijkt er wel op of wij bij de start van een nieuwe incarnatie alle vorige ervaringen vergeten zijn en we het opnieuw moet overdoen, dat we onze 'les' helemaal opnieuw moeten leren. Deze brutale vaststelling is voor velen wel een ernstig bezwaar om de hypothese van reïncarnatie ernstig te nemen.

D. Fortune, *Esoteric Philosophy of love and marriage*²²⁹, (Esoterische Filosofie van liefde en huwelijk), maakt in dit verband een onderscheid tussen de 'personality' de 'persoonlijkheid' als eenheid van een incarnatie, en de 'individuality', de 'individualiteit', als eenheid van een veel ruimere evolutie. Wat de persoonlijkheid in haar ene leven ervaart, wordt na dit leven doorgegeven aan de 'individualiteit', die zich zo met de nieuwverworven ervaringen voortdurend verrijkt. Met wat we al weten over de samenstelling van de mens, zouden we deze 'individuality' met de voodoo-term "le petit bon ange" (4.2.2.), de kleine engel' kunnen noemen, de ziel voor zover ze de bron van individualiteit is. De kleine engel blijft volgens zieners en magiërs inderdaad de steeds opnieuw incarnerende 'kern' die de herinneringen van alle vorige levens in zich draagt. In het verhaal van de pluimenallergie noemden we dat "het iets' in de man dat onder meer 'wist' dat het aanraken van pluimen tot de dood kan leiden.

Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*²³⁰, zegt dat een mens op de duur heel veel 'informatie' naar zijn bewustzijn in de ethersfeer (opm.: naar dat 'iets', naar het fijnstoffelijke lichaam, de kleine engel of

²²⁸ Rüdiger H., *Griechische Lyriker* (Griechisch und Deutsch), Zürich, 1949, 54.

²²⁹ Fortune D., *Esoteric Philosophy of love and marriage*, Wellingborough, 1974, 24.

²³⁰ Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 145.

individualiteit of hoe men het ook noemt) kan overhevelen. Zelfs zo dat men in uitgetreden toestand meer weet dan wanneer men zich met zijn gewone bewustzijn in het biologische lichaam bevindt. Een op het eerste gezicht wel erg merkwaardige gedachte. En toch...

Zo was Edgar Cayce (1877/ 1945) in de vorige eeuw wellicht Amerika's grootste ziener. Hij schreef onder meer *On Prophecy*²³¹ (Over voorspellingen). Van beroep was hij gewoon fotograaf, maar als hij "in trance" ging, versta, als hij over de informatie van zijn "kleine engel" beschikte, kon hij van zieke mensen een feilloze diagnose stellen en bovendien de juiste medicatie aangeven.

We vinden een gelijkaardig verhaal bij W. Tenhaeff, *Magnetiseurs, somnambules, en gebedsgenezers*²³². Hij haalt een zekere De Puységur (1751/1825) aan van wie hij schrijft: "Deze laatste was een leerling van Mesmer, de bekende magnetiseur. Op zekere dag viel een kennis, Victor Rasse, onmiddellijk nadat de magnetiseur met zijn behandeling was begonnen, achterover in zijn stoel in een diepe 'slaap', waarbij hij nochtans in staat was op de hem gestelde vragen te antwoorden. Rasse vertelde dat zijn maag hevig ontstoken was en hij bleek ook in staat te zijn die geneesmiddelen te noemen die tegen zijn maaglijden moesten worden aangewend. Enige minuten na dit gesprek ontwaakte Rasse zonder herinnering aan wat was voorgevallen. De opgegeven behandeling werd trouw in toepassing gebracht en Rasse genas volgens de Puységur volkomen. Dit voorval gaf de Puységur nu aanleiding Rasse met zieken in aanraking te brengen, om te onderzoeken of hij in zijn toestand van 'magnetisch somnambulisme' (zo noemde de Puységur de slaapachtige toestand waarin zijn patiënt geraakte) ook in staat was ziekten van anderen te beschrijven en de middelen aan te geven die daartegen moesten worden gebruikt. De proefneming slaagde".

Onder meer bij de oude Grieken was dit een vaste methode. Mensen kwamen met hun kwalen en problemen naar een ondergronds heiligdom om er te ... slapen. En dat deden ze tot wanneer zijzelf, of de mediums die er steeds aanwezig waren, paranormale dromen doorkregen die de kwaal definieerden, en die tegelijkertijd de therapie vastlegden.

²³¹ Cayce E., *On Prophecy*, Hawthorn book, New York, 1968.

²³² Tenhaeff W., *Magnetiseurs, somnambules, en gebedsgenezers*, Den haag, 1969, 142.

Ook J. Grant, *Meer dan één leven*²³³, vermeldt dat zij haar boek, *Ge vleugelde farao*, in vele ‘afleveringen’ in trance dicteerde, terwijl iemand het - in die tijd - nog net in steno kon noteren. Eens uit haar trance wist zij zelf niet wat ze gezegd had en was ze telkens zeer nieuwsgierig naar het vervolg van haar eigen belevenissen uit een vorig leven in Egypte.

O. Wirth, *Genezing door oplegging der handen*²³⁴, vermeldt eveneens dat een jonge vrouw in haar slaap inlichtingen gaf over haar ziekte-toestand.

Men kan zulke voorbeelden blijven aanvullen. Ze tonen aan dat een mens in trance, uitgetreden, over een ruimer bewustzijn kan beschikken dan wanneer hij enkel bij zijn dagdagelijkse bewustzijn blijft. Het bewustzijn in trance overtreft blijkbaar in ruime mate het gewone bewustzijn. Onze kleine engel bezit zo heel wat meer kennis over onszelf en onze vroegere lotgevallen dan wijzelf. Nog anders gezegd: onze on- en onderbewuste ziele diepten zijn ons in grote mate onbekend. Wijzelf hebben in hoofdzaak enkel weet van dat dunne laagje vernis, dat we bewust kennen en dat we dan ook onze zelfkennis noemen. Datgene wat onze kleine engel vertegenwoordigt, is wezenlijk dat wat we al eerder ons “occult statuut” hebben genoemd. Slechts weinige mensen hebben enig besef van de eigen verborgen ziele-diepten. We komen er later nog op terug. Jezus verwoordde het bestaan ervan aan de farizeeërs op een voor hen pijnlijke manier toen Hij zei dat ze witgepleisterde graven waren (2.5.). Een mooi laagje vernis, maar verder stelt het niet veel voor. En dat terwijl de farizeeërs van zichzelf menen op een correcte wijze aan de wetten te gehoorzamen.

Niet steeds een positieve evolutie

Gaan we na deze getuigenissen iets dieper in op het thema ‘herbelichaming’. De evolutiegedachte staat hier centraal. Met een beeld zou men kunnen zeggen dat de mens bij een eerste incarnatie moeizaam een weg begint aan te leggen. Sterft hij dan is die weg over een bepaalde lengte afgewerkt. Komt hij nadien terug, dan ligt er al een stuk weg klaar, dat in versneld tempo kan doorlopen worden, tot daar waar die weg dan weer eindigt. Dat verklaart bijvoorbeeld ook de talenten waarover soms zeer jonge mensen al beschikken. Dan begint opnieuw het moeizame werk om die weg te verlengen, tot ook hier de dood weer een halt roept. Tot weer een volgende incarnatie begint. Enzovoort. Dit is uiteraard een optimistische, een positief evoluerende voorstelling.

²³³ Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-Hermes, 1973, 12. (// *Many lifetimes*, Victor Gollancz Ltd., London, 1968).

²³⁴ Wirth O., *Genezing door oplegging der handen*, Amsterdam, Gnosis, 1924, 53.

Wie de feitelijke geschiedenis van de mensheid bekijkt en bestudeert kan zich voorstellen dat er, om in die beeldspraak te blijven, heel wat wegen voor een deel terug worden afgebroken. Zo lijkt het leven wel eens op een zich eindeloos herhalende reeks veldslagen, individueel én collectief. Soms ook kan iemand in één leven vernielen, wat in een aantal vorige levens met veel moeite werd opgebouwd. Heel wat moet dan opnieuw worden overgedaan. Volgens deze visie kunnen mensen al met een 'erfenis' belast zijn vanaf hun conceptie en is het beeld van bijvoorbeeld de kinderlijke onschuld op die manier niet steeds correct.

Denken we bijvoorbeeld aan "the omen", een Amerikaanse film uit 1976. De Latijnse term 'omen' betekent 'voortekenen'. De film gaat over de voorspelling van de komst van de antichrist. Vatten we kort samen. De pasgeboren baby van Robert, een hoge diplomaat, sterft. Zijn vrouw Catherine is hiervan nog niet op de hoogte. Om haar heel wat verdriet te besparen besluit hij zonder haar medeweten een pasgeboren baby te adopteren. Deze baby, Damien, kwam om zes uur, op de zesde dag van de zesde maand ter wereld. Deze drie zessen verwijzen naar "het beest" (666) uit de *Apocalyps*, het laatste boek van de Bijbel dat over het laatste oordeel handelt. Tijdens de jeugdjaren van Damien gebeuren allerlei bizarre en beangstigende dingen, onder meer wordt Catherine vermoord. Robert begrijpt uiteindelijk dat er in Damien heel wat kwaad huist en wil hem beletten dit te verwerkelijken. Daarom besluit hij zijn zoon te doden. Op het ogenblik dat dit hem gaat lukken, wordt hijzelf echter door de politie neergeschoten. Op zijn begrafenis is ook de president aanwezig. Deze adopteert de zoon van Robert, waardoor Damien zeer veel macht krijgt. Met een onheilspellende lach van Damien eindigt de film. Het kwaad zal via hem in deze wereld ongestoord zijn gang kunnen gaan.

J. Grant, *Meer dan één leven*²³⁵, zegt dat ze als kersverse grootmoeder een kraamafdeling bezocht en hierbij helderziend een erg onaangename indruk kreeg van een bepaald kind dat juist ter wereld gekomen was. Ze schrijft: "De volgende baby, juist die nacht geboren, was een uiterst kwaadaardige man die mij vanuit een zuigelingenlichaam aanloerde, zo vol van boosheid dat ik het gevoel kreeg dat ik de mensheid een dienst zou bewijzen door hem het raam uit te gooien".

De verwantschap van de mens met plant en dier

²³⁵ Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-Hermes, 1973, 142. (// *Many lifetimes*, Victor Gollancz Ltd., London, 1968).

“Halt, hoger mag jij niet gaan” zo kreeg de jonge indiaan bij zijn inwijding te horen (3.3.4.). Een uitgetreden mens kan nooit hoger stijgen en waarnemen dan hij zelf aan spirituele hoogte bezit. Lager kan echter altijd omdat elke mens hier in de loop van zijn lange evolutie doorheen is gegaan.” Zo stelt Van der Zeeuw het. Atavistisch gezien, vanuit onze biologische evolutie, zit er dan iets dierlijks en zelfs iets plantaardigs in onze genen en in onze zielen-diepten. Stellen we terug de vraag: “hoe en waar ben ik dan begonnen?”. J. Zafiropulo, *Empedocle d’ Agrigente*²³⁶, zegt dat Empedokles van Agrigentum, (-492/-432, Grieks filosoof), beweerde dat hij al als jongen en meisje, en zelfs als plant, vogel en vis herboren was”. En bij Hans Nouma, *Het dier in de wereldgodsdiensten*²³⁷, lezen we: “Het boeddhisme belijdt de innige verwantschap van plant, dier en mens. De drie levensvormen die in de kringloop der reïncarnaties in elkaar overgaan en samen het grote, complexe geheel uitmaken dat ‘leven’ heet. Voordat Boeddha na 530 incarnaties als prins Siddharta op aarde verscheen, vertoonde hij zich vele malen in de gestalte van een dier. Hij werd bijvoorbeeld 18 maal geboren als een aap, 11 maal als een hert, 10 maal als een leeuw, 8 maal als een wilde eend, 6 maal als een snip, 6 maal als een olifant, enz.”. Tot zover dit citaat. Het wordt wel moeilijk om de tel niet kwijt te geraken. We zullen verder in de tekst deze merkwaardige verwantschap tussen mens en dier nog uitvoerig ter sprake brengen in het hoofdstuk “over mensen en dieren” (10).

Waarom heb ik dat verdiend?

Het geloof in de reïncarnatie, vooral als het gaat om incarnaties in vroegere levensvormen zoals dieren, blijft voor de gewone mens een moeilijk te verteren hypothese omdat hij er op een bewuste wijze zo goed als niets van ervaart en er zich niets van herinnert. Nemen we echter volgend gedachte-experiment: een persoon veroorzaakt een aanrijding met vluchtmisdrijf. Hij wordt door de justitie opgespoord en enige dagen later aangehouden. Moest nu die persoon aan een ernstige vorm van geheugenverlies lijden, dan zou hij op de dag van zijn aanhouding kunnen zeggen: “Ik heb vandaag niets gedaan en jullie pakken me op. Dat is onrechtvaardig”. We zouden nu, nog steeds in de reïncarnatiehypothese, elke nieuwe dag in één leven, kunnen vervangen door een volledige ‘incarnatie’. De ochtend van zo een dag is dan de geboorte, de avond, de dood. De nacht is dan een verblijf ‘in de andere wereld’. De volgende dag is dan weer een geheel nieuw leven, enzovoort.

We zouden in het ene leven bijvoorbeeld een ernstige fout begaan, of door toedoen van een derde met één of andere vorm van ernstig kwaad belast

²³⁶ Zafiropulo J., *Empedocle d’ Agrigente*, Paris, Les belles lettres, 1953, 292.

²³⁷ Nouma H., *Het dier in de wereldgodsdiensten*, Kampen, s.d., 10.

worden. Want ja, sommigen stellen dat ook dat kan. We zouden dan in één der volgende levens en niet noodzakelijk het onmiddellijk daarop aansluitende leven, met de gevolgen van onze misstap of het kwaad dat ons belast, geconfronteerd worden. In onze 'onwetendheid' zouden we dan geheel analoog en vanuit ons standpunt kunnen stellen: "Waarom heb ik dat verdiend? Dat is onrechtvaardig!".

Kan men ons dan overtuigen dat 'iets' in ons ooit een misstap beging, dan is dat nog iets heel anders dan wanneer een medemens ons in een vorig bestaan het kwaad aandeed waarvoor we nu zouden opdraaien. "Dat is allemaal hoogst onrechtvaardig", roepen de enen. "Het is een kans om bij te leren en je te sterken tegen heel wat kwaad", zo troosten anderen. Ook het bestaan van wat Don Juan "kleingeestige tirannen" (5.1.3.) noemt, maakt onder meer duidelijk dat het leven in deze wereld niet zonder gevaar is. Het is juist om zich hiertegen te beschermen dat de mens beroep doet op 'hogere', krachtvolle wezens."

Religie is juist het verzet tegen de bedreigingen die het leven voor de mensen vormt, de bedreigingen die hen willen domineren, zo niet verslinden. En wat zij weigert, is dat die bedreigingen zijn leven bepalen. Zo stelde Hocking het (1.4.1.). Worden we bedreigt, dan is er hulp van bovenaf mogelijk. Maakten we een fout, dan bestaat er zoiets als uitboeting en vergeving.

Een ter zake bevoegde ziener zal doorheen onze vele levens echter de rode draad ontdekken en die eventueel ook meedelen. Waarom dit voorzichtige voorbehoud? Omdat het niet steeds verstandig is dat een mens de volle waarheid over zichzelf al te vroeg te weten komt. Hij zou wel eens heel onaangename dingen over zijn voorbije handelwijzen kunnen ontdekken en dit in een stadium dat hij dit nog niet of nauwelijks kan dragen. En dan valt het bijzonder zwaar om met deze 'erfzonde' of dit 'karma' verder te leven. Een mens mag dan van zichzelf al menen in onschuld geboren te zijn. Bevoegde zieners denken daar wel eens heel anders over. Het feit als mens op aarde te bestaan, zo stellen sommigen, houdt in dat er wellicht nog wat uit te boeten valt. En heb je hier aan alles voldaan, dan word je in principe niet meer op aarde herboren maar evolueer je elders verder, op een hoger niveau van werkelijkheid.

Logische structuur

Problemen in het huidige bestaan kunnen volgens bevoegde zieners hun aanzet vinden in een bezwarende gebeurtenis uit een vorig bestaan. We

spreken van een zaai-oogstwet-matigheid. Ze kunnen in een aantal gevallen in het huidige leven tot een oplossing gebracht worden. De logische structuur van zulk een werkwijze is: indien wij bij een bepaald probleem de hypothese van reïncarnatie aannemen, dan kunnen wij daaruit een experiment deduceren dat eventueel tot een oplossing kan leiden. Laat ons dit experiment dan ook effectief uitvoeren en zien of dit tot verificatie of falsificatie leidt. En indien zulk een hypothese inderdaad leidt tot het oplossen van een probleem, waar andere methoden zouden falen, dan, zo stellen de voorstanders ervan, pleit dit voor haar echtheid en haar werkelijkheidswaarde. Een nominalistische wetenschap zal hier wellicht huiveren en toch komt er heel wat rationaliteit en logica bij te pas. Onder meer Langendijk, schreef heel wat over reïncarnatie, en de verhouding van de oorzaak tot het gevolg. Zie bijvoorbeeld zijn *Leerproblemen en vorige levens*, *seksuele problemen en vorige levens* en *Concentratiekamp- en oorlogservaringen*.

Ook A. van Enkhuizen was op dat terrein actief. In *Relatieproblemen en vorige levens*, illustreert ze eveneens deze zaai-oogstwetmatigheid met een aantal praktische voorbeelden. Mensen hebben in één of meer vorige levens onheil ‘gezaaid’ en oogsten in het huidige bestaan de weinig benijdenswaardige vruchten ervan.

Verdiept men zich in lectuur over reïncarnatie, en over deze keten: oorzaak-gevolg, dan vindt men een aantal ‘modellen’, of steeds weerkerende situaties. Zo kan iemand die in een brand gestorven is, in een volgend leven doodsangsten hebben van vuur. Claustrofobie kan bijvoorbeeld het gevolg zijn van in een vorig bestaan ooit levend begraven te zijn. Sommigen beweren in alle ernst op oude kerkhoven het graf te kunnen aanwijzen, waar hun lichaam uit een vorige incarnatie rust.

Reïncarnatie en de Bijbel

Voor Jan Modaal mag het geloof in reïncarnatie of herbelichaming absurd lijken. Toch is ze gemeengoed in heel wat culturen en occulte stromingen. De Bijbel vermeldt ze zijdelings, onder meer daar waar de genezing van de blindgeborene (*Joh. 9:6*) ter sprake komt. De Joden vragen aan Christus: “Rabbi, wie heeft gezondigd? Hij of zijn ouders? Zo dat hij blindgeboren werd?” Als deze passus representatief is voor de toenmalige mentaliteit dan blijkt hieruit dat de Joden minstens geloofden in een bestaan dat aan het huidige leven voorafgaat, een bestaan dat bovendien zijn weerslag kan hebben in het huidige. Jezus antwoordde dat de man blindgeboren is opdat de werken van God in hem zouden geopenbaard worden. Aanhangers van de

reïncarnatieleer besluiten uit dit ontwijkende antwoord dat Jezus de reïncarnatieleer niet echt afkeurt. Hij had hier ruimschoots de gelegenheid. Mogelijk heeft Hij het thema niet publiek willen ter sprake brengen.

Ook met betrekking tot Johannes de doper vragen de Joden zich af of hij Elias is (*Joh. 1:19 e.v.*). “De Joden hadden uit Jeruzalem priesters en Levieten op Johannes de doper afgestuurd met de vraag: “Wie bent u?” Onomwonden kwam hij ervoor uit: “Ik ben de Messias niet.” “Wie dan wel? Bent u Elias?” vroegen ze. “Die ben ik ook niet”, antwoordde hij. Met andere woorden: De joden vragen hem of hij een (wedergeboorte van een) profeet is die al lang geleden gestorven is.

In *Marcus 6,14* lezen we: Koning Herodes hoorde over Jezus, want zijn naam was bekend geworden, en ze zeiden: “Johannes de Doper is uit de doden opgewekt. Daarom zijn die krachten in Hem werkzaam.” Maar anderen zeiden: “Het is Elias“, en weer anderen: “Het is een profeet als andere profeten.” Toen Herodes dat hoorde, zei hij: “Die Johannes, die ik heb laten onthoofden, is uit de doden opgewekt.”

En *Mat. 16,14* vermeldt dat Jezus aan zijn volgelingen vroeg: “Wie zeggen de mensen, dat de Mensenzoon is?” waarop zij zeiden: “Sommigen zeggen: Johannes de doper, anderen: Elias; weer anderen: Jeremias of één van de profeten”. Maar ook dezen waren al overleden.

Het tweede concilie

K.O. Schmidt, *Wij leven niet slechts éénmaal*²³⁸, zegt dat het tweede concilie van Constantinopel, in 553 bijeengeroepen door de Byzantijnse keizer Justinianus, de leer van de reïncarnatie met een meerderheid van stemmen als ketterij bestempeld heeft. Men kan hierbij de volgende bedenking maken: over het al of niet waar zijn van een bepaalde stelling moet niet worden gestemd. Ze moet gewoon worden onderzocht. Het Vaticaan heeft echter de reïncarnatieleer nooit formeel uitgesloten. Een aantal kerkelijke gezagsdragers sprak zich zelfs openlijk uit voor de mogelijkheid van een reïncarnatie. Zo onder meer de Belgische aartsbisschop D. Mercier (1851/1926), bezieler van de neo-scholastische filosofie. Heel wat uit de Bijbel kan reïncarnistisch geïnterpreteerd worden, zo menen de aanhangers der herbelichaming. Het is dan ook niet duidelijk, zo stellen ze, waarom de Bijbelse traditie niet kan aanvaarden dat een verrijzenislichaam fijnstoffelijk kan reïncarneren, aangezien het al in ons huidig biologisch lichaam als een

²³⁸ Schmidt K.O., *Wij leven niet slechts éénmaal*, Leiden, De cyclus, s.d., (// Wir leben nicht nur Einmal, Gettenbach, 1956).

voorgift van Godswege aanwezig is.

Reïncarnatie: een feit?

De reïncarnatie wordt door vele culturen ernstig genomen. Een documentaire van National Geographic volgt enkele jonge kinderen in India die beweren zich nog plaatsen en personen van een zeer recent vorig leven te herinneren. National Geographic volgt hen mee op hun tocht naar die plaatsen en personen... en de feiten bevestigen hun verhalen. De kinderen vinden hun weg op plaatsen waar ze in hun huidige leven nog niet geweest zijn en herkennen 'verwanten' die ze in hun huidige leven nog niet ontmoet hebben.

Bekend is het getuigenis van *Shanti Devi*²³⁹. Rond 1930 beweerde de vierjarige Shanti Devi (1926/ 1987) dat ze al eerder in India had geleefd en dat ze zich dat nog goed herinnerde. Ze vertelde haar huidige ouders dat haar echte thuis eigenlijk in Mathura was, een plaats op ongeveer 150 km van haar actuele woonplaats. Ze beweerde dat ze daar nog heel wat personen, familieleden en plaatsen kende. Ze zou als Lugdi Devi gehuwd geweest zijn met de handelaar Kedar Nath en stierf tien dagen na de geboorte van haar zoon. In Mathura woonde inderdaad een handelaar, Kedar Nath die negen jaar geleden weduwnaar was geworden, en dit tien dagen nadat zijn vrouw, Lugdi Devi, bevallen was van een zoon. Toen dit Mahatma Ghandhi, de leider der Indische nationalisten, ter ore kwam, startte hij hierover een onderzoek. Het besluit was dat Shanti Devi inderdaad een reïncarnatie was van Lugdi Devi.

Ook heel wat bekende personen hebben hun geloof in de reïncarnatie uitgesproken. Vermelden we onder meer Pythagoras, Plato, Giordano Bruno, Paracelsus, Cyrano de Bergerac, Leibniz, Hume, Voltaire, Schopenhauer, Kardinaal Mercier, Edgar Allan Poe, Ralph Waldo Emerson, Humprey Davy, Henry Ford, Boeddha, Schiller, Goethe, Lessing, Nietzsche, Wagner, Shirley Maclaine...

Een aantal huidige zieners en magiërs stelt zonder omwegen dat de reïncarnatie voor hen al lang geen hypothese meer is, wel een vaststaand feit.

Zo beschrijft J. Grant, *Gevleugelde farao*²⁴⁰, autobiografisch een vorig leven in het oude Egypte. Zeer poëtisch leidt zij ons in haar boek in: "Toen

²³⁹ Lönnerstrand S., *Shanti Devi*, een verhaal over reïncarnatie, Den Haag, Miranda, 1996. Zie ook http://en.wikipedia.org/wiki/Shanta_Devi

²⁴⁰ Grant J., *Gevleugelde farao*, De Driehoek, Amsterdam, s.d..

het tijd voor mij was om terug te keren tot de aarde, vertelde een boodschapper van het opperste leven mij dat ik in Keme zou worden herboren. En zij, die mijn nieuw lichaam zouden vormen, zouden mij welkom heten. Want al eenmaal vroeger waren wij verbonden geweest en de banden tussen ons waren die van liefde en niet van haat, wat de twee draden zijn, die de mensen het sterkst aan elkaar verbinden op aarde. En als broeder zou ik iemand hebben met wie ik al lang samen was gegaan op de grote reis. Toen dit alles mij werd meegedeeld, werd de smart, welke allen voelen, die hun ware tehuis moeten verlaten, omwille van weer een dagreis in het land der nevelen, verlicht, want ik zou vrienden hebben in mijn ballingschap.” En zij besluit het boek met: “Toen verliet ik, als een zonnestraal die door de wolken breekt, dit schaduwland van tranen en pijn om te wandelen met mijn lieve metgezellen in het licht.”

Er zijn heel wat goede aanwijzingen die het bestaan van reïncarnatie als hypothese verrechtvaardigen. Het is uiteraard aan de lezer om hierin een eigen standpunt te bepalen. Met Zenon van Elea kunnen we zeggen dat het wetenschappelijk niet is aan te tonen dat zoiets als reïncarnatie bestaat. Maar evenmin is het wetenschappelijk overtuigende bewijs geleverd dat ze niet bestaat. Beide beweringen: “wetenschappelijk gezien bestaat reïncarnatie”, of omgekeerd: “wetenschappelijk gezien bestaat reïncarnatie niet” zijn logisch gezien, onbewezen en dus ongeldige uitspraken. Houden we het bij “een hypothese”. Dit betekent dan dat het leven, begrepen tussen geboorte en dood, een schakel zou kunnen zijn van een veel omvangrijkere evolutie die zich al lang voor de geboorte inzette en ver over de dood heen reikt. Het is merkwaardig om vast te stellen hoe sommige hevige aanhangers van Darwins evolutieleer smalend neerkijken op wie in het creationisme gelooft, terwijl ze met eenzelfde vooringenomenheid weigeren zich ook maar op een minimale wijze te informeren over de reïncarnatieleer.

Een getuigenis: Shirley Maclaine

Deze Amerikaanse actrice (1934/...) en boegbeeld van New Age zegt in een interview dat verscheen in het weekblad *Flair*²⁴¹ dat ze zich verschillende van haar vorige levens herinnert. Ze schrijft: “Soms was ik een man, dan weer een vrouw. Ik herinner me heel duidelijk het gevoel dat ik op Atlantis woonde, je weet wel, het continent dat in de oceaan verdween. Ik was een man, een groot leraar en ik hield ontzettend veel van mijn vrouw. Het was aan het einde van de Atlantische beschaving en we werden overspoeld door enorme vloedgolven. Ik was doodsbang en omdat het mij zo verschrikkelijk leek om

²⁴¹ Flair van 26 juli 1983, 30.

te verdrinken, heb ik een einde aan mijn leven gemaakt. Wat ik me herinner is dat ik het gevoel had alsof mijn ziel over het water zweefde en dat ik zag hoe een reusachtige vloedgolf al diegenen die ik liefhad, meenam”.

In haar boek *l'Amour foudre*²⁴² (Liefde op het eerste gezicht) zegt ze dat de Britse acteur Peter Sellers (1925/1980), de hoofdacteur in de bekende Pink Panther-films, ervan overtuigd was dat hij eerder had geleefd. Ze vertelt: Op een dag toen we op de set waren voor de opnamen van de film “Being There” vertelde hij me dat hij vaak het gevoel had dat hij in een andere tijd zelf die figuren was geweest.

- “Wil je mij vertellen dat je bij het spelen steun hebt van de ervaringen die je in je vorige levens hebt opgedaan?” vroeg ik hem.

Peters’ gezicht klaarde ineens op.

- “Weet je, er zijn niet veel mensen met wie ik over deze zaken kan praten,” zei hij “want ze denken allemaal dat ik gek ben.”

- “Ja,” zei ik, “ik weet het. Ik heb dat gevoel zelf ook.”

Elders in haar boek (o.c. 70) schrijft ze dat Jezus haar wel een boeiend mens leek, maar dat Zijn onderricht en Zijn mirakels haar niet direct raakten. Ze zegt dat Hij heel wat goede dingen deed maar vervolgt: “toch hield ik Hem niet voor de zoon van God”. Hiermee is het duidelijk dat zij zich, als boegbeeld van New Age, in de buitennatuur situeert, niet in de bovennatuur.

Een getuigenis: Loretta Lynn

Deze Amerikaanse countryzangeres (1932/2022), zegt in het tijdschrift *Joepie*²⁴³ te geloven in de wederbelichaming en ziet het als de verantwoording van het bestaan op aarde. Ze beweert dat de actrice Sissy Spacek (1949/...) die een rol speelt in de film *Coal Miner’s Daughter*, haar zuster was in een vorig aards leven. Verder herinnert zij zich een leven als arme vrouw die moest zorgen voor een zieke man en een drieling, een leven waarin zij de vrouw van een indiaans stamhoofd was, en een vrouw als rijke danseres. Zij zegt dat zij in haar leven geholpen wordt door de geest van haar vriendin Patsy Cline, die in 1963 bij een vliegtuigongeval om het leven kwam. De geest van deze vriendin zette haar ertoe aan om countryzangeres te worden.

Vatten we dit onderdeel over de on- en onderbewuste evolutie in de mens samen. Het geloof in een reïncarnatie of herbelichaming van de mens is praktisch zo oud als de mens zelf. Het was gemeengoed in heel wat

²⁴² Maclaine S., *l'Amour foudre*, Paris, J'ai lu, 1984, 223, 70.

²⁴³ Joepie 352 van 14 12 1981, 47.

archaïsche, antieke en klassieke culturen. In onze tijd kwam dit thema terug in de actualiteit en dit naar aanleiding van de zogenaamde regressietherapieën, waarbij proefpersonen beelden doorkregen van vroegere levensfasen. Deze hadden dan bijvoorbeeld betrekking op hun jeugdjaren, hun geboorte, een tussentijd in een andere wereld, of op vorige levens op aarde. Doorheen vele incarnaties zou de mens een groter bewustzijn verwerven. Een aantal kenners stelt dat de evolutie van een mens via een lange evolutie verloopt, achtereenvolgens als een mineraal, een vegetatief en een dierlijk leven, en uiteindelijk resulteert in het bestaan als mens. Soloviev en met hem de Bijbel, zien in het uiteindelijke doel van de evolutie de vergoddelijking van de mens. In de loop der geschiedenis hebben heel wat bekende personen hun geloof in de reïncarnatieleer publiek uitgesproken. Bij het geloof in de reïncarnatieleer komt op schrijnende wijze aan het licht hoe weinig kennis de mens hiervan heeft, ja hoe zijn zielediepten, zijn zogenaamd “occult statuut” voor hem meestal ontoegankelijk zijn.

5.3. Occulte inwijdingen

Het ‘heilige’ staat centraal

De term ‘inwijding’ wordt bijvoorbeeld aangewend bij een studentendoop. Algemener gesteld: slechts nadat men één of ander folkloristisch of traditioneel gebruik heeft ondergaan, behoort men bij de groep. Men is dan niet langer een ‘groentje’ maar een volwaardig lid. Zo wordt bijvoorbeeld in de novelle *Klinkaart*, (1954) van de Vlaamse schrijver Piet van Aken, een 12-jarig meisje op haar eerste werkdag in de steenbakkerij ‘ingewijd’. Ze krijgt een smeer klei tussen haar benen gewreven en wordt nadien door haar baas geweld aangedaan. Van dan af behoort ze tot ‘de groep’. Hoe ontierend ook, hierbij wordt geen occult doel nagestreefd. In wat volgt gaat het helemaal niet over dergelijke vormen van sociale inwijding.

Geestelijke inwijding of initiatie, in de occulte betekenis van het woord, heeft te maken met een eerder plotse toevoer van fijnstoffelijke energie. Het ‘heilige’ staat centraal, als toegenomen levenskracht. De term ‘heilig’ wordt hierbij meestal in zijn buitenbijbelse, neutrale betekenis gebruikt.

Bewustzijnsverruiming

Omdat bij positieve inwijdingen de energie steeds gedragen wordt door ‘wezens’, ‘godheden’ leidt zulk een inwijding tot een vorm van bewustzijnsverruiming en een contact met fijnstoffelijke wezens. Inwijdingsriten kunnen behoorlijk ingewikkeld zijn en betreffen, om het met de voodooterm te zeggen, allereerst de kleine engel. Deze staat zoals reeds gezegd, voor de individualiteit doorheen de verschillende incarnaties.

Herinneren we er echter aan dat de riten van de voodoo de mens verdierlijkten.

In de oudheid was de vervoering zeer gevarieerd. Nu eens getuigend van lagere maar energierijke en eerder wilde ‘goddelijke’ wezens, dan weer van hogere en meer beheerste wezens. De Grieken spraken van tellurische goden, thuis in de diepten der aarde en van oeranische goden die de hemelruimten bewonen. Zo behoren de Titanen tot de tellurische oerlaag in de Griekse godhedenwereld. Zij zijn inderdaad ‘wild-energetische’ goden. De jongste was Kronos uit wie de latere laag der godheden in het Griekse pantheon ontstonden, de Olympische of lichtgodheden, die veel beheerster zijn ofschoon nog in de grond zeer ‘titanisch’.

De vele verschillende mysteriëngodsdiensten in de oudheid, waarin men zich liet inwijden, hebben als gemeenschappelijk thema het fijnstoffelijk voortleven van de mens na de dood en het herrijzende leven. Men meende tijdens het aardse leven de voorwaarden te kunnen scheppen voor een begerenswaardige toekomst, die dan enerzijds bestond uit een gelukzalig verblijf in het hiernamaals en anderzijds in een gelukkige reïncarnatie op aarde. Niet iedereen had de vereiste kwaliteiten om ingewijd te worden. Mysteriën hebben in de oudheid en in beperkte kring, steeds een groot gezag gehad. Omdat de inwijdeling bij zijn inwijding een eed van geheimhouding moest afleggen, is hiervan niet zo heel veel geweten. Wel weten we dat het geslachtelijke leven en de vruchtbaarheid er centraal stonden. Op het breken van die eed stond overigens de doodstraf.

Griekse mysteriën

Plato geeft ons in zijn dialoog *Faidros* een overzicht. Hij weet dat er ontaarde wijzen van vervoering of mania bestaan. Maar hier gaat hij in op de waardevolle vormen ervan. Zijn stelling luidt: “Het is een feit dat onder al wat voor ons een goed is, de grootste goederen diegene zijn die tot ons komen via de vervoering, die juist daardoor een geschenk der godheid blijken te zijn”.

Wie door een hoge en waardevolle godheid gecontacteerd wordt, gedraagt zich hierbij volgens Plato volstrekt niet als een ‘bezetene’, zoals we dat bij de mediums in trance van onder meer santeria en macumba wel te zien kregen. Zo wist Socrates (4.2.1.) zich geïnspireerd en geleid door een ‘daimon’ of een innerlijke stem, die hem waarschuwde voor gevaren. Volgens Plato wordt in een toestand van godgegeven roes, het dagdagelijkse kenvermogen aanvaard zoals het is, maar uitgezuiverd van zijn tekorten en op een hoger peil verheven. En zulks juist dankzij die godgegeven informatie, die gemakkelijker

doorkomt doordat het gewone verstand min of meer uitgeschakeld is. Plato noemde zulks een 'afwending' van deze aarde en zijn beperktheden, om plaats te maken voor een verruimd besef van de werkelijkheid. Men kan dat ook 'geestesverruiming' heten.

Bij Jamblichos van Chalkis (250/333), een neoplatoniker, *Over de geheime leerstelsels*²⁴⁴, lezen we: "De vervoerde toestand is niet zomaar een opgewondenheid maar wel een verheffing op hoger vlak en een overgang naar iets dat meer volmaakt is. Als men de inwijdelingen in die trance met vuur in aanraking brengt, dan krijgen velen geen brandwonden. In deze toestand leiden zij niet het leven van een gewone mens". Verwijzen we hiervoor weer naar de rituelen der santeria en macumba (3.3.2.). "Anderen voelen het niet als zij met spiesen doorstoken worden, als zij zich met bijlen in de rug slaan of zich de armen met messen verwonden". Nog heden zijn dergelijke krachttoeren te zien. Sinds oeroude tijden zijn zij gekend als werkelijke en niet-ingebeelde tekens van kracht of energie.

Religies als Santeria en Macumba tonen aan dat ook lagere godheden de mens kunnen 'begeesteren' en in hun greep houden. Meestal is de mens zich niet bewust van wie of wat hem drijft. In zijn *Phaidoon*²⁴⁵ zegt Socrates hierover: "dat wij mensen in een soort gevangenschap kunnen vertoeven en dat men zich daaruit moet bevrijden" en dat "wij mensen, dan een bezit van de goden zijn".

Inwijding door de dans der heksen.

Toch kent een aantal religies ook hogere vormen van inwijding. Lezen we Michaela Denis, *Un léopard sur les genoux*²⁴⁶ (Een luipaard op de knieën). Schrijfster had deelgenomen aan een inwijdingsdans in Centraal-Afrika. Ze zegt: "Ik was er zeker van dat ik nooit meer dezelfde zou zijn als voor de inwijding. De oude muganga (opm.: magiër(in), 'genezer(es), te onderscheiden van 'msjoet' ('mchout'), de gewetenloze tovenaard of tovenares), besluit: "kijk: nu ben je één der onzen geworden en dit voor altijd. Op aarde zijn er vele volkeren. Doch degenen die zijn als wij, zijn maar klein in aantal. Wij hebben je een bijzondere macht en een bijzondere kracht (opm.: dynamisme) geschonken. Je zult er niet slecht door worden, doordat je er nooit misbruik zult van maken. Je zult werken, maar niet voor uw eigen aanplantingen. Je zult niet voor uw eigen kinderen werken, doordat je er geen zult krijgen. Maar je zult werken voor alle kinderen, doordat alle kinderen

²⁴⁴ Jamblichos van Chalkis, *Over de geheime leerstelsels*, 3: 4.

²⁴⁵ Platoon, *Dialogen*, Sokrates in leven en sterven, Het spectrum, Utrecht / Antwerpen, 1973, 118.

²⁴⁶ Denis M., *Un léopard sur les genoux*, Paris, 1956, pp. 128/138.

“jouw kinderen” zijn. Je zult niet voor jezelf werken, maar je zult werken voor allen.” De schrijfster antwoordt hierop: “Ik heb de mensen echt lief. Ik heb de dieren echt lief. Ik heb alle rassen lief”. Ze voegt er aan toe: “De vrouwen - het was een uitsluitend vrouwelijk gezelschap - zagen er tevreden uit. Zij gaven tekens van instemming, alsof zij, al altijd, geweten hadden welke mijn geloofsbelijdenis zou zijn.

De schrijfster besluit: Sinds dat uitzonderlijk avontuur zijn vele jaren verlopen. Soms word ik mij van de macht waarover de oude vrouw het had, bewust, en dit gewoonlijk in moeilijke ogenblikken. Die macht geeft mij rust en kracht. Steeds meer koester ik het verlangen mijn medemensen te helpen en - op zeer schamele schaal - hoop ik het te hebben gedaan. Die macht trekt de dieren naar mij toe en verdrijft iedere vrees in hun aanwezigheid. Daarvan ben ik volstrekt overtuigd. Maar tot de talrijke mensen die mij naar het geheim vroegen van mijn verstandhouding met de dieren, antwoordde ik: “de liefde”. In feite is het een liefde die door die macht versterkt is. Wellicht zal men het feit dat een inwijding door de bemiddeling van enkele negro-Afrikaanse vrouwen geschiedde, ook maar iets zou betekenen, belachelijk vinden. En toch! Dankzij die inwijding heb ik het bewijs gekregen van het feit dat er - achter het onbarmhartige en misprijzende gezicht van deze wereld - een verheven werkelijkheid bestaat. Enkele negro-Afrikaanse vrouwen?”.

En toch! Ik geloof dat hun geloof, hun wijze van benaderen van de macht en de manier waarop zij ze bereiken, een onderdeel is van een algemeen menselijke inspanning om het leven in al zijn schoonheid en waarheid waardevol te vinden. In hun geest zijn die vrouwen verenigd met de edelmoedigste en helderziendste mannen en vrouwen die ooit bestonden. Overigens: ik geloof in een wereldbewustzijn dat de negro-Afrikanen ‘roho’ of ziel heten. Uit die wereldziel borrelt de macht om goed te doen op. Die macht strekt zich van eeuw tot eeuw uit en van volk tot volk. (...). Vaak toont zij zich scherp omljnd en positief bij juist die volkeren die niet beneveld zijn door de problemen van de beschaving. (...). Op die wijze verloopt iedere geestelijke verlichting, welke religieuze vorm deze ook aanneemt. De dans der heksen (opm.: de inwijdingsdans) is enkel een plechtigheid om de macht uit te breiden. Die dans hangt samen met alle andere vormen van verheven ervaring. Tot zover Michaela Denis.

Initiatieke groepen

Gaan we nu naar een heel andere soort van inwijding: De Illuminaten van Beieren. Deze orde werd in 1776 gesticht door de anglicaanse bisschop Albert, de Lutheraan Adam Weishaupt en de wetenschapper Benjamin

Franklin (1748/ 1830). Men zegt dat deze orde anarchistisch ingesteld is, dat zij op occulte wijze streeft naar heerschappij over alle economische, politieke, militaire, en religieuze aangelegenheden en dit op wereldniveau. Benjamin Franklin was een Amerikaans wetenschapper, onder meer uitvinder van de bliksemafleider, politicus en medeopsteller van de onafhankelijkheidsverklaring der V.S.. Zijn portret staat op het biljet van honderd dollar. Vermelden we nog dat de onafhankelijkheidsverklaring ingegeven is door de verlichtingsidee der 18de eeuw, die stelt dat de mens loskomt uit zijn 'onmondigheid' en uit 'de dwang' die de religies hem eeuwenlang oplegden. Het is de mens, niet de godheid, die - uiterst nominalistisch - de drager is van het licht der rede, gesymboliseerd in de fakkel van het vrijheidsbeeld te New York, een geschenk van het even verlichte Frankrijk van die tijd aan de V.S.

Franklin is dus zowel medestichter van een occulte orde, die werkt met fijnstoffelijke krachten, en tegelijk medebedenker van de nominalistische axiomatic der Angelsaksische cultuur. Dergelijke tegenstrijdigheden worden meestal verzwegen, maar wie zoekt, vindt ze met de regelmaat van een klok bij een aantal groten der aarde terug. De tegenstrijdigheid mag duidelijk zijn: men zegt dat de werkelijkheid nominalistisch is, terwijl men zich achter de schermen met occulte krachten inlaat.

Zo is de orde 'Skulls and bones' (Schedels en beenderen), een geheim genootschap aan de Yale universiteit (V.S.), geëvolueerd uit de illuminati. In een interview waarin aan president Bush jr. vragen werden gesteld over zijn lidmaatschap van deze orde antwoordde hij dat zulks te geheim is om over te praten. Naast Bush kent de vereniging nog heel wat andere bijzonder invloedrijke prominenten uit het politieke en economische leven. Het embleem van deze orde wordt gevormd door een doodskop (the skull) en eronder twee beenderen (the bones) die elkaar kruisen, en het cijfer 322. Dit laatste refereert naar *de Bijbel, het boek Genesis 3:22*, dat luidt: En de Heer sprak: "Nu de mens in de kennis van goed en kwaad als één van ons is geworden, wil ik voorkomen dat hij zijn hand uitsteekt en ook van de boom van het leven plukt. Door daarvan te eten zou hij eeuwig blijven leven". De vraag is of de leden van deze orde inderdaad de hand uitsteken en zich ten opzichte van de bovennatuur autonoom willen opstellen.

Ook de Hermetische Order of the Golden Dawn, de orde van de gouden dageraad, wordt in 1887 als onderdeel van de Illuminati, gesticht door W. Westcott, een Londens lijkschouwer, MacGregor Mathers, een excentrieker, en W. Woodman, een arts. Van strekking is zij onmiskenbaar luciferiaans.

Onder hun leden onder meer W.B.Yeats (Nobelprijs letterkunde 1923) en Bram Stoker (schrijver van Dracula). Aleister Crowley (1875/ 1947) wordt er lid van in 1898. Hij was een berucht magiër die van dichtkunst evolueerde naar druggebruik en seksuele magie, op zoek naar het vergroten en versterken van zijn buitennatuurlijke vermogens. Hij identificeerde zich met 'het beest' uit de Apocalyps, het laatste boek van de Bijbel. Vandaar de lucifieriaanse, duivelse strekking. In de *Apocalyps*, 13:18 zegt St.-Jan dat 666 het getal van het beest is, als samenvatting van alle tegen Jezus gerichte machten. De Apocalyps behandelt de eindtijd en de ondergang van de wereld.

Jean-Paul Régimbal, *Le rock 'n Roll*²⁴⁷, schrijft met betrekking tot deze Order of the Golden Dawn: "Op zijn beurt heeft Mick Jagger, (Rolling stones) zich ook aan Satan toegewijd, onder de invloed van Marianne Faithfull en van Anita Pallenberg. Die twee heksen nodigden Kenneth Anger - zelf een volgeling van Aleister Crowley- uit om Keith Richard en Mick Jagger in te wijden in alle rituelen van de zwarte toverkunst. Mick Jagger werd aan Satan toegewijd in de The Order of the Golden Dawn. En zo komt het dat hij zichzelf beschouwt als de "verpersoonlijking van Lucifer". Drie van zijn liederen beweren dit uitdrukkelijk: "Sympathy for the Devil", "To their Satanic Majesties" en "Invocations of my Demon Brother". Het is algemeen bekend dat alle grote producers van rock 'n roll muziek, lid zijn van een satanische kerk en dat de grote meerderheid der rockgroepen ingeschreven zijn als leden van één of andere diabolische religie". Tot zover Régimbal.

Zulk een inwijding activeert de nodige energieën en wezens om materieel succes te oogsten in deze wereld. Verwijzen we in dit verband ook naar wat al gezegd werd over de "subliminale boodschappen" (2.5.). De daar aangehaalde voorbeelden zijn inhoudelijk zeer duidelijk, maar allerm minst peilverheffend, wel integendeel. Het nadeel bij dit alles is echter dat men in de greep komt van dergelijke demonische wezens, die vroeg of laat loon eisen voor bewezen diensten. Verwijzen we reeds naar het hoofdstuk over de zogenaamde "harmonie der tegengestelden (11)".

In zijn al geciteerd boek over *Macumba*²⁴⁸ (3.3.2.), heeft Bramley het o.m. over de wijze waarop de goden van deze religie opgeroepen worden. Maria-José, la mère-des-dieux, legt hem uit dat elke god zijn of haar eigen ritme heeft. Wie de 'agogo', de 'heilige' trom bedient, slaat een welbepaald ritmisch patroon, dat juist die godheid oproept. La mère des dieux, verduidelijkt: "het

²⁴⁷ Régimbal J.P., *Le rock 'n roll*, (viol de la conscience par les messages subliminaux) Sherbrooke, Québec, Editions croisade Daniel Chatelain, 1983.

²⁴⁸ Bramley S., *Macumba*, Forces noires du Brésil, Paris, Seghers, 1975, 50, 51, 52.

wezenlijke is het ritme”, “onze goden zijn bijzonder gevoelig voor het ritme”, “geen enkele god weerstaat de roep van de heilige trom”. Zij vervolgt: “De goden zijn gedreven door het zoeken naar levenskracht, ze zijn er op uit om ons van onze levenskracht te beroven en komen als uitgehongerden op ons af.”

Sommige mantisch begaafden zeggen ons dat het er op een aantal rock 'n roll concerten, muzikale happenings en dansfestivals niet anders aan toe gaat. De zeer luide en sterk geritmeerde muziek roept vanuit de andere wereld heel wat lagere goden en geesten op, die het aanwezige publiek on- en onderbewust beïnvloeden. Sensitieven beweren dat, ook al stopt de muziek, deze wezens er nog enige tijd blijven rondhangen en dat die plaats heel anders en ‘zwaarder’ aanvoelt dan voorheen. Voor de festivalgangers zelf, en voor onze overwegend gedesacraliseerde cultuur zijn zulke beweringen uiteraard lachwekkend en onzinnig.

Tot zover deze summiere, al te summiere, informatie over hedendaagse initiatieke groeperingen. We wilden dit niet onvermeld laten om aan te tonen dat er volgens sommigen achter de schermen van een nominalistisch ingestelde axiomatic, heel wat niet-nominalistische visies en werkwijzen schuilgaan, die men echter liever niet aan het daglicht prijsgeeft.

Men kan hierbij betreuren, om het andermaal met de woorden van D. Fortune te zeggen, dat “de kinderen van de duisternis op het fijnstoffelijke gebied heel wat ondernemender zijn dan de kinderen van het licht”.

Vatten we dit onderdeel samen. Occulte inwijdingen overschrijden het louter psychologische niveau. De mens komt in contact met invloeden en energieën buiten hem. Zijn fijnstoffelijke structuur ondergaat een verandering. Zieners merken dat hij in zijn ziele diepte na de inwijding niet meer dezelfde is als ervoor. Omdat bij vele inwijdingen de geheimhouding een strikte plicht was, en nog is, kan er niet zoveel over verteld worden. In heel wat oudere culturen had het te maken met een soort van fijnstoffelijk afsterven en opnieuw en in betere omstandigheden herboren worden. In onze tijd zijn de doelstellingen niet steeds even verheffend. Ofschoon de hoofdtendens van onze cultuur nominalistisch is, toch zijn heel wat occulte orden in het schemerduister op magisch terrein bijzonder actief.

5.4. Evolutie: samengevat

Dit hoofdstuk behandelde een aantal aspecten van onze evolutie. We weten dat het heelal zo'n 15 miljard jaar geleden ontstond en dat onze kleine

aarde ondertussen ook reeds de respectabele leeftijd heeft van 4 miljard jaar. Ons leven op de aarde evolueerde van een mineraal, over een plantaardig naar een dierlijk en tenslotte een menselijk bestaan. Naast deze profane evolutie is er eveneens de sacrale. Onstoffelijke ideeën verwerkelijken zich zeer geleidelijk in materiële vormen. Ook het individuele menselijke leven kent een evolutie, begrepen tussen geboorte en dood. Via regressie, het terug tot bewustzijn brengen van vergeten herinneringen, komt ²⁴⁹men tot een reeks van voorbije herbelichamingen. Deze reïncarnistische hypothese heeft zijn voor- en tegenstanders. Een ander aspect der evolutie zou bestaan uit de zogenaamde occulte inwijdingen, waarbij een evolutieproces kan bespoedigd worden. Maar ook hier zijn keuzes mogelijk. Niet alle inwijdingen worden gekenmerkt door het nastreven van een hoog moreel peil. Een nominalistische visie op de werkelijkheid houdt zich enkel aan de materiële en wetenschappelijke evolutie. Maar ook daar dekt de vlag niet steeds de lading. Ook in de verborgenheid der eerder materieel ingestelde culturen vindt men sporen van fijnstoffelijke, buitennatuurlijke werkelijkheden.

Hoofdstuk 6: Uittredingen

Voor de religieuze mens is het heilige de grond van alle bestaan. Dit heilige kan zich tonen als een fijnstoffelijke energie, als een toegenomen krachtgeladenheid, in al wat leeft. Wie voldoende mantisch is aangelegd, kan deze heiligheid op één of andere manier waarnemen. Wie voldoende magisch is ingesteld, kan die fijne stof manipuleren en er resultaten mee bereiken. Noch profaan, noch sacraal blijft de mens een passieve toeschouwer: hij evolueert. Hij heeft en maakt geschiedenis. Zijn evolutie kan gunstig of ongunstig zijn, afhankelijk van de keuzes die hij in het leven maakt. Op een manier kan hij zijn evolutie bijsturen en zelfs versnellen. Dat bereikt hij door een ethisch leven. Inwijdingen kunnen de mens van peil verheffen, of hem naar een lager niveau brengen. Dat werd al eerder toegelicht (5.2.2.). Zulke inwijdingen hebben uiteraard betrekking op processen in het fijnstoffelijk lichaam. Geleidelijk wordt men zich hiervan meer en meer bewust. Ook stellen sommigen vast dat het ijle lichaam het biologische lichaam kan verlaten. Dan praten we over de zogenaamde ‘uittredingen’. De term is in wat voorafging al een paar keer vermeld. We verwezen onder meer naar de fijnstoffelijke koord, een soort van navelstreng die het biologische en het fijnstoffelijke lichaam met elkaar verbindt (4.2.2.). En op dit laatste thema, uittredingen, gaan we hier dieper in. Ziedaar, de rode draad die onze verschillende hoofdstukken met elkaar verbindt.

6.1. Uittredingen tijdens het leven

Het thema ‘uittredingen’ kwam ook al ter sprake bij het vermelden van de experimenten van A. de Rochas (4.2.2) waarbij, door het toevoegen van fijnstoffelijke energie of het zogenaamde magnetiseren, het fijnstoffelijke lichaam loskwam van het biologische. Beiden bleven met elkaar verbonden via deze fijnstoffelijk koord, in de Bijbel “het zilveren koord” genoemd (*prediker: 12,6*). Het fijnstoffelijke lichaam hangt tijdens de slaap gewoonlijk 75 cm tot een meter boven het biologische. Krijgt iemand die pas ingeslapen is een plotse schok, dan heeft hij of zij wel eens meer het gevoel te vallen. Mantisch begaafden zeggen dat dan het ijle lichaam te plots terug in het biologische ‘valt’.

We hebben ook al de zogenaamde repercussie of weerslag vermeld: een verwonding, toegebracht aan dit fijnstoffelijke lichaam, kent zijn weerslag in het biologische lichaam. Dit toont aan dat het fijnstoffelijke lichaam oorzakelijk inwerkt op het biologische. We komen er later nog op terug.

Heel wat mensen getuigen ooit in hun leven zulk een uittreding te hebben ervaren. In een aantal gevallen overviel het hen spontaan en totaal onverwacht. Anderen kunnen dit bij zichzelf bewust, gewild en bij herhaling veroorzaken. Ten slotte kan zulk een uittreding zich ook voordoen bij een acuut gevaar, naar aanleiding van een ongeval, een zware ziekte, een doodsstrijd. Heel wat mensen beschrijven het als een wonderlijke en lichtende ervaring. Een steekproef.

6.1.1. Uittredingen zonder direct gevaar

Een wonderlijke verhevenheid

Zo is er volgende getuigenis van Plotinus (203/269), een filosoof uit de antieke wereld: “Vaak word ik uit mijn lichaam wakker, ontwakend tot mijzelf. Ik word buitenstaander ten overstaan van de dingen, ik word aanwezig in mezelf. Ik zie een schoonheid van een wonderlijke verhevenheid. Op dat ogenblik ben ik er zeker van deel te hebben aan een hogere wereld. Het leven dat ik dan leef is het hoogste. Ik vereenzelvig mij met het goddelijke, ik ben erin. En, eens die uiterste daad bereikt, vestig ik mij daarin. Na de rust in het goddelijke, wanneer ik in het nadenken en het redeneren verval, vraag ik me af hoe ik nog maar eens op die wijze kon neerdalen en hoe mijn ziel ooit in het binnenste van een lichaam is kunnen komen”.

Tot zover deze neoplatonische filosoof. Blijkbaar is voor Plotinus het “vervallen in nadenken en redeneren” een activiteit die niet de volle werkelijkheid belicht. Anders gezegd, er is een wijze van bestaan die het “nadenken en redeneren” in grote mate overstijgt. Zo stelde ook Plato het met zijn mythe van de grot en zijn ideeënleer (5.1.2.).

G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*²⁵⁰, bericht ons van een dergelijke uittreding die hij uit eigen ervaring en eerder als een bewuste oefening kent. Hij schrijft: “Ik had mijn lichaam in slaap gebracht en toen ik het verliet keek ik om me heen. Ik probeerde mezelf te bekijken (opm.: vanuit zijn fijnstoffelijk lichaam dat dan net boven het biologische lichaam zweeft, wil hij dit biologische lichaam bekijken), maar dat lukte me niet. Ik trachtte mijn stoffelijk lichaam gewoon vast te grijpen, maar dit lukte evenmin, want ik ging er gewoon doorheen. Ik merkte dan ook dat ik gewoon door het bed en de muren kon lopen. ‘Lopen’ is hiervoor echter geen juiste uitdrukking, want het was meer een verplaatsen door een wilsuïting. Houd je gedachte in je macht, want iedere gedachte schept vormen”.

²⁵⁰ Van Der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den haag, s.d, 166.

Mensen die zulk een ervaring meemaakten, zeggen inderdaad dat de gedachte de motor van de beweging is. Dit is niet zo met het biologische lichaam. Je kunt bijvoorbeeld denken: “ik ga mijn arm bewegen”, maar die gedachte is onvoldoende. Je moet het ook nog doen; je moet met je spieren arbeid verrichten. Dat zijn twee duidelijk onderscheiden dingen. In uitgetreden toestand is dat niet zo. Als je nog maar denkt: ik ga mijn (fijnstoffelijke) arm bewegen, dan gebeurt dit al. Als je de wens uit van je om te draaien, geschiedt dit ogenblikkelijk. Daarom is het zo ontzettend belangrijk om in die toestand je gedachten voortdurend te beheersen.

Mensen die dit niet kunnen, mensen die in uitgetreden toestand angstig worden en hun zelfbeheersing verliezen, vliegen op een onbeheerste en losgeslagen wijze heen en weer. Men mag dit ‘vliegen’ op de meest letterlijke wijze opvatten. Men ‘zweeft’ door de ruimte, door de muren heen. Men stijgt en daalt volgens dat wat men denkt te doen. Men zweeft door het eigen biologische lichaam, waar men in uitgetreden toestand geen grip op heeft en dat men ook helemaal niet kan bewegen. Het is een zeer bizarre ervaring.

Het terug in het lichaam intreden, geeft soms een gevoel alsof men valt. Heel wat mensen die onbewust uittreden, ervaren die val, net voor het wakker worden. Even moeten de beide lichamen terug op elkaar afgestemd worden, alvorens een beweging met het fysieke lichaam mogelijk is. Dit afstemmen geeft bij een aantal mensen een intens tintelende ervaring. Dat “iedere gedachte vormen schept”, zoals Van der Zeeuw zegt, komt nog ter sprake in volgend hoofdstuk (7.2.4.).

Het “door de muren gaan” mag bizar lijken, toch wordt het ook in de Bijbel vermeld. Herinneren we eraan (4.2.2.) dat Jezus na zijn dood en verrijzenis zich plots in het huis bevond waar de apostelen waren samengekomen (*Joh. 20, 26*). De fijne stof van het subtiel lichaam wordt niet gehinderd door de ‘grove’ stof van de deur of de muur. Beide soorten stof verschillen inderdaad grondig. Verwijzen we naar het zogeheten “hylisch pluralisme” (1.4.2.).

Bewustzijn zonder hersenactiviteit

Het tijdschrift *Science*, *Au-delà de la mort*²⁵¹ (*Où se situe la conscience?*) (Aan de andere zijde van de dood (Waar bevindt zich het bewustzijn?)) maakt melding van een dergelijke uittreding, die onder wetenschappelijke omstandigheden werd gecontroleerd. Geven we hieronder het meest wezenlijk van het verslag van *Science* weer. De Amerikaanse hartspecialist

²⁵¹ *Science* (revue), Paris, 2003, Juillet (Dossier: *Au-delà de la mort*), 69/71 (*Où se situe la conscience?*).

Michael Sabom, aanvankelijk zeer sceptisch betreffende BDE-ervaringen, (opm.: 'BDE' staat voor "bijna-doodervaring") getuigt over de verwijdering van een ader (aneurisme) in de hersenen van een patiënte, een zekere Pam Reynolds. Al bevindt de patiënte zich een zestal uren op de operatietafel, de verwijdering zelf duurt slechts een half uur. Gedurende die korte tijd mag er geen bloed door de hersenen vloeien en zijn deze zonder zuurstof, met alle gevaren hieraan eigen. Zoals bekend kunnen er storingen in organen optreden, indien de hersendelen die hierop afgestemd zijn, onvoldoende bloeddorstroming krijgen. Daarom past men hypothermie of onderkoeling toe. Het lichaam wordt op 35,5°C gehouden. Pas daarna ontdoet men het brein van alle bloed. De hele heilkundige operatie van Pam werd geregistreerd en gefilmd. Zo onder meer de breinactiviteit via een EEG en de wijzigingen in de hersenstam. Al deze gegevens werden nadien gerelateerd aan het verhaal dat Pam zelf ten gehore gaf toen zij uit haar 'verdooving' was ontwaakt en teruggekeerd was tot haar normale bewustzijn.

Zij had, zo vertelde ze, een BDE doorgemaakt. Zij had vanuit een ander bewustzijn en vanuit haar fijnstoffelijk lichaam, dat zich toen een paar meter boven haar biologisch lichaam bevond, de operatie 'waargenomen'. Zij herinnerde zich na haar ontwaken heel wat dat zij tijdens haar operatie, toen haar hersenen inactief waren, had meegemaakt. Wat Pam tijdens haar uittreding 'zag' en 'hoorde', was nadien gemakkelijk toetsbaar. Zij 'zag' bijvoorbeeld een soort tandenborstel, wat in feite de trepaneerzaag was. Het gesprek tussen de chirurg en de cardiologe was opgenomen. Wat Pam in uitgetreden toestand 'gehoord' had, stemde hiermee overeen. De vergelijking van haar verhaal en de opnamen laten toe nauwkeurig haar BDE te situeren.

Dr. Sabom zegt hierover: "De opnamen tonen aan dat op dat ogenblik het lichaam en het brein zonder bloed waren. Wij beschikken over de medische opnamen van het verloop van de BDE. Wij kunnen de EEG-activiteit bestuderen. Wij zijn ertoe in staat al wat voorviel in het biologische lichaam tijdens de BDE na te gaan. Dat laat ons toe te antwoorden op vragen als: Is de BDE op gang gebracht door een crisis in de slaapkwab (de temporale kwab) of door een welbepaalde elektrische activiteit in de hersenen? Welnu, het antwoord luidt: 'nee'. Want de hersengolven waren plat en de hersenstam was tijdens de BDE niet actief. De vraag dringt zich op: Hoe kan het bewustzijn in waaktoestand zijn zonder enige hersenactiviteit?".

Tot zover het getuigenis van de hartspecialist. Ook de tv-zender National Geographic wijdt een documentaire aan dit hele voorval.

Dit leidt dan onmiddellijk tot erg indringende vragen naar de relatie tussen bewustzijn en hersenwerking. Ontstaat bewustzijn juist ten gevolge van hersenwerking zoals een aantal huidige materialistische visies dat stelt? Of is het omgekeerde het geval en was er al één of andere vorm van bewustzijn vooraleer de hersenen actief zijn? En zorgt dit bewustzijn dan voor een optimale werking van onze grijze hersencellen? Bewustzijn is dan de oorzaak, de hersenen zijn slechts het middel, de infrastructuur waarmee wij denken.

Wat meer is, herleiden tot wat minder is

Voor de religieuze mens is de werkelijkheid 'overbepaald'. Dit betekent dat als iets zich voordoet, het meer dan één reden heeft. Ontsnapt zo iemand nog net aan een ernstig ongeval, dan zegt hij dat hij door 'iets' of 'iemand' werd beschermd. Een nominalistisch mens meent dat dit gewoon een gelukkig toeval is, meer niet. Hij vindt dat men er niet meer moet achter zoeken dan nodig is. De gelovige stelt juist het omgekeerde en meent dat de ongelovige er minder in vindt dan er gegeven is. Men kan de werkelijkheid op meer dan één wijze benaderen. Het is een vorm van ABC theorie. A is het gegeven dat zich voordoet, B de vooropstellingen waarmee men de werkelijkheid benadert, nominalistisch of religieus. C is het resultaat. Hier: het was slechts een gelukkig toeval, of, nee, er is meer, 'iets' of 'iemand' heeft mij beschermd.

Een extreem nominalist benadert het bewustzijn als een materieel hersenproces. Indien de hersenen optimaal werken, dan ontstaat bewustzijn als vanzelf als een bijproduct.

Leven we ons in een extreme en enigszins karikaturale vorm van nominalisme in en 'verklaren' we bijvoorbeeld een muziekstuk op een draaiorgel. Muziek is slechts het resultaat van een metalen trommel die ronddraait. Op deze trommel zijn op willekeurige plaatsen kleine plaatjes gezet. Bij het draaien van de trommel botsen deze plaatjes op een staafje dat hierdoor even achteruit komt en nadien terug op zijn plaats valt. Maar daardoor klopt het staafje tegen een snaar die dan haar toon voortbrengt. Welnu, vele plaatjes maken dat verschillende snaren, tegelijk of achter elkaar, aangeslagen worden. En dat is muziek. Muziek heeft dus te maken met plaatjes op een trommel, snaren en een draaibeweging. Meer moet men daar niet achter zoeken. Een componist? Nooit van gehoord. Wat komt die hierbij doen? Het mag overduidelijk zijn dat zulk een minimale 'verklaring' totaal ontoereikend is.

Het is niet de piano, die uit zichzelf muziek ‘maakt’. Het muziekstuk vereist zowel een componist als een pianist. Zo ook hebben de hersenen een bewustzijn nodig om te functioneren. Zoals het bewustzijn zich verhoudt tot de hersenwerking, zo verhouden zich de componist en de pianist tot het uitgevoerde muziekstuk. De ervaring van Pam Reynolds getuigt zelfs van een vorm van bewustzijn dat kan bestaan zonder hersenactiviteit.

E. Wilson, *Het fundament*²⁵², geeft ons een extreem voorbeeld van zulk een herleiden van wat meer is, tot wat minder is. Basis van de hele werkelijkheid is voor hem de ‘harde natuurwetenschap’. Hieruit leidt hij de scheikunde af. Uit de scheikunde leidt hij de biologie af. Uit de biologie leidt hij vervolgens de mens- en geesteswetenschappen af. En hieruit volgen tenslotte de kunst en de cultuur. Vanuit de traditionele filosofie gezien is het deze extreme vorm van nominalisme veeleer de wereld op zijn kop. Het hogere is in deze reductieve visie slechts het resultaat van uitsluitend lagere en materiële processen. In die zienswijze kan men medemenselijkheid, liefde, religie... dan net zo goed ‘verklaren’ als loutere bewegingen van cellen, neuronen en atomen. Meer is er niet aan de hand. Zo nieuw is dat standpunt echter niet. Al in 1748 schreef J. De Lamettrie, *L’homme machine*, dat het menselijke denken, voelen en willen te herleiden zijn tot louter chemische reacties in onze hersenen. Zelfs in onze tijd schrijft Verhofstadt D., *Atheïsme als basis voor de moraal*²⁵³, met betrekking tot ons thema, de bijna-doodservaringen: “In feite gaat het om neveneffecten van morfineachtige pijnstillers.” Alsof iedereen die zegt een uittreding gehad te hebben, vooraf pijnstillers hoefde te nemen.

Het hele en zo omvangrijke paranormale gebeuren wordt ‘wegverklaard’ als “alleen maar” een chemische reactie. Er mag geen hogere werkelijkheid mee gemoeid zijn. Het leven mag apriori enkel een materialistische verklaring kennen. Verhofstadt zegt eigenlijk dat hij nog nooit een uittreding heeft beleefd, en dat ze daarom niet bestaan. Zoals al aangehaald (1.2.) is dat een syllogisme waarin de voorzin is verzwegen. Uitgeschreven wordt deze redenering: “Alles wat ik niet zelf ervaar, bestaat niet. Welnu, ik ervaar zelf geen uittreding, dus uittredingen bestaan niet”. Maar de stelling “alles wat ik niet ervaar, bestaat niet” is als voorzin een onbewezen veralgemening. De hele redenering is dan ook slechts een hypothese, geen sluitend bewijs.

Een ingrijpende ervaring

²⁵² Wilson E., *Het fundament*, Over de eenheid van kennis en cultuur, Amsterdam, Contact, 1998.

²⁵³ Verhofstadt D., *Atheïsme als basis voor de moraal*, Houtekiet, Antwerpen / Utrecht, 89.

Robert A. Monroe, *Uittredingen, experimenten buiten het lichaam*²⁵⁴, kent het fenomeen uittreden uit eigen ervaring. Hij vestigt de aandacht op het feit dat getuigenissen over uittredingen zich in alle tijden en op alle plaatsen hebben voorgedaan. Bij de meeste mensen is het een ervaring die slechts eenmaal in het leven voorkomt. Hij schrijft dat het beleven van een uittreding dikwijls één van de meest ingrijpende ervaringen in iemands leven is en dat ze diens visie op het leven zelf grondig kan veranderen. Men drukt dit dan bijvoorbeeld uit als: “Ik geloof nu niet meer zomaar in een onsterfelijke ziel en leven na de dood. Ik weet gewoon zeker dat ik na de dood blijf voortbestaan”.

Een anonieme getuigenis

Ik werd wakker maar had toch even tijd nodig. Ken je dat gevoel? Een beetje afscheid nemen van de wereld van je droom en je geleidelijk terug instellen op een ontwaken in deze wereld. En je afvragen of dit het begin is van een nieuwe werkdag. Indien dat zo is, dan gaat die wekker dadelijk vervelend doen. In het andere geval kun je nog rustig even blijven liggen. Maar dat was nu het probleem, ik had niet de indruk dat ik lag. Neen, het leek me dat ik zachtjes omhoog zweefde. Dan maar de ogen openen, dan heb je een oriëntatiepunt en gaat dat labiele gevoel wel over, zo dacht ik. Ik deed dus de ogen open, maar ik zag slechts vezels. Overal om me heen waren vezels. Ik zat er met mijn gezicht middenin. Ja, dan ben ik toch niet in bed, zo dacht ik.

Ik trachtte het hoofd geleidelijk verder overeind te brengen. Dat lukte. Nu zag ik links en rechts naast me houten balken, met daarop een houten vloer van vezelplaten. Dan denk je toch dat je nog aan het dromen bent. Maar dat kon niet, want ik was wakker. Ik was nog steeds overeind aan het komen en verwachtte met mijn hoofd tegen het hout te stoten. Maar kijk, mijn hoofd ging er gewoon doorheen. En mijn schouders ook. Wonderlijk was dat. En net voor mij lag op de vezelplaten een stapel boeken. Ik kon zelfs op de rugzijde de titels lezen. Gek, ik had al die boeken ook. Maar de mijne lagen op een stapeltje op zolder. En die bevond zich net boven de slaapkamer. En plots realiseerde ik het me. Het waren mijn boeken. En ik was op mijn zolder. Ik stak met mijn hoofd en schouders net door de zoldervloer. En de vezels die ik eerst zag, waren de isolatiematerialen die ikzelf tussen de balken van de vloer had aangebracht. Maar ik kon toch niet zweven? En als ik zomaar in de lucht hing, dan moest onder mij toch de slaapkamer zijn? En het bed? Dat wilde ik wel eens zien. En als vanzelf, zonder dat ik nog spieren moest

²⁵⁴ Monroe R., *Uittredingen, experimenten buiten het lichaam*, Deventer, Ankh-Hermes, 1980, 10.

bewegen, draaide mijn hele lichaam zich om. Ik zakte een beetje doorheen de zoldervloer, door de balken, de isolatie en de gipsplaten van de zoldering van de slaapkamer. En daar, twee meter onder mij stond het bed. Ik zag mijn vrouw liggen, en naast haar ... lag ik. Ik zag de dunne draad waarmee mijn biologisch lichaam was verbonden met mijn uitgetreden lichaam. Ik zag de wekker op het nachtkastje. Het was drie minuten na drie. Ik wist helemaal niet wat er gebeurde, wilde uit die situatie weg en geraakte in paniek. Toen voelde ik een intense valbeweging en verloor het bewustzijn.

Ik werd wakker. Ik wist dat ik iets ongewoons had meegemaakt. Toch leek het mij even werkelijk als de werkelijkheid van elke dag. Dit was niet 'zomaar' een droom. Ik deed de ogen open. Ik lag in bed, naast mijn vrouw die rustig verder sliep. De wekker stond op drie uur en vijf minuten. Twee minuten later dus. Mij moet je niet vertellen dat uittredingen niet bestaan. Ik heb me nadien hierover uitvoerig geïnformeerd.

De Dalai Lama

H. Harrer, *Zeven jaar in Tibet*²⁵⁵, vertelt: "De Dalai Lama zei mij dat hij boeken bestudeerde waarin de eeuwenoude methoden beschreven waren over de scheiding van lichaam en geest. De geschiedenis van Tibet verhaalt namelijk over veel heiligen die in staat waren hun geest op een afstand van honderden mijlen te laten functioneren, terwijl hun lichaam in meditatie was verzonken. De jonge Dalai Lama was ervan overtuigd dat hij door zijn geloof en met behulp van riten met zijn geest op ver verwijderde plaatsen, bijvoorbeeld in Samyé, kon zijn. Wanneer hij zover was, wilde hij mij vanuit Lhasa daarheen leiden. Ik herinner mij dat ik toen lachend antwoordde: "Nou, Kundun, als jij dat kunt, word ik ook boeddhist."

De Dalai Lama heeft het hier klaarblijkelijk over oefeningen in het fijnstoffelijk 'uittreden'. Zoals vele nominalistisch denkende Westerlingen zouden doen, nam Harrer de Dalai Lama hierbij niet ernstig. Ook de bekende verfilming van het boek verzwijgt deze gebeurtenis. Het herinnert ons een beetje aan de klacht van Poortman (4.2.2.), die schrijft dat het geloof aan een hylisch pluralisme in onze cultuur bij herhaling wordt verzwegen, terwijl er vaak redenen te over zijn om het wel te vermelden.

Zij die uit het hiernamaals zijn teruggekomen

²⁵⁵ Harrer H., *Zeven jaar in Tibet*, 1953, N.V. Uitgeversmaatschappij Pax, 1950, 307.

Alexandra David-Neel, *Magic and mystery in Tibet*²⁵⁶ (Magie en mysterie in Tibet); verhaalt. Men ontmoet in Tibet mensen die, na gedurende kortere of langere tijd in een toestand van lethargie te hebben verkeerdt, bij hun ontwaken een beschrijving geven van verschillende plaatsen die ze beweren te hebben bezocht. Sommigen van hen beperkten zich daarbij tot een bezoek aan bewoonde streken, maar anderen verhalen van zwerftochten in paradijzen, vagevuuroorden of in het Bardo, de tussensfeer waarin de geest na de dood ronddwaalt, in afwachting van zijn reïncarnatie. Deze merkwaardige reizigers worden ‘delogs’ genoemd, wat wil zeggen “zij die uit het hiernamaals zijn teruggekomen”. Mogen de verhalen van deze delogs van elkaar afwijken wat de bezochte plaatsen en de gebeurtenissen betreft, toch worden ze meestal als vrij aangenaam ervaren.

Een vrouw die ik in een dorp in Tsawarong ontmoet heb en die enige jaren tevoren een hele week lang levenloos was geweest, vertelde me dat ze zich aangenaam verrast had gevoeld door de lichtheid en de vlugheid van haar nieuwe lichaam, dat zich met een buitengewone snelheid voortbewoog. Om naar een andere plaats te gaan, hoefde ze dat slechts te willen. Bovendien kon ze op het water lopen, rivieren oversteken en door muren heengaan. Eén ding was haar onmogelijk: het doorsnijden van een stoffelijk, en toch bijna niet-tastbare koord dat haar nog aan haar oude lichaam verbond en dat ze duidelijk op haar bed zag liggen. Deze koord kon zich onbeperkt verlengen, maar bij verandering van plaats hinderde het haar. “Ik raakte er in verward” zo zei ze.

Een uittredend magiër

J. Teernstra, *Schetsen en verhalen uit Afrika*²⁵⁷, vermeldt de belevenis van Pater Trilles, *Een uittredend magiër*. Trilles was missionaris in Gabon, West-Afrika. Het is diezelfde pater die ons de beschrijving van een inwijding van de ngil bezorgde (3.3.3.). Het boek van Teernstra, met heel wat verhalen over zwarte magie, heeft nog een zogeheten kerkelijk ‘Imprimatur’, een vroeger door de kerkelijke overheid gegeven toelating om het te drukken en uit te geven. Het betekende dat het boek inhoudelijk niets bevatte dat in tegenspraak was met de kerkelijke leer. Het feit dat het boek zijn imprimatur kreeg, getuigt van een grote openheid, van een ruime axiomatic (4.1.1.), van de toenmalige kerk voor de wereld van het paranormale en magie. Wij geven het verhaal van Trilles verkort weer.

²⁵⁶ David - Neel A., *Magic and mystery in Tibet*, London, Unwin paperbacks, 1939⁻¹, 1965, 36. (// *Mystiek en magie in Tibet*, Amsterdam, Gnosis, 1941).

²⁵⁷ Teernstra J., *Een uittredend magiër*, *Schetsen en verhalen uit Afrika*, Weert, Missiehuis, 1922, 72/81.

Ngema, de dorpstovenaar, siert zich bij grote vieringen met zijn blinkende helm en zijn scharlaken wapenrok die wij hem ooit ten geschenke gaven. 's Nachts echter heb ik hem kunnen zien in zijn tovenaarskledij, met een masker van dierenhuid gemaakt en met zijn, voor mij belachelijke opschik, die meestal met mensenbloed besproeid is. Sinds vele jaren is hij zowel opperhoofd als een beroemd tovenaar. Iedereen kent zijn macht. Sommige mensen komen van vijftig mijlen en meer naar hem om genezen te worden. Zo zag ik wonderlijke genezingen, die volgens mij aan hypnose konden toegeschreven worden. Voor Ngema ben ik één van zijn 'vrienden'. Hij heeft mij vaak nodig. Hij houdt ervan om in het schemerduister te komen praten. Dikwijls hadden wij het over zijn zwarte magie en het oproepen van geesten. Op een avond nodigde ik hem uit om mee met mij te gaan vissen.

- "Jammer", zei hij, "kunt ge dat niet een dagje uitstellen?"
- "Om welke reden? Gij kunt toch met ons meegaan?"
- "De meester heeft ons allen, mijn collega's en ikzelf, voor morgen samengeroepen;"
- "Wat zegt gij? Welke meester?"
- "Wel, de meester zeg ik toch, diegene die kan". Ik begreep het.
- "Goed zo, en welke collega's komen nog?"
- "Wel die in de omtrek wonen, en ook verder. Sommigen komen van dertig dagen ver".
- "En waar wordt die bijeenkomst gehouden?" Ngema aarzelt een ogenblik.

"Op het tafelland van Yemvi, bij de oude verlaten mijn, op vier dagreizen hier vandaan."

(Opm.: Ngema ziet in de katholieke missionaris een witte magiër en behandelt hem als was hij een collega die zich ook met magie bezig houdt.)

Trilles is verbaasd:

- "Hoe kun jij morgenavond nog op een plaats geraken die vier dagreizen van hier is verwijderd? Nooit geraakt gij er op tijd."

Verontwaardigd bekeek Ngema mij:

- "Blanke collega, kunnen bij u de tovenaars dan niet reizen?"
- "Jazeker, maar niet zoals gij".
- "Nee, zeker niet als ik. Weet je, je kunt morgen bij mij komen eten. 's Avonds zult gij zien hoe wij, zwarte tovenaars, reizen."

Die avond werd Ngema zeer plechtig.

- "Ik begin er mee. Zolang ik bezig ben, stoor mij dan niet, indien tenminste uw leven u dierbaar is. Zowel voor mij als voor u betekent iedere storing een zekere dood."

Bij wijze van proef vraagt Trilles hem, als hij toch naar Yemvi gaat, of hij langs zijn vriend Eseba wil gaan in Nshong, drie dagreizen van hier, maar op de weg naar Yemvi, om hem te vragen of hij dringend het doosje met kogels dat Trilles er vergeten was, wil brengen. Ngema stemt toe. 's Avonds begint Ngema met een aantal rituele voorbereidingen. Hij zet afgodsbeelden klaar en houdt een vuur brandend, met hierin geurige planten en scherp welriekend hout. Dan begint hij een eentonige melodie te neuriën. Dat is zijn smeekgebed ter ere van de geesten die hem moeten helpen. Ook wrijft hij zijn hele lichaam in met een rode vloeistof. Vervolgens begint hij een langzame dans rondom het vuur, waarbij hij ook om zijn eigen as draait, steeds sneller en sneller. Urenlang. Dan staat hij stil. Vanop de zoldering van de hut klinkt een scherp gesis. Trilles kijkt omhoog. Een grote slang kronkelt naar beneden, blijft Trilles aankijken en beweegt haar giftige tong heen en weer. Trilles begrijpt dat de slang zijn 'elangela' of 'nahual' is (opm.: waarover verder in 10.2.). Zij wikkelt zich rond Ngema's hals en wiegt met de kop op de maat van zijn toverlied heen en weer. Nadien brengt hij zich in een diepe slaap. Ook de slang gaat rusten. De hele nacht blijft Trilles bij Ngema, wiens lichaam de hele nacht wel schijndood lijkt. Hij is totaal ongevoelig. Trilles trekt één van Ngema's oogleden open. Het oog is wit en glazig. Trilles tilt een arm van Ngema op, nadien een been. Ze vallen zonder enig teken van leven terug neer. Aan zijn mondhoeken toont zich een wit schuim. Hartkloppingen zijn nauwelijks te voelen. 's Ochtends ontwaakt Ngema krampachtig. Het duurt even voor hij weer bij zijn volle bewustzijn is. Dan zegt hij: "Wij waren met velen en hebben ons goed vermaakt".

Trilles is echter sceptisch: "Neen, jij was de hele nacht hier, in een diepe slaap!". Ngema: "IK lag niet op het bed. Dat was enkel mijn lichaam. Maar wat is mijn lichaam? IK was op de hoogvlakte van Yemvi."

Drie dagen later komt Eseba op de missie aan: "Pater hier zijn de kogels die gij via Ngema hebt laten vragen." Trilles: "Wanneer is Ngema bij u geweest?" Eseba: "Drie dagen geleden, om 9 uur 's avond." Trilles is verbaasd: "Juist op het ogenblik dat Ngema ingeslapen was. Heb jij hem gezien?" Eseba: "Neen pater, je weet toch dat wij schrik hebben van geesten die 's nachts voorbijkomen. Ngema klopte aan mijn deur en zo bracht hij de boodschap over. Maar echt 'gezien' heb ik hem niet." Voor Trilles was er nauwelijks nog enige twijfel: Ngema is naar de viering geweest. Zijn 'ik' had in enkele ogenblikken een reis gemaakt die normaal gezien meerdere dagen duurt. Zijn 'ik' had er bovendien gehandeld, geluisterd en gesproken.

Hij lag over het voeteneinde van mijn bed

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*²⁵⁸, behandelt wat zij een “etherische projectie” heet. ‘Projectie’ betekent “buiten zich werpen”, “doen uittreden”. Deze vorm van projectie is te onderscheiden van “astrale projectie” die nog wel stoffelijk is maar veel fijnstoffelijker of ijler dan de dichtere etherische stof. Men heet het geprojecteerde, het uitgetreden lichaam, ook “etherisch dubbel”, ‘dubbelganger’ of ‘schim’.

De “naar buiten tredende stof” noemt men ook wel ‘ectoplasma’ van ‘ecto’, naar buiten en ‘plasma’ een vorm van fijne stof. Tussen de etherische dubbelganger en het grofstoffelijke biologische lichaam situeert een traditie een “eerste stof”. In het Grieks sprak men van “protè hulè”, in het Latijn van “materia prima” of ‘oerstof’. Verwijzen we naar het hoofdstuk over de fijne stof in de geschiedenis (4.4.2.). Het gaat om de basisstof waaruit de etherische en de astrale materies verdicht, gecondenseerd, worden. De moderne naam is ‘ectoplasma’. Het geprojecteerde lichaam kan diverse vormen aannemen. Het is, zoals de presocratici benadrukten, vervormbaar, net als water, als lucht of als vuur. Het is vatbaar voor alle mogelijke vormen.

Fortune beschrijft zo een uittredingsproces. Een gevorderd occultist legt zich neer en na enige stuiptrekkingen geraakt hij in vervoering, in ‘trance’. Hij wordt dan zo stijf als een plank. Er treedt gewichtsverlies op. Fortune schrijft: “Vele keren heb ik meegeholpen om zo iemand op te tillen als hij in die uitgetreden toestand verkeerde. Ik kon zo iemand zelfs helemaal alleen optillen want die woog dan niet meer dan een kind”. Waarheen is het uitgetreden gewicht naartoe? Schrijfster ondervond het “aan den lijve”. Een man uit haar kennissenkring was ziek geweest en had met hoge koorts geijld. Fortune had hem iedere nacht bijgestaan. Toen hij voldoende hersteld was om ‘s nachts alleen gelaten te worden, sliepen schrijfster en een huisgenote op eenzelfde kamer met open venster en bij volle maan. Fortune vervolgt: “Ik viel onmiddellijk in slaap. Ik kan echter nog niet lang geslapen hebben toen ik wakker werd met de gewaarwording dat een gewicht op mijn voeten drukte. Het was alsof een tamelijk grote hond op bed gesprongen was en op mijn voeten was gaan liggen. De maan scheen in de kamer. In dat licht zag ik de man die wij in het bed beneden hadden achtergelaten. Hij lag dwars over het voeteneinde van mijn bed, ogenschijnlijk in een diepe slaap”. Hij leek zijn kamerjas aan te hebben. Zijn gestalte en zijn gezicht waren kleurloos.

Fortune wilde hem op de schouder tikken. Ze zegt: “Ik kon hem niet alleen zien maar voelde tevens zijn gewicht op mijn voeten. Toen ik mij even bewoog,

²⁵⁸ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 67.

was hij ineens verdwenen zodat ik in opperste verbazing naar het voeteneinde bleef staren. Pas daarna gaf ik mij er rekenschap van dat zijn hele voorkomen zo kleurloos had geschenen en er eerder had uitgezien als een potloodschets dan als een menselijk wezen van vlees en bloed”. De morgen daarop herinnerde de zieke zich hier niets van. Wel had hij de hele nacht verwarde dromen gehad.

Voor Fortune was dit geen occulte aanval maar veeleer het bezoek van een vriend. In zijn verzwakte toestand had hij wellicht niet meer de normale beheersing over zijn occulte levenskrachten. Zo was hij vanzelf in vervoering en buiten zijn biologisch lichaam gekomen en had instinctief bij haar troost gezocht. Dat verklaart wellicht ook waardoor sommige mensen klagen van een ‘zwaarte’ die ze op hun lichaam ondervinden bij welbepaalde nachtmerries. Het kan gaan om het uitgetreden lichaam van iemand.

Het valt op dat Fortune niet ingaat op wat de zieke kennis nadien zelf zei, namelijk dat hij de hele nacht verwarde dromen van een zieke had doorleefd die hij niet nader kon omschrijven. Mogelijk had hij zelf iemand met een occult probleem verder geholpen, of had hij gewoon iemand ontmoet die hem grondig had uitgeput, zodat hij er zelf ziek was van geworden. Het zou de moeite lonen om te weten te komen hoe Fortune zich enkele dagen na die nacht voelde. Werd zij bijzonder moe? Was zij depressief? Ook dat kan op een tekort aan levenskracht wijzen. Werd zij op haar beurt misschien ook geplaagd door nachtmerries? In die veronderstelling is de uittreding van haar leermeester niet zo onschuldig want dan heeft hij haar opgezocht om uit haar levenskracht te putten.

Een veelduidig realiteitsbegrip

Vele mensen hebben een dergelijke ‘uittreding’ al ervaren. Allen beschrijven zij ze in verwante termen, ten minste in zoverre ze er ongestoord en zonder gevaar om belachelijk gemaakt te worden, kunnen over praten. Wat op realiteit ervan wijst, ofschoon anders dan de dagdagelijkse. Men kan over bewustzijnsverruiming blijven redetwisten, maar er moet ergens een reden of grond zijn voor al deze dingen, anders zouden zoveel mensen er zich niet mee inlaten. Degenen die zich daarmee bezighouden, beweren dat er zich ‘iets’ openbaart als werkelijk. Al is dat iets anders dan de dagdagelijkse realiteit. Zonder een veelduidig realiteits-begrip, zonder een ruime axiomatic, met enkel de axioma’s en het waarnemingsvermogen der klassieke zintuigen, kan men in deze wereld gewoon niet binnenkomen. Alle materialisme van ‘platte aard’, alle positivisme, alle nominalisme dat slechts sensualisme of ‘zintuigen-geloof’ is, sluit zich bij voorbaat hiervoor af. Dat zeggen ons

sommige kenners ervan.

Een navelstreng

Zoals al aangehaald werd: zij die een uittreding uit het biologische lichaam hebben ervaren, vertellen ons dat dit bewustzijn wordt gedragen door een ‘voertuig’, een lichaam gelijkend op het biologische, maar dat uit een veel fijnere stof bestaat en ermee verbonden is door een fijne navelstreng, net zoals een pasgeboren baby nog met een navelstreng verbonden is met de moeder. Dit fijnstoffelijk lichaam is zichtbaar voor wie voldoende helderziend is.

We schreven al dat ook de Bijbel, zulk een uittreding vermeldt en deze navelstreng de ‘zilveren koord’ noemt. In *Prediker 12,6* lezen we: “het zilveren koord knapt af, de gouden schaal breekt”. Dit afbreken maakt dat het biologische lichaam niet meer ‘bezield’ wordt, niet meer van levenskracht voorzien kan worden, wat onmiddellijk leidt tot de biologische dood. Het fijnstoffelijke lichaam kan echter wel voortbestaan zonder zijn biologische ‘partner’. Dat brengt ons naar een volgende reeks uittredingen, en wel diegene die ervaren worden naar aanleiding van een direct levensgevaar. Men spreekt van een NDE, een “near-death-experience” of zoals al vermeld, een ‘BDE’, een “bijna-doodervaring”.

6.1.2. Een bijna-dood-ervaring of BDE

Een ander bewustzijn

In kringen van paranormale wetenschappen hoort men wel eens meer praten over zulke NDE’s of BDE’s. Een autoriteit met wereldfaam op dit gebied was Elisabeth Kübler-Ross (1926/2004). In haar boek *Over de dood en het leven daarna*²⁵⁹ schrijft zij: “We hebben twintigduizend gevallen bestudeerd van mensen over de hele wereld, die klinisch al doodverklaard waren en die dan toch weer in het leven werden teruggeroepen. Sommigen werden vanzelf weer wakker en anderen pas na pogingen tot reanimatie. Tijdens een operatie treden heel veel mensen uit hun lichaam en bekijken dan het verloop van de chirurgische ingreep. Je neemt de gebeurtenissen dan niet meer met je aards bewustzijn waar, maar met een nieuw soort waarnemingsvermogen. Je registreert alles en dat terwijl je geen bloeddruk en geen polsslag meer hebt en je niet meer ademt, soms zelfs als er geen meetbare hersengolven meer zijn. Je weet precies wat iedereen zegt en denkt en hoe hij zich gedraagt”. En verder: “Meestal vinden dergelijke ervaringen juist plaats wanneer een encefalogram geen uitslag meer geeft of wanneer de

²⁵⁹ Kübler-Ross E., “Over de dood en het leven daarna”; Ambo, Amsterdam, 1985, 7-10, 47-49.

artsen geen levenstekens meer kunnen constateren. Ons tweede lichaam, waarin we ons dan tijdelijk bevinden en dat we als zodanig ervaren, is geen fysiek maar een etherisch lichaam. Gedurende bepaalde fasen in de slaap hebben we allemaal dergelijke belevenissen, maar slechts heel weinig mensen realiseren zich dat”.

Over het bestaan van fijnstoffelijkheid en fijnstoffelijke lichamen is onoverzichtelijk veel geschreven, vooral in werken met een zogenaamde occulte of magische inslag. Eveneens heel wat filosofieën brengen zulk een fijne stof ter sprake, onder meer de neo-platonische filosofie.

Ik voelde dat ik mijn lichaam verliet.

In haar boek *l'Amour foudre*²⁶⁰ (Liefde op het eerste gezicht) laat Shirley Maclaine de Britse acteur Peter Sellers (1925/ 1980) aan het woord. Hij vertrouwde haar toe een uittreding te hebben ervaren.

- “Ik ben bang van deze plaats.”
- “Waarom?” vroeg ik hem.
- “Omdat ik op deze plaats ben gestorven!”

Ik herinnerde me dat ik in de krant had gelezen hoe hij pasgeleden op het nippertje aan de dood was ontsnapt.

- “Dokter Kennamer heeft mijn leven gered”, vertelde hij “en ik heb het hem zien doen!”

- “Meen je dat?” zei ik, “hoe dan?”

- “Ik voelde dat ik mijn lichaam verliet. Ik zweefde gewoon uit mijn stoffelijk omhulsel en zag hoe mijn lichaam weggereden werd naar het ziekenhuis. Toen zag ik Dr. Kennamer komen. Hij voelde mijn pols en zag dat ik dood was. Hij deed alles om mijn hart weer aan het kloppen te krijgen. Toen keek ik om me heen en ik zag een ongelooflijk mooi, helder, lieflijk wit licht boven me. Ik zag een hand door het licht en ik wou die grijpen. Toen hoorde ik de dokter zeggen: “Het klopt weer. Hij heeft weer hartslag!” Op hetzelfde moment hoorde ik een stem zeggen: “Het is nog geen tijd. Ga terug en maak je werk af!”

Ongeveer anderhalf jaar later zat ik met een stel vrienden in mijn appartement in Malibu. Ik was op reis geweest en wist niet dat Peter weer een hartaanval had gehad. We zaten gezellig te kletsen, toen ik ineens opveerde uit m’n stoel: “Peter”, zei ik. “Er is iets gebeurd met Peter Sellers!”

²⁶⁰ Maclaine S., *l'Amour foudre*, Paris, J'ai lu, 1984, 221.

Toen ging de telefoon. Het was een verslaggever van een krant die mij wilde spreken. (Opm.: Shirley doet zich als een dienstbode voor en zegt dat mevrouw Maclaine niet te bereiken is.)

- "Ik zou graag haar reactie horen."
- "Waarop?" vroeg ik verbaasd.
- "Het spijt me als u het nog niet heeft gehoord, maar haar vriend Peter Sellers is zojuist overleden."

Ik draaide me om. Ik voelde hoe Peter naar me keek. Ik wou de man zeggen dat hij zich vergiste. Ik wou hem zeggen: "U denkt misschien dat hij dood is maar eigenlijk heeft hij enkel zijn laatste lichaam verlaten." Natuurlijk zei ik dat niet. Toch weet ik dat Peter het prachtig zou hebben gevonden als ik dat wél had geantwoord. Dus zei ik: "Shirley is er niet. Ik zal haar de boodschap doorgeven." Ik heb de hoorn zachtjes neergelegd.

- "Wat is er?" vroegen mijn vrienden. Ik zag Peter glimlachen.
- "Niets hoor," antwoordde ik, "één of andere verslaggever vertelde me net dat Peter Sellers gestorven is".

Toen ik de kleine Kate zag, 'viel' ik terug in mijn lichaam.

De Britse zangeres Kate Bush (1958/...) onder meer bekend om haar hit Wuthering Heights, schrijft in het tijdschrift *Joepie*²⁶¹: "Op een zekere dag toen ik nog een kind was, valt mijn moeder in bezwijming. Mijn vader legt ze onmiddellijk op haar bed. Hij voelt geen polsslag meer en past kunstmatige ademhaling toe. Achteraf vertelt moeder: "Ik steeg als een luchtballon omhoog tot aan de zoldering, 'keek' van daar op mijn man en riep: "Laat mij gerust! Ik stel het wel!" Daarop kwam ik de kamer binnen en huilde: "Waar is moeke?" Moeder zegt daarover: "Toen ik de kleine Kate zag, 'viel' ik terug in mijn lichaam en kwam opnieuw tot leven". Kate Bush meent dat heel wat mensen zo een ervaring meemaken.

Mevrouw Schwarz

Citeren we Elisabeth Kübler-Ross: "In mijn collegezaal was wat mevrouw Schwarz vertelde voor ons het eerste verslag van een patiënte die een buitenlichamelijke ervaring had. Wij beschikken (opm.: in 1977) al over honderden van dergelijke rapporten die in Californië, Australië of op andere plaatsen werden vastgelegd. Ze hebben zonder uitzondering één gemeenschappelijke noemer, namelijk dat de desbetreffende persoon bij volledig bewustzijn zijn aardse lichaam verliet. Die dood, waarvan de wetenschapsmensen ons willen overtuigen, bestaat in werkelijkheid niet. De dood is niets anders dan weggaan uit je aardse lichaam en wel op dezelfde

²⁶¹ Joepie 349 van 28 11 1981, 44-45.

manier als de vlinder uit zijn cocon kruipt. De dood is een overgaan in een nieuwe bewustzijnstoestand, waarin je doorgaat met voelen, zien, horen, begrijpen en lachen en waarin je in staat bent verder te groeien. En het enige dat we bij deze transformatie verliezen is precies dat wat we niet langer nodig hebben: ons fysieke lichaam. Het is als met de winterjas die we bij het aanbreken van de lente wegdoen, omdat we weten dat hij al erg versleten is en we hem toch niet meer willen dragen. En met de dood zit het precies zo.

Een groot aantal van die patiënten heeft ons ook verteld dat behalve de vrede en rust die over hen kwam plus het besef zelf te kunnen waarnemen, maar niet waargenomen worden, zij tevens het gevoel hadden weer ‘heel’ te zijn. Dat wil zeggen dat iemand die bij een auto-ongeluk een been heeft verloren en dat been op de weg ziet liggen, na het verlaten van zijn fysieke lichaam merkt dat hij toch weer allebei zijn benen heeft. Bij een ontploffing in een laboratorium verloor één van onze patiënten het licht in beide ogen. Direct daarna bevond ze zich buiten haar lichaam en kon weer zien. Ze kon waarnemen wat dit ongeluk verder nog voor gevolgen had en beschreef naderhand wat er gebeurde toen de mensen kwamen toesnellen. Nadat het de artsen gelukt was haar weer in het leven terug te roepen, was ze totaal blind. Begrijpt u nu waarom velen van hen zich verzetten tegen onze pogingen hen weer in het leven terug te halen, als ze zich immers in een heel wat begeerlijker, veel mooier en volmakter oord bevonden? .

En vaak ontmoeten we ook degenen van wie we nog niet eens wisten dat ze al “aan de overkant” waren. We kennen het geval van een twaalfjarig meisje dat haar moeder niets over haar verrukkelijke ervaring wilde vertellen, omdat geen enkele moeder graag hoort dat één van haar kinderen het ergens anders heerlijker vindt dan bij haar thuis. Dat is natuurlijk heel begrijpelijk. Maar wat dat meisje had beleefd was zo uniek, dat ze het hoe dan ook aan iemand kwijt moest. En zo vertrouwde ze haar vader toe, dat ze toen ze ‘stierf’ zoveel heerlijks had ondervonden dat ze voor niets ter wereld weer terug had willen komen. Het bijzondere was nu - afgezien van de ongelooflijke pracht en de eenvoudig fantastische overvloed aan licht en liefde die ons ook door de meeste anderen beschreven wordt - dat haar broer bij haar was en haar vol liefde en tederheid in zijn armen had gesloten. Toen ze haar vader dat allemaal had verteld, voegde ze eraan toe: “Maar het enige dat ik niet snap is dat ik helemaal geen broertje heb”. Toen schoten haar vader de tranen in de ogen en moest hij haar bekennen dat ze wel degelijk een broer had gehad, maar dat die drie maanden voor haar geboorte was gestorven. Niemand had haar daarover ooit een woord gezegd.

Tot zover E. Kübler-Ross. Verwijzen we ook naar de zogenaamde ‘fantoompijnen’: mensen beweren pijn te hebben aan een lichaamsdeel dat geamputeerd is. Een amputatie betreft enkel het biologische lichaam. Het fijnstoffelijke lichaam blijft hierbij intact.

Een nadoodse vreugde?

Karlis Osis en Erlendur Haraldson, *Op de drempel; visioenen van stervenden*²⁶², behandelen eveneens, maar zeer uitvoerig en op een wetenschappelijke basis, het fenomeen ‘uittredingen’. Karlis Osis (Riga, 1917/1997) verwierf op grond van een thesis over buitenzintuiglijke ervaring het doctoraat in filosofie aan de universiteit van München in 1950. Erlunder Haraldson (Reykjavik, 1931/...) haalde in 1972 een doctoraat in de filosofie aan de universiteit van Freiburg, eveneens op grond van een verhandeling over buitenzintuiglijke waarneming. Dit zegt heel wat over de toen al aanwezige breeddenkendheid van die universiteiten betreffende paranormaal onderzoek.

In hun boek beschrijven ze drie verschillende onderzoeken:

- 1. 1959-1960: steekproeven over de hele V.S. Een vragenlijst wordt lukraak naar 5000 artsen en 5000 verpleegsters gezonden. Hiervan kwamen 640 antwoorden terug, die 35 540 doodsnabije ervaringen betroffen, waarvan 2 202 verschijningen en gezichten. 753 van wie de dood nabij was, maakten enige tijd voor hun dood een plotse, medisch verwonderlijke omslag betreffende humeur door. 83% van de verschijningen waren familieleden, 90% waarvan de identiteit kon worden vastgesteld waren naastbestaanden: vader, moeder, partner, broer, zuster of kinderen. In de meeste gevallen kwamen deze om de bijna stervende patiënt naar de andere wereld te begeleiden. 70% van diegenen die aan de stervende verschenen, waren overledenen, 30% waren nog in leven zijnde personen

- 2. 1961/1964: onderzoek in zes staten (New York, New jersey, Connecticut, Rhode Island, Pennsylvania).

- 3. 1972/1973: onderzoek in het noorden van India.

Het feitenmateriaal: Osis en Haraldsson bestudeerden honderden gevallen van Amerikanen en Indiërs (vooral uit Noord-India), zowel christenen als Hindoes op het gebied van BDE.

²⁶² Osis K, Haraldson E., *Op de drempel; visioenen van stervenden*, Amsterdam, Meulenhof, 1979.

Hun hoofddruk: de cultuurcontext en de religieuze ervaring spelen een zeer kleine rol betreffende de BDE. De diepgang echter van het religieuze geloof oefent een grote invloed uit.

Elisabeth Kübler-Ross, ziet haar waarnemingen op dat gebied bevestigd.

Lezen we (o.c.): “Velen beweren in hun laatste levensogenblikken opgewacht te worden door bekenden. Anderen zeggen een man (Jezus, Krishna, Shiva..) te ‘zien’ in het wit gekleed en van een lichtende aura omgeven, die een medisch onverklaarbare rust en kalmte brengt. In India heet men de boodschappers van de doodsgod ‘yamdoots’. Indien de hindoe zich op het leven na de dood voorbereidde door goede daden, dan toont zich een vriendelijke yamdoot, indien de hindoe zich slecht gedroeg, dan toont zich een griezelige yamdoot”.

Uit dergelijke waarnemingen, via de getuigenissen van medisch personeel vernomen, besluiten Osis en Haraldsson dat er een andere paradijselijke wereld bestaat. Ook dat bij het sterven vaak wezens, vooral familieleden, vanuit de wereld van hen die de dood nabij zijn, hen ‘verwelkomen’ om ze naar de paradijselijke wereld te begeleiden. Dit verklaart wellicht de medisch zo plotse omslag van de gemoedsstemming. Wordt eerst de dood gevreesd, dan voelt de stervende zich niet alleen, en bovendien ‘in veilige handen’. Men gaat in zo een geval, overweldigd door licht, muziek en begeleid door overleden bekenden, blij en vol vreugde de andere wereld en zijn bewoners tegemoet. Het lijkt wel de vreugde van bij een geboorte, maar dan in de andere wereld. Talrijk zijn in dit verband verhalen van mensen die naar aanleiding van een zware ziekte of verkeersongeval, in uitgetreden toestand beweren voor een keuze te hebben gestaan: terugkeren omdat ze zagen dat hen hier nog een taak wachtte, of het licht verder tegemoet gaan en deze wereld verlaten.

Weerleggende ervaringen

Osis en Haraldsson menen in hun onderzoek ook weerleggende ervaringen aan te treffen, namelijk daar waar patiënten onsamenhangende hallucinaties weergeven. O.c. 59: “Er bestaan onsamenhangende hallucinaties (opm.: schijnwerkelijke ervaringen) waarbij patiënten in een soort waakdroom dingen prevelen die voor de arts als zinloos overkomen. Wij hebben overigens met deze gevallen geen rekening gehouden”.

Opm.: Het zeer aardse karakter van de inhouden valt in dergelijke gevallen op. De gewone dagdagelijkse zorgen bijvoorbeeld komen ter sprake. Of dat echter een reden is om er geen rekening te moeten mee houden is toch wel de vraag. Zou dat niet een bewust onderdrukte of onbewust verdrongen

vorm van confrontatie met de dood kunnen zijn? Alleen al de angst voor de dood, om te zwijgen van een praktisch ongeloof betreffende het hiernamaals kan, in de nabijheid van de dood, ertoe leiden zich “aan deze aarde” te houden, met haar dagdagelijkse zorgen. Is dat een reden om er geen belang aan te hechten en om dergelijke reacties te duiden zoals het verlichte rationalisme en de harde wetenschap dat doet: namelijk als onzin?

Zinloos prevelen, mentale aftakeling van de ziel die helemaal niet voorbereid is op de dood en wat erna komt, kan een voorschouw zijn in het terminale gedrag. Denken wij aan onsamenhangende nachtdromen. Kunnen zij niet het diepere wezen van de onsterfelijke ziel weerspiegelen? Komt een mens die sterft niet uitgerekend in die sfeer der nachtdromen, althans indien hij door een ordentelijk leven te verwaarlozen onvorbereid in het nadoodse terecht komt? Religies die naam waardig hebben er telkens weer op gewezen dat de ziel moet voorbereid worden op het hiernamaals. Wellicht niet zonder reden. Volgende tekst lijkt dat te illustreren.

Een nadoodse hel

Lezen we Phyllis Atwater, *Retour de l'après-vie*²⁶³ (Terug van het hiernamaals). Schrijfster maakte zelf driemaal een BDE mee, waarop zij 15 jaar lang dit fenomeen onderzocht. Zij had in Boise (Idaho) een Californische leren kennen die er kwam wonen. Het kwam tot een soort vriendschap. Na een telefoontje verneemt zij dat deze vrouw een hartcrisis had doorgemaakt en haar verwacht. De vrouw was lijkbalek. Wat zij tijdens haar klinische dood had doorgemaakt, kwam hierop neer. Zij treedt uit haar lichaam, zweeft erboven. Daarna dringt zij doorheen een donkere gang, een ‘tunnel’, en bereikt er het einde van. Zij ziet er verlaten heuvels vol naakte mensen die op een soort van zombies lijken.

Merken we hierbij het volgende op: Haïtianen beweren dat zombies mensen zijn die door zwart-magische riten van het grootste deel van hun fijnstoffelijke levenskracht beroofd zijn en zo tot willoze ‘automaten’ omgevormd werden. Daarop slaat ook het beeld van hun naakt zijn: ze zijn van zowat alles beroofd en bezitten nauwelijks enige levenskracht.

G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*²⁶⁴, zegt dat hij bij een bezoek in uitgetreden toestand, aan wat hij “de allerlaagste gebieden” noemt, de overleden mensen die zich daar bevinden, eveneens naakt ziet. We komen op zulke bezoeken verder in de tekst nog terug (12.1.1.).

²⁶³ Atwater Ph., *Retour de l'après-vie*, ED. Du Rocher, 1993, 33-41.

²⁶⁴ Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 208.

Luisteren we weer naar Atwater: “Zij (de ‘zombies’) hielden zich recht, schouder aan schouder en deden niets anders dan haar aankijken. Het schouwspel was zo griezelig dat zij begon te gillen. Meteen trad zij opnieuw in haar lichaam. Maar zij bleef gillen. Pas na een kalmeermiddel sliep zij ten slotte in. Haar duiding: de dood, zo hield zij staande, is een nachtmerrie. Zij vervloekte alle kerken die de mensen sinds eeuwen foefjes wijsmaken met verhalen over het paradijs. De vrouw was troosteloos. Daarop komen twee andere patiënten binnen: een bejaarde vrouw en een op stokken gesteunde vrouw. Ook zij waren, na dood te zijn verklaard, weer bijgekomen. In hoofdzaak vertelden zij dezelfde geschiedenis en waren even ontzet als de eerste”.

Atwater ontdekte slechts één gemeenschappelijk maar opvallend punt: alle drie verdrongen de misstappen die op hen wogen, alle drie hadden door de BDE een nog versterkt schuldgevoel. Zij bekenden dat zij, door “het sterven al te ervaren”, op dat gestoten waren wat zij het meest vreesden en ze waren er sindsdien meer dan ooit van overtuigd dat zij hun ‘zonden’ zouden moeten uitboeten. Deze vrouwen waren volstrekt overtuigd van het bestaan van de hel.

Het bestaan van zulke paranormale ‘hel’-ervaringen wilden we even aanstippen, want meestal heerst op dat gebied een bevreemdend stilzwijgen, met de indruk dat dergelijke negatieve ervaringen niet zouden voorkomen.

Mensen met voldoende ‘sensitiviteit’ en ‘helder zicht’ kunnen deze ‘hel’-ervaringen Bijbels duiden. Zij zeggen dat deze vrouwen de ‘refaïm’ zagen, zoals *psalm 88 (89)11/13* suggereert, zielen zonder goddelijke geest of levenskracht (*Genesis 6,3*). In *psalm 88 (89)* beklaagt een wanhopige afgestorvene zich van de radeloze, eenzame en donkere situatie waarin hij is verzeild geraakt.

Het feit dat sommigen hun BDE als verheven, anderen als angstwekkend ervaren, kan, weer Bijbels geduid, op hun “oordeel van God” wijzen. We komen daar nog uitvoerig op terug in hoofdstuk 12: “over oorzaken en gevolgen”.

Merken we ten slotte nog op dat zowat alle religies spreken van een nadoods oordeel. We vinden het niet alleen terug in het christendom, maar onder meer ook in het Judaïsme, bij de moslims, in de oude Egyptische godsdienst, bij de Zoroastriërs in het oude Iran, bij de oosterse culturen:

India, China, Japan, en Tibet, maar eveneens bij de Noord-Amerikaanse indianen, en bij de Midden-Amerikaanse religies, zoals bij de Inca's en de Azteken.

M. Richard, *Voyage aux limites de la mort*²⁶⁵, (Reis naar de grenzen van de dood) omschrijft het hele fenomeen DNE of BDE als volgt:

1. De subjectieve indruk te sterven.
2. De intrede in een duistere gang of tunnel (vgl. de Bijbel; het boek *Job*)
3. Ontmoeting met wezens (onder meer overledenen)
4. Innerlijke vrede en gevoel van welbehagen.
5. De indruk zich buiten het eigen lichaam te bevinden ('uittreding').
6. Toegang tot een onvermoede levensruimte en tot een liefde uitstralend licht.
7. Het terug bijkomen,
8. De afwezigheid van enige vrees voor het sterven.

Opm. Wij nemen dit voor een gedeeltelijke definitie van doodsnabije ervaringen want zoals al aangetoond zijn er ook zeer griezelige doodsnabije ervaringen. Deze lijken, althans door sommigen naar de achtergrond te zijn verschoven. Wellicht om geen schrik in te boezemen bij degenen die de verslagen lezen, of bij gebrek aan volledigheid ter zake. Ook wordt hier verzwegen dat heel wat mensen bij een plotse doodstrijd naar aanleiding van bijvoorbeeld een verkeersongeval, zeggen dat ze hun hele leven als een panoramisch beeld aan zich zien voorbijtrekken en dit tot in de kleinste details.

Tot zover deze getuigenissen met betrekking tot het uittreden. Duidelijk is dat het fenomeen niet zo zeldzaam is en dat het niet gebonden is aan één of andere religie, tijd of plaats. Het fenomeen stelt op een acute wijze de vraag naar de oorsprong van het bewustzijn. Volgens de nominalistische visie is het een bijproduct van een optimale hersenwerking. De eeuwenlange traditie ziet dit anders: het zijn niet onze hersenen die denken, maar wij, waarbij we gebruik maken van onze hersenen. De traditie ziet ook het stoffelijk lichaam als één soort van lichaam, terwijl een mens nog andere, ijlere voertuigen of lichamen bezit

6.2. Het sterven

6.2.1. Net voor het sterven

Een voorschouw of precognitie

²⁶⁵ Richard M., *Voyage aux limites de la mort*, in *Le Point* 27.04.1996, 89/92.

J. Bois, *La télépathie*²⁶⁶, in: *Les Etrennes merveilleuses*, (De geweldige fooien), haalt Plutarchus van Chaeronea (+/- -45/+125) aan waar deze vertelt hoe Calpurnia, de vrouw van Julius Caesar (-101/-44), haar man te vergeefs trachtte te overtuigen niet naar de senaat te gaan waar hij zou vermoord worden.

Lezen we: Belline, *La troisième oreille*²⁶⁷ (Het derde oor). Michèle Morgan, een paranormaal begaafde artieste, vertelt: “Enkele dagen voor de dood van een geliefd iemand, kwam mij de nauwkeurige voorschouw voor van wat zich ging afspelen. Dat gebeurde op het ogenblik van het ontwaken; terwijl ik de ogen opnieuw sloot, heb ik mijn twee intieme vrienden aan mijn zijde gezien. Het gezicht van de ene was vol tranen, dat van de andere vertrok van de pijn. In een dreef gingen wij in een lijstoet. Het tafereel deed zich een tiental dagen later effectief en tot in de kleinste details voor”.

M. Van Gestel, *Mijn kind ziet meer*²⁶⁸, *Een moeder vertelt over haar paranormaal begaafd kind*, haalt een gelijkaardige ervaring aan. “Ik moet denken aan een voorspellende droom die ik enkele jaren geleden had over de crematie van een goede vriend. Zes weken later kwam deze vriend bij een verkeersongeval om het leven. Op het moment dat ik het crematorium binnenkwam, stond de wereld even stil. Dezelfde bloemen, dezelfde kaarsen, dezelfde aula. De herkenning was er onmiddellijk. Het was alsof het beeld op mijn netvlies ingebrand werd”.

J. Grant, *Meer dan één leven*²⁶⁹, vertelt een ervaring die ze had als kind toen ze in familiekring aan tafel zat, samen met een bezoeker, een arts. “Toen ik plotseling besepte dat de man die tegenover me aan de lunch zat, die nacht zou gaan sterven, leek het me vanzelfsprekend hem te feliciteren met het feit dat het morgen zijn gelukkigste geboortedag zou zijn. Hij was een dokter op wie ik dol was, dus voelde ik me wel treurig dat ik hem misschien enige tijd niet zou zien, maar ik wist dat dergelijke gevoelens uitermate zelfzuchtig waren. “Morgen is het mijn geboortedag niet”, zei hij vriendelijk. Dus haastte ik me uit te leggen dat ik dat soort geboortedag bedoelde dat viel op de dag dat je doodging. Ik werd de eetkamer uitgestuurd, om al gauw gevolgd te worden door moeder die mij een standje gaf voor het maken van zo een wrede opmerking. Ten slotte was moeder voldoende gekalmeerd om te zeggen dat ik

²⁶⁶ Bois J., *La télépathie*, in: *Les Etrennes merveilleuses*, Paris, 1914, 203.

²⁶⁷ Belline, *La troisième oreille*, Paris, Laffont, 1972, 257.

²⁶⁸ Van Gestel M, *Mijn kind ziet meer, Een moeder vertelt over haar paranormaal begaafd kind*, Ankh - Hermes, Deventer, 2000, 36.

²⁶⁹ Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-Hermes, 1973, 155. (// *Many lifetimes*, Victor Gollancz Ltd., London, 1968).

waarschijnlijk geen kwaad had gedaan, want de dokter was pas vijfenvijftig en hij wist dat hij volmaakt gezond was. Maar de volgende morgen vlamde het tumult weer op, toen het lichaam van de dokter dood in zijn bed werd gevonden.”

6.2.2. Het moment van het sterven.

Het definitieve einde?

De traditionele wetenschap heeft over de toestand van de mens na de dood niets te vertellen. Voor haar is er van enig bewustzijn na het overlijden van het lichaam uiteraard geen sprake meer. Alle leven heeft opgehouden, de vitale levensfuncties zijn stilgevallen. Dit is het definitieve einde. Het menselijke lichaam zal nu volgens biologische wetten zijn aftakeling ondergaan. Een afgestorvene kan desnoods nog wel blijven voortleven in de herinnering van diegenen die hem of haar nabij waren en ook de ideeën of de levensvisie die de overledene voorstond, kunnen eventueel nog door derden meegedragen worden, maar van een eigenlijk overleven van ‘iets’ in de afgestorvene is er in de natuurkundige visie helemaal geen plaats. De dood is een onherroepelijke heerser.

Deze mening wordt onder meer gestaafd door het niet te ontkennen feit dat er nog niemand vanuit een mogelijk hiernamaals is teruggekeerd om ons op een ondubbelzinnige en hard wetenschappelijke wijze aan te tonen dat de dood voor de mens niet het ultieme einde is. Ziedaar een nominalistische visie. Het lijkt echter zeer onwaarschijnlijk of hiermee het laatste woord over de dood is gezegd.

Een uitgetreden ziel

J. Bois, *La télépathie*²⁷⁰ (Telepathie), geeft volgend voorbeeld. Op de vooravond van een uiteenzetting over telepathie die hij zou geven in Rome aan het Collegio Romano, vertelde koningin Margarita, die de problemen van “transcendente psychologie” (aldus Bois) niet geringschatte, hem in een private audiëntie in 1904 volgend historisch feit. Maarschalk von Moltke, één der stichters van de moderne strategie, was zwaar ziek en kon zijn vorstelijke residentie onmogelijk verlaten. Op zeker ogenblik zagen de schildwachten die van niets wisten, hem staan, leunend op de brug van de stroom. Zij gingen erop af maar hij verdween. Op dat ogenblik - zo vernamen zij - had von Moltke de geest gegeven. Zij waren zo onder de indruk dat zij het feit in het wachtboek noteerden. Het zien van de soldaten is hier geen telepathisch fenomeen, maar een paranormaal, namelijk de zojuist - en definitief -

²⁷⁰ Bois J., *La télépathie*, in: *Les Etrennes merveilleuses*, Paris, 1914, 203/213.

uitgetreden ziel van de maarschalk had zich zo gematerialiseerd dat zelfs de gewone waarneming volstond om die materialisatie te zien.

Bois zelf vermeldt beide: er is de schim van levende mensen die uittreedt en er is de schim van overledenen die kan ‘verschijnen’, die zich zo materialiseert (versta: die een grofstoffelijke dichtheid aanneemt) dat het gewone zien, horen en tasten volstaat om ze, vaak als een kille nevel, waar te nemen. Dergelijke fenomenen behoren wel tot het paranormale maar zijn in zich geen telepathie. Telepathie komt verder in deze tekst nog ter sprake (7.5.1.).

Het sterven, helderziend waargenomen

Ch. Lancelin, *La vie posthume*²⁷¹ (Het nadoodse leven), beschrijft wat zich helderziend toont, op het moment van het sterven. Een zekere Dr.Jackson-Davis, helderziende én arts, schreef het neer. We geven zijn verslag dat een eeuw geleden geschreven werd en nu enigszins verouderd aandoet, verkort weer.

“Het was een dame van ongeveer zestig jaar die ik vaak medisch had bijgestaan. Ik zag dat verscheidene inwendige organen zich schenen te verzetten tegen het vertrek van de ziel. Het vatenstelsel weerde zich om het levensbeginsel te behouden; het zenuwstelsel worstelde met alle macht tegen de vernietiging van de fysische zintuigen en de hersenen zochten het intellectuele beginsel vast te houden. Het lichaam en de ziel waren gelijk twee echtgenoten, die weerstand boden tegen hun volstreckte scheiding. Kort daarop werd het hoofd omgeven door een schitterende nevel. Daarna zag ik de grote en de kleine hersenen hun inwendige delen uitdoven. De uitstraling der hersenen werd plots tienmaal groter dan normaal.

Dit verschijnsel gaat onveranderlijk aan het fysische uiteenvallen vooraf. Daarna zag ik hoe de ziel of de geest zich van het lichaam losmaakt. Het hoofd werd als verlicht en ik merkte op dat, terwijl de uiteinden der ledematen koud en duister werden, de hersenen een bijzondere schittering vertoonden. In de ijlstoffelijke nevel die het hoofd omgaf, zag ik dat er zich een ander hoofd duidelijk begon af te tekenen. Het was zo schitterend dat ik er nauwelijks kon naar kijken. Op dezelfde wijze waarop het ijlstoffelijk hoofd van de hersenen losgekomen was, zag ik één na één de nek, de schouders, de romp en uiteindelijk het geheel van het ijlstoffelijke lichaam zich vormen. De Geest (opm.: van diegene die overgaat) rees omhoog boven het hoofd van

²⁷¹ Lancelin Ch., *La vie posthume*, Paris, Durville, 1923, 79 – 82.

het stervende biologische lichaam, maar nog voor de uiteindelijke scheiding van de band die zo lang de stoffelijke en intellectuele delen had samengehouden, zag ik een stroom van levenselektriciteit tot stand komen tussen het hoofd van de stervende dame en het onderste gedeelte van het nieuwe ijlstoffelijke lichaam.

Dit bracht mij de overtuiging bij dat de dood slechts een wedergeboorte van de ziel of de geest is die zich van een lagere toestand naar een hogere verheft en dat de geboorte van een kind, in deze wereld, of van een geest, in de andere, eigenlijk analoge processen zijn. (Opm.: zoals de geboorte in deze wereld een afscheid betekent in de andere wereld, zo is het sterven in deze wereld als een geboorte in de andere wereld.) Niets ontbreekt eraan, zelfs niet de navelstreng die uitgebeeld werd door een band van een soort levenselektriciteit, het zogenaamde “zilveren koord”.

Terloops: ergens in één van haar werken verwoordt D. Fortune het als volgt: “For he who knows, the womb is a grave and the grave is a womb”, “voor hij die weet, is de moederschoot als een graf, en een graf als een moederschoot”. Versta: met de ontvangenis in de moederschoot verlaat een geest zijn ware thuis om te incarneren in een biologisch lichaam, terwijl hij hieruit terug bevrijd wordt eens dat lichaam overlijdt en de geest terug naar zijn ware thuis kan gaan.

Vervolgen we de beschrijving van Dr. Jackson. Hij zegt dat het niet voorzichtig is het lichaam te begraven voordat de biologische ontbinding begonnen is. De navelstreng is dikwijls nog niet gebroken. Dat precies is het geval als schijndoden herleven na één of twee dagen en hun bevindingen vertellen.

Hij schrijft: “Het was mij onmogelijk om erachter te komen wat zich in deze herlevende intelligentie voordeed, maar ik merkte haar kalmte op en haar verwondering over de diepe smart van degenen die weenden rond haar lichaam. Zij scheen zich rekenschap te geven van hun onwetendheid over wat zich werkelijk aan het voordoen was. De tranen en het overdreven geweeklaag van de verwanten komen voort uit de zienswijze die eigen is aan de meerderheid van de mensheid, namelijk uit het materialistische geloof dat met de dood van het fysische lichaam alles afgelopen is. Je kunt op grond van mijn verscheidene ervaringen verkondigen dat, indien men een natuurlijke dood sterft, de ziel geen enkele pijnlijke ervaring doormaakt. De periode van omvorming die ik zo even beschreef, duurt meestal twee uur. Indien gij met helderziende ogen kon zien, dan zoudt gij, in de nabijheid van

het versteven lichaam, een ijlstoffelijke gedaante opmerken met hetzelfde uitzicht van de mens die zo even stierf, maar dan een gedaante schoner en als het ware beziel met een hoger leven.” Tot zover deze tekst van dokter Jackson.

Het sterven, vanuit “de andere wereld” gezien.

Ook G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*²⁷², beschrijft op helderziende wijze de dood van een mens. In tegenstelling met het getuigenis van Dr. Jackson, die als paranormaal begaafd mens het gebeuren ‘zag’ vanuit zijn fysisch lichaam, is Van der Zeeuw zelf, in uitgetreden toestand, fijnstoffelijk dus, aanwezig gedurende het overlijden van een jonge vrouw. We hebben hiermee dus zowel een getuigenis van ‘deze’ als van ‘gene’ zijde. Het ligt in de lijn van de verwachting dat beide getuigenissen een aantal parallellen zullen vertonen. Aan het sterfbed van de vrouw zitten een paar familieleden waaronder haar man. Vermelden we eveneens dat het echtpaar ooit een dochttertje had, dat al lang overleden was. En luisteren we nu naar Van der Zeeuw.

In de kamer, zo getuigt hij, zijn eveneens drie fijnstoffelijke wezens komen opdagen, die vanuit “de andere wereld” de vrouw blijkbaar in haar sterven willen begeleiden. Het was stil. Ik hoorde zacht het denken van de aanwezigen en voelde het leed van de man. Hij wist dat hij zijn vrouw zou verliezen en had dit al aanvaard. Zijn verzet was gebroken. Ik volgde met intense belangstelling het werk van de drie wezens, één aan elke zijde van het bed, terwijl de derde, half zwevend boven het bed enige bewegingen verrichtte over de stervende. Het was alsof men de vrouw losmaakte van haar stoffelijk kleed. Plotseling kwam een groot licht uit de ruimte. Ik keek omhoog en zag ver boven mij een landschap, waarin zich een groot huis bevond. Het huis was van een doorzichtige stof en had vele kleuren. De bloemen die voor het huis stonden, waren wonderschoon. Er klonk ook muziek, zo mooi als ik nog nooit had gehoord. Het uitgestraalde licht zette de hele kamer in een warme gloed. Voor het huis stond een jong meisje, bovenaards schoon. Zij keek met blijdschap naar het tafereel beneden zich. Opeens deed de stervende vrouw de ogen open en zag wat ik zag. Zij strekte de armen uit en riep: “O, wat is dat mooi. Ina, Ina komt mij halen. Ik ga! Dag man. Ik ben zo gelukkig.”

Bij deze woorden zag ik haar lichaam, dat zich even had opgericht, op het bed terugvallen, maar zijzelf bleef zitten. Er kwam een mens uit een mens, maar wat een verschil met het stoffelijk lichaam, dat vergeleken met het

²⁷² Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 170.

geestelijk lichaam grof van bouw was. Zij werd door de drie ‘geesten’ verder geholpen om als een vlinder uit haar cocon te komen. In korte tijd was zij vrij en brak de draad (opm.: de fijnstoffelijke navelstreng) die beide lichamen verbond. Ik zag tot mijn verbazing, dat ook de echtgenoot als met een lichamelijke pijn ineen kromp. Wat was het geval?

Ook zijn draad was met die van de jonge vrouw verbonden geweest. Ik wist dat zij elkaar veel liefde hadden gegeven en daardoor geestelijk met elkaar waren verbonden, zodat de vrouw niet alleen met haar geestelijk lichaam werd losgemaakt van haar stoffelijk lichaam, maar eveneens van het geestelijk lichaam van haar man. Het was alsof de man haar gedurende haar ziekte door deze draad van kracht had voorzien en getracht had haar zo op aarde te houden. Hij was dan ook sterk gebleven, maar toen hij aan zichzelf voelde, dat de verbinding werd verbroken, stortte hij ineen. De vrouw, geheel vrij geworden, werd na een laatste blik op haar man te hebben geworpen, met de drie geesten meegenomen. In een snelle vaart stegen zij regelrecht naar het huis waar Ina, een vroeger verloren dochtertje van het echtpaar, haar met open armen ontving.

De ‘hemel’ sloot zich, het licht in de kamer verdween geleidelijk en langzaam bekwam ik van de emotie. Ik keek nog eenmaal de kamer in en zag de man op de knieën zitten, biddend, voor het bed, waarin het lichaam lag, maar waaruit alle licht was verdwenen. Ik trachtte goede en troostende gedachten naar hem uit te zenden, maar hij was voor niets toegankelijk en ging geheel op in zijn verdriet. Ik zag dat hij zichzelf verwijten maakte, dat hij niet goed genoeg voor haar was geweest en spijt had van vele dingen, die hij anders en beter had moeten doen. Ik begreep dat alleen de tijd zijn verdriet kon helen.

Tot zover deze tekst. Men merkt inderdaad heel wat gelijkenissen met de beschrijving die Dr. Jackson gaf. Wijzen we ook nog op het volgende: “de draad van de echtgenoot was verbonden geweest met die van de jonge vrouw”. D. Fortune, *Occultisme*²⁷³, schrijft dat gehuwden die veel van elkaar houden, een ‘geestelijke’ band opbouwen, een soort van huwelijksaura, en dat die geleidelijk zeer sterk kan worden en zeer veel kan incasseren, zoals onenigheid, meningsverschillen, een oplopende ruzie, behalve... overspel. Dan, zo schrijft zij, lijdt die aura er zeer sterk onder en moet hij moeizaam opnieuw worden opgebouwd. Voor een sensitieve of sterk intuïtieve partner komt overspel of ontrouw dan ook als een verschrikking over, terwijl de

²⁷³ Fortune D., *Occultisme*, Amsterdam, Gnosis, 1939, 83.

nominalistisch ingestelde mens er nauwelijks zwaar aan tilt, ja in een aantal gevallen de hele commotie er rond niet eens begrijpt.

Wat mensen tijdens hun leven niet geleerd hebben.

Alexandra David-Neel, *Magic and mystery in Tibet*²⁷⁴ (Magie en mysterie in Tibet), schrijft: “Zoals ik al opmerkte, zijn de ingewijden in staat tijdens het uiteenvallen van hun persoonlijkheid hun geest helder te houden en in volledig bewustzijn van wat er met hen gebeurt uit deze wereld in de andere over te gaan. Ook hebben ze in hun laatste uur van niemand hulp nodig, terwijl het volbrengen van religieuze ritën na hun dood volslagen overbodig is. Dit geldt zeer zeker niet voor de gewone mens, waarbij dient opgemerkt dat we hier onder de uitdrukking “gewone mens” moeten verstaan: iedereen die geen kennis van de dood bezit, onverschillig of hij een geestelijke dan wel een leek is, met andere woorden: de grote meerderheid.

Het lamaïsme laat deze onwetenden niet aan hun lot over. Tijdens hun ‘zieltogen’ en ook nog nadat ze al de laatste adem hebben uitgeblazen, onderricht een lama hen in datgene wat ze tijdens hun leven niet geleerd hebben. Hij verklaart hun de aard van de wezens en dingen die zich aan hen voordoen, stelt hen gerust en houdt vooral niet op hen de richting te wijzen die ze nu moeten gaan.

De allereerste zorg van een lama die een stervende hulp verleent is: trachten te voorkomen dat hij inslaapt, bewusteloos raakt of in coma verzinkt. Hij maakt hem achtereenvolgens opmerkzaam op het geleidelijke verlies van het gezichtsvermogen, de reukzin, de smaak, de tastzin en het gehoor. In het nu van zijn zintuigen beroofde en gevoelloze lichaam moet het denkvermogen actief blijven en al zijn aandacht wijden aan het zich voltrekkende fenomeen. Het komt er nu maar op aan, de geest via de kruin van het hoofd uit zijn lichaam te doen treden, want als hij langs een andere weg ontvlood, zou zijn toekomstig welzijn daardoor groot gevaar lopen.” Tot zover het citaat van mevrouw David-Neel

Het *Tibetan book of the dead*, in het Tibetaans de *Bardo Thödol*, en het *Egyptische dodenboek* zijn voor die culturen, met hun specifieke goden, een soort van handleiding bij een naderende dood, op het moment van het sterven en bij de toestand net na de dood.

6.2.3. Na het sterven

²⁷⁴ David - Neel A., *Magic and mystery in Tibet*, London, Unwin paperbacks, 1939⁻¹, 1965, 34. (// Mystiek en magie in Tibet, Amsterdam, Gnosis, 1941).

Aardgebonden zielen

Heel wat culturen zijn er grondig van overtuigd dat de ‘doden’ op één of andere manier nog wel ‘ergens’ bestaan. Dat toonde ons onder meer het verhaal van de heks van Endor (*1 Samuel 28: 3/25* zie 1.4.2.), waarbij koning Saul de dodenoproepster verzocht hem in contact te brengen met de overleden profeet Samuel. Herinneren we eraan dat de profeet Samuel helemaal niet opgezet was met dit contact en wilde dat de overledenen met rust gelaten worden.

In sommige gevallen zijn de doden nog niet bereid hun weg naar de andere wereld te vervolgen, omdat zij bijvoorbeeld op aarde nog een probleem willen oplossen. Denken we aan een scenario zoals de film ‘Ghost’ te zien geeft. Deze film verhaalt over een moord, waarbij de moordenaar ongestraft blijft. De ziel van de vermoorde vindt hierdoor nog geen ‘eeuwige rust’ en dus zal zij, indien zij occult sterk genoeg is, op al wat met het aangedane onrecht verband houdt, ‘nawegen’ en trachten om dit onrecht ongedaan te maken.

J. Bois, *La telepathie*, in *Les Etrennes merveilleuses*²⁷⁵ (De geweldige fooien), knoopt aan bij Marcus Tullius Cicero (-106/-43), Romeins filosoof, die enerzijds sceptisch reageerde op waarzeggers, maar anderzijds in volle ernst en met een weelde van details het volgende vertelt. In Megara waren twee vrienden. De ene werd vermoord, waarop de andere droomt dat de gedode hem én de daders én de plek waar zijn lichaam verborgen werd, toont.

Men vindt ook heel wat verhalen over overledenen die na hun dood zeer moeilijk van de aarde kunnen scheiden. Ze zijn bijvoorbeeld te zeer gehecht aan wat ze hier achterlaten: hun materiële rijkdom, hun macht, hun werelds succes... Ze lopen het gevaar om nog, wat men ‘aardgebonden’ noemt, te blijven. Die toestand duurt dan tot ze hun werkelijke situatie inzien. Eventueel kunnen derden hen hierbij helpen, waarna ze hun weg ‘aan gene zijde’ vervolgen.

G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*²⁷⁶, schrijft: “Deze mensen zijn in een geestelijk bewusteloze toestand overgegaan. Zij zijn zich nog niet bewust van hun sterven op aarde. Ze leven dan ook als in een droom en projecteren het grootste deel van hun bewustzijn op aarde. Ze doen hun dagelijks werk, stoffen hun meubelen en gaan slapen zodra het donker wordt”.

²⁷⁵ Bois J., *La telepathie*, in: *Les Etrennes merveilleuses*, Paris, 1914, 208.

²⁷⁶ Van Der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 177.

Verwijzen we in dit verband bijvoorbeeld ook naar de oud-Egyptische ‘dodencultuur’, waar alles erop gericht werd dat de overleden farao in zijn graf het nodige meekreeg om als fijnstoffelijke schim te kunnen voortleven. D. Fortune, *Spiritisme in het licht der occulte wetenschap*²⁷⁷, schrijft: “Het is interessant te weten, juist om dit “weglekken van energie” van het etherische (opm.: fijnstoffelijke) lichaam tegen te houden en de ziel zoveel mogelijk tijd tussen incarnaties te geven, dat de Egyptenaren hun doden balsemden, terwijl de Hindoes, een ander ras met natuurlijke occulte aanleg, hun doden verbranden, juist om de ziel van het lichaam los te maken, en ook haar vertrek naar de plaats waar zij uiteindelijk behoort te zijn, te verzekeren”.

Een verblindend licht

Mevrouw David-Neel (o.c., 34), zegt verder van mensen die net gestorven zijn: Sommigen beweren dat de geest onmiddellijk na zijn ontlichaming als het ware in een weerlichtflits een innerlijke aanschouwing van de opperste werkelijkheid beleeft. Als een overledene in staat is dat licht vast te houden, is hij voorgoed bevrijd uit de kringloop van achtereenvolgende hergeboorten en stervensprocessen. Dan heeft hij de nirvana-toestand bereikt. Dat komt slechts zelden voor. Over het algemeen wordt de geest door dit plotselinge licht verblind. Hij deinst terug, wordt door zijn verkeerde voorstellingen, zijn gehechtheid aan het individuele bestaan, aan het ‘ik’ en door het verlangen naar zintuigelijk genot, achterwaarts getrokken. Ook gebeurt het dat de betekenis van dat wat zich aan hem voordoet, hem totaal ontgaat, precies zoals iemand die geheel van iets vervuld is, de hem omringende dingen vaak niet opmerkt.

De gewone overledene, die het hiernamaals in een staat van bewusteloosheid heeft betreden, geeft zich bij het herkrijgen van zijn bewustzijn niet onmiddellijk rekenschap van de nieuwe situatie. Dagenlang spreekt hij nog tegen zijn vroegere huisgenoten en verbaast zich erover dat niemand hem antwoordt en dat ze zelfs zijn aanwezigheid niet eens schijnen op te merken.

Een lama uit het klooster te Litang (Oost-Tibet) vertelde me dat sommige doden door tussenkomst van po’s (mediums) te kennen hadden gegeven dat ze pogingen hadden gedaan om zich van hun toebehorende voorwerpen te bedienen en hun ploeg ter hand wilden nemen om het veld te gaan bewerken,

²⁷⁷ Fortune D., *Spiritisme in het licht der occulte wetenschap*, Amsterdam, Gnosis, 1949, 22.

Het ontstemde hen dat ze die dagelijkse handelingen niet meer te kunnen verrichten.

In zo een geval raakt de geest van de dode in de war. Wat is er met hem gebeurd? Hij ziet een onbeweeglijk en gevoelloos lichaam neerliggen, terwijl er lama's omheen staan. Is hij misschien dood? Zij die tijdens hun leven niet geleerd hebben wat het Bardo (opm.: de tussensfeer waarin de geest na de dood ronddwaalt, in afwachting van zijn reïncarnatie) eigenlijk is en erin doordringen terwijl ze nog helemaal vervuld zijn van droefheid om het verlies van hun aardse leven, kunnen zo goed als niet van de ontvangen raadgevingen profiteren. Misschien horen ze die zelfs niet eens." Tot zover deze tekst.

Mevrouw Neel spreekt van het ervaren "in een weerlichtflits" van een "innerlijke aanschouwing van de opperste werkelijkheid" en van de poging om "dat licht vast te houden". Ook Plotinus (6.1.1.) beschreef zijn uittreding als "een schoonheid van een wonderlijke verhevenheid". Wat meer is: wie erin slaagt het licht vast te houden, is volgens de Tibetanen definitief bevrijd van verdere reïncarnaties. Zulke beelden vertonen een sterke overeenkomst met wat gezegd werd over het ervaren van de platonische ideeënwereld (5.1.2.). Wie zich ten volle in de werkelijkheid van die ideeën heeft ingeleefd, hoeft dan blijkbaar geen "aardse lessen" meer te leren. We komen op deze ideeënleer dadelijk nog terug.

Spookhuizen

Maar niet iedereen die overgaat, bevindt zich op die hoogte om iets van dat licht te ervaren. Dat toonde ons de verhalen over de nadoodse hel (6.1.2.). Zo bestaat er ook een overweldigende literatuur over zogeheten 'spookhuizen'. H. Gasse, *Erzählungen der Antike*²⁷⁸ (Verhalen uit de oudheid), verhaalt een getuigenis van Plinus de jongere (61/112) die in één van zijn boeken een spookgeschiedenis vertelt. De wijsgeer Athenodorus kon in Athene een huis kopen voor een belachelijk lage prijs, omdat men zei dat het er spookte. Een schimmige figuur zou het huis bewonen. Maar juist daarom kocht hij het huis. Tijdens de eerste nacht bleef Athenodorus wakker en wat hij verwachtte, gebeurde. Een geketend spook toonde zich en vroeg de wijsgeer hem te volgen. Toen beiden op een bepaalde plaats in de tuin waren gekomen, verdween het spook plotseling. Athenodorus liet de volgende dag op die plaats opgravingen uitvoeren. Men vond er een geraamte dat met kettingen stevig vastgeklonken was. De overblijfselen werden verzameld en

²⁷⁸ Gasse H., *Erzählungen der Antike*, Leipzig, Dieterich, 1990, 82/84.

volgens de gebruiken van de tijd begraven. Na de teraardebestelling bleef het huis vrij van geesten. Waartoe dit uittreksel? De vrees voor geesten was helemaal niet ongewoon in het oude Hellas, zoals overigens in alle archaïsche culturen, ook nu nog. Welnu, Athenodoros blijkt bekend te zijn met dergelijke, ‘spiritistische’ fenomenen. De gestorvene kende geen rechtmatige begrafenis. Deze ene gedachte beheerst hem en maakt dat hij geen rust kent, totdat de levenden daar iets aan doen.

Een gesneuveld soldaat

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*²⁷⁹, vertelt. Samengevat komt haar verhaal hierop neer: De verloofde van juffrouw E. sneuvelde tijdens de oorlog. Aanvankelijk overwon zij haar verdriet, doch een zestal maanden later kreeg zij een depressie en stortte ineen. ‘s Nachts, nooit overdag, voelt zij dat haar lichaam ieder vermogen tot eigen waarneming verliest. Zij ervaart een uittreding met een ernstig verlies van levenskracht.

D. Fortune behandelt niet juffrouw E, maar haar gestorven verloofde, die in de andere wereld zijn weg niet vindt en zich aan haar vastklampt. Zij boet daardoor aan levenskracht in, iets wat de afgestorven ziel mist en deze energie ‘steelt’. Haar overleden verloofde trachtte haar te beletten dat zij uit die zielereizen bijkwam om haar voortdurend bij zich te hebben. D. Fortune zegt dat zij hem “hemelwaarts richtte” zodat hij juffrouw E. niet meer aanklampte.

Een stoomtrein

Robert A. Monroe, *Uittredingen*²⁸⁰, vertelt. We vatten samen. Een vijfendertigjarige patiënte geloofde dat ze een stoomtrein was en maakte de hierbij passende karakteristieke geluiden, net zoals kinderen die treintje spelen dat doen. Een geraadpleegde zienster stelde vast dat de geest van een overleden machinist zich in haar aura had vastgezet. Toen de zienster hem kon contacteren vertelde hij dat hij door een ongeval onder zijn locomotief die het nummer 89 had, was verpletterd. Hij dacht nog steeds onder zijn locomotief te liggen en kon niet begrijpen dat hij dood was. Toen hij overtuigd geraakte van zijn werkelijke situatie begreep hij dat hij in de aura van de patiënte niets meer te zoeken had. Hij verliet haar en vervolgde zijn weg, waarna de patiënte herstelde.

Een getuigenis

²⁷⁹ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 91.

²⁸⁰ Monroe R., *Uittredingen*, Experimenten buiten het lichaam, Deventer, Ankh-Hermes, 1977, 115.

Een anoniem iemand vertelt. Het was negen jaar geleden dat ik E. nog had ontmoet. In de nacht van 22 op 23 juli 2003 werd ik plots gewekt door een man die naast mijn bed stond. Ik was onmiddellijk klaarwakker, maar realiseerde me even later dat ik in uitgetreden toestand was en dat mijn fysisch lichaam sliep. Dan pas drong het tot me door dat ook de man naast mijn bed er niet met zijn fysisch lichaam stond, maar met zijn fijnstoffelijk lichaam. Ik merkte nu dat het E. was. Toen hij me zag viel zijn mond letterlijk open van verbazing, bijna alsof hij zich nu pas realiseerde dat ik niet diegene was voor wie hij me altijd gehouden had. Hij wist dat ik voor religie en het paranormale een grote belangstelling had en hij keek steeds met een uitgesproken materialistische levensvisie wat meewarig op mij neer. Maar nu, in zijn uitgetreden toestand, was er van zijn superieur gevoel niets meer over, integendeel. Hij was niet alleen oneindig verrast door “de volle werkelijkheid” waar hij nu mee geconfronteerd werd en die zowat haaks stond op het beeld dat hij al die jaren van me had gehad, maar hij was eveneens in volslagen paniek.

Pas nu merkte ik een grote bloedvlek op de plaats van zijn zonnevlecht. De navelstreng was gebroken. Ik begreep onmiddellijk dat hij overleden was maar dat hij zich zijn ware toestand nog helemaal niet realiseerde. Ik trachtte hem te kalmeren en hem zijn werkelijke situatie te doen inzien. Ik herinnerde hem aan onze vroegere gesprekken, waarin ik betoogde dat er heel wat meer in de wereld was dan datgene wat enkel fysisch aantoonbaar was en dat de dood niet het laatste woord heeft. Hij stelde echter steeds dat het sterven het allerlaatste was dat een mens kon overkomen.

Ik argumenteerde nu dat hij toch inzag dat er wel leven na de dood is, want daar stond hij toch, “in levenden lijve”, maar zonder biologisch lichaam. Hij antwoordde dat hij helemaal niet dood was “want je kunt toch zien dat ik mijn lichaam heb en nog kan denken” zo betoogde hij. Ik beaamde dat hij een lichaam en bewustzijn had, maar dat het helemaal niet zijn fysisch lichaam noch zijn aardse bewustzijn was. Ik stelde hem daarom voor om zijn arm door de kleerkast te steken. Het leek hem een zodanig absurde gedachte dat hij eerst weigerde. Ik drong aan. Wat kon hij verliezen? Hij bewoog ten slotte zijn arm in de richting van de kleerkast en stelde tot zijn oneindige verbazing vast dat de hand er helemaal in verdween, doorheen de houten deur. Hij stond aan de grond genageld. Ik vervolgde met hem te zeggen dat hij wel degelijk dood was, maar nu slechts een fijnstoffelijk lichaam had en dat hij nu wel kon vaststellen dat zijn gedachten over de dood als het einde van alles, helemaal fout zijn. Geleidelijk leek hij de werkelijkheid van zijn ware situatie in te zien. Ik trachtte hem vervolgens ervan te overtuigen dat

hij nu zijn eigen weg moest gaan, weg van deze wereld. Anders zou hij een aardgebonden geest blijven, die slechts verder kon leven door de fijnstoffelijke levensenergieën van andere, nog in hun biologisch lichaam levende mensen, te stelen. Vooral dan zijn weduwe, zijn enige dochter en allen die hem in zijn leven nabij waren geweest.

Hij scheen het geleidelijk te begrijpen, bleef me nog een tijdje aarzelend aankijken en verdween even later in het niets, bijna als een nevel die zich langzaam oplost. Zelf werd ik 's ochtends wakker en noteerde deze 'droom'. Anderhalf jaar later vernam ik bij toeval de datum van het overlijden van E. Hij was gestorven op 22 juli 2003. Tot zover deze ervaring.

Dergelijke getuigenissen vindt men bij herhaling. Onder meer J. Grant, *Meer dan één leven*²⁸¹, vermeldt er een aantal uit eigen ervaring. Ook R. Montandon, *Messages de l'au de-là*²⁸², (Berichten van de andere zijde) geeft heel wat voorbeelden en besluit: "De meeste van deze overledenen weten niet dat zij gestorven zijn en willen het ook niet geloven. Zij beelden zich in dat zij hun aardse leven gewoon verderzetten en hun gedachten blijven geconcentreerd op deze materiële wereld die zij helemaal niet willen verlaten."

In één van de populaire radio-uitzendingen "te bed of niet te bed", van Brt 2 Limburg, interviewde de Vlaamse radio- en tv-presentator Jos Ghysen in de zeventigerjaren van vorige eeuw een exorcist, en dit naar aanleiding van het succes van de gelijknamige film "the exorcist". De opname had plaats in een studio waarbij heel wat publiek aanwezig was. De man beweerde dat hij regelmatig mensen moest helpen die al overgegaan waren, maar die zich dat nog helemaal niet realiseerden. Ze geraakten in paniek bij hun nieuwe en ongewone toestand, weigerden hun weg te gaan en kleefden zich in hun onwetendheid liever aan een nabestaande vast. Dit kan zich bij deze laatste uiten in verregaande vermoedens, akelige dromen m.b.t. overledenen en zelfs in spookverschijnselen. Toen het publiek dit alles hoorde vertellen, verviel het in een... onbedaarlijk, langdurig en spottend lachen.

Hiermee is het duidelijk dat mensen thuis in het paranormale, eerder geneigd zullen zijn iedere publieke belangstelling te vermijden. En zij die dat niet doen, beklagen er zich wel eens meer over dat zij, na geïnterviewd te zijn, dingen over zichzelf lezen die zij helemaal niet gezegd hebben of hun woorden verdraaid terugvinden. Soms vindt de reporter van dienst het zelfs nodig zich

²⁸¹ Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-Hermes, 1973, 182. (// Many lifetimes, Victor Gollancz Ltd., London, 1968).

²⁸² Montandon R., *Messages de l'au-delà*, Victor Attinger, Neuchâtel, 1943, 47.

smalend te uiten over de visie van de geïnterviewde om “de wetenschappelijke status van zijn tekst” en “de geloofwaardigheid bij de lezer of de luisteraar” niet te verliezen. Het is voor Jan Modaal blijkbaar niet steeds mogelijk zulke thema’s en andere visies op de werkelijkheid met een rustig gemoed te aanhoren. Ja, de meest hevigen onder hen voelen het wel eens meer als een hoge roeping en een gedreven plicht om deze in hun ogen “afgedwaalden” het leven op alle mogelijke manieren zuur te maken en hen met heel wat sensatie, vooroordelen, onzin en leugens publiek aan de schandpaal te praten. Ze veroorloven zich heel wat en de wetten die normaal voor iedereen gelden, lijken plots niet meer van tel te zijn. “Je moet hem helemaal niet ernstig nemen!”. “Hij zit in een sekte!”. “Hij is gek!”. Zo klinkt het dan wel eens meer. Zulke critici lijden zeker niet aan een overmaat van verdraagzaamheid en nederigheid. Ze eisen voor zichzelf een eigen levensvisie op maar willen niet dat hun naaste de zijne heeft. Wie weigert te denken als zij, wordt met het etiket ‘koppig’ gebrandmerkt, waarbij ze blijkbaar vergeten dat zij het zijn die hun mening voortdurend opdringen.

Men kan echter ook een heel andere houding aannemen. Men kan dit alles rustig aanhoren en iedereen zijn of haar mening gunnen, zich eventueel op een ernstige wijze informeren en vooral nagaan welke logische argumenten er voor of tegen zulke ‘alternatieve’ kijk op de werkelijkheid zijn. Zij die enigszins thuis zijn in de axiomatic van die wereld zullen bovendien zeggen dat een mens die weet heeft van nadoodse situaties, zich bij zijn of haar overgang veel gemakkelijker kan oriënteren. Zo’n mens is daar desnoods ook heel wat eenvoudiger te helpen dan een mens die er totaal onwetend over is. Men beschikt er bij wijze van spreken al over een landkaart en enige wegwijzers. Met dat doel kenden o.m. de Egyptenaren en Tibetanen juist hun dodenboek, en vindt de christen een uitstekende gids in de Bijbel.

En staan we nog even stil bij wat de anonieme getuige zegt over E.: “Hij was oneindig verrast door “de volle werkelijkheid” waar hij nu - in uitgetreden en overleden toestand - mee geconfronteerd werd”. De Duitse wijsgeer Hans Driesch (1867/1941), *Parapsychologie*²⁸³, stelt dat de mens in zijn diepste wezen helderziend is. Deze mantische gave wordt in het biologische lichaam echter ingeperkt doordat de mens anders niet zou kunnen leven wegens de al te grote overvloed van ‘gezichten’ en ‘visioenen’ uit de andere wereld. Sporadisch kan deze helderziendheid echter wel optreden, zeker in culturen en personen die zich voor de andere zijde van de werkelijkheid openstellen. In de visie van Driesch lijkt het er sterk op dat de mens, na het afleggen van

²⁸³ Driesch H., *Parapsychologie*, Die wissenschaft von den okkulten Erscheinungen: Methodik und Theorie, Zurich, 1952-2.

zijn biologisch lichaam, bevrijd is van de beperkingen van tijd en ruimte en helderziend wordt.

Wat maakt dat men de beperkingen van de materiële wereld, en de eigen vooringenomenheden – hopelijk - overstijgt en geconfronteerd wordt met “de volle werkelijkheid” zoals de anonieme getuige hierboven vermeldt. Ook onder meer de Engelse para-normoloog H. Price, de Frans- Joodse wijsgeer H. Bergson, de Amerikaanse baanbreker J.B. Rhine en M.M. Moncrieff, *The Clairvoyant Theory of Perception*²⁸⁴, (Theorie der helderziende waarneming), zijn aanhangers van deze helderziendheidstheorie. Deze visie beheerst overigens de gehele oud-Griekse filosofie, vanaf Empedokles tot de neoplatoniekers. Zij die met dit gedachtegoed vertrouwd zijn, stellen dat de huidige mens hiervan nauwelijks nog enig besef heeft en dat dit vermogen zo goed als nooit wordt beoefend.

Telkens opnieuw

Ook J. Grant bevestigt dat heel wat mensen niet of niet voldoende zijn voorbereid op hun dood. Ze schrijft: “Maar ik kreeg nu van nabij te maken met mensen die zo kortgeleden overleden waren dat ze zich nog niet gerealiseerd hadden dat ze gestorven waren”. Ze verhaalt dat ze op de vijfde verdieping van een hotelkamer in Brussel logeerde en al in bed lag, toen er plotseling een onbekende jonge man uit de badkamer kwam rennen en zich door het raam te pletter liet vallen op de binnenplaats van het hotel. Ze realiseerde zich dat ze niet droomde en zag dat dit beeld zich herhaalde. Toen begreep ze dat het om het fijnstoffelijke lichaam ging van een overleden man, die zelfmoord had gepleegd, en gevangen in zijn wanhoop, telkens opnieuw deze akelige scène herbeleefde. Grant schrijft: “Bidden had die man niet geholpen, dus de taak die van mij werd verwacht, was dat ik hem zou bevrijden van de wanhoop waarin hij gevangen zat”. Merkwaardig dat zij het bidden hier helemaal niet hoog aanslaat, wat juist het mobiliseren van fijnstoffelijke energieën en wezens inhoudt, die haar bij zo een taak kunnen bijstaan. Ook hier komen we later (7.3.3.) nog op terug.

Als men haar boek “*Gevleugelde farao*” leest, samen met wat zij hierover zegt in “*Meer dan één leven*”, mag het duidelijk zijn dat zij in haar bevrijdend werk bijgestaan wordt door Egyptische goden. Ook al vermeldt ze dit hier niet uitdrukkelijk. Ze vervolgt: “ Ik had vele pas gestorven mensen bevrijd terwijl ik in slaap was... (opm.: in uitgetreden toestand, om hierbij fijnstoffelijk de

²⁸⁴ Moncrieff, M. M., *The Clairvoyant Theory of Perception*, London, Faber & Faber, 1951.

overledenen, eveneens in hun fijnstoffelijk lichaam, trachten te overreden van hun werkelijke situatie). Ik kon dit omdat ik me niet liet beïnvloeden door hun angst.” Om de geest van de man te helpen moet zij zich inleven in zijn situatie en zijn “vooropstellingen delen” (2.3.) maar er tegelijk voor zorgen dat haar moed steeds groter blijft dan zijn angst. Dit om zelf niet meegesleept te worden en niet hetzelfde lot te ondergaan. Uiteindelijk lukte het haar na heel wat angst en “in een vloed van tranen”, het leed van de jonge man in zich te trekken, het te verwerken, en hem zo te bevrijden van de noodlottige situatie die hij telkens opnieuw doorleefde. De jonge man realiseerde zich zijn werkelijke - overleden - situatie en kon, eens bevrijd, zijn weg in de andere wereld vervolgen. De volgende morgen informeerde ze zich bij de hoteldirectie en vernam dat op haar kamer, vijf dagen eerder, een man zelfmoord gepleegd had door uit het raam te springen.

Gif tabletten

G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*²⁸⁵, verhaalt van een man die zelfmoord had gepleegd door het innemen van gif tabletten. De schrijver zegt het vermogen te bezitten om in uitgetreden toestand overleden mensen in hun nood bij te staan. Hij tracht hen uit hun onwetendheid te halen en het dwangmatig en voortdurend herhalen van hun laatste aardse daden te doorbreken. Van der Zeeuw vervolgt: De man die zelfmoord had gepleegd zat, uiteraard met zijn fijnstoffelijk lichaam, aan zijn bureau en herhaalde “eindeloos en tijdloos” wat hij het laatste op aarde had beleefd. Hij had zijn veel jongere vrouw haar al te luxueuze leven niet kunnen weigeren, maar had zich hierdoor financieel in grote moeilijkheden gebracht en zag geen andere uitweg meer. Zijn vrouw had gedurende zijn leven, achter zijn rug, een verhouding met een jongere man.

De vrouw en de jongere man werden nu echter gekweld door de dood van de wettige echtgenoot. Om de overleden man bewust te maken van zijn situatie, dat hij overleden is, moeten diegenen die hem willen helpen, zich in zijn situatie inleven om met hem in communicatie te kunnen treden. Van der Zeeuw vertelt dat hij samen met enkele geesten hulp bood en de man vertelde dat hij overleden was. Ongeloof was echter het resultaat: “U ziet toch dat ik achter mijn bureau zit en met u kan spreken”, betoogde hij. Geleidelijk geraakt hij echter overtuigd van zijn werkelijke situatie. Ook ‘zag’ hij dat zijn vrouw hem bedroog. “Haat maakte zich van hem meester en tot onze grote verbazing zagen wij vreselijke demonische figuren de kamer binnenkomen”,

²⁸⁵ Van Der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 178, 250.

zo getuigt Van der Zeeuw. De man stond voor een belangrijke keuze, maar kijk, hij bedacht zich en stamelde: “had ik het geweten, ik had jullie de vrijheid gegeven, en ik wens jullie nu het beste”. De schrijver besluit met de woorden: “was hij in zijn haat gebleven, dan zou hij niet in staat geweest zijn de demonen van zich af te schudden”.

Van dezelfde schrijver lezen we: “In ‘hogere’ sferen is een gedachte denken, ze verwerklijken. Kan in die sferen iedere gedachte zich in een vorm omzetten, op aarde is dit niet mogelijk omdat zij wordt geremd door de materie. We zagen echter dat magische experimenten (4.3.2.) wel kunnen volbracht worden als de kracht van de gedachte een welbepaalde grens overschrijdt. Dan kunnen sommige personen, die een overvloed van fijnstoffelijke energie op een geconcentreerde wijze weten te richten, wel een kikker doodkijken, een kompas laten draaien, de cursor van een computer verschuiven of nog andere dingen realiseren. Maar als ze over dergelijke krachtige energieën beschikken zijn ze ook in staat om heel wat praktischere dingen teweegbrengen: ten kwade, maar, laat ons hopen, vooral ten goede. Dit laatste brachten we ter sprake bij het hoofdstuk over paranormale genezingen (4.3.3.).

Ik kwel ze zoveel ik kan.

Raoul Montandon, *Maisons et lieux hantés*²⁸⁶ (Spookhuizen en -plaatsen), vermeldt een getuigenis van Mevrouw A. Morigret, in *Psychica* (15.03.1923).

Twaalf jaar geleden leerden wij een Duitse dame kennen, thuis aan het hof van Willem II. Zij vertrouwde ons toe dat zij een jonge vriendin had. Van zodra deze alleen was, verscheen een man, in het zwart gekleed. Hij volgde al haar bewegingen met zijn grote, verwilderde ogen. Om zich van deze kwelling te verstrooien reisde zij veel. Doch niets kon haar daarvan verlossen. Wanneer zij ‘s avonds, zo laat mogelijk, naar haar kamer terugkeerde, verscheen telkens weer de man. Hij plaatste zich aan de voet van haar bed en hield niet op met haar aan te staren. De jonge vriendin wist dat mijn dochter een goed medium is en vroeg me mijn dochter hierover te spreken. Ik raadde haar dit af. Mijn dochter kon zelf haar talrijke visioenen nauwelijks de baas. Ik verzekerde haar dat ikzelf spiritistische zittingen bijwoonde en beloofde haar dat wij dit aan onze ‘controlegeesten’ zouden voorleggen. Toen we dit deden zei de ‘geest’ dat hij hierop zou ingaan en raadde ons aan mijn dochter er niet mee te belasten.

²⁸⁶ Montandon R., *Maisons et lieux hantés*, Paris, 1953, 59 - 60 (No. 17).

Toen ik later in gesprek was met mijn dochter zie ik haar plots angstig naar een bepaalde plaats staren. Zij wijst met de vinger naar een hoek van de kamer en zegt: “Daar staart een in het zwartgeklede man met verwilderde ogen mij aan”. Zij zocht aan zijn blik te ontkomen zonder daarin echter te gelukken. Daarop stelde ik haar voor hem te vragen wie hij was en wat hij wilde. Dat deed zij. Het antwoord luidde: “Ik heb op aarde een zeer treurig leven gehad. Een arts heeft mij in een krankzinnigengesticht doen opsluiten, ofschoon ik niet gek was. Ik ben er gestorven. Sindsdien zend ik mijn haat naar alles wat op aarde met die arts te maken heeft, dus ook naar zijn kleindochter. Ik kwel ze zoveel ik kan”. Mijn dochter vertelde hem onmiddellijk dat zoiets niet alleen onverstandig was maar dat het zijn verdere geestelijke vooruitgang verhinderde. Deze boodschap scheen tot hem door te dringen. Na een korte aarzeling besloot hij zijn haat te beëindigen. Daarna verdween hij.

Voor mijn dochter was hiermee de zaak afgehandeld. Ik zei haar ook niets vooraleer zelf nieuws ontvangen te hebben van die Duitse dame. En zie, enkele dagen later stond ze daar. Ze zag er bijzonder goed uit en vertelde mij dat zij van haar jonge vriendin een brief had ontvangen waarin zij schreef dat deze van haar verschrikkelijk visioen verlost was. Pas op dat ogenblik vertelde ik van het visioen van mijn dochter en van het gesprek dat ze gehouden had met de geest. De Duitse dame bevestigde toen dat de jonge vrouw in kwestie de kleindochter was van een beroemd arts.

Mevrouw Schwarz

Elisabeth Kübler-Ross, *Over de dood en het leven daarna*²⁸⁷; verhaalt. “Mijn verhaal over mevrouw Schwarz (6.1.2.) heb ik echter nog niet ten einde verteld. Ik moet er nog aan toevoegen dat ze stierf veertien dagen nadat haar zoon de school had afgemaakt. Als één van de velen onder mijn patiënten, zou ik haar beslist weer vergeten hebben, als ze me niet weer had opgezocht”.

Mevrouw Ross vertelt dat ze op een goede dag een vrouw in de lift opmerkte die haar bekend voorkwam, maar dat ze die dame niet onmiddellijk kon thuisbrengen. “Haar gestalte was heel doorzichtig, maar toch niet zo doorzichtig dat je alles kon zien wat zich achter haar bevond” schrijft Ross. De vrouw liep echter naar haar toe en zei: “Dokter Ross, ik moest terugkomen. Vindt u het goed als we samen even naar uw kamer gaan? Ik zal u echt niet lang ophouden”.

²⁸⁷ Kübler-Ross E., “Over de dood en het leven daarna”; Ambo, Amsterdam, 1985, 30.

En Ross vervolgde voor zichzelf: “Elisabeth, je weet dat je die vrouw ziet. En toch kan het niet waar zijn. Je moet die vrouw absoluut aanraken om erachter te komen of ze er werkelijk is”. Ik pakte haar dus beet om te zien of ze weer in het niets zou oplossen. Ik voelde aan haar huid om te weten of die warm of koud was. Ik onderdrukte zelfs de gedachte dat deze verschijning werkelijk mevrouw Schwarz kon wezen, die een paar maanden geleden begraven was.

Toen we samen bij mijn deur waren aangekomen, deed zij die open alsof ik in mijn eigen kamer op bezoek ging. Ze deed dit met een onweerstaanbare hoffelijkheid, tederheid en liefde en zei: “Dokter Ross, om twee redenen moest ik terugkeren. De ene is dat ik u en dominee G. (dat was de zwarte predikant met wie ik zo uitstekend kon opschieten) wilde bedanken voor alles wat u beiden voor mij hebt gedaan. Maar de eigenlijke reden waarom ik moest terugkomen is om U te zeggen dat u uw werk over sterven en dood niet mag opgeven, ten minste nu nog niet”. Ik overhaalde de verschijning om een paar woorden op papier te zetten voor de dominee. “U begrijpt natuurlijk dat ik helemaal niet van zin was die regels aan mijn vriend te verzenden. Maar ik had een wetenschappelijk bewijsstuk nodig, want het spreekt vanzelf dat iemand die begraven is geen brieven meer kan schrijven. En die vrouw met haar zo heel menselijke, nee, niet-menselijke, met haar allerliefste glimlach kon al mijn gedachten lezen. Nooit tevoren had ik zo zeker geweten wat het lezen van gedachten was. Ze pakte het papier en schreef er enkele regels op, die wij natuurlijk achter glas hebben bewaard”.

De liftster van Alba-la-Romaine

Onze bron is D. Audinot, *Les lieux de l'au-delà*²⁸⁸ (Plaatsen in het hiernamaals), het goed gedocumenteerde werk heeft het over schimmen, zogenaamde “witte vrouwen” en “verzwindende liftsters”. Wij staan stil bij een merkwaardig geval van een verzwindende liftster. In de lente, ten tijde van de rosse maan, begin mei (opm.: de dagen van de zogenaamde ijsheiligen) kunnen automobilisten die de autoroute A6 in Montélimar verlaten om via la Nationale 102 de Ardèche te doorkruisen, soms een zeer bevreemdende ervaring doormaken. En wel de ontmoeting met een schimmige liftster die tot de meest taaie van haar soort behoort: zij verschijnt niet als “witte vrouw” maar met een lederen kostuum van een motorijdstster. De verschijning doet zich voor in de late namiddag net voor zonsondergang. Deze liftster laat zich een goede dertig kilometer vervoeren. Het fenomeen werd ettelijke tientallen malen waargenomen waarbij het verloop een uiterst streng en planmatig

²⁸⁸ Audinot D., *Les lieux de l'au-delà* (Guide des fantômes, dames blanches et auto-stoppeuses évanescences en France, Belgique et Suisse, Agnières, 1999, 59/63.

schema vertoont. Audinet geeft het verslag weer van de heer Regis F., woonachtig in Lyon, die het publiceerde in *Science et magie*. Hij beweert dat zijn verhaal kan nagegaan worden in de gendarmerie van Aubenas die, betreffende dit zich telkens weer voordoend verschijnsel, goed geïnformeerd is.

“Als wiskundeleraar aan een lyceum in Lyon ben ik nu precies niet zo bijgelovig”, zo stelt hij. Maar het volgende overkwam hem in de lente van 1996. Ieder weekeinde rijdt hij met zijn echtgenote langs de autoroute A6, vanaf Lyon tot Montélimar.

“Op een zaterdagavond verlieten wij zopas de autoroute, staken de Rhône over totdat in een bocht een liftster in lederen kostuum ons op schuchtere wijze teken gaf met de hand. Ik sta stil. Zij vraagt mij waarheen wij onderweg zijn. Ik zeg het haar. Dat lijkt haar te bevallen, waarop ik ze achteraan laat plaatsnemen. Zo te zien een zeer mooie jonge vrouw met een bleek, bijna wit gezicht. Niet zeer spraakzaam. Zo zie ik ze vluchtig in mijn achteruitkijkspiegel.” Het wordt avond. De heer Regis steekt de lichten aan en rijdt nogal snel. Op een gegeven ogenblik vraagt de passagierster: “Kunt u een beetje vertragen, mijnheer, ik voel mij niet zo goed”. Regis vertraagt, enigszins ontstemd. Het wordt vlug donker en hij rijdt niet graag ‘s nachts langs die kronkelende duistere wegen.

Tien minuten later, iets na Alba-la-Romaine, is zij daar weer met een klagende stem, bijna wit van kleur: “Mijnheer, ik smeeek u, rij minder snel!” Regis vervolgt: “Ik vertraag nog, terwijl mijn vrouw, die voelt dat ik vanbinnen kook, haar hand op mijn knie legt om mij te kalmeren. Aan dertig per uur rijden wij door Villeneuve om ietsje te versnellen bij het verlaten van het stadje. Maar - ik zweer het u - ik reed niet sneller dan vijftig of zestig per uur aangezien de weg zich niet tot de snelheidsoverschrijding leent. Na een kwartier is mijn liftster daar weer, stil klagend: “Om de liefde Gods, mijnheer, wil toch uw snelheid matigen! Ik voel mij echt onpasselijk! De liftster voegt er aan toe: “Anders ga ik ertoe verplicht zijn uit te stappen!” “Wat een zeurkous” zeg ik bij mezelf terwijl ik terugval op veertig per uur. Plots hoor ik iets dat op een zucht gelijk, ik kijk om in mijn achteruitkijkspiegel en zie de liftster niet meer. Ik sta bruusk stil op de rand van de weg en kijk om: de zetel is leeg! Ik bekijk ontzet mijn vrouw die even verrast is als ik. “Die is toch niet door de deur gesprongen? Zoiets zou men gehoord hebben!”

Verrast en een beetje angstig, keer ik terug en rij traag tot aan het begin van Villeneuve-de-Berg. Wij komen weinig wagens tegen. Ik doorzoek

aandachtig het gezicht van de mensen in de wagens maar blijkbaar is onze onbekende dame er niet bij. Ook op de rand van de weg is zij niet! Ik maak rechtsomkeer en rij met volle lichten en zonder lawaai tot Aubenas. Ik sta stil bij de gendarmerie. Twee mannen beluisteren zonder veel verwondering naar mijn vreemde, van de hak op de tak springend verhaal. Wanneer ik de beschrijving van het meisje beëindigd heb, schudden zij het hoofd, glimlachend: “Ah”, aldus één van hen in alle ernst “U bent de derde dit jaar die “la larve” te zien krijgt. Sinds haar dodelijke moto-ongeval drie jaar geleden op diezelfde weg, toont dat meisje zich iedere lente bij rosse maan”.

Toelichtingen

Dit verhaal, dat perfect lijkt op talloze andere en waarvan er vele werden opgetekend op de gendarmerie van Aubenas, laat enkele interessante vaststellingen toe.

De “schimmige liftster” verongelukte drie jaar geleden en vond op een gewelddadige wijze de dood op die weg. Ze beantwoordt volkomen aan wat men in vroeger tijden ‘spookverschijningen’ heette.

Kort geschetst: Het gaat om mensen die plots gestorven zijn en zich regelmatig tonen rond de plaats waar ze stierven, terwijl zij zich daarbij perfect materialiseren (opm. : grofstoffelijk worden) en dematerialiseren (opm.: terug fijnstoffelijk worden of zelfs helemaal verdwijnen) zodat zij er toe in staat zijn te verzwinden zonder enig spoor na te laten.

De schimmige liftster, eens gematerialiseerd, is volkomen en fysisch tastbaar en toont zich zo in vlees en been. Zij lijkt niet te beseffen dat zij dood is. Vaak, bij het naderen van de plek van haar dodelijk ongeluk - in het geval van Alba-la-Romaine is het zo - spreekt zij een onbehagen uit dat zij niet nader kan uitleggen. Zij is dus - althans tijdelijk - ‘levend’. Zij kan de deuren van wagens openen. Zij verschijnt hetzij langdurig hetzij kortstondig. Dit laatste soms gedurende enkele minuten en over enkele honderden meters. De liftster van Alba-la-Romaine was totaal gematerialiseerd tijdens de dertig kilometer lange rit, of ongeveer gedurende twintig minuten. Die duur - samen met de frequentie van haar verschijningen op dezelfde weg - is zeer zeldzaam. De schimmige liftster misleidde de leraar en zijn vrouw. Er is dus geen sprake van bijvoorbeeld een epileptisch zien, zoiets doet zich enkel voor bij één persoon. Er is dus méér dan een individuele objectieve ervaring.

In een inleidend gedeelte alsook in het hele boek met zijn paar honderd gevallen, legt Audinot zeer sterk de nadruk op het dynamistische aspect. De

ene spookverschijning geraakt niet verder dan een vluchtige schimmige verschijning terwijl de andere zich tastbaar materialiseert. Ook meent steller dat met de jaren en de eeuwen de energie die de verschijningen mogelijk maakt, afneemt. Steller is zo zeker van zijn stuk dat hij iedere lezer, die het geval van Alba-la Romaine wil toetsen, ertoe uitnodigt het wegtraject hierboven aangeduid te bezoeken “de eerste dagen van mei op een zaterdag, op de nationale weg 102 van Montélimar naar Alba tot Villeneuve-de-Berg”.

De Emmaüsgangers

Lucas, 24:31-35, vertelt het verhaal van de twee apostelen, onderweg naar Emmaüs, op paasdag. Ze spraken met elkaar over alles wat voorgevallen was; over het lijden en de dood van Jezus. Terwijl ze met elkaar in discussie waren, voegde Jezus zich bij hen en liep met hen mee. Maar de apostelen herkenden hem niet. Toen ze Hem later uitnodigden om bij hen de maaltijd te nemen, ging Jezus mee aan tafel. Nadat ze gegeten hadden nam Hij het brood, sprak de zegen uit, brak het en gaf het hen. Nu gingen hen de ogen open en ze herkenden Hem. Maar meteen was Hij uit hun gezicht verdwenen. Ze zeiden tegen elkaar: “Was het niet hartverwarmend zoals Hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons opende?”

Men ziet, naast de immens grote verschillen tussen het verhaal van de liftster en het Bijbelverhaal, ook enige gelijkenis: vanuit een fijnstoffelijk lichaam wordt het grofstoffelijke gematerialiseerd. Christus neemt bovendien nog een maaltijd. Nadien wordt het biologische lichaam terug gedematerialiseerd en lost het schijnbaar op in het niets.

Een gelijkaardig verhaal vinden we in *Johannes 20:11*. Nadat Jezus gestorven en begraven is, vindt Maria van Magdalena tot haar ontsteltenis zijn graf leeg. De evangelist vermeldt: “Maria stond buiten bij het graf te huilen. En terwijl ze zo hilde, wierp ze een blik in het graf en zag daar twee in het wit geklede engelen zitten, de een aan het hoofdeinde, de ander aan het voeteneinde van de plaats waar Jezus had gelegen. Ze spraken haar aan: “Waarom huilt u zo?” Ze antwoordde: “Ze hebben mijn Heer weggehaald en ik weet niet waar ze Hem hebben neergelegd!” Na deze klacht keerde ze zich om en zag Jezus staan, maar ze wist niet dat het Jezus was. Jezus vroeg: “Waarom huilt u zo? Zoekt u iemand?” Omdat ze dacht dat het de tuinman was zei ze: “Heer, als u het bent die Hem hebt weggenomen, zeg me dan waar u Hem hebt neergelegd, dan kan ik Hem laten halen.” Jezus zei: ‘Maria!’ Ze keerde zich nu naar Hem toe en zei: ‘Rabboeni!’ (Dat is het Hebreeuws voor: meester.)

En iets verder in *Johannes 20:19* vermeldt de evangelist eveneens een materialisatie van Jezus: “Op de avond van die eerste dag van de week waren de leerlingen bij elkaar. Hoewel de deur op slot was uit vrees voor de Joden, kwam Jezus. Ineens stond Hij in hun midden en zei: ‘Vrede!’ Na deze groet toonde Hij hun zijn handen en zijn zijde. Vreugde vervulde de leerlingen toen ze de Heer zagen.”

Tenslotte vinden we in *Johannes 21:1-16* eveneens beschreven hoe Jezus, na zijn verrijzenis, bij het meer van Tiberias kwam en er enkele apostelen die in hun boot aan het vissen waren, toeriep het net “rechts van de boot” uit te werpen. Nadat zo bijzonder veel vis gevangen werd, gingen de apostelen aan land, maakten de vis klaar op een houtskoolvuurtje en allen, ook Jezus, aten ervan. De apostelen ervoeren Jezus als verrezen, maar nog steeds actief op aarde.

Een spiritistische bezwering

Wij vonden getuigenissen van mensen die de dood vooraf zagen aankomen, getuigenissen van het moment van het sterven en we vonden voorbeelden van overledenen die zich hun dood nog niet hadden gerealiseerd. Het zogenaamde ‘spiritisme’ leert ons dat er ook een contact met de gestorvenen mogelijk is. Toch zullen heel wat mantisch begaafden dit met klem afkeuren. Vele culturen waarschuwen ons dat het oproepen van doden zeer gevaarlijk kan zijn. Men roept wezens op die men niet steeds kan beheersen en die heel wat onheil kunnen brengen. Hetzelfde geldt b.v. ook voor weduwen of weduwnaars die hun overleden partner niet kunnen ‘lossen’, hem of haar terug naar de aarde willen trekken en b.v. een huisaltaar met allerlei versieringen en bloemen oprichten om zo hun geliefde als een godheid te kunnen vereren. Wij halen nu voorbeelden aan die exorcistische draagwijdte hebben. Dr. Carl Wickland, *Thirty years among the dead*²⁸⁹ (Dertig jaar bij de doden), vertelt het volgende verhaal dat typisch spiritistisch is en een voorbeeld van bevrijding geeft volgens de spiritistische methode.

Juffrouw L. was de jonge verloofde van een weduwnaar die indertijd samen met zijn echtgenote een verdieping had bewoond in hetzelfde gebouw waarin de jonge verloofde leefde. De twee vrouwen waren intieme vriendinnen geweest. De echtgenote stierf zeer plotseling en enige tijd na haar dood geraakte de man verloofd met de jonge vrouw. Kort daarop begon deze laatste geestelijke afwijkingen te vertonen die steeds maar erger werden. In haar

²⁸⁹ Wickland C., *Thirty years among the dead*, London, Spiritualist Press, 1924, 1, ed. 1971, 113 - 114.

normale toestand schatte zij de man hoog, maar toen zij naar dokter Carl Wickland kwam, had zij een hevige afkeer van hem en hield staande dat zij liever stierf of naar een krankzinnigengesticht ging dan met hem te huwen. Zij had verscheidene malen getracht zich van het leven te beroven, maar was schijnbaar iedere keer op het laatste moment tot zichzelf gekomen en had om hulp geroepen.

Op het ogenblik dat de patiënte het instituut (opm.: dat haar trachtte te begeleiden) binnenkwam, zag de vrouw van Carl Wickland, helderziend, dat de overleden vrouw in het lichaam van de jonge verloofde trachtte te dringen. Eens 'bezeten' van de overleden vrouw, verklaarde de verloofde zichzelf gek. Ze verlangde te sterven, want indien zij bleef leven zou zij met 'die man' moeten trouwen.

Mevrouw Wickland bezit als helderziende het vermogen zich af te stemmen op de overleden vrouw, zich in te leven in haar axiomatic, ja zich tot op een zekere hoogte te vereenzelvigen met de gevoelens en gedachten van de overleden dame. Na een aanzienlijke inspanning kon de overleden dame overtuigd worden van haar werkelijke situatie en kon ze zelfs tot een vorm van berouw gebracht worden. Wat betekent dat ze inziet dat ze de mensen aan deze zijde best het leven gunt en haar tocht aan de andere zijde voortzet. Deze aanvaarding houdt in dat zij op een manier van 'instelling', van axiomatic, verandert, dat ze zich 'bekeert' en haar greep op "haar rivaal", op de jonge verloofde, lost. Als gevolg hiervan herstelde de verloofde zeer snel. Zij was er weldra toe in staat het instituut te verlaten en huwde met de weduwnaar.

Tot daar de sterk ingekorte tekst van Dr. Carl Wickland. De structuur van de spiritistische bezwering is duidelijk:

1. Men gaat ervan uit dat de ziele-, gedrags- en lichaamsstoornis van de patiënte te wijten is aan de geest van een gestorvene die men niet te ver moet zoeken, namelijk binnen de kring van die overledene, en die op één of andere wijze betrokken is bij wat de patiënte wil ondernemen of wat haar aanbelangt.

2. De vrouw van Dr. Wickland ziet de aura van juffrouw L. en merkt hierin de geest van de gestorvene op. Mevrouw Wickland wordt hierbij geleid en beschermd door een degelijke en betrouwbare beschermgeest (ook 'controlegeest' geheten). Verder leidt haar echtgenoot, die arts is, het hele spiritistische experiment op een deskundige wijze.

3. Niet een hardhandige en aanvalsgesinde bezwering (zoals het exorcisme der katholieke kerk doet bijvoorbeeld, zie 13.3.2.) maar wel

overreding vormt de kern van de neutralisering van het kwaad. Deze overreding is een verkondiging:

a. Gij zijt gestorven (meer dan één mens beseft dit niet); gij behoort tot de andere wereld;

b. Uw toestand is te wijten aan uw eigen mentaliteit die u aan het aardse leven bindt (door onverstorven begeerten en verkeerde denkbeelden vooral);

c. Bekeert u: laat dit aardse leven en uw verstrengeling erin los en keer u met uw bewuste aandacht naar hogere, hemelse gebieden en bestaanswijzen door God en de zalige geesten aan te roepen en te volgen”.

De tweede dood

Mensen laten bij hun overgang naar ‘de andere wereld’ hun stoffelijk lichaam achter terwijl hun bewustzijn zich overhevelt naar hun etherische lichaam. De steekproeven hierboven getuigden van zulk een overgang. Nu zegt onder meer Van der Zeeuw dat men ook dit etherische lichaam moet verlaten, wil men niet ‘aardgebonden’ blijven. In *Helderziendheid in ruimte en tijd*²⁹⁰, schrijft hij: “Mensen, die bij het overgaan nog volkomen aan de aardse sfeer en haar verlangens zijn gebonden, nemen het etherisch dubbel mee, zijn dan ook minder ijl en kunnen door hun zwaarte niet zo hoog stijgen. Pas als zij afstand hebben gedaan van hun aardse verlangens, zal dit dubbel van hen afvallen. Zij zullen als het ware door een tweede dood heen moeten, om het geestelijk lichaam los te maken van het grofstoffelijk etherische dubbel, om dan tot grotere hoogte te kunnen stijgen. Dit etherische dubbel blijft achter en vergaat. De hoogte van het stijgen, hangt af van het ethische niveau dat deze mens bereikt heeft. Het weerspiegelt zich in zijn geestelijke lichaam. Zodra dit de eigen ‘trilling’ of ‘soortelijk gewicht’ tegenkomt, kan het niet verder stijgen. De mens kan nooit hoger waarnemen dan hij zelf aan hoogte bezit. Lager kan echter altijd omdat hij hier in de loop van zijn evolutie doorheen is gegaan”. Tot zover dit citaat.

Verwijzen we naar de levensdroom van de jonge indiaan (3.3.4.) waar de beschermgeesten hem bevelen dat hij, in uitgetreden toestand, niet hoger mag gaan dan het niveau waarop hij zich op dat ogenblik bevindt: “Er zijn al voldoende schone en grote dingen voor jou voorzien! Kijk hier rond: hier vind je alle goede gaven van god. Gezondheid, levenskracht, lang leven en alle schepselen der natuur”, zo stelden zijn begeleidende geesten.

Verduidelijken we dit stijgen en dalen. Beginnen we bij een duikboot. Is dit soortelijk gewicht zeer groot dan zal de boot op de bodem van de oceaan

²⁹⁰ Van Der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den haag, s.d., 176.

rusten. Verliest hij geleidelijk ballast, dan zweeft hij langzaam hogerop, tot hij uiteindelijk het wateroppervlak bereikt. Hoger kan hij niet meer. Er is nu een totaal nieuw voertuig nodig om nog hoger te stijgen, bijvoorbeeld een luchtballon. Is van deze laatste het soortelijk gewicht zeer zwaar, blijft hij op het wateroppervlak drijven. Wordt zijn soortelijk gewicht geleidelijk lichter, zal hij beginnen te stijgen, desnoods tot de stratosfeer. Om ook van hieruit los te komen is er weer een ander soort voertuig vereist dat zich aan de aantrekkingskracht van de aarde kan onttrekken.

Het schouwen der ideeën

In het vorige hoofdstuk kwamen de zogenaamde platonische ideeën (5.1.2.) ter sprake. Voor Plato bestaan de ideeën van in eeuwigheid en bezitten ze een fijnstoffelijke levenskracht. Albinos situeerde ze in de hoge lichtwereld als ideeën van God. Alle ideeën, als objectieve toonbeelden van alle werkelijkheid, zijn ergens ‘goddelijk’ maar dan niet op het buitennatuurlijke, wel op het bovennatuurlijke niveau. Het is nu voor de mens erg belangrijk om die hoogte te bezitten of te bereiken, waar hij met zulke ideeën kan in contact komen, waar hij ze kan ‘schouwen’. Ze verheffen de ziel en maken dat hij vooruitgang boekt. Reïncarneert de mens nadien, dan beschikt hij, nog steeds volgens Plato, over die herinnering en kan hij er in deze wereld iets van realiseren. Beiden, herinnering en drang om ze te verwerkelijken, versterken elkaar. Die mens evolueert dan niet alleen in de juiste richting, maar versnelt bovendien zijn evolutie.

Geheel anders is het gesteld met mensen voor wie de hogere ideeën eigenlijk zo goed als niets betekenen. Zij zullen wellicht een leven leiden dat hen voldoening schenkt, maar dat wat hen omhoog kan leiden, blijft achterwege. Een volgende herbelichaming zal zo een beetje een ter plaatse trappelen blijven en het zal heel wat tijd vergen vooraleer zij een hoger ethisch, sacraal en fijnstoffelijk niveau bereiken. Van der Zeeuw, o.c., 135, schrijft: “Is men geestelijk hoog genoeg dan stijgt men regelrecht omhoog totdat men zijn eigen materie heeft gevonden. Dit zal dan die ‘sfeer’ zijn waartoe men als aards mens behoorde, of waartoe men zich heeft opgewerkt”. Het is goed te lezen dat men zich gedurende het leven kan opwerken. Daarover, over de evolutie van de mens, ging overigens het hele vorige hoofdstuk.

Talrijk zijn de mensen die zich niet verbeteren.

Van der Zeeuw, o.c., 135 zegt dat de meeste mensen zich in de lagere gebieden bevinden. Tijdens hun aards leven zijn zij daarin niet persoonlijk aanwezig, maar wel vertonen zich daar hun daden en gedachten in hun

werkelijke vorm. En verder, o.c. 169, schrijft hij dat het, gezien vanuit uitgetreden toestand, op aarde duister is, ook overdag.

M. Van Gestel, *Mijn kind ziet meer*²⁹¹, citeert haar dochter.

- “Mama, hier op aarde is zoveel verdriet, als ik het een kleur kon geven is de aarde bruinzwart. Die andere wereld is geel, witgeel. Ja, ik snap het. En nu gaat het erom wat van het geel van de andere wereld hier op aarde te brengen. Het geel door te geven aan de mensen”.

- “Raakt het dan nooit op?”

- “Neen, er is oneindig veel geel en je mag het altijd weer ontvangen”.

Aldus het zesjarige helderziende Marieke die, op haar kinderlijk niveau, iets van de door haar ervaren Platonische ideeënwereld verwoordde.

Ook elders bevestigen sommige mensen, na uitgetreden te zijn, zelfs op een zonnige dag, dat het, vanuit hun standpunt gezien, op aarde duister is.

Van der Zeeuw, o.c., 208 vult aan: “Op aarde kwam ik er velen tegen die ware demonen in mensengedaante zijn en ik weet dan wat hen te wachten staat”. En verder, o.c., 217: “Slechts weinige mensen op onze aarde zijn in staat het geestelijke lichaam waar te nemen”. Deze mening wordt door meer dan één Bijbels ziener bevestigd. We komen er nog op terug.

Vatten we samen. Heel wat kan over het sterven worden gezegd. Vele meningen, filosofieën en getuigenissen zijn het niet eens met het nominalisme dat stelt dat de dood het definitieve einde is. Zovele individuele ervaringen getuigen van een fijnstoffelijk bestaan dat na het verlaten van het lichaam bijzonder indringend en actueel wordt. Mensen leven na hun dood voort met hun bewustzijn en hun fijnstoffelijke lichamen. Ze zijn daar niet steeds op voorbereid. Een niet onbelangrijk aantal van hen raakt in de hen zo bevreemdende wereld verloren en richt zich terug naar de aarde, iets wat hun verdere evolutie aanzienlijk kan vertragen. Een aantal anderen doorleeft de “tweede dood”, waarbij ook het etherische lichaam wordt verlaten en het bewustzijn zich in een fijner en ‘astraal’ lichaam terugtrekt. Zo kan men zich op een verdere en hogere evolutie richten. Aanhangers der reïncarnatieleer zullen stellen dat het individu zich op die wijze voorbereidt op een nieuw en rijker aards leven. Tenminste zolang dat nodig is en tot de vereiste ‘aardse’ lessen ‘geleerd’ zijn en er geen verdere reïncarnatie meer nodig is.

6.3. Een nederdaling ter helle

Een fictief verhaal?

De term “nederdaling ter helle” werd al vermeld in verband met Jezus,

²⁹¹ Van Gestel M., *Mijn kind ziet meer*. Een moeder vertelt over haar paranormaal begaafd kind, Deventer, Ankh-Hermes, 2000, 60.

samen met het paranormale karakter van Zijn mirakels, Zijn verrijzenis en hemelvaart (1.4.4. en 2.6.). Volgens de enen gaat het om een werkelijke gebeurtenis, anderen betwisten de historiciteit ervan en herleiden Jezus' nederdaling tot een stichtend, doch fictief verhaal.

Vermelden we nog dat een 'hellevaart' of 'hemelvaart' in de vele niet-Bijbelse religies de buitennatuur betreft, als onderscheiden van de bovennatuur. Ook de buitennatuur is gelaagd en kent hogere en lagere gebieden. Het is duidelijk dat voorouders die vanuit de andere wereld het beste met hun nageslacht voorhebben, zich op een ander en hoger niveau van werkelijkheid bevinden, dan de boosaardige geesten of zelfs de geesten die voor hun misdaden boeten in een heel wat lagere en duistere onderwereld. Vele culturen zijn er inderdaad grondig van overtuigd dat de 'doden' op één of andere manier nog 'ergens' bestaan en hun invloed doen gelden op hun nageslacht. Dat toonde ons onder meer het verhaal van de heks van Endor (1.4.2.). Ook de werken van Van Eersel *J'ai mal à mes ancêtres* (Ik heb heimwee naar mijn voorouders) en J. Herbert, *La religion d'Okinawa*, (De religie van Okinawa) (2.5.) stellen dat kwalen van voorouders kunnen doorwerken op nakomelingen. Deze kwalen worden volgens beide auteurs dan verholpen, niet door de in leven zijnde patiënt te behandelen die actueel aan de kwaal lijdt, maar wel door diens overleden grootouder te genezen. Ze illustreren dat met een aantal voorbeelden.

Onder de begane grond

Zulk een uittreding of een 'nederdaling ter helle' legt de nadruk op het feit dat Jezus of de ziener of zienster met zijn of haar 'geest' (dit is: én de gedachte, én de verbeelding én een fijnstoffelijk zielelichaam) door middel van een minimale uittreding, letterlijk, onder de begane grond neerdaalt tot in de sfeer van de op te roepen of te contacteren geesten. In het Hebreeuws spreekt men van de 'sjeol' de onderwereld of de diepten der aarde waarin de zielen der doden neerdalen en er een schimmenbestaan leiden. Dit "letterlijk onder de begane grond neerdalen" houdt b.v. in dat een ziener inderdaad zulk een uitgetreden lichaam in de aarde ziet 'wegzinken'.

Voor een aantal onder ons klinkt de uitdrukking 'nederdaling ter helle' wellicht nog vertrouwd in de oren. In het gebed: 'de twaalf artikelen van het geloof' ook 'credo' (Lat.: "ik geloof") genoemd, komt in verband met de dood van Jezus, volgende formulering voor: "en ik geloof in Jezus Christus, Zijn enige zoon, onze Heer, die nedergedaald is ter helle en de derde dag verrezen is uit de doden".

Similia similibus

Verwijzen we ook naar de eeuwenoude Romeinse liturgie, die zegt dat Jezus de dood vernietigde door zelf te sterven, en het leven herstelde door zelf te verrijzen. Iedere magiër weet wat die formule betekent. Immers, pas door zelf een proces over te doen, kan men dat proces, magisch gesproken, beheersen. Heel wat heiligen die men bij welbepaalde ziekten aanroept, waren in hun leven juist drager of draagster van die ziekte en overwonnen ze “op de lange duur”. Die wezensgelijkheid - *similia similibus* - het gelijke dat het gelijke aantrekt, maakt juist dat zij die ziekte nu aankunnen en met hun zo verworven energieën andere mensen kunnen bijstaan. Zo wordt in Conques, Frankrijk, de heilige Foy (Sainte Foy) ingeroepen tegen allerlei krankzinnigheden. Zelf leed deze heilige dame aan een vorm van schizofrenie, iets wat haar energieën ter zake ook voortdurend mobiliseerde. Het is enigszins te vergelijken met het immuun worden tegen een bepaalde ziekte door via een inenting de nodige antistoffen te kunnen aanmaken.

Alle sjamanen bijvoorbeeld weten dat zij slechts een ziekte de baas kunnen nadat ze er zelf minstens in minimale graad hebben aan geleden. Daarvandaan ook hun zware beproevingen. We komen er verder in dit hoofdstuk (6.4.) op terug. Denken we ook aan Jezus’ verrijzenis als overwinning op de dood: het fysische model staat voor de fijnstoffelijke verlossing van de mens uit een toestand die sacraal gezien, vanuit het standpunt van hoge levenskracht of heiligheid, meer dood dan leven betekent. Onder meer volgende Bijbelse teksten getuigen daarvan: *1 Sam 2:6* (de Heer brengt dood en leven, hij brengt naar de onderwereld en haalt er weer uit), *Wijsheid 16:13* (U leidt ze naar de poorten van de onderwereld en U brengt ze weer omhoog.), *Amos 9:2* (al dringen zij het dodenrijk binnen, Mijn hand haalt ze daar weg).

Nemen we met betrekking tot de werkelijkheid van zulke hellevaarten, ook hier een steekproef.

Wachten op een droom

Sommige mensen beweren dat ze een soort van hellevaart beleven tijdens een “meer dan” gewone droom. Critici stellen uiteraard dat zulke ervaringen ‘slechts’ dromen zijn, en dus op bedrog berusten. De vraag is inderdaad of ze werkelijk zijn (hun existentie), en zo ja, hoe ze dat dan zijn (hun essentie). Zoals wellicht bekend zijn er verschillende soorten van dromen. De mantisch begaafde schrijver en psychiater Frederik van Eeden (1860/1932) onderscheidde er een twaalftal. Sommige dromen, zo stellen kenners, zijn een weergave van een contact met geesten en hun energieën, en worden

beschouwd als occulte inwijdingen. Verwijzen we naar de levensdroom van de jonge indiaan (3.3.4.), waarbij deze tijdens zijn uittreding ingewijd werd door een aantal beschermgeesten en hogere energieën meekreeg om zijn stam te leiden en te beschermen. Over dergelijke dromen gaat het hier.

Eliot Cowan, *spirituele geneeskracht van planten*²⁹², laat Dona Modesta, een kruidenvrouw uit het Amazonegebied, aan het woord. Ze heeft het over de droom die - zo zegt zij - haar naar de echte wereld brengt. “Amerikanen houden er van alles in hun eigen doosjes te stoppen. Voor de Tarahumara of Raramuri (opm.: twee indianenstammen in Zuid-Amerika) is alles met elkaar verbonden, en kun je eigenlijk niets in zijn eigen doosje stoppen. Dat zou immers betekenen dat je het doodt, dat je het afsnijdt. Wij krijgen onze basisopleiding tijdens onze jeugd. Daar komen geen boeken aan te pas. We leren hoe we bepaalde planten moeten gebruiken als geneesmiddel, als voedsel, om er drank van te maken. We leren dat door het voorbeeld dat we krijgen, na te doen. Hoe we bepaalde planten moeten verbouwen bijvoorbeeld. En als een Tarahumara dan wat meer wil leren dan de gemiddelde man of vrouw, moet hij in contact treden met de geesten en wachten op een droom. Die droom brengt hem naar de echte wereld. Dit hier is niet de echte wereld. Dit is een vlees-en-bloed wereld. De echte wereld is de wereld waarin de geest van Osha, (opm.: haar ‘helper’ in de wereld van planten-geesten) komt en tegen me praat. De echte wereld is niet in de technologie en al die boeken, maar in onze visioenen en onze dromen”. Tot zover Dona Modesta.

De Tarahumara of Raramuri noemen dat “het beleven van een droomvisioen”, maar weten heel goed dat het niet zomaar een droom is zoals de meeste westerlingen die kennen. Het is een droom die de werkelijkheid van deze wereld ver overstijgt. Haar bewering “dit hier is niet de echte wereld” doet ons aan de grotmythe en de ideeënleer van Plato (5.1.2.) denken. Ook Plato stelde dat deze wereld niet de echte is, maar slechts het schaduwbeeld van een overweldigende realiteit aan “de andere zijde”. Men vindt verder in de literatuur talrijke voorbeelden van zulke astrale reizen tijdens een droom. We verwezen onder meer naar de dalai lama en naar het verhaal van pater Trilles,; “een uittredend magiër” (6.1.1.). Vermelden we nog andere voorbeelden.

Uw voorvaderen zijn in vergadering.

<http://www.firstpeople.us> vermeldt (in 2011) het integrale boek van Black

²⁹² Cowan E., *Spirituele geneeskracht van planten*, Deventer, Ankh-Hermes, 1996, 149.

Elk (Zwarte Eland), *Black Elk speaks*. Black Elk (1863/ 1950) was een Lakota Sioux-indiaan die al op vijfjarige leeftijd paranormale stemmen kon horen en geesten kon zien. Toen hij negen jaar was, werd hij echter ernstig ziek. Zijn armen, benen en gezicht zwollen op tot het dubbele van hun normale omvang. Een innerlijke stem zei hem dat het tijd was en dat de geesten hem riepen. Daarop trad hij uit en werd hij “in de andere wereld” onderricht door de beschermgeesten van zijn stam: “Your Grandfathers are having a council.”, “Uw voorvaderen zijn in vergadering”. Het doet enigszins denken aan de Orisha’s der santeria en macumba, of aan de hofraad van Jahweh (*Job 1:6*). Black Elk werd door de beschermgeesten tijdens zijn uittreding ingewijd in de geheimen van de stam. Zij leerden hem vele dingen, voorspelden hem dat hij en zijn stam moeilijke tijden tegemoet gingen, gaven hem meer dan gewone fijnstoffelijke energieën en leerden hem hoe hiermee mensen te genezen. Black Elk bleef twaalf dagen in een uitgetreden toestand, alvorens hij terug in zijn lichaam ontwaakte. Het is veeleer regel dan uitzondering dat een inwijding gepaard gaat met een ernstige ziekte. Het biologische lichaam moet zich op zeer korte tijd aanpassen aan de inwerking van heel wat fijnstoffelijke energieën, die eigen zijn aan een dergelijke inwijding.

Eens volwassen geraakte Black Elk betrokken in een aantal veldslagen tegen de cavalerie van de VS. Onder meer in de slag bij Little Big Horn in 1876 en in de strijd bij Wounded knee in 1890, waar hij gewond werd. Hij bleef de geestelijke leider van zijn volk en verwierf heel wat aanzien, ook buiten zijn stam. Van in zijn jeugd herinnert hij zich dat de ‘bleekgezichten’ een geel metaal hadden gevonden “dat ze vereerden en dat hen gek maakte”. Om al dat goud weg te halen bouwden ze een spoorweg door de prairie. Hierbij werden talloze bizonen afgeslacht. Hij klaagde het feit aan dat de blanken zich zelden aan de gemaakte afspraken hielden.

Uiteindelijk kregen de indianen slechts “kleine eilandjes”, waarop ze zich moesten vestigen en werd hun overige land afgenomen. Hij vertelt ook hoe Creeping, een medicijnman, sneeuwblindheid kon genezen door heilige liederen te zingen die hij in dromen had doorgekregen van zijn voorvaderen, en door bij de verblinde mensen in hun nek te blazen.

Wij weten ondertussen dat in hun axiomatic “heilige liederen” en “blazen in de nek” slechts uiterlijke tekenen zijn van een ritueel dat toegenomen krachtgeladenheid (1.3.) beoogt. Wie op een nominalistische wijze, en zonder contact met de beschermgeesten, deze liederen zou zingen of iemand zo in de nek zou blazen, bereikt er uiteraard niets mee.

Grote tovenaars

De blanken waren volgens Black Elk echter grotere tovenaars, want zij hadden bijvoorbeeld geweren bedacht die vele malen achter elkaar konden schieten, en ze hadden sterke locomotieven gebouwd waarmee ze het gele metaal vervoerden. Daardoor waren ze uiteindelijk machtiger. In de opvatting der indianen, en in die van vele natuurvolkere, kent onze blanke beschaving veel machtige tovenaars, die met wat ze na veel moeite bedenken, opvallende praktische resultaten boeken. Alleen weten deze blanken niet dat ze echte magiërs zijn. Het lijkt wel een confrontatie van de sacrale cultuur der indianen, met de profane cultuur der blanken. Toch doorprijkt de indiaan dit al te profane beeld van de blanke. De indiaan doorziet, beter dan de blanke, diens onbewuste diepten. Hij brengt aan het licht ('apocalyptiek') dat sommige blanken grotere magiërs zijn dan de tovenaars der indianen.

G. Graichen, *De nieuwe heksen*²⁹³, schrijft in dit verband: We doen altijd aan magie, elke dag, iedereen. Maar het gros van de mensen is zich daar niet van bewust. Er bestaan grote magiërs in de politiek, in het economische leven, in de industrie, ook in de wetenschap, maar ze weten het niet. En als men het hun zou vertellen zouden ze dat absurd en belachelijk van de hand wijzen.

Verwijzen we andermaal naar het zogenaamde "occulte statuut", het "diepere ik" van de mens, dat we al eerder hebben vermeld. Ook Jezus verwijt de farizeeërs dat zij er in hun diepere ziel veel erger aan toe zijn dan ze zichzelf voorhouden (2.5.). En ook pater Trilles stelde dat de vorming der ngil (3.3.3.) veel grondiger was en tot diep in de onbewuste lagen van de leerling-tovenaar ging dan de al te bewuste en oppervlakkige vorming die de kinderen kregen tijdens hun godsdienstonderricht van de missionarissen. Eenzelfde verhaal vinden we in onder meer de santeria (3.3.1.) en de macumba (3.3.2.). Naar de buitenwereld toe bidt men zogezegd tot een Bijbelse figuur of heilige, maar in werkelijkheid richt men zich tot één of andere buitenbijbelse godheid. De buitenbijbelse religie is in veel gevallen in een veel diepere laag geworteld dan het eerder oppervlakkige laagje vernis van het christendom.

Een getuigenis

Een tijdgenoot die anoniem wenst te blijven, vertelt. "Ik kom tot ontwaken, tot bewustzijn, in mijn fijnstoffelijk lichaam. Ik ben uitgetreden en bevind me ergens op een vrij donkere plaats net naast een lange rij voorbijtrekkende mensen. Hun grauwe gestalten steken nauwelijks af tegen

²⁹³ Graichen G., *De nieuwe heksen*, gesprekken met heksen, Baarn, De Kern, 1987, 81.

de duistere achtergrond. Ze stappen wezenloos, ja mechanisch voorbij en het komt me voor dat ze dit voortdurend doen, dat ze in een kringloop gevangen zitten en niet uit zichzelf de kracht hebben om eruit te geraken. Allen zijn ze overleden: ze maken geen deel meer uit van de grofstoffelijke wereld en het heeft allemaal iets te maken met oorlogsgeweld. Hun gezichten zijn beangstigend grauwgrijs en afwezig en zonder uitdrukking. Het lijken wel maskers. Alleen hun ogen, die akelig van kleur zijn, ja iets fosforizerends hebben, wijzen erop dat ze geen robots zijn. Ik zie dat ze me opmerken. De pupillen van hun ogen blijven een tijd op mij gericht terwijl de mensen zelf als afwezig voorbijtrekken. Het lijkt alsof ik via hun ogen, contact maak met iets diepers in deze mensen, met hun wezen dat gevangen zit in die lichamen. Op een manier 'weet' ik dat wat ik ervaar een werkelijkheidswaarde heeft.

Ondanks hun grauwe voorkomen overwin ik een zekere afkeer voor deze figuren, ja ik word overweldigd door een hevig opkomend gevoel van medeleven en medelijden. Ze zijn als een 'ich-nog-einmal' zoals Shopenhauer het verwoordde. Ik vouw heel bewust de handen en bid een Weesgegroet, traag, met geloof en overtuiging. Elk woord spreek ik met veel nadruk uit en in gedachten vraag ik de hemel zich over deze ontzielde wezens te ontfermen. En zie... plots spatten een handvol mensen die het dichtst in mijn buurt staan uiteen, zomaar, net als zeepbellen. Er blijft niets meer van hen over. Het lijkt wel alsof ze nooit bestaan hebben.

Tegelijkertijd merk ik dat er kleine lichtende puntjes uit de hemel neerdalen. Ze doen me denken aan een zogenaamd 'feeënstokje' dat we met Kerstmis aansteken en dat dan schitterend en vele kleine vonkjes afgevend, opbrandt. Maar toch is het allemaal veel fijner, veel doordringender. Aan de helderheid van die vele kleine lichtende puntjes, die als vlokjes sneeuw in de nachtelijke hemel naar beneden vallen, realiseer ik me dat het toch nog erg donker is op de plaats waar ik me bevind. Nog steeds biddend kijk ik omhoog. Ver boven mijn hoofd gloeit een zee van licht, onbeschrijfelijk mooi... ik verlang ernaar toe te gaan. Onmiddellijk hoor ik een geruis, tintelt mijn hele lichaam (opm.: het resultaat van toevoer van een hogere energie, sensitieven beweren dat ook te voelen tijdens het bidden, vooral in hun kruin, waar de kruinchakra zich dan opent) en klinkt er een hemelse muziek. Zo een prachtige en verheven melodieën heb ik in mijn hele leven nog nooit gehoord. Ik voel mijn uitgetreden lichaam omhoogstijgen, het licht tegemoet. Tegelijk nemen de vonkjes in hevigheid en aantal toe. Het lijkt wel een openspattend vuurwerk. Het is een zo overweldigend gevoel dat ik denk: het zou jammer zijn moest ik nu ontwaken. Onmiddellijk daarna verflauwt alles en ik word echt wakker, ontgoocheld. Ik had het laatste wellicht niet mogen denken. Bij

het ontwaken voel ik me heel zachtjes en geleidelijk in mijn biologisch lichaam zinken. Ik merk hoe mijn fijnstoffelijke armen en benen stilaan meer en meer samenvallen met mijn fysische ledematen. Hierbij voel ik ze zacht tintelen. Wanneer dit ophoudt is alles voorbij. Ik word klaarwakker in mijn grofstoffelijk lichaam en kan nu ook terug armen en benen bewegen”.

Opm.: “Er klinkt een hemelse muziek”, zo ervaart de dromer. Verwijzen we in dit verband naar ‘de muziek der sferen’ een uitdrukking die we, volgens M. Wildiers in het gelijknamige boek: *De muziek der sferen*²⁹⁴, onder meer ontmoeten bij Pythagoras, Plato en Cicero en die verband houdt met een mantisch hoorbare orde, in de hemellichamen aanwezig en volgens de getuigenissen klinkt als wondermooie muziek. Tot zover deze getuigenis.

Aanvaarden, uitzuiveren, verheffen

Men merkt ook hier de kracht van de gedachte: “Ik verlang ernaar toe te gaan” wat ook gebeurt, en “het zou jammer zijn moest ik nu ontwaken”, wat ook onmiddellijk volgt. Dit denken is zoals gezegd, voldoende om het ook effectief te laten gebeuren. Indien deze getuigenis op werkelijkheid steunt, zegt ze ook iets over de kracht van het gebed. Het is niet alleen een vorm van geconcentreerde aandacht, maar ook het gevoel speelt mee: een diep medelijden maakt zich van de uitgetreden ‘dromer’ meester. Bovendien roept het gebed de hulp in van gelijkgestemde wezens: het gaat om het gelijke dat het gelijke aantrekt, net zoals een trillende stemvork alles wat dezelfde toon heeft en vrij kan bewegen, laat meetrillen.

Men kan deze ‘droom’ als een vorm van inwijding beschouwen. Iets in het onbewuste van de ‘dromer’ wordt aanvaard: de rij voorbijtrekkende mensen. Het wordt echter ook uitgezuiverd: de inlevende houding maakt een kwaad ongedaan, zodat het uiteenspat alsof het nooit heeft bestaan. Ten slotte wordt iets in de dromer op een hoger peil gebracht. De drie-ledigheid “aanvaarden, uitzuiveren en op een hoger peil verheffen” kwam al eerder ter sprake (3.2.). We zullen er verder in deze tekst ook nog op terugkomen.

Het is duidelijk dat men vanuit nominalistisch standpunt zulk een getuigenis als onwerkelijk naast zich kan zetten. Voor de ‘dromer’, die het allemaal aan den lijve ondervond, is het echter een ervaring die het hele leven bij blijft en wel als een hoogtepunt van zijn bestaan. De vraag of en in hoeverre hier werkelijkheid bereikt wordt, is voor hem totaal overbodig. Zijn ervaring is op een overweldigende wijze een gegeven, helemaal geen

²⁹⁴ Wildiers M., *De muziek der sferen*, Antwerpen, De Nederlandse boekhandel, 1983.

gevraagde. Dit laatste wordt het wel voor een natuurwetenschap die dit met harde en onweerlegbare feiten voor iedereen wil gestaafd zien. Maar dat is uiteraard een heel ander verhaal.

Odysseus in de onderwereld

In Homeros' *Odyssee*²⁹⁵, uit het Grieks vertaald door Bertus Aafjes, vinden we een hellevaart beschreven. Hoofdstuk VII is getiteld: "Naar het schimmenrijk". Vatten we samen. Op de kust van een eiland trokken Odysseus en zijn gezellen hun schip aan land, op een plaats die Circe, de godin, hen had aangewezen. Deze bijzonder mooie heks geeft Odysseus aanwijzingen aan "de ingang van de hades", daar waar Odysseus de doden wil oproepen. Hij doodt er een ooi en een ram, beide zwartharig, om in de onderwereld gestorven zielen te raadplegen.

Verwijzen we naar het zogenaamde "do ut des", "ik geef opdat gij geeft" (3.3.1.). Ik, Odysseus, geef aan u, schim die ik wil raadplegen, het bloed van de dieren. Dit bloed is drager van fijnstoffelijke levensenergie. Zo kunt gij u uit uw 'zombieachtig' bestaan verheffen en met die extra energie uw 'herinnering' aan de 'bovenwereld' terugkrijgen. Het 'bewustzijn' is in de onderwereld dus niet 'dood' het slaapt maar. Geesten, gesitueerd buiten tijd en ruimte, kennen inderdaad de beperkingen niet die een mens, die wel binnen deze tijd en deze ruimte leeft, wel heeft. In principe zijn de geesten dan helderziend, echter op voorwaarde dat ze voldoende levenskracht hebben. Daarom het bloedige offer, bloed als drager van die fijnstoffelijke energie. Zulke bloedoffers komen verder in de tekst nog ter sprake. Letten we ook op de kleur van de ooi en de ram: zwartharig, aangepast aan de sombere onderwereld. Dat de kleuren der offers voor buitennatuurlijke wezens een rol spelen, leerde ons onder meer de santeria: (3.3.1.). Rood en wit waren de kleuren van de orisha Sango, Yemaya wilde blauw en wit, Oshun verlangde als offer enkel gele kippen. Zulke eigenzinnige eisen kenmerken nu eenmaal de wezens der buitennatuur.

Keren we terug naar Odysseus en zijn nederdaling in de onderwereld. Rondom het geofferde bloed komen zielen opdagen. "Wanneer ik met mijn smeekbeden en geloften de doden heb aangesproken", aldus Odysseus, "komen de zielen van degenen die niet meer zijn, aangelopen. Jonge vrouwen, jongemannen vol leven, oude mensen door het lijden getekend, zachte maagden het hart boordevol van de recente smarten, soldaten, ooit door bronzen speren getroffen, met wapens waaraan het bloed nog kleeft. Allen

²⁹⁵ Aafjes B., Homeros' *Odyssee*, Amsterdam, Meulenhof, 1983, 113.

verdringen zich in grote aantallen rond de offergroeve, met huiveringwekkend gemurmel. Toch, het zwaard in de hand, laat ik de energieloze doden niet toe het bloed te benaderen voordat ik Teiresias geraadpleegd heb”.

De heidense oudheid was er inderdaad van overtuigd dat geesten, zelfs verschijnende uittredingen van levenden, geterroriseerd worden indien men ze met een ritueel zwaard bedreigt.

Laat mij dit bloed drinken.

Eindelijk toont de ziel van de ziener Teiresias zich, herkent Odysseus en zegt: “Zoon van Laërtes, listige Odysseus, met welke bedoeling verlaat gij het licht der zon om de doden en hun klaaglijk verblijf te bezoeken? Maar ondertussen: verwijder u van de offergroeve, keer toch uw snijdend zwaard af, laat mij dit bloed drinken en ik zal u “ware dingen” meedelen”.

Onze hedendaagse spiritisten roepen ook doden op. Maar ze nemen niet steeds de uiterst nauwkeurige, magische voorzorgen in acht. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat Odysseus deze wetmatigheden voor het contacteren der doden niet kende. Zulke voorzorgen hebben slechts één doel: de levenskracht én van de opgeroepen en vooral die van diegene die oproept, gaaf te houden. Wordt dit niet gerespecteerd, dan heeft dit als gevolg dat men vroeg of laat uitgeput geraakt en allerhande narigheden ondervindt. Archaïsche culturen hebben een echt weten betreffende occulte fenomenen.

Odysseus ziet op zeker ogenblik de schim (de verschijningswijze van de ziel) van zijn moeder dwalen. Dit ‘dwalen’ wijst al op een gebrek aan levenskracht. Bewustzijnsvernauwing is er bijvoorbeeld het gevolg van. “Leer mij - zo vraagt hij aan de ziener Teiresias - hoe zij mij kan herkennen”. De ziener antwoordt met het grote axioma der dodenraadplegingen: “diegenen onder de doden die gij van dit bloed laat drinken, zullen u ware dingen zeggen. Degenen die gij afstoot, zullen zich onmiddellijk uit de voeten maken”.

Odysseus vervolgt: “De schimmen van de afgestorvenen verzamelden zich rond mij heen. Elpenor (opm.: een onlangs in de strijd overleden gezelschapsgenoot van Odysseus) was de eerste die verscheen. Hij was nog niet begraven in de aarde. Ik kreeg tranen in de ogen toen ik hem zag. “Elpenor,” riep ik, ‘t hart vol medelijden, “hoe kwam jij hier in ‘t rijk der duisternis?”. Snikkend sprak hij: “het was mijn slecht gesternte, het was de wijn die mij noodlottig werd... mijn ziel ontvlood terstond naar de ‘Hades’ (opm.: de Griekse term voor de onderwereld). Vergeet mij niet, laat mij niet onbeweend. En onbegraven...”.

Odysseus vervolgt: “Ik bleef nu onbeweeglijk zitten wachten, totdat mijn moeder (opm.: deze is tijdens zijn jarenlange zwerftocht overleden en bevindt zich eveneens in de onderwereld) dronk van ‘t zwarte bloed. Onmiddellijk herkende zij mij en sprak: “je leeft nog kind, hoe kom je hier terecht, in dit gebied van duisternis en nevels? Dit is geen plek voor mensen die nog leven”. Odysseus vraagt dan zijn moeder of zijn vrouw Penelope, hem na 20 jaar afwezigheid nog steeds trouw is gebleven, wat zij bevestigt.

Tot zover dit uittreksel. Het mag duidelijk zijn dat Odysseus een mantisch ziener was, iets wat in zijn tijd voor een koning vereist werd. Zo kon hij zijn volk hoeden voor dreigende gevaren. Zulk een sacrale opvatting van het koningschap kennen we vandaag nog steeds op enkele plaatsen in de wereld. De westerling die deze sacraliteit ter zijde schuift of ontkent, sluit zich af voor de betekenis van de gebruiken van zulke volkeren, zodat heel wat van hun cultuur hem als volslagen onzinnig zal overkomen. We stelden het al eerder: wie de religieuze mens wil begrijpen moet niet de eigen (nominalistische?) axiomatiek, maar de vooropstellingen (2.3.) van de religieuze mens delen en zich inleven (2.2.) in diens opvattingen.

Dante's ‘Divina Commedia’

Ook Dante Alighieri, (1265/1321) de grote Italiaanse dichter, in zijn ‘*Divina commedia*²⁹⁶’ of ‘goddelijke komedie’ (1307/1321) bezoekt “in honderd zangen” een onderwereld, nadien een louteringsberg en ten slotte een soort van paradijs. Hij vat hiermee de overheersende denkbeelden der scholastische filosofie samen in een dichtwerk. Zoals bekend huldigt deze filosofie het Bijbelse standpunt dat de werkelijkheid verdeeld is in een natuur, buitennatuur en een bovennatuur.

Dante's gids bij zijn bezoek aan de hel en op de louteringsberg is de al lang overleden Romeinse dichter Vergilius (-70/-19) en auteur van de *Aeneis*. Dit heldendicht beschrijft de daden van Aeneas, een held uit de Trojaanse oorlog. In de VI de zang van dit epos daalt Aeneas eveneens naar de onderwereld af en vraagt er aan de schim van zijn vader om hem de toekomst te voorspellen.

Het was Dante's grote jeugdliefde Beatrice die hem tot zijn *Divina Commedia* aanspoorde. Beatrice was op jonge leeftijd overleden. Dante voorzag in een visioen haar vroegtijdige dood. Zij begeleidt hem in zijn

²⁹⁶ Dante A., *Divina commedia*, zie <http://www.gutenberg.org/ebooks/8800>

dichtwerk als afgestorvene mee in de andere wereld. Citeren we uit zijn bekende ‘*canto 7*’ zijn zevende zang.

“Omdat ik mijn hart bij die aanblik voelde breken, zei ik: “O meester, leg mij uit wat dat voor mensen zijn, en zeg mij of deze zielen hier links van ons, wier kruin geschoren is, allemaal tot de geestelijke stand behoorden”. Vergilius antwoordde: “Het zijn stuk voor stuk mensen die tijdens hun aardse leven zo verblind waren dat ze in het omgaan met hun rijkdom niet de juiste maat wisten te houden. Deze schimmen hier, wier hoofd niet met haar is bedekt, waren geestelijken en pausen en kardinalen, bij wie de hebzucht alle perken te buiten ging”. En terwijl ik gespannen keek, zag ik daar in die poel mensen besmeurd met modder, die helemaal naakt waren en wier gezicht door woede was verwrongen. Ze beukten op elkaar in, niet alleen met de vuisten maar ook met het hoofd en de borst en de voeten, waarbij ze bovendien nog met de tanden elkaars vel in stukken scheurden.

Vergilius, de goede meester, sprak: “Mijn zoon, nu zie je de zielen van hen die zich door hun drift lieten overmeesteren. En je moet als waarheid van mij aannemen dat er zich ook onder water nog mensen bevinden: je kunt overal zien dat ze door hun gezucht het oppervlak laten borrelen. Vastklevend in de modder zeggen zij: “Tijdens het zoete door zonlicht beschenen leven waren wij ellendelingen, omdat we een smeulend vuur in ons binnenste rondroegen; nu vreten wij ons hier op in deze zwarte drek.” Deze droeve hymne gorgelen ze uit hun keel naar buiten, want zij kunnen zich niet door middel van gave woorden uitdrukken.” Zo liepen wij tussen de droge rotswand en het drassige moerasland in een wijde boog om de vuile poel heen. En daarbij hielden we onze ogen onophoudelijk gericht op hen die daar modder slikken.”

Dante zegt dat de mensen in de onderwereld ‘naakt’ zijn, ontdaan van hun levenskracht en hierdoor een onmenselijk, ja een zombie-achtig bestaan leiden, zonder verheffende energieën. Eenzelfde naaktheid werd ook ervaren door de beide vrouwen die een griezelige uittreding hadden beleefd naar een soort onderwereld (6.1.2.) en nadien bekenden dat zij, door “het sterven al te ervaren, gestoten waren op dat wat zij het meest vreesden”.

Herinneren we eraan dat Van der Zeeuw stelt dat een uitgetreden mens nooit hoger kan stijgen en kan waarnemen, dan hij zelf aan hoogte bezit. Lager kan echter altijd omdat elk mens hier in de loop van zijn lange evolutie doorheen is gegaan. (3.3.4.).

De stem van H. Möller

Vermelden we eveneens de autobiografie van Möller: *Einsamer Weg zu Gott*²⁹⁷, (Eenzame weg naar God). De schrijfster zegt een stem te horen van een indrukwekkende macht uit hogere sferen en zij is tegelijkertijd een soort van medium voor een ziel uit de onderwereld, een overleden vrouw die haar beklag doet over haar armzalige toestand.

Frau Möller is op een dubbele wijze een medium. Enerzijds vertoef zij, zoals ieder mens op deze aarde, te midden van de “aardse sfeer”, en dus ook te midden van onrijpe, boze wezens die louter demonisch of satanisch leven. Anderzijds is zij eveneens het medium van een hoge geest uit de sfeer van de hemelse ‘godszonen’ of ‘heiligen’. Deze begeleidt haar met een innerlijke stem die zij zeer duidelijk blijft vernemen, ook als zij in direct contact is met zielen die zeer troebel zijn en normaal een medium kunnen misleiden. Zij is dus een twee-waardig medium.

Eerst is de stem uit de duisternis aan het woord, nadien de hogere macht. “In mijn huidige situatie blijft het voor mij een raadsel waarom ik al maar door het gekke, opwindende, narcistische gepraat van andere geesten moet horen. Ongelooflijk armzalig komen ze mij over: hun gepraat is totaal zinloos. Geef mij raad over de oorzaak van het feit dat ik mij hier bevind en van hier niet weg kan.”

Daarop komt het antwoord: “Op uw vraag wil de hoge macht het antwoord geven; zie hier wat hij zegt: Zonder enige kracht voelt gij u uitgeleverd aan het gepraat van armzalige geesten, want gij ontkomt niet aan hun gezelschap. Bezint u op de wijze waarop gij op aarde geleefd hebt, met nutteloos en zinloos gepraat, om de tijd ermee te verdrijven, hebt gij uw kostbare aardse leven verbeuzeld. Gij vindt immers voor het doordenken van werkelijk gewichtige vragen, geen tijd. Volkomen ingebed in de banale gedachtegangen van de armzalig levende, luie mens, hebt gij uw leven doorgebracht. Weliswaar hebt gij uw aardse plichten niet verwaarloosd, gij hebt immers gezorgd voor de mensen die u waren toevertrouwd, maar het ordentelijke, krachtgevende, tot God omhoogvoerende gebedsleven bleef daarbij achterwege. Gevolg: in uw huidige situatie mist gij de wereld der hoge ideeën. Gij hebt de vormingsmethode van de ziel verworpen, juist om die reden ondergaat gij nu hier het geestdodende, inhoudsloze, verwarde gepraat.”

²⁹⁷ Möller H., *Einsamer Weg zu Gott*, Autobiografie, Liestal (Zwitserland) 1960, 172.

Opm.: “Gij mist de wereld der hoge ideeën” krijgt de vrouw te horen. Het doet ons weer aan Plato’s ideeënleer denken. Volgens de hemelse stem ligt het eveneens in de bedoeling dat de mens tijd maakt voor het doordenken van gewichtige levensvragen en van een gebedsleven dat omhoogvoert. Blijkbaar is het kostbare aardse leven niet bedoeld om nutteloos en zinloos het eigen aardse leven te laten voorbijgaan. Voor de mens die het vrijblijvende genot als hoogste doel in zijn leven stelt, kan zulk een oordeel wel hard overkomen.

Oorzaak en gevolg

J. Grant, *Gevleugelde farao*²⁹⁸, beschrijft eveneens een reis in de onderwereld. Omdat zij hierbij een oorzakelijk verband legt tussen het - in dit geval misdadige - gedrag van sommige mensen op aarde, en hun verblijf nadien in de onderwereld, zullen we hierop terugkomen in het hoofdstuk dat handelt “over oorzaken en gevolgen” (12). Ook G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*²⁹⁹, zegt dat hij het vermogen bezit om uit te treden naar lagere ‘sferen’ om daar te trachten mensen in hun nood bij te staan. Hierbij gaat het echter om mensen die nog niet overleden zijn en die de kans krijgen om zich, via zo een ingreep, te heroriënteren, te ‘bekeren’. De visie van Van der Zeeuw mag andermaal illustreren dat de mens, zolang hij geïncarneerd is, een burger van twee werelden blijft.

Het hele thema ‘uittreden’ stelt ook de vraag naar de werkelijkheidswaarde van de zogenaamde “nederdaling ter helle”. Toch zijn hier ook een aantal indringende getuigenissen te vinden. Ze doen overigens recht aan datgene wat de lange traditie hierover steeds heeft beweerd. Bovendien zijn ze van heel wat dynamistisch gedachte religies een integrerend onderdeel. Vele raadgevingen en inwijdingen gebeuren dankzij het contact met ‘hogere’ wezens, goden, voorouderzielen, die zich in de buiten- of bovennatuur bevinden. We brengen dit thema opnieuw naar voor bij de bespreking van de ‘bovennatuur’ (13).

6.4. Middelaars

Tussenwezens

Wat wij zien en tasten “in deze wereld” is maar de ‘voorgrond’. Zonder enig inzicht in de achtergrond ervan riskeert deze wereld zinloos of in ieder geval ondoorzichtig en bijzonder oppervlakkig geluid te worden. Dat is een van de redenen waarom mantisch begaafde middelaars van enig belang

²⁹⁸ Grant J., *Gevleugelde farao*, Amsterdam, Ankh-Hermes, 1994, 159.

²⁹⁹ Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, 135.

kunnen zijn: zij zijn immers door een buiten- of bovennatuurlijke aanleg en begaafdheid meer thuis in die ‘achtergrond’.

Santeria kent de “mère-des-dieux” (3.3.1.) die tracht te bemiddelen tussen de goden en de mediums. De Fang hadden hun ngil (3.3.3.) als tussenpersoon tussen boze geesten en de leden van de stam. Bij de inwijding van de indiaan (3.3.4.) en van “de man in wiens hart het nacht is” (3.3.5.) kondigden zich de beschermgeesten aan als middelaars. Het kunnen ook priesters, profeten, zieners, en wijzen zijn. Zij onthullen geheel of gedeeltelijk wat voor de gewone mens verborgen en geheimzinnig is.

Zo zijn in de Bijbel, het oude testament, de profeten belangrijke tussenpersonen tussen God en de mensen. In het nieuwe testament is Jezus de grote middelaar. Maar tegelijk wordt Gods mysterie onthuld door tussenpersonen, mysterieuze wezens die “de gezonden van God” zijn.

Het boek *Job*, 4:17/18 waarschuwt voor het gebrek aan ethiek van een aantal tussenwezens: “Zelfs in zijn ‘dienaars’ stelt God geen vertrouwen. Zijn ‘engelen’ betrapt hij op afwijking”. De term ‘dienaars’ staat hier voor ‘engelen’. Het betoog is “a fortiori”: Gods engelen, zo ‘ dicht’ bij God, zijn al aan afwijkingen onderhevig. Hoeveel te meer dan de gewone mensen. Deze tekst leert ons betreffende ‘engelen’ niet naïef te zijn. Enkel God is onfeilbaar. Alle geschapen wezens zijn dat niet of niet in die mate. Ook al zijn ze ‘hoger’ of “dichter bij God”.

Zulk een onthulling van wat verborgen is, heet in de Bijbel een ‘apocalyps’ (1.1.). Zo wordt het laatste boek van de Bijbel ook de ‘Apocalyps’ genoemd, juist omdat daarin heel wat onthuld wordt over het einde der tijden.

Het onthullen van wat verborgen is, houdt echter grote gevaren in voor diegene die ‘onthult’ en is enkel bestemd voor personen die de occulte weerslag van zo een onthullen aankunnen. Het kwade houdt er niet van dat het eigen doen en laten aan het licht wordt gebracht en daardoor gemakkelijker ontkracht wordt. Vandaar dat het niet voor iedereen is weggelegd. Vandaar ook de nood aan bevoegde en bekwame middelaars. Deze laatsten hebben in de loop der geschiedenis de ‘apocalyptiek’ in handen gehouden, bewust van het feit dat het voor de onvoorbereide mens uiteindelijk heel gevaarlijk kan zijn. In dat verband kennen heel wat culturen de term ‘taboe’. We komen er later op terug (12.1.2.).

De integristische strekking

Deze benadrukt heel bijzonder de rol der bemiddelaars tussen God en de grote massa der mensen. Alle waarheid, alle gezag, alle interpretatie komt van God en dit bijna uitsluitend doorheen bemiddelaars. Letten we op de term “bijna uitsluitend” dat het exclusieve karakter beklemtoont. Deze tussenpersonen zijn niet zozeer godsdienststichters, profeten of mystiekers, doch de ambtelijke bemiddelaars (paus, bisschoppen, priesters). De rest der mensheid heeft op een manier geen rechtstreeks contact met God. Zij ‘moet’ gehoorzamen aan de bemiddelaars, ja, zij moet desnoods tot gehoorzamen gedwongen worden en dit met alle middelen, religieuze en wereldlijke. Vandaar het eeuwenlange beroep op de zogenaamde “wereldlijke arm” om grote massa’s mensen tot gehoorzaamheid te brengen. Traditie, gezag, dogma, ascese worden bijzonder streng opgenomen. Een welbekende hardheid kenmerkt de integrist, die men overigens in alle kerken en godsdiensten terugvindt. Menig buitenstaander verwacht zulk een integristische vorm van ‘religie’ met wat religie werkelijk hoort te zijn. We schreven het eerder (1.4.1.): Religies moeten bewijzen wat ze waard zijn, niet door het opleggen van hun gezag. Die tijd is definitief voorbij. Een beroep doen op een blind geloof en blind vertrouwen is - een Russische roulette gelijk - om moeilijkheden vragen. Peirce zou hier zeker van de ‘rechtzinnigheidsmethode (‘Authority’) spreken (2.3.): op een opgave wordt uitsluitend gereageerd met een oplossing door één of ander gezag opgelegd. Kerkelijke of politieke systemen houden zo een ‘orthodoxie’, een rechtgelovigheid, in stand. In een wereld van onmondige en ongeletterde mensen kon enig beroep op een gezag nog te verantwoorden zijn. Wie in onze tijd gezagsvol wil spreken, moet gezag verwerven, niet autoritair, maar via “uitwendige duurzaamheid”.

Ambtenaren

Hierbij kan ook nog vermeld worden dat heel wat bedienaars van een niet dynamistisch opgevatte religie, hoogst zelden over paranormale gaven beschikken. Hun opleiding is in hoofdzaak een intellectuele. Het zijn bij wijze van spreken ambtenaren. Zij zouden hoogst verbaasd zijn zo men bij hen met een levensprobleem aankwam en hiervoor om een paranormale oplossing verzocht.

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*³⁰⁰, schrijft hierover: “De gemiddelde geestelijke is niet zeer bedreven in de techniek van het occultisme en daarom begrijpt hij weinig of niets van zijn eigen religieuze verrichtingen. Het blijft daarom voor elke geestelijke afzonderlijk een open vraag welke

³⁰⁰ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, Amsterdam, 1937, 102

invloeden hij meeneemt naar het altaar en welke krachten hij omgekeerd weer meebrengt naar huis. Iemand van wie het bewustzijn geëxalteerd is door religieuze riten, en niet weet hoe hij zijn aura weer kan verzegelen om tot een normaal bewustzijnstoestand terug te keren, staat bloot aan een psychische (opm.: versta 'occulte') invasie".

De hoofdzakelijk intellectuele opleiding van de modale geestelijke steekt bijvoorbeeld schril af tegen de opleiding tot sjamaan, maraboe, medicijnman, tovenaer, of lama, waar wel paranormale gaven worden vereist en ontwikkeld en waar men, op dat magische terrein, een concrete oplossing voor een concreet levensprobleem tracht te bereiken. Dat zagen we onder meer in de macumba en santeria, waar men magisch actief is om voor de dagelijkse problemen van de mensen een oplossing te vinden.

Alexandra David-Neel, *Magic and mystery in Tibet*³⁰¹ (Magie en mysterie in Tibet), spreekt bij haar opleiding tot lama niet zozeer van een intellectuele studie, wel van een belangrijke occulte inwijding. "Bij de Tibetanen bestaan die inwijdingen niet uit het meedelen van een leerstelling of een geheim, maar uit een overdracht van een vermogen of psychische (opm.: 'occulte') kracht, die de leerling in staat stelt tot het volbrengen van de speciale verrichting waarvoor hij de inwijding ontvangt. De Tibetaanse uitdrukking "angkoer dei" die we hier vertalen door 'inwijding', betekent letterlijk "macht overdragen". Tot zover mevrouw David-Neel. Men merkt dat haar omschrijving zeer goed aansluit bij ons thema "het heilige" omdat het hier eveneens een toegenomen krachtgeladenheid betreft.

De wijze waarop 'ambtenaren' hun religieuze functie vervullen, steekt bijvoorbeeld ook schril af tegen de handelswijze van Jezus. Hij legde de handen op en genas zieken. Zo in *Lucas 8 :43/48* waar Jezus de vrouw genas die aan bloedvloeïing leed. Zo ook bij Zijn andere mirakels. Ook de apostelen legden de handen op en genazen zieken. In *Jeremias 18:18* worden degenen die tussen het hele volk en God bemiddelen, "priester, wijze, profeet" genoemd en in *Mattheüs 23:34* heten zij "profeten, wijzen en schriftgeleerden".

Het sjamanisme

Een sjamaan is een soort van bemiddelaar tussen deze wereld en de wereld der geesten, met het doel een aantal praktische levensproblemen via deze weg op te lossen. Hierdoor leeft hij wel eens meer aan de rand van de

³⁰¹ David-Neel A., *Magic and mystery in Tibet*, London, Unwin paperbacks, 1939⁻¹, 1965, 356. (// *Mystiek en magie in Tibet*, Amsterdam, Gnosis, 1941).

maatschappij. Hij tracht mensen van hun bezetenheden af te helpen door af te dalen tot het lage niveau van de geesten die deze bezetenheid veroorzaken. Hij tracht die wanorde te herstellen door die geesten, weliswaar op hun niveau, te 'bekeren' en tot de orde te brengen. Sjamanisme vindt zijn oorsprong in Siberië, bij de Evenk, een stam van jagers en rendierhouders (bij onder meer de Samoyeden, Toengoezen, Lappen...), en het is verder over zowat de hele wereld te vinden: in Midden-Azië, Noord-Europa, Noord- en Zuid-Amerika (bij de indianen), Korea, bij archaïsche stammen in Indonesië en Oceanië. Het is een fenomeen dat over de hele aardbol is verspreid en zich bovendien in alle tijden toont. Sjamanisme gaat samen met allerlei religies.

Mantiek en magie

Gary Doore, *La voie des chamans*³⁰² (De weg der sjamanen), zegt dat de term 'sjamaan of sjamane', allereerst slaat op de magiërs en magiërsinnen bij de oerbewoners van Siberië en Mongolië. Maar in uitgebreide zin wordt hij gebruikt om al wie dankzij een aangeboren of uitgelokte ziekte tot mantiek en magie in staat is, aan te duiden. New Age stelt dat iedereen die zich door geesten laat inspireren 'sjamaan' of 'sjamane' is. Dat zegt ook P. Vitebski, *Les chamanes, Le grand voyage de l'âme*³⁰³ (Sjamanen, de grote zielereis). De ondertitel zegt heel wat want een echte sjamaan maakt kosmische uittredingen, reizen in de onderwereld of in de hemelruimten. De sjamaan werkt ook met magische energieën, komt in vervoering en veroorzaakt genezingen. Zijn magische kracht bezit hij gedeeltelijk zelf, maar ontvangt ze ook van geesten met wie hij contact heeft. Dat toonde ons de levensdroom van een jonge indiaan (3.3.4.) en de droom van Black Eland (6.3.). De sjamaan is in staat het sacrale te manipuleren.

Lezen we Bertrand Hell, *Possession et chamanisme*³⁰⁴ (Bezetenheid en sjamanisme). Hell is prof etnologie. Hij verdiepte zich in sjamanisme en bezetenheidscultussen en ziet hierin twee uitersten. Aan de ene zijde bevindt zich de sjamaan die actief in contact treedt met de geesten en deze in sterke mate beheerst. Aan de andere zijde vinden we de bezetene die eerder een passief en willoos slachtoffer is van de geesten die hem beheersen. Tussen beide uitersten in vinden we alle gradaties van louter actief tot louter passief. Hell beschrijft heel wat rituelen die getuigen van meer dan menselijke mogelijkheden. Men spreekt dan wel eens van 'goddelijke' tussenkomsten. Laten we dit 'goddelijke' verstaan als 'bovenmenselijke', want er blijft in de

³⁰² Doore G., *la voie des chamans, j'ai lu*, 1989.

³⁰³ Vitebski P., *Les chamanes, (Le grand voyage de l'âme / Forces magiques/ Extase et guérisons)*, Köln, 2001.

³⁰⁴ Hell B., *Possession et chamanisme (Les maîtres du désordre)*, Flammarion, Paris, 1999.

christelijke duiding een immens verschil bestaan tussen het niveau van deze 'goden' en de Bijbelse Jahweh.

Een verschrikkelijke inwijding

In wezen komt de roeping tot sjamaan hierop neer: in een andere bewustzijnstoestand wordt de kandidaat sjamaan door de geesten geroepen, hij ervaart een inwijding waarbij hij soms dagenlang de verschrikkelijke pijnen doorleeft. Zo zegt hij dat hij ervaart dat zijn lichaam in stukken gesneden, gekookt en opgegeten wordt door geesten. Nadien, als hij zijn inwijding fysisch en psychisch overleeft, wordt zijn lichaam opnieuw geheeld en voelt de sjamaan zich herboren, maar voorzien van meer dan gewone energieën en gesteund door de geesten die, volgens zijn paranormale ervaringen, zijn vlees aten. Met hun hulp kan hij nu heel wat praktische problemen van mensen oplossen.

Door het feit dat hij zulk een lijden heeft doorgemaakt en er nadien veel sterker terug uitkwam, is hij er op een manier immuun voor geworden. In het andere geval overleeft hij het niet of houdt hij er een vorm van krankzinnigheid aan over. Heeft hij dus 'overwonnen', dan is hij in staat het lijden van anderen mee te doorleven en hen te helpen, samen met zijn geesten, bij het herwinnen van hun gezondheid. Het is het overdoen van een proces om dat magisch meester te worden.

De sjamaan of sjamane is dus een 'channel, een medium voor zijn of haar geesten. Waarbij niet ingewijden de harde inwijding soms niet, soms wel overleven maar met grote psychische en fysische schade, daar beheerst de sjamaan radicaal de ingelijfde geesten.

Bij vervoering reist de uitgetreden ziel van de sjamaan in de onderwereld of in de hemel-ruimten (helle- en hemelvaart) om bijvoorbeeld een zieke te genezen. Dergelijke indrukwekkende magische prestaties werden door absoluut betrouwbare ooggetuigen vastgesteld. Zo onder meer door Knud Rasmussen, ontdekkingsreiziger, geboren in Illulissat, Groenland, die van 1921 tot 1924, de vijfde 'Thule Expedition' van Groenland doorheen de ijsvelden van Canada leidde, om antropologische gegevens over de Eskimo's (de Inuït) te verzamelen.

Een steekproef

Lezen we P. Chichmanov, *Dans la clinique de l'âme*³⁰⁵ (In de kliniek van de ziel). De Toeva zijn een Turkstalig volk, verenigd in een eigen republiek, gelegen ten noorden van Mongolië in Zuid-Siberië. Hun aantal is ongeveer 200.000. De hoofdstad is Kyzyl. De westelijke Toeva zijn hoofdzakelijk veetelers, de oostelijke hoofdzakelijk jagers. Het verslag gaat over de polykliniek Tos Deer in Kyzyl, die kon ontstaan doordat het communisme ineens stortte.

Geven we iets van de sfeer weer die in de kliniek heerst: “Zware mantels met lange franjes en kapsels van pluimen tooien de ‘artsen’. Hier verzorgt men zowel de ziel als het lichaam. Trommels worden bespeeld, en er hangt een geur van ‘artisj’ (de jenever van de taiga). In de eenvoudige wachtzaal kijken enkele cliënten t.v.. De boekhouder zit bij zijn tafel met ervoor de steekkaarten van de verschillende sjamanen. Ieder ‘verzorger’, iedere sjamaan heeft de hem eigen vermogens. Sommigen zijn gespecialiseerd in voorspellen, andere in het gebruik van planten, weer anderen in uitvaartrituelen”.

Vervolg

Professor Kenin-Lopsan, de specialist op het gebied van Toeva-sjamanisme, vertelt over zijn grootmoeder. Tweemaal werd zij het slachtoffer van het communisme: vijf jaren gevangenis in de dertigerjaren, vijftien kampjaren na de Tweede Wereldoorlog (1939/1945) omdat zij kinderen met riten had verzorgd. Maar door de medegevangenen werd zij geëerbiedigd en gevreesd want haar voorspellingen die van mond tot mond gingen, deden zelfs de kamp-directeur beven. Zij had de verdwijning van Stalin voorspeld. De arts van het kamp oordeelde op zeker moment dat de dochter van de kampdirecteur ongeneeslijk was en schortte de verzorging op. Waarop de grootmoeder in het geheim bij het zieke meisje geroepen werd. Zij gelukte erin het kind te genezen.

Niet verwonderlijk dat Kenin-Lopsan zelf sjamaan en historicus van het sjamanisme geworden is. Hij deed het sjamanisme herrijzen nadat woordvoerders van het communisme beweerd hadden dat van de 700 sjamanen in 1931, er na de tweede wereldoorlog praktisch geen meer over waren.

Oeroude vermogens

³⁰⁵ Chichmanov P., *Dans la clinique de l'âme*, in: Le Point (Paris), 09.05.2003, 72/74.

Deze wereld en de 'andere' wereld lopen voor de sjamaan ononderbroken ineens. Iedereen kan de invloeden - goede en kwade - die de 'geesten' vanuit die andere wereld uitoefenen, hoe dan ook ervaren. Maar enkel de sjamaan is ertoe in staat met die geesten op geordende wijze in contact te treden. Zo kan hij in die andere wereld 'reizen' om met de geesten te onderhandelen. Indien een 'ziel' (versta: zowel ziel als zielenstof) verloren geraakte in die andere levensruimte - wat zich door ziekte laat gewaarworden -, dan kan de sjamaan ze vinden en terugbrengen. Hij kan ook de ziel van een overledene begeleiden en haar laatste wilsbeschikkingen overbrengen. Naast het contact dat de sjamanen maken met hun geesten is helderziendheid een ander kenmerk. De sjamaan kan het verleden kennen en de toekomst bloottrekken. Hij kan de weersomstandigheden beïnvloeden, regen 'maken' en stormen stillen. Ziedaar, een schets van de vermogens die sedert oeroude tijden de sjamaan of sjamane een bijzondere sociale rol bezorgen.

Conflict

Het communisme verbood in 1920 van staatswege zowel het sjamanisme als het boeddhisme. Beiden werden in een duivels daglicht gesteld. Sjamanisme was "ondeskundige en gevaarlijke magie". Sjamanen en sjamanes werden gevangengezet, opgesloten in een krankzinnigengesticht of gewoonweg geëxecuteerd. Maar tegen hun echte roeping was het communisme niet opgewassen. Kenin-Lopsan bijvoorbeeld mag zich vandaag op een 'wetenschappelijke' wijze inlaten met het sjamanisme. Zo kon hij de 'algisj', de rituele gedichten waarmee geesten opgeroepen worden, opschrijven en bewaren. Hij vernam ze van de laatste sjamanen en sjamanes die aan de communistische 'zuiveringen' ontsnapt waren. Velen die onder druk het sjamanisme opgaven, zetten nu de riten en de genezingen voort. En dit eenvoudigweg omdat het de sjamanen onmogelijk was hun hulp aan zieken te weigeren of de laatste wilsbeschikkingen van een stervende niet te eerbiedigen. Een sjamaan behoort zijn lotsbestemming, het bemiddelen tussen de mensen en de geesten, door te voeren: zijn begaafdheid is allereerst een plicht. Wie dergelijke roeping van de geesten niet beantwoordt, valt ziek en kan zelfs sterven. Zo stelt Kenin-Lopsan.

We zien hier een mogelijke demonische en autoritaire trek van de geesten die de Sjamaan inspireren. We zullen dit in alle niet-Bijbelse religies vinden. En we voegen eraan toe: ook Bijbelse religies in hun misbruiken. Geesten, goden of voorouderlijke zielen bevelen een 'geroepene' en zetten hem onder zodanige druk dat hij, als hij zijn roeping weigert, heel wat problemen, ziekte en zelfs de dood kan verwachten. Zoals reeds gezegd, een bepaald demonisme is ook niet vreemd aan de Bijbel: verwijzen we naar *Job 4:18* waar we lezen

dat God zelfs zijn eigen dienaren niet vertrouwt, en zijn engelen betrapt op afwijkingen

Modernisering

In 1992 richt Kenin-Lopsan DOUNGOUR, de eerste sjamanenvereniging op. De veetelers en de jagers werden uit hun nomadenbestaan gerukt en in kolchozen bijeengebracht. Zo ontstonden echte dorpen en de hoofdplaats Kyzyl werd een echte stad. In de tijd van voor de uitroeiingen leefden de begaafden in hun tenten te midden van een natuur vol steppen, woestijnen, hoogvlakten, taiga en honderden meren. Zij werden vergoed met giften. In 1992 waren er maar zeer weinig meer over. De nieuwe sjamanen en sjamanes waren vaak stedelingen. De meesten woonden in Kyzyl. Daar waar de traditionele begaafden er een individuele praktijk op nahielden, wensten de nieuwe genezers samen op te treden. Al was het maar om kwakzalvers de pas af te snijden. Zo ontstonden de verenigingen.

Nadia behoort tot de DOUNGOURVERENIGING en zegt: “Vele patiënten schenken ons giften in natura maar wij hebben ook geld nodig om te leven. Na de ineenstorting van de USSR was er wanorde. We besloten met een aantal sjamanen en sjamanes een praktijk op te richten in dezelfde woning. Dat deed goed, zowel geestelijk als materieel. De lasten van de woning, de kosten voor elektriciteit, voor de maaltijden en voor de verwarming worden nu gemeenschappelijk betaald. De traditionele giften zijn vervangen door vaste tarieven.

Ondertussen zijn er wel begaafden die naar de natuur terug willen. Of zijn er als Roza: zij is gewoon gekleed en gaat regelmatig naar de grote steden waar men haar kan raadplegen.

Het thema ‘middelaars’ of ‘tussenpersonen’ is eigenlijk een logisch gevolg op het vorige thema, dat het uittreden behandelde. Middelaars treden uit met de bedoeling te bemiddelen tussen onze wereld en de wereld aan de andere zijde. Het veronderstelt uiteraard dat deze tussenpersonen over de nodige mantische en magische begaafdheid beschikken om te kunnen bemiddelen. Dat is in onze cultuur verre van evident. Geheel anders ligt het bij die culturen waar het sjamanisme nog regelmatig beoefend wordt. Daar is de sjamaan de tussenpersoon bij uitstek om heel wat praktische levensproblemen aan fijnstoffelijke wezens voor te leggen en zo tot een oplossing te komen.

6.5. Samenvatting

Dit hele hoofdstuk behandelde het zogenaamde ‘uittreden’. Heel wat mensen beweerden en beweren nog steeds dat zij hun biologisch lichaam kunnen verlaten, samen met hun bewustzijn. Zij bevinden zich dan in een lichaam van een veel lichtere en fijnere soort materie. Sommigen zeggen dat zij een uittreding spontaan beleven. Een kleiner aantal beweert dat zij dat bij herhaling kunnen teweegbrengen en wel als een vrije wilsbeslissing.

Sommigen ervaren bij een levensgevaarlijke situatie een uittreding, waarbij ze hun voorbij leven in een ogenblik en tot in de kleinste details voor zich zien.

Wie mantisch voldoende begaafd is, kan echter het sterven van een mens ook fijnstoffelijk waarnemen. Ja, de nog levende mens die dan uitgetreden is kan het stervensproces van een medemens zelfs vanuit de andere wereld waarnemen.

Een aantal mantisch aangelegde mensen beweert dat ze afgestorvenen, die in de andere wereld hun weg niet onmiddellijk vinden, kunnen helpen en begeleiden. Sommigen stellen zelfs dat ze in uitgetreden toestand een nederdaling ter helle doormaken. Hierbij zeggen ze afgestorven zielen in de diverse lagen van de onderwereld te kunnen contacteren. Sjamanen gaan hierin nog verder: zij vertellen ons dat ze niet enkel mantisch waarnemen, maar bovendien ook nog, als middelaars, magisch kunnen handelen. Zij zouden ‘goden’ of andere fijnstoffelijke wezens, die vanuit de onderwereld nog op aarde levende mensen in hun greep gevangenhouden, via onderhandelingen en offers, trachten te overtuigen om hun greep op die mensen te lossen. Dat zou dan bijvoorbeeld kunnen resulteren in een peilverhoging of in genezing van die mensen. Het zijn alleszins merkwaardige getuigenissen, die zowat in alle tijden en op alle plaatsen voorkomen.

Het mag echter overduidelijk zijn dat iedere nominalistische axiomatic aan dit alles niet de minste werkelijkheidswaarde toekent.

Hoofdstuk 7: Mantiek en magie (II)

7.1. Mantiek

Een ruimere context

In het vierde hoofdstuk kwamen mantiek en magie al ter sprake. Er werd met betrekking tot de mantiek ingegaan op een vorm van paranormaal zien en horen, waarbij de hypothese gesteld werd dat het om het wichelend aanvoelen van fijne stof gaat. Ook hebben we een vorm van eidetisch 'zien' vermeld, die gebruik maakt van de verbeelding. Beelden dringen zich hierbij aan de ziener of zienster op, en wel als onthulling, apocalyptiek, van een veeleer verborgen werkelijkheid.

Beperkt het paranormaal waarnemen zich tot het wichelend aanvoelen van de fijne stof waardoor men informatie verkrijgt, het paranormaal handelen gaat heel wat verder. Een magiër vormt de fijne stof om. Dit laatste maakt juist de kern van magie uit: het manipuleren, het omvormen van die fijne stof, eventueel tot dit zijn effect heeft in de materiële wereld. Daarom moet een magiër over heel wat van die fijne energie kunnen beschikken. Zijn fijnstoffelijke arbeid moet zich, min of meer geleidelijk, doorzetten tot er een tastbaar resultaat in de grove stof bereikt wordt.

In het vierde hoofdstuk werden al enkele vormen van magische suggestie vermeld (4.3.1.): Taverner 'verplichtte' een dame zijn geraniums te plukken. Goethe 'dwong' zijn verloofde naar hem te komen, Haichs man 'trok' via een energiestroom die uit zijn maagstreek leek te komen, haar arm in een bepaalde richting en Vaughn "trok de meisjes gewoon naar zich toe". We haalden eveneens enkele steekproeven aan van magische experimenten: het hart van een kikker doen stoppen, een kompasnaald en een cursor bewegen, een tak breken en een doorn weghalen via gedachteconcentratie. Ook verwezen we naar enkele medische ingrepen: een hartoperatie en een 'pokto' die zijn macht toont. Ten slotte hebben we een aantal getuigenissen gegeven over het magisch beïnvloeden van het weer.

Na in het vijfde hoofdstuk ook iets gezegd te hebben over occulte inwijdingen, en in het daarop volgende hoofdstuk het thema 'uittredingen' ter sprake te hebben gebracht, kunnen we, nu met inbegrip hiervan, de beide onderwerpen, mantiek en magie in een ruimere context terug ter sprake brengen. Ze zijn voor ons thema, de homo religiosus, niet zonder belang. Een religie die de fijnstoffelijke krachtwerkingen benadrukt, maakt in wezen gebruik van dezelfde principes bij haar erediensten, rituelen en inwijdingen, als hier zullen beschreven worden. Zij wil magische middelen aanwenden om

de mens bij te staan en te helpen bij zijn verdere evolutie. Een vorm van zwarte magie zal net het omgekeerde nastreven en een mens trachten schade toe te brengen.

7.1.1. Telepathie

Een directe ervaring

De term ‘telepathie’ komt van het Griekse ‘tele’, ‘op afstand’, en, ‘pathos’, ‘ontvankelijkheid’. Het heeft betrekking op het vermogen om gedachten en gevoelens, kortom bewustzijnsinhouden rechtsreeks over te brengen. Zo de moeder die ‘s nachts wakker schiet en vaststelt dat haar kind ademnood heeft (4.2.1.). In het vorige hoofdstuk hebben we eveneens een paar voorbeelden van telepathie vermeld (6.2.1.): een paranormaal begaafde artieste vertelde er dat zij een voorschouw ‘zag’ van een lijkstoet die later tot in de details zo plaats vond. Ook de moeder van het paranormaal begaafde kind voorzag de crematie van een vriend die bij een verkeersongeval om het leven kwam. En Grant schreef dat ze als kind de dood van de huisarts één dag ervoor waarnam en hem om die nakende overgang ook nog geluk wenste.

J. Bois, *La télépathie*, in *Les Etrennes merveilleuses*³⁰⁶, (De prachtige giften) zegt dat telepathie zich direct toont, voorafgaand aan iedere duiding. Het verschijnsel doet zich zowel in een sceptisch als in een gelovig midden voor en heeft dus niets met mogelijke religieuze vooropstellingen te maken. Bois betracht met andere woorden een fenomenologische wezensbeschrijving. Hij wil het fenomeen laten zijn wat het is, voorafgaand aan iedere interpretatie ervan. Telepathie is dus een soort van waarneming die echter de grenzen van de normale waarneming overschrijdt. Nu eens ‘hoort’ men de stem van een vriend “die er niet is”. Dan weer ‘ziet’ men op afstand een gebeurtenis, of men voelt de stemming van iemand die op dat ogenblik niet aanwezig is.

Graden van intensiteit

Geven we nog twee voorbeelden van een telepathische waarneming die we ontlenen aan J. Feldmann, *Occulte verschijnselen*³⁰⁷. Hij noteert: “Een dergelijk geval van een doodsmelding, en wel op het ogenblik van sterven, werd mij door één van mijn studenten meegedeeld: “De 26ste september 1914 sneuvelde mijn oom, de broer van mijn moeder. In die nacht, dus van de 25ste op de 26ste, rond 2 uur, zag mijn moeder (opm.: in een droom), hoe haar broer naar haar toekwam en haar als afscheid een hand gaf. Dan ging hij de kamer uit en mijn moeder hoorde de deur dichtslaan. Bij het ontwaken voelde zij zich erg neerslachtig. Toen vader haar naar de reden vroeg, antwoordde zij:

³⁰⁶ Bois J., *La télépathie*, in *Les Etrennes merveilleuses*, Paris, 1914, 211.

³⁰⁷ Feldmann J., *Occulte verschijnselen*, Den Haag, 1949, 79.

“ik geloof, dat mijn broer Jozef iets is overkomen. Hij is zwaar gewond of gesneuveld”. Zij vertelde vervolgens, hoe hij haar was verschenen en afscheid genomen had. Vader trachtte haar gerust te stellen, doch zij bleef bij haar mening. Ongeveer veertien dagen later kwam het bericht, dat haar broer in de nacht van 25 op 26 september bij een gevecht was gesneuveld.”

Eenzelfde geval, waarbij eveneens de stervende verschijnt, doch nu aan iemand in wakende toestand, werd mij meegedeeld door mevrouw B.. Haar zoon Jozef sneuvelde op 15de augustus 1915 ten gevolge van de ontploffing van een mijn. Toen zijn moeder op de middag van die dag, tussen 5 en 6 uur, de koeien melkte en juist naar de laatste koe wilde gaan, zag zij, in het stro op de grond, haar zoon in soldatenkleren liggen. Zijn hoofd hing op zijn linkerschouder, zijn voeten lagen voor haar emmer. Zij riep: “Jozef! Jozef!” Op hetzelfde ogenblik verdween hij. Zijn moeder zei onmiddellijk tegen de huisgenoten: “ Jozef is dood. De hele dag heb ik al aan hem gedacht.” Later schreef een kameraad, dat Jozef op die middag omstreeks 5 uur was gevallen en dat hij de gehele middag van thuis had gesproken. De vrouw vertelde bovendien dat haar zoon haar bij zijn pinksterverlof had beloofd, in ieder geval te zullen schrijven, onverschillig of het goed of slecht met hem zou zijn.

Merken we nog op: de moeder zag haar zoon toen zij in ‘wakende toestand’ was. Het kan zijn dat de moeder bijzonder sensitief was en daardoor de schim van haar zoon opmerkte, het kan ook zijn dat de zoon voldoende magisch begaafd was om tot een zekere graad van materialisatie te komen. Of beide factoren kunnen samen een rol gespeeld hebben in het leggen van het contact.

Een pasgeboren kind

Elisabeth Haich, *Inwijding*³⁰⁸, vertelt. Ik was vijftien, toen ik in een droom in staat was de toekomst te zien. Ik droomde dat ik in de badkamer van mijn ouders een jongeman zag, die probeerde een pasgeboren kind, dat er helemaal blauw uitzag alsof het gestikt was, weer tot leven te brengen. Het kind ademde niet. De dokter hield het afwisselend onder ijskoud en warm water. Toen zwaaide hij het met het hoofdje omlaag heen en weer, totdat het kind eindelijk een schreeuw liet horen en allen opgelucht waren. Vader zonk op de knieën neer, zijn hoofd op de rand van het bed waar moeder lag en begon te snikken, zoals ik deze sterke man mijn leven lang nooit had zien doen. Moeder zag heel bleek, maar lachte hem vol tederheid toe, zoals we dat zo goed van haar kenden.

³⁰⁸ Haich E., *Inwijding*, Deventer, Ankh Hermes, 1978 (// *Einweihung*, Thielle, Fankhauser, 1960), 62.

Een maand of zes daarna voelde moeder zich erg onwel. De internist gaf haar de raad naar een beroemde gynaecoloog te gaan. Deze zei na het onderzoek: 'Ik wens u geluk! Het einde van de grote ziekte zal een doop zijn', en toen lachte hij gemoedelijk. Moeder kwam wanhopig thuis. Ze was al negenendertig - maar wat later werd ze rustiger en zes maanden nadien, in de zomer, precies een jaar na mijn droom, diende de baby zich aan. Een jonge arts, die al naam had gemaakt door zijn kunde, zou op raad van de professor de geboorte leiden. Het kind was bijna gestikt bij de geboorte. Het duurde twintig minuten, voordat het begon te ademen. Mijn vader was door de langdurige spanning zo uitgeput, dat hij, toen het gevaar voorbij was, naast het bed waar moeder lag, op zijn knieën viel en die grote man snikte als een kind.

Dergelijke getuigenissen vindt men in vele varianten in zowat alle literatuur over dit onderwerp.

7.1.2. Synchronisch en diachronisch

Telepathische verschijnselen kunnen zich synchronisch, gelijktijdig met het gebeuren vertonen, of diachronisch, gespreid in de tijd ervoor (voorschouw) of erna (naschouw). De moeder stelt de ademnood van het kind vast op het ogenblik zelf, synchroon. Dit was ook het geval voor de getuigenissen die Feldmann hierboven beschreef en het anonieme getuigenis die we hebben vermeld in het hoofdstuk over uittredingen (6.2.3.). De artieste en Grant 'zagen' een begrafenis vooraleer ze plaats vond, diachronisch. Ook het getuigenis van Croiset in verband met zijn stoelenproeven, of van Hurkos met het kruikje in terracotta (4.2.1.) waren in de tijd gespreid. Croiset voorzag een werkelijkheid die zich nog moest voordoen (voorschouw), Hurkos keek naar het verleden (naschouw).

Een naschouw

Zulke waarnemingen vertonen verder ook graden van intensiteit. Ze kunnen zich bijzonder sterk, of eerder zwak aandienen. Zo getuigt iemand dat hij, toen hij voor het eerst een bepaalde medemens ontmoette, onmiddellijk een hevige emotionele schok door zijn hele lichaam voelde gaan. Tegelijkertijd drongen er zich beelden aan hem op. Hij 'zag' zichzelf, samen met die persoon, maar nu in een heel andere cultuur gesitueerd: in het oude Rome. Beiden behoorden toen tot hetzelfde gezin. Hun verhouding was die van een vader en een dochter. Men kan zich afvragen wat de werkelijkheidswaarde van zulk een ervaring is. Want een ervaring, zo stelt degene die het onderging, is het. Zij die de reïncarnatieleer als een ernstige

hypothese nemen, zullen wellicht een verklaring in die richting zoeken. Anderen redeneren dit weg als een fantasierijke en emotionele inbeelding.

Ik ben daar waar mijn hart is.

Op de vraag hoe telepathie op zich mogelijk is, haalt J. Bois, *La télépathie*, in: *Les Etrennes merveilleuses*³⁰⁹, (De prachtige giften) een mystieke tekst uit de XV-de eeuw aan: de “Imitatio Christi” of “Over de navolging van Christus”. Deze wordt toegeschreven aan onder meer Thomas a Kempis (1380/1472) een middeleeuws mysticus. Dit werk werd talloze malen herdrukt en was na de Bijbel het meest gelezen boek der late middeleeuwen. Thomas stelt hierin: “Ik ben daar waar mijn hart is”. Het ‘hart’ hier als het telepathisch waarnemingsvermogen, houdt inderdaad geen rekening met de grenzen van tijd en ruimte. Zo kan men zich nog steeds verheugen om een vroegere gebeurtenis, bijna alsof ze opnieuw plaats vindt, en men kan eveneens vol verlangen uitkijken naar een speciale dag die nog moet komen. Men kan zich indenken dat men tot een gezelschap of een vriendenkring behoort, en mee van hun plezier geniet, hoewel die vrienden op dat ogenblik kilometers verwijderd zijn. Men kan ook betreuren dat men niet in dat gezelschap is. Ook dan is men er in gedachten met het ‘hart’ bij, zij het eventueel een droevig hart. Herinneren we ons dat onder meer Kant (3.2.) stelde dat onze wetenschappelijke geest wel klaar vat wat zich binnen tijd en ruimte toont, doch de fenomenen zoals zij zich daarboven of daarbuiten situeren, zijn voor Kant ontoegankelijk. Aan deze beperking stoort onder meer Thomas zich dus niet.

Over de grenzen van tijd en ruimte

Ook de voorbeelden van telepathie hierboven gegeven, overtreffen de grenzen van tijd en ruimte. In de wetenschap geldt dat niets zich vlugger voortbeweegt dan het licht. De paranormologie stelt echter dat de gedachte een oneindige snelheid heeft. Denk ik zo bijvoorbeeld aan de planeet Mars, dan ben ik met mijn bewustzijn bij de planeet zelf. Mijn aandacht ‘is’ bij dat hemellichaam. Iets energetisch, iets fijnstoffelijks van mij bevindt zich dan bij de rode planeet. Dat dit zo is, blijkt uit het feit dat sterrenkundigen de telescoop aanwenden om die verre aanwezigheid aan te scherpen. Hoe zouden zij de telescoop nemen en hem op het door hen bedoelde object richten, indien zij niet al voordien op een manier bij dat object zelf waren, op een niet-telescopische wijze? Dergelijke omvang van onze aanwezigheid “bij de dingen” waar ze ook in het geheel van de werkelijkheid zijn, is een noodzakelijke voorwaarde van telepathie. Zo is de moeder voortdurend met

³⁰⁹ Bois J. *La télépathie*, in *Les Etrennes merveilleuses*, Paris, 1914, 203/213.

haar kind begaan. Daarom ook is zij het die de ademnood van haar baby ervaart. Iemand die het kind nauwelijks kent of er zich niet mee verbonden voelt, ervaart dit niet.

In de Bijbel verwijzen heel wat profeten naar gebeurtenissen in de toekomst, onder meer waar zij na de zondeval een verlosser aankondigen. Zo voorspelt *Micheas* 5,1 dat de verlosser in Betlehem zal geboren worden. Ook in *Daniël* 7,13 lezen we dat deze profeet in een visioen iemand zag aankomen die op een ‘Mensenzoon’ leek. Zoals bekend paste Jezus deze naam toe op Zichzelf. De evangeliën vermelden twaalf maal dat Jezus voorkennis had van dingen die gingen gebeuren (1.4.4.).

7.2. Magie: kenmerken

7.2.1. Het gelijke zoekt het gelijke

Similia similibus

Deze Latijnse uitdrukking kwam al ter sprake (6.3.) en stelt dat het gelijke het gelijke aantrekt. We hebben vermeld dat een magiër een bepaald proces slechts kan meester worden nadat hij het zelf eerst heeft overgedaan. We verwezen naar ‘Sainte Foy’, een dame die gedurende haar leven aan een vorm van schizofrenie leed, en nu de beschermheilige is tegen allerlei krankzinnigheden. Ook sjamanen weten dat zij een ziekte slechts meester zijn na ze zelf minstens op een minimale wijze te hebben doorgemaakt. Dat het gelijke het gelijke kent, wordt bijvoorbeeld in de natuurkunde geïllustreerd door het feit dat een stemvork, eens aangeslagen, pianosnaren met eenzelfde frequentie spontaan doet meetrillen.

Ook de homeopathie kent op haar wijze het “*similia similibus*”. Gezonde mensen die minieme dosis van iets innemen, vertonen symptomen die men terugvindt bij zieken. Juist die doses bezitten genezende waarde. Het gelijkenisaxioma ligt ook ten grondslag aan de vaccinatietherapie van de Engelsman Edward Jenner (1749/1823). Hij entte een kleine hoeveelheid besmettelijk vocht, dat hij uit de wonden van zieke koeien (cowpox) haalde, in de huid van mensen in. De dosering is zo dat zij onvoldoende is om de pokken te verwekken maar toch voldoende genoeg om het organisme toe te laten antistoffen te ontwikkelen

Gegeven, gevraagd, oplossing

Gelijkenis, maar ook samenhang spelen in magie een grote rol. G. Welter, *Les croyances primitives et leurs survivances*³¹⁰, geeft hiervan een aantal

³¹⁰ Welter G., *Les croyances primitives et leurs survivances*, Paris, 1960, 73.

voorbeelden. Een vrouw die onvruchtbaar is, ontleent de kledij van een moeder en maakt zich een houten beeldje van een baby dat zij “de borst geeft”. Zij gelooft dat dit de vruchtbaarheid bevordert. De kledij van de moeder hangt met die moeder samen en deelt in haar vruchtbaarheid. Als de onvruchtbare vrouw die kledij draagt, deelt ze ook in die vruchtbaarheid. Er is samenhang. Verwijzen we naar *Ezechiël 4:15vv.* (1.3.): “Wanneer de priesters naar het volk gaan, zullen zij de kledij waarin zij gewijde handelingen uitvoerden, afleggen en meteen andere kleren aandoen. Zoniet heiligen zij het volk”. Men ziet de gelijkenis in beide voorbeelden.

Op het Russische platteland brachten pasgetrouwden hun eerste nacht door in de nabijheid van hun vee. Men gelooft dat hun liefdesspel de vruchtbaarheid van de dieren bevordert. Op Java plegen boer en boerin, wanneer de rijstvelden bloeien, ‘s nachts liefdespel in het rijstveld. Hun axiomatic stelt dat het inspirerend werkt op de geesten die de vruchtbaarheid van planten en dieren beheersen. Het is een vorm van retoriek door het voordoen van wat gevraagd wordt. Men kan het ook als een positief denken beschouwen. Ofschoon moeilijk te begrijpen voor een nominalistisch ingesteld mens, toch redeneert men in deze voorbeelden rationeel. Het gegeven is: mensen, dieren en planten. Het gevraagde is vruchtbaarheid. De oplossing wordt bereikt door een ritus. Men merkt dat deze vormen van magie ingaan op alledaagse situaties en dicht bij de mensen staan. We zagen dit ook al in de santeria (3.3.1.) en macumba (3.3.2.), maar eveneens in *Lucas 8:43vv.*, bij de vrouw die al twaalf jaar aan bloedvloeingen leed en door Jezus genezen werd (1.4.3.).

Het medicijn... of het voorschrift

Het volgende verhaal illustreert de gelijkenis en de samenhang in magisch denken. J. Gabet et E. Huc, *Souvenirs d'un voyage dans la Tartarie, Le Thibet et la Chine pendant les années 1844, 1845 en 1846*³¹¹ (Herinneringen aan een reis naar Tartary, Thibet en China tijdens de jaren 1844, 1845 in 1846), (4.3.3.) vertellen over de geneespraktijken die er toen werden toegepast. We citeren. “De lama is tegelijk dokter en apotheker. De minerale scheikunde komt niet te pas bij de samenstelling van de medicijnen die hij gebruikt. De geneesmiddelen bestaan uit fijn gewreven plantaardige bestanddelen of kruiden. Men laat deze in water weken en kneedt ze dan tot pillen. Raakt de meegebrachte voorraad pillen op, dan weet de lama-geneesheer wel raad. Hij schrijft op een snippertje papier met Tibetaanse letters de naam van het geneesmiddel, bevochtigt het met speeksel en rolt

³¹¹ J. Gabet et E. Huc, *Souvenirs d'un voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine pendant les années 1844, 1845 en 1846*. In vertaling: Huc E.R., *Dwars door Mongolië*, 1953, Nijmegen, De koepel.

het tot een balletje. De zieke slikt deze balletjes met evenveel vertrouwen in als waren het echte pillen. Ofwel het geneesmiddel inslikken ofwel de naam ervan op een papiertje, dat komt op hetzelfde neer, zo zeggen de Tataren". Tot zover dit uittreksel.

In de opvatting der Tataren verwijzen zowel de pillen als de naam naar dezelfde werkelijkheid: de helende energie die hierdoor gecontacteerd wordt. Men merkt via de gelijkenis van de naam, de samenhang. De naam vertegenwoordigt de helende energieën en roept ze ook op. Het doet ons enigszins denken aan de platonische ideeënleer. Het snippertje papier, opgerold tot een balletje, bevat niet alleen de naam van het helende kruid, maar ook het speeksel van de lama. Het geneesmiddel is dan ook drager van een dubbele occulte energie: enerzijds de energie die in het kruid zelf aanwezig is en anderzijds die van de arts zelf. Via zijn speeksel investeert hij een deel van zijn eigen fijnstoffelijke levenskracht. Ook Jezus gebruikte speeksel, als drager van zijn energie, bij de genezing van de blindgeborene. We komen er dadelijk op terug.

Tot zover een eerste kenmerk van magie: het gelijke dat het gelijke zoekt.

7.2.2. Een kwantitatieve vermeerdering...

En een kwalitatieve sprong

We schreven dat magie te maken heeft met het manipuleren van de fijne stof. Gaan we hier dieper op in. Beginnen we met volgende uitspraak: "Iedere kwantitatieve vermeerdering of vermindering leidt tot een kwalitatieve sprong". Lichten we ze toe met een paar voorbeelden. Denken we aan een weegschaal. Men kan aan één zijde gewicht blijven toevoegen en merken dat er een hele tijd schijnbaar niets gebeurt, om even later vast te stellen dat de weegschaal plots overslaat. De voortdurende gewichtstoename, de kwantitatieve vermeerdering, leidt tot de kwalitatieve sprong, tot het overslaan van de weegschaal. Of nog: een blok ijs blijft bij stijgende temperatuur nog steeds ijs, tot de grens van 0°C is bereikt. Dan begint het te smelten. Verwarmen we het smeltwater vervolgens tot 100°C dan, en pas dan, begint het water te koken. Men merkt de geleidelijk (kwantitatieve) toename van de temperatuur, en de (kwalitatieve) sprong die volgt: het ijs wordt water, water wordt damp.

Of nog: een raket zal bij een bepaalde snelheid in een baan rond de aarde blijven draaien. Wordt die snelheid iets kleiner, dan 'valt' ze geleidelijk naar de aarde terug. Is die snelheid iets te groot, dan ontsnapt de raket aan de aantrekking van onze blauwe planeet en schiet ze verder de ruimte in. Een dergelijke omslag van kwantiteit naar kwaliteit treffen we ook in magie aan.

Kwantiteit en kwaliteit bij magisch werk

Bij de genezing van de blindgeborene (Marcus 8/22-25) doet Jezus welbepaalde magische, krachtgeladen handelingen (3.4.). Marcus schrijft: “Jezus nam de blinde bij de hand en bracht hem buiten het dorp. Hij deed wat speeksel op zijn ogen, legde er zijn handen op en vroeg: “Ziet u iets?” De blinde begon weer te zien en zei: “Ik zie mensen, het zijn net bomen, maar ze lopen rond.” Daarna legde Jezus weer zijn handen op de ogen van de blinde. Deze sperde zijn ogen open en genas; hij zag alles nu heel helder”.

Merken we op: wanneer de blindgeborene bij zijn genezingsproces de mensen ziet, “net als bomen” weet Jezus dat (de kwalitatieve sprong tot) de genezing nog niet ten volle bereikt is, en dus zet Hij het genezingsproces (de kwantitatieve vermeerdering) verder. Hij voegt nog meer fijnstoffelijke energie toe door de blinde de handen op te leggen, en dit tot deze zegt dat hij nu “alles heel helder” ziet.

Verwijzen we als illustratie van zulk een magisch proces eveneens naar 2 Kon.4:32/37. (3.4.) waar de profeet Eliseüs (Elisa) het overleden kind terug tot leven brengt. “Hij bad tot Jahweh, legde zich languit op het dode kind, oog op oog, mond op mond, handen op de handen van de jongen. Zo bleef hij over hem heen gekromd totdat diens vlees warm kreeg. Daarna liep hij over en weer in de woning. Kromde zich opnieuw over de knaap, tot zeven keer toe. De ziel van het kind kwam terug, het herleefde”. Het mag duidelijk zijn dat doorheen deze handelingen telkens fijnstoffelijke levenskracht, ‘heiligheid’, overgaat van ‘genezer’ naar ‘slachtoffer’. In deze Bijbelse passus zelfs tot zeven keer toe.

Vermelden we in dit verband nog wat volgt. A. de Rochas, *l’extériorisation de la sensibilité*³¹² (Het veruitwendigen van de gevoeligheid) vertelt van een zekere Grubelius het volgende verhaal: Een vrouw die voor de eerste keer een kind ter wereld brengt, valt in een diepe bezwijming. Men beschouwt ze als gestorven. Haar toegewijde helpster komt snel toegelopen, legt zich op haar en blaast in haar mond totdat ze bijkomt. De arts die dat ziet, vraagt haar vanwaar zij die opmerkelijke methode gehaald heeft. Ze antwoordt: “Ik heb ze in Altenburg zien toepassen. Ik weet dat vroedvrouwen dikwijls op dezelfde wijze pasgeboren baby’s die als dood overkomen, tot leven brengen”. Men ziet zo de analogie met de twee vorige teksten: de kwalitatieve vermeerdering van levenskracht, van ‘heiligheid’, tot de kwalitatieve sprong: het redden van het leven van de moeder. Wie niet over de nodige fijnstoffelijke energie beschikt,

³¹² De Rochas A., *l’extériorisation de la sensibilité*, Paris, Pygmalion, 1977.

bereikt uiteraard geen resultaat. Het gaat niet om een uitsluitend mechanisch gebeuren. Zo kan een beademingsmachine eventueel wel zuurstof toevoegen, maar niet die typische fijnstoffelijke energie. Het 'occulte statuut' van de toegewijde helpster moet zo geweest zijn dat zij wel over voldoende energie beschikte. En dat is zeker niet bij elke helpster of vroedvrouw het geval.

De Rochas, o.c., 13/33 verhaalt dat een zekere Dr Gilbert leed aan een zenuwziekte en iedere dag op welbepaalde uren getroffen werd door zeer pijnlijke aanvallen. Eén van zijn vrienden herinnerde zich Eliseüs' optreden, legde zich op hem, met als gevolg dat iedere keer de zieke van een zeer pijnlijke toestand overging tot een onuitsprekelijk welbehagen.

Tot zover een tweede kenmerk van magie.

7.2.3. Een geconcentreerde gedachte

We stelden hierboven dat het gelijke het gelijke zoekt, en dat een toename van energie, bij het overschrijden van een welbepaalde grens, leidt tot een kwalitatieve sprong. Laten we hierop bij het lezen van de volgende teksten.

Een lichtende bol

W.H. Gmelig, *De aura*³¹³, zegt: "De substantie (opm.: de grondstof) waaruit de aura is opgebouwd, heb ik energiecellen genoemd, kleine deeltjes geconcentreerde energie, waarvan de schikking heel goed vergelijkbaar is met de structuur van moleculen en atomen. Elk van die energiecellen weerspiegelt door zijn kleur en samenstelling het telkens wisselende gemoedspatroon van de mens. Wanneer iemand nu een tijdlang (opm.: de kwantitatieve vermeerdering) geconcentreerd met dezelfde gedachte bezig is, dan ontwikkelen zich (opm.: de kwalitatieve sprong) binnen de aura steeds meer energiecellen van dezelfde soort die zich volgens een moleculair patroon tot een steeds grotere eenheid opbouwen. De helderziende neemt zo een groepering energiecellen dan waar als een lichtende, steeds groeiende bol van dezelfde kleur". Gmelig illustreert dit in zijn boek met een aantal zelfgemaakte schilderijtjes.

Dat de geschapen werkelijkheid uit kleine deeltjes of zogenaamde 'monaden' bestaat, die combinatorisch de hele werkelijkheid opbouwen, is een basisinzicht dat doorheen de hele geschiedenis vele voorstanders vindt. Ook de Oudgriekse denker Pythagoras (-572/ -500) en de Duitse filosoof Leibniz (1646/ 1716) waren verdedigers van deze gedachte. Het doet

³¹³ Gmelig Meijling W.H., Gijsen W., *De aura* (Uitstraling van mens, dier, plant en steen), Deventer, Ankh - Hermes, 1975, 21.

vermoeden dat ook zij die energiecellen mantisch moeten gezien hebben om tot zulk een theorie te kunnen komen.

Een cirkel zien met de geest.

De Franse schrijver Jean Marques-Rivière (1903/2000), *A l'ombre des monastères Thibétains*³¹⁴ (In de schaduw van de Tibetaanse kloosters), spreekt van zogenaamde 'kasyas'. Kasyas zijn het fijnstoffelijke resultaat van geconcentreerde gedachten. Zo moet de leerling monnik bijvoorbeeld geometrische figuren als vierkanten en cirkels aandachtig bekijken, erover mediteren, ja er "één mee worden". Dat wordt volgehouden (het kwantitatieve aspect) totdat, zo beweren zij, het mentale beeld dat zich in de geest van de leerling monnik vormt, zo sterk wordt dat er helemaal geen verschil meer is tussen het zien van die figuren voor zich, met de ogen open, of het 'zien' van die figuren met 'de geest', dus met de ogen dicht (het kwalitatieve aspect). Omdat in hun overtuiging de materiële figuren vergankelijk zijn, en de gedachtevormen niet, zeggen onder meer de Tibetanen dat de stoffelijke wereld slechts schijn is, en dat de echte werkelijkheid zich situeert in de wereld der gedachtevormen. Het doet weer aan Plato's grotmythe (5.1.2.) en zijn ideeënleer denken.

Tot zover een derde kenmerk van magie: het scheppen van gedachtevormen die in de fijne stof tot een objectief bestaan komen.

7.2.4. Een gedachte beweegt zich vrij.

Een vrije bewustzijnsinhoud

Wanneer een gedachte, nauwkeuriger, een bewustzijnsinhoud, lang genoeg wordt volgehouden (kwantiteit), dan verkrijgt zo een bundeling van energiecellen een eigen zelfstandigheid (kwaliteit) en kan dan de aura als een geconstrueerde gedachte verlaten en vrij door de ruimte bewegen. Daar zwerft deze dan rond op zoek naar trillingen van dezelfde soort (*similia similibus*). Wanneer nu een ander mens soortgelijke gedachten koestert, dan opent zich zijn aura en neemt hij die rondzwevende gedachten in de eigen aura op. Dat is dan bijna steeds een onbewust proces. De mens meent dat het zijn eigen gedachte is die hem inspireert en hij beseft niet dat ze van buiten hem komt. Dat mag andermaal het belang beklemtonen om ons denken en onze gedachten in goede banen te houden. Wie bijvoorbeeld al te veel blijft stilstaan bij verdriet en tegenslag, zal dit op de duur ook aantrekken. Wie opgewekte en vreugdevolle gedachten koestert, zal ze onbewust bijna voortdurend versterken en zelfs uitstralen. Het lijkt wel een

³¹⁴ Rivière J. M., *A l'ombre des monastères Thibétains*, Paris, Attinger, 1930, 177.

soort van godsoordeel of een zogenaamd mattheüseffect. We lezen inderdaad in de Bijbel (Mt. 13: 12): “Wie heeft, hem zal gegeven worden en hij zal overvloed hebben. Maar wie niet heeft, hem zal nog ontnomen worden wat hij bezit”. We komen er nog op terug. Dat volgehouden gedachten zelfs een vorm van leven kunnen scheppen wordt geïllustreerd in de volgende twee verhalen.

Zich een monnik visualiseren.

Alexandra David-Neel, *Magic and mystery in Tibet*³¹⁵ (Magie en mysterie in Tibet), bracht het in Tibet tot ‘lama’, wat een soort doctoraat in magische praktijken inhoudt. Het is hoogst uitzonderlijk dat in die cultuur zulk een titel aan een westerling, zeker aan een vrouw, verleend wordt. Mevrouw David-Neel was van Franse nationaliteit. In haar boek verhaalt ze hoe ze zich via gedachte-concentratie een monnik visualiseerde. Ze schrijft: De grote gebeurtenis die ik moet vermelden behoort bij de categorie van fenomenen die vrijwillig worden geproduceerd. Volgens de Tibetanen zijn zulke verschijningen of ‘tulpas’, magische vormen, voortgebracht door een krachtige concentratie van de gedachten. Toch wordt deze praktijk als zeer gevaarlijk beschouwd voor iedereen die nog niet het hoge mentale en spirituele niveau van verlichting heeft bereikt en nog niet volledig op de hoogte is van de natuur der psychische (opm.: versta ‘occulte’) fenomenen die in zulk een proces aan het werk zijn. Eens dat de tulpa is voorzien van de nodige energie om in staat te zijn de rol van een echt wezen te spelen, neigt het ertoe zichzelf te bevrijden van de controle van zijn schepper. Soms wordt deze schim “een opstandige zoon” en men hoort wel eens van een geheimzinnig gevecht tussen de magiër en zijn schepsel, waarbij de eerste soms ernstig gewond of zelfs gedood wordt door de laatste.

Ondanks alle overdrijvingen en sensaties in dit verband, kan ik de mogelijkheid tot het visualiseren en bezielen van een tulpa niet ontkennen. Zelf had ik zulke gedachtevormen van anderen al waargenomen, maar mijn gebruikelijke ongelovigheid leidde me ertoe zelf tot experimenten over te gaan. Mijn inspanningen kenden wel enig succes. Om een beïnvloeding door de vormen van de lamaïstische godheden te vermijden - ik zag ze dagelijks om me heen in schilderijen en afbeeldingen - koos ik voor mijn experiment een zeer onbeduidend karakter: een monnik, kort en dik, van een onschuldig en gezellig type.

³¹⁵ David - Neel A., *Magic and mystery in Tibet*, London, Unwin paperbacks, 1939⁻¹, 1965, 219 (//Mystiek en magie in Tibet, Amsterdam, Gnosis, 1941).

Ik sloot me op in een tent en verrichtte de voorgeschreven gedachteconcentratie en andere rituelen. Na een paar maanden was de monnik eindelijk levensecht gevormd. Hij werd een soort van gast, en leefde mee in mijn verblijf. Enige tijd later verbrak ik mijn leven in afzondering en begon aan een reis, samen met mijn bedienden. De monnik rekende zichzelf bij het gezelschap. Niettegenstaande ik in de open lucht leefde en dagelijks verschillende mijlen aflegde, gezeten op mijn paard, verflauwde de gedachtevorm niet. Ik bleef de dikke monnik zien. Deze 'schim' verrichtte verschillende handelingen die nodig zijn voor een reiziger in die verlaten gebieden, handelingen die ik hem echter nooit geleerd of bevolen had. Zo zag ik hem wandelen, dan weer stoppen en om zich heen kijken. De gedachtevorm was meestal zichtbaar, maar soms voelde het alsof een kleed zachtjes tegen me aan wreef en op een keer leek het alsof een hand mijn schouder raakte.

Het karakter dat ik me had ingebeeld, toen ik de gedachtevorm opbouwde, onderging geleidelijk een verandering. De dikke, gezette vriend liep hoe langer hoe meer gebogen en zijn gezicht verried een vaag spottende en boze blik. Hij werd ouder en kaler. Kortom, hij ontsnapte aan mijn controle. Op een dag bracht een dienaar me, toen ik in mijn tent zat, wat boter. Hij zag de gedachtevorm ook en hield hem voor een levende lama. Ik dacht het fenomeen op zijn beloop te laten. Maar de aanwezigheid van die ongewilde metgezel begon stilaan op mijn zenuwen te werken. Het draaide uit op een nachtmerrie overdag. Meer nog, ik begon mijn verblijf naar Lhasa te plannen en had andere dingen rond mijn hoofd, zodat ik besloot de gedachtevorm terug te vernietigen (opm.: wat betekent dat mevrouw David-Neel deze gedachtevorm terug in zich moet 'opslorpen'). Het gelukte me, maar slechts na zes maanden van harde strijd. Mijn gedachteschepping hield hardnekkig aan het leven. Er is niets vreemd in het feit dat ik mijn eigen hallucinatie schiep. Het interessante punt is dat in deze gevallen van materialisatie, ook anderen de geschapen gedachtevorm zien". Tot zover dit merkwaardige getuigenis van mevrouw Neel.

Beklemtonen we in deze tekst het volgende: "Soms wordt deze schim een opstandige zoon" en "het gezicht van de monnik verried een vaag spottende en boze blik en hij ontsnapte aan haar controle". We komen later op deze 'demonische' trek nog terug in hoofdstuk 11 dat handelt over "de harmonie der tegengestelden".

Philip: een ingebeeld personage

Iris M. Owen / Margaret Sparrow, *Philip le fantôme*³¹⁶ (Filip het spook), beschrijven de collectieve schepping van een gedachtevorm. We vatten samen. We zijn in 1972. De society for psychical research vormt een groep leden rond Dr. George Owen. De groep concentreert zich met een regelmaat van de klok op de vorming van een louter op inbeelding gesteund personage, dat men Philip heet. Men wil bereiken dat Philip uiteindelijk een geest wordt die spookt. De groep verdiept zich in het midden der XVI-de eeuw en beeldt zich een persoon in die rond 1550 in Engeland zou kunnen geleefd hebben. Echter zo dat men zeker weet dat die Philip nooit bestaan heeft. Wel geven zij hem een woning, een stel relaties, een persoonlijkheid. De leden prenten alles scherp in hun hoofd en vergaderen met als doel een gedachtevorm 'Philip' te maken. Het doet allemaal een beetje denken aan de film *North by Northwest* van A. Hitchcock, waarbij ook een personage gecreëerd wordt.

Gaandeweg lukt hun opzet en een "kunstmatige elementaal", zo heet men dat, ontstaat. De groep rond Dr. Owen komt regelmatig samen, zij vertellen onder elkaar geestigheden, zingen liederen, maar zonder speciaal medium (opm.: zonder iemand die gemakkelijk met geesten communiceert) en zitten ook niet in het duister. Zeer vlug waren er klopgeesten te horen en konden zij met Philip gemakkelijk converseren. Het experiment toont aan dat volgehouden gedachten, met sterke geestesconcentratie geladen, gedachtevormen kunnen scheppen. Tussen Philip en wat men een 'gewoon' spiritistisch spook heet, was geen verschil merkbaar.

Een eendrachtige groep mensen

Men kan zulke gedachtevormen ook bewustzijnsvormen heten, want niet alleen de gedachte, ook de verbeelding, het gevoel, het verlangen en de wil, het hele bewustzijn is er mee gemoeid. Deze, door de mensen zelf, geschapen vormen, bewegen zich in de ijlstoffelijke ruimte als fijnstoffelijke zelfstandige 'wezens'. Dat toonde ons ook de monnik van mevrouw David-Neel. Zo beschouwd is de mens zelf een medeschepper van heel wat fijnstoffelijk leven rondom hem.

Gmelig, *De aura*³¹⁷, vervolgt. "Het is zelfs zo dat wanneer een grote groep mensen eendrachtig aan hetzelfde denkt, er een soort 'groepsaura' kan ontstaan en dat geldt zowel ten goede als ten kwade". Zo was het kunstmatig elementaal 'Philip' hierboven, het resultaat van de concentratie van een groep mensen.

³¹⁶ Owen I.M. / Sparrow M., *Philip le fantôme*, Ontario, Ed. Québec Amérique, 1979.

³¹⁷ Gmelig Meijling / W.H., Gijsen W., *De aura* (Uitstraling van mens, dier, plant en steen), Deventer, Ankh - Hermes, 1975, 24.

Wederzijdse beïnvloeding, samenbundeling, welbewuste richting van vormen van bewustzijn worden zodoende duidelijk. Men begrijpt zo ook dat magie, in groep beoefend, heel wat meer energie mobiliseert dan wanneer het een uitsluitend individuele aangelegenheid blijft. Men kan hier van een sociologisch element spreken, maar wat beoogd wordt in de fijnstoffelijke wereld, een mobiliseren van fijnstoffelijke energieën, is heel wat meer dan “alleen maar” sociologie. Sociologie op zich behoort tot de natuur. Magie, in groep beoefend situeert zich in de buiten- eventueel in de Bijbelse bovennatuur, niet enkel in de natuur. Verwijzen we voor dit laatste bijvoorbeeld naar een misviering, die in optimale voorwaarden uitgevoerd, als een krachtig magisch ritueel kan beschouwd worden. Hierbij zijn ook meerdere deelnemers betrokken zodat een sterke fijnstoffelijke gedachtevorm kan ontstaan. We komen daar nog op terug in het laatste hoofdstuk over “de bovennatuur”.

Herinneren we ons, in verband met de geconcentreerde aandacht van velen, bijvoorbeeld de meest succesvolle mislukking in de ruimtevaart, de redding van de apollo-13 astronauten. Miljoenen mensen voelden met hen mee en waren met hun gedachten, gevoelens, verwachtingen en gebeden bij het drietal in hun maanlander, nadien in hun capsule. Op magisch niveau doorgeredeneerd kan men zich afvragen wat de rol van de geconcentreerde aandacht van miljoenen mensen was, met betrekking tot de veilige terugkeer van deze ruimtevaarders.

Gisela Graichen, *De nieuwe Heksen*³¹⁸, vermeldt eveneens de kracht der geconcentreerde gedachte van velen. Zij schrijft: “Al die mensen die fel tegen de oorlog demonstreren, schreeuwen daarin: oorlog, oorlog, oorlog. Dat is niet goed, want daarmee bouwen ze het energieveld ‘oorlog’ op. Als ik voortdurend over mijn angsten praat, leid ik daar steeds energie naar toe en versterk ik die angsten in plaats van ze te verminderen”.

Redeneert men hierop door dan ziet men zo dat onze moderne communicatiemediën de fijnstoffelijke zijde van vele gebeurtenissen haast eindeloos versterken door ze op de voet te volgen en ze bij wijze van spreken dagelijks in elke huiskamer te brengen, al of niet uitvergroet. Men wil immers voldoende kijkers halen. Het zijn meestal niet de meest stichtende thema's die uitvoerig worden toegelicht.

³¹⁸ Graichen G., *De nieuwe Heksen*, gesprekken met heksen, Baarn, De Kern, 1987, 81.

Een jubileum

Laten we met betrekking tot het scheppen van bewustzijnsinhouden een anonieme getuige aan het woord die zijn belevenissen vertelt. Ziehier zijn verhaal. Een vereniging vierde een jubileum. Als één van haar leden hield ik een gelegenheidstoespraak en trachtte dat op een poëtische wijze te doen. In versvorm had ik het moeizame ontstaan, samen met de verdere geschiedenis van de vereniging geschetst en humorvol en in een beeldende taal een aantal aangename anekdotes vermeld. De stichter stond net naast mij en werd figuurlijk, en nadien letterlijk in de bloemetjes gezet. Ik raakte het hoge en edele karakter van het doel van de vereniging aan en verwees hierbij enigszins naar de platonische ideeënwereld. De ongeveer honderdvijftig aanwezigen waren bijzonder geboeid en leefden mee met elk woord en elk beeld van het vers. Zij voelden zich hierbij bijzonder betrokken en in hun gevoelsleven ook erg aangesproken. Zij hadden immers intens meegewerkt aan het steeds groeiende succes van de vereniging. Hun 'hart' beaamde de verwoorde gedachten, hun dankbaarheid was bij de stichter en het vele werk dat hij al verricht had. Tijdens de korte pauzes die ik in mijn voordracht legde, bleef iedereen zo geboeid luisteren dat men een speld kon horen vallen.

Hun geconcentreerde aandacht, de kwantitatieve fijnstoffelijke energie stond op het punt een kwalitatieve sprong te nemen. Maar daar wist ik toen nog zo goed als niets van.

Plots was het alsof ik uit mijn lichaam werd geduwd. Ik bevond mij ongeveer twee meter achter mijn biologisch lichaam, dat gelukkig op een soort van automatische piloot het vers verder bleef voordragen. Mijn bewustzijn bevond zich voor het grootste deel in mijn fijnstoffelijk lichaam. Ik 'zag' voor me, mezelf de tekst verder voordragen, maar eveneens 'zag' ik de fijnstoffelijke koord die me met mijn biologisch lichaam verbond. Tot mijn overgrote verbazing merkte ik eveneens dat er vanuit de maagstreek van iedere aanwezige een fijnstoffelijke band naar mijn maagstreek liep. Het was een uiterst merkwaardig zicht, een publiek dat met draden letterlijk aan mij vasthing. Ik wist dat het hoogtepunt van mijn tekst nog moest komen. Daar verwoordde ik in beelden, die me sterk ontroerden, het hoge ideaal van de vereniging. En zie, alle draden van de aanwezigen bundelden zich samen in mijn maagstreek, en ineens, zomaar, barstte de wereld hoog boven me open. Mijn kruinchakra verwijdde zich en daaruit kwamen alle draden, maar verenigd, gebundeld in wat mij één sterk en dik touw leek. Het 'touw' ging regelrecht de hoogte in.

Nog steeds op automatische piloot lezend, ‘zag’ ik hoog boven me een overweldigend en schitterend licht, als een vuurwerk dat openbarst. Er klonk een hemelse muziek, zoals ik nog nooit gehoord had. En zie, vele lichtende puntjes daalden neer en bundelden zich samen tot een nog veel dikkere koord dan het koord die omhooggegaan was. Dit dikkere koord kwam naar mij, ging terug doorheen mijn kruinchakra, en verder door mijn fijnstoffelijk lichaam tot aan mijn maagstreek. Van daaruit ging het niet naar het publiek terug, maar wel naar de stichter. Die kreeg vrij plots de hele bundel fijnstoffelijke energie in zijn maagstreek te verwerken. Op dat ogenblik werd hij hevig geëmotioneerd en was het voor hem even ‘tandenbijten’ om zich voor de talrijke aanwezigen staande te houden en geen tranen te tonen. Nadat hij die energie in zijn aura geïncasseerd had, verflauwde het hele beeld. Ik voelde me terug naar mijn biologisch lichaam getrokken worden, en bevond me even later weer bij mijn tekst, net op tijd om het slotwoord te lezen. Onder een langdurig applaus werd de stichter toen in de bloemen gezet. Velen kwamen me nadien ook vertellen dat ze het hele gebeuren gewoon prachtig hadden gevonden.

Tot daar deze ervaring die me vele jaren later nog zeer helder voor de geest staat. Ik geef toe, het is geen harde wetenschap, maar het is wel een bijzonder overweldigende gebeurtenis geweest. Voor mezelf is het ondertussen duidelijk geworden: gedachten ‘werken’ in de fijnstoffelijke wereld. Zeker als ze versterkt worden door de gedachten, de gevoelens en de wil van vele gelijkgestemden. Ik vermoed zelfs dat deze samengebalde gedachten samen een fijnstoffelijke vorm kunnen opbouwen, die als een groot energieveld omhoogschiet. Deze vorm is dan in staat om op het hoogtepunt van het hele gebeuren, als recipiënt te dienen om een nog veel hogere en fijnere energie te ontvangen van alles wat in het geheel van de werkelijkheid daarop is afgestemd en erop reageert: het illustreert het gelijke dat met het gelijke samenhangt. Deze versterkte energie kan dan in dit geval de vereniging, en haar stichter en bezieler in het bijzonder, heel wat fijnstoffelijke energie geven. Het hele gebeuren is dan niet alleen een mooie herinnering, maar een effectieve steun voor de verdere werking en uitbouw van die vereniging. Ik denk ook dat in dit alles een aantal vuistregels liggen verscholen voor wat men “rituele magie” noemt. Tot zover mijn beschouwingen bij deze ervaring.

Vatten we dit onderdeel samen met te zeggen dat het gelijke het gelijke tracht te vinden, dat een gedachteconcentratie resultaten boekt in de materiële wereld en dat een mens zelf een schepper wordt van fijnstoffelijke levensvormen. Hiervoor mobiliseert hij geheel zijn ‘hart’, zijn gevoel, gedachte, emotie, ja zijn hele wezen. Bij deze steekproeven die de magische

werking illustreren, werd bij herhaling een verband gelegd met religie. Een dynamistisch georiënteerde religie is ondenkbaar zonder dergelijke krachtwerkingen. En met dit alles zijn we klaar om verder tot de kern van magie door te dringen: de suggestie.

7.3. Magische suggestie

Een suggestie in beelden

Suggestie is enigszins te vergelijken met welsprekendheid. Men wil zichzelf of een ander overreden, overtuigen. Maar daar waar retoriek, de kunst van de welsprekendheid, zich richt op het bewustzijn, richt suggestie zich op het onderbewuste en het onbewuste, althans op de ondoordachte drijfveren ervan.

Dit niet-bewuste deel is in de menselijke evolutie veel ouder dan het bewuste. Het was er al vooraleer de mens zijn taal had ontwikkeld, dus ook vooraleer hij rationeel kon denken. Het onbewuste ‘verstaat’ dan ook een heel andere taal. Het werkt met beelden. Willen we onze onbewuste diepten bereiken, dan zullen we simpele beelden ter suggestie moeten gebruiken en ons levendig en beeldrijk voorstellen wat we juist wensen. Dat is de communicatie die het onderbewuste aankan. Het gevoels- en gemoedsleven spelen hierbij een doorslaggevende rol, want het levert de vereiste energie en kracht om het beeld door te drukken. Ongemerkt, of zeggen we ‘onbewust’, beïnvloedt het niet-bewuste leven het bewuste. Zodat, gezien de eenheid van de beide lagen van de ziel, van een wisselwerking sprake is.

Men kan bijvoorbeeld bij herhaling tot zichzelf zeggen: “Ik zie mij als een gelukt iemand”. We ‘zien’ ons dan ook in onze inbeelding als geslaagd. Of ik kan trachten anderen te overtuigen: “Ik weet heel zeker dat het je gaat lukken”. Waarbij we dat ook zo willen gerealiseerd ‘zien’. Het is een manier van positief denken. We verwezen al eerder (2.3.) naar het belang van dergelijke zinnnetjes.

De term ‘niet’

Eigenaardig: de rationele term ‘niet’, in bijvoorbeeld een zin als “Doe dat niet”, dringt niet tenzij flauwtjes in het onderbewuste leven door. Enkel bevestigende zinnnetjes ‘werken’, zeker geen ingewikkelde uitspraken en ook geen ontkennende woorden als ‘geen’, ‘nooit’, ‘nergens’... Ze zijn niet in beelden om te zetten en worden daardoor praktisch geheel genegeerd door het onbewuste. Toch begaat de vrouw die telkens weer tot zichzelf zegt: “Ik zal nooit geluk hebben”, een grondige fout met betrekking tot haar zelfverwezenlijking. Dan niet zozeer omwille van het gebruik van het woordje

‘nooit’, wel omdat haar zinnetje vergezeld gaat van heel wat verzuchtingen en beeldende kracht. De vrouw voorziet in heel wat beelden en emoties het geluk aan zich voorbijgaan en het ongeluk op haar toekomen. Dat simpele zinnetje, dat telkens opnieuw de beelden oproept die op “herhaalde misrekening” neerkomt, daalt zachtjes maar des te zekerder neer in haar onderbewuste ziel. Ze is daar waar haar ‘hart’ is (7.1.2.). Zo is de vrouw bezig haar levenskracht - die in hoge mate ontspringt aan de onderbewuste laag in zichzelf - af te bouwen: onderbewuste uitputting leidt tot bewuste uitputting. De weerslag of repercussie geldt ook hier.

Een onbewuste suggestie

In wezen houdt deze term een tautologie in omdat een suggestie steeds onbewust is, en we dus tweemaal hetzelfde zeggen. We betitelen deze alinea echter zo om het verschil met wat voorafging te verduidelijken. Bij het zinnetje “ik wil dat het ons beiden in alle opzichten steeds beter gaat” zijn zowel hij die de suggestie geeft, als hij die ze ondergaat, zich hiervan bewust. Beiden willen zo met hun boodschap hun onderbewuste lagen bereiken. In wat volgt is enkel diegene die suggereert, bewust van wat er gebeurt. Degene die de suggestie zal ondergaan, heeft er nauwelijks of geen weet van. Hij wordt eerst in een ‘schemerbewuste’ of suggestieve toestand gebracht. De boodschap dringt zo direct in het onderbewustzijn, zonder langs het bewustzijn te zijn geweest.

Men kan hierin drie werkwijzen onderscheiden. Vooreerst is er de echte hypnotische suggestie, die gegeven wordt nadat de proefpersoon in hypnose is gebracht. Vervolgens is er de suggestie die gedurende een normale slaap gegeven kan worden. En ten slotte is er de telepathische suggestie. In de drie gevallen dringt de suggestie onbewust de ziel binnen. We bespreken ze hieronder in die volgorde.

7.3.1. Hypnotische suggestie

Een stroom van energie

De werkelijkheid en de kracht van hypnose kwamen al eerder ter sprake, bij de vermelding van het zogenaamde ‘post-hypnotische bevel’ (2.5.). Hierbij wordt een suggestie, tijdens hypnose gegeven, toch nog uitgevoerd nadat de persoon uit zijn hypnose is gebracht.

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*³¹⁹, zegt dat een eerste vorm van suggestie bestaat in ‘fascinatie’. Men kijkt iemand met een doordringende

³¹⁹ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 41.

blik aan. Of men laat hem of haar bijvoorbeeld naar een glanzend voorwerp staren, of nog, men geeft iemand “magnetische strijkbewegingen”, zachte herhaalde strelingen die energie toevoeren en de persoon steeds meer ontspannen. Ondertussen blijft men de gewenste zinnen herhalen zoals: “Je voelt je uitstekend”, “Je gaat jezelf meer en meer ontspannen”, “Het gaat je in elk opzicht elke dag beter”. Een positieve boodschap bereikt zo de diepere lagen in de persoon die de suggestie ondergaat.

K.H. De Jong, *De zwarte magie*³²⁰, vermeldt in dit verband F. A. Mesmer (1734/1815) en J. Deleuze (.../1835). Hij schrijft: Mesmer beschouwde het “dierlijk magnetisme” (een uitdrukking die Mesmer hiervoor zelf heeft bedacht) niet als een stof, maar als een beweging in een alom verspreid fluïdum van een niet te vergelijken fijnheid. Die beweging wordt vooral veroorzaakt door het maken van ‘passen’ op- en neergaande strijkbewegingen, waardoor de persoon in een eigenaardige slaap kan geraken. Deleuze geloofde, dat van degene die ‘magnetiseert’ een ‘substantie’ uitstroomt die op de gemagnetiseerde afgaat in de richting haar door de wil van de magnetiseur gegeven. Het is deze substantie die ons in leven houdt en welke men het “magnetische fluïde” noemt.”

Of dit fluïdum nu een stof is of niet, zal ervan afhangen hoe men de begrippen ‘stof’ en ‘fluïdum’ definieert. Stellen we dat ‘uiterst fijne stof’ en ‘fluïdum’ op hetzelfde neerkomen.

Een occulte aanval

We kunnen iemand suggereren dat het hem of haar in alle opzichten steeds beter gaat. Dan geven we het onbewuste een positieve boodschap mee. Men kan op die wijze echter net zo goed negatieve boodschappen suggereren. Dion Fortune, *Psychische zelfverdediging*³²¹, vermeldt dat ze zo een negatieve suggestie op een bijzonder indringende manier ‘aan den lijve’ heeft ondervonden. Ze bleef er twee jaar ziek van. In wezen lag er een zwartmagische aanval in verscholen. Fortune had de woede van haar werkgeefster op zich gehaald door haar te zeggen dat deze bij een aantal belangrijke beslissingen gewetenloos handelde.

Fortune schrijft: “Uit de psychische (opm.: versta: occulte) aanval hield ik enige tijd een zwakke gezondheid over. Het afschuwelijke van zulk een ervaring, het verraderlijke ervan, haar macht, haar verwoestende uitwerking

³²⁰ De Jong K.H., *De zwarte magie*, Den Haag, Leopolds uitgeversmaatschappij, 1955⁻², 234.

³²¹ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 10.

op ziel en lichaam ken ik uit eigen ondervinding. Het is niet zo gemakkelijk om de mensen er toe te brengen zich over een psychische aanval uit te spreken. In de eerste plaats omdat ze wel weten dat ze hoogstwaarschijnlijk toch niet geloofd zullen worden en zo de kans lopen om voor geestelijk onevenwichtig te worden aanzien. Ten tweede omdat ieder morrelen aan de grondslagen der persoonlijkheid een zo bijzonder en zelfs ongeëvenaard afschuwelijke ervaring betekent, dat het gemoed voor zulk een beschouwen terugdeinst en men er eenvoudig niet kan over spreken. Ik ben ervan overtuigd dat een psychische aanval een grote rol speelde in hekserij en dat hij dus de eigenlijke oorzaak van de algemene afschuw en verachting voor die hekserij was.”

Een afschuwelijke ervaring

Staan we toch even stil bij wat Fortune, als zienster en magiërin, hier verwoordt: “het afschuwelijke van zulk een ervaring”, “de verwoestende uitwerking op ziel en lichaam”, het “niet geloofd worden”, “voor geestelijk onevenwichtig worden aangezien” en “het er niet kunnen over spreken”. Tegen welke maatschappelijke werker, tegen welke ordehandhaver, tegen welke mens ga je bijvoorbeeld vertellen dat er zich, telkens als je inslaapt, een fijnstoffelijk wezen boven op je lichaam vormt, dat het zich geleidelijk meer en meer begint te materialiseren en dat je door die druk nauwelijks nog kunt ademen. En toch vind je in de loop der geschiedenis heel wat getuigenissen in die zin. Als je uitzonderlijk veel geluk hebt, ontmoet je een ziener-magiër die je bewering ernstig neemt, het allemaal ook mee kan ‘zien’ en ‘voelen’.

In het beste geval kan hij je dan ook helpen en onthult (apocalyptiek) bovendien dat het bijvoorbeeld om het uitgetreden fijnstoffelijke lichaam gaat van een welbepaald persoon uit je kennissenkring. Deze laatste heeft het dan - meestal onbewust - op je fijnstoffelijke levenskracht gemunt en in zijn of haar diepere ziel, of zoals we dat al eerder hebben genoemd: in zijn of haar “occult statuut”, gunt hij of zij je het leven niet. Dan zijn alle bewoordingen van Fortune echt van toepassing.

Met haar woordenkeuze hierboven maakt ze overduidelijk dat ze de nominalistische visie, die meent dat al dergelijke verhalen - letten we op het exclusieve van deze uitspraak - volslagen onzin zijn, zeker niet deelt. Voor haar zijn een heks of een hekser die zwart-magisch te werk gaan, verre van onschuldig en is het ernstig nemen van het kwaad dat zulke mensen veroorzaken helemaal geen absurd bijgeloof.

Een beschadigde aura

Keren we terug naar haar getuigenis. Als “modus operandi”, als magische werkwijze van haar werkgeefster vermeldt zij: “Mijn werkgeefster voerde geen argumenten voor haar beweringen aan en schold me evenmin uit. Ze deed eenvoudig niets anders dan die bewering: “Je bent onbekwaam. En je weet het”, telkens weer te herhalen alsof het een litanie was. Om tien uur was ik haar kamer binnengekomen, om twee uur ging ik er weer uit. Al die tijd sprak ze monotoon haar twee volzinnetjes uit, zodat ze die verscheidene honderden malen moet gezegd hebben. Toen ik bij haar binnenkwam was ik gezond en sterk. Ik verliet haar echter als een mentaal en fysiek wrak en bleef twee jaar lang ziek”.

Het mag overduidelijk zijn dat haar werkgeefster heel wat fijnstoffelijke kracht legde in het herhalen van die twee zinnetjes. Dat licht Fortune ook toe. “Ik had de merkwaardige gewaarwording dat mijn gezichtsveld zich vernauwde. Even buiten mijn ooghoeken zag ik twee muren van dichte duisternis langzaam verrijzen en mij meer en meer insluiten. Ik wist dat ik verloren zou zijn wanneer de twee muren elkaar zouden bereiken, Toen gebeurde er iets merkwaardigs. Duidelijk hoorde ik een innerlijke stem zeggen: “doe alsof je verslagen bent, alvorens je het echt bent”. Om het in de taal van het occultisme te zeggen: het etherisch dubbel (opm.: de aura) was beschadigd en had een “lek” opgelopen, waardoor prana (opm.: fijnstoffelijke levenskracht, ‘heiligheid’) ontsnapte. In het licht van mijn eigen ervaringen verbaast het mij volstrekt niet dat mensen die de reputatie verworven hadden dat zij zich met hekserij bezighielden, zonder vorm van proces ter dood gebracht werden. Zo verschrikkelijk en onaantastbaar zijn hun methodes”.

“Doe alsof je verslagen bent”, zo sprak een innerlijke stem Fortune toe. Het kwade meent dan overwonnen te hebben en stopt de occulte aanval. Dat was op dat ogenblik voor Fortune het belangrijkste. Het voortzetten van het ongelijke gevecht zou haar leven in gevaar hebben gebracht. De dierenwereld kent iets gelijkaardigs. Sommige dieren veinzen dat ze dood zijn, om zo een gevecht met een veel te sterke tegenstander te beëindigen.

We zullen op het strenge oordeel van Fortune over de zwart-magische praktijken van heksen en heksers nog uitvoerig terugkomen (10.4.). Tot zover deze eerste vorm van suggestie.

Een concertzangeres

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*³²², vertelt over een concertzangeres die zich ter verbetering van haar stem door een ingewijde liet ‘behandelen’. Dat was behoorlijk duur. Na een tijd besloot de zangeres er geen geld meer aan uit te geven. Dat zei ze hem bij haar laatste bezoek. Let nu goed op de reactie van de adept: hij richtte zijn ogen op haar en concentreerde zich. Toen zei hij: “Indien gij met mij breekt, zult gij telkens weer bij het betreden van het concertpodium mijn gezicht tegenover u in de lucht zien zweven, zal uw keel dichtgeknepen worden en zult gij geen enkele klank kunnen uitbrengen”.

Opm.: De fijnstoffelijke band tussen beiden bestond uiteraard na al hun contacten. Hij had dus geen schakel of enig vervangmiddel nodig en drong onmiddellijk in haar diepere ziel door. Zo kon hij haar telepathisch onderwerpen met die voorspelling die dan werkt als een lotsworp. De adept was magisch inderdaad de sterkere. Daarmee begon de occulte aanval onmiddellijk. De feiten bevestigden het magische woord: telkens als zij het podium betrad, zag zij haar inwijder, voelde haar keel als dichtgeknepen en kon zij geen klank meer uitbrengen. Fortune heet dat “een machtige hypnotische suggestie” die de loopbaan van de zangeres voortijdig zou beëindigen. Gelukkig vond zij een bevoegd en sterker magiër die de ‘betovering’ ongedaan kon maken.

De beweegreden van een dergelijk machtsmisbruik van de adept, aldus Fortune, is om te beginnen gewoon van menselijke aard. Na een teleurstelling volgt gemakkelijk enige ontgoocheling. Deze kan echter uitgroeien tot wraak, of indien deze langere tijd wordt uitgesteld, zelfs tot wrok. Zulke beoefenaars van niet steeds even gewetensvolle magie, lijden wel eens aan een “overvoed ego”, aan een vorm van ‘hoogmoed’, ‘zelfingenomenheid’. We hadden het al eerder over de ijdelheid die verblindt (2.5.).

Letten we er op dat de zangeres een stemverbetering wilde, maar dat, doordat zij deze bij een occult actieve man zocht, deze stemverbetering eveneens de vorm van een occulte inwijding aannam. Er was dus tussen beiden een band ontstaan, men spreekt van een ‘rapport’. Deze houdt heel wat meer in dan slechts een reeks lessen en oefeningen van profane aard. Welnu, gezien de hoogmoed van de inwijder, was het onderbreken van de lessen tegelijk én een ‘verdunning’ van de occulte band én nam hij het als een persoonlijke belediging op. Vandaar het quasi blinde mechanisme “teleurstelling, wraak, eventueel wrok” dat zo in gang werd gezet. In het geval

³²² Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 201.

van de zangeres was er voor wrok, voor uitgestelde wraak geen tijd meer: de occulte aanval was er onmiddellijk.

Wat een inwijder van dat eigenmachtige type ook vooral niet verteert, is het feit dat datgene wat hij bijgebracht heeft, na een breuk, door de ingewijde zelfstandig toegepast kan worden, geheel onafhankelijk van de leermeester. Laat staan het feit dat de leerling zich tegen zijn leermeester keert op profaan, of nog erger, op occult gebied. Moeilijkheden kunnen nog worden versterkt, indien men magisch gevormd en ingewijd werd binnen een occulte groep, bijvoorbeeld één of andere broederschap, en deze nadien verlaat of bekritiseert, dan kan de hele groep eensgezind als groep reageren, wat veel krachtiger werkt.

Fortune is niet te spreken over zo een aanmatigend optreden. Zij ziet het als een onverantwoorde inbreuk op de vrije wil van het slachtoffer en als een misdaad tegen de gaafheid van diens ziel. Zij spreekt van een “met lompe vingers” in de zielestructuur van een medemens wroeten. Toch lijkt de ervaring van de concertzangeres aan te tonen dat een inwijding zeer gemakkelijk overheerst wordt door de schuld én van de inwijdende én van menig ingewijde die zich al te afhankelijk opstelt.

We schreven het al eerder (1.4.1.) met betrekking tot religie, maar het geldt evenzeer, of zeggen we des te meer voor occulte inwijdingen: een beroep doen op een blind geloof en blind vertrouwen is - een Russische roulette gelijk - om moeilijkheden vragen.

7.3.2. Suggestie tijdens de slaap

Gaan we na enige woorden gezegd te hebben over de hypnotische suggestie, nu in op de suggestie die gedurende een normale slaap gegeven kan worden. Ook als iemand slaapt, zo zegt Fortune, kunnen we onze ‘zinnnetjes’ gewoon blijven herhalen. Hoewel diegene die slaapt hier geen weet van heeft, toch werken deze zinnnetjes onbewust door en, heel merkwaardig, nu veel krachtiger. Hoeden we er ons dan ook voor om in het bijzijn van slapende mensen verkeerde of schadelijke dingen te zeggen. Illusteren we het gebruik van zulke suggestie met volgende getuigenis, hier in positieve zin.

Een spoedig herstel

J. Grant, *Meer dan één leven*³²³, vertelt dat een vriendin gehospitaliseerd was en er een operatie onderging om een gezwel te laten verwijderen. Na de

³²³ Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-Hermes, 1973, 32.(// *Many lifetimes*, Victor Gollancz Ltd., London, 1968).

ingreep werd de patiënte terug op haar kamer gebracht. Even later komt Grant haar bezoeken. De patiënte was echter nog in een diepe slaap als gevolg van de narcose. Grant schrijft: “Toen begon ik haar langzaam en duidelijk te vertellen wat er precies aan haar lichaam was gedaan. Ik wist dat ze zich niet bewust was van het geluid van mijn stem. Mijn woorden (opm.: als dragers van de positieve gedachten) werkten als een draaggolf die het gemakkelijker maakten haar supra-fysiek (opm.: dat is Grants’ woord voor wat we eerder de ‘individuality’, hebben genoemd (5.2.2.)) te beïnvloeden. En dat met de informatie die ik trachtte te brengen. Nadat ik er de nadruk had op gelegd dat ze niet langer enige angst voor kanker hoefde te hebben, beschreef ik de spierlagen die uit elkaar waren gehaald en de verschillende andere weefsels die waren ingesneden. Ik vertelde vervolgens dat deze weefsels tijdens het verloop van de operatie opnieuw waren gehecht, zodat ze precies wist waarheen de energie, die het genezingsproces zou versnellen, te richten. Ik legde uit dat de waarschuwing die naar haar bewustzijn was gezonden in de vorm van pijn, ook opgevolgd was, en dat daarom de pijn niet langer enig nut had. Regelmatig herhaalde ik alles”.

Tot zover deze getuigenis. Grant besluit haar verhaal met te zeggen dat de wonde zo snel genas dat de patiënte (opm.: in die tijd, in de eerste helft van vorige eeuw) al binnen een week naar huis mocht voor verder herstel. Tot zover dit voorbeeld van een suggestie tijdens de slaap.

7.3.3. Telepathische suggestie

Na de hypnotische suggestie, en na de suggestie tijdens de slaap, hebben we nog een derde vorm: de telepathische suggestie. Daar gaan we nu op in.

Telepathie

Telepathie is het bewustzijn van een ander op afstand beleven alsof dit het uwe is, en wel zo dat je weet dat het van die andere is. Laat ons die elementaire beschrijving van telepathie als vertrekpunt nemen. Het is duidelijk dat telepathie, zo gedefinieerd, geen wetenschappelijke basis kan hebben. Maar ook al is ze niet wetenschappelijk aan te tonen, toch beweren velen dat telepathie werkelijk bestaat. Zulke getuigenissen, zoals zovele paranormale ervaringen, kunnen min of meer waarachtig aandoen. Ze kunnen aansluiten bij gebeurtenissen die anderen in hun eigen innerlijk leven menen op te merken of die in overeenstemming zijn met wat men in de literatuur hierover aantreft.

Alexandra David-Neel, *Magic and mystery in Tibet*³²⁴ (Magie en mysterie in Tibet), noteert: “Tibetanen beweren dat telepathie een wetenschap is die even goed geleerd kan worden als onverschillig welke andere”. Het is duidelijk dan de term ‘wetenschap’ hier in een veel ruimere betekenis gebruikt wordt dan diegene die wij er in dit werk aan geven en dan datgene wat bedoeld is met “harde wetenschap”. Zij stelt verder dat telepathie een sterke concentratie vereist, zo dat men zich met de andere kan vereenzelvigen, en dat het uitoefenen van telepathie iets heel gemakkelijk wordt “als men opgehouden heeft zichzelf en anderen als volstrekt afgescheiden en van alle aanrakingspunten verstoken wezens te beschouwen”. Dat is een zeer holistisch standpunt. In zijn positief gebruik doet het ons denken aan Schopenhauer en zijn inlevende benadering van de medemens: als een “ich-nog-einmal” (2.2.).

De aandacht op iemand richten.

Als men aan iemand denkt, dan is er een vorm van contact. We stelden al dat onze aandacht de grenzen van tijd en ruimte overschrijdt (7.1.2.). Denk ik aan Mars, dan is mijn aandacht, en hiermee eveneens ‘iets’ uiterst fijnstoffelijks van mij, bij Mars. Tijd en ruimte zijn beperkingen ons door onze zintuigen opgelegd. In ‘de andere wereld’ gelden deze beperkingen niet. In de uitdrukking “Ik ben daar waar mijn hart is”, werd het ‘hart’ gezien als het telepathisch waarnemingsvermogen, dat de grenzen van tijd en ruimte kon overschrijden (7.1.2.). Of en hoe dit werkelijk is, willen we illustreren met enkele getuigenissen.

Een unieke en kenmerkende aura

Gerda Walther, *Phänomenologie der Mystik*³²⁵, (Fenomenologie van de mystiek), verhaalt ons dat zij in Munchen op een dag ontspannen in bed ligt en in haar geest beelden doorkrijgt van een vriendin, die ze L. noemt, en die zich in Freiburg bevindt. Walther zegt dat zij die beelden zeer nauwkeurig doorkrijgt, dat zij zeer duidelijk aanvoelt dat haar vriendin L. op dat ogenblik in een zetel ligt en aan haar denkt en dat ze zelfs ‘ervaart’ wat juist deze vriendin denkt. Het voelt bovendien aan alsof Walther zich in het lichaam van L. bevindt, ja dat ze doorheen de ogen van L. kijkt. Ze ziet vanuit die liggende houding het lichaam van L., maar ook de zetel en de kamer waarin L. ligt. Walther merkt een boek op de zetel, ziet dat L. een sigaret rookt en ruikt bovendien zelf ook de rook ervan. Walther ervaart dat de vriendin zich afvraagt of ze een brief naar haar, Walther, zou schrijven. Zij betoogt dat het

³²⁴ David - Neel A., *Magic and mystery in Tibet*, London, Unwin paperbacks, 1939-¹, 1965, 285. (// *Mystiek en magie in Tibet*, Amsterdam, Gnosis, 1941).

³²⁵ Gerda Walther, *Phänomenologie der Mystik*, Walter-Verlag, Olten und Freiburg, 1955, 65.

hier niet om helderziendheid gaat, wel om telepathie omdat ze alles ervoer vanuit het standpunt van L. Walther vertelt verder dat ze bij dergelijke ervaringen ook de aura of uitstraling aanvoelt van de mens met wie ze in telepathisch contact is en dat deze aura voor ieder mens kenmerkend en uniek is. Ziet ze bovendien in haar verbeelding een aura van iemand, en alleen maar die aura, dan, zo zegt ze, lukt het haar na enige oefening te weten van wie die aura is.

Een diepe liefde

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*³²⁶, laat een vrouw aan het woord. In haar jeugd koesterde deze een diepe liefde voor iemand. Beiden geraakten verloofd. Toen haar verloofde als zendeling - voorlopig alleen - naar West-Afrika vertrokken was, ontving zij het bericht dat inboorlingen hem vermoord hadden. Zij had nu de enige die zij liefhad, verloren en aanvaardt een huwelijksaanzoek van een achterneef, een half invalide, die allang op haar verliefd was. Telkens wanneer zij geslachtsgemeenschap met haar echtgenoot had, stelde zij zich de gedaante van haar eerste verloofde voor. Zijzelf was een kleine, tenger en donkerharige vrouw. Haar man die een bloedverwant was, verschilde in type bijna niet van haar, terwijl hij bovendien nog gebrekkig was. Doch de drie zonen waren groot en opvallend blond, "echte typen van het noorden", die daarbij verbazend veel op de vermoorde zendeling geleken.

Tot zover het verhaal van Fortune. Zij stelt dat een scherp omlijnende en volgehouden voorstelling van haar geliefde zendeling, gedurende de geslachtsgemeenschap met haar half invalide man, een sterke band met de overleden zendeling veroorzaakte. Iets wat zich volgens occulte wetmatigheden afbeeldde in het fysieke lichaam der zonen. Zij is waar haar hart is, en geeft zo een telepathische suggestie aan de man van wie ze echt houdt.

D. Fortune, *Esoteric philosophy of love and marriage*³²⁷ (Esoterische filosofie van liefde en huwelijk), zegt dat het de vrouw is die bemind wordt, die de echte band heeft met de man, veel meer dan zij die zijn naam deelt en zijn bed. Fortune verwoordt hier hetzelfde principe, maar gezien vanuit de man. Toegepast op de overleden zendeling is hij het die een diepe band heeft met de vrouw die op hem verliefd is, veel meer dan haar wettige partner. Nog anders gezegd, de fijnstoffelijke verbeelding is hier sterker dan de materiële

³²⁶ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 211.

³²⁷ Fortune D., *Esoteric philosophy of love and marriage*, Northamptonshire (VK), The aquarian Press, 1982⁻⁶, 52.

werkelijkheid. Wat in de wereld der gedachten gebeurt, is uiteindelijk krachtiger en belangrijker dan wat zich alleen maar in de materiële wereld voordoet. Omdat het verwekken van biologisch leven niet enkel een fysische, maar in hoofdzaak een fijnstoffelijke en dus sacrale aangelegenheid is, komt dit verhaal niet zo onwaarschijnlijk over. Bevruchting is in die axiomatic immers een overbepaald proces. Fysische gemeenschap is noodzakelijk, maar onvoldoende. De eikel moet, om levensvatbaar te blijven, binnen enkele dagen na de bevruchting, beziel worden door een fijnstoffelijke entiteit, een energierijk wezentje, een fijnstoffelijk ‘mensje’. Zoniet sterft de eikel af. Doordat de vrouw haar gedachten, emotie, wil, haar hele bewustzijn op de zendeling concentreerde, is het wezentje dat dan gecontacteerd wordt, in de nabijheid van zijn occulte stamboom te situeren. Het is in dit verband bij primitieven algemeen bekend om bij de geslachtsgemeenschap ethisch hoge gedachten te koesteren en zelfs te bidden, om zo ook hoge zielen aan te trekken. De wereld der gedachten is ook voor hen van veel grotere invloed dan de materiële wereld. Het lijkt wel of de platonische ideeënleer hierin andermaal een bevestiging vindt.

Fortune, *Psychische zelfverdediging*, 113, schrijft dat op het moment van de seksuele vereniging een psychische (opm.: fijnstoffelijke) draaikolk gevormd wordt, die op een waterhoos, een trechtervormige ronddraaiende kolk lijkt, die torenhoog oprijst en tot in de andere wereld reikt.

We verbeelden ons bij iemand te ‘zijn’.

Naast het ‘gewoon’ richten van de aandacht op iemand, kunnen we ons een intensere voorstelling maken van onze aanwezigheid bij hem of haar en ons in hun gezelschap, bijvoorbeeld in hun huis denken, naast hen, bij hen. Illustreren we dit laatste met enkele getuigenissen.

Ik visualiseerde een hospitaalbezoek.

J. Grant, *Meer dan één leven*³²⁸, verhaalt dat ze thuis was op het ogenblik dat een kennis van haar herstelde van een moeilijke keizersnede. Ze schrijft: “Haar operatie stond om twaalf uur gepland. Dus dacht ik twee of drie minuten heel intens aan haar. Ik visualiseerde haar in de ziekenkamer die door openstaande glazen deuren toegang gaf tot de tuin. Toen vroeg ik (opm.: in gedachten) of iemand een vriendelijk oogje op haar wilde houden, vooral voor en na het toedienen van de narcose (opm.: in de eerste helft van vorige eeuw). Verder dacht ik niet meer bewust aan haar”.

³²⁸ Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, 1973, 202.

Later bleek dat Grant zich van uur had vergist, en visualiseerde haar vriendin dan niet om twaalf uur maar een uur later, na de operatie dus. Grant vervolgt: “Die avond kwam haar echtgenoot me bedanken omdat ik voor zijn vrouw van zo een onschatbare hulp was geweest. Hij vertelde dat hij haar om elf uur alleen gelaten had, omdat hij voelde dat zijn aanwezigheid haar niet rustig maakte. Maar toen hij enkele uren later terugkwam trof hij ze volmaakt tevreden aan. Ze vertelde hem dat ik, nadat hij de kamer had verlaten, door de openstaande tuindeuren naar binnen was gekomen en bij haar bed had gezeten, en dat ik zo onderhoudend met haar had gepraat dat ze vergeten was bang te zijn. Ik moest verscheidene getuigen aanhalen om hem ervan te overtuigen dat ik op dat ogenblik zes kilometer verder was”.

Slechts nadat de vriendin hersteld was, vertelde Grant haar de ware toedracht, waarop deze uitriep: “Ik dank de hemel dat ik niet wist dat je niet van vlees en bloed was. Ik zou doodsbang geweest zijn als ik geweten had dat ik een geest zag”.

Merken we nog het volgende op. Grant, die ergens in haar boek (o.c. 189), en bij een andere gelegenheid, zegt dat bidden niet had geholpen, (6.2.1. : bij het behandelen van de jongeman die zelfmoord had gepleegd in een Brussels hotel) vraagt hier dat ‘iemand’ een vriendelijk oogje op de patiënt wil houden, vooral voor en na het toedienen van de narcose”. Ze specificeert die ‘iemand’ niet, en spreekt hiervoor ook niemand “in vlees en bloed” aan. Zou het onredelijk zijn te veronderstellen dat zij “hogere wezens” bedoelt? Maar dan staat haar aanroeping gelijk met een gebed, en dan heeft, ten minste in dit geval, haar bidden wel, en zelfs zeer intens geholpen. Overwegend dat enkele van haar boeken autobiografieën zijn van vorige levens, én occulte inwijdingen in het oude Egypte, kan men veronderstellen dat ze zich, misschien ook automatisch en onbewust, tot goden van het oude Egypte heeft gericht.

Merkwaardig is ook dat Grant slechts twee of drie minuten aan die vriendin dacht en zelf bij haar gewone bewustzijn bleef. Van een fijnstoffelijke uittreding terwijl het biologische lichaam in slaap is, is hier geen sprake. Blijkbaar is voor de zeer begaafde en van ‘levenskracht’ rijk voorziene Grant zulk een korte mijmering voldoende om het hier beschreven effect, het fijnstoffelijke bezoek aan haar vriendin, te veroorzaken. Zij ‘is’ dan daar waar op dat ogenblik haar hart is. Bij de volgende voorbeelden is wel een uittreding nodig om fijnstoffelijk op een andere plaats te verschijnen.

Een partituur

S. Muldoon, *The projection of the astral body*³²⁹ (De projectie van het astrale lichaam), vertelt uit eigen ervaring. We vatten samen. “Ik experimenteerde met yoga. Bij enkele gelegenheden wilde ik aan een jong en mantisch begaafd meisje verschijnen (opm.: in uitgetreden toestand). De meeste van deze pogingen mislukten, maar bij drie gelegenheden werd zij plots wakker en zag ik mezelf in haar kamer staan of op haar bed zitten. Ik bleef gedurende enkele seconden zichtbaar voor haar en vervaagde nadien. Het meisje was een bekwame pianiste met een merkwaardig muzikaal geheugen. Ik vroeg haar op een dag of zij het lied “When sparrows build” kende. Dit was niet het geval. Dus beloofde ik haar bij gelegenheid een kopie van de partituur te bezorgen. Een paar nachten later trachtte ik haar weer (opm. : in uitgetreden toestand) te bezoeken. Dat lukte en zij kreeg het gevoel dat zij potlood en papier moest nemen om een boodschap van mij te noteren. Op het blad verschenen de eerste lijnen van de partituur, met slechts één fout erin. Zelf wist ik hier (opm.: op bewuste wijze) niets van. Ik kwam het pas te weten toen ze me de namiddag daarop bezocht en me de partituur toonde”. Tot zover deze ervaring van Muldoon.

Ik zal u in mijn astrale lichaam bezoeken.

Margueritte Gillot, *Op de drempel van het onzichtbare*³³⁰, vertelt een gelijkaardige geschiedenis:

In het groepje waar ik destijds mee omging, bevond zich een oude ingenieur, die een ernstige en toegewijde studie van de radiësthesie maakte. Hij kwam mij zo nu en dan opzoeken, magnetiseerde ook de moeder van één van mijn vriendinnen. We leenden elkaar ook onze boeken uit en wisselden onze indrukken en resultaten uit die we bij het pendelen bekwamen.

Toen ik hem de merkwaardige geschiedenis vertelde van een patiënte die tijdens een operatie een uittreding beleefde en alles had gezien en gehoord wat er zich had voorgedaan, zei hij dat het mogelijk is voor een mens om op een bewuste wijze uit te treden en hij wilde hiervan het bewijs leveren.

“Hoe laat begeeft u zich ter ruste?” Vroeg hij. Ik antwoordde hem: “In ieder geval niet voor twaalf uur”. Hij antwoordde: “Ik zal u in mijn astrale lichaam komen bezoeken”. Dit gesprek had plaats op het einde van de ochtend. Toen ik ‘s avonds naar bed ging, was ik de belofte volkomen vergeten. Het was ongeveer half twee ‘s nachts. Ik nam een boek en kreeg

³²⁹ Muldoon S., *The projection of the astral body*, New York, S. Weiser, 1980⁻¹⁰, 37.

³³⁰ Gillot M., *Op de drempel van het onzichtbare*, Deventer, Kluwer, 1960. (// Aux portes de l’ invisible, Paris), 1960, 25-27.

tijdens het lezen plotseling de indruk van een onzichtbare aanwezigheid. Ik dacht toen nog helemaal niet aan het gesprek van die ochtend. Na enige tijd sloot ik geprikkeld mijn boek en deed het licht uit. Ik had nog steeds het gevoel dat er zich iets ongewoons aan het voeteneinde van mijn bed bevond. De volgende dag belde de persoon in kwestie mij op en zei: “U bent niet verstandig. U moet niet zo laat gaan slapen, want om half twee heb ik er u op betrappt dat u las in plaats van te slapen”. Waarop ik uitriep: “Zo! U was dus die onwerkelijke aanwezigheid aan het voeteneinde van mijn bed”. Hij antwoordde: “Ik wist niet dat dit het uiteinde van uw bed was, maar ik kon niet verder komen”. Later begreep ik dat zich een geestelijke slagboom tussen hem en mij had gevormd. Hij wist niet alleen het juiste uur dat ik stopte met lezen, maar gaf bovendien nog een volkomen nauwkeurige beschrijving van mijn nachtjapon. Tot zover deze steekproef.

Ik meende zachtjes te knijpen.

Robert A. Monroe, *Uittredingen*³³¹, vertelt dat hij bij zichzelf en overdag een bewuste uittreding opwekte. Vooraf had hij echter met R., een vrouwelijke collega van zijn werk, afgesproken dat hij haar tijdens het weekend in uitgetreden toestand zou komen bezoeken. Monroe schrijft: Toen bevond ik mij in wat zo te zien een keuken was. R. zat op een stoel aan mijn rechterkant. Ze had een glas in de hand, en keek van mij uit gezien, naar links, waar twee meisjes van zeventien of achttien jaar, de ene was blond, de andere had bruin haar, ook met een glas in de hand iets zaten te drinken. Ze waren met zijn drieën in gesprek, maar ik kon niet horen waarover ze het hadden.

Eerst ging ik midden voor de twee meisjes staan, maar slaagde er niet in hun aandacht te trekken. Vervolgens wendde ik mij tot R. en vroeg haar of ze wist dat ik er was. “O, ja, ik weet dat je er bent”, antwoordde ze. Dit echter enkel in gedachte, aangezien ze nog steeds in gesprek was met de twee meisjes. Ik vroeg haar of ze er zeker van was dat ze zich zou herinneren dat ik daar geweest was. “O, dat onthoud ik beslist”, kwam het antwoord. Ik zei dat ik me er ditmaal van wilde overtuigen dat ze het zich zou herinneren. “Ik onthoud het wel”, zei R., terwijl ze tegelijk nog steeds aan het gesprek deelnam. Ik gaf te kennen dat ik zeker wilde zijn en haar daarom zou knijpen. “Maar dat hoeft je niet te doen, ik onthoud het heus wel”, zei R. haastig. Toch kneep ik haar net boven haar heup. Ze slaakte een luide ‘au’ en ik schrok. Ik had eigenlijk niet verwacht dat ik haar ook echt zou kunnen knijpen. Tevreden dat ik ten minste enige reactie had kunnen uitlokken, keerde ik me

³³¹ Monroe R., *Uittredingen*, Experimenten buiten het lichaam, Deventer, Ankh-Hermes, 1980, 58.

om en ging weg. Ik dacht aan mijn lichaam, en was bijna meteen terug (opm.: in het biologische lichaam).

Ik vroeg R (opm.: een paar dagen later, toen ze elkaar terugzagen) of ze zich het knijpen dan niet kon herinneren. Er kwam een blik van verontwaardiging over haar gezicht. “Was jij dat?” Ze staarde me een ogenblik aan, ging toen mijn privé-kantoorkamer binnen, draaide zich om, en tilde de boord van haar truitje op, waar deze links over haar rok viel. Er zaten twee blauwe plekken precies op de plaats waar ik haar geknepen had. “Ik zat rustig te praten met de meisjes”, zei R., “toen ik plotseling vrij hard geknepen werd. Ik sprong een heel stuk de lucht in. Ik dacht dat mijn zwager teruggekomen was en stilletjes achter me was gaan staan. Ik keek om, maar er stond niemand. Ik had er helemaal niet aan gedacht dat jij het zou kunnen zijn. Het deed echt pijn!” Ik verontschuldigde me voor het harde knijpen en moest beloven dat, als ik ooit weer eens zoiets probeerde, ik wat anders zou bedenken dan zo hard te knijpen.

We zijn waar we ons denken.

“Ik ben waar mijn hart is” schreef Thomas a Kempis (7.1.2.). En als we met ons bewustzijn ergens zijn, ‘is’ er werkelijk ‘iets’ van ons daar aanwezig. Blijkbaar gaat het dan om een uitgetreden deel van onszelf dat zich niet stoort aan de grenzen van tijd en ruimte. Zij die een uittreding ervaren hebben, vertellen ons dat ze met de navelstreng verbonden zijn aan hun biologisch lichaam. Maar ook dat deze streng een uitzonderlijke elasticiteit heeft zodat men zich zeer ver van zijn stoffelijk lichaam kan verwijderen.

Zijn we met ons biologisch lichaam op plaats A, maar beelden we ons sterk in dat we in B zijn, dan ‘zien’ mantisch begaafden ons daar ook, maar dan fijnstoffelijk. Een kwantitatieve vermeerdering van onze concentratie, samen met ons occult statuut (hebben we veel of weinig fijnstoffelijke energie?), kan er eventueel toe leiden dat ‘iets’ van ons, een soort schim, duidelijk of vaag zal waar te nemen zijn op de plaats waar we, in gedachten, ons bevinden.

Dergelijke getuigenissen zouden ook in het hoofdstuk over uittredingen kunnen vermeld worden. Maar, zoals gezegd, zijn we hier een stap verder. Als iemand in uitgetreden toestand een ander in diens biologisch lichaam knijpt en als dat tot fysische verwondingen leidt, of als in uitgetreden toestand een partituur ‘gedicteerd’ wordt, zijn we duidelijk een grote - kwalitatieve - stap verder en kunnen we echt van magie spreken.

Bilocatie

Deze term komt van het Latijn 'bis', tweemaal, en 'locus', plaats en betekent "op twee plaatsen tegelijk zijn". In een aantal religies wordt er melding van gemaakt. Het houdt verband met een al of niet bewuste uittreding en een gedeeltelijke materialisatie van het fijnstoffelijke lichaam. Het biologische lichaam is hierbij in een soort van trance en is dan nauwelijks nog actief.

I. Bertrand, *La sorcellerie*³³² (Hekserij), geeft ons een voorbeeld en verhaalt dat het een zekere Emilie Sagée bij herhaling overkwam. Wij zijn 1845, in het meisjesinstituut van Neuwelcke in de buurt van Riga. Onder het personeel was een zekere Emilie Sagée. Haar gezondheid was goed en haar gedrag voorbeeldig. Wel kwam zij over als "une nerveuse" een zenuwlijdster. Enige tijd na haar aankomst stelde men vast dat, wanneer de meisjes beweerden ze ergens gezien te hebben, vaak andere meisjes staande hielden dat ze op een andere plaats was.

Op zekere dag zagen de meisjes plots tweemaal Emilie. De twee 'Emilie's' verschilden in niets van elkaar. Integendeel: zij deden juist hetzelfde, behalve dat de ene Emilie een stukje krijt in de hand hield en de andere niet. Kort daarop was een zekere Antonia von Wrangel met haar opschik bezig, waarbij Emilie het kleed van Antonia op de rug dicht haakte. Antonia zag plots in de spiegel een tweede Emilie die haar kleed dicht haakte.

Ooit was Émilie ziek in bed. Antonia las voor uit een boek. Plots werd Emilie stijf, verbleekte en leek in bezwijming te vallen. Toen Antonia haar vroeg of zij onwel werd, antwoordde zij van neen maar met een zwak stemmetje. Enkele seconden daarna zag Antonia zeer duidelijk Emilie in het gebouw. Ooit gebeurde het dat enkele meisjes aan het borduren waren in een zaal op de benedenverdieping. Vier glazen deuren geven hier uit op de tuin. Zij zagen Emilie bloemen plukken in de tuin terwijl plots haar dubbelgangster in een der zetels gezeten was. Onmiddellijk keken de meisjes naar de tuin en zagen ze daar nog, maar haar vertraagde bewegingen en het 'lijdelijke' uitzicht vielen op. In de tuin was zij als het ware 'ingedommeld' en uitgeput. Twee meisjes gingen op de dubbelgangster toe en poogden ze aan te raken. Zij voelden een lichte weerstand. Eén der meisjes ging daarop dwars door een gedeelte van de dubbelgangster. Nadat zij erdoorheen was gegaan, bleef de dubbelgangster nog enkele ogenblikken ter plaatse zichtbaar om daarna geleidelijk te verdwijnen.

³³² Bertrand I., *La sorcellerie*, Paris, (rond 1900), Librairie Bloud et Barral, 57 / 59.

Wat telkens weer opvalt, is dat hoe duidelijker de dubbelgangster waarneembaar was en als het ware materieel tastbaar werd, des te geremder, lijdelijker en meer uitgeput Emilie zelf werd. Maar zodra de dubbelgangster verzwond, herwon zij haar krachten. Emilie was zich van de uittreding niet bewust. Zij vernam het doordat men het haar zei.

A. David-Neel, *Magic and mystery in Tibet*³³³ (Magie en mysterie in Tibet) verhaalt eveneens van een Tashi lama die in uitgetreden toestand op reis ging en hierbij zijn biologisch lichaam achterliet. Dit lichaam volbracht dan zijn gewone dagdagelijkse activiteiten, tot wanneer de lama op zijn bestemming was aangekomen. Dan vervaagde dit subtiele lichaam geleidelijk tot het uiteindelijk helemaal verdween.

Zich met iemand identificeren.

We zagen al dat men iemand op een hypnotische wijze op allerlei suggesties kan laten ingaan. Ook dat men iemand tijdens de slaap allerlei suggesties kan meegeven, en dat men ten slotte iemand op telepathische wijze kan beïnvloeden. Bij herhaling hebben we eveneens vastgesteld dat een kwantitatieve vermeerdering leidt tot een kwalitatieve sprong. Dit geldt uiteraard ook voor telepathische suggestie.

In de vorige steekproeven was de aandacht op iemand gericht. Men kan hierin nog een stap verder gaan, en zich niet alleen in iemands gezelschap denken, maar zich bovendien met die andere zoveel mogelijk identificeren. Men 'ziet' er zich niet langer 'naast', men 'ziet' er zich helemaal 'in' en denkt dat men ermee samenvalt. Men denkt dan heel intens dat men die andere ook 'is'. Zulk een vereenzelviging mag op het eerste gezicht enigszins bevreemdend overkomen. Herinneren we ons echter de 'inlevende' benadering van de medemens, het "ich-nog-einmal" (2.2.) zoals Schopenhauer het verwoordde. Of denken we aan de uitspraak van mevrouw David-Neel (7.3.3.) dat telepathie mogelijk wordt als men zichzelf en de naaste niet langer beschouwt als volstrekt afgescheiden van elkaar, ja als men aanvoelt dat al wat leeft, hoe dan ook met elkaar verbonden is. Wil men zich identificeren met een medemens, dan helpt het zo men diens belangstellingen kent. Zo bijvoorbeeld de gedachten die hem of haar bezielen, een aantal gewoontes, gevoelens, verlangens, de omgeving, enzovoort.

³³³ David - Neel A., *Magic and mystery in Tibet*, London, Unwin paperbacks, 1939⁻¹, 1965, 94. (//Mystiek en magie in Tibet, Amsterdam, Gnosis, 1941).

Tenhaeff, *Spiritisme*³³⁴, vermeldt een ziener die hierover zegt: “Wanneer ik een voorwerp van iemand aanraak, vermeng ik mij met hem. Ik treed met die mens in directe verbinding: zijn gedachten, gevoelens en gewaarwordingen zijn de mijne geworden. Met een eenvoudige haarlok of een brief van iemand kom ik met de persoon in aanraking. Ik bespeur hem, ik zie hem, ik hoor hem, hij leeft zijn leven in mij, ik voel zijn smarten en deel zijn vreugden. De personen die hij liefheeft, heb ik ook lief. Mijn ziel komt met hem in aanraking en er ontstaat tussen hem en mij een soort van gemeenschappelijk bewustzijn”.

Men merkt duidelijk het “ich-nog-einmal” dat in praktijk gebracht wordt. Omdat er gelijkenis is tussen de gedachten en gevoelens van diegene die zich wil identificeren, met de gedachten en gevoelens van de persoon met wie men zich wil identificeren, gebeurt er iets merkwaardigs. Deze bewustzijnsinhouden dringen dan tot hem door. Staan we hier toch even bij stil, want het is helemaal niet zonder belang.

We hebben al iets in die richting vermeld in verband met de ‘vrije’ bewustzijnsinhouden (7.2.4.). Daar hebben we gezegd dat een volgehouden gedachte niet alleen een eigen zelfstandigheid krijgt, maar dat die bovendien de aura kan verlaten. Als een andere mens soortgelijke gedachten koestert, dan opent zich diens aura en neemt onbewust die rondzwevende gedachten in de eigen aura op. Die mens meent dat het zijn eigen gedachte is die hem inspireert en beseft niet dat ze van elders, van buiten hem, komt.

Vergelijken we het een beetje met een biologische transplantatie. Als iemand een dergelijke overplanting heeft ondergaan, en als het afweermechanisme van het lichaam het donororgaan als een eigen orgaan beschouwt, dan doen er zich geen afstotingsverschijnselen voor. Wordt echter het ingeplante orgaan als lichaamsvreemd gezien, dan stoot het lichaam dit wel af. Geven we een voorbeeld uit de natuurkunde: als een stemvork trilt dan resoneert alles wat dezelfde frequentie heeft, mee. En wat hiermee niet in overeenstemming is, trilt niet.

Het gelijke zoekt het gelijke.

Wat we hierboven beschreven is andermaal een bevestiging van het feit dat het gelijke het gelijke zoekt. Gelijkgestemde gedachten die rond iemands aura hangen, worden gemakkelijk in die aura opgenomen. Eens bewustzijnsinhouden van buitenaf als eigen of verwante inhouden worden

³³⁴ Tenhaef, *Spiritisme*, s Gravenhage, Leopold, 1975, 164.

herkend, opent zich bij wijze van spreken de versterkte burcht die de aura normaal is. De valbrug wordt neergehaald, de aura ontsluit zich en inhouden van buitenaf nestelen zich in de donkere kelders van de burcht, in het onderbewustzijn van de mens. Daar starten ze stiekem, nauwelijks of helemaal niet opgemerkt, hun suggestieve taak. Is dat een probleem? Niet noodzakelijk, want, zo menen we, het zijn gelijkgestemde gedachten. Het zijn bij wijze van spreken ‘geallieerden’, ‘medestanders’, die juist versterken wat er al aanwezig is. En toch blijft bij dit alles een zeker onbehagen hangen: de aura heeft zich geopend. Fortune zegt het zo: “de aura is doorboord”.

Willen we dat het niet zover komt, dan zullen we zeer kritisch en voortdurend onze bewustzijnsinhouden moeten onderzoeken, want vroeg of laat laten onze onbewuste neigingen zich toch aan ons bewustzijn kennen. Daarin, in dit voortdurende kritische onderzoek, ligt de helende kracht van streng logisch denken. Daarin ligt ook de noodzaak om ons van onze vooropstellingen zoveel mogelijk bewust te worden. En wat de invloeden van buitenaf betreft: niemand van ons is een heilige, dus zal ook niemand zijn aura helemaal kunnen sluiten voor ongewenste invloeden. Fortune zegt dat de beste verdediging gelegen is in het niet willen ingaan op de suggestie zelf, en onze gedachtenstroom zodanig beheersen dat we aan totaal andere dingen denken, waardoor de suggestie zich uiteindelijk uitput.

Papus (Dr. G. Encausse), *l'envoûtement*³³⁵ (De betovering), zegt dat de verdediging tegen een lotsworp, tegen een occulte aanval, onder meer bestaat in het uitzuiveren van het denken en onze gedachte-inhouden. Men houdt het kwaad uit het bewustzijn door er niet aan te denken, door er niet emotioneel op in te gaan, door geen gevoelens van nijd en afgunst te koesteren en door nauwkeurig iedere gedachte en ieder gevoel onder controle te houden. Dat is niet steeds even eenvoudig. Volhardt men hierin dan vindt het kwaad geen gelijkenis in de aura om zich erop af te stemmen en krijgt het geen toegang. Ook kan die aura versterkt worden door de eigen geestelijke krachten te vermeerderen. Dit kan door gebed, vooral door dat gebed waarin men zijn vijanden vergeeft, door naastenliefde, medemenselijkheid en door vergiffenis. We kunnen inderdaad de hulp van andere en hogere machten inroepen. Dat reinigt onze aura van binnenuit, maar sterkt ons ook voor aanvallen van buitenaf. Dat is uiteraard het terrein van de religie en de magie.

³³⁵ Papus (Dr. G. Encausse), *l'envoûtement*, Paris, 1954⁴, 7, 10.

Nu begrijpen wij waarom de aloude godsdiensten telkens weer de rol van de in- en verbeelding, het denkvermogen, het gemoed en de wil, kortom, van het hele bewustzijn, zo benadrukten. De christen zal om zich te beschermen tegen het kwaad bovendien de hulp inroepen van wezens van de bovennatuur. We komen er in het laatste hoofdstuk (13) op terug. Hiermee wordt ook duidelijk waarom Jezus de innerlijke vrede en de liefde als hoofdgebod predikte. Men stemt zich hierdoor af op hogere gedachten, zodat het kwaad niets vindt dat ermee verwant en gelijkgestemd is, en het ook niet in de aura kan binnendringen. Zo gezien zijn vredelievende gedachten geen luxe, ze zijn een noodzaak.

Een demonisch trekje

Verwijzen we naar de ‘tulpa’ van Mevrouw David-Neel (7.2.4.), de gedachtevorm die zij fijnstoffelijk tot leven bracht in de vorm van een monnik. Denken we aan zijn geleidelijke evolutie tot een opstandige zoon en aan zijn spottende en boosaardige blik. Hij ontsnapte aan haar controle en kreeg een demonisch trekje. Vreemde invloeden lijken zich te mengen in de schepping van haar monnik. Men kan zich afvragen welke invloeden er in het geheel van de werkelijkheid ‘werken’ zodat een goede bedoeling kan omslaan in een minder goede. Of zelfs in het tegendeel kunnen omslaan. En hoe zulke vreemde invloeden zich in de aura kunnen nestelen. Het antwoord is te vinden in een zekere vorm van ‘camouflage’. Wat van buiten komt, lijkt te harmoniëren met wat binnenin aanwezig is. Maar het gelijkende is soms misleidend anders. We kennen het in de natuur. Heel wat planten en dieren gebruiken het in vele varianten om hun doel te bereiken. Als vreemde invloeden zich in de mens kunnen nestelen, dan loopt er iets fout. Dan kan dit zijn omdat er enerzijds iets buiten hem, hem misleidt, maar anderzijds kan het ook dat iets in de mens niet streng genoeg censureert. Ook hierop gaan we in het hoofdstuk over de “harmonie der tegengestelden” (11) verder in.

Bewustzijnsinhouden overhevelen.

Hiermee staan wij aan de wieg van de magie, witte of goede en de zwarte of boze. Gmelig, *De aura, uitstraling van mens, dier, plant en steen*³³⁶, haalt het geval van de leraar aan, in wiens nabijheid, een leerling mediteert. De leraar kan heel bewust bewustzijnsinhouden van de eigen aura overhevelen naar de leerling en hem zo tot een bepaald bewustzijn doen ontwaken. Natuurlijk werkt in zulke beïnvloeding de wet die zegt dat gelijke, het gelijke

³³⁶ Gmelig Meijling / W.H., Gijsen W., *De aura (Uitstraling van mens, dier, plant en steen)*, Deventer, Ankh - Hermes, 1975, 24.

zoekt. Verwante wezens horen ergens ook samen. Hier situeren zich ook de diverse occulte inwijdingen, ten goede, of ten kwade. Het is duidelijk dat 'hogere' bewustzijnsinhouden overhevelen, geen ethisch probleem stelt. Ze geschieden ook steeds met de toelating van de mens die zal ingewijd worden.

Geheel anders is het echter wanneer de bedoeling, bewust, of meer nog, onbewust, erin bestaat de medemens ernstige schade toe te brengen in zijn gezondheid en geluk. Dan praten we over een zwarte magie. Deze telepathische suggestie, het overdragen van schadelijke bewustzijnsinhouden van op afstand op een medemens, en dat buiten diens medeweten: ziedaar de wezenskern van de occulte aanval. Zwarte magie is dus een immorele, schadelijke telepathische suggestie. Merken we nog op dat we de term 'suggestie' hier in zijn magische betekenis gebruiken, niet in zijn uitsluitend psychologische. Psychologisch gezien is 'suggestie' iets wat onze nominalistische ziele diepten kan beïnvloeden, en blijft beperkt tot een uitsluitend individuele aangelegenheid. Het gebeurt "alleen maar" in het onbewuste van de enkeling. Occult gezien houdt 'suggestie' verband met de kracht van de gedachte en als gevolg hiervan met een stroom van fijnstoffelijke energie die heel wat verder reikt dan de grenzen van het individuele lichaam. Dat is heel wat meer dan slechts 'inbeelding'. Onze steekproeven hebben dat ten overvloede verduidelijkt.

Zoals nog verder zal blijken, kennen heel wat religies een vorm van magische suggestie. Vooral waar het religies van de buitennatuur betreft. Daar wil een aantal lagere goden de mensen en vooral hun mediums op een autoritaire wijze beheersen. Maar ook in de bovennatuur heeft deze magische suggestie een plaats. Biddend willen we onze aandacht op het hogere richten, ja we kunnen ons inbeelden in de nabijheid van sommige heiligen te zijn, of op heilige plaatsen. Dan zijn we waar we ons denken. We kunnen ons met religieuze figuren identificeren. Niet dat we ons hiermee gelijk achten, verre van, maar wel dat we in een uiterste bescheidenheid en deemoed deze hoge figuren willen benaderen. Plotinus zei dat hij zich met het goddelijke vereenzelvigde om te delen in de heiligheid van deze krachtvolle wezens (6.1.1.). Ook onder meer *Psalm 16 (15)* bevestigt dat het goed is om ononderbroken in de aanwezigheid van de H. Drie-eenheid te leven.

7.4. Zwarte magie

7.4.1. Een wraakdemon

Afgunst

K.H. De Jong, *De zwarte magie*³³⁷, geeft ons een uittreksel van Plutarchus, dat ons als inleiding van dit thema kan dienen. De Jong schrijft: “De beroemdste der antieke atomisten, Democritus (+/- - 400), een groot onderzoeker, nam in overeenstemming met de door hem gehuldigde filosofie aan dat afgunstige mensen ‘beeldjes’ uitzenden. Deze waren van waarnemingsvermogen noch bewegingskracht verstoken en vol van de boosheid en hekserij. Die beeldjes, in welke de afgunst en hekserij nawerkt, worden bij de slachtoffers ingedrukt en blijven met hen verbonden. Hierbij veroorzaken ze naar lichaam en geest verwarring en onheil”. Democritus wordt in de natuurkunde wel eens meer de stichter der moderne atoomtheorie genoemd, en men huldigt hem als één der eerste echt wetenschappelijke denkers. Bijna steeds verzwijgt men dan dat hij ook geloofde in fijnstoffelijkheid en in het kwade oog.

Lezen we D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*³³⁸. Fortune, een zienster en magiër, wordt met het fijnstoffelijke resultaat van haar agressieve drang in haar denken, voelen en willen, geconfronteerd. Uiteindelijk bezit ze voldoende ethiek en geweten om het kwaad dat ze hierdoor deed ontstaan, terug ongedaan te maken.

Het verhaal “de schepping van een wraakdemon” gaat over de projectie van het etherisch lichaam, over een gedeeltelijke uittreding. ‘Etherisch’ slaat op dat type van fijnstoffelijkheid dat het dichtst bij de grove stof ligt. We geven niet de hele tekst weer, die te lang uitvalt, maar vatten het verhaal werkelijkheidsgetrouw samen en lichten het hier en daar toe.

Fortune had iemand ten koste van aanzienlijke financiële offers geholpen. Deze doet haar nadien een groot onrecht aan. Zij werd omgewoeld door aanvalsdrijf. Denken we hierbij aan wat Freud het ‘es’ noemt, het zeer primitieve in de mens dat bij teleurstelling, agressief (‘thanatos’) wordt. Freud zegt dat hij in de zielediepte van de mens ‘eros’, seks, en ‘thanatos’, dodingsdrijf vindt, waarmee hij te kennen geeft geen al te hoge verwachtingen van de mens te koesteren. Fortune voelde een sterke drang om het die persoon betaald te zetten. “Ik zon op wraak” schrijft zij. Zodoende activeert zij de spiraal van het geweld: onrecht met aanvalsdrijf beantwoorden.

“Terwijl ik op een middag bijna ingeslapen was, kwam in mij de gedachte op om alle zelfbeheersing te laten varen en toe te slaan op de man die mij

³³⁷ De Jong K.H., *De zwarte magie*, Den Haag, Leopolds uitgeverij, 1955-2, 51.

³³⁸ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 73-76, Plutarchus Tafelgesprekken, V, vr. 7, 60.

zoveel onrecht aandeed. In mijn verbeelding zag ik de aloude Noorse mythen in mij opkomen. Ik dacht aan Fenris, de afschuwelijke wolf”.

Opm.: Fenris is in de Noorse mythologie, een schepping van de god Loki. Dit wolfskind werd opgevoed door Tyr, de oorlogsgod, en werd zo sterk dat de godheden hem vreesden. Hij werd dankzij de dwergen met een magisch touw vastgebonden. Herinneren we eraan dat de termen ‘mythe’ en ‘mythologie’ slaan op sacrale verhalen waarin de occulte levenskracht centraal staat. Ontologisch gezien hebben mythen, zo begrepen, werkelijkheidswaarde, en dit met betrekking tot religie, magie of mystiek. Anders gezegd, op een ander niveau van werkelijkheid zijn deze mythen levensecht.

Fortune vervolgt. “Onmiddellijk daarop kreeg ik het eigenaardige gevoel (opm.: een mantische waarneming) dat ter hoogte van de plexus solaris (de zonnevlecht; in de maagstreek), iets uit mijn lichaam trad. Jawel: naast mij op het bed materialiseerde zich geleidelijk een grote wolf. Ik voelde zijn gewicht. Ik was toen totaal onbekend met de kunst van het verwekken van een wraakdemon. Doch nu had ik door een toeval de juiste methode ontdekt”.

Zij vat samen. “Ik was tussen waken en slapen en koesterde gedachten”. Psychologen spreken van bewustzijnsinhouden of ‘fantasmen’. Deze gedachten zijn met sterke ‘emotie’ met gevoel, en drift geladen. “Ik zon aldoor op wraak” zegt zij. Omdat ze bijna in slaap is, wordt het bewuste denken praktisch uitgeschakeld en sluipen de wraakgedachten haar onbewuste binnen. Het wordt zo enigszins een suggestie tijdens de slaap. Daardoor schept zij als magisch begaafde, uit zichzelf en bijna als vanzelf, met haar fijnstoffelijke levenskracht een wezen. Dat kan bij daartoe zeer begaafden ook bewust gebeuren. Magie wordt inderdaad gedefinieerd als het manipuleren van fijne stof. En Fortune zit er nu middenin, en nog wel op een onethische wijze.

Vervuld van afgrijzen

Zij realiseerde zich plots het gebeuren en werd vervuld van afgrijzen over wat zij gedaan had. Freudianen zouden hier spreken van de censor, de hogere persoonlijkheid (het ‘Ich’ met zijn ‘Ueber-ich’), wakend over realiteit en zedelijke norm, die het lustbeginsel grenzen oplegt. Fortune staat voor een ethische tweesprong. Indien zij het wezen dat zij verwekt heeft, niet vernietigt (het niet ‘doodt’), dan zal het zelfstandig worden en tot een frankensteinmonster uitgroeien. Indien zij echter het mythische griezewezen wil ‘doden’, dan behoort zij volgende voorwaarden te vervullen. Het noodzakelijkste: niet door paniek in verwarring geraken. De doding, eigenlijk

een vorm van exorcisme, veronderstelt verder voldoende occulte praxis zo dat zij, en niet de wolf, de overhand heeft. De ontkrachting behoort zo snel mogelijk te geschieden, want ‘mythische’ wezens worden des te krachtiger naarmate zij langer kunnen ‘leven’. Zij trekken inderdaad andere gelijkgestemde energieën en wezens aan.

Fortune kiest de ethische weg. Zij beweegt zich heel voorzichtig naar het mythische schepsel toe. Dit heeft er blijkbaar bezwaar tegen lastig gevallen te worden. Freud zou zeggen dat zijn ‘Lustprinzip’ gestoord wordt. Het schepsel draait de snuit naar haar toe, gromt en toont de tanden. Zij geeft het griezelwezen een stamp in de zijde. Gebiedend zegt zij: “Indien gij u niet behoorlijk gedraagt, dan zult gij op de vloer moeten gaan liggen”. Mak als een schaap, gaat de wolf van het bed af. Terwijl hij dit doet, verandert hij tot haar grote opluchting zijn beeldindruk. Hij verkleint zich tot de grootte van een hond. Meer nog: het schepsel trekt door het noordelijke gedeelte van de kamer weg. Enerzijds doorleeft zij een nieuw gevoel van opluchting; het dier gaat immers weg. Anderzijds blijft een gevoel van spanning: “Het is alsof het hiermee nog niet gedaan is”. Fortune blijft verontrust en vraagt raad aan haar leermeester in magie. Deze zegt haar dat de kunstmatige demon een gedachtevorm is, door wrok uit haar eigen ‘substantie’ of fijne stof tot een hallucinant wezen gebracht. Het is een werkelijk, via de subtiële navelstreng, naar buiten getreden ‘deel’ van Fortune zelf. Hij is bovendien hoe langer hij ‘leeft’, des te moeilijker te ‘doden’ of te bezweren. Hij zou zich dan kunnen losrukken van de fijnstoffelijke navelstreng die hem nog aan Fortune’s zonnevlecht gebonden houdt. Indien hij eenmaal tot daden zou kunnen overgaan, zou hij de wraakgedachte die hem tot leven bracht, kunnen uitvoeren. En eens de navelstreng is doorbroken, kan zij hem niet meer in zichzelf opslorpen. Zolang de navelstreng nog intact is, kan zij het mythisch ondiep doden. Hiervoor moet zij de gedachten van wrok en woede laten varen en hierover haar spijt en zelfs echt berouw betuigen.

Het is beter onrecht te ondergaan dan onrecht te begaan.

“Gelukkig voor alle betrokkenen, had ik nog genoeg gezond verstand om in te zien dat ik mij op een tweesprong bevond” zegt zij. Haar vooruitzicht was niet bepaald aangenaam. Zij behoorde een al bij de oudste Grieken bekend beginsel: “eerder onrecht ondergaan dan onrecht begaan” in de praktijk om te zetten. Magisch gesproken moest zij de wolvendemon via de navelstreng weer totaal in zich opslorpen. Dit is volgens kenners de meest efficiënte vorm van exorcisme.

D. Fortune besluit om bij de eerste gelegenheid het mythische ondiep te roepen en het in zichzelf te laten verzwinden. Wanneer de schemering invalt, roept zij het dier terug. Zij verkrijgt door verdere inspanning een uitstekende materialisering. Ze zegt: "Men zou gezworen hebben dat een elzasser hond naar mij stond te kijken. Hij was een zo tastbare verschijning dat zelfs de geur niet ontbrak: Van mijn zonnevlecht liep een schaduwachtige fijnstoffelijke draad naar het dier." Het ene eind van het "zilveren koord" mondde uit in haar zonnevlecht. Het andere einde verdween ter hoogte van de buik, in de ruige vacht van de elzasser, echter zo dat zij het juiste punt van de uitmonding niet kon zien. De eigenlijke opslorping of doding begint als volgt. Zoals men met een rietje een glas limonade opslorpt, zo zuigt Fortune via de zilveren koord het leven uit de demon weg. Dit gaat niet zonder een inspanning van zowel de verbeeldings- als van de wilskracht. Het dier begint dan geleidelijk te vervagen, maar tegelijk blaast het zilveren koord zich op en wordt massiever.

De ethisch-psychische doorleving verliep als volgt: "In mijn innerlijkheid begon een hevige emotionele storm op te steken. Ik voelde de meest razende impulsen (opm.: Freud's 'Es'), om er op uit te gaan en alles en iedereen die mij voor de voeten kwam te verscheuren. Met een geweldige inspanning overwon ik die drang waarna de storm bedaarde". De demonengedaante kwijnende ondertussen geleidelijk weg zo dat slechts een vormloze grijze nevel overschoot. "Ook die slorpte ik langs de zilveren draad in mij op. De spanning verminderde. Ten slotte was ik weer mijzelf, alleen badend in het zweet. Voor zover ik weet, was dit het einde van deze geschiedenis", zo besluit Fortune. Met haar getuigenis illustreert zij duidelijk het fijnstoffelijke, magische effect van haar 'bekering'.

De morele taboes der religies

Tegenwoordig klinkt het zowat overal: je moet je boze tendensen niet bewust onderdrukken en ze evenmin onbewust verdringen. "Leef ze maar eens uit, dan ben je ze kwijt. Denk bijvoorbeeld dat de zak zand die voor je hangt de persoon is die je onrecht heeft aangedaan, en sla er maar eens lustig op los". Iets gelijkaardigs moet Fortune gedacht hebben, tot ze zich als zienster realiseerde dat ze hiermee een soort van demon tot leven aan het brengen was. Deze zou, eens dat hij van haar zou zijn losgekomen, het kwaad in de wereld alleen maar doen toenemen. Hij zou dan geschapen zijn met de opdracht wraak te nemen en zou gelijkgestemde energieën en wezens aantrekken en zich voortdurend versterken. Fortune zag tijdig haar fout in. Maar het kostte haar heel wat moeite om het wezen terug in zich op te slorpen. Het betekent dat alle kwaad dat zij al "naar buiten" gestuurd had,

terug in zich moest opnemen. Wat inhoudt dat ze het ook emotioneel opnieuw moet doorleven. Ze voelt dan terug alle boosheid in zich opkomen en moet dit kost wat kost overwinnen.

Wie, in dit geval, zoals Freud en de meeste psychoanalytici, meent dat het zich uitleven, het zogeheten 'lustprincipe' de manier is om zich van 'spanningen' te bevrijden, begaat een onvergeeflijke fout die niet onmiddellijk zichtbaar wordt. Wel integendeel: de mens in kwestie voelt zich op louter emotioneel en bewust vlak 'goed' en 'bevrijd', maar later komt wat Freud heet het 'realiteitsprincipe'. De Bijbel en alle religies spreken van een geschonden taboe of godsoordeel (12.2.1.). De wraakdemon zoekt het gezelschap van zijn soortgenoten op - het gelijke zoekt het gelijke (7.2.1.) - en keert sterker terug naar zijn schepper, naar de persoon die hem, de wraakdemon, tot leven bracht. *Lucas 11:24vv.* zegt hierover: Wanneer een onreine geest iemand verlaten heeft, doolt hij rond in dorre streken, op zoek naar rust. Vindt hij die niet, dan zegt hij: "Ik ga terug naar mijn huis, waar ik vandaan kom." Bij zijn terugkeer vindt hij het schoon en helemaal opgeruimd. Daarop gaat hij zeven andere geesten halen, die nog slechter zijn dan hijzelf; ze gaan naar binnen en blijven daar wonen. Zo iemand is er dan slechter aan toe dan voorheen."

Natuurlijk vindt zo een wraakdemon - men spreekt ook van een natuurgeest - geen 'rust'. Zulke wezens zijn slechts tot op een zekere hoogte 'zelfstandig'. Ze zijn met een 'zilveren koord' verbonden ofwel met de maker ofwel met het slachtoffer. Een natuurgeest heeft een woning nodig. Hij 'woont' in zijn schepper of in zijn slachtoffer of in één of ander voorwerp. Dat is overigens de sacrale (niet de psychologische) definitie van een 'fetisj'. We komen er nog uitvoerig op terug (7.5.). Of die fetisj nu een voorwerp, een plant, een dier, een mens of wat dan ook is, heeft maar belang voor degene die hem schiep. Maar eens tot leven gebracht, heeft zo een wraak-demon een 'woning' nodig, waarin hij 'huizen' kan, en waar hij zich voedt met de levenskracht van zijn gastheer.

Verwijzen we b.v. naar *Marcus 5,1-13*; waar Jezus de bezetene van Gerasene geneest en de demon uitdrijft. Deze roept uit: "Legioen is mijn naam, want we zijn met velen". Hij smeekte Jezus om hem niet zomaar uit het land te drijven, maar hen in de kudde zwijnen te laten intreden. Iets wat Jezus toestond.

Wanneer men nu enig inzicht begint te krijgen in de fijnstoffelijke processen die kunnen ontstaan bij het uiten van doorgedreven

wraakgevoelens, dan vergt het 'niet onderdrukken, niet verdringen' toch een zeer ernstig voorbehoud. Dan ook wordt het begrijpelijk waarom een aantal religies zoveel belang hecht aan een ethisch verantwoord gedrag, aan het respecteren van een decaloog of een soort van tien geboden. Dan ook worden vele morele taboes der religies duidelijk. De boodschap is eigenlijk heel eenvoudig: hoeden we er ons voor dat we het kwaad in de wereld niet doen toenemen.

Als men Fortune en haar leermeester volgt, wordt dit kwaad wel op een heel andere wijze 'weggewerkt' dan sommige actuele psychologische strekkingen voorstaan. Deze stellen, zoals gezegd, wel eens meer om zich in zijn of haar boosheid "uit te leven", hier uiteraard steeds binnen de maatschappelijk gestelde grenzen, om "het kwijt te zijn". Occult gezien is het kwaad dan helemaal niet vernietigd, wel verplaatst. En om het met de woorden van Fortune te zeggen is het dan "als een hallucinant wezen tot leven gebracht". Beschouwt men deze hele gebeurtenis "op zich" dan kan men met Fortune besluiten dat haar een groot onrecht werd aangedaan. Mantsch begaafden 'zien' echter dat zij in een vroeger aards leven de man die haar nu zo onbehoorlijk behandelde, zelf een groot onrecht had berokkend. Juist dat detail is aan haar anders zo scherpe analytische mentaliteit ontsnapt, doordat zij deze harde onrechtvaardigheid moest herstellen. Zij ondergaat hier een soort van godsoordeel of immanente gerechtigheid. Hoofdstuk 12, "over oorzaken en gevolgen", gaat op dergelijke oordelen uitvoerig in.

Merken we nog op dat Fortune enkel op een buitennatuurlijke wijze werkt. Van enig beroep op het Bijbelse Opperwezen vindt men nauwelijks een spoor. Als men weet dat op een verre achtergrond, één of andere vorm van demonie altijd mogelijk is, dan stelt haar methode vragen. Zij moet dan ook beseft hebben dat die hele historie wellicht nog niet helemaal ten einde was. Daarvoor had zij te veel ervaring van het demonische in al wat occult is. Onvoorspelbaar zijn dergelijke wezens, het liegen en verschalken zit hun diep in het bloed.

Wat uit Fortune's verhaal wel duidelijk blijkt, is dat ethiek als keuze tussen goed en kwaad een wezenlijke rol speelt, doordat alle innerlijke leven in de fijne stof wordt afgebeeld en er een 'onderhuidse' rol speelt. Kiezen we voor een leven dat het kwaad in de wereld doet toenemen, of kiezen we de andere weg? Blijkbaar zijn we medeverantwoordelijk voor al wat in en rondom ons aan zielestof aanwezig is.

Fijnstoffelijke schildwachten

Fortune heeft het in haar boek (o.c., 105) ook over de zogeheten vloek van farao Tutanchamon, wiens graf in 1922 door Howard Carter werd ontdekt. Zoals bekend stierven korte tijd nadien Howard Carter en zijn sponsor, Lord Carnarvon, waarna allerlei speculaties over de oorzaak van deze opvallende sterfgevallen de ronde deden. D. Fortune, die in haar tijd de ontdekking als 'grafschennis' afdeed, stelde het toen zo: "Als de vloek van de mummies nu niet werkt is al mijn vertrouwen in het occultisme weg". Voor haar leek het zo evident, dat de priesters van het oude Egypte, bedreven in zwarte magie, eveneens wraakdemonen, fijnstoffelijke wezens, hadden geschapen met de opdracht de wacht te houden bij het graf van de overleden farao. Hij of zij die de rust van de farao schond, zou 'zonder aanzien des persoons', hiervan automatisch de gevolgen ondervinden. Men kent de controverse die er toen is geweest. Nominalistisch bestaat er uiteraard niet zoiets als een vloek van een farao. Lord Carnarvon zou gewoon zijn gestorven aan een bloedvergiftiging ten gevolge van een infecterende muggenbeet. Fortune zelf denkt er anders over en vervolgt: "We weten allen hoe de vloek gewerkt heeft". Elke magiër weet dat magie zich ook op schijnbaar 'natuurlijke' wijze kan uiten.

Men kan de werkelijkheid steeds vanuit verschillende axioma's verklaren. De nominalistische visie zal stellen dat men feiten die niets met elkaar te maken hebben, toch met elkaar in verband wil brengen. De ziener of magiër meent echter omgekeerd dat de nominalistische visie te weinig of geen rekening houdt met het zien van gelijkenissen en samenhangen in ogenschijnlijk losse feiten. Het lijkt een beetje op een detective die bij een onderzoek naar een misdaad de rode draad niet kan of wil zien. Hij brengt de verschillende aanwijzingen niet tot een geheel en komt zo niet tot een overkoepelende hypothese. Zo wordt een verdere toetsing erg moeilijk en kan hij in zijn onderzoek wel eens vastlopen.

Keren we terug naar onze 'wachters'. Men ziet zo in dat het negeren van een occult taboe niet steeds een kwestie is van het al of niet hebben van een goed geweten van diegene die de taboe overschrijdt. Wel gaat het om een soort van fijnstoffelijke krachtmeting van de schender met wat Fortune heet, de kunstmatige elementalen. Een sensitief of ziener zal aanvoelen of 'zien' dat de plaats beschermd is, taboe is, en zal op zijn stappen terugkeren. In het andere geval overschrijdt men een sacrale 'taboe', zoals de primitieven dat noemen. Men mag zich dus aan een weerbots, aan een sanctie verwachten. Tenzij men tijdig 'geëxorciseerd' wordt door iemand met kennis van zaken, die bovendien sterker uitvalt. Want in deze aangelegenheden haalt de

sterkste het, niet de meest gewetensvolle. Dat wordt ook in de volgende steekproef geïllustreerd.

7.4.2. Hexe Petra

En van ganser harte wens ik je alle kwaad toe.

Verdiepen wij ons in: *Hexe Petra*³³⁹, die geïnterviewd werd in het Duitse maandblad *Cosmopolitan*. Het interview kreeg de titel: “En van ganser harte alle kwaad toegewenst”. Petra zegt dat zij een zwarte magiërin is. Het betekent dat zij anderen kwaad en onheil kan aandoen. Ze maakt van haar vaardigheid gebruik wanneer iemand haar in haar bezigheden stoort. Angelika von Hartig, die het interview afneemt, zegt dat ze met Petra een ‘voorzichtig’ gesprek had. Men kan met zo een heks inderdaad niet voorzichtig genoeg zijn.

Petra, een 21-jarige Münchnerin’ is van het ‘punkachtige type’. Ze is gekend in de disco- en punkwereld.

- Haar type van heks zijn is: “zichzelf zijn”, met alles wat dat omvat, desnoods mensen ziek maken, mensen doen verongelukken, ja zelfs ze doden. Wat insluit dat het ‘geweten’ in bijvoorbeeld de Bijbelse zin, Petra volkomen koud, ‘cool’, laat.

- Haar type is verder ‘magische macht’ uitoefenen. Wat zich bijvoorbeeld uit in telepathie, in het naar de ‘heksensabbat’ gaan, in een lot op iemand werpen.

- Haar type is verder ‘kruidenvrouw’ zijn. Plantenkennis is voor haar beslist noodzakelijk. Onder meer om in uitgetreden toestand “naar de sabbat te vliegen”, iets wat terloops gezegd, in die middens zeer traditioneel is.

- De heksensabbat. Men wrijft zich in met een heksenalf, van de taille tot de hals. Het biologische lichaam wordt als het ware stilgelegd doordat de ziel, in haar astraal (fijnstoffelijk) lichaam, uittreedt, en dus het lichaam verlaat. Verwijzen we naar het verhaal van pater Trilles: een uittredend magiër (6.1.1.). Als verbinding met het biologische lichaam blijft nog “ein ganz dünner Faden” over, of wat de Bijbel ‘het zilveren koord’ noemt (*prediker* 12,6).

³³⁹ Hexe Petra, geïnterviewd in het Duitse maandblad *Cosmopolitan*, nr 10, oktober 1985.

- Petra stelt zelf de zalf uit kruiden samen. Ze versterkt hiermee haar levenskracht door middel van de levenskracht van de kruiden. Denk bijvoorbeeld aan onze homeopathie of bachbloesemremedies waar eveneens met de fijnstoffelijke, niet met de biologische levenskracht wordt gewerkt. De voorschriften hiervan krijgt zij mediaal door als zij zich concentreert op een welbepaalde geest “ein Geist, eine Frau” die haar nabij is. Deze geest liet zich kennen als een overleden lesbienne, die leefde rond 1500, en als 24-jarige door de inquisitie veroordeeld en opgehangen werd.

Ik wreek mij.

Petra vervolgt: “Iedereen kan zich tot mij wenden (opm.: om een probleem ‘opgelost’ te zien). Vervloeken doe ik echter niemand die ik zelf niet haat.” Ziedaar de regel. Wat iemand met die energie aanvangt, goed of kwaad, belangt Petra niet meer aan. Een heks, type Petra, is zoals gezegd een kruidenkenster. Haar wilskracht en occulte energie kan zij zo sterk doen toenemen. Juist dat is het tweeledige instrument waarmee zij te werk gaat. Vooral wanneer iemand haar “iets aandoet”. Ze zegt: “Ik wreek mij! Wraak oefen ik uit doordat ik mij waanzinnig sterk op de bewuste persoon concentreer. Ik visualiseer (opm.: ik stel mij voor) wat ik aandoe, bijvoorbeeld bij een ongeval, een ongelukkige val of zo. Dit ingebeelde, maar waanzinnig sterk gewilde voorval, lot, houd ik ononderbroken voor de ogen. Totdat het voorval zich echt voordoet.” Ziedaar haar beschrijving.

- Drie jaar geleden in Berlijn: een wildvreemde man lachte met haar om haar punk-uitzicht. “Ik bleef ‘cool’. Ik liet hem een hoop beledigingen uiten. Twintig minuten later was ik zo ver dat ik hem het liefst gedood had. Daarop ben ik de man gevolgd. Hij woonde twee straten verder. Veertien dagen lang sloop ik hem achterna, terwijl ik mijn blikken in zijn rug boorde (opm.: de zogeheten “magnetische blik”). Ten slotte kwam hij op een middag het huis uit. Hij wou de straat oversteken. Ik heb mij als waanzinnige geconcentreerd. En zie: hij wachtte tot een auto naderde. Hij is rechtstreeks op de wagen ingegaan. Met als resultaat: hersenschudding, en een viervoudige beenbreuk tot aan de dij. Ik heb mij ingelicht.”

- Doding: In Londen werd zij om reden van diefstallen in warenhuizen door iemand gevolgd. “Ik was zo woedend omdat hij mij gemeld had, dat ik er bijna door verstikte. Ik concentreerde mij. ‘s Nachts stond ik onder zijn venster en ‘schoot’ mijn haatenergie zuiver op hem af. Drie weken later is de man van de trap gevallen met een gebroken nek als resultaat. Volgens Petra duurt het gemiddeld twee tot drie weken voordat een vloek werkt. Tot zolang moet men de persoon in sterke concentratie verwensen, totdat de natuurlijke

beschermingslaag (opm.: de aura) rondom 'het mikpunt', 'vol gaten zit'. Dan pas is zijn levensenergie uitgeput en treft hem 'een lot'. Herinneren we eraan: Iedere kwantitatieve vermeerdering of vermindering leidt tot een kwalitatieve sprong. Die sprong hier is "het lot" dat hem treft, het ongeval, na de haat steeds opgevoerd te hebben. Het spreekt voor zich dat onze nominalistische rechtsspraak geen vat heeft op dergelijke misdadige praktijken. In archaïsche culturen ligt dat anders, zoals we nog zullen zien (10.4.).

Seks

Petra vervolgt. "Ik ben er zeer vroeg mee begonnen: op mijn twaalfenhalf begon ik mijn eerste 'betrekking'. Niets heb ik in de volgende jaren overgeslagen: mannen, vrouwen, "alles kam dran". Heden echter voel ik mij oeroud en uitgeklaard. De mens is volgens zijn eigen bestemming biseksueel. Toch heeft op dat gebied niets mij een duurzame bevrediging bezorgd. Een goede geestelijke vriendschap betekent voor mij wezenlijk meer. Ik ben totaal aseksueel geworden". Zij leeft met haar vriend Jürgen samen. Hij is een jaar jonger dan zij. "Unsere beziehung ist eine rein geistige" (onze verhouding is zuiver geestelijk).

- "Mijn moeder beschikte zelf ook al over "besondere Kräfte". Zij is een helderziende vrouw en vervloeken kan zij ook goed. De vloek heeft altijd gewerkt. Het verschil tussen mijn moeder en mezelf: ik weet wie ik ben, zij is er nooit toe gekomen te beseffen dat zij een heks is". Petra kent haar "occult statuut", haar diepere, occulte ziel. Zij weet dat zij een heks is. Haar moeder wist het niet. Zien(st)ers stellen dat heel wat ogenschijnlijk 'gewone' mensen ook heksen of magiërs zijn, maar het gewoon niet beseffen. Soms dringt er wel iets van door. Zo vroeg een dame zich af of ze een heks was, "want elke keer als ze iemand verwenste, werd deze getroffen door een opvallend kwaad".

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*³⁴⁰, verhaalt van juffrouw L. die van een kwaal aan het genezen was. Juffrouw L. vertelde dat zij een duidelijke herinnering had aan zwarte magie in vorige levens. Als kind zag zij zich in haar dagdromen als een heks die het ongeluk of zelfs de dood wenste van wie haar niet aanstonden. Zij vreesde haar eigen wensen om reden van de 'krachtige' uitwerking ervan. Zij had de gewoonte zich voor te stellen dat zij zich vlak voor de mensen op wie zij kwaad was, opstelde en ertegen tekeer ging met een kwaadaardige levenskracht die ze naar hen uitzond. Zij had, toen zij nog thuis was, haar moeder en zuster geregeld op die manier aangevallen en haar zuster een ernstige ziekte bezorgd. Zoals de moeder

³⁴⁰ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 57.

bevestigde, wilde men L. niet meer in huis. Verwijzen we in dit verband naar de alinea over de “grote tovenaars” (6.3.): in de opvatting van vele natuurvolkere, kent onze blanke beschaving veel machtige tovenaars, die met wat ze na veel moeite bedenken, opvallende praktische resultaten boeken. Alleen weten deze blanken niet dat ze echte magiërs zijn.

De huidige trend gaat volgens Petra zeer duidelijk in de richting van zwarte of gewetenloze magie: “Het gebruik van drank en heksendugs is nu eenmaal “extrem gefährlich”. Men moet weten hoe men de demonen die men oproepen heeft, weer kwijt geraakt. Faalt men hierin, dan kan men zijn verstand verliezen. Dat gaat snel.”

Tot zover dit getuigenis van een echte heks.

7.4.3. Het toverei

Een zigeunerin

Vervolgen we onze steekproeven met betrekking tot zwarte magie. Wij staan stil bij een voorbeeld dat M. Gillot, *Les crimes de la pleine lune*³⁴¹ (De misdaden bij volle maan), zo zegt zij, zelf van dichtbij heeft beleefd. Doch voordat wij daaraan beginnen, vermelden wij dat M. Gillot niet helderziende, niet mantisch begaafd is, maar wel louter sensitief is en wel voor zover zij zich bedient, hetzij van de pendel, hetzij van de wichelroede. Meteen dus maken wij kennis met haar methode.

Het betreft een volt, een tovermiddel, dat het kwade activeert. Gillot vertelt. Ik heb die methode zien toepassen door een zigeunerin (‘une bohémienne’). Het ging om een jonge vrouw die na WO II (1939/1945) betreffende een erfenis, onrecht was aangedaan door een afgunstige nicht wiens pesterijen haar telkens weer vernederd hadden. De wraaklust, ten top gedreven door dit laatste rechtsgeding, dreef haar ertoe op de voorstellen van een zigeunerin in te gaan. Zij had de zigeunerin leren kennen omdat die maandelijks kwam bedelen. De jonge vrouw gaf dan wat geld of kleren wanneer de zigeunerin aanbelde. Op de bewuste dag trof de zigeunerin de jonge vrouw vol bittere gevoelens aan, want zo pas had zij de zekerheid gekregen dat de erfenis van een gemeenschappelijk familielid haar door een hatelijke list van de nicht afhandig gemaakt was.

Een diepgaande wroeging

De notaris had haar gezegd dat ieder beroep op het gerecht onmogelijk was. De zigeunerin beseft die bittere teleurstelling van de jonge vrouw en

³⁴¹ Guillot R., *Les crimes de la pleine lune*, Paris, Editions Alain Lefeuve, 1979, 19.

biedt haar diensten aan. Zij wil de schuldige zo straffen dat deze aan een diepgaande wroeging ten prooi valt en een gedeelte van de erfenis terug geeft. Hierbij wilde de zigeunerin haar beloning ook niet missen. Het koopje wordt gesloten. Men spreekt af voor de week daarop. Het zal dan volle maan zijn. De jonge vrouw moet de zigeunerin dan een nieuwe handdoek en een dagvers ei bezorgen. Zij ging het vroeg in de morgen op de markt kopen. Gillot zegt dat ze persoonlijk van de zaak op de hoogte was. Gezien haar verlangen die bewerking bij te wonen werd ze - een beetje tegen het voorbehoud van de zigeunerin in - toegelaten. De zigeunerin, bruin van huid, met de nodige fierheid omwille van haar belangrijke rol, was in een lange rok van rode zijde gehuld en droeg zilveren sandalen. Zij had een groene wollen vest aan die strak om haar volle en uitstekende borsten zat. De haren waren in een rode en gouden sluier gewikkeld. Zecchino's (opm.: gouden munten) waren als halsketting rond haar nek gehangen.

De aandacht voor deze opschik is magisch gezien niet zonder belang. Verwijzen we bijvoorbeeld naar het Bijbelse verhaal van Abisjag en koning David (1.4.3.). Abisjag was jong, mooi en schikte zich op zijn oosters. Al deze 'cosmetica' versterken het zielelichaam of de aura van degene die ze draagt of gebruikt. Letten we ook op het seksuele element dat hier vermeld wordt: "haar volle en uitstekende borsten". Dat in magie seksualiteit een rol kan spelen, bleek al uit de religies als santeria en macumba en de inwijding van de ngil (3.3.).

Een bevreemdende droom

De zigeunerin nam plaats, met het gezicht naar het oosten en prevelde in een onverstaanbare taal een gebed. Daarop sprak zij met een ernstige stem drie woorden uit: "mani padme om". Zij nam het ei, zij tekende met een potlood op de schaal driemaal de voornaam van degene die het mikpunt van de volt was. Zij murmelde daarna nog enkele woorden en concentreerde zich een tijdje in diepe stilte. Dan plooide ze de handdoek in tweeën, plaatste het ei in het midden en vouwde het doek weer toe. Meteen verpletterde zij in volle woede het ei tussen haar handen. Daarna ontplooipte zij de handdoek. Verbaasd zagen de jonge vrouw en ik - in het geel van het uiteenvloeiend ei - een kastanjekleurige haarlok.

De zigeunerin: "Het is gelukt. Gij hebt gezien dat ik het ei verpletterd heb in de handdoek die mij bezorgd hebt. Gij kunt zelf vaststellen dat de haren van de nicht zich er in bevinden. Over drie weken kom ik terug." Daarop ging de zigeunerin weg.

De jonge vrouw vervolgt: “Ik was nogal sceptisch. Ik had alles gadegeslagen met een dosis wantrouwen. Maar daarbij ben ik er zeker van dat, materieel gesproken het onmogelijk was geweest de haarlok in het ei aan te brengen.” De jonge vrouw herkende formeel de haarlok als van dezelfde kleur als de haren van de nicht. Een verklaring voor dat fenomeen had ze niet. Maar het is een feit dat vijf dagen na deze bevreemdende ritus het slachtoffer van deze magie, haar familielid opbelde. Ze zei dat zij zich sinds enkele dagen onwel voelde en dat, gezien het feit dat zij bedlegerig was, zij haar met aandrang smeekte tot bij haar te willen komen. Dat gebeurde. Tot grote verbazing van de jonge vrouw vertelde de nicht dat zij ziek was en dat zij de nacht te voren een bevreemdende droom had doorgemaakt: duivels, met de grijnslach op het gezicht, omringden haar en riepen: “Dievegge! Dievegge! Uw straf zult gij niet ontlopen. Voortaan zijt gij één der onzen”. Terwijl zij zo spraken, bespotten zij haar. Zij werd wakker uit die nachtmerrie. Maar toen overviel haar een angst. Zij had besloten het onrecht te herstellen, haar nicht vergiffenis te vragen en haar te verzoeken de helft van de erfenis te willen aanvaarden. Eens dat de jonge vrouw het voorstel aanvaard had, herstelde de nicht.

En nog dit. De zigeunerin kent uitstekend haar geesten en heeft ze via seksuele magie aan zich onderworpen. Het gevolg hiervan is dat haar rituele magie aanvankelijk weldadig werkt, om veel later, eventueel jaren later, om te slaan in het tegendeel. Kenners stellen dat wie buiten het terrein van de H. Drie-eenheid seksuele magie beoefent, vroeg of laat verzadigd geraakt - en bezeten - van die lagere wezens. We komen daar uitvoerig op terug bij de bespreking van de “harmonie der tegengestelden”, (11.3.2.) eigen aan alle heidense religies. De jonge vrouw kan zich na die financiële ‘weldaad’ geleidelijk verwachten aan een reeks misrekeningen. Tenzij zij met Trinitaire gebeden, gebeden tot de H. Drie-eenheid, - zie hoofdstuk 13 - zich tegen de greep van die lage geesten kan beschermen.

7.4.4. Repercussie of weerslag

I. Bertrand, *La sorcellerie*³⁴², (Hekserij), vermeldt volgend verhaal. De kleine Richard werd op een dag aangeraakt door een zekere Jane Brooks. Zij streek met haar handen over zijn lichaam, van boven naar beneden. Na hem nog vriendschappelijk de hand te hebben gedrukt, gaf ze hem als afscheid een appel en ging weg. Op het ogenblik dat Richard de appel begon te eten viel hij ziek. Zijn toestand verergerde steeds meer en meer. Een vreemde pijn maakte zich van hem meester. Enige dagen later toen hij, zwaar ziek, in het

³⁴² Bertrand I., *La sorcellerie*, Paris., s.d. (rond 1900), Librairie Bloud et Barral, 43-44.

gezelschap was van zijn vader en een zekere Gibson, begon hij plots luid te roepen terwijl hij naar de muur wees: “Zie, Jane Brooks! Jane Brooks! Hier tegen de muur. Ik raak ze bijna aan.” Noch de vader, noch Gibson zagen wat Richard beweerde te zien. Had hij ijlkoorts? Droomde hij?

Blijkbaar is Jane uitgetreden en bevindt zij zich via haar fijnstoffelijke schim, in de kamer. De kleine Richard is de enige die haar mantisch ziet. Zoals wellicht bekend kan hoge koorts leiden tot het waarnemen van de fijnstoffelijke wereld.

Gibson nam vliegensvlug een mes en stak ermee op de plaats die het kind aanwees. “O! Vader, Gibson heeft Jane in de hand gesneden, en die is helemaal bebloed!” riep Richard. Onmiddellijk ging men naar de woning van Jane Brooks. Jane zat er op een taboeret, haar hand in een handdoek gewikkeld. Toen zij haar hand niet wilde tonen, werd de handdoek met geweld weggerukt. De hand was helemaal bebloed en vertoonde een snede zoals de kleine Richard ze had beschreven.

Wat het fijnstoffelijke lichaam aan kwetsuren oploopt, vindt zijn weerslag of repercussie in het biologische lichaam. Dat werd al eerder vermeld, onder meer bij de experimenten van de Rochas (4.2.2.). Daarvan is dit verhaal een getuigenis. Feldmann, *Occulte verschijnselen*³⁴³, beschrijft een proef waarbij de gevoelens van een vrouw via hypnose op een glas water worden overgebracht. Pikt men met een naald in het water, dan voelt de vrouw dit aan alsof men in haar lichaam pikt. We komen op dit merkwaardige verschijnsel nog terug (8.3.).

7.4.5. Larvae

Vervolgen we de steekproeven met betrekking tot zwarte magie. In het antieke Latijn is een ‘larva’ - in het meervoud ‘larvae’ - een spook. Er is geen goed Nederlands woord voor, maar de term “occulte kopvoeter” geeft de uitwendige vorm weer. De fijnstoffelijke verschijning is inderdaad een wezen zonder lijf en vertoont enkel een kop met een sliertvormig aanhangsel dat men met enige moeite voeten kan noemen. De magiër die ze oproept bezorgt ze een deel van zijn levenskracht. Zo opgeladen gaat zij op zoek naar een slachtoffer. In vele gevallen weten degenen die ermee werken, dit van zichzelf niet eens en schrijven het ‘effect’ dat zo een larva veroorzaakt, aan hun eigen kracht toe. Verwijzen we naar de wraakdemon (7.4.1.). Fortune werd zich als zienster plots bewust van de fijnstoffelijke demon die ze geschapen had. Wie

³⁴³ Feldmann J., *Occulte verschijnselen*, Den Haag, 1949, 335.

echter niet sensitief is, merkt het fijnstoffelijke resultaat van deze geconcentreerde woede niet op. Wij gaan nu zien waarop zoiets kan neerkomen, wanneer ongevormde en zelfs gewetenloze personen zich wagen aan al wat occult is.

Een ondefinieerbaar onbehagen

Marguerite Gillot was verpleegster in een kraaminrichting in Parijs. Zij was geïnteresseerd in occultisme maar, zoals uit het verhaal *Aux portes de l'invisible*³⁴⁴ (Aan de poorten van het onzichtbare), blijkt, diep christelijk gelovig. Gelukkig voor haar. Ze schrijft: Mevrouw A., een dame uit mijn kennissenkring, wou mij tot haar actieve medewerkster in occulte aangelegenheden maken. Zij zag in mij “een medium” dat, onder haar leiding, een hoge graad van occulte macht kon verwerven en waarvan zij alle voordeel zou binnenhalen. Zij wilde dat ik mijn beroep liet staan. Ik weigerde echter categoriek. Daarop trachtte zij mij via magie te bewerken. Zij versterkte dit door herhaalde bezoeken aan mij. Op een zekere dag - ik kraakte onder het werk - viel zij bij mij binnen “om een babbeltje te slaan”. Maar dat wilde ik allerm minst. Daarop verkoos zij “dan maar wat uit te rusten” in mijn studio. Maar ‘s avonds zat zij daar nog steeds. Juist negen dagen later werd ik om 1 uur ‘s nachts opgeroepen voor een anesthesie bij een bevalling. Terwijl ik bezig was, voelde ik mij door een ondefinieerbaar onbehagen overweldigd worden. Mijn vermoeidheid was bijzonder groot. Een vermoeidheid die zich ook al sinds enkele dagen liet voelen.

Opm.: Ook dat is een kenmerk van een occulte aanval. Een onverklaarbare en aanhoudende vermoeidheid die leidt tot depressiviteit. Uit de ziele diepten duikt schijnbaar zonder reden een grote treurigheid en een diepe neerslachtigheid op.

“Het zijn larvae”.

Na de bevalling liet ik mij in bed vallen. In de hoop er bij het ontwaken weer bovenop te zijn. Maar een uur later werd ik wakker met een ondraaglijke hoofdpijn die, bij de minste ademhaling nog toenam. Het was alsof men mijn hersenpan had opengebroken en mijn hersenen bloot lagen. Ik had 40,2 graden koorts. Terwijl ik aan het nadenken was over de bron ervan, zag ik plots twee afzichtelijke, slijmerige, noch dierlijke noch menselijke wezens heen en weer wiegelen. Hun lichaam liep op een soort ‘staart’ uit, een beetje zoals de stenen spuw ers van kathedralen. De ene was roodachtig, de andere groenachtig. Met een sarcastische grijnslach schommelden zij op en neer. Ik

³⁴⁴ Gillot M., *Aux portes de l'invisible*, Neuchatel (Ch), La table ronde, 1968, 36.

was dodelijk beangstigd. Plots werd het mij duidelijk. Mijn toestand had een occulte oorsprong! Op datzelfde ogenblik hoorde ik een stem zeggen: “het zijn larvae”.

Meteen ‘wist’ Gillot dat, indien die wezens haar aanraakten, zulks een ogenblikkelijke dood behelsde. Zij sukkelt daarop naar haar kamer. Ze neemt haar pendel en gaat hiermee over een kaart van Parijs en omgeving gebogen, na van waar die aanval komt. Plots wipte de pendel op en ontviel haar zelfs, net boven de woonplaats van A.. Ze vervolgt: “Ondertussen, door mijn ‘instinkt’ gedreven, bleef ik op de larvae letten die altijd maar bengelend naderden. Ik keek ze aan en maakte het kruisteken. Op datzelfde moment verzwonden zij in de lucht, met een geluid als van gekreukt zijdepapier. Onmiddellijk daarop kon ik diep ademen en verminderde mijn hoofdpijn. Ik verliet mijn kamer om mij even op te frissen. De verpleegster die ‘s nachts dienst had op de eerste verdieping daalde juist de trap af. Met een kreet bleef zij ontzet staan en zei: “ik ga uw moeder opbellen”. Ik vroeg haar mij een grog te bereiden.

Een baby als slachtoffer

Schrijfster is er dus vanaf. Maar er is meer. In de zwarte magie, aldus schrijfster, is er een wetmatigheid. Indien iemand zich van larvae bedient, dan willen deze te allen prijze een slachtoffer”. Welnu, schrijfster viel sterker uit dan A., doordat zij de bron had ontdekt en gebeden had. Daarop wierpen de larvae zich op een wezentje zonder verdediging, een baby van slechts drie dagen oud. Zijn bedje stond toevallig juist boven haar kamer. Het stierf plots. De artsen die nadien de analyses uitvoerden en niets vonden dat de schielijke dood verklaarde, stonden voor een raadsel. Dit was mijn eerste contact met de magie van laag gehalte.

D.Fortune, *Psychische zelfverdediging*³⁴⁵, vermeldt eveneens dat baby’s, omwille van hun kwetsbaarheid, het eerst als slachtoffer kunnen vallen, de meest sensitieve volwassene volgt. En nog dit: de larvae wilden hun opdracht afwerken. Het gelukt hen echter niet om de verpleegster te doden en dus kozen ze de baby. Een bevoegd en magisch sterker exorcist had deze larvae kunnen vernietigen door ze in zichzelf op te slurpen, analoog als Fortune deed met haar wraakdemon. Dan was dit kwaad definitief uit de wereld geweest en was de baby niet gestorven.

De weerbots

³⁴⁵ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 98.

Gillot valt sterker uit dan A. Zij schrijft: “Enkele dagen later vernam ik - het is bizar maar wetmatig - dat A. sinds die avond ten gevolge van een val verlamde benen had. Eén van haar kennissen zei mij dat zij verschillende weken niet zal kunnen gaan”.

7.4.6. Een tegenlotsworp

Raadplegen we een tweede werk van M. Gillot, *Des sorciers, des envoûteurs, des mages*³⁴⁶ (Tovenaars, lotswerpers, magiërs), Zoals gezegd was zij een verpleegster in Parijs. Zij kent vele artsen. Ziehier, wat zij van één van de artsen, Dr. Teutsch, vernomen heeft. De bejaarde juffrouw V., een cliënte, werd op hem verliefd. Omdat dit niet wederkerig was en hijzelf gehuwd was, gaf hij haar te verstaan dat zij haar tijd verspilde. Zij bleef echter aandringen. Hij liet haar uiteindelijk niet meer in zijn praktijk binnen. Buiten zichzelf van woede en wrok vertrouwdde zij aan een cliënte toe dat zij hem wel ‘iets’ ging aandoen. Die cliënte schoot daarop in een lach, in de overtuiging dat zij onzin uitkraamde. Kort daarna werden Dr. Teutsch en zijn vrouw ziek. Beiden moesten in bed blijven. Men vond geen medische verklaring. Tot wanneer de cliënte hem meedeelde wat zij uit de mond van Juffrouw V. had vernomen. Als in een flits begreep de dokter waar het om ging. Onmiddellijk zocht hij iemand op die ter zake deskundig was en die hem de technieken van de tegenlotsworp bijbracht. Deze technieken - want het zijn echte technieken - laten toe, indien zij goed uitgevoerd worden, degene die het lot het eerst geworpen heeft, genadeloos ten dode op te schrijven. Hoe deze zich ook tracht te verweren. Zoiets overkwam de oude juffrouw V., die, terwijl Dr. Teutsch en zijn vrouw vlug herstelden, binnen de vijf dagen stierf. Daar hij het zelf aan den lijve had ondervonden, ontpopte Dr. Teutsch zich tot een deskundige ter zake. Zo kon hij mensen die niet zomaar gewoon ziek waren maar in feite slachtoffers van lotsworpen, op doelmatige wijze helpen.

Tot zover een aantal steekproeven van zwart-magische aard. Ze zijn nu eens niet het resultaat van een zoektocht naar getuigenissen bij andere culturen en in andere tijden. Ze zijn van hier en van nu. Mensen die met het thema vertrouwd zijn, zeggen dat zulke getuigenissen bijna dagelijks voorkomen. Onze nominalistische cultuur beschikt slechts zelden over de vereiste axiomatic en de nodige mantische ervaring om dit als zodanig te herkennen. De sacrale achtergrond blijft bijna steeds onbekend. Men houdt het bij een profane verklaring, of, bij het ontbreken ervan, bij “een toeval”.

³⁴⁶ Gillot M., *Des sorciers, des envoûteurs, des mages*, Paris, La table ronde, 1961.

Zoals Fortune een wraakdemon tot leven bracht, zo kan een ethisch en magisch ingesteld mens eveneens een soort van engelbewaarder doen ontstaan. Deze schepping is dan niet vervuld van woede, maar wil de mens voor wie hij geschapen is, leiden en helpen. Eventueel kan zo een fijnstoffelijk wezen bescherming bieden tegen zwart-magische aanvallen. Zo een schepping zal in het geheel van de werkelijkheid eveneens die energieën en wezens aantrekken die met hem verwant zijn. Wie zich dus in gebed tot de bovennatuur wendt, zal de eigen schepping met zeer hoge en krachtige energieën voortdurend kunnen versterken. De werkwijze kan, zoals hexe Petra ze ten kwade toelichtte, dus ook en heel wat beter voor goede doeleinden gebruikt worden.

Wat opvalt :

Wat opvalt is dat diegenen die daarover schrijven, dit doen alsof men een kunstmatig elementaal helemaal alleen schept. Bevoegde zieners stellen vast dat steeds indringende wezens daartoe ook een bijdrage leveren en dat dus zo'n gedachtevormen steeds meer zijn dan het louter product van diegene die ze maakt. Voeg daarbij dat, eens zulk een wezen tot bestaan is 'gedacht', het opgemerkt wordt door andere onzichtbare en soms machtige wezens die er ook verder op inwerken en hun – zelden gewetensvolle – bijdrage leveren. Dit verklaart waardoor zulke gedachtevormen zich soms tegen hun schepper(s) keren.

7.5. Fetisjisme

De term: 'fetisjisme' of 'fetisjgeloof' dateert van Charles de Brosses, *Du culte des dieux fétiches*³⁴⁷ (De cultus der fetisjgoden), 1760. Daarin heeft hij het over "dingen begaafd met een goddelijke kracht", ("vertu divine"), zoals godsspraken of orakels, amuletten en talismans. Laat ons onmiddellijk zeggen dat het fetisjisme slechts één element is in zo goed als iedere niet-nominalistische religie. Fetisjme als systeem vereenzelvigen met religie zoals A. Comte (1.2.) dat stelde, houdt in dat men van een deel zegt dat dit het geheel is, en is een eenzijdige benadering.

Het Portugese woord 'feitiço' is de basis van onze term 'fetisjgeloof' en betekent "afgewerkt voorwerp". Een fetisj is inderdaad een product van sacrale akten. Men kan het omschrijven als "een voorwerp waarin, dankzij een magische bewerking, levenskracht opgestapeld is". Enkel een magisch bevoegd iemand kan een echte fetisj maken. Ofschoon de term 'fetisj' oorspronkelijk via de Portugezen en hun eeuwenoud contact met centraal

³⁴⁷ de Brosses Ch., *Du culte des dieux fétiches*, Paris, 1760.

West-Afrika tot ons gekomen is, toch is, volgens Russische etnologen, Siberië het land bij uitstek van fetisjisme.

7.5.1. Een helende fetisj

Een fetisj maken.

Religiespecialisten staan gewoonlijk niet stil bij de methode om een fetisj te maken. Laten wij Julia Pancrazi, *La voyance en héritage*³⁴⁸ (Helderziendheid als erfenis), aan het woord. Ziehier, hoe zij het als zienster-fetisjmaakster vertelt.

De fetisjen, of talismans werden bij ons thuis in het geheim gemaakt. Toen ik nog klein was werd de deur hard voor onze neus toegesmaakt. Gedurende uren deden mijn moeder en haar zuster in diepe stilte hun fluïdum (opm.: levenskracht) in de voorwerpen trekken die dan moesten dienen om geluk te stichten of kwaad af te weren. Eén enkele keer kon ik als kind deze mysterieuze voorwerpen zien. Ik geloof dat ik toen zo een jaar of tien was. Op een namiddag waagde ik het van de schuiflade open te trekken. Ik zag slechts enkele grijze keitjes met witte adertjes erin. Voor mij leek dat niet veel bijzonders. Later vernam ik dat deze stenen uit Saoedi-Arabië en Jemen kwamen. De vrouwen van mijn familie vonden steeds een filière (opm.: een ‘weg’) via de zeelui in de haven (opm.: van Marseille). Mijn moeder of mijn tantes gaven aan iedere man die naar de oorlog vertrok, of het nu een familielid of een kennis was, een fetisj of talisman mee. Natuurlijk dreven allen er de spot mee. Nochtans heeft niemand onder hen zijn steentje thuisgelaten. Allen zijn teruggekeerd.

In 1914 werd Raphaël (opm.: haar vader) met de mobilisatie opgeroepen. Mijn moeder maakte voor hem fetisjen en talismans. Dat zijn kleine zakjes vol steentjes en poeders. Hij naaide ze in zijn jasje. Mijn moeder zag hem slechts terug in december 1918, een maand na de wapenstilstand. Iedere brief die zij hem stuurde, overstelpte zij met kussen en droeg zij een hele nacht lang op haar hart, om hem op te laden met haar fluïdum. Op die wijze vernieuwde zij de fetisj. Deze heeft hem geen ogenblik verlaten gedurende die vier jaren. Mijn vader werd slechts één keer gekwetst en dan nog lichtjes aan de rechtersvoet.

Dat schrijfster als kind de steentjes zag, is fout. Waardoor? Doordat fetisjmateriaal niet mag gezien worden, tenzij door degenen die fetisjen maken en door degenen die ze dragen. Het kind was echter ook zelf begaafd

³⁴⁸ Pancrazi J., *La voyance en héritage*, Paris, Filipacchi, 1992, 90, 164.

als latere zienster-fetisjmaakster: dat redt de onvoorzichtige kijk. Terloops: hoe meer men zo een 'schat' aan anderen laat zien, des te meer verliest een talisman zijn levenskracht, natuurlijk.

In stille concentratie

Letten we op de stilte waarin de moeder en haar zuster hun fluïdum in de voorwerpen laten trekken. Die vorm van concentratie of 'mania' is een voorwaarde. Degene die een fetisj voor iemand maakt, moet eerst mantisch 'zien' waar en wanneer er bijvoorbeeld levensgevaar dreigt. Het is een vorm van 'voorschouw'. Dan pas begint het magische werk: fijnstoffelijk inwerken op de voorschouw en energie aan de materialen toevoegen totdat het verloop in gunstige zin wordt gewijzigd. Zo dringen aangepaste levenskrachten in dat geziene gevaar en neutraliseren het. Het is een magische vorm van intensief positief denken. Degene die een fetisj aanmaakt, moet onvoorwaardelijk over zeer veel levenskracht, dunamis, virtus, 'heiligheid' beschikken. Een uitgeputte zienster ziet niets en kan dan geen object opladen zolang haar vermoeidheid duurt. Gedraagt ze zich onethisch dan verzwakt ook haar vermogen. Heeft zij bijvoorbeeld een hondje dat zij regelmatig aftroeft, dan zal haar ziensvermogen afnemen.

Een fetisj opladen zodat hij goed werkt is uiterst lastig. Gaat een soldaat hem meenemen naar het front, dan zal de maker of maakster op een bepaald ogenblik, mantisch, de soldaat bijvoorbeeld geconfronteerd zien met de dood. Dan vraagt de steen extra energie van de lader of laadsters om dit onheil af te wentelen. Dit kwaad afwentelen kan uren, ja dagen duren. Zoals ook het omgekeerde proces, kwaad willen veroorzaken, dagen of zelfs weken kan duren. Dat leerde ons het getuigenis van "hexe Petra". Letten we ook op de tweesnedige reactie der mannen: hun eer belet hen te bekennen dat zij, in hun binnenste, er ergens aan geloven. Niemand heeft zijn fetisj thuisgelaten. Deze ambivalente handelwijze vinden we ook nog op onze dagen terug.

Er is geen subtiële energie zonder fijnstoffelijke wezens, die er juist de dragers of draagsters van zijn. Dit houdt in dat zulke begaafde vrouwen (en mannen) het vermogen bezitten om geesten in die voorwerpen in te sluiten. Hierin verschilt een magische fetisj van wat men 'fetisjisme' in de psychologie noemt. In het laatste geval betreft het een louter profane verering van een voorwerp. Zo kan een verliefde man de foto van zijn geliefde vereren, omwille van de gelijkenis, of een voorwerp dat van haar is, liefdevol koesteren, omwille van de samenhang met zijn geliefde.

Het onheil afwentelen

Letten we erop dat zienster 'ziet' wat er gaat gebeuren. Pancrazi vervolgt. "Ik wist dat Bastien (opm.: haar man) van de oorlog zou terugkeren. Om te beginnen vervoegde hij zijn legereenheid op Corsica. Nadien hoorde ik van hem niets meer. Voor zijn vertrek had ik mijn eerste fetisj voor hem gemaakt. Ik nam er twee van die steentjes voor. Mijn moeder had ze steeds in voorraad. De naam van die steentjes kende ik niet. Ik deed er enkele zoutkorrels en stukjes eikenblad bij. Dingen die gekend zijn om hun weldadige inwerkingen. Ik herinnerde mij toen de raadgevingen van mijn moeder: "Julia, dit alles naaien in een zakje, heel klein. Maar vooral geen nylon of gekleurde stof gebruiken, want die beletten dat de 'golven' (opm.: de levenskracht) er doorheen komen". Ik koos dus het simpelste, een klein stukje wit katoen en vertrouwde het geheel aan Bastien toe, zodat hij het met zorg zou inwerken in zijn jasje. Eerst spotte hij ermee. Hij geloofde niet in zieners en ziensters en in de zogenaamde occulte wetenschappen. Naar de oorlog gaan met een talisman was voor hem 'sorcellerie', hekserij. Ik heb mij moeten weren om hem de talisman te doen aanvaarden. Maar de feiten zijn er.

Veel later liet hij mij weten dat hij de talisman nooit had gelost. Al die lange jaren als hij aan het front streed, is die fetisj voor hem tot een obsessie geworden. Zonder ophouden betastte hij de revers van zijn boord om er zich van te vergewissen of de talisman er nog was. Op zekere dag, één enkele keer, vond hij hem niet onmiddellijk. Hij keerde heel zijn tank onderste boven, van de vloer tot de toren, doorheen de opslagplaats der obussen. Zijn kameraden lachten hem uit. Daarna keerde hij zijn vest om de keerzijde van zijn boord te doorsnuffelen. De fetisj was er in feite nog. Maar hij kon hem maar enkele uren later te pakken krijgen in de kliniek. Want gedurende de enkele minuten dat hij zijn 'treillis' (opm.: een kledingstuk in camouflagekleuren) had uitgedaan, waren verscheidene Duitse obussen gevallen. Eén ervan trof zijn tank. Binnenin de tank vlogen stukken staalplaat in alle richtingen. Eén ervan kwetste hem aan de rechtersoet, net zoals bij mijn vader dertig jaar te voren."

Tot daar het verhaal. Letten we op de titel van Pancrazi's boek: '*La voyance en héritage*', "overgeërfd zienschap". Er is een verbondenheid via de stamboom in vrouwelijke lijn. Maar haar man Bastien raakt lichtgewond aan de voet "net zoals bij zijn vader dertig jaar tevoren". Dat wijst ook op een merkwaardige erfelijkheid via de mannelijke lijn. Iets wat ons weer aan Szondi en zijn 'Schicksalsanalyse' doet denken (2.5.).

Een Bedoeien eet het voorschrift op.

We vermeldde al dat een lama-geneesheer in Tibet het voorschrift op een papiertje schreef, tot een balletje rolde en het de patiënt deed innemen alsof het om het geneesmiddel zelf ging (7.2.1.). Verwijzen we naar Bertold Stokvis, *Psychologie der suggestie en autosuggestie*³⁴⁹. Stokvis zegt dat als een klassiek geschoolde arts een geneesmiddel voorschrijft, het suggestieve element niet te vermijden is. Met het recept of het voorschrift krijgt de patiënt(e) iets mee dat van die arts afkomstig is en in de vorm van een medicijn ‘verwerkelijk’ wordt. Zo slikt de patiënt(e) iets in van de zuiver chemische bestanddelen van het geneesmiddel. Doch hij of zij neemt, psychologisch gesproken, iets tot zich dat de persoonlijke kennis en de geestelijke vermogens van de arts belichaamt. Naast de biochemische en biologische werking van het geneesmiddel voltrekt zich in wezen hetzelfde proces als bij de Bedoeïen die eens het papier, waarop het recept van een Europees arts geschreven was, inslikte en als gevolg ervan beter werd. Hiermee herhaalde de Bedoeïen slechts datgene wat de tovenaar die de demonen bezwoer, hem geleerd had. Deze magische instelling, die bij sommige natuurvolkoren nog voorkomt, is ook hier terug te vinden. Men spreekt naast de farmacodynamische werking, van een psychodynamische werking van het geneesmiddel.

Men lette erop: de Bedoeïen, die gewoontegetrouw wanneer hij de maraboe (opm.: de tovenaar of medicijnman in Noord-Afrika) bezoekt, het voorschrift ritueel inslikt, eet de tekst, het magische woord, van de arts op. Men kan hier van ‘fetisjisme’ spreken. Vooreerst in de gewone psychologische zin: de patiënt(e) ervaart in het geneesmiddel of in het voorschrift iets van de arts en ‘vereert’ het. Zoals een verliefde een geschenkje van zijn geliefde ‘vereert’, omdat er iets van de geliefde in steekt.

Maar eveneens kan men de term ‘fetisjisme’ hier aanwenden in de godsdiensthistorische zin: de ‘fetisj’ bevat occulte levenskracht en is dus ‘machtdragend’. Zo kan het geladen voorwerp een genezende levenskracht uitstralen en kan het bijvoorbeeld gedragen worden als ‘amulet’ dat kwaad afweert en geluk geeft. De uitstraling van de arts is dus niet onbelangrijk. Straalt hij goed uit dan versterkt hij de biochemische en biologische werking van het medicijn, in het andere geval werkt hij de genezing juist tegen.

7.5.2. Een schadelijke fetisj **Een magische moordpoging**

³⁴⁹ Stokvis B, *Psychologie der suggestie en autosuggestie*, Lochem, De tijdstroom, 1947, 33.

Alexandra David-Neel, *Mystiek en magie in Tibet*³⁵⁰, vertelt ons van een telepathische suggestie die zelfs kan leiden tot de zelfmoord van diegene die er het slachtoffer van is. We vatten haar verhaal samen.

Gedurende vele maanden van intense concentratie, kan een magiër een mes opladen met de bedoeling iemand te doden. Is de magiër hiermee klaar dan legt hij het mes in de buurt van zijn slachtoffer. Neemt deze het mes vast, dan, zo zeggen de Tibetanen begint het te bewegen en doodt of verwondt het die persoon. Zo lijkt het op een onhandigheid of in het ergste geval op zelfmoord. Men zegt ook dat als de tovenaars niet voldoende kennis en bedrevenheid bezit om zich te beschermen, hij zelf het slachtoffer van het bezielde mes kan worden.

Zoals al gezegd kan dit laatste zich voordoen als het slachtoffer magisch sterker is dan de dader. We spreken van een terugslag of “choc en retour”. De gedachtevorm keert dan als een boemerang naar de dader terug en voert uit waarvoor het geschapen is: verwonden of doden. Dat het mes uit zichzelf begint te bewegen zoals sommige Tibetanen zeggen, lijkt eerder onwaarschijnlijk. Niet omdat zoiets geheel onmogelijk zou zijn. Als een kompas, een cursor of een bal kunnen bewogen worden van op afstand (4.3.2.), waarom dan niet een mes? Het is wel onwaarschijnlijk omdat er dan weinig economisch wordt omgesprongen met fijnstoffelijke energie. Het vergt minder energie - al is dat allemaal relatief: het vergt immens grote krachtingspanningen - om in het mes de gedachte te leggen dat het slachtoffer zichzelf moet verwonden als hij het mes neemt, dan het mes uit zichzelf te laten bewegen. Het is verder moeilijker om aan te nemen dat het mes, dat uit zichzelf beweegt, zoveel kracht zou bezitten dat het kan doden.

Ook mevrouw Neel ziet het zo. Zij vervolgt. Sommige lama's, en ook enige Bönpo's (opm.: tovenaars), hebben me verzekerd dat het verkeerd is te menen dat het mes bezielde werd en vervolgens de daarvoor aangewezen man doodde. Volgens hen onderging integendeel de man zelf de suggestie van de tovenaars, en pleegde hij daardoor zelfmoord. Verder geloven de Tibetanen, dat de meergevorderde adepten (opm.: leerlingen) der occulte wetenschappen, zonder zich van enig stoffelijk voorwerp als hulpmiddel te bedienen, zelfs op een afstand aan mensen om het even welk denkbeeld, tot zelfmoord toe, kunnen suggereren.

³⁵⁰ David - Neel A., *Magic and mystérie in Tibet*, London, Unwin paperbacks, 1939⁻¹, 1965, 94. (//Mystiek en magie in Tibet, Amsterdam, Gnosis, 1941, 354).

Men ziet de analogie in de aanmaak van de fetisj enerzijds via het mes, en anderzijds de aanmaak via de steen die als fetisj zal dienen in het verhaal van Pancrazi. Het gaat om een sterk doorgedreven concentratie en het zich in gedachten voorstellen van het gewilde lot, bij Pancrazi ten goede, bij de Tibetaanse magiër ten kwade. De fijne stof die ‘geactiveerd’ wordt bij zulk een opladen, wordt geïnvesteerd in het voorwerp, hier in de steen en in het mes. Beiden zijn zo een beetje als een geladen batterij. De lading bestaat dan enerzijds uit de uit te voeren gedachte, bescherming of beschadiging, en anderzijds uit de energie om dat “in praktijk te brengen”. Het bestaan van zulke praktijken mag ons ongelovig overkomen. Vanuit een heel andere hoek vinden we hieronder een toch wel beangstigende getuigenis van zo een magische werkwijze.

De geparfumeerde papaverkoppen

Verdiepen we ons in D. Fortune, *De geheimen van Dr. Taverner*³⁵¹, *De geparfumeerde papaverkoppen*.

In de inleiding van haar boek schrijft ze: “Ik wil hiermee niet zeggen dat alles precies zo is gebeurd als ik het vertel, maar toch is alles op feiten gebaseerd en niets daarvan is pure verbeelding. Men kan deze verhalen nemen voor wat ze werkelijk zijn: studies over weinig bekende aspecten der psychologie” (opm.: bedoeld is occultisme. Het boek is vertaald uit het Engels. De Engelse term ‘psychic’ betekent ‘occult’). Haar ervaring heeft haar verder geleerd dat vele van haar verhalen niet zo ongewoon zijn als men zou denken, maar dat ze meestal niet als dusdanig worden herkend. Ook zegt ze dat haar beschreven belevenissen niet de volle werkelijkheid weergeven, omdat die te ongeloofwaardig zou overkomen. Geven we haar verhaal over de geparfumeerde papaverkoppen samengevat weer.

Een man, G. Polson, contacteert Taverner en vertelt hem dat de erfgenaam van een welbepaald testament zelfmoord gepleegd heeft door uit een raam te springen. De nieuwe erfgenaam pleegde echter kort daarop ook zelfmoord. En de derde erfgenaam deed het wat later eveneens. Dit alles in een tijdspanne van slechts twee jaar. Polson meent nu dat de vierde, nog in leven zijnde erfgenaam nu ook met zijn doodvonnis rondloopt. Hij verdenkt een zekere Irving ervan bij de zaak betrokken te zijn. Irving had hem ooit iets gezegd over Papaver, een welriekend maar eveneens verdovend middel. Taverner raadt Polson nu aan een staal van die papavers in de handen te krijgen en ze aan hem, Taverner, te bezorgen. Polson lukt in zijn opzet en

³⁵¹ Fortune D., *De geheimen van Dr. Taverner*, Amsterdam, Gnosis, s.d., 69, *De geparfumeerde papaverkoppen*.

bezorgt enige dagen later Taverner het gevraagde. Bij het openen van één der papavers komen zwarte zaadkorrels tevoorschijn, maar eveneens een kleine merkwaardige maansteen. Taverner vermoedt een telepathische suggestie en geeft de steen aan zijn sensitieve medewerkster met de vraag te zeggen wat in haar opkomt terwijl ze die steen vasthoudt. Psychologen zouden hier spreken van een vrije associatie. We citeren.

Taverner rolde de zwarte propjes met zijn potlood om, en zei toen hij ze aan haar overhandigde: "Het is één of ander geparfumeerd zaad. Ruik je eens?" Zij nam ze in haar hand en snoof de lucht goed op. "Wel?" vroeg Taverner, "wat zeg je ervan?" "Ze ruiken niet slecht," antwoordde zij, "maar ze zijn licht irriterend voor het slijmvlies; ze maken dat je moet niezen". Ze snoof er weer eens aan en vervolgde: "de prikkeling lijkt in je hoofd te kruipen en een eigenaardige sensatie te veroorzaken. Net alsof er een koude wind tegen je voorhoofd blaast."

"Dus ze beroeren je pijnappelklier" stelde Taverner vast. "Neem nu die maansteen eens in je hand en blijf aan die zaadjes ruiken en vertel me welke gedachten er bij je opkomen.

"Ik denk aan zeepsopwater", begon zij. "Ik denk dat mijn handen er beter zouden uitzien als ik ze waste... Ik denk aan de halsketting van mijn moeder... Ik denk dat je deze steen moeilijk terug zou vinden als ik die op het tapijt liet vallen.. en dat hij nog moeilijker te vinden zou zijn als ik hem uit het raam liet vallen. Ik vraag me af hoe het zou zijn als ze je uit een raam gooien. Ik vraag me af wat voor gevoel het zou zijn als ze je van een hoogte afgooien? Zou iemand...?"

"Zo is het genoeg," onderbrak Taverner, en nam de maansteen uit haar hand.

Vol verwondering vroeg zij: "Wat betekent dit allemaal?"

"Het betekent dit", zei Taverner, koel, "iemand heeft een zeer ingenieuze manier ontdekt om psychisme (opm.: versta: magie) te verpakken". "De maansteen is op zelfmoord afgestemd" legde hij uit. "Iemand heeft een scherp mentaal beeld gevormd van iemand die zelfmoord pleegt door zich van een hoogte te werpen en heeft dat beeld op de maansteen afgedrukt. Iedereen die ermee in nauw contact komt, ziet datzelfde beeld in zijn denkvermogen oprijzen. Net als iemand die in een sombere bui is, anderen met die neerslachtigheid kan besmetten zonder dat hij een woord zegt."

"Maar hoe kan een onbezield voorwerp in staat zijn emotie te voelen?" vroeg zij.

"Dat kan het ook niet," antwoordde Taverner, "maar bestaat er zoiets als een onbezield voorwerp? De occulte wetenschap leert van niet. Eén van onze

axioma's luidt, dat het denkvermogen in de mineralen zowat bewusteloos is, in planten slaapt, en in dieren droomt, en alleen in de mens in waaktoestand is”.

Verwijzen we wat hierover al gezegd werd in verband met de evolutie van de mens. (5.2.). Een aantal kenners stelt dat de mens een lange evolutie doorloopt. Dat hij achtereenvolgens een mineraal, een vegetatief en een dierlijk leven kent, en dat zijn evolutie uitloopt op een bestaan als mens. Het gaat hierbij uiteraard om “een steeds groeiend bewustzijn” dat zich achtereenvolgens ‘nestelt’ in een steen, plant, dier en een mens. Taverner verwoordt diezelfde gedachte, maar op zijn wijze. Hij gebruikt de term ‘denkvermogen’ waar wij ‘bewustzijn’ schreven.

Geven we hem terug het woord: “Let maar eens op hoe bijvoorbeeld bij een wingerd, de rankjes naar een steun zoeken. Dan zul je inzien dat bewegingen van planten helemaal niet zonder doel zijn. Je hebt toch zeker ook wel gehoord van vermoeidheid van metalen, niet? Vraag maar eens aan je kapper of zijn scheermessen nooit vermoeid raken; dan zul je horen dat hij ze geregeld een tijdje rust geeft, en dat vermoeid staal niet scherp te krijgen is, en geen mooie snijkant heeft.”

“Toegegeven”, antwoordde zijn medewerkster, “maar je wilt ons toch zeker niet vertellen dat er voldoende bewustzijn in dat stukje steen zit om een idee te kunnen opnemen, en het in iemands’ onderbewustzijn over te brengen?”

“Dat wil ik juist wel” was Taverner’s repliek. Deze maansteen is doodeenvoudig een talisman voor het kwade.”

Tot zover dit uittreksel. Het verhaal eindigt met het ontmaskeren van de man die verantwoordelijk is voor het maken van de zwart-magische fetisj. Zodat ook de zelfmoorden een einde nemen.

Een juweel

Julia Pancrazi, *La voyance en héritage*³⁵² (Helderziendheid als erfenis), zegt ons nog in verband met dergelijke fetisjen: “Meermaals heb ik, vooral aan vrouwen, gezegd dat zij zich van een juweel moesten ontdoen. Ik ving dan onmiddellijk op dat het juweel onheilstichtend was. Men had het juweel als geschenk gegeven opdat het uitgerekend “le mal” (het kwaad) zou verwekken”.

Het geven van geschenken die schadelijk zijn, is een oeroud gebruik van zwarte magie. Het komt ook bij ons voor. Natuurlijk kan een juweel of een

³⁵² Pancrazi J., *La voyance en héritage*, Paris, Filipacchi, 1992, 201.

antiek stuk ook onheilstichtend werken zonder dat het geschonken is met de uitdrukkelijke bedoeling kwaad te stichten. In dat geval “hangt het kwaad erin”. Het is duidelijk dat in een geschenk de uitstraling hangt van diegene die het geeft. Een sensitief zal zo nooit een geschenk aanvaarden van iemand als hexe Petra, ook al geeft ze dat met de beste bedoelingen. Haar bezonken boosheid “hangt er in” en straalt het ook uit. Een eerste vereiste om zich tegen vormen van zwarte magie te beschermen, is door er zich bewust van te worden. We komen er later nog op terug.

Een egregoor

In gewoon occult taalgebruik is een egregoor een entiteit die de levenskracht van een groep én samenvat én beheerst. Bernard d'Ignis, *Traité pratique du désenvoûtement et du contre-envoûtement*³⁵³ (Praktische verhandeling over het onttoveren en tegentoveren), stelt vast dat het logo, de geometrische figuur, van grote ondernemingen dergelijke egregoren gebruikt en zichtbaar tegenwoordig stelt. Zo wendt het automerk Opel als logo het symbool van het zout der alchemisten aan. Het doel is verkoopsgeluk. Het logo van een maatschappij concentreert de levenskrachten van haar egregoor. Dat logo trekt de aandacht en zuigt als het ware een dosis levenskracht uit iedere aandacht die eraan besteed wordt. Indien miljoenen mensen zo een dosis, meestal onbewust, afgeven aan het logo, dan verschaft dit geluk, onder meer verkoopsgeluk aan de maatschappij. Steller bekent dat hijzelf in die zin voor ondernemingen werkt door ze een geladen logo te verschaffen.

7.5.3. Een getuigenis

Een anoniem iemand vertelt.

Een zienster uit Parijs belde me op. Zij moest me dringend spreken. Ik ging dus voor een consultatie. Daar aangekomen vertelde ze dat “haar stem” haar had ingegeven dat ze me een witte zalf moest bezorgen. Het leek een gewone huidcrème. Toen ik het potje in ontvangst nam voelde ik echter lichte tintelingen in de handen. Het was dus geen gewone huidcrème. Ik vroeg haar wat het was. Zij lachte en antwoordde laconiek: ‘huidcrème’. Zij zag echter mijn verbazing en vervolgde: “Maar ik heb er uren op gewerkt én ik heb intens gebeden. Denk maar dat het een fetisj is”. Ik wist al lang dat deze zienster, als één van de weinigen die ik ken, bij alle werk in verband met haar zienstervermogen, bijna voortdurend in gebeden de H. Drie-eenheid om kracht vroeg. Dat is ook wat ze van haar cliënteel verwacht. Bij elke raadpleging krijg je Trinitaire gebeden mee. Bid je ze niet - en dat voelt ze -

³⁵³ d'Ignis B., *Traité pratique du désenvoûtement et du contre - envoûtement*, Rennes, Vert et rouge éditions 2002, 41ss.

dan zegt ze gewoon dat ze je niet verder kan helpen en je wordt vriendelijk verzocht met je probleem elders te gaan. Maar we kenden elkaar al langer. Ik had het volste vertrouwen in haar vermogen, zij in mijn volgzzaamheid. Ze gaf me nieuwe gebeden en vertelde erbij dat ik driemaal per dag op mijn beide polsen met de zalf een kruis moest maken en hierbij telkens de gebeden zeggen.

Ik wist al lang dat ik over zulke dingen geen uitleg moest vragen. Ik wist ook - en dat mag een nominalistisch iemand verbazen - dat als je er echt alles wil van begrijpen, je het magisch effect voor een groot deel ontkracht. Het is een beetje zoals met de liefde: ieder doorgedreven beredeneren ervan, zo zei de Russische schrijver N. Tolstoi, vernietigt ze. En de Nederlandse auteur G. Bomans verwoordde deze gedachte op zijn wijze: “put het geluk nooit uit, de laatste emmer smaakt naar de bodem”. Zo ook betwijfelt Wa Na, een genezeres bij de San³⁵⁴, een volk dat in de Kalahari woestijn in Zuid-Afrika leeft, of ze de geheimen van haar stam zomaar mag meedelen aan wie er om vraagt. Ze vreest dat haar begeleidende geesten haar dan zouden verlaten “Als ik dat doe, dan verzwakt dit mijn kracht als genezeres”, zegt ze. “Hoe zal ik dan morgen nog mensen genezen?” zo vraagt ze zich af. De kracht van een gebed, vergezeld van een strikt persoonlijke intentie, vermindert ook als je dit alles voortijdig verder vertelt, zeker aan mensen die hier sceptisch tegenover staat. Dan mengen de gedachten van anderen zich erbij en dat werkt in die wereld als een behoorlijke stoorzender.

Zonder verdere vragen te stellen dankte ik de zienster uit Parijs en nam zelf en gebeden in ontvangst. Dagelijks deed ik nauwgezet wat ze me gevraagd had. Niet wetend wat me boven het hoofd hing.

Ik kon niets meer bewegen.

Een week later belden vrienden me met de vraag of mijn vrouw en ik die dag mee naar “l'opéra national de Paris” gingen. Er waren toevallig twee mensen uit hun vriendenkring ziek geworden en ze hadden nog twee kaartjes over. Ja, dat kwam goed uit, en een paar uur later zaten we op gemakkelijke stoelen en hoorden de ouverture tot ‘Carmen’ van Bizet. Geleidelijk begon ik me echter zeer ongemakkelijk te voelen. Ik kon moeilijk ademen en voelde een ongewone druk over mijn hele lichaam. En heel vreemd, mijn polsen begonnen pijn te doen, juist op die plaats waar ik dagelijks de zalf in een kruisje uitsmeerde. Ik had dringend frisse lucht nodig. Ik verontschuldigde me bij mijn gezelschap, verliet de zaal en stapte moeizaam naar de cafetaria

³⁵⁴ Katz R., Num, Heilen in Ekstase. Spiritualität und uraltes Heilwissen: Die faszinierende Welt der San im südlichen Afrika, Ansata-Verlag, Interlaken, Schweiz, 1985, 240-241.

van de opera. Elke stap en elke ademhaling werden me te veel. Er was gelukkig nog één tafeltje vrij. Ik haalde het nog net en liet me in de stoel vallen. Ik was plots zo moe dat ik mijn rechterarm op het tafeltje legde, en mijn hoofd op die arm. Dat was het laatste dat ik nog kon doen. Ik kon niets meer bewegen, zelfs niet met de ogen knipperen. De mensen naast me zagen dit ongewone gedrag, maar reageerden niet. Misschien dachten ze dat ik dronken was.

Ik wilde het uitroepen: “mensen, zien jullie dan niet dat het niet goed is met me”. Maar ik kon niets meer. Een ijzige koude liet zich in mijn tenen en vingers voelen. En heel merkwaardig, de koude breidde zich geleidelijk uit: van de tenen naar de hele voet, en klom langzaam door mijn benen omhoog. Hetzelfde voor mijn armen: de koude vloeide voort van de vingers naar de hand en de arm tot de schouder. Ik wist met een innerlijke zekerheid die niemand je hoeft te vertellen dat ik het niet zou overleven zo deze koude mijn hartstreek zou bereiken. Gek, om zo te moeten sterven, zonder afscheid. In gedachten vroeg ik de hemel om bijstand, en prevelde voor zover ik dat nog kon, de flarden van de gebeden die ik gekregen had. De pijn in de polsen was bijzonder toegenomen. Maar het uitschreeuwen ging niet. De verstijvende koude naderde mijn hartstreek. Ik voelde het: ik was aan het doodgaan.

Het ging om de chakra's.

En plots, als bij wonder, het stopte. Mijn hart bleef kloppen. En langzaam, uiterst moeizaam maar beetje bij beetje begon die ijzige koude te wijken. Ik voelde vanuit mijn hart de warmte terug in mijn hele lichaam en mijn ledematen komen. En nog een tijd later kon ik mijn handen en vingers terug bewegen. Ik kwam overeind. Vermoeid, vreselijk vermoeid, me ten volle ervan bewust dat ik een gevecht op leven en dood had geleverd. En dat ik het gewonnen had. De pijn in mijn polsen vervaagde. Volk stroomde plots de cafetaria binnen. De uitvoering was ten einde. Mijn vrouw en vrienden vonden mij verbouwereerd en half suf op de stoel hangend. Ik kon moeizaam een paar woorden zeggen. Het beterde geleidelijk en wat later kon ik zelfs wat onzeker op mijn benen staan. Autorijden ging niet meer. Maar daar zorgde mijn vrouw wel voor. De twee volgende dagen ben ik niet uit bed geweest. Maar de derde dag leek alles weer normaal. Ik wilde nu wel meer weten en vroeg een afspraak bij de zienster.

Lachend opende ze de deur. “Ik was er gerust in dat je het ging halen” zei ze. “Ik heb op de zalf gewerkt tot ik ‘zag’ dat je het ging overleven”. Enigszins geïrriteerd antwoordde ik: “weet je wel waar ik ben doorgegaan”? Haar repliek

was overtuigend: “Ja, want ik heb voor jou de grootste schok opgevangen”. Ik begreep het nog niet ten volle en met een houding van “kijk eens wat je me hebt aangedaan” hield ik de beide polsen voor haar omhoog en zei: “maar die polsen, wat was er met die polsen?”. Weer lachte ze: “Het ging niet echt om die polsen, het ging om de chakra’s op die plaats. Je hebt een zwart-magische aanval doorstaan en het gevecht concentreerde zich juist daar. Als het kwade erin gelukt was die chakra’s binnen te dringen, dan was je aura daar gebarsten, en dan had je je niet meer kunnen verdedigen. Dat was de reden waarom je de pijn op die plaats voelde. En als het kwade wel die kans had gekregen, dan stond jij hier nu niet meer”. Ze keek me een tijdje veelzeggend aan. Ik moest wel even slikken.

Het occulte statuut

“Van waar komt dit kwaad dan wel?” drong ik verbaasd aan. Ze kende me en mijn lotgevallen in het leven behoorlijk goed. Met een haast medelijdende blik bekeek ze me wat bezorgd en zei toen: “Tracht nu zelf eens één keer te raden wie je zoiets wil aandoen en waarom”. Nu werd alles me duidelijk: de dader, en ook het motief. Er was iemand die me niet kon hebben, en die me nog veel geld moest. En die met bijzonder veel wrok aan me moet hebben gedacht. Meer is niet nodig. Dat leerde ons D. Fortune met de schepping van haar wraakdemon (7.4.1.). En het onbewuste van die persoon, of zeggen we beter “het occulte statuut” van die iemand was behoorlijk krachtig. Alleszins krachtig genoeg om een aantal ‘wraakdemonen’ of ‘larvae’ tot leven te brengen. Ik noemde traag en afgemeten en met vragende blik de naam van die persoon. De zienster knikte veelzeggend. Toen, pas toen, drong het tot me door dat ze me een heel grote dienst had bewezen.

De eerstvolgende keer dat ik bij een arts moest zijn, vertelde ik hem dat ik tijdens een opera-uitvoering behoorlijk onwel was geworden, dat ik overal een intense koude voelde, me niet meer kon bewegen en in ademnood was gekomen. “Hyperventilatie” zei hij onmiddellijk en op een zelfzekere toon. “Dat was hyperventilatie”. Toch wel behoorlijk verbaasd vroeg ik: “En wat zo ik aan dat tafeltje het bewustzijn toch had verloren?”. “Dan had jouw parasympatisch zenuwstelsel het van je overgenomen, en was je gaan ademen zoals je dat doet tijdens je slaap. Je zou binnen de kortste keren terug zijn bijgekomen. Je ziet, er is geen reden tot bezorgdheid. Er is helemaal niets ergs aan de hand geweest. En wil je deze dingen in de toekomst vermijden, zorg dan dat je steeds een plastic zakje bij je hebt. Adem een paar keer in en uit in dat zakje. Het zuurstofniveau in de lucht die je inademt daalt dan en je wordt onmiddellijk beter”.

Ik heb de dokter een lange seconde aangekeken. Een plastic zakje. Dat ik daar nog niet aan gedacht had. Wat kan het leven toch eenvoudig zijn. Ik heb hem bij het afscheid nog mijn dank uitgedrukt voor zijn snelle diagnose, zijn bezorgdheid, en voor zijn goede raad.

Ch. Baudouin, *Psychologie et pratique de l'auto-suggestion*³⁵⁵ (Psychologie en praktijk van zelfsuggestie), schrijft dat paranormale genezers doorheen de eeuwen goede resultaten hebben behaald, daar waar de medische wetenschap tekort schoot. Hij wijdt dit voor een groot deel aan suggestie en schrijft dat in heel wat van dergelijke gevallen, het sterke geloof in de kracht van de genezer juist helend werkt. Dit is een mening die men kan bijtreden. De vraag is of alle vormen van paranormale genezing dan maar aan suggestie moeten toegeschreven worden. Ook Baudouin gaat niet zover. De getuigenissen die in dit boek ter sprake kwamen in verband met suggestie (4.3.1.), pleiten veeleer voor een paranormale krachtwerking. Het getuigenis hierboven vermeld, laat nauwelijks enige ruimte voor een suggestieve werking. Er werd het 'slachtoffer' enkel aangeraden een zalf op de polsen te wrijven en de passende gebeden te zeggen. Over wat hem te wachten stond, werd met geen woord gerept. Men kan dan ook moeilijk dit hele gebeuren - het zich onwel voelen, de tijdelijke maar algemene verlamming en het gevoel van een groeiende ijzige koude - uitsluitend aan suggestie toeschrijven. We zullen verder in de tekst (9.2.3.) op het verschil tussen een hogere spirituele genezing en een genezing via autosuggestie, nog terugkomen.

Een levenskracht die onheil veroorzaakt.

De doorsnee definitie van 'tragisch' luidt: "al wat slecht afloopt zonder uitzicht op beter". Het is het uitzichtloze dat het tragische schept. In het christendom waarin de H. Drie-eenheid uiteindelijk het laatste woord kan hebben, indien men wil geloven, is er niets echt tragisch. Dat wordt bijvoorbeeld geïllustreerd met de parabel van "de werkers van het elfde uur" (*Mattheüs*, 20). Zij die slechts de laatste uren van de dag in de wijngaard van hun heer hebben gewerkt, krijgen hetzelfde loon als zij die al van 's ochtends vroeg de druiven plukten. De werkers van het elfde uur zijn zij die lange tijd - aanhangers van de reïncarnatieleer zullen zeggen: 'vele levens' - zorgeloos geleefd hebben. Net als de cynische rechter in *Luc.*, 18:2/5 wilden zij God niet kennen en stoorden zich niet aan hun medemens. Ook zij krijgen bij hun bekering het volle dagloon. Ook zij worden opgenomen in Gods vergevende barmhartigheid. Absolute wanhoop bestaat volgens deze parabellen niet. Doch in het louter niet-bijbels animisme, waarin zelfs de machtigste godheden -

³⁵⁵ Baudouin Ch, *Psychologie et pratique de l'auto-suggestion*, Editions idégraf, 1990, 52.

Satan inbegrepen - in situaties verzeilen die een slechte afloop behelzen zonder uitzicht op een oplossing, heeft al wat echt tragisch is, zijn ware plaats.

Keren we na deze toelichting terug naar het zogenaamde “occulte statuut” van iemand en illustreren we het met het verhaal van *Makalopembe*, uit Ch. Souroy, *Sorciers noirs et sorcier blanc*³⁵⁶ (Zwarte tovenaars en een witte tovenaar). De schrijver vertelt ons over zijn ervaringen in het toenmalige Belgisch-Congo. Wij vatten het lange hoofdstuk samen. Makolopembe is drager van een soort ‘bezonen’ onheil. Zijn tweede natuur of diepere ‘ik’ is zo dat hij onbewust onheil doorleeft maar het ook rondom zich verspreidt. Hij bezit ‘het kwade oog’, een onheilstichtende levenskracht of een kwade geest. Mantsch begaafden zeggen ons dat ooit een zwart magisch lot op hem geworpen werd. Zijn levenskracht die hem in het leven moet doen lukken, werd hem via occulte weg ontnomen. Wat maakt dat zijn leven een opeenvolging van allerlei tegenslagen vertoont. De zwarte tovenaar die het hem aandeed, echter, lukt. “Armzalige Makolopembe”, de man die men nooit anders betitelt dan als ‘arme drommel, onhandige idioot, mislukkeling’. Ziedaar, hoe de lokale bevolking hem duidt. Het is de uitwendige verschijningswijze van wat P. Tempels, *Bantu-filosofie*, de volle graad van “bya malwa” heet, van “een onheil stichtende levenskracht” die in de diepte van Makalopembe’s persoonlijkheid verborgen zit.

Makalopembe is lelijk, zielig en lui. Zijn vader, Gilima, was een nogal stevig gebouwd jager, een opgemerkt man. Maar dan als de grootste dronkeman van het dorp. Op zekere dag bracht men hem van de jacht thuis nadat een buffel - diep in het oerwoud - hem de buik met zijn horens opengereten had. Op de bijna leeggebloede Gilima hadden de middelen van de magiër geen effect. In de loop van de nacht stierf hij. Zoiets gebeurt nog en normaal gesproken zou enkel de familie daaronder te lijden hebben gehad. Maar de magiër was pas aan één van zijn eerste optredens toe en toevallig waren er vele aanwezigen bij wie het prestige, zeggen we de ijdelheid, van de magiër op het spel stond. Er moest dus gereageerd worden. De levende kip die bij de bereiding van de middelen een rol had gespeeld, was gezond, en de woorden waren in de loop van de ritus juist uitgesproken. Gevolg: wie ongelijk had, was het slachtoffer! Gilima had de magiër willen bedriegen, want voor de jacht had Gilima hem slechts een goedkope ‘kisi’, een goedkoop tovermiddel gevraagd, “juist goed voor antilopen”. Maar met zoiets was hij een buffel te lijf gegaan. Zo is het maar natuurlijk dat het onheil gebeurde.

³⁵⁶ Souroy Ch., *Sorciers noirs et sorcier blanc*, (la magie, la sorcellerie et ses drames), Makalopembe, Bruxelles, 1952, 161 / 206 (le likundu).

Zo een fout kwam wel meer voor. Dus iets anders was aan het werk geweest, iets gevaarlijker.

De armzalige Makolopembe gaf zichzelf de schuld.

Van hemzelf kwam het hele onheil. De dorpelingen, meer bevreesd voor de magiër dan voor Makolopembe, waren het met die mening eens: “Makolopembe vertoont het kwade oog”. Toch geraakt Makolopembe nog met Tabo getrouwd. Op zekere dag keert Tabo van de plantage terug met een voet die door een slangenbeet sterk gezwollen stond. De kwaal nam toe, tastte het been aan. Makolopembe werd ongerust: hij verwarmde water maar het bad gaf geen verlichting. Dan werd de magiër op de hoogte gebracht. Deze voerde een inkeping in de wonde uit, legde er de bereide verbanden op maar het gaf geen resultaat: het vergif stroomde al doorheen Tabo's aders. Zij ging in de loop van de nacht ter ziele. Geleidelijk werd de weduwnaar de algemene vijandigheid tegen hem gewaar: “andere inwoners werden wel door slangen gebeten maar de magiër redde ze. Waardoor komt het dat hij Tabo niet kan genezen?”

De kwalijkste onder hen herinnerden aan een zekere Djiadjoko, die enkele jaren geleden in dezelfde omstandigheden gestorven was. Iedereen wist dat het aan haar man lag die zich van haar had willen afmaken omdat hij bij haar geen kinderen kreeg. Die man had de boze geest in zich. Toeval of niet: net als Makolopembe had hij een witte vlek in zijn rechteroog. De slotsom wordt op een avond door zijn schoonvader gemaakt. “Makolopembe, mijn dochter is in uw handen gestorven. Ik weet wel dat een slangenbeet ernstig is maar men geneest er toch van. Waardoor heeft die beet Tabo het leven gekost? Uw vader werd, toen gij nog een kind waart, gedood. Uw moeder heeft u als wees achter gelaten. Zij ontvluchtte het dorp. Gij hebt geen geluk! Wat hebt gij de geesten aangedaan? En als men geen geluk heeft, dan hebben degenen die in uw omgeving leven, er ook geen! Nooit hebt gij iets ondernomen om dat noodlot te lijf te gaan. Weet gij het nog: zelfs de kip die gij zes jaar geleden bij het huwelijk met Tabo aan de magiër gegeven hebt, is twee dagen later doodgegaan. Iets dat de magiër u ongetwijfeld nooit vergeven heeft!”.

Het eerste zoontje van Basa, Makalopembe's halfbroer werd ziek en stierf. Op een avond werd een tweede zoon van Basa ook ziek. Het kind klappertandde van de koorts. Een erge hoest kwetste zijn borst. Na enkele dagen stierf ook dit kind. Ditmaal waren de blikken vol haat. Men uitte bedreigingen. Meermaals hoorde men het woord 'likundu', “het kwade oog” uitspreken. Basa raadpleegt de dorpsmagiër. “Sinds Makalopembe bij mij

inwoont, zijn twee kinderen gestorven uit mijn gezin. Op geheimzinnige wijze. Gij die alles weet, kunt gij mij zeggen waardoor?” De oude magiër sloot de ogen. Lange tijd bleef hij zwijgen. Onderwijl streelde hij zijn tovergerief. Daarna stond hij op, greep in een hoek enkele planten, wierp ze in een vuurtje en keek naar de rook die opsteeg. Opnieuw stilte. Plots: “Makolopembe vertoont likundu en dus zal hij allen met wie hij leeft, ongeluk brengen. Gij moet hem dus weggagen. Als hij weg is, breng mij dan een jonge geit. Het offer zal u reinigen, u en de uwen”. Basa komt thuis en zegt tot Makolopembe: “Gij hebt likundu. Gij hebt ons een noodlot berokkend. Ga weg, Makolopembe. Zoniet moet ik u en uw zoontje doden”. Makolopembe begaf zich dus op weg. Lang stapte hij. “Ik ben een vervloekte. Ik straal ongeluk uit. Zelfs de dood zal mij niet bevrijden. Want het is alom bekend dat likundu zelfs de doden belet te slapen”. Hij neemt zijn zoontje in zijn armen. “Wij vertonen likundu. Een boze geest is in ons die ons in onze buik beetheeft. Geen enkele magiër kan hem uitdrijven. Ik heb grote pijn in mijn hart maar om ons te genezen moet ik u doden”. Plots greep hij het kind bij het hoofd, legde het op de grond, nam zijn mes en wenend sneed hij het de keel over.

Het Belgisch koloniaal recht, een westers nominalistisch product, brengt zulk een ‘misdadiger’ in de gevangenis. Het wordt een proces op zijn Westers. Eens veroordeeld gedroeg Makolopembe zich in de gevangenis voorbeeldig maar groeide uit tot een “zielige automaat”, een ‘zombie’. Westerse mensen met hun rationalistische axiomata duiden als ‘misdaad’ wat binnen de axiomata van een archaïsche cultuur als “een logische en gewetensvolle daad” geduid wordt. Wat axiomata toch doen! Mantsch begaafden stellen dat Makolopembe in vroegere levens een aantal moorden pleegde en zichzelf zo tot een zwart magisch lot veroordeelde, een lot dat zich nog steeds verder uitwerkt.

Het is de eerste keer niet dat, in de loop der menselijke lotgevallen, zoiets als likundu, als een boosaardig vermogen vastgesteld wordt. In het Frans zegt men van iemand die onheil brengt dat hij of zij een “porte-poisie” is, iemand die gif in zich draagt en het uitstraalt. Elders noemt men ze onder meer ‘evoe’ (Trilles), ‘kumo’ (Sterley), of een ‘Lorelei’ (Duitse romantici). Zo iemand kan met de beste bedoelingen bezield zijn maar toch ‘nefast’ zijn, zoals occultisten in het Frans zeggen. Hij of zij straalt dan onheil rondom zich uit. De verschijningswijze lijkt goed, maar het verborgen en fundamentele wezen is dat heel wat minder of niet. Mantsch begaafden stellen dit dubbelhartige of tweesnedige vast. Maar ook zij zijn niet steeds onfeilbaar, zoals Pater Tempels met de negro-Afrikanen opmerkt. Fortune sprak van een personaliteit en een verborgen individualiteit (3.2.2.). Christus

had het in *Mat. 23:25* over witgepleisterde graven: “Wee u, schriftgeleerden en Farizeeën, schijnheiligen, u maakt de beker en de schotel vanbuiten schoon, maar vanbinnen zitten ze nog vol roofzucht en gulzigheid. Jullie lijken op witgekalkte graven, die er van buiten wel mooi uitzien, maar van binnen vol liggen met doodsbeenderen en allerlei onreinheid” (2.5.).

Het uitzichtloze van zo een situatie is tragische. Buitenbijbelse religies geven zelden een definitieve oplossing. Daar heeft al wat echt tragisch is, zijn ware plaats. Volgens het christendom, waar de H. Drie-eenheid uiteindelijk het laatste woord heeft, is er niets echt tragisch. We komen daar in het laatste hoofdstuk (13: De bovennatuur) nog op terug.

En nog dit: een aantal mensen draagt een schapulier aan een kettinkje om de hals. Dat kan een kruisje zijn of een afbeelding van een heilige, van Maria, de moeder van Jezus, of van wie ook. Zo een schapulier deelt in de heiligheid van de afgebeelde persoon. Men kan deze afbeelding ook verder opladen en versterken met gedachtekracht, bijvoorbeeld door een herhaald gebed. Dan laden krachtige Trinitaire energieën deze verder op. Sensitieven zullen dit verschil in lading voelen. Zieners zullen zeggen dat het voorwerp zo een veel krachtigere en lichtende aura krijgt. Uiteindelijk wordt het dan een soort van fetisj, die de drager beschermt. Men kan zo een schapulier dan vergelijken met een talisman zoals Julia Pancrazi deze maakte. Het spreekt voor zich dat een profaan mens of zelfs een al te nominalistisch ingestelde religie deze visie helemaal niet deelt.

7.6. Een religieuze magie, of een magische religie

We zijn in dit hoofdstuk dieper ingegaan op mantiek en magie en we hebben via heel wat getuigenissen trachten aan te tonen dat er inderdaad werkelijkheid mee gemoeid is. Soms zelfs op indringende wijze. Wat is nu het belang van dit alles in een tekst die het wil hebben over religie als een ervaarbare werkelijkheid. Het antwoord is heel eenvoudig. Voor een nominalistische, moderne en postmoderne, kritische religie heeft dit alles geen belang. Ja, is het helemaal niet relevant, en voor een aantal van hun belijders niet eens een onderzoek waard. In feite heeft men dan al beslist voordat men de gegevens tot hun recht heeft laten komen. Men laat wat ‘is’, niet zijn wat het werkelijk ‘is’. Peirce (2.3.) zou het hier heel zeker over een ‘vooordeel’ (een ‘apriory’) hebben.

Een ethische religie die het echter voortdurend heeft over fijnstoffelijke krachtwerkingen, maakt in wezen gebruik van dezelfde principes bij haar erediensten, rituelen en inwijdingen, als hier beschreven werden. Uiteraard

dan niet om het kwade in het geheel van de werkelijkheid te doen toenemen, wel om magische middelen aan te wenden en de mens bij te staan en te helpen in zijn verdere evolutie. Dit zal volgens het christendom zeker al ten dele gelden voor wat we in haar visie de 'buitennatuur' hebben genoemd, maar des te meer met betrekking tot wat zij de 'bovennatuur' heet. We komen daar nog uitvoerig op terug.

P. Schebesta, *Oorsprong van de godsdienst*³⁵⁷, zegt het als volgt. "Voor veel magische praktijken levert de parapsychologie misschien een betere verklaring dan de godsdienstgeschiedenis of de godsdienstfilosofie. Als de magiër zijn kracht aan God ontleent, krijgt de magie misschien wel iets als een religieus karakter". En verwoorden we dan ook maar ineens hetzelfde, maar vanuit de andere hoek: Als de middelaar, de priester, zijn kracht aan God ontleent, dan krijgt religie misschien wel zoiets als een magisch karakter.

P. Tempels, *Bantoe filosofie*³⁵⁸, schrijft dat zijn Baluba niet konden begrijpen waarom de missionarissen hun de magie wilden verbieden: "Het kan toch niet verkeerd zijn gebruik te maken van de middelen die God de mens heeft gegeven, om zijn levenskracht in stand te houden en te versterken". Heel wat magie, vooral archaïsche, werkt juist erg samen met een gewetensvolle god. Men spreekt van witte magie. Anders, ja 'zwart', wordt magie als zij, geheel buiten Gods decaloog, werkt met autonome en gewetenloze godheden.

M.a.w. indien men vooraf de magie als bijgeloof heeft afgeschreven, als duivelskunst heeft veroordeeld, of als zwarte magie heeft verdacht gemaakt, dan volgt daaruit dat zij niet met religie in de hogere zin te verenigen is. De vraag is of dat inderdaad zo is.

7.7. Mantiek en magie II: samengevat

Dit hele hoofdstuk behandelde op een verdiepte wijze mantiek en magie. We gingen in op telepathie, het vermogen om bewustzijnsinhouden rechtstreeks over te brengen, ongehinderd door de beperkingen van tijd en ruimte. We vonden dat telepathie verband houdt met datgene waar het 'hart' is, waar ons bewustzijn en onze emotie op afgestemd zijn.

³⁵⁷ Schebesta P., *Oorsprong van de godsdienst*, Tiel / Den Haag, Lannoo, 1962, 63.

³⁵⁸ Tempels P., *Bantoe filosofie*, Antwerpen, De Sikkel, 1946, 17.

Vervolgens verdiepten we ons in magie en beschreven er een aantal kenmerken van. Zo zoekt bij alle magisch werk het gelijke steeds het gelijke, en een volgehouden gedachte-concentratie leidt tot een kwalitatieve sprong, waardoor magie inderdaad 'effect' heeft. Geconcentreerde gedachten komen bovendien tot leven in de eigen aura, maar kunnen deze verlaten bij hun zoektocht naar wat op hen lijkt en wat met hen samenhangt.

We hadden aandacht voor de magische suggestie. Deze houdt in dat het een on- of onderbewust proces is. Deze suggestie kan zich bij een normaal bewustzijn op een hypnotische wijze realiseren, maar het kan net zo goed tijdens de slaap. Ten slotte kon deze suggestie van op afstand, telepathisch, gegeven worden, en dat zowel ten goede als ten kwade. Geschiedt dit ten kwade, dan brengt het ons naadloos bij wat men zwarte magie heet. Een aantal steekproeven getuigde van de afschuwelijke gevaren die hieraan kunnen verbonden zijn.

Ten slotte hadden we ook aandacht voor fetisjisme: het vervaardigen van een soort magische batterij, geladen met een welbepaalde opdracht en met de vereiste fijnstoffelijke energie om die gedachte ook ten uitvoer te brengen. Dit kon eveneens ten goede of ten kwade. We wezen op de machtsstrijd die zich hierbij voordoet en waarbij – voorlopig - de sterkste, niet de meest gewetensvolle het haalt. In die strijd kan men wel de hulp inroepen van andere, 'hogere' en meer machtige wezens. Deze kunnen zich volgens het christendom situeren in de buiten-natuur, maar evenzeer en heel wat machtvoller in de bovennatuur. Dat is dan uiteraard het terrein van de religie. Daar komen we verder in de tekst nog uitgebreid op terug.

Hoofdstuk 8: Animisme als alom aanwezige zielestof

Wat voorafging

Religie heeft te maken met heiligheid. Heiligheid betekent toegenomen krachtgeladenheid. Zulke krachten zijn de basis van religie en van magie. Wie enkel van nominalistische vooropstellingen vertrekt, laat geen ruimte voor het bestaan van zulke krachten. Ook een religie kan nominalistisch geïnterpreteerd worden. Wie dat doet, legt de klemtoon meer op het sociologische, historische, psychologische en eventueel ook het juridische aspect van religie. Men beleeft de religie dan bijvoorbeeld in een groep, brengt haar geschiedenis in herinnering en men voelt zich ook emotioneel aangesproken. Men zal zich hierbij nogal gemakkelijk distantiëren van het geloof aan paranormale en occulte aspecten van religie. Dat is niets van deze tijd, zo meent men. Bijbelse teksten die dat toch ter sprake zouden brengen, zal men gemakkelijk zo interpreteren dat het paranormale en occulte er nauwelijks nog aandacht krijgen.

Geheel anders is de sacrale opvatting van religie. Daar spelen mantiek en magie een grote rol. Voor de Bijbels sacraal ingestelde mens kent het geheel van de werkelijkheid naast de profane natuur ook nog een sacrale zijde. De sacrale zijde slaat op de buitennatuur waar de niet-Bijbelse religies zich situeren, of op de bovennatuur, de wereld van het Bijbelse christendom. De mens is hiermee een bewoner van zowel de profane als de sacrale zijde van de werkelijkheid. Zo heeft hij naast zijn biologisch lichaam ook een aantal fijnstoffelijke lichamen waarmee hij het biologisch lichaam kan verlaten en hiermee de buitennatuur, eventueel de bovennatuur kan verkennen. De uiteindelijke evolutie van de mens is gericht op het bereiken van die bovennatuur. Dit is zowat in een notendop de samenvatting van wat voorafging.

Fijne stof, wezens en energieën

Verdiepen we ons nu in het 'animisme'. Het is die overtuiging dat de buiten- en bovennatuur vervuld zijn van een uiterst fijne oerstof, van talloze fijnstoffelijke wezens en energieën. De Engelse antropoloog E. Tylor (1832/1917) voerde in 1867 de term 'animisme' in. Letterlijk betekent het het geloof in de 'anima' of 'animus', in de bezieling van de hele kosmos. Deze bezieling is niet uniform. Er is de overal aanwezige oerstof, maar er zijn eveneens de uitgetreden mensen, gedachtevormen, goden en godinnen en allerlei andere vormen van leven. Een juist begrepen animisme zegt dat alle profane handelingen en processen hun fijnstoffelijke weerslag kennen in de sacrale wereld. Ja, dat het profane op zich gewoon niet bestaat maar dat

alles eveneens zijn fijnstoffelijke zijde heeft. Het profane en het sacrale hangen samen als de twee zijden van één medaille en ze beïnvloeden elkaar voortdurend.

Ziëlsinsky schreef al dat voor de oude Griek de religie zich toont doorheen de vele aspecten van het gewone leven (2.2.). Maar dat geldt evenzeer voor onze huidige cultuur. Alleen waren de oude Grieken zich daar veel beter bewust van dan wij. Zij voelden en zagen de aanwezigheid van de fijnstoffelijke wezens en hadden er een beter contact mee. Men vindt in de werken van Homeros geen bladzijde waar de goden niet vermeld worden. Elke straat in Athene had een heiligdom. Ook onze cultuur heeft een sacrale zijde. Vele mensen staan hier nooit bij stil. Ze lijken hiermee zo een beetje op een vis die niet beseft dat er overall om hem heen water is, of een vogel die wel vliegt maar zich niet realiseert dat er lucht is die hem draagt.

Omdat de mens zowel grofstoffelijk als fijnstoffelijk is opgebouwd, is hij een microkosmos in de macrokosmos. Op zich vormt hij een klein wereldje in de oneindige werkelijkheid. Dat stellen alle mythologieën, die archaïsche vormen van filosoferen zijn. Dat beweren ook alle actuele filosofieën die nog in overeenstemming zijn met die aloude zienswijze. Al wat bestaat bezit een portie fijnstoffelijke energie of zielestof. Daarover gaat het nu.

Een indeling

Onderscheiden we in dit animisme een aantal deelaspecten om in het zo omvangrijke thema toch enige indeling aan te brengen. Zo kan een sensitief mens de zielestof onder meer aanvoelen in woorden, in plaatsen en tijden, in voorwerpen, in planten en dieren, in mensen en goden. Een magisch ingesteld mens zal bovendien deze zielestof kunnen manipuleren. Zielestof kan dan toegevoegd worden, ze kan geruild worden, maar ze kan eveneens ontnomen worden. En hiermee is de rode draad voor dit hoofdstuk gelegd. Via een aantal steekproeven wordt telkens een ander aspect van het animisme belicht. Deze steekproeven willen de voortdurende samenhang en wisselwerking tussen de profane en de sacrale wereld verder verduidelijken.

8.1. zielestof mantisch aanvoelen...

8.1.1. in woorden

De kracht van het woord

“Het woord” betekende voor de antieke volkeren meestal niet hetzelfde als voor ons. Het ging om het gezag dat in het gesproken woord aanwezig was, om de wijsheid en de macht die erdoor opgeroepen werden en om het succes dat het kon teweegbrengen. ‘Welsprekendheid’ was een scheppende kracht, een

levensenergie. Ook W. Kristensen, *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*³⁵⁹, zegt dat het ‘welsprekende’ woord geladen was met ‘macht’, met buiten- of bovennatuurlijke energie die de infrastructuur van het mythische denken uitmaakt. In de Bijbel staat “het woord” voor het geloof in de scheppende kracht ervan. Het uitspreken van een woord bewerkt altijd iets. Men wekt het bedoelde tot leven. Het Johannesevangelie vangt aan met: “In het begin was het woord, en het woord was bij God, en het woord was God”. De oorspronkelijke Griekse tekst vermeldt de term ‘logos’, wat staat voor de wereld- of heelalwijsheid, een soort van ordenend vermogen dat in “het woord” vervat zit. Het Latijn kent het gezegde “ordo ducit ad Deum”, orde leidt tot God. Het woord roept een werkelijkheid op en is zo heel wat meer dan alleen maar een nominalistische klank.

Gaan we na hoe die werkelijkheid, “de kracht van het woord” kan aangevoeld worden in namen, in teksten, gebeden, bezweringen en gezangen. Brengen we een aantal al vermelde voorbeelden in herinnering en vullen we aan met enkele nieuwe steekproeven.

“In naam van”

De naam roept op. In het eerste hoofdstuk werd de uitdrukking “in Gods naam” vermeld, als het beroep doen op Gods inspirerende levenskracht. Lezen we ook *Joh. 2:23*. “Terwijl Jezus gedurende het paasfeest te Jeruzalem was, geloofden velen in Zijn naam bij het zien van de wonderen die Hij verrichtte. *Hand. 16:16/19* verhaalt hoe Paulus bij een helderziende vrouw haar waarzeggende geest, een pythongees, uitdreef met de woorden: “In naam van Jezus Christus beveel ik je uit haar weg te gaan”. Op dat ogenblik ging hij weg. *Markus 16: 17/18* noteert de uitspraak van Jezus die zegt dat “deze wonderen hen zullen begeleiden die hebben geloofd: in Mijn naam zullen zij duivels uitdrijven, vreemde talen zullen zij spreken, slangen zullen zij opnemen. Al drinken zij dodelijk gif, het zal hun niet schaden. Zieken zullen zij de handen opleggen en zij zullen genezen”.

Hand. 19:13 verhaalt hoe Joodse bezweerders een bezetene wilden exorciseren met de formule: “Ik bezweer u bij de Jezus die Paulus preekt”. Maar de geest antwoordde tot de joodse bezweerders: “Jezus ken ik en Paulus ook. Maar gij, wie zijt gij?”. De man in de greep van de boze geest wierp zich toen op hen en overmeesterde allen met als gevolg dat zij zonder kleren en gekwetst de woning uitvluchtten”.

³⁵⁹ Kristensen W.B., *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Mij, 129.

Als het op een krachtmeting aankomt tussen demonen en mensen, speelt de occulte levenskracht, het 'occulte statuut' een beslissende rol. De joodse bezweerders deden wel een beroep op Jezus, en hadden - nominalistisch - wel de juiste formule, maar niet de er bij horende levenskracht. Hun diepere ziel stond niet in contact met de levenskracht van Jezus.

Een monnik van de Oosterse Kerk verduidelijkt in zijn boek *Het Jezusgebed*³⁶⁰, het gebruik van de naam. Door de naam 'Jezus' uit te spreken over natuurdingen - een steen, een boom, een vrucht, een bloem, de zee of een landschap of wat ook, brengt degene die gelooft - merk op hoe het geloof centraal staat - het geheim van deze dingen aan het licht. De natuur kan gezien worden als "het zichtbare teken van de onzichtbare goddelijke schoonheid". Voor de monnik is de 'naam' het wezen zelf der dingen voor zover in één of andere menselijke klank aanduidbaar. Alle Premoderne culturen gaan ervan uit dat zo een geduide naam dermate 'oproept' dat het uitspreken, ja zelfs reeds het louter innerlijke prevelen ervan de erdoor aangeduide zaak zelf aanwezig stelt. Een steekproef.

Een gebed

De profeet Elias bad tot Jahweh om het overleden kind van de weduwe terug tot leven te brengen (1.4.3.): "Jahweh, mijn God, ik vraag het U: laat de ziel van dit kind in hem komen". Daniël bidt God om de juiste duiding van de droom van de koning. (2.5.). Jezus vraagt aan Petrus en de apostelen: "Kunnen jullie dan niet één uur wakker blijven met mij? Waak en bid om niet in bekoring te vallen: de geest is vurig, maar het vlees is zwak". Door te bidden onttrekt men levenskracht aan God, vereist om een probleem aan te kunnen.

De "mère-des-dieux" der macumba (3.3.2.) zegt dat ze haar goden kan beïnvloeden door list, gevele, redenering, en geschenken, maar ook door gebeden.

Bij de inwijding van de Ngil (3.3.3.) schrijft Trilles: "Het gezang heft aan, liederen met een machtig ademritme, een aanroeping tot de geest, een eentonige melopee, waarvan de weinig afwisselende stembuigingen, na korte onderbrekingen hernomen, vlug een uiterste vermoeidheid verwekken".

De levensdroom van de jonge indiaan (3.3.4.) vermeldt dat de beschermgeesten beloven voor hem te zullen bidden en de missionaris der Mennomonis vertelt dat de zwart-magiër een smeekgebed tot zijn boze manitoe

³⁶⁰. Een monnik van de Oosterse Kerk, *Het Jezusgebed*, Nijmegen / Brugge, 1976, 24.

richt, waarbij hij een monotoon lied zingt en zijn toverformules eindeloos herhaalt (4.3.3).

De pokto die zijn macht zal tonen en zich de buik opensnijdt (4.3.3.), bereidt zich lange tijd door vasten en bidden voor op deze geweldige daad. “Weldra raken de lama’s alle zelfbeheersing kwijt, hun stemmen klinken wild, hun zang wordt wanordelijk en gejaagd, hun gebed is ten slotte niets meer dan een wild gehuil”, zo schrijft Huc. Dit laatste zegt iets over het peil der gecontacteerde wezens. We komen daar nog op terug.

Attilio Gatti getuigt dat de Sjeik bij de hartoperatie van het kind (4.3.3.) een gebed prevelde, luid genoeg zodat Gatti er enkele woorden kon van opvangen: “Allah, dood, hart en leven”. Marlo Morgan verhaalt ons over de gecompliceerde beenbreuk. Zij zegt dat de medicijnman, de geneesvrouw en de patiënt tegelijk begonnen te spreken alsof ze een gebed opzegden en dat hun woorden ritmisch werden uitgesproken of gezongen.

H. Möller hoort de stem uit de onderwereld (6.3.) die vraagt waarom zij steeds het dwaze, opwindende gepraat van andere geesten moet horen. Möller antwoordt dat zij op aarde zich heeft ingelaten met het gepraat van armzalige geesten, maar dat een krachtgevend gebedsleven hierbij achterwege bleef.

In “Een baby als slachtoffer” (7.4.4.) vertelt Gillot dat ze belaagd werd door larvae, maar dat zij gelukkig sterker uitviel dan haar belaagsters, omdat zij de bron had ontdekt en ook omdat zij gebeden had.

Zo bidt Jezus bij de genezing van de blindgeborene (*Joh. 9/1-14*) tot zijn Vader. De magiërs uit het oosten kwamen bij de kribbe (*Matt 2:1/12*) waarin het kindje Jezus lag en zeiden: “Waar is de vorst der Joden, die onlangs geboren is? Want wij hebben zijn ster gezien, in het Oosten. Wij zijn dan ook gekomen om hem te aanbidden”. In *Luc 9:28vv.* neemt Jezus Petrus, Johannes en Jacobus mee en beklimt een berg om er te bidden, waarbij Hij van uiterlijk veranderde en hij zijn aura toonde.

En ten slotte: Ook vandaag vertellen Godbevriende zieners ons dat een voortdurend gebed een noodzaak is om van ogenblik tot ogenblik hierin niet foutief geïnspireerd te worden door één of andere misleidende ‘leugengeest’. Dit alles wijst op de kracht en het belang van het woord.

Een anonieme getuigenis

Onlangs kwam ik toevallig in contact met een ziener. Ik had moeilijkheden met mijn partner en vroeg hem om raad. Ik verwachtte dus een antwoord, maar in de plaats daarvan begon hij te bidden. Dat leek mij zo ongewoon. Pas na dit gebed kreeg ik enige raad om de situatie in mijn gezin meer leefbaar te houden. En merkwaardig, hij gaf me ook een gebed mee, een tekst uit de Bijbel, met het verzoek dit dagelijks enige malen te bidden. Maar ik zag direct niet het verband tussen het bidden van die tekst en een oplossing voor mijn probleem. Ik had veeleer een soort van psychologisch advies verwacht, zoals een bekwaam relatietherapeut dat zou geven. Nu ja, wat kon ik verliezen? Ik deed dus zoals gevraagd. Hij vroeg overigens geen geld voor zijn consultatie.

Enige weken later was er in mijn stad een soort van paranormale beurs. Ongelooflijk wat je daar allemaal bij elkaar vindt: tarotkaarten, pendels, runespellen, reclame voor allerlei massages, aurakijkers, maar ook een aantal zieners en ziensters die je ‘verborgen’ (apocalyps) dingen vertellen over jezelf. “Je moet maar zin hebben om daar terwijl iedereen het kan zien, op consultatie te gaan”, zo dacht ik. Maar het was nog erg vroeg en er was weinig volk. En de moeilijkheden met mijn partner waren nog niet voorbij. Dus dacht ik dat een tweede advies helemaal geen kwaad kon. En even later zat ik aan het tafeltje voor de zienster. Ze bekeek me even aandachtig en vroeg dan hoe het met me was. Ik was nog te weinig vertrouwd met zo ‘n werkwijze, schermde me wat af en antwoordde nogal kort dat ik gekomen was om dat van haar te horen. Nu weet ik dat zo een inleidend gesprekje de zienster toelaat om je fluïdum te ‘wichelen’ en dat jezelf afsluiten niet de ideale werkwijze is. Ik maakte het haar dus extra moeilijk, zonder het te weten. Met een lichte irritatie keek ze me aan, nam een soort dobbelstenen met runetekens op en wierp ze zachtjes op de tafel voor zich uit.

Onmiddellijk wees ze op relatieproblemen. Nu ja, een man alleen, met een trouwring aan, die bij een zienster gaat, zo moeilijk kan het niet zijn om te raden dat er relationeel iets niet goed zit. Ik begon te betreuren dat ik een consultatie betaald had en dacht dat het wel eens weggesmeten geld zou kunnen zijn. Maar dan bekeek ze mij opnieuw scherp aan en zei: “Je bent onlangs bij een collega van mij geweest en die begint een veel te grote invloed op jou te krijgen. Mijn stem zegt dat je die beter vermijdt.” Ik stond met stomheid geslagen. Ik dacht natuurlijk aan die eerste ziener. Dus wilde ik hierover een bevestiging. Anderzijds wilde ik zijn identiteit niet prijsgeven. Ik dacht even na. Dan vroeg ik: “Heeft die een korte baard en een rode wagen?” Ze antwoordde dat ze voor een antwoord op die vraag opnieuw de stenen moest gooien en dat er dan een meerprijs moest betaald worden. Ik stemde in. Ze vervolgde haar werk en zei dat die man geen baard en geen rode wagen had.

Dat klopte inderdaad. Maar ik wilde met opzet een vraag stellen waarop het antwoord 'nee' zou zijn. Anders was het te doorzichtig, zo veronderstelde ik.

Dan vroeg ik haar of het iemand was die ik op de avond van die bepaalde datum op die bepaalde plaats had ontmoet. De zienster tikte met haar vinger op het bordje waarop haar tarieven stonden uitgestald. Ik knikte dat ik de meerprijs wel wilde betalen. Ik was te nieuwsgierig. Opnieuw gooide ze de stenen. Ditmaal was het antwoord bevestigend. Ze benadrukte opnieuw dat ik me van de invloed van die man zeker moest ontdoen. Dat leek me toch zo vreemd. Ik dankte haar voor het advies en zei dat ik er nog eens goed ging over nadenken. Het had me toch wel wat geld gekost, maar ik was toch een bevreemdende ervaring rijker. Geruime tijd later ontmoette ik weer die eerste ziener en vertelde hem het hele verhaal. Hij glimlachte begrijpend en antwoordde: "Natuurlijk zegt haar stem om geen contact meer met me te houden. Zij bidt niet bij haar werk en wordt geïnspireerd door geesten vanuit de buitennatuur, die soms waarheid vertellen, soms als een leugengeest optreden, maar altijd vijandig staan tegenover de bovennatuur en tegenover zieners die via een Bijbels gebed werken en geïnspireerd worden door wezens van die bovennatuur." Dat was weer een antwoord waarover ik nog eens goed moest nadenken. Toen ik veel later in de Bijbel, *1Kon 22: 20/2*, las van de leugengeest (2.4.) leek me dat wel een zinvolle verklaring. Ook nu, jaren later, denk ik er nog zo over.

Ik hoor eerst de naam.

Ch. Leadbeater, (1847/1934), ziener en lid der theosofische vereniging, en auteur van *De wetenschap der sacramenten*³⁶¹, merkt het volgende op. Zij die bekend zijn met de vergelijkende studie der godsdiensten weten welk een grote waarde er gehecht wordt aan namen, zij weten dat volgens het in de oudheid algemeen verspreide geloof, de naam van een gegeven in direct verband staat met het gegeven zelf en het vermogen bezit om het overal op te roepen.

B. Brennan, *Licht op de aura*³⁶², vermeldt: "Als ik van iemand een naam krijg, beluister ik eerst die naam, vervolgens beweeg ik me (opm.: mantisch) naar alle kanten en ga 'sensomotorisch' op zoek tot ik iets vind dat met die persoon in verband zou kunnen staan. Daarna krijg ik ook beelden en hoor ik info

rmatie over de persoon wiens naam genoemd wordt."

Spreekt men bij een bevoegde ziener of zienster nog maar enkel de naam van iemand uit, dan roept dit bij hem of haar mantisch allerlei associaties op.

³⁶¹ Leadbeater Ch., *De wetenschap der sacramenten*, Amsterdam, Schors, 1924, 61.

³⁶² Brennan B., *Licht op de aura*, Haarlem, 1991, 153.

Het is dan verbazend vast te stellen hoe die associaties op een zeer gedetailleerde werkwijze overeenstemmen met de werkelijkheid.

De ziel is in de naam.

G. Welter, *Les croyances primitives et leurs survivances*³⁶³ (Primitieve overtuigingen en hun overleving), zegt: “Alwat uit een menselijk lichaam komt of ervan afkomstig is, bevat de ziel(estof) of levenskracht van de enkeling en, bijgevolg, meteen de ziel(estof) van de clan”. Ziedaar het axioma. Welter vervolgt: “Of het nu, in de strikte zin, afscheidingen zijn, bloed, sperma, zweet, speeksel, urine, uitwerpselen, afvalstoffen, nagelfragmenten, haren, of zelfs de schaduw die een lichaam afwerpt, dat alles is mana- of krachtgeladen. Dus kan dat alles kwaad stichten in de betrokkene of in iemand anders”. Maar hij voegt er onmiddellijk aan toe: “De op magisch terrein meest machtgeladen afscheidingen zijn het bloed van een vrouw en het sperma van een man”. O.c., 53 vermeldt: “Indien de mens een ziel bezit, dan bevindt deze zich in al wat uit zijn lichaam komt: bloed, af- en uitscheidingen, melk, haren, nagelresten. Zij bevindt zich ook in zijn schaduw, in zijn naam, in een afbeelding van hem”.

Thurnwald, *Die Eingeborenen Australiens und der Südseeinseln*³⁶⁴ (De inboorlingen van Australië en de Zuidzee), zegt: “De naam van de steen (en meteen de rots waar die steen vandaan komt), van de houtspaander (en meteen van de boom van herkomst), van de dierenhuid (en het dier) en van de mens bevat ziel(estof). Zielestof is ook verbonden aan de denkinhoud, zeker aan de verwoorde denkinhoud en ook aan het symbool van de zaak. De naam is het symbool bij uitstek.”

Het gevolg is dat beroemde leden van de stam der Kai's vragen om hun naam niet nutteloos te noemen. Zij verkiezen schuilnamen boven de eigenlijke namen om zich zo te beschermen. Omwille van hun kwetsbaarheid krijgen kleine kinderen pas later een naam. Zou men hun naam te veel vernoemen, dan verliest hun teer zielelichaampje via dit uitgesproken woord aan fijnstoffelijke groeikracht. Een vader noemt zijn zoon naar een beroemde en aanzienlijke man, zodat het kind via die naam deelt in de levenskracht van die man. Ook gestorvenen leven voort in hun naam. Nog lang nadat ze overleden zijn, kan men met hun fluïdum werken. Het vernoemen van hun naam roept immers vanuit de andere wereld hun levenskracht op. In de houten funderingen van hun hutten worden menselijke figuren uitgesneden, omdat die mensen, via hun afbeelding in het hout, hun levenskracht ter beschikking stellen. Thurnwald vertelt dat op een dag de Kai's iemand de naam van een

³⁶³ Welter G., *Les croyances primitives et leurs survivances*, Paris, 1960, 119.

³⁶⁴ Thurnwald, *Die Eingeborenen Australiens und der Südseeinseln*, Tübingen, J. C. B. Mohr, 1927, 16.

bevriend opperhoofd gaven. Men ‘nam’ tweemaal van zijn levenskracht: eenmaal in de afbeelding, éénmaal in de naam. Kort daarna stierf de man. Men verweet de houtsnijder dat hij door zijn werk te veel van de levenskracht van het opperhoofd had genomen en dat deze daardoor overleden was.

Alexandra David-Neel, *Le lama aux cinq sagesses*³⁶⁵ (De lama met de vijf wijsheden), zegt dat de Tibetanen hun ouders nooit bij hun naam noemen. Dit wel doen zou het grootste bewijs van gemis aan respect zijn. Het werd overigens in haar tijd, in het begin van de twintigste eeuw, nog in heel Tibet als hoogst onbeleefd ervaren om iemand bij zijn naam te noemen.

En wat te denken van een vereniging ter preventie van zelfdoding die je telefonisch kan bereiken via een zogeheten “zelfmoordlijn”. Dat wat de vereniging juist wil vermijden, wordt voortdurend beklemtoond en publiek onder de aandacht gebracht, vooral van mensen die het toch al moeilijk hebben. Een veel beter uitstralende naam zou b.v. zoiets als de ‘levenslijn’ kunnen zijn. Dat is in die mentaliteit niet alleen een vorm van positief denken, maar investeert magisch gezien, via de aandacht die het krijgt, alle occulte energie in dat wat men juist wel wil beklemtonen: het verbeteren van de kwaliteit van het leven.

Magische uitwerking

J. Gabet en Huc vertelden ons hoe de lama-geneesheer te werk ging als zijn pillen op waren (7.2.1.). Hij schrijft op een snippertje papier met Tibetaanse letters de naam van het geneesmiddel, bevochtigt het met speeksel en rolt het tot een balletje. De zieke slikt deze balletjes met evenveel vertrouwen als waren het echte pillen. Ofwel het geneesmiddel inslikken ofwel de naam ervan op een papiertje, dat komt op hetzelfde neer, zo zeggen de Tataren. Een gelijkaardig verhaal vernamen we van de maraboe bij de Bedoeïen (7.5.1.).

Verwijzen we ook naar ‘een bevreemdende droom’ (7.4.3.) waarbij een zigeunerin een onrechtvaardige erfeniskwestie op magische wijze wilde herstellen. Zij nam een ei en tekende met een potlood op de schaal driemaal de voornaam van degene die het mikpunt van de volt was. Blijkbaar is die naam in het geheel van het magisch ritueel niet zonder belang. Vermelden we ook dat de zigeunerin in een onverstaanbare taal een gebed prevelde samen met de woorden “mani padme om”.

³⁶⁵ David-Neel A., *Le lama aux cinq sagesses*, Plon, 43.

Placied Tempels, *Bantoe-filosofie*³⁶⁶, getuigt van de opvatting der Bantoes, waar Tempels jarenlang missionaris was. “Een mens stuurt een ander een verkeerd woord of een verwensing toe. Wanneer nu de andere daarop ziek wordt of een ongeval heeft, dan zal het moedwillige woord een voldoende aanduiding voor de zieke of het ongeval zijn. Diegene die het vloekwoord uitsprak, wordt verantwoordelijk geacht voor de verminderde levenskracht van het slachtoffer”.

Leadbeater, *De wetenschap der sacramenten*³⁶⁷, heeft het over een Engels gebedenboek van voor 1552. Hij stelt dat de verwoording, de keuze van de woorden in de gebeden zo is opgesteld, dat ze geleidelijk een fijnstoffelijke vorm opbouwen, die als recipiënt kan dienen om hogere fijnstoffelijke krachten te ontvangen. Wie dus ooit die gebeden samenstelde, moet dan mantisch hun effect gezien hebben. Leadbeater zegt dat de veranderingen, die in het gebedenboek in 1552 werden aangebracht, klaarblijkelijk het werk waren van mensen die met de fijnstoffelijke en magische zijde hiervan onbekend waren. Dit had tot gevolg dat de hele opbouw van de fijnstoffelijke vorm, de aura van dit proces, grondig verstoord werd. Waardoor ook de magische krachtwerking verminderde. Leadbeater behoorde tot de theosofische kerk, maar ook vandaag vindt men niet-theosofisch ingestelde zieners die beweren nog steeds zulke gedachtevormen te zien én hun gebrekkige opbouw, als het ritueel niet op de voorgeschreven wijze uitgevoerd wordt. Indien hier werkelijkheid mee gemoeid is, kan men zich ook vragen stellen naar alle vernieuwingen die de laatste decennia in de kerk werden doorgevoerd, en waarbij de vraag naar de juiste opbouw van zulke fijnstoffelijke gedachte-vormen eigenlijk gewoon niet gesteld werd.

Besluit

Uit deze getuigenissen blijkt dat, voor een dynamistisch opgevatte religie, het noemen van een naam, het opzeggen of zingen van een gebed of een bezwering, heel wat meer is dan enkel maar het voortbrengen van klanken. Men roept een machtvolle werkelijkheid op en stelt ze tegenwoordig, en men bouwt eventueel nog een fijnstoffelijke vorm op. Voor de nominalistische visie blijven woorden echter ‘lege hulzen’ die enkel volgens subjectieve afspraak hun inhoud krijgen, maar waar verder niets aan beantwoordt.

8.1.2. in plaatsen en tijden

Animisme is de overtuiging dat de buitennatuur vervuld is van fijnstoffelijke wezens en energieën. De schijnbaar uitsluitend profane wereld

³⁶⁶ Tempels T., *Bantoe - filosofie*, De Sikkel, Antwerpen, 1946, 43.

³⁶⁷ Leadbeater Ch., *De wetenschap der sacramenten*, Amsterdam, Schors, 1924.

is volgens deze visie niet louter profaan, maar hangt samen met de sacrale wereld. Beiden beïnvloeden elkaar voortdurend. Het eerste thema van dit hoofdstuk beklemtoonde dit bij het uitspreken van woorden. Gaan we nu via een aantal steekproeven na of ook sommige plaatsen en tijden getuigen van een meer dan gewone geladenheid.

Heilige plaatsen.

Dat er 'heilige' plaatsen zijn bleek al uit *Exodus 3.14* (1.1.) toen de engel van Jahweh aan Mozes bij de brandende doornstruik verscheen en zei: "Kom niet dichterbij en doe uw sandalen uit, want de plaats waar u staat is heilige grond". Ook *Genesis 28: 10 / 22.* (1.1.) verhaalt dat Jahweh aan Jakob verscheen in een droom. Toen Jakob wakker werd zei hij bij zichzelf: "Deze plaats is huiveringwekkend. Zij is, immers, niets minder dan een huis van God en de poort van de hemel". Jakob richtte er een gedenksteen op. *Exodus 19, 3vv.* vermeldt dat Mozes de berg op ging, naar God, waar hij de tien geboden ontving. Daarom is die berg een heilige plaats. *Luc 9:28vv.* vermeldt dat Jezus zijn apostelen Petrus, Johannes en Jacobus meeneemt naar een berg om er te bidden. Daar veranderde Hij van uiterlijk en toonde Hij Zijn aura. Deze plaats is daardoor geheilgd. De vier evangeliën (o.m. *Marcus 15, 21*) vertellen dat Jezus gekruisigd werd op de berg Golgota, wat voor de christenen eveneens een heilige plaats is.

De aura van een kerkgebouw

C. Leadbeater, *Le côté caché des choses*³⁶⁸ (De verborgen zijde der dingen), schrijft over onze kerken. Hij zegt dat een moderne kerk, in steen en gebouwd volgens een contract in een minimum van tijd, slechts omgeven is van een kleine atmosfeer van heiligheid. Heel anders is dit met de aura van een kerk uit de middeleeuwen. Hij zegt dat het geloof toen nog veel groter was dan nu (1919). Het hele volk zag het bouwen van een kerk nog als een vorm van gebed. Hij zegt dat in de prachtige middeleeuwse kerken het gevoel van een eeuwenlange toewijding letterlijk in de muren getrokken is. Generaties lang werden er vele rijke en krachtige gedachtevormen opgebouwd die er eeuwen later nog hangen.

Hij schrijft dat ook in zijn tijd, gevoelige mensen de tegenstelling aanvoelden tussen de weldadig overkomende uitstraling in zulke oude kerken en de kille atmosfeer die in moderne vergaderzalen hangt, waar men hevige en emotionele discussies voert. Vele sensitieven zullen hem hierin bijtreden en zeggen dat het ook nog voor onze tijd geldt.

³⁶⁸ Leadbeater Ch., *Le côté caché des choses*, Paris, Adyar, 1919², 1978, 111-113.

In het boek van Leadbeater bevindt er zich vooraan een schets van een oude kerk tijdens het hoogtepunt van een eredienst, zoals ze door zieners kan worden waargenomen. De tekening toont het gebouw niet van de binnenzijde maar van buitenaf. De kerk is hierbij helemaal omsloten door een grote fijnstoffelijke aura, die het kerkgebouw als een soort van gigantische klok omsluit en ook veel hoger reikt. Het gaat dus niet om de gewone aura, wel om een nog veel grotere aura, het resultaat van het magische ritueel op dat ogenblik en de energie-uitwisseling met de 'hogere' wereld die hierdoor ontstaat.

Het is nu merkwaardig dat Gizella Weigl / F. Wezel, *Die entschleierte Aura*³⁶⁹ (De ontsluitende aura), gelijkaardige schetsen toont. Bij een eerste schilderijtje spreekt zij van een aura tijdens de dienst van Pinksteren in de kerk van Prenzlau, een gemeente in de Duitse deelstaat Brandenburg. Het tweede schilderij stelt de aura voor van een Oosters-Orthodox kerkgebouw tijdens het zingen van een lied ter ere van de verrijzenis van Christus. Deze lichtende aura omsluit ook hier als een gigantische luchtbel van enkele honderden meters hoog het hele kerkgebouw. Hierin situeren zich bovendien allerlei fijnstoffelijke hogere wezens die de opgewekte energieën richten. Ook vandaag vindt men nog zieners en ziensters die zeggen tijdens de erediensten zulke grote en lichtende aura's rond kerkgebouwen waar te nemen, met hierin fijnstoffelijke wezens die hun medewerking aan de eredienst verlenen.

Wanneer men van de Noord-Italiaanse stad Aosta komt en langs de rivier - de Dora Baltea - de Mont Blanc benadert, dan ziet men in Courmayeur, de laatste stad voor de tunnel links, tamelijk hoog in het gebergte, een klein kerkje. Gaat men er naartoe dan komt men uit op een kleinere rivier, die in de Dora Baltea uitmondt, de Dora di Veni - in het lokale Frans 'Val Veny' genoemd - waar een bergstroom met een hevig gedruis van de Mont Blanc afdondert. Even later staat men voor het lieflijke kerkje, toegewijd aan Notre Dame de Guérison. Staat men, na een gebed, even stil bij het tafereel, dan valt de tegenstelling op. Er is enerzijds, het gracieuze kerkje, in zijn onooglijke kleine verlorenheid, en anderzijds is er het woeste en grootse massief van de Mont Blanc. Heel wat bedevaarders voelen de rust aan die het kerkje uitstraalt. Sensitieven beweren de energieën als tintelingen in hun lichaam aan te voelen.

Een kerkgebouw kan echter ook een heel andere uitstraling hebben. Kerken, gebouwd met onrechtmatig verkregen gelden, vertonen dat in hun

³⁶⁹ Weigl G., Wezel F., *Die entschleierte Aura*, Eching (DL), 1986⁻², 142 en 143.

uitstraling. Zo kunnen ze mooi versierd zijn met goud- en zilverwerk, maar als dat bijvoorbeeld in een bloedige strijd geroofd werd van Zuid- en Midden-Amerikaanse indianen, verzwaart dit hun uitstraling. Denken we aan de conquistadores, de avonturiers en veroveraars van onder meer Latijns-Amerika. Christoffel Columbus (1459/1506) zette in 1492 voet aan wal op het Midden-Amerikaanse eiland Guahani. Hij schreef dat de bewoners er erg mooi, goed gebouwd en heel zachtzinnig zijn. Zijn dagboek vermeldt: “Ik gaf hun enkele waardeloze dingen, waar zij danig blij mee waren. Ik hield ze nauw in de gaten om te weten te komen of er goud aanwezig was”. In Columbus’ spoor gingen vele conquistadores op zoek naar goud, en meteen naar macht. Toen de ontdekkingsreiziger Francisco Pizarro (1475/1541) de hoofdstad van de Inca’s ontdekt had, nam hij hun koning Atahualpa gevangen, doodde hem en nam alle schatten mee naar het zo katholieke Madrid. Die overheid had, in overeenstemming met het evangelie, die misdaden kunnen bestraffen en de met bloed en diefstal omgeven ‘schatten’ kunnen weigeren. Maar dat gebeurde niet. Niet alleen de Spanjaarden, heel wat Europeanen lieten op hun ontdekkingstochten heel wat bloed vloeien, steeds op zoek naar goud.

Denken we ook aan kerken, opgericht dankzij de opbrengsten van een onrechtvaardige aflatenhandel. Dat onrecht toont zich in de donkere kleuren van hun aura. Men zal zich herinneren dat de handel in aflaten een praktijk was van de katholieke kerk, die stelde dat straffen, ten gevolge van zonden, tegen betaling werden kwijtgescholden.

En nog dit: als onze voorouders een groot gebouw planden, werden er ook mantisch begaafde mensen bij betrokken. Deze ‘beluisterden’ onder meer het plan, ook al bestond het ontwerp nog maar alleen op papier, om na te gaan of het welluidend klonk. Was dit niet het geval dan werd het plan gewijzigd en opnieuw mantisch beluisterd, tot het welluidend klonk. Dan was men klaar om het te bouwen.

Stille plaatsjes op de buiten

Ch. Leadbeater, *Principles of Occult Healing*³⁷⁰ (Principes van occulte genezing), noteert: “In de stille plaatsjes op de buiten, in bomen en bij bloemen, op bergen en aan zee, zijn voortdurend de zogenaamde natuurgeesten, de natuurbouwers aan het werk. Indien de waarnemer een wederzijdse sympathie heeft en een echte liefde voor de natuur, dan zal hij deze kleine helpers overal druk bezig zien of zacht kijkend vanuit het hart van een ontluikende bloem”. M.P. Nilsson, *Les croyances de la Grèce antique*³⁷¹ (De

³⁷⁰ Leadbeater Ch., *Principles of Occult Healing*, 37.

³⁷¹ Nilsson M.P., *Les croyances de la Grèce antique*, Paris, Payot, 1955.

geloofsovertuigingen van het oude Griekenland), schrijft in dezelfde zin en zegt dat er voor de oude Griek in de natuur welbepaalde heilige plaatsen zijn: “De oorspronkelijke Griekse religie was er één die uit de natuur is voortgekomen, wier godheden de verschillende natuurfenomenen beheersten, terwijl andere godheden de menselijke activiteiten of instincten als domein hadden.” In zijn *La religion populaire*³⁷² (De volksreligie), vervolgt hij: “Zoals vele volkeren van Noord-Europa, ‘zagen’ de Grieken, in de natuur, behalve mannelijke wezens - kentauren, silen en satyrs, ook vrouwelijke geesten - zo onder meer de nimfen”. De Griekse term ‘nymfè’ betekent “jonge vrouw”. In tegenstelling tot de mannelijke daimones, worden de nimfen steeds in zuiver menselijke gedaante voorgesteld. Mooi en vriendelijk als zij zijn, verzinnebeelden zij bijna alle aangename en welwillende aspecten van de natuur.

G. Hodson, *Les fées*³⁷³ (De feeën), getuigt over zijn mantische ontmoeting met “een gouden elf”. “Zij is beslist licht van kleur, zeer openhartig en onbevreesd in haar uitdrukking. Zij is omgeven door een gouden aura, waarin men de omtrek van haar vleugels kan nagaan. Plots verandert haar houding en wordt zij ernstig. Zij strekt haar armen in hun volle lengte uit en concentreert zich. Haar aura verkleint hierdoor. De krachten worden op haarzelf gericht. Na enkele seconden laat zij de gehele geconcentreerde energie los. Deze vloeit nu in alle richtingen als stromen van gouden kracht, naar iedere afzonderlijke stengel en bloem”.

En wat verder in zijn boek, beschrijft hij de ondine (opm.: een soort nimf). Deze behoort bij het element water. Zij bevindt zich steeds in de nabijheid van rivieren, bergstromen of watervallen. Zij vertoont een welomschreven vrouwelijke gedaante en is altijd helemaal naakt. Gewoonlijk is ze vleugelloos. Zelden draagt ze een sieraad. Steeds is zij verrukkelijk mooi. Haar geliefde verblijfplaats is de waterval. Daar vermaakt zij zich, gewoonlijk samen met andere nimfen. Maximaal genieten ze van de magnetische (opm.: occulte) kracht van het vallende water. Gedurende de rusttijd ziet men ze beneden aan de watervallen in frisse, rustige en diepe vijvers, maar ook in stillere zijlopen van rivieren, in meren en in zeeën.

Hodson geeft het proces van zulk een energietransformatie weer. Traag neemt de nimf het ‘magnetisme’ van het zonnelicht en het stromende water op. Eens dat zij zich hieraan verzadigd heeft, geeft zij met een verblindende licht- en kleurenflits de energie af waarmee zij zich opgeladen heeft. Gedurende dit magisch ogenblik doorleeft zij een vervoering. De uitdrukking

³⁷² Nilsson M.P., *La religion populaire*, Plon, Paris, s.d..

³⁷³ Hodson G., *Les fées*, Paris, Adyar, 1966, 77.

van haar gezicht en vooral van haar ogen is heerlijk en haast onbeschrijfelijk. Vooral haar ogen zenden schitterend verblindende stralen uit. Onmiddellijk daarop beleeft zij een dromerige blijheid. Haar gedaante wordt tijdelijk vaag en onduidelijk. Nadat het gebeuren verwerkt is, verschijnt zij opnieuw en het hele proces herneemt.

Deze energie-opname, de omvorming en afgifte blijkt telkens weer een basiselement te zijn bij al wat in de natuur 'leeft' en tot groei komt. De elfen ontvangen de fijnstoffelijke energie van zon en water en vormen deze om zodat ze door de plantenwereld kan opgenomen worden.

De eenheid van het geschapene

Heel wat mensen zeggen dat wandelen in de natuur hen ontspant en hen energie geeft. Door het systematisch vernielen van de natuur, door het 'betonneren' van grote oppervlakken, wordt deze fijnstoffelijke onderbouw van de zichtbare natuur op die plaatsen gedood en is er geen energie meer aanwezig. Ook de pollutie van rivieren en van de hele natuur heeft zijn weerslag op die ijlstoffelijke wereld. Zulk een vervuiling is niet alleen een biologisch, maar evenzeer, of meer nog, een religieus probleem. De fijnstoffelijke wezens worden verdreven of gedood. Een noodzakelijke fijnstoffelijke schakel in de opbouw van de materiële natuur wordt zo vernield. Met alle gevolgen hieraan eigen: de roofbouw op alle vormen van leven bij een ondoordacht ecologisch beleid. De plantenwereld is de basis voor alle hogere evolutievormen. Onze voorouders leefden veel meer in harmonie met de natuur dan wij. Zij slaagden er in om duizenden jaren lang het landschap ongerept te bewaren. Vandaag zegt meer dan één stem dat de moderne mens bezig is met het oorspronkelijke landschap op een definitieve wijze te vernielen. Hiermee zijn eveneens de bronnen van het gezonde occultisme aangetast. Wat ecologisch tot zware problemen leidt.

A. Danielou, *Shiva et Dionysos*³⁷⁴ (Shiva en Dionysos), benadrukt de grondige samenhang van al wat bestaat. Hij schrijft: "De minerale planten-dier- en mensenwereld en de subtiele wereld der geesten en goden bestaan, de ene door de andere, de ene voor de andere. Er is geen ware benadering van het goddelijke, geen zoeken naar het goddelijke, geen wetenschap, geen religie, geen mystiek mogelijk, die geen rekening houdt met deze grondige eenheid van het geschapene."

³⁷⁴ Danielou A., *Shiva et Dionysos*, Paris, Fayard, 1979, 15.

In de nominalistische visie hebben zulke fijnstoffelijke wezens en hun opbouwend werk in de natuur, uiteraard geen bestaansrecht. De wereld kan wel voort zonder hen. Ook zijn dergelijke natuurbeschrijvingen voor de nominalist, bij gebrek aan mantische ervaring, slechts ‘verpersoonlijkingen’ van de krachten der natuur, in een dichtelijke taal weergegeven.

Jacob Levi Moreno (1889/1974), de Oostenrijks-Amerikaanse psychiater, ziet de mens als een kosmisch wezen. In zijn boek: *Gruppenpsychotherapie und psychodrama*³⁷⁵ (Groepspsychotherapie en psychodrama), stelt hij dat de mens meer is dan ‘n biologisch, psychologisch, sociologisch of culturologisch wezen. Ofwel is hij medeverantwoordelijk voor het ganse universum, voor alle vormen van ‘zijn’ en voor alle waarden, ofwel betekent zijn verantwoordelijkheid niets, absoluut niets.

De ‘verpersoonlijking’ der golven

Th. Ziëlsky (2.2.), *la religion de la Grèce antique*³⁷⁶ (De religie van het oude Griekenland), waarschuwt: “In zeer nauw verband met de zee staan de zeenimfen. Soms droogweg en dwaas “de verpersoonlijking van de strelende golven van de zee” genoemd. Verpersoonlijking? Nooit zullen mensen, die aldus over hen spreken, waardig bevonden worden, ze te mogen aanschouwen met hun eigen ogen. Nooit zullen ze iets zien van deze zeenimfen, met hun zilveren voeten, bij mooi weer spelend met de dolfijnen, terwijl hun gouden lokken schitteren op de kop van de golven. Het is niet tot hen dat Goethe’s *Faust* deze woorden gericht zou hebben: “De wereld van de natuurgeesten is niet gesloten. Uw geest is blind, uw ziel is dood.”

Gewoonlijk spreken wij van ‘levende’ natuur, als wij het hebben over de organische wereld van dieren en planten. We noemen ‘dode’ natuur, het domein van de anorganische wereld, van de mineralen. In deze zin wordt hier de dode natuur niet bedoeld. Voor de Griek bestond er geen dode natuur. Zij was al leven, al ziel, al godheid. En ze was niet enkel vergoddelijkt in haar weiden en haar wouden, in haar bronnen en rivieren, maar evenzeer in de bewegende spiegel van haar zeeën en de onbeweeglijke stilte van haar rotsachtige woestijnen. De Oude Griek voelde en zag de godheid in de akkers zelf, in de geurige bosjes, in de overvloed van een vruchtbare tuin. Hij zag zichzelf en zijn leven met een hele menigte van natuurlijke godheden omringd, hetzij vriendelijk, hetzij dreigend, maar altijd medelijdend. En wat veel belangrijker is, hij kon zich één voelen met zijn godheden, deze weergeven in de spiegel van zijn bewustzijn en er het diepe besef van hebben”. Tot zover

³⁷⁵ Moreno J. *Gruppenpsychotherapie und Psychodrama*, Stuttgart, 1973-2, 2.

³⁷⁶ Ziëlsky Th., *la religion de la Grèce antique*, Warschau, 1926.

Ziëlinisky. Men merkt dat hij het waarnemen van fijnstoffelijke wezens streng realistisch bedoelt.

“De wereld van de natuurgeesten is niet gesloten. Uw geest is blind, uw ziel is dood”, zo laat Goethe het verwoorden door dokter *Faust*, in zijn gelijknamig toneelstuk. Goethe zegt hier met andere woorden, wat ook Sterley (2.3.) ons wilde vertellen: “Onze vooropstellingen omgeven ons als een schild waarachter wij enkel waarnemen wat wij met onze moderne, westerse rede kunnen verklaren”. En als die voorstellingen al te nominalistisch zijn, laten ze zo goed als geen ruimte voor het waarnemen van het fijnstoffelijke leven achter en doorheen de materiële verschijningsvormen.

De Lorelei

De term ‘Lorelei’ komt uit de mythologie en is samengesteld uit het Duitse woord ‘Lure’, een vrouwelijke natuurgeest, een elf, en uit het woord ‘Lei’, wat ‘rots’ betekent. Een ‘Lorelei’ kan dus slaan op een fijnstoffelijk vrouwelijk wezen dat al of niet aan een rots verbonden is. De Lorelei is eveneens de naam van een rots van 232 meter hoog, langs de rechteroever van de Rijn bij het Duitse Sankt Goarshausen. De rivier is erg smal en diep en kent daar een gevaarlijke stroming die reeds heel wat schippers heeft verrast. De volkse traditie wil dat er zich op die rots een elf bevindt, die door haar verlokkende schoonheid de schippers afleidt. Daardoor varen ze met hun schip op de klippen. Haar schoonheid verblindt en leidt tot de dood. Ziedaar het thema. Het is een beetje te vergelijken met de Sirenen uit Homeros’ *Odyssee*.

De romantische dichter Joseph von Eichendorff (1788/ 1857) heeft ons in balladevorm de tragedie verwoord. Geven we hier zijn prachtig vers weer... en doen we dit gedicht enigszins geweld aan door de ballade te vertalen.

“Es ist schon spät. Es ist schon kalt.
Was reitest du einsam durch den Wald?
Der Wald ist lang. Du bist allein.
Du, schöne Braut, ich führ’ dich heim!”
“groß ist der Männer Trug und List.
Vor Schmerz mein Herz gebrochen ist.
Wohl irrt des Waldhorn, her und hin.
O flieh : du weißt nicht wer ich bin”.
“so reich geschmückt ist Ross und Weib.
So wunderschön der junge Leib.
Jetzt kenn ‘ich dich : Gott !steh’ mir bei!
Du bist die Hexe Lorelei!”

Het is al laat. Het is al kil.
Waarom rijdt gij eenzaam door het bos?
Het woud is lang. Gij zijt alleen.
Gij, mooie bruid, ik leid u huiswaarts.
Groot is het bedrog en de list der mannen.
Mijn hart is door de smart gebroken.
Wel dwaalt de woudhoorn heen en weer.
Vlucht toch: gij weet niet wie ik ben.
Zo rijk uitgedost is paard en vrouw.
Zo wondermooi het jonge lichaam.
Nu ken ik u: god sta me bij!
Gij zijt de heks Lorelei!

“Du kennst mich wohl: von hohem Stein	Gij kent mij wel: van de hoge rots
Schaut still mein Schloss, tief, in den Rhein.	Kijkt stil mijn slot, diep, in de Rijn.
Es ist schon spät. Es ist schon kalt.	Het is al laat. Het is al kil.
Kommst nimmermehr aus diesem Wald”.	Gij geraakt nooit meer uit dit bos.

Tot daar dit gedicht. Men ziet het: de heks Lorelei projecteert h  r boosaardigheid in de ridder die zij ontmoet in het woud. “Het bedrog en de list der mannen” is h  r bedrog en haar list. Zo verleidt zij de ridder die plots op haar verliefd wordt. Maar iets in haar verplicht haar om hem te verwittigen van het kat-en-muisspel dat zij met hem speelt. Zij weet al wat hij, die nog steeds aan haar charme kleeft, nog niet beseft: “Gij komt hier nooit meer uit”. Het ‘leven’ heeft hier een mythische betekenis, analoog aan de betekenis die er in de Bijbel aan gegeven wordt. Zijn levenskracht, in de occulte betekenis van het woord, wordt hem ontnomen. Zelfs als hij de ontmoeting in zijn biologisch leven overleeft, dan nog is hij zeer erg aan toe. Zijn fijnstoffelijk armzalige situatie zal vrij vlug een weerslag hebben op zijn fysisch lichaam. Hij zal het niet lang overleven. Maar, en dit is nog belangrijker, in de andere wereld zal hij zijn zo broodnodige levenskracht eveneens moeten ontberen. In de donkere diepten der onderwereld leidt hij dan nog slechts een zombieachtig bestaan. Zoals gezegd (6.1.2.) zullen mensen met voldoende mantisch inzicht ons zeggen dat zulke zielen zijn als de ‘refaïm’. *Psalm 88 (89) 11/13* suggereert dat zulke zielen zonder levenskracht zijn. Ze missen de Geest van God, zoals verwoord is *Genesis 6,3*.

Geladen plaatsen

Geven we nog een korte steekproef van een aantal andere, eveneens geladen plaatsen. M. Pogacnik, *Wege der Erdheilung*³⁷⁷ (Manieren om de aarde te genezen), stelt dat ieder landschap en zelfs iedere plek op aarde een eigen vitaliteit heeft, die niet zelden door een foutief menselijk ingrijpen wordt aangetast. De schrijver toont met verschillende voorbeelden aan hoe deze verloren harmonie terug kan worden hersteld. Men spreekt van ‘geobiologie’. De Frans-Joodse filosoof Henri Bergson (1849/1941) schreef dat de moderne mens nood heeft aan “un supplement d’  me”, een extra zielestof. Bergson zei dat de moderne mens ontzield is en dit juist door de modernisering die hem zijn occulte energie ontnemt.

Vermelden we hier eveneens het boek van C. Geysen, *De oude wijsheid*³⁷⁸. “Archeologische restanten en de verborgen symboliek in oude bouwwerken

³⁷⁷ Pogacnik M., *Wege der Erdheilung*, (de aarde genezen), München, 1997.

³⁷⁸ C. Geysen, *De oude wijsheid*, esoterisch erfgoed in België en Nederland, Aspect, 2008.

tonen nog steeds de tekenen van de relatie tussen mens en aarde die in een ver verleden ontwikkeld werd”, zo lezen we op de kaft. De auteur nodigt ons uit voor een ontwikkelingstocht door Nederland, Vlaanderen en Wallonië, om kennis te maken met de aardse energievelden en de vreemde vroegchristelijke en heidense prakrijken die er plaatsvonden. Ook hier vinden we de fijnstoffelijkheid, die op sommige plaatsen door sensitieven wordt aan gevoeld. Het werden plaatsen die uitgroeiden tot heidense heiligdommen, en waar met de kerstening van onze streken, kerken werden gebouwd. Heel wat paranormaal aan gevoelde verbindingswegen tussen zulke plaatsen onderling, worden in dit boeiende boek beschreven en toegelicht.

Frances Nixon, *Magnetically Yours*³⁷⁹ (Magnetisch van jou), gebruikt de term ‘vivaxis’. Zij stelt dat wij allen occult getekend zijn door de plek op de aarde waar wij geboren werden. Ook vissen, vogels, vlinders, rendieren en nog heel wat andere dieren zijn hiervoor bijzonder gevoelig. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de trek die vele van hen ondernemen, soms over duizenden kilometer, naar hun geboorteplaats, om er te paren.

M. Besson, *Le totémisme*³⁸⁰ (Het totemisme), schrijft dat de vrouwen der Australische Aboriginals naar hun heilige grotten gaan als ze zwanger willen worden. Daar wachten de zielen der voorouders op een incarnatie. De toekomstige moeders bidden er voor een ziel, passend bij hun cultuur. Zij geloven dat het verwekken van een kind een sacrale gebeurtenis is, waarbij ze vanwege hun voorouders en welbepaalde entiteit, een ‘ziel’, ontvangen. Dan pas hoort er gemeenschap bij met een man. Het is niet zo dat deze culturen de seksuele rol van mannen en vrouwen niet kennen. Doch dit proces is overbepaald. Geslachtsgemeenschap alleen volstaat volgens hen niet. ‘Leven’ in de schoot van de vrouw is, behalve leven op deze aarde, tegelijk ‘leven’ vanuit de geestenwereld. Wordt een bevruchte eikel niet ‘geadopteerd’ door een geest, dan, zo menen zij, sterft de eikel na enkele dagen af.

Wanneer een kind ontvangen wordt in de moederschoot dan stijgt uit de diepten der aarde een schim op, die de toekomstige volwassen gedaante van het kind is. Deze zet zich vast in en rond de bevruchte cel. Als het kind ongeveer zeven jaar is, dringt deze schim volledig in de mens. Zieners en ziensters merken zo reeds vroeg of een vrouw al of niet in verwachting is.

Het Indiase syndroom

³⁷⁹ Nixon F., *Magnetically Yours*, Chemainus (British Columbia, Canada), 1969.

³⁸⁰ Besson M., *Le totémisme*, Paris, Rieder, 1929, 69/70.

R. Airault is een Frans psychiater en is sinds jaren in India actief. In zijn boek *Fous de l'Inde*³⁸¹ (Gekken van India), stelt hij bij sommige toeristen die India bezoeken, twee fasen vast. De eerste fase overkomt iedere reiziger die in India aankomt. Zelfs indien men er zich aan verwachtte, toch verliest men tot op een zekere hoogte het contact met de werkelijke wereld. Het gevolg hiervan is dat men angstig en neerslachtig kan worden. Enkele weken later kunnen zich problemen van psychiatrische aard voordoen. Deze leiden in een aantal gevallen zelfs tot het verlies van de eigen persoonlijkheid. Eens dat men terug in het eigen land is, houdt men er gewoonlijk een “goede herinnering” aan over. Men heeft dan vaak slechts één verlangen: “Terug naar India”! Ziedaar, wat steller heet “het Indiase syndroom”.

Airault ziet gelijkenissen met wat men “het syndroom van Stendhal” noemt. De romanschrijver Stendhal (1783/1842) maakte tijdens een reis naar Italië een gelijkaardige ervaring door. Dergelijke bizarre ervaringen blijken tot op onze dagen voort te duren, zoals G. Magherini ons zegt in *Le syndrome de Stendhal*³⁸² (Het Stendhal-syndroom). In steden als Florence of Rome worden vooral kunstzinnige toeristen bij het aanschouwen van gekende kunstwerken door psychiatrische symptomen overvallen, zelfs zo dat zij aan medische verzorging toe zijn. Airault ziet ook gelijkenissen met wat Japanse toeristen overkomt in Frankrijk, vooral in Parijs. Steden in het Heilig land verwekken volgens hem eveneens gelijkaardige fenomenen. Sommige reizigers en pelgrims menen plots Adam of Mozes of Jezus of Maria te zijn.

Zulke ‘geladen’ plaatsen veronderstellen meer dan louter psychoanalytische problemen. Airault citeert St. Zweig, *Amok*³⁸³: “Dit land vreet uw ziel uit. Na een soort wittebroodsweken ontbreekt het u snel aan kracht en uw uit Europa meegebrachte energie is vlug op. Vroeg of laat ondergaat iedereen een soort genadeslag. De enen drinken, de anderen snuiven opium, nog anderen denken enkel aan één ding: geweld. Ze worden brutaal.”

Indien dat juist is, dan zijn de “psychiatrische symptomen” veeleer een dynamistisch probleem. Men lijdt op die plaatsen een zwaar verlies aan fijnstoffelijke levenskracht. Maar dan is die oorsprong van occulte aard, en worden zij best ook occult behandeld. Dit houdt in dat het verlies van fijnstoffelijke energie moet gecompenseerd worden door een vernieuwde toevoer van energie. Men kan het rustiger aan doen om zo het lichaam de kans

³⁸¹ Airault R., *Fous de l'Inde* (Délires d'occidentaux et sentiment océanique), Paris, Poche, 2000.

³⁸² Magherini G., *Le syndrome de Stendhal* (Du voyage dans les villes d'art), Paris, 1990.

³⁸³ Zweig S., *Amok*, Paris, 1998.

te geven zich te herstellen. De Bijbels gelovige zal bescherming en een toevoer van energie vinden via een Trinitair gebed.

Plankenkoorts

Geven we nog een voorbeeld van de geladenheid van sommige plaatsen. D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*³⁸⁴, vertelt. Een vriendin van mij, die een school voor dramatische kunst bezocht, raadpleegde mij naar aanleiding van een aanval van plankenkoorts en wilde een herhaling ervan voorkomen. Ze was een gevorderde studente, en kreeg van de schooldirecteur privées. Toen ze op zekere middag naar de les ging, was de leraar net klaar met het afnemen van een examen in voordrachtskunst voor jongere studenten. Ze beklom het podium en begon aan haar voordracht. Maar zodra ze wou beginnen was ze als verlamd en aanvankelijk niet in staat een woord te zeggen. Na even “souffleren” kwam ze wel op dreef, maar ze had toch een lelijke aanval van plankenkoorts gehad, die haar een schok bezorgde.

Van psychisch (opm.: versta ‘occult’) standpunt bezien was de verklaring niet ver te zoeken. Ze deelde in een fijnstoffelijke atmosfeer die geschapen was door een hele rij zenuwachtige meisjes die hetzelfde podium hadden betreden om een examen te doen. Onze gevorderde studente voelde, als sensitieve, die atmosfeer sterk aan, en werd een tijdje “even zenuwachtig”. Het ligt voor de hand aan te nemen dat de meisjes elkaar met hun zenuwachtigheid hebben besmet. Het is best mogelijk dat de onder radio-omroepers welbekende ‘microfoonpaniek’ veroorzaakt wordt door zenuwachtige mensen die op dezelfde plaats voor de micro gestaan hebben. Tot zover Fortune’s verhaal.

Men kan in onze tijd de lijn uiteraard doortrekken en niet alleen verwijzen naar een interview voor de radio maar eveneens naar alles wat verband houdt met een optreden voor een publiek, of bij een tv-optreden. Het ligt dan verder voor de hand te veronderstellen dat onze bekende tv-persoonlijkheden helemaal niet sensitief zijn. Echte sensitieven weten met zulk een publiciteit geen raad.

De nagelaten sfeer

Dion Fortune, *Psychische zelfverdediging*³⁸⁵, illustreert de nagelaten sfeer ook nog met een andere getuigenis. Zij betrok op zeker ogenblik een appartement. Onmiddellijk na haar aankomst voelde zij zich erg depressief.

³⁸⁴ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 93.

³⁸⁵ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 94.

“Gewoonlijk ben ik niet neerslachtig. Integendeel. Ik heb een opgewekte aard. Zodra echter ik deze kamer binnenkwam, daalde “de wolk van die depressie” op mij neer, terwijl ik buiten de kamer er totaal geen last van had. Als gevormde occultiste zag zij snel in dat er iets moest gebeuren. Zij informeerde zich en het bleek dat de vorige huurder een drankverslaafde was met ook nog heel wat andere problemen. De zielestof van de bewoner, met de vele tegenslagen, dringt in het hele appartement. Fortune, als sensitieve, was er bijzonder gevoelig voor. Zij zegt dat hier geen sprake is van een ‘entiteit’ maar van een sfeer die ontstaat door sterke en teleurstellende levenservaringen die lang genoeg hebben kunnen duren.

Fortune meent verder dat drug- en drankverslaafden eveneens een slechte sfeer scheppen die blijft hangen. De sfeer die een misdadiger achterlaat, hoe slecht hij ook mag zijn, verwindt volgens haar echter snel. Dit laatste kan zeker betwist worden, want misdaad straalt altijd slecht uit. Zij vervolgt: “Indien zo een sfeer zeer sterk is, blijft zij zo goed als eindeloos voortduren. Zelfs wanneer de ‘besmette’ gebouwen gesloopt worden en door nieuwe vervangen worden, dan nog blijven de ontaarde levensenergieën ter plaatse hangen en werken. Een niet-sensitief persoon wordt dit nauwelijks gewaar maar sensitieven ontkomen niet aan het afbouwend effect”. Daaraan zij echter toegevoegd dat ook niet-sensitieven die “niets gewaar worden”, geleidelijk ook de gevolgen ondergaan, zoals misrekeningen allerhande. Zo kan een mens die sterft met een dwanggedachte, weigeren zijn weg te gaan en verkiezen om in deze wereld te blijven dolen. Dan kan hij ook voor een behoorlijk geladen sfeer zorgen. Dat blijkt onder meer uit het volgende verhaal.

Een anonieme getuigenis

Een eigenzinnig man had ten koste van vele offers zijn huis helemaal zelf gebouwd en zijn tuin ingericht met mooie bloemen en vele prachtige fruitbomen. Hij was fier op zijn werk en beschouwde het als zijn exclusieve eigendom. Hij en hij alleen had ervoor gewerkt en hij zou niet dulden dat er ooit een ander zou van genieten. Toen hij zijn einde voelde aankomen beschouwde hij zijn huis en tuin nog steeds als zijn eigendom. Dus begon hij zijn werk al te vernielen. Hij zaagde de mooie fruitbomen om en dacht erover na hoe hij anderen de genoegens van zijn arbeid kon ontzeggen. De man kwam te overlijden, maar was zo aan zijn woning gehecht dat hij ze niet wilde verlaten. Hij bleef er fijnstoffelijk wonen, maar realiseerde zich niet dat hij dood was. Hij deed er zijn dagelijkse taken, doch begreep niet wat dat vreemde volk, de nieuwe eigenaars, voortdurend in zijn huis kwam doen. Zijn wrokkige aanwezigheid maakte dat het huis ongezellig aanvoelde. Tot mantisch begaafde mensen zijn aanwezigheid vaststelden en hem konden overtuigen

van zijn ware situatie. Toen liet hij uiteindelijk zijn huis en deze aarde los en vervolgde zijn weg in de andere wereld. De sfeer in de woning klaarde hierdoor vrij plots op.

Een oud krankzinnigengesticht

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*³⁸⁶, vermeldt, als type van niet-ritueel 'spoken', de ervaring van een vriendin die een nieuwe woning betrok. Van in het begin voelde ze zich er niet gelukkig. Toen ze op een avond de huiskamer binnenkwam, zag ze in het halfdonker een man staan. Hij staarde door het raam naar buiten. Ze deed het licht aan en zag dat hij verdwenen was. Ook haar meid zag dikwijls iemand door de gang naar deze kamer komen. De deur ging herhaaldelijk vanzelf open. Toen de vriendin op een dag voor het raam stond, voelde ze plotseling de neiging om naar beneden te springen. Toen beseftte ze dat het probleem niet met medicijnen zou opgelost worden. Ze informeerde zich en vernam dat er vroeger op die plaats een krankzinnigengesticht stond. De man die zij gezien had was waarschijnlijk een patiënt die er op de plaats waar nu haar kamer was, zelfmoord had gepleegd. Zijn sombere gedachten waren op die plaats blijven hangen en suggereerden depressie en zelfmoord.

Fortune zegt dat het niet steeds eenvoudig is om uit te maken of er enkel een sfeer aanwezig is, dan wel of er ook een onzichtbare entiteit bij betrokken is. In het laatste geval, zo besluit ze, toont zo een geest zich vroeg of laat wel aan iemand die mantisch voldoende begaafd is.

Nog enkele plaatsen en gebouwen

C. Leadbeater, *Le côté caché des choses*³⁸⁷ (De verborgen zijde der dingen), vermeldt dat de sfeer op kerkhoven, zoals verwacht, somber aanvoelt. Uiteraard stralen ook ruïnes een desolate sfeer uit. Van bibliotheken en musea zegt hij dat er een sfeer van verveling en vermoeidheid hangt, wat een weinig lovende kritiek inhoudt. Wellicht geldt dat niet voor alle gevallen. Rond slachthuizen ziet hij een vreselijk zwarte aura. Ook dat zal wel niemand verbazen. Dieren voelen vooraf de dood aan en reageren uiteraard met angst.

Iedereen met een voldoende inlevende houding kan hier zelf aanvullen. Het is evident dat plaatsen waar veel ruzie gemaakt wordt ook een slechte uitstraling hebben. Denken we onder meer aan de vele plaatsen waar oorlogen werden en worden uitgevochten, of waar bloed gevloeid heeft en nog vloeit.

³⁸⁶ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 96.

³⁸⁷ Leadbeater Ch., *Le côté caché des choses*, Paris, 1919⁻², 1978, 136.

Verwijzen we ook naar de talrijke plaatsen waar seksualiteit al haar sacraliteit verloren heeft, of naar offerplaatsen doorheen de geschiedenis, zoals de altaren der Inca's, het Colosseum in Rome of de uitroeingskampen van de tweede wereldoorlog.

Mantisch begaafden vertellen ons ook dat sommige 'heiligdommen' met een vloek geladen worden zodat de niet-ingewijden van deze religie die deze heiligdommen toch betreden er de gevolgen van ondergaan. Ze worden getroffen in hun levenskracht en ondervinden er vroeg of laat de weerslag van. Dit kan zich uiten in tegenslagen allerhande, in ziekte, in een vroegtijdig overlijden. We verwezen naar de fijnstoffelijke wachters (7.4.1) bij het graf van Toet-ankh-Amon.

Ook hier kan men de getuigenissen blijven aanvullen. De profeet Jesaja (24: 1/6) zuchtte in zijn tijd al dat de aarde in rouw is omdat haar bewoners ze ontwijld hebben.

Tijden

Naast de steekproeven die wijzen op een verhoogde krachtwerking, ten goede of ten kwade, kent men in heel wat religies ook 'heilige' dagen en tijden. In het katholicisme kent men het liturgische jaar, met hierin hoogtepunten als Kerstmis, Pasen en Pinksteren. Het is verder aan magiërs bekend dat de tijden van de zonnewende, de lente- en herfstevening, bijzonder geschikt zijn voor magisch werk. Er zijn dan, zo zeggen zij, meer fijnstoffelijke energieën aanwezig dan op andere tijden.

Zieners waarschuwen ons bijvoorbeeld ook voor het vieren van Halloween. Profaan lijkt dit onschuldig maar sacraal is het dat helemaal niet. Ook Kristensen waarschuwt dat deze vieringen, die in onze tijd almaar populairder worden, de doden vanuit de onderwereld dichterbij ons brengen, en dat het op energetisch gebied wel eens zware problemen kan stellen.

Ook carnaval was voor de oude culturen een sacrale aangelegenheid. We komen er later (9.3.3.) nog op terug.

Besluit

Tot zover enkele steekproeven die aantonen dat de geladenheid van een plaats en een tijd ten opzichte van de andere plaats en tijd grondig kan verschillen. Het spreekt voor zich dat vanuit nominalistische zijde alle heiligheid, alle fijnstoffelijkheid, gewoon ontkend, eventueel tot louter psychologische ervaringen herleid worden.

8.1.3. in voorwerpen

Animisme heeft het over wezens en energieën. Woorden kunnen wezens en energieën oproepen, sommige plaatsen en tijden kennen een concentratie van zulke geesten en hun krachten. Maar ook in voorwerpen kan deze 'heiligheid' ten goede of ten kwade geconcentreerd aanwezig zijn. Daarover volgende steekproef.

Het voelt aan alsof het levend is.

Fortune, *Psychische zelfverdediging*³⁸⁸, schrijft: Ik herinner me dat ik en mijn vriendinnetje elkaars sieraden bekeken. Uit één van de kistjes nam ik een fraai amethisten kruis en zei: "Er is iets met dit kruis. Het voelt aan alsof het levend is". "Dat kruis heb ik bij mijn eerste communie gekregen", antwoordde mijn vriendin. "Het komt van een bisschop die het altijd op zijn borst droeg". Haar zuster was bijzonder geïnteresseerd en kwam met haar juwelenkistje tevoorschijn. Zij vroeg me of ik haar communiekruisje ook kon vinden. Haar kruisje was ter gelegenheid van haar eerste communie door een priester op een speciale wijze gezegend. Ik was zelf verbaasd dat het mij lukte uit drie of vier kruisen er dadelijk één uit te kiezen dat warm en eigenaardig elektrisch aanvoelde. Het bleek inderdaad ook haar communiekruis te zijn.

A. David-Neel, *Mystiek en magie in Tibet*³⁸⁹, verhaalt dat ze een kleine amulet kreeg en deze toonde aan een aantal lama's. Allen vertelden me, dat verre van een kwade invloed uit te oefenen, de amulet me juist het gezelschap verzekerde van een demon die alle gevaren op mijn weg zou afwenden en me zou dienen.

We kunnen deze steekproeven aanvullen met wat in een vorig hoofdstuk al over een 'fetisj' werd gezegd (7.5.). Daar beschreef Julia Pancrazi hoe ze in alle stilte beschermende fetisjen aanmaakte en meegaf aan soldaten die naar het front gingen. Ook vertelde Dion Fortune ons over een moordpoging via een suggestie die 'verborgen' was in een aantal geparfumeerde papaverkoppen.

Een beeld wijden.

Het is bekend dat vooraleer een nieuwe kerk in gebruik wordt genomen, deze eerst 'ingewijd' wordt. Ook wanneer een kerk nadien als een profaan gebouw zal gebruikt worden, volgt het omgekeerde ritueel, de 'ontwijding'.

³⁸⁸ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, 103.

³⁸⁹ David-Neel A., *Mystiek en magie in Tibet*, Amsterdam, 1941, 76.

T. Ziëlinisky, *La religion de la Grèce antique*³⁹⁰ (De religie van het oude Griekenland), bespreekt onder meer de oud-Griekse beeldhouwkunst. Ziëlinisky zegt dat een beeld van een godheid geen voorwerp van verering is, zolang dit zich nog in het atelier van de beeldhouwer bevindt. Zelfs als men het vernielt, zo zegt hij, is dit geen misdad tegen de godheid. Het beeld wordt slechts het object van verering vanaf het moment van zijn wijding. Bij dit ritueel vraagt de priester of magiër aan de godheid in kwestie of het beeld hem of haar behaagt. Bij een bevestigend antwoord zal de godheid een deel van zijn of haar goddelijke energie in dit beeld storten. Sensitieven zeggen dat het van dan af heel anders aanvoelt dan ervoor. Zieners zeggen dat de aura plots veel krachtiger is geworden. Men vereert het beeld dus niet om de stenen vorm op zich, wel omdat het nu een schakel is geworden tussen vereerder en godheid.

Joan Grant, *Eyes of Horus*³⁹¹ (Ogen van Horus), bevestigt wat Ziëlinisky schrijft. Ze zegt: “Het weze opgemerkt dat ook in India de beelden der goden beziel worden door een speciaal ritueel. Zolang dat ritueel niet is voltrokken, kan het beeld geen voorwerp van verering zijn. Het is in de kerk gebruikelijk om voorwerpen te zegenen. Een rozenkrans blijkt bij gelovigen inderdaad meer waard te zijn wanneer hij gezegend is. Leadbeater, *Le côté caché des choses*³⁹² (De verborgen zijde der dingen), heeft het over relikwieën van heiligen. Hij zegt dat deze ook opgeladen worden door de eeuwenlange verering van vele gelovigen. Zelfs al zijn de relikwieën niet authentiek, dan toch, zo zegt hij, verkrijgen zij door die voortdurende verering, met het verloop van de tijd een sterke fijnstoffelijke lading door de geconcentreerde gedachten van de talrijke gelovigen.

Zo voelt voor sensitieven ook de uitstraling van de Bijbel bijzonder weldadig aan.

Een Boeddhabeeld

Dat de geladenheid van een voorwerp echter niet steeds positief uitvalt, getuigt D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*³⁹³. Zij zegt dat de Tibetaanse kloosters van de Dugpa-sekte duizenden Boeddhabeelden bevatten en dat het bezit van zo een door de Dugpa-riten gemagnetiseerd Boeddhabeeld volstrekt niet aangenaam is. Zij getuigt: Eens heb ik met een Boeddhabeeld een merkwaardige ervaring gehad. Het was een oud en stenen beeld, van ongeveer 22,5 cm. hoog. De eigenares had het zelf opgegraven tussen de ruïnen van een stad in Birma en had het in de hall gezet waar het als stootblok diende zodat

³⁹⁰ Ziëlinisky Z., *La religion de la Grèce antique*.

³⁹¹ Grant J., *Eyes of Horus*, 107.

³⁹² Leadbeater Ch., *Le côté caché des choses*, Paris, Adyar, 1919-2, 1978, 117.

³⁹³ Fortune D., *Psychische zelfverdediging, een studie in occulte pathologie en criminaliteit*, Amsterdam, Gnosis, 1937, 107.

de deurklink de muur niet beschadigde. Ik woonde in een flat op de bovenste verdieping en moest steeds het droefgeestige kleine Boeddhabeeld passeren. Ik moest dan ook telkens denken aan het profane gebruik, onwaardig voor dit met 'heiligheid' geladen beeld. De eigenares dacht daar echter heel anders over. Dus bleef de kleine Boeddha geduldig staan.

Op een zekere dag, toen ik met een ruiker bloemen in de hand naar boven ging, voelde ik opeens de behoefte een goudsbloem, één van de traditionele symbolen van Indische devotie, voor hem neer te leggen. Onmiddellijk daarop werd ik me bewust dat er tussen het beeld en mij een verbinding tot stand gekomen was, en wel een zeer sinistere. Een paar nachten daarna kwam ik nogal laat thuis en kreeg bij het passeren van de Boeddha het gevoel dat er zich iets achter mij bevond. Toen ik over mijn schouder heen keek zag ik (opm.: mantisch) een mat-gouden lichtbol ter grootte van een voetbal uit het Boeddhabeeld komen en achter me aan de trap opzweven. Door en door verontrust, maakte ik onmiddellijk een bezweringsgebaar, waarna de lichtbol terugkeerde en weer in het beeld werd opgenomen. Het zal wel niet nodig zijn hier aan toe te voegen dat ik het Boeddhabeeld nooit meer goudsbloemen toewierp en het steeds op veilige afstand passeerde. Het was een buitengewoon onaangename ervaring en bovendien een harde les, die inhield dat ik me niet met gewijde voorwerpen van een vreemde cultus moest inlaten alvorens ik precies wist waar ik aan toe was. Later vernam ik dat sommige van deze beelden gewijd zijn met het bloed van een mensenoffer. Tot zover deze ervaring van Fortune.

Zij waarschuwt verder ook op de mogelijke gevaren van heel wat voorwerpen die men zich in antiekzaken aanschafft of in winkels die al gebruikte voorwerpen opnieuw verkopen. Deze koopwaar kan zo beladen zijn met negatieve krachten dat ze ronduit schadelijk zijn. Voegen we hieraan toe dat ook nieuw gekochte voorwerpen kunnen beladen zijn met het fluïdum van de ontwerpers, de arbeiders in de fabriek, van de tussenpersonen en van de verkoper of verkoopster in de winkel.

Het toeristisch centrum

Baseren we ons op B. Tracy, *Se protéger contre le choc en retour*³⁹⁴ (Bescherm uzelf tegen de weerslag). Wij kennen allen de 'glitter' van de huidige winkel- en horecacentra in onze steden. Wie zich daarin waagt, neemt "een bad in de menigte" dat u overspoelt en in u dringt. Het bevat de fluïda die de talloze jongere en oudere mensen daar geconcentreerd uitstralen. Wie heeft

³⁹⁴ Tracy B., *Se protéger contre le choc en retour*, Paris, 1985, 12.

nog niet gedronken uit de tas waarin de kelner koffie schenkt waarin misschien een fluïdum hangt dat “sterker” is “dan” het uwe en bijvoorbeeld met kanker geladen is?

Gisela Graichen, *De nieuwe Heksen*³⁹⁵, schrijft in dit verband: “Neem dit lege kopje nu eens, je kunt er een Kirlian-foto van maken (4.2.2.). Daarna richt je al je liefde op dat kopje en neemt opnieuw een foto, en dan zie je welke enorme uitstralende kracht dat kopje opeens heeft. Met de gedachte kun je vernietigen. Maar je kunt met gedachten ook helen, genezen.”

Een Bijbels christendom zal hier naar de noodzaak van een beschermend gebed verwijzen. De eigen levenskracht wordt dan aangevuld met Trinitaire energieën, waardoor de kracht van een gebed sterker kan uitvallen dan (4.3.1.) het mogelijk negatieve fluïdum dat bijvoorbeeld in een restaurant in een kopje, een bestek of een bord of zelfs op een stoel kan aanwezig zijn. Dat is ook één van de redenen waarom een gelovig mens bidt alvorens te eten. Hierbij wordt gevraagd dat het bestek, de borden en het voedsel mogen gereinigd worden van kwade invloeden. Wie zat in het restaurant bijvoorbeeld op de stoel waar jij nu zit? Welk fluïdum straalde hij of zij uit? Had die een aura geladen met treurigheid als gevolg van een zware levensontgoocheling? Was die mens zwaar ziek? Was hij of zij een vrolijk en opgewekt iemand?

Sensitieven zeggen dat dit alles zijn invloed kan laten gelden. En wie een te zware negatieve energie ‘incasseert’ zit nadien met de gevolgen, en wellicht zonder enig vermoeden van de oorzaak. Deze gevolgen kunnen zich bijvoorbeeld uiten in een verregaande vermoeidheid, depressieve gedachten of zelfs in ziekte. Voor Jan modaal mag dit alles bijzonder ver gezocht overkomen. “Straks ben je nergens meer veilig”, zo klinkt het dan. Anderen vergelijken deze vorm van besmetting dan weer met o.m. gewone infecties via de luchtwegen, via stofdeeltjes of via besmet linnen. Denken we b.v. ook aan de grote zorg die men besteedt aan het kiemvrij maken van chirurgisch materiaal. Als dat in de materiële wereld een gegeven is waarmee men ernstig rekening houdt, zo vragen sommigen zich af, waarom dan ook niet in de fijnstoffelijke wereld?

Beeldverhalen voor volwassenen

Ook beeldverhalen voor volwassenen kunnen heel wat zielestof bevatten. Sommige tijdschriften- en tabakswinkels geven stevast een aanzwellende schaamteloze massa porno-tijdschriften bloot. Als er iets is dat zeer sterke

³⁹⁵ Graichen G., *De nieuwe Heksen*, 105.

fluïde achterlaat, dan is het porno. Zien(st)ers en sensitieven vangen de sfeer beter en vooral veel bewuster op dan niet sensitieven. Slijmerige fluïde walmen vanuit de foto's der afgebeelde mannen en vrouwen, om van de afbeeldingen van seks met dieren nog maar te zwijgen. De meeste beeldverhalen voor volwassenen stralen eveneens zeer slecht uit. Dikwijls gaat het over boosaardige heksen en vampieren. Ook de tekeningen en de kleuren zijn meestal somber en akelig. De inhoud van het verhaal is dat in vele gevallen eveneens.

Bezwarend is bovendien dat in de grootwarenhuizen een welbepaald publiek niet zozeer komt om die verhalen te kopen, wel om ze ter plaatse te lezen. Het zijn mensen die alleen maar nemen, en zelden geven. De uitstraling van zulke lezers of lezeressen is meestal gelijkaardig aan de inhoud van deze boeken. Ook hier zoekt het gelijke het gelijke. Hun uitstraling hangt zo eveneens in het boek. Het slechte fluïdum ervan wordt bij herhaling versterkt. Het resultaat is een boek geladen met de meestal verre van edele gedachten van de schrijver en tekenaar en van een aantal niet betalende lezers en lezeressen, aangevuld met de onzichtbare wezens die zich aangetrokken voelen door de beelden en gedachten die de lezers zich vormden tijdens hun gratis lectuur. Dat alles krijgt de koper, eventueel mooi verpakt en met een kleurrijk strikje er rond. Maar het blijft hoe dan ook een bijzonder negatief en zwart uitstralende, geladen aankoop.

Dat heeft, zo stellen mantisch begaafden, zijn weerslag op de fijnstoffelijke energie van de lezer. Dat kan dan weer leiden tot een biologische verzwakking zodat men minder energie heeft om heel wat kwalen te weerstaan.

Ook hier geldt dat er van de nagelaten sfeer (8.1.3.) een werking uitgaat. "Wees er niet over verwonderd", aldus Tracy, "dat gij u bijvoorbeeld neerslachtig voelt als ge terug thuiskomt, besmet als gij zijt met de gedachtevormen die in de ijlstoffelijke sfeer van het stadscentrum aan het werk zijn. Tenzij, natuurlijk, gij het middel vindt om ze uit u te weren". Een Bijbels christendom zal ook hier naar een beschermend Trinitair gebed verwijzen.

Zo gaan muntstukken en papieren geld doorheen vele handen, waardoor het met het fluïdum van elke tijdelijke eigenaar besmet wordt. Maar er is meer aan de hand. Geld is bovendien het symbool van materiële welstand, rijkdom en macht. Het staat bij uitstek voor deze al te profaan gedachte aarde en is zowat tegengesteld aan alle sacrale waarden. Het wordt door velen gegeerd en is geladen met uiterst materiële gedachten, ja, met vormen van begeerte en

jaloezie. Het negatieve fluïdum wordt onder meer zeer sterk opgenomen door mensen die bij het behandelen van het papieren geld, telkens aan hun vingertoppen likken om zo het tellen te vergemakkelijken. Hun levenskracht, geconcentreerd in hun speeksel, wordt zo extra vermengd met alle negatieve fluïda in het geld aanwezig. Dat vraagt geleidelijk om heel wat moeilijkheden.

Foto's

Ook een foto of een afbeelding van iemand deelt, net zoals de naam, in diens fluïdum en levenskracht. Het is algemeen bekend dat mantisch begaafden aan de hand van een foto indrukken over de afgebeelde mens kunnen opdoen. De foto bevat een deel van het fluïdum van de afgebeelde persoon. Hierdoor juist kan de ziener of zienster, metonymisch, omwille van de samenhang, met de afgebeelde in contact komen. Het deel van het fluïdum dat de foto uitstraalt, verwijst naar, en hangt samen met het geheel, met de hele uitstraling van die persoon. Hierop kan dan wichelend verder ingegaan worden. Sensitieven vinden het bijvoorbeeld bijzonder onverstandig om foto's of filmpjes van pasgeboren kinderen op het internet te laten circuleren, waar ze door iedereen kunnen bekeken worden. De nog broze occulte levenskracht van de kinderen lijdt er onder.

Ook is het via gevorderde printtechnieken mogelijk een foto van een persoon op b.v. marsepein af te drukken. O.m. op verjaardagsfeestjes gebeurt het dat zulk een foto de taart van het jarig kind versiert. De taart wordt dan aan stukken gesneden en elk der genodigden krijgt een deel, met het overeenkomstige deel van de foto. Profaan blijkbaar een onschuldig en leuk feestgebeuren, maar sacraal is het een heel ander verhaal. Een deel van de nog broze levenskracht van het kind wordt zo door de deelnemers letterlijk verorberd. Vanuit het occulte standpunt verliest de jarige aan fijnstoffelijke levenskracht en dit ten voordele van de genodigden.

Iets gelijkaardigs kan gezegd worden van naaktkalenders. Wie als vrouw er zich toe leent om bijvoorbeeld naakt te poseren in een kalender om aandacht te vragen voor een vereniging tegen kanker, associeert bij iedere koper het eigen naakte lichaam met het woord 'kanker'. Maar dat versterkt juist die samenhang tussen die afgebeelde persoon en de ziekte. Om nog maar te zwijgen van de erotische gedachten die zulke foto's oproepen bij een bepaald soort mannen, én hun gelijkgestemde gedachtevormen die naar de afgebeelde personen gaat.

Elk exemplaar straalt de levenskracht uit van wie afgebeeld wordt en niet elke afgebeelde schoonheid bezit de zeer sterke levenskracht van bijvoorbeeld

een Abisjag van Sjoenem (1.4.3.). Zoals gezegd bevatten de seksuele organen de levenskracht op een geconcentreerde wijze, want hun functie is juist het leven door te geven. De meeste primitieven zijn zich bewust van de heiligheid van die organen en schermen ze af, al is het maar met een strooien rokje, opdat de levenskracht ervan niet nodeloos zou verloren gaan. Zij bezitten in dat opzicht heel wat meer sacrale wijsheid dan diegenen die al of niet voor één of ander goed doel zich naakt laten afbeelden.

Ook is er nog het volgende. Zulke naaktfoto's werken inspirerend voor mensen die zichzelf willen bevredigen. In hun verbeelding is hun "partner van dienst" dan de persoon afgebeeld op de foto, zodat met de kracht van de verbeelding een gedachtevorm wordt geschapen. Deze wordt beziel met de seksuele energie die dan vrijkomt en die eventueel nog versterkt wordt door wat zich in de kosmos daarop afstemt. Hier geldt weer dat het gelijke het gelijke zoekt. Die bezielde gedachtevorm wordt op de afgebeelde persoon gericht, die dat incasseert. Men kan zich voorstellen dat het, zacht gezegd, niet de meest edele vormen zijn die zo ontstaan en rond of in de aura van het slachtoffer komen te hangen. Ook hier leiden kwantitatieve vermeerderingen tot kwalitatieve sprongen (7.2.2.). Eens bepaalde grenzen worden overschreden werkt dit zich uit. Een aantal sekssymbolen, onder meer de Marilyn Monroe's van het witte doek, ziet zich na enige tijd zo beroofd van heel wat van hun levenskracht en eindigen wel eens meer in een depressie, in druggebruik en kennen diverse misrekeningen. Vooral hier geldt dat het slechts sterke benen zijn die deze weelde kunnen dragen. De weelde van het zich laten bewonderen vereist een sterke levenskracht, een sterk occult statuut. Sensitieven schuwen daarom alle publiciteit.

Onnodig te zeggen dat voor de nominalistisch ingestelde Jan modaal dit alles de grootste onzin en naïviteit is en enkel de lachlust en spot opwekt. Andere axioma's leiden inderdaad tot andere besluiten.

Uit deze steekproeven blijkt andermaal dat voor de sensitieve en religieuze mens een sacraal voorwerp een fijnstoffelijke geladenheid bezit. Ook hieruit blijkt weer de dubbele gelaagdheid van de werkelijkheid. Er is naast de profane zijde eveneens een sacrale.

8.1.4. in planten en dieren

Gaan we na of wezens en energieën niet alleen opgeroepen worden via woorden en zich niet alleen tonen op een aantal plaatsen, op sommige tijden en in voorwerpen, maar ook planten en dieren bezielen.

Onze gezondheid

Dat planten en kruiden belangrijk zijn voor onze gezondheid is overbekend. Ze worden niet alleen toegediend aan ons biologisch lichaam maar worden ook aangewend in sommige therapieën. Vermelden we hun gebruik op basis van essentiële oliën, naar de door Edward Bach bedachte bachbloesems, en uiteraard naar de fytotherapie of kruidengeneeskunde zelf. Sommigen beweren een nog dieper en meer rechtsreeks contact te hebben met de wezens en energieën die de plantenwereld beheersen. Gaan we hier op in.

Eerbied voor het leven

Verwijzen we naar de gebruiken der indianen in Midden- en Zuid-Amerika. Wil de genezer een plant in de natuur plukken om hiervan genezende kruiden te maken, dan knielt hij vooraf voor die plant, zegt zijn gebeden tot de plantengeest, en plukt de plant slechts nadat de geest ermee ingestemd heeft. Men merkt de enorme kloof tussen de eerbied voor het leven van deze culturen en de mentaliteit van de moderne westerse mens. Voor deze laatste is een plant veeleer een 'object' waarmee hij doet wat hij wil, onverschillig of daar nu leven in zit of niet. De westerse mens komt voor die culturen over als een brutaal iemand die niet voelt dat al wat leeft waard is om gerespecteerd te worden.

De persoonlijkheid van een boom

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*³⁹⁶, schrijft dat bomen in alle delen van de wereld vaak het voorwerp van verering zijn. Zij dragen duidelijk de stempel van een persoonlijkheid en hebben sterke magnetische velden.

Ch. Leadbeater, *Le côté caché des choses*³⁹⁷ (De verborgen zijde der dingen), zegt dat een boom zijn uitgesproken sympathieën en antipathieën heeft. Zieners kunnen aan de kleuren van zijn aura duidelijk merken hoe hij geniet van zonneschijn, van de regen, en eveneens van de waardering die de mensen hem betonen. Heel wat oudere bomen bezitten volgens Leadbeater al een hoge plantaardige ontwikkeling, zodanig zelfs dat zij in hun verdere evolutie niet als laagste vormen van dierlijk leven hoeven te incarneren, maar dit onmiddellijk in hogere vormen doen. Herinneren we eraan dat volgens een aantal zieners het bewustzijn zich ontwikkelt vanuit de minerale, de vegetatieve en de dierlijke fase tot het voldoende omvangrijk is geworden. Dan kan het incarneren in primitieve menselijke vormen (5.2.2.) .

³⁹⁶ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 127.

³⁹⁷ Leadbeater Ch., *Le côté caché des choses*, Paris, 1978, 1919¹, 62 en 82.

M. Van Gestel, *Mijn kind ziet meer*³⁹⁸, laat haar helderziende dochter Marieke aan het woord. Deze zegt dat de oude beukenbomen in hun buurt met hun aura tot vlak bij hun huis komen. Tot ongeveer vijftig meter voorbij de bomen, voelt Marieke nog hun kracht.

Findhorn

Raadplegen we het boek *De tuinen van Findhorn*³⁹⁹. Dit boek geeft een verslag van enkele merkwaardige contacten met de fijnstoffelijke wezens die er delen van het plantenrijk beheersen. De mensen van deze gemeenschap in Findhorn, een plaatsje aan de Schotse oostkust, bewerken de natuur volgens hun zeggen in samenspraak en in samenwerking met natuur-geesten. Deze wezens zouden aan de tuinders mantische raad geven over de wijze waarop de planten in kwestie het best zouden groeien. De resultaten zijn ernaar.

Plantkundigen verbazen er zich over dat sommige planten en groenten, die normaal op zulke hoge noorderbreedte niet of niet goed gedijen, er tot prachtige exemplaren uitgroeien. Omwille van de toch al grote bekendheid van deze gemeenschap - waaronder een eigen website: www.findhorn.org - gaan wij er in dit werkje niet verder op in.

De leugendetector

Dat dieren ergens “een ziel” hebben, dat nemen de meeste mensen nog wel aan. Maar dat ook een plant een ziel heeft, verwondert nog steeds vele tijdgenoten. Mellie Uyldert, *Plantenzielen*⁴⁰⁰, vertelt wat volgt: Cleve Backster uit New York is een Amerikaans expert op het gebied van leugenontdekkers. Zelf spreekt hij van ‘polygrafen’. Hij begon zijn proeven met zo een instrumentje aan de plant te bevestigen. Daarna ging hij de plant water geven. Hij wilde weten of de elektrische weerstand van het blad zou veranderen bij het opstijgen van het water van de wortel naar het blad. Tot zijn grote verbazing zag hij op zijn polygraaf een curve verschijnen die leek op een curve die zich toont bij het registreren van de emoties bij een mens. Terwijl het apparaat nog aan de plant bevestigd was, dacht hij “ik ga een blad van de plant verbranden”. Onmiddellijk, nog vooraleer dit ook daadwerkelijk uit te voeren, tekende de schrik van de plant zich af in heftige uitslagen van de naald. De plant kon dus ook op een manier zijn gedachten lezen.

³⁹⁸ Van Gestel M, *Mijn kind ziet meer*, Een moeder vertelt over haar paranormaal begaafd kind, Ankh - Hermes, Deventer, 2000, 70.

³⁹⁹ *De tuinen van Findhorn*, Amsterdam, s.d., geschreven door de leden van de Findhorn-gemeenschap.

⁴⁰⁰ Uyldert M., *Plantenzielen*, Amsterdam, De Driehoek, s.d., 21.

Plantenzielen

E. Cowan, *Spirituele geneeskracht van planten*⁴⁰¹, gaat in op het mantisch waarnemen van plantengeesten (6.3.), waarbij hij Dona Modesta, een kruidenvrouw aan het woord laat: “Je zult de levensvorm zien die bij de plant hoort. Dat kan een persoon zijn, of een fantasiefiguur, een insect, een dier of zelfs licht of alleen maar een stem. Wat je ook waarneemt, dat is de vorm die de plantengeest aanneemt om met jou te kunnen communiceren.”

En zij vervolgt: “Ik ben ervan overtuigd dat het universum een zeer ingewikkelde droom is. Om het te scheppen en aan de gang te houden, droomt god de dromer een enorme hoeveelheid minder grote dromers. Ieder van deze minder grote dromers of goden heeft tot taak een bepaald deel van de wereld tot bestaan te brengen”.

Dit stemt enigszins overeen met wat *de Bijbel*, *Job 1:6* zegt over “de hofraad van God“, bestaande uit de ‘godszonen’ of hoge geesten van Jahweh, wiens bestuur van het heelal niet zonder deze helpers verloopt. Ze kregen van God elk een domein van de schepping toegewezen dat zij in Zijn plaats beheren. Alle religies kennen godheden die één of ander terrein van de werkelijkheid besturen. Zo is er in deze visie ook de godheid die de hele plantenwereld beheerst, en die in een hiërarchische structuur onder zich vele fijnstoffelijke wezens heeft, die elk een plantensoort beheren. Plato en Goethe zouden, zoals al aangehaald, hier van de ‘ideeën’ der planten spreken (6.3.), de toonbeelden en modellen van alle materiële planten.

Cowan vraagt aan de kruidenvrouw: “Als je mensen geneest, laat je ze dan een deel van de plant eten of drinken?” Dona Modesta: “Nee, ik werk puur en alleen met de intentie. Volgens mij is het belangrijkste om toestemming te krijgen van de geest die mij gaat helpen bij het genezen. Als er eenmaal een relatie met de geest van de plant is, heb ik het blad of de wortel of wat dan ook helemaal niet meer nodig. Soms kan ik aan de geest van de plant vragen of hij door mijn handen werkt. Ik vraag dan om die specifieke plantengeest die vereist is voor de patiënt, naar hem of haar toe te brengen. Welke plant het ook is. Ik moet de schepper om hulp vragen en ik doe het dan zoals hij zegt dat ik het moet doen. Dat kan voor iedereen verschillend zijn. Ieder mens heeft zijn eigen lichaam, verstand en geest, en de behandeling is dus voor alle mensen anders, ook al hebben ze dezelfde kwaal.

⁴⁰¹ Cowan E., *Plantenzielen*., *Spirituele geneeskracht van planten*, Deventer, Ankh-Hermes, 1997, 41, 52, 157.

Verwijzen we hier naar de lama-geneesheer (7.2.1.) die, als de pillen op zijn, de naam van het geneesmiddel op een papiertje schrijft en tot een balletje rolt. Het geneesmiddel of het balletje inslikken, dat komt voor hen op hetzelfde neer. De zieke geneest of sterft naar gelang de god Hormoesta het beschikte. Net als bij Dona Modesta gaat het hier ook niet om het materiële kruid, wel om het fijnstoffelijk contacteren van de geest of de godheid die de plant en zijn energieën beheerst.

Mantisch begaafden raden aan om een aantal primitieve planten zoals mossen en varens in de tuin te hebben en te verzorgen. De wezens die deze planten beheren en beheersen, waarderen dat en kunnen zo met hun energieën hun verzorger of verzorgster bijstaan en sterken.

De aura van dieren

Brengen we ook de uitstraling der dieren ter sprake. W. Gmelig Meijling / W. Gijsen, *De aura, uitstraling van mens, dier, plant en steen*⁴⁰², zegt dat de aura's bij dieren overwegend rood zijn. Deze kan zeer levendig zijn en er kan een duidelijk zelfbewustzijn uit naar voren komen. Dat beweegt zich vooral op het instinctmatige vlak, vandaar ook het overheersen van de rode kleur. Planten hebben in vergelijking een veel zwakkere aura, en er is ook minder beweging in.

Gmelig vervolgt: "Dieren, vooral dieren die tot de menselijke omgeving behoren zoals honden, vertonen dikwijls een sterk individueel bewustzijn. Maar bij veel andere dieren, zoals insecten, is er eerder sprake van een groepsbewustzijn. Dat is helderziend dikwijls ook heel goed waar te nemen. Ik herinner me dat ik laat op een avond door het bos liep en plotseling voor mij een lichtende wolk zag. Die hele wolk bestond in werkelijkheid uit duizende afzonderlijke eenheden. Dan merkte ik dat het een bijenzwerm was waar ik naar keek. Elke bij had zijn afzonderlijke aura. Het was niet meer dan een minuscuul lichtpuntje. Maar samen vormden ze die lichtende wolk. Bij planten is dat groepskarakter nog veel duidelijker."

Het dier voelde anders aan.

Fortune, *Psychische zelfverdediging*⁴⁰³, zegt dat ze in haar jeugd nog nooit een mens of dier had zien sterven, tot ze een gekwetste vogel in haar handen hield, die even later hevig trilde en stierf. Ze zegt dat niemand haar hoefde te

⁴⁰² Gmelig Meijling / W.H., Gijsen W., *De aura (Uitstraling van mens, dier, plant en steen)*, Deventer, Ankh - Hermes, 1975, 30, 33.

⁴⁰³ Fortune D., *Psychische zelfverdediging, een studie in occulte pathologie en criminaliteit*, Amsterdam, Gnosis, 1937, 103.

vertellen dat de kraai dood was. Het dier voelde na de trilling heel anders aan dan ervoor. Ze vergelijkt het aanvoelen van het nog levende dier met het aanvoelen van het gemagnetiseerde kruis (8.1.3.). Het dode dier was plots een levenloos voorwerp geworden, waaruit alle leven geweken was.

M. Van Gestel, *Mijn kind ziet meer*⁴⁰⁴, vertelt een analoog verhaal over haar mantisch begaafde dochter. Ze schrijft: De keer dat Marieke met een ziek eendje naar huis komt, ziet ze eerder dan wij dat het gaat sterven. Op het moment dat ik denk dat het weer wat begint op te knappen, barst zij in tranen uit. “Hij gaat dood! Hij gaat dood!” snikt ze. Ik zeg haar dat het allemaal wel mee lijkt te vallen en dat ze niet te snel de moed moet opgeven, waarop ze het uitroept: “Neen, mama, hij heeft opeens geen kleuren meer, het wordt helemaal donker om hem heen”. Een kwartiertje later is het eendje dood. We hebben hem begraven in het parkje.

Verder hebben zij het nog over Tofke, hun cavia. Ze schrijft: In de zomer worden onze cavia’s ziek. Terwijl we bij hen zitten zegt Marieke opeens: “Wat gek, de aura van Kaaf zweeft boven het hok. Hij komt de aura van Tofke halen”. Kaaf is de cavia van de burens die enkele maanden geleden is gestorven. Hij is veel bij onze cavia’s geweest en is de vader van het kleintje.

Dieren en spiritisme

Dat het goëtische aspect niet te verwaarlozen is, blijkt uit Julia Pancrazi, *La voyance en héritage*⁴⁰⁵ (Helderziendheid als erfenis). Goëtische energieën zijn fijnstoffelijke energieën die vanuit de aarde komen. Schrijfster deed, met grote voorzichtigheid, aan spiritisme. Gedurende een zitting werd contact gelegd met een geest, maar deze antwoordde via klopgeluiden op de tafel, op een totaal onsamenvangende wijze. Ze ondervroeg daarop de geest om te weten of in de kamer iets de communicatie stoorde. Het antwoord was bevestigend. Ze keek rond. Alle aanwezigen waren haar echter bekend en geen enkele leek enige remming uit te oefenen. Ze zocht verder en merkte in een hoek haar kleine teckel die zonder dat iemand het merkte, binnengekomen was. Nadat ze hem weggestuurd had, begonnen de klopgeluiden zich op een normale manier voor te doen.

Schrijfster voegt er onmiddellijk aan toe dat planten dezelfde invloed kunnen uitoefenen en om onbekende redenen de antwoorden van de geest durven storen. Aangezien Pancrazi een voorname dame is die ver van iedere

⁴⁰⁴ Van Gestel M, *Mijn kind ziet meer*, Een moeder vertelt over haar paranormaal begaafd kind, Ankh - Hermes, Deventer, 2000, 71, 82.

⁴⁰⁵ Pancrazi J., *La voyance en héritage*, Paris, Filipacchi, 1992, 193.

goëtie staat, zijn de entiteiten die zij oproept, van hetzelfde peil. Een teckel, een dier, straalt gemakkelijk lagere fluïda uit gezien zijn verhouding tot lagere natuurgeesten.

Besluiten we dit onderdeel. Onze steekproeven stellen als hypothese voorop dat ook dieren en planten een fijnstoffelijke zijde hebben.

8.1.5. in mensen en goden

Naast energieën die woorden, plaatsen en tijden, voorwerpen, planten en dieren bezielen, vermelden we nu een aantal steekproeven waaruit mag blijken dat mensen en goden eveneens over zulke ijlstoffelijke energieën kunnen beschikken.

Eigenlijk werd ook dit thema al ingeleid toen het ‘dynamisme’ ter sprake kwam (1.4.3.). We hebben er Gods scheppende levenskracht aangehaald (*Genesis* 6:3), en verwezen naar *1 Kon.* 1:1/4, waar vermeld werd dat koning David zich niet kon verwarmen. Abisjag van Soenem liet hem delen in haar zeer grote levenskracht zodat hij geheel herstelde. Ook *1 Kon.* 17:17/24 en *2 Kon.* 4:8/ 37 vertelden ons hoe de profeten Elias en Eliseüs elk een jongen terug tot leven brachten. *Lucas* 8:43 verhaalt hoe Jezus de vrouw die aan bloedvloeing leed, genas. Ook *Handelingen* 19:11/12 vermeldt dat Paulus‘ door het opleggen van de handen, opvallende wonderen deed. De kennismaking met een aantal buitenbijbelse religies (3.3.) illustreerde eveneens heel wat krachtwerkingen. Hetzelfde geldt voor een aantal magische genezingen (4.3.3.). Ook het hele zevende hoofdstuk getuigt van diverse magische handelingen. Dat mensen en goden over heel wat fijnstoffelijke energie kunnen beschikken, is dus niets nieuws.

Vermelden we hieronder nog een aantal steekproeven en getuigenissen.

Een miss beauty-verkiezing

Een schoonheidswedstrijd bij primitieven op één of andere tv-zender toonde jaren geleden elf meisjes netjes op een rij. Het mooiste meisje stond vooraan, het minst mooie helemaal achteraan. Europese kijkers verstonden er zich niet aan, want hun oordeel, hun ‘axiomatiek’ zou helemaal anders zijn geweest. Wat was bij de primitieven de norm? Hun fluïdum. Ze stonden gerangschikt volgens dalende uitstraling. Bijzonder schoon zijn zij die over een prachtige aura beschikken. Minder schoon zijn diegenen wiens aura minder groot of minder prachtig uitvalt. Dat steekt scherp af tegen onze normen en schoonheidswedstrijden waarbij vooral het uiterlijke telt. Een voor onze normen zeer mooie, maar occult uitgeputte vrouw is voor de primitieven lelijk.

En op een manier is het omgekeerde ook waar: een naar onze vooropstellingen lelijke dame, maar met een prachtige uitstraling, is voor hen mooi.

Sympathie en antipathie

Elisabeth Haich, *Inwijding*⁴⁰⁶, beschrijft hoe ze bij een aantal van haar kennissen de uitstraling aanvoelde. Ze zegt: Toen deed ik de ervaring op dat ieder mens een andere stroom uitstraalde. Een oom die over het algemeen een slecht concentratievermogen had en besluiteloos was, had een dichte, sterke stroom. Maar de bestanddelen van de stroom gingen niet in dezelfde richting, doch stroomden wanordelijk heen en weer en de uitwerking was ook chaotisch. Het was een zware opgave uit te maken wat hij wilde. Een tante had een zeer dunne maar stekende en scherpe stroom, die aanvoelde als een stijve harde draad, en die je pijn deed. Zij was over het algemeen een zeer agressief iemand. En zo had ieder een verschillende uitstraling. Een nieuwe wereld ging voor mij open. Ik begon vele verschijnselen, die ik tot dusverre alleen maar gevoeld of vermoed had, of zelfs helemaal niet opgemerkt had, te begrijpen. Zo werd het me opeens duidelijk waarom men na een discussie zo moe wordt alsof men een lichamelijke worstelwedstrijd had gestreden. Ik begreep ook waarom het samenzijn met andere mensen je soms helemaal uitput en soms opfrist en versterkt.

Ik begreep als iets tastbaars wat sympathie en wat antipathie is: gevende en leegzuigende uitstralingen. De eerste sturen kracht uit, de andere hechten zich aan je als de armen van een octopus. Ze zuigen alle kracht uit een mens. Van zulke mensen werd ik na het experiment zo zwak, dat ik na afloop met bevende knieën en volkomen uitgeput, moest gaan zitten. Dan duurde het een tijdje, voor ik me zover hersteld had, dat ik de experimenten kon voortzetten. Toen deed ik weer een ervaring op, een feit, dat je met geen menselijke machtspreuk kunt veranderen. Ik merkte dat er van mensen met zelfbeheersing geheel andere stromen uitgaan dan van onbeschaafde, onbeheerste, primitieve mensen, die alleen maar voor het bevredigen van hun driften leven.

Geen vriendinnetje

De Amerikaan J. Hall, *Sangoma*⁴⁰⁷, interviewt de mantisch begaafde zangeres Miriam Makeba (1932/2008), bijgenaamd “mama Africa”. Ze was een tegenstandster van de Zuid-Afrikaanse apartheidspolitiek. Hall verneemt van haar dat hij via zijn contacten met zijn vooroudergeesten over genezende gaven beschikt. Op haar advies besluit hij in Afrika een opleiding tot sangoma, tot

⁴⁰⁶ Haich E., *Inwijding*, Deventer, Ankh Hermes, 1978, 94 (// *Einweihung*, Thielle, Fankhauser, 1960).

⁴⁰⁷ Hall J., *Sangoma*, Utrecht, Witte beertjes, 51.

een traditionele genezer, te volgen bij een zekere Gogo Nwandwe. Tijdens deze opleiding ondergaat hij een spirituele reiniging, en moet hij die reinheid behouden om zijn taak als genezer te kunnen uitvoeren. Hij vertelt: “Om een terugkeer naar mijn vroegere onreine staat te voorkomen, moest ik spirituele bezoedeling door andere mensen zien te voorkomen. Ze vertelde me dat mensen de dragers kunnen zijn van slechte geesten, die ze oppikken tijdens contacten met andere mensen; een beetje zoals je een virus oploopt. Daarom mocht ik nooit mensen de hand schudden of fysiek contact hebben, behalve met de patiënten die ik behandelde. Besmetting door een kwade geest zou een depressie of ziekte voor een sangoma tot gevolg kunnen hebben”. Hall ondervindt dat die eisen vrij streng moeten opgevolgd worden. Hij vervolgt: “Als u zegt dat ik mensen niet mag aanraken, bedoelt u...?” Gogo Nwandwe knikte plechtig met haar hoofd. “Geen vriendinnetje, zei ze”. Maar de seksuele onthouding, die ik niet uit geloofsovertuiging moest betrachten of om mijn trouw aan de geesten te betuigen, maar als een voorzorgsmaatregel tegen spirituele besmetting, dat was een enorme uitdaging. Een seksuele betrekking verhoogt inderdaad de energie-uitwisseling tussen beide partners. Maar, indien ze een verschil vertonen in geestelijke evolutie, kan de ene gemakkelijk de andere op fijnstoffelijk gebied onrein maken.

Er was nog iemand bij ons.

Shackleton E., *Zuidpool, Shackleton's laatste expeditie*⁴⁰⁸ brengt ons het relaas van zijn expeditie naar Antarctica, van 1914 tot 1917. Zijn schip, de *Endurance*, geraakte ingevroren, werd door het pakijns gekraakt en zonk. Hij en zijn team bouwden toen een kamp op een stuk drijvend poolijs. Wanneer hun ijsschots maanden later in stukken brak, besliste hij om met de drie overgebleven reddingssloepen verder te varen. Na vijf dagen bereikten ze het Olifant-eiland, een onbewoond eiland der Zuidelijke Shetlandeilanden. Van daaruit vertrok Shackleton met een sloep en vijf teamleden naar Zuid-Georgia, ongeveer 1800 km verder om hulp te halen. Na heel wat stormen en koude te hebben getrotseerd, bereikte hij het eiland, echter aan de onbewoonde zijde. Met twee gezellen besliste hij het eiland met zijn besneeuwde bergen en gletsjers te voet over te steken om er de Noorse nederzetting van walvisvaarders te bereiken. Uiteindelijk gelukte hij erin hulp te vinden en nadien alle achtergebleven teamleden te redden.

In het boek dat zijn belevenissen verhaalt, schrijft Shackleton: “Als ik op die dagen terugblik, dan twijfel ik er niet aan dat de voorzienigheid ons tot leidsman is geweest, niet allen dwars over de sneeuwvelden, maar vooral over

⁴⁰⁸ Shackleton E., *Zuidpool, Shackleton's laatste expeditie 1914-1917*, Hollandia 1987, 224.

de wilde Antarctische zee die Olifantseiland van onze landingsplaats op Zuid-Georgië scheidde. Ik wist dat tijdens die lange en zeer kwellende tocht van 36 uur over de naamloze bergen en gletsjers van Zuid-Georgië het me dikwijls voorkwam alsof we met zijn vieren en niet met zijn drieën waren. Ik sprak hierover niet met mijn metgezellen, maar naderhand zei Worsley tot me: “Daar, tijdens die tocht had ik het eigenaardig gevoel dat er nog iemand bij ons was”. Crean vertelde dat hij hetzelfde gevoel had gehad. Men voelt dan de gebrekkigheid van ons, mensen, om de ongrijpbare dingen te beschrijven. Maar een verslag van onze omzwervingen zou onvolledig zijn geweest als we geen melding hadden gemaakt van dit feit dat ons zeer nauw aan het hart lag.”

De godin Afrodite

De Oude Griek voelde en zag de godheid, zo schreef Ziëlsky het (8.1.2.). Blijkbaar is het mantisch aanvoelen of ‘zien’ van de godheden in het oude Griekenland niets ongewoons. Zo is Afrodite de Griekse godin van de liefde, de schoonheid en de vruchtbaarheid. Zij werd vereerd over zo goed als de hele Griekse wereld. Welnu, de hedendaagse Griekse romanschrijver, Aris Fakinos, *Récit des temps perdus*⁴⁰⁹ (Verhaal van voorbije tijden), verhaalt, min of meer episch, het leven van zijn grootouders, die arme Griekse boeren waren. Geven we een stukje weer van een interview terzake. “Denkt gij echt dat Vangelis, uw grootvader, ertoe in staat was de godin Afrodite te ontmoeten?”

“Mijn grootvader kon noch lezen noch schrijven. Van mythologie en geschiedenis wist hij helemaal niets af. Hij was slechts een eenvoudige Attische boer. Welnu, hoe zou hij met zulke sprekende details Afrodite hebben kunnen beschrijven, indien hij ze nooit gezien had?

“Uw grootvader had u nochtans gevraagd, niet alles te vertellen. Hebt gij met dit boek niet zijn wil gekrenkt?”

“Mijn grootvader vreesde dat men mij als gek zou brandmerken. Hij zei me dat ikzelf behoorde uit te maken wat ik wilde zeggen en wat ik ging verzwijgen. Maar ik had het recht niet dit te verzwijgen en voor mij alleen te bewaren. Indien het niet wordt doorgegeven, dient het tot niets”.

Uit dit getuigenis blijkt dat een arme Griekse boer uit onze tijd beweert de godin Afrodite mantisch te ‘zien’, en dit als een doorleefde werkelijkheid, net zoals een aantal van zijn verre voorouders uit de vroege oudheid (opm.: uit de IX-de, VIII-ste eeuw vóór Christus).

Bestaan de goden werkelijk?

⁴⁰⁹ Fakinos A., *Récit des temps perdus*, Seuil, 1982, Bulletin d'inform. des Edit. du Seuil, 241(1982:oct.).

Lezen we Homeros' *Odyssee*⁴¹⁰. Men vermoedt dat Homeros, in Ionië (Klein Azië), leefde tussen -900 en -700. Zijn naam, Homeros, betekent "de blinde". Toch gedroeg hij zich, minstens als dichter, als een ziener. Dankzij een vorm van "verruimd bewustzijn". Men vindt in zijn boek nauwelijks een bladzijde waarin niet op de één of andere wijze Odysseus geïnspireerd wordt door een godheid: Calypso, Zeus, Athene, Apollo, Aphrodite, Circe... Ook Ziëlsky (8.1.2.) schreef dat oude Grieken een door en door religieus volk waren.

E. Mireaux, *Zo leefden de Grieken ten tijde van Homerus*⁴¹¹ geeft het levenskader weer van de mens ten tijde van Homeros: "Zeker, niet alle sterfelijken gaan even vertrouwelijk om met de godheden als de helden van het Homerische epos. Maar toch bestaat voor iedereen de mogelijkheid om plotseling een grote of een kleine godheid te ontmoeten: in 'n bocht van de weg, aan de zoom van het woud, in de morgennevels, in de avondschemering, ja, op de drempel van zijn huis. Hij moet hen op het eerste teken kunnen herkennen, weten hoe hij hen moet aanspreken en niet vergeten dadelijk een offer te beloven, zoals de grijze Nestor deed, zodra hij merkte dat, in de gestalte van de oude Mentor, de metgezel van Telemachos, de godin Athene bij hem verblijf hield". (o.c., 20)." Tot zover Mireaux. Reeds Aristoteles stelde dat alles vol van 'daimones' is. Voor de Griek is de ruimte niet leeg, Zij is 'bewoond' door wezens van fijnstoffelijke aard: gedachtevormen, voorouders, geesten, demonen en godheden.

William James zegt in zijn *Varianten van religieuze ervaring*⁴¹², als hij in het voorbijgaan het ontstaan van de Griekse godenvoorstellingen bespreekt, bijna naïef: "Op de vraag naar de oorsprong der Griekse goden kunnen wij hier niet ingaan. Maar de hele reeks van onze voorbeelden brengt ons ongeveer tot de volgende conclusie: Het is alsof, in het menselijk bewustzijn, de gewaarwording leeft van iets reëls, een gevoel van iets dat objectief bestaat, een voorstelling van iets dat werkelijk voorhanden is."

Het boek van James is geen religietheorie maar een theorie over de mens als vatbaar voor religieuze ervaringen.

Het visioen van de arts Thessalos

Mensen die fijnstoffelijk uittreden, beweren dikwijls dat zij nog andere 'wezens' ontmoeten, afgestorvenen, maar ook 'wezens' die nooit op aarde

⁴¹⁰ Homeros' *Odyssee*, vertaald door Bertus Aafjes, Amsterdam, Meulenhof, 1965.

⁴¹¹ Mireaux E., *Zo leefden de Grieken ten tijde van Homerus*, Baarn, 1979-3, 13/25

⁴¹² James W., *The varieties of religious experience (a study in human nature)*, New York, Longmans, 1903 (// *Varianten van religieuze beleving*, Zeist, De Haan, 1963).

geïncarneerd zijn. Sommigen van hen bezitten heel wat energie. De diverse culturen noemen ze daarom ‘goden en godinnen’, hogere wezens.

Pater Festugière, *La révélation d’Hermès Trismégiste*⁴¹³ (De openbaring van Hermes Trismegistus), bericht ons van zulk een religieuze ervaring. Deze kwam al ter sprake bij “de kracht van geheimzinnige woorden” (8.1.1.). Het visioen van Thessalos dateert van de eerste eeuw na Christus. Thessalos vond in de bibliotheek van Alexandrië een boek van koning Nechepso. Hierin waren geneeswijzen te vinden voor het lichaam, met behulp van gesteenten en planten, waarbij ook rekening moest gehouden worden met de astrologische tekens van de dierenriem. Thessalos probeert dit uit maar mislukt. Toch hoort hij bij herhaling een stem in zich die hem zegt dat hij ooit contact zal krijgen met de goden. Na lang zoeken vond hij een priester die hem hierbij kon helpen. Deze vroeg hem of hij met de schim van een gestorvene wilde spreken ofwel met een god. “Met Asklepios” antwoordde Thessalos hem, erbij voegend dat hij het toppunt van zijn weldaden zou bereiken, indien hij met die god in contact kon komen. De priester riep Asklepios op dankzij de kracht van de geheimzinnige woorden. Thessalos vervolgt: “Ik was dus gezeten, vernietigd naar lijf en ziel, bij het zo wondervolle zicht. Want geen mensen-woord zou de gelaatstrekken of de sieradenpracht die de god tooiden, kunnen weergeven wanneer deze de rechterhand ophief en mij groette: “O gelukzalige Thessalos, vandaag eert u een god en weldra, wanneer de mensen uw lukken zullen vernomen hebben, zullen zij u eren als een god. Vraag mij dus wat gij wilt: ik zal u welwillend antwoorden”.

Ik kon nauwelijks spreken, zo was ik ontzet en zo was mijn ziel geboeid door de pracht van de god. Toch vroeg ik hem waarom ik mislukt was in het uitproberen van de voorschriften van Nechepso. Waarop hij mij zei: ‘Koning Nechepso, hoe zinnig hij ook was en in het bezit van alle magische macht, heeft niet van een goddelijke stem ook maar één enkel van de geheimen die gij wilt leren kennen, ontvangen. Begaafd als hij was, had hij de verwantschappen van de gesteenten en de planten met de hemellichamen doorzien, maar hij heeft geen besef gehad van de ogenblikken en de plaatsen waarop men de planten behoort te plukken. Welnu, het groeien en het vergaan van alle vruchten van het jaargetijde hangen af van de invloed van de hemellichamen. Bovendien verspreidt de goddelijke energie zich zeer overvloedig op die plaatsen, die de invloeden van de sterren achtereenvolgens bereiken bij hun kosmische omloop.” Tot zover deze getuigenis.

⁴¹³ Festugière, *La révélation d’Hermès Trismégiste*, Lecoffe, Paris, 1949, 65.

De godin Bapuka

Attilio Gatti, *Bapuka*⁴¹⁴, vertelt. We vatten zijn merkwaardige belevenissen samen. We zijn in 1928, het schip de Kigoma, nog een raderschip afkomstig van de Mississippi, vaart op de Kongostroom. Onder de passagiers bevindt er zich een nogal norse handelaar. Deze behandelt zijn knecht Skaimunga, een negerjongen, bijzonder slecht. Het wordt voor de jongen te veel. Hij wil vluchten en springt van de boot in de rivier. Enkele krokodillen komen echter op hem af. Gatti is getuige van het hele voorval en reageert bliksemsnel. Hij schiet de krokodillen dood en haalt de neger terug aan boord. Gatti koopt vervolgens de negerjongen van de norse eigenaar over. Skaimunga zegt nu dat zijn leven heel en al aan zijn redder, Gatti, toebehoort. Gatti, die al heel wat Afrika-ervaring heeft, is gefascineerd door Skaimunga die op zijn manier een fierheid en ongewone waardigheid bezit. Hij behoort tot een voor Gatti onbekende stam en heeft enkele merkwaardige tatoeages op zijn buik.

Gatti tracht zich te informeren. Skaimunga herinnert zich echter niet veel van zijn jeugd. Hij vertelt Gatti dat hij ver weg in het zuidwesten werd geboren. Als kind werd hij door “boze mannen in lange witte kleren” ontvoerd nadat deze zijn moeder hadden gedood. Skaimunga besluit: “ik zweer het bij de heilige naam van Bapuka dat dit de waarheid is.”

Gatti behandelt Skaimunga, zoals al zijn helpers, met een voor die tijd eerder ongewoon respect, wat Skaimunga doet zeggen: “Jij bent niet alleen mijn baas, maar jij bent mijn vader, en op uw hoofd komen alle zegeningen van Bapuka, want die helpt steeds de rechtschapen man.” Gatti meende dat Bapuka een soort van geest of godin van het oerwoud moet zijn, maar vindt er nergens verdere informatie over.

Maandenlang vergezelt Skaimunga Gatti en zijn team. Met een aantal auto's - we zijn in 1928 - trekken zij steeds verder zuidwaarts door het Afrikaanse continent. Skaimunga toont zich een meester in het jagen en bezorgt het hele team maandenlang vers wild.

Gatti veronderstelt ondertussen dat Skaimunga in de buurt van de Zambezistroom en de Victoriawatervallen thuishoort. Dit gebied zullen zij binnen een aantal dagen bereiken. Gatti vraagt Skaimunga of hij liever het team verlaat en alleen verder wil zoeken. Skaimunga antwoordt dat Bapuka hem in dromen - en vele keren - zegt dat ze nog moeten samenblijven. Wie die Bapuka is, blijft voor Gatti een raadsel.

⁴¹⁴ Gatti A., *Bapuka*, Zürich (CH), Fussli, 1963, 138.

Bapuka beveelt het

Gatti vaart met zijn team van achtendertig man in kano's zuidwaarts de Zambesi af. Zij ondervinden heel wat moeilijkheden. In zijn dagboek noteert hij op 14 februari: "Krokodillen, nijlpaarden, luipaarden, slangen, regen, regen, regen, waarom zijn we toch aan deze reis begonnen? Tweeëntwintig van de achtendertig mannen zijn te ziek om te roeien en liggen er bij met hoge koorts. Zes van hen sterven. Iedereen is ziek. Behalve Skaimunga. Hij is gezond en actief, een wonder van moed, trouw, initiatief en genialiteit". Gatti's dagboek vertoont verschillende lege bladzijden. Hij was meermaals te ziek om iets te noteren. Hij had drie dagen zeer hoge koorts, leed aan een delirium en lag zelfs twee dagen in coma. De situatie werd levensgevaarlijk. Op een dag zei Skaimunga tot Gatti: "Musungu (blanke man), de Godin Bapuka heeft me gezegd dat jij om je eigen leven en dat van al je vrienden te redden, met mij moet meekomen. Wij moeten met ons twee, alleen in een kleine kano, een reis die twee zonnen duurt, maken naar het westen." Het leek Gatti zo onwaarschijnlijk. Ook kon Skaimunga geen verdere details geven maar besluit: "Ik weet niet waarheen, maar we moeten gaan, Bapuka beveelt het". Gatti, die tijdens zijn reizen al heel wat vreemde dingen heeft meegemaakt, gaat in op het verzoek van Skaimunga. Beiden vertrekken met een kano naar het onbekende.

Na twee dagen varen zegt Skaimunga: "We zijn bijna waar Bapuka ons heenvoert". Even later merken ze inderdaad een aantal hutten. "Steek uw handen geopend in de lucht, om te tonen dat we geen wapens hebben" zegt Skaimunga. Ze zien echter niemand in het dorp. Dan roept Gatti's metgezel heel luid: "Ik ben Skaimunga en moest met mijn Musungu hierin komen van Bapuka!" Het antwoord laat niet op zich wachten: "Wie doet wat hem bevolen werd, kan zeker aan land komen" zo klinkt het. Dan verschijnt een man, die zich laat kennen als stamhoofd en als de vader van Skaimunga. Hij is bovendien een priester van Bapuka, een liefdes- en levensgodin. Hij begroet beiden met de woorden: "Wees welkom Musungu, ik heb op u gewacht. Van de onderdanen van Bapuka ben ik de allerhoogste". Zonder het te weten heb jij Bapuka's wonde geheeld, en nu ga ik jou genezen en al jouw mannen, de blanke en de zwarte zonder onderscheid."

Bapuka zond me dromen

De hoofdman toont de tatoeeringen op zijn lichaam. Deze zijn gelijkaardig als die op Skaimunga's lichaam. De hoofdman vertelt dat hijzelf ze jaren geleden aanbracht op het lichaam van zijn zes maanden oude baby. Arabische slavenhandelaars waren toen zijn dorp binnengedrongen en hadden een

aantal mensen, onder wie zijn vrouw en zoon, meegenomen. “Maar ook de godin zond me dromen”, vervolgde hij, “en eergisteren toonde ze me hoe een vriendelijke, ongewapende man zou komen, samen met mijn zoon. En Bapuka vergist zich nooit. Jij bent die witte man, de zegen van Bapuka zal je beschermen, want jij hebt haar wonde genezen, en hebt nu mijn langverwachte zoon teruggebracht”.

Dan laat hij hen in een hut een drie meter hoog beeld zien, een houtsnijwerk dat de godin Bapuka voorstelt. Skaimunga herkent in het beeld de godin die hem in zijn dromen telkens toesprak. Gatti krijgt van de hoofdman bladeren van een boom die hij langzaam moet kauwen en doorslikken. Na enige dagen is hij genezen. Hij krijgt ook bladeren voor zijn team mee en een klein houten beeldje, een kopie, 35 cm. hoog. Een enig exemplaar van het grote Bapukabeeld. Het siert overigens de kaft van zijn boek. “Bapuka zal voor u ook een liefdevolle moeder zijn, en als ketenen je binden, zal Bapuka je bevrijden. Als je in levensgevaar bent, zal Bapuka je redden. Zij beveelt me dit aan jou te geven”, zo besluit de priester. Na een emotioneel afscheid van Skaimunga en zijn vader vertrekt Gatti met de bladeren die hij meekreeg. Bij zijn aankomst geeft hij ze aan zijn mensen te eten. Allen herstellen.

Na zijn reis leert Gatti in 1931 Ellen kennen in New York, met wie hij huwt. Het beeldje van Bapuka krijgt een ereplaats in hun woonkamer. Gatti en zijn echtgenote ondervinden, daarop, jarenlang, dat zij een uitzonderlijk doeltreffende leiding en bescherming genieten. De anders zo sceptische Gatti schrijft zelfs: “Het is mijn weloverwogen mening en vaste overtuiging dat dit oude godinnenbeeldje een grote invloed op het geheel van ons leven heeft uitgeoefend en ons beiden bij herhaling het leven heeft gered.” Op 24 september 1962, om 0.05 sterft Ellen, in Gatti's bijzijn. Op dat ogenblik, zo besluit Gatti zijn boek, viel het beeldje plots om en barstte het in stukken.

Geen toeval?

Merkwaardig: zieners noemen dat geen toeval. Zij stellen dat Bapuka zoveel kracht heeft geïnvesteerd in haar beschermende rol dat ook zichzelf geheel uitgeput en krachteloos is geworden. Zij kan Ellen geen verdere energie meer geven zodat beiden op hetzelfde ogenblik krachteloos worden. Zieners zeggen verder dat zulke aartsgoede natuurgeesten, als de goede toppen van de ijsberg die de oerchaos beheersen, zich volkomen uitputten in hun levenskracht en eens ontkracht, in de handen van cynisch-machtige demonen vallen. Godinnen als Bapuka zijn, Bijbels gezien, maar veilig binnen de bescherming van de H. Drie-eenheid. Eens buiten dit kader putten zij zich dan

ook volkomen uit in hun levenskracht. Tot zover deze merkwaardige getuigenis van Gatti.

De actrice Michaela Denis, *Un léopard sur les genoux*⁴¹⁵ (Een luipaard op de knieën), beschrijft haar reisverhalen in Afrika. We verhaalden hoe zij zich in Nieuw-Guinea in een geheim genootschap van dansende negro-Afrikaanse vrouwen liet inwijden (5.3.). Zij en haar man ondervinden daarop, jarenlang, de weldadige, beschermende en verheffende invloed van die initiatie. De plaatselijke missiezusters bestempelden deze riten als heidens, maar geven toe dat Michaela en haar man veel beter leefden dan vele katholieken.

Een vorm van missionering?

We zullen verder in deze tekst het verhaal van Bapuka voor ogen houden. Het is één der zeldzame voorbeelden waarin een niet-Bijbelse godheid zich door en door ethisch blijft gedragen en hierdoor afwijkt van de algemene regel die dergelijke goden meestal kenmerkt.

Men ziet ook de afgrond tussen enerzijds deze religie die op een mantische wijze voortdurend en daadwerkelijk bekommerd is om het welzijn van haar gelovigen, en een nominalistische religie anderzijds, die zich afsluit voor zulke fijnstoffelijke krachtwerkingen. Men ziet wellicht ook dat zulke godheden, indien gesitueerd in een Bijbels kader, en dus in contact met de Bijbelse God, ook in Zijn levenskracht zouden kunnen delen. Zulke godheden opmerkelijk maken op de weldaden van de Trinitaire energieën en hun dan de keuze laten of ze hierop willen ingaan of niet, is iets heel anders dan door een verkeerd begrepen missionering hun beelden onmiddellijk stuk te slaan en deze religie te verbieden. Dat is ten minste de mening van mensen met een mantisch en magisch inzicht terzake. De buitenbijbelse religie wordt hierdoor aanvaard als een geldig stadium, uitgezuiverd en op een hoger en Trinitair peil gebracht. Het zou deze aartsgoede goden en godinnen ook kunnen behoeden voor uitputtende gevechten met cynische godheden allerhande. Maar hiermee lopen we vooruit op een vorm van missionering die er juist in bestaat de lokale godheden, indien ze een vorm van ethiek kennen, niet steeds brutaal te willen vernielen, wel ze zoals reeds gesuggereerd, te aanvaarden, uit te zuiveren en ze op een hoger energetisch en Bijbels peil te verheffen. Dat willen we verder nog (10.6.) toelichten.

8.2. Zielestof magisch aanwenden.

⁴¹⁵ Denis M., *Un léopard sur les genoux*, Paris, Presses de la Cité, 1956.

De vorige onderverdeling (8.1.) behandelde het eerder passief aanvoelen van energieën. Kijken we nu hoe met de fijne stof op een actieve en bewuste wijze kan omgegaan worden. Gaan we na hoe men ze kan geven, kan ruilen, of kan nemen.

8.2.1. Zielestof geven.

Het thema genezingen werd al ingeleid in het hoofdstuk over magie en mantiek (4.3.3.). We lieten er Kolonel Gatti aan het woord die vertelde hoe een sjeik een hartoperatie uitvoerde bij een kleine jongen, hoe de lazaristen Huc en Gabet zagen dat een Tibetaanse lama zich de buik opensneed en hoe enkele Aboriginals een open beenbreuk behandelden.

Bij gewone genezingen speelt de medische wetenschap een niet te onderschatten rol. Haar 'object' is het biologische lichaam. Het 'object' met betrekking tot het geven van ziele-stof is uiteraard het fijnstoffelijke lichaam. Geven we nog een aantal steekproeven.

De heilige opende mijn mond.

Gopi Krishna, *Kundalini, de evolutionaire energie in de mens*⁴¹⁶, vertelt uit zijn kinderjaren. Hij schrijft: "Jaren later, toen ik verstandig genoeg was om haar te begrijpen, onthulde mijn moeder me het doel van haar bezoek aan die heilige man. Ze had van ontelbare ooggetuigen verbazingwekkende verhalen gehoord over zijn wonderbaarlijke daden. Ze vertelde hoe hij haar jaren geleden in een droom verschenen was. Ze had zich grote zorgen gemaakt omdat ik als baby een tijd niet kon drinken. Mijn keel was toen ernstig ontstoken. Ik kon er niets door krijgen. In de droom opende de heilige man met zijn vinger zachtjes mijn mond. Vervolgens gaf hij mijn moeder een teken mij te voeden, waarna hij uit het gezicht verdween. Mijn moeder werd enigszins ongerust wakker maar drukte me toch dicht tegen haar borst. Tot haar grote opluchting voelde ze dat ik zonder moeite de melk opzoog en doorslikte. Van grote vreugde over die plotselinge genezing deed ze de gelofte dat ze op bedevaart naar zijn huis zou gaan om hem te danken. Door allerlei beslommeringen werd de reis enkele jaren uitgesteld. Ik vergezelde haar en heb nog een vage herinnering aan die reis. Het meest verrassende van het verhaal is dat de kluizenaar, nadat hij ons zag, onmiddellijk informeerde of ik, na zijn bezoek aan haar in de droom, de melk had kunnen doorslikken. Vol verbijstering had mijn moeder zich aan zijn voeten geworpen en hem smekend om zijn zegen over mij verzocht."

⁴¹⁶ Krishna G., *Kundalini, de evolutionaire energie in de mens*, Deventer, Ankh-Hermes, 1972, 24.

Myriaden onzichtbare kleine schepselen

E. Haich, *Inwijding*⁴¹⁷, schrijft over de occulte oorzaak van ziekten. Ze vertelt. De ingewijden in de Veda-filosofie wisten ook, dat myriaden onzichtbare kleine schepselen, wij noemen ze tegenwoordig bacteriën, oorzaak zijn van ziekten. Maar ze wisten ook, dat de bacteriën cellen zijn van het onzichtbare lichaam van een demonische geest. Het Westen, met uitzondering van enkele ingewijden, zoals Paracelsus, heeft er eenvoudig nooit onderzoek naar gedaan.

De boze geest neemt dan één of meer mensen in bezit. Hij dringt met zijn lichaam in de mens binnen, en als deze mens eenzelfde trillingsfrequentie heeft als de geest, wordt de mens ziek. Er zijn echter altijd mensen, die niet aanslaan op trillingen van de demon, en die worden niet ziek. Die zijn, zoals het westen ze noemt, immuun.

In de heilige geschriften der Indiërs staan al deze boze ziektegeesten beschreven. En ook hoe ze eruitzien. Men heeft er gekleurde afbeeldingen van. Het zijn schrikwekkende gestalten. Elk van hen heeft een karakteristiek uiterlijk en een karakteristieke kleur. Zo is de demon van de pest een zwart monster. De pest wordt ook de “zwarte dood” genoemd. De geest van de “gele koorts” is een gele demon. De geest van lepra heeft de kop als van een leeuw. Het is bekend dat men melaatsen op een afstand al herkent aan de leeuwachtige uitdrukking op hun gezicht. Door het gezicht van de lepralijder heen ziet men het leeuwengezicht van de geest. De lepralijder is eigenlijk bezeten door deze geest. Longontsteking wordt door een rode, reusachtige grote demon veroorzaakt. Hij ziet eruit alsof hij uit vuur en vlammen gevlochten is. En ga zo maar door. Elke ziekte komt voort uit bezetenheid door allerlei demonen. Natuurlijk zien de zieken deze demonen heel vaak op het moment dat ze in bezit genomen worden. Dikwijls ook daarna, tijdens hun ziekte, als ze met de demon strijden. Als ze daarover spreken dan zegt men nogal gemakkelijk dat ze in hun koorts ijlen. Het komt niet in hen op deze beelden als het werkelijke uitzicht van de demonen te beschouwen.

Een vijandig wezen

O Wirth, *Genezing door oplegging der handen*⁴¹⁸, bevestigt dat “de ouderen” de ziekte eveneens zagen als het binnendringen van een vijandig wezen. De gezondheid werd als goddelijk beschouwd. Om een boze geest te verjagen achtte men het voldoende hem in aanraking te brengen met zijn vijand. Men

⁴¹⁷ Haich E., *Inwijding*, Deventer, Ankh Hermes, 1978 (// *Einweihung*, Thielle, Fankhauser, 1960), 138.

⁴¹⁸ Wirth O., *Genezing door oplegging der handen*, Amsterdam,, Gnosis, 1924, 4.

ziet hierin een toepassing van de regel die zegt dat men het kwade kan bevechten door het kwade zelf. Een kleiner en minder machtig kwaad kan door een groter kwaad ongedaan gemaakt worden. Heel wat volkeren wisten dat ze grote problemen, die hun witte magiër niet aankon, beter aan hun zwarte magiër konden voorleggen. Dat werd onder meer geïllustreerd door het verhaal van het breken van het ijs, (3.3.5.) waarbij de indianenstam beroep deed op hun zwarte tovenaars om de rivier terug bevaarbaar te maken.

Ook de Babylonische artsen bestreden de ene demon met de andere. Zij dwongen de goden de zieke te genezen door hem van zijn onzichtbare vijand te bevrijden. Tataren, zo melden Huc en Gabet (7.2.1.), schrijven de ziekte toe aan de invloed van boze geesten. Ook de Tibetanen geloven dat alle ziekten veroorzaakt worden door kwade geesten, boosaardige demonen of door natuurgeesten wier woede men heeft opgewekt.

Ik had de pijn opgeslorpt

H. Gris / W. Dick, *Les nouveaux sorciers du Kremlin*⁴¹⁹ (De nieuwe tovenaars van het Kremlin), verhaalt hoe de Russische Varvara Ivanova, genezeres geworden was: Ik wou ergens wel medemensen ‘genezen’. Ik heb mij op die taak voorbereid, door mij hierover te informeren, door dieet en door meditatie. Doch zelfs na jaren had ik de moed niet om iemand te genezen. Soms doorleefde ik de kwaal van degenen die in mijn nabijheid waren, in mijzelf. Men noemt dit “de weergalm”. Mijn vrienden zeiden mij dat dit helpt bij het stellen van een diagnose bij een ziek mens. Je kunt zo de vragen van de dokter beantwoorden als de zieke dit niet kan. Ik ging op die raadgevingen in en begon een loopbaan als genezeres.

Zoals menig genezer ontdekte ik toevallig dat mijn handen een helende kracht bezaten. Op een zekere dag had ik schele hoofdpijn, tegelijk met één van mijn leerlingen. Ik vroeg hem waar juist hij pijn had. Ik legde mijn hand op zijn hoofd, juist op de plaats waar ik bij mezelf een hevige pijn voelde. Hij antwoordde: “ja, juist, daar en daar!” Plots riep hij: “Oh, de pijn is weg, ik voel niets meer!”. Doch ik had daarop nog erger hoofdpijn. Ik had de pijn opgeslorpt. Gelukkig verdween die pijn wat later. Daarop begon ik mensen te genezen. In het begin slorpte mijn lichaam de pijnen van de patiënten op. Dat maakte mij ziek. Doch nu valt het nog maar zelden voor dat ik bij mijn werk één of andere pijn doorleef.

Een universeel werkende kracht

⁴¹⁹ Gris H., W. Dick W., *Les nouveaux sorciers du Kremlin*, 1978, Tcou, Fr., 123, (In vertaling: Nieuwe parapsychologische ontdekkingen achter het ijzeren gordijn, Haarlem, 1979).

R. Thetter: *Magnetismus, das Urheilmittel*⁴²⁰ (Magnetisme, het oorspronkelijke geneesmiddel), vermeldt op het kaft van zijn boek een citaat van Goethe: “Het magnetisme is een universeel werkende kracht. Elk mens bezit ze, al zijn er individuele verschillen. De werkingen ervan omvatten alles en alle gevallen. De magnetische krachtwerkingen strekken zich uit over alle mensen, over dieren en planten. Ja, de mens weet niet wat hij is, maar hij weet evenmin wat hij bezit en wat hij kan. Daarom is hij er zo ellendig aan toe, zo onmachtig en zo ongeschikt.”

In dit boek wordt onder meer verwezen naar de heilige Lodewijk, koning van Frankrijk in de 17de eeuw, die ook het vermogen bezat mensen te genezen. Omdat in wezen de energie van God komt, maar in de genezer wordt getransformeerd zodat ze door de zieke gemakkelijker kan worden opgenomen, klonk het toen: “Le roi te touche, Dieu te guérit”, “de koning raakt je aan, maar God geneest je”. Deze genezers zijn er zich van bewust slechts een tussenpersoon te zijn. De eigenlijke genezing en de vereiste energie zijn een geschenk van God. Bijbels gezien is deze “magnetische kracht” één van de vele vormen van “Heilige Geest”. Wie ze op een bekwame wijze ten goede aanwendt, getuigt van een religieus inlevingsvermogen. Door deze kracht grijpt er een fusie plaats tussen de zielelichamen van genezer en ontvanger. Deze laatste kan een mens zijn, maar ook een dier en zelfs een voorwerp. Bij het aanwenden van dergelijke krachten gelden al de spelregels met betrekking tot het zogeheten “oordeel van God”. We komen daar nog uitvoerig op terug. Magnetiseren, pendelen en wichelen zijn geen kunst die men gewoon leert zoals andere technieken van louter profane aard. Wie ze beoefent zonder Trinitair gebed, situeert zich in de buitennatuur met alle gevaren hieraan eigen. Sacraal ingestelde mensen waarschuwen dat men niet weet wat men doet als men zich buiten het rijk Gods aan mantiek en magie waagt.

Hoe dichterbij God, hoe sterker de kracht

F. Christin, *La guérison par les fluides*⁴²¹ (Genezing door fijnstoffelijke energieën), ziet het ook zo. Hij schrijft: “Deze krachten, die een goddelijke oorsprong hebben en van het Opperwezen zelf komen, spreiden zich uit over de gehele kosmos. De fijne stof maakt het leven voor de mens en alle andere wezens juist mogelijk. Hij bevestigt hiermee wat ook *Genesis 6:3* ons vertelt.

“Van God gaat een druk, een energie uit”, schrijft Leadbeater ergens. Deze ‘stof’ heeft vitaliserende eigenschappen en komt doorheen de verschillende ‘sferen’, of niveaus van werkelijkheid, tot dat ze de lagere aardsferen bereikt.

⁴²⁰ Thetter R., *Magnetismus, das Urheilmittel*, Den Haag, Couvreur, s.d..

⁴²¹ Christin F., *La guérison par les fluides*, Paris, Editions Dangles, 1958, 9.

Daar is ze gelukkig nog krachtig genoeg om de mens te beïnvloeden. Ten minste zolang hij deze energieën kan opvangen. Lukt dit om één of andere reden niet dan verzwakt hij, wat zich uiteindelijk uit in tegenslag en ziekte. Hoe dichter dit fluïdum dus zijn oorspronkelijke staat benadert, hoe dichter bij God dus, hoe groter en krachtiger de energetische eigenschappen ervan zijn. Kan men als genezer deze krachten op een zeer hoog niveau onderscheppen en doorgeven, dan zal de genezing heel wat efficiënter kunnen verlopen dan wanneer zij op een lager niveau worden opgevangen. Heeft de mens bijvoorbeeld een tekort aan welbepaalde stoffen in zijn fysisch lichaam, dan kan hij deze op één of andere manier opnemen. Maar dat roert niet aan zijn fijnstoffelijke structuur. De oorzaak is hiermee niet weggenomen. Situeert de ziekte zich op een astraal niveau, en wordt ze daar ook behandeld, dan wordt dit fijnstoffelijke lichaam geheeld, maar eveneens, via repercussie, het biologische lichaam. Zo kunnen ziekten zich op nog hogere niveaus situeren. Dan blijkt in een aantal gevallen dat de ziekte veroorzaakt wordt door een foutieve ethische instelling van de mens, en dat situeert zich op een spiritueel niveau, in een spiritueel lichaam. Om daaraan te verhelpen zal de mens iets in zichzelf moeten veranderen.

Een spiritueel genezer

Ook Christin spreekt in zijn boek in dezelfde zin. Er is, zo verduidelijkt hij, vooreerst de methode op het menselijke vlak. Hierbij geeft de magnetiseur gewoon een deel van zijn eigen levenskracht, zonder hierbij op hogere machten een beroep te doen. Uiterlijk gezien geschiedt dat door een soort van strelingen; door op- en neergaande strijkbewegingen op het zieke lichaamsdeel. Hierbij heeft er overdracht van zielestof plaats van de genezer naar de patiënt. Deze kan hierdoor inderdaad beter worden. Zieke organen krijgen extra energietoevoer en het fysische genezingsproces wordt versneld. Zo kan de magnetiseur echter zelf een deel van de kwaal van zijn patiënt verkrijgen en vlug uitgeput geraken.

Omdat Christin het genezen vooral als een spiritueel proces ziet, is er van een echte genezing slechts sprake als dit ook op het spiritueel niveau gebeurt. Hierbij doet de genezer een beroep op hogere energieën en fijnstoffelijke helpers via een gebed. Omdat in dit geval het fluïdum in een hogere en ijlere vorm ontvangen wordt, is het zuiverder en krachtiger. Een spiritueel genezer moet dan ook iets van dit hogere in zich hebben, om het fluïdum op dat niveau te kunnen opvangen. Zulk een magnetiseren gaat volgens F.Christin eveneens wanneer niet de persoon zelf aanwezig is, maar wanneer de genezer beschikt over één of ander voorwerp dat in een nauwe betrekking staat tot die patiënt, bijvoorbeeld een foto. Ook dingen die aan de persoon toebehoren, die hij

regelmatig gebruikt en die daardoor van zijn fijnstoffelijke uitstraling doordrongen zijn, kunnen hiervoor dienen. In wezen gaat het om dezelfde principes die aan de grondslag van de zwarte magie liggen (7.4.). Alleen worden ze nu in positieve zin aangewend.

De genezing heeft mij verrast.

Josiane Cabanas, *Médecines parallèles* (Alternatieve geneeswijzen), in: *l'indépendant catalan*⁴²², Perpignan, vertelt. Yves Gourault, 39 jaar, was jarenlang circusanimator. Op 11 april valt hij. Het blijkt dat zijn been plots verlamd is. Hij kan zich moeizaam bewegen met behulp van krukken en moet zich verder behelpen met een rolstoel. Op 25 april spreekt men hem over een zekere Guy Semper, een 'magnetiseur'. Yves wil hem een bezoek brengen. Op 22 mei voert een vriend hem er naartoe. Guy Semper 'bewerkt' het zogenaamde dode been. Yves voelt kriebelingen en een toevoer van warmte. Anderhalf uur later kan hij voorzichtig gaan. Na een tweede behandeling kan hij voort zonder krukken. Guy Semper schuwt publiciteit en weigert gefotografeerd te worden (8.1.3.). Een zekere M. Durand, eveneens magnetiseur, wees hem indertijd op zijn begaafdheid. Durand behandelde hem naar aanleiding van een verzakking van wervels, ten gevolge van een val. Guy Semper informeerde zich. Hij probeerde het uit op zichzelf en op kennissen. Hij stelde vast dat hij pijnen kon wegnemen.

Semper waardeert de gevestigde geneeskunde en onderbreekt nooit een bestaande behandeling. Hij ziet zichzelf slechts als een aanvullend genezer. Hij let hierbij (opm.: man-tisch) op de fijnstoffelijke energiepunten en de energiebanen. Hij plaatst de vinger of vingers op die punten of lijnen. In sommige gevallen legt hij de handen op. Hij werkt dan met zijn persoonlijke energie, zijn "fluïde magnétique" die hij leidt door zich te concentreren op die punten of de lijnen die 'zwart' zien. Die donkere kleur wijst op een leemte. Die wordt dan aangevuld en 'verlicht' met het eigen fluïdum.

Zijn domein bestrijkt zona, artrose, lumbago, ischias, spasmofilie, artritis en stress. Multiple sclerose en suikerziekte kan hij niet aan. Wanneer na ten hoogste drie seances blijkt dat hij niet kan helpen, dan zegt hij dit eerlijk.

Van de genezing van Yves Gourault zegt hij: "Het snelle verloop van de genezing heeft mij verrast. Zijn been reageerde eerst niet. Ik trachtte in te werken op de meridiaan v8 41. Niets trok erin. Ik probeerde het punt v8 43. Dat reageerde. Yves Gourault voelde daarop zeer veel pijn. Maar meteen voelde

⁴²² Cabanas J., *Médecines parallèles; le bon 'fluide'*, in: *l'indépendant catalan*, Perpignan, 13.08.1991.

ik dat ik op dat been moest inwerken. Na een tijdje trilden zijn tenen en bewogen zijn spieren. Zijn been “werd wakker”. Een uur later kon ik Gourault’s vriend die hem tot bij mij gevoerd had, roepen om als eerste ooggetuige de vooruitgang vast te laten stellen”. Semper zegt dat die genezing hem zo uitgeput heeft dat hij vijf dagen lang aan slapeloosheid leed en zelfs gedeeltelijk geheugenverlies vaststelde. Voor hem is er geen twijfel: genezers en genezeressen lossen problemen op.

Inwijdingen en sacramenten

Naast het toevoegen van energieën met het doel iemand te genezen, kan men een aantal inwijdingen en de sacramenten ook beschouwen als magische rituelen waarbij energie wordt toegevoegd. Waarom het voorbehoud “een aantal inwijdingen” en niet ‘alle’? Omdat er ook inwijdingen zijn die meer energie nemen dan ze geven. Dat werd duidelijk bij de inwijding tot medium in de santeria- en macumbareligie, en de inwijding tot ngil.

De inwijding van de jonge indiaan (3.3.4.) toonde ons dat hij hierbij een toevoer van helende energie ontving. Zijn beschermgeesten staan hem vanaf zijn inwijding bij met extra energieën om de eigen levensproblemen en die van de stam aan te kunnen en hen in moeilijke omstandigheden te helpen overleven. Een aantal inwijdingen in geheime genootschappen (5.3.) zou hier ook kunnen vermeld worden. Er worden eveneens energieën opgewekt en gebruikt voor magische doelen. Omdat ze eerder zelden een ethisch doel voor ogen hebben- ze beogen nogal gemakkelijk invloed en macht - kunnen ze moeilijk in een onderverdeling ondergebracht worden die als titel ‘genezen’ draagt. We gaan er dan ook niet verder op in.

Anders is het met inwijdingen die het gevolg zijn van het toedienen van een sacrament. We vermelden ze hier, en bespreken ze verder in hoofdstuk 13 dat over de bovennatuur handelt.

De kracht van Jezus’ woorden

Op een machtswoord van Jezus volgt een genezing. Hij drijft demonen uit met het gebod: “Zwijg, en ga van hem uit” (*Mk 1:24*). Hij bedaart de storm door de kracht van Zijn woord (*Mk 4:39*). Met één enkel woord ook geneest Hij een blinde (*Mk 10: 52*). Met één enkel woord geneest Hij iemand die een verdorde hand heeft (*Mk 3: 5*). Met één enkel woord ook geneest Hij een melaatse (*Mk 1:40*). En dit alles dankzij de kracht die Hij in zijn woord legt. Er zijn immers ook ‘loze’ woorden, woorden die niet geladen zijn met kracht. Dat werd duidelijk bij de mislukte exorcisering in *Hand. 19:13*, waar Joodse

bezwierders overmeesterd werden door een demon die hen toeriep: “Jezus ken ik en Paulus ook. Maar gij, wie zijt gij?” (8.1.1.).

8.2.2. Zielestof ruilen

Zielelichamen worden verwisseld.

Robert Ambelain, *Le vampirisme*⁴²³ (Vampirisme), spreekt de kern uit. Het gaat om een ‘passation d’âme’, een ruil van de wederzijdse zielenlichamen. Ambelain zegt dat zielenruil erin bestaat dat een zielelichaam van een wezen - een mens, een geest, een godheid - in de plaats komt van het zielelichaam van een ander wezen. Dit is gewoonlijk wederzijds.

Hypnose

De Rochas, *l’extériorisation de la sensibilité*⁴²⁴ (Het veruitwendigen van de sensitiviteit), 4.2.2.) stelde dat de hypnotiseur met zijn zielestof de gehypnotiseerde doordringt, terwijl de zielestof van de gehypnotiseerde uittreedt, om plaats te maken voor die van de hypnotiseur. De hypnotiseur breidt zijn aura uit zodat het fysische lichaam van de gehypnotiseerde hiervan geheel doordrongen wordt. Het is op een manier ‘zijn’ lichaam geworden. Daardoor juist kan de hypnotiseur zijn suggestie waarmaken. Het gaat niet om een eigenlijke ruil, wel om een eenzijdige indringing. Het fijnstoffelijke lichaam van de gehypnotiseerde is op dat ogenblik uitgetreden.

Feldmann, *Occulte verschijnselen*⁴²⁵, beschrijft een hypnotische proef waarbij de gevoelens van een gehypnotiseerde vrouw op een glas water worden overgebracht. Pikt men met een naald in het water, dan voelt de vrouw dit aan alsof men in haar lichaam pikt. Helderziend zal men het uitgetreden lichaam van de vrouw rond het glas water geconcentreerd zien. Pikt men hierin dan kent deze prik zijn weerslag in haar biologische lichaam

Omdat men na de hypnose de gehypnotiseerde eigenlijk nooit zekerheid heeft of de hypnotiseur zich geheel heeft teruggetrokken, raadt een aantal kenners het gebruik van hypnose ten stelligste af, zelfs indien het medische toepassingen betreft. Volgens hen blijft het gevaar bestaan dat de gehypnotiseerde gedomineerd blijft door ‘iets’ van de hypnotiseur. De gehypnotiseerde heeft een tijd zijn rustig zelfbezit prijsgegeven. De vraag blijft of hij het na de hypnose helemaal terug herwint. Het feit van het bestaan van een posthypnotisch bevel (2.5.) toont aan dat dit niet steeds het geval is. Zelfs

⁴²³ Ambelain R., *Le vampirisme*, Paris, Laffont, 1977, 233/234.

⁴²⁴ De Rochas, *l’extériorisation de la sensibilité*, Pygmalion, 1894.

⁴²⁵ Feldmann, *Occulte verschijnselen*, Den Haag, Pax, 1949, 335.

al uit zich dat niet onmiddellijk en niet bewust. Nadelige gevolgen, zo stellen sommigen, kunnen zich zelfs jaren later nog doen gelden.

Vermenging van levenskrachten

Mensen die veel met dieren omgaan, zijn van zulk een ruil van zielestof goed op de hoogte. Dierentemmers laten bijvoorbeeld het leeuwenwelpje dat ze willen africhten bij zich slapen. Zo is er niet enkel het africhten en de gewoontevorming, maar hechten dier en temmer zich door de wederzijdse vermenging van levenskrachten aan elkaar. Zo ook de kat en hond. Slapen zij bij hun baasje, dan lopen de levenskrachten van beiden ineen.

In het oude China bestond de verderfelijke gewoonte de oudste mensen bij de jongste baby's te laten slapen. Zo konden de ouderen zich voorzien van de energie van de baby's. In wezen is het ook hier dan geen ruil, wel een eenrichtingsverkeer.

Spiritisme

P. Payne, *De sluimerende vermogens in de mens*⁴²⁶, zegt dat een medium tijdens een spiritistische seance op een verbazingwekkende wijze kan veranderen. Niet alleen uiterlijk, maar het hele karakter en de hele atmosfeer worden anders, zodat er volgens haar geen enkele twijfel is dat er een volkomen andere persoonlijkheid aanwezig is.

Ze illustreert dit met wat volgt. Ze kende een kleine, tengere en verfijnde man. In diepe trance werd hij een zware, grove, ruwe mijnwerker uit Wales. Het medium gaf werkelijk de indruk tweemaal zijn normale afmetingen te hebben. Zijn gestalte scheen de kamer te vullen. Zijn stem was ontzaglijk machtig en zijn hele manier van doen was typisch grof en ruw. Na het beëindigen van de seance bleef het medium in een toestand van uitputting achter, waar zij dagenlang niet overheen kwam. Het was niet echt een ruil dus. Het medium verloor heel wat energie ten voordele van de overleden man uit Wales.

Zij lijkt op haar overleden echtgenoot.

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*⁴²⁷, haalt een voorbeeld van een ingrijpende gedragswijziging aan. Het gaat over een weduwe. Haar man leed aan neuritis, maar was een alcoholieker en een kwaadaardig mens geweest. Men zou denken dat ze na zijn dood nu eindelijk van heel wat moeilijkheden

⁴²⁶ Payne Ph., *De sluimerende vermogens in de mens*, 's Graveland, De driehoek, 1948, 69.

⁴²⁷ Fortune D., *Psychische zelfverdediging, een studie in occulte pathologie en criminaliteit*, Amsterdam, Gnosis, 1937, 91.

verlost was. Maar ze begon haar overleden man te verafgoden. Zij richtte een soort van huisaltaar ter zijner nagedachtenis op. Ook zocht ze contact met een spiritistische vereniging. Ze verzocht er contact te leggen met haar man. D. Fortune bericht: “Spoedig kon men opmerken dat zij, die tevoren altijd blijk had gegeven van een beminnelijke en vriendelijke aard, geleidelijk veranderde, en dat zij niet alleen in temperament, maar zelfs in gelaatsuitdrukking op haar overleden echtgenoot begon te lijken”.

Britse vrouw wordt wakker met Frans accent⁴²⁸.

In Groot-Brittannië is een grootmoeder, Kay Russell, van 49 die even ging rusten omdat ze last had van migraine, wakker geworden met een Frans accent. Naar verluidt zou ze lijden aan het zeldzame ‘buitenlands accent syndroom’. Niet alleen haar uitspraak is veranderd. Kay Russell vertelt in de Britse krant *The Daily Mail* dat ze ook een stuk van haar identiteit verloren is. Vrienden zouden ze niet meer herkennen en haar gezichtsuitdrukkingen zijn veranderd. Ook haar betrekking is ze door haar spraakgebrek kwijtgeraakt. Russel leed al meer dan twintig jaar aan een zware vorm van migraine. Hierdoor raakten haar benen af en toe verlamd. Ze had ook al vaker moeite met spreken. Het syndroom, dat veroorzaakt wordt door een hersenbeschadiging, zou maar heel af en toe voorkomen. Wereldwijd zouden er naar schatting 60 mensen aan lijden.

Tessa Neele uit Zuid-Afrika

Tenhaeff, *Spiritisme*⁴²⁹, schrijft: In de avond van 3 december verliet Mrs. Christie haar huis in Sunningdale in overspannen toestand. Het overlijden van haar moeder en een verre van gelukkig huwelijksleven waren oorzaken van heel wat stress. Zij was aan slapeloosheid gaan lijden en voelde zich erg ongelukkig. Ze wilde zich van het leven beroven door met haar wagen ergens tegen aan te botsen. Ze geraakte van de weg en werd met het hoofd tegen het stuurrad geslingerd. Hierbij verloor ze een tijdje het bewustzijn. Toen zij ontwaakte verliet zij haar wagen en liep urenlang als een slaapwandelaarster rond. Ze doolde door Londen en kwam vervolgens in Harrowgate terecht. Daar nam zij haar intrek in een hotel. Hier liet zij zich inschrijven als mevr. Tessa Neele uit Zuid-Afrika.

Zij deed dit niet om haar familie en vrienden op een dwaalspoor te brengen, maar omdat zij inderdaad meende dat zij mevr. Tessa Neele was. Zij meende dat zij een weduwe was, die ook haar kind verloren had, maar geestelijk evenwichtig en blijmoedig bleef. In haar ‘rol’ van mevr. Tessa Neele voelde zij

⁴²⁸ Website www.gva.be van Gazet van Antwerpen, van 14/09/1210.

⁴²⁹ Tenhaeff W., *Het Spiritisme*, s Gravenhage, Leopold, 1975, 151.

zich gelukkig. Alle zorgen en zwaarigheden, die haar als mevr. Christie drukten, waren van haar afgevallen. Zij had geen enkele herinnering meer aan het leven als mevr. Christie. Ten slotte werd zij ontdekt en naar een psychiatrische inrichting gebracht, waar men haar behandelde en waar ze genas.

Tenhaef vermeldt het in zijn boek niet, maar het had boeiend geweest na te gaan of er ergens in Zuid-Afrika een weduwe Tessa Neele had geleefd of nog leefde, en die een kind had verloren.

Gaan slapen als Serviër, opstaan als Engelsman.

Een nieuwsbericht van 18/10/2010⁴³⁰. De ouders van een Servische jongen schrokken zich een hoedje toen ze hun zoontje wakker maakten. De jongen van 11, die nog nooit een woord Engels had gestudeerd, sprak de taal plots vloeiend. “Onze zoon denkt dat hij een Engelsman is”, zegt zijn moeder. De 11-jarige Serviër Dimitrije Mitrovic plaatst de medische wereld voor een raadsel. Sinds hij op de bewuste dag wakker werd, droomt hij in het Engels. Hij spreekt de taal alsof hij nooit anders heeft gedaan. “Ik vloek zelfs in het Engels”, zegt Mitrovic. In “*The Mirror*” werpen enkele dokters hun licht op deze vreemde zaak. Volgens hen heeft de jongen een autistisch spraak-talent en is dat de reden van de spraakverandering. Sinds de jongen Engels praat, moeten zijn familieleden de hulp van een tolk inroepen om Mitrovic te begrijpen. “Ik kan wel een klein beetje Engels praten”, zegt zijn moeder, “maar onvoldoende om hem volledig te begrijpen.” De 11-jarige jongen probeert intussen de draad weer op te pikken en voordeel te halen uit zijn pasverworven talenkennis. “Zo heeft hij alle boeken van Harry Potter in het Engels voorgelezen aan zijn vrienden”, aldus zijn moeder. In de *Austrian Times* zegt Paunovic, professor in de Engelse taal, verbaasd te zijn over de zaak. “Het is echt fascinerend. Een uur lang hebben we met de jongen Engels gesproken en hij beheerst de taal beter dan ieder van ons. Het lijkt wel alsof het zijn moedertaal is.”

G. Van der Zeeuw, *Wonderen of wetten*⁴³¹, schrijft: “Wanneer in een volledige trance de bezielende geest bijvoorbeeld een Griek of een Engelsman was, dan zal hij door de mond van het medium respectievelijk Grieks of Engels spreken, ook al kent het medium die talen niet”.

Het verschijnsel om plots een andere taal te spreken zou nog zijn waargenomen. Men spreekt van glossolalie. Ook de Bijbel vermeldt zulk een talenwonder op Pinksteren. In *1Kor. 14:2* en *Hand. 1:13v.* lezen we: “Maria, de twaalf, en een aantal andere leerlingen waren op pinksterdag bijeen, rond 9.00

⁴³⁰ 18/10/2010. Bron: http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/ookdatnog/ODN_101018_ServEngels.

⁴³¹ Van Der Zeeuw G., *Wonderen of wetten*, Deventer, Kluwer, 1970, 138.

u. 's morgens (het 'derde' uur). Plots kwam vanuit de hemel een geluid als van een hevige rukwind die het hele huis waar zij zich bevonden, vervulde. Zij zagen tongen verschijnen. Men zou gezegd hebben dat het 'vuurtongen' waren. Deze spreidden zich en op elk van hen zette er zich een tong neer. Allen werden vervuld van de Heilige Geest en zij begonnen in vreemde talen te spreken naargelang de Heilige Geest ze te vertolken gaf." Tot zover deze Bijbelse tekst.

Chnoem de pottenbakker

J. Grant, *Eyes of horus*⁴³² (Ogen van Horus), vermeldt eveneens een vorm van zieleruil. Haar boek is een autobiografie van een vorige belichaming in het oude Egypte. Ze gebruikt ook de archaïsche en poëtisch zeer beeldende taal. Vatten we samen. "Als zo iemand overlijdt, stapt hij naar Chnoem, de pottenbakker, om zo snel mogelijk een nieuw lichaam voor hem op de schijf te laten zetten. Chnoem is wel erg oud, en wellicht stopt zijn wiel met draaien voordat jij aan de beurt bent. Maar zo lang hoeft je niet te wachten. Je hoeft niet opnieuw geboren te worden. Nee hoor, je kunt je een eigen lichaam uitkiezen en ook de plaats. Wil je rijk zijn? Zoek dan een man uit die zijn schatkamers vol heeft staan met kruiken met goudstof. Neem zijn lichaam over en gebruik het als dat van jou. Dan kun je zijn rijke voedsel eten, zijn zachte wijnen op je tong proeven en van de gastvrijheid van zijn concubines genieten.

Sommige mensen hebben zichzelf beveiligd tegen onwettige overname, maar iemand die slim is, vindt altijd wel een deurtje dat de eigenaar in zijn gemakzucht heeft vergeten te sluiten. En de eigenaar moet alles wat hij bezit aan jou overdragen en kan niet zonder jouw toestemming terugkomen. In zijn lichaam kun je dan eten tot je oververzadigd bent. Dan kun je zijn lichaam verlaten, zodat hij op tijd terugkomt om de ellende in zijn buik te voelen. En als het je goed uitkomt dan kun je doden met de dolk in zijn hand. Maar dan ben jij weg als de soldaten komen om hem mee te nemen. Je kunt al deze geneugten hebben en nog duizend andere. Er zijn vele manieren waarop je kunt voorkomen dat er beveiligingen tegen jezelf worden ingezet. Dronkaards zijn gemakkelijk over te halen, sommige vrouwen ook. Als je deze dames vertelt dat malachiet hun ogen niet langer een jong aanzien geeft, doen ze hun deur open voor iedere marskramer (opm.: leurder) die zegt dat hij jeugd in de aanbidding heeft". Tot zover dit uittreksel van Grant.

Zulk een ruil van het zielelichaam is blijkbaar niet beperkt tot de zwarte magieën van het oude Egypte. Dat blijkt onder meer uit volgend verhaal.

⁴³² Grant J., *Ogen van Horus*, Deventer, Ankh-Hermes, 1972, 108. (// *Eyes of Horus*, London, Methuen, 1942).

Van woning verwisseld.

D. Fortune, *De geheimen van Dr. Taverner*⁴³³, vertelt. Zij zegt dat het verhaal, net zoals alle verhalen in haar boek, op feiten is gebaseerd. Dr. Taverner, haar baas, is niet alleen een medisch en psychologisch geschoold arts, maar heeft bovendien heel wat kennis van magische praktijken. Een aantal van zijn patiënten vindt hij in psychiatrische instellingen. Hij beweert dat sommigen van hen beter via magische weg kunnen geholpen worden dan enkel maar medisch. Hij verwijst deze dan naar zijn privé-hospitaal. Fortune, zelf een verpleegster, assisteert hem hierbij. Zijn methoden zijn magisch en niet altijd even rechtlijnig. Fortune stelt in de inleiding van haar boek dat ze niet al haar belevenissen durft neer te schrijven omdat de werkelijkheid, zo zegt ze, soms heel wat sterker is dan de verbeelding. Vatten we samen.

In de buurt van het 'hospitaal' waar Fortune werkt, woont een aantrekkelijke vrouw en haar man, die aan drugs is verslaafd. Zoals wellicht bekend kan druggebruik leiden tot het openen van de aura en staat zo de 'deur' open voor wie de aura wil binnendringen. In het hospitaal ligt een kankerpatiënt. Zijn dagen zijn geteld. Hij is echter een magiër die weet hoe uit te treden. Hij heeft bovendien een oogje op de aantrekkelijke vrouw. Op een nacht verlaat hij zijn lichaam en vindt de deur, de toegang tot de aura van de drugsverslaafde, geopend. De verslaafde zelf is niet 'thuis', hij is uitgetreden. En daar maakt de uitgetreden kankerpatiënt dankbaar gebruik van. Hij neemt het lichaam van de drugsverslaafde in bezit. En als deze nadien van zijn roes thuiskomt, vindt hij "zijn woning" verhuurd. De enige, niet bewoonde woning in de buurt is het fysische lichaam van de kankerpatiënt. Noodgedwongen heeft dat nu plots een nieuwe 'huurder': de verslaafde. Diens woning blijft echter niet lang meer overeind. Enkele dagen later sterft de drugverslaafde in het lichaam van de kankerpatiënt. En deze laatste geniet van alle geneugten van het leven in een heel wat beter biologisch lichaam, én van een nieuwe en aantrekkelijke vrouw.

8.2.3. Zielestof nemen

Naast het geven van zielestof en het ruilen ervan, ligt de klemtoon in wat volgt vooral op het nemen. Zielestof kan ontnomen worden via een direct contact, via seksualiteit en via het stelen van de bloedziel. Gaan we vooreerst dit verlies van zielestof na bij een direct contact.

Uitwisseling van levenskracht

⁴³³ Fortune D., *De geheimen van Dr. Taverner*, Occulte novellen, Amsterdam, Gnosis, 127-147.

L. Bernard d'Ignis, *Traité pratique du désenvoûtement et du contre-envoûtement*⁴³⁴ (Praktische verhandeling over onttoveren en terugtoveren), stelt een axioma voorop: "Indien personen elkaar ontmoeten, dan grijpen er op het gebied van levenskrachten, uitwisselingen plaats". Indien een gezonde mens zich in de nabijheid bevindt van iemand die door een aanval getroffen wordt, dan dringen afbouwende energieën ook in de diepere ziel van die gezonde persoon. Als zelfverdediging zal de gezonde mens de andere trachten te mijden. Dit kan leiden tot een instinctieve antipathie, zonder dat hier een echt aanwijsbare reden voor te vinden is. Dat valt meer voor dan men gewoonlijk denkt. Indien iemand bij een ziek of oud mens slaapt, zal dit zich 's ochtends laten voelen door een eigenaardige vermoeidheid. De zwakkere neemt een deel van de levenskracht van de sterkere.

Iemand 'trekt' aan mij.

M. Van Gestel, *Mijn kind ziet meer*⁴³⁵, vraagt raad aan haar helderziend dochtertje. "Als ik me vervelend en moe voel en niet begrijp waaraan dat ligt, vraag ik of mijn dochtertje iets ziet. Vaak 'trekt' er dan iemand aan me, zoals zij dat noemt. Iemand die het moeilijk heeft, kan energie bij een ander 'aftappen'. Dat gebeurt meestal niet bewust. Het is te vergelijken met een hoge- en een lagedrukgebied. De energie stroomt automatisch naar de plek waar het minste energie is. Als de energie aan een persoon onttrokken wordt, kan deze daar moe van worden. Sommige mensen hebben duidelijk die uitwerking op me. Ik hoef ze maar aan de telefoon te hebben of bij ze op bezoek te gaan en ik krijg het gevoel alsof ik 'leeggezogen' word. Marieke kan me meestal vertellen wie er aan me trekt en wat ik eraan kan doen.

Energieverlies via seksualiteit

Men kan zielestof verliezen via seksualiteit. Ook dit thema werd al ingeleid. Verwijzen we andermaal naar macumba en santeria (3.3.2.). De godheid neemt bezit van het medium en leeft er zich in uit. Hij rookt sigaren, drinkt alcohol en pleegt geweld op haar. Met een deel van de zo verkregen energie wil hij wel één of ander levensprobleem van de gelovigen oplossen. In de vooropstellingen van die cultuur is het een hele eer het medium van een god te zijn. Geven we nog een aantal steekproeven.

Seks, gesitueerd in een animistisch kader, houdt in dat fijnstoffelijke wezens, via de seksualiteit van een mens, in contact komen met diens occulte

⁴³⁴ d'Ignis L., *Traité pratique du désenvoûtement et du contre-envoûtement*, Rennes, Editions rouge et vert, 2002, 37.

⁴³⁵ Van Gestel M, *Mijn kind ziet meer*, Een moeder vertelt over haar paranormaal begaafd kind, Ankh - Hermes, Deventer, 2000, 107.

levenskracht. Verwijzen we naar “Een diepe liefde” (7.3.3), waar de zonen van een mevrouw in niets geleken op haar echtgenoot, maar wel sterke kenmerken hadden van haar overleden geliefde. Zij dacht telkens aan hem toen ze gemeenschap had met haar man.

Meestal leidt een seksueel contact met fijnstoffelijke wezens tot een vorm van roofoverval op de occulte energie van de mens. Wie als mens op een sexy manier aan magie doet, opent zijn of haar diepere ziel totaal. Zo kan wat goed is, maar vooral wat kwaad is, erin trekken als in zachte boter. Oververzadiging van kwaad leidt gemakkelijk tot een typisch gevoel van ondraaglijkheid en depressie. Dat zijn juist de tekens van een verlies aan levenskracht. We lichten dit verder nog uitgebreid toe.

Met de dood getroffen

Verwijzen we naar *spreuken* 7, waar de vader zijn zoon waarschuwt toch niet de ‘deerne’ op te zoeken die zelfs de stevigste kerels treft met de dood. In Bijbelse taal betekent het dat een dergelijke vrouw van lichte zeden hem niet in de biologische betekenis van het woord het leven ontnemt, maar hem wel in zijn occulte, fijnstoffelijke levenskracht treft. Dat wordt in die culturen en in de Bijbelse religie als een nog groter onheil aanvoeld. Een uittreksel.

“Kijk, een vrouw komt op hem af, opgedirkt als een deerne, het hart vals. Wat is zij ondernemend en uitdagend. Haar voeten houden het in haar huis natuurlijk niet uit. Schaamte-vrij spreekt zij hem aan: “Zoekend heb ik u gevonden. Mijn bedbank heb ik met dekens belegd, met geborduurde en Egyptische stoffen. Waar ik lig, daar heb ik mirre gesprenkeld, aloë en kaneelolie. Kom maar af. Laat ons minnedronken tot de morgen leven, genieten maar, in wellust. Een echtgenoot is in mijn huis toch niet te bespeuren. Hij is weg voor een lange reis.” Dankzij overreding verleidt zij hem. Met de poeslieve tover van haar lippen troont zij hem mee. Waarachtig, zonder dralen volgt hij haar, een os gelijk, die naar de slachtbank trekt. Hij is gelijk een krankzinnige die, met de voeten gekluisterd, naar zijn folterkamer gaat, totdat een pijl hem de lever doorboort. Of gelijk een vogeltje dat in het vangnet vliegt, zonder te beseffen dat zijn leven de inzet is. Loop toch niet op de paden van zo iemand verloren. Want talrijk zijn degenen die door dergelijke vrouwen met de dood zijn getroffen”.

Benadrukken we: “zijn leven is de inzet” en “talrijk zijn degenen die met de dood zijn getroffen”. Er is geen wederzijdse uitwisseling van levenskracht, wel een leegloop ten voordele van de prostituee en vooral voor de wezens die haar omringen en begeleiden. Herinneren we ons de Bijbelse tegenstelling “geest /

vlees” (1.4.1.). ‘Geest’ staat in de Bijbel voor ‘leven’ en “goddelijke levenskracht”. ‘Vlees’ betekent een leven dat verstoken is van die levenskracht, een leven dat Bijbels gezien meer lijkt op wat dood is, dan op wat leeft. Voor de religieuze mens is dat wat enkel - letten we op het exclusieve - ‘vlees’ is, ontoereikend, en ontdaan van alle heiligheid.

In *Spreuken 23:27* zegt de schrijver: “Het is een diep graf, de prostituee, een nauwe put de vreemde”. Met andere woorden: wie zich inlaat met een prostituee, laat zich met een hellefiguur in. Haar woning is de zicht- en tastbare tegenwoordigheid van de onderwereld op deze aarde. Wie zich aan prostitutie begeeft, wordt vlees in de gewetenloze graad zo dat Gods wezenseigen geest uitgestoten wordt volgens *Gen. 6:3*. In deze Bijbeltekst zegt God dat hij zijn energie niet langer investeert in gewetenloze mensen.

Herinneren we ons in dit verband de uitspraak van Fortune, die stelt dat gehuwden geleidelijk een soort van huwelijksaura opbouwen die zeer veel kan incasseren, behalve overspel (6.2.2.).

Vestaalse maagden

Het oude Rome kent de Vestaalse maagden, die als opdracht hadden het heilige vuur op de Capitolijnse berg brandend te houden, en dit ter ere van de goden van Rome. Deze maagden waren aan de goden van de onderwereld gewijd. Als ze seksuele gemeenschap hadden met een man, werd dit beschouwd als overspel ten opzichte van de godheid aan wie ze waren toegewijd. Dan werden ze van de Tarpeïsche rots geduwd, of levend begraven, en zo geofferd aan hun occulte gemaal, de god van de onderwereld. Ze werden letterlijk aan de aarde toevertrouwd en hun god kon zo over hun levenskracht beschikken.

De Lorelei

De term ‘Lorelei’ kwam reeds ter sprake bij de heilige plaatsen en tijden (8.1.2.). Het gaat om een fijnstoffelijk vrouwelijk wezen dat aan een rots verbonden is. Zoals aan de rots langsheen de Rijn te Sankt Goarshausen. Volgens de overlevering worden schippers er gegrepen door haar schoonheid en haar gezang. Ze letten dan niet op de gevaren van de rivier en varen op de klippen. De tragedie wordt bezongen in de bekende ballade.

Een dergelijke elf zou volgens kenners echter ook kunnen incarneren in een concrete vrouw. Deze weet dan meestal niet dat ze in haar diepere ziel inderdaad een Lorelei, een occult gevaarlijke vrouw is. Die tragiek werd in het gedicht van Joseph von Eichendorff verwoord. Louter profaan is dit het

zoveelste banale voorbeeld van wederzijdse verleiding, typisch voor alle erotiek. Maar sacraal, wat de occulte levenskracht betreft, komt het hierop neer. De heks slaagt erin om door haar misleidende verleiding de andere op haar verliefd te maken. Juist in het antwoord hierop, in het beamen van die 'liefde', in het zich open stellen voor haar, opent de verliefde letterlijk zijn aura. Of, om het met de woorden van Fortune te zeggen, vanaf dan is de aura 'doorboord' (7.3.3.). Zijn aandacht gaat naar de aantrekkelijkheid van de heks en niet naar haar magie. Zij ontnemt zijn levenskracht zo dat zijn levensgeluk meteen weggezogen wordt en aan haar wordt toegemeten. Wat het wezen van zwarte en gewetenloze magie is.

De manipuleerbaarheid van de levenskracht als een soort fijne of ijle stof, is inderdaad de vooropstelling bij uitstek van magie of 'hekserij'. Sensitieven en zieners vertellen ons dat onder meer onze mode- en filmwereld en de vele pornotijdschriften verzadigd zijn van dergelijke 'schoonheden'. Hun verleiding, hun 'sex-appeal', is van een bedrieglijke aard en dient om anderen erotisch aan te spreken. De tragiek is dat het stelen van die levenskracht meestal een on- of onderbewust proces blijft, zowel voor de 'vamp' - letten we op het woordkeuze als verwijzing naar vampirisme - als voor het slachtoffer. Verwijzen we naar de naaktkalender (8.1.3.). We zegden dat schoonheden, daar afgebeeld, levenskracht kunnen verliezen aan wie er al te gretig naar kijkt. Maar is er onder hen eventueel een 'Lorelei', dan kan het omgekeerde proces zich voordoen en zijn het de vele bewonderaars die energie kwijtspelen ten voordele van het afgebeelde model. Zoals reeds gezegd, de occult sterkste, wint.

Rwanda

Corduwener, *Rwanda*⁴³⁶, schrijft: "Kalinga is de naam van een trom. Niet zomaar een trom. Het is de koninklijke trom waaraan de vorst zijn macht ontleent. Zonder trom is hij niets waard. Aan het koninklijke hof in Nyanza stond de kalinga centraal, bovenop een standaard, want de belangrijkste koninklijke trom mocht nimmer de grond raken. Als de koning op reis ging door zijn gebied werd hij, net als de trom, gedragen in een hangmat. Kalinga was niet alleen. De trom ging vergezeld van andere drums die ook een naam hadden gekregen. Om de trommels blijvende kracht te geven, werden ze een aantal keer per jaar overgoten met het bloed van pas geslachte stieren. Aan kalinga hingen koorden met ringen. In die holle ringen zaten gerookte geslachtsdelen van alle andere vorsten die de koning verslagen had. Een veelzeggend maar ook pikant detail: de Belgische koning Boudewijn, in 1955

⁴³⁶ Corduwener, Rwanda, 2004, Koninklijk instituut voor de tropen (zie www landenreeks.nl), Amsterdam, 53.

op staatsbezoek in Rwanda, vroeg aan de toenmalige koning Mutara wat nu eigenlijk in die ringen zat. Hij kreeg een vaag antwoord. “Oude trofeeën”, antwoordde Mutara. De kalinga behield zijn kracht en waarde tot kort voor het einde van de monarchie. Daarna zijn de drums verdwenen, vermoedelijk verbrand of teloorgegaan”.

En wat hier wellicht verzwegen wordt: de andere vorsten, wier ‘gerookte geslachtsdelen’ aan de trom hingen, werden wellicht vermoord om met hun bloed, als drager van occulte levenskracht, aan de geest die de trom beheerst, “blijvende kracht te geven”.

Men kan zielestof verliezen via contact, via seksualiteit, maar ook door het offeren van bloed. Gaan we hierop in.

Mensenoffers

De Bijbel maakt al melding van bloedoffers. Lezen we *Deuteronomium*, 18:10. Eén van de mantische praktijken bestond erin zijn kind door verbranding in het vuur aan de godheid Molek te offeren. En dit blijkbaar met de bedoeling één of ander levensprobleem opgelost te zien. Het bekende “do ut des” (3.3.1.).

Genesis 22:1/19 vermeldt dat Abraham zijn zoon Isaac moest slachtofferen, om van “de engel van Jahweh” nog net op tijd te vernemen dat dit voor Jahweh “een gruwel” is. Waaruit blijkt dat Jahweh dergelijke offers fundamenteel afkeurt. Maar niet elke religie ziet dat zo.

Bij het stichten van de stad Jericho, die doorgaat als de oudste ter wereld, doodde het opperhoofd van Kana ritueel zijn oudste en jongste zoon. De levenskracht der jongeren diende als offer zo dat de bevolking er kon leven bij de gratie van een bepaalde god.

In India werd nog in 1952 een jongen onthoofd om met zijn bloed een nieuw altaar ter ere van de god Shiva te ‘zalven’. Deze antwoordt daarop met weldaden, resultaat van zijn levenskracht.

Eveneens in India werd bij de dood van haar man, de weduwe mee op de brandstapel verbrand. Door de huwelijksband draagt zij de ziel van de overledene in zich. In de andere wereld leeft immers de ‘heersende’ man voort van de levenskracht van zijn echtgenote. Hieruit blijkt dat een zo opgevat magisch huwelijk berust op de levenskracht van de vrouw. Zij offert zich fijnstoffelijk voortdurend ten voordele van haar man. Op de Fiji-eilanden

wilden missionarissen dat barbaarse gebruik uitroeien. De weduwen zelf protesteerden want als zij zouden blijven leven, vreesden ze de wraak van hun man vanuit de andere wereld.

Het ‘ingrediënt’ bereiden

Balsan, auteur van *Le capricorne noir*⁴³⁷ (De Zwarte Steenbok), reist doorheen Zuid-Angola en de noordelijke Kalahari-woestijn. Hij vermeldt dat rond 1900, bij aanhoudende droogte, nog steeds de gewoonte bestond om ‘wijregen’ te verwekken. Hierbij maakte de magiër bij het verrichten van een ritueel gebruik, van een welbepaald ‘ingrediënt’, een poeder. Om dit poeder te verkrijgen moest de plaatselijke vorst geslachtsgemeenschap houden met zijn zuster, of bij gebrek daaraan, met zijn nicht. Dat was volgens Balsan een getuigerest van het matriarchaat. Dit is de opvatting die stelt dat de vrouw de sacrale of fijnstoffelijke macht bezit waardoor de vorst kan regeren. Verwijzen we bijvoorbeeld naar Abisjag van Soenem. Het was met behulp van haar levenskracht dat koning David zijn bestuurlijke taken terug aankon. De baby, bij de Balsan zo verwekt, werd bij zijn geboorte ritueel gedood. Het lijkje werd dan versneden, gedroogd en verpulverd. Er werd ook nog zand aan toegevoegd, als samenhang met moeder aarde. Hiermee was het ‘ingrediënt’ klaar. Balsan zegt dat de verzoeningswaarde van zo een baby ligt in het feit dat hij vanwege zijn vader, de vorst, het hele volk vertegenwoordigt en vanwege zijn moeder, de dynastie tegenwoordig stelt. Het zo verkregen mengsel was indertijd een gegeerde koopwaar in het hele Zambezi-bekken. Begrijpelijk: in woestijnachtige streken is leven en overleven geen eenvoudige zaak. Het ‘product’ helpt hierbij. Zo werd een snufje ervan geruild tegen een groot aantal ossen.

Prostituees baden in het bloed.

1Kon 22:20/2. vermeldt het verhaal van de leugengeest (2.4.). Herinneren we aan de grote lijnen ervan. Achab, de vorst van Israël, besluit tot een veldtocht tegen Aram. Hij raadpleegt zijn vierhonderd zieners, die niet Jahwehgelovig zijn. Zij voorspellen een goede afloop. Maar de Godbevriende profeet Micheas voorspelt het tegengestelde. Achab wordt in de strijd door een pijl getroffen. Hij blijft echter in zijn strijdswagen staan om zijn troepen te leiden, ofschoon het bloed uit zijn wonde stroomt. Tegen de avond sterft hij. De Bijbel vermeldt: “In Samaria aangekomen begroef men de vorst. Toen men de wagen uitspoelde bij de vijver, waar lichtekooien aan het baden waren, likten honden zijn bloed op. Zo werd het woord dat Jahweh gesproken had, werkelijkheid”.

⁴³⁷ Balsan, *Le capricorne noir*, Paris, 1968, 147.

Maar letten wij er op hoe *la Bible de Jérusalem* deze tekst vertaalt: “Honden likten het bloed op en de prostituees baadden er zich in, volgens het woord dat Jahweh gesproken had”. Voor wie magie kent, is deze tekst zeer betekenisvol. Niemand baadt zich zomaar in bloed om het pure genot. Het was koninklijk bloed en het fluïdum gold dus als bijzonder ‘heilig’ of krachtgeladen. Dat zullen de prostituees geweten hebben. Wie er in baadde kon dan ook heel wat fijnstoffelijke levenskracht opdoen.

Elisabeth Bathory (1560/1614) gaat de geschiedenis in als “die Blutgräfin”. Zij benaderde een meisje lesbisch, doodde ze nadien en dronk haar bloed om via de erin aanwezige levenskracht “eeuwig jong te blijven”. Zij bleef haar misdaden jarenlang uitvoeren. Slechts toen zij ongeveer zeshonderd meisjes had gedood, waarschuwde de dorpspastoor de vorst van Hongarije. De twee vorige pastoors waren op de hoogte maar lieten haar begaan.

Alexandra David-Neel, *Liefdestover en zwarte magie*⁴³⁸, verhaalt hoe zwart-magiërs het eveneens gemunt hebben op het leven en de levenskracht van jonge mensen. Van haar roman waarin ze deze uitzonderlijk gruwelijke praktijken beschrijft, zegt ze in de inleiding dat hij “van het begin tot het einde waar is”.

De “koninklijke zonden”

De Midden-Amerikaanse Inca’s offerden onvoorstelbaar veel mensen aan hun goden. Het hart werd hierbij zeer snel en met chirurgische precisie uit het lichaam gesneden. Het moest, nog kloppend, aan de goden worden aangeboden.

Patrick Tierney, *The highest altar*⁴³⁹ (*The story of human sacrifice*) (Het hoogste altaar (Het verhaal van het mensenoffer)), verhaalt hoe de Inca-vorsten hun zonden, én die van hun familie, door het offeren van speciaal uitgekozen mensen, trachtten uit te boeten. Men sprak van een ‘capacocha’, een offer van een indiaans kind ter uitboeting van de vorstelijke zonden.

Wij zijn 1954, februari, op de besneeuwde, ijskoude top van de Plomo, een berg in de Andes, Chili. Twee bergbeklimmers ontdekken op 17.716 voet hoogte, meer dan zesduizend meter hoog, een ingegraven kind, met al de regalia der Inca’s. Gezien de schoonheid van het kind denken ze dat het om

⁴³⁸ David - Neel A., *Liefdestover en zwarte magie*, Amsterdam, Gnosis, 1942.

⁴³⁹ Tierney P., *The highest altar (The story of human sacrifice)*, New York, Viking Press, 1989, 24/41 (The Inca child).

een meisje gaat. Later werd duidelijk dat het een jongetje is, 8 tot 9 jaar, een colla indiaantje van rond het verder gelegen Titicacameer. Twee specialisten, Grete Mostny en Alberto Medina, wisten toen niet hoe dat te duiden en bewaarden de mummie in een diepvries. Later, in 1982 en onder de leiding van de Unesco hervat de Canadese nekro-wetenschapper Patrick Horne, als paleopatholoog, het onderzoek. Spoedig blijkt dat de graad van bewaring uniek is, dat het een mensenoffer moet zijn en dat het rond 1470/1480 levend begraven werd in een ommuurde diepte als offerruimte. Het jongetje werd wellicht eerst dronken gemaakt met 'chiché', een bedwelmende drank.

Historici loochenden tot dan toe dat de Inca's mensen offerden. Of ze deden dit af als een weliswaar betreurenswaardige maar louter bijkomstige dwaling. Vandaag echter geloven wetenschappers dat het mensenoffer een cruciale rol speelde in het rijk der Inca's. De onderzoekers hebben hiervoor opnieuw de lang vergeten Spaanse verslagen uitgediept.

In de XVI eeuw voerde Cristobal Molina, een abt in Cuzco, Zuid-Peru, gesprekken met Inca-sjamanen. Volgens deze gesprekken offerden de Inca's grote aantallen zorgvuldig uitgekozen kinderen. Ze waren hoogstens een jaar of tien, van adel, goed gezond en uitzonderlijk mooi, zoals het gevonden plomjongetje. Deze schoonheid geldt als het uiterlijke teken van hun weldadige overkomende aura. Zo was het ook bij Abisjag van Soenem.

Tweemaal per jaar, bij de zonnewenden (opm.: als 'heilige tijd', zie 9.1.2.) werden de beste veldgewassen, de meest geprezen dieren, de meest fijne kleren, de kostbaarste kunstwerken en de mooiste kinderen 'ingezameld'. Dat gebeurde over heel de Andes van Ecuador tot Chili, en van de stille Zuidzee tot het Amazonegebied. Men bracht alles en iedereen naar Cuzco, de hoofdstad der Inca's, met het oog op vier luisterrijke processies. Elk ervan vertegenwoordigde één van de vier windstreken. Cuzco was bezaaid met heiligdommen ter ere van de goden Viracocha, de 'veroorzaker', en Illapa, de dondergod. De kinderen kregen een religieuze boodschap te horen. Het offer van hun levens vestigt welzijn en welvaart voor het hele Incarijk. Na hun dood werden zij als godheden vereerd. Zoals gezegd heetten deze kinderen 'capacocha' of "capa hucha" wat zoveel betekent als "koninklijke zonde". De vorsten en machthebbers, al wat 'aanzienlijk' was, golden als de zichtbare aanwezigheid der godheden op aarde. Doch wanneer zij en hun familieleden fouten zouden bedrijven, zouden rampen het Incarijk treffen. Daarom werden, preventief, gewassen, dieren, kleren, kunstwerken en kinderen al geofferd, als uitboeting van hun koninklijke zonden: het ons bekende "do ut des". Ik koning, offer aan u goden, het bloed van deze kinderen, opdat gij godheden,

de onheilen die ik me door mijn misdaden op mijn nek haal, zult afweren. We weten ondertussen dat in deze buitenbijbelse religies het doden en offeren van een kind niet als een misdaad werd beschouwd, wel integendeel.

Tanta Carhua

Wij beschikken over een eeuwenoud verslag van Hernandez Principe, een Spaans inquisiteur, een “extirpador de idolatrias”, of een uitroeier van afgodendiensten. Hij ging vertrouwelijk om met sjamanen uit de Andes, onder meer met Xullca Rique, die zich van zijn sjamanisme tot het christendom bekeerde. Zo beschikte Principe over informatie betreffende een mensenoffer in Ocros, een Peruviaans dorp: Tanta Carhua. De dorpingen vereerden haar na haar dood als de godin Tanta Carhua. Oorspronkelijk was zij de dochter van Caque Poma, een aanzienlijke ambtenaar, die opgang wilde maken als machthebber. Zijn dochter was op gegeven ogenblik tien jaar oud en uitzonderlijk mooi. Het valt weer op dat in de archaïsche duidingen der religie al wat “uitzonderlijk mooi” is, als met uitzonderlijke levenskracht geladen, geduid wordt. Zodra duidelijk werd hoe mooi Tanta Carhua zou worden, bestemde haar vader haar ertoe om een mensenoffer ter ere van de hemelgod, de zon, te worden. Hij ging naar Cuzco. Daar verleende men hem al binnen enkele dagen een machtspositie omdat hij zijn dochter wilde offeren. Hij zond ze naar Cuzco zoals hem was bevolen. Nadat zij daar de plechtigheden had meegemaakt, vierde men ze zoals de gewoonte voorschreef. “De ouden” vermelden dat volgens een traditie het meisje zou gezegd hebben: “Gij kunt het nu met mij beëindigen want ik zou niet nog meer geëerd kunnen worden dan door de vieringen die te mijner ere in Cuzco doorgaan”. Men bracht het meisje naar deze plek op de Aixa-berg, een hoge berg op ongeveer vijf kilometer van hier (Ocros), in het grensgebied van de Inca’s. Het graf was al in gereedheid gebracht. Men zette het nog levende meisje in het graf en metselde dit dicht. De keizer der Inca’s vereerde haar vader door hem de macht te geven over Ocros, in ruil voor het offer van zijn dochter. Men ziet dat Principe’s verslag overeenstemt met dat van het plomo-jongetje.

In de uiterste nood: een kinderoffer

Het is niet steeds controleerbaar maar het blijft een onloochenbaar feit: kinderen werden sinds oeroude tijden ritueel geofferd. Dat gebeurt ook nog vandaag en niet alleen in archaïsche beschavingen, maar evenzeer in onze zogenaamde nominalistische cultuur. Gustav Falke (1853/1916) geeft in een gedicht de sfeer weer waarin dat gebeurt: *Das opferkind*⁴⁴⁰ (Het offerkind). Marginalen (hier: zigeuners) zijn tot veel bereid. Vatten we het gedicht samen.

⁴⁴⁰ Die Deutsche Gedichtebibliothek, Falke G., Das Opferkind. (<http://gedichte.xbib.de/>)

Bij Heiligenstedten begaf de dijk. Men kreeg de gapende bres maar niet gedicht. Het land met zijn akkers en weiden begon al onder te lopen. Wat nu? Een oude vrouw wist raad. Men kon het onheil van de duivel afkopen, maar dan moest men eerst een kind offeren. Een kind moest in het water verdrinken, dat helpt. Maar kan een moeder haar kind er voor over hebben? Zelfs wanneer het hele land verzuipt? Maar kijk, groot was de nood. Die bres moet dicht. “Hé, zigeunerin, bedelt gij nog steeds? Hier zijn duizend daalders! Hoort ge hun gerinkel? En jawel, de ogen van de zigeunerin fonkelen. “Duizend daalders?” fluistert ze begerig. Ze kijkt haar kind aan, grijpt hem bij de kraag en zegt: “Hier, neem die rotjongen. Hij kan toch maar alleen voor het bedelen deugen. En zo veel brengt dat niet op.”

Men legt een plank over de bres, een brood in het midden. Met kleine, haastige pasjes waggelt het kind tot bij het brood en steekt voorzichtig de hand uit. Maar wat hij vreesde, gebeurt. De plank kantelt om en werpt hem in het kolkende water. Het geloei van de wind en het gedruis van de woeste rivier overstemmen zijn doodskreet. De moordende stroming doet zijn werk. Nog even steekt het kind in doodsangst het hoofd boven water. Uit de wilde golven klinkt één enkel angstig woord: “moeder!”. Allen worden erdoor gegrepen. Op één na. “Bleef het kind toch maar eindelijk onder”, zucht ze stil. Dan zinkt de jongen weg. Voor altijd. Nu moet het werk toch lukken! Allen aan de slag. De paarden hijgen. De spaden kreunen. Aarde en steen vullen de bres. Men zwoegt en zweet. Het is een dure dijk. Maar kijk, nu houdt hij stand. Tot zover deze tekst.

En nog dit: In heel wat grote steden kan men posters kopen waarop prachtige natuurlandschappen staan afgebeeld. Dikwijls betreft het grote foto's van pittoreske plaatsjes. Eén van die posters toont een oud bruggetje in steen en beton, over een uiterst smalle en diepe kloof ergens in het Andesgebergte. Een voorbijgangster vond het een zo uniek en mooi tafereel dat ze het kocht en in haar woonkamer hing. Maanden later kreeg ze een zienster op bezoek die gefascineerd naar de poster keek en haar vertelde dat zij duidelijk ‘zag’ dat een kind mee in het metselwerk van de brug was verwerkt. Het is een oud gebruik. De plaatselijke bevolking meent dat door dit offer aan de lokale goden, het behoud van de brug gegarandeerd blijft. De poster, hoe mooi ook, heeft volgens sensitieve mensen, hierdoor een negatieve uitstraling: er is een bloedoffer en kinderleed bij betrokken.

Kinderoffers: ook nog in onze tijd

Volgens Ted Gundersen, F.B.I.-officier in Los Angeles, zouden alleen al in de U.S.A., door allerlei religieuze sekten, van de ongeveer vijftigduizend (!) kinderen die er jaarlijks verdwijnen, een groot aantal ritueel geofferd worden. Hij schrijft: “ Elk jaar, verdwijnen in de Verenigde Staten, ongeveer 50.000 kinderen. Ze worden nooit meer gevonden. Ik denk - en ik ben trouwens niet de enige - dat een groot deel van hen wordt geofferd tijdens de rituelen.” Tot zover Gundersen in *Newlook*⁴⁴¹.

De ‘verlichte’ V.S. waarborgt in haar grondwet de vrijheid van religie. Alle religieuze groeperingen worden er door de staat gesubsidieerd, zelfs degenen die zich satanisch noemen. In 1986 alleen al waren dat er 135.000, die er overeenkomstige praktijken op na houden. Gundersen maakt onder meer jacht op een multinational, wiens voornaamste activiteit prostitutie, pornografie, pedofilie en verdovende middelen betreft. Ook de zogeheten “snuff-films” gaan in die middens bijzonder vlot over de toonbank. Men ziet hierin hoe mensen fysisch en seksueel geweld wordt aangedaan en hoe ze nadien ritueel worden vermoord. Zulke films worden voor veel geld verkocht, vooral wanneer het vrouwen en kinderen betreft.

8.3. Animisme als alom aanwezige zielestof: besluit

Deze diverse steekproeven hebben overduidelijk aangetoond dat heel wat mensen getuigen dat zielestof mantisch kan aangevoeld worden. Dit in het gebuikt van woorden, maar evenzeer op welbepaalde plaatsen, of gedurende welbepaalde tijden van het jaar. Ook kunnen we zielestof op een geconcentreerde wijze aantreffen in sommige voorwerpen, in planten en dieren, en in mensen en goden.

Deze ijle stof kan eveneens op een magische wijze aangewend worden. Extra zielestof kan aan iemand gegeven worden, maar ze kan ook geruild of gestolen worden. Dat hebben enkele steekproeven ons verduidelijkt.

De hypothese dat wezens en energieën ons voortdurend omringen is voor wie mantiek en magie ernstig neemt, zeker geen lichtzinnige veronderstelling. Voor een harde wetenschap blijft het dat uiteraard wel.

⁴⁴¹ Gundersen T., *Newlook*, Paris, April 1991, 110.

Hoofdstuk 9: Religie en seksualiteit

Wat voorafging.

Een dynamistische vorm van religie en magie stelt 'heiligheid' of fijnstoffelijke kracht voorop. Deze kan mantisch aan gevoeld, en magisch aangewend worden. Dit laatste, dit aanwenden, kan zowel ten goede als ten kwade. De ziener, de magiër en de religieuze mens ervaren dat de werkelijkheid dubbel gelaagd is. Er is steeds een profane en een sacrale zijde. Wie het mantisch vermogen voldoende ontwikkeld heeft, ziet en voelt doorheen de profane werkelijkheid ook heel wat van het sacrale leven dat onze dagdagelijkse wereld voortdurend doordringt en stuurt. Wie in het magische vermogen voldoende gevorderd is, kan die fijne stof bewerken en er ook in de profane wereld opvallende resultaten mee bereiken. Dat hebben we onder meer in het vorige hoofdstuk, dat het animisme behandelde, trachten te verduidelijken. Dat achtste hoofdstuk kende twee grote onderverdelingen: eerst kwam het mantisch aanvoelen van zielestof aan bod, dan het magisch aanwenden ervan. Dit laatste houdt in dat die fijne energie zowel kan gegeven, geruild en ontnomen worden. Het ontnemen geschiedt dan op zijn beurt via direct contact, via seksualiteit of via een bloedritueel. Hierbij is het bloed de drager van fijnstoffelijke energie. Vandaar ook de vele bloedoffers.

In dit negende hoofdstuk willen we dieper ingaan op het seksuele. Heel wat religieuze en magische rituelen en praktijken hebben inderdaad een niet onbelangrijk seksueel aspect. Via seksualiteit komt men met de levenskracht van iemand in contact en worden energieën gegenereerd die dan één of ander magisch doel dienen. Bijbels gezien zijn alle leven en levenskracht een geschenk van de Heilige Drie-eenheid. Buiten de Bijbel wordt die energie niet alleen gehaald in diverse contacten en bloedrituelen, maar ook gegenereerd via seksualiteit.

Verdiepen we ons in die band tussen religie, magie en seksualiteit.

9.1. Een inventaris

Seks: profaan en sacraal.

Seksualiteit kan profaan, maar ook sacraal benaderd worden. Dat werd al duidelijk toen we verwezen naar een vorm van tantra. Bij deze religie, die we onder meer in India vinden, worden in een aantal tempels erotische 'standjes' uitgebeeld in steen (2.2.). Afhankelijk van de vooropstellingen waarmee men deze beelden benadert, als een rationalistische en afstandelijke toerist, of als iemand die de vooropstellingen der tantra deelt, gaat het over porno of over religie. Belichten we hieronder de seksualiteit, eerst gezien vanuit een

nominalistische visie, vervolgens vanuit het sacrale standpunt.

9.1.1. Seksualiteit, profaan gezien

Heel wat lovende dingen kunnen over liefde en seksualiteit gezegd worden. Verliefden, dichters, en verliefde dichters des te meer, vertellen ons hoe ze tot in hun diepste wezen beroerd en ontroerd worden door al het goede dat hiermee samenhangt. Voor vele mensen is het samenleven met een liefhebbende partner overigens één der fundamenteën en zegeningen van hun leven. De hoge ethiek die met een elkaar echt graag zien, samengaat, stelt uiteraard geen probleem. Geheel anders wordt het als dat houden van elkaar helemaal afwezig is. Gaan we daarop in.

De medemens als lustobject

In het derde hoofdstuk kwam de nominalistische vorm van seksualiteit al ter sprake toen “Le divin Marquis”, Donatien de Sade, en ook *Het rode boekje voor scholieren* werden vermeld (3.2.). Voor de Sade en de consequente nominalist zijn enkel zintuiglijke ervaringen en innerlijke gewaarwordingen werkelijk. Hogere, objectieve waarden als platonische ideeën of een Bijbelse decaloog (1.4.1.) betekenen voor hen zo goed als niets. Seks bestaat uit uitsluitend profaan, empirisch materiaal, waarmee men vrij kan experimenteren. We hebben al enige citaten uit de werken van de Sade aangehaald. De romanfiguur Juliette verwoordde het zo: “Ik laat mij door geen ander licht leiden dan het licht van mijn eigen rede”. Of nog: “Twijfel niet, Eugénie. De woorden ‘deugd’ en ‘ondeugd’ bedoelen slechts zuiver individuele denkinhouden. Er bestaat geen enkele daad - hoe uitzonderlijk gij ze u ook inbeeldt - die een echte misdaad is. Er bestaat ook geen enkele daad die men een echte deugd kan noemen”. En ten slotte: “De misdaad bezit niet de hoge adel die men in de deugd aantreft. Maar is zij toch niet meer verheven? Vertoont de misdaad niet ononderbroken het kenmerk van het grootste en van het meest verhevene?”

Niet alleen in zijn boeken, maar ook in zijn gedrag toont de Sade zijn nominalisme. Alle hogere, heilige, en onschendbare werkelijkheden bouwt hij af. Ze zijn slechts loutere ‘namen’, niet meer dan holle woordklanken. Hij foltert seksueel op een ‘sadiaanse’ of ‘sadistische’ wijze de medemens en vindt redenen te over om zijn gedrag te verrechtvaardigen. Het *rode boekje voor scholieren* ontkent eveneens alle hogere waarden. Het pleit om een klas voor seksspelletjes in te richten. In die zin brengt een aantal seksuele misdadigers in onze tijd ‘slechts’ in praktijk wat dit boekje verkondigt. Ook met kinderen. Men kan zich afvragen of de stellingen van dit boekje heden, na heel wat

recente seksuele schandalen in de wereldpers, nog zouden bijgetreden worden.

Verwijzen we eveneens naar de bestseller van Vladimir Nabokov, *Lolita*, 1955, waarin een veertigjarige intellectueel een kind als lustobject kiest en waarin seks met minderjarigen wordt goedgepraat. Het boek veroorzaakte bij zijn verschijnen een schandaal en werd een tijd verboden. Nu wordt het gezien als één der absolute hoogtepunten van de moderne romankunst.

Een vorm van onbewuste slavernij

Ook in onze tijd zijn de denkbeelden van de Sade nog hoogst actueel. De vrouw wordt door sommige tijdgenoten nog te gemakkelijk gezien als een onderworpen genotsobject. Merkwaardig is dat sommige vrouwen zich graag lenen tot die rol en zich vereerd voelen met deze vorm van aandacht. Ze worden zelfs aangetrokken tot “een bruit van een man” en zijn er verliefd op in de mate dat ze zelf ‘beestig’ behandeld worden. Men leest wel eens dat gevaarlijke criminelen en massamoordenaars, eens in de gevangenis, overspoeld worden met liefdesbrieven en huwelijksaanzoeken. Tot zelfs van slachtoffers die hun wandaden overleefd hebben. En zulke vrouwen ervan overtuigen dat deze misdadigers deze aandacht niet waard zijn, is niet altijd eenvoudig. Sommige slachtoffers willen echt een onderworpen genotsobject zijn. Ze vragen aandacht, ook al is het ten koste van hun rustige zelfbezit en hun eigenheid. Het lijkt wel alsof er in hun ziele diepten al een vorm van onbewuste slavernij klaar zit. En zich als man een seksueel heerser kunnen voelen is dan weer het ideaal van een aantal ‘machos’.

Verwijzen we met betrekking tot deze slavernij naar de gesel van de vrouwenhandel en de kinderprostitutie. Je vrouw of kind wordt ontvoerd, mishandeld, misbruikt en voortdurend gedrogeerd. Kan men zulke slachtoffers dan toch bevrijden, dan zijn ze in een aantal gevallen mentaal en emotioneel gekraakt en is hun persoonlijkheid zodanig vernield dat ze niet meer tot een normaal sociaal leven in staat zijn. Freud zag in de mens eros en thanatos, seks en dodingsdrift. De Bijbel zegt dat de wereld beheerst wordt door demonie en satanie. Dat kent hier duidelijk zijn uitwerking.

Het nominalisme kent geen objectieve basis.

Men kan zoals de Sade en zijn denkgeloten, stellen dat er in het geheel van de werkelijkheid geen objectief verbod is op het seksueel misbruik van mensen, en van kinderen in het bijzonder. Men kan vertrekken van de nominalistische vooropstelling dat alles afhangt van het geëmancipeerde vrije individu. Deze bepaalt subjectief en autonoom wat mag en wat niet mag.

Indien men zo 'n axiomatic als vertrekpunt heeft, op grond van wat is het seksueel misbruiken van mensen dan verboden? Dat is dan ook slechts een afspraak. Men kan hierop met verontwaardiging reageren en zeggen dat een normaal mens toch aanvoelt dat men niemand, laat staan een kind, seksueel misbruikt. Maar wat is, weer louter nominalistisch gezien, zulk een verontwaardigd gevoel? Welke waarde heeft zulk een “irrationele stemming” voor een nominalistische levensvisie? De nominalist kan zich blijven afvragen: “Welke is de voldoende reden om zo te spreken? Zolang wij het houden bij individuele meningen als grond van alle werkelijkheid, mist zo een spreken ieder ontologische basis”. Indien pedofilie niet wezenlijk gewetenloos gedrag is, waarom zou een pedofiel dan af te keuren zijn? Als de werkelijkheid geen eigen objectief wezen bezit, als normen subjectief zijn, waarom mag ik dan geen kind gebruiken als ik vind dat ik dat nodig heb om mij seksueel uit te leven? In welke hemel staat dat geschreven? Brengt zoiets een kind schade toe? Wat betekent het “iemand schade toebrengen” in een wereld waarin er geen algemeen objectieve werkelijkheid is en normen dus subjectief zijn? Er bestaat in de nominalistische visie niet zoiets als “objectieve schade”. Overigens, wie verbiedt mij, nominalist, om het recht van de sterkste te laten gelden?

Denken we hier o.m. aan Nietzsche's *Jenseits von Gut und Böse* (De andere zijde van goed en kwaad), (1886), waarin hij stelt dat er geen goed of kwaad op zich bestaat, maar dat het slechts menselijke scheppingen zijn. Over mensen zonder geweten schrijft hij zelfs dat zij de moed bezitten die alle sterke geesten eigen is, namelijk zich van hun immoraliteit bewust te zijn.

Men hoort het bij herhaling: Er is geen absolute waarheid, er zijn slechts relatieve meningen van mensen. Maar noch in de logica, noch in de religie zal men dit beamen. Uiteraard bekijkt ieder mens de werkelijkheid vanuit het eigen gezichtspunt. Zo kan dat deel van de waarheid dat iemand opmerkt, verschillen van wat een ander hiervan ziet. Beiden spreken elkaar dan niet tegen, maar vullen elkaar veeleer aan. Zo let een haarkapper in een mensenmassa wellicht op heel andere dingen dan bijvoorbeeld een schoenmaker. Maar beiden zien, uiteraard op een beperkte wijze, waarheid. Omdat de steekproeven in het leven voor iedereen kunnen verschillen, toont de waarheid zich op manieren die niet voor iedereen dezelfde zijn, maar waarbij wel een zekere convergentie kan gevonden worden.

Als er helemaal geen waarheid zou zijn, dan kan er niets waardevols bestaan, en kan er ook geen verontwaardiging zijn. Verontwaardiging ontstaat juist omdat een waarde niet werd gerespecteerd. Dit gevoel is bij de meeste

mensen wel aanwezig. Ze hebben dus wel een intuïtief aanvoelen van waarheid.

En streng logisch gezien is er nog dit: Ofwel is de uitspraak dat er geen waarheid is, onwaar, en is er dus wel waarheid, ofwel is ze waar, maar dan bestaat er wel waarheid, namelijk deze uitspraak. Wie dus beweert dat er geen waarheid is, is in tegenspraak met zichzelf.

Men kan zich de vraag stellen door welke onbewuste vooropstellingen - het occulte statuut - iemand beheerst wordt als hij of zij b.v. de identiteitsaxioma's ("wat is, is", en "wat zo is, is zo") niet aanvaardt. Elke filosofie of religie die deze axioma's verwerpt kan onmogelijk waarheid bevatten en constructief en helend werken, wel integendeel.

Het nominalisme kent geen taboes.

Men kan vanuit een nominalistische visie doorredeneren, zoals een de Sade dat consequent en tot het uiterste deed. Voor de nominalist is er apriori geen objectieve werkelijkheid die tot een levensvisie en een gedragscode leidt. De Sade kan stellen dat zijn subjectieve mening over genotzucht met kinderen zijn werkelijkheid schept. De werkelijkheid heeft voor hem geen eigen essentie of wezenheid. De mens maakt ze volgens de individuele mening. Bijvoorbeeld omdat er geld mee te verdienen, of omdat er een behoefte aan is. De Sade is hierin consequent. Hij redeneert door tot het uiterste. En hij maakt seks tot de hoofdbezigheid van zijn leven. Hij zegt het onomwonden: schaf alles af wat heilig en objectief is.

Een filosofie van Descartes of van een Voltaire, en iedere materialistische filosofie die twijfelt aan het bestaan van hogere normen, biedt hierbij geen overtuigend weerwerk. De autonome mens leeft enkel bij zichzelf. Wordt hij gedwongen tot enige maatschappelijke toegevingen, dan vindt hij dat hij ze "in geweten" mag omzeilen. Wat dat 'geweten' dan ook mag betekenen. Dostojewski, in zijn kritiek op onze al te materialistische cultuur, opperde het al: als het doorgedreven nominalisme van het westen gelijk heeft, dan is alles toegelaten. Voor Dostojewski was dit niet zo in feite, maar in principe. De Sade redeneert consequent door. Als het in principe kan, dan ook in feite. Voor hem is zowel principieel, als feitelijk alles toegelaten. De moderne nominalistische en individuele mens is dan de enige bron van waardeoordeel. Er zijn geen algemeen geldige objectieve werkelijkheden, geen ontologie. De autonome mens bepaalt zelf de normen.

De sacrale visie stelt echter dat men niemand misbruikt omdat er buiten

de subjectieve mening een hogere, een objectieve en onschendbare werkelijkheid bestaat die dat verbiedt. Pedofilie is wezenlijk gewetenloos gedrag. Maar dan verlaten we het domein van het profane. Dan richten we ons op sacrale werkelijkheden. En op filosofieën en religies die voor deze objectieve zijde van de werkelijkheid aandacht hebben. Dat is het thema van wat hieronder volgt.

9.1.2. Seksualiteit, sacraal gezien **Fijnstoffelijke levenskracht**

In de vorige hoofdstukken kwam dit onderwerp, religie en seksualiteit, al enkele keren ter sprake. Abisjag van Sjoenem en koning David leefden samen, echter zonder gemeenschap te hebben (1.4.3.). Haar overvloedige fijnstoffelijke en vrouwelijke levenskracht werd gedeeld met de koning die nood had aan energie, zodat hij zijn bestuurlijke taken terug aankon.

Heel wat meer autoritair gaat het er in de santeria- en macumbareligie (3.3.1. en 3.3.2.) aan toe. Daar worden de mediums ‘bereden’ door de goden, die zich op die wijze fijnstoffelijk uitleven in ruil voor een aantal wederdiensten.

Zo ook stonden in het oude Rome de vestaalse maagden (8.4.) in dienst van de goden van de onderwereld. Overspel werd gestraft met de dood, waarbij de overspelige maagden in de aarde letterlijk aan hun fijnstoffelijke echtgenoot werden toevertrouwd. Soms werden ze zelfs levend begraven.

Fijnstoffelijke seksualiteit vinden we ook in het verhaal van “een diepe liefde” (7.3.3.). Daar verbeeldde een vrouw, telkens ze gemeenschap had met haar man, dat ze dit deed met haar overleden geliefde. Haar drie zonen vertoonden de fysische kenmerken van de overledene, niet van haar man.

Ook hebben we de verleidingskracht van de lorelei al vermeld (8.1.2.), het fijnstoffelijke vrouwelijk wezen dat volgens mantisch begaafden aan een rots verbonden is. Zij tracht via erotiek zich de levenskracht van jonge mannen eigen te maken.

In de hier aangehaalde voorbeelden wordt telkens de sacrale dimensie van seksualiteit belicht. Het betreft de ‘heiligheid’, de levenskracht. In de getuigenissen van Abisjag, van de Vestaalse maagden of van de lorelei gaat het niet om het sensuele en seksuele genot, wel om die fijnstoffelijke levenskracht. Deze staat centraal. De term ‘heilig’ heeft hier niet de ethische betekenis die ze krijgt in de bovennatuur, wel de eerder neutrale betekenis der buitennatuur, als toegenomen krachtgeladenheid. Bij de santeria en

macumba willen de goden die hun mediums bezeten maken, wel genieten, maar via deze erotiek ook en vooral de levenskracht van het medium stelen en voor hun eigen doelen en hun lang leven aanwenden. De term 'heilig' wordt hier – als toegenomen krachtgeladenheid – duidelijk in onethische zin gebruikt.

Het werk versnellen

Dat met seksuele gemeenschap energieën worden uitgewisseld blijkt onder meer uit wat L. Bernard d' Ignis, *Traite pratique du desenvoutement et du contre-envoutement*⁴⁴², (Praktische beschrijving van het onttoveren en terugtoveren), schrijft. Een vriendin van hem ging een Afrikaans magiër raadplegen. Deze was aanvankelijk zeer beleefd en nam voor zijn werk de maten van de dame. Met een touw mat hij van haar hoofd tot aan haar voeten en ook rond het middel en de borst. Toen hij verder ging met wat zij 'intimiteiten' noemde, wou de vrouw dat hij ermee zou ophouden. Daarop stelde hij voor "om het werk te versnellen" door met hem liefdesspel te plegen. Hoffelijk afwijzend vroeg zij hem of hij dat met de andere cliënten ook deed. "Natuurlijk" zei hij. Waarop zij vroeg: "Zijn er dan die instemmen?". "Ja, met de helft van hen heb ik seksuele gemeenschap". Bernard d'Ignis merkt daarbij op: "Een seksuele betrekking verhoogt de uitwisseling van energie tussen de beide partners. Maar, indien er verschil is in geestelijke evolutie, kan de ene gemakkelijk de andere op fijnstoffelijk gebied onrein maken".

Dat wordt onder meer bevestigd door James Hall, *Sangoma*⁴⁴³: "Maar je kunt ziek worden als je naar bed gaat met iemand die een slechte geest heeft".

Een misleidende schoonheid

Letten we op de werkwijze van de lorelei. Zij toont zich in haar verleidelijke maar misleidende schoonheid. De man die hierop ingaat, stelt zich voor haar verleiding open. Onze taal is hier in haar woordkeuze uiterst precies. Dit beamen, dit open stellen, betekent dat er van de man ook iets uitgaat naar de lorelei. Het gelijke zoekt het gelijke. Hij opent zijn aura en er ontstaat een fijnstoffelijke band. Of, om het met de woorden van Fortune te zeggen, vanaf dan is de aura 'doorboord' (7.3.3.). De aandacht van de verliefde man gaat naar de aantrekkelijkheid van de magiërin en niet naar haar magie. Zo krijgt zij de gelegenheid zich zijn levenskracht eigen te maken. Zijn levensgeluk wordt naar haar toegezogen. Dat is het wezen van zwarte en gewetenloze magie is. Een analoog verhaal vonden we in *spreuken 7* (8.2.3.) waar de vader zijn

⁴⁴² Bernard d' Ignis B., *Traite pratique du désenvoutement et du contre-envoutement*, Rennes, Editions rouge et vert, 2002, 66.

⁴⁴³ Hall J., *Sangoma*, Utrecht, Witte beertjes, 2002, 136.

zoon waarschuwt om niet in te gaan op de liefvallige tover van de deerne, een tover die uitgaat op de onderwereld.

9.2. De occulte zijde van de mens

Nemen we, zoals bij herhaling gezegd, aan dat de mens naast een profane, ook een sacrale zijde heeft. En dat deze laatste zich bij uitstek laat gelden bij het beleven van seksualiteit.

9.2.1. De magische superioriteit van de vrouw

De vrouw en moeder aarde

‘Leven’ in de schoot van de vrouw is, behalve leven op deze aarde, eveneens ‘leven’ vanuit “de andere wereld”, vanuit de wereld der geesten. Magisch gezien is de vrouw superieur aan de man. Zij is diegene die het leven in zich draagt en het ook geeft, veel meer en veel sterker dan de man. Daarom ook heeft zij een sterke band met “moeder aarde”. De aarde schenkt, net als zij, het leven. Die fijnstoffelijke superioriteit toont zich onder meer wanneer de sjamaan, geconfronteerd met een zwaar probleem, een beroep doet op de krachtigere vrouwelijke energie. Hij vraagt de kleren, ook, ja vooral de onderkleren, van een jonge, sterk uitstralende vrouw. Wat met haar samenhangt, deelt in haar levenskracht. Zo deelt hij metonymisch via haar kleding in haar energie. Net zoals de vrouw die aan bloedvloeing leed, kracht vond in het kleed van Jezus (1.4.3.). Die vrouwelijke superioriteit toont zich bij een aantal culturen ook in het zogenaamde matriarchaat, waar de vrouw een dominante positie heeft. De vrouw levert de fijnstoffelijke energie, de onderbouw voor een gelukt leven. Dat blijkt uit heel wat culturen met een archaïsche opvatting. Dat toonde zich ook bij “het ingrediënt” (8.5.), waarbij de vorst geacht werd gemeenschap te hebben met zijn zuster of zijn nicht.

9.2.2. De magische evolutie van de mens

Gebruik en misbruik van seksualiteit

Buitenbijbels gezien kan men zich de levenskracht van anderen toe-eigenen via seksualiteit. De praktijken van santeria en macumba illustreren dit. De riten zijn hier orgiastisch. De godheid leeft zich seksueel uit, neemt krachten van het medium en investeert een deel hiervan terug in het oplossen van een aantal praktische levensproblemen.

Een aantal andere culturen gebruikt seksualiteit in een heel wat meer beheerste vorm. In hun axiomatic geschiedt dat zeer gewetensvol. Als een mens ziek is en zijn of haar genezing vereist bijvoorbeeld lesbische riten, dan aarzelt men in die culturen geen ogenblik. Het zou veeleer een nalatigheid en een fout zijn om beschikbare energieën niet aan te wenden om een medemens

te helpen. Voor hen gaat het om een verantwoord gebruik van fijnstoffelijke energie. Die riten zijn dan niet wild, doch aan strenge voorschriften gebonden. Eens dat het doel bereikt is, zal men er niet meer aan denken om zulke sacrale praktijken te laten voortduren. Dan houdt dat op. Men blijft b.v. het huwelijk van diegenen die zich tot deze riten lenen, als sacraal en gaaf beschouwen, en men wil dat zo houden. Wie hierbij dit onderscheid niet maakt tussen enerzijds porno en anderzijds het contacteren van hogere levenskrachten, veroordeelt zichzelf tot een foutieve interpretatie. Dat is ten minste de visie van deze buitenbijbelse religies en van de beoefenaars van dergelijke vormen van magie. Zij zullen zich met enige verbazing afvragen wat de voldoende en noodzakelijke redenen zijn om het gebruik te verbieden van de middelen die in de natuur voorzien zijn om problemen op te lossen.

Verwijzen we weer naar pater P. Tempels, *Bantoe filosofie*⁴⁴⁴, die schrijft dat zijn Baluba niet konden begrijpen waarom de missionarissen hun de magie wilden verbieden: “Het kan toch niet verkeerd zijn gebruik te maken van de middelen die God de mens heeft gegeven, om zijn levenskracht in stand te houden en te versterken”. Men ziet de religieuze oorsprong van de seksualiteit: voor hen is het een middel dat God gegeven heeft. Wat een verschil met de overwegend profane mentaliteit van onze cultuur. Zoals gezegd kan men het de heidense religies onmogelijk ten kwade duiden dat zij hun problemen trachten op te lossen met de middelen die zij ervoor ter beschikking hebben, en dit op een ogenblik dat zij van het bestaan van Trinitaire energieën nog nooit hebben gehoord.

Ons westers aanvoelen van geslachtelijk leven is inderdaad tweeledig verschoven ten opzichte van het archaïsche gezichtspunt. Een vorm van christendom bande enerzijds iedere seksuele ritus als doodzonde uit. En anderzijds ontheiligde het moderne rationalisme, vooral in zijn Frans-materialistische versie der 18de eeuw, alle riten, de seksuele inbegrepen. Daardoor werden zij tot profane porno herleid. Willen wij ons inleven in de axiomatic der niet Bijbelse religies en in hun magieën, willen wij begrijpen waarom zij dat doen, dan moeten wij hun axioma's delen, niet de onze. Dat hebben we bij herhaling beklemtoond. Trachten we deze axiomatic in wat volgt nog verder te verduidelijken. Verdiepen we ons hiervoor in de occulte structuur van de mens.

De mens heeft vele lichamen.

⁴⁴⁴ Tempels P., *Bantoe filosofie*, Antwerpen, de Sikkell, 1946, 17.

Deze stelling kwam bij herhaling aan bod. De mens heeft een biologisch, een etherisch en een astraallichaam, en bovendien nog een aantal ijlere voertuigen. Kort na het overlijden van het biologische lichaam, sterven normaal gezien ook het etherische en het astrale lichaam binnen een korte tijd af. De nog hogere en ijlere zielelichamen zijn, zo zeggen zieners en magiërs ons, echter niet onderhevig aan een vorm van doodgaan. Zij blijven voortbestaan. En volgens de aanhangers der reïncarnatie is er bovendien nog 'iets' in de mens dat telkens opnieuw in een volgend biologisch lichaam incarneert. Dit 'iets' bevat onder meer de meestal onbewuste herinnering van vorige belichamingen. De voodoo zegt dat deze herinneringen opgeslagen zitten in de "ti bon ange", in de kleine goede engel. Wijzen we er op dat sommige mensen via een steeds verder terugkerende regressie, on- en onderbewuste gebeurtenissen terug tot het bewustzijn kunnen brengen. Zo kunnen sommigen terugkeren tot hun prilste jeugd, hun geboorte, ja een aantal herinnert zich de eigen conceptie en zelfs vorige bestaansvormen (5.2.). D. Fortune zegt dat de mens een zevenvoudig wezen is. Geïncarneerd beschikt hij over zeven onderscheiden lichamen. Vatten we het belangrijkste uit haar boek, *Esoteric philosophy of love and marriage*⁴⁴⁵ (Esoterische filosofie van liefde en huwelijk) hieronder samen.

Een neerdalen in de stof

Fortune reconstrueert bij wijze van spreken de schepping op occult, op verborgen niveau. Ze doet dit echter op een niet-Bijbelse wijze. De hele schepping ligt aanvankelijk potentieel besloten in datgene wat nog niet tot bestaan is gekomen, de 'monade', de goddelijke vonk. Wat nog niet 'gemanifesteerd' is, zo vervolgt Fortune, zal zich opsplitsen in twee tegengestelde krachten, een positieve en een negatieve, een eerder actieve en een eerder passieve, of nog: een mannelijke en een vrouwelijke kracht. We bekomen zo een soort van gepolariseerd bewustzijn. Ook de Bijbel, *het boek Genesis*, zegt dat God de mens schiep naar zijn beeld en gelijkenis, als man en vrouw. Dit bewustzijn bouwt zich nu een vorm, een 'voertuig', en gaat het bewonen. Gezien vanuit de krachten die het voertuig bouwden, is het voertuig stoffelijk. Vanuit het voertuig gezien, zijn de krachten die het opbouwden dan ook ijler dan het voertuig zelf.

Dit eerste voertuig bouwt zich nu een nieuw voertuig, van grotere dichtheid. Het bewustzijn daalt vervolgens hierin neer. Vanuit dit tweede voertuig bekeken, is het eerste voertuig ijler. Vanuit het eerste voertuig gezien is het tweede meer stoffelijk.

⁴⁴⁵ Fortune D., *Esoteric philosophy of love and marriage*, Northamptonshire (UK), The aquarian Press, 1982-⁶.

Stoffelijkheid is echter een relatief begrip. Wat eerder tot ontstaan kwam is minder stoffelijk, wat later opgebouwd wordt, heeft een grotere dichtheid. Of nog anders gezegd: wat eerder tot ontstaan kwam, is meer energetisch ten opzichte van wat zich later ontwikkelde.

Stellen we ons zo één cyclus, de opbouw van één voertuig, voor als volgt. Nemen we warm water waarin suiker helemaal is opgelost. Koelt het water af, dan zal de suiker geleidelijk kristalliseren en zo zichtbaar worden. Het lijkt dan wel of er uit het niets, zomaar ineens 'materie' ontstaat.

Deze cyclus van verdichting waarbij een meer stoffelijk voertuig, of een dichtere, een zwaardere aura, wordt gevormd, herhaalt zich nu volgens Fortune een aantal keer, zodat er achtereenvolgens zeven voertuigen of lichamen worden opgebouwd. Het bewustzijn wordt hierbij telkens doorgegeven aan het laatst opgebouwde voertuig. En dit laatste voertuig is dan uiteindelijk het meest stoffelijke, het biologische lichaam. Elk lichaam, elk voertuig wordt opgebouwd en gecontroleerd door het voertuig erboven. Allen hangen op een manier samen en worden bestuurd en geleid door het diepste, het meest wezenlijke in de mens. Fortune noemt het de 'monade', het onstoffelijke beginsel of de goddelijke vonk. De Bijbel heeft het over de onstoffelijke ziel.

Een stoffelijke evolutie

Dit biologische, grofstoffelijke lichaam zelf kent op zijn beurt eveneens een zeer lange evolutie. Joan Grant sprak van een minerale, een vegetatieve en een dierlijke fase vooraleer men van een incarnatie als mens kan spreken. (5.2.2.). Soloviev vervolledigt deze reeks en stelt dat de mens nog moet uitgroeien tot een Godmens. Het bewustzijn breidde zich bij die vele belichamingen voortdurend verder uit. Is nu het biologische voertuig, het menselijke lichaam, voldoende ontwikkeld, dan zal het bewustzijn zijn weg terug naar omhoog aanvangen. Vanuit de monade vertrokken, vergrootte het bewustzijn zich geleidelijk en daalde vanuit haar goddelijke hoogte steeds dieper in de stof neer. Het bewustzijn bouwde hierbij de verschillende en meer stoffelijke lichamen op, tot het ten slotte het materiële, grofstoffelijke lichaam bezielt en perfectioneert.

Een zich verheffen tot de geest

Dit bewustzijn begint vervolgens vanuit zijn meest stoffelijk voertuig, het fysische lichaam, terug aan zijn weg omhoog. Het bouwt op die tocht de ijlere voertuigen voortdurend uit en verfijnt ze. Zo geraken de fijnstoffelijke

lichamen, of de diverse aura's, want dat komt op hetzelfde neer, geperfectioneerd en op elkaar afgestemd. Uiteindelijk bereikt het bewustzijn terug de monade. Dan is de hele kringloop voltooid. Deze ging van de monade naar het biologische lichaam, dat dan een lange evolutie kent, en gaat vervolgens terug naar de monade.

Alle voertuigen ontwikkelen

Zoals gezegd tonen de vele aura's of uitstralingssferen zich als vele steeds groter en ijler wordende omhulsels rond de mens. Men kan ze vergelijken met de diverse rokken of schillen van een ui. Met dit verschil dat de rokken van een ui elkaar opvolgen: de één na de andere. De verschillende fijnstoffelijke lichamen doordringen elkaar: de ene doorheen de andere. Zo worden ze helderziend ook waargenomen. De etherische aura reikt meestal slechts een paar centimeter buiten het biologische lichaam. De astrale aura is veel fijner en komt enkele decimeter buiten het lichaam. Fijnere lichamen reiken nog verder. Zieners zeggen dat de fijnste aura, afhankelijk van de spirituele ontwikkeling van de mens, een doormeter van enige honderden meter kan hebben. Zou Abisjag (1.4.3.) in de Alpen in een dal lopen, dan zou haar meest fijne aura dit dal helemaal opvullen. Zo groot kan een aura zijn. De aura van een Godmens heeft gemakkelijk een doorsnede van enige tientallen kilometer.

De mens zal nu in de loop van zijn lange evolutie alle ijle voertuigen onder zijn bewuste controle moeten krijgen. Hij moet vooreerst zijn etherisch lichaam, het voertuig van zijn passies en driften, ontwikkelen. Of, zeggen we dit in psychologische taal: hij moet zijn driftleven de baas worden. In een dieptepsychologisch jargon klinkt het: hij moet "het wilde ik" leren beheersen. Of nog, en in occulte en religieuze taal: hij moet boven de verleiding van zijn lage en primitieve demonen leren staan. We kunnen het vanuit de mantiek ook zo zeggen: het gaat er om van de eerste aura zo uit te bouwen dat deze groot en lichtend wordt, en gezuiverd van alle zwarte of donkere vlekken die zich hierin tonen.

Is dit etherisch lichaam voldoende onder controle gebracht, dan komt het volgende voertuig aan de beurt: dat van de hogere en tedere gevoelens. De mens bouwt zo zijn tweede aura uit tot deze groot en lichtend wordt. Naarmate hij dit voertuig vormt, is hij ook in staat om gelijkaardige gevoelens in de medemens aan te voelen. Het gelijke kent het gelijke.

Daarna bouwt hij geleidelijk het volgende voertuig op. Fortune heeft het over het voertuig van het concrete verstand. Het denken van de mens wordt zo steeds minder vertroebeld door emoties of passies. Hij weet nu hoe logisch

streng en geldig te redeneren. Men ziet het belang dat in de occulte en religieuze wereld aan logica gehecht wordt. Uiteindelijk, zo zegt Fortune, komen nog de voertuigen der abstracte gedachten en het spirituele lichaam aan de beurt. Zij zegt dat deze hogere voertuigen slechts bij zeer weinige mensen ontwikkeld zijn.

Alle ijle voertuigen hebben ook een effect op de voertuigen eronder. Verwongen gevoelens leiden tot een slecht werkend endocrien systeem en maken de mens ziek. Wie niet in staat is om een gezond oordeel te vellen, kan er emotionele hinder van ervaren, die op haar beurt kan leiden tot psychofysische stoornissen. Men ziet het effect dat hogere lichamen kunnen hebben op lagere lichamen. Zieke gedachten verzieken de psyché en leiden uiteindelijk tot fysische klachten

Het doel van de evolutie is om al deze lichamen mooi op elkaar af te stemmen. Een mens kan er echter voor kiezen om één voertuig al verder uit te bouwen. Dit houdt in dat hij zich dan daarop concentreert. Hij gaat dan b.v. in trance. Zijn bewustzijn wordt onttrokken aan het biologische lichaam en hij wordt bijvoorbeeld geheel naar het zo omvangrijke astrale gebied geleid. Dat kan hij zo verder verkennen. Toch is het uiteindelijk de bedoeling dat een mens alle lichamen ten volle ontwikkelt en ze zo op elkaar afstemt, zodat hij zich op elk moment van elk lichaam bewust is. Zoals kan verwacht worden is dat een opgave voor vele incarnaties. Deze visie beklemtoont ook het grote belang dat men aan het fysische lichaam hecht. Wie zichzelf met opzet verwondt, wie de stigmata van Christus op de handen, de voeten en in de zijde wenst, wie zichzelf laat geselen of kruisigen, of erger, wie dit met anderen doet en hen met opzet pijnigt, begaat een belangrijke fout. God schept de mens naar Zijn beeld en gelijkenis. Het ligt voor de hand dat we Zijn beeld met alle respect behandelen.

Drie immense bewegingen

Samengevat kunnen we zeggen dat het bewustzijn in een eerste beweging neerdaalt. Vanuit de hoge goddelijke sfeer dringt dit geleidelijk dieper in de stof neer tot de materiële wereld wordt bereikt. De tweede beweging bestaat in de uitbouw van een grofstoffelijke, biologisch lichaam. Deze vangt aan als één kleine cel, gaat over een mineraal bestaan, via een vegetatief en vervolgens een dierlijk leven, tot deze materiële vorm uiteindelijk evolueert tot een volwaardige mens, nadien tot een Godmens. Ten slotte gaat de derde beweging vanuit het fysische lichaam terug naar omhoog. Hierbij worden de ijle voertuigen verder uitgebouwd en geperfectioneerd en stijgt het bewustzijn geleidelijk terug hoger, tot uiteindelijk het goddelijke niveau weer bereikt wordt.

Daar startte miljoenen jaren geleden de evolutie van het bewustzijn, naar daar zal het, na tot de stoffelijke wereld te zijn neergedaald, terugkeren. Dan is het bewustzijn echter verrijkt met alles wat er op haar tocht doorheen de materie te leren was.

De persoonlijkheid en individualiteit

Fortune zegt nu dat de drie meest stoffelijke voertuigen het geheel van één incarnatie vormen. Bij een nieuwe incarnatie worden telkens ook een nieuw biologisch lichaam, een nieuw etherisch en een nieuw astraallichaam opgebouwd. Ze worden op het einde van een incarnatie ook terug vernietigd. Men legt bij het sterven deze drie lichamen af. Ze zijn als een kledingstuk dat goede diensten heeft bewezen, maar dat nu versleten is en waarvan men zich ontdoet. Deze drie lichamen ontbinden geleidelijk nadat een mens gestorven is. Deze drie samen noemt Fortune “the personality”, “de persoonlijkheid”. Herinneren we eraan dat het Latijnse woord ‘persona’, ‘masker’ betekent. Een masker verbergt het ware gezicht, en hier het diepere wezen van de mens.

Geheel anders is het met de ijelere voertuigen die te maken hebben met het concrete denken, met het abstracte denken en met het spirituele in de mens. Deze ijle lichamen of aura's vergaan niet na de dood. Ze zijn niet onderhevig aan een afsterven. Fortune spreekt van de ‘individuality’, of ‘individualiteit’. Deze overstijgen een incarnatie. Anders gezegd, datgene wat we in een incarnatie verwerven aan concreet en abstract denken en aan het geestelijke, blijft verworven en nemen we mee naar een volgende incarnatie. Alles wat met en in deze hogere lichamen gebeurt, overstijgt de dood. Zo zijn occulte inwijdingen, ten goede of ten kwade, iets dat in principe voor de eeuwigheid wordt megedragen. Tenzij andere, sterkere factoren hierop kunnen inwerken. Maar eenvoudig is dat niet.

Op het einde van iedere incarnatie geeft de persoonlijkheid haar ervaringen door aan de individualiteit. Het is de individualiteit die evolueert. Bij iedere volgende incarnatie wordt de nieuwe persoonlijkheid opgebouwd door de individualiteit. Omdat deze individualiteit na elke incarnatie ten goede gegroeid is - laten we hier van die veronderstelling uitgaan - bouwt ze een rijkere persoonlijkheid op dan de voorgaande. In het andere geval wordt een armere persoonlijkheid opgebouwd. Onze individualiteit betreft de eenheid van een evolutie, onze persoonlijkheid betreft de eenheid van één enkele incarnatie. De individualiteit is ook de drager van wat we bij herhaling het “occulte statuut” van de mens hebben genoemd. We zouden dit occulte statuut van een mens ook zijn of haar individualiteit kunnen noemen.

In de Bijbel, *Mattheüs 23, 27* vinden we een gelijkaardige indeling, waar Jezus de Schriftgeleerden en farizeeën verwijt dat ze witgekalkte graven zijn met een bewuste buitenkant en een grondig andere on- en onderbewuste binnenkant die verdrongen, ja bij momenten bewust onderdrukt wordt.

Houden we met dit alles rekening, dan lijkt het wel of we boven de pijn en het plezier van het moment moeten uitstijgen. En zelfs van een incarnatie en dat we ons leven, in de mate van het mogelijke, best baseren op datgene wat dit tijdelijke overstijgt.

De evolutie versnellen of vertragen

Men ziet dat de mens bepaald wordt door wat hij in het verleden gedaan heeft. En dat hij zijn toekomst nu al vormt door zijn reacties op wat hij in zijn huidige leven doormaakt. Hij kan trachten de lasten van het leven te overwinnen, of hij kan er zich laten door verpletteren. We spraken eerder van een ABC-theorie (2.3.). De mens kan hiermee zijn evolutie versnellen of vertragen.

Fortune zegt dat de individualiteit de beide geslachten bevat. De personaliteit echter bevat normaal gezien slechts één geslacht. Een man kan in een volgend leven als vrouw geboren worden, en omgekeerd. Velen die zich vorige levens herinneren, getuigen van zulk een verwisseling van geslacht.

Omdat niet alle monaden tegelijk tot ‘manifestatie’ komen, staan ook niet alle mensen op hetzelfde peil. Ook wenst niet iedereen even snel te evolueren. Sommigen zijn ons in hun evolutie voorgegaan en bevinden zich al op een hoger peil dan anderen. Zij kunnen voor ons een gids zijn.

Seks als één vorm van bevruchting

Fortune schreef over de fijnstoffelijke lichamen en het biologische lichaam van de mens met betrekking tot liefde en huwelijk. Man en vrouw moeten zoveel mogelijk bij elkaar passen. Maar met een zevenvoudig lichaam is dat blijkbaar niet zo eenvoudig. Mensen kunnen op verschillende niveaus op elkaar inwerken en energieën uitwisselen. De Engelse term hiervoor is ‘mating’. Zo kunnen mensen al of niet bij elkaar passen op lichamelijke, passionele, emotionele, mentale en spirituele hoogte. Alle reeds ontwikkelde voertuigen kunnen hierbij aangesproken worden. In alle voertuigen, of op alle niveaus, kan levenskracht uitgewisseld worden. Alleen als hierbij het fysische lichaam aangesproken wordt, spreekt men traditioneel van seksualiteit.

Worden er energieën uitgewisseld doorheen de fijnere voertuigen, dan spreekt Fortune van 'mating'. Zo kunnen mensen die met een bepaald probleem worstelen, hierover met een medemens een 'vruchtbaar' gesprek aangaan en er 'bevruchte' ideeën aan overhouden. Dan is er op dat bepaalde niveau, of zeggen we via dat bepaalde voertuig, uitwisseling geweest van kracht. Dat is dus 'mating'. Het spreekt voor zich dat zulke 'bevruchtingen' zich tot ver buiten huwelijk en vriendenkring kunnen uitstrekken.

Wanneer in een huwelijksleven de groei van beide partners nogal verschillend verloopt, kan dit ook aanleiding geven tot spanningen. Is de vrouw met tedere gevoelens voorop, en de man nog slechts op passies ingesteld, dan blijft de vrouw met haar gevoelslichaam 'onbevrucht' achter en kan zij zich onvoldaan voelen. Ze kan eventueel elders begrip voor haar gevoelens zoeken in een zogenaamde 'platonische' liefde. Het gevaar bestaat dan dat hierbij de stap naar de lagere voertuigen wordt gezet en op emoties, passies en seksualiteit uitloopt. Iemand met een hoge spirituele belangstelling zal bij een partner die enkel passionele interesses heeft, weinig voldoening vinden.

Dit wederzijds 'bevruchten' is ook een kortstondig proces, terwijl een huwelijk in principe wordt aangegaan voor de tijd van een hele incarnatie. Zeker wanneer men ook kinderen wil grootbrengen. Verloopt de groei der diverse voertuigen in beide partners min of meer gelijk, dan zal hun huwelijk in heel wat opzichten wederzijdse voldoening schenken.

Wie van de partner enkel seks verwacht, vindt gemakkelijker iemand die hieraan voldoet, dan iemand die bovendien een goede emotionele verstandhouding, eenzelfde intellectuele belangstelling en een gelijkaardige spirituele hoogte wenst. Hoe groter de verwachtingen, hoe moeilijker de keuze. Maar hoe groter ook de voldoening nadien.

Dat echter in het huwelijksleven alle voertuigen met elkaar in overeenstemming zijn is een grote uitzondering. Dat wordt volgens Fortune slechts bereikt na vele levens elkaars partner te zijn geweest. Vinden man en vrouw elkaar op het hoge spirituele niveau dan is er weinig reden om terug te incarneren, dan, zo zegt Fortune, zijn de aardse lessen ruimschoots geleerd.

De levensloop van een mens

Tijdens een incarnatie werkt de mens voort aan wat hij al eerder begonnen was. Zijn eerste levensjaren zijn vooral toegespitst op de biologische groei. Gedurende de pubertijd ontwikkelt zich een waaier van gevoelens. Nadien krijgt het abstracte denken meer aandacht. En de mens gaat gewoonlijk pas

in de herfst van zijn leven nadenken over echt spirituele thema's, als hij al zover komt. Slechts op welbepaalde tijden van zijn bestaan bouwt hij verder aan welbepaalde fijnstoffelijke lichamen. Een puber is er nog niet aan toe om zijn spiritueel lichaam te verfijnen en een mens op leeftijd hoeft zijn biologisch lichaam niet meer op te bouwen.

‘Mannelijk’ en ‘vrouwelijk’ zijn relatieve begrippen.

In het biologische lichaam is bijna steeds duidelijk bepaald wie man is en wie vrouw, wie het gevende aspect vertegenwoordigt en wie het ontvangende. In onze fijnstoffelijke lichamen is dat relatief. Het kan wisselen afhankelijk van het feit of men zich gevend of ontvangend opstelt. Wie de eigen gevoelens aan andere meedeelt is tijdens dit proces mannelijk in de sfeer der emoties, ongeacht of het nu een biologische man of vrouw is. Wie aan de andere informatie meedeelt is op dat ogenblik mannelijk in de sfeer van de concrete geest. Wie de informatie ontvangt is dan op dat niveau van werkelijkheid vrouwelijk. Niet de vorm is hier bepalend, wel de relatieve kracht. Omdat het steeds om levenskracht gaat, die van heel hoog komt, en in de verschillende lichamen steeds verder omgevormd wordt, is alle ‘mating’ en alle seksualiteit in wezen een sacraal gebeuren. Wie bovendien bekommerd is om het ontwikkelen van zijn of haar fijnstoffelijke lichamen, zal de levensenergie ook met dat doel aanwenden. Vanuit dit evolutionaire of magische standpunt gezien, zal men er dan nauwgezet op letten dat deze levenskracht niet verloren gaat maar steeds op één of andere manier de groei der voertuigen bevordert.

Tot zover in grote lijnen wat Fortune ons meedeelt over de occulte aspecten van bevruchting en van seksualiteit.

9.2.3. Seksualiteit en magie

Seksuele onthouding

In de magische visie van Fortune is het duidelijk dat seksualiteit gereserveerd blijft voor het scheppen van nieuw leven. Seks is er vanuit deze visie niet om het plezier dat eraan verbonden is. Zij is er wel om efficiënt gebruikt te worden. Daarom wordt de energie ervan niet ‘verspild’ in een vluchtig genot, maar gebruikt om deze levenskracht te transformeren en naar andere voertuigen te leiden. Wie rijkere gevoelens wil ontwikkelen, wie zijn denkvermogen naar grotere hoogten wil brengen, wie naar religieuze hoogten wil stijgen, zal daarop zijn aandacht richten. Vandaar ook de neiging tot seksuele onthouding. Deze is niet ingegeven omdat het beleven van seksualiteit op zich slecht zou zijn, wel omdat men zo de levenskracht eerder economisch en spaarzaam wil gebruiken. Ze dient andere doelen, op een hoger niveau van werkelijkheid.

Het kan bij dit alles niet de bedoeling zijn de seksuele verlangens te verdringen, wel om ervoor te zorgen dat men op dat niveau geen verlangens meer voelt. Wie daar niet aan toe is, waagt zich best niet op dit pad. Heel wat mystiekers die deze weg opgingen, getuigen van de helse bekoringen en beproevingen die ze hierbij ondervonden.

Men hoort in onze tijd wel eens meer beweren dat Christus een seksuele verhouding zou gehad hebben met Maria-Magdalena. Onder meer het boek van Dan Brown, *De da Vinci Code* vermeldt het. Men ziet zo dat het haaks staat op Jezus' oproep tot een geestelijk leven en de energieën hieraan eigen. Jezus kan onmogelijk het omgekeerde van zijn roeping in praktijk hebben gebracht. Dergelijke beweringen steunen overigens op geen enkel stevig bewijs en worden in de religiewetenschap niet ernstig genomen.

Energie op verschillende niveaus

Magie werd gedefinieerd als het werken met fijnstoffelijke energieën. Magisch werk kan zich op elk niveau van werkelijkheid, of zeggen we: met de energie en de levenskracht behorend bij elk voertuig, voordoen. Men kan zo helend inwerken op het niveau van het biologisch lichaam. Dat doet de medische wetenschap. Men kan helend inwerken op het etherische of het astrale lichaam. Dat doen therapieën als de homeopathie. Men kan helend inwerken op nog hogere voertuigen. Dat doen b.v. mensen die de handen kunnen opleggen en zo een deel van hun eigen fijnstoffelijke energie doorgeven. Men kan zich verder in gedachten voorstellen dat alles goed verloopt. Dat gebeurt bij het zogenaamde positieve denken. De kracht van de gedachte vormt een 'gezond' gedachtelichaam. Het is een vorm van autosuggestie. Het heeft zijn helende invloed, zijn 'weerslag' op de lagere voertuigen, en uiteindelijk op het biologische lichaam.

Ook het verschil tussen een hoge spirituele genezing en een autosuggestie kan hiermee verduidelijkt worden. Autosuggestie begint op het niveau van het concrete denken. Daar ordent iemand de eigen levensenergie op een 'gezonde' manier. Een spirituele ingreep is echter van een veel hoger niveau. Het spirituele lichaam krijgt van buitenaf een plotse toevoer van energie. Dat gebeurt b.v. wanneer iemand met een sterk Bijbels Godscontact de handen bij een medemens oplegt en hierbij ook bidt. De weerslag hiervan laat zich gelden op alle 'lagere' voertuigen.

In deze gedachtegang merkt men ook dat de diepste vorm van genezing bestaat in een doorgezet en volhardend ethisch gedrag. Dan wordt het meest

ijle voertuig 'geheeld', wat zijn weerslag heeft op alle volgende. Dat is ook het niveau of de hoogte van het Trinitaire gebed en van de werkelijke spirituele bekering. Die voltrekt zich niet oppervlakkig, wel in de diepste ziele diepten. Of zeggen we beter, op het hoogste zieleniveau van de mens.

Een krachtig vliegwiel

Men kan van de ene dag op de andere besluiten zich te bekeren. Maar vooraleer het effect hiervan tot in alle fijnstoffelijke lichamen reikt, is er toch heel wat tijd vereist. Zo gezien is een bekering geen lichtzinnige aangelegenheid. Sommige mantisch begaafden stellen dat er wel eens meer dan één incarnatie vereist is vooraleer de sporen van een al te demonische archaïsche religie uitgezuiverd en verheven zijn tot bijvoorbeeld een Bijbels christendom. Een echte bekering is niet alleen een zaak van de persoonlijkheid, maar vooral van de individualiteit. Trilles wees erop dat de kinderen die opgeleid werden tot ngil, tot zwarte magiër (3.3.3.), niet meer voor hogere waarden open stonden. "Altijd zijn zij van de missie weggegaan, nog slechter dan zij er aangekomen zijn", en "de christelijke vorming heeft op hen geen enkele vat", zo besluit pater Trilles. Wat erop wijst dat de ngilvorming veel dieper in de on- en onderbewuste lagen, - Fortune zou zeggen: tot in de individualiteit van de mens - doordringt dan een al te oppervlakkige christelijke vorming. De hogere religie die het christendom is, raakt hier duidelijk aan haar grenzen, haar door de zogenaamde lagere religie gesteld. Zo taai en krachtig lijkt in de mens die heidense oerlaag.

Men kan de individualiteit beschouwen als een krachtig vliegwiel dat aanvankelijk geen beweging kent. Zet men nu vanuit de persoonlijkheid, vanuit een incarnatie, krachten aan het werk, dat zullen deze het vliegwiel geleidelijk in beweging brengen. Die beweging kan metaforisch gesproken, mee met de klok zijn, of tegen de draairichting in. Het vliegwiel kan met de evolutie meedraaien, in ethische zin, of tegen deze evolutie in. Volgende incarnaties kunnen het draaien van het vliegwiel verder versnellen, maar ook vertragen. Om een snel draaiend vliegwiel echter van draairichting te doen veranderen, moet het eerst afgeremd worden, tot het stil komt te staan. Dan pas kan het in de andere richting in beweging worden gebracht. Men ziet zo ook in dat een persoon in het huidige leven behoorlijk veel goed kan doen, terwijl het vliegwiel van de individualiteit omwille van fouten van vorige incarnaties, nog in de verkeerde richting draait. Sommige mensen voelen intuïtief deze dualiteit aan.

Dit heeft dan niets te maken met een bewust berekend en geslepen gedrag, waar bij wijze van spreken een kleine vis wordt uitgeworpen om een grotere te vangen. Neen, de mens komt dan heel oprecht over en is beziel met

de beste bedoelingen, maar ze worden nog gekleurd door iets negatiefs vanuit de diepten van de ziel. Ook het omgekeerde bestaat. We hebben dan een mens met een goed draaiend vliegwiel, met een ethisch gestemde individualiteit, maar die in zijn huidige bestaan toch een belangrijke fout maakt. In het geheel van diens evolutie weegt ze dan minder zwaar door. Verwijzen we bijvoorbeeld naar de bekering van Paulus. Hij, die christenen vervolgde, wordt getroffen door een verblindend licht, waarna hij zich bekeert en de grote voorvechter van het christendom wordt.

Fortune, *The training and work of an initiate*⁴⁴⁶, (De training en het werk van een ingewijde), zegt dat zulk een plotse verlichting slechts kan bij zeer ver gevorderde zielen.

Vermelden we hier bijvoorbeeld ook de “goede moordenaar” die samen met Christus aan het kruis stierf. Ofschoon hij gekruisigd werd omwille van een moord, wat Bijbels gezien een wraakroepende zonde is, zegt Jezus dat hij na zijn dood toch onmiddellijk ten hemel zal opgenomen worden.

Vatten we samen. Dit onderdeelje over religie en seksualiteit beklemtoonde dat seksualiteit zowel een profane als een sacrale zijde heeft. De term ‘seksualiteit’ wordt gebruikt als de contacten in de eerste plaats het biologische lichaam betreffen. De mens beschikt magisch gezien, naast zijn fysische lichaam ook nog over een aantal andere ijle voertuigen of fijnstoffelijke lichamen. Deze tonen zich mantisch als verschillende aura’s of uitstralingen die in elkaar overvloeien. In contacten met medemensen kunnen deze fijnstoffelijke lichamen ook ‘bevruchtend’ inwerken op elkaar. Hierbij worden energieën uitgewisseld. De Engelse term hiervoor is ‘mating’.

Geschiedt deze uitwisseling in het voertuig van de diepe emoties, dan voelt men zich bijvoorbeeld gevoelsmatig beter begrepen. Heeft de bevruchting plaats in het verstands-lichaam, dan ziet men na een uitwisseling van gedachten hierover, plots veel klaarder in het probleem dat het onderwerp van gesprek was. Of heeft men met iemand gebeden om inzicht in een spiritueel gegeven, dan ziet men enige tijd later, als bij ingeving, plots klaar in het probleem. Of misschien volgt hieruit één of andere religieuze ervaring waar men zich in het verdere leven aan optrekt.

Het is uiteindelijk de bedoeling om al deze ijle lichamen te ontwikkelen en op elkaar af te stellen. Een volledige evolutie houdt in dat men vanuit het

⁴⁴⁶ Fortune D., *The training and work of an initiate*, Northamptonshire, The aquarian Press, 1930⁻¹, 1982, 38.

geestelijke geleidelijk neerdaalt in de zich steeds verdichtende stoffelijke wereld, om na een lange materiële ontwikkeling, terug via de ijlere vormen van stof op te stijgen naar het geestelijke. Dit vergt heel wat belichamingen of incarnaties. Wat de persoonlijkheid in elke incarnatie heeft verworven, wordt bij het overlijden doorgegeven aan de zogeheten individualiteit, die onsterfelijk is en die de ervaringen van vele levens samenvat. De mens kan zijn evolutie versnellen door zijn fijnstoffelijke levenskracht op een spaarzame en ethisch gerichte manier te gebruiken en zijn hogere voertuigen te ontwikkelen. Tot zover in grote lijnen wat Fortune ons hierover te vertellen heeft.

9.3. Sacrale erotiek buiten de Bijbel

Een indeling

Alle fijnstoffelijke lichamen van een mens, samen met het biologische, zijn op een manier met elkaar verbonden. Het ene kan al meer ontwikkeld zijn dan het andere. In buitenbijbelse culturen leeft de vraag of men via een vorm van seksualiteit, energieën kan bereiken en deze kan aanwenden om praktische levensproblemen tot een oplossing te brengen. Zoals gezegd kunnen nominalistisch ingestelde culturen zich moeilijk in zulk een religieuze axiomatic inleven. Vanuit de eigen vooropstellingen ziet men een dergelijk gebruik nogal gemakkelijk als een ontaarding. In een aantal gevallen is dat wellicht terecht. In een ander aantal gevallen is dat helemaal niet zo duidelijk.

Dergelijke magieën bezitten niet de hoge ethiek van de Bijbel. Maar ze zijn ook gegroeid toen er van een Bijbels christendom en zijn hogere energieën nog geen sprake was. De natuur is voor een aantal minder ontwikkelde culturen steeds boordevol met bedreigingen. Het ligt dan voor de hand om alle mogelijke middelen - ook seksuele - aan te wenden om de vele dreigingen die het leven met zich meebrengt, te overwinnen.

Gaan we achtereenvolgens in op tantristische, op wilde en ten slotte op beheerste seksuele riten.

9.3.1. Tantristische rituelen

De seksualiteit staat centraal

Kijken we naar het tantrisme. Het kent drie grote strekkingen.

Er is vooreerst het hinayana, waarbij men deze wereld tracht te ontvluchten. Men wil zich alle verlangens ontfeggen en in een gevoelloze wereld, het nirvana, trachten gelukkig te zijn.

De tweede strekking wordt vertegenwoordigd door het mahayana. Hier staat men heel wat dichter bij de wereld. Men tracht het lijden van anderen

mee te dragen. In die zin is het ook meer verwant aan het christendom en de Bijbel.

En het derde type is het vajayana, dat men vooral in Tibet vindt. Daar staat de seksualiteit centraal, en meteen ook de vrouw. We zagen al dat de vrouw diegene is die het leven in zich draagt en het ook doorgeeft, veel meer en veel sterker dan de man. Heel die religieuze wereld is veel meer vrouwelijk dan mannelijk. Mannen spelen er wel een leidende rol maar het zijn de vrouwen die, fijnstoffelijk gezien, die wereld dragen. Al die religies weten dat vrouwelijke energie veel krachtiger is en veel verder doordringt in het heelal. Het is te vergelijken met de positie van de vrouw zoals men dat in het sjamanisme vindt. Men zou kunnen zeggen dat “in den beginne” de sjamane was, de sjamaan is secundair.

Het Tantrisme heeft aandacht voor een soort van “universeel bewustzijn” dat zich opsplijt in twee godheden die elkaar aanvullen. Er is enerzijds Shiva, de mannelijke godheid die uit zich passief is, en anderzijds Shakti, de verwekkende en scheppende energie, de vrouwelijke godheid. Men ziet de gelijkenissen met de magische evolutie zoals Fortune ze beschreef. Daar splitste de monade zich ook op in twee tegengestelde krachten. Ook in de Bijbel lezen we dat God man en vrouw schiep naar Zijn beeld en gelijkenis.

Men merkt eveneens de gelijkenissen met de religie van het oude Rome. Daar was Iuno de grote godin, Jupiter de oppergod. Als beschermster van de vrouwen begeleidt Iuno ze gedurende hun hele leven, vanaf de verwekking tot aan de dood. Zij vervult de rol van een soort goddelijke dubbelgangster. Iedere vrouw heeft haar iuno, iedere man zijn genius. Zodat genius-en-iuno de verwekkende kracht is. Men zou de termen genius en iuno in het Nederlands kunnen weergeven door “mannelijke dijeest” en “vrouwelijke dijeest” die het gedijen, het gelukke leven, beheersen. De term ‘gedijen’ houdt dan weer verband met de ‘dij’, het deel van het been tussen de heup en de knie. Bij de vrouw komt tussen de dijen het kind uit de moederschoot. Mantisch gezien is ook daar een concentratie van levenskracht.

Aurore Gauer, *Le tantrisme*⁴⁴⁷ (Tantrisme) in: *L'autre monde*, heeft het vooral over het hindoetantrisme, een archaïsche religie in India en Tibet. Deze religie ziet het biologisch lichaam als een goddelijk voertuig van het kosmische bewustzijn, een voertuig waarin de “wereld- of heelal-ziel(estof)” sterk aanwezig

⁴⁴⁷ Gauer A., *Le tantrisme* (L'énergie féminine du corps), in: *L'autre monde* No 132 1993: janvier), 64 / 67.

is. Men moet dit tantrisme dan ook animistisch verstaan: de hele werkelijkheid is doordrongen van wezens en energieën.

Doordat Sjakti geldt als de bewegende energie in al wat leeft, kent zij een grotere verering dan Shiva. Zij is alom aanwezig, als een soort heelalmoeder. In India toont zij zich als een godin met vele verschijningsvormen en namen, waaronder Devī, Kalī, Durga en Parvati. Omdat iedere vrouw het mysterie van het leven in zich draagt, is de godin in iedere vrouw aanwezig. Het tantrisme wil het heil van de ziel bereiken via seksuele magie.

Een opgerolde slang

In het menselijke lichaam is de fijnstoffelijke seksuele energie de tastbaarste, de meest natuurverwante uiting van Shakti. Deze energie situeert zich aan de basis van de ruggengraat. In haar rusttoestand heet men ze 'kundalini'. Zij wordt mantisch gezien als een opgerolde slang en vaak ook zo uitgebeeld.

G. Geley, *L'être subconscient*⁴⁴⁸, (De on(der)bewuste mens), beschrijft het onder- of onbewuste niet psychologisch of dieptepsychologisch, maar wel vanuit het occulte standpunt. Tijdens onze prehumane evolutie - versta, toen we nog geen mens waren - bouwden we al fijnstoffelijke, maar nog erg dierlijke lichamen op. Deze atavismen zijn in ons on- en onderbewuste nog steeds actief en vertegenwoordigen een onmisbare schat aan energie die, als een opgerolde slang, in ons de basis vormt van iedere hogere ontwikkeling.

M. Van Gestel, *Mijn kind ziet meer*⁴⁴⁹, vertelt wat haar mantisch begaafde dochter van de kundalini waarneemt. "Marieke 'ziet' bij ieder mens een soort slang bij de rugwervel. Aan die slang kan ze zien hoe ver iemand geëvolueerd en ontwikkeld is. Ontwikkeld in de zin van wijs zijn, en van aanvoelen wat goed en kwaad is. Ook van weten wat echte liefde voor de naaste is, en ernaar handelen. Niet doen alsof, maar handelen vanuit oprechtheid. Bij sommige mensen loopt die slang vanuit het stuitje helemaal naar het hart. Dat zijn vaak aardige mensen, ze zijn al verder ontwikkeld en beantwoorden aan het beeld dat hierboven beschreven staat. Bij de meeste mensen blijft de slang onder het hart steken, dat zijn mensen die nog heel wat moeten leren. Deze mensen zijn niet minder waard. Ze zijn gewoon nog niet zo ver. Het is te vergelijken met een school. Je hebt op de basisschool, kinderen die in groep drie zitten en kinderen die in groep zes zitten. De één is niet 'beter' of 'meer waard' dan de

⁴⁴⁸ Geley G., *L'être subconscient*, Paris, Felix Alcan, 1977.

⁴⁴⁹ Van Gestel M., *Mijn kind ziet meer*, Een moeder vertelt over haar paranormaal begaafd kind, Ankh-Hermes, Deventer, 2000, 98.

ander. De één is gewoon verder dan de ander. De ontwikkeling waar Marieke op doelt, heeft niets met intellectuele ontwikkeling te maken. Iemand die minder intellectuele vermogens heeft kan een hoge slang hebben. Bij een enkeling reikt de slang tot de keel of nog hoger. Dat ziet ze bij haar zusje, bij een meisje uit haar klas en bij mij. Als ik haar vraag hoe ver bij zichzelf de slang ontwikkeld is, wijst ze tot op de hoogte van haar oren.” Tot zover dit getuigenis van Marieke.

De slang ontwaakt

De kundalini kan op twee wijzen geactiveerd worden. Enerzijds bij het liefdesspel tussen man en vrouw bij het verwekken van nieuw leven, en anderzijds om door de passende meditatie “de slang” langs de ruggengraat te doen opstijgen tot juist boven het hoofd. Hierbij doorloopt zij in het lichaam de fijnstoffelijke energiepunten of de zogenaamde chakra’s. Deze kunnen het opstijgen van de energie vertragen. Bij iedere chakra die niet in orde is, loopt de kundalini het gevaar af te wijken. Dit kan zich uiten in psychische en lichamelijke stoornissen. Het doen ontwaken van de kundalini maakt titanische energieën of zielestoffen vrij, die bijzonder gevaarlijk kunnen zijn wanneer men er niet in slaagt ze te beheersen.

In de Griekse mythologie zijn de Titanen en de Titaniden de zonen en de dochters van Gaia, moeder aarde en van Ouranos, de hemelse vader. Zij zijn inderdaad ‘wild-energetisch’. Uit hun jongste zoon, Kronos, ontstonden de Olympische of lichtgoden. Deze zijn veel beheerster, ofschoon in de grond nog ‘titanisch’. Hun ‘verblijfplaats’ is niet meer de nacht en de duisternis. Ook niet de aarde en wat zich in haar binnenste bevindt, maar wel de dag, het licht en de ruimte boven ons. Hiertoe behoren onder meer natuurfenomenen als de bliksem, de donder, de zon en de sterrenhemel. Deze Olympische wezens bepalen mee het lot van de mens en van alle leven, ofschoon anders dan de aardse godheden. Ze zijn minder wild en kennen enige ethiek. Toch blijven ook zij tot op een zekere hoogte demonisch. Ook zij ontcrachten de rechtsorde die zij zelf stichtten. Hun ‘harmonie’ is er één van vrees en angst, ofschoon lichtvoller en minder balladesk. Wie zich bijvoorbeeld verdiept in het gedrag van de Griekse en Romeinse godenwereld merkt dat hun daden zelden stichtend zijn. Ze zijn tot op een zekere hoogte onberekenbaar en dubbelhartig, maar niet satanisch. Satanische godheden leggen zich bewust toe op het stichten van kwaad. In psychoanalytische taal spreekt men van ‘eros’ of wilde seks en ‘thanatos’, dodingsdrang. We komen er verder (11.4.) nog op terug.

Omwille van het grotere aandeel van de vrouw in het liefdesspel, werd ze onder meer in India vereerd en werd de geslachtelijke vereniging tussen man

en vrouw als een heilige praktijk beschouwd. De tantrische teksten zijn hierin overduidelijk: zonder erotiek en seksualiteit is de godheid, in tantrische zin dan, als shakti en shiva, onvindbaar. Zo geduid, lijkt de seksuele act slechts van verre op wat profane westerlingen daarin zien. Seksualiteit is één der basismethoden om de titanische kundalini te ‘temmen’ en om ons van de shakti in ons bewust te worden. Maar dat behelst dat ‘seksualiteit’ streng ascetisch geduid wordt en op “het hogere” gericht blijft. De oude Griekse mythen spraken in dit verband van een ‘titanomachia’, een gevecht met titanen”.

Uit zichzelf is de godin Shakti ‘titanisch’, of wild. Wat onder meer inhoudt dat zij, eens losgelaten, gewetenloos is. Dat uit zich bijvoorbeeld in de pornovorm ervan.

Een vluchtig geslachtelijk genieten

Gauer, in zijn eerder geciteerde werk *Le tantrisme* zegt dat bij de geslachtsgemeenschap de man ertoe komt naar willekeur het sperma los te laten of zelfs terug te trekken. Iedere zaadlozing, die eigenlijk een vluchtige geslachtelijke genieting is, drijft het biologisch lichaam en meteen de geest van de man op de weg van de afgeleefdheid. Dit terwijl het innerlijke opstijgen van het levenselixer, de poëtische naam voor “seksuele energieën”, een soort verheffing is en de ingeslapen kundalini wakker maakt. Wat juist de versmelting van “het hoogste bewustzijn” - het mannelijke aspect - en “de hoogste energie” - het vrouwelijk aspect - is. Dit geeft, nog steeds volgens Gauer, een onuitputtelijke vreugde, en leidt tot een piekervaring. Deze overtreft het al te kortstondige genieten van het gewone orgasme. De tantrische ervaring komt neer op het onderlinge ineenvloeien van de chakra’s. Eens dat de vervoering haar hoogtepunt doorleeft, wanneer de twee kundalini’s met elkaar verstrengeld zijn doorheen de twee hoogste chakra’s van het voorhoofd en de kruin, is er geen uiteenbestaan meer maar een bestaan in elkaar. Van dat onzichtbare ‘huwelijk’ is de geslachtsgemeenschap het uitwendig waarneembaar teken: wat “in den beginne” was, de eenheid van shakti en shiva” wordt zichtbaar tegenwoordig gesteld.

In niet-tantrische culturen, vooral dan de verlicht-rationalistische, staat men tegenover dit alles bijzonder sceptisch. Toch is enige voorzichtigheid aangewezen. Op andere terreinen hebben de yogi’s het westen verbaasd door uitzonderlijke prestaties die ze via concentratie konden bereiken.

Zaad wordt energie.

Gopi Krishna, *Kundalini, de evolutionaire energie in de mens*⁴⁵⁰, verhaalt hoe hij trachtte door een veel te intense meditatie de kundalini op te wekken en hoe dit jammerlijk mislukte. Hij zegt: “Het ontwaken van kundalini kan geleidelijk of plotseling plaatshebben. In de meeste gevallen echter leidt het tot grotere emotionele instabiliteit en tot verhoogde vatbaarheid voor psychische afwijkingen. In extreme gevallen zelfs tot waanzin”. Over zijn eigen ervaringen schrijft hij: “De zenuwen rondom het geslachtorgaan en in de nabijheid ervan verkeerden allen in een toestand van hevige gisting. Het leek alsof dit orgaan door een onzichtbaar mechanisme gedwongen werd het levenszaad in abnormale hoeveelheden te produceren, zodat dit door het zenuwnetwerk onderaan de ruggengraat opgezogen en vervolgens via de ruggengraat naar de hersenen gestuwd kon worden. Dit ‘gesublimeerde’ zaad vormde een onlosmakelijk onderdeel van de stralingsenergie welke zo een verandering in mij teweegbracht en waarover ik nog steeds niets met zekerheid kon zeggen. Wel echter kon ik duidelijk onderkennen hoe het zaad in straling omgezet werd”.

Krishna ‘verspilt’ de seksuele energie niet in een zaadlozing, maar leidt ze naar hogere voertuigen waar ze een verhoogd bewustzijn veroorzaken. Hij schrijft zelfs dat het één van de grondbeginselen der Hindoe-religie is en de hoeksteen van de yoga, om met de juiste oefeningen, de evolutionaire cyclus van het menselijk bestaan in één leven te voltooien. De yogi kan een adept worden die in harmonie is met de oneindige werkelijkheid achter de wereld der verschijnselen. Zo kan hij voor altijd ontheven worden van de anders eindeloos voortdurende keten van geboorte en dood”.

Krishna schrijft dat hij hierbij extatische hoogten bereikte, maar ook grote diepten. Geven we hem terug het woord.

Ik was één en al bewustzijn.

(O.c., 6.) Plotseling voelde ik, met een gebulder als van een waterval, een stroom van vloeibaar licht via het ruggenmerg mijn hersenen binnendringen. Volkomen onvoorbereid als ik was op een dergelijke ontwikkeling, werd ik volledig verrast. Doch ik herwon onmiddellijk mijn zelfbeheersing. Ik bleef in dezelfde houding zitten en wist mijn aandacht geconcentreerd te houden. Het licht werd sterker en sterker, het bulderen luider. Ik had een gewaarwording alsof ik wankelde. Toen voelde ik me uit mijn lichaam glijden, volledig gehuld in een stralenkrans van licht. Het is onmogelijk de ervaring nauwkeurig te beschrijven. Ik voelde hoe het bewustzijnspunt dat ikzelf was, groter werd en

⁴⁵⁰ Krishna G., *Kundalini, de evolutionaire energie in de mens*, Deventer, Ankh-Hermes, 1972, 35, 66, 88.

omgeven was door lichtgolven. Het breidde zich naar buiten uit. Ik was nu één en al bewustzijn. Zonder enig besef een lichaam te hebben. Zonder ook maar enige zintuiglijke gewaarwording. Ik was verzonken in een zee van licht. Ik was me tegelijk van ieder punt bewust.

Ik kende geen begrenzing en dijde in alle richtingen uit. Ik was niet langer mezelf, ten minste niet zoals ik dacht dat ik was: een klein, in een lichaam opgesloten stukje bewustzijn. In de plaats daarvan was ik een grote kring van bewustzijn, badend in licht en in een onmogelijk te beschrijven staat van vervoering en geluk. Ik stond op, maar het leek alsof mijn vitaliteit uit me weggevloeid was. Ik vermoedde helemaal niet dat ik vanaf die dag nooit meer mezelf zou zijn zoals ik altijd geweest was. Ik had onbewust en zonder voorbereiding of zelfs de vereiste kennis erover de wonderbaarlijkste en meest onverbiddelijke kracht in de mens in werking gebracht. Ik was zonder het te weten op de sleutel tot het best bewaakte geheim van de ouden gestoten. Van die dag af hing mijn leven een lange tijd aan een zijden draad. Ik werd heen en weer geslingerd tussen leven en dood, tussen geestelijke gezondheid en waanzin, tussen licht en duisternis, tussen hemel en aarde. Tot zover Gopi Krishna.

De dam kan barsten.

Ieder die mediteert zoals Krishna, zal steeds grote ladingen doorheen zijn hogere voertuigen leren leiden. Hij zal, metaforisch gesproken, krachtige energieën doorheen steeds sterkere kanalen moeten voeren. Maar dat is niet zonder gevaar. Er moeten - om in de beeldspraak te blijven - vooraf sterke kanalen worden opgebouwd. Vergelijken we dit met een elektrische lading die zich verplaatst. Wil men steeds grotere ladingen overbrengen, dan zijn dikkere draden nodig. Wordt de lading te groot dan kunnen de draden schade oplopen. Iets dergelijke gebeurt bij een te intense meditatie. De draden die de energie naar hogere banen leiden, branden door. Bij wijze van spreken 'aardt' de lading zich en overstelpt de meer materiële voertuigen. Men zou het ook kunnen vergelijken met een dam die barst, waarbij al het water van het reservoir naar het laagste punt loopt.

Zou een spiritueel leraar die energieën naar zijn fijnere lichamen stuurt, plots een seksuele liefde voor een vrouw opvatten en zijn hoge energie naar zijn meest materiële voertuig leiden, dan zal de dam die hij hiervoor zo moeizaam heeft opgebouwd, letterlijk barsten. Zijn energie is 'geaard'. Spiritueel gezien, is ze verloren. Zijn roeping als hoge geestelijke leraar is hierdoor in zijn huidige incarnatie voorbij. Het is hem niet langer mogelijk om nog met hoge energieën te werken of magische riten te voltrekken. We wezen

in dit verband al op de onmogelijkheid van een seksuele verhouding tussen Jezus en Maria-Magdalena, zoals Dan Brown, *De da Vinci code*, dit beweert.

E. Haich, *Inwijding*⁴⁵¹, verhaalt autobiografisch hoe zij in een vorig bestaan in het oude Egypte, in het vooruitzicht van een belangrijke inwijding, opgeleid werd. Door een toen verboden seksuele gemeenschap verloor zij plots haar hogere magische vermogens en haar helderziendheid. Ze schrijft dat ze drieduizend jaar en vele incarnaties nodig had om eindelijk, in haar huidige leven, terug haar occulte peil van toen te bereiken. Geven we hieronder uit haar boek die dragende alinea weer. Met de “vader van mijn ziel” bedoelt ze haar meester die haar in helderziendheid en magie had opgeleid, en die haar voorspelde dat de tijd voor haar inwijding nog niet gekomen was. Haich sloeg zijn wijze raad echter in de wind. Men leest tussen de regels dat haar kundalini ernstig afwijkt en niet langer verticaal opstijgt langsheen haar ruggengraat.

“Ik verloor mijn heerschappij over mezelf en zonder weerstand gaf ik me na de schrik helemaal over aan de overweldigende zaligheid. Ik werd me ervan bewust dat ik hem (opm.: haar minnaar) liefheb. Het vuur omvat me onweerstaanbaar. Het lijken wel vlammen die vanuit een reusachtige vulkaan opklaaien en me verzwelgen. Ik voel hoe mijn ruggengraat weer tot een uit knetterende gloed gebouwde brug wordt, en uit zeven fonkelende fakkels brandt. Maar nu bevind ik me niet meer in de onbeweeglijke as van mijn ruggengraat, niet meer in het middelpunt, vanwaar mijn werkelijke zelf het vuur van het leven uitstraalt. Mijn bewustzijn is neergestort in mijn brandend lichaam en knetterende bliksemflitsen razen door mijn aderen, door mijn gehele wezen. Al mijn zenuwen gloeien. Mijn gedachten zijn weggewist. Mijn bewustzijn brandt weg. Ik word vernietigd. Open mij de hemel weer, vader van mijn ziel, laat mij de muziek der sferen weer horen, die thans nog maar alleen in mijn herinnering leeft. In mij heerst de stilte van het graf, omdat mijn oren doof zijn geworden. Open mijn ogen weer, vader van mijn ziel, want ze zijn uitgebrand en ik zie het licht des hemels, de glans Gods, alleen nog maar in de herinnering. Maar in mij heerst duisternis, want mijn innerlijke ogen zijn blind geworden... Ik kan niet meer uit mijn lichaam treden, ik zit als vastgenageld in dit lichaam, ik kan het niet achter me laten, ik ben een gevangene in de kerker der materie geworden.” Tot zover dit getuigenis van Haich.

9.3.2. Wilde rituelen

⁴⁵¹ E. Haig, *Inwijding*, Deventer, Ankh Hermes, 2002, 375.

Gaan we, na iets over het tantrisme te hebben gezegd, in op enkele wilde riten. De khlysti's of "zeer reinen" getuigen nog van een vorm van archaïsche seksuele magie. En hetzelfde geldt ook voor de Syrische 'dwaalnachtridders'. Geven we hieronder een kort verslag van beide riten.

Heilig u door de zonde.

In het antieke Grieks betekent 'goëteia', 'uitroepen'. In deze lagere magie wil men demonen oproepen via het uitschreeuwen van hun naam. Staan wij stil bij een historisch goed gekend type van goëtie. P. Mariel, *Sectes et sexe, La sexualité dans l'ésotérisme traditionnel*⁴⁵², *Les Khlystis* (Sekten en seks, Seksualiteit in de traditionele esoterie, De Khlystis). De Khlysti's of "zeer reinen" zijn een getuigenrest van een archaïsche seksuele magie, die zich in de loop van de 18de eeuw in geheime genootschappen organiseerde. Geven we, ingekort, het verloop weer van een inwijding in zulk een genootschap.

Een afgelegen zaaltje ergens in Rusland is schaars verlicht. Er staan een tafeltje, met hierop een Bijbel, en twee stoelen klaar. Elke zaterdag, bij het invallen van de nacht, komen een twintigtal boeren en boerinnen in hun gewone werkkledij zwijgend het zaaltje binnen. De mannen gaan naar de rechterzijde, de vrouwen naar de linkerzijde.

Eén bepaald koppel neemt plaats op de twee stoelen. Ze stellen "de vader" of de goddelijke wijsheidsleraar en "de moeder" of de "heilige geest" voor. Dit wijst op een vorm van tantrisme waar seksuele religie centraal staat. De 'vader' deelt hen de redenen van de bijeenkomst mee. Men gaat de stem van de heilige moeder der aarde beluisteren, maar iedereen gaat zich eveneens 'heiligen' door middel van de zonde. Ofschoon het woord 'zonde' valt, toch is het in hun axiomatic een 'heiligen' en een gewetensvolle daad.

Na een teken van de 'vader' nemen de vrouwen hun hoofddoeken af en laten hun haren los over de schouders hangen. Allen kleden zich vervolgens uit. De 'moeder' geeft een teken. De jongste aanwezige begint hierop in het midden van het zaaltje wild in het rond te draaien. Met het hoofd achterover en de armen gekruist wordt hij snel een levende tol. Plots roept hij een schrille kreet. Zo verstaan wij de antiek-Griekse term 'goëteia': "magie met kreten". Dit rondtollen en roepen werkt aanstekelijk. De anderen volgen hem. Even later rillen ze over het hele lichaam, huilen en blaffen als wilde dieren, en roepen uit: "De heilige geest is in ons". Deze "heilige geest" is natuurlijk een heel andere dan de Heilige Geest van de Bijbel.

⁴⁵² Mariel P., *Sectes et sexe, La sexualité dans l'ésotérisme traditionnel*, Paris, D'angles, 1978, 239/245, *Les Khlystis*.

Hoe primitiever, hoe krachtiger

Deze titel mag enigszins verbazen, toch vinden we vele voorbeelden die bevestigen dat het primitieve krachtiger is. Kijken we in het dierenrijk naar hogere levensvormen. Ze zijn als de top van een piramide en steunen voor hun voeding en dus ook hun voortbestaan, op een lagere vorm van leven. Roofdieren eten bijvoorbeeld dieren die grazen. Deze laatsten zijn dan weer afhankelijk van de beschikbaarheid van graslanden. Als in de voedingsketen één schakel ontbreekt, blijft al wat onder de schakel zit, bestaan. Al het hogere komt in de problemen. Kijken we naar de kracht van een schizofreen en bezeten mens die alle normen laat varen en wild tekeergaat. De kracht die hij of zij hierbij kan ontwikkelen, vergt meer dan één bewaker om hem in toom te houden. In de animistische wereld is dat niet anders.

Toegepast op de chlysti's: hun wilde gedrag, versterkt door de beleving in groep, - het gelijke zoekt ook hier het gelijke - roept heel wat wilde geesten op, verwant aan de titanische goden der Griekse mythologie. Deze chaos die in het zaaltje teweeggebracht wordt, 'symboliseert' de oerchaos van "in den beginne", met zijn wilde energieën allerhande. Het is juist deze rituele wildheid der deelnemers die gelijkaardige gedachtevormen schept en verwante energieën oproept. Dat is hier uiteraard de bedoeling. Wij weten ondertussen dat met dit 'symboliseren' van deze oerchaos, deze wanorde ook werkelijk tegenwoordig wordt gesteld. Het trekt gelijkgestemde maar zeer primitieve wezens aan. Deze versterken het uitzinnige gedrag der deelnemers nog. Het zaaltje geraakt zo vervuld van woeste, titanisch wilde geesten allerhande.

De "heilige geest" is in ons.

Keren we na deze toelichting terug naar het zaaltje der chlysti's. De hele tijd bleven de 'vader' en de 'moeder' onbewogen aan hun tafeltje zitten, wat er op wijst dat het voor hen beiden een gecontroleerde chaos is. Als het wilde gedrag zowat zijn hoogtepunt heeft bereikt, geeft de 'moeder' plots een teken. Het draaien, het rond dansen en het roepen houden op. Nu begint de 'vader' te rillen - wat wijst op een toegenomen energie - en stottert onsamenhangende woorden. Allen knielen voor hem neer en aanbidden hem, want "de heilige geest" is nu in hem. Hij sluit de Bijbel en duwt het tafeltje om. De schaarse verlichting wordt gedoofd. Daarop willen allen de 'oerchaos' opnieuw beleven, "zoals in het aards paradijs". Zo worden zij terug één met de hele schepping, met de eerste oorsprong van het heelal en met de heelalzielestof en de energieën hieraan eigen. Met roeden slaan ze elkaar tot bloedens toe, waarbij ze, in extase, bezeten, geen pijn meer voelen. Dit wilde gedrag groeit uit tot seksuele vervoering. "De heilige geest is in ons!", zo roepen de chlysti's uit. Dit

gedrag lijkt enigszins op dat van sommige - niet alle - Pentekostalisten of Pinksterbewegingen, die, midden in de emotioneel-vitale energiedraaikolk ook uitschreeuwen dat “de heilige geest” in hen is ingetreden. Ook daar blijft de vraag of het nog iets met een Bijbelse ingeving te maken heeft. Hetzelfde kan gezegd worden van massale religieuze bijeenkomsten die o.m. in Noord-Amerika plaats hebben en waarin “een profeet” de hele zaal in extase brengt door emotioneel geladen toespraken, maar waarvan de logische samenhang wel eens meer ver te zoeken is.

Eén der chlysti-vrouwen neemt een man en duwt hem op de grond. Beiden rollen over de vloer, over het lichaam van “moeder aarde” en beginnen een liefdesspel. Allen volgen dit voorbeeld. De orgie duurt tot in de ochtend. Dan begeeft iedereen zich naar huis. Een diep gevoel van levenskracht en geluk blijft over. Iedere chlysti is ervan overtuigd dat hij of zij het peil van “goed-en-kwaad” heeft bereikt. Letten we op de verbindingsstreepjes tussen deze woorden. Het betekent dat het onderscheid tussen goed en kwaad wegvalt, dat men zich erbuiten plaatst. Men ‘heiligt’ zich met goed én kwaad. Hier is de Bijbelse decaloog afwezig. Men is ervan overtuigd dat “de heilige moeder aarde” hen bij hun levenseinde in “haar schoot” zal opvangen. Het ritueel gaf hun iets bovenmenselijks, maar ook iets duisters. Wanneer de chlysti bij herhaling bewezen heeft moeder aarde te vereren, kan hij een ‘strannik’, of zwerver worden. Hij verlaat dan zijn gezin, zijn bezit, zijn woning. Zijn familieleden zijn van dan af voor hem onbestaande. De strannik doet zelfs afstand van zijn naam, verbrandt zijn paspoort, vergeet vrouw en kinderen. Nooit laat hij nog iets weten aan wie ook. Dit ‘zwerven’ was zo verankerd in de Russische zeden dat vele huizen een speciale kelder hadden om de “heilige mannen” een onderdak te bezorgen. Als het de strannik lukte, leidde hij ‘s nachts een meisje naar het woud om haar eveneens te ‘heiligen’ door een contact met moeder aarde, wat opnieuw uitgroeide tot een “heiligen door middel van de zonde”.

Door in het diepe woud sacraal te dansen en erotiek te plegen “in dienst van de aardmoeder”, wilden de ‘gelovigen’ de afwijkingen die volgens hen het profane, dagdagelijkse leven aan hen opdroeg, terug herstellen. De Grote Moeder verleent aan de ingewijden, aan haar minnaars en minnaressen, buitennatuurlijke machten, wilde energieën. De feiten, zo stelt Mariel in zijn boek *Sectes et sexe*, (Sekten en seks), tonen aan dat de gelovigen na een dergelijke viering, over meer dan gewone buitennatuurlijke krachten beschikken, waarmee zij de diverse levensproblemen beter aankunnen.

Bekend is de Russische chlysti Raspoetin (1872/ 1916), die op de vrouwen een grote fascinatie uitoefende en er ergerlijk misbruik van maakte. Met de zo

ontvangen ‘wilde’ energieën had hij niet alleen succes bij de hofdames, maar genas hij eveneens het kind van tsaar Nikolaas II dat aan hemofilie leed. Hij verwierf aan het keizerlijke hof zo een grote invloed dat tegenstanders hem hierom vermoordden.

De dwalende ridders van de nacht

Pierre Mariel, *Sectes et sexe*⁴⁵³, (Sekten en seks), brengt verslag uit. Syrië wordt in november 1919 onder Frans mandaat geplaatst. De Franse autoriteiten worden geconfronteerd met de ‘Ansarieh’ of de dwalende ridders van de nacht. Deze vormen een geheim genootschap. Zowat ieder dorp heeft een klein tempeltje. Het is van buiten witgekalkt, en heeft één smalle deur als ingang. Deze is naar het Oosten georiënteerd. Dit tempeltje wordt dag en nacht bewaakt. Betreedt men het, dan moet men enkele trappen naar beneden gaan. Alle aardreligies kennen een voorliefde voor het onderaardse. Het contacteren van onderaardse wezens wordt zo al voorbereid en ingeleid. Het hoogste gezag ligt bij de ‘mokkadam’. Hij beslist over leven en dood en is door en door autoritair. Zoals dat overigens het geval is bij alle zwarte magie. Zelf buigt de mokkadam voor de ‘kadra’, een soort van “goddelijke moeder”.

Eens in de maand, bij volle maan, komen de ingewijde mannen en vrouwen samen in het tempeltje. Zij zetten zich in een kring rond de mokkadam. Die staat in het midden van de kring rechtop en zingt heilige teksten. Hij stelt het middelpunt van het machtgeladen heelal zichtbaar tegenwoordig.

Allen scanderen de teksten mee. Steeds sneller roepen ze hierbij ‘Allah, Allah’. Urenlang gaat dit door, tot een soort roes zich inzet. Daarna gaat iedereen naar buiten en begint uitzinnig te dansen, en Allah’s naam te scanderen. Hierbij houden ze het hoofd achterwaarts gericht. Plots, bij het verschijnen van Venus aan de horizon, geeft de mokkadam bevel de dans te stoppen. Allen gaan terug in het tempeltje. De opperwijvrouw is hen voorgegaan. Daar staat zij al naakt. Dat versterkt haar uitstraling en energetische rol. Niet de naaktheid op zich telt, wel de energetische uitstraling. Zij belichaamt nu de grote moeder aarde. Iedereen buigt voor haar en aanbidt ze in stilte. Daarna wordt het schaarse licht gedoofd. Men roept “heilige kreten”. De dans versnelt. De mokkadam geeft het ritme aan. Hij houdt de zweep in de rechterhand. Plots geeft hij het paswoord, waarop een scherp gefluit weerklinkt. Diepe stilte volgt. Het is aardedonker. Iedereen is bij het horen van het paswoord op de grond gaan liggen. Dan slingert de opperwijman de zweep in het rond. Wie niet ingewijd is - wie niet is gaan liggen - krijgt een

⁴⁵³ Mariel P., *Sectes et sexe*, La sexualité dans l'ésotérisme traditionnel, Paris, D'angles, 1978, 129/133.

verschrikkelijke zweepslag en overleeft het niet. Vervolgens ontkleden allen zich en houden in totale duisternis een uitzinnige geslachtsgemeenschap. Om het even wie met om het even wie. Hetero-, homo-, jong, oud, in bloedschande of niet. Het heeft geen belang. Alleen de opperwijvrouw is voorbehouden aan de opperwijmam. De eventuele kinderen die uit die 'dwaalnacht' geboren worden, zijn eveneens ingewijden. Zij werden inderdaad 'ontvangen' in een zeer energiegeladen sfeer. Zulk een kind is inderdaad beziel met een bijzondere energie en met een ongewoon inzicht én vermogen tot sacraal handelen. In de ochtend eindigt de orgie. Het leven herneemt zijn gewone gang. Tot de volgende nieuwe maan. Tot de volgende dwaalnacht. Niemand mag ook maar enige toespeling maken op deze orgie. In het gewone leven kent de Ansarieh een hoge huwelijksethiek. Een overspelige vrouw wordt gedood en wie op sodomie betrapt is, wordt onverbiddelijk gestenigd.

Een energetische en erotische chaos

Deze wanordelijke, maar zeer energetische erotische chaos is nu, zoals we verder nog zullen verduidelijken, de basis en bron van zowat alle buitenbijbelse religies. Volgens kenners werd de basisgroep der dwalende ridders geleid door de idee dat ritme de energie versterkt. Door bewegingen te ritmeren, door op een religieuze wijze te dansen, keert de mens, bio-energetisch, op een manier terug naar zijn eerste oorsprong, in de schoot van het heelal. Zeker wanneer hij dit naakt doet. Hij gelooft dat hij opnieuw verbonden is met de gehele schepping. Kosmische krachten stapelen zich op in de danser die zich gebonden weet aan de rondedans der hemelse sterrenbeelden. Op die wijze krijgt hij een zicht op de onmogelijk te duiden wetten van wat ontstaat en vergaat.

Dit zich aan de sterrenbeelden gebonden weten, betekent dat men bij het dansen de bewegingen der planeten en sterren imiteert. En daardoor ook deelt in hun energie. Sensitieven die ritmisch dansen, met de beweging van de hemellichamen mee, zullen deze extra energie onmiddellijk voelen. Vergeten we niet dat alle archaïsche, antieke en klassieke culturen het heelal doordrongen zagen van een fijne, ijle energie.

F. Wendel e.a., *Les sagesses de Proche-Orient ancien*⁴⁵⁴, (De wijsheid van het Oude Nabije Oosten), verduidelijkt in dit verband de term 'hylozoïsme'. De Griekse term 'hylè' betekent stof, 'zoa' betekent leven. 'Hylozoïsme' kent aan alle vormen van stof 'leven' toe. Het was ook gemeengoed bij zowat alle eerste

⁴⁵⁴ Wendel F., e.a., *Les sagesses de Proche-Orient ancien*, Paris, 1963, 73/101.

Griekse denkers. Voor de Egyptenaren was die energie geconcentreerd in de Melkweg.

Dat ook profaan gezien het dansen in het juiste ritme ‘iets’ heeft, zeker als een schaars geklede vrouw harmonisch op muziek beweegt, tonen ons heel wat videoclips. Bij sacrale culturen verhoogt de naaktheid of de gedeeltelijke naaktheid de energetische uitstraling. Denken we onder meer aan de opschik en de bewegingen van de oosterse buikdanseressen. De opwekking van energie staat centraal. In profane culturen gaat het meer om de naaktheid op zich. Sommige mantisch begaafden stellen dat het moderne uitgangs- en seksleven heel wat raakpunten heeft met deze luide en energetische chaos.

Saï Baba

Deze bekende Indiaanse goeroe (1926/2011) verklaarde een incarnatie te zijn van het godenpaar Shiva en Shakti en kent miljoenen volgelingen in en buiten India. Hij werd echter bij herhaling beschuldigd van ongewenste seksuele intimiteiten met zijn volgelingen. Bij het intypen in google van de woorden: ‘Saï Baba sex’ krijgt men heel wat ‘items’. Het wijst overduidelijk op een band tussen deze religie en seksuele magie. Men vindt verslagen van mensen die getuigen van hun ongewenste seksuele ervaringen met deze goeroe. Beperken we ons in wat volgt tot één representatieve steekproef, hier van een vijftienjarige jongen.

Tussen 1991 en 1993 ging ik drie keer naar India. Al vanaf de eerste keer was ik een vurig bewonderaar van Saï Baba omdat ik dacht dat hij God was. Tijdens mijn eerste twee reizen had ik een zevental private interviews met hem. Gedurende het eerste van die interviews vroeg hij me mijn broek en onderbroek uit te doen. Omdat ik dacht dat hij goed was, deed ik wat hij vroeg. Hij had onmiddellijk een olie klaar en wreef er de plaats tussen mijn penis en anus mee in. Zijn volgelingen deelden me mee dat het diende om een chakra te openen, die een bron van spirituele energie is. Maar ik ben niet zeker dat het dat was wat Saï Baba deed. Bij al mijn opzoekingswerk nadien heb ik nergens iets over een dergelijke initiatieceremonie gelezen. En toch, in elk volgend interview vroeg Saï Baba me opnieuw om mijn broek uit te doen, waarbij hij dan over mijn penis wreef. Hij kuste me met zijn tong op mijn mond. Ik opende een beetje mijn lippen, maar hield de tanden stevig op elkaar geklemd. Toch duwde hij zijn tong in mijn mond. Ik bevestig dat wat ik hier heb geschreven in overeenstemming is met de waarheid tijdens mijn interviews met Saï Baba op 20 en 23 september 1999. Tot zover dit getuigenis.

Het is klaar dat Saï Baba in zijn heiligdom te Puttaparthi in India wonderen

verrichtte. Het antwoord op de vraag waarvandaan hij de vereiste energie haalt, is na het verhaal van de vijftienjarige jongen helemaal niet moeilijk. Het wezen van deze religie is eveneens seksuele magie. Saï Baba nam de energie van zijn volgelingen. Hij eigende ze zich onder meer via hun sperma en hun speeksel toe. En dat niet steeds met hun volle toelating. Sterker, vele volgelingen zijn zich blijkbaar niet eens bewust dat het wezen van deze religie seksuele magie is. Saï Baba is in dat opzicht te vergelijken met de goden van de santeria en macumba: hij neemt de energie van zijn volgelingen om daarmee een aantal levensproblemen op te lossen. Hij neemt en geeft, het bekende “do ut des”. Met de gestolen energie doet hij inderdaad veel goeds. Hij richt onder meer een hospitaal op dat gratis verzorging biedt, en bouwt een universiteit. Maar het zou een vorm van eerlijkheid zijn er voor uit te komen dat de energie waarmee heel wat bereikt wordt, ten koste van zijn volgelingen is.

Natuurlijk zijn er seksuele intimiteiten. Dat is eigen aan zulke heidense religies. Zonder energie bereikt hij niets. Wie geïnformeerd is, weet dat. Wie daar vooraf geen vermoeden van heeft en nadien hierover verrast is, vindt zulke seksuele intimiteiten uiteraard ‘ongewenst’ en voelt zich in die religie en haar goddelijke leider wellicht bedrogen en ontgoocheld.

Het lijkt wel alsof heel wat pedofiele praktijken, binnen en buiten de kerken, animistisch gezien, eveneens te maken hebben met het stelen van de occulte levenskracht van kinderen. Jeugdigen zijn occult erg kwetsbaar, hun fijnstoffelijke energie is nog ongerept. Wat hen tot een ideaal slachtoffer maakt. Mensen die zich tot dergelijke ontorende praktijken verlagen, ook al hebben ze een religieuze status, tonen door hun daad aan dat ze belust zijn op energieën die ze blijkbaar zelf niet vinden in hun religie. Geschiedt dat binnen de kerk, dan spreekt het boekdelen over het falend gebedsleven van deze ‘middelaars’, over hun “occult statuut” en hun ontoereikend contact met de Bijbelse God, de gever van alle levenskracht.

En opnieuw tantra

We brachten hierboven al Gopi Krishna, ter sprake, en de wijze waarop hij tantra beoefende. We zagen dat zijn al te intense meditatie hem heel wat problemen bezorgde. Wezenlijk is dat hierbij het orgasme vermeden wordt en de seksuele energie naar hogere voertuigen wordt gestuurd. Zoals Krishna het opvat is het zeker geen wilde vorm van tantra. Een eveneens tantristische visie, maar die hier toch wel van verschilt, vinden we beschreven bij André van

Lysebeth, *Tantra, Een andere visie op leven en seks*⁴⁵⁵. Op het kaft van zijn boek lezen we dat tantra, zonder een godsdienst te willen zijn, ons het sacrale en magische aspect laat ervaren van het leven, de wereld en van de liefde. Het is merkwaardig, ja toch wel contradictorisch, dat van Lysebeth het sacrale en magische geheel los van iedere religie kan zien.

Bij herhaling bevestigt hij in zijn boek dat tantra helemaal geen godsdienst is. Toch schrijft hij: “Het is de godheid, die in de vorm van een individuele fallus binnendringt in iedere moedervorm en al de wezens schept”. En verder: “Voor tantra is iedere vrouw, hoe alledaags ze ook mag zijn, een belichaming van de godin, zij is de godin, de absolute vrouw, de kosmische moeder”. Maar dan blijkt ook uit zijn boek, dat tantra wel degelijk een vorm van religie is. Mogelijk komt het in onze cultuur aanvaardbaarder over wanneer men een bewustzijnsverruiming aanprijst die los van elke religie staat. Maar dat is onmogelijk, wie beter geïnformeerd is, weet dat deze energieën altijd hun oorsprong hebben in de goden. De uitdrukking "Subtiele seculiere energieën" is tegenstrijdig. Deze energieën staan altijd in relatie tot goddelijke wezens.

Een gelijkaardige tegenspraak lezen we eveneens bij Mantak Chia / Maneewan Chia, *Nei kung de la moelle des os*⁴⁵⁶ (Nei kung: beenmerg). “Chi kung” in China is een methode waarbij men al ademend te werk gaat om via ‘chi’ of levenskracht op het lichaam in te werken. “Nei kung” staat dichtbij chi kung, maar in beginsel verloopt deze nei kung-methode zonder deze speciale ademhalingsoefeningen. Men concentreert zich op het beendersysteem dat medisch een zeer belangrijke rol speelt, onder meer in het aanmaken van het bloed, zodat nei kung een taoïstische methode is die tracht via chi, levensenergie, het beendermerg te regenereren.

Het boek ademt, net zoals het boek van van Leysebeth, ook een soort “dood van God” uit. Letterlijk wordt beweerd: “Volgens het taoïsme bevindt het lot van de mens zich enkel in de macht van de mens en niet in die van God, want wij kiezen onze daden in het leven”. Het gevolg ervan is dat godheden, tussenpersonen en al wat ‘religie’ is, uitgesloten worden. Zij zijn het gevolg van menselijke onwetendheid. Toch mediteert en cultiveert men de fijnstoffelijke energie. Zodat het taoïsme, ondanks de beweringen van de stellers, toch zeer religieuze methoden aanwendt. Door de nadruk op levenskracht is tantrisme, hoe boeddhistisch-godloos ook beoefend, toch nog steeds religie. Deze paradox blijkt verder in het boek wanneer van een leerling gezegd wordt dat hij bij een

⁴⁵⁵ Van Lysebeth A., *Tantra, Een andere visie op leven en seks*, Deventer, Ankh-Hermes, 1919, 21, 160, 216, 245, 316.

⁴⁵⁶ Chia M., / Maneewan Chia, *Nei kung de la moelle des os*, Paris, 1991.

foutieve wijze van mediteren, meerdere geesten van laag peil aantrok. Deze kleefden als parasieten aan hem en zogen zijn teveel aan seksuele energie weg.

Hoewel deze alinea niets met seksualiteit te maken heeft, toch vermelden we ze hier. Ze illustreert dat zowel tantristische als taoïstische methoden zich in het westen als a-religieus aandienen, terwijl ze dat in feite niet zijn. Wat als louter profaan wordt voorgesteld heeft een sacrale achtergrond. Waarom dan niet nederig bekennen dat beiden wel degelijk iets met religie te maken hebben? Men kan ook westerse sceptici en atheïsten naar de mond praten en het religieuze aspect verzwijgen. Maar dat strookt niet met de waarheid en is een vorm van oneerlijkheid.

De geest tegenover het vlees

In zijn boek zet van Lysebeth zich af tegen de Bijbelse religie. Op p. 20 lezen we: “Het drama van het westen is het vlees tegenover de geest te stellen” en verder p. 65 schrijft hij: “Trouwens, weten wij wie Jezus werkelijk was? Maar is dat van belang?” De eerlijkheid waarmee hij hier zijn positie verduidelijkt, siert hem. Voor een Bijbelse en dynamistische religie is de positie van Jezus echter wel van een doorslaggevend belang. Dat willen we verder nog verduidelijken.

Geven we een korte bloemlezing uit van Lysebeth's werk, o.c. 137vv.. “Op het terrein van de seksuele opvoeding zouden bepaalde ‘wilde’ stammen uit India ons een lesje kunnen leren. In de stammen is een eenvoudige, onschuldige en natuurlijke houding tegenover de seksualiteit doorslaggevend. In de slaapzaal wordt zij versterkt door de algemene afwezigheid van ieder schuldgevoel en door de vrijheid die voortkomt uit de afwezigheid van tussenkomsten en invloeden van buitenaf. Deze voorechtelijke relaties leiden trouwens vaak tot gelukkige huwelijken. Voor zover het gaat om seksualiteit, zelfs na het trouwen, knopen sommigen buitenechtelijke betrekkingen aan. Het zijn overblijfselen van hun vrije seksuele leven van voor het huwelijk. En van een zeer vrije psychische houding uit hun puberteit.

Als een individu seksueel niet tevreden is met zijn vrouw en als de seksuele verlangens niet volledig gestild worden, kan hij een relatie met andere partners hebben, hetzij om de liefde te bedrijven hetzij als buitenechtelijke relatie of in gebruikelijke ceremoniële vorm. In deze stammen worden bezitsdrang, jaloezie, hartstochtelijke drama's te wijten aan 'ontrouw', en scheidingen die pijnlijk zijn voor ouders en kinderen, voorkomen. Om nog maar niet te spreken van afwezigheid van seksuele frustraties. De jongen kent de 101 standjes en hun variaties. Kortom, hij wordt de volmaakte minnaar. Het echte voorspel op

maithuna bestaat uit het scheppen van een intiem psychisch en fysiek contact om een diepe harmonie te vestigen. Daardoor doordrenkt ieder zich van de persoonlijkheid van de ander, van diens aanwezigheid in de sterke betekenis van het woord.” Tot zover enkele citaten.

Van Lysebeth zet zich af tegen de Bijbelse religie die het vlees als ontoereikend tegenover de geest stelt. Anderzijds kan men zich toch afvragen of men met het kennen van 101 standjes inderdaad een volmaakt minnaar wordt, en wat het verband is tussen het kennen van standjes en liefde. De Latijnse taal kent de termen ‘amor’, ‘liefde’ met belangen, en ‘caritas’, belangeloze liefde. Ook rijst de vraag hoe men naar een intiem psychisch en fysiek contact kan groeien en een diepe harmonie kan beleven in vrije liefde met een frequente partnerruil. De schrijver verwijt het christendom de nadruk te leggen op de geest ten nadele van het vlees. Men kan zich afvragen of hijzelf niet teveel de nadruk legt op het vlees ten koste van de geest.

Zijn hele toelichting doet denken aan de studie van Margaret Mead (2.3.) naar het zogenaamd ontbreken van een puberteitscrisis op Samoa. Zij vond er de vrijblijvende en vrije liefde en beschreef de beleving ervan als “een lichte en plezierige dans”. Tot Derek Freeman met zijn tegenonderzoek haar bevindingen als radicaal onwaar ontmaskerde.

9.3.3. Drukpa Kunle

Vermelden we ten slotte enkele getuigenissen waarbij seksuele energie anders dan gebruikelijk wordt aangewend. Ze horen thuis in een welbepaald religieus en cultureel kader, o.m. in Tibet, Bhutan en Nepal, vijfhonderd jaar geleden. Ofschoon ze in onze tijd erg bevreemdend overkomen, toch zijn er raakpunten met onze beschaving. Zo het ons zou lukken om ons enigszins in de vooropstellingen van zulke culturen in te leven, dan wordt de afstand die ons van hen vervreemdt, wellicht iets kleiner en ons begrip voor hun praktijken mogelijk wat groter.

Verwijzen we naar de legende van Merlijn de tovenaars, die volgens de overlevering over magische krachten beschikte. Jean Markale, *Merlin, l'enchanteur, ou l'éternelle quête magique*⁴⁵⁷ (Merlijn, de tovenaars, of de eeuwige magische zoektocht), schrijft over deze Keltische traditie: "Zoals in veel zogenaamde archaïsche beschavingen, gebeurt een inwijding, waarbij welbepaalde occulte inzichten en wijsheden worden meegegeven, niet zonder een vorm van seksualiteit tussen meester en leerling. Men kan dus zeggen dat

⁴⁵⁷ Jean Markale, *Merlin, l'enchanteur, ou l'éternelle quête magique*, Editions Rets, Paris, 1981, p.100.

in deze Keltische overlevering ‘kennis’ zowel via seksualiteit, door intellectuele inzichten wordt overgedragen.”

Graag willen we deze uitspraak van Markale toch enigszins nuanceren. Het betreft een sacrale wijsheid die bij de overdracht van meester naar leerling, zowel een gevoelsmatig als een intellectueel aspect heeft. Gedesacraliseerde culturen durven bij die gevoelsmatige relatie al te gemakkelijk van ‘seks’ spreken, iets wat in onze overwegend gedесacraliseerde westerse cultuur al te gemakkelijk uitsluitend lichamelijk begrepen wordt. Veeleer ligt het accent op het doorgeven van een hogere levenskracht, iets wat juist mogelijk wordt door dat lichamelijke contact tussen leraar en leerling.

Herinneren we hierbij aan het occulte axioma dat stelt dat alle fluida, zoals o.m. bloed, zweet, of speeksel van iemand, drager zijn van (een deel van) zijn of haar levenskracht. Beschouwen we in dat licht b.v. de genezing van de vrouw die aan bloedvloeïing leed (*Lucas 8:43*). Zij “genas zichzelf” door het kleed van Jezus aan te raken. Zijn kleed bevat zijn zeer hoge levenskracht, en door de aanraking ging een deel van de kracht over naar de gelovige vrouw, waardoor ze juist genas. Ook *Handelingen 19:11/12* vermeldt dat God, doorheen de handen van Paulus, opvallende wonderen verrichte, zo zelfs dat zieken, die zijn kleren aanraakten, genazen. Verwijzen we verder naar *Marcus 7; 33*, waar de evangelist zegt dat Jezus met zijn speeksel de tong aanraakte van een man die stom was, waardoor deze onmiddellijk daarna kon spreken. Ook bij de genezing van de blindgeborene vermeldt de Bijbel (*Joh. 9/1-14*) dat Jezus hierbij met zijn speeksel slijk maakte en dat op de ogen van de blinde wreef, waardoor die weer kon zien. Via het aanraken van Jezus, en ook via zijn speeksel, gaat een onvergelijkbaar sterke levenskracht uit.

Keren we nu terug naar de leraar die zijn leerling wil inwijden. Alle magiërs weten de occulte levenskracht van een man, opgehoopt is in de seksuele organen. Zij geven inderdaad dat zo mysterieuze leven door. Wie, als inwijder, zijn leerling(e) aanraakt zoals b.v. bij een handoplegging, of het eigen speeksel op hem of haar wrijft, of hem of haar zijn krachtigste vloeistof doorgeeft, geeft hiermee een hogere vorm van de eigen levenskracht mee. En dan hebben we het hier duidelijk over... zijn sperma. In de axiomatic van zulke culturen is het duidelijk dat de term ‘seks,’ als een hoofdzakelijk fysisch gebeuren, hier geheel misplaatst is.

Het is ook geweten dat de H. Augustinus (354/430), de grootste kerkvader der patristiek, in zijn jeugd een soort playboy was. Na zijn bekering is hij nooit helemaal in het reine gekomen met zijn jeugdige ontsporing en beschouwde

iedere erotiek nogal gemakkelijk als zondig. Zijn visie is in de kerk zeer sterk blijven voortleven. Het Bijbelse christendom bande verder iedere seksuele ritus uit als doodzonde en het moderne rationalisme, vooral in zijn 18--de eeuwse Frans-materialistische versie, ontheiligde alle riten, de seksuele inbegrepen, waardoor zij tot profane porno werden. Ook dat alles bemoeilijkt een juiste kijk op seksualiteit en op seksuele riten.

Geven we na deze toelichting opnieuw het woord aan Markale. Hij schrijft: “We begrijpen de waarheid (opm.: van zulke ‘seksuele’ riten) nauwelijks nog in het Westen. Het is zelfs zo, dat de klassieke moraal, die gegroeid is uit een verkeerd begrepen of slecht geïntegreerd christendom, onze kijk op ons lichaam en onze geest heeft vervormd. Dit maakte dat de manier waarop sacrale wijsheid die bij zulk een inwijding werd doorgegeven, hoe langer hoe meer ethisch onaanvaardbaar werd”. Tot zover Markale.

Wat de auteur zegt over deze oude Keltische cultuur, kan uiteraard ook op inwijdingen in de Himalaya van toepassing zijn. Gaan we daarop in. Margo Anand, *La magie du tantra dans la sexualité*⁴⁵⁸, (Tantramagie in de seksualiteit), verhaalt over Drukpa Kunle, een seksueel-magiër die leefde in de XV-de eeuw. Nog heden beschrijft men in Tibet, Bhutan en Nepal zijn daden in liederen en verhalen. Geven wij twee verhalen die zij in haar boek vermeldt, hier weer.

Een lichtend lichaam

Een eerste verhaal situeert zich op de markt in Lhassa, de hoofdstad van Tibet. Daar roept Drukpa Kunle uit: “Luistert allen naar mij! Ik ben Drukpa Kunle. Ik ben hier nu om u te helpen uw zieleheil te bewerken. Zeg mij dus vlug waar ik de beste wijn (opm.: ‘geest’-rijke drank) en de mooiste vrouwen kan vinden”. Er volgt een algemeen stilzwijgen, ja een zekere ergernis. Doch een oude vrouw neemt het woord: “De mooiste vrouwen wonen in het land van Kongpo. Je vindt er Sumchok, een nog maagdelijk meisje en ze is uiterst mooi”. Drukpa vertrekt onmiddellijk, en treft er Sumchok aan. Zij dient net het eten op van een machtig stamhoofd. Drukpa draagt haar liederen voor waarin hij in bedekte termen haar een hoger type van ‘inzicht’ belooft. Waarop zij in een geestdriftig lied haar verlangen naar het Boeddha-peil van inzicht uitzingt. Hij lokt het stamhoofd weg en heeft zo de schone maagd voor zich alleen. Zij wenst een hoge graad van meditatie. Zij biedt hem thee aan, maar hij neemt ze bij de hand, en legt ze in het bed van haar heer. Dan heft hij haar kled op en aanschouwt “haar lagere mandala”.

⁴⁵⁸ Anand M., *La magie du tantra dans la sexualité*, Paris, Trédaniel, 1997, 131.

In het tantrisme is een mandala een geometrische en mooie, kleurrijke tekening die het heelal vertegenwoordigt en als infrastructuur der meditatie fungeert. Zieners zeggen ons dat als een vrouw goed uitgerust is en over haar fijnstoffelijke krachten beschikt, dat dan die chakra het uitzicht heeft van een mandala, een stralende zon, met een diameter die uiteraard kan variëren in functie van haar occulte energie. Meestal heeft die mandala een doormeter van ongeveer 25 cm.

Beklemtonen we dat in de vooropstellingen der tantra, Drukpa zich niet verlaagt tot het peil van een gluurder, maar dat hij kijkt naar het fijnstoffelijke lichaam van Sumchok, meer bepaald naar de chakra van haar geslacht. Men interpreteert volkomen verkeerd als men dit gelijk stelt met het gluren en het seksueel bezitten van Sumchok zoals Nabukov in zijn boek *Lolita* dat beschrijft of zoals een De Sade dat doet. Het gaat niet om de seks, wel om de fijnstoffelijke levenskracht die daar geconcentreerd aanwezig is. Wie dat toch exclusief seksueel interpreteert, heeft volgens de mentaliteit van die tijd en die cultuur, geen contact met de hier bedoelde werkelijkheid.

Wanneer Drukpa Kunle wil vertrekken, wil zij met hem mee. Hij plaatst zijn geslacht tegen haar geslacht, en heeft met haar gemeenschap. Voor moderne mensen is dat seks. Voor die tantra-culturen is dat een sacrale daad. Hij brengt ze naar een grot, leert ze mediteren en laat ze verder alleen. Sumchok is voor hem geen lustobject. Zij legt zich vervolgens toe op meditatie. Na vier dagen bevrijdt zij zich van de teleurstellingen van het leven en bereikt zodoende, in “een lichtend lichaam”, de Boeddha-toestand der bewustzijnsverruiming. Zij wordt sensitief, helderziend, en kan magisch werk aan. Ze blijft zichzelf bewust, maar dat bewustzijn reikt verder dan het dagdagelijkse.

Via een seksuele ritus heeft zij een peilverheffing ondergaan in haar bewustzijn. Drukpa Kunle maakte ze deelachtig aan de energieën waarover hij beschikt. Zij werd door hem ingewijd. Zoals al gezegd delen alle lichaamssappen van iemand in diens fijnstoffelijke energie. In dat opzicht zijn bloed, speeksel en sperma aan elkaar verwant. In christelijke middens kan dit oneerbiedig overkomen. Toch delen we tijdens de consecratie, zij het op een onstoffelijke wijze, het vlees en bloed van Jezus. Dit verandert niets aan het feit dat er een immense afstand bestaat tussen de bovennatuurlijke energie van Jezus en de buitennatuurlijke energie van een Drukpa Kunle.

Een gloeiende wijsheidsbliksem

Geven we eveneens het tweede verhaal dat Margo Anand vermeldt. In de woning van een gezin huizen enkele demonische wezens, die voortdurend de mensen pesten. De bewoners smeken Drukpa Kunle hun woning te exorciseren. Hij gaat er op in en vraagt ze een opening in de deur te maken, ter hoogte van zijn geslacht. Dan verzoekt hij dat men hem alleen laat met een paar tonnetjes wijn. Hij voert natuurlijk een magische bezweringsritus uit. 's Avonds bedrinkt hij zich, zingt met een rauwe, luide stem zo dat de demonen aangetrokken worden. Magiërs, thuis in deze praxis, zullen u vertellen dat om een bezwering uit te voeren men de boze wezens uit hun schuilplaats moet trachten te krijgen. Zoniet bereikt men ze gewoonweg niet. Daar deze demonen na Drukpa's ritus, niet binnen geraken, worden zij woest: "Laat ons binnen. Dit huis is van ons!". Hij beveelt ze zich vóór de deur te plaatsen. Daarop steekt hij zijn "gloeierende wijsheidsbliksem" (opm.: zijn fallus) door de opening. Dan schiet hij zijn energiegeladen sperma op hen af. Op de slag onderwerpen zij zich. Vreedzaam stellen zij zich in dienst van het welzijn van het gezin dat voortaan in de woning in vrede leeft. Vanuit het magische oogpunt is het geen seks, maar een krachtmeting, waarbij de sterkste, Drukpa Kunle, de strijd wint. Het is niet het biologische sperma zelf dat de geesten controleert, maar de subtiele kracht van de Drukpa Kunle, die verborgen zit in zijn sperma.

De lama wordt herboren als ezel.

Alexandra David Neel, *Mystiek en magie in Tibet*⁴⁵⁹, schrijft eveneens over deze Drukpa Kunle. Geven we hieronder haar verhaal.

Een groot tulkoe-lama had zijn leven doorgebracht met nietsdoen. Ofschoon men hem in zijn jeugd uitstekende leraren had gegeven, terwijl zijn van zijn voorzaten geërfde bibliotheek een aanzienlijke omvang had en hij steeds omringd was door uitmuntende geleerden, kon hij nauwelijks lezen. Deze lama kwam te sterven. In die tijd leefde er een zonderlinge man, Drukpa Kunle. Hij reisde, zijn zwerversgewoonte getrouw, door het land en kwam op één van die tochten bij een beek waar een jong meisje juist bezig was water te scheppen. Zonder een woord te zeggen wierp hij zich op haar en trachtte haar te verkrachten. Het meisje was kloek, en Drukpa Kunle al bejaard. Ze verdedigde zich zo hevig, dat ze erin slaagde te ontsnappen, waarna ze naar het dorp rende om alles aan haar moeder te vertellen. De goede vrouw stond verbijsterd. De mensen uit de streek namen allemaal de goede zeden in acht, zodat niemand van hen voor verdenking in aanmerking kwam en de schelm dus een vreemdeling moest zijn. Ze verzocht haar dochter een nauwkeurige beschrijving van dit onwaardige personage te geven.

⁴⁵⁹ David - Neel A., *Magic and mystérie in Tibet*, London, Unwin paperbacks, 1939⁻¹, 1965, (//*Mystiek en magie in Tibet*, Amsterdam, Gnosis, 1941, 43).

Terwijl haar dochter haar verschillende bijzonderheden meedeelde, dacht de moeder daarover na. Ze herinnerde zich dat ze tijdens een bedevaart de magiër Drukpa Kunle had ontmoet. En de kenmerken die de dochter haar meedeelde, stemden volkomen overeen met dat van deze heilige en onbegrijpelijke excentriekeling. Hier was geen twijfel mogelijk. Diegene die haar dochter had willen misbruiken was Drukpa Kunle. Ze overwoog daarbij dat de beginselen die aan het gedrag van gewone mensen ten grondslag liggen, helemaal niet gelden voor hen die een supernormale kennis bezitten. Een magiër is niet gehouden enige zeden- of andere wetten in acht te nemen. Zijn daden worden hem voorgeschreven door hogere overwegingen, die de gewone mens ontgaan. Daarop zei ze tegen haar dochter: “De man die je gezien hebt is de grote Drukpa Kunle. Alles wat hij doet is welgedaan. Ga dus naar de beek terug, kniel voor hem neer en stem toe in alles wat hij van je verlangt.”

Het meisje ging terug en zag de magiër in gedachten verdiept op een steen zitten. Ze knielde voor hem neer, verontschuldigde zich voor haar weerspannige houding, die uit onwetendheid was voortgekomen, en verklaarde in alle opzichten zijn dienaar te willen zijn. De heilige haalde de schouders op. “Kind”, sprak hij, “vrouwen wekken in mij niet het minste verlangen. Maar luister. De grote lama van het naburige klooster is, na een onwaardig leven, als een ongeletterde gestorven. Hij heeft alle gelegenheden tot het verwerven van kennis verwaarloosd. Ik zag hoe zijn geest in het Bardo (opm.: de onderwereld) ronddoolde en naar een slechte wedergeboorte werd gesleept. Door naastenliefde gedreven wilde ik hem een menselijk lichaam verschaffen. Maar de kracht van zijn slechte werken gedoogde dat niet. Je bent me ontsnapt, en terwijl je in het dorp was, hebben de ezel en de ezelin, die je daar in de weide ziet lopen, gepaard. Het zal dus niet lang meer duren of de grote lama wordt wedergeboren in het lichaam van een ezelsveulen”. Tot zover deze tekst van David-Neel en de verhalen over Drukpa Kunle.

Het verwekken van fijnstoffelijke levenskracht staat in dergelijke verhalen centraal, niet het seksuele genot op zich. Ze tonen aan hoe moeilijk het kan zijn om zich in te leven in de religieuze axioma's van religies van andere culturen en andere tijden. Wie de axioma's van deze religies of magieën kent, kan zelf logisch doorredeneren naar de conclusies. Juist omdat onze Westerse cultuur zo gedesacraliseerd is, heeft zij het er moeilijk mee om hierin meer te zien dan datgene wat zich profaan toont. Zoals Sterley het stelde (2.3.), omgeven onze Westerse vooropstellingen ons als een schild, waarachter we enkel waarnemen wat onze eigen vooropstellingen ons toelaten.

Halloween en carnaval

Het kan wellicht verbazen dat beide feesten in dit hoofdstuk vernoemd worden. Maar zij staan occult gezien ook in verband met sacrale erotiek. Kristensen, *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*⁴⁶⁰, vermeldt dat tijdens dit feest de band tussen de onderwereld en de mensen sterker wordt aangehaald. Heel wat goden en ook overledenen hebben behoefte aan energieën die ze dan bij de levenden komen zoeken. Deze feesten kunnen, occult gezien, dan ook heel wat problemen stellen. De gelovigen der buitenbijbelse religies zagen geen andere uitweg. Ze moesten deze 'hogere' wezens gunstig stemmen, want regelmatig deden ze een beroep op hen om te overleven. Ook wilden ze de wrok van deze wezens niet op zich halen. Voortdurend is er in de niet-Bijbelse religies die dualiteit. Het heilige is er steeds tweesnedig.

De bewoners van de onderwereld werden gunstig gestemd door het offeren van spijsen en dranken. Het gaat dan niet om het biologische voedsel, wel om de fijnstoffelijke krachten hierin aanwezig. Ook erotiek en erotische dansen genereren energie. Dat is overigens de sacrale oorsprong van carnaval. Zulke stoeten waren religieuze plechtigheden. Bij een aantal culturen is dit gebruik nog hoogst actueel. De goden en godinnen, de wezens van de buiten-natuur, hebben de energie nodig van hun gelovigen. We wezen al eerder op het verschil tussen deze religies en het christendom. De H. Drie-eenheid heeft alle energie, de bewoners van de onderwereld niet, want ze leven niet in vriendschap met de Heilige Drie-eenheid. Het gevolg is dat ze de energie nemen daar waar ze is, onder meer in bloed en seks.

Deze wezens zouden zich ook op Trinitaire energieën kunnen beroepen. Maar daar zijn ze niet zo vlug voor te vinden. Ze weigeren meestal, omdat ze hun eigenzinnige houding niet willen prijsgeven. Ze gedragen zich autonoom, ijdel, hoogmoedig. Zo hebben ze zich eeuwenlang gedragen. Wil de magiër deze wezens tot de orde roepen moet hij ze eerst oproepen. Dat kan bijvoorbeeld door seksuele riten. Zo komt men er mee in contact. Bevoegde magiërs beweren dat ze hen dan de Trinitaire energieën kunnen laten aanvoelen en hen hierbij voor de keuze stellen: hun ijdelheid laten varen en hun energieën zoeken bij de bron van alle leven, ofwel geconfronteerd worden met een Trinitair Godsoordeel. We komen daar nog uitvoerig op terug in het twaalfde hoofdstuk dat handelt over oorzaken en gevolgen.

9.4. De Bijbel en erotiek

⁴⁶⁰ Kristensen W.B., *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Mij, 129.

Ook in de Bijbel vinden we heel wat teksten die erotiek en seksualiteit ter sprake brengen. Een steekproef.

9.4.1. Man en vrouw schiep Hij hen.

In *Genesis 1,27*: lezen we: “En God schiep de mens als zijn beeld. Als het beeld van God schiep Hij hen; mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen. God zegende hen. En God sprak tot hen: Wees vruchtbaar en word talrijk; bevolk de aarde.”

Wanneer de mens, en wel als man - en - vrouw, Gods natuur weergeeft, dan betekent het dat de mens deelneemt aan Gods zijnswijze en juist daardoor boven de anorganische natuur, de planten en de dieren uitsteekt. Daarom ook is seksualiteit in wezen door en door sacraal.

9.4.2. Asmodeüs, de slechtste onder de demonen

Dat ook demonen erotisch actief kunnen zijn, getuigt de Bijbel in het boek *Tobit 3:8*. Sara huwde zeven keer en iedere keer werd haar man in de bruidskamer door Asmodeüs, de ‘slechtste onder de demonen’, gedood op de avond dat de bruidegom Sara’s kamer betrad. Aan haarzelf berokkent Asmodeüs geen kwaad omdat hij ze ‘liefheeft’, (opm.: hij wil ze ‘bezitten’) maar zodra een man ze erotisch benadert, doodt hij hem.” De Bijbel verhaalt verder dat God zijn hoge engel Rafaël zendt om Sara hiervan te bevrijden en haar een geschikte man te geven.

9.4.3. De verlokkelijke dochters van de mensen

Lezen we *Genesis 6:1/4*. “Toen de mensen talrijk begonnen te worden op de aardbodem en dochters kregen, zagen de zonen van God (versta: hoge wezens) hoe verlokkelijk de dochters van de mensen waren en kozen zij zich uit die dochters ieder een vrouw. Maar Jahweh zei: “Mijn geest weze niet eindeloos verantwoordelijk voor de mens aangezien hij vlees is” (*Gen. 6:3*)” Versta: aangezien zijn levenskracht ontoereikend is. Deze tegenstelling ‘geest / vlees’ kwam eerder ter sprake (1.4.1.) en beheerst het Bijbelse denken tot de laatste bladzijden van het nieuwe testament.

Vooraf bij Paulus speelt dit koppel ‘geest / vlees’ een hoofdrol. We vervolgen: (*Gen. 6:4*.) “In die dagen, en ook daarna, leefden er reuzen op de aarde, de nefilim, doordat de zonen van God gemeenschap hadden gepleegd met de dochters van de mensen. Het zijn de helden van de oude tijd, die beruchte mensen”.

Men ziet hier duidelijk dezelfde grondstructuur die Sara's leven bedierf. Maar met dit verschil dat de engelen - in Bijbels taalgebruik: onreine, van God vervreemde geesten of demonen - het bevruchtingsproces zo beïnvloeden dat de kinderen delen in de demonische natuur van de godszonen. De godszonen schoven tijdens de bevruchting een soort zielen-lichaam dat hun element vertegenwoordigde, in het kind. Men kan natuurlijk altijd zo een bevruchtingstype afwijzen in naam van de huidige biologie, maar dit belet niet dat wat de Bijbel zegt, op zich mogelijk is. Vooral zodra men het fenomeen bezetenheid vooropstelt. Dit des te meer daar bezetenheden niet zelden een sterk erotisch element bevatten.

Zoals de Bijbelse schrijver de situatie weergeeft, is het duidelijk dat de godszonen over buitengewone levenskracht beschikken en zo als beruchte helden overkwamen. Toch bleef hun ethiek ondermaats. Dit zedenverval lokte, door gebrek aan Gods bovennatuurlijke levenskracht, een Godsoordeel, een zondvloed uit. Weerom blijkt hoe het dynamisme hier een hoofdrol speelt. Asmodeüs is blijkbaar zo een godszoon.

Uit deze twee voorbeelden, de godszonen en Sara, blijkt overduidelijk dat Jahweh zulk een gedrag van zijn godszonen niet duldt. Ook *2 Petrus 2:4* keurt het af: "God heeft de engelen die gewetenloos handelen, niet gespaard doch in de diepste diepten van de onderwereld gesitueerd en ze aan de duisternis prijsgegeven waar Hij ze met het oog op het oordeel, opgeborgen heeft."

*La Bible de Jérusalem*⁴⁶¹ zegt dat het verhaal der Nefilim slechts een volksmythe betreft. Dat is echter de vraag. Uit wat volgt kan men ook veronderstellen dat zij, om het met een term van Nietzsche te zeggen, een schaamtevrj ras van 'übermensen' zijn. Door hun zedenbederf leidde dit, steeds volgens de Bijbel, vanwege Jahweh tot de zondvloed. Men kan zeggen dat de chlysti's die deze godszonen nabootsen, occult gezien, zelf ook nefilim zijn, met het zedenbederf daaraan eigen, en met het risico tot het ondergaan van een Godsoordeel.

9.4.4. De dagen van Lot

Lezen we *Gen. 19*. Drie 'mannen', in feite een verschijningswijze van Jahweh en twee van zijn engelen, komen bij Abraham aan. Jahweh blijft. De twee mannen gaan verder naar Sodom want "de roep tegen Sodom en Gomorra is groot, haar zonde is uiterst zwaar". Sodomie of homoseksualiteit kwam in

⁴⁶¹ *La Bible de Jérusalem*, Paris, 1978, 36.

het Israël van toen op een brutale wijze voor en gold als een “zonde tegen de natuur”, waarop de doodstraf stond (*Levit. 18:22*).

Lot schenkt de twee ‘mannen’ onderdak maar “zij waren nog niet in bed toen het huis omringd werd door de mannen van de stad, van de jongere tot de oudere, heel het volk zonder uitzondering. Zij vroegen: “Waar zijn de mannen die deze nacht bij u zijn? Geef ze vrij opdat wij ze misbruiken”. Lot tracht ze van hun homopraktijken af te houden. Gasten waren immers ‘heilig’ en Lot stelt voor die onschendbaarheid, verbonden met zijn gastvrijheid, te eerbiedigen. Hij ging zelfs zover zijn twee maagdelijke dochters - volgens de opvattingen van die dagen - aan die opdringende mannen prijs te geven.

Dat Lot hen zijn dochters wilde geven, mag ons verbazen. Toch vinden we een aantal gelijkaardige gebruiken heel wat dichterbij ons. Zo was het bij de Inuït bijvoorbeeld gebruikelijk dat de bezoeker tijdens zijn verblijf een vrouw aangeboden kreeg. Het gold als een onbeleefdheid hier niet op in te gaan. Men kan het in die uiterst afgelegen streken zien als een remedie tegen biologische inteelt.

Denken we in onze eigen geschiedenis aan een aantal huwelijken in vorstenhuizen. Deze dienden in de eerste plaats de diplomatieke belangen, niet de liefde tussen twee mensen. Verwijzen we naar de vele landen waar huwelijken ‘geregeld’ werden (of worden) door anderen dan de geliefden zelf. Het respecteren van de vrije wil van twee geliefden is blijkbaar nog niet zo heel oud.

Vervolgen we het verhaal in *Genesis*. Maar de mannen (versta: de engelen) grepen Lot vast, trokken hem het huis in en deden de deur dicht. Degenen die voor de deur stonden, klein en groot, sloegen zij met blindheid zodat zij de deur niet konden vinden. Nu zeiden de twee mannen tegen Lot: “Hebt u hier in de stad nog familieleden? Uw schoonzoon, zonen en dochters en iedereen die bij u hoort moet u naar buiten brengen, weg uit deze plaats. Wij gaan de stad verwoesten: de roep om wraak over de bewoners klinkt zo hard, dat de Heer ons heeft gezonden om de stad te verwoesten.” Toen ging Lot praten met zijn toekomstige schoonzonen, de mannen die met zijn dochters wilden trouwen; Hij zei: “Maak dat je wegkomt, vlucht uit deze plaats, want de Heer gaat de stad verwoesten.” Maar zij lachten hem uit. Toen liet de Heer uit de hemel zwavel en vuur over Sodom en Gomorra regenen. Hij verwoestte die steden en de hele streek, met alle bewoners en alles wat er groeide.

9.4.5. Een godsoordeel

De engelen voeren hiermee een godsoordeel uit, een ingreep van God in de aardse geschiedenis, omwille van een “wraakroepende zonde”, een gewetenloos gedrag dat de nare gevolgen ervan vervroegt uitlokt. Dat kan Bijbels gezien hetzij rechtstreeks hetzij via de natuurwetten. Men lette op de structuur die een schifting is: de enen, de Sodomieten, zijn tegen alle verwachting in wegens hun ‘vlees’ niet bestand tegen het optreden der engelen. De anderen, Lot en de zijnen beschikken wegens hun gewetensvol gedrag over Gods Geest en worden gered. De enen zien de natuurskatastrofe niet aankomen; de anderen worden door de engelen gewaarschuwd en ontsnappen.

Volgens de Bijbel getuigt de zondvloed (*Gen 7*) van een Godsoordeel: “Toen Jahweh zag hoezeer op de aarde de boosheid der mensen was toegenomen, hoezeer de begeerte van hun hart de hele dag naar het kwade uitging, kreeg Hij spijt dat Hij de mens op aarde gemaakt had”. Daarop volgt de zondvloed als ‘straf’, omwille van de ontoereikende levenskracht van vele mensen. Want wie niet over Gods wezenseigen levenskracht beschikt, staat aan alle mogelijke gevaren bloot die de schepping in zich draagt, en dit zonder ernstige weerstand te kunnen bieden.

Zoals de tijdgenoten van Noë bij gebrek aan Gods wezenseigen levenskracht (‘geest’) zichzelf prijsgaven aan wat men heet “de elementen der natuur”, (de zondvloed), zo gaven de tijdgenoten van Lot zichzelf prijs aan “de elementen der natuur” (brandende zwavel). De gewijde schrijver zegt het niet uitdrukkelijk, maar de basisuitspraak over “geest / vlees” verduidelijkt het oordeel van God ten tijde van Lot.

De tekst moet in het kader van de dagen van Lot gesitueerd en begrepen worden. Onze tijd kent een grote discussie betreffende de ware aard van homoseksualiteit. In de dagen van Lot was homofilie zo nefast dat de Jahwehreligie niet anders kon dan de kwaal als onverantwoord aanklagen. Dit blijkt al uit de beschrijving zelf van de agressie waarmee de inwoners van Sodom en Gomorra zich op hun slachtoffers wierpen: “Geef ze vrij opdat wij ze misbruiken”. Deze tekst veroordeelt dus niet de homofiele of lesbische verhoudingen op zich.

9.4.6. Een Midjanitische vrouw

Geven we een tweede tekst uit de Bijbel. *Numeri 25:1v.* vermeldt wat volgt. “Israël vestigde zich in Sittim. Het volk begaf zich aan ontucht met Moabitische vrouwen die het volk uitnodigden op de offers van haar godheden. Het volk nam deel aan de gewijde maaltijden die bij de offers aansloten en boog zich

voor haar godheden neer”. Het heiligdom van Baäl-Peor (*Numeri* 23:28) lag op de grens tussen Israël en Moab. De beide volkeren gingen erheen. Moabitische vrouwen trachten de Israëlieten te betrekken in deze religieuze rituelen en hen zelfs deze afgoden te laten vereren. Dat naast Israëlieten en Moabieten ook nog andere culturen dit heiligdom bezochten, blijkt dan weer uit *Numeri* 25:6 en 25:8, waar gezegd wordt dat een Israëliet opdaagt met een Midjanitische vrouw en met haar een gewijd slaapvertrek binnengaat. Deze korte beschrijving toont toch hoe ingeburgerd zulke sacrale erotiek toen was, ook voor hooggeplaatste personen. Het blijft echter een feit dat Jahweh de afgodendienst van zijn volk niet kon dulden.

Tot zover deze steekproef uit de Bijbel waarin erotiek en seksualiteit ter sprake komen.

9.5. ‘Hogere’ wezens en erotiek

9.5.1. Bovenliggers, onderligsters

Het Bijbelse verhaal van Lot suggereert dat erotiek ook bij ‘hogere’ fijnstoffelijke wezens aanwezig is en, meer nog, dat deze erotiek zich op aardse mensen kan richten. Onze middeleeuwse theologen spraken van een ‘incubus’ en een ‘succuba’. Een ‘incubus’ is ‘een boven-ligger’, een demon van het mannelijke geslacht, die met vrouwen seks bedrijft. Een ‘succuba’ of ‘onderligster’ is een demone, (een ‘godin’) die hetzelfde doet maar dan met mannen.

Volgens C. Rager, *Dictionnaire*⁴⁶² is een succube - letterlijk een ‘onderligster’ - een vrouwelijke demon die ‘s nachts geslachtsgemeenschap bedrijft met een man. Middeleeuwse teksten getuigen: edellieden bijvoorbeeld zagen bij gesloten deuren en vensters zeer mooie vrouwen met seksuele bedoelingen in hun kamer komen.

Volgens hetzelfde woordenboek is een incube, letterlijk een ‘bovenligger’ een demon die ‘s nachts geslachtsgemeenschap pleegt met vrouwen. In middeleeuwse teksten duidt men zo een wezen aan met een veelheid van termen: dusius, faunus, ficarius, homo silvestris, larva, pilosus, satyrus, silenus, sylvanus. Dit zijn Latijnse termen die een aspect benadrukken. Zo onder meer seksbehoefte (ficarius, satyrus), natuurgeest (faunus) of woudebewoner (homo silvestris, sylvanus).

Het woordenboek stelt dat bij de oude Romeinen deze figuren natuurgeesten waren maar die geleidelijk, onder heidense en vooral christelijke invloeden die erotiek met demonie verbonden, als ‘demonen’,

⁴⁶² Rager C., *Dictionnaire des fées et du peuple invisible dans l'occident païen*, Turnhout, 2003, 883s.

‘duivels’, bestempeld werden.

Het feit dat “nachtelijke geile bezoekers en bezoeksters” telkens weer ter sprake komen vanaf oeroude tijden en het feit dat ervaren occultisten dergelijke dingen als mogelijk duiden, mag ons tot nadenken stemmen. Ook in onze tijd maken betrouwbare mensen melding van zulke nachtelijke bezoeken. Met als gevolg dat men de volgende ochtend bijzonder uitgeput opstaat. Die uitputting legt dan het aspect ‘larva’, (7.4.4.) of energierovende schim, bloot.

De Italiaanse theologieprofessor uit de XVII-de eeuw, Sinistrari d’Ameno, zegt in zijn werk *Dictionnaire des sciences occultes*⁴⁶³ (Woordenboek der occulte wetenschappen), over demonialiteit wat volgt. De duivel - wat hij daar ook mag onder verstaan - beschikt over twee wijzen om geslachtsgemeenschap met mensen te hebben. Met magiërs en magiërinnen pleegt hij enerzijds seks na een plechtige geloofsbelijdenis waardoor men zich aan demonie overlevert. En anderzijds houdt hij soms gemeenschap met mensen die daar helemaal niets willen van weten. De schrijver voegt daaraan toe: “Het is een vastgesteld feit dat zo nu en dan kinderen geboren worden die groot, sterk, moedig, mooi en boosaardig zijn”. We verwezen eerder naar “the omen”, een Amerikaanse film uit 1976. (5.2.2.).

9.5.2. Merlijn de tovenaar

De overlevering vertelt ons dat Merlijns’ moeder gemeenschap had met een ‘godszoon’, wat leidde tot Merlijns’ geboorte en wat ook zijn magische krachten kon verklaren.

C. Rager, *Dict. des fées et du peuple invisible dans l’occident païen*⁴⁶⁴ (Dict. van feeën en onzichtbare wezens in het heidense Westen), ziet in Merlijn de tovenaar een kind, geboren na geslachtsgemeenschap van een incubus met een vrouw. Rager geeft een lange uitleg waarvan wij hier een deel weergeven. Merlijn’s moeder, aldus de Bretoense roman, was zeer mooi maar wou niet huwen in de overtuiging dat, indien zij met een man in bed ligt, zij zal sterven. In een tekst die dateert uit 1215/ 1230, luidt het dat zij ten slotte met een onbekende naar bed gaat nadat deze ze ervan overtuigd heeft dat zij van diens lijf zal genieten maar hem nooit zal zien. Zij worden de ouders van een kind dat onvoorspelbaar en verdorven is.

⁴⁶³ Boutet F. , dir., *Dictionnaire des sciences occultes*, Paris, 1976-2, 182s..

⁴⁶⁴ Rager C., *Dictionnaire des fées et du peuple invisible dans l'occident païen*, Turnhout, 2003, 489, 648.

Satan hoopt er zijn dienaar van te maken doch mislukt. Merlijns' moeder krijgt wroeging en in haar berouw verlost zij Merlijn van de demon. Toch, aldus steeds de tekst, houdt Merlijn iets over van de bestialiteit van de nachtelijke bezoeker. Zo is hij bij zijn geboorte zo behaard dat het zijn moeder beangstigt. Door zijn 'goddelijke' afkomst bezit Merlijn het vermogen alom aanwezig te zijn, van gedaante te kunnen veranderen en deelt hij in de paranormale kennis van zijn fijnstoffelijke vader, een incubus. Van God krijgt hij, van kindsbeen af, gaven als wijsheid en profetie. Met andere woorden: Merlijn blijft een tweesnedig wezen.

9.5.3. *The Entity*

Baseren we ons op J. Degas, *L'emprise*⁴⁶⁵ (Gegrepen). Begin 1983, kwam in de Franse filmzalen, na een onmetelijk succes in de USA, de film 'The Entity' uit, die enigszins aan de film 'The exorcist' herinnert. Het hoofdgebeuren van de *The Entity*: een meisje, vertolkt door Barbara Hershey, die met haar rol bekroond werd, wordt én gekweld ('gepest') én verkracht door een onzichtbaar wezen ('the entity').

De film is het werk van Franck de Felitta. Deze ontmoette in 1977 in Californië het meisje Carla Moran. Zij werd sinds jaren, werkelijk door een 'entiteit' mantisch bezocht. En dat op die agressieve erotische wijze. De Felitta was er, als rationeel en verlicht man van overtuigd dat "dergelijke nonsens" niet bestond. De zogenaamde religieuze of paranormale verklaringen waren voor hem gewoon 'illusies'. Doch geleidelijk veranderde de Felitta van mening. Hij leerde Howard Long, een Amerikaans specialist ter zake kennen. Met andere vorsers van de universiteit van Californië is hij getuige van de uitingen van zo een entiteit. Zo stellen zij een veelkleurig licht vast in de aura van Carla. In het laboratorium zelf ziet men een griezelige schim die zich daar vormt en zich op de jonge vrouw werpt.

De aanwezigen verfilmen het gebeuren. Deze toont zowel de veelkleurige lichtfenomenen als de schim. Het geneeskundig verslag is formeel: Carla is lichamelijk gekweld. Ze heeft nagelkrassen op de borst, een gekwetste schouder, en kwetsuren tussen de dijen. Carla is eveneens verkracht. In andere omstandigheden, en na identieke taferelen, is Carla driemaal zwanger. Volgens deze feiten is er blijkbaar heel wat meer aan de hand dan slechts een freudiaanse 'seksuele neurose'. Grondige ervaring leert dat dergelijke "sexy pesterijen" zich in onze pornografisch-permissieve cultuur veel meer voordoen dan "deftige mensen" vermoeden. En om zo 'n erotische indringing magisch

⁴⁶⁵ Degas J., *L'emprise*, in *Nostra* 563 (27.3.83, 12.

meester te worden, moet men volgens kenners over veel meer beschikken dan de traditioneel gekende bezweringen.

9.5.4. Een spookminnaar

A. David-Neel, *Liefdestover en zwarte magie*⁴⁶⁶, verhaalt over de bijzonder gruwelijke praktijken van zogenaamde Bön tovenaars die zich op zwarte magie toeleggen. Ze heeft, zo schrijft ze in de inleiding van haar boek, lang gearzeld om haar verhaal neer te schrijven. Deze feiten weergeven zonder meer, zo vervolgt ze, zou het verhaal voor vreemdelingen die Tibet niet kennen, onbegrijpelijk maken. Daarom koos zij voor een romanvorm. Zij besluit haar voorwoord met de zin “Intussen wordt de lezer verzocht zich steeds te herinneren dat deze roman van het begin tot het einde werkelijk is beleefd”. De gruwelijkheden waarover zij het heeft zijn veel erger dan wat in het uittreksel hieronder wordt weergegeven. De roman gaat over de liefde tussen Garab, een rover, en Détchéma, zijn vriendin. We laten de schrijfster aan het woord.

Op een nacht toen Garab wakker lag, zag hij dat Détchéma die naast hem lag, met ‘iets’ scheen te worstelen. Het leek of ze zich eerst verzette, maar nadien toegaf. “Een boze droom”, dacht Garab. Twee dagen later herhaalde zich hetzelfde, maar ditmaal was de worsteling heviger en langer. De jonge vrouw slaakte een kreet. “Wat scheelt eraan?” vroeg Garab, “Ben je ziek?”

“Waarom bescherm je mij niet?” stamelde Détchéma, nog maar half wakker, “Sliep je? ... Heb je hem zien weggaan?” “Wie?” vroeg Garab. Détchéma werd nu klaarwakker. “Wat heb ik je gezegd?” vroeg ze, terwijl haar stem een zekere vrees verried. Garab kreeg de indruk dat zij niet openhartig antwoordde. “Je hebt geschreeuwd,” zei hij rustig, “en toen heb je iets onbegrijpelijks gemompeld”. Hij twijfelde er niet meer aan, één van de demonen, die in het gebergte rondspoken, had zich aan hem en zijn vriendin gehecht om hun kwaad te berokkenen. Tegen het midden van de nacht deed een plots gevoel van koude hem ontwaken. Bij het licht van de maan dat naar binnen scheen, onderscheidde Garab een fijnstoffelijke, maar menselijke gedaante. Het was de gestalte van een Hindoe-yogi. Zijn met as besmeerd vaalbleek gezicht raakte dat van Détchéma aan en zijn lippen waren gulzig op die der jonge vrouw gedrukt. Onmiddellijk sprong Garab op, maar nog vlugger maakte de fantastische bezoeker zich uit de voeten. “Heb je vannacht goed geslapen?” vroeg Garab aan zijn vriendin de volgende morgen. “Ja,” antwoordde zij laconiek. “Heb je niet gedroomd?” vroeg Garab. “In deze heilige

⁴⁶⁶ David - Neel A., *Liefdestover en zwarte magie*, Amsterdam, Gnosis, 1942, 66 - 67.

oorden zenden de goden soms dromen aan de pelgrims toe. “Neen,” antwoordde zij, maar haar stem beefde.

Garab vroeg niet verder. Hij was er zeker van niet gedroomd te hebben. Hij had de yogi gezien en hij was de tent uitgegaan om hem op te sporen. Wie was die onheilspellende indringer? Had men hier te doen met een werkelijke yogi, ervaren in magie, die de kunst verstond zich onzichtbaar te maken om aan vervolging te ontkomen of, daarenboven, in staat was zijn eigen etherisch “dubbel” uit te zenden en op grote afstand te doen handelen, als een mens van vlees en bloed? Was het met Dêтчéma zo ver gekomen, dat zij aan de liefkozingen van deze spookminnaar de voorkeur gaf boven de zijne? Bij deze gedachte kwam een dolle woede in hem op. Opeens herinnerde hij zich de vreemde geschiedenis die zijn moeder hem had verteld, in verband met de wijze waarop zij zwanger geworden was en waaraan hij geen geloof had gehecht. Zou het inderdaad mogelijk zijn dat wezens uit een andere wereld vrouwen van het menselijk ras aanrandden? Een ander gevoel mengde zich thans onder zijn boosheid: het verlangen om dit mysterie op te lossen en de identiteiten van die vreemde bezoeker te achterhalen. Tot zover deze tekst van David-Neel.

De schrijfster zegt verder in haar boek dat de spookminnaar de overleden vader van Garab is, die in de andere wereld zijn weg niet vindt en zijn tweede dood, het afleggen van het fijnstoffelijke lichaam wil ontlopen. Om zo te kunnen overleven heeft hij energie nodig, die hij ‘s nachts steelt via een vorm van seksuele gemeenschap met Dêтчéma. Garab en zijn vriendin ontmoeten gelukkig een bevoegde magiër die deze roof ongedaan kan maken. De magiër verduidelijkt de situatie en spreekt van een ontzettend geheim, waarvan misdadige ingewijden zich bedienen. “Zo maken ze vele slachtoffers, want de vrouwen die aan deze lieden ten prooi vallen sterven binnen korte tijd. Je zinnelijke liefde voor de vrouw die je vergezelt, heeft ook voedsel gegeven aan de wrede zinnelijkheid die in je vader is blijven bestaan. Hij heeft je minnares bij zich willen hebben om zich meester te maken van haar levenskracht en van het gedeelte psychische energie dat jij haar hebt kunnen overdragen. Jullie zouden beiden het slachtoffer geworden zijn. Maar ik zal u redden.”

Tot zover dit getuigenis. Men ziet de gelijkenissen en de convergenties met de verhalen van Sara en Asmodeüs, de nefilim, het verhaal van Lot en met “the entity”.

9.6. Religie en seksualiteit: besluit

Seksualiteit heeft een profane en een sacrale zijde. De westerse cultuur benadrukt vooral de profane zijde. Een doorgedreven nominalisme verliest hierbij gemakkelijk het contact met het hogere en beschouwt seksualiteit wel eens meer als een seculair en vrijblijvend tijdverdrijf.

Sacraal gezien hebben seksualiteit en erotiek steeds te maken met fijnstoffelijke levenskracht. Energieën worden hierbij gegenereerd, geruild, maar in een aantal gevallen ook ontvreemd.

In heel wat buitenbijbelse culturen en religies worden seksuele praktijken aangewend om de energie voor praktische doelen te gebruiken. In sommige gevallen wordt “de oerchaos” geactualiseerd, waarbij ook bijzonder primitieve en niet steeds even betrouwbare wezens betrokken worden.

Het onoordeelkundig opwekken en aanwenden van dergelijke krachten kan bijzonder gevaarlijk zijn. Bijbels gezien vertegenwoordigt een aantal van deze religies een geldig stadium, zolang men niet beter weet. Men kan het de oude religies moeilijk ten kwade duiden dat ze gebruik maken van de beschikbare occulte energieën om levensproblemen op te lossen. Deze heidense religies beschikken over levenskracht die zelfs ‘grote wonderen’ te zien geeft, maar de wortel is ‘vlees’. Het leven dat ze schenken ontspringt aan ritueel contact met de “Godszonen”, met afgeweken engelen zoals *Gen. 6: 1-8* duidelijk zegt. Het christendom veroordeelt niet zomaar dat ‘vlees’ maar ziet wel het gebrek aan ethiek ervan. Daarom voert de Bijbel “Gods Geest”, Gods wezenzeigen levenskracht in, die redt. Het christendom tracht deze praktijken te aanvaarden, uit te zuiveren en te verheffen. De in deze lagere religies aangesproken goden kunnen delen in die hogere levenskracht en in de Bijbelse ethiek. In het andere geval blijven ze ontdaan van Gods geest en wacht hen een Godsoordeel.

Ook de Bijbel zelf vermeldt een aantal seksuele praktijken, samen met een oordeel hierover als het wraakroepende gevallen betreft. Bijbels gezien blijft het verwekken van energieën via seksualiteit niet alleen beneden peil, maar wordt het ook overbodig. De H. Drie-eenheid is als hoogste instantie in het heelal de schenker van alle leven. Daarom moet men niet langer een beroep doen op wezens en goden die zich buiten de Bijbelse religie situeren en die autonoom en onafhankelijk van de H. Drie-eenheid handelen. Die onberekenbaarheid van heel wat buitenbijbelse wezens zal verder nog uitvoerig ter sprake komen.

Hoofdstuk 10: Over mensen en dieren

10.1. Een band tussen mens en dier

Wat voorafging

De werkelijkheid kent een profane en een sacrale zijde. De sacrale zijde heeft het over fijne stof. Heiligheid wordt mantisch aanvoeld, en magisch bewerkt. Ook de mens heeft een aantal fijnstoffelijke lichamen. Sommige mensen kunnen uittreden en hun bewustzijn zelfs overbrengen naar zulk een fijnstoffelijk lichaam. Religie, dynamistisch opgevat, en uiteraard ook magie, hebben het voortdurend over het aanwenden van wezens en energieën.

Alle krachten vinden hun oorsprong bij de Bijbelse God, schepper van alle leven. Dat de schepping getuigt van zulke alom aanwezige zielestof, werd benadrukt in het achtste hoofdstuk. God laat zich in het besturen van zijn schepping bijstaan door zijn hofraad.

A. Bertholet, *Die Religion des alten Testaments*⁴⁶⁷, (De religie van het oude testament), merkt op dat de Bijbel de heidense godheden duidt als ‘engelen’ die Gods hofraad uitmaken, en die hierdoor samen met hem, of hoogmoedig, eigenzinnig en autoritair, tegen hem in, het heelal mee besturen. Doordat de goden het heelal en ons lot hierin mee bepalen, behoren zij tot “de elementen van het heelal”. Dat ze hierbij niet steeds goed van kwaad onderscheiden, hebben we bij herhaling beklemtoond. Ze zijn op een manier dubbelzinnig van aard. Dergelijke godheden beheersen ook de natuur, de planten- en dierenwereld en beïnvloeden uiteraard eveneens de mens. Planten, dieren en mensen bezitten zielestof. Plantensappen en sterker nog, het bloed van mensen of dieren zijn er de drager van. Ook seksualiteit genereert fijnstoffelijke energieën. Deze kunnen het “wilde ik” activeren en een vorm van oerchaos opnieuw actualiseren. De zo opgewekte titanische krachten zijn dan zeer sterk, maar onbetrouwbaar. Ze kennen ook een meer beheerste vorm, maar blijven in wezen dubbelhartig. Dat hebben we getracht om onder meer in het negende hoofdstuk toe te lichten.

Dit nieuwe hoofdstuk, “over mensen en dieren” zal het ‘uittreden’ (6), het ‘animisme’ (8), en “religie en seksualiteit” (9) met elkaar verenigen in een merkwaardige en magische band die tussen mens en dier kan bestaan.

Een schakel in onze evolutie

⁴⁶⁷ Bertholet A., *Die Religion des Alten Testaments*, Tübingen, Mohr, 1932, 130.

Het thema ‘dieren’ kwam al even ter sprake. Gezien vanuit onze occulte evolutie gaan de dieren ons vooraf in onze ontwikkeling. Herinneren we eraan dat onder meer de Oudgriekse filosofen Empedokles en Pythagoras en ook Boeddha beweerden zich vorige levens als dier te herinneren (5.2.2.).

Fr. Schneider/J. Rehmke, *Geschichte der Philosophie*⁴⁶⁸ (Geschiedenis van de filosofie), zegt dat Plato op dat punt eveneens een aanhanger van Pythagoras was. Plato stelt dat een mens zelfs kan terugvallen naar een lagere dan menselijke bestaansvorm. Hij schrijft: “De onsterfelijke ziel, voor zover zij het ware en waardevolle wil, komt in de sfeer der gelukzaligen, voor zover zij echter niet het ware en waardevolle nastreeft, komt op grond van een minderwaardige herbelichaming, terecht in een nieuw aards bestaan dat eerder dierlijk van aard is.” Verwijzen we naar het verhaal van Drukpa Kunle en de lama die als ezel herboren werd (9.3.3.).

Joan Grant, *Many Lifetimes*⁴⁶⁹, (Meer dan één leven) zegt dat het bewustzijn een minerale fase kent, vervolgens een vegetatieve, om dan via een reeks incarnaties als dier, te evolueren naar homo sapiens, naar een mens. R. Montandon, *De la bête à l’homme*⁴⁷⁰ (Van dier tot mens), ziet in het dier en zeker in het hoger geëvolueerde huisdier eveneens een schakel in de lange evolutie tot mens. Dit houdt volgens hem ook in dat deze laatste een bijzondere taak en verantwoordelijkheid heeft ten opzichte van dieren. Zeker in de laatste belichamingen als huisdier is het bewustzijn zo uitgebreid geworden dat het zich losmaakt van de ‘groepsziel’ waartoe het tot dan toe behoorde, en op de drempel staat om herboren te worden als een primitief mens met een echt individueel bewustzijn. Jammer genoeg, zo vervolgt Montandon, realiseert de mens zich slechts zelden zijn opvoedende rol ten overstaan van dieren. Meer dan eens worden dieren mishandeld en uitgebuit en eindigen ze hun armzalig leven door het gemis aan goede meesters zonder ook maar de minste vooruitgang te hebben gemaakt. Montandon besluit dat we, door onze huisdieren te waarderen, banden met hen smeden die over de dood heen blijven bestaan.

Goosy, de patrijshond

Het tijdschrift *Nostra*⁴⁷¹, verhaalt van een zekere mevrouw Carmen Fallaci uit Coconut Grove, nabij Miami in de V.S. Zij had op een dag haar patrijshond

⁴⁶⁸ Fr. Schneider / J. Rehmke, *Geschichte der Philosophie*, Wiesbaden, 1959, 39.

⁴⁶⁹ Grant J., *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-Hermes, 1973. (// *Many lifetimes*, Victor Gollancz Ltd., London, 1968).

⁴⁷⁰ Montandon R., *De la bête à l’homme*. (Le mystère de la psychologie animale) Neuchâtel, Victor Attinger, 1943, 366.

⁴⁷¹ *Nostra*, 477 van 28 05 1991, Paris, 7.

Goosy naar een dierenkliniek gebracht. Goosy moest geopereerd worden omdat hij een tumor had. Hij zou er enkele dagen blijven. Toen mevrouw Fallaci die avond thuis tv keek, hoorde ze aan de achterdeur een krabbend geluid dat ze herkende als dat van haar hond die met zijn poot over de deur wreef en zo te kennen gaf dat hij naar binnen wilde. Verbaasd opende zij de deur en zag haar hond binnenstappen en naar zijn mandje gaan waar hij zich te slapen legde. Mevrouw Fallaci meende dat haar hond uit de kliniek was ontsnapt, maar toen ze naar hem ging en hem wilde strelen, zag ze tot haar grote verbazing dat haar hond ijler en ijler leek te worden, ja het was of hij doorschijnend werd, tot hij uiteindelijk helemaal in het niets oploste. Niet wetend wat te denken, belde zij de dierenarts in de kliniek en vernam dat haar hond er twee uur geleden overleden was. Blijkbaar ging het om een spookverschijning.

Volgens Nostra is dit geen uniek verhaal maar bestaan er verschillende getuigenissen van nadoodse verschijningen van huisdieren. Nostra vult aan met andere gelijkaardige getuigenissen.

Men ziet dat in huisdieren veel goeds kan zitten. Dierenliefhebbers of mensen die een huisdier hebben, kunnen dit met vele anekdotes bevestigen. Het verhaal van Goosy toont met betrekking tot de materialisatie, gelijkenissen met dat van Mevrouw Schwarz en met de liftster van Alba-la-Romaine (6.2.3.).

De Psyllen of slangenbezweerders

Dat het dier een schakel in de lange evolutie tot mens vertegenwoordigt, en wij in onze zielediepten verwant zijn met dieren, daarvan getuigen onder meer de Psyllen. De reiziger en geschiedschrijver Herodotus (-485/-425) vernoemt dit volk al dat bekend stond als slangenbezweerders. Doorheen alle eeuwen zijn er mensen geweest die een merkwaardige autoriteit over wilde dieren konden uitoefenen.

R. Montandon, *De la bête à l'homme*⁴⁷², (Van dier tot mens), vertelt van een Yogi, die op een totaal verlaten plek slechts een welbepaalde toon hoefde aan te heffen en er kwamen van alle kanten raven te voorschijn. Maar keren we terug naar de Psyllen. Montandon beschrijft hoe *Moussa, charmeur de serpents* (Moussa, slangenbezweerder), een Psyl, in de Egyptische stad Luxor, te werk gaat: “Daar gaat hij. Traag vooruit schrijdend, zijn stok op de schouders. Hij zingt onveranderlijk op dezelfde toonhoogte: “O gij die

⁴⁷² Montandon R., *De la bête à l'homme*. (Le mystère de la psychologie animale) Neuchâtel, Victor Attinger, 1943, 147/153.

verborgen zijt, antwoordt op mijn stem! Word wakker, gij die slaapt, komt luister naar mijn stem! Kom uit uw holen te voorschijn en laat u zien!” Daar verandert hij plots van richting, gaat snel een twintigtal stappen vooruit, de neus in de wind, en stopt voor een opening in de grond. Met zijn stok slaat hij er rondom, rommelt erin, schuift zijn hemdsmouw omhoog, knielt en steekt de arm tot aan de schouder erin. Dan haalt hij een schitterende slang met een gele buik te voorschijn, die hij handig bij het staarteinde heeft gegrepen. Een ogenblik speelt hij ermee, terwijl zij zich krachtig om zijn arm wringt en hem tot bloedens toe bijt. Hij verroert geen vin. Zij ploft haar achterwaarts gekromde tanden, puntig als naalden en wit als ivoor, diep in zijn vlees. Hij glimlacht! Eindelijk laat hij ze los. Zij maakt zich snel uit de voeten. Wanneer zij een twintigtal meter verder is, roept hij iets waardoor ze wel verlamd lijkt. Zij voert geen enkele beweging meer uit. Hij gaat ze halen en schuift ze in zijn mand”.

Montandon zegt dat Moussa dit ook doet met schorpioenen. Wat is hier, magisch gezien, aan de hand? Een fijnstoffelijke gedachtevorm van Moussa, ook een “kunstmatige elementaal” genoemd, zweeft in opdracht van zijn meester rond, op zoek naar een prooi. Deze gedachtevorm bevat eveneens ijle materie van een dierenziel, hier een slang, zodat twee wezens, de elementaal en de ziel van het dier, ineens gevat worden en psychisch en fysisch onderworpen worden aan de dierentemmer, Moussa. Dat hij dit kan, ligt aan zijn atavisme. Mantsch begaafden zeggen dat hij, reïncarnistisch gezien, ooit een slang, een cobra, een schorpioen of wat ook geweest is, voordat hij uit de dierenwereld evolueerde. Dat maakt dat hij vanuit deze verwantschap afgestemd is op die dieren. Zo kan hij ze temmen zonder gevaar voor ziel of lijf. ‘Iets’ in hem is, vanuit zijn voorgeschiedenis, verwant met de ziel van het dier. En dat legt hij ook in de gedachtevorm. Maar hoe dat praktisch gebeurt, dat houdt de volksstam sinds eeuwen geheim. Het wordt slechts overgegeven van vader op zoon en betreft wellicht een magische vorming. Net zoals ook de leerling-ngil gevormd werd door de zwarte magiër, een vorming die doordringt tot in de diepste, on- en onderbewuste en dierlijke lagen van de mens.

De macht van de koning van Lolo

J. Lantier, *La cité magique*⁴⁷³ (De magische stad), mocht ooit een ritus meemaken in een ‘klooster’ van fetisjeuses in het noorden van Dahomey (West-Afrika) even voor het jaarfeest der fetisjen in Lolo. Lantier vertelt. Een aantal ingewijde vrouwen, in het wit gekleed, gaat naar een grote vijver in een kronkel van de rivier. De dorpelingen houden zich op afstand. Het

⁴⁷³ Lantier J., *La cité magique* (Magie et sexualité en Afrique noire), Fayard, Paris, 1972, 67/77.

dorpshoofd roept een paar onverstaanbare woorden en werpt dan een reeks nog levende kippen in de vijver. De talrijke krokodillen werpen zich op de dieren. Een ingewijde vrouw gaat vervolgens zingend de vijver in, gevolgd door de andere ingewijden. De krokodillen - “ik zag dat fantastisch wonder” zegt Lantier - maken de weg vrij. Daarop richt de inwijdster zich tot de krokodillen en in naam van de koning van Lolo gebiedt zij ze om het hele jaar door alle vrouwen van het dorp toe te laten water te putten uit de vijver. “Hier en daar openden zich de enorme muilen der krokodillen alsof zij het wilden beamen”, zo schrijft Lantier. Dan gingen alle vrouwen terug uit het water. Eens op de oever deden zij hun kleren uit en gingen opnieuw in het water baden, te midden van de krokodillen. Enkele minuten later kwamen ze weer uit de vijver. Daarop mochten de dorpsvrouwen, met de kruiken in de hand, water putten in aanwezigheid van de krokodillen. De dieren leken geheel onverschillig voor hun aanwezigheid. Tot zover dit getuigenis van Lantier. Blijkbaar hebben ook primitieven zo hun ‘mirakels’ die de axioma’s van hun religie staven.

Onbewuste krachten tonen zich als wilde dieren

Ook in voorgaande hoofdstukken hebben we het belang van dierlijke energieën met betrekking tot inwijdingen al beklemtoond. Brengen we een aantal gegevens hierover bij elkaar.

Elisabeth Haich, *Inwijding*⁴⁷⁴, vertelt autobiografisch van een vorig leven in het oude Egypte. Ze wijdt uit over de voorbereidingen van haar occulte inwijding en de opdrachten die ze tijdens haar uittredingen te volbrengen heeft. Hierover zegt ze: “Ook wist ik niet dat bij mijn ontdekkingsreis naar de andere wereld, het gebied van het onbewuste, die onbewuste krachten zich als wilde dieren op me zouden storten”. Blijkbaar vecht die diepe en dierlijke laag in ons voor het eigen zelfbehoud en dit des te heviger naarmate deze laag zich bedreigd voelt door een hoger type van inwijding. Het is bekend dat ook bezetenen zich heviger verzetten wanneer een exorcisme dreigt.

Dit is enigszins te vergelijken met sommige neurotici en psychotici die een psychiater raadplegen. Ze zeggen wel dat ze genezen willen worden, doch hebben maar één vrees: dat hij gaat bloottrekken wat ze liever niet bloot getrokken zien. Dat is ook een ambivalentie of tweesnedigheid. Vandaar de titel van een boek van Freud: *Die Flucht in die Krankheit* (Vlucht in de ziekte). Zulke mensen zijn zelden te genezen, in hun onbewuste en onderbewuste diepte blijven ze liever ziek. Of, op een ander niveau van werkelijkheid gezegd,

⁴⁷⁴ Haich E., *Inwijding*, Deventer, Ankh Hermes, 1978, 78. (// Einweihung, Thielle, Fankhauser, 1960).

de geesten die dat gedrag veroorzaken, vechten om hun bestaan en om hun woonst: de zieke mens.

Een bijna-doodervaring kan als een soort van occulte inwijding gelden (6.1.2.). Heel wat mensen getuigen nadien dat het een overheerlijke ervaring was: “Ik geloof nu niet meer zomaar in een onsterfelijke ziel en leven na de dood. Ik ben er zeker van dat ik na de dood blijf voortbestaan”. Voor anderen was het dan weer de meest afschuwelijke ervaring die ze kenden. Ze zagen heuvels vol naakte mensen, die op een soort van zombies leken. Daarop slaat ook het beeld van hun naaktheid. Ze zijn van zowat alles beroofd en bezitten nauwelijks enige levenskracht. Wie dat dus ‘ziet’, bevindt zich op dat ogenblik op een zeer lage sfeer.

Ook Dedet, auteur van *La mémoire du fleuve* (Het geheugen van de rivier), (4.3.2.) liet zich inwijden in de rituelen der Bwiti, een stam in Gabon. Ook hij ‘zag’ hierbij naakte mensen. In wezen komt een dergelijke inwijding hierop neer. Men wil eens en voorgoed de moeilijkheden van het leven grondig overwinnen. In uitgetreden toestand en op een ander niveau van werkelijkheid komen die moeilijkheden, als wilde dieren, geconcentreerd op de inwijdeling of inwijdelinge af en dreigen hem of haar te vernietigen. Het vraagt een immense zelfbeheersing, strijdvaardigheid en geduld om hierin te lukken. In die culturen is zo een inwijding bijzonder hard. Daarvan getuigde al de inwijding tot Ngil (3.3.3.). Het boek van J. Grant, *Gevleugelde farao*, verhaalt autobiografisch zo een inwijding in een vorig leven in Egypte. Grant zegt dat een zekere Hekket hierin faalde, en voor de rest van zijn leven blind en stom was. Maar dit is dan slechts de biologische weerslag van de beschadiging in zijn hogere fijnstoffelijke lichamen.

E. Haich beschrijft in haar boek *Inwijding* (4.2.1.) eveneens dat ze in een vorig leven in Egypte werd ingewijd, maar dat dit mislukte. Ze vertelt over de enorme prijs die ze voor dit falen betaalde, en de vele levens die ze nodig had om haar niveau van vroeger terug te bereiken.

De gelukte inwijding versnelt op die manier een stukje van de menselijke evolutie. Een mislukking vertraagt ze blijkbaar. Men kan het gewone leven, dat gewetensvol wordt beleefd, ook zien als een inwijding. Hierbij zijn de diverse moeilijkheden die eigen zijn aan elk leven, over een grotere periode - het hele leven - gespreid. Op die manier is het ondervinden en het verwerken van heel wat tegenslagen zeer betekenisvol. Onder meer Elisabeth-Kübler Ross, Rabindranath Tagore, K.O. Schmidt en Carlos Castaneda schreven daarover (5.1.3.).

Religie en magie zullen, om aan al die moeilijkheden het hoofd te bieden, zich beroepen op de hulp van hogere wezens. Dat is ook de reden waarom de religieuze en magisch ingestelde mens bidt. Om zich te verzekeren van de goede ethiek van zulke buitenbijbelse goden en energieën, eventueel om ze tot de orde te brengen, zal de Bijbelse mens zich bovendien beroepen op de Heilige Drie-eenheid, die de buitenbijbelse wezens tot de orde dwingt.

De levenskracht van indiaan

Herinneren we ons de levensdroom van de jonge indiaan (3.3.4.). Hij moest een beschrijving geven van zijn dromen, van wat de geesten hem hierin meedeelden, maar ook van de dieren die hij ontmoette. Zijn droom betreft een inwijding en is daarom in die cultuurcontext zoveel meer dan ‘slechts’ een dwaze fictie. Het gaat hierbij niet zozeer om de individuele dieren die op een ander niveau van werkelijkheid aan hem verschijnen. Belangrijk is het contact dat zo gelegd wordt met de geesten en goden die deze dieren onder hun hoede hebben. En met hun energieën. Deze kunnen de stam helpen om in moeilijke tijden te overleven.

Verwijzen we naar de magiërs der Mennomonis, de indianenstam in Canada (3.3.5.). De witte magiër behandelt kwalen op grond van zijn kundigheid met betrekking tot planten (de fytotherapie). Hij beperkt er zich toe de levenskracht, “la vertu”, der kruiden aan te wenden. De zwarte magiër stelt eveneens poeders, toverdrankjes en “magische mengsels” samen. Dat doet hij echter niet alleen uit kruiden, wel uit het stoffelijk overschot van wreedaardige roofdieren. Zijn poeders bevatten op die wijze levenskrachten en geesten, die primitief, wreed en wild zijn, maar daardoor ook heel wat meer kracht bezitten. Daardoor ook vertoont de zwart-magiër veel gemakkelijker ‘roofdierlijk’ gedrag. Het soort levenskracht dat gebruikt wordt, bepaalt mee de moraal. Het aanwenden van dierlijke levenskracht leidt ook tot een dierlijke moraal, versta, de moraal van de goden die de dierenwereld beheersen. Goden voor wie het onderscheid tussen goed en kwaad nauwelijks geldt.

10.1.1 Een stapje terug

Dierenzielen

Het verhaal van Goosy, de patrijshond, kwam ons erg sympathiek over. Van heel wat individuele dieren kan echt geen kwaad worden gezegd. Het verhaal der Psyllen ligt enigszins anders. We smelten niet direct van sympathie voor slangen, cobra's of schorpioenen, en eigenlijk deed de werkwijze van Moussa ons een beetje aan hypnose denken. Het ging ook niet

direct om het individuele dier, maar om de dierenziel en de geest die dit deel van het dierenrijk beheerst. In wat volgt, zullen we niet zozeer de klemtoon leggen op het individuele dier, wel op de energieën, de krachten en wezens die het dierenrijk beheersen. Gaan we na wat hierover in de vorige hoofdstukken al werd vermeld.

Onze zielediepten hebben hoe dan ook in zich de herinnering aan iets dierlijks, ja zelfs iets plantaardigs en iets uit de wereld van de mineralen. Servan-Schreiber zegt dat wij ertoe veroordeeld zijn te leven met binnen ons brein, het brein van de dieren die ons in de evolutie voorafgingen (4.3.2.). Maar ook de planten zijn ons in die evolutie voorafgegaan. Empedokles beweerde zich een aantal incarnaties als jongen en meisje, maar ook als plant, vogel en vis te herinneren.

Een wolf

Verwijzen we naar de wraakdemon van Fortune (7.4.1.). Deze nam de gedaante aan van een wolf. Haar doorgedreven boosheid materialiseerde zich niet tot bijvoorbeeld een schimmige hogere mens, wel tot een fijnstoffelijke lagere wolf. Iets in haar boosheid vertoont verwantschap met de eigenschappen van dat roofdier. Daarom is het ook een dierlijke vorm die tot leven komt. Zo getuigt Leadbeater in *Les aides invisibles*⁴⁷⁵ (De onzichtbare helpers), dat een moeder die al haar krachten mobiliseerde om haar kind, dat stervende was, bij te staan, een soort van engel in de fijne stof deed ontstaan. Men merkt het verschil. De wraakgedachte van Fortune leidt tot een wolf, de gedachte en de emotie van de moeder om haar kind te helpen, toonde zich in de fijne stof als een engel.

Letten we er op dat de chlysti's, eens in wilde vervoering, huilen en blaffen als wilde honden (9.3.2.) en elkaar ook tot bloedens toe slaan. De mens die zich over laat aan het "wilde ik" en aan de titanische krachten die zo opgeroepen worden, lijkt wel een ontaard dier.

Een arend

Carlos Castaneda schreef een aantal boeken over zijn relatie met de indiaanse tovenaars en sjamaan Don Juan Matus, die hem in de magie introduceerde. In *The eagles gift*⁴⁷⁶, (Het geschenk van de adelaar), verhaalt Castaneda hoe hij onder de leiding van deze magiër, fijnstoffelijk uittreedt. Wat opvalt, is dat hij dit niet doet met een fijnstoffelijk lichaam in de vorm

⁴⁷⁵ Leadbeater Ch, *Les aides invisibles*, Oaris, Adyar, 1980.

⁴⁷⁶ Castaneda C., *The eagles gift*, New York, Square press, 1991.

van een mens, maar dat dit lichaam de vorm heeft van een arend, en zo de andere wereld 'invliegt'.

Een gier

De Afrikaanse schrijver Konaré Adam-Ba, *L' épopée de Segu*, (Het epos van Segu), 1987, vertelt: "Uitgerust met mijn universitaire vorming ben ik in Afrika de Griots, de afstammelingen van een groot vorst gaan opzoeken. Ik vroeg hun mijn beweringen betreffende de veroveringen van hun voorouder aan de gegevens te toetsen. Die vraag zei hen niets. Wel wisten zij te vertellen dat hun voorouder het vermogen bezat zich in een gier te veranderen om zijn onmetelijk grondgebied te bewaken. Hoe, zo vraagt K. Adam zich af, in zo'n voorwaarden, geschiedenis schrijven zo dat een groot publiek dit kan vatten? Hoe historische werken of traktaten in nationale talen vertalen, als zij, eens vertaald, het lezerspubliek niets zeggen?"

Een slang

Attilio Gatti, in zijn boek *Sangoma*⁴⁷⁷, vertelt. Matumba, een Zulu, rouwde om het overlijden van Tebeeni, de jongste van zijn drie vrouwen. Een week voordien was zij bevallen van een zoon. Enkele dagen later werd Gatti's aandacht gewekt door het gegil van enkele dorpsvrouwen. Zij wezen naar de hut van Tebeeni, waar zojuist een grote gifslang was binnengeslopen. Gatti aarzelde geen ogenblik, nam zijn geweer en stelde aan Matumba voor het dier neer te schieten. Gatti verwachtte een goedkeurende bevestiging maar in plaats daarvan reageerde Matumba verontwaardigd en vroeg Gatti of die wel gek geworden was. Matumba benadrukte dat de slang bezielde werd door de geest van Tebeeni en dat zijn overleden vrouw gewoon kwam kijken of haar zoon, haar man, en iedereen die ze gekend had, het wel goed stelde. Daarom, zo vervolgde Matumba, moest de slang voorzichtig in het dorp rondgeleid worden, zodat Tebeeni zelf kon vaststellen dat alles naar wens was. Dus werd de dorpstovenaar erbij gehaald. Deze bracht zijn magische fluit mee en begon hierop een sterk ritmische melodie te spelen. Netjes in de maat begon de slang, als gehypnotiseerd, heen en weer te wiegen terwijl de tovenaar haar traag rondleidde in het hele dorp. Zo kroop de slang rakelings langs 'haar' baby, langsheen 'haar' Matumba en langs haar vele verwanten, om vast te stellen dat alles in het dorp naar wens verliep, niettegenstaande het overlijden van Tebeeni. Eens zij hiervan overtuigd was, begeleidde de tovenaar de slang buiten de kraal, waarna ze weer in de wildernis verdween. Tot zover deze getuigenis van Gatti.

⁴⁷⁷ Gatti A., *Sangoma*, Muller, Ltd., London, 1962, 200-205.

Een ezel

Verwijzen we naar het verhaal van de lama, die op aarde zijn tijd had verbeuzeld en niets had gedaan om een grotere innerlijke hoogte te bereiken. Volgens de magiër Drukpa Kunle werd hij herboren als een ezel (9.3.3.).

Een insect

We hadden het in deze steekproeven in hoofdzaak over de peilverlaging van mens tot dier. Bij de Kai gaat men nog een stapje verder: de ziel kan zich verlagen tot een insectenziel, en eventueel nog lager.

Ch. Keysser, *Aus dem Leben der Kaileute*⁴⁷⁸ (Uit het leven van de Kai) schrijft over zijn verblijf bij de Kai. Dit zijn pygmeeachtige Melanesiërs, klein van gestalte, die leven aan de noordoostkust van Nieuw-Guinea. De ziel heeft, aldus de Kai, na de dood, behalve haar subtiliteit, een tweede kenmerk. Zij kan van gedaante veranderen. Na de dood van het biologische lichaam volgt nog een soort zieledood. De ziel van de mens verlaagt van peil. Zij wordt een dierlijke ziel, daarna insecten-ziel en desnoods sterft zelfs dat peil. Die rang- of peilverlaging maakt dat de ziel teleurgesteld is. En ook woedend. De boosheid van een dode is bij de Kai één van de oorzaken van angst voor een overledene.

Deze bewering kan absurd lijken maar toch gaat het om een verspreid fenomeen. Dat blijkt o.m. uit Clara Gallini, *La danse de l'argia. Fête et guérison en sardaigne*⁴⁷⁹ (De argiadans, feest en genezing op Sardinië). Schrijfster gaat in op een oud exorcisme dat tot vorige eeuw nog bestond in Sardinië en rondom de hele Middellandse zee bekend was als 'tarantisme' of 'tarantulisme'. Aan de basis ervan ligt de beet van een spin, de 'latrodectus tredecimguttatus, die bij de mens een pijnlijke vergiftiging veroorzaakt en bovendien moeilijk of niet te genezen is. Men kan wel trachten om de beet en de daaropvolgende ontsteking medisch te behandelen, maar dat blijkt ruimschoots onvoldoende. Voor de aloude mediterrane culturen was het duidelijk dat het om een meer dan biologisch fenomeen ging, ja dat het een occulte achtergrond kende. Lichten we dit kort toe.

Voor de volksmens was de spin bewoond, ja bezeten door een 'argia' (meervoud: arge) de ziel van een mens die slecht had geleefd en daarom na het aardse leven naar de onderwereld werd verwezen. Verbitterd omwille van hun slechte levensomstandigheden gunnen zulke zielen de mensen op aarde

⁴⁷⁸ Keysser Ch., *Aus dem Leben der Kaileute* (in Neuhaus, Deutsch Neu Guinea), 1911.

⁴⁷⁹ Clara Gallini, *La danse de l'argia, Fête et guérison en Sardaigne*, Verdier, 1988 , 225- 229 (// Ballerina variopinta, ed. Liguori)

niet het geluk dat zijzelf moeten ontberen. Dus wreken ze zich door dergelijke spinnen te bezielen en hen ertoe te bewegen de mensen te bijten. Via deze wonde eigenen ze zich dan de levenskracht toe van diegene die gebeten werd, de levenskracht die ze in hun zielige situatie anders nauwelijks vinden.

De volksmens wist het: hoe uit de greep van zulke boze wezens te geraken? Door hen gunstig te stellen, door hen energie te geven, en wel die energie die opgeroepen werd door seksualiteit. De dorpelingen hielden dan carnavaleske feesten, waarbij ze heel wat sekspraat ten gehore brachten en bovendien ook nog eerder seksueel getinte en obscene taferelen vertoonden. Dat bracht de boze zielen enigszins tot bedaren en eens ze voldaan waren, losten ze gedeeltelijk en tijdelijk hun greep op de zieke, die dan schijnbaar herstelde. En dit tot de boze ziel vond dat ze weer aan een dosis extra energie toe was en de spin inspireerde om opnieuw iemand te bijten en ziek te maken. Het ondertussen zo vertrouwde “do ut des”. Men herkent in dit lage peil en het wispelturige gedrag het onvoorspelbare van de entiteiten van het buitennatuurlijke niveau. De boze ziel veroorzaakt eerst de ziekte, maar eens voldaan, lost zij haar greep en is zij tegelijk het redmiddel. De schrijfster Gallini zegt zelfs : “zij is het enige redmiddel”.

Door dergelijke seksuele riten te plegen - seksualiteit fusioneert en versterkt energetische banden - bereikt men wel een voorlopige genezing maar na een tijdje eisen de veroorzakers een gedeelte (zo niet het geheel) van de levenskracht van de bezwerenden op, om zichzelf op energetisch gebied in stand te houden. Want iedere daad - zeker van dien aard - eist de noodzakelijke en voldoende levenskracht. Zo is de zieke er uiteindelijk – na zijn dood blijft hij desnoods eeuwenlang besmet door de kwaal - slechter aan toe dan in dan het begin. Zonder een beroep op hoge Trinitaire energieën is hier geen definitieve genezing mogelijk. Dat is de reden waarom het episcopaat in Sardinië zo afwijzend staat tegenover de argiabezweringen die - aldus schrijfster - tot in de jaren 1960 bleven voortduren.

Dierlijke energieën

Al deze getuigenissen wijzen erop dat er in de diepten van de mens toch wel dierlijke energieën aan het werk kunnen zijn, en dat hij er niet steeds een voldoende greep op heeft.

Leadbeater, *Innerlijk leven*⁴⁸⁰, schrijft: “Wanneer een mens, door een bedorven begeerte, een sterke band krijgt met één of ander dier, vertoont het

⁴⁸⁰ Leadbeater Ch., *Innerlijk leven*, Amsterdam, Theosofische Uitgeversmaatschappij. 1913, 269.

astrale lichaam van zo iemand die dierlijke eigenschappen”. Van dezelfde schrijver lezen we in *Het astraalgebied*⁴⁸¹: “Iemand van wie de gedachten dierlijk, zinnelijk en hebzuchtig zijn, gaat de wereld door terwijl hij overal een verpestende dampkring met zich meevoert. Deze is bevolkt met de walgelijke wezens die hij zelf heeft geschapen. Hiermee is hij een gevaarlijke plaag voor zijn medemensen omdat hij anderen kan besmetten met die invloeden”. Het verbaast zieners niet dat zulke mensen dan uittreden op een infra-humaan peil, op een peil dat het dierlijke benadert. Zulke dierlijke vormen tonen zich ook in de aura van zo een mens. De tragiek is dat de laatste uittreding van zo iemand, de dood, ook dierlijk is. Wat inhoudt dat hij of zij, volgens het axioma dat het gelijke het gelijke zoekt, ook naar dierlijke en lage niveaus zal afdalen. Dat is dan een involutie, een teruggaande evolutie.

De Bijbel, *Daniël: 7:9/14*, zegt dat het rijk van God gelijk op een mens, zoals de rijken van deze wereld op dieren gelijken. Men zou wellicht beter zeggen ‘ondieren’, want het dier, als schepsel, is goed. De voorbeelden tonen verder aan dat in vele heidense religies de dieren en de wezens die deze dieren beheersen, centraal staan. Wat doet vermoeden dat de afstand tussen mens en dier in een aantal gevallen wel eens heel wat kleiner is dan we wel zouden wensen. Soloviev zag als doel der evolutie een vergoddelijkte mens, goddelijk in de Bijbelse betekenis. Volgens sommige zieners is de afstand tussen dier en mens kleiner dan de afstand tussen mens en godmens. Als dit inderdaad zo is, dan heeft de huidige mens nog een hele evolutie voor de boeg.

Er zal voor altijd een kloof bestaan.

Dat de religieuze evolutie bovendien niet steeds in gunstige zin verloopt, blijkt bijvoorbeeld uit volgende getuigenis. Het boek van H.G. Clouzot, *Le cheval des dieux*⁴⁸² (Het paard der goden), is, in de vorm van een reisverhaal, de beschrijving van de sacrale inwijdingsriten van de Braziliaanse Candomblé, een Zuid-Amerikaanse religie. Clouzot beschrijft hoe de drie meisjes die zich voor de inwijding aandienden, in de loop der weken, iedere eerbied voor zichzelf verloren en iedere schijn van menselijk gedrag aflegden. Zij drukten zich, gaandeweg, moeilijker uit. Ja, zij zetten zich, viervoetige dieren gelijk, op handen en voeten om de voorgeschotelde gerechten op te likken. Vera, de Braziliaanse vrouw van Clouzot, schrijft dat ze voelde hoe de ‘psychologische’ afstand tussen haar en de meisjes steeds groter werd. “Ik heb de indruk,” zei ze, “dat, tussen ons (de Clouzot’s) en de meisjes, voor altijd een kloof zal bestaan. In plaats van hen vruchtengeleri van goejave (opm.: een soort fruit) te brengen, zou ik ze - net als de inwijdende neger dit

⁴⁸¹ Leadbeater Ch., *Het astraalgebied*, 96.

⁴⁸² Clouzot H.G., *Le cheval des dieux*, Paris, Julliard René, 1951, 221.

doorlopend doet - moeten beledigen, ze voor 'smerige' negerinnen uitschelden en zeggen dat zij 'stinken' maar zoiets zal ik nooit aankunnen”.

Met andere woorden, deze verdierlijking is te wijten aan de demonistische methode van de Candomble (te Bahia). Goden van een laag, ja dierlijk peil, van de 'oerchaos', dringen in de mediums en veroorzaken zo de inwijding, hier eigenlijk een vorm van 'verdierlijking’.

Nebukadnessar

De Bijbel, *Daniël*. 4:11/34 beschrijft eveneens een vorm van verdierlijking: de waanzin van een vorst. Koning Nebukadnessar heeft een droom. Hierin ziet hij een boom die zeer snel groeit en vruchtbaar wordt, totdat een 'wakende' (versta: een engel die altijd waakt) roept: “Hak de boom om. Maar laat zijn wortelstronk in de aarde zitten. In boeien moet hij in het groen van het veld verblijven. Zijn mensenhart wordt in dat van een dier veranderd. Zo zullen zeven tijden voorbijgaan”.

De profeet Daniël krijgt van de vorst de moeilijke opdracht om de droom te duiden. Daniël, geïnspireerd door God, legt uit. “De boom staat voor de vorst. De engel voorspelt dat hij in waanzin een tijd als een dier zal leven. En dit totdat de vorst inziet dat niet hij, maar de Allerhoogste God de vorstelijke macht beheerst. Herstel is mogelijk indien de vorst zijn gewetenloosheden uitboet met gewetensvolle daden en zijn misdaden met het genadig behandelen van de arme mensen in zijn rijk.”

Het jaar daarop bewondert de koning de heerlijkheid van Babylon die “dankzij zijn eigen koninklijke macht” tot stand kwam. De vorst blijft op een autonome, hoogmoedige en van God vervreemde wijze regeren, niettegenstaande hij in zijn droom hiervoor gewaarschuwd werd. Op dat ogenblik weerklinkt een stem vanuit de hemel die zegt dat het koningschap hem ontnomen wordt. Nebukadnessar vertoont van dan af een dierlijk gedrag, zelfs tot het eten van gras als een rund en op handen en voeten. Omdat hij zich nadien tot God bekeert, krijgt hij eerherstel.

Het verhaal illustreert het Bijbels moralisme als voorwaarde tot het verkrijgen van levenskracht en een gelukt leven én het Bijbels immoralisme dat uiteindelijk leidt tot een mislukken. De vorst ondergaat een vorm van Godsoordeel.

10.1.2. Een gevecht

Een pad bekijken tot ze sterft

R. Montandon, *De la bête à l'homme*⁴⁸³, (Van dier tot mens), beschrijft een eerder bizar experiment in Champagne, bij Etoges, in september 1817. Vatten we zijn verhaal samen.

Drie mannen, een arts van 25 jaar oud, een professor, en een derde persoon, hadden in een oud boek over necromantie (opm.: dodenoproeping) gelezen dat de magiërs een pad kunnen doden door de blik alleen. Proefondervindelijk van mentaliteit, wilden zij dit overdoen en plaatsten een pad in een geschikte glazen bokaal op tafel. De pad hield zich stil. De dokter kruiste de armen, leunde met de ellebogen op tafel en begon de pad geconcentreerd te bekijken. Hij stond op ongeveer twee voet afstand en in het bijzijn van de twee anderen, die nagingen wat er ging gebeuren. Gedurende de eerste tien minuten bemerkten de waarnemers geen verandering in het gedrag van de arts. Hij scheen enkel nieuwsgierigheid te tonen. Maar dat veranderde. Bij de tiende minuut leek zijn blik een soort mistevredenheid en spijt uit te drukken. Van de tiende tot de vijftiende minuut schoof de geneesheer geleidelijk en als het ware onwillekeurig naar de pad toe, tot ongeveer drie tot vier duim afstand, waarbij zijn inwerking op de pad scheen te verdubbelen. Op de vijftiende minuut veranderde hij de positie van zijn armen. Hij ont kruiste ze, sloot de handen en steunde er op. Zijn handen schenen zich nu samen te ballen. Zijn blik kreeg het uitzicht van woede. Van de vijftiende tot de achttiende minuut werd zijn gezicht eerst rood, daarna zeer bleek en met zweet overdekt. Op de achttiende minuut spatte de pad uiteen.

Gedurende die hele tijd hadden de twee waarnemers bij de pad geen enkele verandering gemerkt. Zij hield haar blik standvastig op de arts gevestigd. Deze vertelde dat hij eerst een algeheel onbehagen had doorstaan. Maar beetje bij beetje had het leven in hem zich opgespannen. Had het experiment nog enkele ogenblikken geduurd, dan zou hij niet geweten hebben of hij het had kunnen doorzetten. Hij kon de opwinding niet langer uithouden en voegde eraan toe dat hij zou omgevallen of onwel geworden zijn. Of dat hem nog iets ergers zou overkomen zijn. Nadien voelde de dokter zich ernstig ongesteld. Hij schreef dit toe aan de afkeer en aan de verschillende gewaarwordingen die hij tijdens het experiment ondervond. Deze ongesteldheid had geen verdere gevolgen en was blijkbaar het resultaat van de fijnstoffelijke krachtmeting. De pad is blijkbaar een uitstekend tovergluurder of 'fascinator' en bezit heel wat fijnstoffelijke energie.

⁴⁸³ Montandon R., *De la bête à l'homme*. (Le mystère de la psychologie animale) Neuchâtel, Victor Attinger, 1943, 143/144.

De macht van het oog

Montandon (o.c.) haalt Ch. Lafontaine, *L'art de magnétiser*⁴⁸⁴ (De kunst van het magnetiseren) aan. Lafontaine, als magnetiseur, werkt met zielestof. Hij wijst op het gevaar van zulke experimenten. Hij zegt dat de macht van het oog van het dier op de mens groot is, maar dat omgekeerd de macht van de mens op het dier nog groter kan zijn. Zelfs tot en met het doden van het dier. Soms echter haalt de mens niet het overwicht. Beiden beïnvloeden elkaar en 'vechten' op leven en dood, waarbij de sterkste het haalt. Is de blik van het kruipdier op de blik van de mens gericht, en de mens verzwakt, dan dringt het aardgebonden fluïdum van het dier overweldigend in de mens en mist deze zijn menselijk fluïdum, met als gevolg dat hij nog verder verzwakt. Dat is heel zeker het geval op dat infrahumane of ondermenselijke vlak. Dan geldt een andere soort zielestof als machtsfactor, namelijk de atavistische zielestof, zodat de zielestof van het dier, hier de pad zich van de menselijke zielediepten meester maakt en de mens onbewust 'pad' wordt, maar onderworpen aan de fysische pad voor zich.

Men vergelijk dit bijvoorbeeld met de fijnstoffelijke zijde van hypnose. We verwezen er al zijdelings naar bij het boek van de Rochas, *l'extériorisation de la sensibilité* (Het veruitwendigen van de sensitiviteit), (4.2.2.). De hypnotiseur doordringt met zijn zielestof inderdaad de gehypnotiseerde, terwijl de zielestof van de gehypnotiseerde hierdoor uittreedt, om plaats te maken voor die van de hypnotiseur. Daardoor juist kan deze zijn suggestie waarmaken. Lafontaine waarschuwt: "Eenmaal heel en al in de betovering, in de ban van de pad, kan men er niet meer alleen uitgeraken". Het dier (versta: de geest die dat deel van de werkelijkheid beheerst) kan magisch sterker uitvallen.

Een magische en dierlijke krachtmeting

J. Grant, *Ogen van Horus*⁴⁸⁵, een autobiografisch werk dat een vorig bestaan in Egypte vertelt, beschrijft een occult gevecht tussen twee magiërs. We vatten samen. "Ofschoon ik nog nooit een magische krachtmeting had meegemaakt, wist ik wel dat beide priesters hun beschikbare krachten zouden bundelen tot een gedachtevorm, die op dat niveau even sterk zou zijn als waren ze in de stoffelijke wereld gematerialiseerd. Deze gedachtevormen zouden natuurlijk onzichtbaar blijven, behalve voor diegenen die geoefend waren in het schouwen op een hoger niveau dan het driedimensionale.

⁴⁸⁴ Ch. Lafontaine, *L'art de magnétiser* (Le magnétisme animal), Paris / Genève, 1880, 338,

⁴⁸⁵ Grant J., *Ogen van Horus*, Deventer, Ankh-Hermes, 1972. (// *Eyes of Horus*, London, Methuen, 1942, 355/360.

Daar stonden de twee magiërs, Khepa-Ra en Hekhet tegenover elkaar. Hekhet strekte zijn rechterhand uit met de wijs- en middelvinger naar voren, de duim en de andere vingers samengevouwen in de palm van zijn hand. Ik wist dat deze methode om energie te richten vaak werd toegepast, zowel om te genezen als om te vernietigen. Khepa schept een personificatie van Horus in de vorm van een valk. Hekhet is inderdaad een zeer machtige magiër! Hij heeft een slang van Apep om Khepa heen geworpen. Het gedrocht zuigt levenskracht uit hem. Zijn kracht neemt met de seconde af.

Niets zichtbaars raakte de twee priesters, ze maakten geen geluid- en toch droop het zweet van een uiterste krachtinspanning van hun lichamen. Alle ogen waren op Khepa gericht die op het punt stond in elkaar te zakken. Plotseling, als in een bijna onmogelijke krachtinspanning richtte hij zich op. Hij strekte zijn handen uit en bracht deze vervolgens naar zijn zijde, als een valk die zijn vleugels samenvouwt voordat hij zich op zijn prooi laat vallen. Hekhet gilte. Het klonk als de hoge schelle kreet van een haas die in de klauwen van een valk is terechtgekomen. Hij wreef met één hand over zijn keel terwijl hij met de andere hand zijn ogen trachtte te beschermen. Hij schreeuwde het uit: 'Ik word blind! Ik word blind! Opnieuw hoorde ik de stem van de ziener: "De valk heeft hem bij de keel te pakken. De klauwen zijn diep in zijn vlees gedrongen. Hij zal nooit de kracht kunnen vinden om ze eruit te rukken! De valk pikt naar zijn ogen". Van de hogepriester van Sechmet bleef niet veel meer over dan een gewone en blinde man". Tot zover dit getuigenis.

Waar we hier de aandacht willen op vestigen: de fijnstoffelijke gedachtevormen die beide magiërs in het leven roepen zijn ook hier niet menselijk, wel dierlijk: een valk en een slang. Verwijzen we opnieuw naar Fortune's wraakdemon, een hond, en naar *Daniël: 7:9/14*, die zegt dat de rijken van deze wereld op dieren gelijken, zoals het rijk van God op een mens gelijkt.

Ook deze twee voorbeelden wijzen op een verwantschap tussen mens en dier.

10.2. Nahualisme

Het Nahualisme bevestigt en verduidelijkt die geheimzinnige occulte band tussen mens en dier. Verduidelijken we met een aantal steekproeven.

10.2.1. Een magisch ritueel

Een totem

Heel wat jeugdbewegingen geven een totemnaam aan leden die in de groep worden opgenomen. Die naam heeft meestal iets met hun individuele karakter te maken. Zo kan de totemnaam 'joviale bever' er bijvoorbeeld op wijzen dat je actief en sociaal bent. Men kan het een educatief, sociaal en folkloristisch gebruik noemen. Meer is er niet aan de hand.

In de etnologie en de godsdienstwetenschap gaat het echter om iets anders. Daar is een totem een voorwerp of een dier met wie men zich op een geheimzinnige, fijnstoffelijke en magische wijze verbonden weet. De term 'totemisme' komt uit de Ojibwa-taal, een taal ten noorden van de Noord-Amerikaanse Grote meren, en betekent bij benadering: "Hij behoort tot mijn bloedverwantschap". Zo voelt een Ojibwa-indiaan een sterke band met zijn totemdier. Merken we weer het bloed op, bloed als drager van levenskracht. Wat ons opnieuw tot het animisme brengt: alle werkelijkheid heeft een sacrale zijde die in verband staat met wezens en energieën.

R. Montandon, *De la bête à l'homme*⁴⁸⁶ (Van dier tot mens), vermeldt eveneens deze bijzonder merkwaardige verwantschap. Hij schrijft: "Men weet dat het totemdier dat heilig is voor de leden van de clan en met ieder lid verbonden is door een soort van band, waardoor het zoiets als een ouder voor hem wordt. Ieder lid is met het dier verbonden door dezelfde verplichtingen die hij tegenover de andere clanleden heeft. Louter profaan klinkt zoiets uiteraard absurd. Sacraal wordt het echter een heel ander verhaal". Dat mag verder nog blijken. Sacraal gezien is totemisme de opvallendste vorm van fetisjisme (7.5.): een steen, een natuurproduct, een plant, een dier een mens, dit alles kan een totem zijn.

Nahualisme

Verwant aan het totemisme is het zogenaamde 'nahualisme'. Het doet zich zowat over de hele aardbol voor en is wijdverspreid in archaïsche culturen. Het betreft eveneens een geheimzinnige, magische band tussen mens en dier. Een mens, een kind, een man of vrouw 'verbeeldt' zich in een magische ritus één te worden met een 'totem', hier met een dier. Iets in de ziele diepten van het dier reageert daarop. Bij die ritus wordt een wild dier, geen tam, magisch uit de wildernis gelokt, waarbij het zich ook toont. Dat dier heet dan de 'nahual' of 'nagual' van de ingewijde persoon. Het gebruik zelf heet 'nahualisme' of 'nagualisme'. Soms noemt men de dorpsmagiër die de ritus verricht, op grond van metonymie, ook de nahual. Hij is inderdaad

⁴⁸⁶ Montandon R., *De la bête à l'homme*. (Le mystère de la psychologie animale) Neuchâtel, Victor Attinger, 1943, 12.

degene die in de clan de nahual, het dier en dus ook de geest van het dier, vertegenwoordigt.

A. Lefèvre, *La religion*⁴⁸⁷ (De religie), schrijft dat een roodhuid als manitoe een bizon had. De roodhuid verduidelijkte echter dat hij niet de bizon zelf aanbad, maar de manitou van alle bizons en die zich onder de aarde bevond. Wat de roodhuid zijn ‘manitou’ noemt, stemt overeen met wat we hier de ‘nahual’ heten.

Een ruil van eigenschappen

Pater Trilles, *Les Pygmées de la forêt équatoriale*⁴⁸⁸ (De Pygmeeën van het evenaarswoud), vermeldt in een voetnoot dat onder meer bij de negrito's de hoofdgedachte van de totem is om zich tenminste een gedeelte van de eigenschappen van het dier eigen maken.

De krengvalk bijvoorbeeld was ertoe in staat te verleiden dankzij de snelheid waarmee hij zich op zijn prooi stortte en ook dankzij de uitzonderlijke scherpte van zijn blik. De uitwisseling van zielestof betekent eveneens de uitwisseling van karaktereigenschappen. De Neger die de krengvalk als totemvogel heeft, is ervan overtuigd dat als hij op jacht gaat, zijn blik dan ook de snelheid en de scherpte van de valk bezit.

Men ziet zo ook in dat dit nahualisme in heel wat culturen een noodzaak is om te overleven. Als de negrito niet lukt in zijn jacht dan lijden hij en zijn stam honger. Het is dus goed om die eigenschappen te bezitten die een jacht doen lukken, bijvoorbeeld zeer goede ogen.

Het ritueel is andermaal een vorm van een “do ut des”: ik mens, geef, bijvoorbeeld via mijn bloed, aan u, mijn nahual, een deel van mijn menselijke levenskracht, opdat gij, nahual, via uw bloed mij een deel van uw dierlijke eigenschappen bezorgt zodat ik, en met mij de hele stam, kan overleven.

Robert Ambelain, *Le vampirisme*⁴⁸⁹ (Het vampirisme), bevestigt deze “passation d'âme”, deze zielruil. Hij zegt dat de ruil erin bestaat dat samen met de overdracht van zielestof eveneens karaktereigenschappen worden uitgewisseld.

⁴⁸⁷ Lefèvre A., *la religion*, Paris, 1921, 7.

⁴⁸⁸ Trilles H., *Les Pygmées de la forêt équatoriale*, Paris, 1932, 150.

⁴⁸⁹ Ambelain R., *Le vampirisme*, Paris, Laffont, 1977, 233/234.

De totemgeest of de nahual wordt in een voorwerp, bijvoorbeeld in een totempaal, in een plant of in een dier gesitueerd. Mantisch begaafden 'zien' of 'voelen' deze onzichtbare wezens doorheen het voorwerp, de plant of het dier.

De bloedige inwijding

Bij dit ritueel dat mens en dier met elkaar in magisch contact wil brengen, wordt als uiterlijk teken een snede gemaakt én in het dier én in de inwijdeling, zodat er een bloeditwisseling plaatsgrijpt. Het bloed van de ene wordt zo ingeënt bij de andere. Het is een wederzijds proces. Bij de panter snijdt men bijvoorbeeld in het oor, bij de slang maakt men een insnijding een beetje onder het oor. Er heeft een uitwisseling van menselijk en dierlijk leven plaats, leven in erg occulte zin. Men zou kunnen zeggen, dat het dier hierdoor wat vermenselijkt, en de mens wat verdierlijkt. Als gevolg van deze ritus bestaat er een welbepaalde band tussen de ingewijde en het dier. Van dan af is er een merkwaardige gelijkenis in de loop van hun beider leven. Wordt de ene gewond, dan ook de andere. Sterft de ene, dan sterft de andere gelijktijdig. Men spreekt van een repercutie of weerslag. De mens krijgt via deze ritus 'dierlijke' eigenschappen, die hij kan gebruiken om te overleven. Om te jagen heb je de blik van een valk nodig, of de kracht en de moed van een leeuw. Om mensen te genezen heb je slangenenergie nodig.

Verwijzen we in verband met zulk een uitwisseling van levenskracht ook naar het christendom en naar de eucharistieviering. Daar luidt het: 'Wie mijn bloed drinkt, en mijn vlees eet, bezit mijn levenskracht'. Het gaat eveneens om de fijnstoffelijke energie aanwezig in het bloed, die overgedragen wordt, nu op een onstoffelijke wijze. Illusteren we dit met de uitdrukking van de Griekse kerkvaders: "incarnatio Dei, Hominis deificatio", "de menswording van God leidt tot de vergoddelijking van de mens". Gezien de Goddelijke oorsprong, is die energie dan ook heel wat krachtiger dan die van een mens, dier of plant. We komen er later nog op terug.

Een seksuele inwijding

R. Peyrefitte, *Les conquêtes d'Alexandre*⁴⁹⁰ (De veroveringen van Alexander), vermeldt dat voor de inwoners van de oud-Egyptische stad Mendes, de bok een 'heilig' dier was. Zij maakten het tot voorwerp van een aanbidding. Eén exemplaar ervan werd in de tempel gekweekt. Die bok gold als de zichtbare tegenwoordigheid van de godheid. Met die bok pleegden Egyptische vrouwen - doordat zij het niet met de god zelf konden doen -

⁴⁹⁰ Peyrefitte R., *Les conquêtes d'Alexandre*, Paris, Albin Michel, 1979, 361.

seksuele gemeenschap. Peyrefitte verwijst daarbij naar een tekst van Herodotus en naar een fragment van een gedicht van de Griekse lierdichter Pindaros: “Mendes, de Egyptische stad, bij de steile oevers van de zee, de laatste hoorn van de Nijl, waar de bokken, de echtgenoten van de geiten, met vrouwen, gemeenschap plegen”.

Alleen al de term ‘heilig’ die aan de bok werd toegekend, doet ons aanvoelen dat het een animistisch fenomeen betreft. Een geest, een god, bezielt de bok en straalt energieën uit. Lagere, goëtische, natuurlijk. Maar de wijvrouwen die met de bok gemeenschap hadden, konden genezingen uitvoeren, bezweringen verrichten en in levensaangelegenheden raad geven. Het intieme contact met een lager dier vergemakkelijkte ook hier de afstemming op het goëtische probleem. Doordat dergelijke vrouwen een grondige vorming kregen, ook doordat zij via de bok met ‘hogere’ energierijke wezens communiceerden, vielen zij sterker uit dan het goëtische kwaad.

Het koppel “mannetjesdier/ wijvrouw” is doorheen de eeuwen een gekend gegeven in de heidense magieën. Het mannetjesdier vertegenwoordigt in zich een bevruchtungsvermogen en in sacraal verband een mannelijke godheid die erin zichtbaar tegenwoordig gesteld werd en zijn levenskracht aan die van het dier koppelde. Weerom een kwestie van dynamisme maar op het cultuurpeil der ‘heidense’ religies die in de grond geen andere levenskracht kenden dan de levenskracht der planten (haar geesten inbegrepen), der dieren en der mensen.

Al deze culturen weten dat de hele werkelijkheid doordrongen is van een fijne stof, waar kracht van uit gaat en waarmee ‘gewerkt’ wordt, en dat seksualiteit, ook met dieren, een middel kan zijn om die fijne stof te activeren. Een aantal levensproblemen wordt zo opgelost. Zoals bij herhaling benadrukt, gaat het in die culturen dan niet om porno. Wie hun vooropstellingen niet deelt, mist het wezen van deze magie en veroordeelt zichzelf tot een totaal foutieve interpretatie. Er gaapt dan ook een afgrond tussen het beleven van seks met dieren zoals wij dat in onze gedesacraliseerde porno kennen, wat voor die culturen een afschuw en een gruwel is, en de wijze waarop zij via hun nahualisme met die seksualiteit omgaan. Verdiepen we ons verder in zulke rituelen.

Goèteia

In het oude Grieks is “goèteia” de naam die aan dit soort magie wordt gegeven, waarbij ten minste één van de deelnemers lagere magische spreuken uitroept. ‘Goè’ betekent, in het Grieks, “schreeuwen”. Dit is om de

reden van de roeper die de demonen uit hun huizen, uit hun grotten wil halen door zijn kreten. Allerlei onzichtbare wezens komen naar deze magische scènes en mengen hun energie - meestal de wildste - met die van de deelnemers. Toch is deze wildheid een gecontroleerde wildheid, zoals overal in gotische orgieën. Het is een wild ritueel dat wil zorgen voor goed gedefinieerde vormen van denken en energieën.

De goëtie is een goed tegengif tegen het fysieke en morele kwaad. Het dier roept bijvoorbeeld gemakkelijk de hoofdoorzaken van een lichamelijke of geestelijke ziekte op. Het helpt degene die handelt door genezing, bezwering, of overleg - mens of godheid, of liever de beide tegelijk - om zich aan te passen aan het probleem.

Het dier, in zijn inferieure status, wordt voortdurend goëtisch afgestemd. De hoger gesitueerde mens is dat niet. Om een probleem van goëtische oorsprong te begrijpen, moet de genezer zich ervan bewust zijn en zich concentreren: het betrokken (en getraind) dier kan hierbij van grote hulp zijn. De volgende voorbeelden zullen dit punt verduidelijken. Onze excuses voor de ruwe inwijdingsrituelen die we nu presenteren.

10.2.2. Twadekili en de python

Een nieuwe pythonwifvrouw

Van der Leeuw, *De primitieve mens en de religie*⁴⁹¹, vermeldt dat een zekere P. Buléon een nachtelijke inwijding bijwoonde, waarbij een bloedverbond tussen een tovenaard en zijn nahual werd gesloten. Het is betekenisvol dat zulk een ritueel in de duisternis van de nacht gebeurt. Volgens Buélon komt op een teken van de tovenaard het verlangde dier uit het bos en leent zich gemoedelijk tot een ritueel ter uitwisseling van enig bloed. Geven we een verslag van zulk een plechtigheid, hier en daar onderbroken voor een toelichting.

Verdiepen we ons in A. Gatti, *Mensen en dieren in Afrika*⁴⁹². Ofschoon Gatti ook regel-matig blijkt geeft van een nominalistische visie, is hij eerlijk in het beschrijven en het weergeven van de fenomenen. Dat toont hij ook hier, in zijn verslag over de inwijding van een nieuwe pythonwifvrouw. Op één van zijn tochten maakt hij kennis met Twadekili, een merkwaardige genezeres. Twadekili, een maagdelijke vrouw, leeft samen met haar 'partner', een reusachtige python van 6 meter. Gatti was getuige van de wijze waarop, bij de inwijding, een wilde python uit de wildernis wordt gelokt. En hoe hiermee

⁴⁹¹ Van Der Leeuw G., *De primitieve mens en de religie*, Groningen, 1952, 19.

⁴⁹² Gatti A., *Mensen en dieren in Afrika*, Antwerpen, De Sikkels, 1953, 159.

ook een nieuwe pythonwijvrouw wordt geïnitieerd. Twadekili woont in het noordelijke gedeelte van Natal, Zuid Afrika, in de Xosabergen, in een kraal, in enkele hutten bij elkaar.

De maagdelijkheid van Twadekili is een vereiste en bevordert de magische band met haar 'partner'. De genezingen die zij samen met haar slang bereikt, steunen op een vorm van seksuele magie. Dit mag ons, westerlingen, verbazen, maar ook de Joden van het oude testament, samen met al hun buurvolkeren waren met zulke praktijken vertrouwd. Het boek *Exodus*, 32, 1-4 vermeldt dat de Joden een gouden stierkalf maakten en het vereerden als hun god. Vele volkeren aanbaden de heilige stier als de echtgenoot van één of andere godin. De combinatie van vrouw en mannetjesdier was typisch voor heel die voorchristelijke wereld. Begrijpelijk dat Jahweh, nadat Hij zich aan zijn volk had laten kennen, hierover vertoornd was.

Maar het christendom was, toen Kolonel Gatti de pythonwijvrouw Twadekili leerde kennen, nog niet tot in Natal doorgedrongen. Dus behielpen die culturen zich met de energieën die ze aantroffen in de planten- en dierenwereld. Dieren beschikken over een occulte energie die in vele gevallen heel wat sterker is dan de energieën van planten. En daarvan maakt onder meer Twadekili gebruik. Telkens als zij voor een moeilijk probleem staat, betreft zij de python erin. Dit samenleven behelst zoals gezegd een levensgelijkloop. Als Twadekili sterft, sterft de slang mee, en omgekeerd. Beiden worden dan begraven in het midden onder hun hut. In die hut komt dan haar opvolgster wonen. In dit geval de jonge Ramini. Ze werd al vele jaren door Twadekili opgeleid. Ramini slaapt van dan af juist boven die plek. De geest van de overledene en die van haar python blijven zo inspirerend werken in en rond de opvolgster en haar slang.

De opvolgster

Keren we even terug in de tijd. Zowat drieëntwintig jaar voordien werd in het gezin van een Xosa-Kaffer een baby geboren. Deze Xosa is zelf genezer. Plots staat Twadekili daar. Zij weet dat er een kind geboren werd. Zij blijft even in de hut van de moeder. Kort daarop komt zij buiten met de baby en reikt het meisje aan de vader. "Deze, uw dochter wordt gedoopt door Umkulu-Mkulu (opm.: het opperwezen der Xosa) met de naam Ramini. Voed ze met zorg op want zij zal een grote pythonwijvrouw worden. Wanneer het moment daar is, kom ik ze halen."

Wanneer Ramini zo een acht tot negen jaar oud is, houdt de vader ze in de hut en voert lange gesprekken met haar. Andere genezers die op bezoek

komen, moeten het meisje 'kennis' - oerwijsheid - bijbrengen. Op haar twaalfde komt Twadekili ze halen op bevel van de geest van de vorige pythonwifvrouw boven wiens graf zij slaapt. Dit afscheid van de ouders gaat gepaard met plechtige liturgie: Ramini wordt 'de dochter van' Twadekili. (Opm.: de term 'dochter' wordt hier in magische zin verstaan; ze verwerft dezelfde occulte natuur als haar voorgangster). Jarenlang volgt dan de opleiding in de hut, samen met de slang. Ramini 'leert' vele lessen, met ritën, met bereiding van kruidendranken en het zingen van magische woorden. Dan nadert de dag waarop Ramini 'rijp' wordt als wifvrouw van Umkulu-Mkulu. Ze ontvangt dan de raadgevende slang, die meteen haar 'wijgezel' wordt. Eens zo ver en ingewijd, begint zij in haar eigen hut eenvoudige gevallen te behandelen. Dit tot de dag dat haar voorgangster sterft, samen met haar python, en zij, Ramini, met haar python dan, een volwaardige genezeres wordt.

De inwijding

Gatti wordt op zekere dag gewaar dat de voleinding van de inwijding van Ramini nabij is. "Wanneer de maan vol is, zien haar ogen vele dingen die in Xosaland gebeuren. Ook andere ogen kunnen dezelfde dingen zien indien zij aan iemand toebehoren die zo waakzaam, geduldig en zwijgzaam is als de maan" aldus Twadekili.

Gatti ligt 's nachts in de duisternis op de loer. Hij schrijft: "Mijn zakkalender gaf de tijd van de volle maan aan: 12.51u. In de zwarte duisternis achter de hut bewoog iets, een vrouw, stijf en kaarsrecht over de grond glijdend, de armen strak voor zich gestrekt. Zij sloop tussen de hutten door. Het was Ramini. Zij stapte zeer dicht naast mij voorbij. Ik zag dat haar ogen open waren, maar dat ze star voor zich heen staarden. Toen begon ik te begrijpen dat zij, al dan niet bewust, naar het slangenleger ging". (Opm.: Het 'slangenleger' is een opstapeling van reusachtige granietblokken en kromgegroeide bomen die voor de mens moeilijk te doordringen zijn. Het is de plaats waar de pythons verblijven).

Ramini leek slechts een ogenblik te aarzelen toen zij de diepste schaduwen achter de opeengestapelde rotsen bereikte. Daarna bleef zij staan, onbeweeglijk, de armen nog steeds voor zich gestrekt, onder de door elkaar gegroeide takken boven haar hoofd. Dan hoorde ik een ritselend geruis, vlak voor de nog steeds roerloze Ramini. Een reusachtige python rees plots omhoog, van aangezicht tot aangezicht met het meisje. Ramini stootte een krampachtige zucht uit. De armen nog steeds uitgestrekt ging zij in de

richting van de kraal terug. De python volgde haar op de hielen. Ramini verdween met de slang in de hut.

De volgende morgen was er een geweldig gedrang van mannen en vrouwen die waren toegestroomd. Twadekili danste voor haar hut een vreugdedans en juichte: “Een nieuwe pythonwifvrouw is geboren”. De hele menigte viel haar vrolijk bij en zong de lof van het opperwezen: “Umkulu-Mkulu zij gedankt.” Men steekt de rechterwijsvinger naar omhoog in de richting van de hemelgod om hem te danken”.

Tot zover deze toch wel merkwaardige en unieke getuigenis van Gatti. Wijzen we nog op het volgende. Ofschoon de inwijding een krachtmeting is tussen mens en dier, tussen Ramini en de python, en de geest die de python beheerst, wordt ook Umkulu-Mkulu, het opperwezen der Xosa, bij de inwijding betrokken. Uiteindelijk is hij het die de hele inwijding leidt.

10.2.3. Een krachtige energie

De energie van dieren is sterker

Planten kunnen omwille van hun chemische samenstelling aangewend worden om ziekten te bestrijden. Dan worden ze op een fysisch of biologisch niveau gebruikt. Heel wat genezingstechnieken steunen echter op de fijnstoffelijke energieën van planten en van de wezens die erachter staan. Verwijzen we naar de droom van de Tarahumara (6.3.). Dona Modesta, de kruidenvrouw uit het Amazonegebied, vertelde ons toen over de welbepaalde droom waardoor men in contact treedt met de geesten van de planten. De echte wereld is voor haar niet deze wereld, maar de wereld waar de geest van Osha, haar ‘helper’ in de wereld van plantengeesten, verblijft. Het doet ons enigszins denken aan Plato’s ideeënleer en aan Albinos die zegt dat het de gedachten van God zijn (5.1.2.). Voor hen zijn ideeën objectieve werkelijkheden, net als de geesten dat zijn voor Dona Modesta.

Dieren hebben ook een fijnstoffelijke energie. Ze staan echter hoger op de ladder der evolutie en hebben een energie die ook vele malen krachtiger is dan die van de planten. Via één of ander bloed- of seksueel ritueel legt de magiër of magiërin dan contact met de geest achter de plant of het dier zodat de zielestof geruild kan worden (8.3.). En hiermee eveneens een aantal eigenschappen. Met die energie werkt Twadekili. Niet zozeer met de energie van het individuele dier, wel met de energie van het wezen, de godheid, die deze diersoort onder haar hoede heeft. Het dier is zo een middelaar, een tussenwezen tussen de mens en de godheid.

In magische aangelegenheden is het steeds de sterkste die wint. Bij de rituelen der santeria en der macumba waren de goden sterker dan de mediums. De mediums werden onderworpen en verloren hun eigenheid. Ja, ze werden bezeten. Bij Twadekili is dit helemaal niet zo. Zij behoudt haar rustige zelfbezit. Zij is de sterkere en blijft voortdurend de slang de baas. Haar magie is bovendien helemaal niet wild. Het is een prachtvoorbeeld van religie en seksualiteit maar op een beheerste wijze. In die zin zou haar getuigenis in het vorige hoofdstuk onder beheerste rituelen (3.3.3.) kunnen thuishoren. Omdat het hier echter seksualiteit met dieren betreft is het aangewezen om het verhaal in dit hoofdstuk, dat specifiek over nahualisme handelt, te plaatsen.

De slang én de aarde

Bleeker, *De moedergodin in de oudheid*⁴⁹³, verbreedt de betekenis van het gegeven. Niet alleen de geest der slangen, maar ook de energie van de “goddelijke aarde” is in de feitelijke slang aan het werk. Het dier heeft inderdaad voortdurend contact met de aardbodem. Hij zegt dat de slang het dier is dat bij uitstek de goddelijke aarde vertegenwoordigt. Dat was bij alle antieke volkeren bekend, ook bij de Grieken. De slang beschikt zo over een dubbele fijnstoffelijke energie. Die van de geest der slangen, én die van de aarde. Het dier roept daarom ook met gemak de aardgebonden, goëtische oorzaken van bijvoorbeeld een lichamelijke of psychische ziekte op. De slang is in zijn lager statuut, doorlopend ‘goëtisch’ afgestemd. De hogere mens niet. Om een probleem, dat goëtisch veroorzaakt is, te vatten, moet de magiër of magiërin zich afstemmen op het dier. Eens getraind kan het dier uitstekende diensten bewijzen. Het helpt degene die genezend, bezwerend en raadgevend optreedt - een mens of een godheid, of liever de twee samen - bij de afstemming en de oplossing van het probleem.

Wij kennen ondertussen het grote axioma: het kwaad kan enkel door een kwaad dat sterker uitvalt en het zwakkere opsloort, weggewerkt worden. Wie dus magisch die dierlijke energie weet aan te wenden, is tot heel wat in staat. Vele steden in de Griekse oudheid kenden zo een ‘peribolos’, een door grensstenen afgesloten domein, waar ‘wijslangen’ gecultiveerd werden. Bij de Grieken waren deze dieren de materiële getuigen waarin de godheid Asklēpios zijn verblijf hield. Met andere woorden, voor de Grieken werd in de slang de god Asklēpios, zichtbaar tegenwoordig, voorgesteld.

⁴⁹³ Bleeker, *De moedergodin in de oudheid*, Den Haag, Bert Bakker, 25.

In één van de tempels van het oude Egypte vindt de bezoeker een grote kamer vol met gemummificeerde krokodillen. Ook deze dieren konden als nahual betrokken worden bij genezingen allerhande.

10.2.4. De python en de blinde

Een genezing

Keren we terug naar genezingen op basis van het nahualisme. Als datgene wat hierboven gezegd werd over het aanwenden van krachtigere energieën juist is, dan moet dat tot vaststelbare resultaten leiden. Geven we hiervoor terug het woord aan kolonel Gatti, *Mensen en dieren in Afrika*⁴⁹⁴. Hij vertelt.

Eenmaal, maar dan ook slechts eenmaal gedurende de hele tijd, die ik in de buurt van Twadekili's kraal doorbracht, werd het mij vergund toeschouwer te zijn, hoe haar python als haar actieve partner optrad. Het was bij één van haar meest opzienbarende genezingen, die, zolang men ze niet goed doordacht en beredeneerd had, wel een mirakel scheen te zijn.

Op zekere dag kwam een bejaarde inboorling naar de kraal. Hij kwam moeizaam vooruit, terwijl hij met zijn stok de grond betastte. Zijn lichaam was diep voorovergebogen. Aldus kwam de arme kerel langzaam naar de plaats toe, waar hij Twadekili met mij hoorde spreken. Ik bemerkte al dadelijk dat zijn ogen vreselijk ontstoken en gezwollen waren, zo erg zelfs, dat ze bij mij zowel walging als medelijden opwekten. Toen hij naast ons bleef staan en de pythonpriesteres nederig en eerbiedig groette, antwoordde zij hem op haar gewone manier. "De witte haan is gereed," zei ze, "hij wachtte op uw komst." Wat had een witte haan met de blindheid van deze man te maken? Ik vroeg mij af of ik de woorden van Twadekili verkeerd verstaan had en hoe zij van tevoren over de komst van die man was ingelicht, toen haar leerlinge Ramini uit haar eigen hut naar buiten kwam. In haar handen droeg zij een witte haan. Twadekili nam hem aan, mompelde een paar toverwoorden en begon daarna zijn kop over de grond te wrijven. Zijn snavel moest daarbij ingewikkelde hiëroglfen in het stof tekenen, totdat de vogel geheel stijf, om zo te zeggen gehypnotiseerd werd. De haan was nu zo volkomen in de macht van de pythonpriesteres, dat, toen zij hem op het hoofd van de patiënt zette, hij daar onbeweeglijk en met zijn poten zo stijf als trommelstokken bleef staan. Andere woorden volgden, die ik niet verstaan kon. Twadekili's handen maakten enkele magische strijkbewegingen. Daarna flitste een mes, en de

⁴⁹⁴ Gatti A., *Mensen en dieren in Afrika*, Antwerpen, De Sikkels, 1953, 117.

kop van de vogel viel op de grond, terwijl een bloedstraal over het gezicht van de onbeweeglijke patiënt stroomde.

De reusachtige slang richtte zich op

In de stilte, die over de hele kraal viel, hoorde ik de zachte stappen van de terugkerende Ramini. Zij overhandigde Twadekili een houten schotel, waarop een dikke, tamelijk vaste brei lag, blijkbaar van gekookte kruiden. Zij nam er een handvol van en smeerde dit mengsel dik uit over de met bloed besproeide ogen van de patiënt. Vervolgens leidde zij hem naar haar hut, hielp hem door de lage deur en nodigde mij met een hoofdbeweging uit, haar te volgen.

Deze uitnodiging verwonderde mij zo dat ik naar binnen ging voordat ik zelfs aan de python gedacht had. Toen ik binnengekomen was, zag ik de slang, en een paar seconden lang betreurde ik mijn haast. Maar het was te laat om mij terug te trekken. “Wees geen ezel,” zei ik bij mijzelf, toen mijn ogen zich aan de duisternis hadden aangepast en zich op de reusachtige slang hadden gevestigd, die uit haar nest kroop. “En houd je rustig!” Natuurlijk had ik al wel beter kunnen weten en hoefde ik niet bevreesd te zijn voor Twadekili’s python. Ik had veeleer moeten beseffen, dat zij niet zou toelaten dat er iets onaangenaams zou gebeuren. Bovendien bevonden zij en haar patiënt zich tussen mij en de python. Maar toch kon ik het gevoel van onbehagen dat een slang steeds in mij opwekt niet onderdrukken. Hoger en hoger richtte de reusachtige slang zich op, totdat haar kop op dezelfde hoogte was met het hoofd van de blinde man.

Op dit punt hield een soort zwijgend bevel van de priesteres haar tegen. En in die toestand bleef zij, zo roerloos als een opgevuld exemplaar, op het voortdurend flitsen van haar tong na. Twadekili moest wel zeer zeker geweest zijn van haar macht over het monster, want voor de eerste maal sinds onze intrede in de hut wendde zij haar strakke blik van de slang af. Zij draaide zich om en sloot even de ogen, alsof zij door de inspanning van de ongewone concentratie die zij zich had opgelegd, uitgeput was. Daarna bukte zij zich en nam een kalebas op, die, voor zover ik zien kon, met helder water gevuld was. Met de kalebas in haar handen en zonder aan de python verder enige aandacht te schenken, wendde zij zich tot de man en begon tot hem te spreken. Eerst langzaam, daarna sneller en sneller, in steeds opwindender tonen, tot haar stem een schrille, hysterische klank bereikte, die ik bij haar nooit mogelijk had geacht. Dan zweeg zij plotseling.

Nu volgde de schrillste kreet, die ik ooit gehoord heb. “De python!” krijste zij. En tegelijkertijd wierp zij de man het koude water van de kalebas vlak in het gezicht. “De python!” gilte zij opnieuw. “Daar is zij! Vóór je gezicht! Kijk haar aan! Kijk haar aan! Zij komt op jou toe!” De man hijgde. Hij schudde zijn hoofd. Vlug streek hij met zijn hand over zijn ogen en opende ze. Een kreet van diepe angst volgde en hij gleed bewusteloos op de grond neer.

Umkulu-Mkulu zij geloofd

“De pythonpriesteres zuchtte diep. Zij keek mij met een oneindig moede glimlach aan. Toen draaide zij zich naar de python toe, die zich sindsdien niet bewogen had en wier duivelse ogen (opm.: dit is de interpretatie van de schrijver, Gatti. In wezen gaat het om het aanwenden van dierlijke energieën, die hier helend aangewend worden en dus zeker niet ‘duivels’ zijn) nu weer de hare ontmoetten. De slang begon zeer langzaam achteruit te wijken, gleed bijna onmerkbaar naar beneden en trok zich terug. Ik kan niet zeggen, hoelang het duurde. Maar ten slotte had zij zich geheel opgerold en lag zij weer in haar donker nest. Alleen haar duivelse ogen fonkelden met een boosaardige glinster. Wij gingen naar buiten. En ik moet bekennen, dat het licht en de warmte van de zon mij zelden zo weldoende hadden toegeschenen als nu. Zonder een woord te spreken gingen wij aan weerszijden van de deuropening zitten.

Onmiddellijk daarop kwam Ramini op ons toe, met een blatend wit geitje onder haar linkerarm en een houten schaal in haar rechterhand. Zij ging de hut van de pythonpriesteres binnen en sloot de deur achter zich. Kort daarop hoorde ik een laatste verstikt “baa” en het onmiskenbaar geluid van slikken. (Opm.: Het geitje werd als beloning aan de slang gegeven als voedsel). Achter ons ging de deur open. De man kwam naar buiten. Alleen en kaarsrecht. Zijn ogen waren bijna normaal; zij schitterden en waren gevuld met tranen van onuitsprekelijk geluk. Ik zag dat Ramini zijn ogen had gewassen. De pythonpriesteres staarde in de verte, in haar eigen, voor ons onzichtbare wereld. De man dankte haar niet. Hij hurkte alleen maar naast haar op de grond neer. “Umkulu-Mkulu zij geloofd”, sprak zij, nog steeds in de verte schouwend.

“Umkulu-Mkulu zij geloofd,” herhaalde hij. En zijn glanzende bruine ogen blikten op naar de blauwe hemel, die hij opnieuw ontdekt had.” Tot zover dit getuigenis van Gatti.

Het is alsof wat hij ziet en weergeeft, slechts de voorgrond is, terwijl op de achtergrond, de geest van de voorgaande genezeres met de geest van hààr

slang, onder leiding van het opperwezen der slangen eigenlijk aan het werk zijn.

Terloops: Gatti, als goed etnoloog verwerpt de term ‘mirakel’. “Het lijkt erop”, zegt hij (o.c., 177) en hij beperkt zich kritisch door het een “opzienbarend gebeuren” te noemen. Dat is een nominalistische interpretatie. Maar het gaat geheel voorbij aan wat degenen die het doen, Twadekili, Ramini, de slang, en de blinde die het ondergaat, als onmiddellijk betrokkenen zelf zeggen. Tot daar het relaas van een ooggetuige-etnoloog. Nog dit: Umkulu-Mkulu is het door de Xosa vereerde opperwezen en de hemelgod, aan wie uiteindelijk de genezing wordt toegeschreven.

Religie, seksualiteit en het dier

Men ziet hier de merkwaardige band tussen religie, seksualiteit en het dier op een positieve wijze geïllustreerd. Het is religie, want het betreft fijnstoffelijke energieën en de godheid die de slangen beheerst. Deze godheid wordt bovendien in een ruimer kader gesitueerd: uiteindelijk ligt het opperwezen aan de basis van de genezing. Er is ook seksualiteit mee gemoeid, want de slang is de partner van de maagdelijke Twadekili. Hoe dat moet gezien worden vinden we niet beschreven in het verhaal van Gatti. Maar dat het geen sinecure is blijkt uit de jarenlange magische opleiding van Ramini, alvorens zij haar partner opzoekt bij ‘het slangen-leger’. Men moet inderdaad de axiomatic van deze culturen delen om hen te begrijpen. Maar als Gatti’s getuigenis op waarheid berust, wat hij beweert, dan zijn er “de feiten die niet liegen”. Men kan discuten over interpretaties van feiten, maar niet over feiten zelf.

Deze getuigenis illustreert, beter dan de verhalen van Drukpa Kunle (9.3.3.) het ethisch karakter van zulke praktijken. Men kan onmogelijk beweren dat zulke genezingen uit den boze zijn. Men kan het deze culturen onmogelijk kwalijk nemen dat zij energieën en wezens aanwenden om de kwaliteit van hun leven te verbeteren, ook al zijn deze seksueel getint, en ook al werkt men met dierlijke energieën. Omgekeerd zouden mensen als Twadekili oneindig verbaasd en diep geschokt zijn als ze zagen hoe onze cultuur in heel wat pornobladen toont tot wat sommige westerse mensen in staat zijn als het over seks met dieren gaat. De werkelijkheid heeft een profane en een sacrale zijde. Onze cultuur is, zacht gezegd, zich niet steeds bewust van dit laatste. Het lijkt wel een omgekeerde wereld, dat het juist primitieven zijn, die er ons op wijzen dat zelfs in het ‘vlees’ der seksualiteit én in dieren, heel wat meer ‘geest’ verscholen zit dan westerlingen zelfs nog maar vermoeden.

Een geldig stadium

Een missionering die aan zo een magische en gewetensvolle praktijk niet zou aanknopen, ja er niet eens zou willen op ingaan en hier slechts demonie aan het werk ziet, begaat volgens sommigen een niet te herstellen fout. Door zulke religies wel te waarderen, komen deze gelovigen ook open voor een Bijbelse religie. Alle missiewerk dat zulke praktijken wel aanvaardt, uitzuivert en op een hoger en Trinitair peil verheft, bewijst de-facto dat de magieën van deze volkeren een geldig stadium vertegenwoordigen in hun religieuze ontwikkeling. Daarna zou een missionering er kunnen in bestaan om hen over Trinitaire energieën te spreken, en hen, sensitief als zulke mensen zijn, deze ook effectief te laten ervaren. Ook zij, vooral zij, zouden bijvoorbeeld heel goed aangevoeld hebben dat het kleed van Christus inderdaad heel wat energie bezat en ook uitstraalde, net zoals de vrouw die aan bloedvloeiing leed (1.4.3.) dat ook aanvoelde.

En vervolgens zouden zij in alle vrijheid kunnen kiezen welke fijnstoffelijke energie hen het meest weldadig lijkt. Dan zitten we een heel eind verwijderd van het “credo quia absurdum” (1.4.1.), het “ik geloof omdat het absurd is” van de kerkvader Tertullianus, maar wordt religie een ervaarbare werkelijkheid. Dan ook krijgt een gezonde logica de plaats die haar toekomt en wordt er vanuit te verdedigen vooropstellingen geredeneerd naar een degelijke religieuze praxis. Dan staat religie mijlen ver verwijderd van een neurose, van opium, van een emotie, van een achterhaald stadium of van welke nominalistische axiomatic ook.

Wanneer men heilige dingen heeft waargenomen, wanneer men ze heeft aanvaard en wanneer men tot geloof is gekomen, ontstaan de axioma's betreffende dit heilige, de wereld en het leven met een natuurlijke en dwingende logica en komt men tot verschillende vormen van aanbidding. Zoals we aan het begin van dit boek al zeiden (1.4.1.), worden religies dan veel minder een kwestie van “blind en soms gevaarlijk geloof”, maar veel meer een kwestie van logische ‘evidentie’.

Geven we hieronder nog enkele getuigenissen van zulk een merkwaardige band tussen dier en mens.

10.2.5. De slang bij de Ngbandi ***De slang is onze god.***

De missionaris Basiel Tanghe, *De slang bij de Ngbandi*⁴⁹⁵, laat een zekere Gaso, een lid van de Ngbandistam en “een man als een boom” aan het woord. Deze zegt: “Uw God is in de kerk”. Hij wees hierbij naar onze kapel. Bij ons is de slang wat God bij u is. De leerlingen die godsdienstonderricht krijgen, vertellen dat bij de Ngbandi, de slang vereerd wordt, net zoals de christenen hun God vereren.

De Ngbandi, ofschoon overtuigd van het ‘boze’ in de slang, vroegen, bij het vernemen van het Bijbelverhaal, waar de slang Eva verleidt, wel tienmaal aan pater Tanghe of de slang dan zo slecht was en of de God der christenen werkelijk sterker was dan de slang. Gaso, als woordvoerder der Ngbandi maakt duidelijk waar het om gaat. Een soort van geest of god, die het rijk der slangen beheert, en zich via dit dier manifesteert, wordt vereerd en krijgt de status van een soort oppergeest. Vanuit het christendom gezien is de geest der slangen, een schepsel van het opperwezen, en bezit uiteraard een heel wat lagere levenskracht dan zijn Schepper.

10.2.6. De bruinvissenroeper.

Een erfelijk beroep

Raadplegen we Arthur Grimble, *A pattern of Islands*⁴⁹⁶ (Een patroon van eilanden). De Gilbert-eilanden zijn een eilandengroep in de stille oceaan, ten N.O. van Australië, halverwege dit continent en Hawaï. Grimble verbleef er van 1912 tot 1933. Hij maakte er kennis met een vorm van nahualisme, van verwantschap tussen een magiër en de geest van de bruinvissen. Laten we hem aan het woord.

Het was er algemeen geweten dat sommige families de macht hadden om bruinvissen te roepen. De bloedverwanten van het stamhoofd Kitiona, in Kuma, waren via erfelijkheid de bruinvissenroepers van Butaritari. Zijn eerste kozijn was een meester in die kunst. Hij kon zich vrijwillig in de juiste droomtoestand (opm.: een soort van uittreding) brengen. Zijn ziel verliet in zulk een droom zijn lichaam, en zocht dan de bruinvissen op in hun verblijfplaats, voorbij de westelijke horizon en nodigde ze uit op feest en dans in het Kuma-dorp. Indien hij de woorden tot uitnodiging op de juiste wijze uitsprak - slechts weinigen kenden hiervan het geheim - dan zouden de bruinvissen hem met vreugde naar de oppervlakte volgen. Als hij ze dan tot aan de kust had geleid, zweefde hij voorop om terug in zijn lichaam te treden en de mensen van hun komst te verwittigen. Het was zelfs eenvoudig voor iemand die wist hoe je het moest doen. Het mislukte nooit. Wanneer de dikke

⁴⁹⁵ Tanghe B., *De slang bij de Ngbandi*, Brussel, Goemaere, 1919, 54.

⁴⁹⁶ Grimble A., *A pattern of Islands*, London, Murray, 1952, 127.

vriendelijke man op het strand waggelend naar me toekwam en zichzelf voorstelde als de grote bruinvisroeper, vroeg ik enigszins geïrriteerd wanneer de bruinvissen zouden komen. Hij zei dat hij eerst in een droomtoestand moest gaan maar dacht dat hij de vissen tegen drie of vier uur zou brengen. Hij vroeg nog met aandrang om ze vanaf nu “onze vrienden van het westen” te noemen. De andere naam was verboden en zou hen beletten van te komen.

De koning van het westen komt me groeten.

Wacht nu rustig af”, zei hij, “Ik maak me klaar voor mijn reis”, en hij verdween in zijn hut. De uren gingen voorbij en er gebeurde niets. Het werd al later dan vier uur. Mijn vertrouwen begon te minderen wanneer er plots een diep keelgeluid uit de hut van de dromer klonk. Ik sprong recht en zag hem nog slaperig en waggelend uit zijn hut komen. Dan riep hij hortend: “Teirake! Teirake!”, “Sta op, zij komen! Sta op, zij komen! Onze vrienden van het westen komen. Laat ons naar het strand gaan en ze verwelkomen”. Ik had juist mijn hoofd wat nat gemaakt om het te verfrissen wanneer een man naast me, me toeriep en in de verte naar de vissen wees. Wanneer de bruinvissen bij de inham aankwamen, vertraagden ze. “De koning van het westen komt me groeten” zei de bruinvisser terwijl hij de vissen in het water aanwees. Daar, tien yards verder verscheen de grote vorm van een bruinvis, waggelend als een glimmende schaduw in het groenachtige water. En achter hem volgde een hele school bruinvissen.

Zij kwamen zo zacht aangezwommen alsof ze in trance waren. De eilandbewoners verwelkomden hun gasten met lieve woorden. De vissen kwamen nu in ondiep water terecht zodat ze op de bodem voort schuurden en zachtjes heen en weer wiegden alsof ze om hulp vroegen. Het leek wel alsof hun enige wens was om op het strand te mogen aanspoelen. Mannen, vrouwen en kinderen haalden hun guirlandes, die ze met bloemen gevlochten hadden, van hun hoofd en nek en hingen ze rond de rustige vissen. Later, wanneer door het lage tij de vissen op het droge lagen, kwamen mannen met messen om hen open te snijden.

En nog dit: “De koning van het westen komt me groeten” roept de bruinvisser. Hij heeft in de andere wereld contact gemaakt met de geest, de godheid van de bruinvissen. Of zeggen we met de Platonische idee ‘bruinvis’, waarvan kracht uitgaat en die de eilandbewoners helpt om te overleven. Hier door hen van voedsel te voorzien. Voor deze mensen gaat het dan ook om een religieuze, een krachtgeladen en ‘heilige’ gebeurtenis. Letten we eveneens op het ontzag, op het religieuze (1.3.), op dat wat men niet verwaarloost. Men betoont de vissen heel wat eerbied met lieve woorden, met

guirlandes en bloemen. Grimble maakt er niet direct melding van, maar in dergelijke culturen is het gebruikelijk dat men zich in gebed tot de geest en de individuele dieren richt en zich verontschuldigt voor het feit dat men de dieren, hier de vissen, gaat doden, en dit als noodzaak om te overleven. De bruinvissenroeper maakt zich eerst klaar “voor zijn reis” en komt nadien ‘slaperig’ uit zijn hut. Het ligt voor de hand dat het om een uittreding gaat waarbij de geest der bruinvissen werd gecontacteerd. De afstand tussen deze archaïsche mentaliteit en de Platonische ideeënleer is blijkbaar niet zo groot.

Verwijzen we naar de mythe (5.1.2.). De traditionele mens verzekerde zich van een goed resultaat voor een praktisch probleem door zich in te leven in de oorsprong van de betreffende mythe. Zo verhaalt Eliade, *La poursuite de l’absolu*⁴⁹⁷ (Het nastreven van het absolute), dat een goddelijk wezen ooit een kangoeroe had geschapen. Als de Australische stammen een kangoeroe willen vangen, herhalen ze ritueel deze mythe, waardoor volgens hen, de kangoeroes in hun streek talrijker worden en ze kunnen gevangen en opgegeten worden. Wellicht verricht de bruinvissenroeper een gelijkaardige magische praktijk.

10.2.7. Repercussie of weerslag

Dezelfde titel werd al vermeld in hoofdstuk 7 (7.4.4.). Wat het fijnstoffelijke lichaam aan kwetsuren oploopt, vindt zijn weerslag of repercussie in het biologische lichaam. Dit bleek uit de proef waarbij via hypnose de gevoelens van een vrouw op een glas water werden overgebracht. Een prik met een naald in het water, werd door de persoon in hypnose als een prik in het eigen lichaam aanvoeld. (8.3.). In het verhaal van Jane Brooks (7.4.4.) doorstak men haar fijnstoffelijke, uitgetreden schim, die ook haar gedaante aannam, met een mes. Dit verwondde haar biologisch lichaam. De volgende getuigenissen verschillen hierin dat de fijnstoffelijke schim van diegene die uitgetreden is, nu niet ‘schimmig’ blijft, maar intreedt in, en bezitneemt van één of ander individueel dier, en wel het machtsdier, het dier dat de nahual vertegenwoordigt. Zo dit dier dan een wonde oploopt, weerspiegelt deze kwetsuur zich in het biologisch lichaam van de magiër die in dat dier is ingetreden. Enkele steekproeven.

De slang is mijn elangela.

Onze bron: H.Trilles, *Chez les Fang*⁴⁹⁸ (Bij de Fang). Wat men in Midden-Amerika ‘nahual’ heet, heet men ‘elangela’ in Gabon (centraal West-Afrika), waar pater Trilles (1892+) missionaris was. We hebben hem al ontmoet bij de

⁴⁹⁷ Eliade M., *La poursuite de l’absolu*, L’express, 1 septembre 1979, 67.

⁴⁹⁸ Trilles R., *Chez les Fang, ou quinze années de séjour au Congo Français*. Lille, DDB, 1912, 228.

inwijding van “de ngil” (3.3.3.) en in het verhaal van “een uittredend magiër (6.1.1.). Trilles vertelt.

Een bejaard stamhoofd biedt mij en mijn catechist in een grote tent een nachtverblijf aan. Plots, rond twee uur, hoor ik bij mijn bed een geritsel in droge bladeren. ‘Iets’ trekt aan mijn muskietennet dat mij helemaal omgeeft. En plots wordt het muisstil. Uiterst voorzichtig treed ik buiten het net, maar het was zo donker dat ik niets zag en ik een toorts aanstak. Er was een eigenaardige geur die ik niet kende. Zie: een opgerolde slang, een zwarte van bijna drie meter, van de soort waarvan de beet binnen drie minuten dodelijk is, ligt naast mijn bed, de kop al opgericht en wiegelend, de ogen fonkelend van woede, gereed om toe te slaan. Ik grijp mijn geweer en schiet, maar de toorts dooft uit en ik kan het wapen niet meer richten. “Schiet niet missionaris!” roept het stamhoofd “want door het dier te doden zoudt ge mij gedood hebben. Vrees niet: de slang is mijn elangela.” Hij werpt zich op de knieën bij de slang en neemt ze in zijn armen, drukt ze tegen zich aan. Het dier gedraagt zich daarbij door en door rustig. Het wordt weggedragen en neergelegd daar waar het stamhoofd gewoonlijk slaapt, terwijl het ondertussen geliefkoosd wordt. “Het is gewoon een vergissing” zei het bejaarde stamhoofd. “De slang was gewend bij mij te slapen. Toen zij zag dat een vreemde in mijn bed lag, werd zij woedend”.

Een weertijger

De verhalen van een weerwolf zijn over de hele wereld bekend. Een magiër treedt uit, neemt bezit van het dier dat zijn nahual vertegenwoordigt, en zoekt slachtoffers om zich hun vitale kracht toe te eigenen. In het volgende betreft het geen weerwolf, maar is de nahual een tijger. Dus laten we het hebben over een “weer-tijger”.

K. De Jong, *De zwarte magie*⁴⁹⁹, vertelt. Een man was uitgegaan om in het gebergte hout te halen. Daarbij overviel hem de duisternis en werd hij door twee tijgers achtervolgd. Hij klom in een boom en de tijgers konden hem niet meer bereiken. Een der beide tijgers haalde daarop een derde te hulp, die dan ook herhaaldelijk zijn poten naar de man uitstreekte. Deze echter hakte met zijn bijl in de klauwen van de dieren en ze gingen op de vlucht. De volgende dag bleek dat een zekere Choe Toe-shi ‘s nachts zijn huis had verlaten en met een gewonde hand was teruggekeerd. Men maakte hieruit op dat hij een weertijger was en deelde dit aan de gouverneur van die streek mee. Deze beval zijn ondergeschikten, met de wapens in de hand, het huis

⁴⁹⁹ De Jong K.H., *De zwarte magie*, Den Haag, Leopolds uitgeverij, 1955², 47.

van de onverlaat te omringen en in brand te steken. Choe Toe-shi echter nam de tijgergedaante aan en wist te ontsnappen.

Ook hier veronderstelt men dat een uitgetreden schim van een mens een tijger kan bezielen. Een wonde, die de magiër in de dierengestalte oploopt, heeft zijn weerslag op zijn biologisch lichaam.

Een uil

K. De Jong, o.c. 48, vertelt. In 1755 zou het volgende zijn gebeurd. Een zeker echtpaar had een zuigeling die herhaaldelijk aan krampen leed en al in zijn eerste levensjaar stierf. Gedurende die aanvallen van krampen zag men een zwarte uil rondom de lamp fladderen en hoe sneller die vloog, hoe meer het kind hijgde. Toen het kind geheel en al met ademen had opgehouden verdween het zwarte dier. Niet lang daarna kreeg een ander kind van die familie krampen. Toen bemoeide een officier van de keizerlijke garde zich er mee en trof het onheilbrengende zwarte fladderspook met een pijlschot. Een kreet van pijn werd gehoord en bloed vloeide op de grond neer. De officier volgde het bloedspoor tot aan de stookplaats van het huis waarin de voorzitter van het krijgsbestuur woonde. Deze beval een onderzoek en men vond in een vertrek naast de stookplaats een heks. Ze had een pijl in het lichaam. Uit de wonde druppelde bloed. Zij werd ondervraagd en bekende dat zij enkel door het opzeggen van welbepaalde toverspreuken zich in vreemde vogels kon veranderen. In die gedaante vloog zij dan uit om de hersenen van zuigelingen te verslinden. De voorzitter liet haar levend verbranden. Van dan af kwamen er geen krampen meer voor bij zuigelingen.

Mijn broer, de gorilla

Raadplegen we Chr. Dedet, *La mémoire du fleuve*⁵⁰⁰ (Het geheugen van de rivier). Michonet, een houthandelaar, komt in Zuid-Gabon, West-Afrika, in het dorp Tsinguépa, waar Moundouli dorpsheer is. Daar leert hij de cultuur der Bavongo kennen. Vatten we samen. “Gemakkelijk is het om met al die overtuigingen te lachen zoals ik het aanvankelijk ook deed. Maar welke waanvoorstellingen komen niet in de geest op wanneer men in deze wouden vol kreten leeft en waar zich onverklaarde lichtfenomenen gedurende de warme nachten bewegen?”. Het dorpsheer Moundouli beklagt er zich over dat zijn jongste broer “boosaardige methodes” toepast. Net als Moundouli is zijn broer occult begaafd. Wat hij het meest doet, is uittreden en in de ene of andere gorilla van de streek intreden. In die ‘gedaante’ (opm.: van de nahual) heeft hij het op Moundouli’s vrouwen gemunt die hij in de plantage aanvalt.

⁵⁰⁰ Dedet Chr., *La mémoire du fleuve* (L'Afrique aventureuse de Jean Michonet), Paris, Editions Phébus, 1984, 174.

Twee werden al aangevallen. Een derde, Mousounda, wordt op zekere dag aangevallen: plots kwam “de gorilla” op haar af, bewerkte haar rug, beet in haar schouder, rukte één van haar borsten half af (o.c., 193). Michonet, nochtans zelf een ‘métis’ (halfbloed), tracht dit gebeuren op louter natuurlijke wijze te ‘verklaren’: er zijn nu eenmaal gevaarlijke gorilla’s in de omgeving!

Wanneer Michonet, met Doukaga, een lid van de stam, op jacht wil gaan, reageert Moundouli: “Enkel indien een gorilla u aanvalt, dood hem. Niemand zal, in dat geval, er mij van kunnen beschuldigen dat ik “mijn broer vernietigd” heb”.

Men ziet hoever de vereenzelviging gaat: treedt zijn broer in een gorilla, dan is die gorilla “zijn broer”. Waarop Michonet met Doukaga op jacht trekt. Michonet vertelt: “Ik merk een enorme gorilla op. Van op twintig meter. Om na te denken heb ik geen tijd. Ik laad en schiet: op vier meter afstand krijgt hij de lading in volle borst. Huilend loopt hij op zijn linkerpoot weg. Tegen een boom stort hij ineen. Hij weent. Bijt de schors af” (o.c., 199). Beiden durven niet gaan zien. ‘s Avonds verneem ik van de mensen dat de gorilla dood is. Ik ga er met Moundouli over spreken”. “Ik hoop dat het niet de aap is die de ziel van mijn broer uitgekozen heeft om erin te wonen” aldus Moundouli. Nog geen uur later komt een ongeruste Doukaga: “Het is de broer van het dorpshoofd!” Hij was diezelfde morgen nog in volle gezondheid. Voor zijn hut was hij bezig met lianen te reinigen. Een kind treft hem op zijn bank neergeploft aan. Hij is buiten bewustzijn. Hij reutelt en spuwt bloed. “Ik zie de schotwonde in de borst van de gorilla”. Hij zit languit op een boomstam. Doukaga tot Dedet: “Moundouli heeft enkel gevraagd naar het uur waarop gij de gorilla geschoten hebt”. Dedet antwoordt: “Tussen tien en elf”. De broer plofte neer op hetzelfde uur.

Later zegt Moundouli: “Dat is het dan. Enerzijds hebt gij mijn broer gedood. Hij was wel degelijk “in de gorilla”. Hij is neergestort door hetzelfde gewerschot. Daaraan is geen twijfel mogelijk. Anderzijds kan ik het u niet kwalijk nemen. Door hem te doden hebt gij mij een dienst bewezen. Wat gij gedaan hebt, dat uitgerekend zou ik de ene of andere dag zelf hebben moeten doen. Wat u betreft: wees gerust! Mijn broer zelf heeft gewild wat hem overkomen is. Beeld u in: zo ver gaan dat men een blanke die mijn gast is, wil aanvallen! Beseft gij dat?”

Pater Diego en de kaaiman

I. Bertrand, *La sorcellerie*⁵⁰¹ (Hekserij), haalt een geschiedenis aan die zich in Mexico afspeelde. We vatten samen.

Pater Diego was een man van grote moed, van niets vervaard, zoals vele van de missionarissen-pioniers. Op zekere dag bestraft hij een Indiaan die een zwaar vergrijp had bedreven. Gevolg: de dader was hierover hevig ontstemd. Hij besloot op wraak. Daarom vatte hij post op de oever van de rivier. Pater Diego moest er immers doorheen waden om de biecht van een stervende af te nemen. Inderdaad de pater komt, rustig brevierend, op zijn paard voorbij. Pas in het water, voelt zijn paard zich tegengehouden. De pater kijkt naar beneden en merkt een kaaiman op, die het paard in het water tracht te trekken. Hierop geeft hij het paard de teugels en bidt zo hevig om Gods bijstand dat zijn paard de kaaimannen uit de rivier sleurt. Een reeks hoof- en stokslagen komen op de kop van het dier terecht. Het moet wel lossen en blijft duizelig achter. De priester reist door. Op zijn bestemming aangekomen, begint hij met het voorval te vertellen. Even later komt een bode hem tegemoet en deelt hem de dood van de Indiaan mee, die tevoren door de missionaris was bestraft. De ongelukkige Indiaan was gestorven, men lezen goed, onder de hoof- en stokslagen van de Pater en zijn paard! Pater Diego verifieert: de krokodil lag dood op de oever. De Indiaan vertoonde op zijn lichaam dezelfde verwondingen. Tot daar deze getuigenis.

Hij was in een krokodil veranderd.

J. Lantier, *La cité magique*⁵⁰², (De magische stad) verhaalt volgende gebeurtenis die we samenvatten. De gerechtelijke politie in Kinshasa beschuldigt een man ervan zich in een krokodil veranderd te hebben om zo gemakkelijker een kind te kunnen stelen. Een tiental jaren geleden had de man, die wel een vrouw had maar geen kinderen, zich tot een befaamd magiër gericht met de vraag hem een zoon te bezorgen. De magiër stemde in en gaf de man een drank om zich in een krokodil te kunnen veranderen. In die gedaante gaat de man de stroom in en volgt een bootje waarin zich een kind van zes jaar bevindt. Op een bepaald ogenblik doet de krokodil de boot hevig schommelen, waardoor het kind in het water valt. Het dier grijpt het kind en zwemt ermee naar zijn dorp. Daar neemt de man terug zijn menselijke gedaante aan en vraagt zijn echtgenote om voortaan de moeder van dit kind te willen zijn. Jaren later komt het tot een rechtszaak. Voor de rechter bevestigen alle betrokkenen de werkelijkheid van het verhaal. Zelfs de jongen, nu zestien jaar oud, kan zich de omstandigheden van zijn ontvoering nog goed herinneren. Het gerecht van Kinshasa veroordeelt de man tot het teruggeven van de zoon aan diens echte ouders en tot het betalen van een

⁵⁰¹ Bertrand I., *La sorcellerie*, Paris, s.d. (rond 1900), Librairie Bloud et Barral, 18.

⁵⁰² Lantier J., *La cité magique*, Fayard, Paris, 1972, 84s.

schadevergoeding en een boete. In haar overwegingen stelt het gerecht met nadruk dat de man zich werkelijk in een krokodil veranderd had om zijn misdaad te kunnen begaan.

Tot zover Lantier. Sommige getuigenissen in zijn boek zijn van een soms schokkende rauwheid. Het blijven echter verslagen van ooggetuigen. Sommigen van hen komen uit voor hun scepticisme en hun ongeloof in wat zich voordoet, maar ze loochenen de feiten niet die zich voor hun ogen afspelen. Dit type van ooggetuigen is misschien nog het meest betrouwbaar aangezien zij tegen hun axioma's in toch de feiten weergeven zoals ze zich werkelijk tonen.

De wolf was het totemdier van de Neuren.

Het Oudgriekse woord 'Neuris' verwijst naar het land der Neuren, in het oosten van het huidige Polen. Wat de Griekse historicus Herodotus (-485/-420) over dit volk vernam, kwam hem gewoon onvoorstelbaar voor. In zijn *Historiën*⁵⁰³, schrijft hij: "Deze Neuren lijken mij een volk van magiërs te zijn. Want de Skuten en de Grieken die er wonen, vertellen dat iedere Neur zichzelf eens per jaar voor enkele dagen, in "een wolf" verandert, om daarna opnieuw "een mens" te worden". Herodotus, onbekend met wat die Neuren bezielt, zegt: "Mij kunnen zo'n verhalen niet overtuigen. Maar men beweert het met rotsvaste overtuiging, ja, men doet er een eed op".

D. Teuffen, *Herodot*⁵⁰⁴ (Herodotus), licht toe: "Terecht doen de getuigen er de eed op, want "de wolf" was het totemdier van de Neuren. Zij waren ervan overtuigd dat zij met "de wolf" verwant waren. Zij beeldden deze verwantschap uit in hun liturgische spelen, waarbij zij wolven-maskers en wolvenpelsen droegen. Zulke gebruiken kwamen overigens regelmatig voor bij de volkeren die de wouden van het noorden bewoonden, waar de wolf talrijk voorkwam. Teuffen vermeldt in zijn boek eveneens dat in 1240 dat de voorouder van de beruchte Mongoolse heerser Dzejngis Khan (1162/1227) een grijze Wolf was, door "de hoge hemel" verwekt. Zijn vrouw was een "witte hinde", een vrouwelijk hert. Volgens de schrijver gaat het hier om de totemdieren van twee stammen.

10.3. Het dier in de mens

⁵⁰³ Herodotus, *Historiën*, boek iv, 105.

⁵⁰⁴ Teuffen D.H., *Herodot (Sieben und andere Wunder der Welt)*, Wien / München, 1975, 82/86 (Die schrecklichen Reiter).

R. Ambelain, *Le vampirisme*⁵⁰⁵, (Het vampirisme), zet uiteen wat volgt. Het fenomeen “passation d’âme”, of de ruil van zielestof, is eigen aan vooral de Afrikaanse en Midden-Amerikaanse voodoo-riten. Hierbij mag men geen mensen meer slachtofferen. Bijgevolg neemt men een dier als offer. Doch, voordat men dit ritueel voltrekt, maakt men de dubbelganger van beiden los.

Dat verwijst naar de ziel in de mate dat zij de bron van individualiteit, wil en karakter is. Deze dubbelganger werd reeds eerder de kleine goede engel genoemd (4.2.2.).

Het dier dat de menselijke zielestof ontving, wordt geofferd. Doch in de axiomatic van die cultuur is het de levenskracht van de mens, meestal een kind, dat geofferd wordt. Het kind, dat nu de levenskracht van het dier bezit, laat men ‘leven’. Het resultaat uit zich in een bijzonder griezelige gedragsverandering van zowel kind als dier. Ambelain zegt dat er in menig Afrikaans dorp idioten rondlopen omdat hun individuele zielestof - hun kleine engel - hen via zwarte magie werd ontnomen. Het dier echter, zodra het de menselijke dubbelgang(st)er in zich ingewerkt krijgt, vertoont altijd een gedrag dat, op bevreemdende wijze aan die van een mens doet denken.

Men ziet dat een dergelijke onmenselijke handelwijze grondig verschilt van de eerder minimale zielestofruil die bijvoorbeeld tussen Twadekili en haar Python plaats heeft. Twadekili vertoont helemaal geen dierlijk gedrag. Ze weet volledig wat ze doet en waar ze aan toe is, en is uitzonderlijk goed voorbereid door haar voorgangster, zoals zijzelf jaren investeert in de magische opleiding van Ramini, haar opvolgster.

Wanneer men anderzijds de heksenformules der middeleeuwse heksen nagaat, valt het op dat bijvoorbeeld om liefdesdrankjes te maken, zij als ‘ingrediënten’ dieren gebruiken: muizen, hagedissen, padden, adders en dergelijke meer. Het verdierlijken van het menselijke bewustzijn wordt veroorzaakt door een fluïdum van dierlijke aard te vermengen met het fluïdum van de menselijke ziel. Dat fluïdum is zo ‘levend’ dat het een onafhankelijk wezen vormt binnen de zielestructuur van de betrokkene. Dat was overigens ook al de werkwijze van de zwarte magiër (3.3.5.) die zijn toverdrankjes samenstelde uit het stoffelijk overschot van wreedaardige roofdieren. Vandaar hun primitieve maar sterke energie, vandaar het roofdierlijke gedrag bij dergelijke vormen van magie.

⁵⁰⁵ Ambelain R., *Le vampirisme* (De la légende au réel), Paris, Laffont, 1977, 233.

10.4. Uitgetreden heksen en kumo

De heks Mayugl

J. Sterley, *Kumo, Hexer und Hexen in Neu-Guinea*⁵⁰⁶ (Kumo, tovenaars en heksen in Nieuw-Guinea), specialiseert zich in ethno-geneeskunde en onderzocht gedurende vijf jaar een gedeelte van Nieuw-Guinea op planten en vooral op de plaatselijke heksenpraktijk. De lokale bevolking spreekt van 'kumo'. In 1971 verneemt Sterley voor het eerst iets over de "ongelooflijke vermogens" van zulke met kumo begaafde mensen. Men beweert dat ze 's nachts uittreden en dat zulke "vliegende heksen" als nachtelijke lichtfenomenen te herkennen zijn. Ook Michonet, die de gorilla doodschoot, sprak van onverklaarde lichtfenomenen gedurende de warme nachten (10.2.7.). Sterley stond als wetenschapper bijzonder sceptisch. Pas wanneer hij later zelf deze lichtjes met eigen ogen zag, begon hij zich met het hele fenomeen bezig te houden. Dat was in de zomer van 1980. Hij schrijft: "Ik wist niet goed wat ik moest geloven, wat ik als werkelijk moest aannemen. Ondertussen weet ik dat "onze werkelijkheid" een begrepsd gebied is en dat wij geen besef hebben van wat buiten dit beperkt gebied geschiedt". Deze uitspraak typeert het hele boek dat uit schijnbaar losse steekproeven bestaat en waarbij hij zo nauwkeurig mogelijk de gegevens beschrijft.

Op 29.11.1983 stoot Sterley bij een politiekantoor op een groep mensen in een grote kring. In het midden zat een blijkbaar gewone vrouw van ongeveer veertig jaar op een taboeret. Op tien meter van haar was een kip vastgebonden. De vrouw staarde voor zich uit. Achter haar stonden twee agenten en verscheidene aanzienlijken der Giglkanestam. Iemand zei dat Mayugl een heks is. Sterley verneemt dat zij gehuwd was met Ginbog, maar dat die een week geleden gestorven was. De inlanders zeggen dat zij hem met kumo getroffen en gedood heeft. Een andere heks heeft het uitgebracht. En Mayugl heeft het toegegeven. Daarop heeft men Mayugl naar de clan van haar vader teruggestuurd.

De kip zat met ingetrokken hals op de grond. Na enkele minuten begon zij te sidderen. Zij trachtte zich op te richten en met de vleugels te slaan. Dan tuimelde zij en viel neer. Eén der agenten raapte ze op en zei: "De kip is dood". Daarop sneed iemand de kip open. De mensen verdrongen zich om te kijken maar vermeden te dicht bij de vrouw te komen. "Zij heeft de ingewanden van de kip in stukken gesneden" zei de man die de kip had opengesneden. Daarop ondervraagt een agent de vrouw. "Zij zegt dat zij drie keren 'geschoten' heeft". "Dat klopt", bevestigt de man, "want de lever (opm.: die het binnenste van de

⁵⁰⁶ Sterley J., *Kumo, Hexer und Hexen in Neu-Guinea*, München, 1987, 348.

kip vertegenwoordigt) vertoont drie scheuren”. “Dat volstaat” zei een andere agent, “werp de kip maar weg.”

Kumo kan ook mensen doden.

Dat heksen over “het kwade oog” beschikken, en dat zij levende wezens door “hun blik” kunnen doden, zo zegt Sterley, blijkt uit verslagen van de politie. Wat de inlanders wilden, was een geval van kumo-doding publiek maken. Zij wilden aantonen dat deze methode hun leven in gevaar kan brengen. Want, zoals zulke heksen kippen, honden en varkens doden, zo kunnen zij ook mensen doden. Voor de Simbu bezitten sommige mensen “van nature” kumo. Kumo-mensen stralen onheil uit. Hun “occult statuut” is zo dat ze de levenskracht van de medemensen stelen. Vaak lijken kinderen die kumo-begaafd zijn de verderfelijke van hun kumo-praxis niet eens te beseffen

Sterley (o.c., 141) definieert kumo als het indringen van een schadelijke levenskracht. De Simbu weten dat zij uit een zwijn de lever kunnen halen wanneer zij het geslacht hebben. Van de heksen echter wordt gezegd dat zij de lever uit hun slachtoffers halen zonder de huid te beschadigen. ‘Kumo’ betekent voor hen “het uitvreten der levenskracht, het eigenlijke binnenste” (o.c., 142). Dit houdt in dat kumo een fluïdieke (ijl- of fijnstoffelijke) activiteit is die erin gelukt, na het fluïdieke of zielelichaam te hebben weggehaald, het nadien opnieuw materialiseert en tot grofstoffelijke werkelijkheid maakt. Er is dematerialisering en hermaterialisering. Wie mantisch begaafd is, ‘ziet’ die fijnstoffelijke indringer. Deze heeft niet de gedaante van een mens, wel van één of ander dier.

Wat in Nieuw-Guinea ‘kumo’ heet, noemt men in Afrika onder meer ‘Evoe’ of ‘Likundu’ (3.8.2.). De praktijken komen blijkbaar zowat overal ter wereld voor, enkel “het etiket”, de naam verschilt.

De missie beschermt de moordenaars.

Sterley zegt dat de katholieke missionarissen en de lutheraanse zendelingen in het Simbudal kwamen en er de getuigen werden van de ‘heksenvervolgingen’. Hij heeft het specifiek over die mensen die door middel van een magisch vermogen, dat men er ‘kumo’ heet, een medemens kunnen doden.

Na een soms langdurig onderzoek dat uitgevoerd werd door zien(st)ers, door getuigen en door de gemeenschap kon men nagaan of iemand al of niet kumo had. In sommige gevallen bekenden de mensen dit uit zichzelf.

Wanneer dan vast kwam te staan dat zij op deze manier een medemens gedood hadden, werden zijzelf gedood. Sterley klaagt er over dat de missie dan trachtte om deze ‘slachtoffers’ “in hun nood bij te staan”. Dit volgens het christelijke gebod der naastenliefde. Voor de missie zijn zulke kumo-lieden onschuldig. De missie hecht geen geloof aan dergelijke magische praktijken. Missionarissen en zendelingen gaan gewoon niet in op wat die mensen zelf zeggen. Maar zo heeft men ook geen echt contact met hen, en dus zijn voor de missie zulke heksen en heksers onschuldig. “Voor de missionarissen kan kumo geen werk van de duivel zijn doordat de duivel als de tegenstander in hun ogen werkelijk bestaat, terwijl kumo niet kan bestaan, en mensen die hiervoor veroordeeld worden, onschuldig zijn” (o.c., 295).

Sterley komt echter tot heel andere inzichten: “Geleidelijk zag ik in dat de missie niet weet wat hier, in het Simbudal, echt gebeurt. Ik veranderde dan ook mijn houding. Ik zag in dat “de christelijke naastenliefde” - door een soort omslag in het tegendeel, - met haar “goede wil” mensen die moorden plegen, in bescherming neemt en slachtoffers weigert te helpen” (o.c., 289). Volgens Sterley ontbreekt het de missie aan multicultureel besef, zo typisch voor de nominalistische mentaliteit. De mensen van de missie zijn voor het probleem blind, maar beseffen niet eens dat ze blind zijn. Hun axiomatic laat hen niet toe hun houding in vraag te stellen en te luisteren naar wat de Simbu zelf zeggen.

Beide verschillende houdingen ten opzichte van kumo, die van Sterley, en die van de missie, tonen andermaal het belang van de juiste vooropstellingen aan. In het ene geval beschermt men de slachtoffers en straft men de schuldigen. In het andere geval doet men net het omgekeerde: men beschermt de schuldige en ontzegt het slachtoffer alle hulp.

Het binnenste van het kind

Sterley haalt Bronislaw Malinowski, *Argonauts of the Western Pacific*⁵⁰⁷ (Argonauten van de westelijke Stille Oceaan), aan. Wij zijn op het Trobriand-eiland Boyowa. Een vrouw vertelt hoe haar kind door een heks van haar binnenste beroofd werd. Toen zij een klein meisje was, kwam een vrouw, Sewawela op zekere dag bij haar ouders om hun een mat te verkopen. De ouders kochten de mat niet en boden haar maar weinig eten aan. Wat bij Sewawela teleurstelling en wrok uitlokte. Als heks was zij gewend met eerbied behandeld te worden. De volgende nacht zien de ouders een grote lichtkever rond het kind cirkelen. Waarna de kever rond de ouders cirkelde en het huis

⁵⁰⁷ Malinowski B., *Argonauts of the Western Pacific*, New York, E. P. Dutton & Co, 1922, 243.

binnenvloog. De kever was het uitgetreden kumodier van Sewawela. De ouders zagen dat zo iets niet normaal was. Het meisje werd onmiddellijk daarop ziek. De morgen daarop was het kind “zo goed als dood”. Enkel het hart sloeg nog. Men zette al de dodenklacht in. Maar de grootvader haastte zich naar de heks Bomrimwari. Deze nam kruiden en wreef er zich het hele lijf mee in. Daarop nam zij de gedaante van een ‘mulukwausi’, een vliegende heks, aan om, in die gedaante, het binnenste van het kind op te zoeken. Zij zocht het en trof het aan in Sewawela’s hut. Het lag op een plank waarop de grote lemen schotels stonden waarin taro, een aronskelkachtige knolplant, bereid was. Daar lag het binnenste. Sewawela had het daar gelegd en was met haar man de tuin ingegaan met de bedoeling het te eten nadat zij teruggekeerd was. Zodra Bomrimwari het binnenste gevonden had, voerde zij er op staande voet magische bezweringen op uit. Daarop begaf zij zich naar het huis van de vader, oefende verdere magie uit en deed het binnenste in het lichaam van het kind terugkeren. Toen genas het kind.

De geestenbezweerders of ‘angekoks’

Nansen F., *Onder de Eskimo’s*⁵⁰⁸, zegt dat de sjamanen bij de Inuit beweerden dat zij met geesten konden spreken. Zij reisden hiervoor naar de onderwereld en de ‘hemel’ om buitennatuurlijke wezens te bezweren en openbaringen - apocalyptiek - van hen te ontvangen. Bij de voorbereiding van zulke reizen maakt de angekok zoveel lawaai dat zijn huis ervan beeft. Nansen schrijft: “Hij verandert hierbij zijn stem, brult en schreeuwt, steunt, klaagt, trommelt, kermt, laat een doordringend hels gelach horen en haalt alle mogelijke kunsten uit. Hierdoor laat hij geloven, dat hij door verschillende geesten, die hij moet bezweren, wordt bezocht en dat zij het zijn, die zo een lawaai maken.” Men herkent in dit brullen en schreeuwen het wilde gedrag, het oproepen van de ‘oerchaos’, zoals ook de chlysti’s dit deden (9.3.2.).

De Inuit gelooft dat de angekok met behulp van zijn geesten zieken kan genezen. Ook kan hij van een slechte jager een goede jager maken. De angekoks konden veel goed doen, maar ook kwaad, als zij van anderen de ziel roofden en die opaten, of als zij een geest uitzonden om vijanden bang te maken. In dat opzicht is hun geloof in het kwade analoog aan dat van de bevolking van Nieuw-Guinea zoals Sterley het leerde kennen.

Ook bij de Inuit werden heksen algemeen gehaat. Men houdt ze voor de oorzaak van alle kwaad, en vooral van ziekte en dood. Werd een oude vrouw

⁵⁰⁸ Nansen F., *Onder de Eskimo’s*, Amsterdam, Scheltens en Giltay, 1915, 192.

ervan verdacht een heks, een 'Ilisitsok' te zijn, dan werd zij zonder genade doodgeslagen. Zo bevreesd was men voor het occulte kwaad dat deze konden veroorzaken.

Bijna iedereen draagt amuletten om zich te beschermen tegen allerlei onheilen. Men kan ze vergelijken met de fetisjen zoals Julia Pancrazi ze beschreef (7.5.1.).

Heeft een man bijvoorbeeld een bepaalde vogel of vis als amulet, dan kan hij door dit dier aan te roepen zich in een vogel of vis veranderen. Nansen vermeldt het niet, maar het betreft dan wellicht de schim, in uitgetreden toestand, die de gedaante van een dier aanneemt.

Als onvruchtbare vrouwen de kans zagen om schoenen van een Europese moeder aan te doen, dan aarzelden ze niet. Ze geloofden hiermee in de vruchtbaarheid van die moeder te delen en vlug zwanger te worden. Nominalistisch gezien lijkt het een volslagen bijgeloof. Toch is hun redenering geheel analoog aan die van de vrouw die aan bloedvloeïing leed en geloofde dat zij zou genezen bij het aanraken van het kleed van Jezus (*Lucas 8:43*). Zijn kleed deelt in Zijn levenskracht. Wie het aanraakt deelt in die kracht. Zo delen de schoenen van een moeder in haar vruchtbaarheid. En wie ze draagt deelt daar ook in.

Als iemand zwakke longen heeft, geeft men hem als amulet een doekje dat in het bloed van een zeehond is gedrenkt. Zeehonden kunnen lang onder water blijven en hebben dus sterke longen. Wie wat van zijn bloed heeft, bezit via de levenskracht in het bloed, iets van de eigenschappen van de zeehond, dus ook sterkere longen. Het is dezelfde overdracht van kracht die zo een grote rol speelt. Ook nemen zij als amulet stukken van kleren of voorwerpen van hun voorouders. Zij geloven dat die geesten hen beschermen. Men ziet de gelijkenissen van de religie der Inuït met die van de bewoners van Nieuw-Guinea, ofschoon beide plaatsen meer dan dertienduizend kilometer van elkaar verwijderd zijn.

Een getuigenis.

Fortune schreef al over het afschuwelijke van een occulte aanval (7.3.1.) en het verregaande onbegrip dat men bijna steeds ontmoet wanneer men zulk een ervaring tracht ter sprake te brengen. Geven we hieronder een anonieme getuigenis.

Ik werk als verpleegster in een gerenommeerd hospitaal in een drukke stad

en heb een moeilijke tijd achter de rug. Mijn directrice verweet mij dat ik geen energie en enthousiasme aan de dag legde voor mijn werk. Ik liep er inderdaad al enige maanden bijzonder vermoeid en futloos bij, nam nauwelijks nog enig initiatief en telde zowat de uren tot ik weer naar huis kon om te rusten. De directrice meende dat mijn hele probleem te herleiden was tot een vorm van negatief denken en dat mijn 'vermoeidheid' zeker niet in mijn lichaam zat, maar ergens "tussen mijn oren". Kortom, dat ik mezelf dat allemaal wijs maakte, maar dat er helemaal geen objectieve grond voor was. Zij stelde zichzelf als voorbeeld en zei dat zij blaakte van energie, juist omdat zij van haar werk hield en zo graag met de mensen contacten legde. Zij besloot enigszins verwijtend: "Het is de vreugde van het mogen werken voor onze patiënten die je de energie geeft om voort te doen".

Ik voelde me bij deze uitspraak bijzonder onbehaaglijk. "Er is iets dat niet klopt", zo meende ik. Ik dacht er dagenlang over na. Kan vreugde dan echt zoveel energie geven? Vreugde kan maken dat je graag je werk doet. Maar kan vreugde er bijvoorbeeld voor zorgen dat je minder slaap nodig hebt dan normaal? Maakt vreugde je fit? Of moet je ook dan nog steeds je rust respecteren? Die directrice blaakte inderdaad steeds van energie. Ik niet. En het leek inderdaad of ze niet zonder haar werk en de contacten met haar patiënten kon.

Dat was echter niet alles, ik hield het op haar bureel nauwelijks uit. Meestal bleef ik in de deuropening staan. Het leek wel of het hele bureel in een diepe, beklemmende duisternis baadde. Ik voelde intuïtief dat niet alleen zichzelf, maar, omwille van de samenhang, ook haar bureel bijzonder slecht uitstraalde, en als ik verplicht werd tot een vergadering of een bespreking met haar - iets wat regelmatig gebeurde - dan kon ik er zeker van zijn dat ik binnen enkele uren hoge koorts kreeg, soms tot 39,5°, waar ik dan dagen moest van bekomen.

Maar ik had nog een probleem waar ik nog met niemand had over gepraat: ik sliep zeer slecht. Uren lag ik in bed, doodop, maar durfde nauwelijks in te slapen. Als ik dan toch de ogen sloot en geleidelijk mijn aandacht voelde verflauwen, verschenen net voor mij, zomaar, uit het niets, twee groene fluorescerende ogen. Schrok ik dan wakker, dan waren ze weer verdwenen. Sliep ik opnieuw in, dan zag ik weer dat ze in kracht groeiden en me boosaardig begluurden. Maar ik kon niet voortdurend wakker blijven. Viel ik toch in een iets diepere slaap, dan had ik de indruk dat een grote massa op mijn lichaam drukte en me het ademen belette.

Dan schoot ik angstig weer klaarwakker. Om wat later van grote vermoeidheid terug in te dommelen. Maar kijk, nog enigszins tussen slapen en waken ‘zag’ ik op een keer datgene wat op mij woog. Een levensgrote fijnstoffelijke krokodil begon zich boven op mijn lichaam te materialiseren. Het was zowat de akeligste ervaring van mijn hele leven. Ik schoot wakker, klaarwakker. In doodsangst. Dit was geen droom. Dit was echt. Ik wist me geen raad en begon aan een “onze Vader”. Dommelde ik later toch terug in dan verscheen het dier weer. En dat bleef zich herhalen. Tot de ochtend. Maar eens het daglicht er was, kon ik slapen zonder geplaagd te worden. Niet zo praktisch als je overdag moet gaan werken. Ik informeerde me. Ik vernam dat mensen fijnstoffelijk kunnen uittreden, zelfs in diergedaante. Maar dan, zo dacht ik, komt het misschien van een mens, van iemand die ‘s nachts slaapt en dan uittreedt. Zou ik dan overdag ongestoord kunnen slapen?

Ik voelde intuïtief dat ik hiermee best niet naar een dokter ging. Of ik kon het ongewone verzwijgen en zeggen dat ik gewoon slecht sliep. Misschien kreeg ik dan wel een slaapmiddel. Maar wat als ik dan tijdens mijn slaap –b.v. uitgetreden in mijn fijnstoffelijk lichaam - terug in mijn biologisch lichaam wil vluchten en dan niet tijdig wakker word? Krijgt dat ondiep dan zijn zin? Kan het zijn gang gaan? Zal ik dan stikken onder zijn gewicht? Ik had zelfs de indruk dat sommige plooiën in het deken werden platgedrukt door het gewicht van het ondiep dat zich, telkens ik wilde inslapen, begon te materialiseren.

Opmerking: Kenners van dergelijke verschijnselen zeggen dat de ogen bij uitstek de plaats zijn waar fijnstoffelijke energie of ‘heiligheid’ in de buitenbijbelse betekenis van het woord, geconcentreerd aanwezig is. Het gevolg hiervan is dat bij een beginnende materialisering eerst de ogen zich tonen. En omgekeerd zijn bij een tanende materialisering de ogen ook nog het langst en het laatst zichtbaar. Verwijzen we hier andermaal naar S. Seligman, *Die Zauberkraft des Auges und das Berufen*⁵⁰⁹ (De magische kracht van het oog en het beroepen), (2.5.), waar de energie die van de ogen kan uitgaan, ter sprake komt. Een mens kan bewust en socio-cultureel zeer goed zijn, terwijl hij, onbewust, in “hart en nieren” het “kwade oog” in zich draagt. En het jammer genoeg ook uitstraalt. Heel wat culturen weten dat de bewuste en zelfs de onbewuste boze blik van een zwart-magiër de dood kan veroorzaken van wie ‘doodgekeken’ wordt. Het gaat dan uiteraard niet om de blik op zich, maar om een sterke dosis dodende levenskracht die hierin wordt gelegd en op het slachtoffer wordt uitgestraald.

⁵⁰⁹ Seligman S., *Die Zauberkraft des Auges und das Berufen*, Den Haag, Couvreur, 1960.

Ik besloot een zienster te raadplegen.

Vrienden bezorgden me het adres van een bekwame pendelaarster aan de rand van de grootstad. Alsof ik een vermoeden had, nam ik enkele groepsfoto's mee van bekenden en collega's en legde ze voor aan de pendelaarster. Nog voor ik iets over mijn akelige droom had verteld, wees zij op de foto van de collega's onmiddellijk de directrice aan. Ze pendelde over haar. De pendel slingerde snel en in grote cirkels. De pendelaarste concentreerde zich. Ik wachtte ongeduldig af. "Zij steelt jouw energie en die van alle mensen waar zij contact mee heeft" zei ze op een besliste toon. Maar iets, diep in haar, vermoedt dat jij haar ware aard hebt ontdekt, en dat 'iets' wil je daarom definitief het zwijgen opleggen. Zij doet dat daarom niet bewust, maar iets uit haar diepere ziel, maakt dat zij toch een vermoeden begint te krijgen over haar ware onderbewuste aard. Zij treedt tijdens haar slaap uit in dierengedaante en komt je dan opzoeken. Ik zie zeer duidelijk een krokodil". Ik stond aan de grond genageld. Ik barstte in snikken uit. Doodop, en toch opgelucht. Mijn verhaal steunt op werkelijkheid, daar was ik nu zeker van. Ik ben dus niet gek aan het worden. De zienster zei dat ze 'het' op zich nam. Ze ging naar een ander vertrek en liet me meer dan een uur wachten. Toen ze terugkwam, leek ze plots erg vermoeid. "Genoeg voor vandaag" besloot ze met een diepe zucht, "wacht maar af". Voor het eerst in vele weken kon ik terug rustig slapen. Zonder akelige 'dromen'.

De volgende ochtend op het werk. Algemene verbazing. Het bleek dat de directrice niet was komen opdagen. Zij had zich ziek laten melden. De pendelaarster vroeg in een kort sms-je hoe het met me was. "Alles o.k.", berichtte ik terug. Als ik haar later die week belde, zei ze dat ze drie dagen in bed had gelegen. Omwille van de weerbots.

Een week later stond de directrice er. Anders dan gewoonlijk. Ik had het haar echt niet mogen vragen, maar het glipte me spontaan uit de mond: "Het is de vreugde van het werk die je de energie geeft om terug te komen"? Zij keek me aan, gespannen, duidelijk geïrriteerd, en bleef me aankijken. Het leek wel alsof zij in haar diepste wezen op zelfonderzoek was geweest. Dan loerde zij even om zich heen. We waren alleen in de gang van het hospitaal. Zij keek me vervolgens indringend in de ogen en vroeg toen traag, afgemeten en op een fluisterende toon die ene zin, die ik van mijn hele leven niet meer zal vergeten: "Ben ik een vampire? Steel ik je energie?". Ik antwoordde onmiddellijk en als bij ingeving, dat zij zo geen dwaze vragen moest stellen, dat ik van zulke zaken helemaal niets afweet en dat ik alleen op normale vragen kan antwoorden. Ze staarde me een tijdje ongelovig aan. Schudde het hoofd en ging zonder nog een woord te zeggen naar haar bureel.

Dr. Jekyll and Mr. Hide

Toen ik later de pendelaarster uitvoerig ging bedanken om haar magische ingreep, gaf ze me enkele krachtige Trinitaire gebeden. Ze verzekerde me ook dat de directrice zich van dit alles nauwelijks bewust is. Haar nachtelijk gedrag, haar uittredingen, de metamorfose tot krokodil zijn te situeren in haar onbewuste. Zij voelt ergens wel iets aan, maar de volle werkelijkheid van wat zij in zijn diepere ziel is en doet, ontgaat haar. Het is zo een beetje als in de roman van Robert Stevenson, *The strange case of Dr. Jekyll and Mr. Hide* (De vreemde zaak van Dr. Jekyll en Mr. Hide), uit 1886. Overdag is Dr. Jekyll een gerespecteerde man, maar 's nachts kan hij zichzelf met een bepaald medicijn in een dier veranderen en doet hij wat "zijn wilde ik" hem ingeeft.

Psychologisch stelt het boek het probleem van de schizofrenie scherp, maar vanuit occult standpunt is het, in termen van Fortune, een confrontatie van de 'persoonlijkheid' die erin slaagt om stukken van de eigen en diepere 'individualiteit' te onthullen (5.2.2.). Dr. Jekyll begint zich geleidelijk zijn diepere natuur, zijn "occult statuut" te realiseren. En in zijn geval is daar niet veel goeds in te vinden. Dr. Jekyll gaat op het einde van het boek ten onder. Het menselijke in hem verdwijnt om plaats te maken voor het dierlijke. Mr. Hide, - zijn naam is afgeleid van het Engelse werkwoord, 'to hide', 'verbergen'. De verborgen natuur in de mens behaalt de overwinning. Men kan het boek zien als een aanklacht tegen de mens omwille van zijn gebrekkige zelfkennis. Moest het boek in de tijd van de Deense filosoof S. Kierkegaard (1813 / 1855) zijn verschenen, dan zou hij het wellicht hebben aangegrepen als een aanwijzing dat de mens eigenlijk helemaal niet is wat hij ethisch of religieus behoort te zijn, en dat hij er met al zijn krachten moet tegen in gaan om zich te bekeren.

"In het geval van de directrice in het hospitaal", zo besloot de pendelaarster, " 'iets' in haar weet nu dat zij niet langer de sterkste is. En dus laat zij je met rust. En dat is voor jou het belangrijkste". Want, mocht ze herbeginnen, zou ze nu wel eens de verliezer kunnen zijn.

Toen alles achter de rug was heb ik het hele verhaal aan mijn vrouw verteld. Zij weet niet goed wat hij er moet van denken, maar houdt het gelukkig tussen ons. Wel ziet zij dat ik er nu veel beter aan toe ben. En zij ook. Twee jaren zijn sindsdien voorbijgegaan. Ik heb nog steeds dezelfde directrice en beroepshalve bespreken we regelmatig de dossiers van de patiënten. Haar uitstraling komt nog steeds zwaar over, maar ik zeg vooraf mijn gebeden. En ik slaap terug goed. En tot op heden hebben er zich geen nieuwe moeilijkheden meer voorgedaan.

Tot zover deze getuigenis. Herinneren we ons de uitspraak van Hexe Petra (7.4.2.). Zij wist dat zij een heks was. Haar moeder was ook een heks, zo vertelde Petra, maar die heeft het zich nooit gerealiseerd. Zoals in het getuigenis van de directrice, dringt er vanuit die ziele-diepten, vanuit de individualiteit, soms iets door tot in het bewustzijn, tot de persoonlijkheid. Zo vroeg een dame zich ooit af of ze een heks was, “want elke keer als ik iemand verwens, gebeurt er iets ergs met die persoon”, zo zei ze.

Sensitieven en mantisch begaafden merken gemakkelijker die diepere ziel bij hun medemensen. Echte heksen zullen er ongemeen zelden voor uitkomen dat ze echt en bewust een heks zijn en dat ook willen zijn. Hetzelfde geldt voor hun mannelijke collega's, de heksers. Hun magieën werken heel wat beter als zo weinig mogelijk mensen daarvan op de hoogte zijn.

Plooien in het deken werden platgedrukt.

In het getuigenis hierboven had de vrouw de indruk dat plooien in haar bed werden platgedrukt omwille van de groeiende materialisatie van de krokodil. Inbeelding? Of werkelijkheid? Raoul Montandon, *De la bête à l'homme*⁵¹⁰ (Van dier tot mens), vertelt echter wat volgt.

Fritz, de geliefde hond van een bejaard echtpaar, werd door een auto overreden. Het viel hen zwaar want ze waren zeer gehecht aan het dier. Hij was vriendelijk, deed nooit lastig en luisterde gedwee naar de bevelen van zijn baasjes. Eén ding hebben ze hem echter moeten toegeven. Hij wilde, als zijn baasjes naar bed gingen, steeds met hen mee en legde zich dan in hun bed achteraan op het deken, tussen beide in. Aanvankelijk wilde het echtpaar hierin niet toegeven. Maar dat leverde een hele nacht gejam op. Dus haalde de hond uiteindelijk zijn slag thuis. 's Ochtends zag je dan in het deken een 'afdruk' op de plaats waar hij gelegen had. Het deken was er min of meer in een kring wat platgedrukt.

Montandon schrijft dat een week na de dood van de hond, zijn baasjes bij het slapengaan, een gelijkaardige afdruk in het deken vonden, niettegenstaande het kamermeisje het bed keurig had opgemaakt. Ofschoon verder niemand de kamer betrad, werd bij herhaling zulk een afdruk in het deken vastgesteld.

We schreven al eerder dat sommige overleden mensen zich hun ware

⁵¹⁰ Montandon R., *De la bête à l'homme*. (Le mystère de la psychologie animale) Neuchâtel, Victor Attinger, 1943, 240.

situatie niet realiseren en in hun fijnstoffelijk lichaam hun huis blijven bewonen zoals vroeger. Mantisch begaafden zeggen dat hetzelfde geldt voor sommige dieren. Fritz, de hond, moet zich dan ook nog op een minimale wijze gematerialiseerd hebben, zodat zijn afdruk in het deken mogelijk werd.

Zoals het toen was, zo zal het ook nu zijn.

Volgens Fortune, en volgens de hier voorgestane axiomatick, kennen mensen bedroevend weinig van hun eigen zielediepte. Sterker nog: velen hebben er nauwelijks belangstelling voor. Sommigen vinden hierin een parallel met *Lucas 17:26* waarin verwezen wordt naar de dagen van Noë en naar de zondvloed. De Bijbeltekst zegt: “Zoals het was in de dagen van Noë, zo zal het zijn in de dagen van de Mensenzoon (Jezus): men at en dronk, men huwde en huwde uit tot op de dag dat de zondvloed kwam en allen verzwolg”. Blijkbaar legt de Bijbelse schrijver een verband tussen enerzijds een leven dat de klemtoon te exclusief legt op het ‘vlees’, zonder dit te verrijken met ‘geest’ en anderzijds en ten gevolge daarvan het zich voordoen van natuurrampen die de mens treffen.

Profaan ingestelde mensen steigeren uiteraard bij deze gedachte en bij zulk een doemdenken en beweren dat er niet de minste reden is om van een oorzakelijk verband te spreken tussen een van de Bijbelse God vervreemde wereld en natuurrampen. Voor hen getuigt het van een verregaande levensvreemdheid en naïviteit om dit ook maar te overwegen.

Sacraal ingestelde mensen zien dit anders. We verwezen naar A. Danielou (8.1.2.), die de grondige samenhang van al wat bestaat, benadrukt. Hij schrijft dat het geheel van de werkelijkheid een grondige eenheid vormt. Hij stelt: “De minerale planten- dieren en mensenwereld en de subtiele wereld der geesten en goden bestaan, de ene door de andere, de ene voor de andere. Er is geen ware benadering van het goddelijke, geen zoeken naar het goddelijke, geen wetenschap, geen religie, geen mystiek mogelijk, die geen rekening houdt met deze grondige eenheid van het geschapene.”

Denken we onder meer aan het getuigenis van Hodson (8.1.2.) waar hij beschrijft hoe een plantenfee de energie van het water en van de zon in zich opneemt, deze transformeert en tijdens een extatische schittering vrijgeeft aan de omliggende planten. Juist daardoor kunnen deze tot groei komen. In deze visie is de fee wel een fijnstoffelijke, voor Jan modaal onzichtbare, maar toch een noodzakelijke schakel in de groei van de biologische wereld. Er is hier een eenheid tussen het geschapene, een samenhang tussen het water,

de zon, de fee en de planten. Er toont zich een verband tussen de grofstoffelijke en de fijnstoffelijke wereld.

De veronderstelling dat miljoenen gedachtevormen, die tot stand komen door het denken en het voelen van zovele mensen, in de onzichtbare wereld krachten mobiliseren die hun uitwerking kennen in de materiële wereld, is voor wie met het bestaan van magie vertrouwd is, verre van vreemd. Gedachtevormen zijn krachten, en wat is magie anders dan het omvormen van energie in materie, en omgekeerd. En de belangstelling van heel wat mensen ligt, om het met Freud te zeggen, slechts in eros en thanatos. Heel wat gedachtevormen zullen dat ethische peil, of wellicht het gebrek daaraan, ook weerspiegelen en zich geleidelijk in de stoffelijke wereld ook uitwerken. Kwantitatieve vermeerderingen of verminderingen leiden tot kwalitatieve sprongen (7.2.2.). Dat is ten minste de visie van hen die geloven in een verborgen werkelijkheid waarin alles zijn redenen heeft en waarbij oorzaken en hun gevolgen een evidentie zijn. We komen er nog op terug bij het twaalfde hoofdstuk, “over oorzaken en gevolgen”.

Heksenkinderen

Met de regelmaat van een klok verneemt men in de pers dat in de landen van Afrika ten zuiden van de evenaar mensen, zelfs kinderen, beschuldigd worden van hekserij. Ze worden uit hun familie en hun dorp verstoten. Ze krijgen te horen dat zij de oorzaak zijn van heel wat onheilen en dat ze een vloek werpen op hun omgeving. Ze worden als zondebokken voor heel wat ellende weggejaagd. “Deze kinderen zijn tovenaars en kennen geen genade. Ze nemen ‘s nachts de gedaante van één of ander dier aan”, zo zeggen de enen. “Het zijn slachtoffers van een primitief en achterlijk bijgeloof en van een religieus fanatisme”, zo stellen de anderen.

*Het magazine*⁵¹¹ van 09/04/2011 op de zender Canvas toonde ons een reportage over hedendaagse heksenvervolgingen in de Centraal-Afrikaanse Republiek. Daar gelooft men dat tegenslagen allerhande niet door het toeval worden veroorzaakt, wel door hekserij. Zwarte magiërs en magiërinne hebben het voortdurend op de levenskracht van hun medemensen gemunt. Volgens het volksgeloof kunnen de heksen en heksers zich hierbij in een dier veranderen. Zo zag een vrouw hoe haar buurvrouw zich veranderde in een zwarte kat. Een meisje zag hoe haar grootmoeder een slang werd. Een andere vrouw zag in haar visioen dat een man zich in een hond veranderde en dat hij zijn slachtoffer vervolgens doodbeet. De man gaf dit later voor de

⁵¹¹ ‘Magazine’ van 09/04/2011 op Canvas, 20.10-20.40u., overgenomen van Channel 4, GBR-2010 van Seyi Rhodes en Julie Noon.

rechtbank ook toe. De rechter vroeg of hij zich voor de rechtbank ook in een hond wilde veranderen. De man antwoordde dat hij eerst zijn lichaam met het sap van bladeren moet insmeren en slechts dan die toverkracht kon laten zien.

De reporters menen dat de oorzaak van het begrip ‘hekserij’ bij het christendom moet gezocht worden en dat die praktijk verder aangevuld werd met invloeden van de plaatselijke religie. Ze besluiten “in de Centraal-Afrikaanse republiek boeten duizenden mensen voor een misdaad die niemand kan definiëren of vatten”.

De kritiek dat hierbij heel wat wantoestanden bestaan en het onrecht met een zekere willekeur zijn gang kan gaan, lijkt heel terecht. Maar de vraag waarom dit geloof zo taai is en hardnekkig standhoudt, wordt in de hele reportage nooit gesteld. De mensen ter plaatse zullen wellicht onveranderlijk antwoorden dat dergelijke zwart-magische praktijken een kern van waarheid bevatten. Letten we op de verwoording der getuigenverklaringen hierboven: men ‘zag’ en men “heeft gezien”, ja een vrouw “zag het in haar visioen”. Deze getuigen hebben het wellicht over een vorm van mantisch waarnemen, iets dat in dergelijke culturen nog sterk leeft. De man die zich in een hond veranderde, verklaarde dat hij dit slechts kon met behulp van “een blad” dat hij over zijn lijf moest smeren.

Het gaat blijkbaar over een voorbereiding tot een uittreding, waarbij plantenextracten gebruikt worden en waarbij men eventueel in de gestalte van een dier het lichaam verlaat. Alle magiërs weten dat de fijne stof vervormbaar is. Het gaat inderdaad over fijnstoffelijke processen, maar dat wordt in de hele reportage verzwegen. Zijn de reporters met het fenomeen ‘uittredingen’ niet vertrouwd? Of strookt het niet met hun rationalistische vooropstellingen? Ook de bewering dat de oorzaak van het begrip ‘hekserij’ bij het christendom moet gezocht worden wekt verbazing. Hekserij bestaat al vele millennia in zowat alle culturen.

Deze vorm van magie doet ons denken aan de werkwijze van hexe Petra (7.4.2.), aan het verhaal van pater Trilles en de uittredende magiër (6.1.1.) en aan de heks Mayugl waar Sterley over schreef (10.4). Voor hexe Petra is de kennis van plantenextracten noodzakelijk. Zij wrijft zich met een plantaardige zalf in om met die extra energie gemakkelijker uit te treden en “naar de sabbat te vliegen”. Ook de tovenaar Ngema begint met een aantal rituele voorbereidingen vooraleer uit te treden. Zo houdt hij een vuur brandend, met hierin geurige planten en welriekend hout en wrijft hij zijn

hele lichaam in met een rode vloeistof. Nadien brengt hij zich in een diepe slaap. Bij Sterley lezen we een analoog verhaal. Heksen treden uit, niet in de gedaante van een mens, wel in die van één of ander dier. Ze vreten vervolgens het fijnstoffelijke zielelichaam van hun slachtoffer uit, waarop dan de dood volgt.

Ofwel is er met dergelijke vormen van hekserij helemaal niets magisch aan de hand en gaat het inderdaad om een primitief en achterlijk bijgeloof. Dan zijn de getuigenissen van hexe Petra, Trilles, Sterley en vele anderen gewoon onwaar. Dan moeten ook al deze onschuldige slachtoffers geholpen worden.

Ofwel is er heel wat aan de hand. Maar ook dan lijkt het gewenst en aangewezen om, zo mogelijk, deze mensen te helpen.

In het eerste geval kan men zich tot profane middelen wenden, in het andere geval zouden die wel eens behoorlijk onvoldoende kunnen blijken, en dan resten slechts de sacrale en magische remedies. Maar dat is een heel ander en verre van eenvoudig verhaal. Pater Trilles wees er al op dat de leerling-ngil in zijn zielediepten, in zijn “occult statuut”, zo versteend was dat de christelijke vorming er geen enkele vat meer op heeft (3.3.3.). De vormingsmethoden der zwart-magiër gaan volgens Trilles heel wat dieper in de menselijke, of zeggen we beter de ‘onmenselijke’ laag van zulke kinderen, dan de eerder oppervlakkige vorming die de missie hen geeft. Dit betekent dat die ‘onmenselijke laag’ op een veel hoger, op een menselijk peil moet gebracht worden. Dit houdt een occult gevecht in. Iemand die sterker is dan de zwart-magiër en de wezens die de onmenselijke laag in die hekser beheersen, moet dan een gevecht aangaan en dit ook winnen. Bovendien moet de zwart-magiër zelf dit ook nog willen. Hij moet echt bereid zijn om zich te ‘bekeren’, iets wat zelden het geval is. Zulk een bekering is volgens het christendom slechts mogelijk met de machtvolle hulp van de H. Drie-eenheid. We komen daar nog op terug.

Profane of sacrale methoden?

Herinneren we eraan dat onze westerse rationalistische psychologie en psychiatrie volgens Daryush Shaygan, *Le regard mutilé, Pays traditionnels face à la modernité*⁵¹² (De verminkte blik, traditionele landen geconfronteerd met de moderniteit), niet of nauwelijks op andere culturen kan worden toegepast (2.5.). Daar zoekt men veel gemakkelijker zijn toevlucht tot de

⁵¹² Shaygan D., *Le regard mutilé, Pays traditionnels face à la modernité*, Paris, 1989.

traditionele genezers van de eigen cultuur, die met traditionele sacrale middelen, als het oproepen van geesten, en het uitvoeren van bezweringen, de patiënten trachten verder te helpen. Dikwijls beweren de patiënten hierdoor veel beter geholpen te worden dan door (sommige van) onze therapieën.

De ervaring bij ons leert verder dat er op sacraal gebied heel wat onkunde bestaat. De magiër of magiërin die hierbij orde op zaken wil stellen moet over de nodige inzichten beschikken en mantisch voldoende klaar zien. Magisch moet hij of zij er dan zeker van zijn dat de eigen krachten sterker uitvallen dan die van het te bestrijden kwaad. Bij twijfel zal men er best niet aan beginnen. Men moet zich verder verzekeren van de hulp van hogere krachten en wezens. Men zal deze wezens in gebed moeten oproepen en voortdurend hun bijstand en inzichten vragen. Een Bijbels christendom zal hier heel zeker verwijzen naar krachtige Trinitaire gebeden, eventueel een exorcisme overwegen. Maar ook dat is een verre van eenvoudige zaak.

Men zal er zich eveneens moeten voor hoeden om de bestaande wetgevingen met betrekking tot het illegaal uitoefenen van de geneeskunde niet te overtreden. Wie hierbij niet de vereiste voorzorgen neemt, kan vrij vlug in de illegaliteit van een al te nominalistische wetgeving verzeilen. Die wetten zijn er terecht om mensen te beschermen tegen de zo talrijke misbruiken die er op dat gebied bestaan. En het blijft moeilijk om hierbij het kaf van het koren te onderscheiden. De vraag blijft of ook hier het kind weer niet met het badwater wordt weggegooid. Moest Christus ooit terugkomen, en weer blinden, lammen en melaatsen genezen, doden oproepen en de handen opleggen, dan zou hij onmiddellijk met onze bestaande wetgeving in conflict komen. Zou Hij het in onze cultuur dan wel drie jaar kunnen uithouden, zoals in Zijn land, alvorens veroordeeld te worden?

10.5. Nahualisme en christendom

Het onderscheid der geesten

Sommige steekproeven met betrekking tot het nahualisme getuigen van een hoge ethiek. Denken we bijvoorbeeld aan Bapuka en aan de genezingen en raadgevingen van Twadekili. Een aantal andere verhalen toonde echter het tegendeel. Zodat ook hier voortdurend de Bijbelse waarschuwing, onder meer in *1 Joh. 4:1* en *1 Kor. 12:10*, geldt om het onderscheid der geesten te maken. Hoe staat het met de ethiek van de geest, de nahual, de god die het specifieke dier onder zijn hoede heeft. Dat sommige geesten zich tegenover het christendom bijzonder vijandig kunnen opstellen, toont ons volgend getuigenis.

Een geheime geloofsafval

I. Bertrand, *La sorcellerie*⁵¹³, (Hekserij) haalt een geschiedenis aan die hij ontleent aan M. Gougenot -des-Mousseaux, *Les hauts phénomènes de la magie*, (Hoge fenomenen van magie), en die zich in Mexico afspeelde. De nahual beheerst volgens de inwijdelingen ter plaatse ook de geboorte van een kind. Wie er dezelfde nahual heeft, behoort tot hetzelfde geheime genootschap.

Bij het doopsel dat hen werd opgedrongen door het Spaanse bewind, lieten de leden zich pro forma dopen, maar lieten hun nahualisme niet. Integendeel, de magiërs van de stam zetten de gedoopten tot geheime geloofsafval aan. Degenen die zich lieten overhalen, werden ertoe verplicht Jezus, Maria, en de heiligen te vervloeken.

Een echt gemeente en met kracht uitgesproken vloek mobiliseert levenskracht en richt deze naar het bedoelde slachtoffer in de hoop diens levenskracht te vernietigen. Een vervloeking gericht tot Jezus, Maria en de heiligen zal zo een gedachtevorm, die geladen is met de afkeer voor de Bijbel en het christendom, naar Jezus, Maria, en de heiligen doorsturen. Gezien in magische aangelegenheden de sterkste wint, ligt het voor de hand dat de vervloeker in dit geval een weerbots, een terugslag mag verwachten.

Vervolgens waste de magiër bij diegenen die al gedoopt waren, het hoofd en die lichaamsdelen die de heilige doopseloliën hadden aangeraakt. Dat ter vernietiging van de zielestof die bij het doopsel werd ontvangen. Voor de kinderen speelde men zagezegd zeker. Vooraleer het toch niet te ontwijken doopsel zou plaats hebben, trok de magiër bloed uit de tong of het oor van het kind en offerde dit aan de geest onder wiens nahualisme het kind kwam.

De bedoeling is duidelijk. Het bloed is bij uitstek drager van zielestof en met het beetje bloed werd het hele zielelichaam van het kind dat ging gedoopt worden, in de ban van de geest geplaatst. Doch, zoals het bij het “do ut des” in heidense religies meestal het geval is, nam de geest het overgrote deel van de zielestof van het kind voor zichzelf. In de pubertijd moest het kind dit ritueel bewust overdoen en meteen versterken.

Onderricht en offer

⁵¹³ Bertrand I., *La sorcellerie*, Paris, s.d., rond 1900, Librairie Bloud et Barral, 16/19.

De magiër vertelde dan aan de inwijdeling dat deze laatste zijn leven had gekregen van zijn nahual. Die nahual zou hem in zijn verdere leven als een soort van engelbewaarder, maar in een fijnstoffelijke diergestalte, begeleiden. Mantisch begaafden beweren dan in de aura van zo iemand inderdaad het dier op te merken. Ook toont deze nahual zich in de fysische wereld regelmatig, maar dan ingetreden in het dier dat aan hem verwant is. De magiër-inwijder leidde de inwijdeling vervolgens naar een eenzame plaats. Daar werd het bloedritueel overgedaan. De nahual toonde zich dan als fysisch dier; als leeuw, tijger, krokodil, slang of welk dier dan ook. De magiër kwetste vervolgens de eigen genitaliën en die van de inwijdeling tot bloedens toe, waarna hun beider bloed met elkaar werd vermengd. Eventueel werd het dier eveneens lichtjes gekwetst en werd ook zijn bloed bij het ritueel betrokken. De magiër, die al lang geleden werd ingewijd, geeft zo de inwijding door aan de inwijdeling. Hun beider zielelichamen werden hierdoor vermengd. De inwijder is als het ware de geest, de nahual, zichtbaar op aarde: zijn bloed is dat van de geest en omgekeerd. De banden die zo ontstonden waren zeer intens. Dat bleek overduidelijk uit de verhalen over de repercussie (10.2.7.).

De boom is mijn vader

Lezen we de profeet *Jeremias 2, 26*: Als het huis van Israël tot de boom zegt: “mijn vader zijt gij”, of tot de steen: “gij hebt ons gebaard”, dan vereert Israël niet de God van de Bijbel, maar één of andere natuurgeest aanwezig in de boom of de steen.

We zouden nu, geheel in de lijn van dit hoofdstuk, het terrein waarop de woorden van Jeremias van toepassing zijn, kunnen uitbreiden en zeggen: “Als het huis van Israël tot de slang zegt: “mijn vader zijt gij”, of tot de krokodil: “gij hebt ons gebaard”, dan vereert Israël niet de God van de Bijbel, maar één of andere natuurgeest. Deze bevindt zich met zijn ethiek en energetisch peil op een veel lager niveau en is, zoals vele buitenbijbelse wezens, zelden betrouwbaar. Dan aanbidt het volk van Israël niet zijn Schepper, de Bijbelse God, maar zoals *1 Rom 25* zegt, een schepsel van een lagere orde. Jahweh wordt dan helemaal niet erkend. Men aanbidt een geest die zich eventueel zelfs tegen de Bijbelse God richt. Israël kijkt dan op naar een wezen dat autonoom en hoogmoedig handelt en zich aan God en zijn gebod niet stoort. Mogelijk aanbidt Israël dan ook een geest die meer levenskracht neemt dan hij geeft. Israël blijft zo, in vergelijking met de occulte levenskracht van Jahweh, ver ondermaats. De mens laat zich dan beheersen door de goden die slechts het domein der bomen, stenen of dieren als hun machtsgebied hebben. En hun macht bovendien niet uitoefenen in

gehoorzaamheid aan hun schepper, de Bijbelse God. Ze handelen op een autonome, ijdele en van God vervreemde wijze. Uiteraard is God niet gediend met zo'n gedrag van zijn uitverkoren volk.

Jeremias bekritiseert de Israëlieten omdat zij de demonische wezens van het dierenrijk vereren, en onder meer via nahualismen allerhande, de atavistische ziele diepten der mensen veeleer versterken dan ze trachten te beheersen. Tegenover dergelijke wezens plaatst Daniël (7: 9/14) de Mensenzoon, een van Godswege gezonden figuur die niet dierlijk is, in een Godsrijk waarvan hij zegt: "Het rijk van God lijkt op een mens, zoals de rijken van deze wereld op dieren lijken"

We lezen: "In mijn visioen zag ik dat er tronen werden geplaatst en een hoogbejaarde zich neerzette, zijn gewaad was wit als sneeuw en zijn hoofdhaar blank als wol. Zijn troon bestond uit vlammen, de wielen ervan uit laaiend vuur. Een stroom van vuur welde op en vloeide voor hem uit. Duizend maal duizenden dienden hem en tienduizenden maal tienduizenden stonden voor hem. Het gerechtshof zette zich neer en de boeken werden geopend. Toen zag ik dat het vierde beest vanwege de grootspraak van de hoorn gedood werd en zijn kadaver aan het vuur werd prijsgegeven en zo vernietigd werd. Ook de overige dieren werden beroofd van hun macht, maar ze werden nog enige tijd in leven gelaten. In mijn nachtelijk visioen zag ik toen met de wolken des hemels iemand aankomen die op een mens geleek. Hij ging naar de hoogbejaarde en werd voor hem geleid. Toen werd hem heerschappij gegeven, luister en koninklijke macht; alle volken, stammen en talen brachten hem hun hulde. Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij die nooit vergaat, zijn koninkrijk gaat nooit te gronde."

10.6. Aanvaarden, uitzuiveren, verheffen

Buitenbijbelse magieën lossen problemen op.

De buitenbijbelse magieën vertegenwoordigen een geldig stadium, dat bleek al uit de beschouwingen bij het verhaal van Twadekili (10.2.4.). Doch de geesten die de kern van dergelijke religies uitmaken zijn niet steeds even gewetensvol en betrouwbaar. Zo wordt duidelijk dat deze dierlijke energieën ondermaats blijven indien daar niet tegelijk de H. Drie-eenheid bij betrokken wordt en de hogere en krachtigere energieën hieraan eigen.

De oplossing bestaat er niet steeds in om deze lagere energieën te ontkennen of te verdringen, integendeel. Een missionering die apriori stelt dat deze dierenverering duivels is, kan moeilijk aansluiting vinden met dergelijke religies. De magieën der volkeren werden in het verleden bijna

steeds vereenzelvigd met een vorm van demonie, de mensen werden te veel diabolisch gezien. Op een manier worden ze inderdaad geleid door lagere wezens, maar daarom zijn de gebruiken van de gelovigen nog niet af te keuren. Vanuit hun standpunt gezien moeten de levensproblemen opgelost worden en moeten die culturen hoe dan ook overleven. Ook al is het met de hulp van lagere wezens. Met hun magieën bereiken ze genezende en reddende krachten. Dat hebben vele missionarissen ter plaatse kunnen vaststellen. Zolang deze volkeren niet beter weten, hebben ze geen alternatief. En de Bijbel is hierin overduidelijk: als ze gewetensvol handelen, leven ze automatisch in vriendschap met de H. Drie-eenheid.

De archaïsche laag aanvaarden.

Wie deze dierlijke energieën onderschat of negeert, begaat een belangrijke misstap. De evolutie is zo opgebouwd dat die krachten zich hoe dan ook laten gelden. Hegel sprak van een 'Aufhebung', een opheffing, maar slechts na bewaring op een hoger, verfijnder, peil. De oude theologie verwoordde het met: "gratia supponit en perfectit naturam". De bovennatuurlijke, vrije Godsingreep in de schepping vooronderstelt en vervolmaakt de nog niet door de vrije genade geraakte natuur". De al te spirituele hogere filosofieën en religies hebben dit, tot eigen schade en schande, meermaals ondervonden. Zij blijken niet in staat de atavistische, de onderste, aartsarchaïsche laag, te raken. Dit heeft tot gevolg dat een bekeringsproces, dikwijls enkel het bewuste gedeelte van de mens bereikt, maar al te weinig aandacht heeft voor de on- en onderbewuste lagen. De resultaten lijken dat te bevestigen.

En wat met de missionering?

Achile Ratti (1857/1939), aartsbisschop van Milaan en kenner van de etnologie en godsdienstwetenschap, organiseerde in 1922 in diezelfde stad een wereldcongres van katholieke specialisten van godsdienstwetenschap. Tot paus benoemd, stichtte hij, als Pius XI, eveneens het etnografische en etnologische museum te Rome. Hij gaf de seminaries de opdracht om godsdienstwetenschappen te onderwijzen en respect op te brengen voor andere religies en hun gebruiken. Hij wilde dat men in de missies eindelijk eens een einde maakte aan het systematisch vernielen van de religieuze kunstwerken der autochtone volkeren. "Het zijn menselijke documenten, die men niet moet laten verloren gaan", zo stelde hij.

Het nauwgezet bestuderen van primitieve religies en het niet te loochenen resultaat van hun rituelen, kan er voor een aantal Bijbels gelovigen eveneens toe leiden dat men de eigen religie wat meer onder de loep neemt. Als vele getuigen b.v. vaststellen dat ook primitieve religies miraculeuze genezingen

kennen, dan kan men zich als Bijbels gelovige toch indringende vragen stellen over het dynamisme, of zeggen we liever: het gebrek eraan, van een al te nominalistisch gedacht christendom.

De opvatting dat een buitenbijbelse religie geheel waardeloos zou zijn en radicaal moet vernield worden, om daarna helemaal te herbeginnen met het invoeren van het christendom, kan dan echt niet gehandhaafd blijven. Die andere religie bezit heel zeker waardevolle inzichten en praktijken waar verder kan op voortgebouwd worden. We hadden het in dit verband en vanuit Bijbels perspectief over het “aanvaarden, uitzuiveren en verheffen”. Wie b.v. als missionaris zich niet inleeft in de lokale religie en haar basisbegrippen, maar vooringenomen stelt dat zo’n volk radicaal in de dwaling leeft en meent er een geheel vreemde religie al of niet met geweld te moeten opdringen, vraagt eigenlijk om moeilijkheden.

Heel wat Indianen, vele volksstammen uit Afrika, uit Siberië, uit de Filippijnen en ook vele andere culturen zijn uiteindelijk toch trouw gebleven aan hun oorspronkelijke religie en roepen weer hun voorouders en de goden van de buitennatuur op. Het traditionele katholicisme is er meestal verloren gegaan en in de plaats is de eeuwenoude oerlaag terug naar boven gekomen. Daaraan hebben deze volkeren nog een houvast. De missionering trachtte om de heidense godsdiensten zoveel mogelijk te vernielen. Het vermogen van die religies om problemen op te lossen via een religieuze en magische weg werd echter nauwelijks vervangen. Het gevolg is dat die bevolkingen het christendom wel als een zeer deftige en hoogstaande religie beschouwt, maar voor de praktische levensproblemen keert men liever terug naar de eigen oeroude tradities. Zo gaan b.v. in Peru heel wat mensen naar de mis en zijn uiterlijk wel katholiek, maar als het er echt op aankomt, wendt men zich tot het vertrouwde sjamanisme. Ook in Mexico leven de oeroude tradities voort, ondanks de kerstening. Wel vindt men er een eerder oppervlakkig christendom, maar de ziel van het volk blijft voorchristelijk en voorbijbels.

Worden die culturen echter overspoeld door een Westers nominalisme dat iedere religie ondermijnt, dan komen de aloude religies in een diepe crisis. Dat is tenminste de visie van een aantal kenners, een visie die zij ondersteund zien door de wanhoop die heel wat traditionele volkeren uitschreeuwen bij het ten gronde zien gaan van hun eeuwenoude cultuur.

10.7. Over mensen en dieren: samengevat

Het bestaan van iets ‘dierlijks’ in de mens lijkt moeilijk te ontkennen. In onze lange evolutie zijn we doorheen een dierlijke fase gegaan.

Vanzelfsprekend dat het in onze zielediepten zijn sporen heeft nagelaten. In een aantal gevallen kennen mensen een terugval zodat ze inderdaad een dierlijk gedrag vertonen. In andere gevallen toont zich deze verwantschap met het dier als een magisch middel om met dieren in contact te komen en ze te beheersen. Onder meer slangenbezweerders bevestigen die merkwaardige eigenschap. Dat ook atavistische lagen in de mens krachten vertegenwoordigen, toont bijvoorbeeld het begluren van dieren, en de merkwaardige, ja soms dodelijke fascinatie die hiervan uitgaat.

De magische band tussen mens en dier wordt echter op een overweldigende wijze aangetoond door het nahualisme, waaruit blijkt dat beiden tot een heel merkwaardige verstandhouding in staat zijn. De basis hiervan zou op een vorm van seksueel contact berusten. Niet omwille van de seksualiteit op zich, wel als middel om levenskracht te mobiliseren en uit te wisselen. Eigenschappen van mens en dier worden hierbij wederzijds geruild. Een bloedritueel kan dit contact bevestigen en vernieuwen. Tussen het dier en de magiër of magiërin bestaat dan een gelijke levensloop. Wat met het dier gebeurt, gebeurt ook met de magiër of magiërin, en omgekeerd. Men spreekt van een repercussie of weerslag.

Net zoals een aantal therapieën de energieën van planten aanwendt om resultaten te bereiken, zo wordt in het nahualisme getracht dierlijke energieën te gebruiken om bijvoorbeeld sommige praktische problemen van mensen op te lossen. In enkele gevallen zien we dat dit nahualisme, uiteraard nog geen Bijbelse, maar wel zeer hoge ethische waarden nastreeft. In die gevallen houdt de magiër of magiërin de overhand over het dier, over de dierlijke energieën en over de geest die het dier beheerst. Andere getuigenissen wijzen erop dat de geest van het dier tot een heel wat minder ethische en Bijbels gedrag kan aanzetten. Het verschijnsel 'kumo' toont dit op een beangstigende wijze. Het zou op vele plaatsen voorkomen en ook onder andere namen. De essentie blijft echter in wezen hetzelfde. Volgens getuigenissen kunnen hierbij welbepaalde mensen in diergedaante uittreden, en bij hun medemens op zoek gaan naar levenskracht. Eigenen ze zich zo de levenskracht van iemand toe, dan zou deze dat normaal gezien niet overleven. Kumo houdt verband met een diepere, bezonken natuur in sommige mensen. Sensitieven klagen over de zware en energierovende uitstraling van zulke kumo-mensen en sommige zieners merken eveneens het machtsdier op dat zich in de aura van zulke mensen toont. Draggers van kumo hiervan afhelpen is volgens een aantal magiërs een verre van eenvoudige opgave.

Kenners stellen dat het onverstandig is om die dierlijke en energetische laag in de mens te negeren of te ontkennen. Wie dat toch doet, bereikt oppervlakkig wel tijdelijke resultaten, maar een terugval naar die oerlaag is dan nauwelijks te vermijden. Een Bijbels christendom is ervan overtuigd dat de zieldiepten grondiger gesaneerd worden zo men deze dierlijke energieën, met hun geesten en goden, wel aanvaardt, maar ze tracht uit te zuiveren en op een hoger peil te verheffen. De goden der buitenbijbelse religies zouden dan hun autonoom en eigenzinnig bestaan moeten opgeven en in overeenstemming trachten te leven met de ethische voorschriften van de Bijbelse God, de bron van alle leven.

Hoofdstuk 11: De harmonie der tegengestelden

11.1. De rede wikt, maar het lot beschikt.

Het onoverkomelijke lot

Reuzengroot, en als een vloek en een schandaal voor alle nominalistische wetenschap en nominalistische filosofie, is er het brutale feit van het onoverkomelijke lot. Gewetensvolle mensen ondergaan soms een lot dat geheel buiten de verwachting ligt. Anderen met weinig scrupules hebben wel eens “niets dan geluk”. Het lot wordt dan als onrecht ervaren. Szondi (2.5.) verdiepte zich zijn hele leven in ‘het lot’ dat ons overvalt. Voor hem is het lot verre van nominalistisch. Wat betekent dat er zich in het leven van iedereen heel wat invloeden van verborgen aard voordoen, invloeden waar de mens niet direct een greep op heeft.

Een boodschap en haar tegendeel

Karl Löwith, *Martin Heidegger zum 60 Geburtstag*⁵¹⁴ (Martin Heidegger op zijn 60e verjaardag), schrijft dat iets zich dikwijls anders uitwerkt dan wat oorspronkelijk bedoeld werd. Onze rede wikt wel, maar het lot beschikt. Wie onder ons heeft nog nooit vastgesteld dat onze woorden en onze daden soms heel anders geïnterpreteerd worden dan wij het voor ogen hadden. Het lijkt in de geschiedenis wel eens meer regel dan uitzondering te zijn. Karl Löwith geeft een aantal voorbeelden.

Zo bereidde J.J. Rousseau de Franse Revolutie voor. Maar hij zou zich nooit herkend hebben in “la terreur”, in het schrikbewind dat M. de Robespierre bij die revolutie voerde.

Karl Marx bereidde de Russische Revolutie van 1917 voor en inspireerde zich hierbij aan de democratische grondwetten van het toenmalige Zwitserland en de VS. Hij zou zeker met afkeur gereageerd hebben op de brutale onderdrukking van Vladimir Lenin. Een onderdrukking die zeventig jaar lang de Sovjet-Unie teisterde en onder meer door de Russische dissident Aleksandr Solzjenitsin (1918/2008) in *De Goelach Archipel* beschreven wordt.

Friedrich Nietzsche bereidde door zijn aristocratisch nihilisme, de fascistisch-nazistische revolutie voor. Maar hij zou zich nooit in Hitler herkend hebben.

⁵¹⁴ Löwith K., *Martin Heidegger zum 60 Geburtstag*, Frankfurt a. M., Vittorio Klostermann, 1950, 150.

A. Weber, *Histoire de la philosophie Européenne*⁵¹⁵ (Geschiedenis van de Europese filosofie), beweert dat de nominalistische denker Willem van Ockham (1295/1350), met zijn 'revolutionaire' actie de uitzuivering en vernieuwing van de Katholieke Kerk betrachtte. Bij een aantal vorsten leidde dit echter tot het afschudden van "het juk van het Christelijke Rome". Iets wat Ockham niet gewild zou hebben.

Volgens Joseph Lortz, *Die Reformation in Deutschland*⁵¹⁶ (De reformatie in Duitsland), was Maarten Luther (1483/ 1545) een diep religieuze mens, die zich onopzettelijk van de Katholieke Kerk distantieerde. "Niets was verder van Luther verwijderd dan het stichten van een nieuwe ideologie. Zelfs de versplintering van de Roomse Kerk lag niet eens in zijn bedoeling.

C. Forest, D.P., *Le cartésianisme et l'orientation de la science moderne*⁵¹⁷ (Cartesianisme en de oriëntatie van de moderne wetenschap), zegt dat R. Descartes helemaal geen materialist was. Hij is tot aan het einde van zijn leven een gelovige gebleven. Zijn spiritualisme wordt niet betwijfeld, toch waren zijn stellingen aanleiding tot het moderne materialisme.

De denkbeelden die de mensen in omloop brengen, gaan verder dan de stichters ervan voorzien hebben. Met een onverbiddelijke logica vervolgen zij hun weg. De doelbewuste rede wikt, maar 'iets' anders beschikt.

G. Hegel stond een "Philosophie der Idee" voor. Karl Marx zette gewoon Hegels idealisme op de kop en duidde het om in materialistische zin.

Tot daar enkele voorbeelden die Löwith's stelling bevestigen. Mensen vatten niet enkel de boodschap van grote denkers, maar geven er een nieuwe betekenis, een nieuwe zin aan. Er is niet enkel zinvatting, maar ook en vooral een eigen zinstichting.

Iedereen kan deze reeks aanvullen met voorbeelden uit het leven. De geschiedenis kent onvoorspelbare modes en grillen. Een boodschap slaat wel eens meer om in haar tegendeel. Men weet vooraf nooit hoe het dubbeltje zal rollen.

11.2. Menselijk, maar ondermaats

⁵¹⁵ Weber A., *Histoire de la philosophie Européenne*, Paris, 1914-8, 234.

⁵¹⁶ Lortz J., *Die Reformation in Deutschland*, Freiburg, Herder, 1939.

⁵¹⁷ Forest C., D.P., *Le cartésianisme et l'orientation de la science moderne*, Liège, La pensée catholique, 1938, 3.

Ook met betrekking tot ons thema, heiligheid, of toegenomen fijnstoffelijke kracht, blijken de beoogde resultaten in heel wat buitenbijbelse religies toch niet ten volle te voldoen. In de vorige hoofdstukken hebben we een aantal steekproeven van merkwaardige genezingen vermeld. Daarbij was telkens een hoeveelheid fijnstoffelijke energie vereist die van ‘ergens’ moest komen. Letten we nu niet op het gebeuren zelf, maar op sommige uitspraken van de toeschouwers.

Een dodelijke vermoeidheid

Zij die religieuze, Trinitaire, inwijdingen ondergaan, zullen in een aantal gevallen vertellen dat ze een toename van energie gewaarworden. Dit toont zich in een plots opkomende warmte, in golven van energie die zich als tintelingen in het hele lichaam laten voelen. Mantisch begaafden zien de aura dan in grootte toenemen, en zich bovenaan openen. Hij wordt dan vervuld van mooie, lichtende kleuren. Men zou, bij paranormale genezingen, dan ook kunnen veronderstellen dat de vereiste energie ook van ‘hogerhand’ geleverd wordt. Dit blijkt echter niet steeds zo te zijn. Richten we terug onze aandacht op een aantal genezingen die we eerder beschreven, en letten we hierbij op sommige uitspraken van omstaanders. Dedet, de zakenman uit Gabon, getuigde dat een dorpshef een tak van op afstand kon doen breken en een aap uit een boom kon ‘kijken’, waarbij het dier dan naar beneden tuimelde (4.3.2.). Dedet schrijft dat hij op het einde van deze ceremonie een zeer grote vermoeidheid voelde, ja dat hij zelfs op het punt stond zijn bewustzijn te verliezen. Hij noteert: “De gebeurtenis moet, zo veronderstel ik, de hele levensenergie van de mens op het spel zetten.”.

Gatti vertelde ons dat hij toeschouwer was bij een hartoperatie die Sjeik Abd-el-Khadek uitvoerde op een jongen (4.3.3.). Nadat alles achter de rug was besloot Gatti: “De toeschouwers zaten als standbeelden, uitgeput, bestoft en bezweet. Zij staarden met afwezige ogen in de ruimte. Ikzelf bewoog mijn ledematen. Het deed me pijn, alsof mijn bloed urenlang, dagenlang, jarenlang, of eeuwenlang had stilgestaan. Een barstende hoofdpijn dreunde achter mijn ogen”.

Dat onze energie gemobiliseerd wordt bij een occulte aanval, ligt voor de hand. Dat we ons na zo een gevecht doodop voelen, is niet verbazend. Maar hier gaat het om genezingen. Blijkbaar wordt de vereiste fijnstoffelijke energie hiervoor, minstens voor een deel, genomen van de omgeving en van de toeschouwers.

Herinneren we ons de fee die zonlicht en energie van het water transformeerde en over de hele omgeving verspreidde (8.1.2.). Hier doet er zich blijkbaar een omgekeerd proces voor.

De zuigers, enterhaken en slurpers

Mensen kunnen zielestof van anderen wegnemen. Dat werd al in het achtste hoofdstuk vermeld (8.2.3.). Het helderziende dochtertje van M. Van Gestel zei dat sommige mensen tijdens een telefoongesprek energie stelen. Pieter Langendijk bezorgde ons een lijstje van de problemen die gevoelige mensen kunnen ervaren wanneer anderen hun energie ‘aftappen’. (4.2.3.).

Alexandra Gabrielli, *Sensitieven, energieën en psychisch vampirisme*⁵¹⁸, noemt dergelijke personen ‘zuigers’. Een naam die weinig aan de verbeelding overlaat. “De ‘zuigers’ hebben verschillende methoden om energie te onttrekken. Sommigen doen het door hun stem te gebruiken. De buitengewoon zelfzuchtige mens die een dwingend spreker is, onttrekt energie aan zijn slachtoffer wiens aandacht hij opeist, eenvoudig door te spreken. Als het slachtoffer lang genoeg luistert, wordt hij lusteloos en geraakt uitgeput. Hoe vermoeider het slachtoffer wordt, des te moeilijker valt het hem zijn wil in te schakelen om te ontkomen aan de onttrekking van energie. Zieners merken dat uit de aura van de ‘zuiger’ tentakels komen die in de aura van de mens die in de buurt is, trachten in te dringen”.

“De dwingende spreker die de aandacht opeist” doet misschien denken aan de redevoeringen der Nazi’s, waar met bestudeerde effecten een hele massa ‘gegrepen’ werd, maar die inhoudelijk niet zo veel betekenden. Ook Freud was het niet ontgaan, dat een mens zich in een massa gemakkelijk laat meeslepen. Hij schreef er over in zijn *De psychologie der massa*. Gmelig (7.2.4.) wees er al op dat een gelijkgestemde groep mensen een krachtige fijnstoffelijke gedachtevorm doet ontstaan. De ervaring van de spreker (7.2.4.) tijdens de jubileumviering getuigde hiervan. De gedachtevorm gaf hem zoveel energie, dat hij uittrad en op dat ogenblik mantisch begaafd werd.

Het boek *Licht op de aura*⁵¹⁹, van B. Brennan, toont een afbeelding van dergelijke ‘enterhaken’ zoals de schrijfster dit helderziend waarneemt. Ook Leadbeater, *De wetenschap der sacramenten*⁵²⁰, schrijft: “De gedachtevormen die zulke ‘zuigers’ scheppen, hebben dikwijls de vorm van enterhaken.”

⁵¹⁸ Gabrielli A., *Sensitieven, energieën en psychisch vampirisme*, in Bres nr. 73.

⁵¹⁹ Brennan B., *Licht op de aura*, Haarlem, Becht, 1994.

⁵²⁰ Leadbeater Ch., *De wetenschap der sacramenten*, Amsterdam, Schors, 1924, 27.

Van der Zeeuw, *Wonderen of wetten*⁵²¹, zegt: “U moet zich voorstellen dat alle levende wezens tevens de dragers zijn van een bepaalde hoeveelheid levensenergie. Sommige mensen behoren tot het type van de gevers, dat zijn mensen die onbewust van hun eigen levensenergie aan anderen afstaan. Die anderen, die even onbewust van anderen overnemen, noem ik met een wat populaire uitdrukking “de slurpers”. Wanneer een gever met een slurper is getrouwd, dan kunt u zich voorstellen dat de gever heel dikwijls ‘s ochtends doodmoe zal ontwaken zonder dat hij weet waarom. Veel gevers kunnen zich dan ook maar beter niet te lang ophouden in een warenhuis of op andere plaatsen waar veel mensen aanwezig zijn, ze worden door die aanwezige ‘slurpers’ onherroepelijk leeggezogen waardoor ze misselijk worden, vermoeid geraken, last van hoofdpijn krijgen of zelfs flauw vallen. Als u denkt tot de gevers te behoren, knoopt u deze opmerking dan goed in de oren en houd er rekening mee.”

James Hall, *Sangoma*⁵²², heeft het over occulte, fijnstoffelijke beïnvloeding. Na een gesprek met een magiërin schrijft hij: “Ze vertelde me dat mensen de dragers kunnen zijn van slechte geesten, die ze oppikken tijdens contacten met andere mensen, een beetje zoals je een virus oploopt”. En verder: “Maar je kunt ziek worden als je naar bed gaat met iemand die een slechte geest heeft”. Dit laatste werd al duidelijk gemaakt door wat de Lorelei (8.1.2 en 8.2.3.) vertelde, en waar *spreuken* 7 (8.2.3.) ons voor waarschuwde.

W. Tenhaeff, *Magnetiseurs, somnambules en gebedsgenezers*⁵²³, schrijft dat mevrouw F. Hauffe, die “de zieneres van Prevorst”, genoemd werd, een eigenaardige, vampierachtige eigenschap had. Zij beweerde dat ze van de mensen in haar nabijheid ‘kracht’ kon onttrekken. Zij beweerde, dat die personen daar niet de minste last van hadden, omdat die uitstraling anders toch verloren zou zijn. Toch voelden velen die zich in haar nabijheid bevonden, zich na een tijdje onwel. Dit zou dan een gevolg zijn geweest van een energieverlies ten voordele van deze zieneres. Bezoekers klaagden verder over een vermoeid gevoel in de ogen. De zieneres beweerde, dat de fijnstoffelijke energie die zij zich toe-eigende, uit de ogen en ook uit de vingertoppen van haar bezoekers stroomde. Tot zover dit getuigenis van Tenhaeff.

Zienerschap vergt energie. Wie met de rituelen voldoende vertrouwd is,

⁵²¹ Van der Zeeuw, *Wonderen of wetten*, Deventer, Kluwer, 1970, 81.

⁵²² Hall J., *Sangoma*, Utrecht, 2002, 51, 136.

⁵²³ Tenhaeff W., *Magnetiseurs, somnambules en gebedsgenezers*, Den Haag, Leopold, 1969, 54.

weet dat een magiër, wil hij iemand tijdelijk 'ziende' maken, heel wat energie in diens aura doet vloeien. Deze kracht, waarbij de mens bij wijze van spreken "uit zichzelf getild wordt", moet van ergens komen. Ofwel van hogere wezens, bijvoorbeeld door meditatie of een herhaald gebed. Ofwel wordt ze uit de omringende wereld gehaald; uit planten, dieren, of mensen. Een sensitief, maar eigenlijk iedereen die er op let, zal vlug aanvoelen of een magiër goed uitstraalt en hierbij energie geeft, dan wel of de vereiste energie uit de omgeving genomen wordt. Het was alleszins voor de eerder sceptische Dedet en Gatti geen probleem om te voelen dat hun energie onttrokken werd.

Mantisch begaafden vertellen ons verder dat onder meer onze mode- en filmwereld en de vele pornotijdschriften verzadigd zijn van energiestelende 'schoonheden'. Hun verleiding, hun 'sex-appeal', is in een aantal gevallen van een bedrieglijke aard en dient om anderen erotisch aan te spreken, hun aura zo te openen en hun energie te nemen. De tragiek is dat het meestal een on- of onderbewust proces blijft, zowel voor de 'vamp' - letten we op de woordkeuze als verwijzing naar een mogelijk vampirisme - als voor het slachtoffer.

"Het diepere ik"

Bijbels gezien is Jahweh in het oude testament, of de H. Drie-eenheid in het nieuwe testament de Schepper en gever van alle leven. Wie deze vooropstelling ernstig neemt, kan zelf de deducties maken. Mensen die hun fijnstoffelijke energie van medemensen moeten stelen, schieten tekort in hun diepere, occulte statuut. Vanuit Bijbels oogpunt is hun Gods-contact ontoereikend of zelfs verbroken. Zij hebben zich voor Zijn levenskracht op één of andere manier afgesloten. Naar hun omgeving toe kunnen ze vriendelijk en sympathiek overkomen, maar dat verandert niets aan hun diepere ziel. Fortune maakte, zoals al gezegd, hierbij het onderscheid tussen de personaliteit en de individualiteit (5.2.2.).

De Deense filosoof van het existentialisme, S. Kierkegaard (1813/1855) wees in zijn tijd al op de dualiteit tussen dat wat men naar buiten toont, en dat wat men in de diepere ziel in werkelijkheid is. In zijn *Kritik der Gegenwart*⁵²⁴ (Kritiek op het heden), bekritiseert hij gelovige tijdgenoten, die volgens hem wel naar de letter, maar niet naar de geest gelovig zijn. Hij schrijft: "Het onderscheid tussen goed en kwaad wordt ontkracht door een lichtvaardige, theoretische kennis van al wat kwaad is, door een zelfingenomen schrandereheid, die ervan uitgaat dat in de wereld het goede

⁵²⁴ Kierkegaard S., *Kritik der Gegenwart*, Basel, Hess-Verlag, 1946.

niet gewaardeerd wordt en onbeloond blijft, zo zelfs dat het op korte tijd op domheid neerkomt”. Dat men wel naar de letter, maar niet naar de geest gelovig is, kan men mits enig eerlijk zelfonderzoek wel zelf achterhalen. Fortune heeft het echter over de on- en onderbewuste ziele diepten. Ook S. Freud vond dat heel wat mensen in hun ziele diepten beheerst worden door ‘thanatos’ en ‘eros’, door dodingsdrift en mateloze en ongeoorloofde seks. Dat men het zich niet of nauwelijks realiseert, is niet de minst tragische zijde van het leven.

Het realiteits- en lustprincipe

De menselijke cultuur verheft zich boven het dierlijke stadium. Toch geldt ook hier het “realiteits- en lustprincipe”. Laten we hierover Freud aan het woord over zijn zogenaamde ‘oerhorde’. Nog in 1927 gaf hij het als volgt weer. Wat aangenaam is en wat als nuttig aangenaam is, is object van allerlei begeerten. Dat noemde hij het ‘Lustprinzip’. Maar de cultuur met haar normen drukt loodzwaar op het uitleven van onze lusten. En met die ‘werkelijkheid’ moeten wij rekening houden. Dat is het “Realitätsprinzip”. Vandaar de titel van Freuds’ werk, *Das Unbehagen in der Kultur* (Het onbehagen in de cultuur). Beelden wij ons in, zo zegt Freud, dat ineens alle verboden wegvallen. Dan zou men zich van iedere vrouw die men wenst, kunnen meester maken. Dan zou men zonder aarzelen de rivaal of al wie hinderlijk is, kunnen doden. Dan zou men de medemens van om het even welk bezit kunnen beroven. Freud schrijft letterlijk: “Wat zou dat schoon zijn en welke reeks voldoeningen zou ons in dat geval het leven bieden”. Het is alsof iets in Freud het uitjubelt, alsof hijzelf, de grote dieptepsycholoog, onbewust iets van zijn ziele diepte prijs geeft. Men kan zich toch wel afvragen of het “schoon is” en “voldoening geeft” zich meester te maken van de vrouw en van het bezit van zijn medemens.

In de inleiding van zijn boek *L’être subconscient*⁵²⁵ (Het on(der)bewustzijn), schrijft G. Geley dat de overgrote meerderheid der mensen zich in het geheel niet druk maakt over wat er zich in hun ziele diepten afspeelt. Het leven biedt hen genoeg ‘Lustprinzip’, genoeg plezier en vertier om hun dagen te vullen en verder stellen ze zich geen moeilijke vragen. Het “Realitätsprinzip” mag niet te zwaar uitvallen. Dat is dan een nominalistische en materialistische keuze. De vraag blijft of het de juiste is en of de mens hiermee niet beneden zijn menselijke waardigheid blijft en kansen tot geestelijke groei onbenut laat.

⁵²⁵ Geley G., *L’être subconscient*, Paris, Felix Alcan, 1977.

Zij vreten mijn volk uit.

Psalm 12 (11): 9 heeft het over die meestal onbewuste ziele diepte in de mens en vermeldt dat sommige mensen zijn “als een ongedierte dat het bloed der mensen uitzuigt”. *Psalm 53 (52): 5* verwoordt het heel wat scherper: “Beseffen zij het dan niet, de boosdoeners? Zij vreten mijn volk uit. Dat uitgerekend is “het brood” dat zij ‘eten’. Want God roepen zij niet aan”.

Met dit laatste lijkt de Bijbel te bevestigen dat het ‘uitzuigen’ en ‘uitvreten’ veroorzaakt wordt door een gebrek aan contact met God. Gods levenskracht moet dan elders gezocht worden. De nominalistisch ingestelde mens ziet inderdaad geen noodzaak om in gebed de vereiste levenskracht bij God te zoeken. Zijn axiomatic laat hem gewoon niet toe een verband te leggen tussen bidden en het verwerven van levenskracht. Wat hem aan fijnstoffelijke energie ontbreekt, zoekt en vindt hij, meestal onbewust, in het wegzuigen van de levenskracht van de medemens. Het maakt hem, gezien vanuit de Bijbel, behoorlijk ondermaats.

11.3. Goddelijk, maar ondermaats

Blijven heel wat mensen, bij een gemis aan hoge Goddelijke levenskracht, beneden de verwachtingen, dan zijn ze zeker niet de enigen. Ook heel wat fijnstoffelijke wezens zitten met een probleem wat betreft hun zoektocht naar energie. Ook daar lijkt, wat ‘hoger’ zou moeten zijn, wel eens meer ‘lager’ uit te vallen.

Een boodschap en haar tegendeel in onze steekproeven

Een aantal religies getuigt niet steeds van een hoge en verheffende ethiek. Verwijzen we onder meer naar de Candomblé te Bahia (10.1.1.) en naar de drie mediums die iedere eerbied voor zichzelf verloren. Ze aten en dronken op handen en voeten, net als dieren. Goden van een dierlijk peil, van de ‘oerchaos’, drongen in de mediums en maakten ze bezeten. De goden der voodoo, santeria (3.3.1.) macumba (3.3.2.) en ngil (3.3.3.) doen het niet veel beter. In negro-Afrikaanse of negro-Amerikaanse milieus worden de mediums ‘bereden’ door ‘geesten’, ‘godheden’, die fijnstoffelijke energie uitzuigen. Slechts een deel van die kracht vormen zij om. Ze kiezen autoritair hoeveel ze ervan willen teruggeven. Dat kan dan gebruikt worden om het gevraagde tot een goede oplossing te brengen: een genezing, een raadpleging of een vorm van helderziendheid. De goden maken hun mediums eerst ‘manisch’ of opgezweept. Dat activeert energie. Daarna laten ze deze mediums uitgeput en depressief achter.

Zo handelden eveneens de nefilim, de incubi en de succubi, “the entity”, en de spook-minnaar van Détchéma (9.5.). Ook Sa   Baba (9.3.2.), met achter zich de goden die hem beheersen, laat zijn slachtoffers uitgeput, depressief, met heel wat occulte en dus ook psychologische problemen, achter. Gaan we op dit goddelijke, maar behoorlijk ondermaatse, dieper in.

Verwijzen we in de Bijbel naar *Job 4:17/18*: “Zelfs in zijn ‘dienaars’ stelt God geen vertrouwen en zijn ‘engelen’ betrapt hij op afwijking”. Het betoog is “a fortiori”: Indien Gods engelen, zo ‘dicht’ bij God, al afwijken, hoeveel te meer dan de gewone mens. Deze tekst leert ons met betrekking tot een aantal ‘engelen’ niet na  f te zijn. Alwat niet God is, is feilbaar. Ook al is het zagezegd ‘hoger’ of “dichter bij God”. Deze ‘engelen’ maken blijkbaar Gods hofraad uit: zij heersen mee over het heelal. Onder meer psalm 82 (81) bevestigt hun opdracht,   n hun afwijking. Zij treden naast God op als ‘rechters’ maar handelen in een aantal gevallen tegen Gods decaloog in, waardoor God dreigt ze te vernietigen. Zo gezien behoren zij, om het met de woorden van de profeet Daniël te zeggen tot “de velen die her en der zullen afwijken”, terwijl daarbij de ongerechtigheid en gewetenloosheid zullen toenemen (*Daniël 12:4*).

A. Bertholet, *Die Religion des alten Testaments*⁵²⁶ (De religie van het oude testament), zegt het klaar: “De in Psalm 82 (en ook in psalm 58) aangesproken wezens zijn de oude heidense godheden.”

Galat. 4:8/10 verduidelijkt: “Indertijd, om reden van uw onwetendheid inzake God, waart gij onderworpen aan godheden, die in werkelijkheid geen ‘godheden’ zijn. Maar nu - nu gij God hebt leren kennen - of liever: nu Hij u ‘gekend’ heeft en u in zijn intimiteit opgenomen heeft, hoe kunt gij toch terugkeren tot die ‘elementen’ zonder kracht of waarde? Waaraan gij u opnieuw - zoals ooit te voren - wilt onderwerpen.

Matth. 4:8/9 tenslotte heeft het over de bekoring van Jezus in de woestijn. “Opnieuw nam de duivel Jezus mee op een zeer hoge berg, hij toont Hem alle rijken van de wereld met hun heerlijkheid en zegt: “Dit alles zal ik u geven als gij voor mij in aanbidding neervalt”. Dergelijke ‘vorsten’ spelen blijkbaar soms een zeer hoge rol. Satan is daarbij de eerste en machtigste, aangezien hij “alle rijken” van deze wereld beheerst. Inderdaad: *Joh. 12:31* zegt dat “de vorst van deze wereld” - Satan is blijkbaar bedoeld - door het oordeel van God zal buitengeworpen worden.

⁵²⁶ Bertholet A., *Die Religion des Alten Testaments*, Tübingen, 1932, 130.

De godheden in het heidendom en de engelen in het Jodendom beïnvloeden in grote mate deze wereld. Zoals *Kol. 2:15* zegt: “de engelen hebben zich tussen God en de mensen geschoven”. Ze handelen eigenmachtig, kennen God niet langer en storen zich niet aan de mensen. De wet die zij “van Godswege” aan de mensen opleggen, onderhouden zij zelf niet steeds. Daardoor situeren zij zich niet langer in de hoge bovennatuur, maar veeleer als wisselvallige ‘goden’ in de buitennatuur. Dat machtsmisbruik werd door Jezus’ kruis- en verrijzenispasen te niet gedaan. Verdiepen we ons in de mentaliteit van een aantal van deze tussenwezens.

11.3.1. De goden eisen energie.

Heel wat goden schrikken er niet voor terug om, sluw en gewetenloos, de weinig kritische en al te naïeve mens te misleiden.

De goden missen menselijke aandacht.

Eliot Cowan, *Spirituele geneeskracht van planten*⁵²⁷, laat Pocahontas, een Indiaanse vrouw, aan het woord. Bijna melancholisch neemt ze het op voor de lokale goden van haar religie: “Vaak missen de geesten van zulke plaatsen de menselijke aandacht die ze vroeger kregen, want hun eigen grootheid verwerven ze door grootheid te schenken aan degenen die hen vereren”. Heel subtiel wordt hier het “do ut des” verwoord, en wel zo dat het haast liefelijk klinkt. De goden zeggen de menselijke aandacht te missen, maar eigenlijk bedoelen ze de menselijke energie. De subtiële verwoording verbergt de harde realiteit. Die komt er meestal op neer dat de goden van hun vereerders meer nemen dan geven. Zo blijven de goden in leven en groeien in kracht.

Jean-Marques Rivière, *A l'ombre des monastères Thibétains*⁵²⁸ (In de schaduw van Tibetaanse kloosters), verwoordt in niet mis te verstane termen waar de eigenlijke levenskracht van de lagere godheden vandaan komt: “Ieder mens, ieder gelovige voedt zijn god. Het zijn goden die op prooien belust zijn, die leven van het bloed en van de ziel van hen die ze vereren. De Aziatische pantheons zijn vol van goden die de idolen zijn van gekken. Alle goden leven van onze psychische (opm.: occulte) kracht”. En wat verder lezen we: “Maar hij die een godheid aanbidt en verklaart: “deze godheid is boven en ik beneden”, die ziet het verkeerd. Ieder mens, ieder vereerder voedt zijn god”.

De goden veroorzaken natuurrampen.

Rivière vat het onderricht dat hij van zijn meester kreeg als volgt samen. “En op meesterlijke wijze verklaarde de lama ons de tekst. Hij duidde ons de

⁵²⁷ Cowan E., *Spirituele geneeskracht van planten*, Deventer, Ankh-Hermes, 1996.

⁵²⁸ Rivière J.M., *A l'ombre des monastères Thibétains*, Paris, Attinger, 1930, 129.

natuurgoden aan, hun werkzaamheid, hun macht. Hij vertelde over die de geniën (opm.: fijnstoffelijke wezens) der vulkanen, aardbevingen, seizoenen, sterren, stromen en der natuurrampen van allerlei soort. Zij zijn het die de bliksem voeren en zijn vreemde werkingen veroorzaken. Het zijn de demonen ook van het inwendige vuur der aarde. Die goden onderwerpen de mensen aan zich door vrees, en de onwetende mensen spreken dan van het blinde lot der natuurwetten. Dan sprak hij over de eigen goden, de individuele, zij die van een enkeling bezit nemen, die de (opm.: niet bijbels geïnspireerde) profeten aandrijven en de mystieke stromingen in de wereld teweegbrengen. De mensen voeden hen, zowel door hun aanbidding, als door hun offeranden. En dit is nog nodig, want de geconcentreerde krachten die zo ontstaan zijn machtige wapens in handen van hen die ze op geschikte wijze richten. Zo leerde ik de goden beheersen, al de goden, zij die de ziel der volkeren aan zich onderwerpen, en die onder een onmogelijke vereniging en mystieke ijver, een vreselijk vampirisme verbergen. De goden, alle goden leven van onze psychische kracht. Hij die zich hiervan wil bevrijden, moet beginnen zich te onttrekken aan die titanische omhelzing”.

Men merkt dat Rivière de ware en lage aard van een aantal wezens bijzonder scherp doorziet. In Rivière’s axiomatic zijn het ook fijnstoffelijke wezens die aan de basis liggen van natuurrampen als aardbevingen, vulkaanuitbarstingen en stormen.

Powel, *La double éthérique*⁵²⁹ (Het dubbele etherische lichaam), bevestigt de lage ethiek van sommige goden: “De entiteiten die voor stamgod spelen, en aan wie men offers brengt, bij voorkeur van gebraden vlees, zijn wezens van een zeer lage categorie. Zij bezitten een etherisch lichaam, want slechts hierdoor kunnen ze de fijnstoffelijke uitstraling der offers tot zich nemen.” Herinneren we er aan dat het etherisch lichaam het meest materiële der ijlere lichamen is. Astrale goden tonen zich in een astraal lichaam, dat uit een fijnere materie bestaat dan de etherische stof.

Vermelden we eveneens M. Heindel, *De web van het lot*⁵³⁰ “Zo zijn er in Zuid-Europa en in het Verre Oosten elementalen, (opm.: primitieve goden) die de levenslichamen van een familie, geslacht na geslacht in bezit nemen, en bepaalde diensten aan de familie bewijzen ter vergoeding van wat voedsel. Sommigen van hen eisen bloed, zelfs mensenbloed. Dergelijke wezens zijn verantwoordelijk voor stammen als de koppensnellers op de Filippijnen en de wurgers van India. Voor zulke stammen is het doden van mensen een godsdienstige plichtigheid”.

⁵²⁹ Powel, *La double éthérique*, Paris, Adyar, 1983, 123.

⁵³⁰ Heindel H., *De web van het lot*, Amsterdam, Gnosis, 26.

O. Willmann, *Geschichte des idealismus*⁵³¹ (Geschiedenis van het idealisme), vermeldt Apollonius van Tyana (+2/+98). Deze neopythagoreïsche filosoof, gelooft in het bestaan van dergelijke ‘daimones’ of lagere geesten. Hij zegt: “Diegenen die ontdekt hebben dat een demonengeslacht tussen de goden en de mensen in staat, en beiden verbindt en er de samenhang van in stand houdt, hebben meer en grotere moeilijkheden opgelost dan Plato. Tussen de hoge instanties en deze wereld in, staan als overgang, de fijnstoffelijke tussenwezens en dit op telkens verschillende peilen van leven en werking.”

De neoplatonische filosoof Jamblichos van Chalkis (250/330) leerde dat bovenaan de goden staan die beschikken over het reine inzicht en de deugd. Daaronder situeerde hij de aartsengelen en engelen. Dan volgden “de reine zielen”, die edele daden ingeven. Ten slotte zijn er nog de demonen, die de ziel uitzuigen en de mens tot ondeugd en verduisterd inzicht brengen, waarbij de onreine zielen zich aansluiten om te helpen.

Rivière, Powel, Heindel, Appolonius en Jamblichos doorzien hier telkens het onbetrouwbare en grillige karakter van de lage godheden. En toch legt Rivière niet hetzelfde inzicht en diezelfde voorzichtigheid aan de dag bij de beoordeling van één van zijn leermeesters. Dat blijkt uit wat volgt.

Een gevoel van vernietiging

J.M. Rivière, *l’Inde secrète et sa magie*⁵³² (Geheim Indië en zijn magie), verhaalt dat hij bij een inwijding, geleid door zijn leermeester, voelde hoe zijn bewustzijn door een ander bewustzijn verdrongen werd. Hij schrijft: “Hoe meer ik mezelf wilde blijven, hoe meer ik die verschrikkelijke kracht voelde. Ik vreesde te zullen sterven. Een gevoel van vernietiging, een gevoel van een val in de diepte deed me huiveren. Wie was deze meester wiens glimlach mijn verstand en mijn gevoel tot niets herleidde?”

Bij zulk een religieuze ervaring zouden al zijn alarmbelletjes hebben moeten rinkelen. Zijn rustig zelfbezit en zijn eigenheid staan op het punt om vernietigd te worden. Hij zegt dat hij vreesde te zullen sterven. Zijn verstand en gevoel leken tot niets te worden herleid. Dat is dan een religie die, opium gelijk, de mens neerhaalt. Hij is na zijn inwijding niet meer wie hij voor die inwijding was. Op een manier is hij gestorven. Zijn leermeester heeft hem zijn

⁵³¹ Willmann O., *Geschichte des Idealismus*, I, Braunschweig (DL), 1907⁻², 3, 599.

⁵³² Rivière J.M., *l’Inde secrète et sa magie*, Paris, , Les Ouvres Françaises, 1937, 162.

fijnstoffelijke energie ontnomen en ze vervangen door een andere. Daardoor komt hij 'definitief' in de greep van die goeroe.

We hebben de term 'definitief' tussen haakjes gezet. Kenners zullen zeggen dat zoiets duurt, tot iemand, occult machtiger dan zijn leermeester, hem hieruit kan bevrijden. Dit op voorwaarde dat Rivière dat ook echt wil. In een aantal gevallen wordt men echter zodanig beheerst, dat men zelfs in de 'eigen' keuzes niet meer vrij is. Men is dan latent bezeten. In crisismomenten kan dat heel patent worden. De inwijding slaat op het zielelichaam, op de individualiteit en niet op de persoonlijkheid. Het is - in die axiomatic - het zielelichaam dat steeds weer reïncarneert. Zo worden de gevolgen van de inwijding doorheen vele levens meegedragen. Het is tragisch dat Rivière enerzijds stelt dat alle goden van onze psychische kracht leven, maar anderzijds niet merkt dat zijn eigen goeroe, net zoals die goden, hem ook van zijn krachten berooft.

Zulk een verlies van eigenheid, een gevoel van vernietiging en een vrees om te zullen sterven is een Bijbels christendom totaal vreemd. Daar getuigen religieuze ervaringen integendeel van een intens gevoel van verheffing. Men voelt warme tintelingen die het hele lichaam doordringen. Zelfs zo dat men zelfs plots begint te zweten. Men voelt zich zo voldaan en tevreden dat men er slaperig van wordt. Maar nooit heeft men het gevoel te moeten vechten om het behoud van de individuele eigenheid.

Besluiten we na deze getuigenissen dat lagere goden de energie van hun gelovigen nemen, eisen, en zelfs stelen. Dat is ten minste wat een aantal denkers, sensitieven, ingewijden, zieners en magiërs ons wil duidelijk maken. Maar lagere goden eisen ook meer dan alleen maar energie via contact. Daarover hebben we het in wat volgt.

11.3.2. De goden eisen seks.

Het negende hoofdstuk had het over de band tussen religie en seksualiteit. Buitenbijbelse religies zien in seksualiteit een bron van energie om hiermee diverse levensproblemen tot een oplossing te brengen. Eens de volkeren over Bijbelse, Trinitaire energieën kunnen beschikken, is deze lagere vorm van religie voor de Bijbel ondermaats. Gaan we na hoe de lagere goden van deze heidense godsdiensten niet alleen energie nemen via gewoon contact, maar ook en vooral belust zijn op seks.

Een eerder sexy voorkomen

Dat een aantal goden erotisch actief willen zijn, kwam uitvoerig aan bod (9.1.). Dat was zo bij de macumba, de santeria, de 'bruiden' der Vestaalse maagden, Asmodeüs, de nefilim, de incubi, de succubi, "the entity" en de spookminnaar (9.5.).

Ook bij het verhaal van "het toverei" (7.4.3.) waarbij de zigeunerin een oneerlijke erfeniskwestie wilde rechtzetten, verwezen we naar het seksuele element. We legden de nadruk op haar sexy kleding en "haar volle en uitstekende borsten". Dit is vanuit magisch standpunt niet zonder betekenis en het is de schrijfster, M. Gillot niet ontgaan. De zigeunerin wil in de smaak vallen van de op erotiek beluste lagere goden. Zo heeft zij deze aan zich onderworpen.

Ofschoon zij hiermee een tijdelijk succes bereikt, is haar werkwijze verre van ongevaarlijk. Wie op een sexy wijze aan magie doet, opent zijn diepere ziel, zo dat goed, maar vooral kwaad erin trekt. Indien men occult niet sterk genoeg is, kan "het kwaad" de bovenhand halen en wordt men hiervan verzadigd. Men verliest geleidelijk een deel van het eigen zelfbezit.

Dat dit type van magie, dat zich op seksualiteit beroept, wel meer voorkomt, wordt onder meer geïllustreerd in de creoolse taal. In Haïti bestempelt men sommige vrouwen - men vergeve ons de oneerbiedige uitdrukking - als "vretende vaginas". Wat betekent dat zulke vrouwen, in dienst van de goden die hen beheersen, de levenskracht van anderen 'vreten', wegzuigen, vooral via seksuele contacten. Men kan vanuit occult standpunt deze vrouwen enigszins vergelijken met een Lorelei (8.1.2.) of met de verleidster uit *spreuken* 7 (8.2.3.).

De kennis van de occulte erotiek is de sleutel om te begrijpen hoe ver deze erotiek ook van het christendom verwijderd is, en hoe deze magie haar beoefenaars eveneens verder van het christendom blijft verwijderen.

De onberekenbare godszonen

In het hoofdstuk over "de Bijbel en erotiek" (9.4.) verwezen we naar het Bijbelse verhaal van Sara en Asmodeüs, waarbij deze laatste tot zeven maal toe haar bruidegom doodde. Ook de nefilim (9.4.) kwamen er ter sprake. *Genesis* 6:1/4, vermeldt dat hoge wezens, de "zonen van God" de dochters van de mensen tot vrouw namen. Dat was voor God een reden om zijn hoge levenskracht niet langer in deze op 'vlees' beluste goden te investeren zoals Hij in *Gen.* 6:3 zegt.

Luisteren we nu naar de merkwaardige interpretatie die Elisabeth Haich, *Inwijding*⁵³³, aan deze Bijbeltekst *Genesis 6:1/4* geeft. Zij beschrijft autobiografisch een vorige incarnatie ten tijde van het oude Egypte. Zij onderging toen als prinses en zienster, een occulte inwijding. Omwille van een verboden seksuele gemeenschap, mislukt deze inwijding grondig. Zij verliest er, als één der wetmatigheden van de magie, ook bijna ogenblikkelijk haar zo moeizaam opgebouwde mantische vermogens mee.

De beruchte nefilim uit de Bijbel omschrijft zij als een ras dat de “zonen gods” genoemd werd (o.c., 171) en dat na voldoende te zijn geëvolueerd, het contact met de aarde zal verbreken en naar “hogere sferen” zal stijgen. Zij zegt: “Het hogere ras moest echter alvorens de aarde te verlaten, zijn geestelijke krachten injecteren in het lagere ras. En zo namen vele zonen van het goddelijke ras het op zich om het grote offer te brengen bij de dochters der oermensen kinderen te verwekken”. Zij vervolgt (o.c., 199). “Deze zonen gods zullen echter in het onbewuste van de mensen verder werken, juist omdat ze het onbewuste van de mensheid zullen zijn en zich in de ziel van een rijper wordend mens als vurig verlangen naar bevrijding en verlossing openbaren”.

Het lijkt wel of zij de activiteiten van nefilim (9.4.), van de incubi (9.5.), de verwekking van Merlijn de tovenaars (9.5.) en the entity (9.5.) hier in enkele zinnen goedpraat. Daar waar andere schrijvers met betrekking tot het ‘gebruik’ dat gemaakt wordt van de mediums in de santeria en macumba woorden als ‘verkrachting’ en ‘verdierlijking’ gebruikten, spreekt Haich van het volbrengen van “het grote offer”. Het klinkt bijna als een “mensen, wees dankbaar voor het misbruik dat de goden maken van uw dochters”. Haich realiseert zich blijkbaar niet hoe ze de demonie verheerlijkt, en hoe ze zelf in de greep zit van zulke ‘hogere’ wezens die zich radicaal afzetten tegen de Bijbelse God en zijn decaloog. Bijna als in een Griekse tragedie, waarin de hoofdpersoon, hier Haich als de heldin, ten onder gaat, vervolgt ze “dat deze zonen gods in het onbewuste van de mensen verder zullen werken, juist omdat ze het onbewuste van de mensheid zullen zijn”. Hoe treffend juist is haar verwoording. Deze goden beheersen inderdaad voor een groot deel de mensheid in diens onbewuste lagen. Dat is wat de Bijbel ook steeds aanklaagt. Het boek waarschuwt ons bij herhaling om “het onderscheid der geesten” te leren maken, onder meer in *1 Joh. 4:1*.

⁵³³ Haich E., *Inwijding*, Deventer, Ankh Hermes, 1978 (// *Einweihung*, Thielle, Fankhauser, 1960), 32,

De kinderen van zulke verbintenissen tussen “de dochters der mensen en de godszonen” bezitten een intelligentie die deze der mensen overstijgt, maar ze zijn onberekenbaar. Ze hebben geen geweten in de Bijbelse zin. Dat is tenminste wat een zekere traditie ons vertelt. Zo wordt beweerd dat Merlijn de tovenaar een kind van zulk een verbintenis was. Men kan dit een maagdelijke geboorte noemen, omdat de bevruchting niet in het biologische lichaam gebeurde. In de occulte axiomatic had ze echter wel plaats, maar in een fijnstoffelijk lichaam. Wat dan tot de gekende biologische weerslag leidde. Verwijzen we naar de zwangerschap van de Maagd Maria of de film *l'emprise*.

Verder in haar boek (o.c., 200) schrijft Haich dat “absolute gehoorzaamheid aan de wil Gods, de plicht is van iedere medewerker aan het grote werk. Gods wil herken je, als je alles wat van je verlangd wordt, grondig toetst, en nagaat of het ook met je diepste overtuiging overeenstemt. God spreekt tot ons door onze diepste overtuiging en dan moeten wij onvoorwaardelijk gehoorzamen”. En verder (o.c., 202) lezen we dat je “het goddelijke van het satanische moet kunnen onderscheiden”.

De vraag blijft inderdaad of de nefilim het werk van de Bijbelse God openbaren. De Bijbel zelf zegt hierin zeer duidelijk van niet. Ook de nadruk die Haich legt op “de plicht” en de “onvoorwaardelijke gehoorzaamheid” stemt tot nadenken. Gods wil herken je als het met je diepste overtuiging overeenstemt, zo meent ze. Maar wat is de diepste overtuiging van bijvoorbeeld een Vaughn die van zichzelf zegt het goede te hebben afgezworen en grondig boosaardig te zijn? Of van een Hexe Petra? Het brengt ons Peirce en zijn ‘authority’ (2.3.) in herinnering. We beamen graag dat men het goddelijke van het satanische moet onderscheiden en dat je, zeker in religieuze zaken, alles zoveel mogelijk moet toetsen. Uit het verhaal van Haich, en haar on-Bijbelse interpretatie, blijkt dat het doordenken en toetsen van religie zeker geen eenvoudige opgave is.

Een heksensabbat

De goden eisen seks. Dat is het thema van dit onderdeelje. Gaan we met dit seksuele element in de religie nog een hele stap verder: de heksensabbat. Verwijzen we naar het verhaal van “een uittredend magiër” (6.1.1.). Pater Trilles vertelt er over Ngema, de dorpstovenaar, die een uittreding demonstreert en waarbij zijn biologisch lichaam de hele tijd op zijn bed bleef liggen, terwijl zijn fijnstoffelijk lichaam naar de plaats Yemvi ‘ging’. Wanneer de volgende ochtend Ngema in zijn biologisch lichaam terug ontwaakt, zegt hij tegen Trilles: “Wij waren met velen en hebben ons goed vermaakt”.

Hij zegt er niet bij waaruit dit “zich goed vermaken” dan wel bestaat. Trilles vermeldt ergens in zijn boek dat Ngema’s tovenaarsgewaad uit een masker van dierenhuiden bestaat. En dat het besproeid is met mensenbloed. Dat vertelt ons heel wat over de ware aard van zijn goden. Deze zijn belust zijn op bloed. Ngema zegt van zijn ‘meester’ dat hij diegene is “die kan”. De magische vermogens van de ‘meester’ zijn dan blijkbaar erg omvangrijk. In overeenstemming met het wilde gedrag en het zich overleveren aan de "primitieve chaos", net als de chlysti, (9.3.2.), kunnen we veronderstellen dit een soort seksuele orgie betreft. We verwijzen naar Francisco Goya's schilderij "De heksensabbat" (1798). Meer dan één begaafde helderziende vertelt ons dat dergelijke scènes echt gezien worden tijdens een reis door de ondergrondse wereld. Een bekende Amerikaanse filmster en sekssymbool zei zelfs dat ze zulke taferelen regelmatig in haar dromen beleefde, maar dat ze er niet aan kon ontsnappen. Dat zegt veel over haar occulte status.

Carlo Ginzburg, *De Benandanti*⁵³⁴, beschrijft aan de hand van historische documenten hoe, vanaf 1575, in Noord-Italië de heksen juist dezelfde zielereizen ervaren. Ginzburg zegt: “Ook al neemt slechts de geest (opm.: het fijnstoffelijk lichaam) eraan deel, toch geldt de zielereis als volkomen werkelijk”. De heksen treden uit naar aanleiding van de heksensabbat, naar plaatsen waar men met velen samenkomt en waar orgiastische riten plaats grijpen. Ondertussen ligt het biologische lichaam roerloos in bed.

Wie niet met uittredingen en het bestaan van een fijnstoffelijk lichaam bekend is, meent dat heksen deze dingen ‘fantaseren’ of dat ze zelfs gewoon liegen. Onder meer pater Trilles, bij de beschrijving van een uittredend magiër (6.1.1.) gelooft niet dat Ngema, de dorpstovenaar, uitgetreden was en naar Yemvi was gereisd. Herinneren we ons zijn repliek: “Neen, jij was de hele nacht hier, in een diepe slaap!”. Waarop Ngema antwoordde: “IK lag niet op het bed. Dat was enkel mijn lichaam. Maar wat is mijn lichaam? IK was op de hoogvlakte van Yemvi.”

Ook H. Harrer geloofde niet dat de Dalai Lama kon uittreden om een belangrijke vergadering bij te wonen (6.1.1.). Citeren we Harrer opnieuw: “De jonge Dalai Lama was ervan overtuigd dat hij door zijn geloof en met behulp van riten met zijn geest op ver verwijderde plaatsen, bijvoorbeeld in Samyé, kon zijn. Wanneer hij zover was, wilde hij mij vanuit Lhasa daarheen leiden.

⁵³⁴ Ginzburg C., *De Benandanti* (Hekserij en vruchtbaarheidsriten in de 16-de en 17-de eeuw), Amsterdam, Bakker, 1986, 48.

Ik herinner mij dat ik toen lachend antwoordde: Nou, Kundun, als jij dat kunt, word ik ook boeddhist.”

Ginzburg stelt dat er met dergelijke zielereizen wel degelijk werkelijkheid gemoeid is. Zijn mening wordt door heel wat magiërs en kenners bijgetreden.

Een man kan haar niet meer bevredigen.

Ook Petra Singh, Hexe Petra, de 21-jarige Münchnerin” treedt uit (7.4.2.). Ze wrijft zich eerst in met een heksenalf die ze zelf samenstelt op basis van kruiden. Ze vergroot zo haar levenskracht via de fijnstoffelijke energie van kruiden. Verwijzen we naar de medische wetenschap. Ook daar beschikt men over producten die vrij snel tot narcose leiden. Het biologische lichaam wordt zo verdoofd en het fijnstoffelijke lichaam treedt uit.

Petra zegt dat ze zeer vroeg begonnen was met seks: “op mijn twaalfenhalf had ik mijn eerste betrekking. Niets heb ik in de volgende jaren overgeslagen: mannen, vrouwen, “Alles kam dran”. Heden echter voel ik mij oeroud en uitgeklaard. De mens is volgens zijn eigen bestemming biseksueel. Toch heeft op dat gebied niets mij een duurzame bevrediging bezorgd. Een goede geestelijke vriendschap betekent voor mij wezenlijk meer. Ik ben totaal aseksueel geworden”. Zij leeft met haar vriend Jürgen samen. Hij is een jaar jonger dan zij. Maar, zegt zij “Unsere Beziehung ist eine rein geistige” (onze verhouding is zuiver geestelijk)”. Heksen hebben een heel ander type van seksualiteit. Het is zelfs zo dat ze van een gewone man niet veel meer moeten weten. Leven ze toch samen met een man, dan duurt dat meestal niet lang. Het geeft hen geen duurzame bevrediging meer. Hun seksueel leven is zeer intens, maar niet met mensen van vlees en bloed. Dat is volgens hen “bijna niets” in vergelijking met dat wat zij ‘werkelijk’ in uitgetreden toestand beleven. Mensen als Hexe Petra kunnen de dorpstovenaar Ngema bijtreden als die na het bijwonen van een heksensabbat zegt: “Wij waren met velen en hebben ons goed vermaakt”.

Seksuele magie bezegelt de overeenkomst.

Verwijzen we ten slotte nog naar Vaughn (4.3.1.) die zich aan de universiteit stiekem bezig hield met allerlei alternatieve experimenten, waaronder hypnose. Justin, een mede-studente, vertelde dat er op de campus van de universiteit twee ‘covens’, twee heksenkringen, bestonden. Wat later, zo vervolgt Logan in zijn boek, *America Bewitched*, (Behekst Amerika), hadden Justin en Vaughn een discussie over “het kwaad”. Vaughn drukte zich duidelijk uit: “Sommigen leveren zich volkomen over aan het kwaad”. Justin zei dat toch in iedereen iets goeds stak en dat dus niemand

heel en al van dat goede kon loskomen. Waarop Vaughn fier antwoordde: “Ik heb heel en al het goede afgezworen en mij op het kwaad vastgezet. Ik ben grondig boosaardig. Ik heb een pakt met de duivel gesloten. Om dat aan te kunnen moest ik wel al wat goed is, laten varen en mij op het kwaad vastzetten”. “What I ask for” is bijvoorbeeld geld en bezit, eeuwige jeugdigheid, erotiek en seks, inzicht in “de mysteriën” en dergelijke meer. Ik sluit een overeenkomst af met Satan of met een verschijningswijze van hem “voor de eeuwigheid”. De één of andere seksuele magie bezegelt dan de overeenkomst. J.P. Bayard, *Les pactes sataniques*⁵³⁵ (De satanische pachten), gaat uitvoerig in op dergelijke ‘pacten’.

De menseneetster van Monpezat

Raadplegen we, nog steeds met betrekking tot het thema ‘hogere’ wezens en seksualiteit, J. Durand, een sceptisch historicus. Hij schrijft in *Les Sorcières*⁵³⁶ (De heksen), over een zekere Catherine, die volgens de documenten der inquisitie “L’ogresse de Montpezat” genoemd werd. Een titel die verwijst naar riten, al of niet tijdens een heksensabbat, waarbij men zich de fijnstoffelijke levenskracht van baby’s toe-eigent. Montpezat ligt ten noorden van Thueyts (Ardèche), in le Vivarais.

Geven we weer wat Durand hierover schrijft. Catherine, vol wrok tegen iedereen, is op zoek naar geneeskrachtige kruiden. Deze keer had zij het op Champalbert, haar buur, gemunt. Aan de Col du Villaret ziet zij opeens een zwarte haas die haar de weg verspert. Hij heeft de lange oren gespitst en bekijkt haar indringend. Volgens Catherine is het de verschijningswijze van een boosaardig demon. Hij spreekt haar aan. “Catherine, gij hebt iets tegen uw buurman. Ik zal u een poeder geven waarmee gij zijn vee kunt doden. Doe wat ik u zeg. Eens dat gij over het bewijs van mijn macht beschikt, keert gij hier terug”. Catherine doet wat haar opgedragen is. Een week later ontmoet zij opnieuw de ‘haas’: “Catherine, indien gij God die u in het doopsel herschiep, wilt afzweren en mij, Barraban tot heer neemt, dan zal ik van u een rijke dame maken en u op uw vijanden laten wreken”. Zij stemt in, tekent een kruis op de aarde en verplettert het met de voeten. Het pact is bezegeld. De ‘haas’ legt haar onder meer de ontwijding van een hostie op die zij te midden van het kerkhof weer moest uitspuwen. Zij belooft het te zullen doen. Daarop verandert de ‘haas’ zich in een demon met menselijk uitzicht. Hij houdt seksuele gemeenschap met haar.

⁵³⁵ Bayard J.P., *Les pactes sataniques*, Paris, Dervy, 1994.

⁵³⁶ Durand J., *Les Sorcières*, Pont - Saint - Esprit (Fr), La Mirandole, 1990, 63 / 71.

Hoe onmogelijk dit verhaal ook overkomt, Durant verhaalt slechts wat hij in de documenten der inquisitie vindt. Voor Jan modaal blijven praktijken als materialisatie en dematerialisatie (4.3.2.: de gestolen ring), zeker als er dierlijke vormen bij te pas komen, een moeilijk te verteren iets. Magiërs, bekend met dergelijke gebruiken, zeggen dat Catherine, door de seksuele gemeenschap met Barraban, occult gezien, vanaf dan een heks is, in de negatieve betekenis van het woord. Ook hier geldt het “*incarnatio dei, hominis deificatio*” (4.1.). De demon die mens wordt en gemeenschap heeft met Cathérine, maakt dat zij, ten gevolge van de fijnstoffelijke zieleruil, deelt in zijn demonische eigenschappen. Herinneren we eraan dat op het ogenblik van het orgasme, de aura’s van beide partners zich verenigen tot één enkele aura, zodat beide ‘verliefden’ in elkaar bestaan en beiden, in de fijnstoffelijke wereld, slechts één wezen uitmaken. Dit heeft uiteraard een ruil van fijnstoffelijke energieën en karaktereigenschappen tot gevolg.

“Gij zult nooit meer een man toebehoren”.

Durand vervolgt. Na het ‘liefdesspel’ neemt de demon terug de gedaante aan van een ‘haas’. Hij besluit: “Nu zijt gij van mij met uw lijf maar ook met uw ziel. Lichamelijk zult gij nooit meer een man toebehoren”.

We verwezen naar hexe Petra die wel met haar vriend Jürgen samenleeft, maar er verder niets mee heeft. Heksen die een sabbat bijwonen, beweren dat zij een vorm van seks ervaren die veel intenser is dan wat een gewone man hen kan bieden. En dat zij daarom seks met ‘aardse’ mannen schuwen.

Merken we nog op dat mantisch begaafden zeggen dat ze in de aura van een echte heks inderdaad fijnstoffelijk een mannetjesdier, haar machtsdier zien. Men kan het “heks zijn” enigszins vergelijken met een vorm van nahualisme. Men ziet ook dat de ‘haas’, Baraban van een heel wat lagere ethiek getuigt dan bijvoorbeeld de godheid waarmee Twadekili, via haar python, werkte. Kijken we tenslotte nog naar de cultuur van het oude Egypte. Op heel wat schilderijen in de koningsgraven en op vele sculpturen worden de farao’s afgebeeld, samen met hun machtsdier. Dat ‘zweeft’ net boven hun hoofd. De farao’s wisten dat ze niet konden regeren zonder de occulte energie van hun machtsdier. Die dierlijke energie bevat een levenskracht die machtig, maar ook gevaarlijk is. Vrouwelijke energie versterkt dit in het seksuele ‘spel’. Men kan op de duur zodanig één geworden zijn met sexy wezens uit de andere wereld, dat men daar voortdurend in leeft, en er dwangmatig om vraagt.

Vergelijken we deze seksuele gemeenschap van de 'haas' met Catherine, met die waarvan Herodotus getuigt bij zijn bezoek aan Mendes in Egypte. Daar had een bok gemeenschap met een vrouw (10.2.1.). Het koppel "mannetjesdier / wijvrouw" blijkt in heel wat archaïsche culturen een onveranderlijk gegeven te zijn door de eeuwen heen. Het mannetjesdier vertegenwoordigt een mannelijk en 'hoger' wezen. Zijn levenskracht wordt zo aan die van de wijvrouw gekoppeld. Men merkt hier weer het dynamisme, maar op het cultuurpeil der heidense religies. Deze kenden in de grond geen andere levenskracht dan de levenskracht van de planten (de plantengeesten inbegrepen), van de dieren (met eveneens hun geesten) en van de mensen. Men trachtte zich te redden met het fluïdum dat men kende om de soms levensbedreigende gevaren van de natuur aan te kunnen en te overleven. Een modern mens en zeker een Bijbelgelovige kan dergelijke rituelen minachten en ze als demonisch veroordelen. Toch moet men bedenken dat de voorbijbelse en de premoderne mensheid "niet beter wist".

De natuur was voor die oude culturen allereerst een 'mysterie', een zichtbare aanwezigheid van sacrale levenskrachten en wezens allerhande. Behandelde men deze wezens op de juiste rituele wijze, dan konden ze reddend werken. Om dus het kwaad, door deze entiteiten zelf gesticht, weg te werken, trachtte de archaïsche mens in hun gunst te komen. Dit door ze, in een dier zichtbaar tegenwoordig gesteld, de mogelijkheid te geven om zich "uit te leven". De vrouw die het seksuele ritueel onderging, deed dit niet om het erotische 'genot' (?) te ervaren, wel om op dat magische terrein hogere levenskracht van haar 'partner' los te krijgen. Deze fijnstoffelijke energie werd dan aangewend om allerlei levensproblemen op te lossen, om een onheil af te wenden of om iemand te genezen. Zulke vrouwen stonden in die culturen als lotsverbeteraars in zeer hoog aanzien.

Ofschoon onze nominalistische cultuur ook weet heeft van mensen die gemeenschap houden met dieren, toch is het verschil torenhoog. In de archaïsche culturen situeerde dit zich in een sacraal kader en met de bedoeling om medemensen te helpen. Enkel speciaal opgeleide en ingewijde vrouwen, die zo'n taak magisch aankonden, kwamen hiervoor in aanmerking. Wie zich onvoorbereid, en in een uitsluitend profaan kader, aan zulke praktijken waagt, ruilt zijn mens-zijn gedeeltelijk in voor een verdierlijking, wat zich geleidelijk ook zal tonen in grillige en onbeheerste gedragsveranderingen en bezetenheden allerhande.

Zwarte missen

Keren we terug naar Catherine en haar 'haas'. Met haar toegenomen energie werkt ze echter helemaal niet aan de verbetering van het lot van haar medemenssen. Wel integendeel. Ze beheerst die energieën niet, maar wordt er zelf door beheerst. Ze neemt, volgens het Latijnse verslag, in uitgetreden toestand zelfs deel aan diabolische bijeenkomsten, waar seksuele orgieën plaats hebben. Ook worden er rituele plechtigheden uitgevoerd, te vergelijken met plechtigheden binnen de kerk, maar dan met omgekeerde bedoelingen. Men spreekt van zogenaamde "zwarte missen".

J. Lignières, *Les messes noires*⁵³⁷ (Zwarte missen), zegt dat zwarte missen de ritus bij uitstek zijn waardoor men Satan en zijn satanie oproept als de macht die deze aarde beheerst. Het onmiddellijk begeerde is "le succès dans l'ordre matériel" (o.c., 13). In alle zwarte magieën speelt "un certain sexualisme" een rol en richt men zich tot 'hogere' en 'lagere' wezens. Men verleidt ze door "une ambiance attractive" te scheppen. Het door steller benadrukte 'sexualisme' speelt daarin een hoofdrol. Onder meer door "la nudité". Wat de Bijbel om voorzichtigheidsredenen verzwijgt, wordt hiermee duidelijk. Satanie is dierlijk, en is door seks te verleiden. Ook Lodewijk XIV (1638/1715), die zichzelf 'le roi-soleil', de 'zonnekoning' noemde, liet regelmatig zwarte missen uitvoeren. Verwijzen we hierbij ook naar wat gezegd werd over de initiatieke groepen (5.3.).

Vervolgen we het verhaal van Catherine en Barraban. Deze zegt haar: "In de plaats van de hostie zult gij, Catherine, het vlees van kinderen eten. Ik zal het u laten bezorgen in de loop van de sabbatvieringen. Hierbij zult ge mij vereren". Het betreft wellicht de fijnstoffelijke levenskracht van kinderen. Dat dit vreten van hun energie een repercussie heeft op hun biologische lichaam werd ons verduidelijkt door de werkwijze van onder meer de kumo-heksen (10.4.).

"Zo werd Catherine met buitennatuurlijke en boosaardige vermogens begaafd die zij waarmaakte volgens de voorschriften van de zwarte haas". Aldus de duiding van Durand, o.c., 67. De haas was werkelijk haar machtsdier, haar nahual (10.2.). Daarin lijkt zij ook enigszins op de sjamanen en sjamanes, die in tegenstelling met Catherine - althans volgens de volkse tradities terzake - geen kwaad opzet koesterden. Of deze sjamanen ook via een fijnstoffelijk ritueel gemeenschap hebben met het machtsdier, is niet altijd duidelijk. In vele traditionele geneeswijzen spelen dierlijke

⁵³⁷ Lignières J., *Les messes noires* (La sexualité dans la magie), Paris, Astra, 1928.

levenskrachten een soms zeer beslissende rol. Zo onder meer in Noord-Siberië.

Gedurende decennia zaaide Catherine angst over de hele streek. Op 25.09.1519 werd zij door de inquisitie aangehouden. Zij bekende alles. Ook dat men in de loop van de sabbat kinderen at. Op 12.10.1519 werd zij levend verbrand... volgens de gewoonten van die tijd.

Ik heb hem mijn lijf en mijn ziel geschonken.

Jean Durand overloopt verder in zijn boek nog een hele reeks geschiedenissen van heksen in Zuid-Frankrijk. Zo lezen we (o.c., 36): “Daar, onder de brug, heeft de duivel ‘Robin’ mij in een paringsdaad genomen. Ik heb hem niet enkel mijn lijf geschonken. Mijn ziel ook. En ik heb mijn katholiek geloof afgezworen”. Zo sprak een zekere Martiale, ‘sorcière’, niet ver van Uzès. Zij werd in 1479 aangeklaagd door twee gefolterde heksen. Heksen beweren dat “de duivel” regelmatig de vorm van een dier aannam. Waaruit blijkt dat de heksen het niet zozeer hebben over de biologische erotiek op zich maar over erotiek waarbinnen zij, in geest en verbeelding - niet in de inbeelding - zich laten bevruchten. Door een fijnstoffelijk sperma, natuurlijk.

S. Freud heeft in 1897 het boek *Malleus maleficarum*, (Heksenhamer), van Jacob Sprenger (editie 1486) en van Heinrich Institoris (editie 1498) gelezen. Het is het klassiek geworden handboek van het Europese anti-satanisme. In een brief aan zijn vriend en arts Fliess schrijft hij: “Kon ik toch maar te weten komen waarom heksen bij hun bekentenissen, steeds beweren dat het sperma van de duivel ‘koud’ is. Tobie Nathan, *Le sperme du diable*⁵³⁸ (Het sperma van de duivel), vermeldt Freud’s bezorgdheid op het kaft van zijn boek. Vanuit het verhaal van Catherine wordt dat begrijpelijk. Heksen beweren fijnstoffelijk, in uitgetreden toestand, tijdens een heksensabbat gemeenschap te hebben met demonische wezens. Het ligt voor de hand aan te nemen dat zulk een bevruchting, zoals alle zwart-magisch werk, bijzonder koud aanvoelt.

Wat ‘kan’ is niet hetzelfde als wat’ mag’.

Bekijken we seksualiteit eerst van de louter profane zijde. Ook hier spreekt de Bijbel van het 'vlees' aan de ene kant en de 'geest' aan de andere kant. Er zijn veel lovenswaardige dingen te zeggen over dit laatste punt. Dichters en filosofen hebben dat al gedaan en doen dat nog steeds, en terecht. Hier is er geen probleem. De situatie is anders dan wanneer de

⁵³⁸ Nathan T., *Le sperme du diable* (Éléments d'ethnopsychothérapie), Paris, PUF Les Champs de la Santé, 1988.

aandacht uitsluitend – letten we op het exclusieve - naar 'het vlees' gaat. Sexy wezens kunnen een mens zodanig in hun greep houden, dat men voortdurend met seks bezig is, en er dwangmatig ook steeds om vraagt.

Heel wat seksboetieken en reclames in de media tonen ons een ruime keuze van vele 'speeltjes', in allerlei vormen, kleuren en maten, om onze seksuele gevoelens te prikkelen. Ja, een aantal van hen werkt zelfs met een afstandsbediening. De dame kan het speeltje 'inbrengen' en de afstandsbediening aan haar partner geven. Hij kan dan al tijdens het winkelen, of bij het restaurantbezoek zijn partner, meer of minder subtiel, voorbereiden op wat komen gaat. Of, bij gebrek aan een partner kan de dame zichzelf verwennen. Voor een aantal mensen is het hebben van 'de kick' inderdaad één der hoofdbekommernissen van het leven. Dit gaat meestal niet zonder erotische fantasieën. Heel wat parenclubs bieden mogelijkheden om mensen te 'begeleiden' in hun ontdekkingsstocht naar nieuwe technieken in het vinden van "dieper geluk". Onze wereld lijdt - zacht gezegd - niet direct aan een tekort van mogelijkheden op dit gebied.

Richten we ons nu op de sacrale zijde. Ook hier kan het onderscheid tussen "geest" en "vlees" worden gemaakt. Als we de twee uitersten in ogenschouw nemen, vinden we aan de ene kant wat de Latijnse term 'caritas', 'naastenliefde' betekent, en die verwijst naar onbaatzuchtige liefde. Aan de andere zijde vinden we de 'eros', de liefde die zichzelf zoekt. Tussen deze twee uitersten vinden we vele varianten.

Men kan met heel zijn hart van iemand houden, dat wil zeggen, zoals gezegd, 'caritas', 'liefdadigheid' zonder eigenbelang. We zullen dan soortgelijke subtiele gedachtevormen scheppen. Deze keer zijn het geen wrekende demonen, zoals de wraakdemon van Fortune. Mogelijk worden er een soort engelen tot leven gewekt, net zoals de moeder dat deed door voortdurend en met grote bezorgdheid aan haar kind te denken dat in nood was. We hebben het elders in dit boek al gehad over de mantische en magische krachtwerking van een diepe liefde. Ook daar is er geen probleem.

Erotische fantasieën én energieën kunnen echter ook het ideale recept vormen voor het scheppen van heel andere gedachtevormen. Zoals gezegd geen wraakdemonen, en ook geen soort van beschermengel. Het zijn wel slijmerige donkerrode en zwarte walmen, zoals ze zich onder meer tonen in en rond heel wat schaamteloze pornotijdschriften (8.1.3.). De krachten vinden wel een plaatsje in de aura van de mens die hen tot bestaan bracht. Zulke energieën hebben een dierlijk uitzicht. Het dwangmatige maakt juist

dat zulke gedachtevormen regelmatig een extra dosis energie krijgen, zodat ze kunnen groeien. Volgens het axioma dat het gelijke het gelijke zoekt, trekken ze in de fijnstoffelijke wereld bovendien gelijkgestemde entiteiten aan. Ze vinden een aura die voor hen “open staat” en komen er zich behaaglijk in nestelen. De gedachtevorm krijgt nu een eigen bezieling, een willetje, en wordt regelmatig gevoed. Net als de monnik van David-Neel (7.2.4.) groeit hij in kracht en bewustzijn. En net als die monnik streeft hij naar onafhankelijkheid, los van zijn schepper. Hij zal er alles aan doen om zijn leven in stand te houden. Met de regelmaat van een klok stimuleert hij de mens in wiens aura hij verblijft, met erotische fantasieën. En eens de mens hierop dwangmatig reageert en bijvoorbeeld via herhaalde zelfbevrediging de fijnstoffelijke energie levert, is de cirkel rond. En het is uiteindelijk de bezielde gedachtevorm die hiervan het steeds sneller wordende ritme aangeeft, en niet langer de mens. Ook die geest kan, zoals *Lucas 11,24 v.* zegt, op zijn beurt zeven andere geesten gaan halen, die nog slechter zijn dan hijzelf, en die allen de aura binnen dringen en er blijven wonen.

Het is merkwaardig, ja soms beangstigend, een mantisch begaafde te horen vertellen hoe de aura van de al te erotisch ingestelde mens geleidelijk van licht naar donker kleurt. Om te zwijgen van de beschrijving van de afzichtelijke wezens die er hun intrek nemen. Een mens kan zich herpakken door zulke wezens geen ‘voedsel’ meer te geven en zijn gedachten op andere onderwerpen te richten. Een magiër kan de aura van zo iemand via een ritueel terug reinigen. De donkere kleuren verdwijnen en de aura wordt terug lichtend. Als de dwangmatige gewoonte echter blijft bestaan, zal de persoon in kwestie binnen de kortste keren zijn aura terug vervuild hebben en zal het magische werk tevergeefs geweest zijn.

Vanuit het profane standpunt kunnen de media de mond vol hebben over het verbreken van de seksuele taboes. Hun woordvoerders of woordvoersters kunnen zich de voorgangers noemen in de “bevrijding van het individu”, en verkondigen dat daarin heel wat diep geluk te vinden is. Sacraal gezien komt het echter neer op een activeren van het “wilde ik”, en Bijbels gezien is het een stap achteruit in de evolutie. De mens beschikt over een verregaande graad van autonomie. Hij kan die vrijheid gebruiken zoals hij dat wil. Maar wat hij veroorzaakt, zal gevolgen hebben. Wat ‘kan’ is niet hetzelfde als wat ‘mag’. Ook daar komen we nog uitvoerig op terug.

De kumarireligie

M.S. Boulanger, *Le regard de la Kumari*⁵³⁹ (De blik van de Kumari) brengt ons dicht bij de ware en seksuele aard van de godinnenreligies. In Nepal is de kumari een mooi, maagdelijk en nog zeer jong meisje, meestal tussen de drie en vijf jaar oud. De Kumari heeft diverse plichten. Ze mag nooit bloeden. Dat zou een verlies van levenskracht betekenen. Zij mag om diezelfde reden de grond niet aanraken. Ze moet bijna steeds in de bescherming van het paleis verblijven. Vooraleer zo een meisje als kumari wordt verkozen, ondergaat ze een reeks ons onbekende, magische rituelen. Eens ‘goedgekeurd’ is zij een bemiddelaarster, tussen de godin Taleju Bhavani, die de godin Shiva vertegenwoordigt, en de regerende koning. Men stelle het zich echt eens voor: een koning in Nepal regeert vandaag niet tenzij op grond van een klein meisje dat een Moedergodin van hoge rang tegenwoordig stelt. Wat behelst dat datgene wat wij “het heilige” heten, toch voor ons westers denken zeer moeilijk te begrijpen aspecten vertoont. Deze kumari blijft in het koninklijk paleis tot op de dag dat zij voor het eerst haar maandstonden krijgt. Tot zolang ontvangt zij de vrouwelijke fijnstoffelijke levensenergie van de godin en geeft die door aan de koning. De vorst wordt zo van de vereiste buitennatuurlijke krachten voorzien om te kunnen regeren. Men kan het enigszins vergelijken met Abisjag en koning David (1.4.3.). Bij grootse religieuze gelegenheden wordt de kumari in een draagstoel in de hoofdstad Kathmandu rondgedragen.

Mevrouw Boulanger vervolgt: “De kumari is wel degelijk de belichaming in een vrouwelijke persoon van het tantrisme. Zij is bezielde van een kracht die zowel gevreesd als met eerbied behandeld wordt. Het is de scheppende en afbouwende energie die de wereld beheerst. Een kracht die wereld doet ontstaan, maar die ook de wereld dreigt te vernietigen”.

C. Regmi-Jagadisch, *The Kumari of Kathmandu*⁵⁴⁰ (De kumari van Kathmandoe), zegt: “Het einddoel van de aanbidding van een jonge maagd is niet klaar, maar, zo lijkt het erop, de aanbidders moesten na de verering seksuele betrekkingen plegen met die meisjes”. Boulanger voegt daaraan toe: “in India waren de devadasi, de tempelprostituees, befaamd doordat zij, om dezelfde redenen, de gunst van de goden uitlokten voor de hoge kasten die daarvan gebruik maakten. Dat loopt gelijk met de kumari’s. De rechtgelovige brahmanen beschouwden ze bijna als de uitgestotenen en tegelijkertijd werden ze als godinnen vereerd, zelfs door koningen (o.c., 203)”. Slotsom: de oergodin uit zich in een veelheid van ‘functies’, van energieververschaffende ingrepen in het heelal. Hieronder valt dan ook de sacraal geduide prostitutie,

⁵³⁹ M.S. Boulanger, *Le regard de la Kumari* (Le monde secret des enfants - dieux du Népal), Paris, 2001, 196.

⁵⁴⁰ Regmi Jagadisch C., *The Kumari of Kathmandu*, 1991.

waardoor godinnen gunstig gestemd worden. Men hoort de laatste tijd heel wat kritiek op de onnatuurlijke levenswijze van zulke kumari-kinderen. Ze worden aanbeden en verwend, maar jaren later bij de eerste menstruatie terug naar hun ouderlijk huis gezonden. Al die tijd volgen ze geen school. Men durft het in die culturen niet aan om de godheid, die in haar 'inwoont', te wijzen op mogelijke tekortkomingen en de wijze waarop ze zich verder moet ontwikkelen.

Men kan zich vanuit een nominalistische levensvisie voorstellen dat culturen, die de religieuze vooropstellingen niet delen, van seksueel misbruik zullen spreken.

Hiermee kunnen wij tot een besluit komen dat tegelijk een vraag in zich draagt: wat is toch aan de vrouw, aan haar levenskracht, aan haar typische invloed eigen, zodat over de hele aardbol - behalve in de joodse, christelijke of islamitische religie - men de vrouw, haar energie en haar invloed als een soort onderbouw van typisch mannelijke heiligheid vooropstelt? Zoals al gezegd, "het heilige" blijft voor ons westerse denken een bijzonder moeilijk gegeven.

Keizer Akihito zal de nacht doorbrengen met de zonnegodin.

Men zal zich herinneren dat de Japanse keizer Hirohito (1901-1989) in zijn land een goddelijke status genoot. Na de tweede wereldoorlog werd hij door de Amerikanen echter gedwongen hiervan afstand te doen. Hij was dan niet langer meer een "god op aarde", maar een gewone sterveling die zich moest schikken naar de nieuwe grondwet. Daarin werd bepaald dat zijn functie nog slechts symbolisch zou zijn. Na een rouwperiode van één jaar, volgend op zijn dood, besteeg zijn zoon Akihito in 1990 de troon. Bij deze plechtigheid hoorde ook een eeuwenoud ritueel, de 'Daijosai' of het grote offer van de rijst. De krant '*Het volk*'⁵⁴¹ bericht over deze gebeurtenis wat volgt.

Hoge gasten uit 158 landen, onder wie ook het Belgische vorstenpaar, zullen er vandaag (opm.: 12 november 1990) in Tokio getuige van zijn hoe kroonprins Akihito als 125ste Japanse keizer de chrysantentroon bestijgt. (...) Het is de eerste keer dat een Japanse keizer aan de macht komt onder de voorschriften van de moderne grondwet die in 1946 werd afgekondigd. Volgens de Daijosai brengt de nieuwe keizer de nacht alleen door met de zonnegodin Amaterasu. Akihito zal bij het begin van het ritueel een bad nemen, speciale gewaden aantrekken en zich naar een tempel in de tuin van

⁵⁴¹ Het volk/DNG., 12/11/1990, 4.

het keizerlijk paleis begeven. In volstrekte afzondering zal hij de achthonderd shinto-goden rijstwijn aanbieden. Daarop “verenigt de nieuwe keizer zich spiritueel met de zonnegodin” aldus een voorzichtige formulering van shinto - experts. De minder eerbiedige New York Times noemt de zaken bij hun naam en stelt dat de nieuwe keizer “seksuele betrekkingen” met de goden simuleert. Zo eenvoudig zal het geheime gebeuren echter ook wel niet zijn. Hoe de vork precies in de steel zit, is door het mysterieuze gedoe rond de 1200 jaar oude plechtigheid in feite voor niemand duidelijk. Tijdens de nachtwake ondergaat de troonopvolger een gedaanteverwisseling van man tot vrouw. In die fase wordt hij door de goden bevrucht, waarop hij drie uur voor het ochtendgloren herboren wordt als een onsterfelijke. Volgens de traditie wordt hij daardoor zelf een god. Dit is volkomen in strijd met de grondwettelijk voorgeschreven scheiding van religie en staat. Een regeringswoordvoerder kon in dit verband in Tokio slechts verklaren dat de regering “niet het recht heeft zich uit te spreken over de vraag of de keizer daarbij de goddelijke natuur verwerft of niet.” Tot zover de krant.

Bij deze religie, net zoals bij de kumari, gaat het om de fijnstoffelijke kracht die door een erotisch getint ritueel gegenereerd wordt. Dit kan in gedachten, maar desnoods ook fysisch uitgevoerd worden. Alle echte mythologieën verwijzen naar een oerkoppel dat via een vorm van sacraal huwelijk “alle zijnden” verwekt en aan de koning of keizer de vereiste fijnstoffelijke energie geeft of zou moeten geven, nodig voor het vervullen van die bestuurlijke taak. In dat opzicht kan men deze rituelen enigszins vergelijken met het verhaal van de mooie Abisjag en koning David (1.4.3.). Gezien het oerkoppel m.b.t. de kumari en keizer Akihito zich in de buitennatuur situeert, blijft hier het demonische voorbehoud gelden. Met dergelijke goden weet men nooit...

Een cyclische opvatting van het leven

Mevrouw Boulanger sprak m.b.t. de kumari-religie van een scheppende en afbouwende energie die de wereld beheerst. Een energie die de wereld doet ontstaan, maar die ook dreigt te vernietigen. Heel wat buitenbijbelse religies verzoenen zich met de gedachte dat iets wordt opgebouwd, maar ook wordt afgebroken. Waarna het weer wordt opgebouwd, en opnieuw wordt afgebroken. Men spreekt van een cyclische opvatting van de sacrale geschiedenis. Inherent aan de opgang is de neergang.

Verwijzen we naar Goethe's *Faust*. Het is de titel van Goethe's dichtwerk, maar ook de naam van de hoofdpersoon ervan. Goethe bewerkte hierin de oude Faustlegende. Faust verlangde een vorm van kennis en van macht die

deze van de mensen ver overstijgt. Iets wat niet direct van grote nederigheid getuigt. Daarom sluit hij een overeenkomst met de duivel. Faust verkrijgt gedurende enige tijd wat hij verlangt, maar moet in ruil zijn ziel aan de duivel geven. De demon Mefistofeles verwoordt die op- en neergang van het leven als volgt:

“Ik ben de geest die steeds ontkent, en dat met recht. Want alles wat ontstaat, is waard dat het te gronde gaat. ‘t Waar beter dus dat niets ontstonde. Zo is dan alles wat gij als zonde, verderf, kortom als ‘t boze kent, mijn eigenaardig element”. Het eigenaardige en demonisch element ligt in het feit dat Mefistofeles zegt dat datgene wat ontstaat, ook mag ten gronde gaan.

Het doet een beetje aan de nazistische filosofie denken. Eens het derde rijk geen overwinning meer ziet, moet alles maar vernield worden. Met de naoorlogse toestand van het volk wordt geen rekening meer gehouden. Het moet dan maar, in de nazistische axiomatic, mee met zijn leiders totaal ten onder gaan. Tot het als een feniks ooit eens opnieuw uit zijn as zal verrijzen.

Heel wat Bondfilms tonen naast hun nominalisme ook een demonische ingesteldheid. Zo is het voor deze helden van het witte scherm geen probleem om eerst seks te hebben met een dame, om ze daarna, getrouwd aan de “licence to kill”, koelbloedig neer te schieten. De demonie wordt onder meer geïllustreerd door het feit dat wat opgebouwd wordt, en op het einde van de film op een spectaculaire wijze weer in vlammen opgaat. Een gelijkaardige demonische sfeer vinden we eveneens in de succesvolle Amerikaanse soapserie Dallas waar thema's als wantrouwen, jaloezie, overspel, geweld, intrige, geldzucht, chantage en macht ten overvloede worden in uitgewerkt.

Ronden we dit onderdeelje af. Zoals niet-Bijbelse goden energie van hun volgelingen nemen via gewoon contact, zo eisen een aantal van hen ook seksualiteit als bron voor hun energie. Maar ook dat is voor sommige van die wezens nog lang niet voldoende...

11.3.3. De goden eisen bloed.

Een inventaris

Het hoofdstuk over het animisme vermeldde al een aantal bloedoffers (8.2.3.). Zo was ‘Kalinga’ de naam van een trom die jaarlijks een paar keer overgoten werd met het bloed van stieren en waaraan de geslachtsdelen zaten van overwonnen vorsten. Het bloed en de levenskracht der overwonnen vorsten gaven aan de geest die de trom beheerst, zijn kracht. Balsan (8.2.3.) vermeldde het gebruik in de Kalahari-woestijn van een poeder, dat bereid werd uit het lijkje van een geofferde baby, om regen te verwekken. En de

Bijbel 1kon 22: 20/2 schreef dat de prostituees in het bloed van de gesneuvelde vorst van Israël baadden, omwille van de levenskracht die het bevatte. Ook de kinderooffers ten tijde van de Inca's, maar evenzeer in onze tijd, kwamen ter sprake. Het thema 'bloed' werd hiermee al enigszins ingeleid. Vullen we aan met nog enkele steekproeven.

Een antilopenhoorn

In Bazuto en Soweto, bezit de hoofdman een antilopenhoorn met hierin anorganisch en organisch materiaal. Het anorganische materiaal kan bestaan uit speciale stenen. Het organische materiaal bevat uitgekozen delen van planten, dieren of mensen. Bijvoorbeeld kan daar een stukje gedroogde lever van iemand inzitten, of het hart, of een stukje van de hersenen. Om die ingrediënten te bekomen, wordt iemand gedood. Het gekende "do ut des": men biedt aan 'hogere' wezens het fluïdum, de ziel, de levenskracht van die geofferde mens aan, en daarvoor gaan zij helpen. Ofwel heeft de magiër met het slachtoffer eerst seks, waarna hij ze vermoordt. We hebben dan seks met doding, eros én thanatos, dat is sterker. Een vrouw wordt zo, na verkracht en vermoord te zijn, in die andere wereld onderworpen aan die 'hogere' wezens en voert dwangmatig uit wat haar bevolen wordt. Daarop steunde de inwijding van de ngil (3.3.3.). Ook kinderen bezitten heel wat ongerepte levenskracht. Zo zegt men dat tijdens de regering van Papa Doc, Dr. Duvalier, de president van Haïti, het ontvoeren en offeren van kinderen een regelmatig gebeuren was.

Niet steeds zo onschuldige piercings

Het thema 'mensenoffers' werd al ingeleid (8.2.3.). Zulke offers zijn desnoods vervangbaar door een offer waarin niet "het geheel" wordt aangeboden, maar wel een deel. Dit deel vervangt en vertegenwoordigt echter wel het geheel. Zo is het DNA uit één druppel bloed van iemand, identisch met alle bloed van die persoon. Ook magisch gezien geldt dat inzicht. Men heeft immers steeds het geheel in gedachten. Zo een offer toont zich bijvoorbeeld in een opzettelijke verminking van een deel van het lichaam. Deze kan diverse vormen aannemen, volgens sommigen onder meer besnijdenis, clitoridectomie (tegenwoordig aangeduid als VGV; vrouwelijke genitale verminking), castratie, inkervingen, piercings en tatoeages.

Ofschoon zulke piercings en tatoeages in onze tijd sociaal meer en meer aanvaard worden, zijn ze volgens een aantal zieners en magiërs verre van onschuldig. Meer dan één mantisch begaafde stelt dat het plaatsen van een piercing, tatoeage of een besnijdenis, sacraal gezien, een bloedritus kan zijn, zelfs al gebeurt dit onderhuids en is de bloeding minimaal. Zoals gezegd: het

deel staat voor het geheel. Hierbij is diegene die de ritus uitvoert, in zijn of haar diepere ziel, mogelijk de inwijder of inwijdster. Hij of zij is zo de mediale figuur, de bemiddelaar tussen de godheid die bloed eist, en het slachtoffer, de persoon op wiens lichaam de tatoeage komt of bij wie de verminking uitgevoerd wordt.

De tv zender 'één' toonde een documentaire van Annemie Struyff, getiteld "*Blijf van mijn lijfje*"⁵⁴². Het ging over de genitale verminking van meisjes in Kekonga, Kenia. Ofschoon de besnijdenis er bij wet verboden is, bestaat die traditie nog steeds, vooral op het platteland. De besnijdster van Kekonga werd later door de politie aangehouden. In de reportage kwam nadien haar moeder aan het woord. Ze verdedigde "de roeping" van haar dochter en zei letterlijk: "Mijn dochter heeft niet voor dat werk gekozen, het is haar opgedragen door (opm.: een) god". Gelijk heeft ze. De ware, demonische of zelfs satanische natuur van die bewuste godheid mag ondertussen wel duidelijk zijn. Menig mantisch begaafde zal merken dat de diepere, onbewuste ziel van de besnijdster in de greep van haar godheid gevangen zit. Zij aanvaardt willoos en als een goddelijke roeping de bevelen, voert de bloedritus uit en zal deze ingreep zelfs met klem verdedigen tegenover haar critici.

De reportage toonde ons ook een honderdtal meisjes die in een lange rij stonden aan te schuiven om de besnijdenis te ondergaan. De rij werd bewaakt door een man die ervoor zorgde dat niemand nog kon ontsnappen. Op de vraag van mevrouw Struyff of die meisjes niet beter konden gaan lopen in plaats van aan te schuiven om hun verminking te ondergaan, klonk het antwoord van één der begeleidende zwarte vrouwen: "ze moeten wel, anders behekst hij ze en gaan ze dood". Jammer dat er in de reportage helemaal niet werd ingegaan op deze uitlating. Betreft het hier een dwaas bijgeloof of gaat het integendeel om een uiterst gevaarlijke zwart-magische praktijk? Men had de mensen ter plaatse kunnen vragen wat zij - niet wij met onze Westerse mentaliteit - ervan denken en ervan ondervinden. Eventueel of zij over getuigenissen beschikken die wijzen in de richting van het bestaan van zulke praktijken. Verwijzen we hier o.m. naar het hoofdstuk over zwarte magie (7.4.) en naar Hexe Petra die zegt dat zij zich wrekt door zich op de bewuste persoon te concentreren totdat dit ingebeelde, maar waanzinnig sterk gewilde kwaad zich echt voordoet (7.4.2.). Of verwijzen we naar de magie beschreven in het verhaal van het toverei (7.4.3.), in de tegenlotsworp (7.4.6.) of denken

⁵⁴² Vlaamse tv zender VRT 'één', reportagereeks "blijf van mijn lijfje", aflevering 2 van 13 feb. 2014, om 20.35u..

we aan de getuigenis van de man die in de opera te Parijs plots met de dood werd geconfronteerd (7.5.3.).

Eens ingewijd kan ook de mens die de tatoeage of verminking onderging, in de ban van die godheid geraken, waardoor hij of zij een deel van de eigen sacrale levenskracht verliest ten voordele van die godheid. In onze profane wereld, zo klagen mantisch begaafden, is er nauwelijks nog iemand die daar aandacht voor heeft. Sensitieven zullen zich niet zelden onbehaaglijk voelen bij het zien uitvoeren van een tatoeage of verminking of zelfs nog maar bij de gedachte dat zulke praktijken bestaan en met de regelmaat van een klok toegepast worden. Voor mantisch begaafden is het een zoveelste aanwijzing dat profane processen op zich, gewoon niet bestaan. Alles wat gebeurt, heeft in de fijnstoffelijke wereld een weerslag. Het speelt hierbij helemaal geen rol of men daar nu aan gelooft of niet. De tragiek van de nominalistisch ingestelde mens is, zo stelt de sacrale visie, dat het in hoofdzaak een onbewust proces blijft. De profane mens beseft het zich nauwelijks.

Niet steeds zo onschuldige bloedtransfusies

In het licht van dit alles kan men ook bloedtransfusies beschouwen. Ook al kunnen ze biologisch gezien, levens redden, het is klaar dat ze ook een occulte werking hebben. Ontvangt men het bloed van iemand die in zijn of haar diepere ziel een heilig leven leidt, of komt het van iemand wiens aura helemaal zwart ziet? Wat te denken van iemand die bloed geeft maar ondertussen in de eigen diepere ziel de subtiele energie van de medemens steelt? Wie wil - letterlijk - delen in de levenskracht van een boosaardige hexe Petra, van een Vaughan die een pact sloot met de duivel of van een zwarte magiër? Zij die zich verdiepen in dit onderwerp stellen dat bloedtransfusies wel eens meer leiden tot veranderingen in het karakter van de persoon die de transfusie onderging. Het kan ten goede zijn, en dan stelt er zich geen probleem. Maar de werkelijkheid kan ook bedroevend anders zijn. Is een bloedtransfusie onvermijdelijk, dan raden zieners en magiërs ons met aandrang aan om met overtuiging en bij herhaling tot de H. Drie-eenheid te bidden dat het ontvangen bloed gezuiverd worde van alle schadelijke invloeden.

In dezelfde geest lijkt het ons mogelijk dat ook het schadelijke subtiele effect van een piercing of een tatoeage zo kan verminderd of zelfs ongedaan kan worden gemaakt. Met dat doel voor ogen kan diegene die de piercing of tatoeage ontving, zich terug het moment van het aanbrengen indenken. In gedachte doorloopt hij of zij elke fase van het hele proces nauwgezet en tot in de details opnieuw, en dit bij herhaling, waarbij bij iedere handeling van de

tatoeëerder, Trinitaire gebeden worden gezegd ter bescherming tegen slechte invloeden.

Vatten we samen. Lagere goden zijn belust op de energie van de mens. Deze verkrijgen ze via gewone contacten, via seks, via bloed, of via dit alles samen. Maar ook dan zijn sommige goden van hen nog verre van voldaan...

11.3.4. De goden maken bezeten.

Een zielenruil

Dit thema werd aangeraakt in het hoofdstuk over animisme, waar een aantal steekproeven over een dergelijke zielenruil werd vermeld (8.2.2.). We hadden het er over hypnose. De hypnotiseur duwde met het eigen zielelichaam het zielelichaam van de te hypnotiseren persoon uit diens biologisch lichaam. Diens biologisch lichaam werd dan omvat door de aura of het zielelichaam van de hypnotiseur, die er zo controle over krijgt. Dat is wat sommige zieners ons hierover zeggen.

We brachten de uitwisseling van zielestof tussen de dierentemmer en zijn dieren ter sprake, samen met enkele vormen van spiritisme. Ook gaven we enkele voorbeelden van een verandering van de persoonlijkheid. Een persoon vertoonde hierbij plots heel andere karaktereigenschappen.

Vermelden we weer zulk een ruil. Nu leggen we niet de klemtoon op het aandeel van de mens, wel op dat van de godheid. Robert Ambelain, *Le vampirisme*⁵⁴³, spreekt hiervan de kern uit. Het gaat om een 'passation d'âme', een ruil van wederzijdse zielenlichamen. Een fijnstoffelijk lichaam van de ene, wordt geruild met het fijnstoffelijk lichaam van de andere. Het is een wederzijds proces. Met alle gevolgen eraan eigen. De goden eisen niet alleen contact, seks of bloed. Neen, ze eisen ook het lichaam van iemand. Een steekproef.

Materiële rijkdom

Raadplegen we Jean-Paul Régimbal, *Le rock 'n Roll*⁵⁴⁴. Ziehier de uitdrukkelijke getuigenis van Vincent Fournier: "Enkele jaren geleden ben ik naar een spiritistische séance geweest waar Norma Buckley (opm.: die de seance leidt) de geest smeekte om zich te laten horen. Uiteindelijk is de geest dan gekomen en hij heeft me gesproken. Hij heeft mij en mijn band roem,

⁵⁴³ Ambelain R., *Le vampirisme*, (De la légende au réel), Paris, Laffont, 1977, 233/234.

⁵⁴⁴ Régimbal J.P., *Le rock 'n roll*, (viol de la conscience par les messages subliminaux) Sherbrooke, Québec, Editions croisade Daniel Chatelain, 1983, 24.

overheersing van de rockmuziek over heel de wereld en materiële rijkdom in overvloed beloofd. Het enige dat hij me als wederdienst vroeg, was dat ik hem in mijn lichaam wou toelaten zodat hij er bezit kon van nemen. In ruil voor deze bezetenheid ben ik in de hele wereld beroemd geworden. Om dat te doen heb ik de naam genomen waarmee die geest zich tijdens de seance heeft kenbaar gemaakt. Ik ben dus in heel de wereld bekend. Zegt deze naam u iets: Alice Cooper”.

Zieners waarschuwen: in zijn gehele verdere evolutie rijst hemelhoog de vraag hoe Fournier zijn ‘rustige zelfbezit’, zijn vrijheid kan terugwinnen. Het mag dan zo zijn dat hij rijkdom en succes in deze wereld verwerft, men kan zich echter ernstige vragen stellen over zijn lot in “de andere wereld”. Ook de Bijbel stelt dat de ziel zo belangrijk is dat ze met niets kan geruild worden. *Markus 8:36/37* vermeldt inderdaad: “Wat baat het de mens, indien hij de gehele wereld wint, maar tegelijk schade lijdt aan zijn ziel? Wat zal de mens in ruil geven voor zijn ziel?”

Het uitverkoren kind

Jean-Marquès Rivière, *À l'ombre des monastères Tibétains*⁵⁴⁵ (In de schaduw van Tibetaanse kloosters), vertelt. “De Umzé van het klooster, de vereerde en almachtige lama Mé Thôn-Tsampo is gestorven. De grote wonderdoener en genezer, beroemd in heel Tibet, en één der levende boeddha's van het verboden land (opm.: dat Tibet toen was voor vreemdelingen) heeft zijn fysisch lichaam verlaten om naar het glorieus licht te gaan. Na 49 dagen in de onderwereld, de Bardo Todol, te zijn verbleven (opm. de ‘helle’, de wereld der dwalende zielen), richt de goddelijke lichtstraal die de Umzé reeds verlichtte, zich opnieuw op een wezen dat door het lot werd gekozen. En dat op zijn beurt een levende boeddha zal worden. Volgens de riten der lama's werd het lijk zorgvuldig gebalsemd. Bijna naakt werd het daarna in de zittende meditatiehouding gezet. Vervolgens hebben de lama's en de magiërs, vertrouwd met astrologie, gezocht naar het levende wezen dat waardig zal zijn voor de volgende incarnatie van de lama Mé Thôn-Tsampo. Het is een jong kind van ongeveer 8 jaar, afkomstig uit een bescheiden landbouwersgezin in de buurt. Het lot en de sterren hebben hem eensgezind aangewezen”.

Rivière beschrijft vervolgens hoe het kind van zijn ouders werd weggenomen en naar de tempel werd geleid waar de ceremonie een aanvang zal nemen. Een ritueel waarbij de overleden lama bezit zal nemen van het

⁵⁴⁵ Rivière J.M., *A l'ombre des monastères Thibétains*, Paris, Attinger, 1930, 63-69.

lichaam van het kind. Rivière vervolgt. “De vergelijking van het onschuldige en kinderlijke gezicht van voor de afgrijselijke ceremonie, en de hoge waardigheid erna, met de rustige bovenmenselijke beslistheid, dat was voor mij een mysterie. Het uitverkoren kind zat in een hoek, weende en maakte zich zorgen. Traag en zingend komt de stoet dichterbij. Het kind wordt op een draagstoel verheven. Het is gespannen en bleek. Het heeft een lijkkleur. Vervolgens wordt het kind op de gekruiste benen van het lijk gezet. Met een wit laken worden ze beiden afgedekt. Een zware, diepe stem van een andere lama citeert rituele teksten. Het is allemaal erg schrijnend en droef. Het lijkt wel een psalm, doordrongen van een diepe en eeuwige wanhoop. En dan, plots klinkt er een verscheurende kreet. Het opzeggen van de rituele teksten wordt stopgezet. De lama’s haasten zich en verwijderen het witte laken dat de beide lichamen bedekt. Ik zie dat het lijk omgevallen is.

Het kind echter zit nu rechtop. De ogen schitteren. Het heeft plots een houding van absolute autoriteit en krachtige overwinning. Het kind staat op, gaat naar de geschrokken menigte en zegt: “Ik ben het, lama Mé Thon-Tsampo, geestelijke zoon van lama Khur Tchong Repa. Ik ben neergedaald, ik ben gekomen en verblijf nu midden onder u”. In een wilde vervoering kijkt de kind-god in de toekomst. Alle naïviteit en kinderlijkheid zijn verdwenen. Een geestelijke energie, een mystiek rijpe en bewuste ervaring, een diepe kennis van de (opm.: Boeddhistische) leer drukken zich uit via de kindermond. De lama’s hebben de gebedenstokjes en de theetassen van alle lama’s bij elkaar gelegd. Hierin zijn, met opzet, de voorwerpen toegevoegd die aan de overleden en vereerde lama hebben toebehoord. Ik bemerk dat het kind, op verzoek van de raad der ouden, zich met een besliste stap naar de gewijde voorwerpen begeeft. Zonder aarzelen kiest hij er een vier- of vijftal uit. Hij neemt ze mee naar zijn troon verder in de tempel. Dan zegt het: “Dit is mijn gebedenstok, dat is mijn tas om thee uit te drinken, dit is mijn dordjé. (opm. een ritueel machtsvoorwerp).” Hij zegt dit alles op een streng bevelende toon. Er is geen twijfel meer mogelijk”. Tot zover de tekst van Rivière.

Het kind wordt uit zijn lichaam verdreven en het fijnstoffelijke lichaam van de lama komt ervoor in de plaats. Westerlingen die al enthousiast en kritiekloos opgaan in de sereniteit en de vrede van het Boeddhisme, kunnen over het bestaan van dergelijke praktijken wellicht even nadenken. Men moet echt geen sensitief zijn om aan te voelen dat het ‘uitverkoren’ kind ernstig onrecht wordt aangedaan.

Een zombie

Mensenoffers zijn desnoods vervangbaar door verminking schreven we hierboven. Deze offers zijn echter net zo goed vervangbaar door dieren- of plantenoffers. Men offert het materiële dier of de materiële plant, maar fijnstoffelijk eigenlijk de mens. Waarschuwen we voor de gruwelijke praktijken die hierbij worden toegepast.

J. Kerbouill, *Vaudou et pratiques magiques*⁵⁴⁶ (Voodoo en magische praktijken), zet uiteen wat in Haïti een zombie is. Behalve de brede betekenis van spook of geest, of zelfs voorouderspook is er de enge betekenis. Hij licht ze toe. Een zwart magiër bewerkt, meestal met één of andere magisch bereide drug, zijn slachtoffer, een man, vrouw of kind, zodat het schijndood wordt. Soms doen familieleden welbewust mee aan die lotsworp. Het slachtoffer wordt vervolgens begraven volgens de plaatselijke gebruiken. De nacht daarop wordt het slachtoffer echter opgegraven en door een zwarte magiër in een verlaagd bewustzijn gebracht.

Het slachtoffer leidt vanaf dan een soort van vegetatief leven, bijna zoals een menselijke automaat. Zo blijft het de slaaf van zijn heer en meester. Deze is niet noodzakelijk de maker van de zombie, maar is eventueel wel een medeplichtige. De zombie werkt op een boerderij of in een magazijn met een ongelooflijke werkkraft, maar heeft hierbij geen besef van zijn verslaafde toestand.

W. Davis, *De slang en de regenboog*, heeft het over een meervoud van 'lichamen' (4.2.2.) waaruit de mens bestaat. Eén van deze fijnstoffelijke lichamen is de 'ti bon ange'. Deze 'kleine goede engel' is het mikpunt van de zwarte magie. Dit is des te begrijpelijker daar de 'ti bon ange' gemakkelijk uittreedt. Magiërs beweren dat een mens, op magische wijze ontdaan van zijn 'ti bon ange' iedere menselijkheid verliest en als een ziellose automaat wordt, ontdaan van elke ernstige levenskracht en enkel nog goed is voor bijvoorbeeld slavenarbeid op de suikerrietplantages.

Een dier als offer

R.Ambelain, *Le vampirisme*⁵⁴⁷ vermeldde dat men geen mensen meer mag slachtofferen en dus een dier neemt (10.3.). Voordat men dit ritueel voltrekt, maakt men de dubbelganger, het fijnstoffelijke lichaam, de "ti bon ange" van de beide betrokkenen los en verwisselt ze met elkaar. Dit leidt tot griezelige gedragsvormen. Het kind, dat zo 'slachtoffer' werd, blijft wel in 'leven' maar krijgt de geest van een dier ingeplant. Het wordt van dan af een soort 'imbeciel'. Het kan niet meer leren spreken of rechtop lopen. In vele

⁵⁴⁶ Kerbouill J., *Vaudou et pratiques magiques*, Paris, P. Belfont, 1977, 77-93.

⁵⁴⁷ Ambelain R., *Le vampirisme (De la légende au réel)*, Paris, Laffont, 1977, 233.

centraal Afrikaanse dorpen zijn er idioten, wier idioot zijn, daaraan of aan dergelijke praktijken te wijten is. Het dier, echter, doordat het een menselijke geest ingeplant kreeg, vertoont steeds, aldus Ambelain, zowel een gedrag als een blik, die opvallend ‘menselijk’ zijn. Dat dier kan dan geofferd worden.

Een anonieme getuigenis

Afrika, ten zuiden van de Sahara. Mama Montsho was stervend. Haar hart was zwart. Ze was haar hele leven al een kind van de nacht geweest. Ze had regelmatig aan haar goden het rode bloed van medemensen geofferd. Ze had dingen die het daglicht schuwden gevraagd, gekregen en bij herhaling ook uitgevoerd. Nu vreesde ze haar komende oordeel. Ze vroeg haar goden bijstand. Konden ze haar in dit leven nog één laatste gunst verlenen. Echt de allerlaatste. Hoe ontkomen aan haar rechters? Konden haar goden haar één keer nog helpen? Maar kijk, had ze daar geen nageslacht? Was dat niet Kayla, haar jong en nog broos achterkleindochtertje? Dat kind had nog een lang leven in het verschiet. En zo de goden de overgrootmoeder nog één keer zouden bijstaan...

Mama Montsho was te zwak geworden om uit haar hut te komen. Even later lag ze verzonken in een diepe en ongewone slaap. Rond die tijd kreeg de kleine Kayla zeer hoge koorts. En nog wat later was mama Montsho niet meer. Vertrokken naar het land van haar voorvaderen. Ten minste, zo zeiden dat. Maar was het de volle waarheid?

De kleine Kayla verloor die dag het bewustzijn. Dan maar snel naar de missiepost een paar dorpen verder. Een geneesheer-missionaris houdt er een klein hospitaal open. Daar aangekomen onderzocht de geneesheer Kayla, maar hij vond geen enkele reden voor de aanhoudende hoge koorts. Zo bleef het kind drie lange dagen roerloos liggen. De koorts steeg tot boven de 40 graden. Kayla's mama bleef dag en nacht bij haar kind waken. En zie, de vierde dag stond het kind recht in bed en begon uitzinnig van vreugde te dansen. Genezen? Nee, verre van. De hoge koorts was er nog. Het was een bijzonder macaber zicht. Hoe kan een kind met zoveel koorts er eerst half dood liggen, en kort daarop staan dansen? Hoe overleeft de kleine Kayla dat? En wat is de reden voor deze griezelige vreugde? De geneesheer stond voor een raadsel? Dat had hij nog nooit meegemaakt. Hij gaf Kayla een kalmerend en koortswerend middel zodat zij kon rusten en haar zeer hoge koorts kon overleven. Kayla sliep in.

En zie, de volgende ochtend ontwaakte zij, en was geheel koortsvrij. Vermoeid, maar gezond nam zij voor het eerst in vijf dagen terug voedsel tot

zich. En ze herstelde binnen zeer korte tijd volledig. De mama van Kayla kon haar geluk niet op. Ze had haar kind terug, volmaakt en gezond. Ook de dorpstovenaar begreep de vlugge genezing niet. In stilte dacht hij na. Hij vond het vreemd, dat in zijn kleine dorpsgemeenschap het overlijden van mama Montsho samenviel met de ziekte van haar achterkleindochter Kayla. In gedachten zag hij terug het beeld van de overledene. Hij dacht aan haar angst voor haar nakende oordeel. En haar wens om hieraan te ontsnappen. Dan keek hij naar de kleine, gezonde Kayla die daar voor hem liep. Wat was ze fel veranderd. Wat leek ze toch op mama Montsho. En plots, plots begreep hij het. Maar daar heeft hij nooit iets aan Kayla of aan haar familie over verteld.

Tot zover de greep van de goden op mensen, op hun energie, hun seksualiteit, hun bloed, of zelfs op hun gehele lichaam. Zo bescheiden klinkt dat toch allemaal niet. Verwoorden we vervolgens wat geleidelijk overduidelijk is geworden...

11.3.5. De goden kennen geen ethiek.

De goden situeren zich boven goed en kwaad.

Wat kan er ethisch gezegd worden van goden die seks, bloed en levenskracht eisen van hun aanhangers. Citeren we andermaal de “mère-des-dieux”. Ze stelde: “De god Exu mag dan duivels zijn, maar hij kan ook de beste van alle goden zijn” (3.3.2.). Of nog: “Maar mijn zoon, goed en kwaad zijn menselijke afspraken. De goden situeren zich daar helemaal boven. Onze moraal gaat hen eigenlijk niet aan.”

Voor de mère-des-dieux zijn goed en kwaad slechts subjectieve begrippen waaraan in de werkelijkheid niets op een objectieve wijze beantwoordt. Dit is een uitgesproken nominalistische visie. We wezen al eerder op het hemelsbrede verschil van zulke goden en de Bijbelse God, die zich houdt aan Zijn decaloog, en die als gever van alle leven helemaal geen offers vraagt, wel een ethische levenswandel.

De uitspraak van de mère-des-dieux doet denken aan F. Nietzsche en zijn *Jenseits von Gut und Böse* (Voorbij goed en kwaad), (3.3.6.) waarin hij stelt dat er geen goed en kwaad op zich bestaan, maar dat het slechts interpretaties van de werkelijkheid zijn. Er zijn voor zulke denkers geen waarden op zich, er is geen moraal meer en evenmin een Bijbelse decaloog (de tien geboden), er zijn geen platonische dragende ideeën. Er zijn slechts menselijke afspraken. Het onderscheid tussen goed en kwaad heeft zijn kracht verloren. Een dergelijke ‘demonische’ houding is in de religies van heel wat natuurvölkeren eerder regel dan uitzondering.

Alexandra David-Neel, *Liefdestover en zwarte magie*⁵⁴⁸, laat een lama aan het woord die tot zijn leerling zegt: “Uw vroeger gedrag, de goede of slechte daden die gij hebt verricht, interesseren mij niet. Goed en kwaad zijn ijdele verschillen ten dienste van kortzichtige geesten”. Ook hier is een objectieve ethiek heel ver te zoeken.

Hij dronk om de goden te behagen.

Eliot Cowan, *Spirituele geneeskracht van planten*⁵⁴⁹, laat de Indiaanse vrouw Pocahontas aan het woord waar zij het opneemt voor een bepaalde sjamaan. Zij zegt: “Ik voelde dat zijn lichaam verwoest was door de alcohol. Maar het meest van alles voelde ik de grootheid van deze man. Ik had nooit geweten dat een mens zich zo onafgebroken kon inzetten voor het welzijn van andere mensen en dat iemand zo lang door kon gaan met channelen (opm.: het converseren met geesten). Ik voelde ook de tegenstellingen in hem. De pijn in zijn lichaam. De dilemma’s waarin hij verkeerde. Wat ik doorkreeg was een zeer geloofwaardig beeld van een compleet menselijk wezen. En ja, zijn borst deed erg veel pijn. Niemand had ooit tegen hem gezegd dat hij teveel rookte. Iedereen was bang om hem te zeggen wat hij verkeerd deed. De hoeveelheden alcohol die hij moest drinken waren een ramp voor zijn lichaam, maar de geesten met wie hij verbonden was, wilden alcohol. De enige manier waarop ze er aan konden geraken was via hem. Dus dronk hij iedere dag geweldige hoeveelheden. Maar wat de reden voor al dat drinken ook was, hij was een groot man. Tot aan zijn dood het afgelopen jaar heeft hij vele mensen geholpen”. Tot zover Pocahontas.

Letten we erop: “de geesten wilden alcohol”, dus dronk de sjamaan zich eigenlijk dood. Voor het welzijn van andere mensen wilde hij met die geesten contact blijven houden. Dat was zijn dilemma. Het is Pocahontas zelf die de term ‘dilemma’ ter sprake brengt. Men ziet andermaal de harmonie der tegengestelden. Hij moet zichzelf ten gronde richten om andere te helpen. Goed en kwaad zitten in elkaar verweven. Men ziet weer het verschil met de Bijbelse God. Deze verlangt geen alcohol en zeker geen mens die zichzelf door alcohol vernietigt.

Een godloze en afbouwende religie

Kijken we vervolgens naar het boeddhisme en zijn ethiek, of liever, naar het ontbreken ervan. Luc Ferry, *Le bouddhisme vu d’Europe*⁵⁵⁰, zegt letterlijk:

⁵⁴⁸ David-Neel A., *Liefdestover en zwarte magie*, Amsterdam, 1937.

⁵⁴⁹ Cowan E., *Spirituele geneeskracht van planten*, Deventer, Ankh-Hermes, 1996, 172.

⁵⁵⁰ Ferry L., *Le bouddhisme vu d’Europe*, in: *Le point* (Paris) 29.03.1997, 95.

“Deze religie zonder god werd pas in het westen ontdekt vanaf de jaren 1920”.
Laat ons daarop ingaan.

‘Boeddha’, wat de ‘verlichte’ betekent, was wellicht een historische figuur. Hij was de zoon van een vorst. Als zestienjarige huwt hij met twee prinsessen en leeft zonder zorgen in een paleis. Deze aristocratische afkomst maakt veel duidelijk in zijn leven en leer. Drie keer verlaat hij zijn paleiselijk leventje en ontdekt daarbij drie onafwendbare kwalen: oud worden, lijden en sterven. Bij de vierde keer wordt hem het redmiddel duidelijk: hij ontdekt de innerlijke vrede van een bedelende asceet.

Merken we op dat zowel het zorgeloze leven in het paleis als dat van de asceet, even ver verwijderd zijn van het alledaagse leven van de “grote massa”. Sommige aristocraten kijken wel eens smalend neer op het gewone volk. Boeddha verlaat het paleis en leidt een leven van versterving. Hij bereikt de verlichting en ontdekt de vijf waarheden. Alles is lijden. De oor-zaak van het lijden is de begeerte. De uitroeiing van de begeerte is de oorzaak van de uitroeiing van het lijden. Hij ontdekt de achtvoudige weg der waarheid. Hij wordt een succesrijk predikant. Tachtig jaar oud sterft hij aan een ... indigestie!

Wanneer men deze vorm van religie vergelijkt met bijvoorbeeld de Afrikaanse religies, dan valt op dat deze laatsten zich met klem situeert in het dagdagelijkse leven van de arbeidende mensheid. Komt men in vele ‘oosterse’ religies terecht, dan situeren deze zich meermaals buiten het economische leven. Zo bedelen de verkondigers ervan om zich in hun levensonderhoud te voorzien. In tegenstelling hiermee zoekt de Afrikaanse magiër(in) planten, roept voorouderzielen aan, mobiliseert geesten om iemand te genezen, om vruchtbaar vee te verkrijgen of om praktische problemen op te lossen. De typisch oosterse religieuze mens zoekt integendeel de eenzaamheid op en ‘mediteert’. Het verschil is zeer groot.

De basisredeneringen van Boeddha

M. Eliade / I. Couliano, *Dictionnaire des religions*⁵⁵¹ (Religiewoordenboek), vat samen. Het ontwijken van de streng-logische methode is typisch voor Boeddha. Een monnik stelt de tegengestelde oordelen van Boeddha vast. Zo onder meer zegt Boeddha dat de wereld eeuwig is en ook niet-eeuwig is, eindig en niet-eindig (oneindig) is.

⁵⁵¹ Eliade M. / Couliano I., *Dictionnaire des religions*, Paris, 1990,73.

‘Atman’ is in het voorboeddhistische hindoeïsme het diepere, echt werkelijke en onsterfelijke ik. Het boeddhisme bouwt dit geloof af. Boeddha zegt dat lichaam en ziel (‘atman’) identisch en niet-identisch zijn. Zo zegt Boeddha ook dat de ‘arhat’, de ideale heilige, na de dood voortbestaat en ook niet voortbestaat. Ja, bestaat en niet bestaat.

Zulke beweringen zijn uiteraard tegen alle logica. Boeddha beweert van “wat is”, dat het “niet is” en omgekeerd. Daarop in alle ernst op ingaan is toch wel om gek van te worden en om de logische zekerheden te verliezen.

Boeddha ‘verduidelijkt’ op zijn bizarre wijze: “Het is als een mens die door een giftige pijl getroffen wordt. Wanneer vrienden en familie zo snel mogelijk een arts opzoeken, zegt hij: “Zolang ik niet weet of degene die mij getroffen heeft een soldaat, een brahmaan, een handelaar, een boer, of een dienaar is, hoe hij heet en van welke stam hij is, tot zolang laat ik die pijl niet uit mijn lijf halen”. De eerste bezorgdheid van een normaal mens zal zijn ervoor te zorgen dat zijn medische situatie veiliggesteld wordt. Eens er geen levensgevaar meer is, kan hij of zij zich vragen beginnen te stellen over het wie en het waarom. Boeddha dus niet. Deze toch wel hautaine houding, het onverschillige ‘beheersen’ van wat “de anderen” hun innerlijke vrede ontnemt, is typisch. Zo ‘heilig’ is voor Boeddha de innerlijke vrede. Men kan zich afvragen welke heiligheid men bereikt door een verregaande onverschilligheid aan de dag te leggen voor het al of niet bewaren van de eigen gezondheid. Hij schrijft ergens dat hij in één van zijn vorige incarnaties zich vrijwillig liet oppeuzelen door een leeuwin omdat haar jongen honger hadden. Dat is vanuit een gezonde logica helemaal geen bewijs van innerlijke vrede, veeleer een minachting van het lichaam. Het is eveneens een stap terugzetten in de evolutie, waarbij het hogere aan het lagere geofferd wordt.

Helmuth von Glasenapp, *Boeddhisme*⁵⁵², vermeldt een gelijkaardige hautaine anekdote: “Zelfs al zouden rovers en moordenaars iemand wreedaardig het ene lichaamsdeel na het andere afzagen, wie daarover toornig zou worden, die zou niet in overeenstemming met mijn leer handelen”.

Ook een zwervende asceet verwijt Boeddha diens tegengestelde oordelen. Boeddha antwoordt: “Ik sta boven iedere theorie. Enkel binnen een theorie bestaan bevestiging en ontkenning”. De asceet vervolgt logisch redenerend: “indien a waar is, dan is niet-a, niet waar”. Boeddha ontwijkt de logische redenering en vraagt hem te antwoorden op de vraag: “Waar is het vuur eens

⁵⁵² Helmuth von Glasenapp, *Boeddhisme*, Den Haag, 1971, 24.

dat het uitgeblazen is? Naar het oosten of westen, het zuiden of het noorden?”. De asceet antwoordt dat hij het niet weet. Het is overigens ook geen antwoord op zijn vraag. Waarop Boeddha: “De arhat, de ideale heilige is als een uitgeblazen vuur en dus is iedere uitspraak over het bestaan ervan een gok, niets meer”.

Boeddha speelt hier hautain in op de analogie tussen het model (het vuur) en het origineel (de arhat) die niet de volstreekte identiteit is. Van het uitgeblazen vuur is het duidelijk dat het er niet meer is. De ideale heilige, eens hij overleden is, bestaat niet meer op materieel vlak, maar kan wel fijnstoffelijk, in de andere wereld nog bestaan. Zolang er geen volstreekte identiteit is, geldt Boeddha’s redenering eveneens niet volstrekt. Men kan met even veel recht zeggen dat Boeddha’s antwoord ook als een uitgeblazen vuur is, en dus ook niets meer is dan een gok.

De leer der brahmanen luidt: “atman, de ziel, is het wezenlijke bestanddeel van de gehele mens”. Boeddha bouwt de leer van het onsterfelijke ik of atman af. Hij zegt: “Er is enkel lijden maar geen lijdende. Er is enkel de daad maar geen dader”. Ziedaar de eveneens ontwijkende redenering van Boeddha. Logisch is hij sluw: hij ontkent atman zonder het ten volle uit te spreken. Voortbouwend op zijn ‘logica’ kan men zeggen dat er enkel een spreken is, maar geen persoon die spreekt, en dus ook geen Boeddha.

Op de vraag of arhat, de ideale wijze, verzwindt door de dood antwoordt Boeddha: “wat ‘men’ een ‘arhat’ heet, is, zoals iedere andere werkelijkheid (of wat ‘men’ werkelijkheid heet), niets tenzij een talige afspraak of conventie”. Dat hebben we al eerder een nominalistische visie genoemd. Werkelijkheden zijn heel wat meer dan slechts talige afspraken.

Boeddha’s redeneringen, want het zijn wel degelijk redeneringen en dus toegepaste logica, herinneren aan de antiek Griekse sofisten. Niet verwonderlijk dat zulk een denken en leven meer dan één westers ontworteld intellectueel aantrekt. Zo ‘deconstructief’ is het. Waar is de ethiek? Wat is goed? Wat is kwaad? Waar zijn de zekerheden die een dergelijke religie ons geeft, wanneer dingen die waar zijn, net zo goed onwaar kunnen zijn.

De logica wordt afgebouwd

Sommige westerlingen zien in Boeddha’s uitspraken iets diepzinnigs en jongleren daar graag mee. Men wil zich met een geheimzinnige sfeer omhullen en zo de indruk geven dat men, in tegenstelling tot Jan modaal, wel kan volgen en dus bij de “happy few” behoort. Een houding die niet onmiddellijk

een overmaat van nederigheid ten toon spreidt. Wie logisch redeneert, ziet in Boeddha's 'redeneringen' helemaal niets diepzinnigs, wel een onvermogen om met gewone mensen een normaal en samenhangend gesprek op te bouwen. Het boeddhisme verlangt van haar volgelingen dat ze het logisch denken afleggen en zo hun laatste zekerheden kwijtspelen. De axioma's der logica "wat is, is" en "wat zo is, is zo", worden gewoon genegeerd. "Men is, en tegelijk is men niet. Er is waarheid, en er is geen waarheid. De wereld is eeuwig en niet eeuwig. De heilige bestaat na de dood voort en hij bestaat na de dood niet voort". Men heeft het over "het onnoembare", maar wat kan men daarover zeggen en meer nog, wat kan men er mee aanvangen? Boeddha zegt dat hij boven iedere theorie staat en dat enkel binnen een theorie bevestiging en ontkenning bestaan. Waarmee hij eigenlijk zegt dat men in het Boeddhisme geen logica moet zoeken. Wie het logische terrein echter verlaat, voelt zich overdondert, onderworpen en van het eigen waarnemings- en redeneervermogen beroofd. Dat leidt tot een innerlijke leegte. Dan wordt religie inderdaad een neurose of opium (1.2.), een "credo quia absurdum", een "ik geloof omdat het absurd is". Maar dan ook geeft religie aan de mens geen zekerheden, maar ontnemt ze die juist. Dan leidt ze tot heel wat dwaalwegen.

11.3.6. Mediteren

Een contact met de buitennatuur

Meditatie is zichzelf met het heelal in verband brengen en energie opstapelen zodat men met de ziel het lichaam kan verlaten. Het heeft tot gevolg dat men door de eigen wilskracht minstens gedeeltelijk uittreedt. Een sterke dosis van die fijne energie verlaat dan het lichaam en rijst fijnstoffelijk op achter het biologische lichaam. Dan is de ziel bijna helemaal uit het lichaam maar er via aan fijnstoffelijke draad nog mee verbonden. In de Bijbel spreekt men van "de zilveren koord" (*Prediker 12,6*). Een uittreding schakelt het dagelijkse leven uit. Men heeft dan de indruk te zweven en heeft een verhoogd bewustzijn. De vraag blijft wat men zo bereikt, en meer nog, wie men bereikt. Het Bijbels christendom stelt dat men, zonder gebed tot de H. Drie-eenheid, zich openstelt, niet voor de bovennatuur, maar voor de buitennatuur en de harmonie der tegengestelden, met alle gevaren hieraan verbonden. En zelfs met een gebed blijft het een moeilijke onderneming waaraan men best niet begint zonder deskundige leiding van een magisch bevoegde persoon. Een Bijbels christendom raadt dat daarom af. Deze werkwijzen zijn ook niet voor de grote massa bedoeld. Gopi Krishna (9.3.1.) waarschuwt ons voor de grote psychische en fysische gevaren van een onevenwichtige meditatie.

Zes geknielde oosterse figuren

Een pater herinnert zich een vrouw die hem kwam opzoeken. Ze deed aan transcendente meditatie. Dat geeft een aangenaam gevoel omdat de ziel uit het lichaam is en ze zweeft. Maar na een tijdje ziet de vrouw boven haar hoofd zes geknielde oosterse figuren, en ze geraakte dat beeld niet meer kwijt. Eerst vond ze dat leuk, en dacht dat ze berichten zou doorkrijgen. Maar hun stilzwijgend kijken begon haar vrij vlug te vervelen. De pater raadde haar aan hiermee te stoppen en te bidden tot Jezus. Hij heeft verder niets meer van haar vernomen. Men kan zich voorstellen dat die dame in moeilijkheden kan komen als ze sterft en die oosterse figuren in haar aura blijven zitten. De kerken hebben altijd gewaarschuwd voor meditatie omwille van de gevaren en - meestal - de niet-bijbelse aard ervan.

Een getuigenis

De zestiger jaren. We zaten in een kleine groep in een café en wisselden van gedachten over Oosterse meditatie. Het was de tijd van Maharishi Mahesh Yogi, van “the Beatles” en de transcendente meditatie. Dan ging het gesprek over het Boeddhisme, over de sereniteit ervan, maar ook over de tegenstellingen in haar leer en de moeilijkheid om daar met je gezond verstand op in te gaan. Iedereen leek dit wel te beamen. Tot iemand die nog niets gezegd had, plots het woord vroeg. “Jullie kennen er niets van” zei hij op besliste en enigszins verwijtende toon. We voelden aan dat we nu iets speciaals gingen te horen krijgen, en dus luisterden we. Hij vertelde dat hij naar India was geweest, naar een Asram om er in kleine groep te mediteren. Tien dagen lang. Dat was zijn vakantie geweest. “Elke morgen werden we al bij de ochtendschemering gewekt, en gingen we in stilte in kleermakerszit voor een witte muur zitten. Jawel, de hele dag. Jezelf vanbinnen leeg maken en dan letten op de gedachten en de beelden die in je opkomen. Dat werd enkel onderbroken voor drie sobere maaltijden. Daar werden we stil van”. Niemand aan ons tafeltje in het café zei nog iets. Wie doet nu dat voor zijn vakantie, zo leken we te denken.

Onze meditant vervolgde. Hij zei dat hij er na twee dagen genoeg van had en hij wilde opstappen. Maar blijkbaar mocht dat enkel mits een grondige medische reden, en die had hij niet. Dus bleef hij de resterende acht dagen maar verder tegen die witte muur aankijken, en mediteren. Na tien dagen - en nu komt het - waren allen, ook de begeleiders, blij dat ze zulk een uithoudingsvermogen aan de dag hadden gelegd zodat ze besloten het uitbundig te vieren. En om de meditant letterlijk te citeren: “we gingen uitgelaten vreten en zuipen, en dan gingen we allen naar de hoeren. Ik vind dat zoiets moet kunnen, die uitersten. Het beleven van die hoogten, en van

die laagten, dat is mooi. Dan voel je dat je leeft”. Terug in zijn geboortestad beschreef hij de nawerking van zijn meditatie: “ik voel me sindsdien heel licht. Als ik op straat loop, is het alsof ik de mensen rondom mij niet meer zie, alsof ze doorschijnend zijn geworden, ja alsof ze voor mij niet meer bestaan”. Tot zover deze getuigenis.

De vraag met welke soort van goden men tijdens die meditatie contact kreeg, kan door de aard van het getuigenis zelf, en door het bereikte resultaat, niet zo moeilijk te beantwoorden zijn.

11.3.7. De antieke godsdiensten

Het bedrog der Goden

W.B. Kristensen, *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*⁵⁵³, heeft het over de demonie zoals ze te vinden is in de archaïsche, antieke en klassieke religies. Vatten we samen. Hij schrijft dat een demonisch-goddelijk oerwezen de mensen bedrogen heeft met een voor alle tijden geldend noodlottig gevolg. Wat niet belet dat dezelfde mensen hem niet als vijand - zonder meer - duiden maar als “de bijzondere machthebber”. We sommen op.

- Babylonië. Ea is de antieke Babyloniërs meer nabij dan de rest der goden en godinnen: hij geldt als hun schepper en beschermer. Hij redde bijvoorbeeld het leven uit de zondvloed, uit de totale ondergang. Doch door een listig bedrog heeft hij ooit alle mensen aan de dood onderworpen.

Demonische godheden beheersen de Babylonische mythologie. In Anu, de Babylonische god van het heelal, waren alle goed- en kwaadstichtende goddelijke energieën verenigd. Hij was de universele lotsbepaler. Heil en onheil gingen van hem uit. Menselijke wensen en idealen waren voor de wereldleider geen wet. Zijn natuur was demonisch, ondoorgrondelijk en onberekenbaar. Dit betekent dat Anu zich, als het erop aankwam, niet aan redelijkheid of geweten stoorde (o.c., 272).

Kristensen vervolgt: “Dit type van godsvoorstelling was bij de meeste oude volken bekend en deed zich vooral in de verhouding tot de hoogste godheden gelden. De god van Job, de Griekse Zeus, de dubbele Fortuna in Rome, de Indische Varuna, en zelfs de Perzische Ahura Mazda, allen vertonen ze als soevereine bepalers van het lot, de natuur van de Babylonische Anu. Heil en onheil waren van hem afkomstig, ook de ondergang en opgang, de

⁵⁵³ Kristensen W.B., *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Mij, 105/124.

tegenstellingen die het blijvend leven der wereld uitmaken. De wil van deze godheden was het noodlot, goddelijk maar onmenselijk. Rechtvaardig in de gewone zin van dat woord waren de godheden niet. Door hun handelwijze verloochenden zij “de wetten” die zij nochtans voor de mensen hadden vastgesteld. De mensen waren zich van deze tegenstrijdigheid in het ‘goddelijke’ wezen volkomen bewust”. Kristensen beweert dat ook de God van het Job even twee-snedig was. Dit berust op een verkeerde duiding want, al lijkt het erop dat uit Gods hand zowel een goed als een kwaad lot voortkomen, toch is de Bijbelse God wezenlijk gewetensvol.

- Egypte. Set werd als god vereerd maar heeft Osiris, de godmens, beetgenomen en hem de dood ingelokt. Apap, als demon verafschuwde, is, als de slang der duisternis één en al bedrog en boosheid.

- Griekenland. De god Hermes is de listige bedrieger en dief, vereerd in riten waarbij roven en stelen mocht. Hij is “de vriend der donkere machten”. Hij heeft de mensen ooit en voor altijd bedrogen maar geldt als heilbrenger van zegen en overvloed. Zeus eist gehoorzaamheid van de Grieken. Zelf pleegt hij echter overspel, hij vermoordt zijn zoon Kronos, en eet hem op.

- India. In de oeroude Veda is Varuna de bedrieger van wie de gelovigen list en bedrog vrezen. Maar hij is tegelijk de meest verheven god in het antieke Indische pantheon. Zijn wezen is “uiterst geheimzinnig”. Tot zover Kristensen. Merken we op dat het helemaal geen buitenstaanders zijn die deze religies als onbetrouwbaar duiden. Nee, het zijn de gelovigen zelf die het zeggen. Vullen we dit lijstje verder aan.

Opgang en ondergang

C.J. Bleeker, *De moedergodin in de oudheid*⁵⁵⁴, zegt dat het oerkoppel Shiva / Shakti de top is van de animistische ijsberg. Shiva is een ‘demonische’ god. Dat betekent dat hij het leven schenkt maar het ook vernietigt. Enerzijds is hij een vruchtbaarheidsgod. Maar anderzijds is hij de verstorvene. Hij wordt half naakt met as besmeerd en mediterend afgebeeld temidden van een aantal doodskoppen. Nu eens is hij voorgesteld als orgiastisch danser, dan weer als wereldvernietiger. Hij staat afgebeeld op een overwonnen demon, midden in een kring van vlammen. Dit loopt ineen met de voortdurende opgang en ondergang, de eeuwige wederkeer van hetzelfde. Wat betekent dat men wezenlijk er niet op vooruit gaat. Op elke opgang volgt een ondergang, wat een cyclische opvatting der geschiedenis is.

⁵⁵⁴ Bleeker G.J., *De moedergodin in de oudheid*, Den Haag, Bert Bakker, 1960, 133.

De godin Durga wordt soms afgebeeld als een jong meisje, een blauwe lotusbloem in de hand. Dan heet zij 'Uma', de goedgunstige, of 'Gauri', de goudgele. Maar Bleeker zegt dat het titanisch-ontstuimige overweegt. Dan heet ze Kali, de zwarte, of Cendi, de onstuimige. Als Kali wordt zij uitgebeeld als een lelijke oude vrouw, met vier armen, en houdt slangen en schedels rond de hals. Men zegt dat Kali - als bezweerster - de demonen bevecht en ze overwint" (o.c. 134). Maar, zo vervolgt Bleeker, in wezen is zij een gruwelijke godin die behagen heeft in oorlog en vernietiging, en die bloedige offers eist. Haar cultus en haar vereringen hebben een duister en griezelig karakter.

S.N. Kramer, *l' Histoire commence à Sumer*⁵⁵⁵ (De geschiedenis begint in Sumer), zegt: "Ofschoon de Soemeriërs dachten dat de grote godheden zich ethisch goed gedroegen, toch geloofden zij dat, bij de veroorzaking der menselijke cultuur, dezelfde godheden ook het kwaad, de leugen, het geweld en de verdrukking hadden ingevoerd. De godheden brachten niet alleen de waarheid, de vrede, de goedheid en de rechtvaardigheid, doch ook de leugen, de twist, de klacht en de angst. Hun drijfveren, hun redenen om zo te handelen waren voor de mensen ondoorgrondelijk." Al eeuwen voor de Grieken kenden de Soemeriërs dezelfde religieuze ervaring: de godheden, de goden en godinnen zijn zonder enige uitzondering demonisch.

Slotsom: Al deze goden gedragen zich onvoorspelbaar en grillig, als een ineenvervlochten afwisseling van goed en kwaad, als een soms verraderlijke omslag in het tegendeel. Ze kennen hierbij nauwelijks of geen ethische normen. Ze zondigen zelf tegen hun eigen wetten. De 'gelovigen' beschouwen hun god niet als een vijand zonder meer maar als een bijzondere machthebber die in nood redt.

11.3.8. Geen definitieve oplossing

Goden leven in regel van de energie van mensen, van hun seksualiteit, van hun bloed, nestelen zich desnoods in een menselijk lichaam en kennen geen ethiek. Wat kan daarvan verwacht worden?

Alles gaat fout.

Citeren we opnieuw Serge Bramley, *Macumba, Forces Noire du Brésil*⁵⁵⁶ (Macumba, zwarte Krachten van Brazilië). En gaan we na wat van deze religie kan verwacht worden en hoe ze problemen oplost. Bramley vertelt.

⁵⁵⁵ Kramer S.N., *l'Histoire commence à Sumer*, Broché, 1956, 124.

⁵⁵⁶ Bramley S., *Macumba, Forces Noire du Brésil*, Paris, Seghers, 1975, 144.

Een boer komt de mère-des-dieux opzoeken en zegt haar dat van de ene dag op de andere alles op zijn boerderij fout gaat. Zo geven de koeien geen melk meer. Er doen zich onder het vee sterfgevallen voor waar de dierenarts geen verklaring voor heeft. Een deel van de stallingen stort in. Een aantal dieren vindt hierbij de dood. Sommige personeelsleden nemen ontslag.

Na enig wichelend zoeken, deelt de mère-des-dieux aan de boer mee dat er een zwart lot op hem is geworpen. Op die manier werd hij ‘taboe’, beladen, ja verzadigd met slechte gedachten en verwensingen van de dorpelingen. Ze gunden hem zijn plotse succes niet. De mère-des-dieux zegt dat er een ritus, met een offer aan de goden, nodig is om alles terug in orde te brengen. Bramley mag dit ritueel bijwonen. Tijdens de ceremonie voelt hij de aanwezigheid van ‘une présence invisible’. Waaruit blijkt dat hij ‘sensitief’ is. Gedurende het ritueel verdrijft de mère-des-dieux deze ‘présence’, die de overlast veroorzaakte. Letten we op deze subtiele, maar toch zo belangrijke nuance: de mère-des-dieux ‘verdrijft’ het wezen.

Bramley verneemt korte tijd nadien van de boer dat zijn koeien terug melk geven, dat het personeel terug komt, en dat de dieren genezen. Hij vraagt de mère-des-dieux hierover verder uit. Zij vertelt hem dat de boer zijn bedrijf uitbreidde zonder zich rekenschap te geven van de moeilijkheden die dat meebracht voor de mensen van zijn dorp. Hij dacht enkel aan het eigen succes. Zo overschreed hij grenzen. Merkwaardig: de mère-des-dieux zegt dat ze tijdens het ritueel de schrijver Bramley voortdurend beschermd heeft “opdat het kwaad dat uit de boer verdreven werd hem niet zou treffen. Vrijgelaten in de lucht zouden deze krachten op om het even wie die zich in de nabijheid bevond, kunnen terugvallen. Zeker indien die niet over de passende verdediging beschikte. Ik heb je dus beschermd. Ik heb je met een magisch schild omgeven.”

Het kwaad is enkel verdreven.

De mère-des-dieux ‘verdrijft’ het fijnstoffelijke wezen. Zoniet zou het kwaad kunnen terugvallen op wie zich in de nabijheid bevindt. Deze uitspraak legt het probleemoplossend vermogen - of juist het gebrek daaraan - van deze buitenbijbelse religie bloot. De krachten en wezens zijn helemaal niet geneutraliseerd. Ze hebben niet opgehouden te bestaan. Integendeel, ze zijn slechts ‘weggejaagd’. Dus is occult gezien het kwaad in de wereld niet verminderd, maar is het enkel ‘verplaatst’.

De Bijbel, *Lucas 11,24 v.* verduidelijkt dat: “Wanneer een onreine geest iemand verlaten heeft, doolt hij rond door dorre streken, op zoek naar rust.

Vindt hij die niet, dan zegt hij: “Ik ga terug naar mijn huis, waar ik vandaan kom.” Bij zijn terugkomst vindt hij het schoon en helemaal opgeruimd. Daarop gaat hij zeven andere geesten halen, die nog slechter zijn dan hijzelf; ze gaan naar binnen en blijven daar wonen. Zo iemand is er uiteindelijk erger aan toe dan tevoren”. Tot zover deze Bijbeltekst.

“Ik ga terug naar mijn huis” zegt de onreine geest. Verwijzen we naar de fetisj (7.5.1.). Deze werd bewoond door een geest. Het materiële voorwerp is zijn thuis. Dergelijke geesten eisen een plaats in de schepping. Herinneren we ons dat Jezus bij bezetenen een aantal demonen uitdreef (*Matth. 8:28*) en deze een plaats gaf in een kudde varkens die in de buurt waren.

Vergelijken we de werkwijze van de *mère-des-dieux* met de manier waarop Fortune met haar zelfgeschapen wraakdemon (7.4.1.) omging. Zij slorpte het kwaad in zich op “badend in het zweet”. Volgens Fortune is dit verre van eenvoudig. Men voelt alle woede terug in zich opkomen. En die woede moet men beheersen. Pas dan is het kwaad definitief verzwonden. Het heeft opgehouden te bestaan. Dat is iets heel anders dan het kwaad verplaatsen.

Ook de genezeres Varvara Ivanova (8.2.) doorleefde de kwaal van degenen die zich in haar nabijheid bevonden. Bij de behandeling van iemand met hoofdpijn kreeg zij die pijn over terwijl de patiënt ervan verlost werd. Ze zei dat ze de pijn had opgeslorpt. Ook F. Christin (8.2.) stelt dat de magnetiseur zelf een deel van de kwaal van zijn patiënt kan overkrijgen. De laatste werkwijze vernietigt het kwaad definitief. De eerste duidelijk niet.

Goden nemen energie, seks, bloed, maken bezeten en kennen geen ethiek. Ook lossen ze de problemen niet definitief op. Hiermee blijven ze voor zowat alle aspecten ver beneden de verwachtingen. Gaan we dieper op hun natuur in.

11.4. De harmonie der tegengestelden ‘Goddelijk’, maar demonisch

Eliot Cowan, *Spirituele geneeskraft van planten*⁵⁵⁷, schrijft: “Ik ben ervan overtuigd dat God de Dromer minder grote dromers droomde die hem bijstaan in zijn schepping”. Dit stemt overeen met wat de Bijbel, *Job 1:6* over de hofraad van God, zegt: “Nu was er een dag waarop de zonen van God kwamen om zich voor te stellen aan de Heer, en ook Satan kwam onder hen”.

⁵⁵⁷ Cowan E., *Spirituele geneeskraft van planten*, Deventer, Ankh-Hermes, 1996, 52.

Zulke helpers of godszonen kregen elk een domein van de schepping dat zij in Gods plaats beheren. Zowat alle religies zijn vertrouwd met de gedachte dat de godheden één of ander terrein van de werkelijkheid besturen. Men spreekt van ‘functiegoden’ (3.3.1.). Iedere godheid is gespecialiseerd in één domein van de werkelijkheid. Iedere godheid heeft één welbepaald terrein, zoals genezing of liefdesaangelegenheden of wat ook.

A. Bertholet, *Die Religion des alten Testaments*⁵⁵⁸ (De religie van het oude testament), merkt op dat de Bijbel de heidense godheden als ‘engelen’ duidt die Gods hofraad uitmaken, en die samen met hem, of tegen hem in, het heelal helpen besturen. De Bijbel zegt inderdaad dat een aantal van hen in opstand kwam en naar de onderwereld werd verwezen. Daar trachten ze voortdurend een greep te krijgen op deze wereld en haar bewoners. Zij handelen soeverein, autonoom, op een van God vervreemde wijze. Ze vrezen God niet, en storen zich ook niet aan de mens. Zij kennen God, het Opperwezen wel, maar ze willen zich, ijdel als ze zijn, voor Hem laten doorgaan. Afhankelijk van hun gezindheid van het ogenblik, doen ze de ene keer goed voor de mens die op hen beroep doet, de andere keer stichten ze kwaad. Dan weer maken ze het goede dat ze gesticht hebben ongedaan, of vernietigen ze het kwaad dat ze zelf hebben veroorzaakt. Ze handelen zonder ethiek, zonder ethische gedragsregels.

Bertrand Hell, *Possession et chamanisme*⁵⁵⁹ (Bezetenheid en sjamanisme), zegt dat zulke geesten zowel kunnen vernielen als beschermen, iemand ziek kunnen maken en iemand genezen. En toch zijn ze niet evenwaardig, noch in kracht, noch in betrouwbaarheid. Hoe primitiever ze zijn, hoe gewelddadiger. Hoe wanordelijker ze zijn, hoe meer onvoorspelbaar, maar ook des te groter is hun kracht. Het zijn juist de meest wilde entiteiten die het leven verslinden en het laten verdorren, die ook kunnen genezen en het leven kunnen doen ontluiken.

Een analoog verhaal zegt ons Wade Davis, *De slang en de regenboog*⁵⁶⁰: “De geesten zijn machtig en kunnen, indien beledigd, groot kwaad aanrichten, maar ze zijn ook voorspelbaar en zullen indien verzoend dankbaar zijn en de mens al hun goede gaven, gezondheid, vruchtbaarheid en voorspoed, doen toekomen”.

Het ineen bestaan van goed-en-kwaad

⁵⁵⁸ Bertholet A., *Die Religion des alten Testaments*, Tübingen, Mohr, 1932, 131.

⁵⁵⁹ Hell B., *Possession et chamanisme* (Les maîtres du désordre), Flammarion, Paris, 1999, 18, 193, 333.

⁵⁶⁰ Davis W., *De slang en de regenboog*, Amsterdam, 1986, 203.

Niet zonder reden begint de Bijbel met: “De dag dat gij van de boom van de kennis van goed-en-kwaad zult eten, zullen uw ogen opengaan en gij zult zijn als godheden die goed-en-kwaad kennen” (Gen.3:5). Waarbij ‘kennen’ betekent “intiem omgaan met” of “zich thuis weten in”. Het verhaal over het paradijs slaat juist op de beslissing van de mens zich aan Gods gezag te onttrekken. Hij wil zich ook autonoom opstellen en zich niet langer gebonden weten door Gods voorschriften. IJdel en hoogmoedig wil hij zijn, net als de goden die het onderscheid tussen goed en kwaad niet kennen of er zich niet aan storen. Dat betekent voor de mens ook het einde van zijn paradijselijk bestaan.

Om duidelijk te maken dat het goede en het kwade hierbij ineen bestaan, gebruikt men de term “goed-en-kwaad”. De verbindingsstreepjes tussen deze woorden duiden juist op het samengaan van het goede met het kwade. Het betekent onder meer dat ethisch goed en kwaad omwisselbaar zijn, dat gezond en ziek zijn in elkaar omslaan, dat heil en onheil omwisselbaar zijn. Het leven schenken, of het leven nemen, zijn evenwaardig. Liefde en haat slaan in elkaar om. En dit alles volgens de willekeur der betrokken goden.

P. Landsberg, *Die Welt des Mittelalter und Wir*⁵⁶¹ (De wereld van de middeleeuwen en wij), zegt dat men in de mens een kloof kan onderscheiden. Socrates en Plato stelden dit al. Deze opvatting werd door Paulus en vele christelijke denkers verder uitgewerkt. De mens heeft in deze visie, ruwweg gezien, zowel iets van een dier als van een engel. Maar juist daardoor bevat hij niet echt de zuivere wezensvorm van één van beiden, maar bestaat uit een ineenvoeging van de twee. Hij vertoont iets dat op de aarde gericht is, maar eveneens bezit hij zielsaspecten die naar het hogere verwijzen. De orde die “in den beginne” door God geschapen werd en waarbij zowel het aardse leven als het op het hogere gerichte, harmonieus in elkaar bestonden, maakte de eigen wezensvorm van de mens uit. De oerzonde, in de Bijbel aan Adam en Eva toegeschreven, verbrak deze door God gewilde harmonie. Zo werd de mens tot een gevecht veroordeeld. Zijn onsterfelijke ziel - de engel in hem - situeert zich, een dier gelijk, in een sterfelijk lichaam. Beiden beïnvloeden elkaar voortdurend. Zo wordt het Godgewilde leven in hem zowel een gave als een opgave en beweegt hij zich, doorheen vele tijdvakken, naar een eindtijd, naar een machtvolle terugkeer van Jezus.

Een religie die dergelijke wezens als de heersers van de kosmos huldigt, schept een grondgevoel van onzekerheid en onvoorspelbaarheid op het gebied

⁵⁶¹ Landsberg P., *Die Welt des Mittelalter und Wir*, Bonn, 1925, 107.

van de hoofdwaarden van het leven. De gelovigen van deze buitenbijbelse religies beschouwen hun god niet als een vijand zonder meer, maar als een bijzondere machthebber op wie men zich in grote nood kan beroepen. Dat werd onder meer geïllustreerd door het getuigenis van de Mennomonis bij de bevroren rivier (3.3.5.). Het ijs belette dat men de dierenhuiden met de boot kon vervoeren. Zullen de indianen zich in zo'n noodsituatie richten tot de witte magiër en zijn goden, of de zwarte magiër en diens lagere, maar krachtigere geesten? Uiteindelijk richt men zich, gezien de noodsituatie, toch maar tot de zwarte magiër.

Deze bewerkt de ondergang, maar redt ook uit die ondergang. Dat wisselvallige gedrag heet Kristensen, *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*⁵⁶², “de harmonie der tegengestelden”.

Het merkwaardige is dat de gelovigen, de ‘ouden’, dit wisselvallige gedrag steeds gelaten gedragen hebben als ‘de wil van de goden’. Die religies zeggen van zichzelf dat ze ‘harmonie der tegengestelden’ zijn. Kristensen vervolgt: “In diepe nederigheid heeft de grote menigte deze demonische werkelijkheid aanvaard. Verlichte schrijvers als de Griekse denker Plutarchus (45/125) en zijn geestesverwanten van alle tijden hebben dit type van vroomheid als minderwaardige religie afgekeurd”. Ook de oud-Griekse schrijvers Homeros en Hesiodos hadden al gewezen op het feit dat muzen én waarheid én onwaarheid verkondigen: “alle ‘schanden’ (diefstal, echtbreuk, wederzijds bedrog) dichtten zij hun goden en godinnen toe”. Zodat toch al kritische geluiden over het gedrag der goden te horen waren. In de grond zijn alle buitenbijbelse hogere wezens van juist dezelfde aard. Maar de mythen verbergen het soms. Of een clerus. Of zwart-magiërs en heksen die de gruwelijke waarheid niet aan het daglicht willen prijsgeven. Of mensen die al te lichtgelovig en te oppervlakkig ingaan, of niet ingaan, op de ware natuur die harmonie der tegengestelden is. Een aantal religies kent geen ethiek en wil ook geen ethiek.

Demonie

Deze term kan omschreven worden als een “blinde drang” ten overstaan van alle geestelijke ideeën en waarden, die de ganse werkelijkheid doorvaart. Men kent geen geweten, geen waarden. Men handelt goed, zonder dit te beseffen, dan sticht men kwaad, eveneens zonder dit te beseffen. Men is nog niet aan een gewetensvol besef toe. Het is eigen aan heel wat wezens die daarom ‘demonisch’ genoemd worden.

⁵⁶² Kristensen W.B., *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Mij., 231/290.

Een missionaris uit Peru vertelt dat hij bevriend geraakte met een Brucho, een plaatselijke tovenaars. Deze zei hem: “Kijk Padre, voor mensen als u zou ik goed doen, maar hier in Lima vraagt men mij regelmatig om onheil te stichten”. Dat is letterlijk wat die religies der Sumeriërs, Bayloniërs, Assyriërs, Grieken, Romeinen, Kelten, Germanen en wat alle niet-Bijbelse religies sedert eeuwen blijven herhalen. Dat is ook de mentaliteit van de slang in het Bijbelverhaal. Ze verleidt Eva tot het eten van de appel, tot het plukken van de vruchten van de boom van kennis, de boom van goed-en-kwaad. Eens daarvan geproefd zal de mens ook zijn als de goden die thuis zijn in “goed-en-kwaad”. Het is dat ineengeschoven zijn van beide gedragstypes, dat maakt dat men spreekt van een harmonie der tegengestelden.

Satanie

Hierbij gaat men nog een stap verder. Men kiest nu heel bewust voor het kwaad. Het is die opvatting die de ontkenning van alle waarden tot de enige ‘waarde’ verheft. Hexe Petra (7.4.2.) wenste aan sommige mensen alle kwaad toe. Ze zei: “Ik wreek mij! Wraak oefen ik uit doordat ik mij waanzinnig sterk op de bewuste persoon concentreer”.

Verwijzen we hier ook naar Nietzsche en diens “Gott ist Tot, Wir haben Ihn getötet” of naar zijn verheerlijken van mensen zonder geweten (3.3.6.). Over hen zegt Nietzsche: “Zij bezitten de moed die alle sterke geesten bezitten, namelijk zich van hun immoraliteit bewust te zijn”.

Vaughn (11.3.2.) drukte zich nog duidelijker uit: “Sommigen leveren zich volkomen over aan het kwaad. Ik heb heel en al het goede afgezworen en mij op het kwaad vastgezet. Ik ben grondig boosaardig. Ik heb een pakt met de duivel gesloten. Om dat aan te kunnen moest ik wel al wat goed is, laten varen en mij op het kwaad vastzetten”.

Sinds de herleving van het occultisme in de zestigerjaren betekent satanisme eveneens het zich in dienst van Satan stellen. Zowat elk land, ja elke grote stad kent zijn vereniging van ‘satanisten’. Ook hier geldt blijkbaar het Bijbelse woord dat de kinderen van de duisternis heel wat ondernemender zijn dan de kinderen van het licht.

Job 1:6,-2:1/13 vermeldt dat Satan een ‘godszoon’ is. Zo behoort hij tot Gods ‘hofraad’ (*Job 1:6*), tot de hoge en machtige wezens met wie God het heelal bestuurt. Satan werd echter een opstandige Godszoon. Hij is de afbouwer van geluk, de ‘tegenstander’ (*1 Chron. 21:1; 2 Sam. 19:23*), de

verleider als ‘slang’ in *Gen. 3:1vv.* en achteraf als beschuldiger (*Psalm.109 (108)*). Volgens *Etudes Carmélitaines*⁵⁶³ (Karmelietenstudies), is Satan de heerser van deze wereld. Zijn greep is acuut daar waar de mens een absolute leegte aanvoelt.

De basisenergie, buiten de Bijbel, is titanisch, wild, of olympisch, iets minder wild. De Bijbel noemt dit het domein der “onreine geesten”. Ze zijn van Jahweh en de H. Drie-eenheid vervreemd en worden geleid door Satan. Deze geesten beheersen vanuit de kerker nog steeds de oerlaag in ons zielenleven zo dat wie zich daaraan op meer dan gewone wijze wil onttrekken, direct met hen af te rekenen heeft.

Dat ook de feitelijke christenheid ernstig kan afwijken van de Bijbelse doctrine en onderhevig kan zijn aan demonische en satanische indringing, toont ons haar geschiedenis. Hoe is het anders te verklaren dat de clerus enerzijds de naastenliefde predikt en dat zij anderzijds diegenen die een ‘afwijkend’ gedrag vertonen, zoals de heksen, foltert en levend verbrandt? De inquisitie heeft dat eeuwenlang gedaan.

11.5. De elementen van deze wereld

Het moeras der wisselvallige wezens

Een element is al wat iets beheerst en het dus begrijpelijk maakt, ja verklaart. Iets dat men moet vooropstellen om iets anders te begrijpen. Zo kent de euclidische vlakke meetkunde als vooropstelling de begrippen punt, lijn en vlak. Daarop wordt axiomatisch-deductief de hele vlakke meetkunde opgebouwd. Uiteindelijk komt men zo tot meer ingewikkelde stellingen en formules die toelaten om b.v. de omtrek en oppervlakte van vlakke regelmatige figuren te berekenen.

In verband met ons thema, religie, is het heilige als toegenomen kracht, de vooropstelling bij uitstek om de sacrale vorm van religie te begrijpen. Een volgende vooropstelling is dat het hele animistische systeem beheerst wordt door wezens die bijna voortdurend tweesnedig zijn, die goed-en-kwaad in zich dragen en zo een harmonie der tegengestelden vertonen. Er zijn er goede bij maar ook slechte, die als het erop aankomt helemaal geen geweten hebben. Dergelijke religies kennen het zuivere Opperwezen (nog) niet of richten er zich niet toe. Daarom is bij hen het begrip ‘heilig’ of ‘levenskracht’ manipuleerbaar ten goede maar ook ten kwade. Dit toont aan dat een groot deel van de feitelijke mensheid door onreine, door demonische of satanische geesten

⁵⁶³ *Etudes Carmélitaines*, Satan, DDB, 1948, 252 / 267.

geregeerd wordt. Dat is eigenlijk een heidens en dierlijk stadium, waar effectief de dieren ook nog centraal staan. Onder meer de getuigenissen met betrekking tot het nahualisme en kumo maakten dat overduidelijk.

De apostel Paulus spreekt van 'de elementen van deze wereld' (*Gal 3:19; Kol 2:15, 2:18*) die moeten vooropgesteld worden, willen wij deze (stoffelijke) wereld begrijpen zoals hij is. Tot die elementen behoren zoals gezegd de 'goden' die elk een deel van de werkelijkheid beheersen, maar hierbij blind, demonisch of satanisch zijn ten overstaan van alle geestelijke ideeën en waarden.

Wil men de wereld zoals hij in feite is, met zijn onvolmaaktheden en gebreken, begrijpen, - Rivièrè heeft het over "het slagveld van de westerse beschaving"- dan, zo stelt Paulus, moet men vooropstellen dat hij in hoge mate beheerst en geïnspireerd wordt door demonische en satanische invloeden allerhande. Zulke geesten en goden werken eigenlijk voortdurend aan de afbouw van hoge geestelijke ideeën en waarden.

Bij de bekoring van Christus in de woestijn (*Matth. 4: 8v*) is het Satan die, als 'vorst van deze wereld'(!), aan Jezus alle koninkrijken schenkt op voorwaarde dat Jezus zich aan hem onderwerpt. Ook *Luc. 4:5* en *Joh. 18:36* stellen dat alle koninkrijken van de wereld in de handen van Satan gegeven zijn. Jezus betwist Satan het bezit van deze wereld niet, maar zegt dat zijn rijk juist niet van deze wereld is. Jezus zal met zijn lijden en sterven inderdaad spoedig ondervinden wie het in deze wereld voor het zeggen heeft.

Het probleemoplossend vermogen der religies

Goden leven van de energie van mensen, van seks en bloed. Het volk doorziet het, en toch beroept het zich steeds weer op dergelijke goden. Sommige magiërs zeggen dat zij de goden geen mensen offeren uit brutaliteit, maar omdat zij bij hun volk gezag moeten verwerven. En dat hebben zij juist nodig in die woeste heidense wereld. Het is aan de voorchristelijke wereld zo eigen dat er bloed moet vloeien om tot enige orde te komen. En ook om heel wat problemen van het volk te kunnen oplossen. En de levens- en overlevingskansen te verhogen. Al zijn de goden wisselvallig, ze lossen toch een aantal praktische problemen op. Waar zou men zonder hen en hun invloed staan, in een wereld die nog nooit iets over een Bijbels christendom heeft gehoord. Een goede kerstening kan hierin verandering brengen...

Leven we ons in de mentaliteit van pas gekerstende, niet-Bijbelse religie in. Letten we op de tegenstelling. Missionarissen zijn thuis in hun missie. Zij

preken, lezen mis en delen sacramenten uit. Maar als de gelovigen een probleem hebben waar de missionarissen geen raad mee weten, of dat de dokter niet opgelost krijgt, dan blijkt dat de gelovigen zich gemakkelijk tot hun oude religie richten. Daar hebben – volgens sommigen – de missionarissen zich niet of nauwelijks mee bezig gehouden. Hun hoofdzakelijk intellectuele opleiding heeft hen daar ook niet op voorbereid. Wel hebben ze de heidense godsdienst zoveel mogelijk uitgebannen. Maar het vermogen van die religies om problemen op te lossen is, in de mate dat die godsdiensten uitgebannen zijn, eveneens verdwenen. Het gevolg is dat die volkeren het christendom als een zeer deftige en zeer hoogstaande religie hebben aanvaard. Doch voor hun praktische problemen zijn ze blijven voortbouwen op die oertraditie van voor de Bijbel.

Dat toont zich op heel wat plaatsen waar de missionarissen actief zijn of waren. Als de gelovigen tegen hun missionaris zeggen: “kijk, mijn man die vindt geen werk, of mijn kind is ziek”, dan zal die wel het mogelijke doen. Hij zal ook voorstellen van te bidden. Maar de problemen op een magisch niveau aanpakken, daar zijn de missionarissen en de priesters meestal niet mee vertrouwd. Dus woont die bevolking op zondagmorgen devoot de mis bij, maar wendt ze zich op zondagavond met de praktische problemen bijvoorbeeld tot de candomblé. Speciaal voor het volk gaan daar mannen en vrouwen in trance, roepen geesten op en vragen iets aan die problemen te doen. Deze religies staan veel dichter bij het leven van die mensen. Vandaar dat hun geloof zo oertaai is, zelfs nog na vijfhonderd jaar bekeringswerk. Daarom hebben die religies zo een greep op de bevolking. Dat is wat die mensen ook zelf zeggen.

Geen veelheid van religies

Heel wat multicultureel ingestelde mensen pleiten voor een democratie op religieus gebied, voor een evenwaardigheid van alle religies. Het verdedigen van een monotheïsme lijkt hen te pretentief. Een democratische visie betreffende religie getuigt, zo hoort men, van een open mentaliteit.

De Bijbel zegt ook dat andere religies waardevol kunnen zijn en keurt die heidense religies niet zonder meer af. Wel waarschuwt ze voor dat wat de gelovigen van de niet-Bijbelse religies bij herhaling zelf ook beweren. De buitenbijbelse goden vertonen al te gemakkelijk een demonisch gedrag, een ineensbestaan van goed-en-kwaad, een harmonie der tegengestelden. In de buitenbijbelse religies leeft een angst, een besef van een noodlot. De goden beslissen over de mens en zijn lot, zonder dat ze zich om ethische gedragsregels bekommeren. De voorbijbelse godsdiensten realiseren zich dat

zeer goed. De Bijbel moet dat maar alleen samenvatten in het mythische verhaal van de slang. Het is een mythe, niet omdat het een verzonnen verhaal zou zijn. Een mythe gaat over werkelijkheid, maar op een sacraal niveau. Dat verduidelijkte Eliade al toen hij stelde dat mythen model staan voor het oplossen van praktische problemen (5.1.2.). De traditionele mens verzekerde zich van een goed resultaat voor een praktisch probleem door zich terug in te leven in de oorsprong van de betreffende mythe. Hij wil, met het mythische model voor ogen, dat stukje wereld waar er zich een probleem situeert, terug vanuit de oorsprong herscheppen.

Het thema van de zondeval behandelt de problematische sacrale situatie van de mensheid. De slang is de goddelijke demonische bedrieger. Daar begint de Bijbel mee en stelt deze dualiteit aan de kaak. Daardoor is de Bijbelse religie de grote uitzondering naast alle niet-Bijbelse religies. Jahweh in het oude testament, of de H. Drie-eenheid in het nieuwe, kennen geen omslag in het tegendeel. Wil men uit het moeras van die wisselvallige wezens geraken dan is het enige alternatief dat men zich richt tot het onberispelijke, betrouwbare en voorspelbare Bijbelse Opperwezen. Hij schenkt alle leven, gedraagt zich ethisch, maar eist van gelovigen eveneens een ethisch en moreel betrouwbaar gedrag.

Vergelijken we het bestaan van vele religies enigszins met een veelheid van wetenschappelijke theorieën die men kan ontwikkelen bij eenzelfde vastgesteld feit. Het mag sympathiek overkomen dat iedereen het recht heeft de eigen visie voor te dragen en te verdedigen. Maar uiteindelijk kunnen aan elkaar tegengestelde theorieën onmogelijk allen waar zijn. Verdere experimenten en logisch redeneren kunnen een aantal visies als minder werkelijk of onwaar duiden. Uiteindelijk haalt die theorie het die het dichtst de waarheid benadert. Over zoveel gezond verstand zou een religieuze zoektocht toch ook moeten beschikken.

Jahweh wil geen offers

De goden der buitennatuur eisen energie, seks, bloed en maken hun aanhangers in mindere of meerdere mate bezeten. Jahweh, in het oude testament, of de H. Drie-eenheid in het nieuwe, wil niets van dat alles. De profeet Jesaja (*Jes. 1:11/17*) verwoordt wat God hem hierbij ingeeft: “Wat kunnen mij, Jahweh, uw talloze offers schelen? Verzadigd ben Ik van brandoffers van rammen en van het vet van mestkalveren! Aan het bloed van stieren, lammeren en bokken beleef ik geen genot. Houd er toch mee op mij zinloze offers te brengen, want zij zijn voor mij een onverdraaglijke rookwalm! Nieuwe maan, sabbat, bijeenroepingen voor samenkomsten: Ik kan

schijnheilige plechtigheden niet uitstaan! Uw processies en feestdagen: Ik haat ze. Als gij de handen verheft, keer Ik mijn ogen van u af. Al bidt gij nog zoveel, Ik hoor het niet eens! Want uw handen druipen van het bloed. Wast U, reinigt u! Laat uw gewetenloze daden! Uit Mijn ogen ermee! Houdt met gewetenloosheid toch op. Leert goed handelen en zet uw zinnen op recht. Drijft wie geweld pleegt, binnen zijn grenzen. Sta op het gerecht de wees bij en pleit ten voordele van de weduwe”. Het bloed waarvan de handen druipen, is het bloed van onschuldigen dat met dat van de slachtoffers gemengd werd”.

De profeet Mikeas, een tijdgenoot van Jesaja profeteert in dezelfde zin (*Mi* 6:6/8): “Waarmee zal ik mij voor Jahweh vertonen, mij diep neerbuigen voor God in den hoge? Zal ik met brandoffers voor Hem verschijnen, met eenjarige kalveren? Zal Hij smaak vinden in duizenden rammen, in het plengen van beken olie? Zal ik mijn eerstgeborene moeten offeren als losprijs voor mijn misdaad, de vrucht van mijn lijf als zoenoffer voor mijn ziel? Wat goed is, wat Jahweh van u verwacht, werd u, mens, ingeprent. Recht verschaffen, niets anders! Uw zinnen zetten op wat goedheid is. In Gods tegenwoordigheid leven terwijl ge u van uw grenzen bewust zijt”.

De bovennatuurlijke afwerking

Wie met de hulp van heidense goden werkt, bereikt daar opvallende resultaten mee. Daarvan getuigen zowat alle niet Bijbelse religies. Toch is men nooit definitief zeker. De goden vertonen dubbelhartigheid en omslag in het tegendeel. Nu eens doen ze goed, dan weer kwaad. Dat juist schept die onzekerheid en de angst. Uiteindelijk moeten die wezens toch een vorm van ethiek bijgebracht worden. Zij zijn een schepsel van de Schepper, maar in de mate dat ze demonisch of satanisch blijven, hebben ze zich eigenzinnig, autonoom en ijdel, afgekeerd. Ze hebben het deel van de werkelijkheid dat ze toegewezen kregen, als een absolute vorst beheerd. Met alle grillen daaraan eigen. Maar ook met een mogelijk Godsoordeel in het verschiet. De geldigheid van hun stadium bestaat erin dat ze verder hun terrein kunnen beheren, op voorwaarde dat ze dat op een ethische wijze doen. Dat ze terug in contact komen met hun Schepper en zich volgens zijn geboden gedragen. Dan zitten we niet meer in de buitennatuur, maar geschiedt de afwerking van datgene wat zij begonnen zijn, ook en nu definitief, op het bovennatuurlijke plan.

Willen ze hun autonomie niet prijsgeven, en houden ze zich aan hun “do ut des”, dan hebben de volkeren nooit de zekerheid dat de ingreep van hun god of goden naar behoren is geweest. De mensen weten dan nooit of hun probleem wel definitief werd opgelost. Deze wispelturige wezens durven de geïnvesteerde energie wel eens terugnemen. Reïncarnistisch gezien kunnen

zij later, misschien nog in het huidige leven, in die andere wereld, of in een volgend leven, bij diegenen die ze genezen of gered hebben, die levenskracht terug eisen. De buitenbijbelse goden hebben uiteraard nooit energie uit zichzelf. Zolang ze van hun Schepper afgezonderd blijven, ontberen ze die Trinitaire energie. Maar dan moeten ze de noodzakelijke energie elders gaan zoeken. In offers, in bloed, in seks. Steeds opnieuw. Dat is juist hun zwakheid. Ze hebben te weinig of geen contact met de H. Drie-eenheid. Ze zijn daarom niet noodzakelijk slecht.

Maar als men in nood is, willen ze niet steeds helpen, omwille van hun gebrek aan ethiek, of kunnen ze niet steeds helpen, omwille van hun gebrek aan energie. De H. Drie-eenheid heeft dat probleem niet want Ze is door en door ethisch en ook boordevol energie.

De wereld van dergelijke wezens kan veranderen als ze de occulte energiebron die het christendom voortdurend is, beginnen te ontdekken. Maar dat houdt in dat een missionering met deze volkeren en hun magieën in contact moet komen. Ingaan op hun werkwijzen, ook op hun seksuele magieën. En deze aanvaarden, uitzuiveren en verheffen. Dat betekent eveneens dat die goden hun eigenzinnige, autonome en ijdele houding moeten opgeven. Gedaan met het plukken van de vruchten van de boom van goed-en-kwaad.

Een oordeel van God

Weigeren ze, dan wacht hen een godsoordeel. Daar waar ze eerst noch goed, noch slecht waren, worden ze gedwongen een positie te kiezen ten aanzien van het christendom. Gaan ze erop in, dan is er sprake van een bekering. Weigeren ze, dan versterken ze hun houding en worden ze op een bewuste wijze slecht. Dan wordt demonie tot satanie. En kiezen ze resoluut voor het kwaad. Want in de grond weten ze heel goed dat het christendom een oplossing is. Maar aangezien ze voelen dat ze dan hun machtspositie zouden verliezen, verkiezen ze de weigering. Ze weten echter dat de uitoefening van hun macht 'slechts' duurt tot het laatste oordeel. Zo onschuldig en onwetend zijn ze dus niet. Vandaar ook hun angst voor het laatste oordeel en het eeuwig vuur. Het is daarom ook dat de bezeten in het evangelie aan Jezus vragen of het einde der tijden daar is. Dat zou het einde van hun macht betekenen, en daaropvolgend, hun oordeel.

Een aantal buitenbijbelse goden en geesten weigert zich te bekeren. Dan blijven ze niet langer demonisch maar worden satanisch. Zo schreven we hierboven. Men ziet een gelijkaardig proces bij mensen, bezeten van

dergelijke wezens. Een confrontatie met een godbevriende magiër die hen op hun tragische occulte situatie wijst en deze ten goede wil keren, stuit meer dan eens op een hardnekkige onwil, uitzinnig en hysterisch gedrag, en een onbegrensde woede die gepaard gaat met een grote fysische kracht. De wezens die zulk een mens bezeten maken, vechten uit alle macht om het voortbestaan van hun huidige situatie. Het laatste wat ze wensen is wel hieruit verdreven te worden. Ze zullen hun slachtoffer zodanig in hun greep houden en beïnvloeden dat deze niet langer over zijn vrije wil beschikt. Het wordt zeer moeilijk om iemand hieruit te bevrijden omdat hij of zij in een onbewuste vorm van slavernij geraakt. Herinneren we ons bijvoorbeeld het slachtoffer dat een moordpoging had overleefd, en nadien liefdesbrieven schreef aan haar moordenaar die in de gevangenis zat (9.1.1.).

Men kan de negatieve reactie van de goden tegenover een bekering enigszins vergelijken met die van iemand die op chantage betrapt wordt. Zijn bron van ongeoorloofd inkomen loopt zo gevaar te verdwijnen. Ofwel geeft hij dit toe en tracht het onrecht dat hij zolang beging, te herstellen, ofwel zal hij trachten de zaak te verdoezelen. Maar dan moet hij nieuwe en wellicht ergere stappen ondernemen, bijvoorbeeld het uitschakelen van diegene die de chantage aan het licht wil brengen. Maar hiermee vervalt hij in een veel ernstigere vorm van kwaad.

Tot zover enkele beschouwingen bij de 'elementen' die mee deze wereld maken tot wat hij is. Tenminste volgens de mening - en de ervaring - van Bijbels georiënteerde zieners en magiërs. Voor een niet dynamistisch georiënteerde religie, die alle mantiek en magie afweert, is deze visie uiteraard onwaar, bizar, en, eventueel zonder verder onderzoek, te bestrijden.

11.6. De uniciteit van Jezus

Een onoverkomelijk struikelblok?

Raadplegen we G. Spileers, *Niet te geloven, wel te begrijpen*⁵⁶⁴. Het kapt vermeldt dat het boek een pleidooi is voor een fundamenteel menselijke zingeving. De schrijver zegt het geestelijk vacuüm waarin velen verkeren te bestrijden en beweert een antwoord te geven op het waarom der dingen, en dit los van iedere religieuze, esoterische of filosofische richting. Een erudiet werk dat heel wat thema's behandelt, al rijst bij sommigen al direct de vraag hoe een menselijke zingeving los kan staan van iedere religieuze of filosofische richting.

⁵⁶⁴ Spileers G., *Niet te geloven, wel te begrijpen*, Gent, Mens & Cultuur Uitgevers, 2003, 271, 309.

De schrijver vertelt ons dat hij in een Egyptische moskee met veel devotie heeft gebeden en dat men verbaasd was toen hij zei dat hij tot alle religies behoorde. Hij vervolgt in dezelfde geest dat “nog velen moeite hebben om zich te bevrijden van de beperkende idee, dat alleen hun eigen godsdienst de enige waarheid zou verkondigen”. Hij is het duidelijk oneens met de kerk die Christus als unieke en éénmalige Goddelijke openbaring beschouwt. Hiervoor haalt hij onder meer een uitspraak aan van Saï Baba, die op een vraag betreffende de unieke situatie van Christus antwoordde: “God doet niet aan geboortebeperving”. Als Christus een goddelijke openbaring is, dan kan dit even goed gelden voor Rama en Krishna, zo meent hij. Hij vraagt zich verder af of het geen blijk van haarklieverij is, om de gradatie van goddelijkheid bij deze verschillende incarnaties af te wegen. Hij besluit: “Wanneer een bepaalde religie zich opsluit in zijn grote gelijk, dan kan zij niet anders dan alle dialogen staken. De uniciteit van Christus is een christelijke pretentie die een onoverkomelijk struikelblok is in verband met dialoog en tolerantie binnen de verschillende religies”. Het is uiteraard de schrijver zijn democratisch recht om Christus op dezelfde hoogte te stellen als Rama en Krishna. De echte vraag is of deze mening strookt met de werkelijkheid.

Religieuze fenomenen zijn niet universeel duidelijk.

Ofwel heeft men paranormale en religieuze ervaringen, en dan beschikt men over gegevens, namelijk de eigen ervaringen. Ofwel heeft men die niet. Maar dan is er ook helemaal geen gegeven en kan men er ook geen uitspraak over doen. Men kan zich dan wel beroepen op anderen die wel ervaringen hebben, en die men vertrouwt, men kan ook ingaan op een zekere religieuze traditie. Men kan op dit alles uiteraard ook niet ingaan. Waarmee gezegd is dat religieuze fenomenen niet voor iedereen universeel duidelijk zijn. Dit geldt zowel voor beschouwingen over Jezus, over Saï Baba, Rama als over alle andere goddelijke wezens. Het wordt een op universeel vlak onbeslisbare zaak of Jezus, zoals Hij van Zichzelf zegt, de enige is. Logisch gezien moet men, zoals Spileers stelt, deze mogelijkheid openhouden. Ten minste vanuit fenomenologische hoek. Het ervaren van het heilige is niet voor iedereen even duidelijk. Niet iedereen ‘hoort’ mantisch een stem. Niet iedereen ‘ziet’ beelden of heeft ingevingen. Niet iedereen kent mensen met mantische ervaringen die te vertrouwen zijn. Dat zijn feiten die niet liegen, en het getuigt van een gebrek aan eerlijkheid om feiten niet te beamen.

Wat op universeel gebied onbeslisbaar is, kan dat echter wel zijn op een niet-universeel, op een particulier of singulier vlak. Dan kan men zich beroepen op diverse getuigenissen, iets wat in dit boek over de homo religiosus, bijna voortdurend aan de orde is. Vanuit die getuigenissen kan

men dan, de religieuze axiomatic van de gelovige voorlopig delend, logisch verder redeneren en nagaan of dit leidt tot tegenspraak, dan wel of er uiteindelijk een coherente, een samenhangende en verantwoorde visie uit tevoorschijn treedt. Deze visie moet dan in de mate van het mogelijke opnieuw getoetst worden. Logica blijft hier, ja vooral hier, een doorslaggevende rol spelen. Individuele ervaringen, of ervaringen in, en van een kleine groep, leiden tot hypothesen, waaruit nieuwe experimenten worden afgeleid, die men weer onderzoekt.

Zo kan men hierin gelijkenissen en samenhangen zoeken en ook vinden, en krijgen we geleidelijk, via veralgemening en ‘veralgeheling’, een beter zicht op wat ‘het heilige’ werkelijk is. De term ‘veralgemening’ vat samen en betreft een verzameling. De term ‘veralgeheling’ is niet echt een Nederlands woord. Wij gebruiken deze om aan te geven dat een aantal verschillende gegevens samenhang vertoont, en dat ze leiden naar een geheel. Een verzameling bevat losse elementen, een geheel bestaat uit delen die functioneel op elkaar zijn afgestemd.

Met betrekking tot ons onderwerp wijst de veralgemening op de gelijkenis die vele religieuze gebruiken, in diverse culturen, met elkaar gemeen hebben. Zo is het nahualisme over de gehele aardbol vaststelbaar. De ‘veralgeheling’ wijst erop dat heel wat verschillende religieuze gebruiken niet onafhankelijk van elkaar bestaan, maar dat ze juist een samenhang vertonen. Zo verschillen plant, dieren en mensen van elkaar, maar in heidense religies worden ze geofferd omdat ze onder één oogpunt samenhangen: alle drie zijn ze dragers van fijnstoffelijke levenskracht. Zo zijn in een forensisch onderzoek een plukje hoofdhaar, een vingerafdruk, en een druppel bloed, drie totaal verschillende dingen. Maar met elkaar in verband gedacht, zouden ze alle drie van de dader kunnen zijn en mogelijk tot zijn identificatie leiden en zo het geheel van de misdaad aan het licht brengen.

Samengevat: vanuit gegevens hypothesen opstellen, en deze onderzoeken op hun samenhang, op hun gelijkenis, eventueel op het ontbreken ervan, of op hun contradictie. Doen we dat in wat volgt ook voor een onderdeel in het werk van Spileers.

Contradictorische gegevens kunnen niet allen ‘waar’ zijn.

In zijn boek behandelt Spileers het sjamanisme en het feit dat de niet-Bijbelse goden, die hierbij geraadpleegd worden, offers nodig hebben. Maar net daarop volgend schrijft hij (o.c., 409) over het verschil in werkwijze tussen zulke sjamanen en Jezus. We citeren: “Jezus heeft geen zielereis of een

bezetenheidsovername, geen dans of muziek, geen bloed van offerdieren en geen geschenken nodig. Hij handelt radicaal autonoom, vanuit de eigen levenskracht. Zijn offerdood geeft ons toegang tot Zijn heerlijkheid en Zijn levenskracht die Hij, indien men zich gewetensvol gedraagt, openstelt voor alle mensen.”

Maar hiermee is de schrijver in tegenspraak met wat hij hoger zei, en bevestigt hij eigenlijk wel de unieke positie van Jezus. Ook ten overstaan van Saï Baba, Rama en Krishna.

Spileers benadrukt enerzijds dat Christus de enige is die, in tegenstelling tot de goden der buitennatuur, geen offers nodig heeft. Maar anderzijds vindt hij de uniciteit van Christus een christelijke pretentie, en een onoverkomelijk struikelblok om met de verschillende religies tot een dialoog te komen. Dit lijkt ons, in tegenstelling tot wat het kapt van zijn boek vermeldt, niet echt een pleidooi voor een menselijke zingeving of het bestrijden van een geestelijk vacuüm.

Zoals betreffende een natuurkundig gegeven, van een veelheid van theorieën, op de duur er juist één de ware blijkt te zijn, zo ook op het gebied van religies. Spileers ziet dat blijkbaar anders. Voor hem is er veelheid en moet er veelheid zijn en blijven. Zijn eenheidsvisie - hij behoort naar eigen zeggen tot alle religies - miskent de onderlinge contradicties der godheden in kwestie. Zo beschrijft hij in zijn hoofdstuk over “het begrip ‘God’ in de schok der culturen”, eerst het islamitische godsbegrip, daarna het Amerikaanse en besluit dat beiden strijdig zijn met elkaar en met het begrip van God in de bijbel (o.c., 343). Zo ‘één’ lijken die diverse godsbegrippen - ook in zijn visie - dan toch niet te zijn. De schrijver ziet blijkbaar niet in dat van contradictorische gegevens er slechts één waar kan zijn.

Enkele conclusies

Delen we de axiomatic van de religies en bouwen we voort op vele getuigenissen. Zij behoren omwille van hun mantische en magische aard niet tot het domein der harde wetenschap. Toch kunnen ze een zekere geloofwaardigheid en gezag bevatten, en ons tot een aantal conclusies leiden.

Redders zijn in zowat alle religies te vinden, maar zij tonen harmonie der tegengestelden. Het dynamisme is typisch voor alle niet-gedesacraliseerde religies. De heidense religies beschikken over levenskracht die zelfs ‘grote wonderen’ te zien geeft, maar hun wortel, hun basis, is ‘vlees’. Het leven en de levenskracht, aan deze religies eigen, komt voort uit een ritueel contact

met “Godszonen” of ‘engelen’, zoals de Bijbel, *Gen. 6:1-8* duidelijk zegt. Die levenskracht is beperkt. Ook hebben de goden nauwelijks enig ethisch besef. Ze kennen wel een ineenbestaan van goed-en-kwaad. Het christendom veroordeelt niet zo maar dat ‘vlees’ maar ziet hierin “de harmonie der tegengestelden” aan het werk en voert ‘Geest’ in, Gods wezenseigen levenskracht, die zonder ‘vlees’ toch redt. Jezus is redder maar zonder harmonie der tegengestelden, zo dat zijn redding ‘eeuwig’ is in de strikte zin.

Spileers vermeldt wel “Gods Geest” (o.c., 322 v.), als tegengesteld aan “het vlees”, maar beseft de tegenspraak in zijn werk niet. Hij wil Saï Baba, wiens energie voortkomt uit ‘vlees’ op gelijke hoogte stellen met Jezus, wiens energie ontspringt aan “Gods Geest”. Bijbels gezien gaapt hier een afgrond van verschil.

11.7. Orde brengt ons tot God.

Logisch redeneren

Het mag op het eerste gezicht verbazen dat we hier het thema ‘logica’ ter sprake brengen. We legden in religieuze zaken al de nadruk op streng logisch redeneren. (1.4.1.). “Opdat gij de wijsheid leert en de fouten vermijdt” lezen we in *het boek der Wijsheid 6;9-10*. Eén der kenmerken van de wezens der buitennatuur is juist dat ze onvoorspelbaar zijn, dat men niet weet hoe ze gaan reageren en dat ze geen vaste ‘spelregels’ kennen. Vandaar ook de onzekerheid en de angst. Dat heeft men niet in de bovennatuur. Daar gelden vaste axioma’s. Daar geeft de decaloog een stevige basis waar men kan op bouwen. De H. Drie-eenheid ziet logica en correct logisch redeneren als een bezweringsformule en past ze als zodanig ook toe. Daarom lokt de natuurlijke logica zoveel weerstanden uit bij bezetenen en bij al wie in de breedste zin van het woord ‘beïnvloed’ wordt. Zo redeneren heel wat psychiatrische patiënten uiterst gecompliceerd en weren vurig het natuurgegeven redeneren.

Logica wapent tegen onvoorspelbaarheid. Wat logisch volgt uit vooropstellingen is wel voorspelbaar. Wie streng logisch redeneert, maakt dat de mens op een manier ontsnapt aan de wezens die onze denkpatronen willen verstoren, en dus buiten hun greep komt. Tegen een stevige en correcte deductie, inductie of abductie (zie verder) zijn deze wezens zo goed als machteloos. Daarom is een juist redeneren zo belangrijk. Op een manier zet men de buiten-natuur schaak, ja introduceert men wat eigen is aan de bovennatuur.

Wie in de wereld orde aanbrengt distantieert zich van de “wilde oerchaos” en herneemt op zijn of haar beperkte wijze een stukje Goddelijke schepping. In wezen is alle opvoeding, alle pedagogiek, ja alle agogiek die hiermee rekening houdt, op een wijze ‘sacraal’. Wie in het leven, ook in het privé leven, orde aanbrengt, werkt helend. Niet alleen psychologisch maar ook in de diepere ziel, op occult en religieus niveau. Wie het eigen leven niet weet te ordenen, stelt zich bloot aan allerhande psychische afwijkingen. Op het occulte niveau vertaalt zich dat in een meer vatbaar zijn voor de inspiratie die uitgaat van geesten met een afwijkend gedrag.

Sint Augustinus zei het al: “Ordo ducit ad Deum”, “orde leidt tot God”.

Syllogismen

Een syllogisme is een redenering, bestaande uit drie zinnen, de eerste voorzin (major), de tweede voorzin (minor) en de nazin (conclusie). De major en de minor bevatten vaststelbare gegevens. In de reductie overschrijdt de conclusie wat gegeven is en komt dus niet via een waarneming, wel door logisch redeneren tot stand. Voorbeelden zullen dit hieronder verder verduidelijken. Spileers G., *Niet te geloven, wel te begrijpen*⁵⁶⁵, vermeldt de drie syllogismen zoals Ch. Peirce, *Deduction, Induction and Hypothesis*⁵⁶⁶ (Deductie, inductie en hypothese), ze ooit formuleerde, maar geeft ze fout weer. Vermelden we ze en vullen we aan.

1. Deductie:

Alle bloemen van deze plant zijn indigo. (1)

Deze bloemen komen van deze plant. (2)

Deze bloemen zijn indigo. (3)

Wat geldt voor alle bloemen van de plant, geldt uiteraard voor een deelverzameling ervan. Deze redenering is correct.

2. Reductie

2.1. Inductie of veralgemening op grond van gelijkenis.

Deze bloemen komen van deze plant, (2)

Deze bloemen zijn **dus** indigo (3)

Alle bloemen van deze plant zijn indigo (1)

Het woord ‘**dus**’ is hier fout en meteen ook de hele redenering. Uit het enkele feit dat deze bloemen van deze plant afkomstig zijn, kan men niet redenerend besluiten dat ze indigo zijn. Men stelt hun indigokleur als een gegeven gewoon vast. Het overschrijden van de gegevens zit in een syllogisme

⁵⁶⁵ Spileers G., *Niet te geloven, wel te begrijpen*, Gent, Mens & Cultuur Uitgevers, 2003. 165.

⁵⁶⁶ Ch. Peirce, *Deduction, Induction and Hypothesis*, in: *Popular Science Monthly* 13 (1878): 470/482.

in de derde zin, niet in de twee eerste. Die zijn telkens gegeven. Het invoeren van een redenerend element 'dus' in de tweede zin maakt de hele redenering verwarrend. Zonder 'dus' is de redenering geldig, maar is ze zoals elke veralgemening, in haar praktische toepassing, met voorbehoud. Eenzelfde plant kan eventueel nog bloemen bevatten van een andere kleur.

2.2. Abductie of **veralgemening** op grond van samenhang.

Deze bloemen zijn indigo, (3)

Alle bloemen van deze plant zijn indigo (1)

Deze bloemen komen van deze plant, (2)

De term '**veralgemening**' is fout en moet vervangen worden door 'veralgeheling'. Men veralgemeent niet van de bloemen naar de plant. De bloemen gelijken niet op de plant maar hangen er mee samen. Men 'veralgeheelt', men besluit dat beiden tot hetzelfde geheel, tot hetzelfde systeem van de plant behoren. De term 'veralgehelen' is niet echt ABN, maar verduidelijkt dat het niet om een verzameling gaat met gelijke elementen, wel om een systeem waarin de onderdelen niet op elkaar gelijken, maar wel met elkaar samenhangen.

De reductie als 'veralgemening' (2.1.), of als 'veralgeheling' (2.2.) is in de praktijk ook met voorbehoud. Als deze bloemen hier indigo zijn, en de bloemen van de plant daar ook indigo zijn, zou het kunnen dat de bloemen van die plant komen. Maar ze kunnen ook van een andere plant afkomstig zijn, die bloemen heeft van dezelfde kleur.

Enkel een deductieve redenering geeft absolute zekerheid, beide reductieve redeneringen, de veralgemening en de 'veralgeheling', vergen echter voorbehoud. Verdere toetsing is nodig.

Tot zover enkele bedenkingen bij zijn boek, dat overigens over heel wat andere thema's voortreffelijke informatie geeft.

Een materialistische redenering

Hieronder volgen de drie syllogismen, zoals ze door een streng materialistisch denken worden aangewend. Vanuit logisch standpunt zijn ze allen juist, men redeneert correct... maar vanuit vooropstellingen die niet stroken met het geheel van de werkelijkheid. Dat willen we verder toelichten.

Deductie. Alle gegevens binnen onze ervaring zijn materieel. (1)

Welnu, dit gegeven is binnen onze ervaring. (2)

Dus het is materieel. (3)

Reductie

1. Veralgemening (inductie)

Dit gegeven is binnen onze ervaring (2)

Welnu, het is materieel. (3)

Dus alle gegevens binnen onze ervaring zijn materieel. (1)

2. Veralgeheling. (abductie of Hypothese)

Dit gegeven is materieel. (3)

Welnu, alle gegevens binnen onze ervaring zijn materieel. (1)

Dus dit gegeven is binnen onze ervaring. (2)

Zo oordeelt bijvoorbeeld een soort materialisme. Zo kan ieder denksysteem, zodra het zijn axioma's uitdrukt, getoetst worden aan de hand van de triade: deductie, inductie, abductie. Ieder denksysteem omvat inderdaad deducties, in de eerste plaats uit axioma's. Ieder denksysteem omvat ook veralgemeningen, en dit op grond van inductieve steekproeven. Ten slotte bezit ieder denksysteem ook 'veralgehelingen', en dit op grond van situering van gegevens binnen één of ander geheel.

Nemen we de voorzin (1) van de deductie: "Alle gegevens binnen onze ervaring zijn materieel". De deductieve redenering die gemaakt werd, is juist verwoord, maar de voorzin is op zich al een veralgemening en dus niet absoluut geldig.

Dat dit zo is, merken we aan het besluit van de tweede redenering, de veralgemening, waar we diezelfde zin als conclusie terugvinden. Opdat die conclusie absoluut juist zou zijn zou men eerst alle fenomenen, en alle fenomenen in hun geheel, moeten kennen. Maar dat gaat niet. Daarvoor is de menselijke kennis te beperkt, en zijn de menselijke mogelijkheden ontoereikend. Men komt enkel tot een besluit met voorbehoud. De eerste voorzin van de eerste redenering, de opvatting dat alles materie is, is dan ook een hypothese, een reductie, een veralgemening. Eenzelfde kritiek geldt ook op de tweede voorzin van de abductie, die diezelfde zin bevat. Ook daar hebben we een 'veralgeheling' met voorbehoud. De veralgemening en de veralgeheling zijn slechts hypothesen. Hun respectieve conclusies moeten verder worden onderzocht.

Men kan in de materialistische axiomatic wel stellen dat elk experiment dat uitgevoerd wordt, materieel kan geduid worden. Dat is best mogelijk, maar dat geldt niet voor de gehele werkelijkheid. De veralgemening gaat niet op. Het zijn steekproeven, er is een veralgemening met voorbehoud. Hoe de liefde, de ziel, God, .. materieel duiden? Heel wat werkelijkheid ontsnapt aan die steekproeven. Niet heel de werkelijkheid kan onderzocht worden. Dan leidt dit ook niet tot een deductief bewijs, wel tot een inductie of een abductie; een veralgemening of een 'veralgehening'. Met voorbehoud dus.

Omdat een aantal experimenten materieel kan geduid worden, besluit men ten onrechte dat dit zo is voor de hele verzameling.

Omdat een aantal delen materieel kan geïnterpreteerd worden, besluit men ten onrechte dat dit ook geldt voor het geheel. De opvatting dat alles materie is, is dan ook een hypothese, een reductie, een veralgemening en een 'veralgehening' met voorbehoud.

Er is een methodische vorm van wetenschap die haar grenzen erkent, en weet dat haar terrein slaat op een deelverzameling van de gehele werkelijkheid. Dat deel waarop haar axiomatic van toepassing is.

Er is een ideologische vorm wetenschap die dat niet doet en besluit dat enkel wat wetenschappelijk is, bestaat. Axiomatisch wordt hiermee onder meer alle sacraliteit van iedere religie gewoon weggeredeneerd. Dat werd al eerder uitvoerig toegelicht (4.1.).

Aan het begin van dit werk hebben we gewaarschuwd voor blind geloof en wilden we aantonen dat een gezonde religie gebaseerd is op logische redeneringen. Het is duidelijk dat ons geloof geen blind geloof is, maar wel aandacht heeft voor veralgemeningen en veralgehelingen. Vanuit dit oogpunt is de geloofsovertuiging niet anders dan de overtuiging die een wetenschapper heeft bij zijn wetenschappelijke arbeid. Beiden redeneren logisch. Er is echter een belangrijk verschil: een gelovige doet recht aan echte paranormale verschijnselen, terwijl de wetenschapper ze axiomatisch ontkent.

Een onjuiste godloochening

Als foute vorm van redeneren kan ook de Godloochening van de Griekse denker Epicurus (-341/-270) vermeld worden. Hij was atheïst en stelde in zijn filosofie het fijnzinnige genieten centraal.

Men hoort het wel eens meer: de overdaad aan ellende in de wereld getuigen van Gods afwezigheid in de schepping. Hoe kan een God van wie men beweert dat Hij almachtig en goed is, zoveel kwaad toelaten? Sommigen besluiten dan maar ineens dat God dan niet kan bestaan. Zonder hier logisch op in te ingaan. Laten we dat hieronder dus wel doen.

Gegeven: het bestaan van de Bijbelse God, Jahweh, H. Drie-eenheid én van het kwaad.

Gevraagde: hoe het bestaan van deze God verzoenen met het brutale feit van het kwaad?

De redenering:

voorzin 1. Indien God bestaat, dan is Hij almachtig en goed.

Maar: ofwel: indien God het kwaad kan beletten maar niet wil, dan is Hij niet goed,

ofwel: indien Hij het kwaad wil beletten maar niet kan, dan is Hij niet almachtig.

voorzin 2. Welnu, het kwaad kan enkel bestaan

ofwel: indien God het kan beletten maar niet wil, en dan is Hij niet goed,

ofwel: indien God het wil beletten maar niet kan, en dan is Hij niet almachtig.

voorzin 3. Welnu het kwaad bestaat.

Nazin of besluit: Dus een almachtige en goede God bestaat niet.

Deze volgorde van zinnen lijkt een perfect sluitende redenering: indien de drie voorzinnen, geldig zijn, dan volgt daaruit de ene nazin. Zinnen syntactisch (in de passende volgorde der woorden) aaneenrijgen lukt wel, maar of daarmee de semantische inhoud (de betekenis) te verrechtvaardigen is, dat is wat anders.

Voorzin 2 stelt: “het kwaad kan ‘enkel’ bestaan indien...”. Letten we op het woordje ‘enkel’. Deze voorzin wordt gewoon vooropgesteld als axioma, zonder bewijs. Toch kan men zich de vraag stellen of zowel God als het kwaad tegelijk kunnen bestaan en wel zo dat God toch goed en almachtig is.

De hele redenering staat of valt met het uitschakelen van de autonomie van het schepsel.

God kan het kwaad beletten maar Hij wil dit niet zonder meer. Hij eerbiedigt, tot op een zekere hoogte, de autonomie of de vrijheid van het schepsel.

God wil het kwaad beletten, maar in de mate dat Hij de zelfstandige vrijheid van het met geest, met verstand, rede, gemoed, waarde-aanvoelen en wilsvrijheid, begaafde schepsel eerbiedigt, kan Hij dit niet zonder meer.

Anders uitgedrukt: de redenering stelt een verzwegen axioma voorop dat zegt: "God schept enkel onvrije wezens die niet tot een zelfstandig beslissen in staat zijn". Of, indien men wil: scheppen is onvrijheid scheppen, mensen hebben dan geen vrije wil meer en zijn nog slechts robots en automaten, zodat de hele verantwoordelijkheid voor het kwaad bij God ligt. Dan is er van medeverantwoordelijkheid vanwege het met geest begaafde schepsel geen sprake meer. In de taal van het christelijk platonisme: Gods ideeën betreffende het heelal en de dingen binnen dat heelal bevatten, wat de vrije schepselen betreft, én tegelijk de norm of gedragsregel, in de Bijbel zijn dat de tien geboden, én de mogelijkheid in het schepsel om van die norm af te wijken. God bedient zich van de eigen zelfstandigheid van de schepping en van zijn schepselen om uiteindelijk te oordelen. Dat heet de Bijbel "Het oordeel van God" - we gaan er in het volgende hoofdstuk op in - en juist dat ontgaat Epikurus.

De hele redenering is tevens een 'Argumentum ad hominem', een argument tegen diegene die het beweert. Nemen we als hypothese aan dat God niet bestaat. De atheïst, uitgerekend op grond van zijn atheïsme, is het met deze opvatting eens tegen wil en dank. Want voor hem bestaat God niet, doch niettegenstaande Gods afwezigheid, bestaat het kwaad nog wel. Dus ligt de voldoende reden of grond voor het kwaad, voor de atheïst, zeker niet in God. Wel in de eindige, vrije wereld en wat daarin aan afwijkingen aanwezig is. Atheïstisch gezien ligt de voldoende reden van het kwaad dat de atheïst tegen God uitspeelt, totaal buiten God, want deze is er niet. God kan dus ook niet verantwoordelijk zijn voor het bestaan van het kwaad. Dat is uitgerekend ook de christelijke opvatting terzake. Dat het kwaad niet van God komt, maar van elders, werd in dit werkje uitvoerig beklemtoond, onder meer in het hoofdstuk over de harmonie der tegengestelden (11) waar ook het demonie en satanie (11.4.) ter sprake kwamen.

In deze visie is het dan ook totaal onjuist te stellen dat het probleem van het kwaad het krachtigste argument blijft tegen een algoede weldadige God, zoals Dirk Verhofstadt in zijn *Atheïsme als basis voor de moraal*⁵⁶⁷, beweert en hierbij Victor Stenger aanhaalt. En verder (o.c. 92) citeert Verhofstadt de moraalfilosoof Etienne Vermeersch die in dezelfde zin schrijft: “Een God die bij definitie oneindig goed moet zijn en die het niet nodig vindt om slavernij te veroordelen, maar bovendien deze gruwelijke praktijken toelaat en goedkeurt, kan niet bestaan”. Men ziet het: hoewel deze godloochening logisch fout is, toch blijft ze retorisch blijkbaar krachtig en wordt ze nog steeds in meer dan één vrijzinnig en atheïstisch handboek van logica misbruikt. Tot zover een stukje logica, waarbij we ons baseerden op W. Kenens, *Elementen van natuurlijke logica*⁵⁶⁸. Logisch redeneren behoedt ons, vooral in religieuze aangelegenheden, voor heel wat dwaalwegen.

Theodicee

G. Leibniz (1646/1716) sprak van ‘theodicee’. Deze zoekt een verklaring voor de schijnbare paradox tussen het bestaan van God en het bestaan van het kwaad. De term is samengesteld uit de Griekse woorden ‘theos’, ‘God’, en ‘dikè’, “recht, rechtvaardiging”. De theodicee wil ook nagaan hoe, binnen de autonomie van de schepping, het fysische en ethische kwaad kan bestreden of verminderd worden, en hoe mensen het kwaad dat zijzelf veroorzaakt hebben, kunnen herstellen.

Kwaad dat als onrechtvaardig wordt aangevoeld, leidt gemakkelijk tot hoogoplopende emoties en wie het ondergaat, heeft aanvankelijk geen boodschap aan de mededeling dat men deze zaak in een breder kader moet situeren. Iedereen die in het leven met een pijnlijke situatie geconfronteerd wordt, vraagt meer dan alleen maar inzicht. Na het incasseren van een zeer pijnlijke teleurstelling verliest de mens gewoonlijk zijn innerlijke vrede en vraagt het heel wat tijd voordat de emotionele schok en de kwetsuur bedaren en men weerom het rustige zelfbezit herwint. Ieder mens met een minimale ervaring van het kwaad en het erdoor veroorzaakte lijden en leed, weet dat die zeer sterke, uit het gewone evenwicht schokkende fase niet blijft duren. Maar dan stelt zich wel de logisch-metafysische zingeving en is het moment van nadenken en ‘redeneren’ aangebroken. Al is de emotie nog zo snel, de zingeving achterhaalt ze wel. Uit de wereld van de smart komt men weer terecht in de gewone wereld van elke dag.

De kwade luim

⁵⁶⁷ Verhofstadt D., *Atheïsme als basis voor de moraal*, Houtekiet, Antwerpen / Utrecht, 77.

⁵⁶⁸ Kenens W., *Elementen van natuurlijke logica*, Logisch leren denken. Gent, Mens & cultuur Uitgevers, 2016.

Het gebeurt echter dat, in plaats van voor rede vatbaar te worden, mensen naar aanleiding van een schokkend kwaad en lijden een kwetsuur overhouden die men verbittering noemt. De dagelijkse vorm daarvan heet “slecht humeur”. Niet zonder reden heetten de oude Romeinen die zieletoestand - eigenlijk die duiding van wat tegengaat en teleurstelt - “iniqua mens”, onrechtvaardige zieletoestand.

Men stelt het bij herhaling vast: iemand die slecht geluimd is, lijkt op diegene die een grondig kwaad begint te verwerken. Zo iemand luistert wel, doch hij verdringt of onderdrukt in zichzelf het reine - rationele - inzicht dat hij met zijn emotionaliteit ongelijk heeft. Hij gelooft niet meer, hoopt niet meer en is liefdeloos. Tot wanneer - om soms onnaspeurlijke redenen - hij eindelijk ontdooit en weerom voor rede en medemensen vatbaar wordt.

De verbitterde is wezenlijk en op een ernstige wijze slecht geluimd en wel zo dat hij alles wat zich aan hem toont, dreigt te vervormen tot de karikatuur ervan. Wie dag in dag uit met zo een verbitterd mens leeft, ervaart de beschrijving hierboven als pijnlijk juist. De naastenliefde en medemenselijkheid gaan aan hem voorbij. In zoverre zelfs dat de verbitterde voor zijn omgeving tot een ‘zaak’ wordt. Hij kan zelfs geleidelijk vereenzamen, indien hij niet voor rede vatbaar wordt en zich niet - de term is de juiste - bekeert. De verbitterde revolteert tegenover “de ongerechtigheid” die in de wereld is ingebouwd en die hij ervaart. Het lijkt wel alsof hij op eigen kracht en zelfs tegen God in moet doorzetten. Zo redeneert de verbitterde die zich in de verbittering innestelt en gegevens als God verwacht met de karikatuur ervan.

Men kan die onverantwoorde emotionaliteit tegen gaan door er trachten aan te ontsnappen, door ze te bevechten en door, ondanks alles, er een zin trachten aan te geven. Deze derde houding wordt een grote uitdaging naarmate beide voorgaande mislukken.

Om een feit logisch te doorgronden, ‘te deduceren’ zou Hegel zeggen, moet men het uiteindelijk - let wel: uiteindelijk - situeren in de totaliteit van de werkelijkheid. Maar al te dikwijls vindt onze menselijke begrensdheid hiervoor geen voldoende reden. Dan lijkt het feit ‘absurd’, want het vertoont geen duidelijke reden maar veroorzaakt toch een verschrikkelijke pijn. De term ‘gerechtigheid’ voor zover deze in de mens leeft, is uitgerekend de absolute eis een zinnige verklaring te vinden. Maar daarvoor is de oorzaak van het kwaad, oorzaak die zelf een kwaad is, dikwijls te veel in de mysterieuze diepte van het aardse bestaan gesitueerd. Er blijft inderdaad nog

zoveel tragisch over dat niet of slechts uiterst moeizaam inzichtelijk kan gemaakt worden. Dat wij cognitief geen voldoende inzicht te krijgen, belet echter niet dat er objectief een zinnige structuur in kwaad en lijden aan het werk is. Godgelovig uitgedrukt: God heeft zijn redenen die onze zelfs gelovige rede niet zomaar duidelijk vat.

De onmacht van de geest

De Duitse filosoof M. Scheler (1874/1928) in zijn *Die Stellung des Menschen im Kosmos*⁵⁶⁹ (De plaats van de mens in de kosmos), schrijft in dit verband dat de huidige mens af te rekenen heeft met de onmacht van het geestelijke. Immers voor Scheler is het lagere, de materie, plant en dier, en het dierlijke in de mens, het sterkere, terwijl het hogere en het geestelijke het zwakkere is. Hij zegt dat de levensdrang, die in oorsprong van beneden komt, ‘dämonisch’, ‘demonisch’, blind is ten opzichte van alle hogere ideeën en waarden.

S. Freud, in zijn boek *l’Avenir d’une illusion*⁵⁷⁰ (De toekomst van een illusie), zag op zijn wijze het probleem. Hij vond dat de beschaving een druk uitoefent op onze instincten, en ons dwingt tot verstervingen. Indien die er niet was dan zou men, zo schreef hij, zich kunnen meester maken van iedere vrouw, van ieder bezit, en ook iedere rivaal kunnen doden (11.2.). Freud besluit: “Wat zou dat mooi zijn en welke reeks voldoeningen zou ons het ‘leven’ dan bieden”. Men kan nauwelijks beter de sfeer van het demonisme weergeven.

Vladimir Soloviev, *La justification du bien*⁵⁷¹ (De rechtvaardiging van het goede), ziet wat Scheler ‘geest’ heet, anders. Dankzij zijn vermogen tot schaamte, samenhorigheidsgevoel en eerbied, groeit de mens, boven die levensdrang uit. In zijn ziel overstijgt hij het Freudiaanse leven. Doch zoals Scheler vaststelt, vervalt de mens hier bij herhaling in onmacht. Voor Soloviev wordt die onmacht slechts overwonnen dankzij een direct Godscontact. Soloviev ziet buiten ons ‘dingen’ die van nature onder ons zijn, die op ons gelijken, en die ons te boven gaan. Hij knoopt daaraan de drie ethische basishoudingen vast, die ons geweten typeren. Vertoont de mens een gedrag dat hem onwaardig is, dan kan hij zich in geweten hierover schamen. Het kunnen ervaren van een schaamtegevoel toont aan dat de mens meer, anders en hoger is dan enkel maar een materieel wezen. Een tweede basishouding, waarin wij zien wat op ons lijkt, kan tot altruïsme en

⁵⁶⁹ Scheler M., *Die Stellung des Menschen im Kosmos*, Darmstadt, 1930, 83.

⁵⁷⁰ Freud S., *l’Avenir d’une illusion*, Paris, 1976, 4. (// *Die Zukunft einer Illusion*, London, 1948)

⁵⁷¹ Soloviev V., *La justification du bien* (Essai de philosophie morale), Paris, 1939, 38.

medeleven leiden. De medemens wordt dan om het met de woorden van Schopenhauer te zeggen, tot een “ich-noch-einmal” (2.2.). En tegenover wat ons overstijgt kunnen we tenslotte eerbied betonen. Hier situeert Soloviev de religie. Schaamte, vertedering en eerbied, ziedaar de drie ethische basishoudingen waarin een typisch menselijk waardevoelen aan het werk is en waarin ethiek en waarheid tot hun recht kunnen komen.

G. Szczesny, Duits filosoof, (1918/2002), *De toekomst van het ongeloof*⁵⁷², meent dat het ongeloof het lot is van een bepaald type van “huidige westerse” mens die een wereldbeschouwelijke crisis kent en een “grote leegte” ervaart. Deze mens is blind voor de sacrale wereld en voor wat hij met zijn denken en handelen, fijnstoffelijk veroorzaakt. De animistische en dynamistische zijde van alles wat bestaat, de werkelijkheid der religie, wordt zo ontkend of verdrongen. De mens wordt onmachtig tegenover iedere demonie en satanie.

11.8. De harmonie der tegengestelden: samengevat

Dit hoofdstuk, de harmonie der tegengestelden, illustreert dat een boodschap van grote denkers in de loop der geschiedenis wel eens meer in haar tegendeel omslaat. De wereld kent soms een grillig verloop, zodat men nooit vooraf weet “hoe het dubbeltje rollen zal” of wat het eindresultaat zal zijn. Een vorm van tegenstelling vinden we eveneens bij sommige paranormale genezingen. Men verwacht dat de genezer over voldoende energie beschikt, maar dan blijkt dat in een aantal gevallen de genezer deze ook van de toeschouwers neemt. Een verdere dualiteit vinden we in het feit dat niet alleen zulke magische rituelen, maar heel wat mensen op zich, energie kunnen stelen. Ze kunnen hierbij gemoedelijk en sympathiek overkomen, maar tegelijk ook fijnstoffelijke energie van hun medemensen ontnemen. Meestal gebeurt dit onbewust, wat het nog meer verraderlijk maakt. Dan blijkt dat zulk een roof van energie bovendien ook in heel wat religies voorkomt en er zelfs een dagelijkse praktijk is.

De fijnstoffelijke wezens van de buitennatuur kennen deze wereld als bron van energie. Ze halen de energie om te blijven leven, hun “nectar en ambrozijn”, in de natuur, in veldvruchten, in de planten, de dieren en de mensen. Al wat op deze wereld leeft, heeft een fijnstoffelijke uitstraling waaraan de goden zich kunnen voeden. Maar ook de sappen van planten, of het bloed van mensen en dieren zijn drager van fijnstoffelijke energieën. Daar voeden de goden zich mee. Om zich van een lang leven te verzekeren zullen

⁵⁷² Szczesny G., *De toekomst van het ongeloof* (actuele beschouwingen van een niet - kristen), Amsterdam, 1960.

ze een deel van de ontvangen energie omvormen tot dat type van energie dat vereist is om een probleem op te lossen. Mensen richten zich tot deze goden om een genezing te bekomen, om een goede oogst, om bescherming, kortom om de vele bedreigingen van het leven aan te kunnen. Zo gezien leven beiden in een vorm van verstandhouding. De goden hebben de mensen nodig, maar de mensen kunnen moeilijk zonder hun goden.

En toch rijst er een groot probleem. De goden hebben meestal geen geweten. Ze zijn zich niet bewust van wat goed is en wat kwaad is. Ze handelen zonder ethiek. Ze breken af wat ze opgebouwd hebben en omgekeerd. Ze zondigen tegen de voorschriften die ze zelf uitvaardigen. De mensen zeggen van hun eigen goden dat deze onbetrouwbaar zijn. Ze noemen die wisselvalligheden 'het lot'. Men is er machteloos tegen en legt er zich bij neer. De toorn der goden, of hun energiegebrek, maakt dat ze zonder bezwaren terug nemen wat ze ooit gegeven hebben. Hun ingreep, de genezing die ze hielpen bereiken, de energie die ze in één of ander werk hebben gestoken, durven ze zonder problemen terugnemen. Hun ingreep en hulp is nooit definitief. Mensen zijn nooit zeker van een blijvende bijstand. De goden geven en nemen. Ze doen zowel goed als kwaad, ze kennen zowel opgang en ondergang. Men zegt dat deze tegenstellingen harmonieus ineen bestaan. Hun dubieuze houding is een element waar men in deze wereld rekening moet mee houden worden. Hun vermogen om problemen op te lossen is beperkt. Hun handelwijze getuigt zelden van een juist logisch redeneren. Contact met hen zoeken via meditatie is niet altijd zonder gevaren. De buitenbijbelse religies lijken steeds een mengsel te zijn van goed en kwaad, van leven en dood.

Geheel in tegenstelling met deze demonie en satanie verschijnt als een donderslag bij heldere hemel de Bijbelse religie als de grote uitzondering. De Bijbelse God houdt zich zeer strikt aan de eigen geboden. Hij vraagt ook helemaal geen offers. Hij is zelf de gever van alle leven en levenskracht waarvan de hele schepping leeft. Hij vraagt van zijn schepselen in ruil een gewetensvol gedrag. Voor een aantal van hen ligt dit moeilijk omdat ze dan een stuk van hun autonomie, van hun eigenzinnig gedrag en hun ijdelheid moeten prijsgeven. Gaan ze er toch op in, dan vinden ze een energie die deze van de buitennatuur in ruime mate overstijgt.

De Bijbelse doctrine aanvaardt de buitenbijbelse religies, zuivert ze uit en verheft ze naar een hoger peil. Dat de christelijke wereld niet steeds deze doctrine in praktijk gebracht heeft en bij herhaling zelf onderhevig geweest is aan demonische en satanische invloeden, toont ons haar geschiedenis.

Hoofdstuk 12: Over oorzaken en gevolgen

Een ABC-theorie.

De mens is van nature nieuwsgierig, voor alles wat er gebeurt, willen we een oorzaak zoeken. Van alles wat we beginnen, weten we graag waartoe het ons leidt. Het vorige hoofdstuk toonde echter aan dat de menselijke rede wel wikt, maar dat heel dikwijls het lot beschikt. Iets kan in het tegendeel omslaan, men weet nooit vooraf hoe een dubbeltje rollen zal. Het lijkt wel een ABC-theorie (2.3.). A staat dan voor de oorzaak, C voor het gevolg. De oorzaak A zou ons rechtlijnig naar C moeten brengen. Maar er is een mysterieuze B, een invloed die we zelden onder controle hebben, een soort van zwarte doos die heimelijk voor een soort omleiding zorgt. Dat maakt dat het eigenlijke resultaat afwijkt van het beoogde doel. Profaan kunnen we het 'toeval' noemen. Sacraal spreekt men wel eens van een 'godsoordeel'. Het thema van dit hoofdstuk is nu juist die mysterieuze B.

12.1. Oorzaken en gevolgen, buiten de Bijbel

Toeval

Het thema 'toeval' kwam al ter sprake (5.1.2.). Zo is een normaal verloop steeds voorspelbaar. Een trein die 100 km per uur rijdt is na een uur rijden, 100 km verwijderd van de plaats van vertrek. Ook de weg van een ijsblok die van een gletsjer breekt, of de route van een schip dat vertrekt, is in principe vooraf te berekenen. En dus ook een eventuele aanvaring van beiden. De moeilijkheid is dat wij niet over alle gegevens beschikken die hierbij een rol spelen. Onze menselijke kennis is hiervoor veel te beperkt. Omdat we die hele complexe samenlopen van betrokken invloeden niet kennen, of beter: niet kunnen kennen, spreken we van 'toeval'. Maar objectief gezien, in een 'ontologisch' kader, zoals dat heet, heeft alles zijn reden, en bestaat het toeval niet. Praktisch dus wel.

Om de grillen van het lot enigszins de baas te kunnen, richt de religieuze mens zich tot 'hogere' machten, tot geesten en goden. Via mantische en wichelende technieken tracht hij toch iets van de toekomst te onthullen. Zo richtte de vorst van Israël (2.4.) zich tot zijn vierhonderd zieners om zich te informeren over de uitslag van de nakende strijd (1Kon 22: 20/2). Zo wil men de goden gunstig stemmen in de hoop gespaard te blijven van heel wat moeilijkheden. Zo blijkt ook dat heel wat huidige wereldleiders zich laten bijstaan door wichelaars in het nemen van belangrijke politieke beslissingen. Zo had Stalin (net als Brezjnev en Jelsin) een magisch begaafde genezeres op wie hij regelmatig een beroep deed. Zo vond men in zijn nalatenschap boeken over magie die hij van aantekeningen had voorzien. Het communisme mag dan

al een materialistische filosofie voorstaan, zo materialistisch ingesteld was de top van de toenmalige Sovjetunie zeker niet. Ook hier geldt blijkbaar het gezegde “luister naar mijn woorden, maar kijk niet naar mijn daden”. Na de dood van president Fr. Mitterrand (1916/ 1996) lekte uit dat de Franse astrologe Elisabeth Teissier hem jarenlang bijstond in zijn politieke beslissingen. Zo doen tegenwoordig nog vele presidenten, dokters, zakenlui, advocaten en geleerden. Meestal verzwijgt men het omdat men bevreesd is belachelijk gemaakt te worden of “om uit de gemeenschap van collega’s” gestoten te worden.

Wie zich met de astrologie inlaat, komt onder de invloed van de wezens die met de sterrenbeelden verbonden zijn en zich in de harmonie der tegengestelden situeren. Deze wezens voldoen aan de nieuwsgierigheid van de mensen die hen raadplegen maar ze voelen zich jammer genoeg niet gebonden door een gewetensvolle christelijke ethiek. Zij gaan eigenzinnig te werk, geheel buiten het domein van de H. Drie-eenheid. Ze zijn echter zeer machtig. Vandaar ook hun invloed. De Bijbelse traditie heeft altijd gewaarschuwd voor de “astrale wezens” juist omdat zij een ijdel gedrag vertonen. Zij willen steeds zelf het lot der mensen bepalen, zonder met de H. Drie-eenheid en de decaloog rekening te houden.

Zoals in het vorige hoofdstuk over de harmonie der tegengestelden al werd aangehaald, zegt Kristensen, *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*⁵⁷³, dat de wil van deze godheden het noodlot was, goddelijk maar onmenselijk. Rechtvaardig waren de godheden niet. Zij verloochenden de wetten die zij zelf hadden vastgesteld. Het volk voelde zich onderworpen aan de demonische goden. Met hun opgang en ondergang. Er was geen absolute wanhoop, maar evenmin absolute hoop. Wel een eindeloze wisseling van beide. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de grote antiek-Griekse tragici zoals Aischulos, Sofokles en Euripides in hun toneelwerken overvloedig geput hebben uit die bizarre harmonie der tegengestelden. In een leven, dat door wisselvallige en humeurige goden beheerst wordt, gaan hun helden dikwijls op een tragische wijze ten onder.

Toch verwoorden sommige andere Griekse denkers al een heel andere visie. Anaximander (-610/-546) meende dat datgene wat alle dingen begrijpelijk maakt, zich in het fijnstoffelijke situeert. Van hem bezitten wij de oudste wijsgerige Griekse tekst. Hierin zegt hij: “de oorsprong van alles wat bestaat ligt in het fijnstoffelijke, in dat wat alles doordringt en waarin de

⁵⁷³ Kristensen W.B., *Verzamelde bijdragen tot kennis der antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, - Kringloop en totaliteit, o.c., 231/290.

dingen noodzakelijk ook vergaan. Zij verschaffen elkaar genoegdoening voor hun ongerechtigheid, dit, volgens de rechtsorde, eigen aan de tijd". Tot zover Anaximander. Zijn visie getuigt van een archaïsche religie-opvatting: de 'zijnden' (blijkbaar denkt hij: 'de mensen') begaan 'ongerechtigheden' die moeten hersteld worden. Dit alles volgens een soort 'gerechtshof', dat hij de naam 'tijd' geeft. Men ziet dat volgens hem het blinde toeval niet het laatste woord heeft, maar dat de mens ooit een verantwoording voor zijn daden zal moeten afleggen.

Ook Plato meent dat wij behoren te leven als mensen die ervan overtuigd zijn dat wij een onsterfelijke ziel hebben. Deze zal, nadat zij het lichaam verlaten heeft, een rechter ontmoeten en gestraft worden als zij misdaden bedreef. Dat is ook de reden waarom het erger is onrecht te bedrijven dan onrecht te ondergaan. Maar, zo betreurt Plato, de mens die het goud van de ziel niet bezit en slechts op geld en materiële rijkdom uit is, hoort dit niet. Het leven na de dood betekende voor Plato, zoals voor zovelen, ingewijd in de Griekse mysteriën, inderdaad niet zonder meer zaligheid: "Al wie hun eden eer aandeden, komen bij de geëerde goden, in 'n tranenvrije ruimte te recht, terwijl de anderen 'n last te verwerken krijgen die geen aanblik verdraagt.

Wie tot driemaal toe het aan kon, aan beide zijden verblijvend, de algehele ziel van ongerechtigheden vrij te houden, geraakt langs de weg van Zeus tot aan de burcht van Kronos: daar waaien de briesjes rond het eiland der gelukzaligen, schitteren van goud de bloemen, nu eens van lichtende bomen op de oever, dan weer van bomen door het water geveld." Meer nog; volgens Plato⁵⁷⁴ kiest de ziel zelf - en niet een god of de goden - alvorens opnieuw in een lichaam te incarneren, haar toekomstig aards leven. Gevolg: "Hoe meer 'n ziel zich op aarde inzet voor inzicht en gerechtigheid, des te beter zal zij, onder de leefwijzen, wier modellen haar, in de andere wereld, bij het begin van 'n nieuwe levensloop, ter overweging voorgelegd worden, weten te onderscheiden en te kiezen wat niet de bedrieglijke schijn van de glans in zich draagt."

En de "Hermitage papyrus" uit het Egyptische middenrijk (-2025/ -1700) verwoordde lang voor Plato eenzelfde gedachte: "Ga met rustige tred naar de andere wereld. Je weet dat het hof dat overtreders berecht, niet welwillend is op het moment dat het een oordeel velt over de verdorven mensen en daarbij zijn functie vervult. Wee de zondaar, als de aanklager goed op de hoogte is. Vertrouw niet op lengte van jaren, want zij beschouwen de hele levensduur als één enkel uur. Wanneer een mens na zijn dood blijft leven, stapelen zijn daden

⁵⁷⁴ A. Gödeckemeyer, Plato, München, 1922, 112.

zich naast hem op. Wat er is, is er dan voor alle eeuwigheid. Wie het veroordeelde in praktijk brengt, is een dwaas. Maar hij die de andere wereld bereikt zonder misdaden, zal daar als een god voortbestaan.”

Voor de Bijbelse mens wordt die demonische kringloop van opgang en ondergang verbroken met de komst van Jezus.

12.1.1. Een godsoordeel

De religie heeft een eigen methode om haar geldigheid te toetsen, en wel door het resultaat van haar daden na te gaan. De methode heet sinds eeuwen het “oordeel van god”. Homeros en de oude Grieken spraken van een ‘atè’. Wie tegenover een god een fout beging kon zich aan één of ander onheil verwachten. De aard van de misstap lokt ofwel door een ingreep van een hoger wezen, ofwel geheel automatisch, een sanctie uit.

Voor de nominalistische visie, die niet aan het bestaan van godheden gelooft, is een godsoordeel uiteraard onzin.

Zowat alle archaïsche, antieke en klassieke culturen zijn vertrouwd met het begrip ‘godsoordeel’. Zo vermeldt H. Rüdiger, *Griechische Lyriker*⁵⁷⁵ (Griekse dichters), de dichter Pindaros van Kunoskefalai (-518/ -438), die het grote oordeel over de zielen uitspreekt: “Armzalige gestorvenen boeten dadelijk hun schulden uit. Doch de edele geesten maken na hun dood een lastenvrij leven door. Al wie hun eden eer aandeden, komen bij de geëerde goden, in ‘n tranenvrije ruimte te recht, terwijl de anderen een last te verwerken krijgen die geen aanblik verdraagt.”

Een wereld van goed-en-kwaad

Bij alle occulte praktijken kan men het magisch aanwenden van energieën beschouwen als het middel om het beoogde doel te bereiken. Overwegend dat hierbij telkens hogere wezens betrokken worden, kan men zo elk magisch werk als een soort van godsoordeel beschouwen. Zulke oordelen getuigen echter niet steeds van een hoge ethiek of van een herstel van onrecht. Men kan elke lotsworp en elke tegenlotsworp als een goddelijke ingreep zien. Zo het verhaal van de kleine Richard, die een appel kreeg van Jane Brooks (7.4.4.) en na het eten ervan, zwaar ziek werd. Een goddelijke ingreep geldt eveneens bij het werk van hexe Petra (7.4.2.). Volgens haar zeggen, verwondde zij haar slachtoffers met behulp van “ein Geist”. Ook de roof van “het binnenste van het kind” (10.4.) kan als een godsoordeel beschouwd worden. Hierbij stal de heks Sewawela de fijnstoffelijke energie van een kind, maar ze werd er op haar

⁵⁷⁵ Rüdiger H., *Griechische Lyriker*, Zürich, 1949, 170 ff..

beurt ook van beroofd. Het verhaal van de concertzangeres (7.3.1.) wijst in diezelfde zin. Haar leraar beroofde met behulp van zijn goden, de zangeres van haar stem, omdat ze zijn lessen niet langer wilde volgen. Marguerite Gillot vertelde ons over de larvae (7.4.5.) die haar beloerden, over de wijze waarop de baby het slachtoffer werd en hoe de dame die de larvae schiep, uiteindelijk de weerbots van haar magie onderging. Ook het verhaal van Dr. Teutsch - een patiënte eiste zijn liefde - en de tegenlotsworp (7.4.6.) getuigen van een beladen toestand, die gevaarlijk is wanneer daar niet op een bevoegde wijze wordt op ingegaan.

Van een lotsworp en een tegenlostworp getuigt eigenlijk ook het werk van iedere sjamaan (6.4.). Het feit dat iemand ziek wordt, betekent in die axiomatic, dat een godheid hem of haar ziek maakt. Dat kan men beschouwen als de lotsworp. Het feit dat de sjamaan die godheid verzoent en zo genezing bereikt, is eveneens een soort van godsoordeel, nu als tegenlotsworp. Men merkt hierin de dualiteit, het bestaan van goed-en-kwaad, in een wereld die steeds harmonie der tegengestelden vertoont.

De moeilijkheid bij zulke oordelen is dat niet de meest ethische, wel de sterkste het haalt. Als we de term 'godsoordeel' inderdaad definiëren als een ingrijpen van een godheid naar aanleiding van een misdaad, dat merken we dat de term 'misdad' in een omgeving die zowel goed als kwaad vertoont, ons geen juist criterium bezorgt. De term 'godsoordeel' is hier inhoudelijk zo algemeen gedefinieerd, zodat de omvang ook zeer ruim wordt.

Geven we nog enkele steekproeven van godsoordelen buiten de Bijbel. Ofschoon hierbij het religieuze element niet steeds vermeld wordt, is het toch steeds latent aanwezig. De magiër of heks die een oordeel velt, doet dit uiteraard op een magische wijze. Wat inhoudt dat helpers, de goden en de geesten, er noodzakelijk bij betrokken worden. De getuigenissen die we verder zullen vermelden, getuigen echter wel van enig ethisch besef..

Een gestolen geitje

A. Gatti, *Bapuka*⁵⁷⁶, beschrijft een merkwaardig godsoordeel. Het gebeuren speelde zich af in het toenmalige Noord-Rhodesië. Gatti zegt dat het oordeel getuigt van een opvallende wijsheid, een psychologisch doorzicht en een grote magische kracht van de Afrikaanse tovenaars. Vatten we samen.

Op een morgen stelt Gatti vast dat vier van zijn boys niet uit hun tent

⁵⁷⁶ Gatti A., *Bapuka*, Zürich (CH), 1963, 61-66.

komen opdagen. Wanneer hij ze opzoekt, merkt hij dat ze een zieke indruk maken. Hun gezicht en ogen zijn gezwollen. Ze zijn bezweet en tegelijk rillen ze van de kou. Een vijfde boy, die niet ziek is, verzekert Gatti dat de tent vol boze geesten is. Gatti behandelt hen met kinine en aspirine, doch hun toestand verergert. Net wanneer hij hulp wil zoeken, komt een oude man aangewandeld. Het is diezelfde man die een paar dagen geleden twee van zijn geitjes zocht. Hij gaat recht naar de tent waar de zieken liggen, bekijkt ze even en zegt: “ik kom diegenen bezoeken wiens handen vol boze geesten zijn”. Hij maakt een paar danspassen en prevelt enige magische woorden. Dan werpt hij een snuijfe poeder in de lucht. Hij herhaalt dit nog twee keer. Het lijkt hem niet nodig de zieken te onderzoeken. Aan één blik heeft hij genoeg.

Uit zijn antilopenhoorn neemt hij een haar. Hij streelt er een paar keer het voorhoofd van elk van de vier boys mee. En plots is het geblaat van een geitje te horen. Het komt - merkwaardig genoeg - niet van buiten, wel uit de krampachtig verwrongen mond van de kleinste van de vier zieke boys. Viermaal herhaalt de toverdokter dit strelen met het haar, en viermaal herhaalt zich het gemakker als van een geit. Dan gaat hij naar buiten en wacht.

Tot Gatti's verbazing komen twee van zijn boys uit de tent. Hun gezicht en hun ogen zijn vrij van zwellingen. Ze kijken Gatti en de tovenaar beschaamd aan, en verdwijnen in de bosjes. Een kwartier later zijn ze er weer, elk een blatend geitje in de armen. “Zij wisten ervan, maar zij zijn niet de dieven”, murmelde de tovenaar. “Daarom gaat de ziekte aan hen voorbij. Maar bij de twee die in de tent liggen, zal het nog een hele dag duren vooraleer ze van hun pijnen zullen verlost zijn. Zo zullen ze in de toekomst eerst eens nadenken.” Dan gaat de tovenaar met zijn geitjes heen. De toestand van de twee zieke boys blijft slecht. Bijna bewusteloos liggen ze ook de hele volgende dag in hun bed, terwijl de zwellingen van hun ogen en lippen onverminderd aanhouden. Tot plots, vierentwintig uur later, ze gezond en wel en zonder zwellingen uit hun tent tevoorschijn komen. Ze kijken Gatti schuldbewust en verveeld aan, mompelen een goedendag en beginnen vervolgens aan hun dagelijkse taak.

Tot zover dit verhaal. Merken we nog op dat de tovenaar een paar danspassen maakte en enige magische woorden prevelde. Dat is zijn vorm van gebed. Hij wendt zich hierbij tot zijn geesten. Ook zijn danspassen activeren fijnstoffelijke energieën en maken deel uit van het ritueel.

Het vuur der waarheid

Vatten we een tweede getuigenis van A. Gatti, in *Het wilde Zwarte hart*⁵⁷⁷, samen. Gatti bevindt zich te Narwa, in de Serengeti (Tanzania), met 9 blanken en 33 Negro-Afrikanen. Negen dollar was van Mohammed, de kok, gestolen. Na enig nadenken blijven Shaffi, Ali, Idi, Issa, Asmani en Baruku als verdachten over. Mohammed stelt aan Gatti voor de zaak door Mwadana, de grote mganga (opm.: een magiër) te laten oplossen. Deze gebruikt het “vuur der waarheid”, een magisch procedé. Gatti gaat er op in en laat Mwandana roepen. De tovenaar gaat aan het werk, en dit sober en zonder maskerade of ritueel vertoon. Wat bewijst dat het wezen van magie elders dan in opsmuk of ‘liturgie’ ligt.

Nadat allen schuld ontkennen, verhit Mwadana een ongeveer 20 cm. lange spijker in een vuurhaard. Uit zijn kalebas haalt hij vervolgens een doekje en smeert zijn linkerhand in met een groenachtig vloeibaar plantenmengsel. Dan zegt hij: “deze zalf beschermt enkel de onschuldige”. Tot driemaal toe drukt hij secondenlang de gloeiende spijker tegen zijn linkerhandpalm. Dan legt hij de spijker weer in het vuur. Vervolgens wrijft hij de rechterhand over de linkerhandpalm. Geen enkel spoor van verbranding is te zien.

Dan volgt de vuurproef. Eén voor één komen de verdachten aan. Mwadana eist een eed “bij Allah en al wat heilig is” dat men met de diefstal niets te maken heeft. Dan smeert hij bij elke verdachte wat zalf over de linkerhand en drukt er vervolgens de spijker hard tegen aan. Zodra de laatste man zich aan de proef heeft onderworpen, roept Mwadana alle zeven bij zich. Hij onderwerpt iedere handpalm aan een nauwkeurig onderzoek en kijkt ook telkens strak in de ogen van de man wiens hand hij vasthoudt. Geen enkele hand vertoont echter de grote blaar, het merkteken van de schuld.

Mwadana wrijft over hun handpalmen. Dan slaat hij vier handen weg. Hij concentreert zich daarop op de drie overgebleven handen: die van Shaffi, Asmani en Idi. Shaffi gromt: “Je doet mij pijn, oude man! Je weet dat ik onschuldig ben”. De magiër veert plots recht en roept: “Beken uw schuld. Zeg waar jij het geld hebt verstoppt. Nu”! Vlug wilden de twee anderen verdwijnen. “Blijf”, gebiedt de tovenaar hun en zegt: “Jij hebt ook allebei een meened afgelegd. Kijk maar!” Het godsoordeel begon zich nu te voltrekken. Gatti getuigt: “Ik heb het toen met eigen ogen gezien. Ieder van ons die erbij was ook. Uit de hand van Shaffi groeide langzaam, doch verschrikkelijk, een enorme blaar die alle verkleuringen ineenvoegde en toen omhoogtrok en zijn hand afschuwelijk vervormde. Hetzelfde, maar in mindere mate, was het geval

⁵⁷⁷ Gatti A., *Het wilde Zwarte hart*, Amsterdam, 1958, 106/ 115.

met de handpalm van Asmani en Idi. Wij zagen het en de drie slachtoffers zagen het. Uit hun eigen hand groeide de rechtspraak van het waarheidsvuur. Zij stonden als verlamd en konden de opgezwollen hand niet sluiten om de gruwel te verbergen.

De enige die zich niet uit het veld liet slaan was Mwadana zelf. Hij drukte zijn wijsvinger hard tegen Shaffi's borst: "Zeg dat jij het geld hebt gestolen!" Shaffi had alles en iedereen doorstaan. Nu echter schrompelde hij in elkaar. Met verbaasde ogen staaarde hij op de nog steeds groeiende blaas op zijn hand. "Ja" fluisterde hij schor. "Ik heb het geld weggenomen." Daarop greep Mwadana Idi's misvormde hand en snauwde: "Jij, jij hebt hem geholpen". Waarop Idi: "Ik hielp het verstoppen". Asmani bekende eveneens: "Ik heb het enkel gezien". Mwadana tot Shaffi: "Het geld. Ga en haal het!" Met gebogen hoofd haalde hij het van onder een grote rots, dicht bij de woonwagen van Gatti en gaf de bankbiljetten aan Mohammed terug. Die avond waren wij allen erg stil, aangeslagen door wat een kleine tovenaars had te zien gegeven.

Een zombie

Haïtianen beweren dat zombies mensen zijn die tot willoze 'automaten' omgevormd werden (6.1.2.). Het slachtoffer leidt vanaf dan een soort van vegetatief leven, en werkt bijvoorbeeld op een boerderij met een ongelooflijke werkkraft, maar heeft geen besef van zijn verslaafde en ontmenselijke toestand (11.3.4.).

Verwijzen we naar Wade Davis, *De slang en de regenboog*⁵⁷⁸. Wij zijn 1982. Davis is een student in etnobotanie, en specialiseert zich in de planten der Indianen. Hij krijgt van zijn prof aan de Harvard University, de opdracht in Haïti te onderzoeken hoe men van een mens een zombie maakt. Men veronderstelt dat dit geschiedt door middel van een gif waardoor een mens schijndood wordt. Men meent ook dat zombificering heel wat meer is dan slechts een sensationele inbeelding voor griezelfilms. Davis vertrekt en onderzoekt. Hij verhaalt van een zekere Clairvius Narcisse, wiens overlijdensbewijs dateert van 1962. In 1980 wandelt Narcisse echter in levenden lijve op de markt van l'Estère. Davis zegt: "Fysiek leek hij mij in goede conditie. Hij sprak langzaam maar duidelijk.

Toen hij over zijn ervaringen aan de tand gevoeld werd, vertelde hij over zijn begravenis. Hij herinnerde zich dat hij, gedurende de gehele beproeving waarbij hij tot zombie werd, bij bewustzijn was geweest. Hij was echter

⁵⁷⁸ Davis Wade, *De slang en de regenboog*, Amsterdam, Contact, 1986, 65. (// The Serpent and the Rainbow, New York, 1985).

volkomen verlamd, en had zijn zuster horen huilen. Hij herinnerde zich dat zijn arts hem dood had verklaard. Zowel tijdens als na zijn begrafenis had hij voortdurend het gevoel dat hij boven zijn graf zweefde. Dat was zijn ziel geweest, zo beweerde hij, die klaar was voor een reis. Maar de 'bokor' de wijman of zwarte magiër had deze reis onderbroken. Hij wist niet meer hoe lang hij in het graf had gelegen toen 'zij' kwamen. Zij hadden zijn naam genoemd en hem opgegraven. Hij had trommels gehoord, en de bokor horen zingen. Hij had nauwelijks iets kunnen zien. Zij hadden hem vastgegrepen en hem met een sisalzweep geslagen. Daarna hadden zij hem gebonden en een prop in de mond geduwd. Hij was door twee mannen te voet weggevoerd. De halve nacht hadden zij in noordelijke richting gelopen. Totdat zij een andere groep mensen waren tegengekomen die Narcisse onder hun hoede hadden genomen. Zij hadden enkel 's nachts gelopen. Overdag hadden zij zich verborgen. Zo was hij door de ene groep mensen aan een andere groep overhandigd. Tot hij op de suikerrietplantage was terecht gekomen. Die zou twee jaar zijn thuis zijn. Tot zover het verhaal van Narcisse.

Waarom deze getuigenis hier vermelden? Enerzijds om op het werkelijke bestaan van zombies te wijzen, maar anderzijds om het godsoordeel te vermelden dat de aanleiding was om van Clairvius Narcisse een zombie te maken. In zulke culturen, ook in Afrika, is er een soort van niet-officieel gerechtshof aan het werk. Het tracht een zekere publieke orde te handhaven, en dit met religieuze middelen. Als iemand de grenzen van de geldende moraal al te veel overschrijdt, als iemand bijvoorbeeld op een opvallende en storende wijze de vrouwen lastigvalt of andere misdrijven pleegt, dan komen de ouden van de stam samen. Ze besluiten eventueel om van de ordeverstoorder een zombie te maken. De bokor met behulp van zijn geesten, schakelt die man uit. Dat is het godsoordeel. Iemand maakt het in zijn of haar samenleving veel te bont, en ondergaat als gevolg hiervan een magisch oordeel.

Zigeunermagie

Verwijzen we naar "het toverei" (7.4.3.) waarbij de zigeunerin een oneerlijke erfeniskwestie wilde rechtzetten. We legden er de nadruk op het seksuele element van haar magie (11.3.2). De zigeunerin wil in de smaak vallen van de op erotiek beluste lagere goden. Zo heeft zij deze aan zich onderworpen. Ofschoon zij hiermee een tijdelijk succes bereikt, is haar werkwijze verre van ongevaarlijk. Wie op een sexy wijze aan magie doet, opent de diepere ziel, zo dat goed, maar vooral kwaad erin trekt. Indien men occult niet sterk genoeg is, kan "het kwaad" de bovenhand halen en wordt men hiervan verzadigd. Men verliest geleidelijk een deel van het eigen zelfbezit. Het godsoordeel is hier tweevoudig. Enerzijds wordt de oneerlijke erfgename met boze dromen gestraft

totdat zij het onrecht herstelt. Maar anderzijds is er het veel verraderlijke godsoordeel in de diepere ziel van de zigeunerin. Zij deed beroep op dubbelhartige wezens, die zo hun greep op haar versterkten. Gezien hun demonisch karakter zouden ze de energie die ze de zigeunerin bezorgden, later wel eens terug durven eisen. En als gevolg hiervan is het niet onmogelijk dat de zigeunerin, of de erfgenamen, jaren later, allerlei 'onverklaarbare' tegenslagen ondervinden. De goden investeren energie, maar hun dubbelhartigheid maakt dat ze die energie nadien durven terugnemen.

Het oordeel van een dode

J. Lantier, *La cité magique*⁵⁷⁹ (De magische stad) vertelt. Het lijk van een vermoorde jonge man werd in de wildernis aangetroffen. De schuldige werd niet gevonden. Daarom beval het dorps hoofd een onderzoek door een ondervraging van de geesten. Alle dorpelingen kwamen hiervoor samen en vormden een grote kring. In hun midden was een kruik klaargezet die als fetisj de beenderen van voorouders bevatte. Het dorps hoofd, omringd van zijn dienaren, zette zich in een houten zetel bij de kruik neer. Zes gemaskerde en gedrogeerde mannen brachten het lijk in de kring en plaatsten het op een mat niet ver van de kruik. De magiër, in vol ornaat, begon dansend en met bellengerinkel de geesten op te roepen. Daarna werd het lijk in de mat gerold, zo dat enkel het hoofd nog naar buiten stak.

De mannen tilden de dode op hun schouders en op het ritme van de tamtam droegen zij hem binnen de kring. De magiër ging op de dode af en vroeg met een plechtige stem of hij gestraft werd omwille van een overtreding van de stamregels. Hierop deden de dragers enkele passen met het lijk om dan plots weer stil te staan. Bij die bruuske beweging viel het lijk bijna, en wel naar links, maar werd nog tijdig opgevangen. De geest van de dode toonde zich: door naar links te vallen maakte hij duidelijk dat hij geen regel overtreden had. De magiër vroeg dan of hij door iemand uit het dorp vermoord was. Weer maakten de dragers enkele passen met het lijk en stopten bruusk. Nu viel het lijk wat naar rechts. Wat een bevestigend antwoord was. Het dorps hoofd legde een lijst van verdachten voor. Bij het horen van de twee eerste namen antwoordde de dode - naar links vallend - ontkennend, bij de derde naam echter viel het lijk naar rechts. De menigte liet daarop een lang en akelig gehuil horen. Dan sloot de kring der dorpelingen zich rond de beschuldigde. Op een gebaar van het dorps hoofd opende de kring zich weer. De beschuldigde - hevig ontzet - liep zo snel mogelijk en huilend weg in het hoge gras en verdween uit het gezicht.

⁵⁷⁹ Lantier J., *La cité magique*, Paris, 1972, 130/132.

De Congolees die Lantier vergezelde, zei: “Hij is gaan sterven in de wildernis”. Ongelovig vroeg Lantier: “Wat bedoel je? De oude tijden zijn toch voorbij. Indien niemand hem achterna zit om hem te treffen, kan hij dan niet tot in de stad geraken en er werk vinden?” “Neen” was het antwoord, “het dient tot niets. De geesten hebben hem nu bewerkt. Kijk de gieren vliegen al boven hem. Dat is een duidelijk teken. Over enkele uren zal hij zich neerleggen. Hij zal sterven. De gieren zijn de boodschappers van onze voorouders. Zij zullen zijn schedel verbrijzelen en zijn ziel opeten”. Tot zover dit getuigenis.

Zo een primitieve samenleving heeft slechts rust indien de hele stam zeer nauwgezet de gedragsregels opvolgt die ‘geheiligd’ zijn door de traditie. En men kent enkel deze twee vonnissen: ofwel de doodstraf ofwel de verbanning. Deze laatste is echter een ergere straf want zij veroordeelt de schuldige tot een trage en vreselijke dood. In de ogen van de beschuldigde wordt de straf immers opgelegd door een onzichtbare en geheimzinnige macht. Letten we nog op de rol van de wijkruik. Zij geldt als een soort van fetisj en bezit een macht die recht doet geschieden. Ze schept het contact met de wereld der voorouders, vooral met de eerste voorouders. Ze verwerft haar macht via een wijding door een fetisjman of fetisjvrouw die doorheen allerlei offers de gunst der voorouders uitlokt, zo dat de groep hier telkens weer kan op terugvallen.

De sterkste wint.

We suggereerden het al eerder. In heel wat niet-bijbels occult werk is het voorlopig niet de ethiek die het haalt, wel de kracht van de sterkste. Men kan uiteraard een beroep doen op de levenskracht van de Bijbelse God, die als gever van alle leven uiteraard het sterkst is. “Bevrijdt ons van degenen die het op ons gemunt hebben, want zij vallen machtiger uit dan wij” zo bidt de gelovige in psalm 142 (141). In principe moet men het dan uiteindelijk halen, maar misschien slechts ‘uiteindelijk’. Want zoals in het vorige hoofdstuk uitvoerig is aangetoond, wordt deze wereld beheerst door de harmonie der tegengestelden. “Mijn rijk is niet van deze wereld”, zo stelde Jezus het, en bij zijn bekoring in de woestijn was het Satan die zei dat hij Jezus alle rijken van deze wereld zou geven indien Jezus hem, Satan, zou aanbidden (11.5.). Het uiteindelijk halen van het goede op het kwade, zou zich dan wel eens slechts in zijn volheid kunnen realiseren in de andere wereld. Zo gezien leeft de Bijbelse mens wel wat “op krediet”. Hij of zij kan in deze wereld het beste investeren wat hij of zij in zich draagt. Maar de uiteindelijke vruchten worden niet hier geplukt, wel in het hiernamaals.

Heel wat zwart magisch werk maakt bovendien gebruik van immorele praktijken, van bloedoffers, en zelfs van mensenoffers. Zulke geofferde zielen leven in de andere wereld in een vorm van slavernij en voeren de opdrachten van de zwart-magiër uit. Een gewetensvol mens zal er nooit aan denken zulke methoden aan te wenden. Men zou het verwerven van heel wat macht enigszins kunnen vergelijken met de wijze waarop men zich materieel kan verrijken in deze wereld. Wie op een eerlijke wijze tracht zijn loon te verdienen, moet het al snel afleggen tegen een georganiseerde maffia die op korte tijd een veel grotere rijkdom verwerft. Of nog: wie met leugens en intriges werkt en op een geslepen wijze de wet weet te omzeilen, bereikt in deze wereld wel eens veel gemakkelijker en vlugger zijn doel dan wie een gewetensvolle weg bewandelt.

Het is verder evident dat, indien de H. Drie-eenheid een gebed moet verhoren, dit gebed uitgezegd moet worden door een gewetensvol mens. Als die mens zelf niet in contact leeft met God, hoe moet zo een bede dan God bereiken? Stel dat het uitgezegd wordt door iemand “in wiens hart het nacht is” (3.3.5.), of door iemand wiens ‘ingeveer’ niet de Bijbelse God is, maar Satan (2.5.). Dan gaat het gebed naar die ingever, Satan, en niet naar de Bijbelse God. Of wat zou een Vaughn bereiken met een gebed tot de Bijbelse God? Hij, die een pakt met de duivel sloot en van zichzelf zegt het goede te hebben afgezworen en grondig boosaardig te zijn (11.3.2.). Wat is een gebed waard van de heks Catherine, de menseneetster van Monpezat (11.3.2.)?

Keren we terug naar een gewetensvol mens. Ook al is die gewetensvolheid nooit volmaakt, toch is de eerlijke wil om de tien geboden te verwerkelijken een noodzaak. Verder kan het best zijn dat, niettegenstaande men een beroep doet op die hogere energieën, het kwaad in deze wereld het toch haalt. Zoals gezegd betwist Jezus niet dat Satan deze wereld bezit. Zo kan een mens, getroffen door een zware ziekte, er uiteindelijk toch aan overlijden. Dan is zijn inspanning niet tevergeefs geweest. Want hij heeft goede en krachtige gedachtevormen geschapen en in beweging gebracht. In de andere wereld zorgen die gebeden ervoor dat men een veel gunstiger lot ondergaat dan zonder die gebeden. Dat is tenminste wat onder meer zieners en magiërs ons hierover zeggen.

Voorlopig wint de sterkste, zo stelden we. Dat brengt ons bij machtgeladenheid, en bij de gevaren hieraan verbonden. Men spreekt van een ‘taboe’ voor wie er niet mee vertrouwd is. Sommige plaatsen, tijden, mensen en voorwerpen kunnen zodanig geladen zijn dat men ze met zeer veel

voorzichtigheid en met de nodige voorzorgen moet benaderen. Gaan we ook hier even op in.

12.1.2. Een taboe: een bijzondere geladenheid Het heilig is gevaarlijk.

De term ‘taboe’ (tapu) komt van de eilanden in de Stille Zuidzee en betekent, in de taal der Maori (Nieuw-Zeeland), alles wat onschendbaar is. Het is dat wat wegens zijn heiligheid, zijn occulte zijde, of volgens het gebruik, niet mag geschonden worden, of slechts met grote omzichtigheid kan benaderd worden. Rust er op sommige dingen een taboe, dan spreekt men er slechts in een bijzonder beschermd kader over. Het heilige is inderdaad gevaarlijk. Erover praten, staat gelijk met het oproepen. En als men het niet de baas kan, is het beter het onvermeld te laten.

Zo titelde de *Neue Zürcher Zeitung*⁵⁸⁰ enkele jaren geleden: “Rücksichtnahme auf die Aborigines in Australien”. De term ‘Rücksichtnahme’, betekent “in acht nemen” en staat tegenover ‘rücksichtslos’, “zonder rekening te houden met”. Wij spraken van ‘re.ligere’, het met eerbied behandelen, tegenover ‘nec.ligere’, verwaarlozen.

Het krantenartikel bericht dat een 52-jarige toerist tijdens de afdaling van Ayers Rock, plots stierf ten gevolge van een hartstilstand. Ayers Rock is een bijzonder grote rots in het Noordelijk Territorium van Australië en een toeristische attractie. Voor de plaatselijke Aborigines is het echter een heilige plaats waar zij sinds mensenheugenis hun geheime rituelen uitvoeren. Het is dan ook een verboden en gevaarlijk gebied voor wie niet in hun religie is ingewijd, dus zeker voor toeristen. Wie zich als buitenstaander toch op de berg waagt, mag zich, zo vervolgt de krant, aan een vloek verwachten. Zo zijn al 26 personen bij het bestijgen van deze monoliet omgekomen. Voor de Aborigines is het duidelijk: die plaats is bijzonder geladen, en wie er niet op voorbereid is, ondergaat er de nadelige gevolgen van. Het is een occulte krachtmeting waar niet-ingewijden, en zeker de modale toeristen, niet tegen opgewassen zijn. De magische gevolgen hiervan kunnen zich onmiddellijk tonen, maar kunnen zich ook een hele tijd later nog uitwerken.

Een nominalistisch ingesteld mens zal deze sterfgevallen uiteraard uitsluitend toeschrijven aan de te grote inspanning bij het beklimmen van deze berg. Uluru, vroeger Ayers Rock genoemd, ligt op land dat toebehoort aan de Anangu Aboriginal stam. De rots is van groot spiritueel en cultureel belang

⁵⁸⁰ Neue Zürcher Zeitung, 2 augustus 1994 nr. 177, 16.

voor de inboorlingen. Al in november 2017 kondigde het Uluru-Kata-Tjuta National Park aan dat toeristen vanaf oktober 2019 de rode rots niet meer mogen beklimmen.

Verwijzen we ook naar Gopi Krishna, die via een te intense meditatie zijn kundalini-stroom, zijn basisenergie te snel tot ontwaken bracht (9.3.1.) en er jarenlang ernstige psychische en fysische problemen aan overhield. Een te bruuske confrontatie met het heilige kan bijzonder gevaarlijk zijn. We hebben het eerder vergeleken met een elektrische stroom die door een te dunne draad geleid wordt, waardoor deze doorbrandt. Met alle gevolgen hieraan eigen.

Allerhande tegenslagen

H. Webster, *Le tabou*⁵⁸¹ (het taboe), geeft ons een gedetailleerde studie over de diverse aspecten van het taboe. Hij noteert: “In laatste instantie gaat het over verboden, die even ‘onpersoonlijk’ zijn als de sancties ervan”. Gevolg: “uit de overtreding ervan resulteert automatisch, voor de ‘schuldige’ een uiterst ernstige toestand, want hij wordt taboebeladen.” Zulk een toestand is gewoon rituele onmacht, gevaarlijk voor zichzelf en vaak ook voor de anderen. Indien hij niet geëxorciseerd wordt dan gaat, vroeg of laat, zoals in het godsoordeel, een vorm van ellende hem overvallen. Herinneren we ons dat in het boek van Bramley, waar de *mère-des-dieux* een boer hielp om te ontsnappen aan het zwarte lot dat op hem en op zijn boerderij was geworpen (11.3.6.). Hij had onbewust een taboe overschreden en werd ‘taboebeladen’. De *mère-des-dieux* zei hem dat er een ritus met een offer aan de goden nodig was om alles terug in orde te brengen. Op die manier werd het ‘kwaad’ uit hem gehaald en naar elders ‘verdreven’. Het werd zoals gezegd, niet definitief opgelost maar slechts verplaatst, iets wat eigen is aan een aantal niet-bijbelse religies.

Taboebeladen zijn ook de slachtoffers van hexe Petra. Zij ‘schoot’ al haar kwaad op hen af, tot het kwaad zich in de materiële wereld uitwerkt. Men ziet dat hier een kwantitatieve vermeerdering van het kwaad leidt tot een kwalitatieve sprong. De aura van het slachtoffer wordt dan zodanig met kwaad verzadigd, dat dit leidt tot een ongeluk: een val van de trap, of het aangereden worden door een auto. Profaan is het ‘slechts’ puur toeval. Sacraal ‘ziet’ Petra dat hun beider aura vol gaten is, en hun verlies aan levenskracht werkt zich hoe dan ook uit. Na het ongeval heeft de kracht zich meestal geheel uitgewerkt. Dan is men fijnstoffelijk niet meer taboebeladen, maar zit men wel met de materiële gevolgen. Het kwaad is dan letterlijk ‘geschied’. Mantisch begaafden merken onmiddellijk dat een ‘beladen’ mens donkere vlekken in de aura heeft.

⁵⁸¹ H. Webster, *Le tabou* (Etude sociologique), Paris 1952, 12.

Deze kunnen verkleinen of zelfs geheel verdwijnen via een exorcisme of door Trinitaire gebeden. Zowel de mantisch begaafden als het slachtoffer kunnen hiervoor bidden.

In principe kan om het even wie dat doen, steeds op voorwaarde dat men een voldoende Trinitair contact heeft. Zouden een Vaughn, een hexe Petra of een Catherine op een geconcentreerde wijze aan iemand denken, dan zouden zij die persoon met hun kwaad alleen maar bezwaren, gezien hun totaal gebrek aan ethisch aanvoelen, en gezien ook de aard van hun 'ingevers'. Hierin ligt ook de reden waarom heel wat wit-magisch werk nauwgezet alle publiciteit schuwt. Wordt aan een occult werk algemene ruchtbaarheid gegeven, dan zijn te veel mensen met hun gedachten erbij betrokken. Maar dat kunnen evenzovele 'stoorzenders' worden. Want niets garandeert dat deze gedachten ook energieën ten goede zijn. Anders wordt het wanneer men hiervan wel grondig overtuigd is en het goede krachten betreft. Dan werkt dit versterkend. Denken we met betrekking tot het bidden in een groep maar aan de uitspraak van Jezus: "Waar twee of meer in mijn naam verenigd zijn, daar ben Ik in hun midden" (*Matt. 18, 20*).

Verwijzen we onder de titel "allerhande tegenslagen" ook naar de zogenaamde "vloek van farao Tutanchamon" en naar de fijnstoffelijke wachters (7.4.1.). Fortune stelde het toen zo: "Als de vloek van de mummies nu niet werkt, is al mijn vertrouwen in het occultisme weg". Elke magiër weet dat men in culturen als de oud-Egyptische, de graven van de sacrale personen veiligstelde met behulp van fijnstoffelijke wezens en energieën. Wil een mens deze graven toch schenden dan moet hij, zoals gezegd, sterker zijn dan de daar geconcentreerde fijnstoffelijke energieën. Elke weerbots houdt verband met occulte machtsverhoudingen. Wie sterker is dan wat de weerbots verwekt, overwint hem. En is ervoor beveiligd. Anderzijds zullen sensitieven, alleen maar bij de gedachte zulk een graf bloot te leggen, zich al onwel voelen. Hetzelfde geldt volgens hen voor een bezoek aan een Egyptische piramide of een koningsgraf. Dit gevoel zal zich versterken bij de ingang van zo 'n monument. Men zal de taboesfeer sterk aanvoelen en er gewoon niet willen binnen gaan. Of bescherming vragen via Trinitaire gebeden.

Vermelden we volgende anekdote. Toen Nikita Khrushchev, de president der toenmalige USSR in het gezelschap van de Egyptische president Nasser, in 1958, ten tijde van de bouw van de 'Aswan Hig dam', de piramide wilde bezoeken kreeg hij een telegram waarin de Russische geheime dienst hem dat afraadde. Zoals bekend is deze dienst goed geïnformeerd over occulte aangelegenheden. Dat beweerde alleszins Gris H., *Nieuwe parapsychologische*

*ontdekkingen achter het ijzeren gordijn*⁵⁸². Ofschoon het communisme een materiële opvatting van de werkelijkheid huldigt, houdt men er zich ook intens met het paranormale bezig.

Men kan ‘taboegeladen’ zijn, het weten en aanvoelen, of men kan hierover onwetend zijn. Maar er is meer. Men kan, reïncarnistisch gezien, nog ‘taboe’ zijn vanuit een vorige bestaansvorm. Bijvoorbeeld wanneer een zwart-magiër een zwart magisch lot op iemand heeft geworpen. Hij steelt dan het levensgeluk van zijn slachtoffer, eigent het zichzelf toe, en bezorgt het slachtoffer de eigen verdorven levenskracht. Dan is het kwaad meestal zo bezonken dat men het niet of nauwelijks vermoedt. Dat werd op een tragische wijze geïllustreerd door het verhaal van Makalopembe (7.5.3.) die “het kwade oog”, bezat. Hij werd hiervan beschuldigd, en verdedigde zich nauwelijks. Men zegt dat zo iemand ‘likundu’ in zich draagt, dat hij of zij “porte-poisie” is, een ‘evoe’, een ‘kumo’ of een ‘Lorelei’ (7.5.3.). De namen verschillen van plaats tot plaats en van cultuur tot cultuur. Maar het fenomeen is algemeen gekend. We hadden het bij herhaling al over dit verborgen of “occulte statuut”.

12.1.3. Een onbestemd en bezonken gevoel

Een zekere fataliteit

De goden der buitennatuur werden gekenmerkt door een harmonie der tegengestelden (11.4.) De ‘ouden’ waren zich zeer goed bewust van deze dualiteit en droegen het gelaten als ‘de wil der goden’. Huc vertelde van de lama die mensen genas, en hen ofwel een pilletje gaf, ofwel de naam van het medicijn op een papiertje schreef, het tot een bolletje oprolde en het liet inslikken (7.2.1.). Dan was het wachten tot de zieke genas, of... stierf, en dit naar gelang de god ‘Hormoesta’ het besliste. Ook hier voelt men een zekere fataliteit.

Pater Tempels, *Bantoe-filosofie*⁵⁸³, wijst erop dat volgens zijn Bantoes, ziekten een diepere, occulte oorzaak hebben. Hij schrijft: “We zouden onze tijd verspelen, moesten we nu trachten de zwarten te overtuigen dat die ziekte of die dood een fysische oorzaak had. We zouden een cursus in de microbenleer kunnen houden en ze, door middel van microscoop of chemische ontleding, de oorzaak van ziekte of dood kunnen laten zien, of zelf laten ontdekken. Maar daarmee zouden we voor hen de kwestie niet hebben opgelost. Wel de chemische of medische kant der zaak. De eigenlijke kwestie, de ontologische

⁵⁸² Gris H., W. Dick W., *Les nouveaux sorciers du Kremlin*, 1978, Tcou, Fr. (In vertaling: *Nieuwe parapsychologische ontdekkingen achter het ijzeren gordijn*, Haarlem, 1979).

⁵⁸³ Tempels P., *Bantoe - filosofie*, De Sikkell, Antwerpen, 1946, 11, 50.

en ware oorzaak, blijft voor hun dieper denken, voor hun ontologische wijsheid, bestaan”.

Eén van hun argumenten is dat bij een ziekte-epidemie, niet iedereen, maar slechts sommigen getroffen worden. Er is voor hen dan ook meer aan de hand dan alleen maar een biologische besmetting. Er is ook iets sacraals dat zijn invloed doet gelden. En tegen dat ‘meer’ zijn ze dikwijls machteloos. Wat hen een ‘bezonken’ gevoel geeft.

Tempels vervolgt: “Ieder die onder de Bantu heeft geleefd, kent gevallen te over van mensen die, van slechte levensinvloed beschuldigd, veroordeeld werden voor ziekte of dood van anderen, zonder zich van enige schuld, of zelfs maar slechte intentie, bewust te zijn. Het gebeurt dat op zulke processen geen uiterlijke bewijsstukken voorhanden zijn. Voor de aanwezige blanke is het bedrog zonneklaar. En toch legt de beschuldigde, na zwakjes getracht te hebben zijn onschuld staande te houden, zich neer bij de aanduidingen en de beslissingen van waarzeggers, bij het godsoordeel en bij de uitspraak van oudsten en wijzen. Gelaten ondergaat hij of zij de straf, net zoals Makalopembe.

De Kombai

De tv-zender Discovery world zendt regelmatig een documentaire uit, getiteld: *Living with the Kombai Tribe*⁵⁸⁴ (Leven met de Kombai stam). De Kombai, nog vierduizend in aantal, werden 25 jaar geleden ontdekt in de dichte jungle van West Papua, New Guinea. Hun stijl van leven is te vergelijken met die van mensen uit het steentijdperk. Zij vormen samen ongeveer 250 stammen, die elk een verschillende taal spreken. Ook zij zijn erg vertrouwd met het fenomeen “bezonken kwaad”. Als iemand van hun stam hiervan beschuldigd wordt - men zegt dan dat hij of zij een ‘suangi’ is - ook al is het een direct familielid en is er op diens gedrag niets aan te merken, dan wordt hij of zij onmiddellijk vermoord. De makers van de reeks verbazen zich over het gebrek aan profane bewijzen en vinden het een onterechte beschuldiging. Ze realiseren zich blijkbaar onvoldoende dat het een sacrale aangelegenheid betreft. In dat opzicht gelijken ze op de missionarissen waarover Sterley het heeft, en hun benadering van kumo-mensen (10.4.).

Sterley stelde dat de missie met haar “goede wil” mensen die moorden plegen in bescherming neemt, en slachtoffers weigert te helpen. Blijkbaar zijn de makers van de reeks voor Discovery-world niet of niet voldoende vertrouwd

⁵⁸⁴ De tv-zender Discovery world: documentaire: *Living with the Kombai Tribe*, o.m. uitgezonden op 25/01/2012, om 17.55u.

met het begrip “occult statuut” en het werk van Sterley. In het verdere verloop van de uitzending wordt een lid van de stam ervan beschuldigd een suangi te zijn. Men heeft gelukkig besloten hem niet te vermoorden, maar hem te ‘reinigen’. Het was bijzonder boeiend geweest te achterhalen waarin deze magische reiniging juist bestaat. De makers van het programma zijn daar echter niet op ingegaan. Wellicht gaat het om een krachtig occult ritueel. De magiër die zo een kwaad ongedaan wil maken, moet sterker zijn dan het te bevechten kwaad, en dit kwaad in zich trekken zodat het totaal vernield wordt. Wat fysisch, psychisch en magisch geen eenvoudige opgave is. We komen er nog op terug (12.2.3.).

Tot zover het bezonken gevoel van ‘kwaad’ in zich te dragen, eigen aan sommige mensen. Op een ‘vergriep’, ook al is men er zich niet bewust van, volgt een taboegeladen situatie. Ethiek speelt hierin niet noodzakelijk een rol. Die geladenheid kan leiden tot één of andere vorm van ellende. Of de sanctie laat geruime tijd op zich wachten. Men blijft dan taboebeladen, tot het kwaad zich later uitwerkt, of tot men geëxorciseerd wordt. Ook kan het kwaad op een eerder bezonken wijze aanwezig blijven. Men wordt er dan bijvoorbeeld mee geboren. Men weet dan zo goed als niets van de oorzaak, maar draagt het mee in het leven. Men ondervindt het geleidelijk door een opeenvolging van tegenslagen en door negatieve reacties van derden. Zoals gezegd ondergaan sommigen dan de sancties die anderen hiervoor opleggen. Het is een ellendevorm waar men zelf niet steeds voor verantwoordelijk is. Men heeft het kwade dat men oogst, niet steeds zelf gezaaid. Is dat dan oneerlijk? Ja, uiteraard. Maar zo is ook de vorst van deze wereld. Zo zijn ook de elementen van deze wereld. En daar tegenin gaan vereist een hogere vorm van energie. Daarover zal de Bijbel het hebben en het Bijbelse godsoordeel. Kijken we in wat volgt naar het kwaad dat de mens kan ondervinden, en waarvoor hij of zij wel verantwoordelijk blijkt te zijn.

12.1.4. Een nederdaling ter helle

Een minimale uittreding

Zulk een ‘nederdaling ter helle’ of een uittreding legt de nadruk op het feit dat de ziener of zienster met zijn ‘geest’ (dit is: én de gedachte, én de verbeelding én een fijnstoffelijk zielelichaam) door middel van een minimale uittreding, letterlijk, onder de begane grond neerdaalt tot in de sfeer van de op te roepen of te contacteren geesten. In het Hebreeuws spreekt men van de ‘sjeol’ de onderwereld of de diepten der aarde waarin de zielen der doden neerdalen en er een schimmenbestaan leiden.

De geesten verzoenen.

Het hoofdstuk over uittredingen vermeldde een aantal nederdalingen ter helle (6.3.). Zo beschreven onder meer Odysseus, Dante, Grant, David-Neel, Möller en Van der Zeeuw hun ervaringen. Omdat ze hierbij ook telkens verwijzen naar de reden waarom zielen zich daar bevinden, kunnen we hier ook van een godsoordeel spreken. Sommige mensen die een bijna-doodervaring hadden, getuigden van een verheven toestand en een hemels licht, anderen echter van een nachtmerrie. Deze laatsten waren overtuigd van het bestaan van de hel en geloofden dat zij er hun 'zonden' ooit zullen moeten uitboeten (6.1.2.).

Elke sjamaan, als middelaar (6.4.) tussen deze wereld en de goden, kent zulk een neder-daling. Hierbij tracht hij de geesten die aan de basis liggen van een probleem, via offers te verzoenen, zodat de moeilijkheid opgelost wordt.

Ook heel wat magiërs en heksen stellen dat ze in uitgetreden toestand, zulke nederdalingen naar een soort van onderwereld beoefenen. We brachten in dit verband al de heksensabbat (11.3.2.) ter sprake.

Overleden mensen

De mantisch begaafde Joan Grant, beweert heel wat herinneringen te hebben aan vorige levens. Zij verhaalt in *Gevleugelde farao*⁵⁸⁵, autobiografisch een leven als Egyptische prinses, waarbij zij eveneens een occulte inwijding onderging. Dit omvatte onder meer een bezoek aan de onderwereld. Zij beschrijft haar ervaringen gedurende die tocht. Zo zegt zij hoe een vrouw, die ooit anderen folterde tijdens haar leven, nu zelf hevige pijnen ondergaat. En dat ze daarom in een volgend leven, anderen in hun pijnen zal moeten bijstaan en troosten. Grant ontmoet verder een man van wie ze ziet dat hij in een volgend leven armoede zal kennen. Hij had materiële rijkdom opgebouwd ten koste van anderen. Ze beschrijft hoe velen gelijkaardige straffen uitboeten om wat zij anderen op aarde hebben aangedaan.

Opvallend is dat zij in een aantal gevallen verlossende taal spreekt, alsof zij in die lagere gebieden het vermogen heeft om daar mensen uit hun lijden te verlossen. Zo zegt zij tot een bedienaar van een eredienst die zijn werk in grote mate verwaarloosd had: "Je tijd is gekomen. Je zult naar de aarde terugkeren. Het zal je vijf levens kosten om die volmaaktheid te bereiken, die je eens had behoren te bezitten. Over vijf maanden zal je geboren worden uit de schoot van uw moeder. En de tijd zal komen dat je wijsheid zult brengen." Weer anderen gaf zij raad zodat ze hun lijden konden verkorten. "Doch slechts

⁵⁸⁵ Grant Joan, *Gevleugelde farao*, Deventer, Ankh-hermes, 1994, 159.

weinigen luisterden naar mij” zo klaagt ze. Ofschoon haar inwijding verband houdt met de Egyptische goden, toch lijkt haar werk in de onderwereld behoorlijk ethisch te zijn. Heb je gefolterd, dan ga voortaan mensen in hun lijden bijstaan, heb je materiële rijkdom gestolen, dan ga je ondervinden wat het betekent om arm te zijn. Heb je wijsheid verwaarloosd, dan ga je nu je er op toeleggen. Men ziet dat deze niet-Bijbelse religie heel wat waardevolle aanknopingspunten met de Bijbelse doctrine kent.

Ook Dante Alighieri, bezoekt een onderwereld. In de zevende zang van zijn *Divina Commedia* (6.3.) heeft hij het onder meer over geestelijken die tijdens hun aardse leven bijzonder hebzuchtig waren en zich door drift lieten overmeesteren. Als gevolg hiervan zitten zij niet in hogere sferen, wel in de verschrikkingen van de onderwereld vast.

Grant beschrijft nadien ook een bezoek aan hogere gebieden “waar het veel lichter is, en waar wachters aan zielen dingen tonen, welke in hun toekomst weerkaatst zijn. Zo weten zij wat ze op aarde kunnen doen, om de weegschaal weer in evenwicht te brengen”.

Dit stemt merkwaardig goed overeen met wat Plato ons hierover meedeelt. Volgens hem kiest de ziel, alvorens in een nieuw lichaam te incarneren, zelf in grote lijnen haar toekomstig aards leven, en dit in functie van het schouwen van de hogere ideeën. De ziel wil daarvan iets in haar volgend leven realiseren om zo een hoger evolutiepeil te bereiken. En de normen die de ziel daar hanteert, wijken, zoals al aangehaald (5.1.3.), sterk af van wat een mens op aarde als een gelukkig leven ervaart. Elisabeth-Kübler Ross stelde dat in elk leed de mogelijkheid tot groei sluimert. Ook Rabindranath Tagore zag het leven als een opgave en Schmidt beweerde dat we zelf de schrijver, de regisseur en de hoofdacteur zijn van het leven dat nog voor ons ligt en dat we zullen leiden. De criteria die onze ziel aanwendt om een leven als gelukt te beschouwen, zijn paradoxaal genoeg heel anders dan de bewuste criteria die wij gemakshalve zouden kiezen voor een gelukt, aangenaam en vooral zorgeloos leven. Castaneda schrijft dat de magiër Don Juan beweert dat je moeilijkheden moet opzoeken omdat je zo leert hoe ze op te lossen. En William James stelde dat een religieus mens vele moeilijkheden kan overwinnen omdat het verwerken van het kwade gezien wordt als een offer. Hij weet dat met de komst van Jezus, het kwaad al definitief verslagen is.

Een soort van röntgenmachine

Ook Van der Zeeuw, *Helderziendheid in ruimte en tijd*⁵⁸⁶, zegt dat hij het vermogen bezit om uit te treden naar “lagere sferen”. Daar waar Grant en Dante in “de helle” mensen ontmoetten die al overleden zijn, zegt Van der Zeeuw dat hij er de fijnstoffelijke gedachtevormen van nog op aarde levende mensen ziet.

We zouden zijn mantisch vermogen kunnen vergelijken met een soort van röntgen-machine die nu niet het menselijke skelet toont, maar wel de gedachten en de gedachtevormen die de mens opbouwt. Om het beeld nog te vervolledigen voorzien wij die machine nog van een soort gedachtegolflengtezoeker. Men kan afstemmen op lage gedachten, op gewone, en op verheven gedachten, met alle mogelijke tussenschakeringen. Stemmen wij dus nu, met Van der Zeeuw als programmamaker, af op de lagere gebieden en kijken wij wat hij voor ons op het scherm tovert. We krijgen helemaal geen aangenaam programma voorgeschoteld. Mensen doen er elkaar op een beestachtige wijze geweld aan. Ze moorden en verkrachten. Wat we hier zien is nog niet wat ze op aarde in hun biologisch lichaam echt doen. Maar het is wel wat ze zouden willen doen, zo ze er de kans toe krijgen.

Zo zegt Van der Zeeuw dat hij in de lage sferen een man ziet die een ander met een mes in de rug steekt. Stemmen we de golflengtezoeker nu niet meer af op de lage gebieden, maar op de aarde en zoeken we beide mensen. Dan zien we dat de dader een bureaubediende is die jarenlang door zijn overste gepest werd. In gedachten heeft hij zijn baas al vele malen vermoord. De beelden van deze lage gedachten tonen zich als werkelijkheid in deze gebieden. Zou de bediende zijn haatgevoelens kunnen minderen of helemaal weglaten, dan zou zijn gedachtevorm hier geleidelijk uiteenvallen en helemaal verdwijnen. Zo de baas zou stoppen met pesten, dan zou zijn ‘beeld’ ook niet meer in deze lagere sferen op te merken zijn. Waarmee andermaal de macht der gevoelens, en ook het belang van ethische gedachten te koesteren, wordt benadrukt.

Van der Zeeuw zegt dat het vanuit die laagste gebieden gezien wel lijkt alsof het mensdom nog in een dierlijk stadium zit. Of zelfs erger, want een dier gedraagt zich niet op de wijze waarop een mens zich daar uitleeft.

Hij vertelt van een man die in deze onderwereld met gekromde klauwen de goudstukken telt die voor hem op een tafeltje liggen. Zoeken we hem op aarde, dan vinden we een man die slaaf is van zijn geld. Wat op aarde mooi lijkt, kan

⁵⁸⁶ Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, 135.

in deze lagere sferen soms bijzonder afstotend zijn, en omgekeerd. De schrijver⁵⁸⁷: “Het kan voorkomen, dat een aardse schoonheid in deze gebieden zó afstotend en afzichtelijk is, alsof men te maken heeft met een zieke, die in het laatste stadium van melaatsheid verkeert. Anderzijds kan een ‘lelijk’ mens of ongelukkig geborene op aarde, in hogere gebieden een schoonheid en een jeugd vertonen zodat men zich verwonderd afvraagt hoe dat mogelijk is.”

Op het eerste gezicht is er met een aantal mensen niets aan de hand, maar wat ze echt denken en hoe ze in hun diepere ziel zijn, dat toont zich in de lagere gebieden op een wrede wijze. Omgekeerd kan een niet zo edel aardse mens, in de fijnstoffelijke wereld toch een wonderlijke schoonheid uitstralen. Dan heeft die mens geen band met de lagere gebieden maar tonen zich zijn gedachten en gevoelens in hogere en meer verheven sferen.

Men ziet in dit alles telkens oorzaak en gevolg aan het werk. Een gedwongen verblijf in de onderwereld kan als een immanente sanctie of een godsoordeel beschouwd worden. Hetzelfde kan uiteraard ook gezegd worden van een verblijf in hemelse sferen. Ook dat is het gevolg van een hoogstaand en ethisch handelen. Verwijzen we naar het hoofdstuk over uittreden, over een bijna-doodervaring (6.1.2.). Voor sommigen was het de mooiste ervaring van hun leven, voor anderen een eindeloze verschrikking.

En nog dit: volgens deze getuigenissen moet een mens niet wachten tot na zijn dood om hogere of lagere sferen te betreden. Hij is er al fijnstoffelijk tijdens zijn leven, en hij straalt dit ook uit. Sensitieven voelen het, zieners zien het. Alleen het feit dat de mens nog in zijn fysisch lichaam op aarde leeft, belet dat het bewustzijn ten volle naar de plaats gaat die het eigenlijk al zolang als zijn ware thuis ervaart.

Het gelijke kent het gelijke.

Van der Zeeuw zegt verder dat een mens die thuis is in de laagste gebieden, nog tot een soort groepsziel behoort, terwijl met het stijgen naar hogere gebieden een mens meer tot een individueel wezen uitgroeit. Vele dieren kennen een groepsziel. Ze handelen voortdurend in groep. Kijken we naar de gelijkmatige bewegingen van een school vissen of een zwerm vogels. Of denken we aan het sociale gedrag van een nest mieren of een korf bijen. Primitieve mensen voelen zich ook meer gebonden door een groepsziel.

⁵⁸⁷ Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in ruimte en tijd*, Den Haag, s.d., 139.

Van der Zeeuw beschrijft in “de helle” eveneens een soort van heksensabbat, iets wat eigenlijk op een seksuele orgie neerkomt. Ook zegt hij dat in die andere wereld, het gelijke het gelijke kent. Terwijl het lagere nooit het hogere herkent, kent het hogere wel het lagere. Wie thuis is in de lagere gebieden, kan de hogere sferen niet bezoeken. Wie thuis is in de hogere sferen, kan wel alles wat lager is bezoeken. Vergelijken we het met een duikboot die wel ballast kan innemen, kan dalen, en deze ballast terug kan lossen, waardoor hij weer stijgt. Een duikboot die echter een te zwaar gewicht meedraagt, waarvan hij zich niet kan ontdoen, geraakt nooit hoger dan zijn soortelijk gewicht toelaat. Het aardoppervlak draagt bij wijze van spreken ons biologisch lichaam en verbergt de ware en doorslaggevende situatie. We noemden dit bij herhaling het “occulte statuut van de mens”. Dat grofstoffelijke lichaam is met onze fijnstoffelijke lichamen verbonden. Maar eens dat met de dood dit aardse steunpunt wegvalt, zweven de fijnstoffelijke lichamen als vanzelf naar de plaats die overeenkomt met hun ethiek, met hun “soortelijk gewicht”. Reeds nu, tijdens ons aardse bestaan, beslissen wij zelf over onze situatie na de dood, en dit volgens een al of niet gewetensvol handelen in de diepten van onze ziel.

Lotsanalyse, dieptepsychologie en eindtijdleer hangen nauw met elkaar samen en gaan in elkaar over. Een donkere en zwarte aura daalt dieper, een lichte aura stijgt omhoog. De aarde lijkt wel een raakpunt, een tussenstation, een ontmoetingsplaats waar hoge en lage geesten elkaar kunnen ontmoeten. Ten slotte zegt Van der Zeeuw dat het lagere altijd de drang zal hebben het hogere te willen vernietigen, zodat het hogere zich hiertegen voortdurend moet beschermen. Wij spraken in dit verband al van demonie en satanie. Hiermee wordt andermaal duidelijk dat leven en dood hier fijnstoffelijke werkelijkheden zijn. Reeds het leven op aarde toont aan een geoefend waarnemer wie over een demonisch zielelichaam beschikt en wie over een verheerlijkt. Deze fijnstoffelijke lichamen of aura's zijn nu al aanwezig maar tonen hun ware gedaante pas volledig, na de dood van het biologische lichaam.

12.1.5. Karmische oorzaken

Herbelichaming of reïncarnatie

“Je tijd is gekomen. Je zult naar de aarde terugkeren. Het zal je vijf levens kosten om die volmaaktheid te bereiken, die je eens had behoren te bezitten”, zo verwoorde Grant het hierboven. Dit brengt ons bij het thema ‘herbelichaming’ of reïncarnatie, en met het oog op het verband tussen oorzaak en gevolg, bij het afwerken van een nog bestaande schuld. In het oosten spreekt men van ‘karma’. De Bijbel heeft het over de ‘erfzonde’. Het kwam ook al ter sprake in het tweede hoofdstuk. Daar vertelde Joan Grant hoe een man

in het huidige bestaan allergisch was aan pluimen. En dit doordat hij in een vorig leven op het slagveld gewond achterbleef, en de gieren hem, nog levend, begonnen op te eten. We hadden het ook over mensen die in een toestand van regressie gebracht, zich vorige levens herinnerden (5.2.2.). Eveneens kwam de genezing van de blindgeborene ter sprake. De Joden vroegen Christus wie gezondigd had, hij of zijn ouders, zodat hij blind geboren werd. Jezus antwoordde ontwijkend dat die man blind is opdat de werken van God in hem zouden geopenbaard worden. Mogelijk heeft Jezus toen de leer van de reïncarnatie niet publiek willen ter sprake brengen. Het is niet direct een thema voor de grote massa. De meeste van onze huidige zieners en magiërs beschouwen de reïncarnatie niet zozeer als een hypothese, wel als een zo goed als vaststaand feit. Een inzicht in de fouten van een vorig leven is dikwijls nodig om een huidig probleem van iemand op te lossen.

Een blinde

Raadplegen we J. Millard, *Edgar Cayce, profeet in trance*⁵⁸⁸. Cayce (5.2.2.) wordt wel eens Amerika's grootste ziener van de twintigste eeuw genoemd. Van beroep fotograaf, kon hij tijdens een vorm van zelfhypnose - sommigen zeggen als hij dronken was - de ziekte van een patiënt bijzonder nauwkeurig beschrijven. Hij deed dit met de passende anatomische en fysiologische termen, ofschoon hij nooit iets over geneeskunde had gestudeerd. Opvallend was dat hij eveneens beweerde de karmische oorzaak van de ziekte te kunnen situeren.

Omdat in één der vorige levens, niet noodzakelijk datgene dat de huidige incarnatie voorafging, welbepaalde misstappen waren begaan, leed de zieke in het huidige leven aan die of die kwaal. Herinneren we ons dat volgens Fortune, en ook volgens heel wat anderen, de mens vele fijnstoffelijke lichamen heeft (9.2.2.). Een ethische fout in een hoog geestelijk voertuig bedreven, heeft zijn weerslag op alle lagere voertuigen en dus ook op het biologische lichaam.

Zo vermeldt Cayce dat iemand in het huidige leven blind was, als gevolg van het feit dat die persoon in een van zijn vroegere incarnaties de ogen van verslagen vijanden doorstak. Toen Cayce, die zei ook een paranormaal genezer te zijn, de blinde wilde helen, bleek dit, in tegenstelling tot andere paranormale genezingen, helemaal niet te lukken. En dit omwille van het zeer zware kwaad dat de patiënt in een vorig leven had bedreven en dat zich nog niet had 'uitgewerkt'. Hij raadde de blinde daarom aan zijn houding tegenover het leven te veranderen. Letterlijk vroeg Cayce hem: "Waarom wil je genezen? Om je

⁵⁸⁸ Millard J., Edgar Cayce, profeet in trance.

eigen lichamelijke lusten te bevredigen? Om je zelfzucht nog meer uit te leven? Dan kun je beter blijven zoals je bent.”

Louter profaan gezien is dat een vreselijk en harteloos verwijt. Sacraal is het dat eigenlijk eveneens, maar het plaatst het gegeven in een ruimer kader. De blindheid is zo geen nominalistisch toeval maar heeft een oorzaak en opent enig perspectief. Het blijft voor het slachtoffer uiteraard een moeilijk te verteren iets. Men heeft zo goed als geen herinnering aan het bedreven kwaad, en toch ondergaat men er de gevolgen van. Mantisch begaafden stellen dan weer dat datgene wat hij anderen had aangedaan, ook onbarmhartig was. Zulke inzichten meedelen aan de betrokkene blijft een uiterst delicate zaak. Niet alleen omdat er steeds enige twijfel kan bestaan over de juistheid van wat mantisch werd gezien, maar ook omdat het wel eens heel moeilijk om te dragen zou kunnen zijn. Het kan de betrokkene nodeloos belasten. Is een mens tot voldoende hoogte gekomen, zo stellen sommigen, dan ontdekt hijzelf de leidende krachten, de deugden en fouten van vorige levens, dan is hij er klaar voor om ze op een juiste wijze te dragen en te verwerken. Gezien onze menselijke en al te beperkte kennis blijft het uiterst moeilijk hierover volmaakt juiste uitspraken te doen.

Een lamme

E. Yesudian-Haich, *Einige Worte über Magie*⁵⁸⁹ (Enkele woorden over magie), deelt enigszins Cayce's zienswijze en geeft volgend voorbeeld. Een dame ziet een lamme bedelaar en wil hem helpen. Bijzonder verbaasd verneemt zij dat ze voor haar menslievende daad kan gestraft worden. En dit met een vorm van fysisch lijden. De bedelaar is niet zonder reden lam en arm. Hij werkt zijn karma uit. Iets diep in hem ondergaat het gevolg van vroegere fouten en trekt er ook de noodzakelijke lessen uit. Zo zal hij in een volgend leven wellicht niet meer hervallen. Zou hij voortijdige genezen, dan is hij in zijn biologisch lichaam wel geheeld, maar blijven zijn hogere en ijlere voertuigen onaangeroerd. De 'les' werd zo niet geleerd. De man begint met dezelfde en foutieve ingesteldheid aan een volgend leven, waarbij hij wellicht zijn vorige misdaden zal herhalen.

De vrouw die de bedelaar wilde helpen, beoordeelde hem vanuit haar eigen standpunt. Zij keek niet 'in' de bedelaar, en zag zijn sterke dierlijke driften en neigingen niet. Zij hield alleen maar rekening met haar eigen vertederende gevoelens. Ze keek enkel 'in' zichzelf. Zij geloofde dat de lamme was als zij en dat hij, eenmaal genezen, een leven zou leiden zoals zij. Haich besluit: Zolang

⁵⁸⁹ Yesudian-Haich E., *Einige Worte über Magie*, 37.

we de dingen vanuit ons eigen standpunt blijven bekijken, schieten we tekort en blijft het kwaad, hier in de bedelaar, bestaan.

Consequent doorgeredeneerd zou men hierin een argument kunnen vinden om de medemens in zijn lijden nooit te helpen. Dan is die mens, om het met Schopenhauer (2.2.) te zeggen, mogelijk niet langer een “ich-nog-einmal” maar wordt hij tot een “nicht-ich”. En wat is dan nog de plaats van de gehele medische wetenschap of van alle sociale instellingen. Men kan met die mentaliteit in een soort van kastensysteem vervallen, zoals dat bijvoorbeeld sinds eeuwen in India bestaat. Eventueel brengt het ons ook dichterbij een welbepaalde rassenideologie waar de wereld al zo onder geleden heeft. Die houding is in zijn extreme vorm zeker in strijd met de Bijbelse ‘caritas’, met de liefde tot de medemens. De Bijbel heeft het medelijden steeds hoog gewaardeerd, getuige daarvan het verhaal van de barmhartige Samaritaan in *Lk. 10, 30-37*. Onverschilligheid tegenover menselijke ellende is het ene uiterste, lichtgelovige naïefheid en onvoorwaardelijke steun is het andere uiterste. Situeren we een verantwoorde hulp ergens in het midden. Verwijzen we al naar de tekst van Johannes (*1 Joh 5:16*), waarbij de evangelist zegt dat hij voor sommigen niet bidt en wel voor diegenen die voortdurend blijven volharden in hun boosheid (12.2.5.).

12.2. Oorzaken en gevolgen, in de Bijbel

Zoals ieder Schriftkenner weet, vermeldt ook de Bijbel voortdurend het oordeel van God. Men kan het hele bestaan op aarde zien als een levenslange steekproef, waarbij, volgens Paulus in zijn brief aan de *Galaten, 6:8*, wie in het vlees zaait, verderf zal vinden, en wie in de Geest zaait, het eeuwig leven zal oogsten”. Ook *2 Corinthiërs 9:6* zegt: “Wie karig zaait, zal ook karig oogsten, en wie overvloedig zaait, zal ook overvloedig oogsten”.

Vele genezingen die Christus verrichtte, waren vergezeld van de boodschap “ga en zondig niet meer”, waarin andermaal een aanwijzing kan gezien worden dat er tussen zonde en ziekte een oorzakelijk verband bestaat.

12.2.1. Een Godsoordeel

Een immanente sanctie

In het ontkennen zelf van het bestaan van een Godsoordeel, zit merkwaardig genoeg al een Godsoordeel, een immanente sanctie, verscholen. Wie niet gelooft dat er sacraal gezien een wetmatigheid aan het werk is, sluit zich voor die wereld af en ondergaat er de gevolgen van. *Deut. 29:1/5* verduidelijkt: “Maar Jahweh heeft u tot heden geen hart gegeven om te verstaan, geen ogen om te zien, geen oren om te horen”. En wat het hart, de

ogen en de oren zouden ingeven, blijft dan verborgen. Daarin bestaat het oordeel. ‘Geloof’ sacraal geduid, is het doorbreken van het eerste gezicht, in ‘n door Gods genade ‘gegeven’ tweede gezicht. In *Joh. 8: 44* zegt Christus tot de farizeeërs dat ze vanuit de duivel leven, die hun eigenlijke ‘ingever’ is (2.5.).

Sommige mantisch begaafden vragen zich af of mensen die zich apriori afsluiten voor het sacrale, hiervoor in hun ziele diepten ook “een andere vader” en niet de Bijbelse God, als ingever hebben. Deze andere vader geeft hen dan in om enkel rekening te houden met wat profaan is. Wie niet ziet met de blik van het geloof, voor zo iemand blijft al het bovennatuurlijke, alle genade, alle levenskracht en wonderwerk zo goed als ‘niets’. Ook hier geldt blijkbaar het zogenaamde ‘Mattheüs effect’. *Matt. 13:12* vermeldt: “Wie heeft, hem zal gegeven worden en hij zal overvloed hebben. Maar wie niet heeft, hem zal nog ontnomen worden wat hij bezit”. Wie zich afsluit voor religieuze vooropstellingen, vindt ook niets dat religieus is. Daarin bestaat de immanente of automatische sanctie.

Een inventaris

Gaan we na wat in de vorige hoofdstukken al werd gezegd over het oordeel van God. *1 Koningen 22vv.* vermeldt dat de vorsten van Juda en Israël ten strijde trokken tegen de vorst Aram (2.4.). Ze raadpleegden vooraf hun zieners. Vierhonderd niet-Godbevriende zieners voorspelden Israël de overwinning. Enkel de profeet Mikeas verwittigde de vorst voor een nakende nederlaag. Een waarschuwing die de vorst naast zich legde, en de strijd verloor. Het Godsoordeel bestaat er in dat God de zieners die hem niet willen kennen, verblindt. Enkel voor wie hem trouw dient, duidt God de toekomst op een juiste wijze. *Jesaja:44: 25/26* geeft ons een voorbeeld van de schifting die God doorvoert in zijn oordeel: “Ik ben het, die de ‘tekens’ (wondertekens) der zieners (magiërs) verijdelt (die ze niet-effectief maakt). Ik ben het die de voorspellers (waarzeggers) als gekken laat werken, de ‘wijzen’ (zij die mantisch ‘weten’) doet achteruitwijken door hun ‘wetenschap’ onbegrijpelijk te maken”. Dat is het ware onderscheid der ‘geesten’ waar Johannes (*1 Joh. 4:1*) ons voor waarschuwt: “Geliefden, gelooft niet iedere ‘geest’, doch onderzoekt of de ‘geesten’ uit God zijn; want vele valse profeten zijn uitgegaan over de wereld”.

Ook Asmodeüs en de Nefilim lokten door hun zedenbederf vanwege Jahweh een Godsoordeel uit: de zondvloed (9.4.). Hetzelfde gold voor de inwoners van Sodom en Gomorra (9.4.). Beide steden werden vernietigd. De mannen die in het huis van Lot de engelen seksueel wilden misbruiken, werden met blindheid geslagen.

Nebukadnessar bestuurde zijn rijk op een onwaardige wijze. Hij werd door God “gewogen, en te licht bevonden”. De koning werd gestraft en verviel in een dierlijk gedrag. Tot wanneer hij zich terug tot God bekeerde (10.1.1.). Men ziet hierin telkens een Godsoordeel aan het werk. In de gelovige bewerkt God waarheid, in de niet-gelovigen inspireert Hij de leugen. Deze tweesnedigheid is precies het schiftingskarakter eigen aan Gods ‘Geest’. Vermelden we nog een aantal steekproeven.

David en Betsabee

Vatten we 2 Samuel 11 samen: Het gebeurde dat David, die uit zijn bed opstond en op het terras van het paleis liep, rond de avond een vrouw zag zwemmen vanaf het terras. Deze vrouw was erg mooi. En David vroeg naar haar en men antwoordde: "Dat is Bathseba, de dochter van Eliam, en de vrouw van Uriah de Hethiet,". Toen stuurde David afgezanten en liet haar halen. Ze kwam naar zijn huis en hij sliep met haar, ook al had ze zich net gezuiverd van haar maandstonden. Toen ging ze terug naar haar huis. Nadien bleek dat ze zwanger was en ze liet het David weten. (...) Toen zond David haar man Uriah naar de voorste gevechtslinie en gaf zijn dienaren opdracht: "Zet Uriah op de gevaarlijkste plaats zodat hij de strijd niet overleefd". Uriah sneuvelde zoals voorzien. David dacht hiermee de hele zaak te hebben opgelost, maar God dacht daar heel anders over.

En resumeren we eveneens 2 *Samuël* 12: De Heer zond de profeet Nathan naar David. Hij ging zijn huis binnen en zei tegen hem: "Er waren twee mannen in dezelfde stad, de ene rijk en de andere arm. De rijke had klein en groot vee in zeer grote hoeveelheden. De arme man had helemaal niets anders dan een schaap, slechts één klein schaapje dat hij had gekocht. Hij voedde haar en zij groeide op met hem en zijn kinderen, at zijn brood, dronk uit zijn beker, sliep in zijn schoot: het was als zijn dochter. Op een dag kreeg de rijke man bezoek, maar hij kon er niet toe komen om een schaap of een rund uit zijn eigen kudde te nemen. en dit klaar te maken voor de reiziger die bij hem was gekomen. Hij nam het lam van de arme en maakte dat klaar voor zijn gast. David werd erg boos op deze man en zei tegen Nathan: "Hoe waarachtig de Heer ook leeft, de man die dit gedaan heeft, is strafbaar met de dood! Hij zal zijn schuld viervoudig terugbetalen, omdat hij zo heeft gehandeld zonder genade." Toen zei Nathan tegen David: "Deze man ben jij! Zo zegt de Heer God van Israël (...). Je sloeg Uriah de Hethiet met het zwaard, zijn vrouw nam je voor jezelf, hij vernietigde je met het zwaard van de Ammonieten. Nu zal het zwaard zich nooit meer van uw huis afkeren, omdat u mij verachtte en de vrouw van Uriah de Hethiet als uw vrouw nam. " (...) David geeft zijn fout toe, vraagt en krijgt vergeving.

Mene, tekel, ufarsin

Daniël, 5, vertelt ons dat Koning Belsassar een groot feestmaal aanrichtte voor zijn rijksgroten. Hij liet het gouden en zilveren vaatwerk halen, dat uit de tempel van Jeruzalem was weggenomen. Iedereen mocht er uit drinken. En iedereen vereerde de goden van goud en zilver, van brons, ijzer, hout en steen. Terwijl ze dat deden, verscheen er een mensenhand die op de muur volgende woorden schreef: “Mene, tekel, ufarsin”. De koning raakte hierbij in verwarring. Hij riep zijn bezweerders en magiërs en zei: “Wie dit schrift kan lezen en er mij de verklaring van geeft, zal rijkelijk beloond worden”. Maar niemand was in staat het schrift te ontcijferen. Toen nam één van zijn gasten het woord en zei: “In uw koninkrijk is een man, met een goddelijk inzicht, verstand en wijsheid. Het is Daniël. Hij kan het raadsel oplossen.

Toen werd Daniël voor de koning geleid en vernam dat hij met rijkdom zou worden beloond als hij de tekst kon verklaren. Daarop antwoordde Daniël de koning: “Houd uw gaven en geef uw geschenken aan een ander. Het schrift zal ik echter voor de koning lezen en hem er de verklaring van geven. Koning, de allerhoogste God heeft aan Nebukadnessar, uw vader, samen met het koningschap, heerlijkheid, eer en pracht gegeven. En de heerlijkheid die Hij hem gegeven had was zo groot, dat alle volken, stammen en talen voor hem sidderden en beefden. Hij doodde wie hij wilde en hij liet leven wie hij wilde. Hij verhief of vernederde wie hij wilde. Maar toen hij trots werd en hoogmoedig, is hij van zijn koningstroon gestoten en van zijn eer beroofd. Hij werd uit de gemeenschap van de mensen verjaagd en kreeg de aard van een dier. Hij huisde bij de wilde ezels. Hij kreeg gras te eten als de runderen en zijn lichaam werd nat van de dauw uit de hemel, totdat hij erkende dat de allerhoogste God de macht heeft over de koninkrijken van de mensen en erover aanstelt wie Hij wil.

Ofschoon u dat alles wist, bent u, Belsassar, zijn zoon, niet nederig gebleven, maar u heeft zich boven de Heer van de hemel willen verheffen. U hebt het vaatwerk van Zijn huis laten halen en u, uw rijksgroten, uw vrouwen en bijvrouwen hebben er wijn uit gedronken. Goden van zilver en goud, van brons, ijzer, hout en steen, die niet zien, niet horen en niet weten, hebt u geëerd. Terwijl u de God in wiens hand uw adem en heel uw leven ligt, niet hebt geprezen. Daarom heeft Hij die hand dit schrift laten schrijven. En dit staat er geschreven: Mene, tekel, ufarsin. De verklaring ervan luidt: mene, God heeft uw regeringsjaren gewogen, geteld en er een eind aan gemaakt. Tekel, u bent op de weegschaal gewogen en te licht bevonden. Ufarsin, uw koninkrijk is verdeeld en zal aan de Meden en Perzen worden gegeven. Toen werd Daniël

op bevel van Belsassar met purper bekleed. Hij kreeg de gouden keten om de hals en herauten maakten bekend dat hij als derde zou heersen in het koninkrijk. Diezelfde nacht werd Belsassar, de koning van de Chaldeeën, gedood.” Tot zover deze Bijbeltekst.

Men ziet weer de hoogmoed van de koning, het profane gebruik van de sacrale voorwerpen uit de tempel, het dienen van de niet-Bijbelse goden en het niet willen kennen van de Bijbelse God. Dit alles leidt tot een grensoverschrijding, waarop een Godoordeel, een ingrijpen van Jahweh volgt: de koning verliest zijn koninkrijk.

Zulk een verblinding vinden we ook verwoord in *Psalm 10* die het heeft over de hoogmoedige en van God vervreemde mens: “Hij zoekt niet verder: God? Die is er niet. Ziedaar, het sluitstuk van zijn denken. Op ieder ogenblik loopt wat de godloze onderneemt goed af. Hij wuift alle rivalen weg. Toch ontgaat Gods oordelende ingreep hem. “Van keer tot keer zal ik het halen” zegt hij in het hart. Zolang hij geen onheil doormaakt, houdt hij zich met vervloeken bezig en van bedrog en geweldpleging is de mond vol. In het hart zegt hij daarbij: “God ontgaat het wel”. Terwijl hij de ogen sluit om de ware afloop niet te zien”.

Drie anonieme getuigenissen:

Een eerste getuigenis.

Lang had ze uitgekeken naar het einde van de oorlog. Vier lange jaren van onzekerheid liepen eindelijk voorbij: wapenstilstand. Het betekende voor haar niet alleen het beëindigen der gevechten, maar eindelijk zou het leven terug een min of meer normaal verloop kennen. En wat hierbij nog het belangrijkste was: ze zou eindelijk met haar geliefde kunnen huwen. Toch waren ze beiden er nog helemaal niet op voorbereid. Ze kenden elkaars diepten nauwelijks. Maar de euforie van de bevrijding maakte geen plaats voor een ernstige bezinning. Enige tijd later had het huwelijk plaats. En een jaar later werd hun eerste kind geboren. Maar hoe was hun verhouding ondertussen veranderd. Verliefdheid en mooie idealen hadden plaats gemaakt voor heel wat dagelijkse zorgen, voor materiële en financiële moeilijkheden. Zij vond dat hij het was die haar in deze situatie had gebracht, en wat ooit als een elkaar graag zien begon, sloeg bij haar geleidelijk om in een sterker wordend gevoel van haat. Ze bekeek hem met heel andere ogen, ja soms leek het alsof zij hem begluurde, net als een roofdier dat doet met zijn prooi. Op een nacht, toen hij te moe was om aan haar wensen te voldoen, werd het haar te veel. Misnoegd om zijn afwijzing, ontgoocheld omdat het leven haar niet bracht wat zij ervan verwachtte, samen met nog een aantal andere tegenslagen, maakten dat vanuit iets heel dieps in

haar een nauwelijks te beheersen woede opkwam. En kijk, ze veerde recht, sprong op haar slapende man en begon hem uit alle kracht met de vuisten te slaan.

Hij schrok verschrikt wakker, had even tijd nodig om de situatie juist in te schatten, weerde de volgende slagen af, en had gelukkig het inzicht om niet terug te slaan en de situatie niet te laten escaleren. Maar dat maakte haar juist nog meer woedend. Uitzinnig en met meer dan menselijke kracht bleven haar vuisten op hem inbeuken. In een moeizame worsteling kon hij zich van haar ontdoen en de slaapkamer ontvluchten. Nauwelijks van zijn verbazing bekomen, bekeek hij zijn schrammen en blauwe plekken. Dat was niets in vergelijking met de immens grote pijn die hij in zijn hart voelde. Was dat echt zijn vrouw die daar zo wild te keer ging? Zo had hij ze nog nooit gekend. Moest hij daar zijn leven mee voortzetten? Wat nu met hun kind? Wat met hun verder huwelijksleven? Alle vertrouwen was nu wel weg. Maar dat was nog niet alles. Tijdens het gevecht had hij de merkwaardige indruk dat alle leven uit hem scheen te wijken. Nee, het kwam niet door de slagen. Het was alsof een nog veel grotere kracht uit haar woedende ogen was gekomen, en die priemende blik, zo leek het hem, had hem doorboord en hem op een veel ernstigere manier verwond. Dat gevoel van leegheid bleef. Ook de volgende dagen en weken. Zoals te verwachten liep het korte tijd nadien uit op een echtscheiding.

Enige tijd later schreef hij zijn relaas aan een ziener. Hij kreeg het volgende antwoord: Kijk met de blik van uw geest wanneer zij op u springt. Wat toont er zich mantisch? Een soort prooidier, leeuwachtig, en met de onmiddellijke en wrange indruk van leeg gehaald te worden. De kracht van haar blik heeft uw aura opengescheurd. Zij heeft zich heel wat van uw levenskracht naar zich toegeëigend. Vanuit haar diepere ziel gunde zij je het leven niet meer. Religieus gezien is zij een dode. Zij leeft wel, maar heeft geen contact met de levenskracht van de H. Drie-eenheid. Dus moet zij haar energie elders halen, in de eerste plaats van jou. Haar uitwendig gedrag wordt, geconfronteerd met jou, van bewust plots on- en onderbewust en veroorzaakt grote schade in je aura. Gelukkig bid jij dagelijks. Zoniet zou van dan af je levensgeluk gekraakt zijn en dit in haar voordeel. Zij haalde je leeg door die sprong die aan een roofdier doet denken, en wel zo dat de aandacht naar de vuistslagen ging, terwijl de occulte, de verborgen zijde verdoezeld wordt: het stelen van je fijnstoffelijke energie. Zonder gebeden zouden heel wat moeilijkheden op jou zijn afgekomen. Zo zou je gezondheid zwaar hebben ingeboet en zou je leven hoogstens nog een paar jaar hebben geduurd.

Tot zover dit getuigenis. Men ziet dat oorzaak, de slagen, en gevolg, de occulte uitputting, profaan gezien niet te achterhalen zijn. Schijnbaar is er geen verband tussen beide. Slechts mantisch wordt de echte waarheid 'onthuld'. Dat is een echte vorm van apocalyptiek. Mantisch begaafden stellen dat het leven voortdurend met dergelijke verbanden te maken heeft, maar dat het in onze nominalistische wereld nauwelijks of niet wordt doorzien.

Een tweede getuigenis.

Altijd was ze tegen het voorgenomen huwelijk van haar dochter geweest. Haar toekomstige schoonzoon was niet van adel. Dat was een breuk met de traditie, en het zou in de ruimere familie zeker niet goed onthaald worden. Toen het huwelijk dan toch doorging voelde zij zich bitter gekrenkt en diep vernederd. Haar eer stond op het spel. En dat leidde dan weer tot heel wat rancunes. Nee, niet openlijk. Bij haar mocht de fout niet liggen. Hij moest het zijn, die de moeilijkheden veroorzaakte. Dus moest het heel geslepen gaan, onmerkbaar voor de buitenwereld, maar toch uiterst effectief. Het huwelijk moest eraan. "Het was slechts een te vergeven misstap van haar dochter, maar je zult zien, dat blijft niet duren" zo luidde haar commentaar in de hogere kringen. En heel subtiel werd zij de raadvrouw van haar dochter in huwelijksaangelegenheden. Bijzonder gedreven – bezorgd om het geluk van haar dochter, zo noemde zij het - steeds nieuwe intriges bedenkend, bracht zij haar dochter, subtiel en zo liefvallig bij dat de schoonzoon eigenlijk niet in de familie past. "Bewijs? Let daar maar eens op dat, en op dat. Voor mij geeft het allemaal niet. Maar voor jou moet dat toch niet gemakkelijk zijn. Het zal je geleidelijk wel duidelijk worden" zo sprak ze. En zo ingelepeld werd 'het' voor de dochter duidelijk. Zij kwam inderdaad tot de overtuiging dat zij onder haar stand gehuwd was. Alle energie die haar moeder, gedreven en verbeten in het mislukken van het huwelijk had geïnvesteerd, bracht het zo gehoopte resultaat: een echtscheiding. De hogere stand kon opgelucht ademhalen. De eer was gered. Tot zover de profane zijde van deze getuigenis.

Vanuit sacraal oogpunt is de werkelijkheid bedroevend anders: daar toonde zich een heel ander verhaal. Een zienster zei het toen zo: "De moeder heeft zoveel van haar occulte energie geïnvesteerd in het mislukken van het huwelijk dat zij op zichzelf een vorm van roofbouw heeft gepleegd en zich op een dodelijke wijze heeft uitgeput. Verschiet dus niet als ze binnen korte tijd dood wordt aangetroffen." Enkele jaren later werd de moeder dood aangetroffen in haar woning. Ze was erg verzwakt door een agressief woekerende kanker.

Tot zover deze getuigenis. Met ziet weer de twee zijden: de profane en de sacrale. Voegen we er nog aan toe dat volgens sommige mantisch begaafden kanker het gevolg kan zijn - letten we op het voorbehoud - van occulte uitputting. Kanker kan ook heel andere oorzaken hebben.

Een derde getuigenis.

Drie rechters moesten zich uitspreken over een diefstal in de havenbuurt. De feiten waren duidelijk. Er was geen twijfel wie de dief was en wie de bestolene. Ingewikkelde pleidooien waren dan ook niet nodig en niet te verwachten. Er was echter wel een ander probleem: er stonden andere belangen op het spel. En er werd hen heel wat zwart geld aangeboden om die belangen niet te schaden. En het zou hun carrière op langere termijn zeker ten goede komen. Daar kon "het milieu" wel voor zorgen. Het zaakje werd geregeld, en goed geregeld. De bestolene werd in het ongelijk gesteld, de dief ging vrijuit.

Tot zover weer de profane zijde. En nu wat de apocalyptiek hiervan bloottrekt. Een zienster getuigt: "Ik zie de drie rechters die de dief op het wereldlijke recht hebben gered. Ik zie zeer duidelijk de grote godin die over wanorde en onrecht heerst, in de drie rechters trekken op het ogenblik dat zij het geld ontvangen en hierbij al beslissen om onrecht uit te spreken in de plaats van recht. Hierbij worden de chakra's in hun ruggengraat leeggezogen. De kleuren van hun aura, die al niet licht waren, worden plots nog veel meer duister. Hun energie wordt de onderwereld ingetrokken. Na hun dood zal dat ook hun verblijfplaats zijn.

Psalm 82 (81) lijkt dit te bevestigen: "Hoe lang nog zult gij onrechtvaardige oordelen vellen?" vraagt de schrijver zich af en zegt dat zulke rechters en rechtsters door hun daad zelf hun weg naar de onderwereld voorbereiden.

Wie eet en drinkt, eet en drinkt zich een oordeel.

Een merkwaardig Godsoordeel vinden we bij St.-Paulus, *1Kor.11:27/31*. Na de instelling van de eucharistie te hebben verteld, vervolgt de apostel: "Wie dus op onwaardige wijze het brood eet of de kelk van de Heer drinkt, bezondigt zich aan het lichaam en het bloed van de Heer. Laat dus iedereen zichzelf onderzoeken, en dan pas eten van het brood en drinken van de kelk. Want, wie eet en drinkt, eet en drinkt zich een oordeel, indien hij het lichaam niet naar waarde schat. Daarom zijn er onder u zoveel zwakken en zieken en zijn er zovelen ontslapen." Meteen voert St.-Paulus een belangrijk onderscheid in: "Indien wij onszelf naar waarheid hadden beoordeeld, dan zouden wij niet geoordeeld worden. Welnu, indien wij door de Heer worden geoordeeld, dan is

dit voor ons een les om niet met de wereld veroordeeld te worden". Men kan er een waarschuwing in zien en de kans om tot inkeer te komen. Zo beschouwd, zijn er in het oordeel van God graden. Dat voor de ongelovige dit oordeelsproces zo geruisloos verloopt, is niet de kleinste kant van de tragedie van onze tijd.

Het oordeel speelt zich in het onbewuste af, en ons bewustzijn kan zich illusies voorspiegelen over dat onbewuste gebeuren. Met andere woorden: om met 'n hedendaags woord te spreken, Paulus doet hier aan bewustzijnskritiek. De nadruk ligt bij hem op het lot dat men zich bereidt indien men de eucharistie onderschat en miskent. Het is de zoveelste toepassing van het oordeel van God waarbij de mens, bij gebrek aan hoge levenskracht, aan de elementen der natuur wordt prijsgegeven. De structuur der schepping is zo dat, indien men Gods wezenseigen levenskracht mist, dit vroeg of laat afbouwend werkt. Paulus legt echter de nadruk op Gods opvoedende inschikkelijkheid: "Terwijl wij door God geoordeeld worden, worden wij opgevoed, opdat wij niet samen met de wereld veroordeeld worden". Met andere woorden: niet ieder Godsoordeel leidt tot een ondergang maar er zijn oordelen die "met voorbehoud" zijn. Zo in de zin van: "leer uit de nare gevolgen die gij ondervindt, zodat gij u bekeert en nadien aan geen enkel oordeel meer toe zijt".

De term "oordeel van God" behelst de schifting van de mensen op grond van hun keuze voor of tegen Jahweh of de H. Drie-eenheid, voor of tegen de decaloog, voor of tegen Jahweh's heilsdaden. Deze bestaan in Jezus' dood en verrijzenis en de nederdaling van de H. Geest. Deze schifting toont zich mantisch. De mens kiest en vormt zich een zielelichaam ten dode, of het zielelichaam ten eeuwigen leven.

12.2.2. Een taboe: een bijzondere geladenheid

In het eerste hoofdstuk kwam het heilige ter sprake (1.1.). In *Exodus 3* zei Jahweh tot Mozes: "Kom niet dichterbij en doe uw sandalen uit, want de plaats waar u staat is heilige grond".

II Samuel, VI, 7 verhaalt dat de priester Uzza de 'ark des verbonds' ondersteunde (1.4.1.) omdat ze anders ging vallen, maar deze aanraking niet overleefde. De ark was, zo stelt de schrijver, zo sterk 'opgeladen' dat het biologische lichaam het contact met zulk een hoge energie niet overleeft. We haalden in het eerste hoofdstuk nog andere voorbeelden aan. Het is alsof de Bijbel ons waarschuwt dat het om een zeer hoge energie gaat. Vooraleer er mee in contact te komen, moet men er 'in de eigen ziele diepten' grondig op voorbereid zijn. Dat bleek ook al uit de hierboven aangehaalde tekst van St.-

Paulus (1Kor. 11:27/31), waarbij hij waarschuwt niet op onwaardige wijze de eucharistie te nuttigen.

Fouten kunnen bewust, maar nog veel meer onbewust geschieden. Het overschrijden van een taboe is slechts zijdelings een morele aangelegenheid. Het is eerst en vooral 'n heiligheidszaak', 'n zaak van fluïdum en de wetmatigheden van de fijnstoffelijke materie. Als twee of meer fijnstoffelijke uitstralingen aan elkaar tegengesteld zijn, en voor elkaar dus te mijden zijn, dan is er sprake van 'taboe'. Wie bewust of, wat zeer vaak gebeurt, onbewust doet alsof antipathie niet bestaat, maar toevallig toch 'n occulte antipathie behandelt alsof zij sympathie was, overschrijdt een taboe en zal naar gelang van de aard ervan, de nare gevolgen van zo een grensoverschrijding niet ontlopen. De oude Grieken spraken van 'hubris'. Illustreer we dit taboekarakter aan de hand van wat volgt.

Een anonieme getuigenis

Heel haar leven had mevrouw Sofie godsdienst gegeven aan kinderen van een middelbare school. Of liever, geen godsdienst, maar catechese. Catechese is retoriek, het overdragen van een boodschap aan een publiek. Geen eenvoudige opdracht in een wereld die zich meer en meer van religie vervreemdt. En toch bleef ze op het einde van haar loopbaan met heel wat diepe vragen zitten. Wat is nu het wezen van religie? Hoe over religie praten als leerlingen zelfs de hoofdzaken van de Bijbel niet meer kennen? Is de ziel van de mens inderdaad een afzonderlijke werkelijkheid? Is er een relatie tussen religie en het paranormale? Is er fijne stof? Hoe 'echt' zijn de mirakels van Christus? Nog heel wat meer vragen hielden haar bezig, doch daarover vond ze nauwelijks iets in de handleidingen bij haar lessen.

Nu ze met pensioen ging, had ze meer tijd om zich hierover te informeren en zich te bezinnen, en toen ze in een privé-gezelschap de gelegenheid kreeg om een avond bij te wonen waarbij religie het thema was, aarzelde ze geen ogenblik. En daar zat ze dan, op die bewuste avond, als nieuweling een beetje onwennig midden in een gezelschap van mensen die elkaar al kenden. Ze had verwacht dat er een stevige discussie zou volgen, of dat haar heel wat verstandelijke inzichten zouden meegegeven worden. Maar het werd allemaal heel anders.

De man die de leiding nam stelde zich voor als een magiër. Dat er in archaïsche culturen magiërs bestaan, dat was haar bekend. Maar iemand in onze tijd ontmoeten die dat van zichzelf beweert, dat is toch wel hoogst verbazend. Met een behoorlijke dosis scepticisme vroeg mevrouw Sofie zich af

in welke bizarre wereld ze nu wel was verzeild geraakt. De magiër nam het woord en zei dat hij iedereen een soort van occulte inwijding ging geven. Nadat allen zich in een grote kring hadden gezet, beweerde hij fijnstoffelijke energie doorheen de aanwezigen te laten gaan. Hij voegde eraan toe dat die energie niet van zichzelf kwam, wel van de H. Drie-eenheid. Hij beschouwde zichzelf enkel als een middelaar, een mediale mens. En kijk, een korte tijd later ervoeren sommigen zachte tintelingen doorheen heel hun lichaam. Ook anderen beaamden het en vertelden bovendien dat ze vanuit hun kundalini een zalige warmte voelden omhoogstijgen.

Met een groeiende verbazing hoorde Sofie zoveel uitspraken die haar totaal onbekend waren. En hoe ze ook lette op wat anderen zegden, of hoe ze zich ook concentreerde op haar eigen lichaam om na te gaan of ze misschien ook iets gewaarwerd, ze voelde niets, helemaal niets. Verbaasd keek zij steeds weer in het rond, terwijl ze zich afvroeg wat zij van dit alles wel moest denken. Dan richtte de magiër zijn blik op haar, of liever, net naast haar, en zei dat de fijnstoffelijke energie wel rond haar kwam hangen, maar niet echt in haar aura drong. Hij stond op, kwam tot vlak bij haar en bracht zijn beide handen tot net boven haar hoofd. “Ik leg je de handen op”, zo zei hij, “en ik geef je zo extra energie zodat die fijne stof ook tot in je aura dringt”. En even later beweerde hij dat het inderdaad gelukt was. Sofie begreep er niets van. Ze voelde ook helemaal niets. Waarop moest ze letten? Wat moest ze voelen? Wat was hier allemaal aan het gebeuren? Ook bekleemde haar de gedachte dat zij mogelijk in een gevaarlijk experiment was verzeild geraakt. Als dat religie was, dan stond het toch wel bijzonder ver verwijderd van dat wat zij er al heel haar leven had onder verstaan. En even vroeg ze zich af of ze niet beter zou opstaan en deze bizarre ceremonie zou ontvluchten. Maar ze bleef. Wat verward en bezorgd volgde ze de hele avond. Toen ze rond middernacht naar huis ging, had ze eigenlijk heel wat meer vragen dan toen ze gekomen was.

Zij verdubbelde haar gebeden.

Drie weken lang liet ze niets meer van zich horen. Maar nadien belde ze. Ze had toch zoveel te vertellen, zo zei ze, en ze vroeg of ze haar verhaal mocht komen doen. En enkele uren later stond ze daar. Ze vertelde dat ze ziek was geweest, heel ziek. Ze had gedacht dat ze die bewuste avond in de handen van een zwart-magiër was gevallen. Ze kon ook niet begrijpen dat die man iedereen in de val had gelokt en dat niemand dat toen had doorzien. Ze vreesde dat hij haar en alle aanwezigen met één of ander ernstig onheil had beladen. Dus wilde ze het effect hiervan tenietdoen. Ze was beginnen bidden, de Bijbel op haar schoot en een kruis in de handen. Urenlang, neen, dagenlang... en ze voelde zich steeds slechter worden, tot ze, behoorlijk ziek geworden, de hele

tijd het bed moest houden. Dat was, zo geloofde ze, het rechtstreekse gevolg van die bewuste avond en bovendien het regelrechte bewijs dat er inderdaad iets ergs met haar gebeurd was. Dus verdubbelde zij haar gebeden, dag en nacht, dagenlang. Tot zij zich na een tweetal weken eindelijk geleidelijk beter begon te voelen. Zij geloofde dat zij die magische ingreep door haar aanhoudend gebed meer en meer ongedaan had gemaakt. Maar het had haar toch zoveel angst, zweet en tranen gekost. Zij vertelde dat ze nog nooit in haar hele leven zoveel had gebeden als die laatste twee weken. En dat voor een lerares godsdienst.

Wat is er met jou gebeurd?

Dat was echter nog lang niet alles. Ze had de gewoonte jaarlijks een pendelaar te raadplegen die haar gezondheid naging en haar zo nodig een aantal helende kruiden bezorgde. Naar aanleiding van die bewuste avond had ze haar afspraak vervroegd. En eens ze daar was aangekomen, verzweeg ze het hele gebeuren. Ze volgde bijzonder nieuwsgierig elke beweging van de pendel en wachtte gespannen de diagnose van de pendelaar af. Deze deed zoals gewoonlijk rustig zijn werk. Maar dan scheen hij te aarzelen. Zijn gezicht verried enige verbazing. Hij deed er langer over dan gewoonlijk. Dan keek hij met een vragende blik naar mevrouw Sofie en deed alle pendelwerk helemaal opnieuw over. Sofie voelde haar hart tot in haar keel kloppen. Elke seconde duurde haar veel te lang. Ten slotte legde de man zijn pendel neer, keek haar doordringend aan en zei: “Ik begrijp het niet. Wat is er met jou gebeurd? Al je bloedbanen zijn nog nooit zo open geweest. Je gezondheid is veel beter dan ze ooit was. Ik moet je helemaal geen kruiden meer meegeven. Zo een vooruitgang en op zo’n korte tijd, dat heb ik nog nooit meegemaakt”. Sofie kon het wel uitjubelen. Wat een opluchting. De magiër had haar dus wel degelijk geholpen. Ze had hem totaal verkeerd beoordeeld.

Ze had een korte pauze nodig om haar grenzeloze opluchting, haar blijdschap en haar ontroering te verbergen. “Ik denk niet dat die man mijn verhaal zal geloven”, zo dacht ze in stilte. En dus vertelde ze alleen maar dat ze onlangs met pensioen was gegaan en dat het leven voor haar nu een heel stuk rustiger geworden was. En dat daarin wellicht de verklaring van haar verbeterde gezondheid moest gezocht worden. De man schudde het hoofd. “En toch begrijp ik het niet” herhaalde hij. Met een nauwelijks ingehouden vreugde bedankte Sofie haar pendelaar. Dan was ze maar ineens naar de magiër geweest en had hem haar grote dank uitgedrukt en hem haar hele relaas verteld. De magiër had haar een ogenblik scherp aangekeken en dan met een zekere bezorgdheid gezegd dat zij haar hele probleem eigenlijk zelf had veroorzaakt. Zij had, door plots veel te intens te bidden, zoveel energieën,

zoveel 'heiligheid' op een veel te korte tijd naar zich toegetrokken, zonder dat haar fijnstoffelijke 'infrastructuur' hierop al was voorbereid. En dat was de oorzaak van haar ziekte geweest. Haar lichaam had zich te snel, op een veel te korte tijd, moeten aanpassen aan die hogere energie. "Maar", zo vervolgde hij, "ook dat is helemaal geen probleem, want door die ziekte mee te maken heb je hier op aarde al een deel van je vagevuur verwerkt. En nog dit: je sprak van het kruis dat je bij het bidden gebruikte. Toen je het kocht straalde het slecht uit omdat het lange tijd in verkeerde handen was geweest. Maar je aanhoudend gebed heeft dit uitgezuiverd. Nu straalt het zeer goed uit."

Tot zover deze getuigenis. Men ziet enige gelijkenis met het verhaal van Gopi Krishna (9.3.1.). Ook hij mediteerde te intens in een te korte tijdspanne, iets wat hem vele jaren ziek maakte. Herinneren we nog even aan het verschil tussen een Bijbels gebed en een meditatie. Het Trinitaire gebed zoekt contact met de H. Drie-eenheid en de bovennatuur. Een eerder onbestemde meditatie richt zich veeleer op de buitennatuur, op de wereld van goed-en-kwaad, met alle gevaren hieraan eigen. In wat volgt zal het taboe-karakter van het heilige nog verder toegelicht worden.

12.2.3. Een onbestemd en bezonken gevoel Je brengt mijn zonden in herinnering.

1 Kon. 17vv. verhaalt de geschiedenis van de profeet Elias (1.4.3.). Hij woonde in bij een weduwe. Haar zoon werd zo zwaar ziek dat hij stierf. Waarop de vrouw hem zei: "Wat moet ik nu van u denken, man van Godswege? Als ik het juist voor heb, zijt gij hier komen inwonen om mijn zonden te onthullen en meteen mijn zoon te laten sterven."

De vooropstellingen van de vrouw zijn merkwaardig. Zij ziet een verband tussen het inwonen van de profeet en de dood van haar zoon als onthulling van haar zonden. Op een manier weet 'iets' in haar dat er kwaad op haar rust. Welk kwaad, dat is haar niet direct duidelijk. Misschien is het wel karmisch, misschien betreft het kwaad van voor haar geboorte. Ook is het haar bekend dat een man van Godswege, hier de profeet Elias, het kwaad in haar op een versnelde wijze bloottrekt en doet uitwerken. Als teken daarvan komt haar zoon te sterven. Een "man van God" onthult blijkbaar al door gewoon ergens aanwezig te zijn.

Het is aan Godbevriende sensitieven en magiërs bekend dat zij kwaad dat zich in hun buurt bevindt, bijna automatisch in zich trekken, zoals een spons water opslorpt. Anderzijds verliezen zij een deel van hun 'heiligheid' aan wie in hun buurt staat. Het lijkt een beetje op de communicerende vaten uit de

fysica. Als twee vaten, met hierin water op een verschillende hoogte, met elkaar worden verbonden, dan loopt het water van hoog naar laag, tot het in beide vaten even hoogte staat. Elias 'ziet', onthult het kwaad van de vrouw en trekt het in zich. De vrouw incasseert op haar beurt een hoge vorm van heiligheid die van de profeet uitgaat. Die 'lading' kan zij niet aan en ondergaat daardoor een oordeel.

*La bible de Jérusalem*⁵⁹⁰ gaat in op deze Bijbeltekst en zegt eveneens dat het inwonen van Elias, door de vrouw wordt geduid als een 'apokalupsis', een onthulling. Door zijn aanwezigheid in het huis kunnen geheimgehouden of onbewuste zonden bloot komen en kunnen er straffen op volgen. De vrouw duidt dan ook de dood van haar kind als onthulling van haar zonden.

Zielestof wil zich gelijk verdelen.

Mensen die sterk geladen zijn met hoge sacraliteit, zullen bij een ontmoeting met anderen die een lager sacraal peil hebben, een deel van hun geladenheid kwijtspelen, ten voordele van wie minder geladen is. Maar ook het omgekeerde doet zich voor. Kwaad van de minder sacraal geladene, trekt in wie een hoger peil bezit. Er is een wisselwerking. De alom aanwezige zielestof waarover we het in het achtste hoofdstuk hadden, heeft de neiging zich gelijk te verdelen. Mensen met hoge lading, geraken vlugger vermoeid. Mensen met een tekort eraan, voelen zich nadien opgeladen.

Iets dergelijks ondergaat de profeet Elias, hij incasseert het kwaad van de weduwe, eventueel ook van haar zoon. Mantisch toont er zich in zo een situatie plots een vuilgrijze fijnstoffelijke massa onderaan in de ruggengraat, in de kundalinistroom van de Godbevriende mens. Hij bevecht dit kwaad, voelt de pijn en de vermoeienis ervan, maar uiteindelijk verwerkt hij het en verdwijnt het, definitief. Doch ook de weduwe incasseert hier. Zij ontvangt een dosis heiligheid van de profeet. Dat vormt bij haar eveneens een bedreiging, en wel voor datgene wat in haar of in haar zoon niet voldoende 'heilig' is. Wat tot een reactie leidt, een conflict tussen de twee tegengestelde of antipathische zielestoffen. Dat resulteert hier in een versnelde uitwerking van het kwaad: de jongen overlijdt. We hebben een vorm van apocalyptiek. Waarheid wordt onthuld. De occult beladen situatie van de weduwe en haar zoon worden geopenbaard. Op een versnelde wijze ondergaan beiden een Godsoordeel. Het is hetzelfde principe als wat de priester Uzza (12.2.2.) overkwam. Ook hij stierf van een 'overdosis'. Het was eveneens een te hoge concentratie van heiligheid die Gopa Krishna (9.3.1.) door zijn te intense meditatie zoveel moeilijkheden

⁵⁹⁰ *La bible de Jérusalem*, Paris, Les éditions du cerf, 1978, 397.

bezorgde. Hij bracht het er nog net levend van af en herstelde. Hetzelfde, maar in mindere mate, overkwam Sofie. Kwantitatieve hoeveelheden heiligheid leiden hier tot kwalitatieve sprongen, die over leven of dood van het biologisch lichaam kunnen beslissen. Een confrontatie met het heilige is bijzonder gevaarlijk voor wie er niet of niet voldoende op voorbereid is. Daarvoor juist wil Paulus ons waarschuwen met zijn brief (*1Kor. 11:27/31*), waar hij zegt dat al wie onwaardig communiceert, zich een oordeel eet of drinkt. Men verergert zo de eigen occulte situatie. “En daardoor”, zo besluit Paulus, “zijn er onder u zoveel zwakken en zieken en zijn er zovelen ontslapen”.

De alom aanwezige zielestof heeft de neiging zich gelijk te verdelen, zo stelden we hierboven. Een confrontatie van een Godbevriend ziener met een mens die in staat van wraakroepende zonde is, kan zoveel fijnstoffelijke energie doen ‘overslaan’ dat de zondige mens, geheel onvoorbereid, zoveel ijle energie te verwerken krijgt dat het in zijn hogere voertuigen leidt tot een vorm van ‘kortsluiting’.

Mensen die in staat van ‘doodzonde’ zijn, zoals de oude theologie dat stelde, riskeren bij een confrontatie met een profeet of een door God gezonden mens, een oordeel. Dat kan, indien de zondige mens zich niet bekeert, blijkbaar zelfs op de dood uitlopen.

Tussen de vele mensen in bijvoorbeeld een drukke winkelstraat, spelen zich voortdurend fijnstoffelijke processen af. We noemden het al eerder het nemen van “een bad in de menigte” (8.1.3.). Fijnstoffelijke energieën worden voortdurend onderling geruild. Bijna steeds blijft het een onbewust proces. Op enkele sensitieven en zieners na is er nauwelijks iemand die het zich realiseert. Een intens met God bevriend mens die zich in zo’n menigte bevindt, kan zoveel ‘heiligheid’ verliezen aan wie er “erg aan toe zijn”, dat zij door dit contact een vorm van Godsoordeel ondergaan. Zo wordt een mens niet alleen geoordeeld op het einde der tijden, maar kan een dagelijks oordeel zich eigenlijk voortdurend voltrekken. Zoals gezegd blijft een confrontatie met het heilige, voor wie er niet op voorbereid is, gevaarlijk. “God laat niet met zich spotten”, schrijft S.-Paulus (*Gal 6:7/9*)

Uw zonden zijn u vergeven.

Vervolgen we het verhaal van Elias en de weduwe. De profeet bad tot God om hulp. Daardoor krijgt hij extra levenskracht. Hij legde zich - in een magisch ritueel - driemaal languit op het knaapje, waardoor hij, als middelaar, Gods levenskracht aan het kind kon doorgeven. De ziel van het kind kwam terug en het herleefde”. Waarop de vrouw tot Elias zei: “Nu weet ik dat gij een man van

Godswege zijt en dat dus het woord van Jahweh in uw mond waarheid is”. Dankzij de magische ingreep van Elias, kan het fijnstoffelijke lichaam van het kind, dat het biologische lichaam aan het verlaten is, magisch terug in dit lichaam geroepen worden. Dat is dan een soort ‘verrijzenis’ uit een nakende dood’. Nog heden kunnen etnologen of missionarissen dergelijke fenomenen horen vertellen in niet-Westerse landen. “The resurrection of a dead man is quite a natural thing in China”, “de verrijzenis van een dode is in China geen ongewone zaak”, zo beweerde J. Marques Rivière (4.3.3.).

Occult gezien, en dat is in wezen veel belangrijker, zijn de zonden van de weduwe en haar zoon vergeven. Hun beider bezwaarde occult statuut werd aanvaard, uitgezuiverd en op een hoger peil gebracht. De oude Mechelse catechismus noemde dit hogere peil “de staat van heiligmakende genade”. Elias’ werkwijze herinnert aan de genezingen die Christus verrichtte, en waarbij Hij nadien ook telkens zei: “Ga in vrede, uw zonden zijn u vergeven”. Waarmee Jezus enerzijds ook een verband legde tussen ethisch bedreven kwaad en de weerslag hiervan, in een ellendevorm, op het biologische lichaam. Maar anderzijds verduidelijkt dit eveneens dat mét de biologische genezing, Christus ook het occulte kwaad in zich heeft getrokken. Eigenlijk moet het in de omgekeerde volgorde gezegd worden. Omdat Jezus het occulte kwaad in zich heeft getrokken, herstelt hij de harmonie in de hogere, fijnere voertuigen, wat zijn weerslag heeft op het biologische lichaam, dat genezen wordt.

Christus zou zich kunnen beperken tot de genezing van het biologische lichaam. Maar dan bleven de hogere voertuigen ‘ongeheeld’. Ethisch blijft de mens onveranderd. Later of in een volgende incarnatie toont zich dan opnieuw de kwaal. De uitzuivering bereikt niet het zo belangrijke bovennatuurlijk niveau. Zo wordt ook de kritiek van Cayce (12.1.5.) duidelijk. Hij wilde de blinde niet voortijdig genezen, omdat er eerst een bekering in diens houding, in diens hogere voertuigen moest plaats grijpen. Zo wordt ook enigszins de afstandelijke houding van Haich begrijpelijk, die een lamme niet wilde helpen zolang deze niet tot inkeer kwam.

De moderne en wellicht nog meer de postmoderne mens hoort niet graag van ‘zonde’ spreken. De deugd is sinds Nietzsche, met alle andere waarden, ontwaard. En toch: waar de zonde het morele kwaad is, daar is b.v. een ziekte of een noodsituatie en alles wat afwijkt van Gods ideeën, het fysische kwaad dat, volgens de Bijbel, uiteindelijk aan de zonde ontspringt. Beide vormen van kwaad, het morele en het fysische, zijn in hun verborgen, occulte achtergrond, onscheidbaar. Dat is de reden waarom b.v. de byzantijnse liturgie om vergiffenis (van een moreel kwaad) smeekt daar waar genezingen (van een

fysisch kwaad) op het spel staan. De zonde met haar nasleep van fysische kwalen komt immers neer op een afzwakking van onze natuurlijke, buitennatuurlijke en vooral bovennatuurlijke levenskracht.

Vanuit die vooropstellingen kan men bijvoorbeeld ook medische ingrepen beschouwen. Als een mens hierbij niet tot een dieper nadenken over het leven komt, en het genezingsproces, zoals dit meestal het geval is, uitsluitend beperkt blijft tot het biologische niveau, dan is er wezenlijk in zijn zielediepten niets verbeterd. Dan kan de kwaal zich later, eventueel bij een volgende incarnatie, terug laten gelden. Dan, zo stellen sommigen, levert de medische wetenschap wel een lichamelijke bijdrage, maar kan ze een rem zijn om door te dringen tot de kern van het probleem.

Als een genezing uitsluitend het resultaat is van het vinden van de beste dokter en de meest geperfectioneerde behandelingswijze, dan is ziekte en genezing, - louter nominalistisch bekeken - het resultaat van toeval. Dan is er helemaal geen nood aan bezinning over mogelijke oorzaken, want er bestaat gewoonweg niet zoiets als “de kern van het probleem”. Zo beschouwd, leidt die toch zo prachtige en indrukwekkende medische wetenschap dan niet echt tot een verdere ethische opvoeding. Zo krijgen de patiënten na een wonderbaarlijke chirurgische ingreep van hun arts ook nooit te horen: “je bent genezen, ga in vrede, uw zonden zijn u vergeven”. In onze nominalistische wereld is het verband tussen beide, zonde en ziekte, of vergeving en genezing, gewoon onbestaande. Zo krijgen Godbevriende paranormale genezers die hun patiënten Trinitaire gebeden meegeven en hen verzoeken ook zelf voor hun genezing te bidden, wel eens smalend als antwoord dat ze niet zo naïef zijn om te geloven dat zoiets werkt. Dat is hun democratisch recht. De vraag blijft of het strookt met de werkelijkheid.

Het kwaad definitief opslorpen.

“Ga in vrede, uw zonden zijn u vergeven”, zo zei Jezus bij de mensen die Hij genezen had. We schreven het eerder; het kwaad dat de mère-des-dieux uit iemand verdreef, werd niet opgeslorpt, maar gewoon verplaatst (11.3.6.). Deze werkwijze verschilt grondig van de manier waarop Fortune met haar zelf geschapen wraakdemon (7.4.1.) omging. Zij slurpte het kwaad in zich op, wat slechts met veel moeite ging en, zoals zij zegt: “badend in het zweet”. Hierbij voelde ze alle woede terug in zich opkomen, een woede die ze moest leren beheersen. Slechts op die wijze wordt het kwaad definitief vernietigd.

Varvara Ivanova (8.2.) doorleefde de kwaal van degenen die zich in haar nabijheid bevonden. Behandelde ze iemand met hoofdpijn, dan kreeg zij die

pijn over terwijl de patiënt ervan verlost werd. Ze zei dat ze de pijn had opgeslorpt. De genezer F. Christin (8.2.) beweerde ook dat de magnetiseur zelf een deel van de kwaal van de patiënt kan overkrijgen. Fortune, Ivanova en Christin boeten het uit en vernietigen zo het kwaad. Hun werkwijze sluit sterk aan bij die van de bovennatuur. Bij de mère-des-dieux blijft het kwaad bestaan. Zij werkt met de geesten en goden der buitennatuur. In wezen lost dat niet veel op. Het kwaad wordt gewoon naar elders gestuurd, niet vernietigd.

Zoals zojuist werd gezegd absorberen en vernietigen Fortune, Ivanova en Christin het kwaad. Een dergelijke werkwijze kan worden beschouwd als een vorm van exorcisme. Een al te nominalistisch christendom heeft hiervoor nauwelijks nog aandacht.

Een christendom waarin de levenskracht centraal staat ziet dat heel anders. De rituelen van de katholieke kerk die aangewend worden voor een exorcisme, doen dit veeleer door uitdrijving, wat zoals gezegd, het kwaad enkel verplaatst. Christus echter trok het kwaad in zich. Het occulte kwaad van het volk in zich opnemen, met inbegrip van het kwaad van de zielen in het vagevuur tijdens de afdaling in de hel, is het ware kruis van Christus.

Bijbels georiënteerde magiërs verkiezen dan ook een exorcisme, niet door uitdrijving, maar door opslorping en verwerking van het kwaad. Deze methode heeft het grote voordeel, althans indien de bezweerder sterker is dan het kwaad, dat de weerbots door hem opgevangen wordt. Bezweren van bezetenen is niet enkel een kwestie van “formules uitspreken”. Zonder de noodzakelijke en voldoende Godgegeven levenskracht is dit bijzonder gevaarlijk. Dat toont ons bijvoorbeeld de film *The exorcist* (13.3.2.).

In *The esoteric orders and their work*⁵⁹¹ (Esoterische genootschappen en hun werking), schrijft D. Fortune over zulk een “healing by substitution” of “een plaatsvervangend uitboeten”. Hierbij neemt de genezer, door een zeer groot medelijden met de zieke, zelf deze ziekte over en boet hij ze uit op een hoger vlak. Dat proces is uitzonderlijk gevaarlijk want als de uitboeting niet volgens karmische wetten verloopt, zit de genezer zelf langere tijd met de ziekte. Het is eveneens een bijzonder pijnlijk proces, want wat een langdurige uitwerking van fysisch lijden zou geweest zijn, wordt nu getransformeerd naar een evenwaardig deel van lijden in het mentale lichaam van de genezer. Dit geschiedt in een veel kortere periode en is daarom des te pijnlijker. Mensen

⁵⁹¹ Fortune, D., *The esoteric orders and their work*, Aquarian press, 1982, 52.

die zo het kwaad van anderen op zich nemen, zien dus behoorlijk af. Zij lijden in de meest letterlijke zin van het woord. Slechts iemand met een groot gevoel van liefde voor zijn of haar medemens is tot dergelijke dingen in staat. Hun lijden wordt ook zelden erkend en herkend. Denken we bijvoorbeeld aan de genezing van de tien melaatsen in de Bijbel (*Luc. 17, 12*). Slechts één van hen kwam terug om Jezus te danken voor zijn genezing. “Er zijn er toch tien gereinigd. Waar blijven de negen anderen?” Zo vroeg Jezus.

D. Fortune zegt dat zulk een plaatsvervangend uitboeten op een uitzonderlijke en overtreffende wijze werd gedaan door Jezus bij zijn kruisdood. Hij nam hierbij niet slechts het lijden van één persoon op zich, maar reageerde op een hoger vlak de fouten van een hele wereld af.

G. Van der Zeeuw, *Helderziendheid in Ruimte en tijd*⁵⁹², schrijft in dit verband: “Dan zijn er de ingewijden die weliswaar de vergelijking met Jezus niet kunnen doorstaan maar geestelijk zo zijn afgestemd dat zij in vele gevallen de oorzaak van ziekten in seconden kunnen vaststellen, omdat zij beschikken over een hoger weten waaraan zelfs de arts of specialist niet kan tippen. Zulke ingewijden adverteren nooit in kranten en vragen voor hun consulten geen geld. Zij helpen waar zij dat kunnen, omdat het tot hun dienende taak behoort en zij weten wie wel en wie niet geholpen moet worden. Want u moet niet vergeten dat veel mensen ziek zijn door een schuld die in henzelf ligt. Zij zijn ziek omdat in die ziekte de mogelijkheid ligt om zich te zuiveren en zich van hun schuld te ontdoen. Zulke genezers zullen nooit de medische wetenschap verwerpen, want zij werken ten slotte in de stof en hebben met de materie te maken. Als zij mensen behandelen, dan zullen zij dat altijd in samenwerking met een arts doen, of zij zullen slechts ingrijpen wanneer zij weten dat elke aardse wetenschap niet meer kan helpen.”

De profeet Jesaja (*Jesaja 53:1/12*) vermeldt eveneens Jezus als “de lijdende dienaar van Jahweh”, die het kwaad in zich trekt en het op een ander, een hoger niveau van werkelijkheid uitboet. Toch wordt hij hiervoor, als een man van pijn, die vertrouwd is met het lijden door de wereld geminacht en in de steek gelaten.

Ook *Johannes 1:29* beschrijft Jezus als de ‘lijdende dienaar’ die het kwaad in zich opslokt en het totaal vernietigt. Vandaar ook dat de kruisdood en hellevaart voor de christen een wezenlijk onderdeel van de heilsgeschiedenis uitmaken. Daarom ook is Jezus een unieke figuur en is niet te vergelijken met

⁵⁹² Van der Zeeuw G., *Helderziendheid in Ruimte en tijd*, den Haag, s.d., 178

de goden van de buitennatuur. We komen er zodadelijk op terug. Geven we vooraf nog enkele getuigenissen van bovennatuurlijke paranormale genezingen.

Een anonieme getuigenis

Ik had me, samen met een vriendin ingeschreven voor een reeks voordrachten over de Griekse filosofie. Het thema was: de presocratici, de filosofen die Socrates, Plato en Aristoteles voorafgingen. De spreker had het vooral over de Milesiërs: Thales, Anaximander, en Anaximenes. Hij noemde ze de 'hylische filosofen'. De term 'hylè' betekent 'stof, materie'. Deze Milesiërs stelden dat de hele werkelijkheid vervuld is van een fijne stof. Volgens hen is deze beweeglijk als water, of als lucht, en is ze 'onbepaald' in die zin dat ze geen vorm heeft uit zichzelf, maar vele vormen kan aannemen. Merkwaardig dat deze presocratici zoiets kunnen beweren, terwijl Jan Modaal daar helemaal niets van merkt. Om dat te stellen moeten die filosofen toch helderziend zijn, zo dacht ik. Maar ik maakte er me verder niet druk over. Goed om weten dat zij meer dan tweeduizend jaar geleden er zo over dachten. Maar eerlijk gezegd raakt me dat niet in mijn dagelijkse leven. Nadat de spreker zijn betoog had beëindigd bleef ik met mijn vriendin nog wat in de folder van deze voordrachten bladeren. We hadden niet eens gemerkt dat de meeste mensen de zaal al hadden verlaten. En we hadden ook helemaal niet gezien dat de spreker naar mijn vriendin was gekomen. Dus schrokken we toen we hem naar ons zagen kijken. Een beetje verward knikten we goedendag. Hij knikte vriendelijk terug en keek vervolgens even naar de lange zwarte broek van mijn vriendin. Ten minste, dat dachten we.

"Jij hebt diabetes", zei hij zacht. "Hoe in hemelsnaam weet hij dat?" vroeg ik me af. "Ik kan je helpen", zo vervolgde hij. Mijn vriendin keek naar me en beiden proestten we het uit. Het leek zo een absurde opmerking. Hij bleef mijn vriendin echter aankijken en zei: "Kijk, ik wil je helpen en jij lacht met me". Dan pas begrepen we dat hij het meende. En nu voelden we ons behoorlijk gegeneerd. We verontschuldigde ons enigszins. Ik geloofde nog steeds niet dat hij mijn vriendin kon helpen, maar zijn bedoelingen waren zeker niet slecht. "Ik heb inderdaad diabetes" gaf ze toe, "en daarom draag ik nooit een rok".

"Mag ik je benen zien" vroeg hij. Mijn vriendin keek even rond. We waren inderdaad nog slechts met zijn drieën in de zaal. Traag trok ze de beide broekspijpen tot net onder haar knieën omhoog. Haar benen vertoonden een aantal bloederige wonden, beschermd door een dun vel. Dat is eigen aan diabetische wonden. Er groeit wel een velletje overheen, maar onderhuids zijn

die wonden helemaal niet genezen. “Kijk”, zei de spreker “je gaat nu denken dat die kwaal veroorzaakt wordt door ‘een entiteit’, een wezen, heel diep in je. En je gaat je heel intens inspannen om dat aan mij door te geven”. Hij trok vervolgens zijn hemd en zijn onderhemd los en draaide een stoel zo dat hij met zijn handen op het zitvlak ervan kon steunen. Hij zette de beide handpalmen er op en stond zo gebogen, de voeten op de grond, de beide handen plat op de stoel. Dan zei hij tot mijn vriendin dat ze haar beide handpalmen op zijn blote rug moest zetten. Ze aarzelde. Hij drong aan. Ze voldeed aan zijn verzoek. Wat een ongewone situatie: een klein zaaltje met nog drie mensen: ik, dan een gebogen man met ontblote rug, en mijn vriendin die de beide handpalmen erop drukte.

De spreker vervolgde met een enigszins gebiedende stem. “Denk nu heel intens dat datgene wat je kwaal veroorzaakt doorheen je armen naar je handen vloeit, en dan naar mij”. Mijn vriendin deed blijkbaar wat haar gevraagd werd. Ze leek heel geconcentreerd. Alsof de man dit voelde, bevestigde hij dat ze het goed deed. “Ja, je bent er bijna, nog even volhouden” gebod hij. Even later klonk er een “ja, het is goed zo!”, en dan, als bij een reflexbeweging doorzinderde iets zijn hele lichaam en sprong hij onwillekeurig zo’n twintig centimeter omhoog, terwijl zijn handen steeds op de stoel gedrukt bleven als een steun. Hij kwam recht. Mijn vriendin trok haar handen terug. Hij schikte zijn hemd en onderhemd terug goed. “Dat heb je goed gedaan” besloot hij. “Volgende week, na mijn voordracht wil ik je weer zien”. Enigszins verbouwereerd namen we van hem afscheid, niet goed wetend wat we van dit alles moesten denken.

Een week later was ik er weer, nog net op tijd voor de voordracht. Die vriendin zat enkele rijen verder naar voor en ik had geen tijd meer om te informeren hoe het met haar was. De spreker was juist begonnen. Weer kwam de Griekse filosofie ter sprake, en de verschillende soorten stof. Dan ging het over de onstoffelijke platonische ideeën. Voor mij kon de avond echter niet vlug genoeg voorbijgaan. Ik was gefascineerd door de wonden op de benen van mijn vriendin. Toen de voordracht eindelijk gedaan was en de mensen het zaaltje verlieten, haastte ik me naar haar. Ook de spreker kwam naar haar. Het leek alsof ze elkaar nu perfect verstonden. Hij knikte even, zij knikte terug. Nog steeds op haar stoel gezeten, en zonder dat er verder ook maar één woord werd gezegd, trok zij haar broekspijpen langzaam omhoog tot net onder haar knieën. En kijk, de wonden waren er nog, maar zij waren verschrompeld tot ongeveer één derde van wat ze een week geleden waren. Ik kon mijn ogen haast niet geloven. Maar ik had ze de week tevoren met mijn eigen ogen gezien. “Ik ben je een heel groot woord van dank verschuldigd” begon mijn vriendin. “Ik

ben slechts een tussenfiguur” klonk het bescheiden antwoord. Hij wees met de wijsvinger omhoog en vervolgde: “het is Onze Lieve Heer die daarvoor zorgt. Maar zeg hierover niets aan je dokter. Als hij zich vragen stelt dan zeg je hem dat het komt door zijn medicijnen en zijn goede zorgen”. Tot zover deze anonieme getuigenis.

Een genezer vertelt.

Op een zekere dag kom ik bij mijn kleermaker. Toevallig zegt hij dat zijn vrouw al vijftien jaar aan ischias lijdt en elke dag een half uur nodig heeft om uit bed te geraken en zich aan te kleden. Iets wat steeds behoorlijk pijnlijk is. En ik wist dat hij een gelovig man was. Ik zeg: “wel, ge weet het Mariabeeldje in de parochiekerk staan. Wees ervan overtuigd dat daar heel wat krachten rondhangen. Zeg aan uw vrouw niets, want anders begint ge suggestief te werken. Zoek u in de kerk een stoel die u aantrekt, en zet u daarop neer. Kijk dan naar dat Mariabeeld, bidt het ‘Onze Vader’, of zeg: ‘H. Drie-eenheid’ en plots ga je als het ware een schokje in uw lichaam voelen. Uit dat beeld, als ge dat in geloof doet, komt een energie die geneest. Die zet zich rondom u vast en dat vormt een fijnstoffelijke wolk. Ga dan naar huis want ge gaat die energie nodig hebben als ge thuiskomt. Het is de bedoeling dat ge die energie doorgeeft aan uw zieke vrouw. En dat doet ge door onopvallend in haar aanwezigheid te zijn. Blijf dus vanavond thuis, kijk samen wat t.v. of zo, maar ontvang geen bezoek. Ook het samen slapen in hetzelfde bed maakt dat ge die energie gemakkelijk doorgeeft. Weet mij nadien het resultaat te vertellen”.

‘s Anderendaags is hij zoals altijd eerst beneden en zet hij weerom de koffie. Zijn vrouw komt de trap af, veel vlugger dan gewoonlijk. “Dat is curieus” zegt zij, “ik heb geen pijn meer”. Ze kon het niet geloven. Dan heeft hij de zaak verteld. Nu wilde ze mij onmiddellijk contacteren. Ik zeg: “neen mevrouw, niet doen. Ik heb het ergste van uw kwaal in mij getrokken. Ik moet dat verwerken en ik zal u contacteren als dat achter de rug is. Als ge te vroeg bij mij komt gaat ge het weer hebben. En misschien nog erger”. En nadat alles verwerkt was, ben ik daar op een avond geïnviteerd. Ik ben daar als een koning ontvangen want die mevrouw had sindsdien geen enkele pijn meer gehad en was mij oneindig dankbaar. Maar ze begreep niet waarom ze mij niet direct mocht benaderen. Dat is omdat wie dat als raad geeft, de gehele verantwoordelijkheid op zich neemt en die zieke fijne stof en die zieke energie van die kwaal in zich trekt. Hij is dan in zijn aura omgeven van zwarte vlekken, voor wie dat kan zien, en hij moet dat dan ‘verteren’, verwerken. Sommige mensen noemen dat een mirakel, ja en neen. Dat is miraculeus voor de mensen die die wereld niet kennen. Maar voor iemand die daar in thuis is, is dat een kwestie van het beheersen van die fijnstoffelijke processen. Het

hoofdwerk dat ik daarover ken is dat van J. Poortman, *Ochêma*⁵⁹³, een zeer wetenschappelijk werk, dat in de loop van de cultuurgeschiedenis het begrip ‘fijnstoffelijkheid’ analyseert. Een tweede basiswerk dat op zo’n dynamisme ingaat is van G. Van der Leeuw, *Phänomenologie der Religion*⁵⁹⁴, (Fenomenologie der religie), een meesterwerk, waarin systematisch al die aspecten van die curieuze energie ter sprake komen, voor zover de godsdiensten het daarover nog hebben.

Tot zover dit tweede getuigenis.

12.2.4. Een nederdaling ter helle

We schreven al over de nederdaling in de onderwereld van Odysseus en Dante (6.3.), van Grant en Van der Zeeuw (12.1.4.). Bij Odysseus, Dante en Grant betrof het mensen die al waren overleden. Van der Zeeuw vertelt ons over de uitgetreden gedachtevormen van mensen die nog op aarde in hun biologisch lichaam verblijven. We vonden er heel wat waardevolle aanknopingspunten met de Bijbelse doctrine.

Het medium H. Möller (6.3.) berichtte ons over de armzalige situatie van een overleden vrouw die in de andere wereld steeds geplaagd wordt door het gekke gepraat van andere geesten. De vrouw krijgt te horen dat zij haar kostbare leven met zinloos gepraat heeft verbeuzeld, dat ze geen tijd vond voor een krachtgevend gebed en daarom nu de wereld der hogere ideeën mist. Zij wordt aangeraden zich te bezinnen over wat werkelijk belangrijk is en zich zo op een betere herbelichaming voor te bereiden. Men kan haar nadoodse situatie beschouwen als een vorm van Godsoordeel. De Bijbel belicht bij herhaling de opvoedende rol van God in en doorheen het bestaan van de mens.

Jezus stierf aan het kruis. Hij doet ons stervensproces over om dat magisch meester te worden. Sterven is Bijbels gezien een gevolg van de zonde. Het is het lot van iedereen. Jezus heeft dat lot willen overdoen om er zo macht over te krijgen. Zelfs in de dood van het biologische lichaam kunnen wij in Zijn onsterfelijke levenskracht delen. Ook Zijn nederdaling ter helle moet in dat licht beschouwd worden.

Herinneren we ons, voor wie het nog kent, de zin uit de “twaalf artikelen van het geloof” waarin beleden wordt dat we geloven in Jezus Christus, die nedergedaald is ter helle, en de derde dag verrezen is uit de dode. We kunnen hierbij verwijzen naar de eeuwenoude Romeinse liturgie die zegt dat Jezus de dood vernietigde door zelf te sterven, en het leven herstelde door zelf te

⁵⁹³ Poortman, J.J., *Ochêma*, geschiedenis en zin van het hylisch pluralisme, Assen, 1954.

⁵⁹⁴ Van der Leeuw G., *Phänomenologie der Religion*, Tübingen: J. C. B. Mohr.

verrijzen. Iedere magiër weet wat die formule betekent; immers, pas door zelf een proces over te doen, is men dat proces, magisch gesproken, meester. Jezus incasseert de dood, het resultaat van de zonde en gewetenloosheid, maar overleeft die dood schitterend. Dankzij Zijn levenskracht en de levenskracht van Zijn Vader en van de H. Geest. Jezus' hellevaart is eveneens een bewijs van Gods onvoorstelbare goedheid. Hij schenkt Zijn heil aan hen die in het verleden Zijn 'Geest', Zijn helende levenskracht weigerden. Hieruit blijkt dat Gods' aanbod tot redding blijft bestaan.

In de onderwereld onderwerpt Christus de 'machten' en de 'krachten', de demonische godheden, aan Zijn gezag. Herinneren we er aan dat zelfs de profeet Samuel (1.4.2.) als een 'elohim' uit de aarde opsteeg, net zoals iedereen die "uit moeder aarde geboren is" en nog niet de nederdaling van de verheerlijkte Jezus heeft gekend. Bij de conceptie werden de 'mensen' uit de onderwereld gehaald en incarneerden in een lichaam. Bij hun dood gingen ze terug naar de onderwereld. Dat was de regel die voor iedereen gold. Dat was ook de macht van demonie en satanie. Slechts vanaf Jezus' kruisdood, zijn nederdaling ter helle, en zijn verrijzenis, wordt dit anders. Jezus daalde als verheerlijkte, dit wil zeggen, als diegene die niet uit moeder aarde geboren werd, maar vanuit de hoge lichtwereld, onmiddellijk na zijn kruisdood, in de onderwereld neer, zoals *1Petr. 3:18-22* zegt. Om ook daar de blijde boodschap te verkondigen en om diegenen die daar verbleven de energieën te bezorgen om zich uit die demonische of satanische greep te redden.

Daarom is Hij de verlosser die ons bevrijdt van de goden van de buitennatuur, van het ineenbestaan van goed-en-kwaad en van de harmonie der tegengestelden. Vandaar ook zijn unieke positie. Geen enkele andere godheid kan zoiets aan. Het logische gevolg hiervan is, steeds volgens Paulus en het christendom, dat wie op Christus en de Bijbelse God beroep doet, er alleszins een begin mee maakt om aan die demonische en satanische invloed te ontsnappen. Dit betekent dat zulke tussenwezens slechts nog mogen handelen, in zoverre ze zich onthouden van hun ijdele autonomie, in zoverre ze zich ethisch gedragen en zich schikken naar de spelregels van "de hoogste baas". Dat hebben we toegelicht in het hoofdstuk over de harmonie der tegengestelden (11).

Kilian Kirchhoff, *Ueber Dich freut sich der Erdkreis*⁵⁹⁵, (De wereld verheugt zich over u), verwijst uitvoerig naar de gebeden der Byzantijnse kerk die de

⁵⁹⁵ Kilian Kirchhoff, *Ueber Dich freut sich der Erdkreis* (Marienhymnen der byzantinischen Kirche), Münster (Westfalen), 1940, 78, 136 en 158.

nederdaling ter helle en de verrijzenis van Christus bejubelen. Zo onder meer: “Sedert Gij, Christus, uit de doden opgestaan zijt, oefent de dood geen macht meer uit over al wie in geloof gestorven zijn”. En verder ter ere van Maria’s moederschap: “Aan doden is nu verrijzenis geschonken door Uw onuitspreekbaar en onuitzegbaar moederschap, moeder van God, heerseres. Want leven is uit U stralend tevoorschijn getreden en heeft zichtbaar de nacht van de dood verdreven”. Ten slotte op Hemelvaartsdag: “Zoals Gij zelf beslist hebt, werdt Gij ter wereld gebracht. Zoals Gij zelf beslist hebt, zijt Gij op aarde ‘verschenen’. Gij hebt “in het vlees” geleden. Nadat Gij de dood vertrapt hebt, zijt Gij uit de doden verrezen. Gij zijt ten hemel gevaren in heerlijkheid als degene die het heelal met Uw levenskracht ‘vervult’. Gij zondt ons de Goddelijke Geest opdat wij Uw Godheid in lofliederen bezingen en prijzen”. Ziedaar het ‘credo’. Zoals het nieuwe testament het verwoordt.

Merken we nog op dat de Byzantijnse kerk geen “eeuw der verlichting” onderging zoals de West-Europese cultuur. Zij kende in haar geschiedenis geen denkers als een Descartes die zich ingekapseld in de luchtbel van zijn bewustzijn afvroeg of er wel een buitenwereld bestaat. Of evenmin een Kant die stelde dat God, ziel en alle paranormale fenomenen onkenbaar zijn. Wat maakt dat de dynamistische visie en het begrip ‘levenskracht’ in de Byzantijnse religie nog zeer sterk aanwezig zijn. De Oosterse kerkvaders en liturgieën spreken alsof de menswording van Jezus in Maria’s schoot de hele schepping vergoddelijkt en dit met een terugwerkende kracht vanaf haar oerbegin, over het heden, naar een eindeloze toekomst toe. Het gaat dan ook niet alleen om de grofstoffelijke wereld, maar ook om haar fijnstoffelijke zijde. Het betreft evenmin alleen de mens, maar ook dieren en planten, ja zelfs de anorganische natuur, allen delen ze in die verheerlijking. Een dergelijke visie benadrukt de grondige eenheid en samenhang van al wat bestaat. Hiermee wordt duidelijk dat een hardnekkig en langdurig onethisch gedrag van de mens, de orde in de hele kosmos grondig verstoort, ja dat dit zelfs tot natuurrampen kan leiden. Zo vermeldt *Mattheüs 27:45* e.v. dat bij Jezus’ dood het hele land in duisternis werd gehuld, dat de aarde beefde en dat rotsen uit elkaar werden gerukt. Ook *Lucas 17:26* verwoordde een gelijkaardige gedachte wanneer hij verwees naar de dagen van Noë en naar de zondvloed (10.4). Erger nog, de gewijde schrijver suggereert zelfs dat het nog zo zal het zijn in de dagen van de Mensenzoon, d.i. op de dag van de terugkeer van Jezus op het einde der tijden. Hieruit blijkt dat heel wat mensen hun gewetenloos gedrag gewoon voortzetten, net zoals in de dagen van Noë, niet beseffend dat er zoiets als een laatste oordeel is.

Vanuit een nominalistisch standpunt is iedere samenhang tussen een natuurgebeuren en een hardnekkig onethisch gedrag van de mens uiteraard de reinste onzin. Voor een profaan denkend mens hebben materiële gevolgen enkel materiële oorzaken.

12.2.5. De erfzonde

Net zoals men in het oosten spreekt over 'karma', een overgeërfde schuld, zo kent het westen de term 'erfzonde'. Gaan we hierop in.

Een wonde wil niet genezen.

Joan Grant, *Meer dan één leven*⁵⁹⁶, verhaalt dat ze een huisonderwijzer zocht. Een jonge man die leed aan een infectie van het rechter scheenbeen meldde zich. Penicilline was er toen nog niet maar de man had slechts minimale verpleging nodig. Dat kon een dokter doen die aan huis kwam. Wanneer die bij zijn huisbezoek het verband van het been deed, kon Joan Grant zien dat het gat in het been wel enkele centimeter diep was. Nadien vertelde de jonge man nogal zakelijk hoe hij in de oorlog aan die verwondingen was gekomen. Hij was getroffen door zeven kogels. Hij was geraakt in een nier, in een long, en tweemaal in het schouderblad. De laatste drie verwondingen hadden het scheenbeen juist boven de enkel versplinterd. Van een grote en twee kleine wonden was hij verrassend snel genezen. Het scheenbeen was echter ernstig geïnfecteerd. Op een bepaald moment zei Grant, die mantisch begaafd was, plotseling: "Eén minuut lang niet praten...ik ben van niveau verschoven".

Ze 'zag' een levensgrote christus aan het kruis, uit hout gesneden en levendig gekleurd, zodat het leek alsof er vers bloed uit zijn voetwonden kwam. Een Spaanse monnik zat er geknield bij, kijkend naar de wonden. Grant herkende in de monnik een vroegere incarnatie van de jonge huisonderwijzer. Zij begreep dat de jonge monnik bad om een teken van genade, en dit in de vorm van de stigmata op zijn voeten. Grant begreep dat de oorzaak van de moeilijke genezing van zijn voet daar moest gezocht worden. Zij 'zag' ook dat de monnik gestorven was zonder absolutie, zonder de vergeving van zijn zonden te hebben verkregen. Zij veronderstelde dat zijn genezingsproces normaal zou verlopen als hem een symbool van absolutie werd geschonken, dat herkenbaar was voor zijn diepere ziel. En dat 'herkenbare' moet volgens haar een voorstelling zijn van de eucharistie. Zij nam een glas porto en een biscuitje, en bad dat ze het voertuig mocht zijn voor de noodzakelijke zegening. Ze had al opgemerkt dat de jongen helemaal geen belangstelling had voor

⁵⁹⁶ Grant Joan, *Meer dan één leven*, Deventer, Ankh-hermes, 63-66.

religie en ook niet geloofde in reïncarnatie. Dus leek een glas porto en een biscuitje geheel normaal. Hij dronk het glas, en at het biscuitje op. Achteenveertig uur later werd zijn verband weer verschoond. De dokter zei naderhand dat hij nauwelijks zijn ogen kon geloven. Het windsel was schoon en droog en in de wonde vormde zich gezond weefsel. De infectie genas op korte tijd. De man had ook geen pijn meer. De beschadiging aan het bot was echter zo groot dat zijn been te broos bleef om zijn gewicht te dragen. Twee jaar later besloot hij dat hij beter zou lopen met een kunstvoet. Dus liet hij de voet amputeren. Na deze operatie genas hij zonder verdere moeilijkheden.

In de tekst van Grant vallen twee dingen op. Er is vooreerst de franciscaanse lijdens-mystiek van de monnik. Hij wil met de gekruisigde Christus mee lijden en wenst de stigmata, de wonden in de voeten. Verder sterft hij zonder absolutie. Deze twee hangen samen zodat zijn etherisch-astraal lichaam gewond geraakt en, door repercussie, zijn voet ziek maakt.

In zijn vorig bestaan geloofde hij in de occulte werking van de katholieke sacramenten. Iets in zijn diepere ziel herkent in het glas porto en het biscuitje het zinnebeeld van de H. eucharistie. Dit, gekoppeld aan intens gebed van de bezweerster, maakt dat die energieën die gericht werden op het doen ontstaan van het stigma, nu ter genezing van zijn been worden gebruikt. Zo kan eindelijk het genezingsproces beginnen. Men ziet hier de oorzaak en het gevolg, maar ook de moeilijkheid om dit mantisch juist te duiden. Vertrekkend van de hypothese van Grant dat het kwaad in een vorig leven moest gezocht worden, leidde dat tot het experiment met het glas porto en een biscuitje, wat de genezing tot gevolg had. Daardoor wint ook haar hypothese aan waarschijnlijkheid.

Iets in de diepere ziel

De jonge man was in zijn huidig leven ongelovig en had geen belangstelling voor reïncarnatie. In een vorig leven was hij een vurige monnik en dus vertrouwd met de eucharistieviering. In het huidige leven weet hij er niets meer van, doch 'iets' in hem herkent in de biscuit en het glas porto, het brood en de wijn van een misviering. Dat is wat Grant ons in de vorige alinea voorhoudt. Het doet ons een beetje denken aan het verhaal van de pluimen (2.5.). De man was er in het huidige leven allergisch voor. Hij vermijdt onbewust een situatie die in het verleden dodelijk was. Maar dan weet het onbewuste meer dan het bewuste. Profaan gezien lijkt dat zo onwaarschijnlijk. En toch trachten mantisch begaafden ons dat bij herhaling duidelijk te maken.

Illustreerem we dit met het merkwaardige verhaal van D. Fortune, *De teruggave van het Rituaal*⁵⁹⁷. Kort samengevat komt het hierop neer. De magiër, Dr. Tavernier, is in uitgetreden toestand op verkenning. Hij heeft plots de indruk dat een onbevoegd iemand aan het 'knoeien' is met een 'rituaal'. Dat is een soort handleiding voor het verrichten van niet-Bijbelse magische ceremonieën. Bij een juist gebruik kunnen zo krachtige fijnstoffelijke energieën gegenereerd worden. Dit geschiedt meestal in occulte genootschappen. Maar Tavernier heeft de indruk dat een individueel iemand, geheel buiten een magische vereniging, deze handleiding heeft gevonden en op een onbevoegde en gevaarlijke wijze deze energieën opwekt. Taverniers' naspeuringen leiden verder tot de vaststelling dat het rituaal in de middeleeuwen tot de Florentijnse loge behoorde. De toenmalige bewaker, een ingewijde, maakte misbruik van zijn macht en nam het weg. Het werd nadien als verloren beschouwd.

Nu, eeuwen later, lijkt het alsof iemand het gevonden heeft en het wil uitproberen. En Tavernier wil dat verhinderen. Hij wil eveneens de dief van toen vinden. Hij ontdekt dat die terug geïncarneerd is en zelfs niet zo ver van hem woont. Via magische weg verplicht hij de dief van toen, om nu zijn misdaad te herstellen en het rituaal op te zoeken. Dan wacht hij af. Tot hij enkele dagen later in de krant leest dat een jongeman betrapt werd op een inbraak in een Londens antiquariaat. De dief, een voornaam burger zonder strafblad, vertelde aan de rechter dat 'iets' hem naar dit huis dreef, maar dat hij niet wist waarom. Tavernier veronderstelt dat die jonge man de Florentijnse dief is. Hij neemt die man in bescherming. Ook meent Tavernier dat het rituaal zich in dat antiquariaat moet bevinden. Dit blijkt inderdaad het geval te zijn. Na nog een aantal intriges vindt Tavernier de man die met het rituaal knoeide, en kan de jongeman die het ooit stal, het nu terug bezorgen aan de loge waar het thuis hoort. Hierdoor herstelt hij zijn fout van vroeger en is het gevaar voor een ondeskundig gebruik ervan, geweken.

Tot zover dit onwaarschijnlijke verhaal, tenminste vanuit profaan standpunt. Fortune, die heel wat zinnige dingen over magie schreef, zegt echter dat alle verhalen in haar boek op werkelijkheid berusten. Ze verduidelijkt dat bij heel wat van haar belevenissen de werkelijkheid sterker is dan de fantasie. Hoewel dit verhaal niet strikt thuishoort in de onderverdeling over de erfzonde, getuigt het toch van een vroegere fout die nu hersteld wordt. Maar het wil vooral een aanwijzing zijn dat het onbewuste reageert op gebeurtenissen uit een vorig bestaan, waar het huidige bewustzijn

⁵⁹⁷ De teruggave van het Rituaal. Uit: D. Fortune, *De geheimen van Dr. Tavernier*, 25.

geen weet van heeft. Net zoals de jonge huisonderwijzer onbewust reageerde op het biscuitje en het glaasje porto, alsof het de eucharistie betrof, zo reageerde 'iets' in de dief van het ritueel, zodat eeuwen later een jonge man een diefstal pleegt in een antiquariaat, zonder dat hij er de bewuste reden van kent. En dit gegeven raakt ook ons volgende thema.

Repercussie

Vorige getuigenissen illustreren de weerslag van gebeurtenissen uit het verleden op het huidige bestaan. Fijnstoffelijke lichamen dragen de herinnering in zich en dit had zijn uitwerking op het huidige biologische lichaam. Omwille van een onethisch of onjuist gedrag van vroeger, kan - letten we op het voorbehoud - het huidige lichaam gebreken vertonen. Iemand wordt blind geboren, of lam, of met een verzwakte voet, om daden die hijzelf ooit bedreef maar waaraan hij geen herinnering meer heeft. Bij de hierboven vermelde voorbeelden ging het steeds om een weerslag vanuit het fijnstoffelijke naar het grofstoffelijke lichaam.

Charles Lancelin, *La vie Posthume*⁵⁹⁸, (Het nadoodse leven), vermeldt echter een repercussie in omgekeerde zin: van het grofstoffelijke huidige lichaam, naar het toekomstige fijnstoffelijke. Hij vertelt dat iemand zijn hele leven een stevige drinker was geweest. Lancelin zegt nu dat diens volgende leven het logisch noodzakelijk gevolg van zijn huidige leven zal zijn. De alcohol heeft zijn hersenen en zijn maag doen verschrompelen. Dit heeft een weerslag op zijn astrale lichaam dat, wanneer hij zal herboren worden, slechts een grote stoffelijke maag in verval en verzwakte hersenen kan opbouwen. Omdat de man in het huidige leven een alcoholieker is, verzwakt hij niet alleen zijn biologisch lichaam, maar eveneens zijn huidige fijnstoffelijke lichamen. Die verzwakte ijle voertuigen zullen dan in zijn volgend leven ook een verzwakt fysisch lichaam opbouwen. Men ziet de oorzaak en het gevolg. De repercussie is tweërlei: van het actuele biologische lichaam naar het fijnstoffelijke. En later, bij een herbelichaming, vanuit het fijnstoffelijke naar een nieuw biologisch lichaam. Men kan hieruit afleiden dat ook het biologische lichaam een grote waarde heeft en het met de nodige zorg moet behandeld worden. Ook Plato beklemtoonde voortdurend het belang van zowel de ziel, als het lichaam.

Erfzonde en reïncarnatie

Zoals al gezegd (5.2.2.), werd op het tweede concilie van Constantinopel in 553, de leer van de reïncarnatie, bij meerderheid van stemmen, als ketterij bestempeld. Toch spraken sommige kerkelijke gezagsdragers zich openlijk uit

⁵⁹⁸ Lancelin Charles, *La vie Posthume*, 205.

voor de mogelijkheid van een reïncarnatie. Een aantal van hen vraagt zich af waarom de Bijbelse traditie niet kan aanvaarden dat een verrijzenislichaam fijnstoffelijk kan reïncarneren, aangezien het reeds in ons huidig biologisch lichaam als een voorgift van Godswege aanwezig is. Magiërs, ook vandaag, stellen vast dat het opsporen en uitbannen van occult kwaad wel eens meer een inzicht in vorige levens vooropstelt. Daarin zijn ze sinds Pythagoras en de pythagoreeërs zeker niet alleen.

Paulus heeft het thema der erfzonde aangeraakt en gezegd dat in Adam allen gezondigd hebben. Dat klinkt voor velen erg mysterieus. Beschouwen we de erfzonde in het licht van de reïncarnatieleer, dan kunnen we zeggen dat de mens zelf, in een vorig bestaan, fouten bedreef en daar nu de gevolgen van ondergaat. Dan is het “de Adam in ons” die zondigde, de Adam of mens die we zelf ooit eens zijn geweest. De dader en de schuldige hebben zo eenzelfde ‘individualiteit’. Dat werd geïllustreerd door het verhaal van Grant over de monnik die bad om de stigmata op zijn voeten. Zo kan ook het verhaal van de teruggave van het ritueel geïnterpreteerd worden. En eveneens de getuigenissen met betrekking tot de nederdalingen in de onderwereld. Dan is het bezonken en schuldige gevoel van sommigen verklaard, dan begrijpen we waarom Cayce de blinde niet wilde genezen, en Haich de lamme niet wilde verder helpen. De mens die, in de moederschoot ontvangen wordt, is al van meet af aan met occult kwaad belast. Die belasting is eigen aan ieder gewoon mens. Wie die last heeft uitgewerkt, hoeft niet meer in een lichaam te reïncarneren. Tenzij hij of zij hiervoor een speciale opdracht krijgt. De grote uitzonderingen op die belaste toestand, zijn Jezus en zijn moeder, Maria. Zij kwamen ‘onbevlekt’ of zonder de vlek der erfzonde, ter wereld.

Zien we het kwaad in de wereld vanuit een reïncarnistische visie, dan heeft het een veel bredere basis. Er is naast het kwaad dat eventueel in het huidige leven bedreven wordt, ook nog een occulte, een verborgen vorm van kwaad: datgene wat in vorige bestaansvormen werd bedreven. Ook zwarte magie, demonie, satanie, de nederdaling van Jezus ter helle, lijden en dood kunnen in een veel ruimer en pre-existent perspectief geduid worden. Zo ook het doopsel dat de erfzonde vergeeft op grond van Gods grote barmhartigheid. Dit basissacrament werd heel wat krachtiger door Jezus’ verrijzenis. Men weet ook dat het doopsel, tot voor de nieuwe godsdienstleer en theologie, met een drievoudig exorcisme gepaard ging. Zou de ware achtergrond van deze handelwijze van de kerk niet juist te vinden zijn in het bestaan van het pre-existente kwaad?

Cayce wilde een blinde helen, maar het lukte hem niet. Er was blijkbaar een andere, hem onbekende, oorzaak die het genezingsproces belette. Ook R. Thetter, *Magnetismus, das Urheilmittel*⁵⁹⁹ (Magnetisme, de oorspronkelijke remedie), zegt dat karmische ('schiksalmassige') fouten niet te genezen zijn door wat hij 'magnetiseren' noemt. Dit magnetiseren bestaat in het overhevelen van fijnstoffelijke energie van de genezer naar de patiënt, men kan het vergelijken met het opleggen van de handen. Zolang er fouten zijn die eerst moeten uitgeboet worden, kan er van een echte spirituele genezing nog geen sprake zijn. Ook de voet van de monnik kon slechts genezen indien hij vergiffenis kreeg, uitgelokt door het biscuitje en het glas porto. Grant kreeg als associatie door dat hij vroeg om de stigmata op zijn voeten te laten verschijnen.

Zo kan een mantisch begaafd iemand plots als associatie ook een beeld doorkrijgen, dat de huidige zieke mens toont, maar in een vorig leven. Hierbij begaat deze dan bijvoorbeeld in een Zaïrees oerwoud een moord. Zo verkrijgt de ziener 'waarheid', 'onthulling' of 'apocalyps', omtrent deze schuld. Bij de geboorte, of juister, bij de ontvangenis, wordt deze erfschuld dan de erfzonde, de zonde die overgeërfd wordt, of het nog uit te boeten karma. De oude Bijbelse theologen zegden ons dat bij wraakroepende zonden, het doopsel wel het schuldbeginsel wegneemt, doch niet de gevolgen ervan. Inderdaad, deze behoren eerst 'gezien' en hersteld te worden voordat de zieke in kwestie kan genezen. De mantische associatie, hier het 'zien' van de moord, is de sleutel van de diagnose. Men kan ze echter ofwel gewoon niet 'zien' ofwel wel 'zien' doch niet echt als een Godoordeel duiden. Er zijn duidelijk graden van helderziendheid. Men kan oppervlakkig losse elementen zien, of men kan ook dieper zien, en karmische banden blootleggen. Dit laatste, zo zeggen Bijbelse zieners, kan enkel indien men daartoe door Jahweh gemachtigd is. Dat is 'charisma' in de archaïsche, niet in seculaire zin.

Verwijzen we in verband met de erfzonde, met Cl. Tresmontant, *La métaphysique du christianisme et la naissance de la philosophie chrétienne*⁶⁰⁰ (De metafysica van het christendom en de geboorte van de christelijke filosofie), naar strekkingen als het Orfisme, het Pythagorisme, Platonisme, het Gnosticisme, het Manicheïsme en het neo-Platonisme. Al deze stromingen zijn varianten van eenzelfde basisinzicht, namelijk dat de mens, ofschoon hij vooral weet heeft van de eigen lichamelijkeheid, in wezen een ziel is. Deze ziel is gericht op het 'licht'. Plato sprak van 'lichtmetafysiek' en de 'edele mensenziel' (5.1.2.). De mens maakte "in den beginne" een fout, waardoor de

⁵⁹⁹ Thetter R., *Magnetismus, das Urheilmittel*, Den Haag, s.d..

⁶⁰⁰ Tresmontant Cl., *La métaphysique du christianisme et la naissance de la philosophie chrétienne*, Paris, 1961, 266/270.

ziel van peil verlaagde - een zondeval - en zij in de 'stof' terecht kwam. Hieruit moet zij zich uiteindelijk bevrijden. We lieten hierover D. Fortune al aan het woord (9.2.2.). Zij sprak van de drie grote bewegingen van de ziel: een neerdalen in de stof, een stoffelijke evolutie, en een opnieuw zich verheffen in de geest. Deze zondeval wordt in de Bijbel beschreven in het boek *Genesis*, waar Adam en Eva - ze vertegenwoordigen iets in de ziele diepten van elke mens - uit het paradijs werden verdreven, maar waar God ook een verlosser beloofde. Deze zondeval verhaalt de intrede van de mens in deze stoffelijke, aardse wereld. Zo beschouwd, is er met deze mythe wel degelijk werkelijkheid gemoeid. Zoals al gezegd (5.1.2.) is een mythe, in de religieuze en occulte betekenis van het woord, geen 'gefantaseerd' verhaal, maar een verhaal dat handelt over energieën en krachten vanuit "de andere wereld" en dit ter verklaring van werkelijkheden, gebruiken en overtuigingen "in deze wereld".

Voor sommigen bid ik niet

1 Joh 5:16 vermeldt volgende tekst. "Als iemand zijn medemens een zonde ziet doen, die niet tot de dood voert, moet hij voor hem bidden, en God zal hem in leven houden. Dat wil zeggen: als zijn zonde hem niet doodt. Want er is een zonde die tot de dood voert, hiervoor geldt mijn aansporing om te bidden niet."

In niet mis te verstane bewoording zegt de apostel hier dat er sommige mensen zijn voor wie hij niet bidt. En wel die mensen in wie de zonde hen gedood heeft. De term 'dood' slaat niet op het biologische leven, wel op het gemis aan contact met de Bijbelse God en zijn levenskracht. Dat leidt in de andere wereld tot een bestaan als een soort van zombie, uit wie de levenskracht is verdwenen. De mens is dan, zoals *psalm 88 (89) 11/13* suggereert, slechts als een refaïm, als een ziel zonder goddelijke geest. Zulke mensen ontnemen van hun medemens, als een kumo, diens levenskracht en geluk. Zulke mensen bidden zelf nooit tot God en willen ook niet dat anderen voor hen bidden. Ze volharden in hun boosheid. Ze hebben geen contact met God, elk gebed is zinloos en ook krachteloos. Vandaar dat de evangelist zegt dat hij voor zulke mensen niet bidt. Hun falend Godscontact werd veroorzaakt door een ernstige zonde tegen Gods hoge levenskracht. Bijvoorbeeld door iemand bewust en gewild van het leven te beroven, iets waarvoor het vijfde gebod van de decaloog waarschuwt. De Bijbel spreekt van 'wraakroepende zonden' en zegt dat deze niet worden vergeven, noch in deze wereld, noch in de andere. Zulke zonden hebben altijd iets te zien met een vorm van cynisme, met het koelbloedig opofferen van het geluk van anderen ten voordele van het eigen geluk. Deze fouten, zo zegt de Bijbel, worden dus niet vergeven maar moeten "aan den lijve" uitgeboet worden. Centraal hierbij staat niet een vorm van wraak, wel een vorm van Gods inschikkelijkheid die de mens opnieuw een

kans geeft en hem zo tracht op te voeden. Door het lijfelijke uitboeten realiseert de mens die de fout beging, zich in zijn ziele diepten datgene wat hij of zij anderen heeft aangedaan.

En dat verklaart dan weer de weigerachtige houding van Cayce of Haich om in sommige gevallen de medemens op stoffelijke wijze te helpen. Zolang zij in hun diepere ziel ‘versteend’ zijn van ieder Godscontact, leidt een effectieve materiële hulp, of een Trinitair gebed, tot geen enkele verandering in hun ethische houding. En dus ook niet tot een blijvend resultaat.

Over het weerhouden van mededogen schrijft J.J. Poortman, *Raakvlakken tussen Oosterse en Westerse filosofie*⁶⁰¹: “Dit conflict van emotionele roering en een door de wil na te streven dieper belang doet zich vaak genoeg voor. De moeder die voor de keuze staat het kind te sussen of het in de wieg te laten schreeuwen, de gehele opvoeding, die de keuze heeft tussen veel liefde en aandacht geven of niet. Het heeft telkens te maken met het al of niet weerhouden van medelijden. De tegenstelling tussen medegevoel willen geven en de mening het te moeten onthouden is er vaak één tussen liefde en verstand. Het contrast is al oud tussen de vader in het gezin, die de kinderen volgens bepaalde regels wil opvoeden en hen wil laten voldoen aan bepaalde eisen van de wereld en de maatschappij, en de moeder, die geneigd is rekening te houden met de ogenblikkelijke moeilijkheid van dit speciale kind”.

12.2.6. Het Bijbelse oordeel

Onze indeling toonde tot hiertoe een parallellisme tussen de niet-Bijbelse religies (12.1) en de Bijbelse religie (12.2.). Met het thema “het Bijbelse oordeel” is dit niet langer mogelijk. Zoals gezegd kent de niet-Bijbelse religie een cyclische opvatting van de geschiedenis. Er is steeds opnieuw een opgang en een ondergang. Nooit komt men tot een definitieve oplossing. Bijbels ligt dat anders. Daar verloopt de geschiedenis progressief. Tot aan het laatste oordeel.

Het individuele oordeel

Mensen die een bijna-doodervaring hebben gekend, zeggen dat men het hele voorbije leven in een oogwenk aan zich ziet voorbijflitsen. En dit tot in de kleinste details. En bovendien in omgekeerde volgorde. Wat het laatst beleefd werd, komt eerst. De kinderjaren komen het laatst. Men spreekt van een panoramische herinnering. De oude catechismus noemde dat het singuliere of individuele oordeel. Men krijgt een zicht op de fouten en de goede daden. Het panoramische oordeel geschiedt niet zonder een ethische norm. Hieruit

⁶⁰¹ Poortman J.J., *Raakvlakken tussen Oosterse en Westerse filosofie*, Amsterdam, Van Gorcum, 1976, 69.

blijk dat er wel degelijke een objectieve orde in de kosmos aanwezig is. De mens leeft niet vrijblijvend zoals een nominalistische visie dat stelt. Alle religies kennen dat.

Zoals al gezegd: wie via een uittreding het licht tegemoet ging, kent geen vrees meer voor te sterven. Wie hierbij echter naakte zombies zag in een soort van duistere onderwereld, heeft daar een heel andere mening over. De mens 'ziet' in die luttele seconden net voor zijn dood, zijn individuele Godsoordeel op zich afkomen. Dit is niet het zogenaamde "laatste oordeel", waar de Bijbel het over heeft in '*de Apocalyps*', het laatste boek, en dat handelt over het einde der tijden. Voor Bijbelse zieners staat dit individuele oordeel bij een mens al tijdens diens leven af te lezen in de aura zelf. De Bijbelse ziener weet tot welk een 'sfeer' een mens behoort en waar hij of zij na de dood van het biologische lichaam zal gaan. Ja, voor wie op dat niveau kan zien is de medemens als een open boek, ook met de rode draad doorheen diens vele levens. Het kan onwaarschijnlijk overkomen, maar zo beschouwd kent de Bijbelse ziener de medemens beter dan dat deze mens zichzelf kent. Gewoon omdat de ziener ook de on- en onderbewuste ziele diepten onthult.

Het individuele oordeel kan zich uiten in tegenslagen allerhande, ja soms gelijken deze dan wel op een toeval, en kunnen het resultaat zijn van 'gewone' natuurprocessen. Religieus gezien is het leven echter overbepaald. Dit betekent dat een gebeurtenis meer dan één reden heeft. Zowel profane als sacrale invloeden kunnen zich laten gelden. Deze gedachte vinden we zoals al aangehaald (5.1.2.) onder meer verwoord in *la bible de Jérusalem*⁶⁰², het voorwoord, voorafgaand aan het boek *Esther*: "Dieu ne manifeste pas extérieurement sa puissance et cependant il dirige les événements ". "God toont zijn kracht niet naar buiten toe, niettemin leidt hij de gebeurtenissen". Voor de gelovige is de schepping dan ook een voortdurend proces, waarin een godsoordeel zich steeds kan voltrekken. Dat illustreerden we onder meer hoger in de tekst (11.2.3.).

Max Heindel, *De cosmogonie der rozekruisers*⁶⁰³ beklemt toont dat de begeerte naar deze wereld, bij iemand die overleden is, hem in zijn verdere evolutie vertraagt. Heindel zegt dat dit bij de meeste mensen het geval is. De overledene blijft in het fijnstoffelijke lichaam nog op de vertrouwde aardse plaatsen rondhangen, omdat hij bijvoorbeeld moeilijk van zijn aardse bezittingen of rijkdom kan loskomen. Hij moet dan met lede ogen toezien hoe anderen, onder meer de erfgenamen, bezitnemen zonder dat hij hieraan nog

⁶⁰² La bible de Jérusalem, Paris, Les éditions du cerf, 1978, 535.

⁶⁰³ Heindel M., *De cosmogonie der rozekruisers*, heruitgave, Aubenas (Fr.), 1980, 90.

iets kan veranderen. Geleidelijk, en met pijn, leert hij begrijpen dat er voor hem in de materiële wereld niets meer te zoeken valt. Dan is hij gereed om zijn weg verder te gaan. Geen wrekende godheid bezorgde hem dit lijden, wel zijn te sterke gehechtheid aan de materiële wereld. Heindel zegt ook dat iemand die anderen tijdens zijn leven deed lijden, dit op een gelijke wijze zelf zal ondervinden. Tenzij hij nog tijdens zijn aardse leven deze misstap heeft ingezien en deze al geheel of gedeeltelijk heeft hersteld. Volgens Heindel en vele andere kenners, is het veel eenvoudiger fouten in deze wereld te herstellen. In een fijnstoffelijk lichaam zou alle lijden en pijn veel intenser worden gevoeld. Er is dan geen biologisch lichaam meer om die pijn te milderen.

Het laatste oordeel

Wij beginnen met de woorden die Lucas in Jezus' mond legt (*Luc 17: 26/30*). "Zoals het was in de dagen van Noë, zo zal het ook zijn in de dagen van de Mensenzoon (Jezus): men at en dronk, huwde en werd ten huwelijk gegeven tot op de dag waarop Noë de ark binnenging en de zondvloed kwam die allen verdelgde. Of zoals het was in de dagen van Lot (9.4.). Men at en dronk, kocht en verkocht, plantte en trouwde maar op de dag waarop Lot uit Sodoma vertrok, liet God vuur en zwavel uit de hemel regenen en verdelgde allen. Zo zal het ook gaan op de dag waarop de Mensenzoon verschijnt".

Jezus heeft het over zijn terugkeer in macht "op het einde der tijden". Wat opvalt, is dat er volgens Jezus een sterk gelijkende situatie zal zijn die Jezus' terugkeer in macht, in de vorm van een Godsoordeel, uitlokt. Zo een Godsoordeel behelst de verdelging van mensen die niet beschikken over de weerbaarheid eigen aan Gods Geest. Ze beschikken niet over een boven de natuur uitreikende levenskracht. "De enen", zo vermeldt *Mattheüs 25:46* "zullen een eeuwige straf, de anderen een eeuwig leven tegemoet gaan".

Jezus benadrukt daarbij wat de antiek-Griekse tragedie vertoont: de tragische ironie. De mensen in kwestie zullen zich, zoals in de dagen van Noë en Lot, niet eens bewust zijn van wat hun boven het hoofd hangt. Ze zullen zo verdoofd en van hun eigenlijke sacrale situatie onbewust zijn. Behelst Jezus' tweeledig voorbeeld dat in Zijn dagen, de dagen van het laatste oordeel, de seksualiteit zoals ze uitsluitend in het vlees beleefd wordt, ook een hoofdrol zal spelen? Dit blijkt niet zo direct uit wat hij voorspelt, maar men ontkomt moeilijk aan de indruk dat het zo zal zijn. Met andere woorden: heel wat mensen veranderen niet echt in de loop van de evolutie. Jezus' eerste 'verschijning' in Israël, nu twee millennia geleden, lijkt bij hen geen noemenswaardige verbetering te hebben veroorzaakt.

Terloops: de dagen van de komende Mensenzoon worden heel wat gedetailleerder beschreven in Paulus' tweede brief aan de Thessalonicenzen (2 *Thess. 1: 6/2: 14*), waar de grote geloofsafval die op komst is, uit de doeken gedaan wordt. Ook bij Jezus' terugkeer - zo lijkt het - zal enkel een (klein?) gedeelte der mensen blijven geloven. Petrus vermeldt eveneens de terugkeer van de Mensenzoon (2 *Petr. 2: 4/5*). Ingekapseld in een meedogenloos hoofdstuk over toenmalige dwaalleraars heeft hij het eerst over de gewetenloze engelen, nadien komt hij terug op Noë en Lot.

Petrus schrijft dat God de engelen die gewetenloos te werk waren gegaan, niet heeft gespaard. Hij heeft ze in de tartaros (opm.: de diepe onderwereld) geplaatst en overgeleverd aan de afgronden der duisternis. Daar verblijven zij met het oog op het laatste oordeel op het einde der tijden. Petrus wil zeggen dat de a- en immorele dwaalleraars geen beter lot te wachten staat dan de hoge godszonen die zich danig misdragen. Vervolgens heeft hij het over de dagen van Noë, daarna over de dagen van Lot.

God heeft de oude wereld, van voor de zondvloed, niet gespaard. Wel heeft hij "acht personen" onder wie Noë, voorstander van gewetensvol gedrag, behoed voor verdelging, terwijl Hij de zondvloed ontketende over een wereld van godlozen. Hij heeft de steden Sodom en Gomorrha in de as gelegd en tot vernietiging veroordeeld, maar Lot, die leed onder het gedrag vol uitpattingen van misdadige mensen, gered.

Weerom vat Petrus samen. De Heer voert de schifting door. Godgewijde mensen weet Hij te redden uit de krachtproef. Maar godloze mensen houdt Hij apart met het oog op hun afstraffing op de dag van het laatste oordeel. Op de eerste plaats zijn het diegenen die door van God vervreemde begeerte gedreven, het 'vlees', de aardse levenskracht, involgen en de Heer afwijzen. Wij staan hier voor wat Paulus schrijft (*Galaten 6:7/8*): "Wie zaait in het vlees, zal uit dat vlees verderf oogsten. Wie zaait in die Geest, zal uit de Geest het eeuwig leven oogsten". Maar met het sterke accent op God als veroorzaker van die schifting van het oordeel.

Het oordeel van God staat te lezen in de individuele aura van de mens zelf.

Voor wie kan 'zien' is de medemens als een open boek, zo schreven we hoger in deze tekst. Wie, als Godbevriend ziener, rekening houdt met het oordeel van God, zegt bij een mens onder meer het volgende te 'zien'.

- De vleesziel met haar gewoonlijk gele linten, wat de acupuncturisten 'meridianen' heten. Deze tonen zich over het hele vlezig gebied en zijn voorzien van lichtende knooppunten of energiecentra. Deze linten vertonen bijna altijd splitsingen, daar waar ooit kwetsuren werden opgelopen, en donkere vlekken, die de weggenomen energieën verraden.

- De beenderziel. Deze komt gewoonlijk voor als een verzameling kubusjes daar waar de botten in het beendergestel zitten. De kleur kan variëren van diep goud tot stinkend 'zwart'. Dit laatste 'stinkt', doordat, met het 'zien', ook het paranormale reukorgaan in actie komt. Deze kwalijke reuk duidt feilloos op demonische invloeden.

- Verder 'ziet' de Godbevriende ziener de 'kundalini' of slangenenergie. Deze toont zich als een vuur dat tussen de stuit en het geslachtsdeel vertrekt. Deze 'bloeit', inderdaad, zoals de Hindoes sinds eeuwen 'zien' in de nek geleidelijk open in de vorm van één of andere bloem. Deze vecht aan haar wortel en onderstengel met een vuilgrijze massa, de levendodende 'kracht', die Godvijandige mensen of geesten in het levenscentrum van hun slachtoffers 'instralen',

- Verder vertoont deze energiestroom zeven wervelkanalen. In India kent men ze sinds eeuwen als 'chakra's". Leeft men in vriendschap met God, dan toont zich deze energiestroom als gele en oranjekeurige vlammen.

- Rond het hele biologische lichaam 'ziet' men ook de verschillende onderdelen:

Vooreerst is er de lichaamsziel. Ze wordt zo geheten omdat deze vorm van 'geest' identiek is aan de grofstoffelijke lichaamsvorm. Na de dood kan deze 'verschijnen' of zich als weerschijn in een spiegel tonen als een lichaamsgetrouwe 'schim'. Men herkent er de vroegere aardse drager in. Vervolgens tonen zich de verscheidene 'uitstralingssferen'. Die zijn eerder grillig en smijdig van vorm. Denken we aan de kirlianfoto's van bijvoorbeeld gezonde en zieke planten, die ook zulke aura's hebben. Vooral geslachtelijke gevoelens dringen zeer diepgaand door. Zo ziet een godbevriend ziener zeer goed de fijnstoffelijke afdruk van geslachtsverkeer;

Merken we verder op dat - volgens een aantal godgelovige duiders - het aanvoelen, het 'zien' en vooral het begrippelijk duiden, niet veilig, ja zeer gevaarlijk is buiten het kader van het rijk Gods. Immers kwaadaardige krachten en instanties, eens dat men ze 'voelt', 'ziet', en duidt, slaan terug

zonder genade. Wie dus niet door God daartoe uitgerust is, behoort erbuiten te blijven.

12.3. Oorzaken en gevolgen, enkele getuigenissen

12.3.1. De goudzoekers

Het begrip “oordeel van God” illustreren wij aan de hand van een Duitse ballade van Emmanuel Geibel (1815/1884) : die Goldgräber (de goudzoekers). De structuur is er één van wederzijdse nabootsing: “wat jij doet, doe ik na”. Deze structuur neemt God soms als middel om Zijn ‘oordeel’, Zijn ingreep in aardse zaken, uit te voeren. De religieuze basisgedachte wordt door één van de personen verwoord op het ogenblik dat hij de tragische ironie inziet. God oordeelt door middel van wederzijdse nabootsing: “Ook ik”.

De aanloop

Zij waren de zee overgestoken om naar geluk en naar goud te zoeken. Tom, Sam en Will, drie kameraden, gebruind door het weer. Zij hadden dag en nacht gegraven, zowel aan de rivier, in de groeve, op de berg als in de mijnschacht. Ze hadden zonnegloed en regengekletter getrotseerd. Honger en dorst hadden zij verdragen. En dan, eindelijk, na maanden zwoegen en zweten, zagen zij plots in de diepte het loon voor hun werk hen toelachen. Daar lag het goud, zo mooi en glinsterend. Zij hakten het los en toen zij het vast hadden, konden zij het nauwelijks optillen! Zij juichten: “Nu zijn wij geborgen! Nu zijn wij rijk!”. Zij dansten rond het blanke metaal. Had eergevoel hun wellust niet getemd, dan hadden zij het begerig gekust. Tom, de jager komt op adem: “Laat ons nu rusten! Laten we na alle inspanningen onszelf verwennen met heel wat lekkers. Ga, Sam, en haal ons spijs en wijn. Laat ons feesten”.

De gelegenheid

Als dronken slenterde Sam weg. Naar het gehucht daar beneden. Verwarde gedachten kwamen in hem op, gedachten zoals hij er nog nooit had gehad. De anderen zaten op de berghelling. Zij streelden het schitterende erts. Will, de roodharige dacht hardop: “Het goud is fijn. Enkel spijtig dat wij het gedrieën delen”. “Gij meent dat?”. “Pas op, ik meen het enkel zo: met tweeën zouden wij aan de schat beter vreugde beleven. Maar, indien..” “Indien wat?” “Nemen wij aan dat Sam er niet was! Ja, natuurlijk, dan...”. Zij zwegen lang. De zon glom en fonkelde rond het goud. Plots mompelde Tom: “Ziet gij de bergkloof daar beneden?” “Waarom?” “Haar schaduw is diep en stom zijn de rotsen”. “Versta ik je goed?” “Waarom vraagt gij nog veel?” Wij dachten het beiden, en voeren het in gedachten uit. Een duchtige stoot en een graf in het gesteente! Zo is het dan direct afgelopen en delen wij getweeën! Zij zwegen opnieuw.

Als bloed over het goud

De gloed van de dag verzwond. Als bloed over het goud lag het late avondrood. Daar komt hun jonge kameraad terug. “Kom hier met de korf en de kruik!” En zij aten en dronken met diepe teugen. “Hé, lustig, broer, je wijn is sterk. Hij rolt als vuur door been en merg!” “Kom, beantwoord onze heildronk.” “Neen, want ik dronk al van tevoren: van de slaap zijn mijn ogen loom. Ik leg mij in een of andere kloof! “Goede rust nu! En neem deze steek en deze erbij! Zij troffen hem met de messen zo goed dat hij wankelde en uitgleed in walmend bloed. Nog juist één keer hief hij het bleke gezicht naar omhoog: “Heer God in de hemel, Gij oordeelt. Omwille van het goud sloegen jullie mij wellicht neer. Wee u: gij zijt verloren als ik! Ook ik! Ik wilde de schat voor mij alleen. Ik mengde dodelijk vergif in uw wijn!”

Heer God in de hemel, Gij oordeelt.

Was het niet dat Sam het klaar uitspreekt, dan zou de ballade met haar sombere en dodelijke sfeer er als een gewone misdaad uitzien. Maar de ‘apocalyptiek’ of de onthullings-structuur van iedere religie die naam waardig komt even bloot in dat ene zinnetje: “Heer God in de hemel, Gij oordeelt”. Louter profaan is dit een banaal gebeuren in de menselijke jungle. Religieus echter gaat achter dit echt tragische gebeuren een macht schuil, de goddelijke macht, die een oordeel velt en dit in aardse termen vertaalt. De termen hier zijn zoals gezegd de wederzijdse neiging tot nabootsing die het menselijke bestaan in deze wereld zo dikwijls typeert. Sacraal gezien bedient de God, de Bijbelse God heel zeker, zich van seculaire structuren om zijn doel te bereiken.

12.3.2. Kelekele

Andranga, de wotsi

J. Ch. Souroy, *Sorciers noirs et sorcier blanc*⁶⁰⁴, (Zwarte tovenaars en een witte tovenaars), beschrijft een ‘expedition’ van een stukje koloniaal leger der Belgen in de oerwouden van Kongo. Zo komt een aantal soldaten in contact met een ‘wotsi’, een door zwarte magie getekende vrouw. Het verhaal is aangrijpend, ja, rauw. Vatten we het samen.

Een jonge en mooie negerin kwam naar de soldaten toe en vroeg hen een sigaret die zij ook kreeg. “Waarom ben je met witsel ingesmeerd?” vroeg de kapitein. “Omdat ik een wotsi ben” antwoordde de negerin. “Wat is je naam?” vroeg de kapitein. “Andranga”, was het antwoord. “Hebt gij een man?” De vrouw knikte bevestigend. “Zijn naam is Bandengwe”. “Hebt je kinderen?” De vrouw antwoordde ontwijkend. “Wat is een wotsi”? Vroeg de kapitein.

⁶⁰⁴ Ch. Souroy J., *Sorciers noirs et sorcier blanc* (La magie, la sorcellerie et ses drames en Afrique), Bruxelles, 1952, 81/104.

“Het zal een lang verhaal worden. Mag ik even gaan zitten?” klonk het antwoord. Vlug werd een zetel bijgehaald, met een nieuwe sigaret. Andranga vertelde.

Toen ik gewaarwerd dat ik geen klein meisje meer was, nam mijn grootmoeder mij bij zich alleen en zei: “Andranga, ik moet u vertellen over uw moeder, de mooie Kwale, en de ellende die haar overkwam. Toen zij iets ouder was dan jij, had een zekere Kelekele een oogje op haar. Hij was een machtig magiër, en wij hadden schrik van hem. Hij was drager van het kwade oog. Een bruidsschat wilde hij niet betalen. Uw moeder was nog te jong om zich veel zorgen te maken. Ook Kamba, een jonge en vriendelijke man en een goed jager stelde belang in uw moeder. Hij was een schoonzoon naar mijn hart. Maar ik voelde onheil dat rondom ons loerde. Iedere keer dat uw moeder op stap ging, botste ze op Kelekele. Hij trachtte ze mee te lokken. Uw oom Sambo en Kamba werden twee vrienden. Zij hadden het listige optreden van de magiër doorzien. Zij haatten hem. Maar hem afranselen of doden zouden zij nooit aangedurfd hebben.

Ook Kamba stond op zijn bruid.

Zes maanden gingen voorbij. Kamba had als bruidsschat al twee geiten gegeven. Nu nog enkele kippen en een beetje koperdraad en de bruidsschat zou betaald zijn. Uw moeder zou zijn vrouw worden. Maar Kelekele wist dit alles en zei dat als ze zijn vrouw niet werd, zij veel onheil kon verwachten. Maar ook Kamba stond op zijn toekomstige bruid. Op zekere dag vertelde Kamba aan uw moeder zulke lieve woorden dat zij haar hak liet vallen en met hem het oerwoud introk. Maar Kelekele had een vermoeden. Boos ging hij op uw moeder toe en eiste haar als vrouw op. Zij had hoffelijk moeten weigeren. Doch zij vond er plezier in om de oude magiër te vernederen en zei dat ze al de vrouw was van Kamba. .

Daarop ontstak de magiër in een razende woede en riep: “Gij zult nooit de vrouw van om het even wie zijn!” Dan richtte hij zich tot zijn rivaal en siste: “Op u zal ik mij ook wreken, Kamba. Kijk goed naar de zon. Kamba wou opspringen om de smerige magiër te doden. Jammer dat hij het niet gedaan heeft!

Kamba nodigde daarop Kwale uit in zijn hut, hij verwachtte ze zodra het donker werd. Hij wilde eerst nog even Kelekele in de gaten houden. Dat was de laatste keer dat uw moeder Kamba gezien heeft. Andranga zweeg enkele ogenblikken. Een soort dierlijke angst maakte ze tot ijs.

Wat daarna is voorgevallen, heeft mijn grootmoeder, zo ging Andranga door, mij niet onmiddellijk verteld. Ze leefde in voortdurende angst. Kamba en Sambo waren plots verdwenen. Een tijdje later dook mijn oom Sambo weer op. Hij vertelde dat Kamba zijn hulp nodig had. Hij vertelde wat zich had voorgedaan en dat hij de magiër gevolgd was tot bij zijn hut. Hij vreesde een lotsworp. Na een hele tijd wachten sloop Kamba tot bij de deur en loerde door een spleet naar binnen. “Sambo, mijn vriend” zei hij, “wat ik gezien heb, gaat gij niet geloven, en toch, ik zag het zoals ik u nu zie”.

De hut was leeg.

In het midden van zijn hut bevond er zich een opening in de aarde, een groot gat. Net zoals dat van een aardvarken (opm.: een nachtdier dat zich met onder meer mieren voedt en zijn nest in de grond heeft). De uitgehaalde aarde was tot een grote hoop opgestapeld, juist naast de ingang van het hol. Maar de hut was leeg! Kelekele was er niet! Ik zweer het u. Ik heb hem zien binnengaan en heb de deur ononderbroken in het oog gehouden. Hij heeft zich veranderd in een aardvarken, heeft dan een hol gegraven en is erin gekropen. Er is gevaar Sambo, ik moet iets doen. Let jij op Kwale. En Kamba verdween. Samba ging hierop Kwale zoeken. Na lang zoeken vond hij ze aan de rand van het oerwoud. Zij leek te slapen. De angst van mijn oom trok weg toen hij zag dat zij ademde. Maar, toen hij dichterbij kwam, overviel hem een panische angst. Daar, ter hoogte van de knieën en vlak ernaast, was een opening, een gapend hol. Het verhaal van zijn vriend klonk nog in zijn oren na: bevend schudde hij lichtjes Kwale. Zijn stem stokte: Kwale! Kwale! Mijn moeder opende de ogen: een doodsangst was erin te lezen. Zij richtte zich op, stak de handen voor zich uit als om iemand af te weren, maar herkende haar broer en wierp zich wenend in zijn armen. “Sambo, wat voor droom heb ik toch doorgemaakt”. Helaas! Het was meer dan een droom. Het hol was daar.

Mijn moeder vertelde dat een plotse en onverklaarbare vermoeidheid haar lijf loom had gemaakt. Een loodzware slaap had haar onmiddellijk overvallen. Een droom was opgekomen: zij voelde een zwaar gewicht op haar borst, maar ze kon zich niet meer bewegen. Daarop had zij hetzelfde doorgemaakt als wat zij, een uur voordien, in het oerwoud met Kamba had beleefd. Maar zij had zich geweerd tegen een greep en een verstikkingsgevoel. Zij bleef in de greep van iets brutaals en griezels.

Zij zwoeren zich te wreken.

Sambo had het begrepen: zijn zuster de naakte waarheid bijbrengen kon hij niet. Hij vertrok. Met heel zijn wezen werd hij één bloeddorst. Hij ging recht

op de hut van Kelekele in: zowel om Kamba te helpen als om zijn zuster te wreken.

Kelekele was hem echter voor. Hij had Kamba met een giftige doorn gestoken. Sambo besloot hulp te halen en liep het dorp in. Maar, toen hij met de broer van het slachtoffer terugkwam, was het lichaam van Kamba al verdwenen. Zij zwoeren zich te wreken. Toen Sambo even later Kwale ontmoette begreep zij onmiddellijk dat haar geliefde niet meer leefde. Hij vertelde haar dat hij Kelekele zou opzoeken om hem te doden, en dat hij zich daarna zou verbergen om aan het gerechtelijk onderzoek van de blanken te ontsnappen.

Sambo maakte vervolgens een diepe put op een pad dat Kelekele dagelijks nam, plantte er een aantal scherpe spiesen in en dekte de put nadien met takken en bladeren toe. De hinderlaag was klaar. Hij sprak met Kwale af dat zij net voorbij de put zou wachten op Kelekele. Toen deze later verscheen bedwong zij haar grenzeloze woede.

“Nog steeds dezelfde, gij, Kelekele!” riep zij met nauwelijks zenuwachtige stem. “Ja, ik ben het en ik wil u tot vrouw” antwoordde Kelekele. “Ik heb nee gezegd en het blijft voor altijd nee! Gij, gij zijt oud en lelijk. Ik heb mij aan Kamba gegeven. Nooit zal ik van u zijn”. Daarop lichtte zij haar schaamdoekje op en toonde haar jong vrouwelijk lichaam: “Kijk maar, Kelekele, dat alles is van Kamba. Nooit zult gij daaraan raken. Kom, indien gij dat durft, op mij af. Het mes dat ik bij mij heb zal u doden”. Meer was natuurlijk niet nodig: het zicht van Kwale’s lichaam en haar taal brachten de magiër buiten zichzelf. Hij sprong toe. Maar, na drie sprongen zakte hij met een rauwe kreet in de hinderlaag.

Ondertussen was Sambo er terug. Gebrul kwam uit de put. Broer en zuster namen de nog resterende takken weg om niets van het tafereel te missen. Met dronken ogen keken zij toe: de wraak! De zoete wraak! De magiër was afschuwelijk verminkt en trachtte zich los te wringen, vruchteloos. Hoe meer hij zich weerde des te meer pijn leed hij. “Kwale, gij hebt mij verschalkt. Maar mijn wraak is er al en zij zal eeuwig zijn! Uw Kamba is al door de jakhalzen opgevreten en ik heb u verkracht! Ik was daarbij in een aardvarken omgetoverd en dus zal het kind dat daaruit tevoorschijn komt, van mij zijn. Van mij! Maar het is een beest! Voortaan zijt gij een vervloekte. Geen enkel andere man zal... De rest van wat Kelekele zei stierf weg. Sambo vulde de put met aarde, nam afscheid van Kwale en liep het oerwoud in. Andranga zweeg even en keek de soldaten om haar heen aan.

Misschien had Kelekele gelogen.

De kapitein: “Dus waart gij, Andranga, de baby die “het beest” moest zijn? Andranga knikte: “De vloek was wel degelijk op ons neergedaald. Het hele dorp koesterde zware vermoedens. Mijn moeder durfde nauwelijks de hut verlaten. Haar zwangerschap vorderde goed. Maar telkens weer dacht zij aan de baby en meteen rilde zij telkens weer. De gedachte dat Kelekele of een aardvarken haar had verkracht, kon zij niet uit haar hoofd zetten. Zij vermagerde zienderogen en baarde voortijdig en met erge barensweeën. Bevend, net een oud geworden vrouw, heeft mijn moeder mij voor het eerst in de armen genomen: “Een wonder!” Ik was, zo leek het, een baby net als alle andere baby’s! Mijn moeder en haar mama herleefden: “Misschien had Kelekele gelogen”. Jammer maar mijn moeder genas niet en acht dagen na mijn geboorte stierf zij op een mysterieuze wijze. Geen enkele vrouw uit het dorp wou mij voeden want het was algemeen gekend dat “het boze noodlot” in mijn moeder en in mij was. Daarop at mijn moeders moeder de nodige plantenbladeren en ‘s anderendaags gaven haar borsten al melk af. Zij kon mij voeden. Welke bladeren weet ik niet, met mijn mama is het geheim der familie verloren gegaan. Net zoals alle andere kinderen ben ik opgegroeid. Van heel de geschiedenis wist ik niets af. Voor mij was mijn grootmoeder mijn mama. Maar op zekere dag heeft zij mij alles verteld. Later huwde ik met Bandengwe. Maar jammer genoeg heeft mijn man nooit met mij liefdespel mogen plegen. De eerste keer dat hij mij tegen zich aandrukte, rees een vreemde macht tussen ons beiden op en werd mijn man het bed uitgeslingerd. Meermaals trachtte hij de onzichtbare vijand te overmeesteren. Tevergeefs. Toen begreep ik dat Kelekele er nog altijd was. Van toen af liet een dodelijke angst mij niet meer los. In de nachtelijke duisternis voelde ik telkens weer ijzige handen mij betasten. Telkens verscheen de beeltenis van Kelekele zoals mijn grootmoeder hem beschreven had, vóór mij. Daarop nam ik mij voor mij te witten: eens gewit zou een geest mij niet meer zien. Overdag lukte mijn list wel, maar ‘s nachts werd het weer hetzelfde tafereel. Ik werd nooit de vrouw van Bandengwe.

Tot zover onze samenvatting. Het verhaal besluit met te beschrijven hoe de vier militairen dan een soort van ‘nep’ exorcisme uitvoeren op Andranga. Zij nemen haar verhaal met zijn occulte achtergrond niet ernstig en ‘spelen’ voor psychiater, waarbij ze haar willen overtuigen dat zij, de militairen, de macht hebben dit kwade lot ongedaan te maken. Zieners zeggen ons dat hiermee het occulte probleem van Andranga helemaal niet is opgelost. Een definitieve oplossing is slechts mogelijk wanneer iemand die occult sterker is dan de magiër Kelekele, Andranga uit diens invloed bevrijdt.

12.3.4. Zij is erin voor altijd.

Gij, blanken, hebt een andere God dan wij.

H. Trilles, *Een vreselijke tovenaarsgeschiedenis*⁶⁰⁵ vertelt ons de volgende gebeurtenis. Het primitieve cynisme dat ons verhaal kenmerkt, contrasteert fel met J.J. Rousseau's "goede wilde" ("bon sauvage"). Trilles was jarenlang missionaris in Frans-Kongo. Daar vernam hij op zekere dag dat in een dorp een vrouw zwaar ziek lag. Zij was, als de vrouw van een magiër, echter zeer ontoegankelijk voor een priester. Trilles maakte van de afwezigheid van de man gebruik om de vrouw "de elementen van het christelijk geloof" bij te brengen en stelde haar voor zich te laten dopen, iets waarmee zij onmiddellijk instemde. Trilles: "Ik was bezig met de voorbereidingen voor het doopsel, toen haar man verscheen. In één oogwenk had hij de situatie door. Zijn woede was onbeschrijfelijk. Met een blinkend mes in de hand stormde hij op mij los greep mij bij de schouder en hief de arm omhoog."

- "Sterven zult gij!" brulde hij. Ik kneep de ogen dicht maar hij bedacht zich. Trilles werd hardhandig uit de hut gezet. Hij bleef op enige afstand staan.

- De magiër tot Trilles: "Mijn vrouw is zeker zwaar ziek?"

- "Ja, heel ziek".

- "Zou zij ervan sterven?"

- "Voor zover ik kan oordelen, ja".

- "Ik, ik ben er zeker van. De geest heeft het mij gezegd. Trouwens, niets liever dan dat."

- "Waarom?"

- "Dat zijn mijn zaken. Maar zeg eens: waarover hadt gij het met mijn vrouw? Zeker over het middel om na de dood gelukkig te zijn?"

- "Inderdaad."

- "Dat wist ik! Gij, blanken, hebt een andere God dan wij. Na de dood, indien men gewetensvol was, neemt hij u met zich mee, maar, indien men kwaad deed, dan straft hij met een eindeloze straf".

- "Ja, zoiets is zeker".

- "Goed zo! Nu ga ik naar mijn vrouw. Blijf hier even op mij wachten."

Haastig was hij weg. Ik wachtte, onophoudelijk biddend. In de verte hoorde ik het ruisen van een waterval. Eén uur, twee uren gingen voorbij. Plots was de man daar terug.

- "Kom, mijn vrouw wacht op u." Ik volgde hem de donkere hut binnen. Op het bed lag roerloos een zo goed als vormeloze massa. Op de modderige grond gleed ik uit en viel. Aan mijn witte toog veegde ik mijn handen af. Aan het hoofdeind stond de magiër. Bewegingsloos lag daar de vrouw. Ik noemde ze bij

⁶⁰⁵ Trilles H., *Een vreselijke tovenaarsgeschiedenis*, in: J. Teernstra, uitg./vert., *Schetsen en verhalen uit Afrika*, Weert, 1922, 50/55.

haar naam, geen antwoord. Ik nam ze bij de hand: zij was koud! Ik boog mij over haar heen: een dolk stak tot het gevest in haar borst.

- “Morsdood is zij! Er is niets meer aan te doen”. Aldus de man. Glimlachend. Terwijl ik hem alle mogelijke verwijten maakte, glimlachte hij al maar door. Eindelijk sprak hij: “Luister eens. Deze vrouw die gij hier ziet, haatte ik. Ik kan ze niet meer luchten. Omdat zij Evoe had zo dat zij het hart van mijn twee kinderen opat. Ze zijn ervan gestorven.”

De wraak zou des te zoeter zijn.

Trilles zegt dat wie ‘Evoe’ heeft, ‘s nachts kan uittreden, in het lijf van anderen kan dringen om er het hart uit te vreten en het bloed te drinken. Dit fenomeen komt over de hele planeet voor waar men nog oog heeft en aanvoeling betreffende occulte schadelijke werkingen. In Nieuw-Guinea kent men het als ‘kumo’ (10.4.).

De magiër: “Van dan af had ik het recht ze te doden. Maar mijn god heeft mij aangeraden hiermee te wachten tot uw komst. “Omdat”, zo zei mijn god, “de wraak des te zoeter zou zijn”. En antwoord mij nu eens op het volgende: zou mijn vrouw, indien gedoopt, niet in de hemel gekomen zijn?”

- “Niets zekerder dan dat”.

- “Wel, ik heb ze gedood juist voordat het doopsel werd gegeven! Opdat zij eeuwig in de hel zou branden.”

- “Waarin gij u vergist, want al vorens te sterven volstaat het verlangen naar het doopsel”.

- “Dat weet ik! Heel goed weet ik het! Maar zeg eens, indien men na een moord begaan te hebben (opm.: de magiër denkt aan de occulte doding van de twee kinderen met behulp van evoe), sterft, waarheen gaat men dan? Naar de hel? Of is daar soms één uitzondering op?”

- “Nee! Niet altijd. Alvorens te sterven kan men er berouw over hebben”.

- “En indien men sterft terwijl men iemand doodt of terwijl men iemand verlangt te doden?”

(Opm.: de magiër denkt hier aan wat hij deed toen hij de dolk in de vrouw plofte.)

- “Dat is niet zomaar duidelijk: God is immers danig goed”.

- “Luister dan naar wat ik gedaan heb. Mijn enige verlangen was dat die vrouw eeuwig in de hel brandt. Toen ik dus bij haar terug was, begon ik ze uit te schelden en te slaan. Eerst verdroeg zij alles gewillig. Daarna werd zij echter woedend. Toen ik ze eenmaal goed woedend zag, heb ik ze uitgelachen om haar onmacht. Daarop zocht zij iets om mij te treffen: ik gaf haar een mes in de handen.

- “Tref mij maar!” zei ik toen. En, uitgerekend op het moment dat zij wilde toeslaan, heb ik ze doodgestoken. Zoals gij ziet: zij is op de grond gevallen daar waar gij uitgegleden zijt. Bekijk uw kleed maar eens”. En echt, ik stond te midden van het halfgeronnen bloed. Mijn toga vertoonde twee rode vlekken. Daar waar ik mijn handen had afgeveegd.

- “Wat zegt gij ervan? Is mijn wraak niet perfect gelukt? Want nu kan uw God mijn vrouw niet meer met zich meenemen!”

- “Alleen God weet waar uw vrouw nu is”.

- “Deze avond zal ik het ook weten. Ik zal het aan mijn god vragen en hij zal het mij zeggen”. Hij greep een andere dolk. “Maak u hier weg of...” Heel en al onthutst sprong ik de hut uit. Doch niet zonder aan het ontzielde lichaam een laatste zegen gegeven te hebben. Een ontziend lichaam waarvan de ziel - wie weet? - toch misschien “in de hemel” was. Want zij had ten slotte toch naar het doopsel verlangd.

Enige uren later, in een donkere nacht, hoorde ik de stem van “de vervloekte” (Trilles spreekt over zo een magiër als over een vervloekte) voor mijn hut schreeuwen:

- “Zij is erin! Voor altijd! Voor altijd! Hoort gij het ... voor altijd!”

Tot zover dit verhaal van pater Trilles. Men ziet dat geloofsverkondiging voor meer dan één duiding vatbaar is. Deze vervloekte steunt er zich op om iemand die ‘evoe’ is, voor eeuwig in “de hel” (wat dat ook zijn mag) te werken. En dit met een psychologische kennis van de gemoedsreacties van zijn vrouw, die menig westers mens hem zou benijden.

12.3.5. Zie eens waar ik nu ben.

Van pater Trilles geven we eveneens het hier volgende verhaal dat we beschreven vonden in M. Marin, *l'âme humaine et sa vie future*⁶⁰⁶ (De menselijke ziel en haar toekomstige leven).

In een evenaarsdorp aan de oever van de rivier Mpiri, toen Alèn genaamd, was een zekere Olane dorpshef en zijn broer, Etare, was er de tovenaars. Etare voelde zich bedreigd door pater Trilles, die met zijn bekeringswerk steeds aan invloed won. Telkens deze missionaris het in zijn sermoenen had over het vuur van de hel en de demonen die er verbleven, kon Etare het niet nalaten om met sarcastische opmerkingen de pater steeds weer belachelijk te maken. Lezen we het verhaal zoals Trilles het bij het begin van vorige eeuw optekende.

⁶⁰⁶ Pater Trilles, De Boodschapper van de Heilige Geest, januari 1910, II. Overgenomen uit : Max Marin, *L'Âme humaine et sa vie future*, Desclée de Brouwer, Brugge, 1925, 253 ss.

Een hevige storm had ons verhinderd overdag naar het dorp te gaan. En nu, rond middernacht, was het onweer nog niet uitgewoed. Een zwoele warme maakte het slapen erg moeilijk. En dus zochten we verkoeling buiten op het terras. Toen we er enige tijd zaten, klonk er plots wat verder, in de buurt van het missiehuis, een wild geschreeuw, gevolgd door een klaagzang. Enkele inboorlingen kwamen aangerend. Olane, het dorpshef, liep vooraan. "Pater!", riep hij, "er is iets ergs gebeurd. Etare is overleden". Bij Trilles aangekomen vervolgde hij zijn verhaal. "Olane is dood. Hij is verdronken. We zagen zijn lichaam in het water liggen. Maar even later was hij terug en zei: "Zie eens waar ik nu ben". Hij stond daar in levenden lijve bij ons, maar midden in een zee van vlammen. Hij raakte met zijn handen de deur aan en die vloog in brand. Wij willen na onze dood niet terechtkomen waar hij nu is en komen u vragen of u ons nu kunt dopen."

"Niet zo snel", riep Trilles enigszins verbaasd. En jij, Olane, vertel me nu eens rustig wat er gebeurd is. Nog sterk onder de indruk vervolgde het dorpshef: "Kijk, Pater, vanmorgen trok mijn broer erop uit om te gaan vissen, doch een stevige windstoot deed zijn kano kapseizen. Vanop de oever zagen we het gebeuren, maar het was onmogelijk om hem te helpen. De wind en de regen waren te krachtig. We zagen hem verdrinken. Even later wisten we niet meer waar de stroming hem gedreven had". Twee dorpsgenoten, die getuigen waren van het hele voorval, knikten bevestigend. Olane vervolgde: "En toen we met onze gedachten nog bij hem waren stond hij plotseling weer voor ons, bij de deur van de hut. We zagen hem, zoals we u zien, maar hij was helemaal rood, net zoals een gloeiende steenkool. En hij bleef branden, het vuur verteerde hem niet! - "Heeft hij met jullie gesproken?" - "Ja, hij zei: "zie eens waar ik nu ben, en ik hoop dat jullie hier ook spoedig zullen zijn". - "Dan kwam hij naar mij toe en duwde zijn vinger tegen mijn borst, daar waar nu die brandwonde is." En inderdaad, op de borst van Olane was een diepe brandwonde te zien. Olane vervolgde: "Ik schreeuwde het uit van pijn en trok onmiddellijk terug". Ik riep: "Oh! Etare mijn broer!" En dan verdween hij ineens. Maar op het handvat van de deur en ook op mijn borst, kun je de afdrücken zien van zijn vingers." De andere getuigen knikten weer bevestigend: "We hebben het allemaal zien gebeuren, en vrezen dat ons dat na onze dood ook kan overkomen. We hebben ons gehaast om het u te vertellen. We willen gedoopt worden. En zie, onderweg vonden we zijn dode lichaam. Het was aangespoeld bij de oever. Het was helemaal koud. Enkele vrouwen hebben het uit het water gehaald'.

Trilles vervolgt zijn verhaal. De volgende dag, ben ik met Olane en zijn metgezellen, de weg naar Alen opgegaan. Ik wilde met mijn eigen ogen zijn

zwartgeblakerde lichaam zien. Toe we daar aankwamen, woedde er een grote brand. Het waren de goederen van Olane. De dorpelingen, getrouw aan hun traditie, wilden niets behouden van een afgestorvene die na zijn dood nog kon verschijnen. Men wilde beletten dat hij zou terugkomen en zo de levenden angst zou aanjagen. In het midden van het vuur zag ik wat er restte van zijn lichaam... Bijna door het vuur verteerd, kwam het hoofd plots los van het halfverteerde lijk. Met opengesperde kaken rolde het iets verder. Dat laatste beeld is me altijd bijgebleven. Ik heb hem nog het doopsel toegediend.

Het hele dorp heeft zich nadien bekeerd. Toch leeft de herinnering voort. Men kent hem nog maar al te goed: Olane, de dorpstovenaar, de zwarte magiër, de verdoemde.

Het boek van Marin geeft ons nog andere getuigenissen van mensen die na hun dood aan bekenden verschenen zijn. Hierbij waren deze overledenen geheel gehuld in een zee van vuur en vlammen. Op alles wat ze aanraakten, zoals een boek of bedlinnen, zijn nadien brand-sporen te zien: de afdruk van hun hand, een duim of een vinger. Ze vertelden hun naastbestaanden dat ze zich in de onderwereld bevinden, en dat hun toestand uiterst rampzalig is.

12.4. Over oorzaken en gevolgen: samengevat

Dit hoofdstuk wil verduidelijken dat voor de religieuze mens het toeval niet bestaat. Alles heeft zijn oorzaak en zijn gevolg. Maar die werkelijkheid is niet voor iedereen onmiddellijk toegankelijk. Heel wat redenen voor wat gebeurt, bevinden zich in de sacrale sfeer en blijven voor Jan modaal on- en onderbewust. Slechts mantisch en magisch ingestelde mensen die bovendien sterker zijn dan het kwaad dat hen dan bedreigt, kunnen in die wereld doordringen en waarheid onthullen. Alle niet-Bijbelse religies kennen een godsoordeel, een ingreep van de wezens van de buitennatuur. Maar dat betekent dat hun oordeel zowel ethisch als onethisch kan zijn. De wil der goden is nu eenmaal onberekenbaar en de mens heeft er zich bij neer te leggen.

Magiërs kunnen met behulp van hun geesten en goden vanuit de fijnstoffelijke wereld ook oordelend optreden. Elke actie in de fijnstoffelijke wereld, elke lotsworp, kan als oorzaak gezien worden van een oordeel dat zich in de stoffelijke wereld uitwerkt. Maar dat geldt dan evenzeer voor elke tegenlotsworp. Magiërs kunnen fijnstoffelijke wachters doen ontstaan. Deze bewaken dan één of andere heilige plaats en reageren automatisch als de heiligheid van zo een plaats geschonden wordt.

Vanuit zwart-magische praktijken kan op iemand een lot geworpen worden zodat deze geen geluk kent. Het slachtoffer straalt dit onheil in de omgeving ook uit. Sommigen van hen beseffen de tragiek die ze in hun ziele diepten meedragen. Een Trinitaire ingreep kan hieraan verhelpen. Slechts mantisch begaafden zien wat profanen niet zien, zo schreven we. Onder meer zien zij dat kwaad een reïncarnistische basis kan hebben. Fouten die in een vroeger bestaan werden bedreven, kunnen zich in het huidige leven uitwerken. Zij die een nederdaling ter helle meemaakten of hogere sferen konden bereiken, kunnen ons soms heel wat vertellen over de redenen waarom mensen zich in lagere of hogere sferen bevinden, en welke opdracht hen wacht om hun evolutie in positieve zin verder te zetten.

Vanuit een Bijbels standpunt gezien, spreekt men van een opvoedende ingreep van Godswege. Een mens kan echter zodanig 'versteend' zijn in het boze, dat alle waarschuwingen aan hem of haar voorbijgaan. De enige remedie bestaat er dan in het kwaad dat ze anderen hebben aangedaan, zelf aan den lijve te laten ondervinden en het zo uit te boeten. Zolang dit kwaad niet is uitgeboet, kunnen occulte mechanismen beletten dat iemand geneest of geluk ondervindt.

Het kwaad dat iemand in de eigen ziele diepten draagt, kent een weerslag op alle fijnstoffelijke lichamen en op het biologische lichaam, zodat gezondheid naar ziel en lichaam in wezen een kwestie van ethiek en ethisch gedrag kan zijn. Wie bovendien in contact leeft met de Bijbelse God, kan zich beroepen op Trinitaire energieën om heel wat kwade invloeden af te weren. De Bijbel kent naast een laatste oordeel op het einde der tijden, ook een individueel oordeel dat zich eigenlijk voortdurend in het leven van elke dag afspeelt.

Vanuit de Bijbel krijgt men wel eens meer de indruk dat de mens niet steeds, ja eerder zelden voldoet aan de ethische en religieuze verwachtingen die in hem gesteld worden, wat maakt dat het oordeel hiermee in overeenstemming zal zijn.

Hoofdstuk 13: De bovennatuur

13.1. De Homo religiosus

Een terugblik

De bovennatuur is volgens het christendom eigen aan het christelijke geloof en houdt rechtstreeks verband met de werking van wat men de “Heilige Drie-eenheid” noemt (3.4.). Het betreft een eerder mysterieuze band tussen ‘drie personen’. Vooreerst is er God de Vader, de Schepper van alles wat bestaat. Hij werkt in alwat stichtend en verwekkend is. Vervolgens is er Jezus Christus, Zijn ‘zoon’, wiens werking vooral agogisch en bevrijdend is. De derde persoon is ten slotte de H. Geest die inwerkt op alwat charismatische begaafdheid is. Deze ‘Drie-in-Eén’ vormen een onuitputtelijke bron van de hoogste ethische heiligheid en levenskracht.

Het oude testament kondigt bij herhaling de geboorte van een verlosser aan, waardoor de mens uit de greep van de demonische en satanische wezens kan geraken. Daarop stuurt God een helper: Zijn zoon Jezus. De Bijbel verhaalt dat Jezus heeft geleden, gekruisigd en begraven werd. Na zijn dood is Hij “nedergedaald ter helle” en na drie dagen verrezen. Op de veertigste dag van Pasen (de negenendertigste na Pasen) is Hij ten hemel opgestegen. Op de vijftigste dag van Pasen, op Pinksteren - naar het Griekse woord ‘pentekostos’ wat vijftigste betekent, daalde de H. Geest neer over de apostelen. Ten slotte zal Jezus in heerlijkheid terugkeren op het einde der tijden om de wereld te oordelen.

Het christendom stelt dat de H. Drie-eenheid voortdurend en zeer nauwkeurig ingaat op onze dagelijkse zorgen. De Vader, de Zoon en de H. Geest komen daarin tussen, zelfs indien wij niets vragen. Al was het maar omdat wij - soms op indringende wijze - de nodige en voldoende gegevens missen. Door biddend God te raadplegen, staan wij er nooit alleen voor, zelfs niet te midden van de woestijn. Al zijn wij door iedereen in de steek gelaten, toch kunnen wij zonder bemiddelaar God rechtstreeks raadplegen. Deze overtuigingen beheersen het christendom in zijn dynamistische visie.

Een al te profane visie meent dat een hoge God zich niet met de miljoenen zorgen van de mensen kan bezig houden en dat het bijzonder naïef is om zoiets voor waar aan te nemen. Het is de vraag of men dan niet veeleer het menselijke onvermogen en de menselijke beperkingen projecteert in God. Een geloof in een god die wel zijn scheppingswerk gedaan heeft maar zich verder van de mensen niets aantrekt en zich van hen verwijdt, bestaat ook. Dan heeft men het niet meer over het Opperwezen, de Bijbelse God, maar over

een “deus otiosus”, een “god op vakantie” (3.3.1.). Vele buitenbijbelse religies kennen zo een soort van ‘schepper’. Maar tussen hen en de Triniteit gaapt een afgrond van verschil.

Een ervaarbare werkelijkheid

De “Homo religiosus”, de religieuze mens, is hij of zij die het heilige als een fijnstoffelijke kracht direct aanvoelt. Zo stelden we het bij de aanvang van dit werk. Religie is dan geen abstract systeem van dogma’s en evenmin een aantal te geloven uitspraken. Wel een ervaarbare werkelijkheid. Deze begint bij het luisteren naar het geweten, groeit geleidelijk en versterkt zich voortdurend wanneer men ingaat op de axioma’s van de religie. Het wordt een met aandacht “letten op”, een geleidelijk sensitief worden voor alles wat met het heilige te maken heeft. Ook de mens die dit (nog) niet ervaart, maar zulke getuigenissen van anderen ernstig neemt, kan eveneens een “homo religiosus” genoemd worden. Hij kan zich hierbij onder meer beroepen op een zekere religieuze traditie. Hij kan zich steunen op religieuze ervaringen van anderen die hij kent en vertrouwt. Hij kan de diverse getuigenissen eveneens logisch doordenken en hierin gelijkenissen en samenhangen ontdekken. Heel wat religieuze ervaringen uit verschillende tijden en van verschillende plaatsen spreken elkaar niet tegen, maar vullen elkaar eerder aan.

Ondanks uiterlijke verschillen verwijzen ze wezenlijk naar hetzelfde. Zo spreken heel wat religies onafhankelijk van elkaar hun hoogste wezen aan met de naam ‘vader’. Zo kennen buitenbijbelse religies scheppingsmythen die analoog zijn aan die van de Bijbel en getuigen ze van een gedragscode die vergelijkbaar is met de Bijbelse decaloog. Zo zagen we dat heel wat paranormale ervaringen, krachtwerkingen en onthullingen convergeren naar eenzelfde werkelijkheid. Doorheen vele getuigenissen en een gelovig zoeken en denken, kan men het feit van religie beamen. Het staat dan mijlenver verwijderd van een “Credo quia absurdum”, van een “ik geloof omdat het absurd is” zoals de kerkvader Tertullianus het voor zijn tijdgenoten ooit formuleerde (1.1). Geloven is een zaak van de hele menselijke geest: van gemoed, wil, verstand en redenerend vermogen. Het lijkt de evidentie zelf dat men niet gelooft wat men (nog?) niet aankan. Men neemt slechts aan wat men zelf weet te ‘verwerken’.

Dit beamen leidt mogelijk tot één of andere religieuze praktijk. Men kan zijn of haar leven heroriënteren, rekening houdend met de bekomen religieuze vooropstellingen en inzichten, zo dat alle aspecten van het dagdagelijkse leven ervan doordrongen worden. Het wordt dan alsof de religieuze mens diep in zijn binnenste een andere en verheven wereld van zeer nabij ervaart en zich

hieraan optrekt. Hij weet dat de ellenden van deze wereld niet en nooit het laatste woord zullen hebben. De teleurstellingen eigen aan het bestaan ontgaan hem niet maar hij 'sublimeert' ze door zijn besef van de nabijheid van die hogere wereld.

De andere keuze is dat men zich ver van alle religie houdt. Men beaamt helemaal niets en houdt zich aan een uitgesproken profane visie. Dat is het democratische recht van iedereen. De echte vraag blijft of die keuze strookt met de werkelijkheid. Vanuit religieuze hoek kan men zich verbazen over het feit dat zoveel getuigenissen, wonderverhalen en ervaringen de profane mens onberoerd kunnen laten en men religie als een buitenstaander blijft beschouwen. Men deelt de religieuze axiomatic angstvallig niet en wijst iedere meerwaarde die het geloof kan geven, resoluut van de hand.

De vraag blijft of men dan het basisaxioma van de logica "wat is, is" respecteert en of men inderdaad beaamt wat 'waar' is. Peirce zou zeker stellen dat dit niet willen ingaan op de feiten getuigt van een vooroordeel. Men is eigenzinnig ("ik hou mij daaraan door dik en dun"), rechtzinnig ("wij hebben het altijd zo geleerd") of voorkeursgezin ("ik wil daar wel over discussiëren maar blijf toch bij mijn individuele mening"). Maar men heeft geen aandacht voor wat hij "external permanency", "uitwendige duurzaamheid" noemt (2.3.).

De Bijbel, 2 Tess. 2:10, is heel wat strenger en zegt dat zulke mensen "zich hebben afgesloten voor de liefde tot de waarheid, een waarheid die hen had kunnen redden". En deze laatste Bijbeltekst getuigt overduidelijk van een Godsoordeel voor diegenen die de waarheid bewust en gewild niet beamen.

Gelijkenissen en samenhangen

Vanuit zijn axiomatic let de religieuze mens op wat heilig is. We kunnen zijn houding enigszins vergelijken met het speurwerk van een detective naar aanleiding van bijvoorbeeld een inbraak. Aan de aard van beschadigingen aan een deur of een raam kan hij zich een idee vormen van de gereedschappen die werden gebruikt. Wanneer hij dan wat verder in het struikgewas een breekijzer vindt, kan hij veronderstellen dat dit bij de diefstal gebruikt werd. Een voetafdruk in het zand geeft mogelijk een belangrijke aanwijzing over de dader. Ook een sigarettenpeuk iets verder in het gras zou wel eens beslissend DNA-materiaal kunnen bevatten. In het hoofd van de detective gonst het van hypothesen die hij voortdurend aan de feiten toetst. Via logisch redeneren, overschrijdt hij de strikte gegevens. Hij zoekt naar een zo sluitend mogelijke theorie die alle relevante feiten met elkaar in verband brengt en verklaart. Hij

wil tot een reconstructie komen van de wijze waarop de inbreker te werk is gegaan. Uiteindelijk moet de dief gevat worden, en moet er recht geschieden.

Omgekeerd: wat te denken van een detective die wel het breekijzer, de voetafdruk en de sigarettenpeuk ziet, maar apriori meent dat er geen samenhang mogelijk is. In logische taal kan men zeggen dat hij een collectief begrip (een systeem) herleidt tot een louter distributief begrip (een verzameling), wat een denkfout is.

Men kan deze laatste houding vergelijken met die van een profaan ingesteld mens tegenover religie. De gelovige zal echter kiezen voor de sacrale houding en de feiten in een ruimer kader situeren. Voor hem is de werkelijkheid ‘overbepaald’: dingen hebben meer dan één reden om te zijn wat ze zijn. Ze vertonen een samenhang. De religieuze mens vormt hypothesen en tracht ze te toetsen, net zoals een gedreven detective dat doet.

Zoals gezegd leidt dit niet willen ingaan op de feiten direct tot een godsoordeel; de religieuze wereld blijft voor zo iemand verborgen. Zo zegt Jezus in *Joh. 12:44v.*: “Ik ben als licht in de wereld gekomen opdat wie in Mij gelooft, niet in de duisternis vastzit. Wie mij verwerpt en dus mijn boodschap niet aanvaardt, heeft wat hem veroordeelt: de boodschap die ik verkondigd heb. Die boodschap zal hem veroordelen op de laatste dag”. De axiomatic van een materialistisch mens werkt volgens Sterley als een schild (2.3.) waarachter men zich verschuilt en waardoor men slechts waarneemt wat de eigen vooropstellingen toelaten.

Bijbels gezien kan men stellen dat de mens, vanwege de eerste zondeval en de eraan ontspringende erfzonde (3.4.), in de duisternis vastzit en dus een ‘blindgeborene’ is. Deze laatste term verwijst naar het evangelie van Johannes, 9:1- 41, waar Jezus een man geneest die blind ter wereld kwam. Algemener gesteld maakt Jezus hiermee duidelijk dat “deze wereld” zich in “de nacht” situeert. Wat in Joh. 1:3 “het licht” heet, de Triniteit, is in beginsel verborgen en ontoegankelijk, maar via Jezus, via profeten en wijzen schijnt het in de duisternis, in “de nacht” die deze wereld is. Wat wij zien en tasten “in deze wereld”, is maar de voorgrond. Zonder enig inzicht in de achtergrond ervan riskeert deze wereld zinloos of in ieder geval ondoorzichtig te worden of oppervlakkig geduid te worden.

Uit zichzelf, zonder bijzondere, boven de natuur uitgaande en dus bovennatuurlijke genade blijven de mensen blind betreffende Gods heerlijkheid. Slechts een gedeelte van hen bekeert zich, terwijl een ander

gedeelte blind wil blijven. Alle goddelijke inschikkelijkheid ten spijt. K. Kirchhoff, *Osterjubiläum der Ostkirche*⁶⁰⁷ (Paasjubileum van de Oosterse Kerk), vermeldt in dit verband volgend gebed: “Als iemand van wie de ogen der ziel blind zijn, kom ik, net als de blindgeborene, tot u, Christus. Vol berouw roep ik tot u: Gij zijt het helder stralende licht voor diegenen die hun leven in duisternis doorbrengen”.

Anders gezegd: diegene die hier bidt, beseft dat hij, apocalyptisch gezien, er niet beter aan toe is dan de blindgeborene. Maar dit besef maakt juist dat hij van zijn blind-zijn bevrijd wordt. Wie echter hoogmoedig, eigenmachtig en zonder hogere genade meent het allemaal wel te weten, veroordeelt zichzelf tot een niet-zien. Jezus verwoordde deze tegenstelling in *Joh. 9.39*: “Tot een oordeel ben ik in deze wereld gekomen, zo dat wie “niet ziet”, ziet en wie ‘ziet’, blind wordt.” Deze verblinding herinnert aan *Luk. 23:34* toen Jezus aan zijn kruis uitriep: “Vader, vergeef het hun want zij weten niet wat zij doen”. Dat typeert ten volle de ‘blindgeborenheid’ van een mensheid die leeft in duisternis.

Gaan we in dit laatste hoofdstuk verder in op de bovennatuur. Deze situeert zich met zijn Trinitaire energieën in kracht en hoogte ver boven de natuur en de buitennatuur. Jezus gaf ons bovendien een aantal middelen en werkwijzen om ons iets van die hoge wereld eigen te maken en ons te sterken tegen de gevaren die ons hierbij bedreigen. Verwijzen we in wat volgt naar enkele sacramenten, naar het gebed en bezweringsvormen als vormen om het kwaad te bestrijden en naar een vernieuwd contact met de H. Drie-eenheid, een contact waarbij geleidelijk allen God zullen kennen.

13.2. Enkele sacramenten

Ceremoniële magie

Een sacrament is een gewijde handeling door Jezus zelf ingesteld. Er zijn zeven sacramenten: het doopsel, het vormsel, de biecht, de eucharistie, het huwelijk, het heilig Oliesel en het priesterschap.

D. Fortune, *Psychische zelfverdediging*⁶⁰⁸, zegt dat de riten van de katholieke kerk tot de ceremoniële magie behoren, zoals trouwens wordt erkend door een orthodoxe autoriteit als Evelyn Underhill (1875/ 1941). In haar tijd was deze schrijfster in heel Engeland bekend om haar werken over

⁶⁰⁷ Kirchhoff K., *Osterjubiläum der Ostkirche* (Hymnen aus der fünfzigjährigen Osterfeier der byzantinischen Kirche), Münster (Wf.), s.d., 26.

⁶⁰⁸ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, een studie in occulte pathologie en criminaliteit, Amsterdam, Gnosis, 1937, 102

religie en mystiek. De term ‘ceremonieel’ betekent dat men aan magie doet door riten uit te voeren. Riten veronderstellen een onderbouw, een kerk of een tempel, een altaar, een Bijbel, gewijde voorwerpen, gewijde kledij, handelingen, geijkte gebeden en iemand die de ceremonie leidt. Riten zijn ingesteld of opgebouwd door magiërs die inzicht hadden - of nog hebben - in de fijnstoffelijke krachtwerkingen ervan. Deze riten zijn verre van onschuldig want zij dragen in zich wat diegene die ze ingesteld heeft erin legde betreffende levenskrachten en wezens. Wie ze uitvoert, stelt diegene die ze ingesteld heeft met alles wat erbij hoort, mantisch zicht- en tastbaar tegenwoordig. Men situeert zich in een ‘traditie’, men beroept zich op de occulte energie van personen die ermee samenhangen - al of niet overleden - van allerhande levenskrachten en van onzichtbare wezens. Als uitvoerder van het ritueel moet men al die krachten radicaal onder controle houden. Zoniet bereikt men niet het vooropgezette doel maar kunnen heel wat schadelijke energieën die afbouwend werken, opgeroepen worden. Men merkt hier andermaal dat woorden heel wat meer zijn dan nominalistische klanken. Spreekt men ritueel, dit is met gemoed, wil, verstand en redenerend vermogen en de eigen levenskracht, de juiste namen van goden, van Jezus of Maria, uit dan roept men ze effectief op. Mantisch begaafden ‘zien’ deze wezens verschijnen, sensitieven voelen de energie die ze uitstralen, magiërs wenden de krachten aan voor het beoogde doel.

Fortune vervolgt dat de gemiddelde geestelijke niet erg bedreven is in de techniek van het occultisme, en dat hij daarom weinig of niets begrijpt van zijn religieuze verrichtingen. Het blijft een open vraag welke invloeden hij naar het altaar brengt en welke krachten hij nadien verspreidt. Iemand wiens bewustzijn verheven is door religieuze riten heeft zijn aura geopend. Als hij nadien niet weet hoe deze terug te sluiten, kunnen heel wat ongewenste entiteiten in zijn aura dringen. Fortune verwoordt hiermee toch een zeer ernstige kritiek op het werk van vele priesters. We wezen er al eerder op dat onze cultuur in de 17de eeuw doorheen “de verlichting”, “the enlightenment” of “die Aufklärung” is gegaan, een cultuurstroming die eerder vijandig stond tegenover al het paranormale en het religieuze en wiens invloed nog steeds nawerkt. In niet-Westerse culturen is dit niet of nauwelijks het geval geweest. Daar beschikt de middelaar wel over mantische of magische ervaring, tenminste in zover onze oprukkende beschaving de lokale cultuur nog niet verdrongen of vernield heeft.

Ook huidige mantisch begaafden zeggen dat sacramenten occulte fenomenen zijn die voor ieder mens toegankelijk zijn en die in principe geen problemen mogen stellen. Dit houdt echter in dat de priester bij het toedienen

van sacramenten, zoals bij alle magie overigens, zijn aandacht sterk geconcentreerd houdt op wat hij doet. Is hij verstrooid of met zijn gedachten er niet bij dan bereikt hij niet het beoogde doel. Ook moet de priester een gewetensvol mens zijn en “in staat van genade” leven, zoals de oude theologen dat verwoordden. Dat blijkt onder meer uit wat volgt.

Zending der apostelen

Lezen we *Matth. 16:18/19* waar Jezus tot Petrus zegt: “Jij bent Petrus en op deze rots zal Ik mijn kerk bouwen. De poorten van de onderwereld zullen haar niet overweldigen. Ik zal u de sleutels van het koninkrijk geven. Wat gij op aarde bindt, zal in de hemelen gebonden zijn en wat gij op aarde ontbindt zal ook in de hemel ontbonden zijn”. De Latijnse of Griekse term ‘petra’, betekent inderdaad ‘rots’.

Petrus beschikt met andere woorden over een ongehoorde macht. Wat meer dan één occultist(e) vergeet: de gebedsverhoring door “de hemelen” kan hierdoor desnoods opgeschort worden. Wie niet in orde is met de apostelen, in het bijzonder met Petrus, wie niet gewetensvol leeft, verliest het gewenste contact met “de hemelen”. Iets wat het toedienen van de sacramenten, het oplossen van problemen en het bekomen van gunsten in het gedrang kan brengen. Wie bijvoorbeeld het Bijbelse smeekgebed mengt met door de kerk afgekeurde praktijken, komt in opspraak met die sleutelmacht, zoals onder meer *psalm 99,8* zegt: “Een God van vergeving was U voor hen, en een God van vergelding als zij misdeden”.

Vroeger kon men in heel wat vrome maandbladen dankbetuigingen lezen omwille van gunsten die men had verkregen. Men vindt ze eveneens op de muren van een aantal bedevaartsplaatsen netjes bijeengebracht. Deze gunsten hadden steeds te maken met problemen betreffende de gezondheid, het werk, menselijke verhoudingen... Kortom, de eeuwige ellenden der mensheid, waarvan men de oplossing van God, van Jezus, van Maria en de heiligen verwacht. De recentere en meer profane vorm van theologie vindt een dergelijke eeuwenoude traditie ‘voorbijgestreefd’.

Verdiepen we ons in enkele sacramenten. Men kan ze eveneens als merkwaardige gunsten beschouwen.

13.2.1. Het doopsel

Als een kind gedoopt wordt, heeft er een ritueel plaats dat geleid wordt door een priester die hiervoor een magische inwijding - het priesterschap - heeft ontvangen. Als men doopt in de naam van de Vader, de Zoon en de H. Geest, is dat niet zomaar een nominalistische formule zonder weerklink of

een familiale viering zonder meer. De woorden, de gebedsformule, roepen de H. Drie-eenheid op. Er gebeurt iets wezenlijks op dat paranormale gebied. Zoals bekend in o.m. de acupunctuur, circuleert de fijne energie in het lichaam volgens speciale banen, die meridianen worden genoemd. Bevoegde zieners zeggen ons dat tijdens het doopsel de meridiaanlijnen in het fijnstoffelijke lichaam van de dopeling zich wijzigen.

Uit de onderwereld

Beschouwen we een nieuw leven nog voor de conceptie. Wil een vrouw in een archaïsche maatschappij zwanger worden, dan zal zij naar een plaats gaan waar de geesten der voorouders zich bevinden. Elke oude cultuur kent zo'n plaatsen. De toekomstige moeder bidt tot hen opdat een goede geest haar kind zou bezielen. De bevruchting is voor haar naast een biologisch gebeuren ook een sacrale aangelegenheid. Fortune zei ons al dat bij de seksuele gemeenschap van man en vrouw de beide aura's zich op het ogenblik van het orgasme tot één enkele aura verenigen die tot ver in de andere wereld reikt (7.3.3.).

Is de eikel bevrucht, dan, zo beweren mantisch begaafden, stijgt korte tijd daarna vanuit het centrum der aarde - niet vanuit hogere sferen - een schim op, die rond de bevruchte eikel komt hangen en deze bezielt. Indien dit niet gebeurt, sterft de eikel na enkele dagen af. De pas gecontacteerde schim ziet er bij een bevruchting askleurig en stofferig uit. Denken we aan de formule van Aswoensdag die in verband staat met het geloof in moeder aarde (*Gen. 3;19*): "Gedenk dat ge van stof en as zijt en tot stof en as zult ge terugkeren". Bij de dood gaat, normaal gezien, de schim terug naar de onderwereld. Eens de eikel bevrucht en geadopteerd is door een schim, hangt deze tijdens de duur van de zwangerschap rond de moeder. Wordt het kind geboren, dan kleeft deze schim aan het kind. Tijdens de puberteit trekt ze volledig in het opgroeiende kind. Enkel een nauwe band net rond het biologische lichaam blijft mantisch merkbaar. De puber heeft nu genoeg fijnstoffelijke energie om seksbewust te worden. Blijkt deze energie toch niet krachtig genoeg, dan vertraagt dit de biologische verschijnselen, eigen aan de puberteit. Bij een opgroeiend meisje komen dan bijvoorbeeld de maandstonden niet of te laat door.

Geoffrey Hodson, *The miracle of Birth*⁶⁰⁹ (Het mirakel der geboorte), noteert bij elk van de negen maanden durende zwangerschap, wat hij mantisch ziet van het embryo. De antroposoof R. Steiner (1861/ 1925), - antroposofie is

⁶⁰⁹ Hodson G., *The miracle of Birth*, a clairvoyant study of a human embryo, Wheaton, USA, 181,

een vorm van occulte wetenschap - beschrijft in zijn boek *Hoe verkrijgt men bewustzijn op hogere gebieden?*⁶¹⁰ dan weer wat hij fijnstoffelijk waarneemt bij een kind en dit vanaf de geboorte tot aan de volwassenheid. Zo vullen Hodson en Steiner elkaar aan in de beschrijving van de occulte ontwikkeling van een mens.

Ook vandaag getuigen mantisch begaafden dat tijdens of kort na de bevruchting al een ziel uit de aarde omhoogstijgt, en zich vastzet rond de bevruchte eikel. In grote lijnen bevestigen zij wat Hodson en Steiner beschrijven.

Dat de schim gewoonlijk uit de aarde komt, betekent dat ze zich meestal in de buitennatuur situeert, bij de goden die goed-en-kwaad vertegenwoordigen. Ze komt niet vanuit de bovennatuur. Dit zegt heel wat over de sacrale positie of het occulte statuut van de meeste mensen.

Moeder aarde

Overall ter wereld treft men de resten aan van het geloof in de aardmoeder. C.J. Bleeker, *De moedergodin in de oudheid*⁶¹¹ wijdt er een heel hoofdstuk aan. De mens beseft zijn occulte band met de aarde en put hierdoor levenskracht uit een mysterieuze ‘heilige’ bron. Van die levenskracht hangt zijn verdere leven af. Mensen met weinig occulte levenskracht zijn vatbaar voor tegenslagen, ziekte en misrekeningen allerhande. Mensen met een overvloed aan levenskracht ‘lukken’. Het besef dat de aarde levenskracht schenkt, heet men met G. Van der Leeuw het dynamisch aspect van de aardverering. We vinden er nog sporen van terug bij diegenen die zich bijzonder sterk met de aarde verbonden voelen. Zo kuste paus Johannes Paulus II (1920/ 2005) telkens de aarde bij een bezoek aan een land, na uit zijn vliegtuig te zijn gestapt.

Dat gebruik herinnert ons aan de romans van F. Dostojewski waarbij de personages, bij het verwerken van zwaarwegende situaties, eveneens de aarde kussen, zoals de Russen dat indertijd deden. Er is tussen de mens, voor zover hij niet gedesacraliseerd leeft, en de aarde, als uitwendig teken van een “heilige levenskracht” een band die even primair, irrationeel en onverbrekkelijk is als die van een kind met de moeder. Het leven dat uit de aarde komt, wordt als goddelijk ervaren. Planten, dieren, mensen kunnen niet zonder haar. “Moeder aarde” bezit en geeft het leven. Ook na de dood wordt het lichaam van de mens aan haar toevertrouwd. In haar binnenste

⁶¹⁰ Steiner R., *Hoe verkrijgt men bewustzijn op hogere gebieden?* Zeist, Vrij Geestesleven, 1985.

⁶¹¹ Bleeker C., *De moedergodin in de oudheid*, Den Haag, 1960, 21/35.

heerst de aardgodin over het dodenrijk maar haar invloed reikt tot ver in het rijk der levenden. Zo begrijpt men dat heel wat culturen het aardorakel in zijn vele vormen raadplegen.

Gaia was in het oude Griekenland behalve de moeder van het leven ook aardgodin. Men ging bij haar ten rade, onder meer via haar orakel te Delphi. Daar zat de pythia, de orakelpriesteres, als medium op haar gewijde drievoet en ademde er de bedwelmende dampen in, die uit spleten in de aardkorst omhoogkwamen. In die vervoerde toestand werd ze het medium van de aardgodin. Zoals Bleeker zegt, heerst deze godin volgens de “harmonie der tegengestelden”, volgens een demonische orde, die goed-en-kwaad, heil en onheil brengt. De levensschim die uit de aarde opstijgt en zich in een bevruchte eikel nestelt, situeert zich meestal in dit animistische systeem, in de buitennatuur, met zijn demonische en satanische eigenschappen. Deze tonen zich onder meer wanneer men de kundalini- of geslachtskracht wakker maakt buiten de H. Drie-eenheid om. Buitenbijbelse, onderwereldse voorouderzielen en godheden bepalen dan mee de natuur van de schim en treden op als verwekkers. N. Söderblom, *Das Werden des Gottesglaubens*⁶¹² (Het ontstaat van het godsgeloof), sprak van ‘Urheber’, van veroorzakers.

In de mate dat deze veroorzakers buiten, ja, tegen de H. Drie-eenheid in leven, in diezelfde mate zoeken zij de levenskracht waarvan zij moeten leven, niet bij hun Schepper, maar elders, b.v. bij hun nageslacht, zo bijvoorbeeld bij de zwangere moeder en haar kind. En dus creëren zij een vorm van vampirisme. Deze nood aan levenskracht toont zich des te sterker wanneer men via de buitennatuur aan occultisme of magie doet. Buitenbijbelse goden eisen energie, hun magie vergt nu eenmaal zeer veel levenskracht. Vandaar ook de verregaande vermoeidheid die heel wat sensitieven voelen bij zulke buitenbijbelse magieën of genezingen (11.2.).

Bijbelse rituelen

Ook Bijbelse rituelen, waarbij de bemiddelaars niet echt gewetensvolle mensen zijn, kunnen zeer vermoeiend overkomen. Naar uiterlijke vorm zijn de rituelen dan schijnbaar wel Bijbels, naar inhoud echter buitenbijbels. In hun diepere ziel - het occulte statuut - hebben zo’n priesters dan geen contact met Godbevriende wezens, maar met wezens van de buiten-natuur en alle wisselvalligheden hieraan eigen. Het is tragisch dat dit veelal een onbewust proces blijft.

⁶¹² Söderblom N., *Das Werden des Gottesglaubens* (Untersuchungen über die Anfänge der Religion), Leipzig, 1926-2, 156.

Hieraan kan nog toegevoegd worden dat niet alleen sensitieven, maar ook niet-sensitieven die zo'n rituelen bijwonen, eveneens inboeten aan levenskracht. Zij voelen dit echter niet onmiddellijk maar draaien uiteindelijk wel op voor dit verlies. Het kan zich jaren later nog uiten in tegenslagen allerhande. Hoewel erg lastig in heel wat situaties, is de sensitief er uiteindelijk beter aan toe. Hij wordt bij wijze van spreken gewaarschuwd bij plaatsen, situaties en personen die, wat de levenskracht betreft, bedreigend overkomen en hij kan ze trachten te vermijden.

Worden de Bijbelse rituelen echter naar behoren uitgevoerd, met gewetensvolle dienaars en bijgestaan door een devote groep gelovigen, dan worden zeer krachtige energieën gegenereerd die bijzonder weldadig overkomen. Verwijzen we naar de anonieme getuigenis bij de viering van een jubileum (7.2.4.). De geconcentreerde aandacht van de vele aanwezigen maakte dat hier een fijnstoffelijke gedachtevorm werd opgebouwd die nadien als recipiënt diende om een hogere energie te ontvangen en te kanaliseren. Het ligt voor de hand dat de sacramenten, die occulte rituelen zijn, veel krachtigere gedachtevormen opbouwen, die versterkt door het gemoed, de wil en de aandacht van vele gelovigen, nadien als vorm dienen om die zeer hoge Trinitaire energie op te vangen en te verdelen.

Sensitieven voelen de tintelingen hiervan bijvoorbeeld in hun handen, in hun kruinchakra, of in heel hun lichaam. Zieners 'zien' vele lichtende puntjes als dragers van een uiterst fijne energie in de aura's der gelovigen trekken. Het geeft een bijzonder weldadig gevoel. Men voelt zich nadien 'opgeladen', de aura is groter en lichter geworden. Een zeer grote energie-toevoer leidt zelfs tot... slaperigheid. Men voelt zich zalig, voldaan en tevreden. Zij die vertrouwd zijn met andere paranormale Bijbelse inwijdingen, vergelijken die toestand enigszins met het voldane gevoel dat zij ervaren na gemeenschap gehad te hebben met hun huwelijkspartner. Het elkaar graag zien is hier helemaal niet zonder belang, want het wijst erop dat al meerdere van hun fijnstoffelijke lichamen op elkaar zijn afgestemd. Zoals gezegd worden bij de ideale gemeenschap de zeven fijnstoffelijke lichamen van beide partners met elkaar verenigd, waardoor het veel meer is dan "alleen maar" een fysische aangelegenheid (9.2.2.). Dit samen in elkaar bestaan, waarbij men zich bijzonder bewust is van het feit dat men beeld en gelijkenis is van God en zich in Zijn schepping inleeft, genereert eveneens hoge sacramentele energieën. Niet verwonderlijk dat mystici hun vervoeringen beschreven in beelden met een erotische inslag. Wie dat als platte profane seks interpreteert, doet aan die werkelijkheid op een wraakroepende wijze tekort.

Verwijzen we nog naar *Matth. 26:37*, waar Jezus, Petrus en nog twee andere leerlingen te Getsemane gingen bidden. Een gebed in het bijzijn van Jezus moet zeer veel energieën hebben opgewekt. Nadien vroeg Jezus aan Zijn leerlingen om op de plaats waar zij waren, te blijven bidden, terwijl Hijzelf iets verder ging. Toen Hij bij hen terugkwam, vond Hij hen tot driemaal toe in slaap. Sommige mantisch begaafden stellen dat de zeer grote toename van fijnstoffelijke energie, de 'heiligheid' hier wel eens de reden van die slaperigheid van de apostelen zou kunnen zijn.

Dopen met water

Gisela Graichen, *De nieuwe Heksen*⁶¹³, zegt: "Neem dit kopje met water, je kunt er een Kirlian-foto van maken (4.2.2.). Daarna richt je al je liefde op dat kopje en neemt nogmaals een foto, en dan zie je welke enorme uitstralende kracht dat kopje opeens heeft. Met de gedachte kun je vernietigen. Maar je kunt met gedachten ook helen, genezen". Water heeft ook fijnstoffelijke eigenschappen en is heel wat meer dan slechts een chemische binding van zuurstof en waterstof. Als reeds de gewone concentratie van de gedachte de occulte eigenschappen van water wijzigt, dan kan men zich voorstellen dat het wijden van water een nog groter effect kan hebben.

B. Ledein, *Les étonnantes possibilités du pendule Egyptien*⁶¹⁴ (De verbazingwekkende mogelijkheden van de Egyptische pendel), beschrijft de wijze waarop aan water levenskracht kan toegevoegd worden. Die handelswijze heet 'magnetiseren'. Men concentreert zich op het water en voegt er gedachtekracht aan toe. Gedachten 'werken' in de fijnstoffelijke wereld. Met bijvoorbeeld een pendel kan nagegaan worden wanneer het water zijn verzadigingspunt heeft bereikt. De pendel geeft ons inderdaad een bewuste vertaling van een onbewust antwoord op een gestelde vraag. Een goede ziener kan het ook zonder dergelijke attributen. Ledein zegt dat geen enkele gedachte zonder kracht is, en dat ze elk een specifieke invloed hebben op hun omgeving. Men zou het sterk gemagnetiseerde water enigszins kunnen vergelijken met een fetisj (7.5.). Door het magnetiseren krijgt het water genezende eigenschappen. Deze zijn in sterkte en kwaliteit afhankelijk van het niveau van de magnetiseur.

Leadbeater Ch., *De wetenschap der sacramenten*⁶¹⁵, vult aan: "Water is een bijna universeel oplossingsmiddel en neemt gemakkelijk alle soorten van

⁶¹³ Graichen G., *De nieuwe Heksen*, Gesprekken met heksen, Baarn, de Kern, 1987.

⁶¹⁴ Ledein B., *Les étonnantes possibilités du pendule Egyptien*, Ed. Jacques Bersez, 1983, 17.

⁶¹⁵ Leadbeater Ch., *De wetenschap der sacramenten*, Amsterdam, Schors, 1924, 502.

omringend magnetisme in zich op zodat, wanneer het uit een leiding of een reservoir komt, het zeker al verschillende soorten van magnetisme in zich heeft opgenomen. Voor ons doel, het doopsel, hebben wij water nodig, dat magnetisch absoluut zuiver is. Daarom drijft de priester er alle onzuiverheden uit. Wij zouden kunnen zeggen dat hij het etherisch, astraal en mentaal filtert, maar in de plaats dat het water door de filter gaat, stuurt hij via de kracht van de gedachte de filter door het water en drijft hij er alles uit wat onwenselijk is. Indien hij helderziend mocht zijn, zal hij de onzuiverheden waarschijnlijk als een grijze wolk waarnemen en zal hij de voldoening hebben zelf te kunnen zien dat zijn pogingen werkelijk het gewenste gevolg hebben.” Leadbeater gebruikt de termen “etherisch, astraal en mentaal” voor de steeds ijler wordende fijnstoffelijke lichamen.

Herinneren we eraan dat men doopt met gewijd water. De wijding van het water tijdens de wake van de paasnacht zorgt ervoor dat het bijzonder sterk met levenskracht geladen wordt.

Zoals al aangehaald, vergeeft het doopsel wel de karmische schuld (12.2.5.), maar de kerkvaders leren dat de gevolgen ervan eerst moeten weggewerkt worden. Zonden tegen de Heilige Geest - de zeer zware zonden - zo stellen ze, worden niet vergeven maar moeten uitgeboet worden. Dit is niet zo vreemd. Wie een grote som geld steelt, kan hierover zijn oprechte spijt betuigen. Dat is echter niet voldoende. Hij moet het gestolen geld ook teruggeven.

Mensen worden gedoopt omdat ze met een zekere karmische schuld ter wereld komen. Hun zielelichaam is in meerdere of mindere mate ‘bevlekt’. Alleen Jezus en Maria, Zijn moeder, kregen in tegenstelling hiermee hun zielelichaam niet uit de aarde, maar rechtstreeks uit de H. Drie-eenheid. Ze zijn hierdoor “onbevlekt ontvangen”. Deze term slaat op de occulte structuur van hun zieleleven, niet op het al of niet hebben van seksuele gemeenschap.

Het doopsel, helderziend waargenomen.

Mantisch begaafden zeggen ons dat bij het doopsel de kundalini in de mens spierwit wordt. Hij komt ook niet meer uit de aarde met haar titanische en demonische kenmerken, maar vanuit de verheerlijkte Christus, met wie we van dan af verbonden zijn. De apostel Paulus zegt dat we in het doopsel sterven en verrijzen met Christus. Wat in ons aardgebonden was, sterft, en een nieuw en hemels leven wordt ons bijgebracht. Ons diepere wezen wordt aanvaard, uitgezuiverd en op een hoger energetisch peil gebracht.

Heel wat fijnstoffelijke boze wezens trachten het ritueel van het doopsel echter af te bouwen, zoals ze dat overigens bij alle sacramenten willen doen. We komen op deze afbouw nog terug in het onderdeel dat handelt over het gebed. Ook als de priester zijn aandacht niet bij de doop heeft, of als zijn uitstraling niet goed is, werkt dit afbouwend. Doet men bijvoorbeeld in dezelfde kerk een doop net na een begrafenis, dan kleeft de fijnstoffelijke en schadelijke uitstraling van alles wat met de begrafenis te maken heeft (1.3.), nog aan de kleren van de priester en trekt bij het doopritueel gemakkelijk in het kind dat gedoopt wordt.

13.2.2. De biecht

Herstel van levenskracht.

Beginnen we ook hier met een verwijzing naar de occulte levenskracht. P. Schebesta, *Oorsprong van de godsdienst*⁶¹⁶ zegt dat een neger die bestolen of beledigd wordt, geen materiële schadevergoeding van de dader eist en evenmin een straf. Wel wil hij herstel van levenskracht. In het ontvreemde voorwerp zat immers een deel van zijn occulte levenskracht. Die is hij nu kwijt en dat is voor hem veel erger dan het verlies van het materiële voorwerp op zich. Daarop steunt ook de hele economisch-juridische orde van sacrale gemeenschappen. Dit verklaart ook waardoor in echt ongeschonden culturen, waar de ontworteling van de moderne beschaving zich nog niet heeft doorgezet, diefstal zo zeldzaam is. Degene die steelt, weet dat hij zich aan een occulte weerbots mag verwachten. Ook weet hij dat de voorouderzielen en de godheden van de benadeelde “een waakzaam oog in het zeil houden”. Dat werd bijvoorbeeld geïllustreerd door het verhaal van het gestolen geitje en de magische weerbots die de dieven ondergingen (12.1.1.). Zo vertelt ook Attilio Gatti dat hij eens zeer waardevol filmmateriaal in een verloren dorp in Midden-Afrika moest achterlaten. Slechts twee jaar later kon hij het komen halen. Hij vond er alles terug, totaal onaangeroerd.

Herinneren we eraan dat men in een aantal culturen de hand van een dief gewoon afhakte. Verwijzen we hier naar *Marcus 9;43*: “Als je hand je ten val brengt, hak haar dan af; je kunt beter verminkt het leven ingaan dan met twee handen in de hel verdwijnen”.

De natuurreligie

In iedere religie worden geesten aanbeden. Wat men doorgaans natuuraanbidders of heidenen noemt, zijn mensen die de ‘geest’ in de ‘natuur’ aanbidden. Zij zien de natuur als uiting van een hogere macht, van

⁶¹⁶ P. Schebesta, *Oorsprong van de godsdienst* (Resultaten van het volkenkundig en prehistorisch onderzoek), Tielt / Den Haag, 1962, 59.

een heilig fluïdum en aanbidden deze macht via zijn uitingen. De oude Griek die de zon aanriep, richtte zich tot de zonnegod Phoebus Apollo, het geestelijk element dat zich via de zon toonde. Met andere woorden, in de zogenaamde natuur-religie wordt de natuur in haar religieuze overbepaaldheid beschouwd. De natuur is niet alleen wat de wetenschap ervan zegt, maar nog heel wat meer. De Griek bidt niet tot de zon die licht en warmte geeft via scheikundige processen, wel tot het fijnstoffelijke wezen dat de zon beheerst en alle leven op aarde mogelijk maakt. Net zomin als men in de kerk bidt tot een houten of stenen beeld van Maria of Jezus. Men richt zich tot de werkelijkheid die doorheen het beeld vertegenwoordigd wordt. Het beeld is geen profaan symbool, wel een mediale schakel, hier naar Maria of Jezus. Zo is de zon voor de religieuze mens ook meer en anders dan de moderne natuurwetenschap ze ziet. Wie ze louter zintuiglijk beschouwt, ziet ze niet in haar volle werkelijkheid. In de natuur ervaart de religieuze mens de hogere en heilige macht of zelfs de godheid die zich toont.

Schebesta⁶¹⁷ zegt dat in alle religieuze ervaring een macht aan het werk is die meer en anders is dan het gewone verschijnsel op zich. Vandaar ook de schroom, de eerbied, het ontzag en de huivering die opkomen bij de ontmoeting met een krachtvol gebeuren en wat daarmee samenhangt: een ‘andere’ werkelijkheid die hoger en ‘heilig’ is.

Zo is ook de donderslag voor de archaïsche mens meer dan een geluid. Hij heeft van dit natuurfenomeen natuurlijk eerst een gewone ervaring met de zogenaamde ‘natuurlijke’ uitleg die daarbij past. Hij begrijpt de samenhang tussen de drukkende warmte, de wolken die plots opdagen, de wind, lichtflitsen, donderslagen en regen. Net zoals wij allen. Maar hij vindt dat dit gebeuren meer dan één reden heeft. Het is ‘overbepaald’. Ook iets anders toont zich samen met de donderslag. Schebesta schrijft: “Er is niets dat meer schrik aanjaagt voor de negritos - hier de Semangs - dan het naderen van het onweer en het rollen van de donder. Het onweer op het schiereiland (opm.: Maleisië) is niet buitengewoon en dus niet schrikwekkend. Maar neemt het geluid van de donderslagen toe dan wordt iedereen stil. Allen zitten dan weggestoken in hun schuilplaatsen en bekijken angstig en stil de hemel.

Zo herinnert de schrijver zich een hevige donderslag die iedereen op de been bracht. Er werden grote vuren aangestoken. Vrouwen liepen van de ene schuilplaats naar de andere. En kijk, met een handmes opende men de

⁶¹⁷ Schebesta, *La conscience de la culpabilité chez les primitifs de la Malaisie*, in: *Settimana Internazionale di Etnologia Religiosa*, IVa Sessione, Milano, 1925, Paris, Geuthner, 1926, 186 ss.

kuiten. Het bloed vloeide eruit. Men ving het op in een bamboe, waarin het met een beetje water vermengd werd. Het werd daarna in de richting van de hemel geworpen, terwijl men woorden riep. Men richtte zich tot de gemalin van de dondergod om haar te vragen alles daarboven in orde te brengen. Daarna richtte men zich tot de god zelf en riep: "Oh! Oh! Grootmoeder van daarboven! Ik gooi mijn schuld naar u. Ik betaal ze bij de dondergod. Ik ben niet meer verstokt. Ik betaal mijn schuld. Aanvaard ze, mijn schuld, ik betaal ze. Gij, Grootmoeder van hierboven, laat u gelden!"

Een algemene schuldbekentenis

In de documentaire reeks "*Nonkel Pater*⁶¹⁸" op de zender Canvas, blikken voormalige missionarissen terug op hun tijd in Congo. Een "reizende pater" vertelt dat hij er tijdens zijn verblijf in een bepaalde streek aankwam waar het al maanden niet meer geregend had. Vele dieren stierven er van dorst. Hij bezocht een klein dorp, doopte er zoals gebruikelijk de pasgeborenen en gaf zwaar zieken het H. Oliesel. Ook hoorde hij de biecht. Toen hij 's nachts in bed lag merkte hij dat het hele dorp wakker bleef en zich verzamelde. Men begon vuren aan te leggen. Dan begon men op de trommels te slaan om de kwade geesten die - zo geloofde men - de droogte veroorzaakten, te bezweren. Een kip werd geslacht. Men sneed ze vervolgens de kop af en liep ermee rond alle hutten zodat in het hele dorp bloeddruppels op de grond vielen. Vervolgens volgde tot grote verbazing van de pater een algemene schuldbekentenis. Iedereen beledigde publiek de fouten die hij of zij bedreven had.

De pater voegde er in de tv-uitzending aan toe dat hij met de theologie die men hem in het seminarie in Leuven had bijgebracht, hier niet veel kon doen. Hij vroeg zich af wat nu de ware biecht was: de biecht die hij individueel had gehoord, of de biecht die de mensen in het dorp publiek hadden beleden. Hij besloot dat hij het christelijke biechtsacrament wel zinvol vond, maar dat het boetesacrament hem nu toch wat oppervlakkig leek in vergelijking met de collectief doorleefde biecht van het hele dorp.

Toch is er een hemelsbreed verschil. De collectieve schuldbelijdenis richt zich tot de geesten van de buitennatuur die - in de mentaliteit van het volk - de droogte veroorzaken. Zij moeten gunstig gestemd worden met een offer, hier met de levenskracht aanwezig in het bloed van de kip. Ook gelooft men dat de geesten de droogte hebben veroorzaakt omdat men ze heeft verwaarloosd; het gekende 'nec.ligere' in de plaats van het 're.ligere' (1.3.).

⁶¹⁸ Aflevering 4 van 8, op dinsdag 06/03/12 (20.40u.-21.10u).

Vandaar ook dat iedereen die fout toegeeft en ze publiek, samen met andere fouten, opbiecht.

De biecht die de pater hoorde is van sacramentele aard. Het is een ritus door Christus ingesteld, situeert zich daarom in de bovennatuur en geeft dan ook bovennatuurlijke, geen buitennatuurlijke levenskracht. Dat de sacramentele biecht hem oppervlakkig leek, kan erop wijzen dat de eeuwenlange greep van de geesten en voorouderzielen nog veel sterker doorweegt in de onbewuste ziele diepten van de bevolking dan hun nog recente bekering en sacramentele biecht. Zoals al eerder aangehaald vraagt een bekeringsproces tijd. Niet alleen de bewuste lagen, ook en vooral de on- en onderbewuste lagen in de mens moeten doordrongen worden van die hogere energie. Zieners stellen dat zo'n proces zelfs méér dan één leven kan vereisen. Tot zover enkele beschouwingen bij het boetesacrament.

Het onbewuste kwaad

Dat de mens heel wat onbewust kwaad in zich kan dragen, werd al aangehaald toen het on- en onderbewuste ter sprake kwam (2.5.). De hoogmoed, de ijdelheid van sommigen belet hen om op een werkelijkheidsgetrouwe manier zichzelf te onderzoeken. *Psalm 19 (18)* waarschuwt ons voor zulke vorm van kwaad: “Wie, Heilige Drie-eenheid, is zich van alle fouten bewust? Zuiver ons in alle geval van het onbewuste kwaad”. De Bijbel spreekt in dit verband van “het hart en de nieren” als de zetel van deze ziele diepten.

Trygve Braatoy, *Uit de praktijk van een psychiater*⁶¹⁹ stelt vast dat vele van zijn patiënten over religie en moraal tobben en gebukt gaan onder een religieus zondebesef. Hij zegt dat een zekere Ole Hallesby, toen de invloedrijkste theologieprof in Noorwegen, een Godsbeeld verspreidde dat van de levende Bijbelse Godheid sterk afwijkt en dat Braatoy als volgt karakteriseert: “Een wreedaardige God, waardoor de melancholicus eigenlijk gelijk krijgt in zijn redenering, want van zulk een God kan men geen begrip van zijn moeilijkheden verwachten”.

St.-Augustinus van Tagaste (254/ 430) vroeg zich in zijn tijd al af of wij de ‘karikatuur’ van God niet met de ware idee van God verwarren. Wij zien God teveel volgens onze subjectieve ervaringen en toestanden.

⁶¹⁹ Trygve Braatoy, *Uit de praktijk van een psychiater* (Een populaire inleiding tot de medische psychologie en de psychiatrie), Utrecht, 1939, 180/190 (Enige beschouwingen over de godsdienst in de psychiatrie)

De Duitstalige Franz Kafka (1883/ 1924) en auteur van *Het vonnis* en van *Nasporingen van een hond* ging zijn hele leven gebukt onder zo'n onbegrijpelijk schuldbesef. Hij gedroeg zich als een schuldlige, die echter de juiste wezensaard van een onvergeeflijke fout niet kon achterhalen. In die zin gelijkt hij op Makolopembe (7.5.3.) die meende een soort 'bezonken' onheil in zich te dragen.

In Kafka's roman "*Het vonnis*" wordt de hoofdfiguur door een mysterieus, hoger gerecht aangeklaagd, beschuldigd en gestraft, maar mag de beschuldiging niet kennen. Noch hij, noch zijn advocaat kunnen het dossier inkijken en moeten trachten uit de verhoren af te leiden wat juist het misdrijf is. Kafka voelt blijkbaar aan dat de gedesacraliseerde en verlichte mens erg vervreemd geraakt van zijn diepere wezen. Die vervreemding maakte dat hij zich verder met een soort van niet meer te achterhalen schuld belastte.

H.J. Schoeps, *Over de mens*⁶²⁰ zegt dat Kafka in de voortdurende indruk leeft dat men beheerst wordt door wetten, die men niet kent. Kafka's roman *Nasporingen van een hond*, drukt dit Godsoordeel zinnebeeldig uit. Een hond vertelt hoe 'het volk' der honden al vele generaties terug een verkeerde weg is opgegaan. Deze 'fout' of 'zondeschuld' weegt zwaar door op het huidige hondengeslacht. De oorzaak is onbekend, maar de last is zwaar om dragen. Schoeps licht de term 'hond' toe. *De Talmoed*⁶²¹, een belangrijk Joods religieus boek, heeft het over een onheilsvoorspelling waarin gezegd wordt dat de eindtijd een tijd van 'verschrikkingen allerhande' zal zijn. De eindtijd gaat de komst van de Messias vooraf. "Hierbij zullen de gezichten der eindtijdsmensen zijn als de gezichten van honden". Het is voor Kafka alsof die onheilsvoorspelling uit de Talmoed dagelijkse werkelijkheid geworden is. Kafka meent dat men een zondeschuld en een naderen van de eindtijd moet vooropstellen om de afbouw te begrijpen die zich in onze Westerse cultuur voordoet.

Mensen die de herbelichaming of reïncarnatie voor een mogelijke hypothese houden, stellen dat fouten uit een vroeger bestaan kunnen doorwegen op het huidige. Kafka begrijpt dat op een ernstige overtreding een schuldbesef volgt. Als de mens dus een indringend gevoel van schuld ervaart, kan het niet anders of hij moet ergens een zware overtreding begaan hebben.

Indien hij en eigenlijk wij allen een schuld vooropstellen dan wordt zijn en onze existentie, in haar absurdheid, in de schijnbaar willekeurige slagen

⁶²⁰ H.J. Schoeps, *Over de mens* (Beschouwingen van de Moderne filosofen), Utrecht/Antwerpen, 1960, 123vv.

⁶²¹ De Talmoed, Sanhedrin 97a.

van het lot, begrijpelijk. Kafka maakt een soort van inductie, een terugwaartse redenering: indien wij belangrijke fouten maken, dan wordt onze cultuur onleefbaar. Welnu, onze cultuur lijkt onleefbaar, dus moeten wij belangrijke fouten gemaakt hebben.

A. Brunner, *Geschiedtlichkeit*⁶²², (Historiciteit), licht toe dat men onder deze titel twee dingen kan verstaan. Er is enerzijds de mens die geschiedenis heeft én maakt. Hij is door het verleden gevormd, maar ontwerpt in het heden. Maar anderzijds betekent 'Geschiedtlichkeit' ook het feit dat de belangrijkste factoren die onze levensloop mee bepalen ons zo goed als totaal onbekend zijn. Dit moet dan niet alleen psychiatrisch begrepen worden, maar vooral lotsanalytisch. Kafka en met hem een aantal tijdgenoten voelen zich 'schuldig', maar weten niet juist aan wat. Het onbekende staat hier model voor de duiding van ons leven.

De gezichten van honden

Kafka schrijft dat in de eindtijd de gezichten der mensen als de gezichten van honden zullen zijn. We kunnen zijn mening afdoen als één van vele en ze naast ons neerleggen. Het is niet meer dan een literaire beeldspraak. Wie haalt het overigens in zijn hoofd om mensen te vergelijken met honden. Zoiets is de mens onwaardig. We staan met onze beschaving toch oneindig ver boven het rijk der dieren verheven. Zo menen we.

Of hebben sommigen nog wel iets van een dier in zich? Een aantal zieners beweert dat dit inderdaad het geval is. Zij merken in de aura van sommige mensen een dier, hun machtsdier. Het hele hoofdstuk "over mensen en dieren" bracht deze band ter sprake. D. Fortune, pater Trilles en Sterley getuigden over fijnstoffelijke uittredingen waarbij de schim de gedaante van één of ander dier vertoonde (10.4). Verwijzen we naar de wilde rituelen der chlysti's (9.3.2.) waar de deelnemers tijdens een orgie huilden en blaften als wilde dieren. Denken we aan Castaneda die verhaalt hoe hij fijnstoffelijk uittreedt en als een arend de andere wereld 'invliegt' (10.1.1.) of aan de Griots die ons zegden dat een voorouder het vermogen bezat zich in een gier te veranderen om zijn onmetelijk grondgebied te bewaken. De magiër Drukpa Kunle wist ons te vertellen dat een welbepaalde lama zijn leven had verbeuzeld en herboren werd als een ezel (9.3.3.). Ook Leadbeater stelde dat een verdorven mens in zijn fijnstoffelijk lichaam een sterke band vertoont met één of ander dier.

⁶²² Brunner A., *Geschiedtlichkeit*, Bern / München, 1961.

De Kai, de pygmeeachtige inwoners van Melanesië, geloofden dat na de dood van de mens de ziel van peil verlaagt. Zij wordt een dierlijke ziel, daarna insectenziel en desnoods sterft zelfs dat peil. Clouzot beschreef hoe de drie meisjes die werden ingewijd in de riten der Braziliaanse Candomblé iedere eerbied voor zichzelf verloren en iedere schijn van menselijk gedrag aflegden. Zij zetten zich, viervoetige dieren gelijk, op handen en voeten om de voorgeschotelde gerechten op te likken. Ook de Bijbel verhaalt hoe de vorst Nebukadnessar een dierlijk gedrag vertoonde en zelfs gras begon te eten. Herodotus bericht ons dat in de Egyptische stad Mendes, de vrouwen op de marktplaats gemeenschap hadden met bokken. Basiel Tanghe zegt dat voor de Ngbandi, de slang hun god is (10.2.5.). “Schiet niet missionaris!” roept het stamhoofd der Fang tot pater Trilles “want door het dier te doden zoudt ge mij gedood hebben. De slang is mijn elangela.”

K. De Jong vertelt hoe een heks uittrad als uil en een kind tot bloedens toe verwondde. Hij verhaalt ook hoe een man achtervolgd werd door twee tijgers. Bij één van hen kon men een poot afhakken. Wat later werd in de buurt een zekere Choe Toe-shi met een zwaar verwonde hand aangetroffen. Chr. Dedet laat in Zuid-Gabon een stamhoofd aan het woord wiens broer bezitnam van het lichaam van een gorilla en zo heel wat vrouwen geweld aandeed. Tot de gorilla werd neergeschoten. Wat de dood van die broer tot gevolg had. Pater Diego vertelt een gelijkaardig verhaal. Hij werd aangevallen door een kaaiman. Gelukkig kon hij het dier doden. Het leidde tot de dood van de indiaan die in de kaaiman was ingetreden.

Al deze getuigenissen als onzin afdoen ligt niet echt voor de hand. Maar dan blijft de hypothese dat sommigen in hun ziele diepten inderdaad iets hebben van een dier. Niet dat dieren op zich slecht zijn. Het gaat om de wezens die de dieren bezielen. Maar van een mens wordt wel een hoger peil verwacht. Als hij dat niet heeft, als hij echt onder de verwachting blijft en zich hardnekkig niet wenst te verheffen tot een meer geestelijk niveau, dan lijdt zijn hele verdere evolutie daar onder. Dan vertoont zijn gezicht bij het aanbreken van de eindtijd mogelijk enige gelijkenis met het gezicht van een hond, zoals Kafka het stelde.

Jeremias 2,26 waarschuwde ons reeds (10.5.): Als het huis van Israël tot de boom zegt: “mijn vader zijt gij”, of tot de steen: “gij hebt ons gebaard”, dan vereert Israël niet de God van de Bijbel, maar één of andere natuurgeest aanwezig in de boom of de steen. Herschrijven we deze tekst zodat hij meer aansluit bij onze steekproeven: “Als het huis van Israël tot de slang zegt:

“mijn vader zijt gij”, of tot de krokodil: “gij hebt ons gebaard”, dan vereert Israël niet de God van de Bijbel, maar één of andere natuurgeest.

Dan wordt ook de tekst van *Daniël 7:9/14* begrijpelijk. De profeet Daniël zegt dat het rijk van God lijkt op een mens, zoals de rijken van deze wereld op dieren lijken. Hier tegenover stelt hij de Mensenzoon, een van Godswege gezonden figuur die niet dierlijk is. Deze Mensenzoon, Jezus, gaat inderdaad het gevecht aan met de lagere en dierlijke wezens die ons in hun greep houden. Hij deed dit al tijdens zijn nederdaling ter helle, waar hij de machten en krachten aan zich onderwierp. Hij doet dit voortdurend voor wie zich in gebed tot Hem richt.

Daar waar buitenbijbelse religies zelden of nooit een definitieve oplossing geven en in een uitzichtloze tragiek vervallen, wordt het echt tragische in het christendom overwonnen. Volgens deze religie heeft de H. Drie-eenheid uiteindelijk het laatste woord en is er niets echt tragisch. Ook Kafka leefde in die Messiaanse hoop.

13.2.3. De eucharistie

Een machtsgebeuren

Staan we vooreerst even stil bij de mythe. Elke archaïsche cultuur kent mythen. Ze gelden als een verklaring voor het geheel of voor onderdelen van de werkelijkheid. De mythe is wezenlijk een verhaal dat als thema de occulte levenskracht heeft. “In den beginne” geschiedde een welbepaalde sacrale daad. Door die mythe te herhalen stelt men die daad, samen met de fijnstoffelijke energie die zij genereert, telkens opnieuw tegenwoordig. Daarom blijven mensen van een archaïsche cultuur hun scheppingsmythen steeds maar opnieuw vertellen, ook al kennen alle leden van de stam ze al. Daarom ook voelen sensitieven een energietoevoer bij het lezen van bijvoorbeeld het Bijbelse scheppingsverhaal. Dit kan zich onder meer uiten in tintelingen in de handen, in de kruinchakra of elders in hun lichaam. Zieners zeggen ons dat dan hoge, ordenende en helende energieën, en dus ook wezens, doorheen die woorden worden opgeroepen. Iets wat overigens ook bij het zeggen van Trinitaire gebeden geldt. Zoals bij herhaling al gezegd: voor de religieuze mens zijn woorden meer dan alleen maar klanken. Ze zijn dragers van energieën.

Brengt men een grote vreugde, of een groot verdriet opnieuw ter sprake, dan deelt men ook weer in dat gevoel. Iets dergelijks geschiedt bij het opnieuw doorleven van een mythe, maar dan niet op het profane, wel op het sacrale niveau, met alle energieën hieraan eigen. Van der Leeuw, *Phänomenologie der*

*Religion*⁶²³ (Fenomenologie der religie), geeft als voorbeeld van de mythe het verhaal van de instelling van de eucharistie: Tijdens de maaltijd nam Jezus brood, richtte zijn ogen naar zijn hemelse Vader, sprak het dankgebed, zegende het brood, brak het en gaf het aan zijn leerlingen met de woorden: Neem een eet hiervan gij allen, want dit is mijn lichaam, gegeven en gebroken voor jullie . Daarna nam Hij de beker met wijn gemengd met water, richtte zijn ogen op naar zijn hemelse Vader, sprak een dankgebed, zegende de wijn en gaf hun te drinken met de woorden: neem deze beker en drink allen hieruit want dit is mijn bloed - het bloed van het nieuwe altijddurende verbond - dat voor velen vergoten wordt tot vergeving van de zonden. Telkens gij dit doet, doe dit om Mij te gedenken.

Ook *Matt. 26;26*, *Marc. 14;22*, *Luc. 22;19* en *1Kor. 11: 23vv.* vermelden de instelling van de eucharistie. Tijdens de misviering herinnert de priester eraan hoe Jezus dit tijdens het laatste avondmaal voordeed en het ook voorschreef. Zo wordt het laatste avondmaal tegenwoordig gesteld als een machtsgebeuren met dezelfde levenskracht.

Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt, bezit mijn levenskracht.

Herinneren we aan de fijnstoffelijke energie aanwezig in stenen. Mineralen worden bij een aantal genezingen aangewend. Een trede hoger in de evolutie vinden we de planten. Onder meer de Bach-therapie en de homeopathie maken gebruik van de energieën hierin aanwezig. Een krachtigere energie vinden we in de dieren. Wie, b.v. als Twadekili, de energie van een slang kan aanwenden, bereikt hiermee merkwaardige buitennatuurlijke genezingen (10.2.3.). Een nog sterkere energie vinden we bij de mens. Heel wat buitenbijbelse culturen en religies maakten zich schuldig aan mensenoffers. Insiders zeggen ons dat ook vandaag nog heel wat mensen geofferd worden omwille van hun levenskracht en dit in het kader van allerlei zwarte magieën. Men ziet dat bij het stijgen van het levenspeil ook de levenskracht toeneemt: van steen over plant en dier naar mens. Een stap verder in de evolutie staat de godmens waar o.m. Soloviev over sprak (5.1.2.). Diens energie moet alle vorige in hoge mate overstijgen.

Rest ons nog een laatste zeer grote stap: Christus, de Mensenzoon zoals Hij zichzelf bij herhaling noemt. Zijn energie en aura moeten overweldigend zijn. Juist die wereld van licht, waar Jezus van getuigt, daalt neer in de duisternis die de aarde is. Iets van dat licht werd ook door de drie magiërs op een mantische wijze gezien, wat hen aanzette tot een reis die hen naar de

⁶²³ G. van der Leeuw, *Phänomenologie der Religion*, Tübingen, 1956-2, 468/475.

kerststal in Bethlehem leidde (4.1.). “Maar de duisternis kon het licht niet aan” en “de wereld heeft Christus niet erkend”, zo getuigt Johannes in de aanvang van zijn evangelie. Christus wordt geofferd. Zijn bloed vloeit. Door zijn kruisdood wordt zijn energie verlossend aangewend. Het resultaat ervan lezen we in *Joh. 6:54*. “Wie Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, bezit eeuwig leven en Ik zal hem doen opstaan op de laatste dag”.

Na alles wat over de harmonie der tegengestelden (11) gezegd werd en over het feit dat de verschillende buitenbijbelse goden levenskracht stelen, is Jezus' opzet duidelijk. Wie Zijn vlees eet en Zijn bloed drinkt, deelt in Zijn hoge Trinitaire levenskracht. Dat is die fameuze 'transsubstantiatie', de omvorming van brood en wijn in Jezus' vlees en bloed. Deze levenskracht overwint de dood en leidt tot een echt eeuwig leven, een leven zonder op- en neergang, zonder de harmonie der tegengestelden. Jezus nam wel vlees en bloed, maar op grond van Zijn goddelijke levenskracht verheft Hij ze op bovennatuurlijk vlak. Daardoor ontstaat een grondig nieuwe en sterkere levenskracht die de voorbijbelse wereld redt uit de greep van gewetenloosheid en uit de 'sheol' of de onderwereld. Daarom ook wordt alles 'nieuw'. Heel de schepping ondergaat een 'upgrading', een peilverheffing. Vooral de gebeden der Byzantijnse liturgie beklemtonen dat vanaf de verrijzenis de hele schepping: de mineralen, de planten, de dieren en de mensen, baden in een nieuw en krachtig licht. Dat het meer is dan alleen maar poëtische beeldspraak zeggen ons sommige mantisch begaafden die merken dat sindsdien de mens er een sterk lichtende en uiterst fijne aura heeft bij gekregen.

Paulus waarschuwt in *1 Cor. 10:19*. “Het vlees dat men (in heidense tempels) aan afgoden offert, gaat naar boze geesten en niet naar God. Welnu, ik wil niet dat gij in gemeenschap treedt met de demonen. Gij kunt niet deelhebben aan de tafel van de Heer én aan de tafel van de demonen.”. Met andere woorden: men kan niet thuis zijn in goed én in kwaad.

Het tegenmodel

Een merkwaardig Godsoordeel vinden we, zoals al werd aangehaald (12.2.1.), bij Paulus, *1Kor.11:27/31*. Na de instelling van de eucharistie te hebben verteld, vervolgt de apostel: “Wie dus op onwaardige wijze het brood eet of de kelk van de Heer drinkt, bezondigt zich aan het lichaam en het bloed van de Heer. Laat dus iedereen zichzelf onderzoeken, en dan pas eten van het brood en drinken van de kelk. Want, wie eet en drinkt, eet en drinkt zich een oordeel, indien hij het lichaam niet naar waarde schat. Daarom zijn er onder u zoveel zwakken en zieken en zijn er zoveel ontslapen.”

Met andere woorden: wie in een heiligschennende graad van zonde is, ondervindt een nog grotere schade bij het op onwaardige wijze te communie gaan. Dat heeft uiteindelijk zijn weerslag op het biologische lichaam: ziekte, verzwakking, tot zelfs de dood. Om van de occulte veroordeling, waarover Paulus het ook heeft, nog te zwijgen. Dat de omgang met het heilige het nodige voorbehoud vergt, werd reeds eerder aangehaald (12.2.3.).

Wie het onschendbare, datgene wat niet mag geschonden maar wel kan geschonden worden, toch schendt, mag zich aan nare gevolgen, aan 'straffen' verwachten. Zoals *Gen. 6:3* zegt, is God, gezien het ondermaatse gedrag (vlees), niet verder verantwoordelijk voor de gave van Zijn geest. Wij staan hier voor de zoveelste toepassing van het oordeel van God. De structuur der schepping is zo dat, indien men Gods wezenseigen levenskracht mist, men geleidelijk verzwakt.

Paulus legt echter de nadruk op de modaliteit van Gods oordeel. "Terwijl wij door de Heer geoordeeld worden, worden wij opgevoed opdat wij niet met de wereld veroordeeld worden". Niet ieder Godsoordeel leidt tot een definitieve ondergang maar er zijn Godsoordelen die "met voorbehoud" zijn. Zo in de zin van: "Leer uit de nare gevolgen op uw gedrag letten zo dat gij, bekeerd, in het vervolg aan geen enkel oordeel meer toe zijt". Jezus' hellevaart is een bewijs van Gods onvoorstelbare goedheid. Hij biedt zijn heil aan, ook aan wie dit weigert. Het begrip "oordeel van God" toont de bloedige ernst van ons gedrag maar behelst volstrekt niet het begrip 'onheilsgod' waarmee men "de god van het oude testament" verwart. Integendeel.

Het onwaardig delen in Jezus' levenskracht houdt gevaren in. Dat werd onder meer geïllustreerd door het verhaal van Sofie (12.2.2.) die op een korte tijd te intens begon te bidden. Ook Gopi Krishna vertelde ons van de gevaren van een te plotse en intense meditatie (9.3.1.) waarbij een teveel aan heiligheid zijn leven in gevaar bracht.

Brengen we opnieuw in herinnering dat de mens naast zijn biologisch lichaam nog een aantal fijnstoffelijke lichamen heeft (9.2.2.) die oorzakelijk op elkaar inwerken en wel van het minst stoffelijke naar het meest stoffelijke. Wie voortdurend zijn lichaam misprijst, maakt het ziek. Wie zich voortdurend beklaagt, vult de eigen aura met duistere gedachten, trekt gelijkaardige wezens aan en bezorgt zich mogelijk een depressie. Wie tegen het geweten in handelt, beschadigt de eigen hogere en fijnere lichamen. Wie zondigt tegen Jezus' heiligheid brengt schade toe aan het eigen hoogste voertuig. Maar al

deze lichamen kennen hun repercussie in de lagere lichamen zodat uiteindelijk een onvoorzichtig of een onethisch handelen tot een weerslag leidt in het biologische lichaam. Dit laatste lichaam lijdt omdat er met de hogere voertuigen wat verkeerd loopt. Wordt alleen dit biologische lichaam geheeld, dan is er in de diepte van de menselijke ziel eigenlijk niets verbeterd, en is de genezing niet definitief. Dit is wel het geval wanneer men tot een vorm van bekering komt. Daarom ziet Jezus bij herhaling een verband tussen ziekte en zonde. Daarom ook zegt Hij na iemand te hebben genezen, dat diens zonden vergeven zijn. Jezus trok het kwaad van het fijnstoffelijke lichaam in zich en dat leidde tot een gezondmaking van het lichaam.

Of de omgekeerde redenering ook geldig is, blijft zeer de vraag. Men kan uit iemands' gebrekkige gezondheidstoestand niet zomaar besluiten dat die niet in orde zou zijn met zijn geweten of zijn heiligheid. Teveel getuigenissen van zwart-magisch werk en van demonische en satanische invloeden die we hier aanhaalden en die elders ook te vinden zijn, leren ons dat ook rechtschapen mensen heel wat kwaad te verduren en te verwerken krijgen. Ook dat behoort tot één der opvoedende taken van God: kwaad leren incasseren en overwinnen.

Afbouw

Niet alleen een onwaardige wijze van communiceren bouwt dit sacrament af. Ook andere factoren kunnen hierbij een grote rol spelen. Doet de priester de consecratie zonder al te veel aandacht, of is zijn uitstraling niet goed, dan tonen er zich mantisch wezens die de woorden van de consecratie herhalen, echter met tegengestelde bedoelingen. Ze trachten de eucharistie, zoals overigens alle sacramenten, af te bouwen. En dit lukt gemakkelijker als de priester er helemaal geen weet van heeft, er niet op voorbereid is, of, zoals dat heet, niet "in staat van genade" leeft. Sensitieve parochianen gaan zich dan tijdens zo'n viering onwel voelen. Ze kunnen dan letterlijk in ademnood komen en vragen niets liever dan onmiddellijk buiten in de frisse lucht te kunnen bekomen. Vooral tijdens en onmiddellijk na de onwaardig uitgevoerde consecratie kan dit gevoel zeer acuut worden.

D. Fortune, benadrukte het al (6.4.): "De gemiddelde geestelijke is niet zeer bedreven in de techniek van het occultisme, en daarom begrijpt hij weinig of niets van zijn eigen religieuze verrichtingen. Het blijft een open vraag welke invloeden hij meeneemt naar het altaar en welke krachten hij omgekeerd weer meebrengt naar huis." Dat het bij de overgrote meerderheid van de priesters om een onbewust proces gaat, houdt een zekere tragiek in zich.

13.2.4. Het huwelijk

Vanaf de oorsprong

De Bijbel stelt dat seksualiteit een goddelijke idee is die het feitelijke seksuele leven sticht en ordent. *Genesis 1:27* vermeldt dat God de mens schiep als zijn beeld en gelijkenis, als man en vrouw (9.4.). Wanneer de mens en wel als man-en-vrouw, Gods natuur weergeeft, dan neemt hij deel aan Gods zijnswijze en verheft zich daardoor boven de anorganische natuur, de planten en de dieren. Daarom ook is seksualiteit in wezen door en door sacraal.

De Bijbel *Tob. 6:18* schrijft dat God tussenkomt in het huwelijk van Sara en Tobias (9.4.). Een engel van God zegt hen: “Vraagt aan de Heer van de hemel dat Hij jullie Zijn genade geeft en Zijn bescherming. Heb geen vrees, Tobias. Sara werd voor u bestemd vanaf de oorsprong. Aldus de engel Rafaël.” De term “vanaf de oorsprong” wordt ook vertaald door “van eeuwigheid af”. De ‘oorsprong’ die “de eeuwigheid” is, ligt in God zelf. Dit toont aan dat Bijbels gezien een aangelegenheid als een huwelijk niet als iets profaans, als een louter seculaire of aardse aangelegenheid verstaan wordt.

De intiem-seksuele omgang van man en vrouw in het huwelijk, zo schrijft Paul Tournier in *Bible et médecine*⁶²⁴, staat model voor de band tussen Jezus en de gelovigen. Dat verklaart waardoor mystici die hun diepe ervaringen op het gebied van geloof willen beschrijven, een term als “mystisch huwelijk met Jezus Christus” gebruikten. Een aantal mensen met een minachtend vooroordeel betreffende seks vindt zo’n woordgebruik eerder schokkend of belachelijk.

Ook in buitenbijbelse religies gelooft men dat men elkaar ook na de dood terug ontmoet. Zo werden in India de weduwen ritueel mee verbrand met het lijk van hun man. Men meende dat de man ook in de andere wereld van de levenskracht van zijn echtgenote voortleefde.

D. Fortune, *The esoteric philosophy of love and marriage* (Esoterische filosofie betreffende liefde en huwelijk), (9.2.2.) vermeldt dat een huwelijk, waarbij alle fijnstoffelijke lichamen van de beide partners met elkaar in overeenstemming zijn, slechts wordt bereikt na vele levens elkaars partner te zijn geweest. Is men op dat hoge spirituele niveau dan is er volgens haar weinig reden om terug te incarneren. In haar boek *Occultisme*, (6.2.2.) schrijft

⁶²⁴ Paul Tournier, *Bible et médecine*, Neuchâtel / Paris, Delachaux, 1951, 62.

Fortune dat gehuwden die veel van elkaar houden, een ‘geestelijke’ band opbouwen, een soort van huwelijksaura en dat die geleidelijk zeer sterk kan worden. Deze band wordt echter vernietigd door overspel, en moet dan terug opgebouwd worden, waaruit blijkt dat seksuele gemeenschap heel wat meer is dan slechts een profane aangelegenheid.

Dat zo’n fysische vereniging effect heeft in de fijne stof schrijft ze ook in haar *Psychische zelfverdediging*⁶²⁵: “Op het moment van de seksuele vereniging wordt een psychische draaikolk gevormd, die op een waterhoos, een trechtervormige ronddraaiende kolk lijkt, die torenhoog oprijst en tot in de andere wereld reikt. Omdat niet alleen ons stoffelijk lichaam maar ook de ijlere voertuigen erin betrokken worden, bereikt de kolk achtereenvolgens de ijlere gebieden. In elk geval zijn bij het huidige ontwikkelingspeil van de mens het fysieke, het etherische en het astrale lichaam er meestal bij betrokken. Als nu een ziel uit het astrale gebied rijp is voor incarnatie, kan zij in de draaikolk getrokken worden en aldus de sfeer van haar toekomstige ouders bereiken. Dan bezielt zo’n schim het bevruchte eitje.” Dit thema ‘bevruchting’ werd al aangehaald bij de bespreking van het doopsel.

De aura licht op

Leadbeater, *De wetenschap der sacramenten*⁶²⁶, geeft een kort verslag van wat er zich dan fijnstoffelijk toont op het moment dat het sacrament van het huwelijk wordt toegediend. Hij schrijft: “Wanneer de bruidegom de huwelijksvrouw uitspreekt, begint zijn gehele aura te lichten en zet zich uit tot ze zijn bruid geheel en al omvat. En wanneer het haar beurt is, omvat zij hem op dezelfde wijze. Deze beide sterk uitgezette aura’s blijven elkaar doordringen en werken uiteraard zeer krachtig op elkaar in. In deze magische dubbele bol komt nu de gewijde ring, die dadelijk beide aura’s helder doet stralen en hun beider trillingen op een zodanig hoog peil brengt, dat zij veel gevoeliger worden dan zij gewoonlijk zijn. Terwijl deze toestand van uitzetting van het bewustzijn en grote ontvankelijkheid voortduurt, spreekt de priester de huwelijksformule uit en bij die woorden daalt er een stroom van licht via hem naar de verenigde aura’s, welke deze een tijd één maakt”. Leadbeater besluit dat zo een nauwe en sterke band niet verbroken wordt bij de dood, maar dat die wederzijdse liefde ook blijft bestaan wanneer het stoffelijke lichaam is afgelegd.

Hieraan kan nog toegevoegd worden dat ook wederzijdse haat na de dood niet verdwenen is. Zowel liefde als haat maken dat mensen met hun

⁶²⁵ Fortune D., *Psychische zelfverdediging*, Amsterdam, Gnosis, 1939, 13.

⁶²⁶ Leadbeater Ch., *De wetenschap der sacramenten*, Amsterdam, Schors, 1924, 480

gedachten bij elkaar zijn en een occulte band vormen. Twee mensen die elkaar door en door haten, zien deze haat na hun dood versterkt, omdat de kracht van de gedachte er niet gehinderd wordt door de stof en zich dan veel intenser kan uitleven. Ze zijn daar waar hun 'hart' is (7.1.2.). Reïncarneren zij opnieuw dan worden ze als twee magneten naar elkaar toegetrokken, waar ze in hun haat kunnen voortleven. Tenzij ze zich bekeren en zich tegenover elkaar anders gaan opstellen.

Hebben twee mensen voor elkaar gekozen, dan kan de kerk dit sacramenteel bevestigen. In archaïsche culturen gaat men vooraf naar een mantisch begaafd iemand om na te gaan of het huwelijk een kans op succes heeft en of de mensen ook fijnstoffelijk bij elkaar passen. Eventueel wordt vooraf een ritueel gehouden dat tot een betere verstandhouding en een stevige occulte band tussen beide geliefden leidt. Dergelijke praktijken zijn in onze cultuur zo goed als onbestaande.

Tot zover deze beschouwingen bij enkele sacramenten.

13.3. Het kwaad bestrijden.

13.3.1. Het gebed

God als bron van alle leven

Een denken dat niet bidt vervalt feilloos zeker in zware dwaling. Als men bidt, bidt men eerst en vooral met de eigen fijnstoffelijke kant tot God als de bron van alle leven. Dit contact is niet zozeer cerebraal, maar vitaal, waardoor men uit God levenskracht trekt. Niet de materiële klank van de woorden wel de fijnstoffelijke inhoud, wat ze fijnstoffelijk oproepen, maakt liturgie.

Alle religies stellen het gebed zeer centraal. "Ouk estin ouden euchès dunatoteron, ouden ison", "niets is machtvoller dan bidden, niets is daaraan gelijk", aldus de oosterse kerkvader Johannes Chrusostomos (344/407). F. Heiler, *Das Gebet*⁶²⁷, vermeldt de spreuk van Chrusostomos. Let op de term 'dunatoteron' waarin de term 'dunamis', 'levenskracht' voorkomt. Het gaat om een kracht die redt.

Gerda Walther, *Phänomenologie der Mystik*⁶²⁸ (Fenomenologie der mystiek), getuigt hierover: „Toen ik de Gestapo-gevangenis in het Wittelsbacher Palais in München zat, voelde ik op zondag 1 juni 1941 in de late ochtend tussen 10 en 11 uur,, plotseling een innerlijk geestelijk licht,

⁶²⁷ F. Heiler, *Das Gebet. Eine Religionsgeschichtliche und Religionspsychologische Untersuchung*, 4. Aufl., München, Reinhardt, 1921, 495 en 109/131.

⁶²⁸ Gerda Walther, *Phänomenologie der Mystik*, Walter Verlag, Olten und Freiburg im Breisgau 1955, p. 125.

iets wat me veel kracht en vertrouwen gaf. Het kwam duidelijk van mijn vriendin mevrouw A. v. H. Na mijn vrijlating vroeg ik haar of ze op dat bewuste ogenblik aan mij gedacht had, en ze gaf met verbazing toe dat ze op dat moment tijdens de religieuze dienst voor mij gebeden had! Dit voorval 'toont', welke kracht een gebed heeft en hoeveel het kan betekenen voor degene voor wie het bedoeld is, tenminste zolang het een bezielde gebed is, gezegd door een gelovig mens."

Met het Trinitaire bidden gaat een nieuw genezingsvermogen samen dat reddend werkt, zowel naar ziel als naar lichaam.

Juist om het dynamistisch karakter van het (smekend) bidden, gaan ook zwart-magische mensen bidden. Dat leerde ons onder meer het gebed van de Fang (3.3.3.). Wanneer men denkt aan de werkelijke situatie van het hele animistische systeem, met zijn demonische en Bijbels gezien, vooral zijn satanische structuur, dan is het niet verwonderlijk dat Jezus zegt dat men altijd moet bidden en nooit mag ophouden. Maar men hoeft niet te wachten tot er zich een probleem voordoet. Men kan zich via gebeden beveiligen tegen de uitputting van levenskracht. Ook de psalmen, die Jezus zelf regelmatig bad, zijn hiervoor bijzonder geschikt. Een gebed van een gewetensvol mens is ook nooit verloren. Zelfs al wordt het concrete doel niet of niet onmiddellijk bereikt, toch worden energieën gemobiliseerd die zich geleidelijk uitwerken. Wie bidt om gezondheid, en toch sterft, heeft zich in de andere wereld een heel ander en gunstiger lot toegeëigend dan zonder die gebeden.

In *Lukas 18:1vv.* lezen we hoe Jezus ons met een parabel de noodzaak van het volhardend gebed, illustreert. Er was in een stad een rechter die God niet kende en zich aan de mensen niet stoorde. In deze stad was er ook een weduwe. Ze zocht hem op en zei: "Bezorg mij gerechtigheid tegenover mijn tegenstanders". De rechter weigerde lange tijd. Dan zei hij bij zichzelf: "Ofschoon ik God niet ken en me aan mijn medemens niet stoort, toch blijft deze weduwe me last bezorgen. Ik zal haar recht geven opdat zij mij niet langer lastigvalt". Zo spreekt de Heer: "Als zelfs deze cynische rechter de weduwe recht verschaft, hoeveel te meer zal God dan recht laten geschieden aan hen die Hem de hele dag aanroepen? Ik zeg u dat Hij hen onmiddellijk recht zal verschaffen. Maar zal de Mensenzoon, wanneer Hij terugkomt, op aarde nog geloof vinden?"

Een gewetensvol gebed

Dit richt zich tot Jezus, Maria, de heiligen of rechtstreeks tot de H. Drie-eenheid. Bij het geconcentreerd bidden worden hoge energieën

aangetrokken. Wie hierbij verstrooid is, vermindert het effect van een gebed. Het gaat niet om de materiële klank van de woorden maar om de gedachtekracht en het fijnstoffelijk effect. Een denken dat geen macht over het doordachte en gedachte heeft, is machteloos. Is men voortdurend afgeleid, dan kan men eventueel het gebed herbeginnen. Men kan ook een gebed traag afschrijven, of het zingen. Men kan het ook in groep zeggen of zingen. Dan versterkt men elkaar. Sensitieven voelen dat bij het bidden hun kruinchakra zich opent, bijna alsof iemand zachtjes hun haren streelt. Mantisch begaafden zien lichtende energieën die rond de hoofdaura opkomen en er geleidelijk in dringen.

Het is evident dat, indien de H. Drie-eenheid een gebed moet verhoren, dit gebed uitgezegd moet worden door een gewetensvol mens. Ook al is die gewetensvolheid nooit volmaakt, wat O.L. Heer zeer goed weet. Toch is de eerlijke wil om de tien geboden te verwerklijken een noodzaak. En ook al is men in orde met de decaloog, dan nog kan men enkel vragen wat in geweten verantwoord is.

Indringing

Bij het bidden stelt men zich het probleem concreet voor. Want bidden is gedachten hebben, koesteren, visualiseren, verwoorden. En dus gedachtevormen scheppen. Zo komt het gevraagde bloot voor Gods helpers, de wezens die zich hierover gaan ontfermen.

Fr. Heiler spreekt over “die im Gebet angerufenen höheren Wesen”, “de bij het bidden aangeroepen hogere wezens”. Wie Bijbels bidt, richt zich tot de Triniteit, tot Maria of de heiligen. Maar er is meer. Wie met het hele bewustzijn, met het verstand, het gemoed en de wil bidt, legt daarin iets van de eigen levenskracht. Deze kracht ‘verdicht’ zich tot een nieuw ‘centrum’ en wordt door zieners en ziensters gezien als een opgroeiend wezentje, dat nog met een navelstrengetje verbonden is met diegene die bidt. Na het verhaal van Fortune over de schepping van haar wraakdemon (7.4.1.) is dit niet zo moeilijk meer om te begrijpen. Fortune richtte heel wat van haar levenskracht op een wraakgedachte, wat leidde tot het scheppen van haar demon. Wie bidt doet iets analoogs: hij of zij richt nu alle levenskracht niet op wraak, maar op heel wat hogere gedachten. Wat in de fijne stof een soort van natuurgeestje met een specifiek helend doel doet ontstaan. Dergelijke wezentjes bezitten geen menselijk zelfbesef, maar enkel een louter doelgericht bewustzijn. Ze voeren datgene uit waarvoor ze geschapen zijn.

In het geval van Fortune was het doel wraak nemen. De larvae waarvan

Marguerite Gillot het slachtoffer was (7.5.4.), hadden als opdracht haar te doden. Omdat Gillot door haar Trinitair gebed sterker werd dan haar belagers, bleef zij ze meester. De larvae voerden toch hun opdracht uit bij het eerste het beste wezen dat zwakker was en dat zich in haar buurt bevond: een pasgeboren baby. Alexandra David-Neel richtte haar levenskracht op het scheppen van een monnik (7.2.4.). Hij ontglipte echter aan haar controle en kreeg heel wat demonische trekjes, zodat zij besloot om hem terug in zich op te slorpen en te vernietigen. Mevrouw David-Neel bevindt zich met haar religie in de buitennatuur waar allerlei onguire invloeden zich opdringen. Vandaar de geleidelijke gedragswijziging en de demonische trekjes van haar schepping. Wordt dit in groep beoefend, dan kunnen veel krachtigere natuurgeesten ontstaan. Deze kunnen zich bovendien het fijnstoffelijk uitzicht van een godheid geven om indruk te maken op mantisch begaafden die niet dieper zien en misleid worden betreffende de ware natuur van zulke scheppingen. Zo ‘ontstaan’ sommige lage goden in een aantal archaïsche religies. Deze goden kunnen dan door de hele stam vereerd worden, iets wat de fijnstoffelijke levenskracht van zulke wezens door de vele offers en gebeden voortdurend versterkt. Jean-Marques Rivière waarschuwde er ons al voor (11.3.1.).

De H. Drie-eenheid redt.

Wie echter bidt tot de H. Drie-eenheid loopt dat gevaar niet of veel minder. Dan wordt het kunstmatige wezentje versterkt en begeleid door Trinitaire wezens en hun energieën, waardoor een veel hoger en krachtiger energetisch peil wordt bereikt. Zij zien het gevraagde en gaan er zich over ontfermen. Dan kan men de Drie-eenheid vragen om rechtstreeks tussen te komen. Waarom ‘rechtstreeks’? Juist om alle mogelijke buitennatuurlijke, demonische of satanische invloeden te vermijden. Zieners stellen vast dat, terwijl men bidt, boze wezens uit het onzichtbare trachten in te dringen. Ze willen via een ‘atè’, zo noemden de oud Grieken een ingreep die afbouwt, het gebed als krachtbron in de kiem smoren. De Bijbel, 2 Tess. 2:4 heeft het over “de tegenstander, die zich verheft boven al wat God heet of verering ontvangt, zelfs zo zeer dat hij zich neerzet in Gods tempel en zich voor God uitgeeft”. Met andere woorden: de Bijbel stelt dat handlangers van “het boze” zover kunnen gaan dat ze zich vestigen in Gods heiligdom en wel zo dat Gods invloeden en ingevingen ons via deze handlangers bereiken en hierdoor meteen bedorven zijn. We vinden hier een toepassing van de ons bekende “harmonie der tegengestelden”, maar in een zeer erge graad.

De tegenstander en zijn gelijkgestemden bidden subliminaal, on- en onderbewust, mee, maar in satanische zin. Ze willen dat het gebed het

omgekeerde bereikt van wat diegene die bidt, ermee bedoelt. Daarom is het aangeraden een Bijbels gebed ook steeds met de term 'Hemelse Vader' te beëindigen. Hiermee vraagt men dat de Vader toezicht houdt op het uitgesproken gebed en niet toelaat dat ongewenste wezens tussenkomen. In hun pogingen om het toch afgebouwd te krijgen moeten deze wezens dat steeds opnieuw herhalen. Hierdoor dringt het gebed zodanig diep in hun wezen, dat ze in de macht van de H. Drie-eenheid geraken en dan keert dat afbouwende proces zich om.

Deze vijandige wezens hebben het ondertussen zelf zodanig uit het hoofd geleerd dat dit suggestief begint te werken, zodat een aantal van hen in de greep van die hoge energie komt. Dan worden ze gewaar dat die energie van een veel verhevener peil is dan wat zij tot dan toe ondervonden. Sommigen voelen er zich behoorlijk goed bij en zien zich verlost van alle narigheden eigen aan het satanische systeem. Dan kan er zich een soort van bekeringsproces voltrekken. Reageerden een aantal van hen eerst verrast en vijandig, nadien voelen ze zich meegesleept en ten slotte zelfs bekeerd. Daarom is het herhaalde Trinitaire gebed zo machtig. En uiteindelijk, als men begint te bidden, gaan vele van die wezens op de duur gewoon meebidden. Hoe meer er aan een gebed meedoen, hoe krachtiger de gebeden worden die iemand uitzegt. En hoe groter ook het effect van zo'n gebed. Wie bidt, heeft dan onmiddellijk zijn helpers. Het is te vergelijken met de helpers die de zwarte magiër aan zich heeft onderworpen. Maar dan nu ten goede. Zo bekeren heel wat wezens zich.

Als ze zich echter blijven verzetten, dan zullen ze zich hiervoor bij hun laatste oordeel moeten verantwoorden. Dat heeft op hen een groter effect dan bij heel wat mensen omdat zulke wezens niet in tijd en plaats gesitueerd zijn. Vandaar ook dat die Griekse en Oosterse liturgieën altijd aan de laatste dagen denken en het laatste oordeel telkens opnieuw verwoorden in hun gebeden. Het brengt de wezens die gebeden willen afbouwen in verwarring. Het maakt hen alert en brengt een aantal van hen tot bezinning. Daarom vragen sommige bezetenen in het evangelie bij Jezus' optreden of het laatste oordeel al daar is. Dat zou het einde van hun machtsuitoefening betekenen en dat vrezen ze. Enkel de meest cynische onder hen laten zich hierdoor niet beïnvloeden. Die zijn niet en eigenlijk nooit voor een bekering te vinden. Soms geven ze hun pogingen om bij iemand zo'n krachtig trinitair gebed te ondermijnen, uiteindelijk op. Dan zoeken ze liever een minder sterk slachtoffer bij wie ze snellere resultaten bereiken. Tot zover deze mantische en magische visie op het bidden.

De levenskrachtstroom

In India spreekt men sinds eeuwen van de kundalini (9.3.1.). Men stelt ze zich voor als een soort slang die onderaan de rug opgerold ligt. Als men op zijn Indisch mediteert, dan begint deze slang zich op te richten en gaat langsheen de ruggengraat, tot boven het hoofd. De zogenaamde chakra's of wervelkanalen, zijn daar onderdelen van. Wie mantisch goed toekijkt, herkent hierin de stroom van occulte levenskracht. Sinds de menswording van Jezus, komt deze kracht - in de Bijbel "Heilige Geest" geheten - rechtstreeks uit de H. Drie-eenheid via Jezus' moeder, Maria, in onze diepere ziel. Dit mag op het eerste gezicht verbazen. Toch is Maria als de mediale figuur bij uitstek de schakel tussen deze wereld en de bovennatuur. Zij was een mens onder de mensen, maar droeg als moeder van Jezus bovendien het Goddelijke leven in zich en bracht het in deze wereld. Toen missionarissen dit aan primitieven vertelden, begrepen deze onmiddellijk dat Maria een zeer hooggeplaatste godin moet zijn die op aarde incarneerde om het hoogste leven in zich te dragen. Terecht wordt ze dan ook als mediale figuur de middelares van alle genaden genoemd.

Een liefdevol gebed

Wij bevinden ons bij een zienster. Voor haar twee mensen. De vrouw komt haar nood klagen: "Mijn man hier is bouwvakker. Hij is een echte onvoorzichtige, een waaghals. Hij breekt dingen en valt dikwijls. Op ongelukkige wijze komt hij tussen. Voor de werkkameraden is hij een last. Ik vraag hem dagelijks toch voorzichtig te zijn. Maar, ja, hij komt thuis en het is weerom hetzelfde. Wat moeten wij doen? Mijn ouders zeggen: "Verlaat hem!". Wij weten het niet meer.

De zienster: "Houdt gij nog van hem?"

De vrouw: "Ja! Ik hou zeker van hem, nog altijd. Maar ik ben radeloos".

De zienster: "Zijt gij gelovig?"

Zij en hij: "Ja".

Zij kijkt naar de vrouw, om haar kundalini af te tasten. Zij heeft geluk: de vrouw is 'begaafd'. De zienster ziet de kundalinistroom van de vrouw zo uit het vuur der aarde opstijgen en via haar stuit in haar trekken. Zo goed als ongeschonden. Op een mooi papiertje schrijft zij een gebed. De vrouw houdt er, op aanbeveling van de zienster, de linkerhand boven.

De zienster: "Tracht met de H. Drie-eenheid contact te hebben. Doe alsof gij met Hem samenvalt. Kijk met Zijn blik op het probleem. Doe alsof gij reeds door de H. Drie-eenheid verhoord zijt. Kijk dan hoe de chakra's van uw man

eruitzien. De vrouw concentreert zich. Na een tijdje: “Ik zie de energiestroom”.
“Welke kleur?” vraagt de zienster.
“Zwart”.

De zienster: “Dàt is het teken van zijn grondig gebrek aan energie, zijn geluksbron. Met zo’n kundalinistroom kan hij gewoon geen geluk hebben. En kan hij bijvoorbeeld wel een onbeheerst gedrag vertonen. Bid nu stil tot de H. Drie-eenheid. Dat het probleem radicaal aangepakt wordt. Bid traag. Met volstrekte zekerheid. Wil nu dat uw man in zijn kundalinistroom hersteld wordt”.

De vrouw concentreert zich en neemt haar tijd. Zoiets is zij niet gewend. Zij gelooft wel, praktiseert zelfs. Maar magisch bidden, dat heeft niemand haar ooit bijgebracht. Na een tijdje zegt zij: “Zijn kundalinistroom is nu groen, lichtend en met kringen er rond”. Zij kijkt de zienster aan om te weten wat deze daarvan denkt.

De zienster: “Gij hebt hem voorlopig gered. Kijk nu eens waarvandaan die stroom bij u komt.”

De vrouw concentreert zich weerom. Na een tijdje zegt zij: “Uit de aarde, het komt heel diep uit de aarde. Ik zie in het centrum der aarde een groot vuur. Daaruit stijgt een witte stroom op die via mijn stuit in mij hogerop klimt.”

De zienster: “Goed zo. En ga nu eens na waarvandaan de stroom bij uw man komt”.

Opnieuw concentreert de vrouw zich en zegt: “Die komt uit mij!”. Zij is verrast want zij verwachtte dat hij uit de aarde zou komen net zoals bij haar.

De zienster: “Inderdaad: wanneer twee mensen door echt gemeende liefde verbonden zijn, dan komt de kundalinistroom van de man ook uit de aarde, maar via de vrouw. Houd nu de chakra van uw linkerhand goed op het gebed. Zeg kort, innerlijk, uw gebed op, bijvoorbeeld: “Red ons, Vader”. En visualiseer nu hoe uw man er uit ziet als we een jaar verder zijn”.

De vrouw concentreert zich. Dan zegt zij: “Zijn kundalini ziet er zwart uit!”.

De zienster: “Op wat wijst dat denkt gij?”.

De vrouw bidt opnieuw, prevelend. En concentreert zich. Plots zegt zij

verwonderd: “Ik moet dagelijks nagaan hoe de kundalini van mijn man eruit ziet. Dat wordt mij ingegeven. Klopt dat?”.

De zienster: “Ja, dat klopt. Als ge die ingeving niet vertrouwt, dan herneemt gij het gebed, en doet ge alsof gij de zaak met de ogen van de H. Drie-eenheid bekijkt. Het eerste dus dat gij doet als hij thuiskomt is zijn chakra's nagaan. Als men van het werk komt, zijn de chakra's meestal zwart. Onze wereld leeft in een soort van duisternis. Verschiet dus niet als uw man met zwarte krachten van zijn werk komt. Dus dagelijks concentreert gij u, gij zult dat vlug leren. En bidt. Doe het vooral rustig. Als ge alleen thuis zijt, zult gij moeilijker ‘zien’ dan hier bij mij. Maar houd moed”.

Een praktisch model

Men denkt sterk geconcentreerd aan het gegeven, het probleem (+) waarvoor men een oplossing vraagt. Dan beroept men zich op de H. Drie-eenheid en zegt: “Vader, Zoon, H. Geest, H. Drie-eenheid, Vader. (+) Komt rechtstreeks tussen met Uw levenskracht die Trinitair is, die op de tien geboden steunt, die gelooft in de heilsgeschiedenis. Deze leert ons dat wij sterven en verrijzen met Jezus. Wij worden met Uw moeder, Maria, door de H. Geest overschaduwd. Hij maakt ons deel aan Uw inzicht in al wat was, wat is, en wat zijn zal. Gij beheerst al wat immaterieel, fijn- en grofstoffelijk is. Komt dus tussen zo dat het probleem (+) door U - en enkel door U - opgelost wordt. Daarvoor zijn wij, in de absolute zekerheid dat wij in Uw Geest al verhoord zijn, U eeuwig dank verschuldigd. Vader”.

Deze formule is overladen. Omdat zij de structuur blootlegt van het magisch werkzame gebed. Men kan met dezelfde axiomata die in de bovenstaande formule uitgezegd worden, de verwoording versimpelen, zonder de structuur van het gebed te schenden: “Vader, Zoon, H. Geest, H. Drie-eenheid, Vader, red” is een eenvoudigere bewoording. Of nog: “H. Drie-eenheid, red”, of “Uw rechtstreekse tussenkomst H. Drie-eenheid, waarvoor mijn eeuwige dank”.

Men ziet in het gebed het herhaald vernoemen van de namen, vooral die van de eerste persoon, de Vader. Grondige occulte ervaring bewijst dat de Vader de persoon is die het heilige en het occulte weliswaar met de Zoon en de Geest beheerst maar toch als leidende figuur binnen en buiten de H. Drie-eenheid optreedt.

Het ‘+’ in het model hierboven doet denken aan Jezus’ kruisdood. Visualiseren we ons in gedachten dat we aan de voet van zijn kruis staan en

dat we scherp aan het probleem denken waarmee we te maken hebben. Zonder duidelijkheid over het gegeven en het gevraagde zweeft het bidden, occult gezien, enigszins in het luchtledige. Door de concentratie op het gevraagde roept men immers én de gegevens én alle mogelijke wezens op die met dat gevraagde samenhangen. En dit voor Gods rechterstoel. Door de H. Drie-eenheid bij de naam te noemen brengt men deze tot gegevenheid. In haar tegenwoordigheid komt het gevraagde bloot. Eens dat men zo ver is, kan men het smeken inluiden en vragen om rechtstreeks tussen te komen. Dit kan, zoals gezegd, demonische of satanische wezens neutraliseren en de vereiste Trinitaire wezens activeren. De rol van de Trinitaire wezens wordt onder meer in volgend gebed, waarin gezondheidsproblemen centraal staan, toegelicht.

“H. Drie-eenheid, uw aanwezigheid in de hele schepping, - samengevat in het Laatste Avondmaal waardoor Gij ons uw Goddelijke levenskracht schenkt - maakt dat de bevrijdende en genezende macht van Jezus zoals de evangeliën ze ons tonen, voor onze gezondheidsproblemen direct toegankelijk is indien wij bidden. Daarom herhalen wij de gebeden zodat niet Gij, Vader, Zoon, H. Geest, overreed wordt - Gij weet toch alles - maar wel de goede wezens die Gij bij het bevrijden en genezen betreft en die mijn herhaald gebed nodig hebben. Door mijn gebed tot u, H. Drie-eenheid, vatten zij wat zij behoren uit te voeren. Ik druk mijn grote dank nu al uit want ik weet dat dat gebed hoe dan ook verhoord wordt.”

Een gebed om genezing vervangt uiteraard niet een medische behandeling, maar voegt er een extra energie aan toe. Wie de vorderingen van de medische wetenschap negeert, speelt met vuur. Een paranormaal genezer werkt samen met de wetenschap maar ondergraaft ze niet. Het hele hoofdstukje over de harmonie der tegengestelden (11) maakte ons duidelijk dat heel wat in de schepping geraakt is door het kwaad en dat er daardoor en bij herhaling een zegening of dankzegging nodig is, vooraleer betrouwbaar te zijn. Ook de Bijbel, *1.Timotheüs 4:4*, verwoordt deze gedachte: “Al wat God geschapen heeft, is goed indien men er zegenend en dankzeggend mee omgaat. Leer ons, Vader, Zoon, H. Geest, dat dankzegging een dagelijkse plicht is”.

Wie wel gelooft, maar niet bidt, mist de zo noodzakelijke bescherming van de bovennatuurlijke levenskracht. Hetzelfde kan gezegd worden van diegene die niet rechtstreeks tot de Vader of tot de H. Drie-eenheid bidt. De opgeroepen levenskracht blijft buitennatuurlijk en is meestal ontoereikend om heel wat dubbelhartige wezens het hoofd te bieden. In wezen blijft de

opgeroepen levenskracht dan voorchristelijk. Slechts een trinitair gebed, een gebed gericht tot de hemelse Vader of tot de H. Drie-eenheid, geeft ons toegang tot die hoge, boven de natuur en de buitennatuur uitstijgende energie.

Zich een gunstige afloop voorstellen.

Het gevraagde is steeds een gunstige afloop. Dat willen we duidelijk maken aan Gods helpers. Maar ook met onze eigen verbeelding kunnen we onze energieën bijzonder opbouwend aanwenden. J. Grant⁶²⁹ verhaalt dat ze, toen ze zestien jaar was, de pezen van haar linkervoet scheurde. Na zestien weken gedwongen rust wilde ze zichzelf golf leren spelen door het te oefenen in wat zij haar “supra-fysiek” of haar ‘bovenverdiepingslichaam’ noemde. Met Fortune spraken we al eerder van dit lichaam als ‘de individualiteit’ (5.2.2.). Grant schrijft: “Twee maanden lang verbeelde ik mij hoe ik, zowel in wakende toestand als gedurende mijn slaap, ijverig golf oefende”. Dit betekent dat ook haar onbewuste, diepere ziel, mee oefende. Toen kort daarna lokale kampioenschappen werden gehouden, won zij zelfs de wedstrijd. Fier vertelt ze dat haar vader jarenlang een krantenknipsel bewaarde waarin te lezen stond dat zij vijf medailles wist te veroveren bij de Hampshire County Kampioenschappen.

Zij vervolgt: “Dit is één van de redenen waarom ik weet dat het uiterst belangrijk is zich het fijnstoffelijk lichaam als volkomen gezond voor te stellen, zelfs wanneer het biologische lichaam ziek of gewond is”. Daarom vindt zij niet goed om van “mijn ziekte, mijn artritis, mijn reuma” of “mijn” wat dan ook te denken. Men kan dit ‘eigene’ zo intensief gaan beklemtonen dat het onbewust niet enkel de persoonlijkheid maar ook de individualiteit, niet enkel het biologische lichaam, maar ook het diepere fijnstoffelijke lichaam aantast. In het licht van de menselijke evolutie die heel wat verder reikt dan één enkele incarnatie, heeft een ziek fijnstoffelijk lichaam heel wat grotere en nare gevolgen. Zij stelt dat een gezond fijnstoffelijk lichaam gunstig inwerkt op het biologische.

Ook zegt zij dat dit fijnstoffelijke lichaam eveneens een energiestoot van iemand anders kan ontvangen. Zij spreekt hierbij van “het grondbeginsel achter vele soorten fijnstoffelijke genezing”. Die energiestoot kan bijvoorbeeld bestaan in een handoplegging door een derde. Dan geeft diegene die de handen oplegt, van de eigen fijnstoffelijke energie. Bidt hij hierbij, dan wordt een veel krachtigere en hogere energie ontvangen en overgebracht. En in de

⁶²⁹ J. Grant, Meer dan één leven, Deventer, 1973, 72.

mate dat hij die de energie krijgt, zelf ook meebidt, werkt dit versterkend. Beiden stellen zich dan open voor de helende werking van fijnstoffelijke helpers. En het is in een christelijk kader meteen duidelijk dat een gebed tot de H. Drie-eenheid een beroep doet op Gods helpers. Deze zijn niet onderhevig aan de wisselvalligheden eigen aan de “harmonie der tegengestelden” en evenmin aan een dubieuze ethiek.

Geen voortdurende discussies

Ch. Baudouin, *Psychologie und Praxis der Selbstsuggestion*, (Psychologie en praktijk der zelfsuggestie), verhaalt in zijn boek van een oudere dame die leed aan een agressieve keelkanker. Haar arts gaf haar nog drie maanden te leven maar verzwegen dit aan zijn patiënte. Na enkele weken bleek het kankergezwell echter sterk gekrompen te zijn. Toen de arts zich hierover verbaasde, vertelde zij dat zij een religieuze methode, “une cure mentale”, toepaste. De arts maakte zich hierover weinig illusies, maar omdat hij inzag dat het de vrouw goed deed, spoorde hij haar aan om hiermee voort te doen. Een tijdje later werd ze echter zieker. De vrouw gaf hiervoor als reden op dat ze in een andere instelling was geplaatst en dat men haar in haar nieuwe tehuis voortdurend bespotten om haar religieuze genezingsmethode. Aanhoudende discussies hierover ondermijnden haar geloof. De arts raadde haar dan ook dringend aan om een andere instelling te betrekken en om daar met niemand te praten over de religieuze geneeswijze die zij voor zichzelf toepaste. Daardoor groeide haar zelfvertrouwen en het geloof in haar methode opnieuw, waarna zij uiteindelijk genas.

Zoals Baudouin opmerkt, onderstreept zulke getuigenis het belang van overtuigingen en is het niet steeds verstandig dit geloof te ondermijnen. Hij stelt zelfs dat het verkieslijker is om hierover geen discussies aan te gaan met mensen die niet vertrouwd zijn met zulke handelwijzen of er zelfs vijandig tegenover staan. Hij besluit dat het beter is om er dan maar helemaal niet over te praten.

Baudouin, als suggestietheoreticus, legt eveneens voortdurend de nadruk op het koesteren van positieve gedachten, ook - en dat mag verbazen - als die tegen de directe gegevens ingaan. Daar waar het bewuste deel in ons bijvoorbeeld ergens pijn aanvoelt, pleit hij ervoor om het on- en onderbewuste deel in onszelf te misleiden en “wijs te maken” dat men geen pijn voelt en dat het lichaam er wel zal naar streven alle lichaamsprocessen op een voortreffelijke wijze te laten verlopen. Baudouin beklemtoont hiermee andermaal de bijzonder grote kracht van onze on- en onderbewuste

neigingen, maar evenzeer de moeilijkheid om deze niet bewuste lagen in de mens te bereiken en in het eigen voordeel aan te wenden.

Bij de lezing van zijn boek lijkt het wel of het bewuste deel in ons, een detective gelijk, dit andere 'ik' in zijn werking beloert en bespiedt, om dan op het juiste ogenblik toe te slaan en het te dwingen tot een gunstige instelling. Dit gunstige ogenblik is er bijvoorbeeld net voor het inslapen. De gedachten, beelden en vooral de gevoelens waarmee de mens mijmerend inslaapt, worden overgenomen door het onbewuste en werken behoorlijk intens door. Dat werd onder meer op een negatieve wijze geïllustreerd door het verhaal van Dion Fortune, waarbij zij tot het scheppen van een wraakdemon (7.4.1.) kwam. Baudouin geeft de positieve toepassingen: ondanks de pijn die ik voel in één of ander lichaamsdeel, verbeeld ik me bij het inslapen dat lichaamsdeel, maar in een perfecte gezondheid. Dit niet via een krampachtige aandacht die het inslapen juist belet, wel een dromerig en rustig mijmeren bij dit beeld. Het niet bewuste en primitievere deel in de mens verstaat veel beter de taal van beelden dan van eerder abstracte verwoordingen – iets wat in de lange biologische en atavistische evolutie veel later tot stand kwam – vat die boodschap en tracht ze te realiseren.

Magisch gezien werkt de mens via zijn verbeelding in op het biologische lichaam. Hij werkt hier met de eigen zielekrachten. Deze individuele energieën kunnen versterkt worden door anderen, bijvoorbeeld bij een handoplegging, uiteraard steeds onder de juiste voorwaarden en door hiervoor bevoegde personen. Bij het getuigenis van de dame met keelkanker gaat het echter om nog meer: door haar gebed beroept zij zich niet alleen op de eigen krachten, ook niet op die van een daartoe begaafde medemens, wel, zoals hierboven al werd aangehaald, op bovennatuurlijke, Trinitaire krachten en energieën. Zij kan zich bij het inslapen bijvoorbeeld een gedachte vormen van haar keel, maar in gezonde toestand, en omgeven van een intens en stralend bovennatuurlijk licht.

Een gebed, aangepast aan de eigen noden

Men kan het praktische model van gebed dat hoger in de tekst gegeven werd, aan de eigen noden aanpassen door er bijvoorbeeld een zin uit de Bijbel aan toe te voegen. Als woorden dragers zijn van energieën, en als de Bijbel barst van bovennatuurlijke levenskracht, dan geldt dit des te meer voor zinsneden die hieruit worden genomen. Zo vermeldt *Jeremia 30:17* volgende uitspraak van Jahweh: "Ik sluit uw wonden, uw kwalen genees ik". Of nog: *Sirach 38:8* zegt: "Aan de werken van de Heer komt nooit een einde en van Hem komt genezing over de aarde". Wie even in de Bijbel zoekt, vindt zelf nog

vele gelijkaardige voorbeelden. Een dergelijk citaat kan dan bijvoorbeeld in een gebed verwerkt worden als: “Vader, Zoon, H. Geest, H. Drie-eenheid, Vader, Gij die zegt dat aan Uw werken nooit een einde komt en dat de genezing over de aarde aan U ontspringt, (+) kom dan ook met Uw Trinitaire levenskracht rechtstreeks tussen voor de genezing van ...”. Door de samenhang van de ingevoegde zin met de hele Bijbel verhoogt dit de levenskracht, de ‘heiligheid’ van het zo samengestelde gebed. Het invoeren van zulke passussen laat ons ook toe om de gebedsformules telkens te laten afwisselen, iets wat de demonische of satanische wezens die een gebedsformule willen afbouwen, steeds weer tot nieuwe inspanningen dwingt.

Geven we nog enkele voorbeelden. In *Mattheüs 24;43* lezen we: “Als de heer des huizes geweten had in welk deel van de nacht de dief zou komen, dan was hij wakker geweest en had hij het inbreken in zijn huis wel verhinderd”. Een dergelijke tekst kan bijvoorbeeld ingewerkt worden in een gebed dat beschermt tegen diefstal. Men kan zo toepassingen op diverse terreinen van het leven bedenken. Wie echter blijft beweren dat het naïef is om een verband te veronderstellen tussen een gebed en, in dit geval, het voorkomen van een diefstal, denkt dit wellicht vanuit een nominalistische vooropstelling.

Magische formules - en dergelijke gebeden begeven zich ook op dat magische terrein - zijn gericht op een fijnstoffelijke krachtmeting. Vooraleer een potentiële dief effectief tot een diefstal zal overgaan, moet hij dat eerst nog beslissen. Een gebed kan ervoor zorgen dat hij van deze beslissing afziet. Zo zal een gebed ook nooit een kogel kunnen stoppen, maar wel een invloed kunnen uitoefenen op diegene die overweegt om een vuurwapen te gebruiken. Ook kan, om bij het gegeven voorbeeld te blijven, een gebed, en elke geïnvesteerde fijnstoffelijke energie, maken dat diegene die vuurt, naast het doel schiet. Het is daarop dat Julia Pancrazi uren werkte bij de aanmaak van een fetisj (7.5.1.) die haar familie moest beschermen tijdens de oorlog. Zo beschermde een magiër ooit iemand die een gevecht moest aangaan, met de woorden: “En als ze ooit op u schieten, dan zal het ernaast zijn”.

Daarom ook bidt een archaïsch mens tot zijn geest dat zijn pijlen nu niet naast het doel gaan maar wel degelijk het geviseerde dier zullen treffen, zodat hij voldoende voedsel vindt. Daarom ook beeldt hij dit vooraf dramatisch uit in een soort van toneelspel. Hij activeert zowel door zijn gebed, als door zijn ‘spel’, die energieën die tot een gelukte jacht moeten leiden. Zijn ‘spel’ is dan ook religie. Verwijzen we hier bijvoorbeeld naar L. Frobenius die beschreef

hoe inboorlingen een antiloop wilden schieten en dit eerst dramatisch uitbeeldden, of naar J. Moreno die vertelde hoe een pomo-indiaan genas door het toneelspel van de tovenaars, nadat de indiaan voor het eerst een kalkoenhaan had gezien en zich letterlijk halfdood had geschrokken (4.3.1.).

Herinneren we ons de zienster die met Trinitaire gebeden vele uren werkte op de huid-crème opdat het slachtoffer van een occulte aanval dit zou overleven (7.5.3.). Wie de werkelijkheid uitsluitend profaan blijft benaderen en alle fijnstoffelijke krachtwerkingen hierin ontkent, ontzegt zich uiteraard elk inzicht in deze magische werkwijze. Zoals Sterley zei, omgeven de vooropstellingen van zo iemand hem dan als een schild zodat hij van “alles wat is” enkel waarneemt wat zijn axioma’s hem toelaten.

Een gebed voor het eten

Ook andere Bijbelsteksten kunnen in het hierboven gegeven gebedsmodel ingewerkt worden. Zo kan men het gebed voor een maaltijd aanvullen met *Johannes 21:1/14*, waar het gaat over de wonderbare visvangst. Vatten we samen. Nadat Jezus verreezen was is hij nog een aantal keer verschenen, onder meer aan enkele van zijn leerlingen bij het meer van Tiberias. Zij waren gaan vissen maar hadden niets gevangen, waarop Jezus hen vanaf de oever toeriep hun netten opnieuw uit te werpen, rechts van de boot. Ze vingden zoveel vis dat ze vreesden dat hun netten zouden scheuren. Dan pas zagen ze dat het Jezus was die hen had toegeroepen. Dit was de derde keer dat Hij zich aan zijn leerlingen openbaarde sinds zijn verrijzenis. Terug aan land legden ze een vuur aan en maakten de vis klaar. Toen nam Jezus het brood en gaf het hun, en zo ook de vis. Met dit verhaal toont Jezus dat Hij na zijn verrijzenis nog steeds actief op aarde ingrijpt en een aantal gunsten verleent. Men kan uit deze Bijbeltekst de zin “Toen nam Jezus het brood en gaf het hun, en zo ook de vis” toevoegen aan het gebed voor het eten. Deze zin verwijst dan onmiddellijk naar het hele Bijbelverhaal en naar de Trinitaire energieën hierin aanwezig.

Eliade stelde dat de traditionele mens bij het oplossen van een praktisch probleem zich terug in de mythische oorsprong van de schepping situeerde en van daaruit trachtte de wereld te herscheppen (5.1.2.). Niets belet ons om bij een magische vorm van bidden ook de totaliteit van de gelukke schepping voor ogen te houden, samen met de onmacht van alle boze wezens sinds oerbegin en tot in alle eeuwigheid. “Op deze steenrots zal Ik mijn kerk bouwen, en de poorten van de hel zullen haar niet overweldigen”, zo zegt Jezus in *Matth. 16:18*, waaruit duidelijk de uiteindelijke onmacht van het boze blijkt. Deze wezens vrezen hun oordeel, dat zich niet alleen op het einde

der tijden afspeelt, maar ook voortdurend in de loop der geschiedenis. Een gebed tegen het boze wordt krachtiger als van dit oordeel melding wordt gemaakt. Illustreer we dit met het hierboven gegeven gebed aan te vullen: “Vader, Zoon, H. Geest, H. Drie-eenheid, Vader, Gij die zegt dat aan Uw werken nooit een einde komt en dat de genezing over de aarde aan U ontspringt, (+) kom dan ook met Uw Trinitaire levenskracht rechtstreeks tussen voor de genezing van En verduidelijk de boze wezens die hieraan medeplichtig zijn, dat hun eindoordeel hun boze daden zal weerspiegelen.”

Gebedsvarianten

Zo kan men volgens de eigen inzichten en intuïties heel wat gebedsvarianten bedenken door er Bijbelteksten in te verwerken die aansluiten aan de eigen inzichten en noden.

Bij het verwerken van zware levensproblemen kan men *Mattheüs 16:24/26* in het gebed verwerken: Toen zei Jezus tegen zijn leerlingen: “Als iemand achter Mij aan wil komen, laat hij dan met zichzelf breken, zijn kruis opnemen en Mij volgen. Want wie zijn leven wil redden, zal het verliezen. Wie zijn leven verliest vanwege Mij, zal het vinden. Want wat zal het een mens baten als hij de hele wereld wint, maar zichzelf schade toebrengt? Of wat kan een mens geven in ruil voor zijn ziel?”

Houden we hierbij ook *Lukas 11:9-10* in gedachten, waar Jezus zegt: “Vraagt en gij zult verkrijgen. Zoekt en gij zult vinden (hier bijvoorbeeld het juiste eten en drinken). Want al wie vraagt, krijgt en wie zoekt, vindt. En wie klopt, hem doet men open.”

“Ik ben daar waar mijn hart is”, zo stelde Thomas à Kempis (7.1.2.). Terwijl we bidden zouden we ons met ons hart bij de verheerlijkte Christus op de berg Thabor kunnen denken (1.4.2.), of bij de gekruisigde Christus net voor het moment van zijn sterven. En ons zo met Jezus vereenzelvigen. De profeet Jesaja (*Jes. 53:1/12*) en ook Johannes (*Jo. 1:29*) beschrijven Jezus als de lijdende dienaar (12.2.3.) die het kwaad in zich opslorpt en het totaal vernietigt. Sensitieven en zieners zeggen ons dat zulke gedachten bijzonder versterkend inwerken op de kracht van onze gebeden.

Axiomatische gebeden

De gebeden der byzantijnse liturgie verwoorden eerst de zeer hoge waarde van een heilsfeit - Jezus' geboorte, kruisdood, verrijzenis en hemelvaart b.v. - om daarna onmiddellijk de instemming met dat waardevolle te vernoemen. Men spreekt dan van een “axiomatisch gebed”. ‘Axioma’, in het antieke

Grieks, betekent “alles wat zo waardevol is dat het instemming uitlokt”. Kilian Kirchhoff, *Osterjubiläum der Ostkirche*⁶³⁰ (Paasjubileum der Oosterse Kerk), geeft enkele voorbeelden.

“Aangezien Uw Zoon de dood overwonnen heeft (vooropstelling, waarde), heeft Hij, Maria, heel en al onbevleete, heden het leven dat “in de eeuwen der eeuwen duurt”, geschonken (tweede deel van de waarde). Hij is dan ook de God die alleen geprezen en boven alles verheerlijkt wordt (instemming)”.

Of nog: “Gegroet, Gij, Maria, bezegeling van de profeten, Gij, boodschap van de apostelen, van de Godsverkondigers. Want God - de werkelijk zijnde - hebt Gij voor ons op onbegrijpelijke en niet uit te zeggen wijze in “het vlees” als gewone sterveling ter wereld gebracht. Dankzij Hem kregen wij de ‘oude’ door God gewilde adel terug en mogen wij van de vreugde van het paradijs genieten. Daarom prijzen wij U die ons zulke heerlijkheid schenkt, in hymnen, U, de welgevallige middelares, U, de heel en al heilige. Wij zijn immers zo rijk een middelares van het eeuwige leven te bezitten, want Uw Zoon deelt het grote erbarmen uit”.

De kundalinistructuur

Jezus bad veel en doorlopend. Hij leefde één met Zijn hemelse Vader en vanuit die eenheid verrichtte Hij “de werken”. Johannes, gebruikt de term “de werken” als hij het over de genezingen, de bezweringen en de raadgevingen van Jezus heeft. Jezus stond voor gegevens: de ziekten en bezetenheden. Nu spreekt men van psychopathologieën. En daar wilde Hij een oplossing voor, in eenheid met Zijn Vader. De gegevens tonen ons in hun onvolmaaktheid andermaal dat het animistische systeem zware leemten vertoont. Jezus en Zijn Vader onthullen - apocalyps - en trekken die gegevens bloot. Dat doet overigens al de hele gewijde geschiedenis. Diegene die bidt, deelt in Gods’ hoge levenskracht. Dan wijzigt God de kundalinistructuur. Dit lukt enkel wanneer de biddende de wilde energieën die in de kundalinistroom aanwezig zijn, leert beheersen. We spraken al eerder van een aanvaarding, een uitzuivering en een verheffing op een hoger vlak. De zin van de tien geboden ligt daar. Meteen ziet men het verschil met bijvoorbeeld yoga. De beoefenaar van yoga grijpt ook in de kundalinistructuur in, maar op een veel directere en meer gevaarlijke wijze.

Het Onze Vader

Was de decaloog vooral een luisteren naar de stem van het geweten, het

⁶³⁰ Kirchhoff Kilian, OFM, *Osterjubiläum der Ostkirche* (Hymnen aus der fünfzigjährigen Osterfeier der byzantinischen Kirche), Münster (Wf.), s.d., 27.

“Onze Vader” is een direct smeekgebed. Ziehier de enigszins verduidelijkte tekst.

“Onze Vader, die met Uw Zoon en Uw beider H. Geest in de hemelen zijt, geheiligd zij Uw naam, Uw rijk kome, Uw wil geschiede, zoals in de hemel, zo ook op aarde. Geef ons heden ons dagelijks brood. En vergeef ons onze zonden, zoals ook wij de zonden van anderen vergeven. En leid ons niet in bekoring maar verlos ons van de boze, van het kwaad”.

Letten we op de aanspreking. “Onze Vader”. *Johannes 2:12* zegt dat de zonden vergeven worden dankzij de kracht van Zijn naam. Dit is één - en wel een Bijbelse - toepassing van het ‘dynamisme’ of machtsgeloof. Iemand noemen - vernoemen - of zeker aanspreken, is degene die genoemd, vernoemd, aangesproken wordt tot gegevenheid brengen, oproepen, aanwezig stellen. Meer nog: met die aanwezigheid - zich in Gods tegenwoordigheid stellen (zo heette dat in de dagen van het rijke roomse leven) - komt de occulte kracht of het fluïdum tot gegevenheid en heeft men contact met die levenskracht. Men laat ze in zich trekken. Dat uitgerekend is de macht van het bidden.

Christelijk idealisme

Idealisme’ betekent hier “het vooropstellen van het feit dat al wat bestaat in feite al ‘bestaat’ in Gods Geest. Denken we hier aan de ideeënleer van Plato (5.1.2.). Albinos van Smurna identificeerde deze ideeën met de gedachten van God.

Wie één wil zijn met onze Vader “in de hemel” lette allereerst op het feit dat in de innerlijkheid of Geest van onze hemelse Vader alles vooraf bestaat. Dat is nodig wil men met Hem tot eenzelfde zicht op het gegeven, het gevraagde en de oplossing komen. Het is dat wat onder meer bedoeld wordt met “Uw wil geschiede, zoals in de hemel, zo op aarde” Die wil is die vooraf bestaande idee of gedachte. En wel “in de hemel”, in de H. Drie-eenheid zelf. Want de Zoon en de Geest delen in die gedachte. Zo komt alles wat zich toont, voort uit wat zich niet toont”. *La bible de Jérusalem* commentarieert: “voordat de dingen geschapen worden, bestaan zij in de H. Drie-eenheid, uit wie alles voortkomt”. Het doordringen tot het onzichtbare en de axiomata die dat onzichtbare juist weergeven, wordt aangeduid met de term ‘geloof’. Een geloof dat Bijbels gesproken een soort ‘zien’ is van wat ‘is’.

Vladimir Soloviev, *La justification du bien*⁶³¹ (De verrechtvaardiging van het goede), ontwikkelt, uitgaande van die werkelijkheid, een evolutietheorie. Hij zegt dat de steen, de plant, het dier, de mens en Jezus als Messias van alle eeuwigheid bestaan als preconstitutieve, vooraf bestaande ideeën in Gods geest. De feitelijke evolutie ontvouwt geleidelijk die ideeën. Maar zo dat het anorganische, plantaardige, dierlijke en menselijke rijk uitmondt in het Godsrijk, in het “Uw rijk kome”. Het christendom, indien juist begrepen, leeft in zo’n perspectief.

Staan wij hier even stil bij de idee ‘christelijk filosoferen’. E. Bréhier (1876/1952), *Histoire de la philosophie*, zegt dat het christendom wel een “ergerlijke mentale revolutie” betekent, maar geen “echte filosofie” aankan. Men voelt doorheen deze tweeledige uitspraak het moderne rationalisme doorkomen, dat vooral profaan denkt. Cl. Tresmontant (1925/ 1997), *La naissance de la philosophie chrétienne*⁶³² (De geboorte van de christelijke filosofie), beweert tegen Bréhier in, dat de Bijbel, ofschoon geen boek van retoriek, vakwetenschap, filosofie of theologie toch een bedekte of een enigszins uitdrukkelijk verwoorde ontologie behelst. Vanaf de Jahwistische tekst (-900/-800) tot en met het eerste Vaticaans concilie (1870) is één samenhangende zijnsleer aan het werk met hierin o.m. thema’s als het alomvattende zijn, eenheid en veelheid, de Godheid en de schepping, sacrale en profane tijd, hylisch pluralisme, wilsvrijheid en handelen, geesten en nog tal van andere filosofische onderwerpen. Dit alles heeft een soms zeer nauwkeurig omschreven statuut.

Een direct en individueel contact

In *Matth. 26:41* zegt Jezus: “Waak en bid om niet in bekoring te vallen. De geest is sterk maar het vlees is zwak”. Als men bidt krijgt men een direct en individueel contact - wat het doel is van het christendom - met de H. Drie-eenheid die op dat ogenblik haar Geest uitstort op diegene die bidt, op zijn situatie en op het voorgelegde probleem. Diegene die bidt, overstijgt zo zijn zwakheid en wordt ‘sterk’. Dit alles belet Paulus niet in *Rom. 8:26* om onze zwakheid in het licht te stellen: “Wij weten niet eens hoe wij behoren te bidden”. En bijna niemand, ook Christenen niet, zullen dit tegenspreken. De oorzaken zijn velerlei, individueel en collectief. Wij blijven er, op enkelingen na, niet eens bij stilstaan. Het Pinkstergebeuren te Jeruzalem is ondertussen al eeuwen geleden en de komst van de Mensenzoon op het einde der tijden lijkt ons in het dagdagelijkse leven nauwelijks te beroeren.

⁶³¹ Soloviev Vladimir, *La justification du bien* (essai de philosophie morale), Paris, 1939, 185, 187, 192.

⁶³² Tresmontant Cl., *La naissance de la philosophie chrétienne*, Paris, 1961.

De schrift en de christelijke traditie hebben altijd al beklemtoond dat de tijd tussen Pinksteren en de komst van de Mensenzoon verre van eenvoudig is. En het Onze Vader, het gebed dat Christus ons heeft nagelaten, drukt het duidelijk uit. De naam, de belangrijke rol, van de Vader wordt slechts door een minderheid der mensen geheiligd. Zijn wil geschiedt slechts zeer ten dele op aarde en in de hemel. De reden: Zijn rijk begint nauwelijks, het moet eigenlijk nog komen. “Uw rijk kome” zeggen we met Christus. Want het rijk is er nog niet. De aardse atmosfeer verstikt enigszins het intieme contact met de H. Drie-eenheid en bemoeilijkt, soms zelfs in grote mate, onze inspanningen om het nieuwe verbond, doel van het christendom, waar te maken.

De schrift, *2 Thessal. 2:7v.* en de traditie zijn formeel: de dagen van de antichrist zijn in aantocht. “Zeker, het mysterie der vervreemding van God is al aan het werk. Maar iemand houdt het tegen. Pas indien deze zal uitgeschakeld zijn, zal de van God vervreemde - de boze antichrist - zich doorzetten. Maar de Heer - Jezus - zal hem door de kracht van zijn komst vernietigen”. De huidige religieuze afvalligheid insinueert dat deze tijd in aantocht is. Zij verklaart in ieder geval de verstikkende atmosfeer die het christendom in onze dagen ondergaat, ten minste als nieuw verbond. Wat maakt dat het gebed van Christus “Uw rijk kome” nu meer dan ooit bijzonder actueel wordt.

Men kan zich “in nood” tot de H. Drie-eenheid richten maar zich hierbij steeds de vraag stellen: “Is wat ik wil, van hierboven gegeven?”. Want de plannen van de H. Drie-eenheid omvatten soms, en terecht, dingen die ons te boven gaan. In alle geval wordt ons heel wat van hierboven gegeven door de liefde van de H. Drie-eenheid.

Vergeeten we niet dat de Hemelse Vader “de zon laat opgaan over de onrechtvaardigen en de rechtvaardigen” (*Matth. 5:45*). Indien al de slechten met goedheid worden behandeld, hoeveel te meer dan een christen die tracht in overeenstemming te leven met de wensen van de H. Drie-eenheid? Want volgens *Gal. 4:6* heeft God de Geest van zijn Zoon in ons hart gezonden, die roept: “Abba, Vader”. ‘Vader’ drukt de intimiteit uit van een kind tegenover zijn ‘vader’. Deze ‘nabijheid’, vergeten we het toch niet, blijft toegankelijk voor de christen, ook al zijn we verre van volmaakt. Indien wij echt en oprecht bidden, dan zijn wij eigenlijk nooit alleen.

En voor wie na deze hele toelichting over het gebed zou menen dat bidden moeilijker is dan aanvankelijk gedacht, kunnen we toch met een

geruststellend woord besluiten, want de hemelse Vader redt op een indringende wijze heel wat van onze onvolkomenheden. Daarvan getuigt de Bijbel ten overvloede. Zo lezen we bij *Mt 6;7/8*: Gebruik bij het bidden geen omhaal van woorden (...) want jullie Vader weet wat je nodig hebt, voordat je het Hem vraagt. Ook *Rom 8:26* spreekt in dezelfde zin: “Evenzo komt de Geest onze zwakheid te hulp. Want wij weten niet eens hoe wij behoren te bidden, maar de Geest zelf pleit voor ons met onuitsprekelijke verzuchtingen”. In *Hebr. 10:17* lezen we dan weer dat God zijn wetten in het hart van de mensen legt en in hun geest grift: “Ik zal hun zonden en ongerechtigheden niet langer gedenken”. Deze grote vergevingsgezindheid vinden we onder meer bevestigd in *Lucas 18; 26*: “Wie kan er dan nog gered worden?”, zo vroegen de toehoorders. Jezus antwoordde: “Wat bij de mensen onmogelijk is, is het wel bij God”. Of denken we aan *Mattheüs, hoofdstuk 20*, waar Jezus het heeft over de werkers van het elfde uur. Zij die slechts het laatste uur van de dag in de wijngaard werken, ontvangen een gelijkaardig loon als zij die de hele dag in de brandende zon zwoegen. Hiermee laat Jezus duidelijk aanvoelen dat mensen die slechts laat tot inzicht en tot bekering komen, bij hem steeds welkom blijven. En tenslotte vermeldt *Fil 4:6* nog: “Wees niet bezorgd, maar laat al uw wensen bij God bekend worden door te bidden en te smeken en door een dankgebed te zeggen”.

13.3.2. Bezweringsen

Een exorcisme

Zoals al gezegd gaan Jezus' wonderen samen met zijn onderricht. Waar zij er niet meer zijn, daar begint gewoon zijn rijk niet meer en wordt Hij in zijn werken verkeerd begrepen. Herinneren we eraan dat zijn mirakels, onder meer bij de genezing van de lamme (*Marc. 2:5*) of bij de zondige vrouw (*Luc. 7:48*), vergezeld gaan van de vergeving der zonden. Wanneer Christus in 'n zieke de boze geest aanspreekt, dan gaat hij van een ander standpunt uit dan een arts of een psychiater. Hij wijst op wat achter het natuurlijk constateerbare schuilgaat. Hij erkent doorheen de lichamelijke en psychische kwelling of doorheen de wildheid der natuur-elementen Gods afwezigheid. Daarvan maakt het boze gebruik om zijn greep te versterken.

Laten we luisteren naar wat *Lucas 13:11/16* ons zegt: "En zie, er was daar een vrouw die achttien jaar lang een geest had die haar verlamd maakte; ze was helemaal voorovergebogen en was niet meer in staat zich op te richten. Toen Jezus haar zag, riep Hij haar en zei tot haar: "Vrouw, zie, je bent verlost van je gebrek"; toen legde Hij haar de handen op haar. En op dat moment kwam ze rechtop en verheerlijkte ze God. Maar de heerser van de synagoge was verontwaardigd over het feit dat Jezus haar op de sabbat genas, en zei

tot de menigte: "Er zijn zes dagen waarop we moeten werken; en mensen kunnen genezen, maar niet op de sabbat! Maar de Heer antwoordde hem: "Huichelaars, maakt eenieder van jullie op de sabbat zijn os of ezel niet los van de kribbe om hem tot drinken te brengen? En deze dochter van Abraham, die achttien jaar geleden door Satan geboeid werd, mag op de sabbat niet van deze boeien worden bevrijd!"

Een genezing op dat hoge niveau van werkelijkheid houdt dan in dat die greep van het kwade ongedaan gemaakt wordt. Een goed uitgevoerd exorcisme is dus heel wat meer dan een biologische of psychische genezing en reikt tot in onze diepste ziel, of anders gezegd, tot in onze hoogste en meest fijnstoffelijke voertuigen (9.2.2.). Wie in een exorcisme slechts een behandeling ziet die getuigt van een gebrek aan moderne medische kennis, doet aan de bedoeling van de schrift en aan die hogere werkelijkheid te kort. Overigens kunnen beide geneeswijzen perfect samengaan. Men kan zich medisch en psychisch laten behandelen, maar niets belet om in gebed krachtige energieën te vragen om die genezing te bestendigen. Wie enkel beroep doet op het gebed en de medische wetmatigheden verwaarloost, begaat een gelijkaardige fout als hij of zij die de genezing als een uitsluitend biologische of psychische aangelegenheid ziet en hierbij alle hogere energieën negeert. God werkt ook doorheen de natuurlijke middelen.

Verwijzen we m.b.t. de fijnstoffelijke zijde van een ziekte nog naar E. Haich, (8.2.1.) die zegt dat de ingewijden der Veda-filosofie beweren dat bacteriën cellen zijn van het onzichtbare lichaam van een demonische geest. Ook Wirth (8.2.1.) bevestigt dat "de ouden" de ziekte zagen als het binnendringen van een vijandig wezen. En Huc en Gabet (7.2.1.) vermelden eveneens dat de Tataren, net als de Tibetanen, de ziekte toeschrijven aan de invloed van boze geesten.

Ofschoon het uitdrijven van demonen geen praktijk is voor iedereen, kan men het toch zien als een versterkte vorm van gebed en een grotere krachtmeting met het kwaad. Wie zich als 'duivelbezweerder' aan een exorcisme waagt zal over uitzonderlijk veel fijnstoffelijke levenskracht moeten beschikken, want ook hier geldt dat de sterkste het gevecht wint. "Jezus ken ik en Paulus ook. Maar gij, wie zijt gij?" zo vroeg de geest aan de Joodse bezweerders en hij overmeesterde en kwetste hen, zo lezen we in *Hand 19:13* (8.1.1.). Zulk een kwade geest dringt in de ziel van diegene die hij bezeten maakt en versterkt diens levenskracht, maar dan in ongunstige zin, zodat de bezetene ook fysisch heel wat sterker kan uitvallen.

Geen sensatie

In een aantal media vindt men het exorcisme meestal nogal erg sensationeel voorgesteld. Toch hoeft het niet zo'n vaart te gaan. Verwijzen we naar de wraakdemon van D. Fortune (7.4.1.). Iemand had haar een ernstig onrecht aangedaan en zij zon aldoor op wraak, tot zij tot haar afschuw mantisch 'zag' dat haar woede een demon tot leven bracht. Zij moet dit ondier ten alle prijze via de navelstreng terug in zich opslorpen en haar wraakgedachten laten varen. Dit is de meest efficiënte vorm van exorcisme. Het kwaad wordt dan letterlijk vernietigd. Zij past de bezwering hier toe op zichzelf. Een exorcisme heeft het meestal over het vernietigen van het kwaad bij een medemens. Zou Fortune het kwaad dat ze tot leven bracht niet zelf de baas kunnen, dan had zij zich kunnen beroepen op een exorcist die dit werk wel aankon.

Zo iemand tracht dan haar kwaad op zich te nemen, het in zichzelf te trekken en het te verwerken. De exorcist zou dan zelf de woede en de wraakgedachte die Fortune koesterde, aan den lijve hebben ondervonden en dit proces de hele tijd hebben moeten beheersen. Daarom is deze werkwijze niet voor iedereen weggelegd. Wat bijvoorbeeld te denken van een "licht ontvlambaar" iemand die nauwelijks enige zelfbeheersing kent en zich aan zo een opdracht waagt. Het ligt dan veeleer in de lijn der verwachting dat zo iemand vlug beheerst zal worden door het kwaad dat hij wel wil bevechten, maar waarbij hij veel te zwak uitvalt. Een echte bezweerder zal daarom van een zeer hoog ethisch levenspeil moeten zijn zodat hij zijn emoties steeds de baas blijft en zich niet inlaat met alle verleidingen van het kwaad. Het is dan ook wezenlijk dat zo iemand werkt vanuit de bovennatuur en in gebed voortdurend een beroep doet op Trinitaire energieën. Het is daarom des te verbazender dat Fortune bij haar exorcisme hier nergens melding van maakt. En nog dit: een ernstig exorcist schuwt angstvallig alle mediabelangstelling en sensatie en werkt in alle stilte. Iedere publiciteit bij een dergelijk werk verzwaart mateloos de opdracht.

Herinneren we aan de mère-des-dieux die een boer hielp om diens tegenslagen te overwinnen. (11.3.). Via een voodoo-ritueel verdreef zij het kwaad dat op de man woog, niet door het in zich te trekken, wel door het te verplaatsen. De boer is dan wel van zijn probleem verlost, maar het kwaad is blijven bestaan en doolt rond, op zoek naar een gelijkgestemde 'woning'. Eventueel vinden deze wezens na enige tijd weer hun weg naar diezelfde boer. Wat dan opnieuw een ritueel vereist.

Een aantal bezetenheden wordt veroorzaakt doordat sommige mensen er

niet in gelukken hun gedachten te beheersen. Zij proppen de eigen aura vol met negatieve gedachten die het kwade oproepen en versterken. W.H.Gmelig Meijling, *De aura, uitstraling van mens, dier, plant en steen*⁶³³, schrijft: “Er zijn mensen met een zwakke wil, mensen die altijd maar toegeven aan ongewenste neigingen. Zij kunnen op de duur het slachtoffer worden van hun eigen onvermogen - wat in de diepere zin hetzelfde is als hun eigen onwil - en op die manier krachten binnen de aura halen die ze niet meer de baas kunnen”.

Formules, maar ook intuïtie

Een aantal bezweerders houdt zich aan het “rituele romanum” het voorgeschreven Romeinse ritueel om demonen uit te drijven. De eerste editie dateert van 1614 en bleef tot 1952 ongewijzigd. Andere exorcisten menen echter dat de formules die hierin beschreven staan, te star zijn. Zij menen dat heel wat boze wezens hierdoor de gelegenheid krijgen zich ertegen te harden en er bij wijze van spreken immuun voor worden. Ze dringen zo in het ritueel en maken er een onmachtige karikatuur van. We vonden iets gelijkaardigs bij het gebed. Ook daar is afwisseling vereist omdat wezens de magische gebedsformules voortdurend trachten te ontkrachten. Bezweerders die hiermee rekening houden zullen uiteraard een niet aflatend beroep doen op de Triniteit en de gebedsformules volgens hun intuïtie, volgens hun ingevingen en volgens de beelden die zich aan hen opdringen, aanpassen aan de specifieke omstandigheden van elke bezwering afzonderlijk. Ook bij het uitzeggen van gebeden gebeurde iets analoogs. De gebeden hebben enerzijds een vaste Trinitaire structuur, maar laten anderzijds ruimte voor een eigen formulering, aangepast aan de specifieke en individuele noden.

Een aantal ‘bezetenheden’ wordt veroorzaakt door overledenen die zich hun nieuwe situatie nog niet realiseren en zich vastklampen aan mensen die ze tijdens hun leven gekend hebben. Fortune, verhaalde van een gesneuvelde soldaat wiens schim steeds zijn verloofde opzocht (6.2.3.). In de andere wereld vond hij zijn weg niet en klampte zich aan haar vast, waardoor hij op haar levenskracht teerde en haar op een gevaarlijke wijze uitputte. Zulke overledenen zijn veeleer in paniek zodat een hardhandige en aanvalsgezinde bezwering zoals het exorcisme van de kerk voorschrijft, hier eigenlijk misplaatst is. Bezweerders bereiken meer wanneer zij het overleden slachtoffer kunnen bewust maken van zijn feitelijke toestand. Wanneer deze zich realiseert dat hij overleden, maar nog aardgebonden is en zijn weg naar de andere wereld moet gaan, kan de greep op de nog levende verwant een

⁶³³ W.H.Gmelig Meijling, Wim Gijsen, *de aura, uitstraling van mens, dier, plant en steen*, Deventer, 1975, 26.

einde nemen. De anonieme getuigenis uit 6.2.3. om een aardgebonden maar overleden ziel van zijn ware situatie te overtuigen, illustreerde zulks.

Volslagen wanhoop, volslagen wantrouwen

In 1974 bevatte het weekblad *De post*⁶³⁴ een tekst over duivelbezweringsen, en dit naar aanleiding van het toenmalige succes van de film “The exorcist”. Die tekst laat eveneens enkele duivelbezweerders aan het woord die vertellen over de grote moeilijkheden waarmee ze kunnen geconfronteerd worden. Zo schrijft een exorcist: “Ik heb persoonlijke ervaringen opgedaan met demonie. Meestal in de vorm van psychische toestanden. Ik werd ondergedompeld in volslagen wanhoop, in volslagen wanhoop tegenover medemensen, in volslagen pessimisme, in volslagen wantrouwen tegenover God en zijn heiligen. Die buien staken onverwachts op en waren even plotseling weer verdwenen. Het was zelfs zo, dat ik erna lachend en fluitend vaststelde: “Zo, dat ben ik weer kwijt”. Ik voelde steeds zo intens dat dit de greep was van een andere boze en misleidende geest. En ik wist en voelde dat een mens die verleiding niet met zijn gewone psychische weerstand meester kan worden. Ik voelde het, het schoot door me heen: die toestand is niet vanuit mij. Ik kon gewoon uit psychische machteloosheid niet reageren. Ik voelde me gegrepen.

Als die greep nu de overhand haalt, dan spreek je van bezetenheid. Daarom vind ik ook de gebondenheid zo belangrijk, die vaak veel onduidelijker en minder zichtbaar is, want bezetenheid is een acuut en herkenbaar geval. Ik ben er heilig van overtuigd, juist ook door mijn persoonlijke ervaringen, dat alleen Jezus Christus in staat is om dat euvel te overwinnen. Voor ik aan een exorcisme begin, raadpleeg ik die inwendige stem. Zoals *Johannes 1;9* zegt: “Ieder mens, die in de wereld komt, wordt door het woord verlicht”. Ieder mens heeft dit vermogen. Ik heb het bewust getrokken naar een paranormale praktijk. Door die stem ben ik een rabiante vijand geworden van de duivel. Ik weet dat Satan vijand nummer één is van de mensheid. Maar die mensheid geeft zich daar geen rekenschap van, want ze wordt stelselmatig misleid door een ideologische vorm van moderne wetenschap, die het bestaan van de duivel (en trouwens ook van God) weglacht onder spot en hoon. Zo ook ontkent een niet-dynamistische vorm van modern christendom wat het door de eeuwen heen zelf heeft gesteld: wij worden bedreigd door geesten die wij als eenvoudige schepsels niet meester kunnen. Tenzij wij een beroep doen op een Hogere Macht, op Jezus.

⁶³⁴ De post, nr. 1334, 29 09 1974, 7.

Dat is ook juist één van de hoofddoelen van de menswording van Christus. Zijn verschijnen op dat welbepaalde ogenblik in de geschiedenis was niet toevallig. De antieke wereld was toen vooral Grieks-intellectueel gevormd en verlustigde zich tegelijk in magie en mystiek zoals nooit tevoren. Volgens mij zal het christendom in alle tijden juist dan verhevigd oprukken wanneer magie en mystiek gekoppeld worden aan een ijdele en hooghartige intellectualiteit. Zo zijn wij ook nu in een tijd, die parallel loopt met die late fase van de oudheid. Wij leven nu weer in een tijd als die van de eerste christenen.” Tot zover deze getuigenis.

De film: The exorcist

Deze film, één van de meest succesvolle horrorfilms van zijn tijd (1973) en genomineerd voor tien oscars, is gebaseerd op de gelijknamige roman, *De bezetene*⁶³⁵, van P. Blatty, die zich op zijn beurt liet inspireren door een waar gebeurd verhaal. Vatten we de film kort samen.

De archeoloog Pater Merrin vindt op een dag een oud beeldje van een duivel en vreest zo met de demon een contact te hebben gelegd. Elders begint Regan, de dochter van Chris, zich bijzonder vreemd te gedragen. Ze wordt meer en meer boosaardig en gebruikt de vulgairste scheldwoorden. Chris denkt dat haar dochter ziek is, maar medisch komt er niets aan het licht. Een psychiatrisch onderzoek brengt ook geen duidelijkheid. Omdat er zich ook een aantal beangstigende paranormale verschijnselen vertoont, begint Chris te geloven dat Regan bezeten is. Ook de stem van de dochter verandert grondig. Ten einde raad doet Chris een beroep op de priester-exorcist, Karras. Deze lijdt echter aan een depressie. Hij voelt zich enigszins schuldig aan de dood van zijn moeder omdat hij haar te lang alleen liet. Dan wordt Pater Merrin erbij gehaald. De twee priesters trachten nu de demon uit Regan, die in bed ligt, te drijven. Wanneer Karras, na een korte pauze, terug de kamer van Regan binnenkomt, vindt hij pater Merrin dood naast Regan. Merrin stierf aan een hartaanval. Karras kan zijn emoties niet beheersen, wil het meisje wurgen en daagt de demon uit om hem, Karras, bezeten te maken. De demon gaat hier maar al te graag op in. Karras bezint zich echter, en om te verhinderen dat hij een speelbal in de hand van het kwaad zou worden, pleegt hij zelfmoord door uit het raam te springen. Hierop wordt Regan weer een normaal kind.

Uw zwakke plekken

⁶³⁵ Blatty P., *De bezetene*, Amsterdam, Triton Pers, 1971.

G. Covina, *Het ouija boek*⁶³⁶, benadrukt de axiomatic van al wie aan spiritisme doet. Een ouijabord is een plankje met letters en cijfers op en wordt door sommige mediaal begaafden gebruikt om in contact te treden met onzichtbare wezens. Volgens het christendom is dit een uiterst gevaarlijke praktijk indien men hierbij niet tot de H. Drie-eenheid bidt. Men zet de deur van de aura wagenwijd open voor de eerste de beste die zich aandient. En dat zijn dan geen wezens van de bovennatuur, wel van de buitennatuur met alle wisselvalligheden hieraan eigen. Covina zegt dat wij, alvorens ons de vraag te stellen waarvandaan de antwoorden van het ouijabord komen, ons eerst moeten afvragen waarvandaan onze vragen komen. Vooraleer ook maar aan het oproepen van zielen of geesten te beginnen, moet men trachten zo klaar mogelijk te zien in de eigen on- en onderbewuste drijfveren en de bewuste beweegredenen die tot spiritisme aanzetten. Waarom? Omdat onze axioma's zich zullen afbeelden in de antwoorden. Covina schrijft: "Hoe klaarder gij ziet in uw overtuigingen, des te sneller gij ertoe in staat zult zijn de afwijkingen in de antwoorden op te sporen". Aldus deze door en door ervaren spiritiste. Onderzoek dus uzelf, uw meningen, uw hele zijn in alle mogelijke details. "Nothing is irrelevant", "Niets is zonder belang". De antwoorden zullen u doen letten op om het even welke verborgen vooropstellingen die gij in u draagt wanneer gij geesten contacteert. Het lijkt weer een vorm van een ABC-theorie (2.3.). Het gegeven A is gebruik van het ouijabord, B staat voor onze vooropstellingen, C voor onze vragen. Onze vragen worden beïnvloed door onze vooropstellingen.

Wat Gina Covina zegt van het spiritisme, geldt voor al wat heilig is. Uiterst geslepen geesten zullen onmiddellijk door hebben waar uw zwakheden liggen. Zij nemen u genadeloos, tenzij gij onder de formele leiding van de H. Drie-eenheid werkt, bij uw zwakke plekken. En wel zo dat juist dat u ontgaat en onbewust blijft. Om u te 'hebben' zullen zij geleidelijk kleine, onmerkbare afwijkingen van de waarheid invoeren en ook uw moraal zeer subtiel verzwakken, maar zo dat gij dat "erbij neemt" en ze grondig blijft vertrouwen. Zo hebben geesten met een titanisch-olympische en satanische genialiteit er velen "liggen gehad". Dat is het fameuze "onderscheid der geesten" waarvoor de Bijbel en het christendom bij herhaling waarschuwen. Gina Covina is één der zeldzame spiritisten die op dat punt grondige zelfkennis aanprijst.

Geen misleidend gepraat, wel gebeden

In de film "The exorcist" wordt het bijvoorbeeld duidelijk dat de duivel doodsbang is voor pater Merrin. Deze stelde dat je voor zo'n werk niets doet

⁶³⁶ Covina G., *Het ouija boek*. Een handboek voor het kennen van verleden, heden en toekomst, Amsterdam, Schors, 1984, 21.

met menswetenschappen, met artsen of met psychiaters. Wel met het woord van God, met bidden. Hij luistert dan ook niet naar alle praatjes die de demon doorheen het bezeten meisje Regan uitkraamt. De duivel is bang van hem. Karras echter is een modern theoloog die niet vertrouwd is met de dynamistische en occulte zijde van religie. Hij bekent zelfs dat hij zijn geloof verloren heeft. Van hem hoeft de duivel dan ook niets te vrezen, ja de demon spot met hem. De zwakke plekken van Karras zijn enerzijds zijn wankel geloof en anderzijds zijn schuldgevoel naar zijn overleden moeder toe. Zijn wankel geloof maakt dat hij heel wat minder aanspraak kan maken op Trinitaire energieën. In dit opzicht lijkt hij enigszins op de exorcisten in *Hand. 19:13*. (8.1.1.) waar Joodse bezweerders een bezetene wilden exorciseren met de formule: “Ik bezweer u bij de Jezus die Paulus preekt”. De man in de greep van de boze geest overmeesterde hen allen. In de film kan de duivel eveneens aan Karras vragen: “wie zijt gij, dat gij mij beveelt hier weg te gaan?” Ook het schuldgevoel naar zijn moeder toe speelt hem parten. De demon neemt de gedaante en de stem van Karras’ moeder aan, zodat de priester niet aan de verleiding kan weerstaan gehoor te geven aan ‘haar’ misleidende klacht. ‘Satan’ in het Hebreeuws betekent juist ‘tegenstander’ op het gebied van schuld en dus ‘aanklager’. Hij praat de mens die zich laat verleiden, schuldgevoelens aan.

Het lijkt erop dat satanische geesten de intellectuele mechanismen van de mensen beheersen, zonder dat die mensen het merken. De duivel neemt ze bij hun vooroordelen, bij hun on- en onderbewuste axiomatic. En zo merk je waar hij aan het werk is: waar de leugen begint, in de brutale seks, in de gewelddadigheid. Elke spiraal van geweld, elk gewapend conflict in de wereld toont aan dat er demonische krachten aan het werk zijn, doch zeer subtiel. Ze ondergraven onze wereld op een duivelse manier. In de traditionele gevallen van bezetenheid, zoals de film ons toont, is de duivel eigenlijk naïef. Daar laat hij zich kennen. Hij is er het slachtoffer van zijn eigen gewelddadigheid en hij laat zich opjatten om zich van het lichaam en van de ziel van een mens meester te maken. In het dagdagelijkse leven is hij meestal heel wat meer geslepen aan het werk. Zijn grote overwinning is om ons te doen geloven dat hij niet bestaat. Dan kan hij onopgemerkt zijn gang gaan.

Zo is hij bijvoorbeeld aan het werk in de vele ‘zinnetjes’ die Ellis en Sagarin basisoordelen noemen (2.3.). In hun ‘ABC-theorie’ is A het gegeven en staat de letter B voor de reactie van iemand op dat gegeven, een reactie die uitgaat van de vooropstellingen die men koestert. C staat voor het uiteindelijke resultaat. Een gezonde B stelt dat met het gegeven A, bijvoorbeeld een ernstige tegenslag, geleidelijk wel verwerkt. Dit geeft als

resultaat C dat men er gesterkt uitkomt. Een minder gezonde B laat negatieve zinnnetjes uit de diepere ziel, uit het on- of onderbewuste, opduiken. Veel van die zinnnetjes komen neer op: “al wat, praktisch onhaalbaar is”. Dat wordt diep in de ziel ingehamerd, zodat men meent dat men “voor het ongeluk geboren is”.

De macht van de wetenschappelijke mode

L. Marcuse, *Amerikanisches Philosophieren*⁶³⁷ (Amerikaans Filosoferen), citeert W. James (1842/1910), de vader van het Amerikaanse pragmatisme en gedurende vele jaren voorzitter van de society for Psychical Research (versta: parapsychisch onderzoek) en schrijft: “De Kartesiaanse afwijzing van het paranormale in de XVII-de eeuw, de tijd der barokke virtuosi, is in de XVIII-de eeuwse verlichting overgegaan. De weigering van de moderne verlichting om de hypothese aangaande bezetenheid te willen erkennen, ondanks de langdurige menselijke traditie gebaseerd op concrete ervaringen ermee, is voor mij een eigenaardig voorbeeld van de macht van de tijdsgeest op het terrein van de wetenschap. Ik ben ervan overtuigd dat op zekere dag de demonentheorie weer ernstig zal genomen worden. Men moet inderdaad “wetenschappelijk” denken om zo blind en doof te zijn dat men dergelijke mogelijkheden negeert”. Aan deze uitspraak van James uit 1909 ziet men hoe lang en hoe grondig de anti-parapsychologische instelling van het rationalisme heeft ingewerkt op de zogenaamde ‘wetenschappelijke’ of ‘rationele’ mentaliteit.

Bij een niet-deskundig uitgevoerd exorcisme vond de 23-jarige *Anneliese van Klingenberg*⁶³⁸ in 1976 de dood. De pers ging hier uitvoerig op in. Exorcisten met meer inzicht betreuren de ongelofelijk naïeve werkwijze van deze ‘duiveluitdrijvers’ die op grond van een religieus fanatisme en tegen ieder doktersvoorschrift in, Anneliese zelfs lieten verhongeren.

Prof. Dr. Siegmünd van Fulda betreurde toen dat sommige kerkelijke instanties het geloof aan de duivel als een achterhaald en middeleeuws begrip weglachen en bespottelijk maken, terwijl in het Avondland, het West-Europese continent, een steeds groeiend satanisme woekert. Satanvereerders gewagen van honderdduizenden leden. Hun satansbijbel die aanbeveelt in de klassieke zeven hoofdzonden te zwelgen, bereikte als oplage een kwart miljoen. We verwezen in dit verband al naar het boek van D. Cellura, *Les cultes de l'enfer* (2.3.).

⁶³⁷ Marcuse L., *Amerikanisches Philosophieren* (Pragmatisten, Polytheïsten, Tragiker), Hamburg, 1959, S. 89/91 (Hypothetische Metaphysik: auf den Boden der Parapsychologie).

⁶³⁸ Goodman F., *Der Fall Klingenberg*, Stein a. Rhein, Christiana Verlag, 306.

Drie types van verleiding

Anselm Grün, S.B., *Het omgaan met de boze*⁶³⁹ steunt zich vooral op Evagrius Ponticus (346/399), een oosters monnik en woestijnvader. Evagrius behoort tot de patristiek (33/800). Net als Plato gelooft hij in ‘demonen’, in onzichtbare wezens, die de “grote leeuw” en het “minder grote monster” in ons trachten te verleiden (2.5.). De monnik wordt allereerst door zijn begeerten bekoord, maar uiterst geslepen demonen spelen daarop in. De methode van Evagrius bestaat erin eerst de bekoring te laten doorkomen zodat men én de psychologische wortel ervan in zichzelf kan leren kennen én de erop inspelende demon. Het werkje begint met te benadrukken dat ook het zoeken naar God, aan een harmonie der tegenstellingen onderhevig kan zijn. De ervaringen der (woestijn)monniken zijn onder meer als volgt te beschrijven: “de demonen kunnen een mens zo beheersen dat hij bezeten wordt. Zij bewerken ziekten zoals schizofrenie, epilepsie, waanzinnigheid en hysterie”.

Evagrius onderscheidt drie types van verleiding, die aan het grote monster in ons aanknopen: gulzigheid, onkuisheid en hebzucht. Hij licht ze toe.

Gulzigheid

Evagrius tracht zich te matigen in zijn eetgewoonten. Hij beschrijft hoe de demon der eet- en drinkzucht niet regelrecht tot overmaat op het gebied van eten en drinken aanzet, doch het snelle mislukken van de verstervingsmethode ingeeft. Die gedachte brengt hem voor de ogen dat zijn verstervingen hem wel eens zouden kunnen ziek maken, en dit terwijl er in de woestijn geen arts te bespeuren valt. Met andere woorden: bekijk het ongewenste resultaat van mijn boeteleven en jij zult begrijpen dat ik dit wel moet opgeven.

In de ogen van Grün, is dit een vorm van wat de psychologen ‘rationalisering’ heten. Ogenschijnlijk goed verantwoordbare redenen zijn de uiting van een onbewuste drang. Ze worden hier ter verontschuldiging gebruikt om te ontsnappen aan boete of versobering met betrekking tot de voeding. De volksmens zegt hiervan: “men maakt zichzelf iets wijs”.

Onkuisheid

Grün, als duider van Evagrius, zegt dat deze demon vooral langs de verbeelding om werkt. De demon van onkuisheid houdt ons voor om het

⁶³⁹ Anselm Grün, S.B., *Het omgaan met de boze* (de strijd van de oude monniken tegen de demonen), Bonheiden, 1984, 37.

lichaam te begeren. Zo grijpt hij genadeloos degenen die in onthouding leven aan. Iets waardoor zij dan van die onthouding afzien “omdat zij toch niets bereiken”. De demon bezoedelt de ziel door haar tot “schandelijke daden” te verleiden. Volgens Evagrius gebeurt het vaker dat de onreinheidsdemon rechtstreeks in het lichaam komt. Wat een lichtere of zwaardere vorm van ‘bezetenheid’ zou zijn. Verwijzen we naar de H. Antonius (251/356). Deze monnik was vooral bekend om de erotische bekoringen waaraan hij weerstond. Antonius ging in de woestijn om er alleen voor God te leven. Maar de eenzame weg voerde hem niet enkel in de nabijheid van God, maar evenzeer in de nabijheid van het boze. Dit trad nu openlijk op hem toe. Zijn eenzaamheid ontpopte zich als een onaangename ‘tweezaamheid’ met het boze. Zoals vele andere monniken ondervond hij dat zijn weg naar God hem leidde naar een strijd met duistere machten. Deze ‘krachten’ die hij aan het werk zag in zijn wensen, aandriften, motivaties en emoties, noemt hij ‘demonen’. Het zoeken naar God, althans in die voorwaarden, is tegelijk geconfronteerd worden met de ‘geest der ontkenning van God’. Wanneer men de godsdienstgeschiedenis bestudeert dan kan men zich de vraag stellen of wellicht alle religieus leven - niet enkel dat van een woestijnmonnik - één grote afrekening is van dien aard.

Hebzucht

De hebzucht spiegelt een hoge leeftijd voor, de onbekwaamheid tot handenarbeid, komende hongersnood, ziekten, en de bitterheid van de armoede en geeft ons in “welke schande het is om het levensnoodzakelijke van anderen te moeten krijgen”. Weerom de rationalisering, met de negatieve gedachte betreffende ‘armoede’. Grün schrijft: “wie drugverslaafden en hun manier van argumenteren heeft ervaren, ziet de waarnemingen van Evagrius bevestigd. Ook hier wordt elk motief om zich beperkingen op te leggen in twijfel getrokken met schijnbaar schrandere redenen. In feite staat achter deze ‘redenen’ de infantiele behoefte om steeds meer te bezitten. Zoals kind heeft men blijkbaar nog niet geleerd hiervan afstand te doen en zich aan de realiteit aan te passen.

In onze tijd spot men gemakkelijk met deze klassieke bekorningspsychologie. Maar men leze het evangelie, *Marc. 1:13*. Ook Satan trachtte Jezus te bekoren bij de veertigdaagse vasten in de woestijn.

Het kwaad wordt weggeredeneerd.

Geven we nog enkele voorbeelden waarbij het kwaad niet of nauwelijks wordt herkend, of waarbij men het wel ziet, maar het liever niet wil weten hebben.

“Wij geloven niet in gezag, ons kind zal geleidelijk zelf de gevolgen van zijn daden wel ondervinden”, zo stelt een al te zwakke ouder. Plato zou er stellig op wijzen dat een dergelijke doorgedreven antiautoritaire mentaliteit het “grote monster” in de mens activeert, ten nadele van “de kleine mens” (2.5.).

Een hacker vertelt met fierheid aan zijn vrienden dat hij een krachtig computervirus op internet heeft geplaatst. Het wordt als bijlage aan een mailtje gekoppeld met de woorden “I adore You”. Wie het argeloos opent ziet onmachtig hoe al zijn bestanden vernietigd worden. De hacker geniet ervan dat hij heel wat mensen, die hij niet eens kent, op die wijze kan ruïneren. Wat leeft er in de diepere ziel van zo iemand die er plezier in schept anderen heel wat moeilijkheden te bezorgen. “Ach, het is een leuke hobby, en men moet er zich maar leren tegen te beschermen”, zo verdedigt hij zich. Het boze geniet, want het kan zijn gang gaan en wordt nauwelijks herkend.

“Ik weet wel wat ik doe”, verdedigt de man zich op een woedende toon, nadat hij iemand een pak rammel heeft gegeven. “Het was meer dan verdiend”.

“Ik ben niet bezeten”, schreeuwt de vrouw haar partner toe, nadat ze stiekem zichzelf met een mes heeft verwond en aan de politie verklaarde dat haar man het haar had aangedaan. Hiermee brengt ze wellicht in praktijk wat een advocaat, die gelijk halen belangrijker acht dan gewetensvol handelen, haar heeft aangeraden: “Zorg dat je slagen en verwondingen kan invoeren”. En kijk, ze heeft erover nagedacht, doorgeredeneerd en het effectief ook uitgevoerd. “En zolang je nadenkt over wat je doet kun je toch niet bezeten zijn?” zo meent ze in stilte.

“Willen jullie de totale oorlog?” schreeuwt de volksmenier de opgejutte menigte toe. En de mensenmassa juicht een overweldigend ‘ja!’

“Ik was mezelf niet meer”, zo verontschuldigt de misdadiger zich. “Ik was gegrepen door een onweerstaanbare drang. Het was sterker dan mezelf en ik wist niet wat ik deed”. En dit nadat hij zijn misdaad nauwkeurig had voorbereid.

En wat te denken van de vele kleine, maar aanhoudende pesterijen die het slachtoffer radeloos maken, of van een familielid dat men zonder voldoende reden weigert te aanvaarden, of van de zogenaamde “witte boordcriminaliteit” die achter de schermen in alle sereniteit maar grondig

overdacht gebeurt?

“Ik ben actief lid van een religieuze vereniging. Ik ga zelfs in de kerk rond met de schaal”, zo verschoont iemand zich en meent hierin een vrijgeleide te hebben gevonden voor dingen die het daglicht niet mogen zien.

Wat te denken van een rechtspraak die andere belangen dient dan het uitspreken van een rechtvaardig oordeel? “Hoe lang nog zult gij onrechtvaardige oordelen vellen?” vraagt de schrijver in *psalm 82 (81)* zich af en zegt dat zulke rechters en rechtsters door hun daad zelf hun weg naar de onderwereld voorbereiden. Ook *psalm 49 (48)* heeft het over de mens die geen scrupules kent: “Dergelijke mensen zijn zelfzeker en sterven in volle tevredenheid met hun lot. In feite zijn zij een kudde die men in de onderwereld te grazen zet, terwijl de mensen met geweten het op hen halen. De onderwereld, ziedaar waar de zelfzekereren thuis zijn”. Misschien lukt het hun om het op die wijze in deze wereld te maken en genieten zij aanzien en prestige. Maar het Mene, tekkel, ufarsin (12.2.1.), hun Godsoordeel, staat, voor wie het mantisch kan zien, in hun aura te lezen. Zieners zeggen dat de aura van zulke mensen zwart en zwaar kleurt en dit al vanaf het uitbroeden van het onrecht dat ze willen begaan. Daardoor ook geraken ze in de greep van gelijkgestemde geesten en goden. Slechts bij hun overgang realiseren de meesten zich de volle draagwijdte van hun daden. Maar daar is het veel moeilijker om het begane onrecht te herstellen.

Een eerlijke confrontatie van ons geweten met heel wat vormen van kwaad doet ons inzien dat we in een aantal gevallen toch niet helemaal - of misschien helemaal niet - eerlijk zijn geweest. We blijven achter met een onbehaaglijke gestemdheid, ja we voelen ons wel schuldig. Sommigen troosten zich met de bedenking of je het in deze wereld wel kan maken als je altijd eerlijk bent.

Iedereen kan het rijtje aanvullen met voorbeelden uit zijn of haar directe omgeving, uit om het even welke krant of uit wat de geschiedenis ons over diverse vormen van geweld leert. En deze vormen van kwaad kunnen we zelf nog achterhalen, maar wat met het kwaad dat we ooit bedreven en waar we ons helemaal niet meer van bewust zijn? We hebben het bij herhaling het occulte statuut van de mens genoemd. Sensitieven voelen de zware en vermoeiende uitstraling die er van zo iemand uitgaat. Zieners merken hoe de aura erdoor getekend is en zien eventueel de oorzaken die vanuit een ver verleden worden megedragen en nog moeten uitgeboet worden. Magiërs die sterk genoeg zijn kunnen hierin met bovennatuurlijke hulp rechtstreeks

ingrijpen. Maar de persoon zelf kan heel wat aan zijn 'lot' verbeteren. Een ethische levenswijze en een volgehouden Trinitair gebed maken dat er voor de gelovige niets in het leven echt tragisch is. Dat mag verder ook blijken uit wat volgt.

13.4. Allen zullen God kennen.

13.4.1. Het verbond

Het oude verbond

In de Bijbel spreekt men van het oude testament of het oude verbond. God sluit een verbond met de mensen. Hij laat zich kennen via zijn middelaars. De decaloog, de tien geboden is de oorkonde van dit verbond. *Jeremias 18:18* zegt ons dat de gelovigen zich temidden van priesters, profeten en wijzen bevinden die als middelaars optreden, om de wet en de geboden toe te lichten. En Jezus in *Mattheüs 23:34* noemt ze "profeten, wijzen en schriftgeleerden". Het zijn zij die getuigen van een religieuze ervaring. Ze zijn een instrument in Gods hand om de andere gelovigen te helpen en te leiden. Ziedaar de religie op grond van tussenpersonen. Alle religies kennen hun bemiddelaars.

Het nieuwe verbond

Lezen wij *Jesaja (Isaïas) 24:5* "De aarde is ontwijd door haar bewoners: zij hebben de wetten geschonden, de geboden overtreden, het eeuwig verbond verbroken. Lezen we ook *Jesaja 34:1vv.* "Kom, volken, luister, naties, hoor toe. Luister, aarde met al wat op u leeft, wereld met al uw bewoners".

Beide teksten zijn de aanhef van wat de exegeten heten "de grote en de kleine Apocalyps" van Jesaja. Men ziet dat de beide teksten niet het volk van Israël maar alle volkeren, "de bewoners der aarde" bedoelen. De eerste tekst heeft het over "het eeuwig verbond" uitgerekend met alle aardbewoners. Het gaat dus over alle religies en niet enkel over de Bijbelse. Vandaar het omvattende belang van deze basistekst. Er is dus een algemeen verbond dat bovendien eeuwig is, dat alle volken, alle aardbewoners 'bindt'. De niet-Bijbelse religies vertonen daar sporen van. Denk aan hun scheppingsmythen, hun geloof in een opperwezen, aan het bestaan van het geweten dat een aantal ingrepen van de goden der buitennatuur als onethisch en onrechtvaardig veroordeelt.

In *Jeremias 31:29vv.* stelt de profeet duidelijk een religie voor die berust op een direct contact met God, dus zonder middelaars in de traditionele zin. Hij voelt zich geïnspireerd door God die zegt: "Ik, God, zal hun zonden vergeven. De ene hoeft niet meer tot de andere te zeggen: "Leert God kennen".

Allen, groten en kleinen, zullen God kennen. Hij zal de wet in hun binnenste leggen”.

De Bijbelse term “God kennen” betekent “intiem contact hebben met God”. Jahweh voert een nieuw verbond in. Met andere woorden: het oordeel van God ondergaat een structuurverandering: “Zie de dagen komen waarin Ik, Jahweh, een nieuw verbond zal sluiten. Ik zal Mijn wet in het diepste van hun wezen planten en Ik zal Mijn wet op hun hart schrijven. Dan zal ieder onder hen niet meer zijn naaste moeten leren, noch tegen zijn broer zeggen: “Leer Jahweh kennen”. Want allen zullen Mij kennen; van de kleinsten tot de grootsten, doordat Ik hun misdaden ga vergeven en niet meer aan hun zonden zal denken.”

In *Ezechiël 36:26vv.* zegt Jahweh: “Ik zal u een nieuw hart geven en een nieuwe geest in u uitstorten. Ik zal ervoor zorgen dat u Mijn wetten nakomt en Mijn voorschriften nauwkeurig onderhoudt. Ziedaar, wat Ezechiël voorspelde met de nadruk op de verinnerlijking (“een nieuw hart”) en de gave van “de nieuwe Geest” of levenskracht van God.

De algemeenheid van het directe contact met God is ook verwoord in *Joël 3:1*: “Ik zal Mijn Geest over alle mensen uitgieten (versta: alle mensen zoals ze zijn). Profeteren zullen uw zonen en uw dochters, (opm.: ze zullen zich gedragen als profeten), uw ouderen zullen dromen krijgen, uw jonge mannen zullen visioenen zien. Zelfs over de dienaren en de dienaressen giet Ik Mijn Geest uit in die dagen.” De *handelingen der apostelen 2:17vv.* herneemt deze pinkstertekst.

Vergeving der zonden

Op die basis hernieuwt God het innerlijke contact met de mens. Dit brengt een wens van Mozes in vervulling (*Nummeri 11:29*): “Mocht heel het volk van Jahweh profeet zijn doordat Hij Zijn levenskracht op hen liet neerdalen”. Dat betekent dat Mozes elk mens individueel het recht toekent ‘profeet’, Gods vertrouweling en geïnspireerde te zijn, zodat ook elk mens de stem van God in zijn diepere ziel hoort en Hem leert kennen (*Numeri 14:22*; *Johannes 8:47*). Dan beschikt iedereen over paranormale religieuze ervaringen en is men niet meer afhankelijk van getuigenissen van anderen. Iedereen leert God kennen. Zoals al gezegd betekent het Bijbelse ‘kennen’, “intiem omgaan met”. De Griekse betekenis “intellectuele kennis” is hoogstens een aspect van dat typisch Bijbelse ‘kennen’. Door dit hernieuwde contact wordt de positie van een kerkelijk middelaar gewijzigd. Hij is in dienst van het nieuwe verbond om de gelovigen in direct en individueel contact met

de H. Drie-eenheid te brengen. Hiervan is Christus het toonbeeld. Hij zegt aan de wereld wat Hij heeft gehoord van de Vader die Hem gezonden heeft (*Joh. 8:26-28*), en dit dankzij Zijn intiem contact met de Vader.

Allen zullen onderricht worden.

God introduceert de individualisering: de tussenpersonen verliezen hun overwegende rol. Want God richt zich onmiddellijk tot de enkeling. De middelaars worden bij de meesten echter nog niet overbodig: zij trachten anderen tot intiem contact met God te brengen. Ten minste, indien zijzelf over direct Godscontact beschikken, en als homo religiosus hierbij kunnen voorgaan.

Deze religie van het intieme Godscontact is karakteristiek voor het christendom als “nieuw verbond”. De brief aan de *Hebreeënen 8:6vv.* herhaalt duidelijk de tekst van *Jeremias 31:31vv.* en voegt er onmiddellijk aan toe: “sprekend over het nieuwe verbond, maakt hij het eerste verbond verouderd. Dus, wat verouderd is en afgeleefd, zal verdwijnen”.

“Allen zullen door God onderricht worden” lezen we in *Joh. 6:45*. Dit houdt in dat niemand uitgesloten wordt van het intieme contact met de Vader. Jezus maakt die boodschap heel actueel. De Jahwehreligie wordt individueler dan tevoren (van “de God onzer vadersen” wordt het “mijn God”). De religie wordt verinnerlijkt (“in de diepte van de ziel”, “in het hart”). Ten slotte vergeeft God de zonde, bron van de dood.

De religie wordt individueel, verinnerlijkt, en bijzonder vergevingsgezind. Ziedaar drie nieuwe kenmerken van de Jahwehreligie in het verschiep. Onze tijd lijkt bij uitstek het klimaat te scheppen waarin deze religie is vereist.

Het verbond dat alle volkeren omvat.

De profeet Jesaja steunde met zijn twee apocalypsen, of eindtijdvoorspellingen niet op de Joodse openbaring maar op een eeuwig verbond. Dat was niet het verbond van Mozes. Mozes is daar een onderdeel van. Jezus vernieuwt niet het Joodse verbond maar dat algemene, eeuwige verbond.

Paulus, in *Rom. 2:14vv.* vermeldt: “Wanneer heidenen, onbekend met de Joodse wet, op een natuurlijke wijze de voorschriften van die wet verwerkelyken, dan zijn zij blykbaar zichzelf tot ‘wet’. Zij onthullen de werkelijkhed van deze wet als in hun hart geschreven.”

Men ziet dat Paulus erop staat te bevestigen dat God en zijn aanwezigheid en zijn raadsbesluit in de vorm van 'wet(ten)' in het diepste van de zielen der heidenen onthult. En wel zo dat diezelfde heidenen, net als de Joden overigens, in een hoge graad van zelfbepaling, in vrijheid van kunnen, niet vrijheid van mogen, dit waarmaken... of verwaarlozen.

Met andere woorden: de Bijbel heeft een basis die maakt dat men er zich perfect in kan thuis voelen zonder mensen in een keurslijf te dwingen. Men is christen in dat algemene, alle volkeren omvattend verbond. Daarover heeft Jesaja het en daarom benadrukt Paulus dat heidenen in hun eigenheid ook hun contact hebben met God. God verbindt zich met alle volkeren op voorwaarde dat ze zijn geboden onderhouden. Dit in de gezonde zin. Niet met al die wetsbepalingen waar onder meer de Joden van toen zo om bekommerd waren.

Zo wordt heel de mensheid, in beginsel althans, profetisch of ten minste geïnspireerd, en niet meer alleen maar de zeldzame middelaars. Dit besef leeft althans zeer sterk in neo-sacrale middens.

De Drie-eenheidsicoon van Roeblov

Lezen we *Gen. 18vv.*: "Eens verscheen de Heer aan Abraham bij de eik van Mamre, toen Abraham op het heetst van de dag bij de ingang van zijn tent zat. Hij sloeg zijn ogen op en zag plotseling drie mannen voor zich staan. Meteen liep hij van de ingang van zijn tent naar hen toe. Hij boog diep en zei: "Indien ik genade heb gevonden in uw ogen, mijn Heer, ga dan niet aan uw dienaar voorbij. Ik zal water laten halen. Was uw voeten en rust hier onder de boom."

Het tafereel is wereldberoemd dankzij de prachtige en beroemde Drie-eenheidsicoon van Andrej Roeblov (1360/ 1430) de grootste Russische schilder van Iconen. De icoon dateert van 1410 en wordt bewaard in de Tretjakov-galerij in Moskou. Roeblov werd in 1988 door de Russisch-Orthodoxe kerk heilig verklaard. Deze icoon siert het kaft van dit boek.

Uitgaande van het feit dat de Drie-eenheid van het nieuwe testament in feite samenvalt met de God van het oude testament, kan men in de verschijning van Jahweh en zijn twee engelen een soort 'voorafbeelding' zien van de H. Drie-eenheid die zich pas laat kennen in het nieuwe verbond. Ondertussen blijkt dat de Byzantijnse liturgie de grondige eenheid van beide verbonden duidelijk vooropstelt. De verlichting, in de diepten van de ziel, eigen aan het nieuwe verbond, betreft eerst en vooral het geweten en het

onderscheiden van goed en kwaad. De Byzantijnse liturgie ziet in deze icoon “de nederdaling van de Goddelijke wijsheid ter genezing der volkeren”, waarmee zij eveneens belijdt dat er uiteindelijk een verband bestaat tussen Bijbelse religie en gezondheid.

En nog dit: Roeblov werd heilig verklaard. Niet de kerk ‘maakt’ iemand heilig, maar kan de heiligheid van iemand wel bevestigen. Ook als de kerk over een heilige geen heiligverklaring uitspreekt, blijft die heilig. En omgekeerd, zou een niet-heilig mens toch heilig verklaard worden, dat maakt dit van hem helemaal geen heilige.

Roeblov gaat door als een zeer religieus ingesteld mens. Bij het schilderen van zijn prachtige Drie-eenheidsicoon voelde hij zich voortdurend in contact met de H. Drie-eenheid. Door die samenhang tussen deze bovennatuurlijke werkelijkheid en zijn icoon bevat zijn schilderij heel wat fijnstoffelijke heiligheid. Ook het feit dat de kerk iconen ritueel wijdt, versterkt de band ervan met het bovennatuurlijke. Door de wijding komt de genade, de fijnstoffelijke kracht van de Heilige Geest en van Gods heilige engelen, in de icoon. Wat samenhangt met de bovennatuur deelt in die fijnstoffelijke levenskracht. “Ik ben waar mijn hart is” schreef Thomas a Kempis (7.1.2.). Velen voelen de weldadige uitstraling en sereniteit die van het werk uitgaat. Sensitieven zeggen dat zij van de icoon uit, en van afbeeldingen ervan, een uiterst fijne energie voelen stromen. Sommigen ervaren een warmte in de handpalmen, andere voelen een energietoename in hun kruinchakra.

Iedereen die een icoon vereert, komt in contact met de bovennatuurlijke wereld ervan, zo schrijft J. Tyciak, *Heilige Theophanie*⁶⁴⁰. Deze bovennatuur wordt als het ware visueel afgebeeld in de icoon, net zoals een Schriftwoord gelovig en berouwvol kan beluisterd worden. Vereert men de icoon in groep, samen met andere gelovigen, dan kan dit de energie die van de icoon uitgaat, versterken. Dit geldt overigens voor alle gebeden die in een gelovige en gelijkgestemde gemeenschap worden uitgezegd. *Mattheüs 18, 20* verwoordt eveneens deze gedachte wanneer hij Jezus citeert: “Waar twee of meer in mijn naam bijeen zijn, daar ben Ik in hun midden”.

De icoon: mysterie en kracht.

J. Tyciak vertelt van de Russische denker Ivan Kirjefski (1806/ 1856) die voor de icoon van de zogenaamde “Iberische Madonna”, een Russisch-

⁶⁴⁰ Tyciak J., *Heilige Theophanie*, (Kultgedanken des Morgenlandes), Paulinus Verlag, Trier, 1959, 22-24.

Orthodox icoon van de Maagd Maria, stond. Hij bekeek enigszins verbaasd de aandachtige menigte die voor dit kunstwerk knielde en hierbij steeds opnieuw de aarde kuste. Hij vroeg zich verwonderd af hoe deze gelovigen iets wat op een verweerd stuk hout leek, dat bovendien door wormen was aangevreten, zo innig konden vereren. Hij kon maar niet begrijpen dat er krachten van zo'n afbeelding uitgingen. Hij meende dat het om een vorm van misleidende massapsychose ging. Maar terwijl hij hierover mijmerde, voelde hij dat er heel wat meer dan alleen maar psychologie aan het werk was. Niet alleen kwam de vroomheid van het volk hem geleidelijk meer en meer sympathiek over, hij werd er eveneens door gegrepen en voelde zich verbonden met de biddende gemeenschap. Doordat hij voor hun axiomatiek open kwam, zag hij in dat de wonderdadige werking van de icoon slechts kan verstaan worden als men zich voor het 'pneuma', voor de levenskracht ervan, openstelt. Hij begreep plots dat diepe kennis alleen maar door geloof in Christus mogelijk is. In de icoon heeft die geloofservaring zich een uitdrukking en een zinnebeeld geschapen, een schakel tot het verwerven van levenskracht. Men zou de werking ervan kunnen vergelijken met die van een fetisj (7.5.1.) die voortdurend door de H. Drie-eenheid wordt opgeladen.

Zo wordt de icoon, net als een sacrament, een teken van ontmoeting van de mens met die hoge werkelijkheid. Zij is heel wat meer dan verstandelijk inzicht, zij is bovendien wat de Grieken 'theoria' noemden, een vorm van beschouwende kennis. Iconen, zoals overigens ook de beelden in de kerken, beelden het heilige uit en stellen het tegenwoordig. Johannes van Damascus (676/749), een Oosterse kerkvader, noemde de icoon een 'mustérion', een mysterie, een drager van goddelijke kracht. Het beeld neemt deel aan de heiligheid van het uitgebeelde mysterie en aan het bovennatuurlijke wezen ervan. Het draagt de heiligheid over op diegene die het bekijkt. Hiermee staan wij eveneens in de traditie van de Griekse kerkvaders. Zij zien het beeld als in eenheid met het oerbeeld. In het concrete en aardse beeld is dit oerbeeld, of zeggen we: "de platonische idee" (5.1.2.), zichtbaar uitgedrukt en tegenwoordig gesteld. Volgens Tyciak (o.c., 128) geloven de Russen dat slechts een heilig mens een icoon kan schilderen. Meestal waren die schilders dan ook monniken.

E.N. Trubetzkoy (1869/1920), *Die religiöse Weltanschauung der altrussischen Ikonen-malerei*⁶⁴¹ (Het religieuze wereldbeeld van de oude Russische iconenschilderkunst), laat een zekere Nik. von Arsemiew, aan het woord die verduidelijkt: "Men gaf Oudrussische iconenschilders wijwater en

⁶⁴¹ Trubetzkoy E.N., *Die religiöse Weltanschauung der altrussischen Ikonenmalerei*, Paderborn, 1927, XI.

heilige relieken zodat zij, nadat zij deze in de verven hadden vermengd, de heilige en gewijde iconen zou schilderen. Zij gingen aan het werk met grote overtuiging, met waakzaamheid van geest en in grote stilte.” Men ziet in het gebruik van het wijwater en de heilige relieken een magische toepassing van het gelijke dat het gelijke zoekt (7.2.1.).

Besluiten we dat, in deze dynamistische visie, iconen en beelden dragers van fijnstoffelijke krachten kunnen zijn. Hun werking is dan enerzijds afhankelijk van de religieuze instelling van de iconenschilder of de maker van dergelijke beelden, en de kerkelijke inwijding, en anderzijds van het geloof van diegene die de icoon bekijkt en erbij bidt.

13.4.2. Het zout der aarde

Als het zout zijn kracht verliest.

Maria Trips, *Salz der Erde*⁶⁴² (Het zout der aarde), schreef over het zout dat zijn kracht kan verliezen. Vatten we haar tekst kort samen. Zij zegt dat ze vroeger nooit bad voor de priesters. Ze dacht dat priesters dat niet nodig hadden omwille van hun voortdurend contact met God. Nu (opm.: in 1931!) denkt ze daar heel anders over en meent dat het ontzettend belangrijk is om wel voor hen te bidden. Bij een lezing van het evangelie van Mattheüs vroeg ze zich af wat Jezus bedoelde wanneer Hij tot zijn apostelen zei: “Jullie zijn het zout van de aarde. Maar als het zout krachteloos wordt, waarmee moet je dan zouten? Het deugt alleen nog maar om weggegooid en door de mensen vertrapt te worden” (*Matt. 5:13*). Later werd het haar plots duidelijk dat “het zout” slaat op de bovennatuurlijke krachten die de mensen, maar vooral de priesters als mediale figuren, doordringen.

Wanneer verliest nu het zout zijn kracht? Zij meent dat dit het geval is als een priester het bovennatuurlijke verwaarloost of zelfs ontkent. En toch getuigt Jezus’ hele leven ervan. Op aarde had hij geen steen om zijn hoofd op te leggen, maar met de bovennatuurlijke kracht die Hem door de hemelse Vader gegeven werd, legde Hij de handen op, genas zieken en dreef demonen uit. Die kracht gaf Hij ook door aan de apostelen. Die kracht bezitten onze priesters door hun wijding. Hun opdracht blijft verre van eenvoudig in een wereld die zich al maar meer van het bovennatuurlijke afwendt.

Het priesterschap en de mystiek

Maria Trips, *Priester und Mystik*⁶⁴³ (Priesterschap en mystiek), vervolgt dat het priesterschap en de mystiek met elkaar verbonden zijn. De roeping

⁶⁴² Trips Maria, *Salz der Erde*, 1931, Weingarten (Württemberg).

⁶⁴³ Trips Maria, *Priester und Mystik*, 1948, Weingarten (Württemberg).

en wijding van een priester behoren tot de mystiek. Als hij voor dit laatste geen interesse meer betoont, dan schiet hij in zijn priesterschap tekort. Dan vindt de gelovige in die middelaar niets bovennatuurlijks meer want de priester geeft dan de rijkdom, de macht en de kracht die hij bij zijn wijding ontving, uit zijn handen.

Jezus zelf heeft het echter anders voorzien. In *Mark 16:17/18* zegt Hij dat “deze wonderen hen zullen begeleiden die hebben geloofd. In mijn naam zullen zij duivels uitdrijven. Vreemde talen zullen zij spreken. Slangen zullen zij opnemen. Al drinken zij dodelijk gif, het zal hun niet schaden. Zieken zullen zij de handen opleggen, en zij zullen genezen”.

Jammer genoeg stelt Sint Augustinus, die in 430 sterft, vast dat die begaafdheden al in zijn tijd praktisch uitgestorven waren. Onze cultuur heeft blijkbaar heel wat van zijn innerlijke kracht verloren. Het lijkt wel een regelrechte contradictie dat missionarissen getuigen dat magische praktijken en mirakels zich wel in de buitennatuurlijke religies voordoen, maar dat het bovennatuurlijke niveau, dat beweert zich op hogere energieën te kunnen beroepen, hier nauwelijks een antwoord op heeft.

13.4.3. Alles wordt vergoddelijkt.

Een hoge en alomvattende oorsprong

De religieuze mens weet dat er heel wat is dat hem overstijgt. Het leven heeft een zeer hoge oorsprong en een hoge ethiek. Waar echter die religieuze ervaring verdwijnt, verdrongen of onderdrukt wordt, daar bevindt men zich in een crisis. Dat precies gaat West-Europa ons te zien geven vanaf de late Middeleeuwen. Wat wij zien en tasten in deze wereld is maar de voorgrond, de profane zijde. Zonder enig inzicht in de sacrale achtergrond riskeert deze wereld zinloos of in ieder geval oppervlakkig en ondoorzichtig te worden. Dat is één van de redenen waarom middelaars: priesters, profeten, zieners en wijzen, van enig belang zijn. Zij zijn immers meer thuis in de ‘achtergrond’, in de diepten van het leven.

Een monnik van de Oosterse Kerk, *Het Jezusgebed*⁶⁴⁴, zegt hierover: Wij beschouwen de natuur en het heelal als het werk van de Schepper: “Jahweh schiep hemel en aarde” (*Psalms 134:3*). Meer nog: de natuur kan gezien worden als “het zichtbare teken van de onzichtbare goddelijke schoonheid. “De hemelen verkondigen Gods heerlijkheid” zo lezen we in *Psalms 19:1*, of nog: “Zie de lelies op het veld” (*Matth. 6:28*). Deze natuurduiding is maar een

⁶⁴⁴ Een monnik van de Oosterse Kerk, *Het Jezusgebed*, Nijmegen / Brugge, 1976, 24v..

begin. De scheppende aanwezigheid van God en dus ook alles wat bestaat is in een altijddurende beweging,. Meer nog: één van de grote, ja, de grootste veranderingen is de menswording van Christus: “De hele schepping zucht en kreunt in barensweeën” (*Rom. 8:22*), totdat zij “bevrijd zal worden van de slavernij der vergankelijkheid om deelachtig te worden aan de vrijheid van de heerlijkheid van de kinderen van God” (*Rom. 8:21*). Met andere woorden: niet alleen de mens maar alles wat bestaat is mee opgenomen in een beweging naar Christus toe. Of nog: alle dingen komen samen in de menswording van Christus. Alles wordt zinnebeeld en drager van genade.

De Oosterse monnik vervolgt: “Op mysterieuze wijze spreekt de hele schepping de heilige naam ‘Jezus’ uit”. Wat in andere teksten duidelijker gezegd wordt, wordt hier voorondersteld. Er is vooreerst de natuurlijke en de buitennatuurlijke infrastructuur der natuurdingen. Zij zijn steen, boom, dier of wat ook. Maar er is bovendien, sinds de dag dat Jezus in de schoot van Maria mens werd, een bovennatuur in de natuurdingen zelf aanwezig. Jezus is, op een wijze die ons te boven gaat, actief aanwezig in de schepping. Een bovennatuurlijke ‘energie’ werkt ook in ‘levenloze’ dingen, ook in planten, ook in dieren. Dit verklaart voor ons, westerlingen, de verwonderlijke neiging van sacraal denkende culturen om steeds maar in de natuur, ja in alles God, de Heilige Drie-eenheid of Jezus te zien.

Zoals eerder gezegd (13.2.3) ondergaat heel de schepping een soort van ‘upgrading’, een peilverheffing. Vooral de gebeden der Byzantijnse liturgie beklemtonen dat vanaf de verrijzenis de hele schepping: de planten, de dieren en de mensen baden in een nieuw en krachtig licht. De menswording van Jezus betreft niet alleen de stoffelijke natuur, maar eveneens de fijnstoffelijke wereld. Vanuit zijn hoge geestelijke verblijfplaats daalt Hij geleidelijk neer in de ijlere gebieden tot onze materiële wereld. Daarom is de buitennatuur eveneens aan vergoddelijking toe. Ook daar toont het licht van Jezus intrede zich in deze wereld. Daarom konden de magiërs het licht van Jezus geboorte mantisch - fijnstoffelijk - waarnemen als “de ster” van Bethlehem (4.1.). Voor de oosterse liturgie is de menswording een kosmisch gebeuren dat de hele werkelijkheid, alles wat hoe dan ook bestaat en wat ‘is’, omvat.

God wordt in een dynamistische religie gezien als iemand die wezenlijk levenskracht is en die deze kracht uit goedgunstigheid ook schenkt. Wel verwacht Hij dat we voor Zijn gunsten open staan, dat we ons tot Hem richten in geloof en gebed. Deze goedgunstigheid wordt onder meer verwoord in *Lukas 11; 9*: “Ik zeg jullie: vraag en jullie zal gegeven worden, zoek en je zult vinden, klop en er zal voor je worden opengedaan”. Ook *Jonas 4* gaat in het

oude testament al op die goedgunstigheid in. Zo zegt hij: “Ik wist immers, dat U een genadige en barmhartige God bent”.

Zo wordt de Bijbelse religie een gunstenreligie: God heeft geen offers nodig. Wie vergeet te bidden, mist het directe contact met God die goedgunstig en boordevol levenskracht is. De grote gunst in de Bijbel is de levenskracht of Heilige Geest. In scherp contrast hiermee staan de buitenbijbelse godheden die in wezen uitgeven op een grote leegte, die uit zichzelf geen levenskracht bezitten en soms allesbehalve goedgunstig gestemd zijn.

De grote leegte?

Een type van Westerse mens ervaart die grote leegte, blind als hij is voor de sacrale wereld en voor alles wat hij met zijn denken en handelen, fijnstoffelijk veroorzaakt. Ieder bewustzijn heeft eveneens een on- en onderbewust aspect én hiermee samenhangend ook een fijnstoffelijke structuur. Dat hebben we doorheen vele steekproeven uitvoerig trachten aan te tonen. Ook de Bijbelse geschiedenis kent een profane en een sacrale zijde. De boeken die de geschiedenis van het volk van Israël weergeven en die waarin de profeten trachten het volk op het rechte pad te houden, beschrijven ons de bewuste gebeurtenissen. Slechts de wijsheidsboeken (*Spreeken, Job, Ecclesiasticus*) en apocalyptische teksten (*Daniël, Apocalyps*) gaan in op de vooral onbewuste, maar zo belangrijke lotsbepalende processen van de ziel. Jezus definieert o.m. in *Marc* 6:35 en 8:35/37, zijn taak als redding der ziel. “Tot wat dient het de hele wereld te winnen, indien men de eigen ziel beschadigt? Wat zal de mens voor zijn ziel in ruil geven?” De ziel baadt inderdaad in de fijnstoffelijkheid, eigen aan die andere wereld.

J. Grant, D. Fortune, W. Gmelig, G. Graichen, E. Haich, A. David-Neel, J.M. Rivière en H. Trilles, naast vele tientallen andere auteurs die we aan het woord lieten, getuigen van die fundamentele sacrale structuur. Indien de Westerse mens of de kerken zich onmachtig voelen tegenover “de magieën der volkeren”, dan is dit vooral doordat zij, door het verlichte rationalisme, nauwelijks nog het anderwereldlijke met de fijnstoffelijke processen ervaren. In dat geval heeft men ‘religie’ zoals S. Weiland deze karikaturiseert, en wel als innerlijkheids-cultus met wereldvlucht. Met de ‘secularisering’, in de vorm van aanpassing aan deze wereld, knoopt men wel aan bij de seculaire situatie. Maar wat juist betekenen deze secularisering op fijnstoffelijk gebied in de andere wereld? Deze vraag wordt zo goed als nooit gesteld want uitgerekend dat heeft onze profane cultuur bewust verdrongen of onbewust onderdrukt.

Zelfs de hele eeuw van de verlichting, die zich in onze nominalistische cultuur grondig doorzet, is aan eenzelfde kritiek onderworpen. J. Locke, D. Hume, Voltaire, J.J. Rousseau, I. Kant en hun vele verlichte geestverwanten ontwierpen een religie- en geloofloze rede, die nog steeds de traditionele filosofische en religieuze waarden afbouwt. Ook het huidige occultisme met zijn inwijdingen allerhande geeft ons hierop geen afdoende antwoord. Daar is men immers in die heidense magieën der volkeren blijven steken, magieën die niet eens het grondprobleem hebben opgemerkt en waarvoor *Deuteronomium* 18 (2.4.) ons toch al eeuwen waarschuwt: de gruwels van die volkeren, gruwels die uitgeven op de harmonie der tegengestelden, en waar deze volkeren in hun ziele diepten van doortrokken zijn. Demonische en satanische invloeden allerhande bederven grondig de animistische en dynamistische zijde der religie.

Een religie die hier echter wel oog voor heeft en er zich tegen weet te wapenen, en hierdoor ook fijnstoffelijke werkelijkheid en waarheid - apocalyps - aan het licht brengt, overwint en overstijgt niet alleen deze buitennatuurlijke gevaren, maar kan bovendien heel wat tegenstellingen tussen 'conservatieve' en 'progressieve' religieuze strekkingen overbruggen, juist omdat zij rekening houdt met die paranormale gegevens. Dat is alleszins de visie van diegenen die vertrouwd zijn met het mantische en magische aspect van de werkelijkheid en met de animistische en dynamistische zijde der religie.

Een leven zonder religie?

"Zijn we dan niet beter af zonder religie?" Deze bedenking hoort men wel eens meer. Het antwoord hierop is na al het voorgaande niet zo moeilijk. Zonder religie houden we ons enkel aan 'de natuur' en doen we alsof er geen buiten- en bovennatuur bestaat. Daarmee zijn ze wel verwijderd uit ons bewuste denken, maar dat raakt hun objectieve bestaan in de verste verte niet. Ook ons on- en onderbewuste heeft er dan nog steeds mee te maken. Demonische en satanische wezens gaan ons blijven beïnvloeden maar zullen niet langer als zodanig herkend worden. Zei de Franse dichter Ch. Baudelaire (1821/ 1867) niet dat de grootste overwinning door het kwaad er juist in ligt om de mensen te laten geloven dat het niet bestaat? Zo wordt het bijzonder moeilijk de invloed en de listen van het kwaad vast te stellen en ongedaan te maken.

Voor St.-Augustinus is alle geschiedenis sacrale geschiedenis (2.6.). Hij stelt dat het menselijke doen en laten zo goed als zinloos is, indien het zich

niet in de gewijde geschiedenis inschakelt. In logische taal zouden we het ook zo kunnen stellen: een leven dat uitsluitend profaan geleefd wordt, zonder analyse, zonder dat men zich ooit bezint over de diepere betekenis ervan, zonder ook maar in te gaan op de vele “belangrijke levensvragen” die ons bestaan steeds omvat, impliceert geen enkele opheldering. Men is met betrekking tot de grote levensvragen op het einde van het leven dan even ver als bij het begin ervan. De afwezigheid van die inductieve toetsing leidt de mens dan ook nergens heen, tenzij naar een eeuwig herbeginnen. Dat juist is een vorm, en wel een zeer tragische, van de harmonie der tegengestelden.

Daarom ook is het van christelijk standpunt uit onjuist te stellen dat niet alleen een christen een betere christen moet worden, maar ook een atheïst een betere atheïst en een niet-Bijbels gelovige een betere niet-Bijbelse gelovige. Wie zo spreekt, doet uitschijnen alsof er nauwelijks enig verschil bestaat tussen de bovennatuur, de natuur en de buitennatuur en situeert zich hiermee duidelijk in de harmonie der tegengestelden (11.4). Zo’n visie staat alleszins haaks op *Joh. 3;36* waar we lezen: “Wie de Zoon gelooft, bezit het eeuwig leven. Wie dat weigert, zal het rijk van God niet zien maar Gods’ teleurstelling weegt op hem”. Wie dus alleen maar een betere andersgelovige of een betere atheïst wordt, ziet zich geconfronteerd met Gods’ teleurstelling en deelt niet in de volheid van het eeuwige leven. Jezus zegt het uitdrukkelijk: “Alleen door (geloof in) Mij heeft men toegang tot de Vader” (*Joh. 14;6*). Niet dus door een atheïsme of door een geloof in een buitenbijbelse religie. Ook *Apocalyps 22;10-12* waarschuwt in dezelfde zin: “Aanbid alleen God. Laat de zondaar nog meer zondigen en de onreine zich nog meer verontreinigen; laat de rechtvaardige nog rechtvaardiger worden en de heilige nog heiliger. Zie, Ik (Christus) kom spoedig en mijn loon breng Ik mee, om ieder te oordelen naar zijn of haar daden.”

Lucas 17:26 parafraserend zou men kunnen zeggen dat men ook op onze dagen “nog eet en drinkt, en dat men huwt en huwt”, kortom dat men het profane leven leeft, echter zonder dat men met de sacrale dimensie ervan rekening houdt. Profaan kan men dan een gelukt leven kennen en heel wat wereldse doelen gerealiseerd hebben. Maar als het de sacrale evolutie niet dient, is het voor Augustinus een zo goed als zinloos leven geweest. En dan zijn we helemaal niet beter zonder religie. Wel integendeel. Soloviev stelde dat het uiteindelijke doel van het leven moet leiden naar de vergoddelijking van de mens. In dat opzicht kan een Bijbelse religie die evolutie in ruime mate versnellen en is het overduidelijk dat een leven met religie en met Trinitaire energieën ons sterkt tegen heel wat gevaren die ons vanuit de natuur en de buitennatuur beloeven en bedreigen. Daarom is het volgens Hocking (1.4.1.)

eerder 'naïef' en 'lichtgelovig' om religie uit het leven te bannen. Hij schreef dat het niet de gelovige is die naïef is ten overstaan van de natuurlijke verschijnselen, maar wel de niet-gelovige. Voor de religieuze mens behoren de diepste werkelijkheden tot het domein van het onzichtbare. Leeft hij zich in de vele mantische en magische getuigenissen in en overdenkt hij ze op de juiste wijze, dat ziet hij zijn geloof op een overweldigende wijze versterkt.

Verwijzen we hier naar het beroemde gezegde van Francis Bacon⁶⁴⁵: "Het is waar dat weinig filosofie de mens tot atheïsme doet neigen. Maar grondige filosofie brengt 's mensen geest tot religie terug". Voor de religieuze mens blijft de niet-gelovige veeleer iemand die zich a-priori en op een moeilijk te begrijpen wijze voor de belangrijkste en diepste aspecten van het leven afsluit. Op zijn beurt vindt de exclusief nominalistisch ingestelde denker, wiens materialistische vooropstellingen nauwelijks ruimte laten voor het religieuze en het paranormale, dat de gelovige erg levensvreemde horizons bewandelt. Hij meent dat er geen buiten- of bovennatuur is, en ontkent hiermee volgens de religieuze mens een belangrijk deel van de werkelijkheid. Ook al gelooft men niet in het bestaan van die buiten- of bovennatuur, toch verhindert dat niet dat men er on- en onderbewust door beïnvloed wordt, zo meent de Bijbels gelovige. Die onwetendheid maakt dat men zich dan niet beschermt tegen heel wat kwaadaardige invloeden, en dat men aan het eigenlijke doel van het leven voorbijgaat. Om het met de woorden van St.-Augustinus te zeggen: "Bene currunt sed extra viam"; "zij lopen goed, maar naast de renbaan."

Een leven zonder religie, of een religie onder de hoede van de wezens van de buiten-natuur heeft er dan alle schijn van de problemen van het leven niet definitief op te lossen. Een religie die geleid wordt vanuit de bovennatuur ziet dat anders en kan de mens niet alleen verlossen uit de greep van het kwade, maar leidt hem of haar en versnelt bovendien de weg naar zijn of haar vergoddelijking. In die zin bevat de bovennatuur "de eeuwige waarheid", die het onwerkelijke, ontoereikende, tijdelijke en verraderlijke van wat de natuur en de buiten-natuur te zien geven, in overweldigende mate overstijgt.

Jezus verwoordde dit treffend in *Joh. 14,6*: "Ik ben de weg, de waarheid en het leven".

13.5. De bovennatuur: samengevat

⁶⁴⁵ Burgess A.J., Brentano as Philosopher of Religion, in: *Internat. Journal for Philosophy of Religion* V: 2, Summer 1974, 87.

In dit hoofdstuk werden de sacramenten als doopsel, biecht, eucharistie en huwelijk in hun fijnstoffelijke en magische werking toegelicht. Vervolgens werd op de structuur van een magisch gebed ingegaan. Ook het exorcisme kwam ter sprake en het onderscheid tussen het oude en het nieuwe verbond werd toegelicht. We verwezen naar de grote leegte waarvan een exclusief profane wereld al te gemakkelijk getuigt, en die zijn aanzet vindt in de eeuw der verlichting. Deze leegte kan zeker niet opgevuld worden door de huidige heidense occultismen, wel door in te gaan op een religie die oog heeft voor de werkelijkheid van die sacrale wereld en zich bovendien weet te behoeden voor haar vele gevaren.

Het boek besluit met de vraag: “Zijn we dan niet beter af zonder religie?” Wie deze visie aanhangt, ontkent volgens de religieuze mens een belangrijk deel van de werkelijkheid. Dat neemt echter niet weg dat de werking van de buitennatuur zich voortdurend laat gelden. Ook al is het dan on- en onderbewust. Maar juist daardoor beschermt men zich nauwelijks of niet tegen de talrijke invloeden ervan. Een veel veiligere weg in onze verdere evolutie en groei biedt de bovennatuur. Dat alles is ten minste de visie van de weinigen voor wie religie nog niet verwereldlijkt of gesecculariseerd is en die bovendien thuis zijn in de mantische en magische aspecten van de werkelijkheid.

Personenregister

Aafjes B., 351
 Abisjag van Sjoenem, 30, 31, 204, 471, 516
 Abraham, 6, 45, 245
 Achelis Th., 141
 Adam, 244, 245, 460
 Adam-Ba K., 573
 Airault R., 460
 Akihito, 652
 Alain Ch., 56
 Albinos van Smurna, 257, 258, 342, 818
 Ambelain R., 494, 582, 603, 658, 661, 662
 Anand M., 550, 552
 Ananias, 8, 16, 30
 Anaximander, 199, 702
 Andreas van Kreta, 37
 Antonius, 831

Apollonius, 637
 Apostel L., 105, 106
 Atwater P., 223, 314, 315
 Audinot D., 335, 337
 Augustinus, 59, 95, 96, 155, 690, 791, 841
 Bach E., 472
 Backster C., 473
 Bacon F., 846
 Balsan, 505
 Barbara, 125
 Bastiaansen P., 239, 240
 Bathory E., 506
 Baudelaire Ch., 844
 Baudouin Ch., 434, 812, 813
 Bayard J., 644
 Beauvoir M., 132
 Bellotti F., 46
 Belsassar, 729

Bergier G., 114
 Bergsoe P., 237
 Bergson H., 331, 458
 Bernstein M., 274
 Bertholet A., 14, 147, 565, 634, 675
 Bertrand I., 119, 144, 398, 416, 601, 619
 Besson M., 459
 Black Elk, 266, 347, 348
 Blakeslee S., 80
 Blatty P., 826
 Bleeker C., 589, 671, 672, 783, 784
 Boas F., 43, 62, 63
 Boeddha, 280, 284, 566, 665, 666, 667
 Bois J., 216, 317, 318, 319, 324, 367, 370
 Bolland G., 257
 Bomans G., 431
 Boucher J., 67
 Boudewijn (koning), 503
 Boulanger M., 651, 653
 Boutet F., 560
 Braatoy T., 78, 79, 791
 Bramley S., 126, 128, 129, 131, 292, 672, 673
 Bréhier E., 819
 Brennan B., 207, 210, 447, 629
 Brezjnef, 701
 Brezjnef L., 113
 Brooks J., 597
 Brown D., 528, 538
 Brunner A., 793
 Bruno G., 284
 Buléon P., 585
 Bultmann R., 38, 39, 117
 Burkhard U., 209
 Bush G., 113, 291
 Bush K., 310
 Cabanas J., 492
 Caesar J., 317
 Carnavon, 410
 Carter H., 410
 Castaneda C., 268, 269, 570, 572, 720, 793
 Cayce E., 277, 724, 725, 741, 755, 756, 758
 Cellura, 62, 829
 Chalmers A., 162
 Chandu J.F., 68
 Chia M., 546
 Chichmanov P., 362
 Christin F., 490, 491
 Christus Jezus, 2, 3, 6, 7, 8, 16, 28, 29, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 49, 66, 67, 69, 70, 86, 87, 93, 94, 95, 98, 101, 117, 128, 139, 144, 151, 152, 153, 154, 155, 164, 165, 170, 171, 172, 174, 175, 178, 201, 202, 230, 233, 245, 256, 262, 272, 278, 282, 283, 286, 292, 297, 313, 338, 339, 343, 344, 345, 348, 357, 359, 370, 371, 372, 373, 374, 402, 437, 438, 443, 444, 445, 451, 460, 477, 493, 494, 518, 523, 528, 530, 538, 547, 608, 614, 619, 634, 635, 669, 674, 676, 680, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 704, 712, 715, 724, 726, 727, 734, 741, 742, 743, 744, 748, 749, 750, 752, 755, 760, 761, 775, 778, 779, 780, 781, 786, 787, 789, 791, 795, 797, 798, 799, 800, 803, 806, 807, 809, 810, 815, 816, 817, 819, 820, 821, 822, 825, 826, 828, 831, 834, 836, 838, 840, 841, 842, 843
 Chrusostomos J., 802
 Cicero, 324, 350
 Circe, 351
 Claes E., 183
 Claes S., 167
 Clouzot H., 576
 Cohen, 83
 Columbus C., 453
 Comte A., 12, 13, 52, 421
 Copernicus N., 56
 Corduwener, 503
 Coué E., 80
 Couliano I., 665
 Courtois, 112
 Covina G., 827
 Cowan E., 346, 474, 635, 664, 674
 Croiset G., 184, 369
 Crowley A., 292
 d' Ameno S., 560
 d' Ignis B., 517
 Dalai Lama, 302
 Daniël, 576, 577, 580, 621, 729, 795
 Danielou A., 455, 614, 750
 Dante A., 353, 354, 719, 720, 721
 Darwin Ch., 238, 239, 245, 249, 250, 252, 272
 David, 3, 28, 30, 31, 106, 202, 233, 303, 323, 359, 377, 391, 399, 415, 426, 449,

465, 477, 505, 506, 516, 552, 562, 651,
 664, 719, 728
 David-Neel A., 202, 233, 303, 323, 359,
 377, 391, 399, 402, 426, 449, 465, 506,
 552, 562, 650, 664, 805, 843
 Davis W., 131, 203, 661, 708
 Davy H., 284
 Dawkins R., 239, 240
 de Beauvoir S., 110, 111, 132
 de Bergerac C., 284
 De Bie I., 192
 de Brivezac J., 133
 de Broses C., 421
 de Felitta F., 561
 De Groot A., 72, 175
 De Jong K., 220, 385, 404, 598, 599, 794
 de Lamarck J., 238
 De Lamettrie J., 300
 de Robespierre M., 626
 de Rochas A., 204, 205, 206, 295, 374,
 494, 579
 de Sade D., 109, 110, 111, 512, 513, 515
 De Veuster J., 49
 de Vries G.J., 76
 Dedet C., 25, 223, 224, 570, 599, 628,
 631
 Degas J., 561
 Deleuze J., 385
 Democritus, 404
 Denis M., 289, 486
 Dennett D., 116, 263
 Descartes R., 103, 104, 105, 106, 107,
 114, 119, 515, 750
 Deurloo K., 38, 39, 117
 di Nola A., 134
 Dick W., 222, 489
 Diel P., 87, 88
 d'Ignis B., 67, 430, 500
 Dilthey W., 43
 Doore G., 360
 Dostojewski F., 78, 115, 515, 783
 Drie-eenheid, 24, 86, 92, 97, 101, 126,
 150, 153, 156, 430, 434, 571, 617, 621,
 622, 631, 668, 679, 682, 684, 689, 694,
 712, 734, 775, 779, 782, 784, 787, 791,
 795, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809,
 810, 814, 816, 818, 819, 820, 827, 836,
 837, 838, 842
 Driesch H., 330
 Duchaussois P., 49
 Dupuis Ch., 14
 Durand J., 644, 645, 647, 648
 Durville H., 205, 206
 Edison Th., 166
 Edwards T., 167
 Einstein A., 118, 166, 236
 Eliade M., 13, 72, 247, 248, 597, 665,
 682, 815
 Elias, 3, 29, 32, 283, 444, 738, 739, 740,
 741
 Eliseüs, 32, 155, 374
 Ellis A., 52, 53, 54, 55, 65, 828
 Emerson W., 284
 Empedokles, 566, 572
 Empedokles van Agrigentum, 280
 Encausse G., 401
 Epicurus, 693
 Er, 265, 266
 Evans-Wentz Y., 323
 Ezechiël, 372
 Fakinos A., 480
 Falke G., 508
 Fallaci C., 566, 567
 Feldmann J., 367, 369, 417, 494
 Fénelon F., 14
 Ferry L., 664
 Festugière, 482
 Feuerbach L., 12
 Feyerabend P., 162
 Foerster F., 265
 Ford H., 284
 Forest C., 627
 Fortune D., 76, 202, 215, 276, 293, 306,
 307, 320, 322, 325, 327, 358, 384, 385,
 386, 387, 388, 389, 392, 393, 401, 404,
 405, 406, 407, 409, 410, 413, 417, 419,
 421, 427, 433, 437, 461, 462, 463, 465,
 466, 467, 472, 475, 495, 496, 499, 502,
 503, 517, 520, 521, 522, 523, 524, 525,
 526, 527, 529, 530, 531, 532, 572, 580,
 608, 612, 614, 631, 632, 674, 715, 724,
 742, 743, 744, 753, 757, 779, 780, 782,
 793, 799, 800, 801, 804, 811, 813, 823,
 824, 843
 Franklin B., 291
 Freeman D., 63, 64
 Freuchen P., 48

Freud S., 10, 13, 26, 52, 73, 75, 77, 78,
 79, 80, 88, 90, 135, 404, 406, 407, 408,
 513, 569, 615, 629, 632, 648, 698
 Frobenius L., 220
 Fuchs, 24
 Gaardner J., 119
 Gabet J., 228, 372, 449, 487, 489, 822
 Gabrielli A., 629
 Galilei G., 56, 117, 118, 168
 Gallini C., 574, 575
 Gasse H., 326
 Gatti A., 188, 189, 190, 220, 221, 226,
 269, 271, 445, 483, 484, 485, 486, 487,
 573, 585, 586, 587, 588, 590, 592, 593,
 628, 631, 705, 706, 707, 708, 788
 Gauer A., 532, 535
 Gauthier E., 90, 91, 92
 Geibel E., 763
 Geley G., 533, 632
 Ghysen J., 329
 Gijzen W., 202, 216, 375, 379, 402, 475
 Gillot M., 395, 414, 418, 420
 Ginzburg C., 642, 643
 Gmelig W., 211, 216, 375, 379, 402, 475,
 629, 824, 843
 God, 6, 7, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 21, 22, 23,
 24, 25, 26, 27, 28, 32, 34, 35, 38, 40, 46,
 48, 49, 66, 68, 69, 70, 71, 86, 87, 92, 94,
 95, 101, 102, 104, 105, 106, 108, 109,
 111, 113, 114, 115, 131, 151, 152, 153,
 154, 156, 162, 170, 172, 180, 187, 201,
 239, 243, 244, 245, 247, 257, 258, 259,
 260, 261, 262, 264, 265, 282, 443, 444,
 451, 458, 474, 486, 490, 502, 549, 633,
 639, 640, 641, 644, 663, 664, 671, 674,
 675, 680, 682, 683, 684, 686, 688, 689,
 690, 693, 694, 695, 700, 775, 779, 781,
 791, 795, 797, 798, 800, 802, 803, 817,
 818, 820, 825, 828, 834, 835, 836, 837,
 840, 842, 843
 Gogol N., 56, 57
 Goodrick-Clarke N., 114
 Gourault Y., 492, 493
 Graichen G., 348, 380, 468, 786, 843
 Grant J., 74, 83, 84, 181, 210, 274, 275,
 278, 279, 284, 317, 329, 331, 356, 367,
 369, 389, 390, 393, 394, 466, 498, 521,
 566, 570, 579, 719, 720, 721, 723, 748,
 751, 752, 755, 756, 811, 843
 Grimble A., 595, 597
 Gris H., 222, 489, 715, 716
 Grün A., 830, 831
 Gundersen T., 510
 Gusdorf G., 106
 Haich E., 184, 209, 218, 366, 368, 478,
 488, 538, 569, 570, 640, 641, 725, 741,
 755, 758, 822, 843
 Hall J., 478, 479, 517, 630
 Hallesby O., 791
 Haraldson E., 312
 Harrer H., 302, 642
 Harrington A., 81
 Hartley D., 119
 Hawking S., 240
 Hayden T., 61, 62
 Hegel G.F., 51, 106, 119, 622, 627
 Heidegger M., 115
 Heiler F., 802
 Heindel M., 67, 83, 267, 636, 637, 759,
 760
 Hell B., 360, 675
 Hera, 102
 Herakleitos, 176, 199, 204
 Herbert J., 78, 344
 Herder J.G., 14
 Herodes, 8, 171, 173
 Herodotus, 567, 584, 602, 646, 794
 Hershey B., 561
 Hesiodus, 89
 Hexe Petra, 411, 412, 413, 414, 421,
 423, 430
 Hillman J., 266
 Hirohito, 652
 Hitchcock A., 379
 Hitler A., 114
 Hocking W., 26, 281
 Hodson G., 454, 614, 782, 783
 Homer, 704
 Homeros, 47, 89, 102, 179, 199, 209,
 351, 442, 457, 481, 677
 Hoyle F., 236
 Hubble E., 236
 Hübner K., 163
 Huc E., 228, 230, 372, 445, 449, 487,
 489, 822
 Hume D., 106, 107, 119, 284, 844
 Hurkos P., 186, 187
 Institoris H., 648
 Isaak, 6, 45

Ivanova V., 489, 674, 742, 743
 Jacob, 8, 16
 Jahweh, 6, 7, 8, 14, 15, 16, 17, 18, 27,
 28, 30, 32, 33, 35, 41, 45, 66, 69, 71, 94,
 347, 361, 444, 451, 474, 504, 505, 506,
 556, 559, 726, 727, 730, 734, 741, 744,
 756
 Jaïrus, 34, 154
 Jakob, 6
 Jamblichos, 132, 289, 637
 James W., 65, 72, 96, 272, 481, 517,
 630, 776, 829
 Jelsin, 701
 Jenner E., 371
 Jeremias, 620, 621, 794
 Jesaia, 7, 8, 32, 94, 464, 683, 727, 744,
 834, 836, 837
 Job, 474
 Johannes, 3, 9, 29, 36, 727, 744, 816
 Johannes de dooper, 283
 Johannes Paulus II, 783
 Jozef, 8
 Jozua, 245
 Justinianus, 283
 Kafka F., 792, 793, 795
 Kallenberg F., 197
 Kampusch N., 267
 Kant I., 107, 108, 109, 117, 119, 370,
 750, 844
 Kappler C., 9
 Katz R., 431
 Kenens W., 696
 Kenin-Lopsan, 362, 363, 364
 Kepler J., 118
 Kerbouill J., 661
 Keysser C., 574
 Khrushchev N., 715
 Kierkegaard S., 612, 631
 Kilner W., 208
 Kirchhoff K., 749, 779, 817
 Kirjefski I., 838
 Kluin H., 49
 Kramer S.N., 672
 Krishna G., 105, 487, 536, 537, 545,
 668, 686, 688, 714, 738, 739, 798
 Krisjna, 313
 Kristensen W., 443, 464, 554, 670, 671,
 677, 702
 Kruyt, 49
 Kübler-Ross E., 55, 308, 310, 312, 313,
 334
 Kulagina N., 222
 Kunle D., 548, 550, 551, 552, 553, 566,
 574, 593, 793
 Lakey R., 239
 Lancelin C., 754
 Lancelin Ch., 205, 319
 Langendijk P., 213, 282, 629
 Lantier J., 226, 568, 569, 601, 710, 711
 Lazarus, 34, 154
 Leadbeater C, 202
 Leadbeater Ch., 447, 450, 451, 452,
 453, 463, 466, 472, 490, 572, 575, 576,
 629, 786, 793, 801
 Leda, 102
 Ledein B., 786
 Lefèvre A., 582
 Leibniz G., 119, 284, 375, 696
 Lemaître G., 236, 237
 Lenin V., 112
 Lerède J., 208
 Lessing, 284
 Leuba, 13, 26, 52
 Liechti, T., 86
 Lignièrès J., 647
 Locke J., 119, 844
 Lodewijk XIV, 647
 Logan D., 217, 643
 Lortz J., 627
 Löwith K., 626, 627
 Lucas, 338, 359
 Luther M., 627
 Maclaine S., 284, 285, 286, 309, 310
 Maddox J., 167, 168
 Magherini G., 460
 Malinowski B., 606
 Malson L., 140
 Mao Tse-toung, 113
 Marcus, 374
 Margolis J., 166
 Maria, moeder van Jezus, 460, 497,
 750, 755, 780, 781, 787, 789, 803, 807,
 809, 840, 842
 Maria-Magdalena, 528
 Mariel P., 539, 541, 542
 Markale J., 548, 549, 550
 Markus, 443
 Marques Rivière J., 230, 232

Marx K., 11, 13, 26, 52, 112, 626, 627
 Mathers M., 291
 Mattheüs, 174
 Mead G., 201
 Mead M., 63, 64, 548
 Menzel R., 224, 225
 Mercenier E., 37
 Mercier D., 283, 284
 Merlijn de tovenaar, 560, 561, 640, 641
 Mesmer F., 200, 277, 385
 Mikeas, 68, 69, 683, 727
 Millard J., 724
 Miller S., 241
 Mircéa E., 13
 Mireaux E., 481
 Mitrovic D., 497
 Mitterrand F., 702
 Mlaker R., 68, 92
 Molina C., 507
 Möller H., 355, 719, 748
 Moncrieff M.M., 331
 Monod J., 252
 Monroe R., 301, 327, 396
 Montandon R., 333, 566, 567, 568, 578, 579, 581, 613
 Moran C., 561
 Moreno J., 221, 456, 815
 Morgan M., 182, 231, 232, 317
 Moss T., 208
 Mozes, 6, 8, 14, 15, 16, 29, 35, 41, 66, 130, 151, 152, 170, 199, 451, 460, 734, 835, 836
 Muldoon S., 395
 Mullis K., 241
 Mussolini B., 114
 Nabokov V., 513
 Nabukov V., 551
 Nansen F., 158, 607
 Nansen N., 43
 Napoleon B., 111
 Narcisse C., 708, 709
 Nasser, 715
 Nathan T., 648
 Neele T., 496, 497
 Newton I., 118
 Newton M., 274
 Nietzsche F., 11, 12, 13, 23, 26, 111, 113, 114, 149, 284, 514, 556, 626, 663, 678
 Nilsson M., 453, 454
 Nixon F., 459
 Nkafu M., 48
 Noë, 558, 760, 761
 Nouma H., 280
 Odysseus, 351, 352, 353
 Osis K., 312, 313
 Ouwen I., 379
 Pancrazi J., 192, 193, 196, 198, 422, 424, 427, 429, 465, 476, 608
 Panzas A., 237
 Paracelcus, 200
 Parmenides van Elea, 59, 176, 177
 Pascal B., 106
 Pasqualini, 112
 Pasteur L., 166, 241
 Paulus, 7, 18, 29, 34, 70, 101, 202, 443, 477, 530, 549, 555, 680, 726, 733, 734, 735, 740, 749, 755, 761, 783, 787, 797, 798, 819, 822, 828, 836, 837
 Pauwels L., 114
 Payne P., 183, 207, 211, 212, 495
 Peirce Ch., 56, 57, 58, 59, 65, 165, 178, 181, 358, 690
 Petrus, 3, 7, 29, 33, 36, 38, 152, 153, 202, 761, 781, 786, 815
 Peyrefitte R., 583, 584
 Pike A., 290
 Pinard de la Boullaye H., 11
 Pius XI, 5, 50
 Pizarro F., 453
 Plato, 58, 75, 76, 77, 89, 190, 199, 253, 255, 256, 258, 260, 265, 266, 267, 284, 288, 296, 342, 346, 350, 356, 376, 474, 566, 588, 637, 676, 703, 720, 745, 754, 756, 818, 830, 832
 Plotinus, 266, 296, 326, 403
 Plutarchus, 317, 677
 Poe A., 284
 Pogacnik M., 458
 Ponchelet H., 243
 Ponticus E., 830
 Poortman J., 200, 758
 Popper K., 165
 Powel, 636, 637
 Price H., 331

Principe H., 508
 Protagoras, 102, 103, 111
 Puharich A., 186
 Pythagoras, 89, 256, 276, 284, 350, 375, 566, 755
 Rager C., 559, 560
 Ramini, 586, 587, 588, 590, 591, 592, 593, 603
 Rasmussen K., 361
 Raspoetin, 541
 Ratti A., 50, 622
 Rauschnig H., 114
 Régimbal J., 84, 85, 292, 658
 Regmi-Jagadis C., 651
 Rehmke J., 566
 Renan E., 39
 Revel J.F., 113
 Reynolds P., 298, 300
 Rhine J.B., 331
 Rhodes S., 615
 Richard M., 316
 Ricoeur P., 248
 Rivière J., 230, 231, 232, 376, 635, 636, 637, 638, 659, 660, 680, 741, 805, 843
 Roeljelov A., 837, 838
 Ross E., 264, 269, 570, 720
 Rousseau J., 140, 626, 769, 844
 Royce J., 271
 Rüdiger H., 704
 Russell B., 118, 119
 Sabom M., 298
 Sagarin E., 52, 53, 55, 828
 Sagée E., 398
 Saï Baba, 544, 634, 686, 688, 689
 Samuel, 6, 8, 16, 18, 27, 28, 29, 324, 734, 749
 Sarton G., 162, 163
 Sartre J.P., 114, 115, 116
 Satan, 46, 49, 62, 85, 87
 Saul, 7, 8, 16, 27, 30, 324
 Schebesta P., 243, 439, 788, 789
 Scheler M., 698
 Schiller F., 259, 260, 284
 Schiltz H., 76
 Schleiermacher F., 14
 Schmidt K., 265, 283, 570
 Schmidt W., 50
 Schneider F., 566
 Schoeps H., 12, 792
 Schopenhauer A., 43, 284, 391, 399
 Schroeder L., 113
 Seligman S., 88, 610
 Sellers P., 286, 309, 310
 Semmelweis Ph., 60, 65
 Servan-Schreiber D., 59, 60, 572
 Shackleton E., 479
 Shanti Devi, 284
 Shaygan D., 86, 617
 Sheldrake R., 167, 168
 Shiva, 313
 Shopenhauer, 726
 Socrates, 66, 72, 190, 191, 199, 288, 289, 676, 745
 Söderblom N., 17, 784
 Soloviev V., 44, 260, 261, 275, 521, 576, 698, 819
 Solzenitsin A., 112, 626
 Souroy C., 435, 764
 Sparrow M., 379
 Spener P., 14
 Spileers G., 685, 686, 687, 688, 689, 690
 Spir A., 72
 Sprenger J., 648
 Stalin J., 43, 113, 362, 701
 Steiner R., 259
 Sterley J., 64, 65, 66, 71, 437, 553, 604, 605, 606, 616, 617, 717, 718, 778, 815
 Stevenson R., 612
 Stoker B., 292
 Stokvis B., 425
 Struyff A., 656
 Swedenborg E., 109
 Szczesny G., 699
 Szondi L., 77, 78
 Tagore R., 264, 570, 720
 Tanghe B., 595, 794
 Teernstra J., 187, 303
 Teilard A., 211
 Teiresias, 209, 352
 Teissier E., 702
 Tempels P., 47, 51, 435, 437, 439, 519, 716, 717
 Tenhaeff W., 209, 210, 222, 277, 400, 496, 630
 Tertullianus, 19, 594, 776
 Teuffen D., 602
 Thales van Miletos, 172, 199
 Thetter R., 490, 756

Thomas, 29
 Thomas a Kempis, 370, 838
 Thurnwald, 448
 Tierney P., 506
 Tolstoi N., 431
 Tournier P., 800
 Tracy B., 467, 469
 Tresmontant Cl., 756
 Trilles H., 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 149, 150, 187, 303, 304, 305, 346, 348, 411, 437, 444, 529, 582, 597, 598, 616, 617, 641, 642, 769, 770, 771, 793, 794, 843
 Trips M., 840
 Trubetzkoy E.N., 839
 Turf J., 240
 Tutanchamon, 715
 Twadekili, 189, 190, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 593, 603, 618, 621
 Tyciak J., 838, 839
 Tylor E., 441
 Underhill E., 779
 Usener H., 124
 Uyldert M., 473
 Uzzia, 7, 18
 van Aken P., 287
 van Avila Theresia, 191
 Van Baaren T., 219, 220
 Van Caenghem R., 24
 van Damascus Johannes, 839
 Van den Bergh van Eysingha E., 106
 Van der Leeuw G., 18, 34, 585, 748, 783, 795, 796
 Van der Zeeuw G., 67, 143, 185, 203, 212, 263, 276, 280, 296, 314, 321, 324, 332, 341, 356, 497, 630, 719, 721, 722, 723, 744, 748
 van Eeden F., 345
 Van Eersel P., 78, 344
 van Enkhuizen A., 282
 Van Gestel M., 317, 343, 473, 476, 500, 533, 629
 van Lysebeth A., 546, 547
 van Ockham W., 119, 627
 Van Zandt R., 119
 Verbeek Y., 126
 Verhofstadt D., 103, 300, 696
 Vermeersch E., 696
 Vico GB., 14
 Vitebski P., 360
 Voltaire, 284, 515, 844
 von Bingen Hildegard, 209
 von Glasenapp H., 666
 von Goethe W., 108, 259, 260, 284, 366, 456, 457, 474, 490, 653
 von Hartig A., 411
 von Reichenbach C., 179, 208
 Vos A., 242
 Wagner R., 284
 Walther G., 391, 392
 Warnock G.J., 118, 119
 Weber A., 627
 Webster H., 714
 Wegener A., 167
 Weigl G., 68, 452
 Weiland S., 39
 Weishaupt A., 290
 Welter G., 46, 371, 448
 Wendel F., 543
 Wesley J., 14
 Westcott W., 291
 Wezel F., 452
 Wickland C., 339, 340
 Wildiers M., 350
 Willmann O., 23, 94, 183, 637
 Wilson C., 218
 Wilson E., 300
 Wilson R., 237
 Wippler M., 122, 123, 125
 Wirth O., 230, 278, 488, 822
 Wolpert L., 167
 Woodman W., 291
 Wright M., 80, 81
 Wright W., 167
 Xenofon, 191
 Yathay, 112
 Yeats W., 292
 Zenon van Elea, 176, 177, 178, 285
 Zeus, 102
 Ziëlsky T., 47, 51, 442, 456, 466, 480, 481
 Zweig S., 460